Baiñetinavoz
Tep Tokatit

The New Testament in the Kunimaipa language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kunimaipa long Niugini

Baiñetinavoz Tep Tokatit

The New Testament in the Kunimaipa language of Papua New Guinea [kup]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 1989, 2002 Bible League International

Print publication, 2002 by Bible League International

Web version
2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long http://tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Tep Epataz Abat Tekiñir Ñetï Kapoñiz Nambañ Ev

Tepañiz abatañ	*Tepañiz abat tekiñ*	*Tep kapoñiz nambañ*
Matiu	Mat	1
Mak	Mak	87
Ruka	Ruk	137
Zon	Zon	228
Aposor	Apos	291
Roma	Rom	368
1 Korin	1Kor	409
2 Korin	2 Kor	452
Galesia	Gal	480
Epesas	Epes	493
Pilipai	Pil	505
Kolosi	Kol	515
1 Tesalonaika	1 Tes	524
2 Tesalonaika	2 Tes	532
1 Timoti	1 Tim	537
2 Timoti	2 Tim	549
Taitas	Tait	557
Pilemon	Pile	563
Ibru	Ibru	566
Zemis	Zems	598
1 Pita	1 Pit	608
2 Pita	2 Pit	619
1 Zon	1 Zon	626
2 Zon	2 Zon	636
3 Zon	3 Zon	638
Zud	Zud	640
Revelesen	Rev	644

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

MATIU

Ñetï garosikao

Matiu ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met ñetï epov menah-pop Matiu Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap, met pim abat modao Livai. Met pi mamog Roma gavman poriz takes monis bovai emoohan Iesuhö pinañ honeo parup sapanez piin mañahan gog garos tooh-pov betet pim gog abanap ravah.

Met batam Godihö Zuda añarabon epat mañovai emooh, “Tokat Kristo ari eñizohopanez pop meeman erat eñizapanepuh arim ahop ravat hepan.” Met pot mañoohaek Zuda pori hatevetehot pot homeoh, Kristo pop ham eparah meepanen erat ahop ravat het dari eñizohot Roma añarab patari ritou metat bat hor batat meepanen parum zeisik maot sapan, pot ganö homeoh. Povoz Iesu Kristo erahapuh ham eparah ahop narav, oñ erat tovai ñomahan paru pimaz barotap navat het, “Betezap ok,” pot haoh. Met pot Zuda pimeri pimaz ganö homet haohavoz hat aban Matiu pop, pimeri Iesu pi Kristo meepanen erapanez hah-tapup ok, pot homeo badae batat hepan hatahoh, Iesuz ñetï epov menah.

Met añarab Godiz masakavoz roketak hepanez Iesu borë ñetï hah-poñ amun Matiu ev menahan hez.

Met Iesu hañomat maot biririï ravat abarah hasahan krismasañ 30-iz zut bon tah-porah pi tep epat red menah.

Aban Matiu Iesuz ñetiv menahat ev

Iesuz iz mimiholoz ñetiv ev

Ruka 3:23-38

1 1 Met garos aban Abraam heh, met pim ro iz mimip Devid, met
Devidiz ro iz mimip Iesu, met Iesu Kristoz iz mimiholoz abatañ ev.
2 Met Abraamiz rop Aisak,
met Aisakiz rop Zekop,
met Zekopoz rohol Zudar pim naner bos,
3 met Zudaz roñariv Peresir Sera,
met parupim nonopuz abatao Tama.
Met Peresiz rop Esron,
met Esroniz rop Ram,
4 met Ramiz rop Aminadap,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

met Aminadapiz rop Nason,
met Nasoniz rop Salmon,
5 met Salmoniz rop Boas,
met Boasiz nonopuz abatao Reap.
Met Boasiz rop Obet, met Obetiz nonopuz abatao Rut.
Met Obetiz rop Zesi,
6 met Zesiz rop Devid.
Met Devid pi, Zudaholoz kiñ ahop ravat hehap.
Met Devidiz rop Solomon.
Met ro popuz nonop pi garos Uraia bat heh.
7 Met Solomoniz rop Reaboam,
met Reaboamiz rop Abaia,
met Abaiaz rop Asa,
8 met Asaz rop Zeosapat,
met Zeosapatiz rop Zoram,
met Zoramiz rop Us,
9 met Usaz rop Zotam,
met Zotamiz rop Eas,
met Easiz rop Esekaia,
10 met Esekaiaz rop Manasa,
met Manasaz rop Emon,
met Emoniz rop Zosaia,
11 met Zosaiaz rohol Zeoakinir naner bos.
Met Zeoakin heh-porah aban patarihö Israel añarab basat Babilon zeisik meñehan het añarab poriz mañoohat tovai sooh.
12 Met Babilon poek sat hehapuh Zeoakin pim rop Sialtiel batah.
Met Sialtieliz rop Serubabel,
13 met Serubabeliz rop Abiut,
met Abiutiz rop Elaiakim,
met Elaiakimiz rop Asor,
14 met Asoriz rop Sadok,
met Sadokiz rop Akim,
met Akimiz rop Eliut,
15 met Eliutaz rop Eleasa,
met Eleasaz rop Matan,
met Matanez rop Zekop.
16 Met Zekopoz rop Zosep.
Met Zosep pi Maria Iesu batahapuz abup ravat heh. Met Iesu pop, pi Kristo, batam Godihö pi erat eñizapanez au hahan hehap ok.
17 Met Abraamiz iz mimihol batovai emoohan emohot Devid batahan 14 ravah. Met Devidiz iz mimihol batovai emoohan emohot Zosaia batahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 ravah. Met Babilon zeisik Israel añarab basat meñehan het am batovai emoohan emohot Kristo batahan 14 ravah.

Enzolip Zosepen mañah-ñetiv
Ruka 2:1-7

18 Met Iesu Kristo batahavoz ñetiv pot hez. Pim nonop Maria Zosep bapanez au hahan heh, oñ parup nav hehan Godiz Pul Tinapuhö Mariaz ñekevok rop ba ou batah. **19** Tahan Mariaz abü auep Zosep pi aban tinap, povoz Maria ñekevonañ hez-ñetï pov hatevetehapuh Marian tu ravapanez ñetï horï nao namañ, oñ pi, Ne añ okop navotü, pot pi kilam homeoh. **20** Met Zosep pot homehot orat hehan Godiz eenzolip auakavok erat pot mañah, “Zosep, ni Devidiz iz mimip, ni tovai Maria bat hekez kaev ravotun, oñ ni hatevet. Godiz Pul Tinapuhö Mariaz loporih ro okop ba ou batah, **21** povoz batapanen pim abatao Iesu mañ. Met abat potaz kapot epat haom, Piuhö añarab horï tohot hezaek maot pimeri bavatapan.” Pot Zosepen mañah.

22 Met batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap añarabon pot mañooh, **23** “Met tokat ñari añ tohai abup nav-nap ñekevonañ ravat ro nap batapanen añarab pim abatao Imanuel mañohopan,” pot hah. Oñ abat mañapanez hah-potaz kapot epat hez, God darinañ honeo hez. Met Maria ñekevonañ ravahan Aisaiaz batam hahan heh-povoz rotapuv ou haravah.

24 Enzolip auakavok Zosepen pot mañahan Zosep etañ elat bal hahapuh mañahat tat Maria pimamakeh basat meñehan heh, **25** oñ parup honeo naor hehapuh tokat rop batat pim abatao Iesu mañah.

Aban hodadevonañari Iesun eteh

2 **1** Met Zudia zei posiz ahop Erod hehan Betelem zeitak Maria Iesu batahan gitap berevamahaek, zei hotohasikanañ aban zeizañiz kapotaz hodad ahov heh-nari Zerusalem zeitak emat Erodin epat mañah, **2** “Erom ae, met dei hotoh het etegin zeiz ahö nao berevahan pim kapotan etet pot hodad tat ev emeg, Petev Zudaholoz aban ahö abatavonañ ravapanezap ou ravah. Pot hodad ravat dei sat piin etet pim abatao bat hel batat biñ mañakaz hat ev emegig, pi taek ev batat bizahan hez?” **3** Pot at mañahan Erod Zuda añaraboz ahop ravat hakeh, povoz parum ahö modap ou ravah, pot mañahavoz pi hatevetet home midin tohot heh. Tahan Zerusalem zeitak hehari hatevetet amun home midin tah.

4-6 Tahan Erod aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir aban ñetï kateñiz mañairaholoz as hahan emahan at mañah, “Met Kristo eñizapanez au hahan hez-pop zei tairatak ou ravapanez menahan hezaek ari rekö hameg?” Pot at mañahan paru epat mañah, “Propet aban nap ñetiv pot menahan hezaek dei rekö hameg,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

> Zudia hamarah Betelem zei potakanañ aban ahop berevat Israel nem
> añaraboz tin korav ravat hepan. Tapanen Betelem zei potahö zei
> modañ map ritou metat hepan. *Maika 5:2*

Pot menahan hezaek Kristo Betelem berevapanez ok hah." Pot Erodin mañah.

7 Tahan pi aban hodad ahovonañ emah-porin kilam as hahan emahan
Erod parun at mañah, "Met arim zeiz hameg-okov tairarah berevahan
eteg?" Pot at mañahan hañiv mañahan hatevetet, 8 pi maot parun epat
mañah, "Kar, ari Betelem zeitak sat ro popuz mel tat bar batepekepuh
maot emat neen bar nañepeken nehoen sat piin etet pim abatao bat hel
batat biñ mañom." Pi pot moreg parun mañah.

9 Met pot moreg mañahan paru pim hahat hatevetet gu hat sapanez
tahan mamog zeiz etet emooh-pov parum garosik sahan paru etet tokat
sooh. Tat zeiz pov rop oraeh-zei pomakez revah sat gaa tat hehan, 10 paru
etet biñao ahoam ravat, 11 kohat zei pomakeh lokat ropur nonopun etet
ropuz abatao bat hel batapanez hat parum rariñ rez bareñat biñ mañah.
Met parum golivor zi tik aer ulagï tinavonañavor zi tik mav ulagï
tinavonañ modao[a] parum kituk bavelahan hehaek hoh rezat tezahapuh
Iesu manah. 12 Tat paru poek orat hehan Godihö auakavok pot mañah,
"Ari tovai Erodihaz maot sotunei, oñ non modaorotï sat arim zeisik sei."
Pot mañahan paru pim hahat tat sah.

Paru Izip zeisik sah-ñetiv

13 Met paru aban ahö hodadevonañ gitap berevamahaekanañari
hasahan Zosep orat hehan Godiz enzol nap emat auakavok epat mañah,
"Erom, met Erod pim ñai abanari meepanen emat ro okop bar batat men
ñomapanez hah, povoz ni zuam bal hat Mariar ropunañ ari Zudia zei
epes betet sat Izip zei posik hepeken tokat maot nañomazaratï Izip zeis
betet haemepekeg, bal hat ari sei." 14 Pot mañahan Zosep zagerï tat bal
hahapuh Mariar ropunañ tapuratï zei pot betet hotoh sohot Izip zei posik
sat 15 poek paru hepanen Erod ñomapanenahoh maot emapanez hat gaa
tat heh. Met God pim propet aban napun batam epat mañahaek menahan
hez, "Nem rop Izip zeisikanañ emapanez as haoman haemapan." Met
paru Izip zeisik sat hehan ñetï menahan hez-epov rotap ravah.

Ñai abanari rohol menah

16 Met Zoseper Mariar Iesu hasahan tokat aban hotohanañ emooh-pori
emat Erodin namañ kilam sahavoz homet pi kaev ravat gitaitiv ahoam

---

[a] **2:11** Pavar 11 -Met batam porah aban goeri parum aban korav ahopun sat mañapanen tin nao metapanez homet goliv ma zi tik aerao pim abatao prankinsens, ma zi tik mavao pim abatao mer pov manoohan aban ahö pop loporï tin ravat meñizooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tahapuh pim ñai abanarin mañat meehan, sat Betelem zeitak ma zei potaz okat epat zei goeñik Iesu batovai pinañ honeo ro batahan krismas navokaro nao bon nat heh-pori map men ñomah. Met tairaiz ro pot narav heh-pori menah hometunei, oñ aban hodadevonañari Erodin zeiz ahov haverevah-pot mañahaek pi hodad povoam homeme het mañahan men ñomah. **17** Met batam God hahan hatevetet haoh-propet abanap Zeremaia tokat tapanezat pot hahan hez,

18 "Met Rama zeitak iñir zakep ahov tohopanen hatevetek. Met añ
Reseliz iz mimihol rohol men ñomapanezavoz homet iñ ahov
hahopanen modari emat bahavï batapanez tapanen paru havï
naravotü." *Jeremaia 31:15*

Met rohol men ñomahan añ Resel popuz iz mimihol iñ haohan Zeremaiaz pot hahan hezao rotap ravah.

Izip zeisikanañ maot emah-ñetiv

19 Met Izip zeisik Zoseper añapur rop hehan Erod ñomahan darim Amipuz enzolipuhö maot erat Zosepen auakavok epat mañah, **20** "Erom, ni hatevet. Met ro okop menapanez haohap hañomah, povoz ni bal hat nim añapur rop bavizat ari maot Israel zeisikaz sei." **21** Pot mañahan Zosep bal hat parup bavizat paru maot Israel zeisik magei emovaiam hatevetehan **22** "Akelaus Erod pim papapuz urutak rouvat Zudaholoz ahop ravat het gogot tamah," pot hahan hatevetet pimaz ñaihet tat hehapuh orat hehan auakavok Betelem zeitak maot nasotuz mañahaek paru Galili zei posizañ sohot **23** Nasaret zeitak sat heh. Met propet aban God hahan hatevetet haoh-nap ñetï mamog menahan hez-epovok pot hah, " 'Nasaret zeitakap ev,' pot pimaz hahopan." Met paru Nasaret zei potak sat hehan ñetï hahan hez-pov rotap ravah.

Aban Zoaniz mañat tooh-ñetiv
Mak 1:1-8; Ruka 3:1-18; Zon 1:19-28

3 **1** Tahan tokat aban Zoan ivoh memeohap pim gogot kapot tat Zudia zeisik ham betez nonair nai bonorah emat het añarab emoohan ñetï epov bar mañooh, **2** "Met ari Godiz masakavoz roketak hepekezao totoi emapanez tah, povoz arim horiñ betet loporizaro borourat hezei." Pot Zoan parun mañooh. **3** Met Zoaniz tohopanezat ñetiv batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap Aisaia pot hahan hez,

"Ham betez narah aban nap het ñeo ñarah epat hahopan, 'Darim
Amip emapaneg, pimaz homet ñai bizat pim emohopanezaek
nonor ba oñ batohozei.' " *Aisaia 40:3*

4 Met Zoan pop pim dimip bol kamereholoz taetanañ matut tahan hehap meet, zapatis anumai kosisik matut tahan hehas pavarah urahan hehan pi mainiaholor ñed urü nenao nooh. **5** Pot tohot hehan añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zerusalem zeitak porir, Zudia zeisikanañarir, Zodan iveriz totoi hehari,
map Zoan hehaek sahapuh 6 parum horï tovai emoohavoz Godin bar
mañat Zodan iverih sa rouvoohan Zoan ivoh memeehot heh.
7 Met Zoan pot tohot hehaek, piuhö ivoh memeepanez hat Parisi abanarir
Sadiusi abanari emahan pi parun etet epat mañah, "Ae, ari hamal ñaro eperi,
tokat God arim horï tamegivoz hañiv anapanez ñetiv tairapuhö hahan ari
hatevetet ivoh emeeman pov bazei manepek hat nehaz emeg? 8 Met, 'Deim
horiñ betet loporizaro boroureg,' pot hapek, povoz tin tovai sohopeken dei
arim tohopekezavon etet, 'Rotap parum horiñ havetet hodad tinao bah,' pot
arimaz haok. 9 Met arimam tovai, Abraam deim iz mim tinap ok, povoz dei pim
zut Godiz ñarohol ravat hez, pot homeamegi? Evo, pot ari hometunei. Met ne
rotapuam arin epat añom, God rekot hel upai epeñ bat Abraamiz iz mimihol
matut tapanen ou ravat pim ñarohol ravat hepan. 10 Met God zi kapoñik
enarinañ menapanez baval hat kip tat ñai bizat hez. Tat zi tairañ uloñ tin navad
hepanez poñin etet pi menat itiñadek betepanen map ñadapan.
11 Met aban nem tokat gogot tovai emapanez tah-popuz kezavohö nem kezao
ritou netat hepan. Met pop pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban goe abatao
bon betezap ev, povoz pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot bon. Met ari
loporizaro borouramegin ne iv et pei upaivonañ emeamoh, oñ popuhoh Godiz
Pul Tinap ari añarab anapan. Tapanen dari itiñadek nai beteamegin ñadat bon
tamahavoz zut arim horiñ bavon batapan.
12 Met aban hamoh-pop pim savoris bat hez. Tamahaek aban nari
uitikapiz gogot tovai uit kosiñ bamain batamahapuh kos poñ savorisik
holat itiñadek beteamahan ñadamahan uit tinakap parum zeiñik bat em
biamahavoz zut pi ari añarab pot etohopan." Zoan parun pot mañah.

Iesu ivoh memeeh-ñetiv

Mak 1:9-11; Ruka 3:21-22; Zon 1:32-34

13 Pot mañohot hehan Iesu Galili zeisik hehaek betet Zodan iverih sapanen
Zoan ivoh memeepanez homet sah. 14 Tat Zoanin mañahan hatevetet pot mañah,
"Erom, met ni aban tin tapupuhö ne ivoh nemeekezap okeg, tairaiz ni emat neen
okat nañeñ?" 15 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Evo, tovai ni okat haotun,
oñ petev Godiz nañahat ni ne neteken tin ravapan." Pot hahan Zoan Iesuz hahat
hatevetet ivoh memeehan 16 pi maot iverihanañ bal haovaiam Zoan etehan abar
elat okat epat tahan Godiz Pul Tinap id pururuapuz zut Iesuz gagaih erat heh.
17 Tahan abarahanañ ñe nao epat hah, "Aban okop nem rop, nem loporï pihar
manat pim tamahavon etet pimaz ahoam biñ ravamoh," pot hah.

Seten Iesu zu metah-ñetiv

Mak 1:12-13; Ruka 4:1-13

4 1 Pot tahan Godiz Pul Tinapuhö Iesu hodadeo manahan ham betez
nonair nai bon heharah Seten pim hapanezat Iesu tapan hat zu

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metapanez sat heh. 2 Tat poek pi gipiz nai nain hehan au alizañir kuturuñ
40 bon tahan Iesu ginaz map horï ravat heh. 3 Tahan Seten pim nakoe
emat epat mañah, “Erom, ni Godiz rop, pot hameñ, povoz haken hel
epeñ gipiz ravapanen nekë.” 4 Pot mañahan Iesu pim mañahat natotuz
homet ñetï hañiv piin epat mañah, “Erom, met Baiñetinavoz Tepatak
epat red menahan hez, Gipiz nenatuhar dari añarab novai sookan darim
loporizaroh tin hekazao ou naravotü, oñ Godiz añahan hezavoz amun
homevai sookan darim loporizaroh tin hekazao ou ravohopan.”
5 Pot hahan Seten Iesu bavizat Zerusalem zeitak sat akah revah Godiz
tup ahö tovë tinamakez tokovok meñeh. 6 Tat maot epat mañah, “Ni
Godiz rop pot hañi? Povoz epekanañ ni peg hat hotoh okoek meñet sa.
Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

God pim enzoliholon mañat meepanen zuam emat parum marañik
ni navapanen hel okoñihö nim eñañik naneelotü. *Buk Song 91:11-12*

Pot menahan hez, povoz epekanañ peg hat meñet seken pi neñizapanen
ni horï naravotü.” Pot Seten piin mañah. 7 Tahan Iesu ñetï hañiv piin
epat mañah, “Tin hañ, oñ epat amun menahan hez, Met ni nap betez nao
tekez homet, ‘Nem ahop God neñizapanen tom,’ pot hat pi zu metotun.
Pot menahan hez, povoz nem ahop zu metom hat betezam epekanañ peg
hat okoek nameñetü.”
8 Pot mañovai Seten maot Iesu bavizat sat rop tovë navok helat parup
rouvat hehapuh hamarah zeisikaroh aban korav ahorir añarab parum
irih heharir zeirurumar nonair nai mapotun mañairahan eteh. 9 Tahan
pot mañah, “Erom, ni nem abatao bat hel batat rariñ rez bareñat ni
neen nim ahop pot nemaz hakë, povoz ne nonair nai tin nañairohon
eteñ-okotü nimotuhar bavatoman nim bekë.” 10 Pot mañahan Iesu ñetï
hañiv piin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,
Met God nenap darim ahop hat pi nenapuz abatao bat hel batat arim
ahop bavatohozei. Pot menahan hez, povoz Seten nim hañit ne natotug,
nehanañ zei nanat pataek sa.” 11 Pot mañahan pi betet sahan enzolihol
emat Iesu meñizat korav ravat heh.

Iesu pim gogov kapot tah
Mak 1:14-15; Ruka 4:14-15

12 Met Erod pim ñai abanarin mañahan Zoan basat kakam zeimakeh
memerizahao Iesu hatevetehapuh zei pos betet Galili zeisizañ sohot
13 Nasaret zeitak nas, oñ pi Galili iv havevoz totoi Kapaneam zei potak
sat heh. Met zei pot Sebiulan zeisir Naptalai zeisiz bodorih demahan heh.
14 Met batam propet aban Godihö hahan hatevetet haoh-nap Aisaia pot
menahan hez,

15 Sebiulan zeisik, ma Naptalai zeisik, iv havevoz totoi, ma Zodan
iveriz okotiokat, ma Galili zeisik añarab patari hezaek, 16 paru zei

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

posikarohari kuturutak het ñomavoz ñaihet tat hezariz okat epat
aliz ahov al teepanen etepan. *Aisaia 9:1-2*

Pot menahan hezaek Iesu poek sat hehan Aisaiaz menahan hez-epov rotap ravah.

17 Met Iesu Kapaneam zei potak sat heh-porah pim gogot kapot tat añarabon ñetï tin epov mañovai sooh, "Met Godiz masakavoz roketak hepekezao ev totoi haemah, povoz arim horiñ betet loporizaro borourei."

Iesu aban nariz as hah-ñetiv
Mak 1:16-20; Ruka 5:1-11

18 Met pot mañovai soohapuh narah Iesu iv havë ahö navoz abatao Galili mañooh-povoz kupavozañ sohot etehan Saimon pim abat modao Pita, met pim bosip Anduru, parup pisihol boohañariv, povoz iv havë povok pis deveñ betehot heh. 19 Tahan Iesu sahapuh parupin etet pot mañah, "Eroñariv, arip ev emepeken dari sakapuh pisihol bat batogü manamegivoz zut añarab batogü manat Godiz ñetiv mañohopeken hatevetehopanez gogot añairohom." 20 Pot mañahan parup hatevetet zuam parupim ki devetü betet emat Iesunañ honeo sooh.

21 Met paru sohot etehan Sebedir roñariv Zemisir bosip Zon parum boutitak het ki devetü porourahaek or manoohan Iesu parupin etet sapanez mañahan 22 tapuraham parup zuam boutitak toutat hehaek er horat parupim papap betet emat Iesunañ honeo sah.

Iesu lamari batin batooh
Mak 3:7-8; Ruka 6:17-19

23 Met tokat Iesu Galili zei posizañ sohot Zudaholoz topour zeiñik añarab topourat hehaek lokat God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetiv parun mañovai lam povor kao añaraboh tat hehaek batin batovai sooh. 24 Pot toohan Siria zeisik Iesuz ñetiv map an pap manahan añarab hatevetet, pituhol menat heh-nari, ma hodadeo bon tat heh-narir, eñar mar ñomat heh-nari, met lam povor kao tat heh-mapori bat emoohan Iesu pori batin batooh. 25 Toohan añarab zei epesikarohanañ emahan paru honeo sooh, Galili zeisikanañ nari, ma Dekapolis zeisikanañ nari, ma Zerusalem zeitakanañ nari, ma Zudia zeisikanañ nari, ma Zodan iveriz akaromarumetihanañ nari, met zei map posikarohanañ narizaro emat Iesunañ honeo sooh.

Iesu añarabon mañahat ev
Ruka 6:20-23

5 1 Met paru añarab ahovokaro emat topourat hehan Iesu parun etet revah dañ navok helat toutahan pim mañairooh-abanari emat pim nakoe toutah. 2 Tahan pi parun epat mañah, "Met ne arin ñetï nañ añoman hatevetei.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Met paru tairari, Dei non tinaoroh sohokaz hodadeo bonori eveg,
God eñizohopanezaek tin sook, pot homeamah-pori God parum
koravopuz masakavoz roketak hakez, povoz biñavonañ hepanez
nonoroh hasamah.
4 Met paru tairari parum horivoz homet zakep tamahari biñavonañ
hepanez non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met God parum
zakep tat hez-povon eteamahaek meñizapan.
5 Met paru tairari parum heriñ bat hel navat hezari biñavonañ
hepanez non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met tokat paru
darim Papapuz zeir ham tinasiz au ravat hepan.
6 Met paru tairari Godiz hahan hez-tin nen povohar tovai sohopanez
zaitiv ahö tamahari biñavonañ hepanez non pooroh paru
hasamah, pot haravat hez. Met God meñizohopanen parum zait
ahö tamah-pov am tohopan.
7 Met paru tairari modariz zakep tat masak metamahari biñavonañ
hepanez non pooroh hasamah, pot haravat hez. Met God parumaz
taput masak metohopan.
8 Met paru tairari lop houlorizaronañ nakez, oñ lop tin nenarizaronañ
hez-pori biñavonañ hepanez nonoroh hasamah, pot haravat hez.
Met tokat paru Godin haetepan.
9 Met paru tairari modari nae nap ser hat zei ñai tamahan ñetï barao
mañamah-pori biñavonañ hepanez non pooroh hasamah, pot
haravat hez. Met God parun etet pot mañapan, 'Ari nem ñarohol ok.'
10 Met paru tairari Godiz ñeo baval hat tovai samahan modari parum
tamah-povon etet kaev ravat bahorï metamahan hez-pori non
biñavonañ hepanezaoroh hasamah, pot haravat hez. Met paru pori
Godiz masakavoz roketak hakez.
11 Met ari nem ñeo baval hat tovai sohopeken añarab modari arim
tohopekezavon etet batiu tiu batovai, horï etovai arimaz ñetï moregañ
hahopanez porah arim loporizaroh biñavonañ hepek. 12 Met batam Godiz
propet abanari tin tovai emoohan aban pot ari etohopanez añamoh-poriz
izaholohö paru horï ahoñ metooh. Met povoz zut paru ari etohopanen
tokat abarah God hañ tinao ari anapanen bepekez homet biñ ahov ravat
hezei," pot mañah.

Guaivetar itiñadez ñetiv
Mak 9:50; Ruka 14:34-35

13 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Ari guaivetaz zut ravat hez.
Met guaivet gipizoh beteamegin tin muz tamahavoz zut ari taput tat arim
añarab modarinañ het meñizat non tinaorö mañairohoz. Oñ guaivetaz
muzeo bon tapan, povoz dari tair tat maot bamuz batak? Evo, pot nao
takaz nonor bon, oñ sepel tapanen kaev ravat baozour betek.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Met itiñad ñadat rai rai hamahan alizavok tin eteamegivoz zut ari
hezan modari arim tovai samegivoz alizavon etet Godiz nonoroz tin
hodad ravohopan. Met aban nari rav navok zeiñ demapanen hepanezaek
zei poñ naih rau rau natotü, oñ ourah hepan. 15 Ma nap ramuñad
rañizapanepuh kohat hapisiz giruvok ba iz navatotü, oñ ram poñad ourah
badapanen ñadohopanen añarab zei pomakehari alizavok tin etehopan.
16 Met ev arin añoh-poñiz zut ari non tinaorohar tovai sohopeken añarab
modari arim pot tohopekezavon etehopanepuh God arim Pap abarah
hezapuz abatao bat hel batohopan," pot mañah.

Mosesir modariz menahat mañah

17 Met pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met ñetï modao ev añomaz
toh. Met Mosesir propet abanariz ñetï menahan hez-poñ betet bavon
batomaz emoh, pot nemaz ari homeamegi? Evo, pot bon, oñ paru nemaz
menahan hez-poñihar tovai sohoman ñetï poñiz rotapuv ou ravohopanez
hat ne ev emoh. 18 Met epat añoman ari hatevetet hodad ravei. Ham
eparar abarar nonair nai map am bon nat hepanez porah Mosesir propet
abanariz ñetï menahan hez-poñiz nao aban napuhö bavon navatotü,
oñ ñetï map poñ am hepanen nonair nai mapotü berevapanez hahan
menahan hezaek God ba ou batapan. 19 Met tairap Godiz ñetï kateñiz nao
elat ritou tapanepuh modarin pim tapanez pot tapanez mañapanezap
tokat abarah God korav hezaek sapanezarah pop betezap ravat hepan.
Oñ tairap ñetï katë poñ map baval hapanepuh modarin pim tohopanezat
tapanez mañapanezap tokat abarah God korav hezaek sapanezarah pop
abatavonañap ravat hepan. 20 Met ñetï rotapuv ev arin añoman hatevetei.
Met paru Parisi abanari met aban ñetï kateñiz mañairahol tin tamah, pot
ari homeamegi? Evo, paru giz nenañinañ Godiz ñeo baval hat tamahaek
ari taput tohopek, povoz God korav hezaek sepekez nonoroh nasotü. Oñ
arim loporizaroh homet pim ñeo tin baval hahopek, povozahoh aban
giz nenañitï hat tamah-pori ritou metat ari poek sat hepekez nonoroh
sohopek," pot mañah.

Dari mogao natotuz ñetiv

21 Met Iesu ñetï modao epat mañah, "Batam darim mimiholon epat
mañahan menahaek ari rekö hat hateveteameg, 'Nim modap men
ñomotun. Met aban napuhö pim modap men ñomapan, povoz ñevok
bizapan,' pot mañah. 22 Oñ ne ari modariz mogao tamegivoz homet
arin epat añom, Nap pim modap nao tapanen pi men nañomotü, oñ etet
gitait ravapan, povozahoh God ñevok bizapan, ma nap pim modapuz
mogao tat, 'Ni horip ok,' pot mañapan, ma 'Ni kut hodadeo bonop ok,'
pot mañapan, povozahoh God ñevok pop bizapanen hañiv bapanen basat
itiñadek betepanez non pooroh sohopan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Povoz ni nap nim modap nimaz mogao tapanen Godin mañ mañat
pimaz hañiñ biameg-arü posik bizekez homet sekez porah pot maot
homekë, Nem modap nemaz mogao tamahaek deip bavon navat. 24 Pot
homekë, povoz nim hañiv arü posik bizotun, oñ pat naek bizeken
oraepanen maot emat aripim pov nae nap mañat bavon batepek, povoz
rekot ni maot sat hañ pov bat Godiz homet arü posik bizekë.
25 Met nim modap arip naiz ser nae nap hat ni ñevok nevizapanez
hapanen arip nonoroh sohot zuam aban pop bavizat arip ñetiv nae
nap mañat bavon batat maot lop honeri ravei. Oñ ganö ni pot nat arip
am sohot aban pop ñevok nevizapanen aban ñe ahoñiz hateveteamah-
ahopuhö pei du napun mañapanen ni navat sat kakam zeimakeh
nemerizapan 26 Tapanen rotap ni zuam poekanañ naverevotü, oñ poekam
hekepuh nim horï metekezavoz hañiv map bekepuhoh bon tat maot
berevekë," pot mañah. *(Met ganö God hanï horiv pot etapan hezavoz dari
zuam pinañ maot honeo ravakaz homet Iesu ñetï epov hah.)*

Horï tameg-modavoz ñetiv

Mak 10:11-12; Ruka 16:18

27 Met Iesu maot epat mañah, "Batam ah ñeo pot hahan haovai emooh,
'Ari tovai biz bogï totunei.' Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg.
28 Oñ neohö hah-epovoz homet arin ñetï modao epat añom, Aban nap
ñari nap ma añ napun etet epat homepan, Ne okop bom nak, pot pim
loporih homepanez pop pi añ pop havahapuz zut ravat hepan.
29 Met ni nap nim et navohö horï nao tekez zaitiv netapan, povoz
et pov batiz beteken sapanen et honevonañap non tinaoroh sohot tin
hekë. Oñ nim et houlovokaro hepanen ganö non horioroh sohot itiñadek
nevetepanen horï ravekë hezavoz ev hamoh. 30 Ma nim mar nasihö
horï nao tekez navat sapan, povoz mar pos ur el beteken sapanen mar
honesinañ ravat non tinaoroh sohot tin hekë. Oñ nim mar mod pos am
hepanen ganö itiñadek nevetepanen horï ravat hekë hezavoz ev hamoh,"
pot mañah.

Nap pim añap kaev nametotü

31 Met Iesu maot parun epat mañah, "Batam mañahan haovai emooh-
modao ev, 'Met aban nap pim añap kaev metapanez garos meepanen
sapanez ñetiv tepaek pot menapan, Rotap ne nimaz kaeveg sa. Pot
menat manapanepuh meepanen sap.' 32 Oñ neohö pot haovai emoohan
hateveteameg-povoz homet epat añom, Añ nap pim abupunañ tin het
bogï nat hepanen pim abupuhö pi betepanen sat abü modap bapan, povoz
givogipuz zut bat hepanen abü betepanez poputï amun horiv am hepan.
Met aban tairap pi añ kaev metapanez pop bapanezaek pi amun bogipuz
zut bat hepan," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz abatavonañ nakaotü

33 Met Iesu maot ñetï mod epov mañah, “Batam darim mimiholon
mañahan haovai emooh-modao ev, ‘Met ari gog nao tepekez pot hapek,
“Rotap ne Godiz abatavonañ epov tomaz ev toh.” Pot hapek, povoz rotap
pim abatavonañ hapekez potam tei.’ Pot hahan hezaek ari hateveteameg.
34 Oñ neohö parum haoh-epovoz arin epat añom, Met modari hatevetet
barotap batapan hat Godiz abatavonañ, ma modapuz abatavonañ, ‘Rotap
ne epat tom,’ pot haotunei. Ma ‘Rotap revah abarah ne epat tomaz ev toh,’
pot haotunei. Met God abarah tapuek tek tinatak toutat hezaek akeg okat
haotunei. 35 Ma ‘Rotap ham eparah ne epat tomaz ev toh,’ pot haotunei.
Met ham eparah God pim eñañ mezat hezaek okeg okat haotunei. Ma
‘Rotap Zerusalem zei potaz abatavok ne epat tomaz ev toh,’ pot haotunei.
Met zei pot darim ahö popuz zeit okeg ganö homet okat haotunei. 36 Met
arim gagañ abat epeñinañ amun modari hatevetet barotap batapanez
hat haotunei. Met arim gag tae du natan mañepeken hod ravapane? Ma
arim gag tae hod natan mañepeken du ravapane? Evo, pot bon, povoz ni
nap, ‘Nem gagavoz abatavok rotap ev tomaz toh,’ pot haotun. 37 Oñ rotap
hatepek povoz, ‘Ne pot tom,’ pot hat am tei, oñ natotuzat ravapan, povoz
‘Evo, ne natotü,’ pot hazei. Met pot hapekezavoz revah abat mod nao
barotap batat hapek, povoz horipuz añapanezat ok hapek,” pot mañah.

Hañiv nametotuz ñetiv
Ruka 6:27-31

38 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Batam mañahan haovai emooh-
modao ev, ‘Met aban napuhö modapuz etao ur metizapan, povoz mod
popuhoen rekot ur metizapanez popuz et honeo hañ ur tizapan. Ma aban nap
modapuz gitao ur tizapan, povoz popuhoen rekot ur tizapanez popuz git honeo
hañ ur tizapan.’ Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg. 39 Oñ neohö
parum haoh-epovoz epat añom, Arihanañ napuhö horï nao netapanen ni tovai
hañ horiv nim mod pop metotun. Ma napuhö nim girapotak nourapan, povoz
ni hañ pi urotun, oñ nim girap modat amun rez maneken maot nourap. 40 Ma
aban nap ñevok nevizat nim dim revahap tezat manekez hapan, povoz tezat
manekepuh nim dim modap amun bat man. 41 Met nim aban ahö napuhö pim
nonair nai bat aviam sekez nañapan, povoz ni meñizat potü bat hotoh satahoh
maot man. 42 Ma aban nap niuhö nai manekez hapanen ni bagiz gut totü, oñ
am man. Ma mod napuhö nim nai upai bat tokat maot nanapanez hapanen ni
tovai kaev ravotü, oñ lop masak tat am man,” pot mañah.

Masak metohokaz ñetiv

43 Met Iesu ñetï mod epov amun mañah, “Batam mañahan haovai
emooh-modao ev, ‘Met arimaz zait tat hepanezariz ari zait tat lop masak

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metohopekepuh añarab pat tairari arimaz kaev ravat hepanezariz ari kaev ravat hezei.' Pot hahan hezaek ari rekö hat hateveteameg. 44 Oñ parum haoh-epovoz neohö epat arin añom, Met paru tairari arimaz zait nat hepanezariz tovai ari parumaz kaev ravotunei, oñ parumaz zait tat masak metohozei. Ma paru tairari arimaz kaev ravat bahorï etohopanez poriz homet God meñizohopanez mañ mañohozei. 45 Pot tohopek, povoz arim Pap abarah hezapuz etamah-taput ok metohopek. Met arim Pap popuhö tin tamah-nenari meñizamah-bon, oñ hamahan gitap mañat al teamahan añarab tin tamaharir horï tamahari map alizavok samah, ma utar pelapanez God hamahan pelamahan añarab tinarir hoririz avañ tin rapamah. *(Povoz zut ari añarab horï etohopanezarir tin etohopanezari map meñizat masak metohozei.)*

46 Met añarab horiri parumaz zait tat hezariz masak metamah, met ari taput tat arimaz zait tat hepanez nenariz zait tat masak metohopek, povoz God ari pot metohopekezavoz hañ tinao anapane? Evo, hañ tinao ari naanotü. 47 Met paru aban Godiz hodad nat hezari parum kapotak nenarinañ toutat ñetiv hahot hez, oñ modariz paru kaev ravat hez. Met ari amun parum tamahat tovai ari patariz kaev ravat arim kapotak nenarinañ toutat ñetiv hahopek, povoz tin ravapane? Evo, tin naravotü. 48 Met arim Pap abarah hezap nonair naiz tin etamahavoz zut ari tinaharam tovai sohozei." Iesu pot parun mañah.

Darim modari tin meñizookazao ev

6 1 Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met nap nim modap tin nao metekë, pot homekez pop, Ne ourah epat metoman nem modari etet nemaz, 'Tinap ok,' hapan, pot homet tin pov meteken pot tekezavoz nim Papap hañiv nananotü. 2 Met herï korü nenañinañ tamah-pori mod nari nai bon hezan meñizapanez homet añarab modari etet parum abatañ bat hel batapanez ourah topour zeiñik ma iñivañik pot nañ mod pori manamah. Tamahan modari manamahavon etet pot hamah, 'Rotap aban tinari okeg, etei.' Pot parumaz hamahaek parumeri meñizamah-pori hañiv havat hez, povoz tokat God hañ modao paru namanotü. Met parum pot meñizapanez tamahavoz zut ari totunei, 3 oñ arim mod nap meñizepekez homet ganö añarab arin etet arim abatañ bat hel batapanez hometunei, 4 oñ kilam sat meñizei. Pot tepeken arim Papap nonair nai izek tameg-potun etet hodad hezap kilam meñizepekezavon etet hañ tinao ari anapan," pot mañah.

Mañeo haokazat ev
Ruka 11:2-4

5 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Mañeo hahopekez ñetiv ev. Paru giz nenañinañ mañeo hamah-pori añarab modari parun etet

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zait tapanez hat topour zeiñik ma ourah iñivavok het mañeo hamahan modari hatevetet parumaz pot hamah, ‘Aban tin mañeo hamahari okeg, hatevetei.’ Pot añarab parumaz hamahaek rotap mañeo hamahavoz hañiv ok havat hez, povoz tokat God añarab pot tohopanez pori hañ modao namanotü. Met ari mañeo hahopekez okat haotunei, **6** oñ arim main arim zeiñik lokat haitokoñ merizatahoh pi arim Pap et narë hezapun mañ mañohopeken, piuhö nonair nai izek tameg-poñin etet hodad hezap arim mañ mañohopekezavon hatevetet hañiv anohopan.

7 Met paru Godiz hodad nat hezari betezam god moregariz homet mañeo toveam haz beri hamahapuh maot tapuv haovai sohot pot homeamah, Met ahoam hamegiek petï ok hatevetepan batah. Pot homet mañeo toveam beri haz hamah-poriz mañ mañamahat mañ mañotunei. **8** Met rotap arim tairañiz homet Godin mañ mañameg-poñiz pi hodad haravat hezanahoh ari mañeo ok hameg, povoz ari paru poriz ahoam mañ tapuv hat maot hamahat ari haotunei.

9 Oñ mañeo hahopekez Godin epat mañ mañohozei,
Apai, ni abarah hezap, dei mapori nim abat tinao bat hel batovai sookaz zait teg.
10 Met ni deim koravopuz masakavoz roketak hekaz pov zuam ou ravapanez dei zait teg.
Ma abarah nim zaitivok samahavoz zut ev hamarah dei añarab mapori amun nim zaitivok sohokaz ni ba avatek.
11 Ma aliz epesik ni dei gipiz aneken nak.
12 Ma deim modarihö horiv etamahan dei parum etamah-poñiz unun manat kos rez manamegivoz zut, ni amun deim horï tamegiñ bavetet unun manohoz.
13 Met horip avat home horiv anapanen ganö dei horï nao tak hezavoz ni dei evetetun,
oñ deimaz tin korav ravat hez.
[Met dei nimaz epat hodad hez, nim kezavor abat ahov pohao hezan ni deimaz korav ravat hez-pov amun pohazao het hez. Nen rotap.]

14 Met rotap epat añoman hatevetei. Arim modariz horï etohopanez poñiz ari unun manat kos rez manepek, povoz arim Pap abarah hezap arim horï tohopekez poñ unun manat kos rez manapan. **15** Oñ arim modariz horï etohopanez poñiz ari unun naman het homehopek, povoz arim Papap arim horï tohopekez poñiz amun unun naman het homehot hepan,” pot mañah.

Gipiz nain het mañ haokazat ev

16 Met Iesu mod epov amun mañah, “Ari porah karah Godin mañ mañohopekez gipiz nain hezavoz homet ñetï epov añoman hatevetei. Met paru giz nenañinañ mañeo hamahari modari parum abatañ bat hel

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batapanez hat gipiz nain het parum heriñik boteo hol betet zakep heris ravamahan añarab modari parum tamahat etet, ‘Mañeo hahopanez gipiz nain het tinarihö okat tamah.’ Pot hat parum abatañ bat hel batamahaek paru pori parum tamah-povoz hañiv havat hez, povoz tokat God hañ modao paru namanotü. Met parum tamah-pot ari tovai totunei. **17** Oñ ari gipiz nain het Godin mañ mañohopekez porah kilam gipiz nain hepekepuh arim hezat am het mañeo hahopek. **18** Tepeken añarab modari arim pot tohopekezavoz hodad narav hepanen pi arim Pap et narë hezap hatevetet et ereepan. Tat pi nonair nai izek tamegiñin etet hodad hez-pop tin etat hañiv anohopan,” pot mañah.

Dari abarah hañ tinao bak

Ruka 11:34-36, 12:33-34, 16:13

19 Met Iesu pot manat ñetï modao epat mañah, “Dari ev hamarah nonair nai batogü manameg-potü tibihol men borö hamah, ma girgir reamah, ma givogiri emat parum bamah, povoz arimauz nonair nai potü ahoam batogü manepekez homet zait totunei. **20** Oñ non tinaoroh sohot modari meñizovai sohopeken revah abarah arim pot tovai sohopekezavoz hañ tinao helohopan. Tepeken poek tibihol men bor nakaotü, ma girgir narezotü, ma givogiri lokat navotü, oñ tinam hepan. **21** Met ari tairari hamarah nonair nai ahotuz zait tat batogü manepek, povoz potuzahar homevai sohopek, oñ ari tairari abarah hañ tinao helapanez zait tat tovai sohopekezari poekazahar homevai sohopek,” pot mañah.

Darim etañiz ñetiv

22 Met Iesu ñetï modao epat mañah, “Arim etañ loporizaroz ramuñadez zut hez. Met arim et poñinañ tin etehot homehopekez poriz loporizaroh ramuñad rañizamegin al teamahavoz zut al tezat hepanen tinam etevai sohopek. **23** Oñ paru tairari etañinañ etehot home horivonañ hepanez poriz loporizaroh ramuñad upiamahan kutur manamahavoz zut paruh alizao bon hepan. Met tairariz loporizaro kuturutaz zut hepanen paru ganö, Dei alizavonañ hezari ev, pot hahopanez porih rotap kutur ahot parum loporizaroh ok am hepan,” pot mañah.

Godir monisiz ñetiv

24 Met Iesu maot epat mañah, “Aban nap rekot aban ahö houloñariviz gogot nametotü, oñ pot tapan, povoz pi aban ahö napuz pim loporï manapanepuh popuz gogot tinam tohopan, met aban ahö modapuz kaev ravat hepanepuh popuz gogot tin natotü. Met povoz zut ari rekot Godiz gogot tovai monï ahos bepekez homet zait totunei. Met ni nap monï ahos nim bookez homet zait tookez pop zuamam monisiz homevai Godiz gogotaz unun manat hekë,” pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Home midin navotuz ñetiv
Ruka 12:22-31

25 Met Iesu ñetï mod epov amun mañah, “Povoz ne epat añoman
ari hatevetei, Arim gipiz nohopekezatuz, ma arim heriñik dimir
giv tohopekezatuz home midin tat, Dei taekanañ bak batah, pot
homehotunei. Met God ari matut etahapuh pi pul emenahan ari biriri
hez-pov tin ahö ravat hezao ok, oñ gipizor dimir giv potü betezatü ok.
26 Met ari id arat samahariz tamahat homei. Paru avañ nañed, ma parum
gipiz bavelohopanez nai bon, ma parum zezeñik gipiz basat naviz, oñ
arim Pap abarah hezapuhö id pori gipiz manamahan namah. Met God
eteamahan paru goe betezari, oñ ari añarabon pi eteamahan arihö id
pori ritou metat hez. 27 Met ni nap epat homekë, Ne nañomotü, oñ am
biriri hem. Pot ahoam homeokez pop am biriri heke? Evo, ni nap pot hat
rekot biriri naketü. Povoz arim heriñizatuz home midin totunei.
28-30 Ma ari dimir givoz ahoam home midin homeamegiri ari zi buñiz
tat meveramahat homei. Parumauhö nao tamahan parum redeo naverev,
oñ zi bu hamoh-poñ meverat hezan eteamegin aliz zeirevaizasik lul ñodat
ñu ravat bon tamah. Met rotap aban Solomon darim iz mim batam kiñ
ahop ravat hehap dimir giv redevonañ tinatü tooh, oñ zi buñiz redevohö
pim red tooh-pov ritou metat hez. Met ari Godiz tin homeo badae navat
hezari hamoh-epovoz hodadeo bei. Met God zi bu betez poñiz korav het
red povor kao tinam metamahap arimaz amun tin korav het arim heriñik
dimir giv metohopekezatü anohopan. 31-32 Met paru Godiz hodad natari
pot homeamah, ‘Dari taekanañ gipizor ivov bat nook, ma dimir giv bat
meok,’ pot hat home midin tamah, oñ arim Pap abarah hezap ari gipizor
dimir givoz tekï tepeken pi zuam etet hodad tat arimaz homehopan,
povoz pimaz hodad natariz home midin tamahat tovai ari hometunei.
33 Oñ ari epat tohozei. God arim koravopuz masakavoz roketak tin
tovai sohopekez zaitiv ahö tat homevai sohopekez pov bagaros batepek.
Tepeken pi arimaz kaev naravotü, oñ tin korav het gipizor dimir giv
rekot ari anovai sohopan. 34 Povoz tokat, Honoñai tairañ deitï ou ravapan
batah ee, pot homet petev tovai ganö ari home midin totunei, oñ tokat ou
ravapanez porah honoñai poñiz homehopek. Tat petev ou haravat hez-
nen poñiz homet hezei.” Pot Iesu pim mañairooh-abanarin mañah.

Darim modari an nametotü
Ruka 6:37-42

7 1 Met Iesu pot mañat ñetï modao epat mañah, “God nim tookezavon
etet an netapan hezavoz nim modapuz tohopanezavon etet an
totun. 2 Oñ rotap nim modapuz homet metookezat God zu taput nimaz
homet netohopan, ma nim modari kos rez manekezaek pi zu taput ni kos

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rez nanapan. 3 Met arin ev añoh-epat hodad tepekezat ev. Ni nap nim
etavok et kulup ahot hezan tairaiz nim modapuz etavok et kulup goerap
lokat hezaekan eteameñ? 4 Tat nim et kulup ahotaz hodad nat, oñ nim
modapun pot mañameñ, 'Ni kil heken ne nim et kulup goe okarap ba
nevetem.' 5 Pot moreg okov mañameñipun epat nañom, Met garos nimauz
etavok et kulup ahot hezaek bavetet tin etekepuhoh rekot nim modap
meñizat pim et kulup goerap ba mevetekë.

6 Met ari saleñir tin mod natü had bedeholor bolohol manamegi? Evo,
met arim tin potü had bedehol manepeken borourat emenapan hezavoz
hat potü naman tameg, ma bolohol manepeken molevok mez meet bahorï
batapan hezavoz potü paru naman tameg," pot mañah. *(Povoz zut añarab
nari baiñetinao hatevetet batiu tiu batat betehopanez porin maot namañ
tepek.)*

Dari Godin mañ mañookaz ñetiv
Ruka 11:9-13

7 Met Iesu maot parun epat mañah, "Met ari Godin rez kek tat mañ
mañohopek, povoz pimauhö eñizat anohopan, ma rez kek tat pim
nonoroz mel tovai sohopek, povoz God eñizohopanen bar batohopek, ma
ari haitokoroh urohopeken rekot God hatevetet tezohopan. 8 Rotap epat
añoman hatevetei. Añarab tairari rez kek tat Godin mañ mañohopanez
pori pi rekot meñizat manohopan, ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai
sohopanez pori bar batohopan, ma haitokoroh urohopanez poriz pi
hatevetet tezohopan.

9 Met arim ñarohol gipiz manepekez añapanen ari heleñ bat manepeke?
10 Ma pisihol manepekez añapanen ari hamal horï nari bat manepeke?
Evo, pot bon. 11 Eñarohol ari añarab horiri arim ñarohol nonair nai
tinatuhar manohopekez hodadeo tin hez, met arim Pap abarah tinaharam
hezapun mañ mañohopeken pi horï nañ ari naanotü, oñ tinam ari eñizat
anohopanez hodad ahö mapov piih hez.

12 Met batam Mosesir propet abanariz menahan hez-poñiz kapot pot
hez, met arim modarihö tin tairao etohopanez ari homet zait tat hepekez
potam paru metohozei," pot mañah.

Haitok goeoroh sookazat ev
Ruka 13:22-24

13-14 Met Iesu pot mañat mod epov amun mañah, "Met rotap añarab
ahovokaro horiek sapanez haitok ahooroh ok lokat non ahooroh samah,
oñ añarab pohao tin het hepanez pori haitok goeoroh samah. Met pori boi
tatahoh mel tovai sohot bar batat non pooroh samahaek añarab ahovokaro
nas, oñ honep honep boi tat rez kek tohot bar batat samah. Povoz met ari
haitok goe poorotihar sepekez homet boi tat sohozei," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aban moregari emohopanez ñetiv
Ruka 6:43-45

15 Met Iesu parun pot mañat maot epat mañah, “Aban moreg
etohopanezarizao ev. Met aban nari emat arin ñetï moregao añat, ‘Godiz
ñetï rotapuv ev añameg,’ pot hapanez pori ganö paru emat bahorï
avatapan hezavoz ari ñai bizat tinam etet hezei. Met paru pori anumai
sokoriz zut emohopan, oñ parum loporizaroh had ñairiz zut bahorï
etohopanezari ok. 16 Oñ ari parum tovai sohopanezavon etet parum
kapotaz tin hodad ravepek. Met bi maborö getahavenañarepek zi ul tin
nakazañ badapanen dari tavaka? Ma zen zen arañinañ betezañik zi ul tin
nakaz nañ badapanen dari tavaka? Evo, rekot poñik ul tinañ navadotü.
17-18 Rotap zi tinañik zi ul tinañ badamah, oñ ul horiñ rekot navadotü,
met zi horiñik zi ul tinañ navad, oñ ul horiñ badamah. 19 Tamahan
zi tairañ ul tinañ navadotuzañ menat itiñadek mañaramah. 20 Met zi
hamoh-poñiz zut aban moreg pori arim ñaravatak emapanen parum
tohopanezavon etet parum kapotaz zuam hodad ravat pot hapek, ‘Aban
eperi zi horimedek ul horiñ badamahavoz zut moregari ev,’ pot parumaz
hahopek,” pot mañah.

21 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Añarab tairari tin hom
nameek amauam, ‘Deim Amip,’ pot neen nañapanez mapori rekot God
hezaek sat naketü, oñ paru tairari nem Pap abarah hezapuz ñeo baval hat
tohopanez nen pori rekot poek sat hepan. 22 Met tokat God añarab ñevok
bizapanez aliz posik paru ahovokaro pot neen nañapan, ‘Deim Amip,
met dei nim abatao haovai Godiz baiñetinao añarabon mañoog, ma
pitü paruh menat hehari ruogin añarab maot tin ravooh, ma red navor
nao ahoam añarabon mañairoog.’ 23 Pot nañapanen parun epat mañom,
‘Ari betezam nem abatao haogiri okeg, ne arimaz unun, povoz nehanañ
pataek sei,’ pot mañom.” Pot Iesu parun mañah.

Zeimakezaroz zu tat mañahat ev
Ruka 6:47-49

24 Tat pi maot epat mañah, “Met ari nem hamoh-ñetï epeñ hatevetet
baval hahopekez pori tairavotï zut tat añom? Met aban hodad tinavonañ
nap pim zeimak demapanez garos pi ham kezarah hamauruñ menat
bahahav kez bareñapanepuh zeimak demapan. 25 Tapanen teptep ahov
urohopanen ut ahor pelohopanen iverï ñai rezapanepuh zei pomak pi
bahahav kez bareñat demapanen hepan, povoz bareñ naedotü.

26 Met ari nem hamoh-ñetï epeñ hatevetet baval nak hepekez pori
tairavotï zut tat añom? Met aban kut nap pim zeimak demapanez
bahahav apor pap bat helok bareñapanepuh zeimak demapan. 27 Tapanen
teptep ahov urohopanen ut honoñai ahor pelohopanen iverï ñai rezat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emapanepuh zei pomak bareñ edapanen map horï ravapan." Pot Iesu parun mañat bon tah.

28-29 Met Iesu ñetï poñ mañooh-poek paru hateveteohan aban ñetï kateñiz mañairahol mañoohavoz zut namañ, oñ hodad ahovonañ het mañooh, povoz parum marahol ker menat pot homeoh, Ui, pi Godiz Baiñetinavoz maupuhö ok hamah.

Aban obuloñinañap batin batah

Mak 1:40-45; Ruka 5:12-16

8 1 Met Iesu dañ povokanañ er horat soohan añarab ahovokaro pinañ honeo sooh. 2 Tahan aban obuloñ pohao tat heh-nap pim nakoe emat rariñ rez bareñat[b] epat mañah, "Nem ahop ae, ni ne batin navatekez zait tekë, povoz haken ne tin ravom." 3 Pot mañahan Iesu pim maras meet aban popuh bizat epat mañah, "Ne zait toh, povoz ni tin rav." Pot mañovaiam obuloñ map bon tahan aban pop tin ravah. 4 Tahan Iesu aban popun epat mañah, "Tovai ni nem netohovoz modarin bar mañotun, oñ ni sat aban anumaihol bareñ elat mañaramah-napun nim heris mañaireken ni tin raveñ-epovon pi etet hodad tapan. Tapanen batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni God hañiv metekë. Teken añarab niin etet epat hapan, 'Rotap pi tin haravah,' pot nimaz hat maot ari honeo hepek," pot mañah.

Iesu gog aban nap batin batah

Ruka 7:1-10

5 Met Iesu sohot Kapaneam zeitak sa berevahan Roma ñai abanariz ahö nap emat meñizapanez homet piin epat mañah, 6 "Nem ahop ae, met nem gog aban nap lamao tat pim eñar mar map sikö tat hezan kakam ahov hatevetehot hez." 7 Pot mañahan Iesu hatevetet aban popun epat mañah, "Met ne deip sopainepuh nim gog abanap batin batom." 8 Pot Iesu mañahan aban popuhoen maot epat mañah, "Evo, met ne aban horivonañapuz zeimakeh ni aban tinap rekot nasotü, oñ epekam ni het ñe nenao haken nem gog abanap tin ravap. 9 Met ne nem ahö ravat hezariz irih het parum nañamahat tamoh, ma nem irih ñai aban modariz ne korav ravat hezaek poriz napun epat mañamoh, 'Ni ok sa,' hamohon am nem hamohoek samah, ma modapun, 'Ni ev em,' pot mañamohon am emamah, ma nem gog aban napun gog nao netapanez mañamohorah nem mañamohotam am tamah. Met povoz zut ni ev het ñe nenao haken pim lamao bon tapanen pi tin ravapan." 10 Pot mañahan Iesu aban popuz ñetï hahavoz hatevetet pi homehot het añarab pinañ honeo sooharin epat

---

[b] **8:2** Pavar 2 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañah, “Met rotap aban pat epop nemaz homeo badae batah-okovoz zut Israel añarab nemerih gogot tovai emoohoek epat navon ne et narë.
11 Met epat añoman hatevetei. Aban epopuz zut añarab gitap berevamahaek
zei posikarohanañari, ma gitap bañodamah-zei posikarohanañari añarab
map ahovokaro emat Godiz zei tin posik Abraamir, Aisakir, Zekoponañ honeo
het biñ ravat gipiz nohopan, 12 oñ parum iz mim Godiz zei tinasik emapanez
au hahan hez-pori pimaz homeo badae navat hezaek, ruapanen sat iñidoh
kuturutaz lopotak het ahoam iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men
tep hat hepan.” Pot Iesu añarabon mañat 13 pi ñai abanapun epat mañah, “Nim
zeimakehaz sooken ne metomaz nim homet nañeñ-pov toman ou ravapan.” Pot
mañovai terï taputanañ pim gog abanap tin ravah.

Pitaz lelamap batin batah
Mak 1:29-31; Ruka 4:38-39

14 Pot tahan Iesu sat Pitaz zeimakeh lokat etehan Pitaz añ lelamap lam
mid midiv ñadohot orat hehan, 15 etet añ popuh maras pi ut urahan tin
ravahapuh bal hat Iesuz gipiz bareñat tezat manahan nah.

Lam narir nari batin batah
Mak 1:32-34; Ruka 4:40-41

16 Met hapanezai kutur ararao ravovai añarab zei potakari pituhol menat hehari
ahoam Iesuz nakoe bat emahan Iesu ñeo hahan hatevetet pituhol menat hehaek
berevat sahan lamao tat hehari amun batin batah. 17 Met batam propet aban
Godihö hahan hatevetet haoh-nap Aisaia epat menahan hez, Met pimauhö darim
lam povor kao map batin haavatapan. Pot menahan hezaek Iesu emat hahan hez-
taput tat lamari batin batoohan Aisaiaz menahan hez-povoz rotapuv ou ravah.

Iesunañ sapanez mañah-ñetiv
Ruka 9:57-62

18 Met añarab ahovokaro emat Iesu balopotak batat hehan etet pim
mañairooh-abanarin epat mañah, “Dari havë epovoz okatasitï sak.” 19 Pot
mañovai aban ñetï kateñiz mañair-nap Iesun epat mañah, “Añairameñip
ae, met ne nim sookezaek deip honeo sohopainez zait toh.” 20 Pot hahan
Iesu ñetï hañiv epat mañah, “Met had bedehol parum oramah-tekeñ hez,
ma idehol parum oramah-zezeñ amun hez, oñ ne Añaraboz Nanep nem
zei hemaz namak bon, povoz nim nañeñ-okovoz tinam hometahoh em.”
21 Pot mañovai aban Iesu mañoohan hatevetevai emooh-nap Iesun epat mañah,
“Nem ahop ae, ni gu haken ne sat het nem papap ñomapanen baveiromapuhoh[c]
emoman deip sohopain ma tair?” 22 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah,

---

[c] **8:21** Pavar 21 -Met paru Zudahol parumeri ñomoohan hel ahoñiz kohat puioñ hehaek, ma parumauhö menoohaek, basat bizat hel ahö modañinañ haitokoroh barau rau tooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Met paru nemaz homeo badae navat hepanezari parumeri ñomohopanen baveirohopan, oñ ni nenañ honeo am sohopain," pot mañah.

Havevor hadao bagaa batah
Mak 4:35-41; Ruka 8:22-25

23-24 Tahapuh Iesur mañairooh-abanari boutitak helat havevozañ sohot Iesu orat hehan had ahov urahan haveo ñai tat paru bamezapanez tahan, 25 paru Iesu bazagerï metat epat mañah, "Deim ahop ae, dari totoi havevok er horat emiv elakaz tegig, ni bal hat dei eñiz." 26 Pot mañahan Iesu epat mañah, "Met rotap ari nemaz homeo aviam badae batat hezaek, ñai het tat neen okat nañeg." Pot mañat bal hat havevor hadavon bon tapanez mañahan bon tahan haveo maot pim hehat ravah. 27 Tahan paru agol atat pot parumam nae nap mañah, "Ai ui, hadavor havevon mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tat bon tahag, aban epop tair heripuhö okat tah?"

Aban pitü nañariv batin batah
Mak 5:1-20; Ruka 8:26-39

28 Tahan Iesu Galili iv havë ahovoz okatasitï añarab Gadara poriz zeisik sa berevahan aban pituhol menat hehañariv parup orah rezah ñomoohari biohaek kez tat het añarab modari poek soohan urapanez tooh, povoz paru ñaihetiz poek nas heh. Tahan poek heh-aban poñariv Iesu emahan etet 29 ñeo ñarah epat hah, "Ni Godiz rop, tair etekez hat ev emeñ? Met deim hañ horiv etekez narav hez-eparah petev zuam kakamao etekez homet emeñi?" 30 Pot mañovai etehan bol nari ahoam akah hotoh heriam het sisiñiñ nohot hehan, 31 pituhol aban poñariviz gizasikarohanañ Iesun epat mañah, "Met ni dei oruekez homekë, povoz dei emeeken sat bol akarih lokak." 32 Pot mañahan Iesu parun, "Kar, ari berevat tapurih sa lokei," mañovaiam pitü pori berevat sat boloholok lokahan bolohol daparavazañ porü hat kotï sat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

33 Pot tahan aban bol poriz korav hehari etet bareet parum zeitak sat aban poñariv batin batat pituhol ruahan sat boloholok lokahan tahavoz ñetiv mañah. 34 Tahan paru añarab zei potakari Iesuz melahar emat piin etet parum boloholoz tahavoz ñaihet tat pi zei pos betet mod nasitï sapanez ahoam mañah.

Eñar mar ñomahap batin batah
Mak 2:1-12; Ruka 5:17-26

9 1 Pot mañahan Iesu boutitak helat iv havevozañ sohot pim zeitak berevah. 2 Tat poek hehan aban nari aban eñar mar ñomat hehap bi tav tavasik bavizat, Rekot piuhö aban epop batin batapan, pot paru pimaz homeo badae batat bat emahapuh Iesuz nakoe biih. Tahan Iesu

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

parum homet bat emahat hodad ravat aban lamapun etet epat mañah, “Erom, ne nim horï tovai emooñ-poñ ba ol haveteohö, povoz ni biñ rav.”
3 Pot Iesu mañahan aban ñetï kateñiz mañairahol hatevetet parumam
pot homeh, Met aban epop pi Godiz zut ravapan hat okat mañahan dari
hatevetegin tin narav. 4 Pot homeohan Iesu parum homeoh-pov pi hodad
hatahapuh epat parun mañah, “Tairaiz ari nemaz okat homeameg? 5 Met
‘Nim horï tovai emooñ-potü ba ol haveteohö,’ pot piin mañoh, oñ rotap
ba ol haveteohö ma ba ol navet, povoz ari etet hodad nat hez. Oñ aban
epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari etepekezaek
nem kezao ou ravapanen hodad tepek. 6 Met ne Añaraboz Nanep ev het
ari añaraboz horï tamegiñ bavetehomaz kez pov neeh hez-pot hodad
tepekez ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ mañoman bal hapanen etet nem
kezavoz ari hodad tepek.” Iesu parun pot mañat aban lamapun pat, “Ni
bal hat bi tav tavas bat nim zeitakaz sa.” 7-8 Pot mañahan aban pop bal
hat pim bi tav tavas bat sahan paru añarab etet hehari agol atat pot hah,
“Rotap Godihö pim kezao aban epop manahan okat tahan eteg.” Pot hat
paru Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sooh.

Iesu Matiuz as hah-ñetiv
Mak 2:13-17; Ruka 5:27-32

9 Met Iesur mañairooh-abanari poek hehaekanañ sohot etehan Matiu
pim takes monis booh-zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah,
“Erom, ni emeken deip honeo sohopain.” Pot mañahan Matiu bal hahapuh
Iesunañ parup sah. 10 Tat paru Matiuz zeimakeh sa toutat gipiz nohot hehan
aban takes monis booh-narir aban horï modari paru honeo emat toutat
gipiz nohot heh. 11 Tahan Parisi aban narihö parun etet pim mañairooh-
abanarin epat at mañah, “Erohol ae, met arim añairamahap tairaiz pi aban
horï tamah-okorinañ honeo paru toutat het gipiz namah?” 12 Pot hahan Iesu
hatevetet parun hañiv epat mañah, “Aban nap lamao nat tinam hepanez
pop meñizat batin batapanez popuhaz nasotü, oñ aban nap lamao tat hepan,
povoz meñizat batin batapanezapuhaz sapan. 13 Met povoz zut ne, ‘Dei aban
tin tamegiri ev,’ pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban horï ravat hezari
meñizomaz hat ne emoh. Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Met
ari giz nenañinañ nemaz hat anumaihol bareñ elat mañarohopeken uveo
berevohopanezavoz ne God zait nat, oñ arim loporizarohanañ tin homet nae
nap masak metohopekez ne zait toh. Met ari ñetï añoh-epovoz kapot hodad
tepekez tin homevai sohozei.” Iesu parun pot mañah.

Gipizoz ah ñeo hat mañeo haokaz ñetiv
Mak 2:18-22; Ruka 5:33-39

14 Pot mañahan sahan tokat Zoan ivoh memeohapuz mañairoohari
emat Iesun epat mañah, “Met dei ma Parisi abanari porah karah aliz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nañik mañeo haokaz gipizor ivovoz ah ñeo hat nain het mañ hameg,
oñ paru nim mañairameñ-abanari deim tameg-pot nat, povoz homet at
nañakaz ev emeg." 15 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met añarab
nari parum kapotak nap emapanen paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz
nohopan, oñ tovai sohot tokat ñai aban narihö aban pop basapanez porah
pim kapotakari pimaz zakep tat gipiz nain hepan.
16 Met aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nat kelapanez
poek biit nameotü. Met pi pot tapan, povoz maot zuam giv tet magei pot
meepanen hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan.
17 Met mod nao amun pot hez. Aban nap iv ñerë hep hop hop hatat hepanez
mamogavok ivov holapanen emat beo rezapanen zuam rapat ozourapan,
oñ iv ñerë hep magei tinavok ivov holapan, povoz rapat naverevotü, oñ tin
hepan." *(Pot Iesu paru Zuda pimeri parum iz mimiholoz mañovai emoohat pim
ñetï mageivonañ bahoneo batotun hezavoz homet ñetï epovokaro mañah.)*

Añ napur ñari nap batin batah

Mak 5:21-43; Ruka 8:40-56

18 Met Iesu ñetï pov mañohot hehan Zudaholoz topour zeimakez aban
ahö nap pim totoi emat rariñ hamarah rez bareñat epat mañah, "Erom,
nem ñarip totoiam ñomapanez tahan ne emoh, oñ ni sat nim maras
pim herisik bizeken pi maot tin ravat hepan." 19 Pot mañahan Iesur
mañairooh-abanari bal hat paru aban ahö popunañ sah.
20-21 Met paru nonoroh soohan añ nap pi krismasañ 12 uvevon etehot
hehap Iesuz kosimarah pot homevai emooh, Met ne pim dim nenapuk
maras ut uromazaek tin ravom. Pot homet pim dimipuz tetemarah ut
urah. 22 Tahan Iesu havoe tat añ popun etet epat mañah, "Eñarim, nim
homeo neohö batin navatomaz badae bateñ, povoz ni tin haraveñ." Pot
mañovaiam terï taputanañ añ pop tin ravat sah.
23 Met pot metahan sahan paru sat aban ahö popuz zeimakeh lokat
honat Iesu etehan paru aban nari mañihavek pul menohot hehan[d] añarab
iñir zakep ahoam tooh. 24 Tahan pi parun pot mañah, "Met ñari akap
nañom, oñ pi ok au unun orat hezag, ariparo iñ hamegiek bon tat havï
ravat berevat sei," pot mañah. Met pot mañahavoz homet añarab pori
pimaz kek haoh. 25 Tahan Iesu añarab pori baverevahan iñidoh sahan
ñari pop oraeh-zei girü povok lokat pim marasiz bat, "Bal haz," hahan bal
hah. 26 Met Iesu pot tah-ñetiv haovai soohan zei posik an pap manah.

Etañ kutañariv batin batah

27 Pot metahapuh Iesu zei pomakehanañ berevat nonoroh soohan aban
etañ kut tat heh-nañariv pim tokat emohot ñeo ñarah epat mañovai

---

[d] **9:23** Pavar 23 -Ñarip hañomah homet parum toohat mañihavek pul menooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emooh, “Devidiz iz mimip ae, ni deipimaz zakep tat eñiz.” 28 Pot mañovai
emoohan Iesu sat kohat zei namakeh lokahan parup pim nakoe emahan
Iesu parupin at mañah, “Ne rekot arip batin avatomaz homeamegi?” Pot
hahan parup hañiv epat mañah, “Gu, rotap ni rekot deip batin avatekë.”
29 Pot mañahan Iesu parupim etañik marasikaro biit pot mañah, “Aripim
homet emeg-pov rotap ravah.” 30 Pot mañovaiam parupim etañ tin eteh.
Tahan Iesu parupin ah ñe kezao epat mañah, “Tovai aripim etoh-ñetï
epov añarabon mañotunei.” 31 Pot mañahan hatevetet berevat unun
manahapuh sat Iesu parupim metahavoz ñetiv zei posikarin mañovai
soohan ñetï pov ahö ravah.

32 Met Iesur mañairooh-abanari zei pomak betet sapanez tahan añarab
nari aban pitup menat hehan ñeo nak heh-nap pihaz bat emah. 33 Tahan
Iesu pitü pop ruahan aban pop betet berevat sahan ñeo hahan añarab
agol atat etet pot hah, “Met ev Israel darim zei epesik mamog okat
nao dari et narë heg.” 34 Pot hahan Parisi abanari etet epat hah, “Met
pituholoz ahop pinañ het pi kezao manat hezan pituhol añaraboh menat
hezaek ruamahan samah,” pot mañah.

Iesu añaraboz zakep tahavoz ñetiv

35 Met Iesu zei posik zei ahoñir goeñik sohot Zudaholoz topour zeiñik
lokat paru God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetï tin
pov mañovai, lam navor nao tat hehari batin batooh. 36 Pot tohot het
etehan añarab mapori bol sipsipihol koravop bonoriz zut hehan modari
paru honoñai povor kao ahoam metoohaek meñizapanezap bon, povoz
Iesu etet zakepiv ahoam tat 37 pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met
av epesik gipiz utap hatat hez-epotü map ahoam hez, oñ gipiz epotü bat
batogü manapanez añarab aviam hez, 38 povoz av posiz maupun mañ
mañohopeken pi gog añarab modari ba ou batapanen gipiz epotü batogü
manohopan.” *(Poek añarab meñizohopanezari honep honep hez, povoz
God modari ba ou batapanezavoz piin mañ mañohopanez homet Iesu parun
mañooh.)*

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah

Mak 3:13-19; Ruka 6:12-16

10 1 Met Iesu pim mañairooh-abanari 12 batopourat pituhol menat
hehari ruohopanen berevat sohopanez, ma lam navor navonañari
batin batohopanez kezao manah. 2 Met aposor aban poriz abatañ ev.
Met garosikap Saimon, pim abat modao Pita mañah-pop,
met pim bosip Anduru,
met Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon,
3 met Pilipir,
Batolomiur,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tomasir,
Matiu takes monis boohap,
met Alpiasiz rop, Zemis,
met Tadiasir,
4 Saimon modap, pi Selot porihanañ nap,[e]
met Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap.
Met pim aposoroholoz abatañ ok.

Iesu mañairoohari meepanez tat mañah
Mak 6:7-13; Ruka 9:1-6

5 Met aban eperi meepanen gogot tohopanez pot mañah, “Met ari
tovai añarab patarir añarab Sameriaholoz zeiñik sotunei, 6 oñ ari sat
Israel añarab tairari paru bol sipsipihol parum koravop betet main
ravat samahavoz zut Godiz ñetiv betet main ravat hez-poriz ñaravatak
sohot 7 pot parun mañohopek, ‘Godiz masakavoz roketak hepekezao
totoi ev haemah.’ 8 Pot mañovai lamao tat hepanezari batin batovai,
hañomapanezari baval haovai, obuloñ pohao tat hepanezari batin
batovai, pituhol añaraboh menat hepanezari ruohopeken sohopan. Met
pot tovai sohopekez kezao ari ne zum netegin anoh-bon, oñ amauam
ok anoh, povoz añarabon ñetiv mañovai batin batovai sohot zumao
anapanez tovai mañotunei. 9-10 Met arim heriñ tin metohopekez homet
moniñir dim modapur eñ res modañ kiñik bavelat irao bat honeo sotunei.
Met añarab meñizohopekez pori rekot ari gipizor mod tairatü tekï
tepekezatü eñizat anohopan.
11 Met ari zei natak sepekepuh zei orohopekezamakez poekarin at
mañepeken aban tairapuhö pim zeimakeh avat sat eñepan, povoz
ari aban popunañ zei pomakeham het gog anoh-epeñ tohopeken bon
tapanenahoh zei pot betet zei modatakaz sei. 12 Met ari zei natak sat
zei namakeh lokat poek hepanezarin, ‘Ari lop tinarizaronañ hezei,’ pot
mañepek. 13 Tepeken paru zei pomakehari ari masak etapan, povoz
arim mañepekez pov rotap ravap, oñ ari masak naetotuzat ravapan,
povoz mañepekez pov arimaunañ am hepan. 14 Met ari zei mod natak
sat berevepeken arimaz kaev ravat orohopekez zei namak naan tat, arim
ñetiv hatevetepanez kaev ravat hepan, povoz parum zei potakanañ ham
tomol moleo arim eñañik ñed bat hepanezaek teur betet zei pot kos rez
manat sepek. 15 Met pot etapanez añarab poriz epat añom, Met batam
añarab Sodom zeitak heh-pori horï povor kao ahoam tooh, povoz tokat
God ari añarab ñevok evizapanezarah pi Sodom pori hañ horiv metapan,
oñ zei añarab het arimaz kaev ravapanezatak hepanez poriz horivohö

---

[e] **10:4** Pavar 4 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari korav ravat hehaek sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepanez kilam gogot tooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sodom añaraboz batam tooh-pov ritou metat map ahö ravapanezaek God paru hañ horï ahö mapov metapan," pot mañah.

Modari horï metohopanez bar mañah
Mak 13:9-13; Ruka 21:12-17

16 Pot mañat maot epat mañah, "Met ari hatevetei, ne bol sipsip sokoriz zut ari emeeman aban had ñairiz zut hoririz ñaravatak sepekez ok teg, povoz hamalehol sapanezaekaz tinam et bameet samahavoz zut ari tinam arim hezhezavoz korav ravat id pururuaholoz sokoam sa em tamahavoz zut ari tinam tovai sohozei. **17** Met had bedeholoz zut aban nari ok hez, met porihö ari nari avasat ñevok evizohopan, ma ari nari topour zeiñik avat biñinañ ourohopanen kakamao hatevetehopek. **18** Ma ari nemaz homet hepekezaek mod narihö kaev ravat beri akahopanepuh avat sat gavman aban korav ahoriz nakoe eñehopanen hepek. Met poek het arihö nem ñetï tinao parun mañovai, añarab patariz ñaravatak het porinahon nem ñetiv ourah mañohopek. **19** Met ari avat sapanen ñetï hañiv mañepekez ñaihet tat, Ui dari hañ tairao hak batah? pot ari hometunei, oñ paru arin at añohopanez tapurah God arim Papap hahopekezat hodadeo ari anohopanen hahopek. **20** Met ari arim hodadevok ñetï pov bar mañohopek bon, oñ arim Papapuz Pul Tinapuhö hodadeo anohopanen ñetiñ parun mañohopek.

21 Met aban nari parum naner bos nemaz homet emohopanezariz kaev ravat beri hat ñai aban nari manapanen paru bat men ñomapan, ma pap nari parum ñarohol zu taput metohopan, ma ñaro narihö amun parum nonor papaz zu taput metohopanen ñai aban nari paru men ñomapan. **22** Met ari nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao etapan. Met pot etapanen ari tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homet tovai sohopekezari God avat tin hepekezaek eñepan. **23** Met ne rotap arin epat añom, Ari Zudia zeisik ma zei mapoñik nem ñetiv mañovai magei sohopeken ne Añaraboz Nanep arihaz maot emom. Povoz met ari zei tairatak sat nem ñetiv mañohopeken poekari arimaz kaev ravat bahorï etapan, povoz zei pot betet bareet zei modatak sat nem ñetiv mañohopek.

24 Met aban hodadevonañ nap aban modarin ñetiñ badede mañohopanezaek pim irih het hatevetehopanez pori pi ritou nametotü, ma gog navok hepanezarihö gog povoz aban koravop ritou metat ba irih navatotü. **25** Povoz añarab modarihö aban mañohopanez pop tairao metohopanezavoz zut pim irih hepanezari amun taput metohopan, ma gogovoz aban korav pop nao metohopanezavoz zut gog povok hepanezari amun metohopan. Met ne arim koravop paruh batiu tiu navatat, 'Pi Bielsebul, pituholoz papap, ak,' pot nemaz hahaek ari nem irih hezari amun batiu tiu avatat arimaz ñetï moregañ ahoam hahopan," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Añarab modariz ñaihet natotü
Ruka 12:1-9

26 Met Iesu pot mañat maot epat parun mañah, “Rotap paru horï
etohopan, oñ parumaz ari ñaihet totunei. Met petev kil izek horï hat tovai
samah-map poñ tokat ba ou batapanen ari etepek. 27 Met ari nenarin nem
añamohon hateveteameg-epeñ ev añamoh, povoz ari iñivavok añaraboz
ñaravatak het ñeo ñarah hat mañohopeken paru hatevetehop. 28 Met
añoh-epov mañohot ari añaraboz ñaihet totunei. Met paru rekot arim
ham heriñ ur oñomapan, oñ arim pulihol paru ur nañomotü, povoz ari
parumaz ñaihet totunei. Oñ God nenap rekot arim ham heriñir pulihol
honeo itiñadek sepekez añapanen poek sat horï ravepek hezavoz petev pi
nenapuz ñaihet tohozei.
29 Met arim Papap ideholoz korav hezavoz homei. Met ari id nañariv
bat nepekez zumao 2 toea nen manat bameg. Met id poriz zumao aviam,
oñ arim Papap paru id poriz korav hezaek nap betezam nañomotü, oñ
piuhö hapanen id pop ñomapan. 30 Pot tat parumaz tin korav hez-povoz
zut pi amun arimaz tin korav het arim gag tae honeo honeo rekö hakat
pi hodad hakez. 31 Met ari añarab idehol ritou metat hez, povoz pi arimaz
korav hezag, modariz ari ñaihet totunei.” Pot pim mañairooh-abanarin
mañah.

Iesuz abatao ourah mañook
Ruka 12:8-9

32 Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met tairap, ‘Iesu nem ahop ok,’
pot añarabon ourah mañohopanez pop tokat abarah nem Papap etet
hepanen ne pimaz, ‘Epop nemop ev,’ pot haom. 33 Oñ pi tairap ne kos rez
nanat, ‘Ne pimaz unun,’ pot añarab modari hatevetet hepanen nemaz
hapanezap tokat abarah nem Papap etet hepanen ne pin, ‘Ne nimaz
unun,’ pot mañom,” pot parun mañah.

Dari Iesuz zait tookazao ev
Ruka 12:49-53, 14:25-27

34 Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ne ari añarab ev hamarah
het eñizat bahon avatoman tin hepekez ev eroh, pot homeamegi? Evo,
oñ ari añarab ba everat bamain main avatomaz ev eroh. 35 Met añoh-
epovoz kapot pot hez. Aban ro nap hepanen pim papap nemaz homevai
sohopanen aban ro pop pim pap popuz kaev ravapan. Ma ñari añ nap
hepanen pim nonop nemaz homevai sohopanen ñari añ pop pim non
popuz kaev ravapan. Ma añ nap hepanen pim añ lelamap nemaz homevai
sohopanen añ pop pim añ lelamapuz kaev ravat hepan. 36 Met aban nap
nem tokat emohopanez zait tapanen paru tairari pimaz kaev ravat horï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metohopan? Met pimauzari paru zei honemakeh hepanez porihö pot metohopan.

37 Tapanen tairap nemaz aviam ulov ravat hepanepuh pim nonop ma papapuz ahoam ulov ravat hepanez pop pi nenañ rekot naketü. Ma tairap pim rop ma ñaripuz ahoam ulov ravat hepanepuh nemaz aviam ulov ravat hepanez pop nenañ rekot naketü. 38-39 Met tairap nenañ emohopanez pop, ne nemauz zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat pim zaitivok samoh-povoz zut, pi pop nem tamoh-taput tovai emohot epat homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohoman modari honoñai tairao netapan, ma ur noñomapanez hapanez porah ne kaev ravat ñaihet tat navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het hekë. Oñ nap pim herisiam tin hepanez homet ñaihet tapanez pop rekot nenañ honeo naketü, oñ horï ravapan," pot mañah.

Añarab hañ tinao manapanez ñetiv

Mak 9:41; Zon 13:20

40 Pot mañahapuh Iesu maot epat mañah, "Met ari nem ñetiv mañovai sohopeken añarab tairari eñizat tin etohopanez pori ne amun neñizat tin ok netohopanezavoz zut ravat hepan, ma nem Pap nemeehan eroh-pop amun meñizat tin ok metohopan. 41 Met añarab tairari Godiz ñetiv ourah hahopanezapun etet, 'Propet aban Godiz ñetiv darin añamahap ok,' pot pimaz hat meñizat tin metohopanez pop tokat God propet abanari hañ tinao manapanezarah zu taput paru añarab meñizohopanez pori amun manapan. Ma añarab tairari aban tin tohopanezapun etet, 'Aban tinap ok,' pot pimaz hat meñizat tin metohopanen tokat God aban popuz hañiv manapanezaek zu taput paru añarab pot tohopanez pori amun manapan. 42 Ne rotap arin epat añoman hatevetei, Met nem tokat emohot abatao bon hepanez-nap ivovoz metapanen tairap piin etet, 'Iesuzap ev,' pot hat ivov holat manapanez pop tin pot metapanezavoz hañ tinao tokat havapan." Pot parun mañah.

Zoanizari emat Iesun at mañah

Ruka 7:18-23

11 1 Met Iesu pim mañairooh-abanarin tapanezat ñetï poñ mañat garë hahapuh pim heh-poek betet zei posizañ zei ahotuk sat añarabon ñetiv mañovai sooh.

2 Met Zoan ivoh memeohap kakam zeimakeh het Kristoz gog map tovai emoohañiz ñetivon hatevetehapuh pim mañairooharihanañ nari pihaz meehan sat epat at mañah, 3 "Met 'Tokat nap emapan,' pot hahan hezan dei ñai bizat etet hezag ni tapupu? Ma mod nap tokat ok emapanez etet hek?" 4 Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met ari sat Zoanin petev nem tamohon ari hatevetet eteameg-epeñiz bar mañei. 5 Met etañ kut tat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heharir eñañ horï ravat heharir aban obuloñ pohao tat heharir hat koveñ unun manat heh-pori map batin batamohovoz ñetiv, ma ñomamahari maot baval hamohovoz, ma añarab, 'Dari horï hezaek tairap eñizapan,' pot hahot hezarin Godiz ñetiñ mañamohon hateveteamahavoz ñetiv, ma hatevetet eteameg-epeñiz ñetiñ ari sat piin bar mañei. **6** Met tairap nem tamohovoz homet, Rotap emapanez hah-tapup ev, pot homet lop houlorizaronañ naketuz pop pim loporih biñ ravat hepan, pot piin sat mañei."

Zoaniz ñetiv parun mañah
Ruka 7:24-35, 16:16

7 Pot mañahan paru sahan Iesu Zoaniz ñetiv añarabon epat mañah, "Met batam Zoan ham betez nonair nai bon heh-narah hehan ari poek tair toohavon etehopekez hat poek soog? Met havos teptepivok basaem tamahavoz zut aban betez napun etepekez hat soogi? **8** Ma aban nap dimir giv tinatü tat hehapun etehopekez hat soog? Evo, pot bon, met paru dimir giv tinatü tat hezari zei ahö tinañik hez, oñ ham betez narah pori nakez. **9** Ma ari Godiz propet aban napun etehopekez hat soogi? Met rotap ari sat Godiz propet abanapun eteog, met piuhö propet aban modari map ritou metat hez. **10** Met batam Godiz propet aban napuhö Zoan emat tohopanez ñetiv epat menahan hez,

> Hatevetei, nem ñetiv hahopanezap meeman pi garos ravat emat nim nonor ba oñ batohopan. *Malakai 3:1*

Pot menah. **11** Met rotap epat añoman hatevetei. Zoan piuhö nem nonor ba oñ batah, povoz pi aban ahop ravat het añarab mod mapori ritou metat hez, oñ añarab Godiz masakavoz roketak hepanez pov ou ravapanezaek añarab tairari masak povok hepanez pori Zoan ritou metat hepan. **12** Met pi añarabon ñetiv mañohot ivov memeehopanez kapot tahaekanañ añarab ahovokaro Godiz masakavoz roketak hepanez homet kezao rez kek tat tooh-pori poek sat hez. **13-14** Met batam Mosesir propet aban mapori epat haovai emooh, 'Met tokat propet aban nap Elaiza popuz het toohavoz zut modap ou ravat zu taput tohopan.' Pot haovai emoohaek Zoan Elaizaz tooh-taput tohopanezap haverevah. Met ñetï añoh-epovoz ari hatevetet barotap batepek, ma barotap navatotü batah? **15** Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö epovon hatevetet tin hodad ravei.

16 Met ari petev hezariz tamegit tairavotï zut tat haom? Met ñaro daparih het ekerë tamahariz zut ari tameg. **17** Met ñaro poriz narihö biñ ravat tenaveñ urat modarin epat mañamah, 'Ari deinañ honeo emat daat mezei,' pot mañamahan mod pori kaev ravat epat hamah, 'Evo, dei kaev.' Pot hamahan tapurihö maot iñ mazamañ hahot mod porin epat mañamah, 'Ari deinañ iñ mazamañ honeo haok.' Pot maot hamahan mod pori kaev ravat epat hamah, 'Evo, dei iñ mazamañ haovai iñ haokaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaev.' Met ari petev ev hez-eperi ñaro poriz zut tameg. 18 Met Zoan
emahapuh pi goerahanañ pohao bain ivov nain heh. Tat porah karah pi
gipiz nainotuz ahao hat hehan ari etet ñaroholotï zut tat añohovoz zut
pimaz kaev ravat, 'Pitup menat hezan okat tamah,' pot ari haog. 19 Oñ ne
Añaraboz Nanep emat gipizor bain ivov nohot hezan ari etet ñaroholotï
zut tat añohovoz zut kaev ravat nemaz pot hameg, 'Aban epop pi gipizor
bain ivov ahoam namahap ev. Tat pi aban takes monis bamaharir horï
modarinañ ñod reet hez,' pot nemaz hameg. Oñ Godiz hodad tinao ari
bat hegitin dei Zoaniz tin hodad teg narab, oñ ari pot bon, kut hez." Pot
parun mañah.

Barotap navatari hañiv bapan
Ruka 10:13-16

20 Met garos Iesu zei nañik red navor nao toohan añarab zei poñik
hehari etet loporizaro bor naur tat am horiñ tohot hehavoz homet
añarab poriz epat hah, 21-22 "Ui, ari Korasin zeitak añarab ma Betsaida
zeitak añarab, mai zakep ari tokat honoñai ahov bepekezari okeg, arim
zeitakaroh ne lamari batin batat pituhol ruoh, oñ arim horiñ navet am
hez. Met batam Taiar Saidon zei potakaroh añarab Godiz hodad natari
hehaek aban nap het nem red navor nao arin añairamoh-epeñiz zut
nañ tat lamari batin batahatin parum horiñ bavetepanez zakep tat ki
zeneñ paru rau rau tat boteo hol ruah narab, oñ ne arin red povor kao
añairamohon ari et hareet arim horiñ navet. Povoz tokat ari añarab
ñevok eviipanez porah Taiar Saidon zei potakarohari parum horivoz
hañiv aviam bapan, oñ arim horivoz hañiv ari ahoam bepek."
23-24 Pot hahapuh modarin epat mañah, "Met ari Kapaneam zei
potakari, arim abatañ bat hel batat abarah helepekez homeamegi? Evo,
ari poek rekot nahelotü, oñ horiek evetepanen sepek. Met batam Sodom
zeitakari horiñ ahoam tohot hehan zei pot bahorï batahan ñadat bon tah.
Oñ nap poek het nem tamoh-red navor nao tahan etehatin parum horï
tooh-poñ betehan zei pot am tin heh narab, oñ ne arin red povor kao
añairoohon ari et hareet arim horiñ navet. Povoz tokat ari añarab ñevok
eviipanezarah Sodom pori parum horivoz honoñaiv aviam bapan, oñ
arim horiñiz hañiv ari ahoam bepek." Pot parun mañah.

Iesunañ tohou hekaz ñetiv
Ruka 10:21-22

25 Pot hat Iesu epat mañ hah, "Apai, ni nenap abarar hamarah hezatur
hezariz maup hez. Met paru nari pot hamah, 'Dei hodad ahö tinavonañ
het tovai sameg.' Pot hamahari nim ñetï rotapuv hodad tapan hezavoz ba
iz batameñ, oñ paru, 'Dei hodadeo tekï hezari eveg, eñizooken tin hodad
ravook,' pot hamahariz ni hatevetet kapot tin hodad tapanez meñizameñ,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

povoz homet ne nimaz biñ ravat hez. 26 Met Apai, rotap nimauz
zaitivonañ añarab pot metameñ-povoz ne eteamohon tin ravamah." Pot
mañ mañah. 27 Tat añarabon maot epat mañah, "Met nem Papapuhö
gog tamoh-map epeñiz neen au nañahan hez, met pi nenapuhö ne pim
ropuz tamohot tin hodad hez, ma ne pim ropuhö nem Papapuz tamahat
ne tin hodad hez. Met añarab tairari ne mañairohoman paru tin hodad
tohopanezari amun nem Papapuz tin hodad tohopan, oñ añarab pot
natotuzari pimaz hodad natotü.
28 Met ari tairari lop honoñairizaro ravamegiri nehaz emohopeken
nemauhö arim loporizaroh honoñai tameg-pov batohtoh avatohom.
29-30 Met ne aban masakavonañap hez, met ari gog tairao tovai sohopekez
ne arin añom-povoz homet nenañ honeo hepeken eñizat añairohoman
ari honoñai natotü, oñ tohou het arim loporizaro bakez avatohoman tin
hepek." Pot parun mañah.

Uit uloñ tavat nahan mañah
Mak 2:23-28; Ruka 6:1-5

12 1 Met tokat parum gogot nat heh-aliz poñiz nas al tezahan Iesur
mañairooh-abanari uit av nañiz ñaravavozañ sohot mañairooh-
abanari gin ñomat uit uloñ tavat novai sooh. 2 Tahan Parisi aban nari etet
Iesun epat mañah, "Erom ae, met petev darim gogot natotuz alizas ev,
oñ nim mañairameñ-abanari ahao hahan hezao elat aliz epesik gog okat
tat uit uloñ tavat namahag eterë." 3-4 Pot hahan Iesu hañiv epat mañah,
"Evo, paru horiv ok nat, oñ Devidiz tah-ñetï pov ari rekö hamegiek tin
hodad nata? Met Devid popur pimeri emohot gin ñomat gipizoz mel
tahan bon tahan paru kohat Godiz tup ahomakeh bereñ Godiz au hat
bizooh-nañ aban anumaihol bareñ elat mañaramah-nenari nohopan, pot
hahan hezaek Devid pop paru pot toohariz nap bon, oñ pi am lokat berë
poñ bahan paru nah.
5 Met Mosesiz amun menahan hez-epovoz ari rekö hat hodad nata?
Met pi dariparo gogot natotuz poñiz ahao hahan hez, oñ paru Godiz
tup ahomakeh het anumaihol bareñ elat mañarohopanez hahan hezaek
aliz poñik parum gog pot hatamah. Pot tamahan horï nao parutï ou
narav. 6 Met rotap epat añoman ari hatevetei. Met nem Godiz gog tamoh-
epovohö pim tup ahomakeh parum gog tamah-pov ritou metat hez. 7 Met
Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met ne ari Godiz giz nenañinañ
hat anumaihol bareñ elat mañarohopeken uveo berevohopanez zait nat,
oñ arim loporizarotihanañ tin homet nae nap masak metohopekez ne zait
toh. Met ari ñetï menahan hez-povoz kapot tin hodad ravegitin ari paru
aban horï nao nat-eperiz ñetï okov nanañ teg narab, oñ ari hodad narav,
povoz okat nañeg. 8 Met ne Añaraboz Nanep darim gogot natotuz aliz
hahan hezañiz maup ravat hezap ev." Iesu pot parun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aban mar belasinañap batin batah
Mak 3:1-6; Ruka 6:6-11

9 Met Iesu pot mañat poekanañ sahapuh parum topour zei namakeh
lokahan, 10 aban maras bel ravat ñomat hehap heh. Tahan Parisi aban
pi parum ah ñe nao elapanen paru, “Pi horiv ok tah,” pot hat ñevok
biipanez homeh-narihö emat Iesun epat at mañah, “Met rekot aban
napuhö darim gogot nat aliz epesik aban lam nap batin batapane? Ma
pot tapanez pop Mosesiz ah ñe nao elapan?” Pot aban porihö at mañahan
11 Iesu parum hahavoz hodad haravat hañiv epat parun mañah, “Met
arihanañ nap ni bol sipsip hon nenap manookezaek bol sipsip pop aliz
hameg-poñiz nasik hamauruvok er horat hepanen ni, ‘Gogot natotuz
alizas eveg, rekot gogot tat nem bol okop navotü,’ pot ni nakaotü, oñ am
sat nim bol sipsip pop bekë. 12 Met añarabohö bol sipsipihol ritou metat
hez, povoz bol sipsipip sat bekezavoz zut aban napuhö petev aliz epesik
gog tin okat nao tat aban modap meñizat batin batapanen Mosesiz ah
ñe nao naelotü.” 13 Pot mañat Iesu aban maras bel ravat hehapun epat
mañah, “Nim maras tu haz mee.” Pot mañahan mar bel pos meehan mar
mod tin hehasiz zut tin ravah. 14 Tahan Parisi abanari etet mogao tat
berevat Iesu ur ñomapanez ñetiv nae nap mañooh.

Iesu Godiz gog aban rotapup

15 Met Iesu parum nae nap pot mañoohavon zuam hodad ravat zei
pot betet sahan añarab ahovokaro pinañ honeo soohapuh pi lamari
map batin batovai sooh. 16 Tat ganö paru porihö pim kapot modarin bar
mañapan hezavoz ah ñeo parun mañah. 17 Met batam Godihö propet aban
nap pim abatao Aisaia popun mañahan Iesuz tohopanezat epat menahan
hez,

18 “Met nem gog aban ba ou batohon hezap ev, povoz ne pimaz
ahoam biñ ravat het nem loporï pihar manat hez. Povoz nem Pul
Tinap pihar manoman het nem ñetï kateñ añarab maporizaron
mañohopan.
19 Oñ pi aban pop añaraboz ñaravatak mañovai sohopanezaek ñetï
kezao namañotü, ma parunañ pi ser nae nap nakaotü.
20 Met pi tapupuhö añarab havot gui hat rez meñet hepanezavoz
zut hepanezari pi map ba narezotü, ma añarab ramuñad aviam
ñadohopanezavoz zut hepanezari pi ba naupizotü.
Oñ pi am rez kek tat tinaharam tovai sohopanen nonair nai horitü
bon tapanen tin nenatü hepan.
21 Met pi pot tovai sohopanen añarab zei maposikarohari etet,
‘Pi nenapuhö rekot dari eñizohopan,’ pot pimaz hahopan.”

Aisaia 42:1-4

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met Aisaiaz pot menahan hez-pov Iesu tovai soohan rotapuv ou ravah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah
Mak 3:20-30; Ruka 11:14-23, 12:10

22 Met poek hehan paru aban pitup menat hehan etañ kut tat ñeo nak
heh-nap Iesuhaz bat emah. Tahan Iesu aban popun etet pitup ruahan
sahan tin ravat etañ etevai ñeo haovai tahan 23 añarab ahovokaro hehaek
etet agol atat epat nae nap mañah, “Met pi Devidiz ro iz mim eñizapanez
hahan hezan ñai biit eteameg-pop ma patapuhö okat tamah?” 24 Pot hahan
Parisi abanari hatevetet kaev ravat epat parumam kil haoh, “Evo, met pi
aban horip okeg, pituholoz ahop Bielsebul[f] popuhö kezao manamahan
pituhol añaraboh menat hezaek ruamahan samah.”
25 Met Bielsebul popuz kezavonañ tamah-pot homet hahavoz Iesu
hodad haravat parun epat mañah, “Erohol ae, met paru añarab zei
nasik togü honet hepanepuh kaev ravat berat toguñ main main ravat
nae nap menohopanezaek, parum mamog tin hepanezao horï ravat
hepan. Ma zei natak añarab nae nap zei ñai tovai sohopanezaek, parum
hepanezao amun horï ravapan. 26 Povoz zut Seten pituholoz ahö pop pi
hodad houlovokaronañ het pituhol añaraboh menat hepanezaek pimauhö
ruohopan, povoz parum honeo het gogot tohopanez pov horï ravapan.
27 Oñ ari nemaz, ‘Pi Bielsebul popuz kezavonañ pituhol ruamahan samah,’
pot hamegivoz epat arin at añom, Met arimeri tairapuz kezavonañ
pituhol ruamahan samah? Ma hameg-popuz kezavonañ pitü pori
ruamaha? Met pot parun at mañepeken paru epat arin añapan, ‘Evo, dei
rekot Seteniz kezavonañ pim pitü pori naruotü.’ Pot arin añapanezaek
ari nemaz okat hag-pov moregao ravapan. 28 Met ne Seteniz kezavonañ
pituhol naru, oñ Godiz Pul Tinap kezao nanamahan ruamohon paru
pituhol hatevetet barezat samah. Povoz ari epat homei, Rotap Godiz
masakavoz roketak hekazao ev ou haravah, pot homet hodad ravei.
29 Met modao ev. Aban kez nap pim zeimakeh hepanen aban givogï
nap sat kunak lokat pimotü givogï bapane? Evo, pot bon, oñ garos aban
kez popuz eñar maraz birepenañ demat betepanen oraepanenahoh pim
zeimakeh lokat pimotü givogï bapan.” *(Met pim ñetï hah-epovoz zut garos
Iesu pi Seten mez haer horat ritou metat hetahoh pituhol pi unun ruoh.)*
30 Pot mañat maot epat mañah, “Met añarab tairari nemaz homet
naketuz pori nenañ zei ñai tohopanezari ok, ma paru tairari nem añarab
batogü naman tohopanezari paruhö nemeri baverat bamain main
batohopanezari ok.
31-32 Met epat añoman ari hatevetei. Ari añarab ñetï horï tairao hapek,
ma horï tairao tepekezaek rekot God horï poñ ba ol betepan, ma ne

---

[f] **12:24** Pavar 24 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Añaraboz Nanepuz homet ñetï horï tairañ hapekez poñ rekot God ba ol betepan. Oñ Pul Tinapuhö nap meñizat kezao manapanen tin nao tapanen, napuhö Pul popuz abatao batiu tiu batat, ‘Setenizao ok tamah,’ pot hapan, povoz God rekot petev ma tokat parum hapanez horï pov ba ol navetetü, oñ pohazao am het hepan,” pot mañah.

Zi tinameder horimedez hahat
Ruka 6:43-45

33 Pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met zi tin hepanezamedek ul tinañ badapan, met zi horï hepanezamedek ul horiñ badapan. Met dari zi ul tinañin etet, ‘Zi tinamed ev,’ pot hameg, ma zi ul horiñin etet, ‘Zi horimed ev,’ pot hameg. 34 Met ari hamal horipuz ñarohol, met zi horï hepanezamed ul horiñ badapanezavoz zut ari horï hezari, tair tat ñetï tinao hahopek? Evo, rekot arihö pot nao nakaotü, oñ arim loporizaroh tairao an pap manat hez-pov gizañikanañ bar haz beteameg. 35 Met aban tinap pim loporihanañ home tinao hepanezaek ñetï tinañ hahopan, oñ aban horip pim loporihanañ home horiv hepanezaek ñetï horï nenañ hahopan.

36 Met hatevetei. God arim ñeo hat an etapanez porah ñetï horï tairañ petev ari ev het hameg-poñ rekot ba iz navatotü, oñ God ba ou batat ari honep honepun epat at añapan, ‘Ni horï haoñ-okoñiz kapot tair?’ Pot at añohopanen ari honep honep kap potaz bar mañohopek. 37 Tat ari tairari ñetï tinao hamegiri honep honepun pi pot añapan, ‘Ni tin haovai emooñip ok.’ Oñ ari ñetï horiv hamegiri honep honepun pi pot añapan, ‘Ni horï haoñip okeg, horivoz hañiv bekë,’ pot arin añapan,” pot mañah.

Paru red ahö navon etepan mañah
Mak 8:11-12; Ruka 11:29-32

38 Pot Iesu Parisi aban porin mañat bon tahan aban ñetï kateñiz mañair-narir Parisi aban porihanañ narihö piin epat mañah, “Añairameñip ae, met ni dari añarab rekot natotuz red ahö nao teken dei etekaz zait teg. Met ni pot tekenahoh dei etet nim kapotaz hodad ravak.” 39 Pot hahan Iesu parun hañiv epat mañah, “Ari añarab eperi God betet horï nenañ tohot hez. Tat ne Godiz kezavonañ red ahö nao añairoman etepekez hameg, oñ neohö red nao betezam arin naañairotü. Oñ batam propet aban Zonaz tahavoz zut red nen pov toman etepek. 40 Met batam Zona pis ahopuz loporih hehan aliz nasikaro bon tahan aliz modasik pisip maot ñiz betehan berevah. Povoz zut ne Añaraboz Nanep hamaraz kohat nevizapanen heman aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik ne maot berevom. 41 Met pisip aban Zona ñiz betehan bal hat Nineva zeitak sah. Tahan paru añarab pori Godiz hodad nat hehaek parum horiñ betet loporizaro borourapanez Zona parun mañahan hatevetet loporizaro borourah. Met Zona gog tinao ok tah, oñ nem tamoh-epovohö pimov ritou metat hezan ne ev het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arin ñetï tinao añamohon ari hatevetet loporizaro bor naur hez. Povoz tokat ari añarab ñevok eviipanez porah Nineva zei potakarihö het arim loporizaro bor naur hez-okovoz homet ari hañ horï ahov bepekez hapan.

42 Met batam añ nap zei hotoh nasik het kuin ahop ravat heh-pop
pim zeis betet hotoh emat aban ahop Solomon pop hodad tinavonañ
het ñetiv hahot hehaek hatevetepanez hat pi emah. Tat pim ñetivon
hatevetet hodad tinao bah. Met Solomon hodad tinavonañ ok haoh, oñ
nem hodadevohö pimov ritou metat hezan ne ev het ñetiv añamohon
ari hatevetet hodad tinao nav hez, povoz tokat ari añarab ñevok
eviipanezarah añ pop piuhö het arim pot tamegivoz homet, 'Ari hañ horiv
bepekezari ok,' pot arimaz hapan," pot mañah.

Pitü naputï zu tat mañahat ev
Ruka 11:24-26

43 Pot mañat maot epat mañah, "Met ne arim tamegivoz homet aban pituhol
menat hepanez naputï epat zu tat añom. Met pitup aban nap menat hepanezaek
ruapanen pi berevat sat zei betezasik hepanezaekaz melahar etevai sohopan.
Tapanen pim hepanezaek bon tapanen 44 pi maot epat hapan, 'Met ne somapuh
nem mamog hehö-zei pomakeh maot sat lokom.' 45 Pot hapanepuh pi sat
etepanen pim zei pomak ivov betet batin batapanen hepanen, etet pi maot
borourat sat pim modari map horï tohot hepanezari 7 bavizat sapanepuh aban
popuh paru mapori lokapan. Tapanen aban pop pim garos pitü honepunañ het
aviam horï ravat hehat naketü, oñ pitü pop ruapanen sapanezaek pim modarin
mañat bavizat em lokat pi map bahorï batapanen hepan. Met povoz zut ari
petev horï tamegiri map horï ravat hepek," pot mañah.

Iesuz nonopur bosihol emah
Mak 3:31-35; Ruka 8:19-21

46 Pot Iesu añarab ahovokaron mañohot hehan pim nonopur bosihol
iñidoh emat pinañ ñetiv hapanez gaa tat heh. 47 Tahan aban napuhö
parun etet piin epat mañah, "Erom ae, nim nonopur bosihol iñidoh emat
ari ñetiv hapekez nimaz gaa tat hez." 48 Pot mañahan Iesu hañiv epat
hah, "Rotap ok hañ, oñ tairari nem nonopur bosihol ravat hez?" 49-50 Pot
at mañahapuh pim mañairooh-añarabon marasinañ mañairat pot hah,
"Met nem nonopur naner bos ev hezag, etei. Met añarab tairari nem
Pap abarah hezapuz zaitivok tovai sohopanez pori amun nem nonoholor
bosiholor sauhol ravat hezari ok," pot mañah.

Uit biñiz borë ñetiv
Mak 4:1-9; Ruka 8:4-8

13 1 Met aliz posik zei heh-pomak betet Iesu berevahapuh sat iv
havevoz kupavok añarabon ñetiv mañapanez hat toutat heh. 2 Tahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarab ahovokaro map emat pim totoi okat epat topourat ba atalip tapanez tahan, etet Iesu boutitak helat iv havevok aviam hon ravat toutahan añarab kupavok rouvat heh. 3 Tahan ñetiñ nañir nañitï bavatat añarabon mañooh.

Pot toohapuh epat mañah, “Met aban nap uit bi nañ pim avasik betepanez[g] basahapuh, 4 bi poñ betevai soohan nañ nonoroh ñodahan idehol arat emat toutat nah. 5 Met mod nañ helevoz revah hamar aviam heh-poek ñodahapuh zuam berevah. 6 Tahan pim medeñeñ revaham moruat heh, povoz gitap berevat kez mañahan ñu ravat ñomah. 7 Met mod nañ hamarah zen zeneñ ahoam hehaek ñodat poñinañ honeo berevat zen zen poñihö ahö ravat bamezahan uit uloñ navad. 8 Met mod nañ ham haleñai tinarah ñodat berevahapuh uloñ badah-poñiz nañik aviam 30 badahan, mod nañik ahö heriam 60 pot badahan, met modañik ahoam 100 badah.” Iesu ñetï pov mañat epat mañah, 9 “Met ari hat koveñinañari okeg, nem ñetï hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei,” pot mañah.

Borë ñetiñ mañoohavoz kapot ev
Mak 4:10-17; Ruka 8:9-10

10 Tahan pim mañairooh-abanari emat epat at mañah, “Met tairaiz ni añarabon ourah namañ, oñ ñetiñ nañir nañitï bavatat mañameñ?” Pot at mañahan Iesu hañiv epat parun mañah, 11 “Met Godiz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hehaek petev ari nenari pimauhö hodadeo anamah, oñ modari hodadeo naman tamahavoz homet okat mañamoh. 12 Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat hepanez pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodad pov ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetiv hatevetet homet zait nat hepanez pop Godihö hatevetepanez pov maot bapanen pi kerë hapan. 13 Met paru etañinañ et hareamah, oñ paru tin et narë hez, ma paru hat koveñinañ hat hateveteamah, oñ paru kapotaz tin hodad narav hez. Pot tamah, povoz ne ñetï izek nenañ parun mañamoh. 14 Met añarab pot tamah-poriz tamah-ñetiv batam propet aban nap Aisaia popuhö epat menahan hez,

Ari añarab eteo tin eteameg, oñ hodad narav hez.
Ma ñetiv hateveteo tin hateveteameg, oñ kapotaz tin homet nakez.
15 Met ari hat koveñinañ hatevetet tin homepek hezavoz, ma etet tin
hodad ravepek hezavoz, ma ari hodad ravat loporizaro borourat
Goditihar ravepeken batin avatapan hezavoz, arim loporizaro
merizat hez, ma arim etañ mumizat hez, ma arim hat koveñ
bapotut manahan hat naveteriz zut ravat hez. *Aisaia 6:9-10*

16-17 Met batam Godiz propet aban nari ma añarab tin modari arim petev nem añairamohon etet hateveteameg-epeñin etet hatevetepanez

---

[g] **13:3** Pavar 3 -Met parum toohat uit poñ darim ñedeamegivoz zut nañed, oñ hamarah betevai saem toohan berevooh. Met Mak 4:1-9 akopun eterë.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru zait tooh, oñ paru mamog et narë, ma hat navet heh, povoz
ari etañinañ etet, hat koveñinañ tin hateveteamegiek biñ ravat lop
tinarizaronañ hezei," pot mañah.

Uit biñiz kapot bar mañah
Mak 4:13-20; Ruka 8:11-15

18 Iesu pot mañat maot epat mañah, "Kar, uit biñiz ñetï añoh-epovoz
kapot epat arin añoman hatevetei. 19 Met aban nap uit biñ betehan
nonoroh ñodahan idehol emat toutat nah-pot añohoñiz zut añarab nari
God arim koravopuz masakavoz roketak hepekez ñetiv hamahan hat
haveteamah, oñ paru tin hodad narav. Tamahan horipuhö emat ñetï
hateveteamah-pov maot baveteamah. 20 Met bi nañ helevoz revah ñodah,
pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetï pov hatevetet zuam biñ ravat
bahorë hat hez. 21 Oñ medeñeñ revaham moruat hez añohoñiz zut parum
loporizaroh tinam naviz, povoz tokat Godiz zait nat hez-narihö honoñai
nao parutï metamah, ma honoñai mod nao parutï ou ravamahan paru
povoz homet kaev ravat Godiz ñetiv zuamam beteamah. 22 Met bi nañ
zen zeneñ hehaek ñodahan bamezah, pot añoh-poñiz zut añarab nari
Godiz ñetï povon hatevetet bat tovai parum ham heriñiz tohopanezao
ahoam homeamah, ma monir zeirurumaz homet tamah-poñ ñetï pov
bamezamahan parum loporizaroh tin hepanezao ou narav. 23 Met bi
ul nañ ham haleñai tinarah ñodat berevat ul tinañ badah, pot añoh-
poñiz zut añarab nari Godiz ñetivon hatevetet parum loporizaroh tinam
biamahapuh baval hat sohot ul tinañiz zut nari aviam tin tovai samah,
met nari ahö heriam tin tovai samah, met nari ahoam tin tovai samah,"
pot mañah.

Sisiñ horiñ avasik berevah

24 Met Iesu pot mañahapuh navotï bavatat mod epov parun mañah,
"Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz homet
aban napuz tahavotï zut tat epat arin añoman hatevetei. Met aban pop
pim avasik uit bi nañ beteh. 25 Tat kuturutak pi au unun orahan aban
pimaz kaev ravat heh-nap emat av posik sisiñ buñ amun betet maot sah.
26 Tahan met tokat uit bi poñ berevaharah sisiñ poñ honeo berevat ahö
ravah.[h] 27 Tahan aban av posiz maupun pim gog abanarihö epat mañah,
'Deim ahop ae, met ni avasik uit bi tinañ beteñ, oñ tair tahapuh sisiñ
horï okoñ honeo berevat hez?' 28 Pot mañahan aban av posiz maup epat
mañah, 'Met aban pat nemaz kaev ravat hez-napuhö okat tah.' Pot hahan
pim gog abanari piin epat mañah, 'Met dei rekot sisiñ horï okoñ sat batiz

[h] **13:26** Pavar 26 -Met sisiñ bul beteh-poñ uitiñiz zut berevamah, oñ ahö ravat uit uloñ
badamahavoz zut nat, oñ uloñ navad.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

beteka?' 29 Pot mañahan aban maup pat, 'Evo, met ari uit biñ magei
berevamahaek sat sisiñ horï okoñ batiivai ganö batiipik hezag, am sa hep.
30 Met tokat ahö ravapanez porahahoh gogot tohopanezarin mañoman
sat sisiñ okoñ batizat ut urat basat mañaratahoh uit uloñ bat emat nem
gipizoz zeimakeh bizapan,' " pot mañah.

Miz ulovotï bavatat mañah
Mak 4:30-32; Ruka 13:18-19

31 Met Iesu mod navotï bavatat ñetï epov mañah, "Met Godiz
masakavoz roketak hepekezavoz ñetiv miz bi ul goe povotï zu tat epat
añom. Met bi pov aban nap goevotar hamarah ñedeamah, 32 oñ goe
povotar ñedeamahan berevat ahö ravamahapuh zi modañ ritou metat
mar aruñ ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ poek bizat oramah."

Iesu ist povotï bavatat mañah
Ruka 13:20-21

33 Met modao epat mañah, "Ari Godiz masakavoz roketak hepekezao ist
parava botevonañ bahoneo batat biamahavoz zut hez. Met añ nap ist pov
aviam bat parava bot ahovonañ honeo biit basat em tamahan map tu hat
ahö ravamah," pot mañah.

Iesu ñetï nañir nañ mañohot heh
Mak 4:33-34

34 Met Iesu pi añarab ahovokaro topourat hehan ñetï nañ ourah namañ,
oñ nañir nañitï bavatat ñetiñ mañohot heh. 35 Met batam propet aban nap
pot menahan hez,

> Met ne abarar hamarar nonair nai mapotü matut toh-poekanañ nem
> ñetiv iz ravat hehan añarab hodad narav het emooh-pov mañomaz
> parun nañir nañitï bavatat ñetiñ mañohom. *Buk Song 78:2*

Pot menahan hezaek Iesu ñetï poñ mañovai emoohan menahan hez-
epovoz rotapuv ou haravah.

Sisiñiñiz kapot parun bar mañah

36 Met Iesu pot mañahapuh pi añarab ahovokaro betet zei namakeh
sahan pim mañairooh-abanari honeo sat lokahapuh Iesun epat mañah,
"Met ni uit biñinañ sisiñ horiñ berevah-pot hañivoz kapot añeken dei
hodad ravak ma tair?" 37 Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, "Met
aban avasik uit bi tinañ betehapuz zut ne Añaraboz Nanep ev erat hez.
38 Met darim ham epar avasitï zu tat hahovoz zut hez, met uit bi tinañitï
zu tat hahö-poñiz kapot epat hez. Añarab Godiz masakavoz roketak
hezariz ok hahö, met sisiñ horiñitï zu tat hahö-poñiz kapot epat hez.
Añarab horipuz hodadeo bat tovai samahariz ok hahö. 39-41 Met aban pat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emat sisiñ buñ beteh-pop pi Seten, met aban avasiz maupuz gog abanari paru enzolihol hez. Met paru uit uloñir sisiñ horiñ bamain batat sisiñ horiñ mañarah, pot hahovoz kapot epat hez. Met ne Añaraboz Nanep ham epar totoi bon tapanez porah ne taput tat nem enzolihol meeman paru sat añarab horï povor kao tamahari, ma añarab modari horiv tapanez mañamahari Godiz masakavoz roketak hepanezarinañ honeo hepanezaek, 42 bat it ahoñadek betepanen poek het kakamao hatevetehot het iñ hahot hepan. 43 Tapanen añarab tin hepanez pori gitapuz ugis rouvamahavoz zut parum heriñ al teet hepanen parum Papapuz zei tinasik pohao tin het hepan. Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei," pot mañah.

Aban nap ham nar zum tah

44 Met Iesu ñetï pov mañat maot mod epovotï bavatat epat mañah, "Aban nap ham narah sohot pei tin monï ahos manat bah-nai napuhö ba iz batahan iz ravat hehaekan etet bar batat pi pei poiz biñ ravahapuh pim bapanez homet maot ba iz batah. Tat sahapuh pim nonair naitü añarab modari gamö reet manahan parum bahapuh pi monis manah. Tahan monï pos bat sahapuh pei tin poi oraeh-ham poraz maup zum metat pim bah. Tahan pei poi amun pimei ravah. Met pi pei tin poiz biñ ravat het pim bahavoz zut ari Godiz masakavoz roketak hepekezavoz homet ari biñ ravat mel tat hepekez hat arin ok añoh," pot mañah.

Aban nap sal tinas zum tah

45 Met Iesu ñetï pov mañat maot ñetï modao epat mañah, "Aban nap pi saleñir gitañ pim zum tat bapanez melahar sohot etet zum tat booh. 46 Pot tohot hehapuh pi sal tin nasinaharam etehapuh pim bapanez ahoam zait tat maot sat pim nonair nai bat emat añarab manahan bat monis manahan pi bahapuh sat sal tin pos zum tat pim bah. Met pi sal tin posiz zait tat bahavoz zut ari Godiz masakavoz roketak hepekezavoz homet zait tat hepekez hat arin ok añoh," pot mañah.

Aban nari pisihol bah, pot mañah

47 Met Iesu ñetï pov mañat maot epat mañah, "God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz homet ñetï epovotï zut tat añom. Met aban nari pis dev kiñ bat iv havevok betehan pis napur nap ki poñik lokat, 48 map rekö ravat hehan beri hat emat gaorevok biihapuh an tat tin napanezari bat bizat horï nainotuzari betehan sat zañ tah. 49 Met ev añoh-epovoz zut tokat hamar bon tapanez totoi ravapanez porah Godiz enzolihol sat añarab horï tovai sohopanezari paru tin hepanez poriz ñaravatak hepanezaek an tat bapanepuh, 50 betepanen sat it ahoñad ñadohopanezaek, kakamao hatevetehot iñ hahot hepan," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

51 Pot mañahapuh Iesu pim mañairooharin at mañah, “Met ñetï hamoh-
epeñiz kapotaz ari tin hodad heza?” hahan paru, “Gu, dei hodad,” pot
mañahan 52 pi maot parun epat mañah, “Rotap, ari hodad haraveg.
Met paru tairari Moses batam heh-popuz ñetï kateñ añarabon mañovai
emohot petev God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetï
magei pov hatevetet hodad ravamahariz aban naputï zu tat epat añom.
Met aban nap pim zeimakeh nonair nai batamotur mageitü bizahan
oraezaek pi bat añarabon mañairamah,” pot mañah.

Pim kapotakari pimaz kaev ravah
Mak 6:1-6; Ruka 4:16-30

53 Met Iesu ñetï poñ mañat bon tahapuh zei pot betet 54-56 pim zei
kapotak sahapuh parum topour zeimakeh lokat baiñetinao mañooh.
Tahan añarab kohat poek hehari pim ñetivon hatevetet agol atat pot hah,
“Ae, aban epop zeiñ demoohapuz rop ev, met pim nonop Maria met pim
bosihol Zemisir Zoseper Saimonir Zudas met pim sauhol amun darinañ
honeo ev hez. Oñ taekanañ pi hodad ahö okov bat darin añamah, ma
taekanañ kezao bat red darim rekot natotuz navor nao tamah?” 57 Pot
paru nae nap mañat kaev ravat giz meu metat kos rez manah. Tahan
Iesu parun epat mañah, “Met rotap propet aban Godiz ñetiv hamah-nap
zeisikaroh ñetiv mañovai sat em tamahan añarab tin hatevetet, ‘Aban
ahopuhö ak hamahag, hatevetei,’ pot pimaz hamah, oñ pim zei kapotak
sat hamahan pimerihö hatevetet pimaz kaev ravat pot hamah, ‘Aban
betezapuhö ok hamah,’ ” Iesu parun pot mañah. 58 Met pimeri pimaz
homeo barotap navat, povoz poek pi red navor nao ahoam nat, oñ aviam
tah.

Zoan men ñomah-ñetiv
Mak 6:14-29; Ruka 9:7-9

14 1 Met Erod aban korav ahö ravat heh-pop Iesuz non tovai emooh-
poñiz haohan pi hatevetet, 2 pim irih het meñizooh-abanarin pot
mañah, “Met Zoan ivoh memeohap ñomahaekanañ maot biriri ravahapuh
bal hah, povoz petev pim kezao map ahö ravahan red okoñ tamah.” Erod
pot hah.

3-4 Met garos Zoan biriri heharah Erod pim nanep Pilipiz añapuz
abatao Erodias pop batep tat pi bat heh. Tahan Zoan Erodin pot mañooh,
“Nim añ kamep bat hez-pov horiv ahoam niih hez.” Pot ahoam mañoohan
Erod hatevetehot kaev ravat pim ñai abanari meehan sat Zoan bat demat
kakam zeimakeh memeriihan heh. 5 Tahan Erod pi men ñomapanez
nonoroz homehot heh, oñ, “Zoan pi Godiz propet abanap,” pot Zudahol
haohavoz homet Zoan menapanen añarab porihö pi nao metapan hezavoz
ñaihet tat heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Tahan tokat Erodiz nonop pi batah-aliz posiz homet añarab emat
topourat gipiz nohot hehan Erodiasiz ñarip bal hat parum ñaravatak daat
mezovai sahan Erod etet pimaz biñ ravah. 7 Tat piin epat mañah, "Eñarim,
ae rotap Godiz taevavok ev nañomaz toh. Ni nemotukanañ tairatü nanomaz
zait tat hakë, povoz ne hakezatuam nanom." 8 Pot mañahan ñarip sat
nonopun at mañahan nonopuhö ñari añ popun pim sat mañapanezat badede
mañahan pi sat Erodin pot mañah, "Ni ñai aban nap meeken sat Zoan ivoh
memeohapuz gagai men elat suasik bizat bat ev emat nanapanen ne etem."
9 Pot mañahan Erod, Tair tom batah? pot homeoh, oñ Godir pim añarab
modariz taevañik ñarip piuhö nai manapanez hakah, povoz pim hahat nat
tapanepuh tu ravapan hezavoz ñaripuz hahat tapanez homehapuh, 10 ñai
aban nap kakam zeimakeh meehan sat Zoaniz gagai men elat, 11 suasik bizat
bat emat ñarip manahan nonopuhaz bat sahan eteh.
12 Pot tahan Zoaniz mañairoohari emat pim za nekit bat sat beirahapuh
maot sat Iesun mañah.

Añarab ahovokaro gipiz manah

Mak 6:30-44; Ruka 9:10-17; Zon 6:1-15

13 Met Erod Zoan men ñomahan Iesu ñetï povon hatevetet zei pim
hehat betet zakepivoz boutit bat añarab bonoek sapanez pim main
soohan ñetiv añarab hatevetet parum zeitakaro betet hamarah pim
sahaekaz mel tovai sat bar batah. 14 Tahan Iesu boutit bagaa batahapuh
hamarah er horahan añarab ahovokaro poek hehan etet pi lop masak
metat lamao tat hehari batin batooh.
15 Pot toohan hapanezai ravahan Iesuz mañairooh-abanari emat piin epat
mañah, "Erom, dari ev mosik hezan petev gitap bañodapanez tahag, ni
añarab eperin mañeken gipiz zeiñiz melahar sat parum gipiz zum tat nap."
16 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Evo, paru nasotü, oñ ev hepanen
arihö gipiz manepek." 17 Pot mañahan pim mañairooh-abanari pat, "Erom,
bereñ mar nas met pis hon nañariv nenam belaez." 18 Pot hahan Iesu epat
mañah, "Kar, bat emat ne nanei." 19 Pot hahan bat em manahan pi añarabon
mañah, "Ari iok sisiñivok toutei." Pot mañahan toutat hehan, Iesu bereñ mar
nas met pis hon poñariv bat abaran etet Godin gipizoz biñ mañah. Tat bereñ
bapezat pim mañairooh-abanari manahan bat añarab manovai sah. 20 Tahan
nohot kaev ravahan mañairooh-abanari hov kitü 12 bat teritü bavelahan
beo rezah. 21 Met rekö hahan gipiz manahan nah-abanari 5 tausen ravah,
met parum añaholor ñarohol honeo het amun nah, oñ poriz rekö nak.

Iesu iv havevok mezovai emah

Mak 6:45-52; Zon 6:16-21

22 Tahan tapurah Iesu pim mañairooh-abanari meehan paru boutitak
helat paru garos ravat iv havevoz karomarumetï sapanez soohan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi añarab meehan parum zeitakarohaz sah. 23 Tahan pim main dañ
navok sat pim Papapun mañ mañohot hehan kutur ravahan 24 pim
mañairooh-abanariz boutit iv havevoz lopotak am soohan parum sapanez
sooh-potihanañ hadao urat basat em toohan baram sooh. 25 Toohan zeit
magei al teevai soohan Iesu iv havevoz revah mezovai paruhaz sapanez
soohan, 26 paru piin etet ñaihet tahapuh, “Ai ui rizop emamahag, etei,”
pot hat ahoam hel hel hahan, 27 Iesu zuam parun, “Evo, met ne ev
emamohog, ari ñaihet totunei, oñ arim loporizaro bakez batat kez tat
hezei,” pot mañah. 28 Tahan Pita epat mañah, “Erom, rotap ni tapupu?
Povoz ni as haken ne amun iv havevozañ mezovai emat niih emom.”
29 Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Povoz ni em.” Pot mañahan Pita
boutitakanañ berevat kapot tat iv havevoz revah mezovai sohot, 30 hadao
ahoam uroohan etet ñaihet tah, povoz iv havevok horapanez tat pot hah,
“Nem ahop ae, ne er horomaz tohog, ni emat ne nav.” 31 Pot mañahan
Iesu hatevetet zuam emat Pita bakaub hahapuh piin pot mañah, “Erom,
ni nemaz aviam homeo badae batat hez, povoz zuam ñaihet teñ.” 32 Pot
mañahapuh parup honeo boutitak helat lokahan hadao bon tah. 33 Tahan
mañairooh-abanari Iesuz tahavoz homet pim abatao bat hel batat pot
mañah, “Ui rotap ni Godiz rop ev.”

Iesu lam modari batin batah
Mak 6:53-56

34 Met paru iv havë povozañ sohot Genesaret zei posiz totoi bagaa
batat berevat boutit ul ta beteoh. 35 Tahan añarab zei posikari Iesun etet
hodad ravahapuh ñeo meehan sat em tahan lam navor nao tat hehari
Iesuz nakoe bat emah. 36 Tahapuh Iesun pot mañah, “Erom, ni gu hakë,
povozahoh añarab lam eperi nim dim tovë nenapuz teterah ut urapan.”
Pot mañahan Iesu gu hahan parum hahat lam mapori pim dim teteraz
bahapuh paru tin ravah.

Godiz haohat paru ritou metooh
Mak 7:1-13

15 1 Tahan Parisi aban narir aban ñetï kateñiz mañair-nari
Zerusalem zeitakanañ emat Iesun epat at mañah, 2 “Met darim
iz mimiholoz haovai emooh-pov tairaiz nim mañairameñ-abanari elat
parum marañ ivov naveteam het gipiz namah?” 3 Pot at hahan pi epat
mañah, “Met tairaiz arihö darim iz mimiholoz haovai emooh-povoz
homet het Godiz añahan hezat elameg? 4 Met pim añahan hez-epovokaro
ari hodad hakez. Met arim nonor papaz abatañ bat hel batat tin metovai
sohozei. Met modao ev. Nap pim nonop ma papapuz ñetï horiv hapanez
pop ur ñomepek. Met ari añahan hez-epovokaroz hodad hakez, 5 oñ ari
ñetï povokaro elat pot hameg, ‘Met aban nap pim nonopur papapun epat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañapan, “Apair Amai, ne monï nas eñizat anomaz zait toh, oñ monï pos
God manomaz au hakahö, povoz arip rekot naanotü.” 6 Met pot monis
God manapanez hapanez pop rekot pim nonopur papapuz tin nameñiz
hepanen parup am hepan.’ Met ari pot hamegiek darim iz mimiholoz
haovai emooh-pot baval hat God arim nonopur papap meñizohopekez
hahan hez-pov elat ritou tameg. 7 Met ari lop houlorizaronañ het
hamegiri, batam propet aban Aisaia arim pot tohopekezavoz epat
menahan hez,

8 God pot hah, ‘Met añarab eperi amauam giz nenañinañ nem abatao
bat hel batat hez, oñ parum loporizaroh nemaz homeamah bon.
9 Ma ham aban nariz ñetï hahan hezañiz homet añarabon pot
mañamah, “Godihö darim tohokazao hahan hezat ev arin
añamegig, hatevetet baval hahozei.”
Pot hat haovai samahaek nem abatao bat hel batat hez-pov betezao
ravamah.’ *Aisaia 29:13*

Met Aisaia arim pot tohopekez menahan hez-pov rotapuv ok,” pot
mañah.

Añarab bahorï avatamahatuz ñetiv
Mak 7:14-23

10 Pot mañahapuh añarab totoi emapanez mañahan emat togü
manahan epat mañah, “Ñetï añomaz epovon ari hatevetet kapotaz tin
hodad ravei. 11 Met aban nap gizasik gipiz ma tairatü kopulat namah-
potuhö pi bahorï navat, oñ tairañ loporizarotihanañ homeamahan
gizasik em berevamah-poñihö bahorï batamah.” Pot parun mañah. 12 Met
pot mañahan pim mañairooh-abanari totoi emat piin epat at mañah,
“Erom ae, ni okat hañin Parisi abanari hatevetet kaev ravah-povon ni et
hareñi?” 13 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met nem Pap abarah hezapuz
avasik bitü nañed hezan zen zeneñ parumam berevamah-poñ batizat
betepan. 14 Povoz aban okori parum sa kaev ravohop. Met aban etañ
kut tat hepanez napuhö aban etañ kut tat hepanez modap bat nonoron
mañairapan, povoz parup honeo sesevok edat sapan. Met povoz zut paru
aban kut hez-okori añarab modarin non horiorö mañairamahaek, paru
mapori horï ravapan.”

15 Pot Iesu hahan Pita piin mañah, “Met gizañiz ñetï hañ-okovoz kapot
ni dein bar añeken hatevetek.” 16 Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Met
ne houloam arinañ het añohot hezan parum zut ari amun hodad narav
heza? 17 Met ari gipiz ma tairatü gizañik nat mot meamegin loporizaroh
er horamahan har beteameg-potuhö rekot ari bahorï naavat. 18-19 Oñ
loporizaroh homeamegin em berevamah-epotuhö ari añarab bahorï
avatamahatü ev. Home horiv, modap ur ñomao, biz bogï tao, betezam nae
nap bao, givogiv, ñetï moreg hapanezao, modapuz ñetï horiv hapanezao.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met nonair nai arim loporizaroh homeamegin em berevamah añoh-
okotuhö bahorï avatamahan 20 God eteamahan ari horï ravameg. Oñ
añarab gipiz nohopanez marañ ivov navet hepan-povohö Godiz etañik
paru bahorï navatotü," pot mañah.

Añ nap Iesuz tin homet hah
Mak 7:24-30

21 Met Iesur mañairooh-abanari zei pot betet sohot Taia ma Saidon zei
potakaroz nakoe zei posik sah. 22 Tahan Kenan porihanañ añ nap pi Zuda
bonop emat Iesun epat mañovai emooh, "Nem ahop, Devidiz ro izap ae,
nem ñarip pitü nap menat hezan kakam ahov hatevetehot horï ravat hez,
povoz nemaz zakep tat emat rueken sap." 23 Pot mañovai soohan Iesu ñe
hañiv añ popun namañ tahan pim mañairooh-abanari piin epat mañah,
"Añ darim eñatak emohot ñeo ñarah haovai emamah-okopun mañeken
sap." 24 Pot mañahan Iesu boreurat añ popun hañiv epov mañah, "Ne
Israel añarab bol sipsipihol parum koravop betet main ravat samahavoz
zut hez-nen porizahar nemeehan emoh, oñ ari añarab patariz ne naem."
25 Pot Iesu mañahan añ pop emat pim irih rariñ rez bareñat epat mañah,
"Nem ahop, ni ne neñiz." 26 Pot hahan Iesu añ popun ñetï hañiv epat
mañah, "Met rekot deim ñaroholoz adakap beteman hadehol napane?[i]
Evo, pot toman tin naravotü." 27 Pot Iesu mañahan añ pop hatevetet Iesu
meñizapanez homet epat mañah, "Kar nem ahop, ñetï okov rotap ok
nañeñ, oñ ñarohol revah het gipiz namahan gipiz kosiñir lopoñ irih zei
ogolerah ñodamahan hadehol emat namah." 28 Pot hahan Iesu piin epat
mañah, "Eñarim, rotap ni Godiz tin homeo badae batat hezap eveg, ne
neñizat tairao tomaz ni homet emat hañ-pov petev ne hatoh." Pot Iesu añ
popun mañovai tapurah pim ñarip tin ravah.

Añarab lamari batin batooh

29 Tahan Iesur mañairooh-abanari zei pos betet sohot Galili iv havevoz
nakoe sovai dañ navok helat toutat heh. 30 Tahan añarab ahovokaro,
lamao tat parumauhö haeñat nat hehari, ma etañ kut tat hehari, ma
eñar mar horï ravat hehari, ma ñeo nak hehari, ma lam navor nao tat
heh-porizaro map bat emat Iesuz nakoe meñehan pi mapori batin batah.
31 Tahan añarab ahö povokaro paru porin etehan, ñeo nak hehari ñeo
hahan haeñat nat hehari haeñ tahan etañ kut tat hehari tin nonair nain
etehan, paru agol atat Israel darimauz ahop Godiz abatao bat hel batat
biñ mañah.

---

[i] **15:26** Pavar 26 -Met Zuda añarab paru añarab patariz homet, "Hadehol ok," pot haoh, povoz ñetï epovok Iesu Zuda añaraboz ñaroholotï zu tat mañah, met añarab patariz hadeholotï zu tat añ popun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Añarab ahovokaro maot gipiz manah
Mak 8:1-10

32 Met pot tahapuh tokat Iesu pim mañairooh-abanariz as hahan emahan pi
parun epat mañah, “Met añarab eperi dari honeo emoogin alizañ 3 bon tahan
paru gipiz bonori am hez, povoz ne parumaz zakep netamah. Met paru gin
hezaek parum zeitakarohaz meeman nonoroh sohopanepuh ginaz et nin tat
ñodapan hezavoz ne homeamoh.” 33 Pot Iesu mañahan paru epat hah, “Met
ham mop hatarah eveg, taekanañ dari gipiz bat paru añarab ahö epovokaro
manakan napanez hameñ?” 34 Pot hahan Iesu parun epat at mañah, “Met
arim gipiz tair bavelegin hez?” Pot pi at mañahan paru epat hah, “Deim
bereñ 7 met pis goe honeñariv bavelegin hez.” 35 Pot mañahan Iesu añarab
maporin tin toutapanez mañahan paru toutat garë hahan, 36 pi bereñ 7 met
pis honeñariv bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari
manahan bat añarab manovai sah. 37 Tahan paru nohot kaev ravat teritü
biit hehan mañairooh-abanari hov kitü 7 basat bavelahan beo rezah. 38 Met
abanari 4 tausen gipiz pot manahan nah, oñ añaholor ñarohol honeo het gipiz
pot noohariz rekö nak.

39 Met pot tahan Iesu parum zeitakarohaz maot meehan sahan pim
mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat toutahapuh iv havevozañ
sohot Magadan zei posik sah.

Iesu red nao tapanez mañah
Mak 8:11-13; Ruka 12:54-56

16 1 Tahan Parisi abanarir Sadiusi abanari Iesu zu metapanen tair tapan
homet emah. Tat paru piin epat mañah, “Met God pi kezao nanapanen
ni red magei deim et narë hez-nao teken dei etet nimaz pot homek, ‘Rotap
pi Godihö meehan emahap ev,’ pot hak.” 2 Pot mañahan Iesu ñetï hañiv epat
mañah, “Met hapanezai gitap bañodamahan belouver mavamahan ari etet,
‘Zeit tin elapanez ev tah,’ pot hameg. 3 Ma zeit al teevai berevat eteamegin un
du nao rau rau tamahan teptepiv bamahan etet, ‘Utar pelapanez ev tah,’ pot
ari hameg. Met ari potun etet zuam tapanezat hodad haravameg, oñ petev
nem gogot tamohoek ari haetet kapotaz hodad narav, oñ am kut tat hez.
4 Met ari God betet horï tohot hezaek, ne red magei nao toman ari etepek, pot
hamegivoz evo añamoh, oñ batam Zona pi pis ahopuz loporih hehan alizañ 2
bon tahan zeirevaizasik pi maot ñiz betehan berevat emahavoz zut toman ari
red nen povon etepek.” Pot Iesu parun mañat betet sah.

Parisiholor Sadiusiholoz mañoohat natotü
Mak 8:14-21

5 Met Iesur mañairooh-abanari iv havevoz okatasitï sahapuh
mañairooh-abanari parum gipiz napanez natü bat nas. 6 Tahan Iesu parun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epat mañah, “Ari hatevetei, met Parisi abanarir Sadiusi abanariz gipiz
namahatü nohot horï ravepek hezag, tovai ari potü notunei.” 7Pot Iesu
aban poriz homet mañahan kut tat parumam epat kil nae nap mañah,
“Met dari gipiz nakaz natü unun manat nav emegivoz okat añah batah.”
8Pot paru hahan Iesu parum hah-povon hodad hatat pi parun epat
mañah, “Met tairaiz arimauhö gipiz bat naemavoz nae nap mañameg?
Rotap ari nemaz tin homeo badae navat hez. 9Met nem garos tohov
am hodad nat. Met abanari 5 tausen darinañ hehan bereñ 5 bapezat
manohon nahan ari teritü hov kituk bavelegivoz unun manat heza?
10Ma aban modari 4 tausen hehaek ne bereñ 7 bapezat manohon nahan
ari teritü hov kituk bavelegivoz amun unun manat heza? 11Rotap ari
unun hamaneg, povoz haohon ari gipizotï homet ok hag, oñ ne okovoz
homet arin naañ. Met ari Parisi abanarir Sadiusi abanariz gipiz nohot
horï ravepek hezag, tovai ari potü notunei.” 12Pot maot hahan paru pot
homeh, Ae Iesu pi gipizoz darin naañ, oñ Parisi abanarir Sadiusi abanari
añamah-ñetï povon hatevetet tovai sook hezavoz homet ñetï okov darin
añah. Pot paru homet hodad ravah.

Pitahö Iesuz kapot bar hah
Mak 8:27-30; Ruka 9:18-21

13Met Iesur mañairooh-abanari heh-poek betet zei mod nataz abatao
Sisaria Pilipai potaz totoi sah. Tat Iesu pim mañairooh-abanarin epat at
mañah, “Met paru añarabohö ne Añaraboz Nanë epopuz homet ne tairap
hamah?” 14Pot at mañahan paru epat hah, “Añarab narihö nimaz, ‘Zoan
ivoh memeohap,’ pot hamah. Met mod narihö, ‘Elaiza,’ pot hamah, met
mod narihö, ‘Zeremaia, ma Godiz propet aban batam heh-mod nap,’ pot
paru nimaz hamah.” 15Pot paru piin mañahan Iesu parunahon maot at
mañah, “Met arimauhö nemaz tairap hameg?” 16Pot mañahan Saimon
Pita pat, “Ni Kristo, God biririï het poh hezapuz rop dei eñizekez au hahan
hezap ok.” 17Pot mañahan Iesu hañiv epat piin mañah, “Saimon Zoniz
rop, hamarah napuhö ni hodad okov nanahan hañ homeotun, oñ nem
Pap abarah hezapuhö hodad okov nanahan ok hañiek, non biñavonañ
hekezaoroh ni sameñ. 18Met niin epat nañom, nim abat modao Pita ok,
met abat povoz kapot hel ahov, pot hez. Met hel ahö hamoh-povoz zut
ni aban kezap ravekez homet okat nañoh. Met ni garosik neñemapuh
nim tokat nem añarab togut meñeman kez ravat hepan. Tapanen Setenir
pimerihö rekot nem añarab togü pot bahorï metat ritou nametotü. 19Met
ni añarab kezavonañ mañairat meñizooken paru God arim koravopuz
masakavoz roketak emat poek tin hepan. Tapanen ev hamarah paru
tairao tohopanez povon ni etet, ‘Evo, darim natotuzao ok ari tameg,’
pot haokë, povoz abarah God amun nim hakez taputam pi hakahopan.
Met parum tohopanez navon ni etet, ‘Kar, rekot dari okatahar took,’

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pot haokë, povoz abarah God amun nim hakez taputam pi hakahopan."
20 Pot mañahapuh pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Met tovai ari
modarin, 'Epop pi Kristo,' pot mañotunei." Pot ah ñeo mañah.

Iesu ñomapanez bar mañah-ñetiv
Mak 8:31–9:1; Ruka 9:22-27

21 Met pot Saimonin bar mañahaekanañ Iesu pim mañairooh-abanarin
pimau ur ñomapanez ñetiv ba ou batat mañohot het epat mañah, "Met ne
Zerusalem zeitak soman paru aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz
ahorir, aban ñetï kateñiz mañairaholor, aban korav ahö modari kakam
ahov netapan. Tat paru mod narin mañapanen ne navat ur noñomapanen,
aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot baviririï navatapanen bal
haom," pot mañah.
22 Met pot mañahan Pita Iesu bamain batat pim ñomapanez ñetï
hahavoz kez ravat epat mañah, "Deim ahop ae, tairaiz okat netapanez
ni hañ? Oñ paru pot netapanez hapan, povoz God paru baarapan." Pot
mañahan 23 Iesu hañiv piin epat mañah, "Seten, ni Godiz hodadevoz
homet okat nak, oñ ni nimauz hodad nenavozam homet okat nañat ne ba
in balavï netekez teñig, ni nehanañ zei nanat sa," pot mañah.
24-25 Pot mañat Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Met tairap
nenañ emohopanez pop ne nemauz zaitiv betet nem Papapuz hahat
baval hat, pim zaitivok samohovoz zut pi pop nem tamoh-tapü epat tovai
emohot pot homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohoman modari honoñai
tairao netapanez, ma ur noñomapanez hapanen ne kaev ravat ñaihet
tat pi navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin
het hekë. Oñ nap pim heris tin hepanez homet ñaihet tapanez pop pi
pohao het tin naketü, oñ horï ravapan. 26 Met nap pi hamarah nonair
nai map hez-potü bat hepanepuh Godiz ñetiv hatevetet betet tohopanez
pop ñomapanen pim nonair nai bat het tovai sohopanez potunañ pim
tin hepanez pov rekot maot zum tapane? Evo, met pim tin hepanez
pov rekot potunañ zum natotü, povoz pi tin naketü. 27 Met tokat ne
Añaraboz Nanep nem Papapuz kezavor alizavonañ maot eromaz porah
enzoliholonañ honeo erom. Tat hamarah ari añarab maporiz horivor
tinao tamegivoz kapot ba ou batat hañiv anom. 28 Met ne rotap epat arin
añom. Tokat arihanañ nari nañom biririï hepekez porah ne Añaraboz
Nanë epop korav ahop ravoman ari etepek," pot mañah.

Iesuz heris pat ravah-ñetiv
Mak 9:2-13; Ruka 9:28-36

17 1 Pot mañat hehan alizañ 6 bon tahan Iesu Pitar Zemisir bosip
Zon bavizat agarë revah rop tovë navok sahapuh paru nenari
heh. 2 Tat Iesuz heris pat ravat gitapuz zut al teehan pim dimip aer

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat livaliv toohan paru eteh. 3 Met pot tovaiam propet aban batam
hehañariv parupim abatavokaro Mosesir Elaiza ou ravat Iesunañ
honeo paru ñetï hahot hehan, 4 Pita parun etehapuh Iesun epat mañah,
“Deim ahop ae, dari ev tin hezavoz ne etet biñ ravohog, ni gu haken
rekot zei goe nañ nim namak, Mosesiz namak, met Elaizaz namak tat
demom.” 5 Pot mañovaiam un aer livaliv tooh-nat erat paru bamezahan
un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, “Met nem rop ok, ne loporï
pihar manat pim tamahavon etet pimaz ahoam biñ ravamoh, povoz
ari pim hahopanezat hatevetet tinam baval hahozei.” 6 Pot hahan Iesuz
mañairooh-aban pori hatevetet ñaihet tahapuh paru sa ñodat et batañ
hamarah bareñat heh. 7 Tahan Iesu parum nakoe emat rouvat paruh
pari bat pot mañah, “Erohol ae, ari ñaihet totunei, oñ bal hazei.” 8 Pot
mañahan paru bal hat etehan unitar aban modañariv bon, oñ Iesu
nenapuam parunañ heh.

9 Tahan paru rop povok hehaekanañ er horahapuh Iesu parun ah ñeo
epat mañah, “Ari tovai revah het etet hateveteg-ñetï pov petev mañovai
sotunei, oñ am hepeken ne Añaraboz Nanep ñomomazaekanañ maot
baval nakapanez porahahoh ñetï pov añarab modarin bar mañohopek.”
10 Pot ah ñeo parun mañahan mañairooh-aban pori hatevetet piin epat
at mañah, “Met paru aban ñetï kateñiz mañairaholohö pot hamah, ‘Met
propet aban Elaiza batam heh-pop garos maot ou ravat hepanen tokat
Kristo Godihö au hahan hezap ou ravapan,’ pot paru hamahavoz kapot
tair?” 11 Pot hahan Iesu epat mañah, “Met rotap Elaiza garos ou ravat
Kristo erapanez nonor ba oñ batapan, pot hahan hez, 12 oñ ne arin epat
añom, Elaiza haemahan pimaz paru etet hodad nat, oñ parum zaitivoz
hehat horiv piih metooh. Met pot metoohavoz zut ne Añaraboz Nanep
paru horiv amun netapanen kakamao hatevetem.” 13 Pot Iesu mañahan
paru pot homeh, Met petï pi Zoan ivoh memeohapuz dein ok añah.

Aban ro pitup batin batah
Mak 9:14-29; Ruka 9:37-45

14 Met pot hahapuh paru sat añarab ahovokaro hehaek sahan aban
nap emat Iesuz nakoe rariñ rez bareñat[j] epat mañah, 15 “Nem ahop ae,
met nem rop ahoam rumurat het itiñadek peg hat sat ñodat ñadamahan
bamoh, ma iverih meñet samahan sat bamoh, povoz pimaz zakep tat
meñiz. 16 Met pi pot tamahavoz homet nim mañairooñ-abanari batin
batapanez hat bat emohon paru gogot hatah, oñ pi tin narav, am hez.”
17 Pot mañahan Iesu aban popuz hahat hatevetet pim mañairooharin epat
mañah, “Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet arim

---

[j] **17:14** Pavar 14 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gagañik hodad tinao nav kut tat het nemaz homeo badae navat hezavoz homet arimaz nem loporih honoñai tamoh, oñ arinañ am heman tairarah nemaz tin homeo badae batepek?" Pot hat epat manah, "Ro hañ-okop bat ev em." 18 Pot Iesu mañahan rop bat emahan pitü ropuh menat heh-popun mañahan berevat sahan tapurah rop tin ravah.

19 Tahan tokat Iesu main hehan pim mañairooh-abanari pihaz emat epat at mañah, "Met dei pitü okop harueg, oñ tair tat naverev tah?" 20 Pot at mañahan Iesu epat mañah, "Ari Godiz homeo tin badae navat, povoz ok hagin berevat nas tah. Met ne rotap epat añoman ari hatevetei. Met zi miz pomedez bi uloñ goeñitar hez-poñiz zut ari Godiz aviam homeo badae batovai sohopek, povoz ari rekot dañ akavon epat mañepek, 'Ni epekanañ haeñ tat okoin pataek sat hez.' Pot mañepeken taput tat sat hepan, ma nonair nai mapotü ari rekot tovai sohopek. [21 Met pitü rop menat heh-okopuz zut modari ari ruepeken sapanez non mod naorö bon, oñ ari gipiz nain het Godin mañ mañepek, povoz rekot hapekezat tapan," pot mañah.]

Pim ñomapanez ñetiv maot mañah

Mak 9:30-32; Ruka 9:43-45

22 Tat tokat Iesur mañairooh-abanari Galili zeisik am hehapuh Iesu parun epat mañah, "Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin mañairapanen ne navapan. 23 Tapanen ne ur noñomapanen au aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot baviriri navatapanen bal haom." Pot Iesu mañahan mañairooh-abanari hatevetet parum loporizaroh honoman tah.

Tup ahomakez monis manapanez mañah

24 Tahan Iesur mañairooh-abanari Kapaneam zeitak sahan aban Godiz tup ahö tinamakez korav het monis boohari emat Pitan epat at mañah, "Met arim añairamahap Godiz tupumakeh monis pi am biamahapu?" 25 Pot at mañahan Pita hañiv epat mañah, "Gu, pi biamahap ok."

Pot hahapuh sat kohat Iesu heh-zei pomakeh lokahan Iesu zuam epat Pitan at mañah, "Saimon, ni tair homeameñ? Met petev ham eparah aban ahö nari hamahan parum kapotakari takes monis manamaha? Ma añarab patari parum irih ravat hez-porihö takes monï pos manamahan bamaha?" 26 Pot at mañahan Pita Iesun ñetï hañiv epat mañah, "Met paru añarab patari takes monï posiz hamahan manamahan bamah." Pot hahan Iesu epat maot mañah, "Met aban ahö poriz kapotakari namanotuzavoz zut ne Godiz rop pim tup ahomakeh monis biamahaek naviz tomaz pov horiv bon. 27 Oñ ni pot bar mañeken paru hatevetet darimaz home horiv homehopan hezavoz ni iv havevok sat ukup betet pis garos bekezap bat pim agolas baatat monï poek hepanezas basat deipimaz monï pos man." Pot Iesu Pitan mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tairap pi ahop ravat hepan?
Mak 9:33-37; Ruka 9:46-48

18 1 Pot mañahan pim mañairooh-abanari emat Iesun epat at mañah, “Met
God darim koravopuz masakavoz roketak hekan tairap ahop ravat
hepan?” 2 Pot at mañahan Iesu parum nakoe ro goe nap hehaek as hahan emahan
parum ñaravatak meñet 3 parun pot mañah, “Rotap epat añoman hatevetei. Met
ari abat ahoñinañ ravat hepekez homeameg-pov betet ro goe epopuz zut ravat
hezei. Oñ ari pot narav am hepek, povoz Godiz masakavoz roketak naketü. 4 Met
añarab tairari ro epopuz zut het abat ahoñinañ ravat hepanez homet naketuz pori
pim masakavoz roketak hepanepuh ahori ravat hepan. 5 Met tairap nemaz homet
ñaro goe epop ma pim zut mod napuam meñizat tin metapanez pop ne amun ok
neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat hepan,” pot mañah.

Modari moreg nametotuz ñetiv
Mak 9:42-48; Ruka 17:1-2

6 Pot hat maot epat mañah, “Met ñaro nemaz homeo badae batat hepanez
nap mod napuhö moreg metapanen pop non horioroh maot sapan, povoz moreg
metapanez pop hañ horiv tokat bapan. Met pi moreg namet hepanezaratiam mez
kerë hat iv havevok sa ñodat emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. *(Met Iesu
ev aban hah-pop garos ñomapan, povozahoh pi pimaz homeo badae batat hepanezap
bahorï batapanezavoz tokat hañ horiv navotü.)* 7 Met ev hamarah orah rezah añarab
narihö modari moreg metat horiv tohopanez mañohopanen pori horï tohopan, oñ
modari horï tohopanez mañohopanez pori hañ horï ahov tokat bapan.

8 Met ni nap nim mar nasihö ma eñ nasihö horï navok navat sapan, povoz
mar pos ma eñ pos el beteken sapanen mar hones ma eñ honesinañap ravat het
pohao hekez poek tin het hekë, oñ nim mar pos ma eñ pos am hepanen itiñadek
nevetepanen horï ravat hekë hezavoz ev hamoh. 9 Ma ni nap nim et navohö horï
nao tekez zaitiv netapan, povoz et pov batiz beteken sapanen pohao het hekaz
poek tin sat hekë. Oñ nim et houlovokaro hepanen ganö non horioroh sohot
itiñadek nevetepanen horï ravekë hezavoz ev hamoh.

10 Met paru tairari ñaro goeriz zut tin nemaz homet parum heriñ bat
hel navat hepanezariz ari, ‘Betezari ok,’ pot poriz haotunei. Met paru
poriz korav ravat hez-enzol pori orah rezah abarah nem Papapunañ
honeo hez. [11 Met ne Añaraboz Nanep añarab tairari non tinaorö betet
tokat hañ horiv bapanezat ravat samah-pori maot nemeri bavatat non
tinaoroh meñeman sohopanez hat ev emoh.”] Pot mañah.

Bol sipsipip maot bah-ñetiv
Ruka 15:3-7

12 Pot mañat maot epat mañah, “Met mod añomaz toh-epovoz tin
homei. Aban napuhö bol sipsipihol 100 poriz korav ravat hepanen nap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naek sapanen etet mod tin hepanez 99 pori pi betet naek sapanez popuz
maot melahar sapan. 13 Met aban pop bol naek sapanezapuz melahar
sapanepuh bar batat bat emapanez pop pi tin hepanez poriz aviam biñ
ravapan, oñ naek sat hepanen mel tat bat emapanez popuz ahoam biñ
ravapan. 14 Met añoh-epovoz zut arim Pap abarah hezap pim ñaro nap
main ravat horiek sapan hezavoz pi homeme hez," pot mañah.

Modap horiv etapanen tin metak

15 Met Iesu maot epat mañah, "Ni nap Godiz homet heken nim naner
bosir napuhö horï nao netapan, povoz ni sat pinañ arip main het pim
horï netapanezavoz ñe sokovonañ bar mañeken pi hatevetet, 'Deip bavon
batopain,' pot nañapan, povoz arip bavon batat maot tin hepek. 16 Oñ pi
evo hapan, povoz ni sat aban mod nap ma nañariv horï netapanez povon
hatevetepanez bavizat emeken ari sat pim ni horï netapanez pov bon
tapanez pinañ ñetï nae nap mañei. 17 Met mañohopeken pi bavon batepekez
am gu nak hepan, povoz añarab Godiz homet hepanez narin mañeken ari
honeo emat topourat mañepeken pi am evo hat kaev ravapan, povoz pot
homehopek, 'Petï pi Godiz hodad nat hezapuhö epat ev tamah,' pot hazei.
18 Met rotap arin añoman hatevetei. Ari nemaz homet hezari ev
hamarah hepekepuh añarab tairao tohopanez povon ari etet, 'Evo, darim
natotuzao ok,' pot mañepek, povoz abarah God amun arim pot hapekez
taputam pi hakahopan. Met parum tohopanez navon ari etet, 'Kar, rekot
dari okatahar tohok,' pot hapek, povoz abarah God amun arim hapekez
taputam hakahopan.
19 Met maot epat añoman hatevetei. Ari ev hamarah het añarab nañariv
lop honerï ravat hepekepuh mañ haovai sohopek, povoz nem Papap
abarah hezap hatevetet rekot aripim mañohopekez povoz eñizapan.
20 Met tairaiz pot eñizapan hometunei, oñ ari nañariv ma nañariv napuhö
lop honerï ravat nemaz homet mañ hahopek, povoz ne arinañ honeo
heman nem Papapun mañohopeken pi rekot eñizohopan," pot mañah.

Gog aban horipuz ñetiv
Ruka 17:3-4

21 Pot hahan Pita totoi emat Iesun epat at mañah, "Deim ahop ae, met
nem mod napuhö horiv netapanen ne baveteman maot horiv netapanen
maot baveteman am horiñ netovai sohopanen sohot horiñ 7 ravapanen
am bavetem ma tair?" 22 Pot at mañahan Iesu hañiv epat Pitan mañah,
"Evo, horiv netovai sohopanen pim horï poñ bavetevai sooken 7
ravapanen pimaz kaev ravat maot banavetetuz ne niin nanañ, oñ orah
rezah horï netohopanen zuam unun manovai sohoz, pot nañamoh.
23 Povoz God arim koravopuz masakavoz roketak het modariz horï
etohopanezañiz unun manat hepekez aban ahö napuz tahavotï zut tat epat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añom. Met aban ahö nap pim gog aban nari monis manahan hehaek, paruhö pi hañis manapanez homet 24 garos aban monï ahos 10 tausen kina manahan bat sat heh-popuz as hahan emahan epat mañah, ‘Nem monï nanohosiz hañis ni bat urutak bavizeñin oraez, ma tair?’ Pot piin at mañah. 25 Pot at mañahan gog aban pop, ‘Evo, ne monï hañis banaviz,’ pot hahan aban ahop epat mañah, ‘Kar, ni pot hañ, povoz arimotur ari añar ñaro avomapuh añarab nari manoman, ari parum gogot tohopekez hat avapanepuh nem monisiz hañis nanapanen bom.’ 26 Pot hahan pim gog aban pop honoñai ahov tat aban ahopuz eñañik rariñ rez bareñat[k] epat mañah, ‘Nem ahop ae, met ni ñai bizat am heken ne peteveam gogot kez tat hañis ba nevizoman hepanen emat bekë.’ 27 Pot mañahan aban ahö pop pimaz zakep tahapuh pot mañah, ‘Erom, ni monï hañis ne nanekez haohoek petev pohao bon hatahag, ni am sa.’

28 Pot mañahan gog aban pop berevovai iñidoh etehan aban mod 100 kina manah-pop hehan etet popuz ñe horhoravoz bat pot mañah, ‘Batam nem monï ni nanohosiz hañis zuam nan.’ 29 Pot mañahan aban pop pim irih rariñ rez bareñat pot mañah, ‘Ni nemaz zakep ta. Tapanen tokat ne nim monï posiz hañis hananom.’ 30 Pot mañahan aban monis manah-pop gu nak, oñ epat mañah, ‘Met ni kakam zeimakeh nemerizapanen het nem monï hañis ba nanekepuhoh maot berevekë.’ Pot mañat basahan aban añavairi kakam zeimakeh memerizah.

31 Met pot metahan gog aban modari etet kaev ravat sat aban ahopun aban popuz metah-ñetiv bar mañah. 32 Tahan aban ahö pop hatevetet gog aban popun as hahan sahan pot mañah, ‘Ni gog aban horip, met ni nem monï hañ ahos nanekez hahon ni zakep heris raveñin ne niin, “Sa hez,” pot nañohoek, 33 tair tat ne nimaz zakep tohovoz zut nim modapuz zakep nat, oñ horï okat meteñ.’ 34 Pot ahop mañat kaev ravat gog aban pop kakam zeimakeh memerizapanez mañat, ‘Pi nem monï hañis map nanapan, povozahoh maot baverevepek,’ pot parun mañah.” 35 Met Iesu ñetï epov mañat maot epat mañah, “Met arim modarihö horï etohopanez poñ loporizaroh unun naman hepek, povoz aban ahö popuz metahavoz zut nem Papapuhö ari taput etohopan,” pot mañah.

Añarab nae nap bat maot navetetü

Mak 10:1-12; Ruka 16:18

19 1 Iesu ñetï epeñ mañat garë hahapuh pi Galili zeis betet sohot Zodan iverï ñarat Zudia zeirih sah. 2 Tahan añarab ahovokaro pim nakoe emahan pi añarab lamarizaro batin batooh.

3 Pot tohot hehan Parisi aban nari pim nakoe emat Iesu ganö nao hapanen paru pi bapan homet piin moreg epat at mañah, “Met aban nap pim añap kaev

---

[k] **18:26** Pavar 26 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metapanen sapanez non naorö hez, ma bon?" Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, 4 "Met batam Godiz tah-ñetiv ari rekö hamegiek tin hodad narav heza? Pi nonair nai matut tah-pop abanapur añap matut tah. 5 Tat pot hah, 'Met aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen parup herï hones ravat hepan.' 6 Pot God hahan hezaek, aban ro nap pim nonor pap betet ñari añ nap bapanen God parupim herisikaro bahoneo batapanezaek parup berat main main maot naravotü." Pot Iesu parun mañah. 7 Tahan paru maot epat at mañah, "Ni tin hañin dei hateveteg, oñ tairaiz Mosesihö ñetï katevok epat hahan hez, 'Aban tairap pim añap betepanez homepan, povoz pi tepaek pot menapan, Ne nimaz kaeveg sa. Pot menat añap manat zei manapanen sapan,' pot pi haoh." 8 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, "Met paru Godiz ñetiv hatevetet betet gagañ heleñiz zut ravah, povoz Moses abanap añap betet zei manapanez pot parun ok mañah, oñ God nonair nai matut tah-porah añarab okat tohopanez nak. 9 Oñ epat añoman hatevetei. Met aban nap pim añap bogï nat tin hepanen betet añ modap bapan, povoz aban pop pi añ mod bapanez pop givogipuz zut bat hepanen piitï horiv am hepan."

10 Pot mañahan Parisi abanari sahan pim mañairooh-abanari piin epat mañah, "Met aban nap pim añap navetetü, pot hañivoz dei epat homeameg, Met abanari añahol nav parum main hepan, povoz tin ravapan." 11 Pot hahan Iesu maot parun epat mañah, "Rotap ok hag, oñ arim hag-okat aban maporizaro rekot natotü, oñ Godihö honep honep hodad okov manat meñizapanen parum main tin hepan. 12 Met aban nari añahol nav hezavoz kapoñ main main epat hez. Met nari parum nonohol añahol navotuzari batamah, met mod nari aban ahö narihö parum gogot metohopanez hat parum hatañ tiamahan añahol nav, am het gog nenat metamah, met mod nari paru Godiz gog nenao tovai sohopanez hat añahol nav, am hez. Met aban tairap, Rekot ne taput tom, pot homepanez pop ñetï epov hatevetet baval hat hep." Pot parun mañah.

Ñaro goeri bat emah-ñetiv
Mak 10:13-16; Ruka 18:15-17

13 Met añarab nari parum ñarohol Iesu maras bizat mañ hapanez hat pihaz bat emah. Tahan pim mañairooh-abanari porin etet ñai mañat, "Sei, sei," pot mañah. 14 Tahan Iesu hatevetet epat parun mañah, "Evo, ari tovai paru bagaa batotunei, oñ zei manepeken ñaro goe okori nehaz bat emap. Met ñaro okori, ma añarab parum zut ravat hepanezari Godiz masakavoz roketak hepan, povoz ari gaa tepeken ñaro okori nehaz bat emap." 15 Pot mañahan paru pim totoi bat emahan marasikaro paruh bizat mañ hah. Tahapuh pi zei pot betet modaek sah.

Aban nonair nai ahotunañapuz ñetiv
Mak 10:17-31; Ruka 18:18-30

16 Met narah aban nap emat Iesun epat at mañah, "Añairameñip ae, met ne tin tairao tohoman nem tin pohao het hemaz pov nanapan?" 17 Pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Erom, God nenap tinapug, ni tairaiz
tin hekez nonoroz neen at nañeñ? Met pim ñetï kateñir ah ñe hahan
hezañ ni baval hat non tinaorö bar batat Godinañ pohao tin het hekë.”
18 Pot hahan aban pop epat mañah, “Met ñetï tairañiz ni ok hañ?” Pot
hahan Iesu epat mañah, “Met ñetï kateñir ah ñe epeñiz hamoh, Ni tovai
mod nap men ñomotun, ma modapuz añap givogï botun, ma givogï totun,
ma añarab modariz ñetï moregao haotun, 19 Met nim nonopur papapuz
abatañ bat hel batat tin metovai sohoz, ma nimauz homet zakep tat
hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai sohoz.” 20 Pot
mañahan aban pop epat maot mañah, “Met ñetï katë map hameñ-okoñ
ne baval hat hatovai emamoh, oñ mod tairao tomapuh ne pohao tin het
hem?” 21 Pot at hahan Iesu epat mañah, “Met ni tin tovai emookez zait
teñ, povoz ni sat nimotü map bat gamö rezat modari maneken monis
nanapanen ni monï pos bat paru añarab monis bonori manovai sekepuh
ni emeken deip honeo sohopain. Met ni pot tekë, povoz tokat abarah
seken Godihö pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hekë.” 22 Pot
Iesu mañahan aban pop pim monir zeirurum ahö oraeh, povoz hatevetet
pim loporï honoñai ahoam tat zakep heris ravat borourat sah.

23 Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Rotapuam ne
arin epat añoman hatevetei. Met aban nonair nai ahotunañap boi tatahoh
Godiz masakavoz roketak sat hepan. 24 Met bol kamer ahö nap dimiñ
meameg-ba napuz puioroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut
paru nonair nai ahotunañari Godiz masakavoz roketak sat hepanez bapap
tat honoñai ahov tapan.” 25 Pot Iesu ñetiv mañahan pim mañairooh-
abanari hatevetet kut tat agol atahapuh piin at mañah, “Ui, povoz tairari
God pim bapanen tin hepan?” 26 Pot hahan Iesu parun et bameet het
pot mañah, “Met añarab parumauhö añoh-okat rekot natotü, oñ God
nonair nai mapotü tin tamahapuhö rekot paru poek sapanez nonor ba ou
batapan.”

27 Pot mañahan Pitahö epat mañah, “Met ni hatevet, dei deimotur
deimeri betet ninañ honeo dari emameg, povoz tokat tin tairai bak?”
28 Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne rotap arin epat añom. Tokat
nonair nai maot maokotü ravapanez porah ne Añaraboz Nanep abat
ahovonañ ravat het aban ahopuz tek tinatak toutat heman ari nenañ
honeo emameg-eperi amun aban ahoriz tek tinañ 12 hez-poek toutat
hepekepuh dari Israel añaraboz mimihol 12 poriz ro mim petev toguñ
12 ravat hez-pori ñevok bizapanen arihö ñetiñ hatevetet an tepek. 29 Met
tairari parum nonor pap, ma bosir sau, ma ñarohol, ma parum zeir
hamar betet nemaz homet tovai emohopanez pori Godihö ev mamog bat
het betet sohopanez potü ritou metat hañitü ahoam paru manohopan.
Tohopanen pori pohao tin het hepan. 30 Met petev añarab abat ahoñinañ
hezarihanañ nari tokat porah abatañ bonori ravat hepan, oñ petev añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

abatañ bon hezarihanañ nari tokat abatañinañari ravat hepan.” Pot Iesu hah.

Avasiz gogov toohariz ñetiv

20 1 Pot hat maot epat mañah, “Met Godiz masakavoz roketak
hepekezavoz epovotï zu tat epat añom. Met aban napuz greip[1]
avas ahö hehan aliz nas al teehan aban pop sat av posik gogot tapanez
abanarin mañah. 2 Met paru aliz honesik gogot tat honep honep monï 3
kina 3 kina manapanez mañahan, gu hahan, meehan sat gogot tooh.
3 Tahan pi gitap aviam revah poz hahan aban mod nari togü manat
hehapuh, ‘Dei gog nat tak nak,’ pot hat upaiam togü manat hehan aban
avasiz maup sat etehan aban pori upai rouvat het gogot natam hehan, 4 pi
porin epat mañah, ‘Met ari gogot nat upai ev hez, povoz nem avasik sat
tohopeken gitap bañodapanen arim gogot tohopekezavoz zut zum pov
anom.’ 5 Pot mañahan paru pori amun sat gogot tooh.
Tahan gitauputak pi maot sat etehan aban mod nari taputam upai heh.
Tahan etet porin amun mau pop mañahan pim avasik gogot tapanez sah.
Tahan tokat gitap aviam tok ravat er horahan maot mod nari hehaek sat
etet taput mañahan sat gogot tooh.
6 Met hapanezai ravahan pi maot sat etehan nari amun hehan etet pot
at mañah, ‘Met ari aliz epesik gogot nat betezam heza?’ 7 Pot hahan paru
hañiv epat mañah, ‘Aban napuhö dei gogot takaz naañ, povoz dei ev am
hez,’ pot mañahan aban avasiz mau pop epat hah, ‘Kar, ari sat nem avasik
gogot tei.’ Pot mañahan sat gogot tooh.
8 Tahan zeit kutur ravapanez ararao ravovai emahan aban popuhö pim
gog abanariz koravopun as hahan emahan pot mañah, ‘Ni sat mañeken
paru emapanen zumao man, met ni zumao manekez paru tokat emat
gogot toohari garos monis manatahoh, met garos emat gogot tooh-pori
tokat monis man.’ 9 Pot mañahan as hahan gogot tooh-mapori emahan,
hapanezai ravahan gogot kapot tat tooh-pori honep honep 3 kina 3 kina
pot manah. 10 Met monï pos gogot toohari manovai emoohan paru al
teevaiam kapot tat gog ahov tohot heh-pori monï ahos bapan hat heh,
oñ paru amun honep honep 3 kina 3 kina potahar manovai sah. 11 Tahan
monis pot manahavoz paru nae nap mañat maupuz ser haovai 12 napuhö
pot piin mañah, ‘Aban nari dei gogot bon takaz toogin emat gogot aviam
toohari ni 3 kinahar maneñ, oñ dei al teevaiam kapot tat gitap kez mañat
hehaek gog ahot tohot hegiri parum zumao maneñitam dei amun aneñ.’
13 Pot mañahan maup hañiv popun epat mañah, ‘Erom hatevetet, garos
aliz epesik gogot tooken hapanezai ararao ravapanen 3 kina nanomaz
hahon, ni gu hañin gogot nanohon ok tooñ, oñ ne horiv nanet, 14 povoz

[1] **20:1** Pavar 1 -Greip ul poñiz akop Zon bodorï 15 barah hat etei.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nim monis nanohoek bat zeitak am sa. Met nem zaitivok aban tokat emat gogot toohari arim zumao anohovoz zut manoh. 15 Met monï pos nemes, povoz nem zaitivok ok toh, oñ nem masakavonañ arim anoh-taput paru manohon tairaiz ni kaev ravat loporï horï raveñ?' pot mañah." 16 Met Iesu ñetï epov mañat maot epat hah, "Met petev añarab abat ahov bon betez hezarihanañ nari tokat abat ahoñinañ ravat hepan, oñ petev añarab abat ahoñinañ hez-nari tokat abatañ bon betezari ravat hepan," pot mañah.

Iesu pi ñomapanez maot mañah
Mak 10:32-34; Ruka 18:31-34

17 Met Iesu Zerusalem zei ahö potak sapanez añarabonañ paru honeo nonoroh sohot pim mañairooh-abanari l2 bamain batat epat mañovai soh, 18 "Met hatevetei, dari Zerusalem zeitak sakan aban arihanañ napuhö ne Añaraboz Nanep horiv netapan. Tat pi pop aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñetï kateñiz mañairaholon mañairapanen ne navat ñevok nevizat ur noñomapanez hapan. 19 Tat paruhö aban pat Godiz hodad nat hezari ne navat sapanen paruhoen ne navat paru neen ñaike nañovai birepenañ nourat zirah nevizat ur noñomapan. Tapanen ne aliz nasikaro het zeirevaizasik maot baviririï navatapanen bal haom," pot mañah.

Zemisir Zoniz nonopuhö Iesun mañah
Mak 10:35-45

20 Pot mañahan Sebediz roñariv Zemisir Zonir parupim nonop Iesuz nakoe emat nonop tok riit, "Erom, ni nem nañomaz epat tekë, ma tair?" pot at mañah. 21 Tahan Iesu hañiv epat at mañah, "Eñarim, ni ne tair netomaz zait tat hakez ok hañ?" Pot hahan pi epat mañah, "Met ni deimaz korav ahop ravat hekez porah nem roñariv nim irih aban ahoñariv ravat het nim okat epat tek tinatakaroh toutat hepan, ma tair? Povoz neen bar nañeken hatevetemaz ne zait toh." 22 Pot mañahan Iesu pi ro poñarivin etet epat mañah, "Arim neen nañeg-okovoz kapot ari tin hodad narav. Met tokat ne kakamavor honoñaiv hatevetemaz-pov rekot arip amun hatevetepeke?" Pot mañahan parup epat hah, "Deip rekot hatevetek." 23 Pot mañovai Iesu maot parupin epat mañah, "Rotap tokat arip amun kakamavor honoñaiv hatevetepek, oñ arip ahoñariv ravat nem okat epat toutat hepekez neohö rekot aripin naañotü, oñ tairari nem gog aban ahori ravat hepanez nem Papap pimauhö an tat au hakahan hez-nen pori pot ravat hepan."

24 Pot mañahan mañairooh-aban modari aban poñariviz mañahavoz hatevetet kaev ravat loporizaroh gitait ravah. 25 Tahan Iesu aban porin as hahan pim nakoe emat topourahan pot mañah, "Met ari hodad, aban Godiz homeo badae navat hezariz aban ahori kez tat hezaek añarab bat hor

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batamahan aban ahö poriz irih het parum hamahat tamah. 26 Met tovai ari parum tamah-pot totunei, oñ ni tairap ahop ravekez homekez pop ni paru modari tin meñizovai sookezap, pot ravat hekë. 27 Ma ni tairap modariz garosik ravat hekezap nimauz zaitivok nasotü, oñ nim modari meñizovai parum hahopanezat am tovai sohokë. 28 Met ne Añaraboz Nanep añarabohö ne neñizat nem gogov netohopanez homet naem, oñ neohö ñomat añarab ahovokaro meñizat parum horï tamahañiz hañiv bom hat emoh. Met povoz zut ari aban ahori ravat hepekezari modari meñizovai sohopek," pot mañah.

Aban etañ kutañariv batin batah
Mak 10:46-52; Ruka 18:35-43

29 Pot mañat Zeriko zeit betet honoohan añarab ahovokaro Iesunañ honeo sooh. 30 Tahan aban etañ kutañariv non helevavok toutat het Iesu nonoroh soohan hahan hatevetehapuh parup pot ahoam ñeo ñarah haoh, "Deim ahop, Devidiz ro iz mimip ae, ni deipimaz zakep tat eñiz." 31 Pot ahoam mañoohan añarab kez ravat parupin epat mañah, "Arip tovai okat haotunei." Pot mañahan parup ahoam ñeo ñarah maot mañah, "Deim ahop, Devidiz ro iz mimip ae, deipimaz zakep tat eñiz." 32 Pot hahan Iesu hatevetet gaa tat parup pim totoi emapanez mañahan bat emahan parupin at mañah, "Met neohö arip tair etomaz hat hameg?" 33 Pot hahan parup epat mañah, "Erom, haken deipim etañ tin etekaz zait teg." 34 Pot mañahan Iesu zakep tat parupim etañik bahan nen tapuraham etañ tin etehapuh parup amun pinañ honeo sooh.

Iesu Zerusalem zeitak sah
Mak 11:1-11; Ruka 19:28-40; Zon 12:12-19

21 1 Met Iesur pim mañairooh-abanari Zerusalem zeitak sapan hat zei potaz totoi Oliv dañevok Betpasi zei potak emahapuh pim mañairooh-aban porihanañ nañariv 2 garos sapanez meet pot mañah, "Met arip zei totoi darim etet hez-okatak sat etepeken zei namakez dorovok bol donkip kitï urapanen paru rop hepanen etet bitom bavilat nehaz bat emei. 3 Met bavilat bat emepekez tohopeken nap aripin at añapan, povoz epat mañei, 'Darim Amip bol donki epañariv bat sakan gog nav tapanez hahan deip ev emat bavilameg.' Pot mañepeken pi gu hapanen nehaz bat emei." Iesu pot mañat meehan sah.

4-5 Met batam propet aban napuhö pot hahan hez,

"Zerusalem añarabon epat mañ, 'Ae, arim aban ahö tinap bol donki ropuz revah[m] toutat masakavonañ arihaz emamahag etei.' "

Sekaraia 9:9

---

[m] **21:4-5** Pavar 4-5 -Met aban betezari donkiholok helat sooh, ma parumotü bizahan basooh, oñ aban ahori osiholok ma kamereholok helat sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Met Iesu parup sapanez mañahan pim mañairooh-aban poñariv sat
Iesuz hahat tat bol donkipur rop bat emahan, 7 mañairoohari parum
dim revahari donki ropuz revah Iesu toutapanezaek tezat biihan pi helat
toutah. 8 Tahan añarab ahovokaro parum dimir giv revahatü taput tezat
nonoroh betevai soohan, nari zi marañ urelat bat emat nonoroh betevai
soohan pi revah sooh. 9 Met añarab ahovokaro paru narizaro garos met
narizaro tokat tat paru ñeo ñarah epat haovai sooh,

> "Epop Devidiz iz mimip ev, dari pim abatao bat hel batak. Met
> Godiz abat ahovonañ emamahaek tin metohopan. Povoz God
> abarah hezapuz abatao bat hel batat biñ ravat ev hameg."
>
> *Buk Song 118:25-26*

10 Met paru Iesunañ honeo pot haovai sohot Zerusalem zeitak
berevahan añarab potakari etet basat em tat paru pot at mañah, "Aban
tairap ok?" 11 Pot hahan Iesunañ emoohari hañiv parun epat mañah,
"Aban epop Iesu, Galili zeisik Nasaret zeitakanañap, Godiz propet abanap
ev."

Aban nair nai zum toohari ruah
Mak 11:15-18; Ruka 19:45-47

12 Met Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban nari
ideholor anumaihol bizahan heh.[n] Ma mod nari parum aruñik hehan
paru Romaholoz monï heleñ bat emat manoohan apok hañ[o] tat Zudaholoz
monis manooh. Met pot toohan Iesu emat etet abanari ruovai arü poñ
bavetet id pururuahol bizahan heh-arü poñ amun baveteh. 13 Tat pi pot
mañah, "Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Nem tup ahomak
añarab nemaz homet mañeo nañohopanez tupumak ev, pot hahan hez, oñ
ari ñetï pov ba iz batat añaraboz monï ahos moreg metat bamegiek givogï
tamegivoz zut ravamahan pim zei epamak bahorï batameg," pot mañah.
14 Pot tat Iesu poek hehan aban etañ kutarir eñañ horï hehari pihaz bat
emahan batin batooh. 15 Pot metoohan ñaroholohö etet, "Ae, Devidiz ro iz
mim tinap emahan dei etet pimaz biñ ravat hez," pot ñeo ñarah haohan
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban ñetï kateñiz
mañairahol Iesuhö tin metoohavoz homet, ñaroholoz haohavon hatevetet
kaev ravat mogao tat 16 Iesun at mañah, "Erom, parum nimaz hamahat ni
hat navet tat heza?" Pot hahan Iesu epat mañah, "Rotap ne hateveteohö,
oñ ñetï nao epat menahan hez, God ni ñaro goeri hodad tinao maneken

---

[n] **21:12** Pavar 12, kapotak -Met anumai pori añarab bat Godiz homet bareñ elapanez hat bat em bizat zum tat monis bohot heh. [o] **21:12** Pavar 12, pavarah -Met Roma ñai abanari Israel zei posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz moniñ bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat bat emat apok hañ tat Israel parumauz moniñ manahan batahoh poek bizooh, oñ Roma porizañ poek naviz.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nim abatao bat hel batat nimaz biñ ravat hepan. Pot menahan hezaek paru okat ok nemaz hamah. Met menahan hez-pov rekö hamegiek ari hodad narav heza?" 17Pot mañat Iesu paru hehan berevat Zerusalem zeit betet Betani zeitak sat orah.

Iesu zi nameden mañahan ñu ravah
Mak 11:12-14,20-24

18Met pi orat het zeirevai al tezahan Zerusalem zeitak maot emapanez nonoroh emohot gin ñomat etehan, 19non helevavok zi named hehan uloñ tavat napan hat totoi sat etehan uloñ navad, oñ tae nenañ hehan uloñiz mel tahan bon ravahan pi zi pomeden epat mañah, "Ni uloñ maot navadotü, oñ pohao ñu ravekë," haovaiam zi pomed tapurah ñu ravah. 20Tahan mañairooh-abanari povon etet marahol gitañik ker menat, "Ui, tairavonañ mañahan zimed haovaiam tapurah zuam ñu ravah." 21Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, "Rotapuam ne arin epat añom, Met ari Godiz tin homeo badae batat, Rotap pi eñizapan, pot homet lop houlorizaronañ naketuz pori nem hahon zimed ñu ravahavoz zut rekot ari amun tepek. Ma ari dañ okovon, 'Pezat sat iv havevok ñod,' pot mañepek, povoz rekot pezat am sat ñodapan. 22Met ari gog tairañ tohopekez homepekepuh Godiz homeo badae batat pi eñizohopanez homet rez kek tat mañ mañohopek, povoz pi rekot eñizohopanen gog poñ tohopek," pot manah.

Pim tovai emoohavoz at mañah
Mak 11:27-33; Ruka 20:1-8

23Pot mañat Zerusalem zei potak helat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarabon mañohot hehan paru aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir Zudaholoz aban koravori emat piin epat at mañah, "Erom, met tairapuhö ni ahop banavatat gog tovai emameñ-okoñ tookez nañahat emat ok tameñ?" 24Pot mañahan Iesu epat mañah, "Met ne garos arin amun navoz at añoman hañiv nañepek, povozahoh ne nem tamoh-epeñiz kapot arin bar añom. 25Met God Zoanin mañahan añarab ivoh memeoh, ma hamarah aban napuhö mañahan tooh?" Pot at mañahan parumam giz ñun ñun epat nae nap mañah, "Met dari, 'God Zoanin mañahan tooh,' pot mañakan pihon, 'Met tairaiz pi ñetiv haohan ari barotap navat teg?' pot darin añapan hez. 26Oñ piin epat mañak, 'Hamarahanañ aban napuhö Zoanin mañoohan tooh,' pot mañak, povoz añarab mod eperi Zoan pi Godiz propet abanap heh, pot pimaz homet ak hez, povoz paru darimaz mogao etat bahorï avatapan hezavoz dari piin hameg-epat namañotü." 27Pot nae nap mañat Iesun hañiv epat mañah, "Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun." Pot mañahan pi epat hah, "Kar, ne arin Zoaniz toohavoz at añohon hañiv nanañ teg, povoz ne amun tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin bar naañotü," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu ro nañarivitï zu tat mañah

28 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ñetï epov añoman
hatevetet homet hezei. Met aban napur roñariv heh. Tat narah aban
pop sat pim ro garosikapun epat mañah, ‘Nem rop, petev ni avasik sat
gogov tookez ne zait toh.’ 29 Pot mañahan ro pop, ‘Evo, ne kaev,’ pot
mañah. Tahapuh pi het maot homeohapuh hodad modao bat sat pim
papapuz hahat tah. 30 Met ro garosikap, ‘Ne kaev,’ hahan papap pim ro
modapun sat taput mañahan ro pop, ‘Gu nim hañit tom,’ pot mañat sat
gog tapanezataz mañahaek pi nat, oñ am heh.” 31 Met Iesu ñetï pov mañat
parun at mañah, “Met ro tairap pim papapuz hahat tah?” Pot at mañahan
paru epat mañah, “Ro garosikap pim papapuz hahat tah,” pot mañah.
Tahan Iesu epat mañah, “Met epat añoh-epovoz zut paru takes monis
booharir añ hadeholoz zut biz bogï tohot heharihö ari ritou etat Godiz
masakavoz irih emat hez. 32 Met tairaiz paru horï heh-pori ritou etah
hometunei, oñ Zoan emat non tinaorö añairoohan ari zait tat barotap
navat, oñ ari ro tokatip giz nenasinañ gu hat am hehavoz zut het arim
hodad modao bat loporizaro borourepekez kaev ravat het barotap navat,
oñ paru takes monis booharir añ biz bogï toohari Zoan non tinaoroz
mañoohan hatevetet ro garosikapuz zut hodad modao bat loporizaro
borourat barotap batah. Met paru pot toohan ari etet am loporizaro
borourepekez kaev ravat Zoaniz añoohat barotap navat,” pot manah.

Aban horiri avasiz korav ravah-ñetiv
Mak 12:1-12; Ruka 20:9-19

33 Iesu pot mañat maot aban naritï bavatat epat mañah, “Met ari ñetï
navotï bavatat añoman hatevetei. Aban nap pim ham ahö nar hehaek
avas menat temer demahapuh greip marañ elat ñedehan heh. Tahan
kohat roketak hamauruv greip uloñ mez rapapanen uruv berevapanez
kedeh. Tahapuh givogiri emat uloñ utap tapanen tavapan hezavoz homet
aban koravop het etehopanez zei agarë revah tovemak demahan heh. Tat
aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Met ari uloñ utap tapanen bain
ivov matut tepekepuh nemauz nao nevizat nao arim bei.’ Pot mañat paru
korav meñet pi hotoh sat heh.

34 Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Petï greip uloñ
avasik utap hatahan bain ivov matut tahao ev, pot homet pim gog
aban nari av posik korav heharihö bain ivov manapanen bat emapanez
hat meehan sah. 35 Tahan aban korav heh-porihö meehan emah-pori
manapanez kaev ravat nap birepenañ urah, met nap men ñomah, ma
modap heleñinañ ur ñomah. 36 Pot metat hehan aban maup hatevetet
maot gog aban modari ahoam meehan sahan mamogariz metah-taput
maot metah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Tahan tokat aban avasiz maup pim rop meet pot hah, ‘Petï nem ropuz
paru, “Ae aban ahop ev.” Pot hapanepuh pim ñeo hatevetepan.’ Pot hat
meehan sah. 38 Tahan paru avasik korav hehari paru ro popun etet epat
nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met
papapuzatü pihar bapan hezag dari pi zuam bat ur ñomakapuh av epes
darim pohao bak.’ 39 Pot hahapuh pi bat avasiz iñidoh bin binivok betet
ur ñomah.”
40 Met Iesu ñetï pov mañat aban poek het hatevetet heharin epat
at mañah, “Met tokat avasiz maup emat aban av posik korav hehari
tair metapan ari homeameg?” 41 Pot hahan paru hañiv epat mañah,
“Met maup emat aban horï pori map bahorï batapan. Tat aban tin av
posik korav ravat hepanez nenari meñepanen hepanepuh bi uloñ utap
tapanen tavat bain ivov matut tat paru nao bat met maup pimauz nao
manohopanez mod pori poek meñepanen hepan.”
42 Pot hahan Iesu epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak ñetï epov
menahan hez,

> Met aban nari zei namak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’ pot
> hat betehan oraehan tokat bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar
> bavatah.
>
> Met darim Ahop pot bavatah, povoz dari etet, ‘God tin am ok tah,’
> pot hameg. *Buk Song 118:22-23*

43 Met pot menahan hez-epov ari rekö hamegiek hodad nata? Met ne arin
epat añom, Ari nemaz kaev ravat nevetegivoz homet Godiz masakavoz
roketak hepekez hahan hez-tin pov arihanañ baarat añarab mod tin
tohopanen tinao ou ravohopanezari manapan. [44 Met aban nap bah-
porah ñodapan, povoz pim aboi map ur kelapan, oñ bah porahö ñodat
aban nap urapanezaek map sak elapan.”] *(Met Iesu pimauz homet epat
mañah.)*
45 Pot ñetï poñ Iesu parun mañahan aban anumaihol bareñ elat
mañaroohariz ahorir Parisi abanari hatevetet pi parumaz homet ñetï poñ
hah, pot paru hodad hatah, 46 povoz pi bat demapanez homeh, oñ añarab
pimaz, “Pi Godiz propet abanap ev,” pot haohavoz homet paru Iesu
bapanen añarabohö paru bahorï metapan hezavoz ñaihet tat am heh.

Aban nap bolor gipiz tah
Ruka 14:15-24

22 1 Met Iesu maot ñetï mod epov navotï bavatat parun epat
mañah, 2 “Met ari God arim koravopuz masakavoz roketak
sat hepekez ñetï epovotï zu tat añom. Met aban ahö nap hehapuh pim
rop añap bapanez tahan, pimeri map emapanen paru biñ ravat toutat
gipiz napanez mañahapuh pi gipiz ahoam bat emat beirat biihan oraeh.
3 Tahan pim gog aban nari meehan rap reet sat añarab gipiz potü emat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

napanez garos hamañahan heharin nap nim sahaek honep honep
añarabon epat mañovai sooh, ‘Sakaz hahan emoh,’ pot mañovai sah. Oñ
sat mañahan paru kaev ravat, ‘Evo, dei nasotü,’ pot mañah. 4 Tahan gog
aban pori maot emat aban ahopun mañahan pi hatevetet pim gog aban
mod nari meet pot mañah, ‘Ari sat paru añarab emapanez mañooh-porin
maot epat mañei, “Met aban ahop bol kau ahori haurat gipizonañ map
bahoneo batat beirat biihan oraez. Povoz ari emepeken dari sakapuh
aban rop añap bapanez biñ ravat gipiz potü nepekez hahan emeg.” Pot
mañovai sei.’ 5 Pot pim gog abanarin mañat meehan paru sat añarabon
hahat mañovai sahan paru hatevetet kaev ravat nari parum adasik sahan
met modari parum monï gogotak sahan, 6 met mod narihö gog aban
poriz nari bahorï batah, met nari bat ur ñomah. 7 Met pot metahan aban
ahop hatevetet gitait ravat pim ñai abanari meehan sat pim gog abanari
bat ur ñomah-aban pori map bat men ñomahapuh parum zeit rañiihan
ñadat bon tah. 8 Tahan aban ahö pop pim gog abanarin pot mañah, ‘Gipiz
añarab emat napanez hat biihotü am oraez, oñ paru emapanez hahon ari
sat mañeg-pori horiri ok, povoz kaev ravat heh. 9 Oñ ari iñidoh berevat
sat añarab togü manat hezaek etepekepuh porin epat mañei, “Aban
ahop gipiz bareñat haviihan oraez, povoz ari mapori kohat sat nepek.”
Pot mañat bavizat emei.’ 10 Pot mañahan gog abanari berevat sat iñidoh
heharin etet mañahan paru tinarir horiri map kohat emat zei pomakeh
honeo lokat toutat atalip tat heh.

11 Pot tahan aban ahop lokat parunañ het etehan añarab modari parum
toohat dim tinari meet heh, met aban nap pim dim pot nap bat namee,
oñ pi am sat modarinañ upaip toutat hehan, 12 aban ahop piin etet epat
mañah, ‘Erom ae, dei dim tinari meet hezan, tairaiz ni dim tinap namee
du okotunañ emat hez?’ Pot at mañahan aban pop ñetï hañiv mañapanez
bapap tat heh. 13 Tahan aban ahop pim gog abanarin epat mañah, ‘Ari
aban epopuz eñar maraz demat basat iñidoh betepeken kuturutak hep.
Tapanepuh kutur akatak iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men
tep hahot hepan.’ ” 14 Pot Iesu ñetiv mañahapuh bon tapanez epat mañah,
“Rotap God añarab ahovokaroz as hamahan hateveteamah, oñ honep
honep pim hamahavoz zait tat emamahan pi parumaz, ‘Nemeri ok,’ pot
hamah.”

Takes monis manoohavoz at mañah
Mak 12:13-17; Ruka 20:20-26

15 Pot hahan Parisi aban nari sat topourat pot nae nap mañah, “Met
dari sat at ñe nañ mañakan pi hañ horiv hapanen pi bak.” 16 Pot hahapuh
Parisi aban narir zei posiz aban ahop Erod popuz hahan hehat tovai
emooh-nari honeo meehan paru sat Iesun epat mañah, “Añairameñip ae,
met dei nimaz hodad, ni ñetï rotapuv hameñip. Tat ni dei añarab kaev

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravak hezavoz homet hameñ bon, oñ aban ahö ravat hezarir betezari dei mapori Godiz nonoroh tin sookaz ni ñetï rotap poñihar añameñip.
17 Povoz niin at nañakan hatevetet hañiv dein bar añekë. Met dari takes monis Sisa popuz gavman abanari manameg-pov tin, ma horï ok tameg? Povoz ni tair homeameñ?"

18 Pot at mañah, oñ Iesu parum home horivonañ het at mañahavoz zuam hodad ravat hehapuh parun epat mañah, "Ari aban lop houlorizaronañ hezarihö, tairaiz ne horï nao haom hat neen okat at nañeg? 19 Met ari monï hel nas bat nañairei." Pot mañahan paru monï nas batezat manahan 20 pi etet pot parun at mañah, "Met tairapuz akopur abatao monï epesik menahan hez? Hapeken ne hatevetem." 21 Pot hahan paru epat mañah, "Met Sisaz akopur abatao ok." Pot hahan Iesu parun epat mañah, "Met povoz tairatü Sisa aban ahö popuz au ravat hez-potü paru manei, oñ tairatü Godiz au ravat hez-potü God manei." 22 Pot mañahan paru hatevetet agol atat ñetï modao mañapanez paru bapap tat pi betet boreurat sah.

Ñomahari bal hapanez at mañah

Mak 12:18-27; Ruka 20:27-40

23 Met aliz tapusik Sadiusi aban pori Iesuz nakoe emah. Met paru pori ñomamahari maot bal nakaotü, pot haohari emahapuh Iesun epat at mañah, 24 "Añairameñip ae, Mosesihö ñetï kateo pot menahan hez, Met aban nap añap bapanepuh ñarop navat het ñomapanen aban popuz bosip hepanezaek añ hapurï pop bat het ñarohol batapanen pim nanepuz ñarohol pot ravat hepan, pot menahan hez. 25 Oñ ñetiv epat nañakan ni hatevetet. Met batam aban nari 7 deinañ honeo ev heh. Tat nanë garosikap añap bat hehaek ñaro nap navat am het abup ñomahan, 26 pim bos tokatizapuhoz añ tapup bat ñaro navat am het ñomah. Tahan bosiholohoz añ nen tapupuam bat ñomovai sohot bon tahan, 27 tokat añ pop amun ñomah. 28 Met aban map porihö añ pop bat ñomovai soohan, paru maporiz añap pot ravat heh, povoz tokat ñomamahari bal hapanez hameg-porah añ pop abü tairapuz añap pot ravat hepan?" Pot paru piin at mañah.

29 Tahan Iesu hañiv epat mañah, "Met ari Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hat am hodad narav, ma Godiz kezavoz amun tin hodad nat, povoz kut tat neen okat nañeg. 30 Met tokat añarab bal hapanezarah enzol abarah hezariz zut het maot nae nap navotü, oñ am hepan. 31 Met ari añarab ñomat maot bal nakaotü pot hamegivoz ne arin epat añom. Met ari Godiz hah-ñetiv menahan hezaek rekö hakameg, oñ tair tat ari tin hodad narav? 32 Met God Mosesin epat mañah, 'Ne Abraamir Aisakir Zekopoz koravop ev,' pot mañah. Met God ñomat bon tamahariz korav narav, oñ biririam hezariz korav ravat hez. Povoz paru

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pori ñomahaekanañ sat pinañ honeo biriri hez arin ev añamoh." 33 Met
Iesu ñetiv pot hahan añarab hatevetet heh-modari paru agol atat, "Ui,
tair ok hah?" Pot hah.

Mosesiz katë tairavohö ritou tah
Mak 12:28-34; Ruka 10:25-28

34 Met Iesu Sadiusi abanarin ñetï tinao mañahan paru hañiv nak heh-
ñetï pov Parisi abanari hatevetet paruhoen at ñe nao mañapanez hat
pim nakoe emah. 35 Tat aban ñetï kateñiz mañair-nap hañ horiv hapan
hat piin epat at mañah, 36 "Añairameñip ae, met Mosesiz ñetï kateñ
menahan hezaek tairavohö modañ map ritou metat ahov ravat hez?"
37 Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, "God arim Ahop hez, povoz
nim hezhezao, ma loporir hodadeo pi nenap map manat pimazahar zait
tat hez. 38 Met ñetï katë añoh-epov ari bagaros batat tin homet baval hat
sohopekezao ev. 39 Met ñetï katë epovoz irih modao amun epat hahan
hez. Met nimauz homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet
zakep tat tin metovai sohoz. 40 Met ñetï katë epovokaro Mosesir propet
abanariz menahan hez-poñiz kapotak hakez." Pot Iesu Parisi abanarin
mañah.

Iesu Parisi abanarin at mañah
Mak 12:35-37; Ruka 20:41-44

41 Tahapuh Iesu Parisi aban porin pot mañah, 42 "Met Godihö Kristo ari
eñizapanez au hahan hezaek tairapuz iz mimipuhö pot tapanez au hahan
hez? Ari hapeken ne hatevetem?" Pot at mañahan paru epat hah, "Met
batam ahö ravat hehap Devid popuz ro mimip ou ravapanez au hahan
hez." Pot mañahan Iesu parun maot at mañah, 43 "Tin hag, oñ batam
Devid pop Godiz Pul Tinapuhö hodadeo mañahan Kristo popuz homet,
'Nem Amip,' pot hahavoz kapot tair? Met Devid epat hahan hezavoz
homet arin ok at añoh,

44 'God nem Amipun pot mañah, "Nem mar giñasiz nakoe ev emat
touteken nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim irih ne
meñeman ni parum revah hekë." ' *Buk Song 110:1*

45 Met ev Devid Kristo popuz homet, 'Nem Amip,' pot hah-pop tair tat pim
ro iz mim nenap ou ravapan?"[p] 46 Pot mañahan paru hañiv mañapanez
bapap tah, povoz porahanañ paru maot piin at ñe modañ namañ, am
heh.

---

[p] **22:45** Pavar 45 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarah Maria batahan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parisi abanariz kapot bar mañah
Mak 12:38-39; Ruka 11:43,46; 20:45-46

23 1 Tahan Iesu añarab ahovokaror pim mañairooh-abanarin epat
mañah, 2 "Met batam God Mosesin mañahan pi ñetï kateñ
menahan hezaek paru Parisi abanarir aban ñetï katë poñ añarabon
mañamah-pori ñetï katë poñiz korav ravat hez. 3 Met ñetï poñ badede
añohopanezat hatevetet tohopeken tin ravohopan, oñ paru giz nenañinañ
arin añovai parumauhö añamahat tin baval nak tamah, povoz ari parum
tamahat tovai totunei. 4 Met parum ñetï añamahavoz tairavotï zut tat
haom? Met ari honoman ahotü ñelet samegivoz zut paru ari honoñai
povor kao bat het tohopekez ñetiñ añamahan ari kakamao hatevetevai
emameg, oñ ñetï añamah-poñ parumau am tin baval nak hez. 5 Met
nonair nai tovai emamah-potun añarab modari etet parumauz, 'Tinari
ok,' pot hahopanez hat paru pot tamah. Tat paru Mosesiz hahan hezao
tovai Godiz ñetï nañ menat gag bisiz ma mar roriñiz zut el hatat
ourah demat samah, ma Mosesiz hahan hez-modao tovai paru mañeo
hahopanez dimiholok bi nañ ul tat bamanat mañeo hamah, oñ ul poñ
pim hahan hezat nat het ul toveñ tat dim teteñik bamanamah. 6 Met
gipizor anumai bareñat topourat biñ ravat nameg-porah paru bol ahö
tinañihar parum bat napanez zait tat an tat bamah, ma arim topour
zeiñik lokat topourameg-porah paru pori sat garosik tek tinañik toutat
hepanez paru zait tat toutat hez. 7 Met añarab togü manat hezaek paru
haeñ tat sohopanen añarab modari parun etet, 'Deim añairameg-ahori
ae,' pot mañohopanez paru zait tat het pot tovai samah.

8 Met ari naner bos ravat hezan ne nenap arin añairamohop ev, povoz
modarihö arin, 'Añairameñ-ahop ae', pot añohopanez hometunei. 9 Met
abarah hez-nenap arim Papap hez, povoz ham aban nari ba ahori batat
porin, 'Apai ae,' pot mañotunei. 10 Met ne Kristo tapü epopuhö arimaz
korav ahop ravat hez, povoz añarab modari arim abatao bat hel batat
arin, 'Deim ahori ae,' pot añohopanez hometunei. 11 Oñ tairari modariz
hahopanezat baval hat tin meñizat asit metohopanez porihoh ahori ravat
hepan. 12 Met tairap pimauz abatao bat hel batat hahopanez pop God pi
bat hor batapanen abatao bonop ravapan, oñ tairap pimauz abatao bat
hor batat hepanez pop Godihö pi abatavonañap bavatapan," pot mañah.

Parisi abanarin ñetiv mañah
Mak 12:40; Ruka 11:39-52, 20:47

13 Pot mañat Iesu Parisi abanarin epat mañah, "Met ari Parisi abanari
ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz
nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari horï ravepek. Met ari Godiz
masakavoz roketak sat hepekez zait nat het añarab poek sat hepanez zait

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tat het samahariz nonor memeriameg. [14 Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari horï ravepek. Met ari añ hapurihol moreg metat parum zeiñir nonair naitü batep tat arim bamegin paru betez hez. Tat ari añarab modari arin etet arim abatañ bat hel batat hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Mai zakep arim hañ bepekezao honoñai map ahov bepekezari ok.]

15 Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ mañovai samegiek mai zakep ari horï ravepek. Met añarab patari Zudaholoz zut ravat arinañ honeo emohopanezariz mel tovai iv havevoz revah sohot zei modañik sameg. Pot tovai samegin nari arinañ honeo em ravamahan parum hodad tinao ba in balavï metamegin ari itiñadek sat hepekez horï tamegit etet tovai samahapuh paruhö ritou etat it poñadek sat horï ravapanez poñ ahoam tovai samah.

16 Met ari aban kutarihö añarab modarin non horioroh sohopanez mañairat moreg pot mañameg, ‘Met arihanañ aban napuhö pot hapan, “Godiz tup ahomakez abatavok rotap ne gog pov tomaz ev hamoh.” Pot hapanepuh gog hapanez pov rekot nat hepan, povoz pim hapanez pov betezao ravapan. Oñ arihanañ aban napuhö, “Godiz tup ahomakeh golivonañ matut tat biihan oraezañiz abatavok ne rotap pot tom,” hapanepuh hapanez pov rekot naelotü, oñ am tapan,’ pot hameg. 17 Met ari aban kutarin epat añom, Met Godiz tup ahomakez abatao ahö ravat hezan golivonañ matut tat bizegin oraez-poñiz abatavohö ritou namet hez, oñ golivonañ poñ kohat tup ahö pomakeh biigin hez-nen poekaz abatavonañañ ravat hez.

18 Met arim moreg hameg-modao ev. Met arihanañ aban napuhö pot hapan, ‘Ne Godiz tup ahomakeh anumaihol bareñ elat mañaramah-arü posiz abatavok rotap ne gogov tomaz ev hamoh.’ Pot hapanepuh gog hapanez pov nat hepan, povoz rekot betezao ravapan. Oñ arihanañ aban mod napuhö pot hapan, ‘Ne arü posik anumai nap Godiz homet bareñ elapanez revah bizahan oraez-popuz abatavok rotap gog epov tomaz ev toh,’ pot hapanepuh rekot hapanez pov naelotü, oñ am tapan. 19 Met ari aban kutari arin at ñe nao epat añom, Met arü anumaihol biit bareñ elamah-posiz abatao ahö ravat anumai bareñamah-porizao ritou metat heza? Evo, anumai pori ritou namet hez, oñ posik anumai pori bat em bizat bareñ elamah-nen poihoh arü pos abatavonañ ravat hez. 20 Met ari tairari Godiz tup ahomakeh anumaihol bareñ elat mañarameg-arü posiz abatao hat, ‘Rotap arü posiz abatavok gog epov tak,’ pot hameg-pori ari arü nenasiz abatao hat barotap batat ok nak, oñ arü posik bareñ elapanez anumai biamahan oraez-poriz abatao honeo ok hameg. 21 Ma ari tairari Godiz tup ahomakez abatao hat, ‘Rotap tup ahö pomakez abatavok gog

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pov tak,' pot hameg-pori ari tup nen pomakez abatavok ok nak, oñ God poek hezapuz abatavonañ karar ok hameg. 22 Ma ari tairari abarah zei tinasiz abatao hat 'Rotap zei tin posiz abatavok gog pov tak,' pot hameg-pori ari zei tin nen posizahar ok nak, oñ God poek tek tinatak toutat korav hezapuz abatavonañ honeo ok hameg.

23 Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek mai zakep tokat ari horï ravepek. Met Mosesiz ñetï katë epov baval hat samegiv ev. Arim nonair nai ma gipiz bat bamain batat orañ biamegin 10 ravamahan ari poekanañ or hon nao bat Godiz biñ ravat pi manameg. Pov tin ok tameg, oñ tairaiz pim ñetï katë garosikañiz unun manameg? Met ñetï epeñiz añamohoñ ev, Añarab modariz zakep tat masak metao, ma Godiz homeo badae batat pim nonoroh tin sohopekezao, met ñetï tin epeñ ari unun manat beteameg. 24 Oñ ari aban kutarihö añarab modarin non horioroh sohopanez mañairamegiek, arim gipizoh pei goe nahol hezan tin etet bavetetahoh nameg, oñ anumai ahö nap arim gipizoh hezan ari et nareek, ununuam am bat nameg," pot manah. *(Met paru ñetï katë goe tokatizañ bamamog batat ñetï katë ahö tin hepanezañiz unun manahavoz homet potutï zu tat mañah.)*

25 "Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ mañovai samegiek mai zakep ari horï ravepek. Met arim herï koruñik tin ivov ñodameg, oñ ari givogivor horï ahov tamegiek arim loporizaroh horiñ map an pap manat hez. 26 Ari aban kutari, kapuñir suaniz kohat du tat hezaek garos ivoh betetahoh iñidohasitï honeo ivoh betehopeken tin ravohopan.

27 Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari horï ravepek. Met añarab ñomamahan baveirat parum revah heleñ tin bizat zi buñ ñedet, 'Tin ravat hezag, etei,' pot hameg, oñ kohat ñomari zañ tamahan porporohol roreamahavoz zut ari hez. 28 Met ev añoh-povoz zut ari tovai samegin modari arin etet, 'Tinari ok,' pot arimaz hamah, oñ arim loporizaroh horivor moregao ahö ravat hez," pot mañah.

Parisihol horï toohavoz mañahao ev

29 Pot hat maot epat mañah, "Met ari Parisi abanari ma aban ñetï kateñiz mañairahol, ari lop houlorizaronañ het giz nenañinañ haovai samegiek, mai zakep ari horï ravepek. Met Godiz propet abanari ma aban tin modari baveirahan hezaek ari, 'Hatahav ev beiraez,' pot homet zei tinañ demat zi buñ ñedet red tinao metameg. 30 Tat pot hameg, 'Batam darim iz mimiholohö Godiz propet abanari men ñomah-porah dari hegitin paru menahaek nameñiz teg narab.' 31 Pot hamegiek rotap ok paru Godiz propet abanari men ñomahariz iz mimihol ari het arimauz kapot ba ou batameg. 32 Povoz arim iz mimiholohö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru propet aban ravat hehari men ñomoohat amun ari tohopekezari ok.
33 Povoz ari hamal horiholoz tamahat horï tovai samegiri, tokat God ari añarab
ñevok eviit an etapanezarah petev pot tameg-epovoz hañiv bat ari itiñadek sat
horï ravepekez añapanen ari tair tat zei manepek? Evo, rekot bon, oñ am horiek
sepek.
34 Met ari pot hez, povoz tokat ne Godiz propet aban modari ma aban hodad
tinavonañari ma baiñetï tinao añohopanezari ba ou batoman arim ñaravatak
gogot tohot hepanen arihö paru nari bat men ñomepek, ma nari bat zirah ur
ñomepek, ma nari bat topour zeiñik basat biñinañ urat ruohopeken barezat
zei modañik sohopan. 35 Met batam kapot tat aban horiv bon tinap Abel pop
menahaekanañ arim iz mimiholohö aban parum horiv bon nari am menovai
emoohapuh Berekiaz rop Sekaraia amun Godiz tup ahomaker anumaihol bareñ
elat mañaramah-arü posiz ñaravatak hehan pop amun menah. Met ari arim iz
mim porinañ honeo ravat tokat hañiv bepek. 36 Rotap epat añoman hatevetei.
Met batam arim iz mimiholohö aban horiv bonori menooh-povoz hañ horiv
parunañ honeo ari amun bepek."

Zerusalem añarabon zakep ñeo mañah
Ruka 13:34-35

37 Pot mañat maot epat mañah, "Mai zakep ari Zerusalem añarab, Godiz propet
abanari menoog, ma pim gog aban modari arihaz meehan emoohan heleñinañ
uroog, povoz epat arin añom, Met hohorep pim rohol batopourat ñep mezat korav
tin hezavoz zut orah rezah ne arimaz zakep tat tin korav ravat hemaz zait tat hez,
oñ ari povoz kaev ravameg. 38 Ae hatevetei, God evetepanen arim zei ahö epat
betezat ravapan. 39 Met ne arin epat añom, tokat ari neen maot et nanerezotü, oñ
ari, 'Godihö okop pim abatavonañ meehan erah, povoz piin biñ mañook,' pot ari
nemaz hapekez porah maot neen etepek." Pot Iesu parun mañah.

Tup ahomak horï ravapanez hah
Mak 13:1-2; Ruka 21:5-6

24 1 Met Iesu pot mañat bon tahapuh Godiz tup ahomak betet sovai pim
mañairooh-abanari pim nakoe emahapuh borourat paru maot tup ahö
pomaken paru etepanez piin mañah. 2 Tahan pi parun ñetï hañiv epat mañah,
"Erohol, ari tup ahö akamaken etekaz hamegiek, ne rotap epat arin añom,
Paruhö tup akamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek, aban ñai narihö
map ur edapanen ñodat hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ map mainor
pain ravat oraepan," pot mañah.

Tokat berevapanezañiz ñetiv
Mak 13:3-20; Ruka 21:7-24

3 Pot mañahapuh Iesu Oliv dañevok sat toutat hehan pim mañairooh-
abanari parum main emat piin epat at mañah, "Met tupumak edapanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nim dein añeñ-okat tairarah tapan? Ma ni maot emeken ham epar bon tapanez totoi ravapanen non tairaorö ou ravapanen dei etet hodad ravat, ‘Pi emapanez tahan okat ok tah,’ pot hak?” 4-5 Pot at mañahan Iesu epat mañah, “Ari tin homet etevai sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hat epat moreg hapan, ‘Met ne Kristo ev.’ Pot hapanen ahovokaro hatevetet paru barotap batapan. Oñ hamoh-epat aban porihö arin moreg etapan hezag, tin homet etevai sohozei. 6 Met tokat arim totoi zei ñai ahov ou ravat nae nap menohopanen ari ñevon hatevetehopek, ma ‘Zei hotoh nasik zei ñai ahov tamah,’ pot hahopanen ari hatevetepek. Tat ari zuam zagerï tat ahoam home midin totunei. Met pot tapanez porah ne zuam naemotuzarah ok, povoz am tohop, 7 Oñ añarab nari zei nasikanañ bal hat emat zei modasikarinañ nae nap menohopan, ma aban togü nat bal hat sat aban togü modatanañ nae nap menohopan. Ma zeisikaroh gin ahov berevohopan, ma hamar zebemun ahoñ tohopan. 8 Met añahol ñarohol batapanez garos kapot tat kakamao aviam hateveteamahavoz zut nonair nai hamoh-potü berevohopanen, honoñai ou ravohopanen hatevetehopekez pov kapot nenaek ok hatevetehopek.

9 Met pot tapanez porah ari nemaz homevai emohopekezaek añarab zei maposikarohari arimaz kaev ravat mogao etat hepanepuh, ari nari avapanepuh honomanevor kakamao anapan, ma paru ari nari emenapanen ñomepek. 10 Tohopanen añarab ahovokaro ñaihet tat Godiz homeo badae batat hepanez pov betet nari paru nae nap kaev ravat berat hepan, ma nari parum modari ñai abanarin manohopanen bahorï metohopan. 11 Met aban ahö navokaro emat epat moreg hahopan, ‘Dei Godiz ñetiv hamegiri ev emegig, arin ñetiv añakan hatevetepek.’ Pot hahopanen añarab ahovokaro hatevetet, ‘Rotap ok hamah,’ pot hat parum moreg hahopanezat tat non horioroh sohopan. 12 Tapanen hezhez horiv zeisikaroh berevat an pap manapanen añarabohö nae nap zakep tat masak metao bon hepan. 13 Oñ añarab tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homehot tovai sohopanezari Godihö paru pimeri bavatat tin hepanezaek meñepan. 14 Met añarab God parum koravopuz masakavoz roketak hepanez ñetï tin epov nem gog abanari mañovai sohopanen, zeirizaroh map an pap manapanen añarab maporizaro hatevetet garë hapanenahoh tokat ham epar bon tapan,” pot mañah.

Honoñai ahov berevapanezao
Mak 13:14-23; Ruka 17:23-24, 21:20-24

15 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met batam Godiz propet aban nap Daniel popuhö epat menahan hez, ‘Met pei horï ahovonañ nap Godiz tup ahomakeh emat bahorï batapan.’ Pot menahan hezaek tokat pei pop emat tup pomakeh hepanen ari etet zagerï tepek.” (Met Iesu

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pot hahan hez-ñetï epov ari rekö hapekezari tinam homet hodadeo bei.)
16 Met Iesu maot epat mañah, “Met pei pop emapanez porah añarab Zudia
zeisik hepanezari parum zeiñ betet paru bareet dañeñik sapan. 17 Met
añarab zei aropoñik toutat hepanez pori maot parum zeiñik kohat lokat
parumotü navotü, oñ am poekanañ bareet sapan. 18 Ma añarab adañik
sat gogot tohopanezari maot zeiñik emat tamaravoz dimihol navotü,
oñ poekanañ am bareet sapan. 19 Mai zakep, met pot tapanez porah añ
ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari, ma añ ñarohol maok batat apeteñ
manohopanezari paru bareet bar baram sapan pot homeamoh. 20 Met
utarar tamarao tapanezarah, ma arim gogot natotuz aliz poñiz nasik
pei pop emapanen barezat sepekez rekot narav tapan hezavoz homet ari
Godin eñizohopanez mañ mañovai sohopek. 21 Met pot tapanez porah
añarab honoñai ahoñ map hatevetehopan, met God abarar hamar kapot
tat matut tahaekanañ honoñai berevapanez okovoz zut nao ou narav,
met tokat pim zut mod nao amun ou naravotü, oñ berevapanez hamoh-
nen poraham ou ravat bon tapan. 22 Oñ God pimauhö pim añarab ba ou
batahan hezariz homet, zakep tat honoñai pov tokat berevapanez añoh-
poñiz homet alizañ ba avï batah, oñ pi pot ba avï navatatin, añarab map
horï ravat ñomah narab.

23 Met honoñai pov berevapanez porah aban narihö arin epat añapan,
‘Met Kristo emat ev hezag, ari emat etei,’ ma mod narihö, ‘Kristo zei
okatak ok hez,’ pot añapanen ari parum añapanez povoz tovai, ‘Rotap ok
añah,’ pot haotunei. 24 Ma aban moreg narihö emat, ‘Ne Kristo ev,’ ma ‘Ne
Godiz propet abanap ev,’ pot añapan. Tapanen ari Godiz añarab ba ou
avatahan hezarihö etet, ‘Rotap Godihö meehan emahap ev,’ pot hapekez
homet red navor nao tapanen agol atat ari barotap batotunei. 25 Met nem
ñetï añoh-epov tokat ou ravapanezao ev bar añoh, povoz ari hatevetet tin
hodad ravei.

26-27 Met rotap uas abarah reamahan añarab mapori eteamahavoz zut
ne Añaraboz Nanep ou ravat maot emoman ari mapori neen etepek.
Povoz aban narihö moreg nemaz, ‘Pi haemat ham betezarah hez,’ pot
moreg etapanen ari tovai poek sotunei, ma ‘Pi haemat zei okomakez
kohat iz ravat hez,’ pot hapanen ari parum moreg hapanezavoz barotap
batat homeo badae batotunei.”

28 Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met anumai nap ñomat hamarah
oraezan havï ahö duhol emat map togü manat hezan dari eteamegivoz zut
ev arin añoh-poñ ou ravohopanen ari etet hodad ravohopek,” pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapanez ñetiv

Mak 13:24-31; Ruka 21:25-33

29 Pot mañat maot epat mañah, “Met honoñai añoh-poñ mamog berevat
bon tovaiam gitap berevovai zuam pim alizao maot bon tapanen kutur

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manapan, ma ñonis berevovai pim alizao amun maot bon tat namañotü. Tapanen zeizañ abarahanañ tiz ñodapan, ma abarah mod kez poh hezatü parum hezaek het do do tohot non samahañ betet patatï betez betez sohopan. 30 Pot tohopanen ne Añaraboz Nanepuz redeo abarah ou ravapanen, zei maposikaroh añarab nemaz homeo badae navat hepanezari etet iñir zakep ahov tohot hepanen ne unitak rouvat kez ahovor aliz ahovonañ eroman paru neen et nereepan. 31 Tapanen Godiz tibï ahov ñeo map ahö hahopanen ne enzolihol meeman zei maporizaroh sat em tat, Godiz ba ou batahan hez-añarab pori batogü manapan," pot mañah.

Ziñin etet hameg-ñetiv
Mak 13:28-31; Ruka 21:29-33

32 Tat maot epat mañah, "Met ziñiz tamahat ari homei. Met zi geleñ berevat zi tae mageiñ meet het tor ravovai samahan ari etet, 'Git kezao ravapanez ev tah,' pot hameg. 33 Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai añamoh-epotü ou ravapanen, 'Totoiam pi erapanez tahao ev,' pot hapek. 34 Met ari hatevetei, Zuda arim nari am biririï hepanen hamoh-epotü ou ravapanen etepan. 35 Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon tapan, oñ nem ñetï haovai emamoh-map epeñ pohao am het hepanepuh bon natotü," pot mañah.

Iesu maot erapanez alizasiz hodad nat
Mak 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-36

36 Pot mañat maot epat mañah, "Met nem emomaz alizasiz ari añarab hodad nat, ma abarah enzolihol amun hodad nat, ma ne Añaraboz Nanep amun hodad nat, oñ nem Pap nenapuhö aliz posiz hodad hez. 37 Met batam Noa het sipimak demah-porah añarab horiam tooh-povoz zut ne Añaraboz Nanep ev hamarah maot emomazarah taputam tohot hepanen erom. 38 Met iv havë ahov emat zeisikaro bamezapanez totoi ravahan paru unun het gipizor ivov novai añarab nae nap bovai soohan Noa sipimakeh lokah. 39 Tahan iv havë ahov emapan pot paru hodad nat het, Dari tin ev hez, pot homet tovai soohan iv haveo ahö ravat emat añarab pori map bamezahan emiv elat ñomat bon tah, met povoz zut ne Añaraboz Nanep maot emomazarah añarab zu taput, Dari tin hez, pot homet tohopanenahoh honoñai ahov parutï ou ravapan.

40 Met emomaz porah aban nañariv adasik gogot tohot hepanen enzolihol meeman emat aban nap hepanen nap bapan. 41 Ma añ nañariv amun honeo gipizoz gogot tohopanen enzolihol meeman emat añ nap bapanen modap am hepan. 42 Met ne arim Amip emomaz alizasiz ari tin hodad nat, povoz tin ñai biit etet hezei. 43 Met aban zei namakez maupuhö aban givogip naratiam emat pimotü bapanezao hodad hatat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehatin, pi homeme het aban givogï pop emapan hezavoz ñai bizat etet heh narab. 44 Met povoz zut ne Añaraboz Nanep maot emomaz porahaz ari amun unun hepeken taput naratiam ne emomag, ari nemaz tinam ñai biit etehot hezei," pot mañah.

Aban tinapur horiputï bavatat mañah
Ruka 12:41-48

45 Iesu parun pot mañat maot epat mañah, "Met gog aban nap tair tapanen pim hodad tinao ou ravapan? Met aban ahö nap sapanez tat pim gog abanarihanañ tin tohopanepun etet korav ravat het piuhö gipiz gamö rezat manohopanezap ba ou batat meñepanen pi poek het pim ahopuz mañat sapanez pot pi tin tohopan. 46 Met aban ahö pop sat hepanezaekanañ maot emat etepanen garos mañat sahatam gog aban pop tohopan, povoz gog aban popun, 'Ni hodad tinavonañ hez,' pot mañapanen pi biñ ravat hepan. 47 Tapanen aban ahö pop pim gog modañiz map piin au mañapanen korav ravat hepan. 48 Oñ gog aban modapuz hodad tinao bon hepan, povoz pim aban ahop sapanen pi pot homepan, Nem aban ahop sahaek zuam maot naemotü. 49 Pot homet pi gog aban pim irih het gogot tohopanezari urovai aban iv kezao nat rumuramaharinañ honeo ravat gipizor ivov novai rumurat tohopan. 50 Met pi pot tohot pim ahop emapanez homet naketuz porah ahop naratiam maot emapanepuh etet gog aban horï tohopanez pop 51 ahoam urat bahorï metapanen aban horï tohopanez porinañ honeo ravat paru iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepan." Pot Iesu parun mañah.

Ñari añaholotï bavatat mañah

25 1 Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met maot eromazarah God arim koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz ñari añ naritï zut tat epat añom. Met ñari añ nari 10 hehan aban nap añap bapanez hahan heharah ñari añ pori parumatak hehaek pot homet heh, Petev emapanez hahan heharah eveg, petï ok nonoroh emamah. Pot homet ñari añ pori parum ramuñ bat rañizat nonoroh bavizat emapanez sooh. 2-4 Met ñari añ poriz 5 pori paru kut tat heh, povoz parum ramuñik, Ivov ahö beo reet hez, pot homet et narë rañizat bat sooh, oñ ñari añ mod 5 pori paru hodad tinavonañ heh, povoz, Ramuñik ivov zuam bon tapan hezag, pot homet ñereñik iv modañ holat ramuñ rañizat honeo bat sooh. 5 Tahan aban añap bapanez hah-pop zuam naem tahan ñari añ pori nonoroh sat ñai bizat het etehot hehaek etañ au gom metahan au orat heh.

6 Pot tat orat hehan lop gitum ravoohan napuhö epat hah, 'Ae, aban añap bapanezap totoi ok emamahag, ari bal hat bavizat sei.' 7 Pot hahan ñari añ pori zuam bal hat parum ramuñ ba avï batahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehaek tin ñadapanez ba ahö batahan, 8 paru ñari añ iv ñereñik ivov
holat nav emooharihö holat emooharin epat mañah, 'Met deim iveñ
bon tahan deim ramuñ upizahag, arimeñik meepekepuh iv hotoñ
anepeken deimeñik meet maot rañizakan ñadapanen dari honeo sak.'
9 Pot mañahan paru hañiv epat mañah, 'Evo, met iv epeñ deim rekot
bat emoogiek eveg, dari mapori meekan petï rekö naravotü, povoz
arimauhö sat arim nañ zeirurum zeimakeh zum tat meet emei.' 10 Pot
mañahan paru iveñiz melahar soohan aban añap bapanez pop emahan
ñari añ hodadevonañ heh-pori pi bavizat paru honeo emat kohat añarab
tapanezañariviz biñ ravat gipiz ahotü bareñat biihan heh-zei pomakeh
lokahan haitokor hamerizah.

11 Tahan tokat ñari añ iveñ zum tovai sooh-pori emat pot hah, 'Erom, ni
haitokor teeken dei kohat emak.' 12 Pot hahan pi hañiv epat mañah, 'Evo,
rotap ne arimaz ununug, sei.' "

13 Met Iesu ñetï pov mañat bon tahapuh maot epat mañah, "Met ari
hatevetei, ñari añ pori, Abanap tairarah emapan, pot hodad nat hehavoz
zut ari ne eromaz aliz posiz tin hodad nat hez, povoz tinam ñai biit het
etehozei," pot mañah.

Aban nañariv napuz ñetiv
Ruka 19:11-27

14 Met Iesu ñetï epov mañat maot mod epov mañah, "Met ne maot
eromazavoz ari hodad tepekez hat aban nañariv naputï zu tat epat añom.
Met aban ahö nap het zei hotoh nasik sapanez tat pim gog aban nañariv
napuz as hahan emahan paru pimotuz korav ravat hepanez meñeh. 15 Tat
pim gog aban poriz pot homeh, Met aban akap pim hodadeo ahö hez,
met mod okop pim hodadeo ahö heriam hez, met modap pim hodadeo
aviam hez. Pot homet pim monis baverat paru monï pos bat gogot tat
monï revahas bizohopanez hat, hodad ahovonañap monï ahos 5 tausen
kina manat, monï ahö heris 2 tausen kina modap manat, monï goe heris
1 tausen kina modap manah. Pot manahapuh pi sah. 16 Met monis pot
manat aban ahö pop sahan met aban 5 tausen kina manah-pop tinam
homet zuam monï gogot tat 5 tausen kina modas revah biohan 10 tausen
kina ravah. 17 Met aban 2 tausen kina manah-pop taputam monï gogot tat
2 tausen kina revah biohan 4 tausen kina ravah. 18 Pot aban mod poñariv
tah, oñ aban 1 tausen kina manah-pop pi monï pos basat hamauruv
menat hamarah beirahan heh.

19 Pot tat hehan aban ahop sat ahoam heh. Tat gog aban moniñ manah-
pori tair tah, pot hapanen hatevetepanez maot emah. Tat parumaz as
hahan emahan pot at mañah, 'Met monï anohon beg-poñ bat tair teg?
Hapeken ne hatevetem.' 20 Pot hahan aban 5 tausen kina manahap 5
tausen kina revah biohas bat emat pot mañah, 'Erom, ni eterë, ni 5

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tausen kina naneñin ne maot monï gogot tat monï 5 tausen kina mod epes bat revah biohon oraehaek ev.' 21 Pot mañahan pim aban ahop epat mañah, 'Erom, ni nem gog aban hodadevonañ tinap, met gog avit nanohon tin korav ravat heñ, povoz petev gog ahotak neñeman korav ravat heken deip honeo het biñ ravat hepain,' pot mañah.

22 Met aban 2 tausen manahan bah-popuhoe epat mañah, 'Erom, met ni 2 tausen kina ne naneñin monï gogot tat 2 tausen kina revah biohon oraehaek ev.' 23 Pot mañahan aban ahop gog aban mod popun epat mañah, 'Erom, ni nem gog aban hodadevonañ tinap, met nem gogot aviam nanat sohon ni tin tovai emooñ, povoz petev gog ahö nataz korav ravat heken ni amun deip honeo het biñ ravat hepain,' pot mañah.

24 Pot tahan aban 1 tausen kina manah-popuhoen emat pot hah, 'Met ni aban kezap, modarihö gipiz mapotü ñedeamahan nimauhö emat belat bameñip ok, ma modarihö nim monï gogot tamahan nimam hañiv bameñ, pot nimaz modari hahan ne hateveteohö. 25 Povoz monï gogot toman nim monis bon tapan hezavoz ne ñaihet tat monï naneñ-pos am ba iz batohon hehaek eveg, nimau maot ba.' 26 Pot mañahan pim aban ahop ñetï hañiv epat mañah, 'Met ni gog aban horï bisin gogot natap. Ni nemaz aban modarihö gipiz ñedeamahan nemauhö belamohop ev, ma modarihö monï gogot tamahan nemam hañiv bamoh, pot hahan hatevetet barotap bateñ. 27 Povoz bonaiz nem nanoh-okos am basat moniñ biameg-zeimakeh bizeken oraepanen nemau emat monï pos bovai monï revahas honeo bom nak, oñ ni ganö teñ.' 28 Pot pi mañat pim gog aban mod napun epat mañah, 'Ni pim monï 1 tausen kina bat hez-okos bat aban 10 tausen kina bat hez-okop man. 29 Met aban tairap nai manoman tin korav ravat hepanez pop mod nai amun manoman bat hepan, oñ mod tairap poiz tin korav naketuz pop manomaz poi pihanañ maot bat aban modap manom. 30 Povoz gog aban horï epop iñidoh kuturutak betepeken iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepan.' Pot aban ahö popuhö pim gog aban porin mañah." Pot Iesu parun manah.

Tokat an etapanez ñetiv

31 Met Iesu pot mañat maot ñetï epov mañah, "Met tokat ne Añaraboz Nanep ahop ravat nem aliz ahovonañ maot eromaz porah, enzolihol nenañ erapanen nem ahopuz tek tinatak toutat het 32 ari añarab zei maposikarohari batogü amanoman nem havasik emat hepek. Met porah ne ari anumaiholoz korav hezari bol sipsipiholor memehol baverat sipsipihol main met memehol main pot meñeamegivoz zut ari añarab taput etat 33 tin tohopanezari nem mar giñasik meñet paru horï tohopanezari nem mar gavenesik meñem.

34 Pot tomapuh paru nem mar giñasik hepanezarin epat mañom, 'Ari nem Papap masakao anahan hez-eperi, batam hamarar nonair naitü

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matut tah-porah arimaz hat zei tin hepekez pos amun matut tahan
hezasik sat poek arimes bavatat hezei. 35 Met ne gipizor ivovoz netahan
hahon ari gipizor ivov bat emat ne nanoog, ma ne aban patap hehon
nemaz zakep tat emat arim zeiñik orohomaz nañoog. 36 Ma ne dimir
giv horitunañ hehon ari tinatü nanoog, ma lamao tohon ari emat ne
neñizoog, ma kakam zeimakeh hehon ari emat nenañ helakao heg.'
37 Pot mañoman hañiv epat nañapan, 'Deim Amip, met ni gipizor
ivovoz tairarah haoñin dei nanoogivoz ok hameñ? 38 Ma ni aban patap
heñin tairarah, "Deim zeiñik emat or," pot nañoogivoz ok hameñ? Ma
dimir giv horitunañ heñin tairarah dimir giv nanoogivoz ok hameñ?
39 Ma lamao tooñ, ma kakamavoz zeimakeh heñin tairarah dei emat niin
etet neñizoogivoz ok hameñ?' 40 Pot at nañapanen ne parun maot epat
mañom, 'Met rotap ari nem mod tairari horï tairavonañ heh-pori meñizat
batin batoog-pov ne honeo ok neñizat batin navatoog.'
41 Pot mañat nem mar gavenesik hepanezarin epat mañom, 'Ari map
horï toogiri okeg, nehanañ zei nanat pataek sei. Tat Setenir pim as
roholoz pohao ñadohot hepanez itiñad mañarahan ñadamahaek ari ne
nevetet poek sei. 42 Met ne gipizor ivovoz netahan hahon ari gipizor ivov
bat emat nanan toogiri ok, 43 ma ne aban patap hehon nemaz zakep
tat emat arim zeiñik orohomaz nanañ toog, ma ne dimir giv horitunañ
hehon ari dimir giv nanan toog, ma lamao tooh, ma kakam zeimakeh
hehon ari emat ne naneñiz.'
44 Pot mañoman paru pat, 'Deim Amip ae, met ni gipizor ivovoz
tairarah hañ, ma tairarah ni aban patap heñ, ma dimir giv horitunañ
tairarah heñ, ma ni lamao tooñ, ma kakam zeimakeh heñin tairarah dei
emat ni naneñiz toogivoz ok hameñ?' 45 Pot at nañapanen ne maot parun
epat mañom, 'Met rotap arihö añarab horiam hehari nameñiz toog-pov ne
honeo ok naneñiz toog.' 46 Met paru pori sat kakamao hatevetehopan, oñ
añarab tinari paru sat tinaek het pohao hepan." Pot Iesu parun mañah.

Iesu bat urapanez hah-ñetiv

Mak 14:1-2; Ruka 22:1-2; Zon 11:45-54

26 1 Met Iesu ñetï epeñ pim mañairooh-abanarin mañat bon
tahapuh pi maot parun epat mañah, 2 "Met ari pot hodad hez.
Aliz nasikaro bon tapanen Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet
topourat anumair gipiz arö takaz-aliz pos[q] ravapan. Met povoz homekaz
porah arihanañ napuhö ne Añaraboz Nanep aban modarin mañairapanen
ne nourapanez navapan." Pot parun mañah.
3 Met Iesu Zerusalem poek hehan aban anumaihol bareñ elat
mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravori sat parum aban ahop Kaiapasiz

---

[q] **26:2** Pavar 2 -Met aliz posiz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zeimakeh topourah. 4 Tat poek Iesu kilam demat basat ur ñomapanez
nae nap mañah. 5 Tahapuh pot hah, “Met dari anumair gipiz nookaz aliz
poñik petev hameg-epat takan añarab kaev ravat dari emenapan hezag,
porah pi naurotü.” Pot nae nap mañah.

Uer ulagï tinavonañao baozourah
Mak 14:3-9; Zon 12:1-8

6 Met Iesu Betani zeitak aban Saimon modap obuloñ pohao tat het tin
ravat hehapuz zeimakeh sat heh. 7 Tahan añ nap ñerë nao helevonañ
matut tat uer ulagï tinavonañ nao meehan hehaek, monï ahosinañ zum
tat bat emat Iesu gipiz nohot hehan etet pimaz zakep tat uer pov pim
gagaih baozourah. 8 Tahan pim mañairooh-abanari añ popuz metah-
povon etet kaev ravat pot hah, “Met monï ahos zum tah-uer okov
tairaiz pi okat tat Iesuz gagaih upai baozourah? 9 Met uer okov aban
nap zum tapanez manahatin, monï ahos pi manahan bat añarab nonair
nai bonori meñizapanez monï poñ manah narab.” 10 Pot paru haohan
Iesu hatevetet parun epat mañah, “Met añ epop ne tin netahag, tairaiz
ari pimaz ñetï horï okov hameg? 11 Met orah rezah añarab nonair nai
bonori meñizohopekez pov arinañ hepan, oñ ne pohao ev heman tin
netohopekez bonop ev. 12 Met añ epop uer neeh baoz nourah-epov ne
ñomoman, nem herisik ur neelat basat nevizapanezavoz zut pi tin tat
okat netah. 13 Met epat arin añoman hatevetei. Nem ñetï tinao zeisikaroh
añarabon mañovai pim netah-ñetï epov honeo hahopanen pimaz, Pi tin
metah, pot hat añ epopuz homehopan,” pot mañah.

Zudas Iesu mañairapanez hah
Mak 14:10-11; Ruka 22:3-6

14 Iesu pot mañahan pim mañairooh-abanarihanañ nap Zudas Iskeriot
pi sat aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorin epat mañah,
15 “Ari Iesu hepanezaek añairoman sat bepekez tairai ne nanepek?” Pot
hahan paru hatevetet sat monï heleñ bahapuh rekö hahan 30 ravahan bat
emat pi manah. 16 Tahan Zudas monis bat sat narah Iesun mañairapanen
paru pi bapanez nonoroz mel tooh.

Darimeri meñizahan tin hehavoz ñetiv
Mak 14:12-26; Ruka 22:7-20; Zon 13:21-30

17 Met berë tu nakañ nohopanez aliz poñiz garosikas ravahan Iesuz
mañairooh-abanari emat piin at mañah, “Met dei zei tairamakeh sat Zuda
darimeri meñizahan tin hehavoz homet[r] anumair gipiz arö tat biokan
ni emeken dari nak?” 18 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ari zei

---

[r] **26:17** Pavar 17 -Met pot parum toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ahö akatak sat aban napun pot mañei, ‘Darim añairamahap pim gogot bon tapanez totoi ravah, povoz nim zei epamakeh dei pim añairooh-abanarinañ honeo toutat darimeri meñizahan tin hehavoz homet gipiz nakaz pi zait tah,’ pot mañei.” 19 Pot mañahan paru Iesuz hahat tat sat aban popun mañahan gu hahan pim zeimakeh povoz homet napanez anumair gipiz arö tat bizat heh.

20 Tahan kutur ravahan poek Iesur pim mañairooh-abanari 12 toutat het gipiz nohot hehapuh, 21 Iesu epat parun mañah, “Ari eperihanañ nap ne navapanezarin mañairekë.” 22 Pot mañahan pim mañairooh-abanari honoñai tat honep honepuhö Iesun epat at mañooh, “Nem Amip, ni nemaz hameñi?” 23 Pot at mañoohan Iesu parun hañiv epat mañah, “Met arihanañ ni aban tairap suasik gipiz oraezaek deip honeo bat nameg-popuhö pot netekë. 24 Met ne Añaraboz Nanep batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-taput netapan, oñ ni aban tairap ne navapanezarin mañairekez pop zavaruzap ni hañ horï ahov bekë. Met aban pot ne netekezap nim nonopuz zatakanañ ni nanavat hehavozatin, hañ horï pov bekezat nat teñin tin ravah narab.” 25 Pot hahan Zudas pi bapanez mañooh-popuhö pi Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, ni nemaz ok hameñi?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Nimauhoam rotap ok hañ.”

Iesu beretar bain ivov manah

Mak 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1 Korin 11:23-25

26 Met paru gipiz nohot Iesu beret bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manat epat mañah, “Nem aboi ev, ari bat nei.” 27-28 Pot mañat manahan noohan bain ivov kapurah mañar meehan hehaek bat Godin taput biñ mañat pot hah, “Met Godiz au hahan hezat ne nourapanen nem uveo berevat añaraboz horiv olat bavon batapanez homet bain iv epov ari anoman mapori bat nei. 29 Met bain iv epov ne arinañ honeo ev het noh-epekanañ nain hemapuh, tokat dari mapori nem Papap hez-zei tin posik topouratahoh iv magei nao maot nak.” 30 Pot mañat manahan nahan paru daa nas hat berevat Zerusalem zeit betet Oliv dañevokaz sapanez sah.

Iesuz bavai hapanez mañah

Mak 14:27-31; Ruka 22:31-34; Zon 13:36-38

31 Met Oliv dañevokaz sapanez nonoroh sohot Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Sipsipiholoz koravop ur ñomapanen, pim sipsipihol ñaihetivoz rap reet main ravat sapan. Pot menahan hezao rotap ravapanez petev kutur epatakam hahan hez-taput ne netapanen ari ñaihet tat nevetet barezat sepek. 32 Oñ ne ñomomazaekanañ maot bal haomapuh arim garos ravat Galili zeisik soman

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari poek emepek." 33 Pot mañahan Pita hatevetet Iesun epat mañah, "Paru
eperi ni nevetet bareet sapan batah, oñ ne ni nanevetetü." 34 Pot hahan Iesu
epat mañah, "Ne rotapuam epat niin nañom, Kutur epatak id hohor bizap
ñeo nakam hepanen navokaro nao nemaz niin at nañapanen ni, 'Evo, ne
pimaz hodad nat,' pot nemaz bavai mañekë." 35 Pot mañahan Pita epat hah,
"Evo, met ni nourapanez hapan, povoz ne amun ninañ deip honeo ourapan,
oñ ne nimaz bavai namañotü." Pot mañahan mañairooh-aban modari pinañ
honeo ravat pim hah-taputam paru hah.

Iesu Getsemani Godin mañ mañooh
Mak 14:32-42; Ruka 22:39-46

36 Met pot hahapuh paru poekanañ Getsemani hamarah sat poek hehapuh
Iesu parun epat mañah, "Ne kotiev sat nem Papapun mañ mañomag, ari
epeek toutat hezei." 37 Pot mañahapuh Pitar Sebediz roñariv baviit paru
honeo sat het Iesu pim metapanezavoz zakepiv pim loporih ahoam homeoh.
38 Tahapuh parun pot mañah, "Nem netapanezavoz zakepiv ahö mapoam
neeh hezaek, petev ne tairam ñomom batah, pot homeamoh, povoz ari
nenañ honeo etaet het etehozei." 39 Pot mañat pi main kotiokat sa ñodat pim
taevao hamarah bareñat het Godin pot mañ mañooh, "Apai, niuhö rekot
nem kakam hatevetemaz epov nehanañ bazei manekë, met neohö nem
hodadevok natotü, oñ nim hañin hezat am tom."
40 Pot mañahapuh pi bal hat pim mañairooh-abanari hehaekaz hat
borourat sat etehan paru au unun orat hehan bazagerï tat Pitan pot
mañah, "Ari nemaz homet etehopekez hakahon hatevetet am orat hegi?
41 Met rotap arim loporizaroh tin het kez ravat hepekez zaitiv hez, oñ
arim heris sepsep hez, povoz ganö Seten ari moreg etapanen ñodepek
hezavoz tinam etet het Godin mañ mañohozei."
42 Pot mañat Iesu maot sat garos mañah-taput mañ mañah, "Apai,
kakam hatevetemaz toh-epov bazei manomaz niin nañamohoek gu nak
tekë, povoz nem zaitivok homemaz pot natotü, oñ nim zaitivok hañin
hezatam am tom." 43 Pot mañat pi maot borourat emat etehan pim
mañairooh-abanari au gom tat orat heh. 44 Tahan Iesu etet maot mañ
mañapanez sahapuh garos mañahat maot Godin mañ mañooh. 45 Tat
maot emat pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Ari arim heriñ tin
bizat am orat heza? Met hatevetei, ne Añaraboz Nanep aban horivonañari
ne navapanez pov ev haravahan, 46 aban ne navapanezarin mañairapanez
aban pop garos ok emamahag, bal hapeken sak."

Aban nari Iesu bah
Mak 14:43-50; Ruka 22:47-53; Zon 18:3-12

47 Pot pi mañovaiam aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir
Zudaholoz koravorihö aban ahö navokaro meehan parum en raveñir zi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tupuhav bat Zudasinañ paru honeo emah. 48 Met Zudas mamog paru
porin pot hamañahan heh, “Dari sakapuh aban pop ne batot noman ari
etet emat pi bepek.” 49 Pot hamañahan heh, povoz paru emahapuh Zudas
pim mamog mañahat tat Iesuz nakoe sat, “Añairameñip ae,” mañat Iesu
batot nah. 50 Tahan Iesu piin epat mañah, “Erom, nim homet emameñiv
zuam ta.” Pot mañahan paru modari zuam emat Iesu bahapuh kezao
bahorë hah.

51 Tahan Iesunañ honeo heh-napuhö kaev ravat en raves elevokanañ
bateet aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban nap
menahan, bazei manahan hat kapoe men elahan ñodah. 52 Tahan Iesu
piin pot mañah, “Evo, nim en raves pim elevok maot mee. Met tairari en
raveñinañ modari menapanezari paru hañ en raveñinañ pori menapan.
53 Met nem Papapun mañoman pi zuam enzolihol ahoam ne neñizapanez
meepanen emapanez ari hodad nata? 54 Oñ paru emat ne navasapan,
povoz batam propet abanari Baiñetinavoz Tepatak ne ñomomaz menahan
hezao rotap naravotü.” 55 Pi aban popun pot mañat Iesu aban porin epat
mañah, “Met ne aban ñaip hat ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi?
Met ne Godiz tup ahomakez temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv
añoohon ari ne nanav. 56 Oñ batam Baiñetinavoz Tepatak propet abanari
nemaz menahan hezaek rotap ravapanez ari ev emat netameg.” Pot parun
mañahan pim mañairooh-abanari hatevetet Iesu betet barezat sah.

Iesu ñevok bizah

Mak 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Zon 18:12-14,19-24

57 Tahan aban Iesu bahari aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz
aban ahop Kaiapasiz zeimakeh aban ñetï kateñiz mañairaholor Zudaholoz
aban koravori togü manat hehaekaz pi basah. 58 Met Iesu poek basahan
Pita parum tokat hotoh heriam sohot zei pomakez totoi sah. Tahapuh
romevoz kohat lokat zei pomakez korav ravat heharinañ honeo toutat het,
Iesu tair metapan, pot homet etet heh.

59-60 Pot tahan Zuda kaunsor aban ahö pori map topourat hehan Iesu
basahaek pi ur ñomapanez zait tah, povoz añarab narin mañahan emat
ñetï moreg povor kao ahoam pimaz haoh, oñ paru ñetï moreg haoh-poñ
napuhö nao haohan modapuhö modao haohan pim horï tahavoz rotapuv
ou narav. Tahan aban nañariv em rouvat 61 epat hah, “Met aban epop pot
hahan deip hateveteg, ‘Ne Godiz tup ahomak ur edat aliz nasikaro nasik
rekot maot zuam demom,’ pot pi hah.” 62 Pot hahan aban anumaihol bareñ
elat mañaroohariz ahop bal haz rouvat Iesun epat at mañah, “Aban eperi
nim horï hañ-pot hamah-epovoz ñetï hañ nao ni hakez homeameñi?” 63 Pot
at mañahan Iesu piin ñetï hañiv namañ tahan Kaiapas maot at mañah,
“Met God pohao het hezapuz taevavok ni ñetï rotapuv haz, Ni Kristo, Godiz
ropu?” 64 Pot at mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni rotap ok nemaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hameñ, oñ arin epat añom, tokat ne Añaraboz Nanep darim map ahopuz mar giñasik tek tinatak toutat hemazaekanañ unitak eroman ari etepek."
65 Pot hahan aban pop hatevetet mogao ahoam tahapuh, gitait ravat pimauz dimir giv bakelat pim modarin pot mañah, "Aban epop pim abatao bat hel batat Godiz zut ravapan hat ñetï moreg okov hahan dari hat haveteg. Povoz tairaiz aban mod nari emat pimaz ñetï mod nao hapan? Evo, pimauhö ok hakahag, 66 ari pimaz tair homeameg?" Pot at mañahan paru epat hah, "Pi horï hakahap okeg, ur ñomap." 67 Pot hahapuh paru pim et bataropok gim lolov meñizat marañinañ urovai 68 pot mañah, "Erom, ni 'Ne Kristo,' pot haoñip eveg, ne tairapuhö ni nouramoh haz." Pot honep honepuhö mañovai ahoam urooh.

Pita Iesuz bavai hah
Mak 14:66-72; Ruka 22:54-62; Zon 18:15-18,25-27

69 Pot mañoohan Pita emat zei pomakez tem tover demahan hehaek kohat toutat hehan as ñari nap pim nakoe emat pot mañah, "Ni amun Iesu Galili zeisik aban popunañ honeo heñip ok." 70 Pot mañahan Pita abanariz ñaravatak hehaekanañ pot hah, "Evo, ne nim ñetï hameñ-okovoz unun." 71 Pot hahapuh pi temeraz haitokoroh honat hehan, as ñari modap piin etet aban haitok pooroz totoi heharin epat mañah, "Aban epop Iesu Nasaret zeitakapunañ honeo sat em toohap ev." 72 Pot hahan Pita maot bavai hat epat hah, "Rotapuam ev añamoh, ne pim abatao hamah-okopuz unun." 73 Pot hahan aviam hevai aban rouvat heharihoe emat Pitan epat mañah, "Ni Iesuzariz hamah-Galili ñe povonañ hameñ, povoz ni amun parunañ heñiekanañ ev emeñ." 74 Pot mañahan Pita kez ravat epat hah, "Met ne moreg haoman God nemenapan hezag, aban arim hameg-okopuz rotap ne unun." Pot mañovai id hohor bizap ñeo hah. 75 Tahan Pita pi Iesuz, "Kutur epatak id hohor bizap ñeo nak hepanen nemaz navokaro nao bavai hakë," pot mañah-povoz maot homeh. Tat pi iñidoh berevat sat zakepiv ahö tat kezao iñ hahot heh.

Iesu bat Pailatihaz basah
Mak 15:1; Ruka 23:1-2; Zon 18:28-32

27 1 Met zeit al teevaiam aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz koravori Iesu ur ñomapanez ñetiv bahon batah. 2 Tat paru birepenañ Iesuz marañiz demat gavman ahop Pailat popuhaz basah.

Zudas ñomahavoz ñetiv
Aposor 1:18-19

3 Tahan Zudas Iesu bapanez mañairah-pop paru Iesu ur ñomapanez hahan hatevetet pim loporï horï ravah. Tat pi, "Ne horï ahov toh", pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homet monï heleñ 30 manahan bat heh-poñ maot basat aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir Zudaholoz koravori manapanez tat,
4 epat mañah, “Met ne horï ahov tohon ari aban horï nao natap paru ur
ñomapanez hag, povoz monï epes maot bei.” Pot mañahan paru pat, “Met
deim horiv bon, oñ nimauhö teñin nim horiv ravat hez.” 5 Pot paru piin
mañahan monis tup ahomakeh betet sat pimauhö kaviv badat ñomah.
6 Tahan aban ahö pori monï betehas bat pot nae nap mañah, “Met monï
epesinañ aban nap ur ñomapanez zum hategis ev, povoz Godiz tup ahö
epamakeh monï biameg-posinañ rekot navizotug, monï epes dari tair
tak?” 7 Pot nae nap mañat ñetiv bahoneo batat monï posinañ ham hapiñ
matut toohaek ham nar zum tat pot hah, “Ham eparah añarab pat tairari
zei epatak emat het ñomohopanezari baveirook.” Pot ham poraz hah.
8 Met ham por aban nap ur ñomapanez hat zumao manah-mon posinañ
zum tah, povoz abatao, Uvevonañ hamar ev, pot haovai emamah.
9 Met batam propet aban Zeremaia pot hahan hez, “ ‘Met paru Israel
añarab nari aban nap zum tapanez homet monï heleñ 30 pos manapan.
10 Tat monï posinañ ham hapiñ matut tohopanezaek ham nar zum tat
monis manapan,’ pot God nañah.” Met Zeremaiaz mañooh-pov paru
Zudasiz maot monï manah-pos bat ham por zum tahan hahan hez-povoz
rotapuv ou haravah.

Pailat Iesu ñevok bizah
Mak 15:1-5; Ruka 23:1-5; Zon 18:28-38

11 Met Iesu bat Pailatiz nakoe basa meñehan rouvat hehan pi Iesun at
mañah, “Ni Zudaholoz ahopu?” Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Ni
rotap nemaz ok hameñ.” 12 Pot mañahan Zuda aban ahori ur ñomapanez
ñetï moregañ haohan pi ñetï hañiv namañ heh, 13 povoz Pailat maot
Iesun at mañah, “Aban ahö eperi nimaz hamahavon ni hatevetet tairaiz
ni hañiv nak hez?” 14 Pot at mañahan Iesu Pailatin hañiv namañ am heh,
povoz Pailat ahoam home midin tah.

Iesu ur ñomapanez hah
Mak 15:6-15; Ruka 23:13-25; Zon 18:39–19:16

15 Met Pasovaz homeoh-aliz poñik gavman ahop pi pot tooh, kakam
zeimakeh hehariz añarabon at mañoohan paru tairapuz zait tat het
baverevapanez haoh-pop mañoohan baverevooh. 16 Met Iesu ñevok biih-
porah aban horiñ ahö tooh-nap pim abatao Barabas pi kakam zeimakeh
hehan añarab mapori pimaz hodad. 17 Met añarab em topourahan Pailat
porin epat at mañah, “Met Barabas ma Iesu parum Kristo mañamahap
baverevom? Povoz ari tairapuz homet hez-popuz gitah emoman hapeken
hatevetem.” Pot añarabon mañat sah. 18 Met Pailat epat hodad, Iesuz
horiv bon, oñ añarab ahovokaro pimaz zait tat hehaek paru Zuda ahori

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pimaz gitait ravat ur ñomapanez haoh. Pot Pailat hahodad tat heh, povoz añarabon Iesur Barabas poñariviz at manah.

19 Met añaraboz ñeo haoh-zei pomakeh Pailat sat hehan pim añap
auakao manah-ñetiv tepaek pot menah, “Ni eterë. Ne peteveam pimaz
auak epov manat home midin tohopuh tepae ok nanoh. Povoz ni hatevet,
aban okop horiv bon, pi aban tinap okeg, tovai niuhö ur ñomapanez
nañapanen parun gu mañotun.” Pot tepae menat manahan bat emat
Pailat manahan pi rekö hah.

20 Met aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Zudaholoz
koravori paru añarabon pot mañovai sooh, “Met Pailat maot emat at
añapanen ari pat, ‘Dei Barabas meeken sapanez zait teg, oñ Iesu ur
ñomap,’ pot mañei.” 21 Pot mañahan hehan Pailat maot emat parun at
mañah, “Aban houloñariv kakam zeimakeh hezaek tairap baverevoman
sapan?” Pot at mañahan paru mapori ñeo ñarah epat hah, “Barabas
bavereveken sap.” Pot mañahan, 22 Pailat maot at mañah, “Met Iesu
parum Kristo mañamahapuz tair metak?” Pot hahan paru pat, “Zirah ur
ñomap, zirah ur ñomap.” 23 Pot hahan Pailat maot at mañah, “Met pi horï
tairao tahavoz homet ari okat hameg?” Pot hahan paru mapori ñeo ñarah
hat epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.”

24 Met pot houloam haohan Pailat pot homeh, Aban epop horiv
bon, oñ Barabas ur ñomat Iesu baverevoman sapan, povoz añarab nae
nap menao ahö ravapan hezavoz parumauz zaitivok hamah-pot ñai
abanarin mañoman tapan. Pot homet paru etet hehan ivovok Pailat pim
marañ ivoh betet añarabon epat mañah, “Nem zaitivok aban okop ur
nañomotü, oñ arim zaitivok hameg, povoz ur ñomapanen nem horiv
bon, oñ arim horiv ok.” 25 Pot mañahan añarab ahovokaro hañiv epat
mañah, “Met aban akap ur ñomapanen horï pov deinañ het tokat amun
deim ñaroholonañ hepan.” 26 Pot hahan Pailat Barabas baverev meehan
sahan pim ñai abanari Iesu bat birepenañ urapanepuh basat zirah ur
ñomapanez mañah.

Ñai abanari ñebul mañah
Mak 15:16-20; Zon 19:1-3

27 Pot mañahan Pailatiz ñai aban pori Pailat popuz zeimakeh Iesu basat
ñai aban modarin mañahan emahan paru Iesuz borë bar togü manat
hehapuh, 28 ñai aban pori paru Iesu aban ahopuz zu metapanez hat pim
dimir giv batezat parum aban ahopuz dim giv mavar momoruat 29 bi
teñoñinañ narep bat emat aban ahopuz koekasiz zut bakoñ rezat Iesuz
gagaih memevizahapuh ahoriz irao pim mar giñasik manat aban ahopuz
zu metovai rariñ rez bareñat paru ñebul pot mañah, “Ui, Zudaholoz aban
ahopun etei.” 30 Pot mañahapuh paru Iesuz herisik gim loloñ meñizat
pimauz irao bat gagaih urah. 31 Met paru pot metovai sohot garë hat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

dim giv mavar maot baar bizat pimauz dimip memeehapuh zirah ur ñomapanez baverevat sah.

Iesu zirah urah

Mak 15:21-32; Ruka 23:26-43; Zon 19:17-27

32 Met paru Iesu bat soohan aban pat nap pim abatao Saimon pi Sairini
zeitakanañ emoohan paru nonoroh bavizahapuh ñai aban napuhö piin
pot mañah, "Ni zuam pim zi urakazar ñelet samahaek meñizat bañelet
sa." Pot mañahan aban pop hahat tat bañeleh. 33 Tahan paru ham naraz
abatao Golgota mañoohaek basah. Met ham poraz abat kapot ev, Aban
napuz gag hataiz zutar.
34 Met poek sat berevahapuh parum toohat bain ivovor iv mod nao ba
in balavï tat Iesu napanez hat manahan nagiz tat kaev ravah. 35 Tahan ñai
abanari Iesu bat pim dimir giv bateehapuh zirah urat bat hel bareñahan
hehan heleñinañ ekerë nao[s] tohot paru tairari modari ritou metahari pim
dimir giv nap nim main main bah. 36 Pot tat toutat Iesun etet heh. 37 Met
pim gagaiz revah zi nas urat pimaz pot menahan heh,

ABAN EPOP IESU, PI ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

38 Met aban givogï toohañariv nap Iesuz mar giñasitï zi porah urat modap
gavenesitï zi porah urah.
39 Pot tahan hehan tapurah añarab nonoroh hon har tohot Iesu zirah
urahan hehaekan etet paru ñebul mañovai pot haoh, 40 "Ae, ni Godiz
tup ahomak edat aliz nasikaro nasik maot zuam demekez haoñip
akeg, nimauhö nao tat tin rav. Met ni, 'Ne Godiz rop ev,' pot haoñ,
povoz nimauhö ak hakepuh tin ravat zir betet er," pot mañooh. 41 Met
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban ñetï kateñiz
mañairaholor Zudaholoz koravori paru honeo epat ñebul mañooh, 42 "Met
pi modari batin batoohap ak, oñ bonaiz pimauhö pim heris batin navat
hez. Met pi Israel zei epesiz ahop haohap akeg, pimauhö nao tat zir betet
petev erapanen pimaz homeo badae batat hek. 43 Met pi Godiz homeo
badae batat hehapuh, 'Ne Godiz rop ev,' pot haohap akeg, petev God
pimaz zait tat meñizapanen erapanen dari etek." Pot nae nap mañohot
heh. 44 Met aban givogï toohañariv Iesunañ karar zirezaroh urahan
hehañariv añaraboz haoh-taput parup amun piin ñebul mañooh.

Iesu ñomah-ñetiv

Mak 15:33-41; Ruka 23:44-49; Zon 19:28-30

45 Met gitauputak 12 kirok tahan zeit kutur ravamahavoz zut hamar
map rau rau tat hehan sohot hapanezai 3 kirok toohan zeit kutur manat
hehaek maot al teeh. 46 Tahan Iesu ñeo ñarah epat hah, "Eloi, Eloi, lama

---

[s] **27:35** Pavar 35 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sabaktani?" Met ñe pot hahavoz kapot epat hez. God nem ahop, ni tairaiz
ne nevetet señ? 47 Pot haohan aban pim totoi rouvat heh-nari hatevetet
epat hah, "Aban akap propet aban Elaiza pop emat meñizapanez hamah."
48 Met aban nap zuam punur bat bain iv sepelevonañ ñereo oraehaek
meehan ivov pun porah lokahan zi narih bavorë manat Iesu napan hat
bat em manah. 49 Tahan modarihö pot hah, "Ae, ni gaa teken dari etek,
met Elaiza emat pi meñizapan ma tair? Dari etekag." 50 Pot paru haohan
Iesu ñeo ñarah maot hahan pim pulip pi betet sahan ñomah.

51 Met ñomovai tapurah Godiz tup ahomakez kohat zei girü goevor
ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö agarë
revahanañ lopotak tok kelat ogarë teritak emahan ek narav main ek
narav main ravahan tapurah hamar do do tahan hel ahoñ pezah. 52 Tahan
ñomahari baveirahan hehaek hamar okat epat tahan añarab Godiz homet
het batam ñomah-nari maot bal hah. 53 Tahan Iesu amun maot bal hah-
porah paru Zerusalem zei ahotak sahan añarab ahovokaro paru porin
eteh.

54 Met ñai abanariz ahopur pim irih heh-ñai aban pori ganö nari emat
Iesu bañizat basapan hezavoz korav hehaek Iesu ñomahan zeir hamar
zebemun tahan nonair nai ou ravahatun etet paru ñaihet tat dei dei
tahapuh pot hah, "Ae, rotap aban akap Godiz rop ak," pot hah.

55 Met añ nari Iesu meñizohopanez Galili zeis betet pinañ honeo
emooh-pori hotoh herï rouvat etet heh. 56 Met añ porihanañ nap Maria
Magdala zeitakanañap, met modap Maria Zemisir Zosesiz nonop met
añ modap pi Sebediz roñariviz nonop, met añ mod nari amun parunañ
honeo poek rouvat het etet heh.

Helevoz kohat bavizah

Mak 15:42-47; Ruka 23:50-56; Zon 19:38-42

57 Met aban nap pi monir zeirurum ahotunañ Arimatia zeitakanañ
emat poek hehap pim abatao Zosep, pi Iesuz homeo badae batat heh.
58 Met kutur ravapanez toohan aban pop pi Pailatihaz sat Iesuz ham
heris bapanez at mañahan Pailat gu hahan Zosep sat Iesuz heris bañizah.
59 Tat giv tin narah el hatahapuh Zosepehö pim hel puiorö mamog pi
hel ahovok menahan hehaek basat 60 bizat hel ahö nas puioroh rau rau
tat sah. 61 Pot tat sahan añ Maria Magdala zeitakanañapur Maria modap
Iesuz herï korus biihan hehaek iñidoh toutat het etet heh.

Pim herisiz korav ravat heh

62 Met Praide aliz pos bon tahan zeirevaizasik aban anumaihol bareñ
elat mañaroohariz ahorir Parisi abanari 63 sahapuh Pailatin pot mañah,
"Met aban ñetï moreg haohap biririï heharah pot haoh, 'Ne ñomat aliz
nasikaro bon tapanen zeirevaizasik maot bal haom.' 64 Pot pim ñetï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

haoh-moregao zeisikaroh ahö narav hezaek dari et narë hekan pim mañairooh-abanari emat basat ba iz batapanepuh añarabon, ‘Pi bal hakah,’ pot moreg mañovai sohopanen zeisikaroh ñetï moreg pov ahö ravapan hezag, nim ñai aban nari meeken sat Iesu basat bizahan hezaek korav ravat hep.” 65 Pot mañahan Pailat hañiv epat mañah, “Kar, nem ñai aban narin mañoman emapanen ari honeo sepekepuh tinam etet hel baporoh heles kezao badao hazei.” 66 Pot mañahan paru sat hahat tahapuh baporoh modari nasotuz ah ñeo hat hel bapor torop metahan hehaek zi tikivonañ bañed bahapuh batekë batat ñai abanari korav meñet sah.

Iesu bal hah-ñetiv

Mak 16:1-8; Ruka 24:1-12; Zon 20:1-18

28 1 Met gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos maok al teevaiam Maria Magdala zeitakanapur Maria modap parup Iesu biihan hehaekan etepanez hat totoi honoohan 2 zuamam hamar zebemun ahov tahan abarahanañ Amipuz enzolip erat Iesuz heris oraehaek sat hel ahos bahavoe tat revah toutat heh. 3 Tahan pim heris map al teet hehan pim dimir giv un aeravoz zut map aer ravat heh. 4 Pot tat hehan ñai abanari etet ahoam ñaihet tat dei dei tahapuh ñodat ñomamahariz zut ravat oraeh.

5 Tahan enzol popuhö añ poñarivin epat mañah, “Arip ñaihet totunei. Met ne hodad, Iesu parum zirah ur ñomahapun etepekez ok emeg, 6 met pi epekam hez bon, oñ batam pimauz hahan heh-pot hatat bal hat hasah, povoz pim biihan oraehaek hel pui epooroh emat etepekepuh 7 zuam sat pim mañairooh-abanarin, ‘Pi bal hakah, pot mañei. Met arim garos Galili zeisik sapanen ari sat piin poek etepek.’ Arin pot añomaz ev eroh.”

8 Pot mañahan añ poñariv ñaihet homevai, met ñetï mañah-povoz biñ ravat patao porü hat Iesuz mañairooh-abanarin enzolipuz hahat bar mañapanez hat sah. 9 Soohan Iesu nonoroh parup bavizat pot mañah, “Eñariñariv ae,” hahan parup pim totoi sahapuh pim eñ kokoñik bat pim abatao bat hel batah. 10 Tahan pi parupin pot mañah, “Arip tovai ñaihet totunei, oñ tinam sat nem mañairooh-abanarin mañepeken Galili zeisik paru sat het poek neen et nereepan.” Pot Iesu parupin mañah.

Korav hehariz tahat ev

11 Met pot mañahan añahol soohan ñai aban Iesu biihan oraehaek korav hehari Zerusalem zei ahö potak sat aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorin Iesu biihan oraehaek tahan eteh-ñetiv mañah. 12 Tahan aban ahö porihö aban korav modarin as hahan emahan paru honeo topourat tapanezat ñetiv nae nap mañah. Tahapuh paru monï ahos ñai aban pori manat 13 pot mañah, “Met añarabon epat mañovai sohozei,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Met dei orat hegin Iesuz mañairooh-abanari kilam emat pim ham heris biihan korav hegiek basah,’ pot mañohozei. 14 Tapanen zei epesiz aban ahopuhö ari orat hegin emat basah-pov añarabon mañovai sohopeken pi hatevetet dein at añapan, povoz arimaz zakep tapanez ñetï nao deihö piin mañakan ari horï nao naetotü.” 15 Pot mañahan ñai abanari monis bat sat mañahat añarabon moreg pov mañovai soohan Zuda añarab nari ñetï pov haovai emoohaek petev amun hamah.

Iesu parum ñaravatak emah-ñetiv

Mak 16:14-18; Ruka 24:36-49; Zon 20:19-23; Aposor 1:6-8

16 Tahan mañairooh-abanari 11 Galili zeisik dañ navok paru sapanez batam Iesuz mañahan hehavokaz hat sah. 17 Tahan Iesu emahan paru piin etet pim abatao bat hel batah, oñ paru nari pimaz lop houlorizaronañ heh. 18 Tahan Iesu parun epat mañah, “Godihö abarar hamaraz au ravat hemaz ne neñehan hez. 19 Povoz ari sat añarab maporin mañohopeken paru nem gog añarabohar ravohop. Tapanen God Papapur Ropur Pul Tinapuz abatavonañ ivoh memeehozei. 20 Tat ari nem ñetï añoohoñ, ma gog añairoohoñ, map mañat mañairohozei. Met ari hatevetei. Met ne ari naevetetü, oñ orah rezah arinañ honeo het eñizovai sohoman, tokat hamarar nonair naitü bon tapanez porah arinañ am honeo hem.” Pot Iesu parun mañah.

(Iesuz ñetiv aban Matiuz menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

MAK

Ñetï garosikao ev

Mak ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Mak popuz abat modao Zon, met pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap bon, oñ pi Zerusalem zeitak het ahö ravah, povoz Iesuz tovai emooh-povon pi et hareoh. Ma pi Pitanañ honeo amun sat em tovai Iesuz tooh-ñetiñ haohan hateveteoh, pot hodadevonañ nari hamah. Ma pi Banabas Polinañ gogot tovai sooh-popuz kapotak nap, povoz parup meñizooh.

Met batam porah Roma ñai abanari zei maposikaroh heharinañ nae nap menat mapori ritou metat parum revah ahori ravat kez ahovonañ zei maposikaroz korav ravat heh. Met Roma añarab pori Iesuz ñetiv hatevetet barotap batapanez hat tep epatak pi Iesu añarab lamari batin batah-ñetiñ, ma pituhol añaraboh menat heh-pori ruohan berevat sooh-ñetiñ red menahapuh, rotap Iesu Seten ritou metat bat hor batahaek pi rekot dari horï hezari eñizohopanez pov Mak popuhö ev menat ba ou batah.

Met Kristo abarah maot hasahan krismasañ 30-iz zut bon tah-porah pi tep epat red menah.

Aban Mak Iesuz ñetiv menahat ev

Zoan ivoh memeohapuz ñetiv

Matiu 3:1-12; Ruka 3:1-18; Zon 1:19-28

1 1 Iesu Kristo Godiz ropuz tah-ñetï tinavoz kapot ev. 2 Met batam
propet aban nap pim abatao Aisaia epat menahan hez,
Hatevetei, aban nap meeman sat añarabon epat mañohopan, “Pi
totoi emapanez tah.” Pot mañovai sohopan.
3 Met ham betez narah aban pop ñeo ñarah epat hahopan, “Darim
Amip emapaneg, pimaz homet ñai bizat pim emohopanezaek
nonor ba oñ batohozei.” *Aisaia 40:3*
4 Pot menahan hezaek tokat aban Zoan ham betez nonair nai bonorah
het Godiz ñetï tinao añarabon mañovai epat mañooh, “Arim horiñ betet
loporizaro borourat hepeken ivoh emeehoman God arim horï tovai emameg-
poñ ol betehopan.” 5 Pot mañovai soohan Zudia zeisikanañ, met Zerusalem
zeitakanañ añarab ahovokaro Zoan hehaek sahapuh, parum horï tovai
emoohañiz Godin bar mañat Zodan iverih sa rouvoohan Zoan ivoh memeoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Met Zoan pi poek het pim dimip kamereholoz taetanañ matut tahan
hehap meet, anumai kosisinañ zapatï matut tahan hehas pavarah
urahapuh, pi mainiaholor ñed urü nenao nohot heh. 7 Pot tohot hehapuh
pi parun epat mañooh, "Met aban nem tokat gogot tovai emapanez tah-
popuz kezavohö nem kezao ritou metat hepan. Met pop pi aban abat
ahovonañap, oñ ne aban goe abatao bon betezap ev, povoz pinañ toutat
deip ñetiv hakaz ne rekot bon. 8 Met ne iv upaivonañ ari emeamoh, oñ
popuhö Godiz Pul Tinap ari anapan," pot mañooh.

Zoan Iesu ivoh memeeh-ñetiv
Matiu 3:13-17; Ruka 3:21-22

9 Pot mañovai soohan Galili zeisik Nasaret zeitak Iesu hehaekanañ
emahan Zoanihö pi Zodan iverih ivoh memeeh. 10 Tahan iverihanañ
bal haovai abar elat okat epat tahan Godiz Pul Tinap id pururuapuz zut
Iesuz gagaih erah. 11 Tahan abarahanañ ñe nao epat hah, "Ni nem rop, ne
loporï nihar nanat nim tameñivon etet nimaz ahoam biñ ravamoh."

Seten Iesu zu metooh-ñetiv
Matiu 4:1-11; Ruka 4:1-13

12 Met pot mañovaiam Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan Iesu
añarab bonoek ham betez nonair nai bonorah sat heh. 13 Tahan poek pi
anumai morah het ñai tooharinañ au alizañ 40 hehan, Seten emat pim
hapanezat Iesu tapan hat zu metoohan Iesu pim haohat nat heh. Toohan
enzolihol emat pi meñizat heh.

Iesu gogot kapot tah-ñetiv
Matiu 4:12-17; Ruka 4:14-15

14 Met aban ahop Erod Zoan bat kakam zeimakeh memerizahan hehan
Iesu Galili zeisik sat Godiz baiñetinao kapot tat añarabon epat mañovai
sooh, 15 "Met God arim koravopuz masakavoz roketak hepekez batam
hahan hez-pov petev ou haravapanez tah, povoz arim horï tovai emoogiñ
betet loporizaro borourei. Tepeken Godiz baiñetinao añohoman hatevetet
homeo badae batovai sohopek."

Iesu aban nariz as hah
Matiu 4:18-22; Ruka 5:1-11

16 Met pot mañovai soohapuh narah Iesu iv havë ahö navoz abatao
Galili mañooh-povoz kupavozañ sohot etehan Saimonir bosip Anduru
parup pisihol boohañariv, povoz iv havë povok dev kiñ betehot hehan
Iesu sahapuh parupin etet pot mañah, 17 "Eroñariv ae, arip emepeken
sakapuh pisihol bat batogü manamegivoz zut añarab batogü manat Godiz
Baiñetinao mañohopeken hatevetehopanez gogot añairohom." 18 Pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañahan parup hatevetet zuam parupim dev kitü betet emat Iesunañ honeo sah.

19 Met paru aviam sovai Iesu maot etehan Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon parum boutitak toutat heh. 20 Tat dev kitü elahaek maot or manohot hehan pinañ parup sapanez mañahan tapuraham parupim papap, pim gog abanarinañ boutitak hehaek, betehapuh emat pinañ honeo sah.

Iesu pitup ruahan sah
Ruka 4:31-37

21 Met paru sohot Kapaneam zeitak sat orahapuh zeirevai Zudaholoz gogot natañiz aliz nasik añarab parum topour zeimakeh lokat hehan Iesu poek lokat baiñetinao bar mañoohan 22 paru hateveteohan aban ñetï kateñiz mañairaholoz zut namañ, oñ hodad ahovonañ het mañooh, povoz paru marahol ker menat pot homeoh, Ui, aban akap pi Godiz Baiñetinavoz maupuhö ak hamah.

23 Pot paru homeohan aban napuhö pitup menat hehaekanañ epat hah, 24 "Ni Iesu Nasaret zeitakanañap, dei tair etekez hat ev emeñ? Met ni Godiz nemeehan emeñ-tinap, pot ne hodad hezag, ni dei bahorï avatekez emeñi?" 25 Pot at hahan Iesu epat ñai mañah, "Ni tovai okat haotun, oñ aban okop betet ni berevat sa." 26 Pot mañahan pitup berevat sapanez hel hel haovai abanap barik rik urat bavetet berevat sah. 27 Pot tahan añarab etet agol atat paru pot nae nap mañah, "Ui, pei magei tairao ev tah batah? Tat pim kezavonañ aban okopuh pitup menat hehaek mañat ruahan hatevetet mañahat baval hat berevat sah." 28 Met Iesu pot tah-ñetiv añarab haovai soohan Galili zeisik an pap manooh.

Iesu Saimoniz añ lelamap batin batah
Matiu 8:14-15; Ruka 4:38-39

29 Met paru topour zei pomak betet sat Saimonir Anduruz zeimakeh Zemisir Zon paru honeo lokah. 30 Tat Saimoniz añ lelamap lam mid midiv tat orat hehan etet paru Iesun pimaz bar mañah. 31 Tahan Iesu añ popuz nakoe sat marasiz bat baval hahan tin ravat pi parum gipiz bareñat tezat manahan nah.

Añarab lamavonañari batin batooh
Matiu 8:16-17; Ruka 4:40-41

32-33 Met gitap bañodahan añarab zei potakari parum lam navor nao tat heharir pituhol menat hehari bat emat Iesuz zei heh-pomakez haitokoroh mapori topourat heh. 34 Tahan lam navor nao tat heharir pitü añaraboh menat heh-pori Iesuhö map batin batah. Met pitü pori Iesuz kapot paru hodad, povoz paru bar hapanen añarab hodad tapan hezavoz pi pitü porin ah ñeo mañat ruahan sah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz Baiñetinao mañovai sooh
Ruka 4:42-44

35 Met poek orat hehaekanañ zeirevai al teepanez toohan Iesu zei
pomakehanañ berevat sat añarab bonoek het Godin mañ mañohot heh.
36 Tahan Saimonir modari al tezahan pimaz melahar sohot bar batat pot
mañah, 37 "Erom, ni tair tat ev emat heñin añarab nimaz mel tamah?"
38 Pot mañahan Iesu pat, "Met ne okorinahar mañohot naketü, oñ paru
maporin mañohomaz emoh, povoz dari zei modañik sat nem ñetï bat
emoh-epov mañovai sohom." 39 Pot mañahapuh Galili zeisik Zudaholoz
topour zeiñik lokat baiñetinao mañovai, añarab narih pituhol menat
hehaek ruovai sooh.

Aban obuloñ hehap batin batah
Matiu 8:1-4; Ruka 5:12-16

40 Met pot tovai soohan narah aban obuloñ pohao tat heh-nap emat
Iesuz nakoe rariñ rez bareñat[a] epat mañah, "Erom, ni ne batin navatekez
homet zait tekë, povoz haken ne tin ravom." 41 Pot mañahan Iesu pimaz
zakep tat pim maras meet aban popuh bizat epat mañah, "Ne zait toh,
povoz ni tin rav." 42 Pot mañovaiam pim obuloñ map bon tahan aban
pop tin ravah. 43 Tahan Iesu ah ñe kezao piin pot mañah, 44 "Ni petev
sekepuh tovai añarab modarin nem netoh-ñetiv mañotun, oñ ni sat aban
anumaihol bareñ elat mañaramah-napun nim heris mañaireken etet,
Rotap aban epop tin haravah, pot nimaz hodad tapan. Tapanen met
batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni God hañiv metekë. Teken
añarab etet ni tin raveñivoz paru hodad tapanen ni parunañ honeo maot
ari hepek." 45 Met piin ah ñeo pot mañahan sahapuh Iesuz ñeo elat pi
batin batah-ñetiv zei posik añarabon mañovai soohan map hateveteh.
Povoz Iesu ganö zei natak sat hepanen añarab ahovokaro emat pim okat
epat rouvat kin kin tapanepuh ba atalip metapan hezavoz pi mosik zeit
bonoek sat hehan, añarab parum zeitakarohanañ pihaz emooh.

Eñar mar ñomahap batin batah
Matiu 9:1-8; Ruka 5:17-26

2 1 Met tokat aliz nañ bon tahan Iesu maot Kapaneam zeitak emahan
pim emah-ñetiv añarab hatevetet emat, 2 pim zei hehamakeh
topourat map atalip tat hehan haitokoroh ñarav nas nakez. Pot tat hehan
Iesu baiñetinao mañoohan 3 aban nañariv nañariv aban eñar mar ñomat
hehap bat emat etehan, 4 paru map atalip tat heh. Tahan paru pot nae

---

[a] **1:40** Pavar 40 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nap mañah, “Rekot piuhö aban epop batin batapan.” Pot hat aroposik rao rao helat zei aropos ur edat aban lamap oraeh-bi tav tav posik bitom kitï urat kohat meehan Iesuz nakoe er horah. 5 Tahan Iesu etet aban poriz homet bat emah-pov pi hodad tat epat lamapun mañah, “Erom, ne nim horï tovai emooñ-poñ ok ol haveteohö.”

6 Pot mañahan aban ñetï kateñiz mañairooh-nari paru honeo hehaek hatevetet parumam epat homeoh, 7 Aban epopuhö rekot napuz horï tamahatü ba naolotü, oñ God nenapuhö ol beteamah. Met pi Godiz zut ravapan hat horï okov mañahan dari hatevetegin tin narav. 8 Met pot paru mogao tat homeohan Iesu parum loporizaroh homeohavon etet pi zuam hodad tat pot parun mañah, “Tairaiz ari nemaz okat homeameg? 9 Met ‘Nim horï tovai emooñ-potü ba haveteohö,’ pot mañoh, oñ rotap baveteohö ma ba navet-povoz ari etet hodad nat hez, oñ aban epopun pat, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari etepekezaek nem kezao ou ravapanen hodad tepek. 10 Met ne Añaraboz Nanep ari añaraboz horï tamegiñ bavetemaz kez pov neeh hez-pot hodad tepekez ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi bal hapanen etet nem kezavoz ari hodad tepek.” 11 Iesu parun pot mañat aban lamapun pat, “Ni bal hat holorumet bat nim zeitakaz sa.” 12 Pot mañahan añarab etet hehan aban pop bal hat pim holorumet bat sahan paru mapori agol atat Godiz abatao bat hel batat pot hah, “Ui, dei petev ou ravah-akavoz zut navon mamog et narë hegiek, petev ou ravahan eteg,” pot hah.

Livaiz as hah
Matiu 9:9-13; Ruka 5:27-32

13 Met pot tahaekanañ Iesu maot Galili iv havevoz kupavozañ soohan añarab etet pihaz emahan poek pi rouvat het Godiz ñetiv mañah. 14 Tat maot sohot etehan Livai, Alpiasiz rop, pim takes monis booh-zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah, “Erom, ni emeken deip sopain.” Pot mañahan Livai bal hat Iesunañ parup sah.

15 Met sahapuh Iesur pim mañairooharir takes monis booh-narir aban horï tovai emooh-mod nari, paru pinañ honeo soohaek Livaiz zeimakeh lokat toutat gipiz nooh. 16 Tahan aban ñetï kateñiz mañairoholor Parisi aban nari etehan Iesu parunañ honeo toutat gipiz noohan paru porihö Iesuz mañairooh-abanarin epat at mañah, “Met tairaiz pi aban horï tamah-okorinañ honeo paru toutat gipiz namah?” 17 Pot at mañahan Iesu hatevetet parun ñetï hañ epov mañah, “Aban nap lamao nat tinam hepanen aban modap meñizat batin batapanez pihaz nasotü, oñ aban nap lamao tat hepan, povozahoh aban modap pi meñizat batin mavatapanez pop pihaz sapan. Met povoz zut ne, ‘Dei aban tin tamegiri ev,’ pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban horï tamah-tapuri meñizomaz hat ne emooh,” pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gipizoz ah ñeo hat mañeo haokaz ñetiv
Matiu 9:14-17; Ruka 5:33-39

18 Met aliz nasik Zoan ivoh memeohapuz mañair abanari, ma Parisi abanari
paru Godin mañ mañohopanez hat gipiz nain heh. Tahan añarab nari etet emat
Iesun epat at mañah, "Met Zoaniz mañair abanarir Parisi abanari paru Godin
mañ mañohopanez homet porah karah gipizoz ah ñeo hat nain hez, oñ nim
mañairameñ-abanari deim tameg-pot nat, povoz homet at nañakaz ev emeg."
19 Pot mañahan Iesu maot parun epat mañah, "Met añarab nari parum kapotak
nap emapanen paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan, 20 oñ tovai
sohot tokat ñai aban narihö aban pop basapanez porah pim kapotakari pimaz
zakepivonañ het gipiz nain hepan.
21 Met aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nat bat kelapanez
poek nameotü. Met pi pot tapan, povoz maot zuam giv tet magei pot meepanen
hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan. 22 Met mod nao
amun pot hez. Met aban nap iv ñerë hep hop hop hatat hepanez mamogavok
ivov holapanen emat beo rezapanepuh rapat ozourapan, oñ iv ñerë hep magei
tinavok ivov holapan, povoz rapat naverevotü, oñ tin hepan," pot mañah. *(Pot
Iesu paru Zuda pimeri parum iz mimiholoz mañovai emoohat pim ñetï mageivonañ
bahoneo batapan hezavoz homet ñetï epovokaro mañah.)*

Iesuz mañairahol uitiñ tavat nahao ev
Matiu 12:1-8; Ruka 6:1-5

23 Met tokat parum gogot nat aliz poñiz nas al tezahan uit av nañiz
ñaravavozañ Iesur mañairooh-abanari sahapuh paru pori uit ul nañ tavat
noohan, 24 Parisi aban nari etet Iesun pot mañah, "Erom ae, met tairaiz darim
gogot nat aliz epesik paru nimeri ah ñeo hahan hezao elat gog okat tat uit uloñ
tavat namah?" 25-26 Pot mañahan Iesu pat, "Evo, paru horiv ok nat, oñ darim iz
mim ahop Devidiz tah-ñetiv rekö hamegiek ari tin hodad nata? Met Godiz tup
ahomakeh aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop Abiata heh-porah
Devidir pim modari gin ñomat emahapuh pi kohat tup pomakeh lokah. Tat
bereñ Godiz au hat bizooh-nañ, aban anumaihol bareñ elat mañaramah-nen
pori nohopan, pot hahan hehaek Devid berë poñ bat nat pimeri amun manahan
nah." 27 Pot hat Iesu maot parun epat mañah. "Met Godihö darim gogot natotuz
alizañ anahavoz kapot añom. Met pi añarab meñizapanen tin tovai sohopanez
hat gogot natotuz aliz poñ bamain batat anahan hez. 28 Met ne Añaraboz Nanep
darim gogot natotuz aliz hahan hezañiz maup ravat hezap ev," pot mañah.

Maras bel ravat hehap batin batah
Matiu 12:9-14; Ruka 6:6-11

3 1 Met narah topour zei pomakeh aban marar bel ravat ñomat hehap
poek hehan Iesu maot emat lokah. 2 Tahan parum gogot nat-aliz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

poñiz nas, povoz Iesuz kaev ravat heh-aban nari Iesu gogot tat aban pop batin batapanen paru, “Pi horï ok tah,” pot hat pi ñevok biipan hat piin etet heh. 3 Tahan Iesu aban maras bel ravat hehapun pot mañah, “Ni bal hat ev emat rouv.” 4 Pot mañahapuh pi Parisi abanarin at mañah, “Met Mosesiz ñetï menahan hez-poñ baval hat tovai darim gogot nat hez-alizañik dari modari meñizat tin metook, ma am et mereet hekan horiam hepane?” 5 Pot Iesu mañat et okat epat tahan paru ñeo nak lop kezarizaronañ het mar belesinañapuz zakep nat heh, povoz Iesu pim loporï honoñai tahapuh aban pop pim totoi sat rouvat hehaek pot piin mañah, “Nim maras tu haz mee.” Pot mañahan pi Iesuz hahat tahan pim maras tin ravah. 6 Tahan Parisi abanari etet kaev ravat bal hat berevat parum gavmaniz aban ahop Erod popuz hahan hehat tovai emooh-porinañ honeo ravat Iesu ur ñomapanez ñetiv nae nap mañah.

Añarab ahovokaro togü manat heh

7 Pot haohan Iesur pim mañairooh-abanari zei pot betet Galili iv havë ahovoz nakoe sah. Tahan Galili añarabor, 8 Zudia zeisikanañarir, Zerusalem porir, Idumea porir, Zodan iveriz karomakatï heh-pori, ma Taiar Saidon zeitakaroz totoi heh-añarab, map porizaro Iesuz tovai emooh-ñetï poñ hatevetet pim nakoe emah. 9-10 Met zei posikarohanañ emahan Iesu lamari batin batoohan, lam modarizaro ahoam pim herisik bat tin ravapan hat kez tat modari ba okat epat metovai totoi emoohan, Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Ganö paru ne ba atalip netapan hezavoz ari bout okat bat helat iv havë epovok somaz ev nem totoi bat emat hezei.” 11 Pot mañat Iesu pitü añaraboh menat heh-pori ruohan paru hel hel hat añarab pori bavetet pot piin mañah, “Ni Godiz rop ok.” 12 Pot hahan Iesu pituholon epat ah ñeo mañah, “Ae, ari tovai nem kap okat bar haotunei, oñ am sei,” pot mañah.

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah

Matiu 10:1-4; Ruka 6:12-16

13 Pot mañahapuh Iesu dañevok sat aban narin as hahan emahan,
14 pinañ honeo sohopanez abanari 12 bamain batat parum abatao aposor abanari pot mañah. 15 Tahapuh epat parun mañah, “Ari nenañ honeo hepeken tokat emeeman sat Godiz baiñetinao añarabon mañovai pituhol menat hepanezaek ruohopekez kez pov ari anom.” Pot parun mañah.
16 Met Iesuz bamain batah-aban poriz abatañ ev,
Saimon, Iesuhö pim abat modao Pita pot mañah-pop,
17 met Sebediz roñariv Zemisir bosip Zon, Iesuhö parupim abat modao Boanesis, pot mañah. Met abat povoz kapot, Guiras tol hamahavoz zutañariv ev.
18 Andurur,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pilipir,
Batolomiur,
Matiur,
Tomasir,
Zemis Alpiasiz ropur,
Tadiasir,
Saimon, modap pi Selot porihanañ nap[b]
19 Met Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap.
Aban pori ba ou batah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah
Matiu 12:22-37; Ruka 11:14-23, 12:10

20 Pot tat Iesu maot zei namakeh sat lokahan añarab ahovokaro emat
topourah. Tahan Iesur mañairooh-abanari gogov ahoam tohot heh, povoz
paru toutat gipiz napanez rekot bon. 21 Tahan pimauzari pot tahavoz
hatevetehapuh pot hah, "Iesu rumurat het gipiz nain tamah batahag, dari
sat pi bavizat emak." Pot paru hat sah.
22 Met aban ñetï kateñiz mañairahol Zerusalem zeitakanañ Iesu hehaek
emat heh-nari pot modarin mañooh, "Ae, Bielsebul[c] pituholoz ahop
pinañ honeo het, pi kezao manat hezan pituhol añaraboh menat hezaek
ruamahan samah." 23 Pot haohan Iesu parumaz as hahan pim nakoe
em topourahan ñetï nao epat at mañah, "Met tair tat Setenihö pim mod
nap ruapan? 24 Met zei nasik añarab kap honet hepanepuh kaev ravat
nae nap menat berat nari main nari main ravapan, povoz parum garos
tin hepanezao horï ravat hepan. 25 Ma zei natak añarab nae nap zei ñai
tovai sohopan, povoz parum hepanezao amun horï ravapan. 26 Povoz zut
pituholoz ahop Seten pop pi hodad houlovokaronañ ravat het pim irih
hez-pitü pori ruohopanen paru honeo het gogot tohopanez pov horï ravat
bon tapan.
27 Met aban kez nap pim zeimakeh hepanen aban givogï nap sat kunak
lokat pim nonair naitü givogï bapane? Evo, pot bon, oñ garos aban kez
popuz eñar maraz bitomenañ demat betepanen oraepanenahoh, pim
zeimakeh lokat pimotü givogï bapan, oñ pi nadem am hepanen rekot
lokat navotü." *(Met ñetï hah-epovoz zut Iesu pi Seten mez haer horat ritou
metat hetahoh pituhol pi unun ruoh.)*
28-30 Pot mañat maot epat mañah, "Met ari añarab ñetï horï tairao
hapek, ma horï tairao tepekezaek rekot God horï poñ ol betepan, oñ
Pul Tinapuhö kezao nanahan ne gogot tohon ari, 'Seteniz kezavonañ pi

---

[b] **3:18** Pavar 18 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari korav ravat hehaek sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepanez kilam gogot tooh. [c] **3:22** Pavar 22 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gog okat tamah,' pot hagivoz zut añarab tairari Godiz Pul Tinapuhö nap meñizapanen tin nao tapanen ñetï horiv hat Pul popuz abatao batiu tiu batat epat hapan, 'Seteniz gogot ok tamah,' pot hapanen God rekot parum hapanez horï pov ba ol navetetü, oñ pohazao am het hepan," pot mañah.

Iesuz nonopur bosiholoz ñetiv
Matiu 12:46-50; Ruka 8:19-21

31 Met pot haoh-porah Iesuz nonopur bosihol emahan nap kohat
zeimakeh pimaz meehan sat mañah. 32 Tahan añarab Iesuz okat epat
toutat het pi ñetiv haohan hateveteohaek mañahan paru porihö Iesun pot
mañah, "Erom, nim nonopur bosihol iñidoh emat het nimaz as hamah."
33 Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, "Met rotap ok hag, oñ tairari nem
nonopur bosihol ravat hez?" 34-35 Pot hat pim okat epat añarab toutat
heharin etet pot hah, "Met nem nonopur naner bos ev hezag etei. Met
añarab tairari nem Pap abarah hezapuz zaitivok tovai sohopanez porihoh
nem nonoholor bosiholor sauhol ravat hez," pot mañah.

Uit biñ avasik beteh-borë ñetiv
Matiu 13:1-9; Ruka 8:4-8

4 1 Met narah Iesu maot Galili iv havevoz kupavozañ sohot añarabon ñetiv
mañovai soohan añarab ahö navokaro pim okat epat topourah. Tahan pi
boutitak toutat havevok aviam hon rav meñet hehan añarab kupavok rouvat
heh. 2 Tahan pi paru hodad tapanez nañir nañitï bavatat ñetï mapoñ mañovai
soohapuh ñetï mod epov parun epat mañah, 3 "Met ari hatevetei, aban nap
uit bi nañ pim avasik betepanez[d] basahapuh, 4 bi poñ betevai soohan nañ
nonoroh ñodahan idehol arat emat toutat nah. 5 Met mod nañ helevoz revah
hamar aviam hehaek ñodah. Tahan poek zuam berevah, 6 oñ pim medeñeñ
revah moruat heh, povoz gitap berevat kez mañahan ñu ravat ñomah. 7 Met
mod nañ hamar zen zeneñ hehaek ñodat zen zen poñinañ honeo berevat
zen zen poñihö ahö ravat bamezahan uit uloñ tin navad. 8 Met mod nañ ham
haleñai tinarah ñodat berevahapuh uloñ tin badah-poñiz nañik uloñ aviam 30
badahan mod nañik uloñ ahö heriam 60 badahan met modañik uloñ ahoam
100 badah." 9 Met pot ñetiv mañahapuh Iesu maot parun epat mañah, "Met
ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei."

Iesuhö ñetï mañahañiz kapot mañah
Matiu 13:10-17; Ruka 8:9-10

10 Met añarab ahö povokaro map sahan Iesunañ heh-narir pim
mañairooh-abanari emat pim ñetï mañooh-poñiz kapot hodad tapan

---

[d] **4:3** Pavar 3 -Met parum toohat uit poñ darim ñedeamegivoz zut nañed, oñ hamarah betevai saem tooh. Met akopun ev eterë.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hat Iesun at mañah. 11 Tahan Iesu parun epat mañah, “Met God arim
koravopuz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hezaek petev ari
nenari pimauhö hodadeo anamah, oñ iñidoh hez-mod porin nañir nañitï
bavatat mañamoh. Met pot mañamohovoz kapot epat hez,

12 Met paru etañinañ eteo tin eteamah, oñ kapot tin hodad narav
hez, ma paru hat koveñinañ ñetiv hateveteo tin hateveteamah,
oñ kapotaz tin hodad narav tamah. Met ganö paru Godiz homet
loporizaro borourapanen pi parum horï tamah-poñ ol betepan
hezavoz pot tamah.” *Aisaia 6:9-10*

Pot Iesu parun mañah.

Uit biñ avasik betehavoz kapot mañah
Matiu 13:18-23; Ruka 8:9-15

13 Met Iesu ñetï epov mañat pi maot parun at mañah, “Ari uit biñitï
bavatat ñetï añohovoz kapot hodad nat hezaek, maot tokat mod nañ
añoman tair tat hodad tepek? Met povoz kapot ev bar añomaz toh. 14 Met
aban uit biñ avasik betehapuz zut aban nari Godiz ñetiv hamah. 15 Met
biñ nonoroh ñodat oraehan idehol emat nah, pot añohoñiz zut añarab
nari Godiz ñetiv hateveteamahan Setenihö tapurah emat Godiz ñetï pov
maot baveteamahan unun manamah. 16 Met heleñiz revah bi nañ ñodat
berevat hehan gitap et mereehan ñu ravah, pot añoh-poñiz zut añarab
nari Godiz ñetiv hatevetet zuam biñ ravat bahorë hat hez. 17 Oñ medeñeñ
revaham moruat hehavoz zut parum loporizaroh tinam naviz povoz
tokat añarab nem ñetivoz kaev ravat hez-narihö emat parun etet moreg
metat honoñai povor kao mañairamah, ma honoñai mod nao parutï
ou ravamahan paru povoz homet kaev ravat Godiz ñetivoz zuam betet
unun manamah. 18-19 Met bi nañ zen zeneñiz ñaravatak ñodat berevahan
bamezah, pot añoh-poñiz zut añarab nari paru Godiz ñetï povon
hatevetet bat tovai parum ham heriñiz tohopanezat ahoam homeamah,
ma monir zeirurumaz zaitiv ahö tamah-poñihö ñetï pov bamezamahan
parum loporizaroh tin hepanezao ou narav. 20 Met bi nañ ham haleñai
tinarah ñodat berevat ul tinañ badah, pot añoh-poñiz zut añarab nari
Godiz ñetivon hatevetet baval hat loporizaroh tinam biamahapuh sohot
ul tinañiz zut nari aviam tin tovai samah, met nari ahö heriam tin tovai
samah, met nari ahoam tin tovai samah,” pot mañah.

Ramuñad ba iz navatotuz-ñetiv
Ruka 8:16-18

21 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met aban nap ramuñad rañiit
kohat hapisiz giruvok ma arusiz irih ogolerah ba iz batapane? Evo, met
ourah badapanen het ñadohot hepan. 22 Met petev Godiz ñetivoz kapot iz
ravat hezaek, añarab hodad nat hez-mapoñ tokat piuhö ba ou batapanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru hodad ravapan. 23 Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon
hatevetet tin hodad ravei."
24 Pot mañat maot epat mañah, "Met ne ñetiv hamohon ari
hateveteamegiek tin homet tovai sohozei. Met ni nap tinam hatevetet
homekezap tin hodad ravekë. 25 Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat
hepanez pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodadeo
ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetivon hatevetet homet zait nat
hepanez pop Godihö pim hatevetepanez pov maot bapanen, pi arapae tat
kerë hapan," pot mañah.

Bi uloñ badah-borë ñetiv

26 Pot mañat Iesu añarabon maot epat mañah, "Met God arim
koravopuz masakavoz roketak hepekezavoz epovotï zut tat epat añom,
Met aban nap avasik bitü ñedet, 27-29 zeitak emat orat bal hat sat
bapai tovai sohot hezan pim bi ñedeamah-potü hamarahö haleñaiv
manamahan, ñekeñ berevat haleñai tat taeñ ahö ravamahapuh tokat
uloñ badat utap tamahan sat bat emat namah. Met bitü ñedeamahan
tamahavoz kapot aban maup ok hodad nat hez," pot mañah.

Zi miz pomedez ñetiv
Matiu 13:31-32; Ruka 13:18-19

30 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met God arim koravopuz
masakavoz roketak hepekezao tair hez? Ma kapot ou ravapanez tairavotï
zu tat arin añom? 31 Met epat añoman hodad ravei. Zi namedez abatao
mizimed pomedez bi uloñ goeñitar hez, oñ nap bi ul poñikanañ nao
ñedeamahan berevat 32 ahö ravamahapuh zi modañ ritou metat mar arur
ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ bizat oramah."

Iesu borë ñetï nenañ mañooh
Matiu 13:34-35

33 Met añarab Godiz ñetiv hapanen hatevetet rekot hodad tapanez ñetï
epeñ Iesu parun mañat poñiz zut mod nañ amun mañovai sooh, 34 met
paru maporin kapot bar namañ, oñ pi pim mañairooh-abanarinañ main
ravat sat heh-poratihoh pim ñetï mañooh-poñiz kapoñ parun badede
mañooh.

Iesu hadao bavon batah
Matiu 8:23-27; Ruka 8:22-25

35 Met aliz posik hapanezai ravahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat
mañah, "Dari iv havë epovoz akaromasitï ñarat sak." 36 Pot mañahapuh
paru añarab ahovokaro poek heh-pori betet bout potak Iesu toutat
hehaek helat paru mapori sahan bout modañik añarab nari helat parum

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tokat sooh. 37Tahan hadao haret patao urahan boutitak ivov ñai mol mol
hat emat bamezapanez tooh. 38Met pot toohan Iesu boutitaz tokarah
ñan tarav natak gagai bizat orat hehan paru pi bado tat pot mañah,
“Añairameñip ae, totoiam dari ev iv havevok er horat emiv elakaz tegig,
ni povoz hodad nat am orat heza?” 39Pot paruhö piin mañahan pi bal
hat hadavor havevon pot ñeo ñarah mañah, “Ae, nen okeg, bon tei.” Pot
mañahan hadao bon tahan haveo maot pim hehat ravah. 40Tahan maot
pi parun epat mañah, “Met rotap ari nemaz tin homeo badae navat het
ñaihet tat neen okat nañeg.” 41Pot mañahan paru patao dei dei tat ñaihet
tahapuh parumam nae nap epat mañooh, “Ai ui, pi hadavor havevon
mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tahag, aban epop tairap ev?” Pot
paru nae nap mañah.

Aban pituhol menat hehap batin batah

Matiu 8:28-34; Ruka 8:26-39

5 1Met paru Galili iv havë ahovoz karomasitï boutit basat bagaa batat
er horat Gerasa añaraboz zeisik sah. 2-5Met zei posik aban pitup
menat heh-nap orah rezah ñomoohari baveiroohaek ma dañeñik sat em
tovai hel hel hat heleñ bat pimauz aboi bareñ eloohan abanari pim eñar
marah bi kezañir seniñinañ demoohan hehaek pi am kez tat poñ bavil
betet soohan aban napuhö pi nav, oñ pim main sat em tohot het poekam
orovai sooh.

6Pot tohot hehap poek hehan Iesu boutitakanañ berevahan rumurap
hotohanañ piin etehapuh porü hat emat pim nakoe rariñ rez bareñah.[e]
7-8Tahan Iesu zuam pitupun mañah, “Ni pitü horip okeg, aban epop betet
berevat pataek sa.” Pot mañovaiam pitü pop ñeo ñarah epat hah, “Iesu,
God mapori ritou metat ahop ravat hezapuz rop, ni ne tair netekez hat
ev emeñ? Met Godiz taevavok ne epat nañom, ni ne kakamao netotun.”
9Pot hahan Iesu at mañah, “Nim abatao tair?” pot mañahan pi pat,
“Dei ahovokaro hez, povoz nem abatao Ahovokaro pot nañamah.” Pot
mañovai etehan 10-12bol nari ahoam akah hotoh heriam het sisiñiñ nohot
hehan pi kezao epat mañah, “Iesu, ni dei ham mod naratï emeetun, oñ ni
dei emeeken sat bol akarih lokak.” 13Pot mañahan Iesu parum hahat tat
meehan pitü pori abanap betet sat bolohol ahoam 2 tausen porih lokahan
daparavazañ porü hat sat kohat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

14Met aban bol poriz korav hehari pot tahavon etehapuh ñaihet tat
zeitakaroh zuam sat ñetï pov mañovai sahan hatevetet pot tahaekan
etepanez mapori emah. 15Met Iesuz nakoe emahapuh aban batam pituhol
menat hehan rumurat toohap pim hodadeo tin ravahan dimir giv tinam

---

[e] **5:6** Pavar 6 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetï nao mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tat hehan paru etet agol atat heh. 16 Pot tat etet hehan pituhol ruahan
sat boloholok lokahan tah-ñetiv poek het eteh-porihö parun mañahan
17 parum boloholoz tahavoz hatevetet ñaihet tat Iesu zei pos betet mod
nasitï sapanez kezao mañah.
18 Tahan Iesu zei pot betet maot boutitak helapanez toohan aban
pituhol menat hehan ruah-pop emat Iesunañ honeo sapanez mañahan
19 Iesu hatevetet epat mañah, "Evo, ni deip nasotü, oñ petev nim zeitak
sat nim kapotakarin God nimaz zakep tat tin netahavoz ñetiv bar mañ."
20 Pot mañahan aban pop sat Dekapolis zeisik añarab porin Iesuhö pi
batin batah-ñetiv bar mañahan paru home midin homehot heh.

Añ napur ñari nap batin batah

Matiu 9:18-26; Ruka 8:40-56

21 Met poekanañ Iesu pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat
havevozañ sohot kupavok berevahan añarab ahovokaro poek emat pim
okat epat topourat pi balopotak batat heh. 22 Tahan Iesu ñetiv mañohot
hehan Zudaholoz topour zei namakez aban ahö nap pim abatao Zairas
pop emat pim nakoe rariñ rez bareñat 23 ahoam epat mañooh, "Erom,
nem ñarip totoiam ñomapanez tahan ne emoh, povoz ni emat nim marañ
pim herisik bizeken pi maot bal hat tin ravap." 24 Pot mañoohan Iesu
pinañ parup soohan añarab ahovokaro pi balopotak batat paru honeo
sooh.
25 Met paru soohan añ nap krismasañ 12 poñik orah rezah pi uvevon
etehot het soohan, 26 dokta abanari pi tin ravapanezatü meñizat manovai
soohan pi kakamao ahoam hatevetet pim monis map manoohan bon
tahan pi tin narav, oñ pim lamao ahoam ravat heh. 27 Met pi het Iesuz
tovai emooh-ñetiv haohan hatevetet sah. Tat añaraboz ñaravatak Iesuz
tokat sohot, 28 pot homevai sooh, "Met nem maras pim dim nenapuk
ut urom, povoz ne tin ravom." 29 Pot hat totoi sat pim dimipuk maras
ut urahan pim uvevon eteoh-pov bon tahan pi, Ne tin ev haravoh, pot
homeh.
30 Met añ pop pot tah-porah Iesuz kez nao bon tahan pi hatevetet
añarab pinañ honeo sooharin at mañah, "Met arihanañ tairapuhö nem
dimipuk ut noureñ?" 31 Pot hahan pim mañairooh-abanari epat Iesun
mañah, "Erom ae, añarab ahovokaro nim okat epat emamahag, tairaiz
nap nim dimipuk ut nourahavoz at mañameñ?" 32 Pot hahan Iesu et
bameevai saem toohan, 33 añ pop ñaihet tat dei dei tahapuh emat Iesuz
eñañik rariñ rez bareñat piih lam hehan tovai emoohavoz ñetiv map
bar mañah. 34 Tahan Iesu epat mañah, "Eñarim, nim homeo neohö batin
navatomaz badae bateñ, povoz ni tin haraveñig, lop tinarinañ sohoz."
35 Pot mañovai Zairasiz zeimakehanañ aban nap emat Zairasin epat mañah,
"Erom ae, nim ñarip hañomahan ne ev emohog, tairaiz ni darim añairamahap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bavizat betez emameñ?" 36 Pot mañahan Iesu ñetï povon hatevetet Zairasin epat mañah, "Nim loporih honoñai totun, oñ nemaz homeo badae batat heken deip sopain." 37 Pot mañat sahapuh añarab pinañ sooharin epat mañah, "Epekam hezei." Pot mañat bagaa batahapuh Pitar Zemisir bosip Zon, nenam paru pinañ sat kohat lokapanez mañah. 38 Tahan paru Iesunañ sahapuh aban ahö popuz zeimakez totoi honat hatevetehan poek paru añarab ahoam iñ hahot heh. 39 Tahan pi lokat parun pot mañah, "Met ñari okop nañom, oñ pi au unun ok orat hezag, tairaiz ari iñ hahot ñevel bel ahoam hameg?" 40 Pot mañahan paru piin kek mui metahan pi paru mapori ruahan berevat iñidoh sahan ñari popuz nonopur papap met mañairooh-aban nañariv napunañ karar ñaripuz oraeh-zei girü povok sah. 41 Tat Iesu ñaripuz marasiz bat parum ñevonañ piin pot mañah, "Talita kumi." Met ñe epovoz kapot epat, Ñari epop ae, ni bal haz. 42-43 Pot mañahan ñarip bal hat sat em tahan pim nonopur papap etet, "Ui," hat gitahavek marahol ker menahan Iesu parup modarin bar mañapan hezavoz ah ñeo mañat, ñarip gipiz manapanen napanez parupin mañah. Met ñari popuz krismasañ 12 ravat heh.

Pim zei kapotakari pimaz kaev ravah

Matiu 13:53-58; Ruka 4:16-30

6 1 Met Iesu zei pot betet pim mañairooh-abanarinañ paru honeo pim zei kapotak sah. 2-3 Sat poek hehapuh Iesu parum gogot nat-aliz pos al tezahan parum topour zeimakeh lokat añarab ahovokaro hehaek pi baiñetinao mañoohan paru hatevetet agol atat parumauam nae nap epat mañooh, "Met akap pi Mariaz rop, Zemisir Zoseper Zudasir Saimon paru poriz nanep, met pim sauhol darinañ honeo ev hez. Met batam pi ev het zeiñ demoohap akeg, pi taekanañ hodad tin akao bat emat hamah? Met pim kez akao tair hezan red navor nao tovai emamah?" Pot hat pim kapotaz hodad nat, povoz parum loporizaroh pimaz kaev ravat heh. 4 Pot tat hehan Iesu parun epat mañah, "Met rotap, propet aban nap zeisikaroh sat em tohot mañamahan añarab tin hatevetet, 'Aban ahopuhö ak hamahag, hatevetei,' pot pimaz hamah, oñ pim zei kapotak sat mañamahan pimerihö hatevetet pimaz kaev ravat pot hamah, 'Aban betezapuhö ok hamah.' Pot Iesu parun mañah."

5 Met añarab pim kapotak pori pimaz homeo badae navat heh, povoz pi parun red navor nao mañairapanez nonor bon, oñ aban lamari honep honepuh pim maras biihan tin ravah. 6 Met añarab pimaz homeo badae navat hehavoz pi homet, Tairaiz okat tah batah, pot homehot heh. Tahapuh añarabon Godiz baiñetinao zei natak bar mañat sat modatak bar mañat pot tovai sooh.

Iesu pim gog abanari meehan sah

Matiu 10:5-15; Ruka 9:1-6

7 Met pi pot tovai soohapuh pim mañairooh-aban poriz as hahan emat topourahan pituhol ruohopanez pim kezao paru manahapuh bamain

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

main batat nañariv main met modañariv main potaharam meepanen gogot tovai sapanez tahapuh epat mañah, 8 "Met ari sepekez arim ir nenañ basei, oñ arim heriñ tin metohopekez homet monisir kiñir gipiz basotunei. 9 Oñ dim nenapur eñ res nenañ meet sei. 10 Met sohot zei natak sepeken zei namak anat bat sa eñepanen pomakeham hezei. 11 Met zei mod natak sepeken añarab poekari kaev ravat bat sa ari zeimaker gipiz naan tapanen am Godiz Baiñetï tinao mañepekez tepeken kaev ravapan, povoz arim eñañik parum zei potakanañ ham tomol moleo ñed bat hepanezaek teur betet zei pot kos rez manat sepeken paru etet pot ok homepan, 'Oir dari ganö meteg,' pot hapan." 12 Iesu pot parun mañat meehan pim mañairooh-abanari sat añarabon epat mañovai sooh, "Arim horï tameg-poñ map betet loporizaro borourei." 13 Pot mañovai pituhol ahoam ruovai añarab lamao tat heharizaroz gagañik ueriv ur memelat batin batovai sooh.

Zoan men ñomah-ñetiv
Matiu 14:1-12; Ruka 9:7-9

14 Met aban ahop Erod, Iesuz tovai emooh-ñetiv haohan zeisikaroh an pap manat sahan pi hateveteh. Met nari Iesuz pot haoh, "Zoan ivoh memeohap ñomahaekanañ maot biririï ravahapuh bal hah, povoz pim kezao map ahö ravahan red okoñ tamah." 15 Met mod narihö epat haoh, "Pi Elaiza, propet aban pop maot bal hah." Pot haohan met mod narihö epat haoh, "Pi propet aban batam Godiz ñetiv haoh-napuz zutap ok." 16 Pot paru Iesuz tovai sooh-ñetiv hatevetet napur naputï haohan Erod hatevetet pot hah, "Evo, ne batam hahon Zoaniz gagai men elahan baveirah-pop maot bal hat tovai samah."

17-20 Met garos Zoan biririï heharah Erod pim nanep Pilipiz añap Erodias batep tat pi bat heh. Tahan Zoan Erodin pot mañah, "Nim añ kamep bat hezavoz horiv niih ahoam hez." Pot orah rezah mañovai soohan añ Erodias Zoaniz mogao tat pimaz epat homeh, Met ne ñai aban napun mañoman Zoan men ñomapan, pot homehapuh abupun mañah. Met Erod Zoan baiñetinao haohan hatevetet zait tah, oñ kapotaz ba in balavï tat het ahoam pot homeoh, Zoan pi aban tinap, Godiz gogov tamahap ok. Pot Erod homehapuh pim añap pim hahat tapan hezavoz pi ñaihet tat zuam pim ñai abanarin mañat meehan paru Zoan bat kakam zeimakeh memeriihan heh.

21 Met tokat Erodias Zoan men ñomapanez am homeohan Erodiz nonop pi batah-aliz posik pim gog abanarin mañahan gipiz bareñahan gavman abanarir ñai abanariz ahorir Galili zeisiz aban ahorin as hahan emahan paru toutat gipiz nohot heh. 22-23 Tahan Erodiasiz ñarip bal hat parum ñaravatak daat mezovai sahan aban ahori etet pimaz biñ ravahan Erod piin epat mañah, "Eñarim ae, rotap Godiz taevavok ev nañomaz toh, ni

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nemotukanañ tairatü nanomaz zait tat hakë, ma nemotü gamö reet ni natü nanat nemau natü ravom, pot hakë, povoz rekot ne am hakezatam tom." 24 Pot mañahan ñari añ pop zuam berevat sat nonopun at mañah, "Amai ae, ne sat mañoman tairai pi ne nanapan?" Pot mañahan nonop Zoan men ñomapanez zait tat heh, povoz hañiv epat mañah, "Ni sat haken Zoan ivoh memeohapuz gagai men elat suasik bizat ni nanapanen ev bat emat naneken ne etem." 25 Pot mañahan ñarip hatevetet sat pim nonopuz hahat mañahan 26 Erod, Tair tom batah, pot ahoam homehot heh, oñ Godir pim modariz taevañik pim ñarip nai hamanapanez hakah, povoz pim hahat nat tapanepuh tu ravapan hezavoz ñaripuz hahat tapanez homet, 27 pim ñai aban nap meehapuh pot mañah, "Ni sat Zoaniz gagao men elat bat em." Pot mañahan 28 sat men elat bat emat ñarip manahan pi basat nonop manahan eteh. 29 Met ñetï pov hahan Zoaniz mañair abanari hatevetet emat pim za nekit oraehaek demat basat baveirah.

Añarab ahovokaro gipiz manah

Matiu 14:13-21; Ruka 9:10-17; Zon 6:1-15

30 Met tokat Iesuz aposor abanari meehan soohaekanañ maot boreurat emat Iesu bavizahapuh Godiz baiñetinao añarabon mañovai paru gog tairao tovai sooh-ñetiv Iesun mañah. 31 Pot mañoohan añarab ahovokaro paru sat em toohan Iesur pimeri paru toutat gipiz napanez rekot bon, povoz Iesu parun epat mañah, "Dari sat añarab nari bonoek darim heriñ bizat hek." 32 Pot mañahan paru boutit bat toutat iv haveo ñarat karom añarab bon naek parum main hepanez hat sah.

33 Met paru soohan añarab parun etet Iesur pimeri ok samah, pot hodad tah-pori parum zeitakaro betet iv havevoz kupavozañ hamarah zuam sahapuh garos ravat Iesuz sapanez poek sat hakeh. 34 Tahan Iesur pim mañairooh-abanari sat boutit betet hamarah sahapuh añarab ahö povokaron etet parumaz pi ahoam zakep tat hehapuh pi pot homeh, Paru bol sipsip koravop bonoriz zut hez. 35 Pot homet pi Godiz baiñetinao bar mañohot hehan hapanezai ravahan pim mañairooh-abanari Iesun epat mañah, "Erom ae, met dari mosik ev hezan gitap bañodapanez tahag, 36 ni añarab eperin mañeken zei okoñik sat parum gipiz zum tap." 37 Pot hahan Iesu hañiv epat mañah, "Met arihö gipiz bar batat manei." Pot hahan paru maot epat mañah, "Met parum napanezatü zum takaz monï ahos 200 kina ok betekag, taekanañ monï pos dei bat gipiz zum tak?" 38 Pot hahan Iesu epat mañah, "Bereñ tair belaez? Sat etei." Pot mañahan paru sat etet emat epat mañah, "Bereñ 5, met pis hon nañariv nenam belaez," pot mañah.

39 Tahan Iesu parun epat mañah, "Ari añarabon mañepeken toguñ main main sisiñ epovok toutap." 40 Pot mañahan mañairooh-abanari mañahat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarabon mañahan nari l00 toutahan, nari 50, potahar main main toutovai sah. 41 Tahan Iesu bereñir pisiñariv bat abaran etet gipiz potuz Godin biñ mañahapuh potü bapezat pim mañairooh-abanari manahan paru añarab berë poñ manovai sahan, 42 paru bat nohot kaev ravah. 43 Met nohot kaev ravahan mañairooh-abanari bereñir pis teritü oraehaek hou kitü 12 potuk bavelahan beo rezah. 44 Met aban gipiz nooh-pori rekö hahan 5 tausen ravah, met parum añar ñaro ahoam honeo nohot heh-poriz rekö nak.

Iv havevoz revah mezovai emah
Matiu 14:22-23; Zon 6:16-21

45 Pot tahan tapurah Iesu pim mañairooh-abanari meehan boutitak helat paru garos ravat iv havë ahö povoz karomasitï Betsaida zeitak sapanez sah. Tahan Iesu añarab mapori parum zeitakaroh meehan sahan, 46 pim main dañ natak sat pim Papapun mañ mañah. 47-48 Met Iesu poek hehan kutur manahan pi main het etehan, boutit iv havevoz lopotak hehan hadao ahoam parum sapanez soohatihanañ uroohan, abanari boutitanañ zuam sapanezatï nat, oñ baram soohan kutur manat hehaek magei al teevai soohan Iesu iv havevoz revah mezovai sohot parum nakoe sat paru betet am sapanez tah. 49-50 Tahan pim mañairooh-abanari etehapuh, Ui, riz nap ak emah, pot homet paru mapori ñaihet tat hel hel hah. Tahan Iesu parun epat mañah, “Evo, ne ev emamohog, tovai ari ñaihet totunei, oñ arim loporizaro bakez batat hezei.” 51 Pot mañat pi boutitak helat parunañ honeo hehan hadao bon tah. Tahan parum loporizaroh home midin homehot heh. 52 Met aliz haopatasik añarab ahovokaro hehan gipiz aviam bat Iesu Godin mañ mañahan gipiz nohot kaev ravahan oraeh-povon paru etet Iesuz kezavoz tin hodad nat heh, povoz Iesu havevok mezovai emahavoz home midin tohot heh.

Genesaret poek lamari batin batah
Matiu 14:34-36

53 Tahan paru iv havë povozañ sohot Genesaret zeisiz totoi bagaa batat berevat boutit ul ta beteh. 54 Tat zei posik sat hehan añarab poek hehari Iesun etet hodad ravah. 55-56 Tahapuh parum zei posik sat em tat aban lamari demat bat emahapuh Iesu taek sat heh-poek pim nakoe basat bizahapuh piin epat mañooh, “Ni gu hakë, povozahoh aban lam eperi nim dim tovë nenapuz teterah ut urapan.” Pot mañahan Iesu gu hahan paru lam mapori hahat tat tin ravah.

Godiz haohat paru ritou metooh
Matiu 15:1-9

7 1-4 Met Zudaholor Zuda mod Parisi abanari ravat hehari parum iz mimiholoz ñetï kateñir ah ñeñ mañat mañairoohat parum marañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ivoh betetahoh gipiz bat nooh. Ma paru añarab modari gipiz zum tat bovai sooh-potü bat emat, ganö parum ah ñeo elapan hezavoz homet zuam nain, oñ garos gipiz potü ivov betetahoh nooh. Ma parum hapiñir suañ map tinam ivov betevai, met ñetï katë epeñiz zut modañ ahoam amun tooh.

Met pot tohot heh-Parisi aban narir aban ñetï kateñiz mañair nari aliz nasik Zerusalem zeitakanañ emat Iesuz nakoe em topourat pi balopotak batat heh. Tat eteohan Iesuz mañairooh-abanari gipiz napanez Parisi abanarihö añarabon parum marañ ivoh betepanezat mañairooh-pot paru nat am het gipiz bat nooh. Tahan aban pori parun etet epat hah, “Paru aban eperi horï ev tamah.” **5** Pot paru homehapuh, aban porihö Iesun epat at mañah, “Met nim aban mañairameñiri tair tat darim iz mimiholoz ñetï kateñ hahan hezan tovai emamegit parum marañ ivoh navet am het gipiz namah?” **6** Pot mañahan Iesu parun hañiv epat mañah, “Erohol ae, Godiz propet aban Aisaia ari lop houlorizaronañ hezarihö tohopekezavoz epat batam menahan hez,

> Añarab eperi giz nenañinañ nem abatao bat hel batamah, oñ
> parum loporizaroh nemaz homeamah bon. **7** Ma ham aban nariz
> hahan hezañiz homet añarab modarin pot mañamah, ‘Godihö
> darim tohokazao hahan hezat ev arin añamegig, hatevetet baval
> hahozei,’ Pot haovai samahaek, nem abatao bat hel batat hez-pov
> betezao ravamah. *Aisaia 29:13*

8 Met rotap Aisaia arimaz pot menahan hezaek ari Godiz ñetiv betet arim iz mimiholoz ñetï kateñ baval hameg, povoz Aisaia pot menahan hezavoz rotapuv aritï ok ou ravamah.” Iesu pot parun mañah.

9 Met Iesu pot manat parun pat, “Ari Godiz ñeo elat arim iz mimiholoz tovai emooh-povotihar homet, Dei tin ev tameg, pot ari homeameg. **10** Met batam Mosesihö ñetï katë hahan hez-epovokaro ari hodad hakez. Arim nonopur papapuz abatao bat hel batat tin metovai sohozei. Met modao ev, nap pim nonopur papapuz ñetï horiv hapanez pop ur ñomepek. **11** Oñ ari ñetï epovokaro elat pot hameg, ‘Met aban nap pim nonopur papapun epat mañapan, “Amair, Apai aripim monï nas ne eñizat anomaz zait toh, oñ monï pos God manomaz au hamañohoek rekot ne arip naanotü.” ’ **12** Met pot hamah-pop pim hamahat tamahan ari piin etet pot mañameg, ‘Ni tin teñ, povoz nim nonopur papap nameñizotü.’ **13** Ari pot hamegiek arim iz mimiholoz añovai emooh-pot baval hat God arim nonor pap tin metohopekez añahan hez-pov elat ritou tameg. Met hamoh-epovoz zut ari ahoam mod natuz taput tovai sameg.” Pot pi paru porin mañah.

Añarab bahorï avatamahao ev
Matiu 15:10-20

14 Met pot hahapuh Iesu añaraboz maot as hahan emahan parun epat mañah, “Ari mapori nem ñetivon hatevetet tin hodadeo bei. **15** Met gipiz natü aban nap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namahan kohat loporih sat aban pop bahorï navat, oñ tairatü loporitihanañ homeamahan em berevamah-potuhö aban pop bahorï batamah. [16 Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tin hodad ravei.]"

17 Met pi parun pot mañat zeimakeh sa lokahan pim mañairooh-abanari lokat ñetï mañah-povoz kapotaz piin at mañah. 18 Tahan pi parun epat mañah, "Met añarab modariz kut tat hezat ari amun kut tegi? Met gipizor tairatü hezan ari bat nameg-potü loporizaroh er horat arim hodadeo bahorï naavat, 19 oñ zasiz nonorotï samahan har beteameg." Met ñetï epov Iesu hahan paru hatevetehan gipiz mapotü tin nookazatuhar ravah.

20 Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met loporizarotihanañ homeameg-epotuhö berevat 21 ari añarab bahorï avatamahatü ev, home horiv, biz bogï tao, ma givogivor, abanap men ñomao, 22 ma betezam nae nap bao, ma modapuzain etet zait tao, ma ñetï moreg hapanezao, heris bat hel batao, ma modariz ñetï horiv hapanezao, ma horiv tat tu naravao, ma hodadeo bonoriz zut tamah-pov. 23 Met nonair nai potuhö añaraboz loporizaroh het berevat Godiz taevavok añarab map bahorï batamah." Pot parun mañah.

Añ nap Iesuz homeo badae batah
Matiu 15:21-28

24 Met Iesu zei pot betet Taia zeitaz totoi sah. Tat pi zei namakeh lokat iz ravat hepanen añarab hodad nat hepanez pi zait tat heh, oñ pi pot iz ravat hepanez rekot bon. 25-26 Met poek Zuda añap bon, oñ añ patap Siria zeisik Pinisia zei potakanañ añ pop emat poek hehan pim ñarip pitup menat heh. Tahan añ pop Iesu emat poek heh-ñetiv hatevetehapuh, pi emat Iesuz eñañik rariñ rez bareñahapuh pim ñarip pitup menat hehaek ruapanez Iesun ahoam mañooh. 27 Tahan Iesu añ popun epat mañah, "Met ne ñaroholoz gipiz bat beteman hadeholoam napane? Evo, pot toman tin naravotü, povoz garos ñarohol gipiz manom." Pot piin mañah. 28 Met piin pot mañahan añ pop Iesu meñizapanez homet epat mañah, "Kar nem Ahop, ni rotap ok nañeñ, oñ ñarohol revah het gipiz namahan teritü irih zei ogolerah ñodamahan, hadehol emat namah."[f] 29 Met pi pot hahan Iesu piin epat mañah, "Ni tin hodad tat okat hañ, povoz petev pitup nim ñarip menat hehaek havetet sahag, ni maot sat eterë." 30 Pot mañahan añ pop borourat pim zeimakeh sahapuh etehan, ñaripuh pitup menat hehaek betet sahan pim holorumetak tinap ravat orat heh.

Ñeo nak hehap batin batah

31 Met pot tat Iesu Taia zei potaz totoi hehaek betet bal hat Saidon zeitak sat berevahapuh Dekapolis zeisizañ am sohot Galili iv havevok sat berevah.

---

[f] **7:28** Pavar 28 -Met Zuda añarab paru añarab patariz homet, "Hadehol ok," pot haoh, povoz ñetï epovok Iesu Zuda añaraboz ñaroholotï zu tat mañah, met añarab patariz hadeholotï zu tat añ popun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Tahan paru aban nap hat koveñ unun manat hehan ñe pitiv haoh-nap
pihaz bat emah. Tahapuh paru Iesun epat mañah, “Nim maras aban epopuh
biiken tin ravapan.” Pot ahoam mañooh. 33 Met pot mañoohan Iesu aban pop
bat añarab betet parup main ravat sat hehapuh Iesuhö pim marañariv aban
popuz hat koveñik meehapuh pim marapuk gim lolov ñizat marap maot aban
popuz tañarah biih. 34 Tahapuh pi abaratï etehapuh emiv ahoam meet parum
ñevonañ pot mañah, “Epata.” Met ñe hah-epovoz kapot ev, Borö hap.
35 Met pot hahan aban popuz hat koveñir ñeo tin ravah. 36 Met pot metovai
Iesu añarab pim nakoe het eteh-pori modarin mañapan hezavoz ah ñeo
parun mañah, oñ paru pori pim ñeo elat rez kek tat am bar mañovai sooh.
37 Toohan paru hateveteh-pori agol atat pot haoh, “Ui, nonair nai mapotü
pi map tin tamah. Tat pi hat koveñ unun manat het ñeo nak hezari batin
batamahan maot hatevetevai ñeo haovai tamah,” pot haoh.

Añarab ahovokaro gipiz manah
Matiu 15:32-39

8 1 Met pot tahan tokat añarab ahovokaro maot emat topourat heh-
poek am hehan pim mañairooh-abanarin mañahan emahan Iesu
parun epat mañah, 2 “Met añarab eperi dari honeo hegin alizañ 3 bon
tahan paru gipiz bonoriam hez, povoz ne parumaz zakep netamah. 3 Met
paru nari hotohanañ emahapuh gin hezaek, parum zeitakarohaz meeman
nonoroh sohot ginaz et nin tat ñodapan hezavoz ne homeamoh.” 4 Pot
Iesu parun mañahan paru pat, “Met ham mop hatarah eveg, taekanañ
dari gipiz bat añarab ahö epovokaro manakan paru napanez hameñ?”
5 Pot hahan Iesu parun hañiv epat at mañah, “Arim gipiz tairatü belaez?”
Pot pi mañahan paru pat, “Deim bereñ 7 nen bavelegin hez.”
6 Pot mañahan Iesu añarab maporin hamarah toutapanez mañahan paru
toutahan pi berë poñ bat Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-
abanarihö bat añarab poek hehari manapanez manah. Tahan paru berë poñ
bat añarab manovai sah. 7 Met parum pis goe nari honeo bat emoohaek Iesu
bat Godin pisiholoz biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanarin epat
mañah, “Pis eperi amun bat manovai sei.” Pot mañat manah. 8-9 Tahan paru
bat manovai sahan nohot kaev ravat teritü bizat hehan mañairooh-abanari
hou kitü 7 basat bavelahan beo rezah. Met gipiz manahan nah-pori ahoam
4 tausen poek heh. Met Iesu añarab pori parum zeitakarohaz maot meehan
sahan, 10 pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat toutahapuh iv
havevozañ sohot Dalmanuta zei posik sah.

Paru red navon etepanez haoh
Matiu 16:1-4

11-12 Met tokat paru Parisi aban nari emat Iesun at mañohot heh. Tat pi zu
metapanen tair tapan homet epat mañah, “Met petev ni red magei deim et

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

narë hez-nao God kez ahov nanapanen teken dei etekapuh nim kapotaz hodad ravak." Met pot mañahan Iesu pim homeo honoñai tat, "Beuo," hat pi epat parun mañah, "Met tairaiz ari añarab eperi neohö red ahö nao arin añairoman etepekez neen nañameg? Met arihö nemaz homeo badae batepekez hat petev neohö red nao arin naañairotü." 13 Pot hat pi paru betet pim mañairooh-abanarinañ paru boutitak helat iv havevoz karomasitï sapanez sah.

Erodir Parisiholoz noohatü nainotuz mañah
Matiu 16:5-12

14 Tahapuh paru mañairooh-abanari boutitak helat iv havevoz karomasitï sapanez gipiz nat nav, oñ am unun manat berë honet boutitak oraehan bat sah. 15 Tahan Iesu parun epat mañah, "Ari hatevetei, met Parisi abanarir Erodiz gipiz namahatü nohot horï ravepek hezag, ari tovai potü bat notunei." 16 Pot Iesu aban poriz homet mañahan paru kut tat parumam epat kil nae nap mañah, "Met darim gipiz nakaz natuz unun manat emegivoz okat añah batah." 17 Pot paru kil nae nap mañoohan Iesu parum haoh-pov hodad hatat pi parun epat mañah, "Met tairaiz arimauhö gipiz bat naemavoz nae nap mañameg? Ma petï arim hodadeo bon hezan nem kezavoz ari loporizaroh kut tat hez. 18 Met arim etañ hakez, oñ tairaiz ari tin et narë? Ma nem gog kez toh-epeñiz ari zuam unun manegi? 19 Met ne bereñ 5 bapezat abanari ahovokaro 5 tausen manohon paru nohot kaev ravahan kitü tair ari gipiz teritü baveleg?" Pot at mañahan paru pat, "Hou kitü 12 potuk baveleg," pot hah. 20 Tahan maot at mañah, "Met bereñ 7 bapezat añarab ahovokaro 4 tausen manohon nohot kaev ravahan kituk tair baveleg?" Pot mañahan paru pat, "Hou kitü 7 potuk baveleg," pot hah. 21 Tahan pi parun pat, "Met pot tohon nem kezavoz ari hodad natam heza?" pot mañah.

Etañ kut tat hehap batin batah

22 Met paru iv havevozañ sohot Betsaida zeitak berevah. Tahan añarab poekari aban etañ kut tat heh-nap bat emat Iesu aban popuz etañik maras biipanez mañah. 23 Tahan aban kut popuz marasiz bat zei iñivavok basat pim gim lolov aban popuz etañik ñizahapuh pim maras biit epat at mañah, "Erom, met ni nain eteñi, ma et narë?" 24 Pot mañahan aban etañ kut tat heh-pop epat hah, "Met ne añarab narin eteamoh, oñ paru ziñiz zut het samah." 25 Pot hahan Iesu pim maras aban popuz etañik maot biihan pim etañ ligilahan nonair nai mapotun tin eteh. 26 Tahan Iesu aban popun epat mañah, "Ni tovai nem netohovoz añarab zei okatakarin bar mañovai sotun." Pot mañat meehan pim zeimakeh sah.

Pita Iesuz kapot bar hah
Matiu 16:13-20; Ruka 9:18-20

27 Met Iesur mañairooh-abanari heh-poek betet zei ahö nataz abatao Sisaria Pilipai mañooh-potaz nakoe zei goeñikaz sapanez sooh. Tat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nonoroh sohot pim mañairooh-abanarin epat at mañah, 28 "Met paru
añarabohö nemaz homet tairap hamah?" Pot hahan paru pat, "Aban
narihö nimaz, 'Zoan ivoh memeohap ok,' pot hamah. Met mod narihö
ni Elaiza batam hehap hamah, Met mod narihö ni propet aban batam
heh-mod nap hamah, pot paru nimaz hamah." 29 Pot paru piin mañahan
Iesu parunahon at mañah, "Met arimauhö nemaz tairap hameg?" Pot
hahan Pita pat, "Ni Kristo, Godihö eñizekez au hahan hezap ni ok."
30 Pot mañahan pi paru añarab modarin Pitaz piin mañah-pov mañapan
hezavoz ah ñeo mañah.

Iesu ñomat maot bal hapanez hah

Matiu 16:21-28; Ruka 9:21-27

31 Tat pi parun epat mañah, "Met dari Zudaholoz koravorir aban
anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñetï kateñiz
mañairaholohö ne Añaraboz Nanep kos rez nanat kakam ahov netapan.
Tat paru mod narin mañapanen ne navat ur noñomapanen au aliz
nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviriri navatapanen maot ne bal
haom." 32 Met pi ñetï pov ourah paru hodad tapanez bar mañahan Pita
kaev ravat pi Iesu bamain batat pim ñomapanez ñetï hahavoz kez ravat
piin mañah. 33 Tahan Iesu borourat Pita kos rez manat pim mañairooh-
aban modarin etet pi Pitan ñai mañat epat hah, "Seten, ni Godiz
hodadevok het okat nak, oñ ni nimauz homevokam okat hañig, ne zei
nanat sa."

34-35 Met pot hat añarabor pim mañairooh-abanariz as hahan pihaz
sahan pi parun epat mañah, "Met tairap nenañ emohopanez pop ne
nemauz zaitiv betet nem Papapuz hahat baval hat pim zaitivok samoh-
povoz zut pi pop nem tamahot am tovai emohot pot homehopan, Met
ne Iesuz zaitivok sohoman modari honoñai tairao netapanez ma ur
noñomapanez hapanezarah ne kaev ravat ñaihet tat pi navetetü. Pot
ner nem ñetï tinavoz homet emookez pop nenañ honeo pohao tin het
hekë. Oñ nap pim heris tin hepanez homet ñaihet tapanez pop pohao
tin naketü, oñ horï ravapan. 36-37 Met nap pi hamarah nonair nai map
hez-potü bat hepanepuh Godiz ñetiv hatevetet betet tohopanez pop
ñomapanen pim nonair nai bat het tovai sohopanez potunañ pim tin
hepanez pov rekot maot zum tapane? Evo, met pi tin hepanez rekot
potunañ zum natotü, povoz pi tin naketü. 38 Met aban nap añarab horï
tamahariz ñaravatak het pi nemaz ma nem ñetivoz kaev ravat hepanen,
tokat ne Añaraboz Nanep nem Papapuz kezavor alizavonañ ou ravat
enzol tinarinañ honeo eromazarah aban popuz tapanez taput ne metat
kos rez manom," pot mañah.

9 1 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Ne rotap epat arin
añom. Tokat ari eperihanañ nari nañom biriri hepeken God arim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

koravopuz masakavoz roketak hepekez pov kezavonañ ou ravapanen etepekepuhoh tokat ñomepek," pot mañah.

Iesuz heris pat ravah-ñetiv
Matiu 17:1-13; Ruka 9:28-36

2 Pot mañahan au alizañ 6 bon tahan Iesu Pitar Zemisir bosip Zon bavizat agarë revah ropovok sahapuh paru nenari heh. Tat Iesuz heris pat ravahan, **3** pim dimip dimir giv sopusinañ ivov beteamegin aer ravamah-pot narav, oñ map aer ravat peñ hat hehan paru eteh. **4** Met pot tovaiam propet aban batam heh-nañariv parupim abatavokaro Elaizar Moses ou ravat Iesunañ paru ñetiv hahot hehan **5-6** paru etet ñaihet ahov tat Pita tin hapanezao bon ravahan betezam Iesun epat mañah, "Añairameñip ae, dari ev tin hez-povoz biñ ravohog, rekot zei goe nañ nim namak, ma Mosesiz namak, ma Elaizaz namak pot demak." **7** Pot mañovaiam unit emat paruh rau rau tahan un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, "Met nem rop ok, nem loporï pihar manat hez, povoz ari pim ñetiv hahopanen tinam hatevetehozei." **8** Pot haovaiam paru maot etehan unitar aban modañariv bon tahan Iesu nenapuam heh.

9 Tahan paru dañevok hehaekanañ er horahapuh Iesu ganö paru revah het etet hateveteh-ñetï pov modarin mañapan hezavoz ah ñeo mañah. Oñ hepanen pi Añaraboz Nanep ñomapanezaekanañ maot baviririï batapanen bal hapanez porahahoh paru ñetï pov añarab modarin bar mañohopan, pot parun mañah. **10** Pot mañahan paru ñetï pov unun naman, oñ am homeme het parumau nae nap epat mañooh, "Met ñomat maot bal hapanez ñetï añamah-akavoz kapot tair?"

11 Pot hahapuh paru piin at mañah, "Met paru aban ñetï kateñiz mañairaholohö pot hamah, 'Met Elaiza propet aban batam heh-pop garos ou ravat hepanen tokat Kristo Godihö au hahan hezap ou ravapan,' pot paru hamahavoz kapot tair?" **12-13** Pot hahan Iesu pat, "Met rotap Elaiza garos ou ravat Kristo erapanez nonor ba oñ batapan, pot hahan hez, oñ ne arin epat añom, Elaiza haemat hatovai emooh. Tahan Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat añarab nari parum zaitivoz hehat horiv piih metooh. Met ne Añaraboz Nanepuz netapanez tep potak tairao menahan hez? Met tokat pim metahavoz zut ne amun kos rez nanapanen kakam ahov hatevetem, pot menahan hez." Pot Iesu parun mañah.

Iesu ro pitup batin batah
Matiu 17:14-21; Ruka 9:37-43

14 Met mañairooh-aban modari hehaek paru er horahan añarab ahovokaro parunañ honeo heh. Tahan aban ñetï kateñiz mañairahol Iesuz mañairooh-aban porinañ ser nae nap haoh. **15** Met pot haohan añarab ahö povokaro etehan Iesu emahan paru biñ ravat zuam pihaz sahapuh hah,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Deim ahop ae, ni ev haemeñi?" pot mañahan 16 pi pim mañairooh-abanarin epat at mañah, "Met ari parunañ ñetï kez tairao haogin ne emoh?"

17 Met pot haovaiam añarab poriz ñaravatakanañ aban napuhö Iesun epat mañah, "Añairameñip ae, met nem rop pitü horï napuhö pim ñeo bavon batat hez. 18 Met pitü pop orah rezah pi baveteamahan hamarah sa ñodat pim gitahav men tep hat gihov reet emamahan pim heris teperat oraez. Pot tamahaek ni batin batekez hat ne bat ev emohon, ni naem heñin nim mañairameñ-aban eperin pitup ruapanez hat mañoh, oñ paru bapap tah." 19 Pot hahan Iesu pim loporih honoñai tat pim mañairooh-aban porin pot mañah, "Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet nemaz homeo badae navat hezavoz homet arimaz nem loporih honoñai tamoh, oñ arinañ am heman tairarah ari nemaz tin homeo badae batepek?" Pot hat epat mañah, "Ari ro hameg-okop bat ev emei." 20 Pot mañahan paru rop bat emahan pitup Iesun etet rop bavetehan hamarah sa ñodat tur tem hat havoe havoe tahapuh pim gitahav men tep hat gihov reet emahan pim heris dei dei tah. 21 Tahan Iesu ro popuz papapun at mañah, "Tairarahanañ kapot tat pi okat tamah?" Pot hahan papap pat, "Batam pim goerahanañam okat tamahat ok. 22 Met pi ñomapan hat pitü okopuhö itiñader iverih baveteamahag, ni rekot pi meñizekë homet deipimaz zakep tat meñiz." 23 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met tairaiz ni ne nenapuhö nim rop meñizomaz hameñ? Met ni amun Godiz homeo badae batekë, povoz nimauhö rekot epop batin batekë." 24 Met pot hahan ro popuz papapuhö epat mañah, "Ne Godiz homeo aviam badae batohoek, ni ne neñizeken nem homeo pimaz badae batoh-pov map ahö ravapan."

25 Pot mañah-porah añarab ahovokaro emat kin kin tahapuh pi ba atalip metapanez tat hehan Iesu etet pi pitü horï popun epat ser mañah, "Ni pitü epop ro epop menat hezan ñeo nak ma hat navet hezaek, ne niin epat nañoh, Ni ro epop betet berevat sekepuh maot emat pi menotun." 26 Pot mañahan pitup hel hel horiv hat rop betet berevat sah. Tahan ro pop ahoam dei dei tahapuh regü ñomat oraehan añarab ahovokaro etet pot hah, "Rop hañomah." 27 Pot haohan Iesu pim marasiz bat baval hahan pi bal haz rouvah.

28 Pot tahapuh Iesu pim mañairooh-abanarinañ zei namakeh sat parum main hehapuh at mañah, "Met dei pitü okop harueg, oñ tair tat naverev tah?" 29 Pot hahan pi parun epat mañah, "Met ari Godin tin mañ mañohopek, povozahoh rekot pitü kez okopuz zutari ari ruepek, oñ ari pitü pori ruepekez non mod naorö bon." Pot parun mañah.

Iesu ñomat bal hapanez maot hah

Matiu 17:22-23; Ruka 9:43-45

30 Met paru zei pot betet Galili zeisizañ sohot Iesu pim mañairooh-abanarin maot mañapanez homeh, povoz añarab modarihö parun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etet hodad tapan hezavoz parum main ravat sat hehapuh, 31 pi parun epat mañah, “Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin mañairapanen navapan. Tapanen paru ne ur noñomapanen heman, aliz nasikaro bon tapanen aliz zeirevaizasik maot baviririï navatapanen bal haom.” 32 Pot mañahan paru pim mañairooh-abanari ñetï povoz kapotaz basaem tahapuh paru piin kapotaz at mañapanez ñaihet tat am heh.

Tairap pi ahop ravat hepan?
Matiu 18:1-5; Ruka 9:46-48

33-34 Met paru nonoroh soohapuh mañairooh-abanari paruhanañ tairap ahop ravat hepanen modari pim irih hepanez ñetï pov hat nae nap ser haovai soh. Met paru pot haovai sohot Kapaneam zeitak sat berevat zei namakeh lokat hehapuh Iesu parun at mañah, “Met dari nonoroh emoogiek ari ñetï kez tairao nae nap mañovai emoog?” Pot mañahan paru tu ravat ñe hañiv piin namañ.

35 Met pi pot hat toutat pim mañairooh-aban porin pim nakoe emat toutapanez mañahan em toutahan parun epat mañah, “Met aban nap abat ahovonañap ravapanez zait tapanezap pi añarab modari pim gogov tohopanez namañotü, oñ pi paru meñizat parum gogot am metohopan. Tapanen Godiz taevavok pi aban ahop ravat hepan.”

36 Pot mañat Iesu ñaro goe nap parum ñaravatak hehaek pi ba opitit hehapuh parun epat mañah, 37 “Met tairapuhö nemaz homet ñaro goe epop, ma pim zut mod napuam meñizat tin metapanez pop ne amun ok neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat hepan. Met aban ne neñizapanez pop ne main naneñizotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-pop amun ok meñizapan,” pot mañah.

Darim gogov bahorï navatotuz pop pi eñizohopanezap ok
Ruka 9:49-50

38 Pot hahan Zon epat mañah, “Añairameñip ae, met dei etegin aban nap nim abatao hat pituhol ruoh, oñ pi darinañ honeo nakezapuhö pot tooh, povoz dei pin, ‘Evo, ni okat totun,’ pot mañeg.” 39 Pot hahan Iesu parun epat mañah, “Evo, ari tovai bagaa batotunei. Met aban nap horï hepanezari nem abatao hat batin batohopanez pop piuhö nemaz ñetï horï nao hapanez rekot bon. 40 Met aban tairap darim gogot bahorï navatotuz pop pi dari eñizohopanezap ok. 41 Met ne arin rotap epat añom, ari nem gogov tovai sohopekepuh ivovoz horï ravepeken aban tairapuhö, Kristoz gogov tamahari ev, pot homet ari eñizat ivov holat anapanez aban pop tokat pim tin pot etapanezavoz hañ tinao havapan,” pot mañah.

Nonair nai horitü betepan mañah
Matiu 18:6-9; Ruka 17:1-2

42 Pot mañat maot epat mañah, “Met ñaro nemaz homeo badae batat hepanezariz nap mod napuhö moreg metapanen pop non horioroh maot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sapan, povoz moreg metapanez pop vhañï horiv tokat bapan. Met moreg namet hepanezaratiam mez kerë hat iv havevok sa ñodat emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. *(Met pi garos ñomapan, povoz pi Iesuz homeo badae batat hepanezap moreg metat bahorï batapanezavoz tokat hañ horiv navotü.)*

43-48 Met ni nap nim mar nasihö horï nao tekez navat sapan, povoz mar pos el beteken sapanen non tinaoroh sohot tin hekë, oñ nim mar pos am hepanen itiñadek nevetepanen horï ravat hekë hezavoz ev hamoh. Met ni nap nim eñ nasihö horï nao tekez navat sapan, povoz eñ pos el beteken sapanen non tinaoroh sohot tin hekë, oñ eñ pos am hepanen itiñadek nevetepanen horï ravat hekë hezavoz ev hamoh. Met ni nap nim et navohö horï nao tekez zaitiv netapan, povoz et pov batiz beteken sapanen et honevonañap Godiz zei tinasik tin sekë. Oñ nim et houlovokaro am hepanen ganö non horioroh sohot itiñadek nevetepanen horï ravekë hezavoz ev hamoh. Met poek porporohol parum heriñik nohot hezan nañom hez, ma itiñad amun naupiz am hez. **49** Met it poñadek ñadohot hepanezari horï ravat hepan.

50 Met guaivet tin nat ok, dari gipizoh beteamegin tin muz tamah. Oñ guaivetaz muzeo bon tapan, povoz tair tat dari maot bamuz batak? Evo pot nao takaz nonor bon. Met nem ñetiv guaivetaz tamahat arim loporizaroh muz tat hepanen ari añarab arim modarinañ tin het meñizohozei," pot mañah.

Añarab nae nap bat het kaev nametotü
Matiu 19:1-12; Ruka 16:18

10 **1** Met Iesu zei pot betet Zudia zeisik Zodan iveriz karomasitï sah. Tahan añarab ahovokaro pim nakoe maot emat topourahan pim toohat pi Godiz ñetiv parun mañooh.

2 Met pot toohan Parisi aban nari pim nakoe emat Iesu ganö nao hapanen paru pi bapan hat homet moreg piin epat at mañah, "Met aban nap rekot pim añap kaev metapanen sapane?" **3** Pot mañahan Iesu parun ñetï hañiv epat mañah, "Met Mosesihö tairao menahan hez?" **4** Pot mañahan paru pat, "Piuhö aban tairap pim añap kaev metat betepanez homepan, povoz pi tepaek pot menapan, Ne nimaz kaeveg sa. Pot menapanepuh añap manat zei manapanen sapanez Moses menahan hez." **5** Pot hahan Iesu parun mañah, "Met Godiz ñetiv paru nari hatevetet betet gagañ heleñiz zut ravah, povoz Moses pot añap zei manapanez ok paru porin mañah, **6** Oñ batam God maok nonair nai matut tahaekanañ nae nap bat hekazao ou ravah. Povoz met abanapur añap matut tat **7** pot hah, 'Met aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen **8** parup herï hones ravat hepan.' **9** Pot God hahan hezaek met aban ro nap pim nonor pap betet ñari añ nap bapanen, God parupim herisikaro bahoneo batapanezaek parup berat main main maot naravotü."

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Met pot mañat paru zei namakeh maot sa lokahapuh pim mañairooh-
abanari pot mañahavoz piin at mañah. 11 Tahan pi parun epat mañah,
“Met aban nap pim añap betet añ modap bapan, povoz aban popuhö pim
añ maup bahorï metat añ mod bapanez pop givogipuz zut bat hepanen
piitï horiv am hepan. 12 Met añ napuhö pim abup betet abü modap bapan,
povoz añ popuhö abü maok bapanez pop givogipuz zut bat hepanen piitï
horiv am hepan,” pot mañah.

Ñaro goeri Iesuhaz bat emah
Matiu 19:13-15; Ruka 18:15-17

13 Met añarab parum ñaro goeri Iesuz nakoe bat emapanen pim marañ
parum heriñik bizapanez zait tat paru bat emahan mañairooh-abanari
parun ñai mañat, “Sei, sei,” pot mañah. 14 Pot ñai mañahavon Iesu
hatevetet kaev ravat pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Evo, ari tovai
paru bagaa batotunei, oñ zei manepeken ñaro goe okori nehaz bat emap.
Met ñaro goe okori, ma parum zut ravat hepanezari, Godiz masakavoz
roketak hepan, povoz ari gaa tepeken paru nehaz bat emap. 15 Met
rotap epat añoman hatevetei. Ñarohol parum papaholoz irih het tovai
samahavoz zut aban tairap Godiz irih het natotuz pop pim masakavoz
roketak rekot naketü.” 16 Met pi pot hat ñaro goeri honep honep ba opitit
pim maras parum gagañik biihapuh, “God ni kezao nanohopanen tin
hekez ok nañamoh,” pot mañah.

Nonair nai ahotunañapuz ñetiv
Matiu 19:16-30; Ruka 18:18-30

17 Tat Iesu bal hat sapanez toohan aban nap porü hat emat pim nakoe
rariñ rez bareñat[g] epat at mañah, “Añairameñ-tinap, met ne tair tohoman
nem tin pohao het hemaz pov nanapan?” 18 Pot mañahan Iesu piin hañiv
epat mañah, “Met God nenap pi tinapug, ni tairaiz nemaz Añairameñ-
tinap neen nañeñ? 19 Met ni ñetï kateñir ah ñe epeñiz hodad. Ni tovai
mod nap men ñomotun, ma ni tovai aban modapuz añap botun, ma ni
tovai givogï totun, ma ni tovai aban modapuz ñetï moregao haotun, ma
ni tovai moreg hat aban modapuz nonair naitü botun, met nim nonopur
papapuz abatañ bat hel batat tin metovai sohoz.” 20 Met pot mañahan
aban pop Iesun epat mañah, “Erom, ne goerahanañ tin tovai emohot
petev ñetï katë map hameñ-okoñ baval hat hatovai emamoh.” 21 Pot
hahan Iesu piin etet pi loporï manat piin pot mañah, “Met ni hon navoz
tin homet nakez, povoz sat nimotü map bat gamö reet modari maneken
monis nanapanen, ni monï pos bat paru añarab monis bonori manovai

---

[g] **10:17** Pavar 17 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sekepuh emeken nenañ honeo deip sohopain. Met ni pot tekë, povoz tokat abarah seken Godihö pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hekë." 22 Pot mañahan aban pop ñetï povon hatevetehapuh pim nonair naitü ahoam oraeh, povoz pim loporï honoñai ahoam tat zakep heris ravat borourat sah.

23 Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin et mereet pot mañah, "Met aban nonair nai ahoam biamahan oraezari boi tatahoh Godiz masakavoz roketak sat hepan." 24-25 Pot hahan pim aban pori ñetï povon hatevetet home midin tat hehan Iesu maot epat parun mañah, "Erohol, met bol kamer ahö nap dimiñ meameg-ba napuz puioroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut paru nonair nai ahotunañari Godiz masakao roketak sat hepanez bapap tat honoñai ahov tapan." 26 Pot hahan aban pori home midin tat parumam nae nap epat mañah, "Ui erohol, povoz tairari God pim bapanen tin hepan?" 27 Pot nae nap mañoohan Iesu parun etet epat mañah, "Met añarab parumauhö añoh-okat rekot natotü, oñ God nonair nai mapotuz tin tamahapuhö rekot paru poek sapanez nonor ba ou batapan." 28 Met pot hahan Pitahö Iesun epat mañah, "Met ni hatevet, dei deimotur deimeri betet ninañ dari emameg." 29 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, "Ne rotap arin añamoh, tairap nemaz homet nem ñetiv añarab modarin mañovai gogot tohopanez hat pim zeir hamar, ma nonor papar bosir sau, ma ñarohol betet sohopanezap, 30 Godihö ev ham eparah mamog bat het betet sohopanez potü ritou metat hañitü ahoam pi manapanen, pim zeir ham modarar añarab modari pim nonor papar naner bos pot bavatat hepan. Met pi nem gogot tin tovai sohopanen añarab nemaz kaev ravapanez porihö pi bahorï metat kakamao manohopan, oñ tokat pi abarah Godinañ pohao tin het hepan. 31 Met petev añarab ahö abatañinañ ravat hezarihanañ nari tokat porah abatañ bonori ravat hepan, oñ petev añarab abatañ bon hezarihanañ nari tokat abatañinañ ahori ravat hepan." Pot Iesu parun mañah.

Iesu ñomapanez maot mañah
Matiu 20:17-19; Ruka 18:31-34

32 Met Iesur pim mañairooh-abanari paru Zerusalem zeitak sapanez nonoroh soohapuh Iesu garos soohan pimeri pim tokat sooh, met aban Zerusalem zeitak heh-pori batam Iesuz kaev ravat urapanez haoh, povoz soohan paru pimaz zakep tat home midin tat heh, met parum tokat añarab sooh-pori ñaihet tat haovai sooh. Tahan Iesu pim mañairooh-abanari 12 pori bamain batat pi maot piih metapanezavoz homet epat parun mañah, 33 "Met arin añoman hatevetei. Petev dari Zerusalem zeitak sakan ne Añaraboz Nanep aban nari ne navapanepuh aban anumaihol bareñ elamahariz ahorir aban ñetï kateñiz mañairaholohaz navat sapan. Tapanen paru ñeo hat ne ur noñomapanez ñetiv bahon

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batapanepuh paru aban pat Godiz hodad natarihaz navasapan.
34 Tapanen aban pat porihö nemaz ñetï horiv hapanepuh neen ñaike
nañat gim lolov neñizat birepenañ nourat zirah ur noñomapan. Tapanen
aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviririï navatapanen ne maot bal
haom," pot mañah.

Zemisir Zon Iesun mañahat ev
Matiu 20:20-28

35 Met Sebediz roñariv Zemisir Zon, parup pim nakoe emat epat
mañah, "Añairameñip ae, met deip niin naiz at nañakaz zait tat ev
emegig hakaz pot ni deip am etekë." 36 Met pot hahan pi parupin epat
at mañah, "Met arip neohö tairao etomaz zait tat het hag?" 37 Pot at
mañahan parup piin epat mañah, "Met tokat ni abat ahovonañ ravat het
añarab maporiz korav ravat hekez porah deip nim irih het aban garos
ahoñariv ravat nim okat epat toutat hekaz zait teg." 38 Pot parup hahan
Iesu parupin epat mañah, "Met aripim neen at nañameg-okovoz kapot
arip tin hodad nat. Met tokat nem herisik kakam ahov netat bahorï
navatapanen hatevetemaz pov arip amun rekot hatevetepeke?" 39 Pot
mañahan parup piin epat mañah, "Met rekot deip ninañ honeo het
kakamao hatevetek." Pot hahan Iesu parupin maot epat mañah, "Met
rotap tokat aripim herisikaroh amun kakam ahov etapanen hatevetepek,
40 oñ arip ahoñariv ravat nem okat epat toutat hepekez neohö rekot aripin
naañotü, oñ tairari nem Papap pimauhö an tat au hakahan hez-nen pori
pot ravat hepan."
41 Met pim mañairooh-aban modari paru ñetï povon hatevetet Zemisir
Zoniz mogao tah. 42 Tahan Iesu paru maporiz as hahan emahan pi parun
epat mañah, "Met ari hodad, añarab Godiz homeo badae navat hezariz
aban ahori kez tat hezaek añarab bat hor batamahan orah rezah aban
ahö poriz irih het parum hamahat am tamah. 43 Met tovai ari parum
tamah-taput totunei, oñ ni tairap ahop ravekez homekez pop ni paru
modari meñizovai sookezap pot ravat hekë. 44 Ma ni aban nap nim
modariz garosik ravat hekezap nimauz zaitivok nasotü, oñ ni añarab
mapori meñizovai parum hahopanezat tovai sohokë. 45 Met ne Añaraboz
Nanep eveg, añarabohö ne neñizat nem gogov netohopanez homet naem,
oñ neohö ñomat añarab ahovokaro meñizat parum horï tamahañiz hañiv
bomaz emoh," pot mañah.

Iesu etañ kut nap batin batah
Matiu 20:29-34; Ruka 18:35-43

46 Pot mañat Iesur mañairooh-abanari paru sohot Zeriko zeitak
berevahapuh poekanañ pim mañairooh-aban porir añarab ahovokaro pinañ
honeo paru zei pot betet am sapanez soohan naek non helevavok aban etañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kut tat heh-nap toutat heh. Met pim etañ kut tat hehan orah rezah pi poek het añarabon monisir nonair naitü manapan hat mañ mañohot hehap, pim abatao Batimeas, met pim papap Timeas. 47Met Iesu emoohan paru, “Iesu Nasaret zeitakap emamah,” pot hahan pi hatevetet ñeo ñarah epat hah, “Iesu Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat neñiz.” 48Pot mañahan añarab modarihö piin ñai mañat epat mañah, “Erom, ni tovai okat haotun.” Pot mañahan pi ahoam maot taput hah, “Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat neñiz.” 49Pot hahan Iesu hatevetet gaa tahapuh epat mañah, “Ari piin mañepeken ev emap.” Pot mañahan paru aban etañ kutapun mañah, “Erom, Iesu nimaz as hamahag, biñ rav. Tat bal hat pihaz sa.” 50Pot mañahan pi pim dim revahap baar betet bal hat Iesuz nakoe sah. 51Tahan Iesu piin pot mañah, “Met neohö ni tair netomaz hat hameñ?” Pot at mañahan aban et kutañinañ popuhö piin epat mañah, “Añairameñip, nem etañ kut tat hezaek ni haken ligilapanen tin etemaz zait toh.” 52Pot hahan Iesu epat mañah, “Kar, nim homeo neohö batin navatomaz badae bateñ, povoz ni ok tin haraveñig, tinam sohoz.” Pot Iesu mañahan nen tapuraham pim etañ ligilahan tin etehapuh pi Iesunañ honeo nonoroh sooh.

Iesu Zerusalem zeitak sah

Matiu 21:1-11; Ruka 19:28-40; Zon 12:12-19

11 1Met paru Zerusalem zeitaz totoi heriam Oliv dañevok hon sat berevah. Met dañ povok Betpasi ma Betani zei potakaro demahan hehaek totoi sa berevahapuh Iesu pim mañairooh-abanarihanañ nañariv sapanez 2parupin epat mañat meeh, “Arip zei totoi etet hez-okotak sat etepeken bol donki rop aban nap pim revah natoutap paru kitï urapanen hepanen etet arip bavilat ev bat emei. 3Met bavilepekez tohopeken aban napuhö aripin pat, ‘Arip tairaiz emat bol okop bavilameg?’ pot at añapanen epat mañei, ‘Met darim Amip donki ro epop basakan pim gog nao tapanepuh, maot zuam meepanen bat ev emapanez hahan deip ev emat bavilameg,’ pot piin mañat bat emei.”

4Pot mañat meehan parup sat etehan bol donki ro nap zei haitokoroh paru kitï ur betehan hehan parup sat bavilooh. 5Tahan aban nakoe rouvat hehari parupin epat at mañah, “Ae, met arip tair tepekez bol donki ro okop emat bavilameg?” 6Pot hahan Iesuz parupin mañahat parun mañahan paru donki rop parup basapanez gu hah. 7Tahan parup donki rop bat Iesuhaz sah. Tat parupim dimiñariv donki popuz revah tez bizahan Iesu revah hel toutah. 8Tahan añarab ahovokaro parum dim revahari tezat nonoroh biivai soohan nari sat zi marañ ur elat bat emat nonoroh biivai sooh.[h] 9Tat añarab nari garos met nari tokat tat ahoam biñ ravat epat haovai sooh,

---

[h] **11:8** Pavar 8 -Met aban betezari donkiholok helat sooh, ma parumotü biihan basooh, oñ aban ahori osiholok ma kamereholok helat sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Epopuz homet biñ haovai sook. Met pi Godiz abat ahovonañ
emamahaek tin metohopan, povoz dari pimaz biñ ravat hameg.
10 Met batam darim iz mimiholoz ahop Devid pi parum ahop ravat
tin korav hehavoz zut aban epop darimaz tin korav ahop ravat
hepanezap ev emah, povoz God abarah hezapuz abatao bat hel
batat biñ ravat ev hameg." *Buk Song 118:25-26*

11 Met pot haovai paru Iesunañ honeo sohot Zerusalem zeitak sah. Tat Iesu kohat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokahapuh pi nonair nai mapotun etevai sat em tat garë hahan gitap bañodapanez tah, povoz mañairooh-abanarinañ paru honeo Betani zeitak maot borourat sat poek orah.

Iesu zi pik nameden mañah
Matiu 21:18-19

12 Met orat aliz zeirevaizasik paru Betani zeit betet maot emoohapuh Iesu gin ñomah. 13 Tat pi etehan zi namedez abatao pik pomed hotoh heriam hehaek Iesu ul nañ tavapan hat zi pomedekaz sahan zi pomed uloñ navadarah, povoz tae nenatam heh. 14 Tahan pi zi pomeden epat mañah, "Ni tovai uloñ maot badotü." Pot mañahan pim mañairooh-abanari povon hateveteh.

Aban nair nai zum toohari ruah
Matiu 21:12-17; Ruka 19:45-48; Zon 2:13-22

15 Met pot tat paru sohot Zerusalem zeitak sat berevahapuh Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban nari ideholor anumaihol bizahan heh.[i]

Ma mod nari parum aruñik hehan paru Romaholoz monï heleñ bat emat manoohan apokañ tat Zudaholoz monis manooh.[j] Met pot toohan Iesu emat etet abanari ruovai arü poñ bavetet id pururuahol biihan heh arü poñ amun baveteh. 16 Tahapuh ganö añarab modari zei rom povok parumotü basapan hezavoz ah ñeo epat mañah, "Evo, arimotü bat saem tohopekez non bonorö ev." 17 Pot mañat pi parun epat mañah, "Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Nem tup ahomak paru añarab mapori nemaz homet mañeo nañohopanez tupumak ev, pot hahopan. Met pot menahan hez, oñ arihö ñetï pov ba iz batat añaraboz monï ahos moreg metat bamegiek givogï tamegivoz zut ravamahan pim zei epamak

---

[i] **11:15** Pavar 15 kapotak -Met id porir anumai pori añarab bat Godiz homet bareñ elohopanez hat bat em bizat zum tat monis bohot heh. [j] **11:15** Pavar 15 pavarah -Met Roma ñai abanari Israel zei posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz monis bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat bat emat apok hañ tat Israel parumauz moniñ manahan bat poek bizooh, oñ Romaholozas poek naviz.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bahorï ok batameg.” 18 Met pot tat hahan aban ñetï kateñiz mañairaholor
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori pim pot tah-ñetiv
hatevetet pi ur ñomapanez homet nonoroz mel tooh, oñ pi ñetiñ tin
haovai emoohan añarab ahovokaro hatevetet home midin tat heh, povoz
aban ahö pori pimaz ñaihet tat am heh.
19 Met hapanezai ravahan Iesur mañairooh-abanari Zerusalem zeit
betet sah.

Zi pik pomeden etehan tahat ev
Matiu 21:20-22

20 Met orat zeirevai narah al teevai paru sat zi pik haopat mañah-
pomeden etehan map ñu ravat heh. 21 Tahan Pita povoz homet Iesun
epat mañah, “Añairameñip eterë, met haopat zi epemed horï ravapanez
ni mañeñiek ñu haravah.” 22-23 Pot hahan Iesu ñetï hañiv parun epat
mañah, “Rotapuam ne arin epat añom, Aban nap pim loporih Godiz tin
homeo badae batat, Rotap pi neñizapan, pot homet lop houlorizaronañ
naketuz popuhö rekot pi dañ okovon, ‘Ni pezat iv havevok sa,’ pot
mañapanen rekot pim hapanezat tapan. 24 Povoz ne arin epat añom, Met
arim loporizaroh Godiz tin homeo badae batat het tairai anapanez ma
eñizapanez mañ mañepek, povoz pi rekot arim mañevoz hañiv anapan.
25 Met ari mañeo hapekez porah arim modari horï tairañ etapanez
poñiz unun manat kos rez manepekepuh mañ hapek, povoz arim Pap
abarah hezap arim horï tairatü tovai sohopekez potuz amun unun manat
hepan. [26 Met ari aban modariz horï etohopanez poñiz unun naman het
homehopek, povoz arim Pap abarah hezap arim horï tohopekez poñiz
amun unun naman het homehopan.” Pot parun mañah.]

Pim tovai emoohavoz at mañah
Matiu 21:23-27; Ruka 20:1-8

27 Met Iesur pim mañairooh-abanari maot Zerusalem zeitak sah. Tat
Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat sat em toohan aban ñetï
kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir
Zudaholoz koravori pihaz emah. 28 Tat piin paru epat mañah, “Met
tairapuhö ni ahop ba navatat gog tovai emameñ-okoñ tookez nañahat
emat ok tameñ?” 29 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Met ne garos
arin amun navoz at añoman ari neen ñetï hañiv nañepek, povozahoh
ne nem tamoh-epeñiz kapot arin amun bar añom. 30 Met God Zoanin
mañahan añarab ivoh memeoh, ma hamarah aban napuhö mañahan
tooh? Ñetï povoz hañiv ari neen nañei.”
31 Pot mañahan parumam giz ñun ñun nae nap epat mañah, “Met, ‘God
Zoanin mañahan tooh,’ pot dari mañakan pi epat añapan, ‘Met tairaiz
pi haohan ari pim ñetiv barotap navat teg?’ Pot darin añapan hez. 32 Ma,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Hamarahanañ aban napuhö Zoanin mañahan tooh,’ pot piin mañak, povoz añarab mod eperi hatevetet darimaz mogao tat tair etapan? Met paru eperi Zoan pi Godiz propet abanap heh, pot pimaz homet hez, povoz dari mogao etat bahorï avatapan hezag dari piin hameg-epat namañotü.” 33 Pot nae nap mañat Iesun hañiv epat mañah, “Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun.” Pot mañahan pi pat, “Kar, met ne arin Zoaniz toohavoz at añohon hañiv nanañ teg, povoz ne amun arim, Tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin bar naañotü,” pot mañah.

Aban horiri avasiz korav ravah-ñetiv

Matiu 21:33-46; Ruka 20:9-19

12 1 Iesu pot mañat maot aban naritï bavatat ñetiv epat mañah, “Met aban nap pim ham ahö nar hehaek avas menat temer demahapuh greip marañ elat ñedehan heh. Tahan kohat roketak hamauruv greip uloñ badat utap tapanen tavat mez rapapanen uruv berevapanez pos biipanez hat kedet biihan heh. Tahan givogiri emat uloñ utap tapanen tavapan hezavoz homet aban koravop het etehopanez zeimak agarë revah tovemak demahan heh. Tat aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Ari greip uloñ utap tapanen bain ivov matut tepekepuh nemauz nao nevizat nao arim bei,’ pot mañat aban maup pi hotoh pataek sat heh.

2 Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Petï greip uloñ avasik badat utap hatahan bain ivov matut tahao ev, pot homet pim gog aban nap meehan av posik korav heharihö bain ivov manapanen bat emapanez hat meehan sah. 3 Tahan aban korav heh-porihö meehan emah-aban pop iv pov manapanez kaev ravat birepenañ urahapuh meehan upaip maot sah. 4 Pot metahan sahan aban avasiz maup gog aban mod napuhoen meehan sahan aban korav ravat hehari maot horï taput tat pim gagavok ahoam ur kelat bahorï batah. 5 Tahan tokat maup maot gog aban mod nap meehan sahan aban korav heh-porihö men ñomah. Pot tahan pi gog aban modari ahoam meehan sahan taput tat paru nari urah, met mod nari men ñomah. 6 Tahan maupuz gog aban mod nari nakez, oñ pim rop nen heh, povoz pim ro tin pimaz ahoam zait tat hehap meepanen sapanen paru, ‘Ae, aban ahop ev,’ pot hat pim ñeo hapanen paru hatevetepan. Pot homet pim rop meehan sah. 7 Tahan paru avasiz korav hehari ro popun etet epat nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met papapuzatü pihar bapan hezag, dari pi zuam bat ur ñomakapuh av epes darim pohao bak.’ 8 Pot hahapuh pi bat ur ñomat avasiz bin binivok beteh.”

9 Pot ñetiv Iesu mañat aban poek het hatevetet heharin epat at mañah, “Met tokat greip avasiz maup emat aban av posik korav hehari tair metapanez ari homeameg? Petï pi emat aban horï pori map men ñomapan. Tat aban tin av posik korav ravat hepanez nenari meñepanen hepan. 10 Met Baiñetinavoz Tepatak ñetï epov epat menahan hez,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met aban nari zei namak demapanez bah nar bat etet, ‘Horir ev,’
pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar
bavatah.
11 Met darim ahop pot bavatah, povoz dari etet, ‘God tinaharam ok
etamah,’ pot hameg. *Buk Song 118:22-23*
Met pot menahan hez-epov ari rekö hamegiek hodad nata?”
12 Met ñetï epov Iesu pot parun mañahan paru hatevetet met pi
parumaz homet aban korav horiritï zut tat ñetï pov hah, pot paru hodad
ravah, povoz pi bat demapanez homeoh, oñ añarab pimaz ahoam zait tat
heh, povoz paru Iesu bapanen añarabohö paru bahorï metapan hezavoz
homet ñaihet tat hehapuh paru Iesu betet sah.

Takes monis manoohavoz at mañah
Matiu 22:15-22; Ruka 20:20-26

13 Met paru Parisi aban nari met Erod popuz hahan hehat tovai emooh-
aban nari sat at ñe nañ mañapanen pi hañ horiv hapanen bapanez
mañat meehan pihaz sah. 14 Tat piin epat mañah, “Añairameñip ae, met
dei nimaz hodad, ni ñetï rotapuñihar hameñip. Tat ni dei añarab kaev
ravakaz homet hez bon, oñ aban ahö ravat hezarir betezari dei mapori
Godiz nonoroh tin sohokaz ni ñetï rotap povohar añameñip, povoz
niin at nañakan hatevetet hañiv dein bar añ. Met dari takes monis Sisa
popuz gavman abanari manameg-pov tin ma horiv ok tameg? Ni tair
homeameñ?” 15 Pot at hah, oñ Iesu parum homet het emat at mañah-
povoz hodad haravat hehapuh, pi parun epat mañah, “Tairaiz ne horï nao
haom hat ari neen okat at nañeg? Met monï hel nas bat nañairei.” 16 Pot
mañahan paru monï nas batez manahan pi etet parun at mañah, “Met
tairapuz akopur abatao ev?” Pot hahan paru epat hah, “Met Sisaz akopur
abatao ok.” 17 Pot hahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, “Met povoz
tairatü Sisa aban ahö popuz au ravat hez-potü paru manei, oñ tairatü
Godiz au ravat hez-potü God manei.” Pot mañahan paru hatevetet agol
atat pim tin hahavoz home midin tah.

Añarab maot bal hapanez at mañah
Matiu 22:23-33; Ruka 20:27-40

18 Met Sadiusi aban porihö ñomamahari maot bal nakaotü, pot haoh-
pori emahapuh, 19 Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, met Mosesihö
ñetï darim tovai sookazao epat menahan hez, Met aban nap añap bat
het ñaro navat hepanepuh ñomapanen aban popuz bosip hepanezaek
añ hapurï pop bapanepuh ñarohol batapanen, pim nanepuz ñarohol pot
ravat hepan, pot menahan hez. 20 Met ñetï nao epat nañakan ni hatevet.
Aban nari 7 batahan heh, met nanë garosikap añap bat ñaro navat het
abup ñomahan, 21 pim bos tokatizapuhoz añ hapurï pop bat pi amun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñaro navat het ñomah. Met mod tokatip amun añ tapup bat het ñomah.
22 Tahan aban 7 pori añ nen popuam bat ñarohol navat bonoam het
ñomovai sohot aban kap pot map bon tahan tokat añ popuhoz ñomah.
23 Met aban 7 porihö añ hon pop bat ñomovai soohan paru maporiz añap
pot ravat heh, povoz tokat ñomamahari bal hapanez hameg-porah añ pop
abü tairapuz añap ravat hepan?"
24 Pot at mañahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, "Met ari
Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hat hodad narav, ma Godiz
kezavoz amun tin hodad nat hez, povoz kut tat neen okat nañeg. 25 Met
paru añarab ñomamah-pori maot bal hapanez porah paru enzol abarah
hezariz zut ravat hepanepuh maot nae nap navotü, oñ am hepan. 26 Met
ari añarab ñomat maot bal nakaotü, pot hamegivoz ne arin epat añom,
met Mosesihö tepatak ñetiv pot menahan hezaek ari rekö hakameg, oñ
tair tat ari tin hodad narav? Met zi namedek itiñad rai rai hat bon narav
hehan Godihö Mosesin ñetï nao epat mañah, 'Moses, ne nim iz mimihol
Abraamir Aisakir Zekopoz korav ravat hezap ev,' pot piin mañah. 27 Met
God pi ñomat bon tamahariz koravop narav, oñ biriririz korav ravat hez,
povoz aban pori ñomahaekanañ sat pinañ honeo biririï hez, pot arin ev
añamoh. Met ari kut tat neen ñetï okov at nañeg," pot mañah.

Ñetï katë garosikavoz ñetiv
Matiu 22:34-40; Ruka 10:25-28

28 Pot mañahan aban ñetï kateñiz mañairaholohanañ nap hatevetet pi
pot homeh, Iesu pi Sadiusi abanarin ñetï hañiv tin mañah. Pot homet pi
Iesuz nakoe emat epat at mañah, "Met Mosesiz ñetï kateñ hahan hezaek
tairavohö modañ ritou metat garosikao ravat hez?" 29 Pot at mañahan
Iesu pat, "Met ñetï katë mapoñiz ahö garosikao eveg, Ari Israel añarab tin
hatevetei, God pi nenap arim ahop hez, 30 povoz nim hezhezao ma loporir
hodadeo map pi nenap manat kez tat pimazahar zait tat hezei. 31 Met ñetï
katë epovoz irih modao amun epat hahaek menahan hez, Met nimauz
homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metovai
sohoz. Met ñetï katë epovokarohö ñetï katë modañ map ritou metat
garosikavokaro ravat hez."
32 Met Iesu pot mañahan ñetï kateñiz at mañah-pop Iesun ñetï hañiv
epat mañah, "Añairameñip tin hañ, met God pi ahö tin nenap hezan pim
zut mod nap bon, pot ni rotap ok hañ. 33 Met darim hezhezao ma loporir
hodadeo map pi manat pimazahar zait tat hek. Tat darim heriñiz homet
zakep tat hezavoz zut darim modariz homet zakep tat tin metohot hek.
Met darim pot tovai sookaz povohö añarab Godiz homet anumai ma
mod tairatü manohopanez pov ritou metat hepan." 34 Met pi Iesun pot
mañahan Iesu pot homeh, Met aban epop hodad tinavonañap ev. Pot
homehapuh pi aban popun maot epat mañah, "Met Godiz masakavoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

roketak sat hekez ni totoi raveñ." Pot ñetï hañ tinao mañahan añarab poek hehari home midin tat heh, povoz porahanañ Iesun maot at ñe mod nañ namañ, oñ paru bapap tat am heh.

Iesu añarabon at mañahat ev
Matiu 22:41-46; Ruka 20:41-44

35 Met aliz nasik Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat het añarab
togü manat heharin baiñetinao bar mañahapuh añarab porin at mañah,
"Met aban ñetï kateñiz mañairahol epat arin añamah, 'God Kristo arimaz
eñizat avapanez au hahan hez-pop pi Devidiz ro iz mimip ou ravat
hepan,' oñ pot arin añamahavoz homet epat añoman ari homei. 36-37 Met
mamog Devid Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan pot hahan hez,

> 'God nem Amipun pot mañah, "Nem mar giñasiz nakoe ev emat
> touteken nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim irih
> meñeman ni parum revah hekë." ' *Buk Song 110:1*

Met ev Devid Kristo popuz homet, Nem Amip, pot hah-pop tair tat pim iz
mim nenap ou ravapan?"[k]

Met Iesu poek het ñetiñ haovai emoohan añarab ahovokaro tin
hatevetehot biñ ravat heh.

Iesu aban mañairaholoz horivoz mañah
Matiu 23:1-36; Ruka 20:45-47

38 Tahan Iesu maot parun epat mañah, "Met ari aban ñetï kateñiz
mañairaholoz tamahat totunei. Met paru pori parum dim tovë tinari
meamahapuh añarab togü manat hezaek sat biñ ravat het sat em
tamahan añarab parun etet, 'Deim ahori ae,' pot mañohopanez paru
zait tat parum heriñ bat hel batamah. 39 Met arim topour zeiñik lokat
topourameg-porah paru pori sat garosik tek tinañik toutapanez paru
zait tat toutamah, ma gipizor anumai bareñat biñ ravat topourat nameg-
porah paru bol ahö tinañihar parum an tat bat napanez zait tat bamah.
40 Met aban pori paru amun añ hapuriholoz zeiñik sat meñizamah bon,
oñ paru sat añ hapurihol moreg metat parum zeiñir nonair naitü parum
bamahan paru betez hez. Met paru pot tamaharihö modari parun etet
ñetï tinao hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Met paru
aban pot tamah-pori tokat ñevok biit hañ horï ahov manapan, povoz ari
hodadeo bat parum tamahan añoh-epat tovai totunei." Iesu parun pot
mañah.

---

[k] **12:36-37** Pavar 36 -37 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarah Maria batahan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Añ hapurip monis biih-ñetiv
Ruka 21:1-4

41 Pot mañat Iesu sat Godiz tup ahö pomakez romevoz kohat pimaz
homet moniñ bat emat bizoohaek nakoe toutat hehan añarab monï heleñ
bat emat biohan pi etet heh. Tahan aban monir zeirurum ahotunañari
moniñ ahoam bizooh, 42 oñ am etehan añ hapurï monir zeirurum bon nap
emat pim monï mav nasikaro nen biihan oraehat bat emat bizah.
43-44 Tahan Iesu pim mañairooh-abanarin mar boe metahan emat
topourahan pi parun epat mañah, "Met paru aban okori parum monis
ahoam oraezaek nañ bat em bizahan ahoam am oraez, oñ añ monir
zeirurum bon okop pi monis oraepanez homet nakez, oñ am map bat em
bizah, povoz añ hapurï okop Godiz taevavok ahoam ok bizah, oñ aban
mod moniñ ahoam bizah-okori Godiz taevavok aviam ok bizah," pot
mañah.

Iesu tup ahomak horï ravapan hah
Matiu 24:1-2; Ruka 21:5-6

13 1 Met Iesu pot mañat bon tahapuh tup pomakehanañ berevat
sapanez tahan pim mañairooh-aban napuhö epat piin mañah,
"Añairameñip ae, met hel tin ahoñinañ tup tin epamak demahan
hezaekan ni eterë." 2 Pot hahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah,
"Erohol ae, ari tup ahö epamaken etet hamegiek ne rotap arin epat añom,
paruhö tup epamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek aban ñai
narihö map ur edapanen ñodat hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ
map mainor pain ravat oraepan." pot mañah.

Honoñai mapoñ ou ravapan
Matiu 24:3-14; Ruka 21:7-19

3 Met Iesu pot mañat sat Oliv dañevok toutat hehapuh etehan Godiz
tup ahomak karom akat hehan Pitar Zemisir Zonir Anduru paru nen pori
pim nakoe emahapuh piin epat at mañah, 4 "Met tairarah nim tup karom
akamakez ñetï hañï-pov tapan? Ma tairañ garos ou ravapanen etet dei
hodad tat, 'Rotap totoi ravapanez tahan ev tah,' pot hak? Povoz ni dein
bar añeken hatevetet hodad tak."
5-6 Pot mañahan Iesu ñetiv parun epat mañah, "Met tin homet etevai
sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hahot
pot moreg hahopan, 'Met ne tapup ev.' Pot hapanen añarab ahovokaro
hatevetet paru barotap batapan, povoz aban hamoh-porihö arin moreg
etapan hezag tin homet etevai sohozei. 7 Met tokat arim totoi naek zei
ñai ahov ou ravat nae nap menapanen ari hatevetehopek. Ma 'Zei hotoh
nasik ñai ahov berevah,' pot hapanen hatevetepek. Tat ari zuam zagerï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tat ahoam home midin totunei, oñ tapanez pov am tap, met pot tapanez porah ne zuam naemotuzarah ok. 8 Oñ añarab nari zei nasikanañ bal hat emat zei modasikarinañ nae nap menapan, ma aban togü nat bal hat sat aban togü modatanañ nae nap menapan, ma zeisikaroh gin ahov berevohopan, ma hamarah zebemun ahö tohopan. Met añahol ñarohol batapanez garos kapot tat kakamao aviam hateveteamahavoz zut nonair nai hamoh-potü berevapanen honoñai ou ravapanen hatevetehopekez pov kapot nenaek ok hatevetehopek.

9 Met pot tapanez porah ari tin homet hezei. Met nem ñetivoz kaev ravat hepanez pori ari avat sat paru ñevok eviipan, ma arim topour zeiñik ari lokepeken paru nari biñinañ ourapan, ma ari nemaz homet hepekezaek paru nari kaev ravat avat beri akahopanepuh sat gavman aban ahoriz nakoe eñepanen hepek. Tapanen arihö nem ñetï tinao paru porin mañohopek. 10 Oñ garos ari nem baiñetinao añarab maporin mañovai sohopeken hatevetehopanen ev arin nem añamoh-epotü tokat ou ravapan. 11 Met paru ari avat ñevok eviipanez porah ari ñaihet tat, Ui dari hañ tairao hak batah? pot home midin totunei, oñ Godiz Pul Tinapuhö arim hahopekezat hodadeo ari anohopanen hahopek.

12 Met aban nari parum naner bos tairari nemaz homet emohopanezariz kaev ravat beri hat ñai abanari manapanen paru bat men ñomapan. Ma pap nari amun taput parum ñarohol metohopan, ma ñaro narihö amun parum nonor papaz zu taput metohopanen ñai aban nari men ñomohopan. 13 Met ari nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao etohopan. Met pot etohopanen ari tairari kaev narav het rez kek tat nemaz homet tovai sohopekezari God pimeri avat tin hepekezaek eñepanen pohao hepek," pot mañah.

Pei horip berevapan

Matiu 24:15-28; Ruka 21:20-24

14 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met pei horï ahovonañ nap berevat ou ravapanepuh natotuz ahao hahan hez-poek lokat tapanen ari etepek." (Met Iesu pot hahan hez-ñetï epov ari rekö hapekezari tinam homet hodadeo bei.) Met Iesu maot epat mañah, "Met pei pop emat pot tapanez hamoh-porah añarab Zudia zeisik hepanezari parum zeiñ betet paru barezat dañeñik sapan. 15 Met añarab zei aropoñik toutat hepanez pori maot parum zeiñik kohat lokat parumotü navotü, oñ am poekanañ barezat sapan. 16 Ma añarab adañik sat gogot tohopanezari maot zeiñik emat parum tamaravoz dimihol navotü, oñ poekanañ am barezat sapan. 17 Mai zakep, met pot tapanez porah añ ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari, ma añ ñarohol maok batat apetei manohopanezari paru barezat bar baram sapan, pot homeamoh. 18 Met utarar tamarao tapanezarah pei pop emapanen porü hat barezat sepekez rekot bon, povoz homet God eñizohopanez mañ mañovai sohopeken porah pei pop naemotü. 19 Met pot tapanez porah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarab honoñai mapoñ hatevetehopan, met God abarar hamar kapot tat matut tahaekanañ honoñai berevapanez hamoh-povoz zut nao ou narav, met tokat pim zut mod nao amun ou naravotü, oñ berevapanez hamoh-nen poraham ou ravat bon tapan. 20 Oñ God pimauhö pim añarab ba ou batahan hezariz homet zakep tat honoñai poñ tokat berevohopanez añoh-poñiz homet alizañ ba avï batah, oñ pi pot ba avï navatatin añarab map horï ravat ñomah narab.

21 Met honoñai pov berevohopanez porah aban narihö arin epat moreg añohopan, 'Met Kristo emat hezag ari ev emat etei,' ma mod narihö, 'Kristo zei okatak haemat ok hez.' Pot añapanen ari parum añapanez povoz tovai, 'Rotap ok añah,' pot haotunei. 22 Ma aban moreg narihö emat, 'Ne Kristo, Godihö zu netat nemeehan emohop ev,' ma 'Ne Godiz propet abanap ev,' pot añapan. Tapanepuh ari Godiz añarab ba ou avatahan hezari etet, 'Rotap Godihö meehan emahap ev,' pot hapekez homet red navor nao tapanen agol atat ari etet barotap batotunei. 23 Met nem ñetï añoh-epov tokat ou ravapanezao ev bar añoh, povoz ari hatevetet tin hodad ravat etet hezei," pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapan
Matiu 24:29-31; Ruka 21:25-28

24-25 Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met honoñai map añoh-epeñ mamog berevat bon tovaiam gitap berevovai pim alizao maot bon tapanen kutur manapan, ma ñonis berevovai pim alizao amun maot bon tat namañotü. Ma zeizañ abarahanañ tiz ñodapan, ma abarah mod hezatü parum non samahañ betet patatï betez betez sohopan. 26 Pot tohopanen ne Añaraboz Nanep kez ahovor aliz ahovonañ unitak rouvat eroman añarab neen et nereepan. 27 Met eromaz porah nem enzolihol meeman zei maporizaroh saem tat God pimauz au hahan hez-añarab pori batogü manapan," pot mañah.

Ziñin etet hodad ravameg-ñetiv
Matiu 24:32-35; Ruka 21:29-33

28 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met ziñiz tamahat ari homei. Met zi taeñ ñodat zi tae mageiñ meet het tor ravovai samahan ari etet pot hameg, 'Git kezao ravapanez ev tah,' pot hameg. 29 Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai añamoh-epotü ou ravapanen, 'Totoiam pi maot emapanez ev tah,' pot hapek. 30 Met ari hatevetei, Zuda arim nari nañom am hepanen hamoh-epotü ou ravapanen etepan. 31 Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon tapan, oñ nem ñetï haovai emamoh-map poñ pohao am het hepanepuh bon natotü," pot mañah.

Pi erapanez alizasiz ñetiv
Matiu 24:36-44

32 Pot mañat maot pi epat mañah, "Met eromaz alizasiz ari añarab hodad nat, ma enzolihol povoz amun hodad nat, ma ne pim rop amun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hodad nat, oñ nem Pap nenap pimauhö aliz posiz hodad hez. 33 Met
arihanañ nap nem ou ravomaz pov tin hodad nat, povoz ari tin ñai bizat
etet hezei. 34 Met añamoh-epovoz ñetï nao zu tat epat añom, Met aban
ahö nap pim zeit betet pat naek sapanez hat pim gog aban nari pim
nonair naiz korav ravat hepanezari baverat gogoñ main main au mañat
haitokoroz korav ahop ravat etet hepanez napun mañapan. 35 Met zei
añoh-pomakez mau pop sat hepanezaekanañ tairarah maot emapan?
Pi hapanezai, ma kuturutak, ma hohorep ñeo hamaharah, ma zeit al
teevai emapanez porahaz ari hodad nat, 36 met ganö pi kilam zuam
emat etepanen ari pim gogot betet am unun orat hepek hezag, ari povoz
badede ravat pimaz tin etet hezei. 37 Met nem ñetï petev arin añomaz
toh-epov ne añarab mapori hatevetapanez zait toh, Ari mapori tinam ñai
bizat etet hezei," pot mañah.

Iesu ur ñomapanez hah

Matiu 26:1-5; Ruka 22:1-2; Zon 11:45-54

14 1 Met aliz nasikaro bon tapanen Zuda darimeri meñizahan tin
hehavoz homet anumair gipiz arö tapanez aliz pos[1] met berë tu
nak hepanez poñ nohopanez aliz poñ totoi ravah. Tahan aban anumaihol
bareñ elat mañarooharíz ahorir aban ñetï kateñiz mañairahol topourat
Iesu kilam demat basat ur ñomapanez nae nap mañah. 2 Tat epat hah,
"Met dari anumair gipiz nohokaz-aliz poñik hameg-epat takan añarab
etet kaev ravat emenapan hezag, porah pi naurotü." Pot paru hah.

Añ nap pim gagaih ueriv baozourah

Matiu 26:6-13; Zon 12:1-8

3 Met Iesu Betani zeitak aban Saimon modap batam obuloñ pohao
tat het tin ravat hehapuz zeimakeh sat heh. Tahan añ nap ñerë nao
helevonañ matut tahan uer ulagï tinavonañ navoz abatao nad hamah-
pov meehan hehaek monï ahosinañ zum tat bat emat Iesu gipiz nohot
hehan etet pimaz zakep tat uer pov pim gagaih baozourah. 4 Tahan
añarab nari añ popuhö Iesu metah-povon etet kaev ravat epat hah, "Oir,
met monï ahos zum tah-uer okov tairaiz pi okat tat Iesuz gagaih upaiam
baozourah? 5 Met uer okov aban nap zum tapanez manahatin monï ahos
300 kina pi manahan bat añarab nonair nai bonori meñizapanez manah
narab." 6 Pot paru haohan Iesu hatevetet parun epat mañah, "Met añ
epop ne tin netahag, tairaiz ari pimaz ñetï horï okov hameg? Evo, okat
haotunei. 7 Met orah rezah añarab nonair nai bonori arinañ hepanen
meñizohopek, oñ ne arinañ pohao heman tin netohopekez bonop ev.
8 Met añ epop uer neeh baoz nourah-epov ne ñomoman nem herisik

---

[1] **14:1** Pavar 1 -Met aliz posiz abatao Pasova pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ur neelat ba nevizapanezavoz zut pi tin tat okat netah. 9 Met epat arin
añoman hatevetei. Nem ñetï tinao zeisikaroh añarabon mañovai pim
netah-ñetï epov amun honeo hahopanen pimaz pat, 'Pi tin metah,' pot hat
añ epopuz homehopan," pot hah.

Zudas Iesu aban ahorin mañairapanez hah
Matiu 26:14-16; Ruka 22:3-6

10 Iesu pot haohan pim mañairooh-abanarihanañ nap Zudas Iskeriot
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorin mañairapanen Iesu
bapanez hat sat parun mañah. 11 Tahan paru aban ahö pori ñetï povon
hatevetet biñ ravahapuh paruhoen pi monï nas manapanen Iesun
mañairapanez mañahan Zudas narah piin mañairapanen paru pi bapanez
nonoroz mel tooh.

Iesu pim mañairaholonañ gipiz nah
Matiu 26:17-25; Ruka 22:7-13; Zon 13:21-30

12 Met paru Betani zeitak hehapuh berë tu nak hepanez poñ nohopanez
aliz poñiz garosikas al teehan bol sipsip rohol urat napanez tah-posik
mañairooh-abanari emat Iesun epat at mañah, "Met dei zei tairamakeh
sat Israel darimeri meñizahan tin hehavoz homet[m] anumair gipiz
arö tat biokan ni emeken dari nak?" 13 Pot hahan Iesu pi mañairooh-
abanarihanañ nañariv meepanez tat epat mañah, "Met arip zei ahö
akatazañ sohot etepeken aban nap iv ñerë ahovok ivov holat emat
nonoroh arip zei anapanepuh mamog ravat sapanen arip pim tokat sohot
etepeken, 14 pi sat zei tairamakeh lokapanez pomakeh arip amun sa
lokat aban maupun epat mañei, 'Met darim añairamahap epat hat deip
emeehan emeg, "Nem mañairamoh-abanarinañ dei Pasovaz homet toutat
anumair gipiz nakaz zei giruv taek ev hez?" ' 15 Pot piin mañepeken pi
zei girü ahö agarë revah hepanezavok dari toutat nakaz tin tapanen
hepanezavon añairapanen arip zei girü povok darim anumair gipiz
nakazatü arö tat bizohopeken dei emak."

16 Pot mañat meehan aban poñariv zei ahö potak sat etehan Iesuz
mañat meeh-pot ravahan parup tovai sahapuh Pasovaz homet napanez
anumair gipiz arö tat bioh.

17 Met pot tahan zeit kutur manovai soohan Iesur mañairooh-abanari
honeo sat zei pomakeh lokah. 18 Tahapuh paru toutat anumair gipiz
novai Iesu parun epat mañah, "Met ne rotap arin ev añomaz toh. Ari
eperihanañ nap nenañ honeo deip het gipiz nameñipuhö ne navapanezarin
mañairekë." 19 Met pot mañahan pim mañairooh-abanari honoñai tat
honep honepuhö pin, "Ni nemaz hameñi?" pot at mañovai sooh. 20 Tahan

---

[m] **14:12** Pavar 12 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu parun hañiv epat mañah, “Met arihanañ ni tairap gipiz suasik
oraezaek deip honeo bat nameg-popuhö pot netekë. 21 Met ne Añaraboz
Nanep batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-taput netapan, oñ ni
aban tairap ne navapanezarin mañairekez pop zavaruzap ni hañ horï
ahov bekë. Met aban pot ne netekezap nim nonopuz zatakanañ ni nanavat
hehavozatin, hañ horï pov bekezat nat teñin tin ravah narab,” pot mañah.

Iesu pimeri beretar ivov manah

Matiu 26:26-30; Ruka 22:14-20; 1 Korin 11:23-25

22 Met paru nohot hehapuh Iesu beret bat Godin biñ mañahapuh
bapezat pim mañairooh-abanari manovai sat epat mañah, “Nem aboi
ev, ari bat nei.” 23 Pot mañat manahan nah. Tahan bain ivov kapurah
mañar biihan hehaek bat Godin taput biñ mañat pot hah, “Nem uveo
ev, ari mapori bat nei.” 24 Pot mañahapuh epat mañah, “Met Godiz au
hahan hezat nem uveo berevat añaraboz horiv olat bavon batapan.
Tapanen Godihö nem uvevon etet pot hapan, ‘Nem au hahon hehavoz
rotapuv petev ou haravah.’ 25 Met bain iv epov ne arinañ honeo ev het
noh-epekanañ nain heman tokat God añaraboz korav ahop ravapanez
porahahoh iv magei nao ne maot nom.” 26 Pot hahapuh paru daa nas hat
berevat Zerusalem zeit betet Oliv dañevokaz sapanez sah.

Pita bavai hapanez mañah

Matiu 26:31-35; Ruka 22:31-34; Zon 13:36-38

27 Met Oliv dañevokaz sapanez nonoroh sohot Iesu pim mañair
abanarin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, God
bol sipsipiholoz koravop ur ñomapanen pim sipsipihol ñaihetivoz rap reet
main ravat sapan. Pot menahan hezavoz zut paru ne navat netapanen ari
etet ñaihet tat ne nevetet barezat sepek. 28 Oñ ne ñomomazaekanañ maot
bal haomapuh arim garos Galili zeisik soman poek ari emepek.” 29 Pot
mañahan Pita hatevetet hañiv epat mañah, “Paru eperi ni nevetet barezat
sapan batah, oñ ne ni nanevetetü.” 30 Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne
rotapuam niin epat nañom, Kutur epatak id hohor bizap ñe houlovokaro
nakam hepanen ni navokaro nao nemaz niin at nañapanen epat bavai
mañekë, ‘Evo, ne pimaz hodad nat.’ ” 31 Pot hahan Pita kezao maot epat
mañah, “Evo, met ni nourapanez hapan, povoz ne amun ninañ deip
honeo ourapan, oñ ne nimaz bavai namañotü.” Pot mañahan mañairooh-
aban modari pinañ honeo ravat pim hah-taputam paru hah.

Getsemani poek Godin mañ mañah

Matiu 26:36-46; Ruka 22:39-46

32 Met pot hahapuh poekanañ Getsemani hamarah sat poek hehapuh
Iesu parun epat mañah, “Ne nem Papapun mañ mañomag, ari epeek toutat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezei.” 33 Pot mañahapuh Pitar Zemisir Zon baviit paru honeo sat het Iesu
pim loporih metapanezavoz zakepiv ahoam homeoh. 34 Tahapuh parun
pot mañah, “Nem netapanezavoz zakepiv ahö mapoam neeh hezaek, petev
ne tairam ñomom batah, pot homeamoh, povoz ari nenañ honeo etaet het
etehozei.” 35-36 Pot mañat pi main kotiokat sat hamarah sa ñodat het Godin
epat ahoam mañ mañooh, “Apai, niuhö rekot nem kakam hatevetemaz
toh-epov nehanañ bazei manekez homeamoh, oñ kar, neohö nem zaitivok
homemaz pot natotü, oñ nim zaitivok hañin hezatam am tom.” 37 Pot
mañahapuh pi bal hat pim mañairooh-aban nañariv nap hehaekaz hat
borourat sat etehan paru orat hehan bazagerï tat Pitan pot mañah, “Saimon,
ni nenañ honeo het eteokez hanañohon hatevetet am orat heza?” 38 Pot
mañat parun epat mañah, “Met ne hodad, arim loporizaroh tin het kez ravat
hepekez zaitiv hez, oñ arim heriñ am sepsep hez, povoz ganö Seten ari moreg
etapanen ñodepek hezavoz tinam ari etet het Godin mañ mañohozei.”

39 Met pot mañat pi maot sat Godin mamog mañ mañahat maot
mañ mañah. 40 Met pot mañ mañat pi maot borourat emat etehan pim
mañairooh-aban pori au gom tat orat hehan pi emat bazagerï tahan paru
het piin ñetï tairao mañapan hat am hehan Iesu maot sah.

41 Met pi sat mañ mañoohaekanañ maot emat parun epat mañah, “Ari
arim heriñ tin bizat am orat heza? Erohol nen ok oreg. Met ne Añaraboz
Nanep aban horivonañari ne navapanez pov totoi ravahan, 42 aban ne
navapanezarin mañairapanez pop garos ok haemamahag, ari bal hapeken
sak,” pot mañah.

Zudas abanari Iesu bamanah

Matiu 26:47-56; Ruka 22:47-53; Zon 18:3-12

43 Pot mañovai aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban
ñetï kateñiz mañairaholor Zudaholoz korav modari aban ahö navokaro
meehan parum en raveñir zi tupuhav bat Zudasinañ paru honeo emah.
44 Met Zudas mamog paru porin epat hamañahan heh, “Ne dari sakapuh
aban pop batot noman ari etet emat pi bepekepuh tin bahorë hat bat sei.”

45 Pot mañah, povoz paru emahapuh Zudas pim mamog parun mañahat
tat pi Iesuz nakoe emat, “Añairameñip ae,” pot mañahapuh Iesu batot
nah. 46 Tahan paru modari etet zuam emat Iesu bahapuh kezao bahorë
hah. 47 Pot tahan Iesunañ honeo heh-nap rouvat hehaek pi etet kaev ravat
pim en raves elevokanañ bateet aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz
ahopuz gog aban nap menahan bazei manahan hat kapoe men el beteh.
48 Tahan Iesu paru aban porin epat mañah, “Evo, ne aban ñaip hat
ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi? 49 Met ne Godiz tup ahomakez
temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv añoohon ari ne nanav. Oñ batam
Baiñetinavoz Tepatak menahan hezavoz rotapuv ou ravapanez tah.” 50 Pot
parun mañahan pim mañairooh-abanari hatevetet Iesu betet barezat sah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aban ro nap barezah-ñetiv

51 Met aban ro nap, pim herisik giv aer nenar ruat bapotï tat hehap,
Iesu basahan parum eñatak etevai emoohan paru etet pi bapan hat pim
givorah bahan, 52 pim giv por baar betet barekap barezat sah.

Aban ahori Iesu ñevok bizah

Matiu 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Zon 18:12-14,19-24

53 Met pot tahan aban anumaihol bareñ eloohariz ahopuz zeimakeh
aban ñetï kateñiz mañairaholor aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz
ahorir Zudaholoz korav modari togü manat hehaek aban Iesu bahari pi
basah. 54 Tahan Pita parum tokat hotoh heriam soohapuh zei pomakez
romevoz kohat sah. Tat zei pomakez korav ravat heharinañ honeo
itiñadek toutat barai ñarohot heh.

55-56 Tahan Zuda kaunsor aban ahö pori map topourat hehan Iesu
basahaek hatevetehan pi ur ñomapanez zait tah, povoz aban narin
mañahan emat ñetï moreg povor kao ahoam pimaz haoh, oñ paru ñetï
moreg haoh-poñ main main haohan pim horï tah, pot haohavoz rotapuv
ou narav. 57 Tahan aban mod nari emat rouvat pimaz ñetï moreg nao
epat hah, 58 “Aban epop pi pot hahan dei hatevetegip ev, ‘Ne Godiz tup
ahomak abanari houloam het demoohaek neohö edat aliz nasikaro
nasik tup mod abanariz nademotuz pomak rekot maot demom.’ ” 59 Met
parupim ñetï hah-pov pat pat hah, povoz rotapuv ou narav. 60 Tahan
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop parum ñaravatak bal haz
rouvat het Iesun epat at mañah, “Met nimaz aban eperi nim horï hañivoz
hamah-epovoz ñetï hañ nao ni hakez homeameñi?” 61 Pot at mañahan
Iesu piin ñetï hañiv namañ, oñ am hehan maot piin at mañah, “Met ni
rotap Kristo, God map tin hezapuz ropu?” 62 Pot hahan Iesu hañiv epat
mañah, “Ne tapup ev, met tokat ne Añaraboz Nanep darim map Ahopuz
mar giñasik tek tinatak toutat hemazaekanañ maot unitak eroman ari
etepek.”

63 Met pot mañahan aban pop hatevetet mogao ahoam tahapuh gitait
ravat pimauz dimir giv bakelat pim modarin epat mañah, “Met aban
epop pimauhö ñetï moregao ok hakahan dari hat haveteg, povoz tairaiz
aban mod nari emat pimaz ñetï mod nao hapan? 64 Evo, pimauhö ok ñetï
horiv hakahag, ari pimaz tair homeameg?” Pot at mañahan paru mapori
pot hah, “Pi horï hahap akeg, ur ñomap.”

65 Pot hahan aban nari gim lolov meñizat pim etañik dim
teriranañ medemat marañinañ urovai pot mañooh, “Niuhö ne aban
tairapuhö ev nouramoh-epopuz abatao haz.” Pot honep honep mañat
uroohan zei heh-pomakez aban korav heh-pori amun pi bat ahoam
urooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pita Iesuz bavai hah

Matiu 26:69-75; Ruka 22:54-62; Zon 18:15-18,25-27

66 Met Pita ogarë irih zeimakez dorovok het itiñadek barai ñarohot
hehan aban Kaiapasiz as ñari nap emat piin etet pot mañah, 67 "Ae,
met ni amun Iesu Nasaret zeitak aban popunañ honeo heñip ok." Pot
mañahan Pita epat hah, 68 "Evo, nim ñetï hameñ-okovoz ne hodad nat."
Met pi pot hat temeraz haitokoroz totoi harevaiam id hohor biz nap
ñeo hah. 69 Tahan as ñari pop piin maot etet aban pim totoi heharin
epat mañah, "Met aban epop paruhanañ nap ev." 70 Pot hahan pi maot
hah, "Evo, pimaz ne hodad nat." Met aviam hevai aban Pitaz totoi
rouvat heharihoen Pitan epat mañah, "Met ni paru Galili poriz ñevonañ
hameñin dei hateveteamegiek, ni parunañ honeo heñiekanañ ev emat
deinañ het hameñ, povoz evo haotun." 71 Pot mañahan Pita kez ravat epat
mañah, "Met ne moreg arin añoman God ne nemenapan hezag, aban
arim hameg-okopuz rotap ne unun." 72 Met pot haovai id hohor bizap
maot ñeo haoh. Tahan Pita Iesuz, "Id hohor bizap houlovokaro ñeo nak
hepanen nemaz navokaro nao bavai mañekë," pot mañah-povoz pi maot
homet zakepiv ahö tat iñ hahot heh.

Iesu Pailat ahopuhaz basah

Matiu 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Zon 18:28-38

15 1 Met zeit al teevaiam aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz
ahorir Zudaholoz koravorir aban ñetï kateñiz mañairaholor
kaunsor modari Iesu ur ñomapanez ñetiv bahon batah. Tat paru
birepenañ Iesuz marañiz demat Roma gavman ahop Pailat popuhaz
basah. 2 Tahan Pailat piin etet epat at mañah, "Ni Zudaholoz ahopu?"
Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Ni rotap nemaz ok hameñ." 3 Pot
hahan Zuda aban ahori ur ñomapanez zait tat ñetï moregañ ahoam
haohan Iesu ñetï hañiv parun namañ am heh, 4 povoz Pailat maot Iesun
at mañah, "Met aban eperi nimaz hamahavon hatevetet tairaiz ni hañiv
nak hez?" 5 Pot mañahan Iesu Pailatin hañiv am namañ tahavoz Pailat
ahoam home midin tooh.

Pailat Iesu ur ñomapanez hah

Matiu 27:15-26; Ruka 23:13-25; Zon 18:39–19:16

6 Met darimeri meñizahan tin hehavoz homet gipiz nooh-aliz poñik[n]
orah rezah Pailat pi epat tooh, kakam zeimakeh hehariz añarabon at
mañoohan paru tairapuz zait tat het haoh-pop baverevapanez mañoohan
baverevooh. 7 Met Iesu urapanez basat haoh-porah aban nap pim abatao

---

[n] **15:6** Pavar 6 -Met aliz poñiz abatao Pasova, pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Barabas pi kakam zeimakeh heh. Met pi mamog aban horï mod narinañ honeo ravat Roma gavmanihol ruapanen sapan hat paru zei ñai metovai pi aban nari men ñomahan Roma ñai abanari pi bat kakam zeimakeh memeriihan pim mod pot taharinañ paru honeo heh. 8 Met añarab topourat Pailatin aban nari kakam zeimakeh hehaek baverevoohat maot potam baverevapanen sapanez mañah. 9-10 Met añarab ahovokaro Iesuz zait tat hehaek, aban ahori pimaz kaev ravat ur ñomapanez haoh-pov Pailat hodad heh, povoz pi añarab topourat heh-porin at mañah, “Met ari Zudaholoz ahop Iesu meeman arihaz emapanez zait tegi?”

11 Pot Pailat at mañahan paru am homehot hañiv namañ hehan, aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorihö añarab pimaz kaev ravat parum hapanezat tapanez epat mañovai sooh, “Met Pailat emat maot arin at añapanen hañiv epat mañei, ‘Dei Barabas baverev meeken sapanez zait teg,’ pot piin mañei.” 12 Met pot mañahan añarab porin mañahat paru Pailatin mañah. Tahan Pailat maot parun epat at mañah, “Met aban ari Zudaholoz ahop hameg-pop ne tair metom?” 13 Pot mañahan paru maot ñeo ñarah epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” 14 Pot hahan Pailat maot at mañah, “Met pi horï tairao tahavoz homet ari okat hameg?” Pot hahan paru mapori ñeo ñarah hat maot epat hah, “Zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” 15 Met pot ahoam haohan Pailat añarab pimaz biñ ravapanez hat parum hahat tat Barabas baverev meehan sahan, pim ñai abanari Iesu bat birepenañ pi urapanepuh paru basat zirah ur ñomapanez mañah.

Iesun ñebul mañooh
Matiu 27:27-31; Zon 19:1-3

16 Pot mañahan ñai aban pori Pailat popuz zeimakez romevoz kohat Iesu basat ñai aban modarin mañahan emat paru honeo ravat heh. 17 Tahapuh ñai aban pori paru Iesu aban ahopuz zut metapanez pim dimir giv batezat parum aban ahopuz dim giv mav redevonañ tinar momoruat bi teñoñinañ narep bat emat aban ahopuz koekasiz zut bakoñ tat Iesuz gagaih memevizah. 18 Pot metahapuh paru ñebul epat mañah, “Ui, Zudaholoz aban ahopun eterë.” 19 Pot mañahapuh zir bat pim gagaih urahapuh paru pi gim loloñ meñizah. Tahapuh paru rariñ rez bareñat, “Ui, Zudaholoz aban ahopun eterë,” pot ñebul piin mañah. 20 Met paru pot metohot het garë hat dim giv mavar maot baar betet pimauz dimip memeehapuh zirah ur ñomapanez baverevat basah.

Iesu zirah urah
Matiu 27:32-44; Ruka 23:26-43; Zon 19:17-27

21 Met paru Iesu bat soohan aban nap Aleksandar Rupusiz papap, pim abatao Saimon, met pi Sairini zeisikanañap, zei ahö potakaz sapanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hat emoohan nonoroh paru baviihapuh ñai abanari piin etet Iesuz zir
bañelet sapanez ñe kezao piin mañahan hahat tah. 22 Tahan paru ham
naraz abatao Golgota mañoohaek sah. Met Golgota abat povoz abat
kapot ev, Aban napuz gag hataiz zutar. 23 Met pot manooh-poek paru sat
berevahapuh parum toohat bain ivovor bot nao ba in balavï tat Iesu nat
kakam ahov hat navetetuz hat manahan pi evo hat nain tah.
24-25 Met pot tovai tapurah 9 kirok toohan ñai abanari Iesu bat
pim dimir giv bateehapuh zirah biit urat bat hel bavareñahan hehan
heleñinañ ekerë nao[o] tohot paru tairari modari ritou metahari pim dimir
giv nap nim main main bah. 26 Met garos zi nasik, pim tair hahan urah-
pov epat menah,

Aban epop Zudaholoz aban ahop ev.

Pot menahaek pim gagaiz revah zi teritak urahan heh. 27 Met aban givogï
toohañariv nap Iesuz mar giñasitï zi porah urat modap mar gavenesitï zi
porah urah. [28 Met mamog Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez, Met
pi paru aban horï tohopanezarinañ hepanen añarab etepan. Met aban
poñariv honeo urahan pot menahan hezavoz rotapuv ou ravah.]
29-30 Pot metahan hehan añarab nonoroh hon har tohot Iesu zirah
urahan hehaekan etet paru ñebul mañovai pot piin mañooh, “Erom ae, ni
Godiz tup ahomak edat aliz nasikaro nasik maot demekez haoñip akeg,
nimauhö zi akar betet tin ravat er,” pot mañooh.
31 Met aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir aban ñetï
kateñiz mañairaholor Zudaholoz korav modari paru amun honeo saem
tohot epat ñebul mañooh, “Met pi modari batin batoohap ak, oñ pimauhö
pim heris rekot batin navat hez. 32 Met aban akap pi Kristo Israel zei
epesiz amï abatavonañ ahop pot haohap akeg, povoz pi zi akar betet
erapanen dari etet pimaz homeo badae batak.” Met aban pinañ karar
zirezaroh urahan hehañariv amun piin ñebul mañooh.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:45-56; Ruka 23:44-49; Zon 19:28-30

33 Met gitauputak 12 kirok tahan zeit kutur ravamahavoz zut hamar
map kutur manat hehan sohot hapanezai 3 kirok ravahan zeit kutur ravat
hehaek maot al tezah. 34 Tahan Iesu parum ñevonañ ñeo ñarah epat hah,
“Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Met ñe pot hahavoz kapot epat hez, God
nem ahop, ni tairaiz ne nevetet señ? 35 Pot haohan aban pim totoi rouvat
heh-nari hatevetet epat hah, “Aban akap propet aban Elaiza pop emat
meñizapanez ak hamah.” 36 Pot hahan aban nap zuam punur bat bain iv
sepelevoz ñereo oraehaek meehan ivov pun porah lokahan zirah demat
Iesu napan hat bat emat manah. Tahapuh aban pop epat hah, “Met rekot

---

[o] **15:24-25** Pavar 24-25 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Elaiza emat pi meñizapanen zir betet erapan ma tair? Dari gaa tat am
etet hek" 37Pot haohanam Iesu ñeo ñarah hat ñomah.
38Met ñomovai tapurah Godiz tup ahomakez kohat zei girü goevor
ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö agarë
revahanañ kelat ogarë teritak emahan ek narav main ek narav main
ravah.
39Met ñai abanariz ahop Iesuz totoi rouvat hehaek pim hahapuh
ñomah-povon pi etet hatevetet, "Ae rotap aban akap Godiz rop ak," pot
hah.
40Met añ nari amun hotoh heriam rouvat etet heh. Met añ porihanañ
nap Maria Magdala zeitakanañap, met modap Maria Zosesir Zemis
modapuz nonop, met añ modap Salome. 41Met paru añ pori batam Iesu
Galili zeisik heharah pinañ honeo emohot meñizovai emoohari ok, met
añ mod nari Iesunañ honeo poekanañ Zerusalem zeitak emooh-pori
amun honeo heh.

Iesuz heris bavizah

Matiu 27:57-61; Ruka 23:50-56; Zon 19:38-42

42-43Met aban mod nap Zosep pi paru Zudaholoz kaunsor aban ahop
ravat het Godiz masakavoz roketak hepanez pov ou ravapanez zait tat
homet heh-pop pi Arimatia zeitakanañap emat poek heh. Met zeirevai
gogot natotuz alizas, pot homet gipiz nohopanezatü añahol niania tat
biohan oraehas ok, met hapanezai ravahan Zosep pop Pailat ahopuhaz
sat pi ñaihet nat, oñ Iesuz heris bapanez at mañah. 44Tahan Pailat pi
Iesu zuam ñomahao hatevetet home midin tahapuh pim ñai abanapuz as
hahan emahan at mañah, "Met Iesu rotap hañomaha?" 45Pot at mañahan
ñai aban pop gu hahan hatevetehapuh pi Zosepen Iesuz heris bañizat
basapanez gu hah. 46Tahan Zosep giv nar zum tat bat emahapuh Iesuz
heris zirah urahan hehaek bañizat bahapuh giv porah el hatat basat hel
puiorö mamog paru hel ahovok menahan hehaek bizahapuh Zosep hel
ahö nas bahavoe tovai emat hel puioroz haitokoroh barau rau tahan
heh. 47Met Maria Magdala zeitakapur Maria Zosesiz nonop parup Iesu
bizoohan etet heh.

Iesu bal hah-ñetiv

Matiu 28:1-10; Ruka 24:1-12; Zon 20:1-10

16 1-2Met Zudaholoz gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos
maok al teevaiam Maria Magdala zeitakanañapur Maria Zemisiz
nonopur Salome, añ pori botevor uer ulagï tinavonañañ zum tahapuh
Iesuz herisik ur memelapanez bavizahaekaz hat basah. 3Met soohapuh
parumam nae nap epat mañovai sooh, "Met dari sat berevakan tairapuhö
hel ahos puiorö merizahan hezaek bahavoe tapanen lokak?" 4Met pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

haovai sohot honat etehan napuhö hel pos bahavoe tat havetehan oraeh.
5 Tahan paru kohat hel puioroh lokat etehan aban dim aerap meet hehap
parum mar giñ positï toutat hehan paru etet rak tah. 6 Tahan pi parun
epat mañah, "Met ari tovai rak tat ñaihet totunei, oñ ne hodad, ari Iesu
Nasaret zeitakanañap zirah ur ñomahan bavizahaekan etepekez ari ok
emeg. Povoz ari pi bizahan hehaekan ev etei, met pi epekam naoraez,
oñ bal hat hasah. 7 Met ari sat Pitar pim mañairooh-aban modarin epat
mañei, 'Met Iesu batam arin añoohat tat pi Galili zeisik garos sapanen ari
sat piin poek etepek,' pot sat mañei." 8 Pot mañahan añ pori paru ñaihet
tat dei dei tahapuh berevat hel pui poorö betet barezat soohapuh mod
narin parum tat emah-pov namañ, oñ ñaihet tat am sah.

Maria Iesun eteh
Matiu 28:9-10; Zon 20:11-18

9 Met Sande aliz pos al tezahan Iesu ñomahaekanañ bal hat sahapuh
Maria Magdala zeitakanañap batam pituhol 7 menat hehan Iesu ruahan
sah-popuz nakoe Iesu ou ravah. 10 Tahan Maria piin etehapuh sat aban
Iesunañ soohari parum loporizaro horï ravat iñ hahot hehaek sahapuh
pot bar mañah, 11 "Met ari hatevetei, darim Amip maot biriri ravat hezan
ne petev et hareohö." Pot mañahan paru hatevetet barotap navat heh.

Mañairañariv nonoroh Iesun eteh
Ruka 24:13-35

12 Met aliz tapusik mañairooh-aban nañariv zeit betet nonoroh soohan
Iesu pim heris pat ravat emoohan aban poñariv sat bavizah. 13 Tahapuh
parup maot borourat sat mañairooh-aban modarin mañahan paru ñetï
pov hatevetet, "Rotap ok hamah," pot paru nak, oñ am heh.

Iesu maot parum ñaravatak emah-ñetiv
Matiu 28:16-20; Ruka 24:36-49; Zon 20:19-23; Aposor 1:6-8

14 Met mod narah pim mañairooh-abanari 11 toutat gipiz noohan
Iesu maot parum nakoe emah. Tahapuh paru pimaz homeo tin badae
navat heh, ma pi mamogavokaro emahan añarab nari piin etet parun
emat mañahan, Rotap pi bal hakah, pot nak heh, povokaroz pi parun
ñetï kezao mañah. 15 Tahapuh pi parun epat mañah, "Met ari zeisikaroh
sat añarab maporin nem ñetï tinao mañohozei. 16 Met tairap ñetï pov
hatevetet nemaz homeo badae batapanen ivov memepekezap Godihö
maot pimop bavatapan, oñ tairap nemaz homeo badae navatotuzap pi
pohao betepanen horiek sapan. 17 Met pot tepeken God añarab nemaz
homeo badae batat hepanezari pim kezao manapanen pim gog tin ahov
tovai sohopanepuh nem abatavonañ pitü horiri ruohopanen sohopan, ma
parum ñe hodad nat patañiam hahopan. 18 Ma hamal lam horivonañari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

het añarab menamahan ñomamah-porin et naream parum marañinañ bapanen menapanen nañomotü, ma iv horï añarab nat ñomamah-pov rekot paru napanepuh nañomotü. Met añarab lamao tat hepanezarih parum marañ bizohopanen maot tin ravohopan," pot mañah.

God Iesu bat abarah helah

Ruka 24:50-53; Aposor 1:9-11

19 Met darim Amip Iesu ñetï epov parun mañat bon tahan God pi abarah bat helahapuh pim mar giñasiz nakoe tek tinatak meñehan toutat hez. **20** Met pim mañairooh-abanari zeisikaroh sat pim ñetiñ mañovai sooh. Ma pi paru meñizat hehan red navor nao kezavonañ tooh, povoz añarab agol atat etet hehapuh ñetï mañoohan hateveteoh-poñ barotap batooh.

(Iesuz ñetiv aban Makiz menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

RUKA

Ñetï garosikao

Ruka ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Ruka aban pop pi Zuda bon Grik porihanañap ok, met pi Kristoz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap bon. Met pi goerah Grik ñe pimovonañ skurutak lokohot het hodad ahov bahapuh, dokta abanap ravat lamari meñizooh. Met pi tin pimauz ñevonañ menoohap ok. Met Kristo hamarah heh-porah Ruka pim herisin et narë, oñ pi Polinañ honeo gogot tooh, ma añarab mod Kriston eteoharihö ahoam piin mañoohan hatevetet pimaz hodadeo bah, ma nariz ñetï menooh-poñ amun rekö hat hodadeo bah. Tat ñetï epov menahan hez.

Met Zuda añarab bon, oñ Grik añarab pimeri Iesuz ñetiv tin hatevetet pi map tin tamah-pop paru amun meñizapan hat hamarah erah, pot hodad tapanez homet Ruka ñetï poñ menah. Ma modariz namen ñetï nañ amun piuhö tep epatak menah.

Met Iesu hamarah hehaekanañ maot hasahan krismasañ 30-z zut bon tah-porah Ruka ñetï epov red menah.

Aban Ruka Iesuz ñetiv menahat ev

Ruka ñetï epov menahavoz kapot ev

1 1-4 Aban ahop Tiopilas, ne nimaz homet ñetï epov ev menomaz toh. Met batam God hahan hehat Iesu añaraboz ñaravatak emat het tooh-ñetiv pinañ honeo het eteoh-pori haovai emoohan aban nari pim ñetï poñ main main menahan hezaek ne houloñ map rekö hahö. Povoz ne parum menahan hez-poñ bahoneo batat pim kapot tahaekanañ tooh-ñetiñ tep honetak menat nihaz meeman emapanen Iesuz ñetï hateteoñ-poñ ni rekö hat kapotaz tin hodad ravat barotap batat hekez hat ev menomaz toh.

Enzolip Sekaraian mañahat ev

5 Met batam aban ahö nap pim abatao Erod pi Zudia zeisik korav ahop ravat heh. Met pi pot ravat heh-porah aban mod nap Sekaraia amun poek heh, met pi Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaroohap ok, met aban pinañ honeo paru gog pot tooh-togü potaz abatao Abaisa pot mañooh. Met Sekaraiaz añapuz abatao Elisabet, met añ popuz aban kapotakari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

amun anumaihol bareñ elat mañarooh. 6 Met Sekaraiar añapuz het tovai
soohao Godiz hahan Moses menahan hehat tin baval hat tovai sooh,
povoz pi parupimaz biñ ravat heh. 7 Met parup hehapuh Elisabet ñaro
navat hehan parup het añavai ravat heh.
8-9 Tahapuh Sekaraiaz togut Abaisa mañooh-pot Godiz homet
anumaihol bareñ elat mañarohopanez aliz poñiz nasik Sekaraiar
pim modari emat Godiz tup ahomakeh gogot tohot hehapuh parum
toohat gog nao tahan Sekaraiaz abatao ou ravahan pi iñidoh romevok
hehaek bot muz ulagï tinavonañao bat zei pomakez kohat giruvok lokat
mañarapanen God ulagï tin povon hatevetepanez hat pi bat kohat lokah.
10 Met bot pov mañarahan ñadoohan Zuda añarab mañ mañohopanez
emat topourat-hehari iñidoh mañeo hahot heh. 11 Tahan kohat poek Godiz
enzolip erat bot ulagiv mañarat bizahan ñadooh-arü posiz teritak rouvat
hehan, 12 Sekaraia etet rak tat ñaihet tah. 13 Tahan enzolip Sekaraian epat
mañah, “Ni tovai ñaihet totun. Met God nim mañeo haoñit hat haveteh,
povoz nim añap Elisabet tokat ñekevonañ ravat ro nap batapan. Tapanen
pim abatao Zoan pot mañekë. 14 Met ro pop batapanen hepanen pimaz
ni biñ ahov ravat heken añarab modari amun piin etet biñ ravat hepan.
15 Met ro pop nonop batapanez porah Godiz Pul Tinap piih rekö ravat
hepanezaek God etet hepanen aban abatavonañ ahop ravat hepanepuh pi
bain ivovor iv kez modañ nainam hepan. 16 Tat pi Israel añarabon Godiz
ñetiv mañohopanen ahovokaro hatevetet non horiorö betet loporizaro
boreurat God parum ahoputihar ravohopan. 17 Met ro batapanez popuz
tohopanezat batam propet aban Elaiza Godiz ñetiv hahot kez tohot heh-
popuz zut pi kezavonañ het tohopanepuh papahol parum ñarohol mogao
metat berat main ravat hepanezaek papaholon mañohopanen hodad tinao
bat maot parum ñaro porinañ honeo ravat hepan. Ma añarab hat man
man tat Godiz ñetiv hat havetet elat tohopanez porin mañohopanen paru
hatevetet hodad tinao bat tin tovai sohopanepuh darim Amip emapanez
ñai bizat het etevai sohopan.”
18 Met enzolip Sekaraian pot mañahan pi hatevetet hañiv epat mañah,
“Ae ne añavai haravohon nem añap amun añ añavaip haravahag,
ni tairao nañaireken ne ñetï nañeñ-okovoz, Rotap ok nañameñ, pot
homem?” 19 Met pot mañahan enzolip hatevetet hañiv epat mañah, “Ne
Gebriel Godinañ honeo hezap ev, met pi ñetï tin epov niin bar nañomaz
hat nañat nemeehan ne eroh. 20 Met God hahan hez-porah rotapuv ou
ravapanezao niin ne ev nañohon hatevetet barotap navat, oñ ñetï okov
neen nañeñ, povoz petev nim ñeo bavon navatohog, ni ñeo nak heken
nim añap ropuz ñekevonañ ravat hepanepuh batapanenahoh ni maot ñeo
hakë,” pot mañah.
21 Pot enzolip mañoohan Sekaraia kohat zei giruvok houloam hehan añarab
pi berevapan hat pimaz iñidoh gaa tat het eteohari pi naverev tahan paru home

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

midin tat, “Sekaraia pi tair tohot houloam hez batah?” pot paru hahot ahoam heh. 22 Tahan Sekaraia berevahapuh parun ñeo namañ, rouvat am het mar nenañinañ kohat tahavoz parun zu metahan paru epat homeh, Petï pi kohat hehaek potaz nao bavatahan etehapuh ok emat tamah, pot homet etet heh. 23 Met Sekaraia aliz pim gog pot tooh-poñ bon tahan pim zeitak maot sat heh. 24 Tahan tokat pim añap Elisabet ñekevonañ ravat kohat pim zeimakeh ñonihol 5 am hehapuh pi epat haoh, 25 “Met batam ne ñaro navat hehon añarab nem modari neen etet ñetï horiv nañoohavoz tu ravat het tovai emooh, oñ petev Godihö ne neñizahan ñekevonañ ravoh, povoz nem tuav bon tahaek ne ev biñ ravat hez.” Pot pi hat modariz zeiñik helakao nas, oñ am pim zeimakeham heh.

Enzolip Marian ropuz mañah

26-27 Met ñari añ tohai nap Maria pi Galili zeisik pim zeitaz abatao Nasaret poek heh, met pim abü bapanez au hahan hehapuz abatao Zosep, pi Devid batam aban ahop ravat heh-popuz iz mimiholohanañ nap. Met Maria poek hehan Elisabet ñekevonañ ravat hehan ñonihol 5 bon tahan 6 popuh God pim enzolip Gebriel meehan Nasaret zeitak emah. 28 Tat Marian epat mañah, “Eñarim ae, God pi orah rezah ni masakao nanat ninañ hez.” 29 Pot mañahan enzolipuz ñetï mañah-poraz kapot pi tin hodad nat, povoz home midin tahapuh ñaihet tat heh. 30 Tahan enzolipuhö maot epat mañah, “Maria, ni tovai ñaihet totun. Met God nim hezhezavon eteamahan ni tin hez. 31 Oñ hatevetet, tokat ni ñekevonañ ravat ro nap batat ro popuz abatao Iesu mañekë. 32 Met Godihö hapanen ro pop pim iz mimip Devidiz urutak rouvat korav ahop ravat hepanen añarabohö piin etet epat hahopan, ‘Rotap God abarah het mapori ritou metat hezapuz rop ok,’ pot pimaz hahopan. 33 Met pi tapup ari Zekopoz iz mimiholoz amun korav ahop ravat hepanez pov bon natotü, oñ pohao het am hepan.” Gebriel pot Marian mañah.

34 Tahan Maria enzolipun epat mañah, “Met ne tohai abup navap eveg, tair tat ro hameñ-okop batomaz ok nañameñ?” 35 Pot at mañahan enzolip ñetï hañiv epat mañah, “Met Godiz kezao ninañ hepanen pim Pul Tinap niitï emat rekö ravapanen ro tin pop nim ñekevok ou ravapan. Tapanen ni bateken hepanen añarab piin etet epat hahopan, ‘Godiz ro tinap ev,’ pot pimaz hahopan. 36 Met nim añ azap Elisabetez añarabohö pi ñarohol bonop pot haoh-pop amun añavai haravat hezaek petev pi ropuz ñekevonañ ravat hezan ñonihol 6 totoi ev bon tapanez tah. 37 Met God rekot nonair nai mapotü tohopanezap ok, povoz pim ñetï hah-epov rekot niih ou ravapan.” 38 Pot mañahan Maria enzolipun epat mañah, “Ne Godiz as ñarip ev, povoz pim zaitivok niin nañahan emat neen nañeñ-okatam netap.” Pot mañahan enzolip Maria betet sah.

Maria sat Elisabeten eteh

39 Met enzolip pot hat sahan Maria aviam het bal hat Elisabeten etepan hat pimotü bahou batat zuam pim zeit betet Zudia zeisik dañeñik

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zei ahö nat demahan hehaekaz hat sah. 40 Sohot sa berevat Sekaraiaz
zeimakeh lokat Elisabeten etet pot mañah, “Eñarim ae, ne nihaz helakao
emohog, ni tin heza?” 41 Pot mañahan Elisabet Mariaz ñetï mañahavon
hatevetevaiam pim ñekevok rop biñ ravat lek tat sat em tah. Tahan piih
Godiz Pul Tinap map rekö ravat hodadeo manahan, 42 pi ñeo ñarah
hat epat Marian mañah, “Eñarim ae, Godihö masakao ni nanat petev
tin netamah-povohö añ modariz metamahao ritou metat hez. Met nim
ñekevok ro hez-okop amun God masakao manamahap ok. 43 Met ne añ
abatao bon betezap eveg, tair tat ni nem Amipuz nonop nehaz helakao
emeñ?” 44 Pot mañat Elisabet Marian maot epat mañah, “Met ni ñetiv
nañeñin ne hatevetevaiam nem loporih rop hezaek nim ñetï hañivoz
biñ ravat lek tahan hateveteohö. 45 Met ni Godiz ñetiv nañahat rotap
ravapanez homeo barotap bateñ, povoz biñavonañ tovai sookë.” Pot
Elisabet Marian mañah.

Maria biñ ravat hahat ev

46 Pot mañahan Maria biñ pimau ravat epat hah,
“Met nem loporih nem Amipuz abatao bat hel batat hez.
47 Ma God pimop ne ba navatat hez-popuz homet biñavonañ hez.
48-49 Met ne añ abatao bon betez hez-epop pim irih hezan pi nemaz
unun naman, oñ am homeme hez, povozahoh ne pimaz homet
biñavonañ hez. Met pi neeh pim kezao ba ou batat tin ahö nao
netah, povoz orah rezah añarab mapori darim map ahop tin pov
netahavoz paru hodad tohopan. Met pim abatao bat hel batat, Pi
abat tinavonañap ok, pot pimaz hamoh.
50 Met añarab tairari pim irih het tovai sohopanez pori pi masakao
manohopan, met paru petev hez-nenari pot nametotü, oñ tokat
parum roholor ro izahol amun taput metohopan.
51 Met God pop pim kezao ahö hezan tin mapotuhar tamahap ok. Tat
aban tairari parumauz heriñ bat hel batat zaitivonañ tovai samah-
pori pi ruamahan pihanañ main ravat hez.
52 Ma pi hamahan aban korav ahö nari er hor ravamahan aban abatañ
bon betez hez-narihoen abatañinañari ravamah.
53 Met añarab nonair nai bon hezari meñizamahan paru tinatunañ
tovai samah, ma nonair naituz ahö ravat hezari piuhö meamahan
nai nav betezam samah.
54-55 Met batam God darim iz mimip Abraam popur iz mim modari
meñizohopanez au mañahan hehat pi unun naman, oñ parur
parum roholor ro izahol meñizohot petev amun dari Israel añarab
pim irih het tovai sameg-eperiz orah rezah zakep tat eñizamah.”
56 Pot Maria hat bon tahapuh pi Elisabetenañ parup hehan ñon nasikaro
nas bon tahan pim zeitakaz maot boreurat sah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Elisabet rop batat Zoan mañah

57 Tahan Elisabet het tokat pi rop batah. 58 Tahan pim kapotakari pi rop
batahao hahan hatevetet paru emat pinañ honeo Godihö masak ahö piin
mañairahavoz paru mapori biñ ravat heh.
59 Tat hehan alizañ 7 bon tahan zeirevai aliz 8 posik parum toohat
parupimeri ropuz biz kosis elapan hat em topourahapuh kosis elat pim
papapuz abatao ropun mañapan hat paru hah. 60 Tahan pim nonop pat,
"Evo, pim abatao Zoan pot mañak." 61 Pot hahan parupimeri piin epat
mañah, "Auma, met aban aripim kapotak nap abat okat nao parum napun
namañ." 62 Pot mañat met paru, "Ropuz abat tairao papap pimauhö
mañapanen dari hatevetek," pot hat marañinañ zu metah. 63 Tahan
Sekaraia parun mañairapanez zisiz zu metahan bat emat manahan, Pim
abatao Zoan mañak, pot menat mañairahan paru agol atat etet heh.
64 Met pot tovai nen tapurah Sekaraia maot ñeo hahapuh pi Godiz abatao
bat hel batat biñ mañah. 65 Tahan paru poek hehari pim hahavoz rak
tahapuh pim tah-ñetï pov haovai soohan Zudia zeisiz zei dañeñik an pap
manah. 66 Met rotap Godiz masakao ro popunañ heh, povoz pim ñetiv
haovai soohan hateveteohari pimaz homet pot haoh, "Ro pop tokat pi ahö
ravat tair tohopanezap ok?" Pot paru haovai sooh.

Sekaraia biñ ravat hahao ev

67 Met ro popuz papap Sekaraiaz loporih Godiz Pul Tinap an pap manat
meñizahan tokat ou ravapanez ñetiv pi epat hah,

68 "Met God dari Israel añaraboz ahö popuz biñ haok. Met dari horï
hegiek eñizat non tinaoroh eñehan hez, povoz pimaz biñ haovai
sook.
69 Met batam Devid pim ñeo baval haovai emooh-popuz iz
mimiholohanañ aban kez tat maot dari pimeri ba avatapanezap
pimauhö ba ou havatahan hez.
70 Met batam propet abanari pim pot tohopanezat ñetiv bar haovai
emooh.
71 Met Godihö dari Israel añaraboz kaev ravat bahorï avatohopanezari
ma darimaz horï homehopanez porihanañ maot avapan.
72-75 Ma pi tapupuhö pim hahan heh-tin pot tat darim iz mimihol
meñizat zakep metohopan, pot propet abanari ourah haoh. Met
batam darim iz mimip Abraamin epat au mañah, 'Met arir arim
iz mimihol modari kaev ravat bahorï etohopanen, ne ari eñizat
heman tin het ñaihet natotü, oñ orah rezah nemaz homevai sohot
nem ñetiv tinam hatevetet nem zut tinaharam tovai sohopek.'
Met ñetï tin ahö mañahan heh-pov pi unun naman hezaek am
homehot hez."

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

76 Met Sekaraia pot hat maot pim ropun etet epat mañah,
"Met nem rop, ni darim Amipuz garosik sovai pim nonor ba oñ batovai sooken, añarab nimaz pot hahopan, 'Met epop God mod mapori ritou metat hez-popuz propet aban pim hamahañ hateveteamahap eveg etei,' pot nimaz hahopan.
77 Met niuhö darim Amip ou ravat pim añarab horï hezaek parum horï tohopanez poñ ol betehot maot pimeri bavatapanez pov parun mañooken hodad ravohopan.
78-79 Met rotap God darim ahop pi zakep ahovonañ hezap okeg, petev dari mapori kuturutak het ñomakaz homet ñaihet tat hezaek, pim masak tinao abarahanañ meepanen erat gitapuz zut alizao anat hepanen, dari tin barai ñarohot pim non tinaoroh lop tinarizaronañ biñ ravat hek."
Pot Sekaraia hah.
80 Met Sekaraiaz rop ahö ravovai pim hodad tinao amun ahö ravovai emoohaek, pi ahö haravat pim zei kapot betet añarab bonoek ham betez nonair nai bon heh-porah sat heh. Met tokat pi borourat emat Israel añarabon ñetiv mañohopanezat ravahan, pi main sat hehaekanañ maot emat ou ravahan paru piin eteh.

Maria rop batah-ñetiv
Matiu 1:18-25

2 1-2 Met batam paru añaraboz abatañ tepatak namen heh. Met tokat Iesu batapanezao totoi ravah-porah Roma zei maposikaroz aban korav ahop ravat hehap Sisa Ogastas, pi kapot tat añarab pim irih heh-poriz abatañ menapanez homet hah. Met pot homet haharah pim irih Siria zeisik aban ahö modap pim abatao Kuirinias heh. 3 Met abatañ menapanez hahan añarab mapori taputahar tapan hat nap nim zei kapotakarohaz sooh.
4-5 Tahan Zosep pi Devidiz iz mimip ok, met Betelem zeitak Devid ahö pop batah, povoz abatañ menapanez hahan hatevetet, Zosep pim añ bapanez au hahan hehap Maria bavizat, parup Galili zeisik Nasaret zeitak hehaekanañ bal hat zei pot betet parupim abatavokaro menapanez hat, Zudia zeisik Betelem zeitak sah. Met Maria ñekevonañ heh. 6 Met parup zei potak sa berevat hehapuh rop batapanez kohat bahan Maria hateveteh. 7 Met poek añarab map zeiñik beo rezat hehan, parupim zei hepanezamakez mel tovai soohan bon tah, povoz bol kauholoz zeimakeh sa lokat het pim ro garosikap batat, dim givorah bapotï urahapuh, bol kauholoz sisiñiñ bizohopanen nohopanez teket matut tahan hehaek bizahan orat heh.

Enzolihol boloholoz koravorin mañah

8 Met kutur potak aban nari zei potaz totoi het iñidoh hovisik bol sipsipiholoz korav heh. 9 Tahan God pim alizavonañ enzolip meehan

erahan alizao parum etañik ma okat epat rouvat al tezahan, paru enzolipun etet ahoam ñaihet pimau tahapuh dei dei tah. 10-11 Tahan enzolip aban porin epat mañah, “Evo, ari tovai ñaihet totunei, oñ hatevetei. Ne ñetï tin nao arin añomaz ev emoh. Met petev kutur epatak Devidiz zei kap okatak ñari añ nap rop batah. Met ro pop darim Amip Kristo tapup pi batam Godihö ari añarab pimeri maot ba avatapanez au hahan hezap petev ou haravat hez. Met ñetï arin añoh-epov rekot ari añarab zei maposikaroharizaro hatevetet biñ ravat hepekezao eveg, 12 bar añoman ari sat etei. Met ro hamoh-pop batat givorah bapotï urat bol kauholoz sisiñiñ biamahan namah-tek potak bizahan hezaek sat etepekepuh, Enzolipuz ñetï dein añahao rotap ev ravah, pot homepek.”

13 Pot enzolip mañovaiam enzol modari ahovokaro revahanañ enzol garos erat het mañooh-popuz hehaek erat Godiz biñ ravat daa epes paru hah,

14 “Abarah God het mapori ritou metat hezapuz homet biñ haovai sohok.
Met hamarah God ari tairariz homeme hez-porinañ pim masakao pohao het hepanen, guai ravat tin masak hepek.”

Pot paru hat sah.

Sipsipiholoz koravori sat ropun eteh

15 Met pot hat paru enzolihol maot boreurat abarah helat iz ravat sah. Tahan bol sipsipiholoz korav ravat heh-aban pori enzolipuz mañahavoz homet epat nae nap mañah, “Kar, dari sat Betelem zeitak Godihö enzolip meehan emat ro añahapun etekag, erohol sak sei.” 16 Pot hat paru Mariar Zosep hehaekaz melahar sahapuh ro goe pop bol kauholoz sisiñiñ biohan nooh-tek potak bizahan orat hehaek, 17 sat etehapuh enzolip emat ro popuz ñetiv parun bar mañahat añarab zei potak heharin mañovai soohan hateveteoh. 18 Met mañoohan hateveteoh-pori agol atat nae nap epat mañooh, “Ui, ñetï tairao ev emat darin añamah batah,” pot hah. 19 Oñ Maria pim ropuz ñetiv Godiz enzolip erat aban porin mañahan hatevetet emat parun mañahavoz pim loporih bizat homeme heh. 20 Met aban bol sipsipiholoz koravori Betelem zeitak soohaekanañ maot borourat parum hehaekaz sohot enzolipuz mañahan sat etehavoz homehapuh, paru biñ ravat Godiz abatao bat hel batat, “Enzolipuz añahan sat etegiv rotap ravah,” pot nae nap mañovai sooh.

Pim abatao Iesu mañah

21 Met tokat alizañ 7 bon tahan aliz zeirevaizasik parum toohat tat ropuz biz kosis elah. Tat pim abatao mañapanez hat garos nonop ñekevonañ narav heharatï enzolipuhö erat bar mañahat homet, “Iesu,” pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu tup ahomakeh bat sah-ñetiv

22-24 Met batam Moses ñetï kateñ hahaek navok epat hah, “Zuda añahol
ñarohol havatapanepuh honep honep maot Godiz etañik tin ravapanez
hat id pururuañariv ma parupim zut modañariv basat, añ pop pimauhö
pot natotü, oñ aban gog pov tohopanez nap manapanen bat id poñariv
urat mañarapan.” Pot pi hahan menahan hez. Met mod epov amun
menahan hez, God epat hah, “Met añ nap pim ro garosikap batapanepuh
nemop bavatapanen hepan.” Met batam epovokaro hahan menahan
hezavoz homet tokat ñon honesiz zut bon tahan Zoseper Maria taput
tapan hat rop bat Zerusalem zeitak sah.

25 Met porah Zerusalem zei potak aban Godiz homet het tin tovai
sooh-napuz abatao Simion poek heh. Met God Israel añarab meñizapanez
hahan hehaek, aban pop homet pi ñai bizat etehot heh. Met Godiz Pul
Tinap pinañ honeo het, 26 garos epat piin hodadeo hamanahan heh, Met
ni nañomotü, oñ am biririï heken darim Ahopuhö Kristo meepanen emat
eñizapanez au hahan hez-pop ou ravapanen, etetahoh tokat ni ñomekë.
Pot Pul Tinapuhö piin hodadeo manahan hehaek Simion popun etepanez
homet heh. 27 Met pop Pul Tinapuhö Godiz tup ahomakeh sapanez
hodadeo manahan pi garos tup pomakez romevok sa lokat hehan, Mariar
Zosep amun Mosesiz ñetiv menahan hehat tapan hat rop bat em lokovai
Simion ropun etet, 28 ba opitit Godiz biñ ravat epat hah,

29-31 “Nem Ahop, nim Pul Tinapuhö neen au nañahan hehovoz rotapuv
petev añarab maporitï ou ravahan dei eñizat nimeri maot ba
avatapanez epopun nemauz etañinañ etehoek ni haken ne nim
gog aban epop lop tinarinañ het ñomom.

32 Met kuturutak havoñad rañiamegipuh nonoron tin etevai samegivoz
zut epop añarab maporizaron hodad tinao manohopanen, paru
Zuda bon oñ añarab zei modasikaroharizaro Godiz homevai
sohopan. Tapanepuh paru Israel añarab epopuz kapotakariz
abatao bat hel batohopan.”

33 Pot Simion ro popuz hahan nonopur papap hatevetehapuh agol
atat home midin tohot heh. 34 Tahan Simion God parup meñizohopanez
mañahapuh Marian epat mañah, “Ni hatevet, Met Godihö ro epop meehap
ev, met pi ahö ravat Godiz hahan hezat tohopanezaek Israel añarab piuhö
epat metohopan. Met nari pim gog tohopanezavon etet kaev ravohopanez
pori piuhö bahorï batohopan, met añarab pim tohopanezat etet zait
tohopanez pori piuhö tinaek meñehopanen hepan. Met pi Godiz nonor ba
ou batohopanen nari pimaz kaev ravat ñetï horiv hahopan. 35 Tohopanen
parum kil homehopanezañ piuhö ba ou batohopanen añarab modari hodad
tohopan. Met nap kaizas bareñamahan kakam ahov hateveteamahavoz zut
nim loporih pimaz zakepiv ahoam tookë.” Pot Simion Marian mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Met Godiz tup ahö pomakez romevok añ nap heh, met pim abatao
Ana, met pim papapuz abatao Panuel, met Panuel popur pimeriz abatao
Aser, pot mañooh. Met añ pop Godiz ñetiv añarabon mañoohap ok. Met
pi tohairah abup bat hehan krismasañ 7 bon tahan abup ñomahan, 37 pi
añ hapurip pim main am het añ añovai ravat hehan pim krismasañ 84
bon ravah. Tahan pi tup pomak betet naek nas, oñ orah rezah poek het
mañ hahot heh, ma porah karah Godiz abatao bat hel batat tin piin mañ
mañohopanez hat, gipizoz ahao hat nainam het mañ haohap heh. 38 Met
Simion ro popuz ñetiv hat bon tahan Mariar Zosep rop bat hehaek nakoe
añ pop emat Godiz abatao bat hel batah. Met God Zerusalem añarab horï
hehaek meñizat maot non tinaoroh meñepanez hat ñai bizat etet heh-
porin añ popuhö ropuz ñetiv parun mañooh.

Nasaret zeitak maot sah-ñetiv

39 Met Zoseper añap Godiz homet tapanez hahan hehao tat bon tahan
parup rop bat maot Galili zeisik Nasaret zeitak sat heh. 40 Tahan poek rop
het ahö ravovai kez tat gogot tohopanezat ravovai soohan God meñizat
masak metoohan pi hodad ahovonañap ravat heh.

Tup ahomakeh Iesu sat tah-ñetiv

41 Met orah rezah krismasañik paru Israel añarab Zerusalem zeitak sat
paru topourat Godiz parumeri meñizoohan tin hehavoz homet anumair
gipiz arö tat nooh-povoz abatao Pasova mañooh. Met pot toohavoz homet
Zoseper Maria orah rezah paru honeo poek sat topourooh. 42 Met Iesu
pim krismasañ 12 ravahan parum topourat toohat maot tapanez hat
paru nonopur papap sah. 43-44 Met sat Zerusalem zei ahö potak hehapuh
Pasovaz homet gipiz arö tat nooh-pov bon tahan Iesu am poek hehan,
nonopur papap Nasaret parum zeit hotoh hehaekaz nonorozañ sohot
epat homevai sooh, Met petï deipim kapotak modarinañ honeo pi garos
ok hasah, pot homet soohaek hapanezai ravahan, non pavarah zei natak
parupim kapotak modari orapanez tat hehaek sat etehan, 45 pi bon tahan
orat zeirevai aliz modasik modari am parumatakarohaz soohan parup
maot poekanañ borourat Zerusalem zeitak mel tapanez hat emah.
46 Met poek maot emat mel toohan bon tahan orat zeirevai aliz
modasik melahar soohan pi am bonoam hehan orat zeirevaizasik Godiz
tup ahomakez romevok sat etehan, Iesu aban ahorinañ toutat het parum
haohat hatevetet pi hañ parun at mañohot heh. 47 Met pi hodad tinavonañ
het parum haoh-ñetï poñiz hañiv tin mañoohan aban hateveteoh-mapori
agol atat heh. 48 Met pi pot tohot hehan nonopur papap emat etet home
midin tat hehapuh nonopuhö epat mañah, “Nem rop, met dei nim
papap nimaz mel tat zakepiv ahoam tat maot ev emegig, tairaiz ni okat
deip eteñ?” 49 Pot hahan Iesu hañiv parupin epat mañah, “Met ne nem

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Papapuz hodadevok pim tup epamakeh ev het hamoh-epovoz arip hodad nat het nemaz zei modañik mel toogi?" 50 Pot mañahan nonopur papap pim mañahavon hatevetet hodad nat, oñ parup am homehot heh.

51 Tahan Iesu pim nonopur papapunañ paru borourat maot Nasaret parum zeitakaz sah. Met pi poek sat hehapuh pim nonopur papapuz haohat baval hat tohot hehan, Maria ropuz haovai tovai emoohavoz pim loporih ahoam homehot heh. 52 Met Iesu ahö ravovai pim hodadeo ahö ravovai soohan, God ma añarab modari pim toohavon etet, Pi ro aban tinap ok, pot pimaz hodad ravat heh.

Zoaniz ñetiv mañoohat ev

Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Zon 1:19-28

3 1 Met Sekaraiaz rop Zoan ham betez nonair nai bon heharah sat hehan, Godihö piin ñetiv mañooh. Met mañooh-porah Roma aban zei maposikaroz korav ahop ravat heh-popuz abatao Sisa Taiberias, met pi poek map ahop ravat hehan krismasañ 14 bon hatahan modavoz ñon nari bon tah. Met Sisa popuz irih Zudaholoz zeisik aban ahö ravat heh-popuz abatao Pontias Pailat, met modap Erod pop amun pi Galili zei mod posikaz ahop ravat hehan, pim nanep Pilip pop amun Ituria ma Trakonitis zei posikaroz ahop ravat heh, met Lisanias pi Abilene zei posiz ahop ravat heh. 2 Met Zudia zeisik aban Anasir Kaiapas parup anumaihol bareñ elat mañaroohariz aban ahoñariv ravat heh. Met ev menoh-ahö eperi heh-porah God Zoanin pim tohopanezat ñetiv bar mañahan hateveteh. 3 Tahapuh pi ham betez porah hehaek betet Zodan iveriz nakoe zei posizañ sohot ñetï epov añarabon mañovai sooh, "Met arim horiñ map betet loporizaro borourepeken ivoh emeehoman, God arim horï tovai emameg-poñ ol betehopan." Pot Zoan añarabon mañovai sooh.

4 Met batam propet aban Aisaia pim tepatak epat menahan hez,

> Met ham betez narah aban nap het ñeo ñarah epat hahopan, "Arim Amip emapaneg, pimaz homet ari ñai bizat pim nonor ba oñ batohozei."
>
> 5 Tat pi tin emohopanez nonair nai ur elat gupoñ ked mezat dañeñ menat nonor pekü hezaek ba oñ batat nonoroh heleñ hezaek tiz betet batin batohopeken tin opep ravohop.
>
> 6 Tapanen dari añarab mapori God maot pimeri ba avatapanez hahan hez-popun etet hodad ravook. *Aisaia 40:3-5*

Pot Aisaia menahan hezaek Zoan emat menahan hez-taput toohan rotapuv ou ravooh.

7 Met Zoan propet aban Aisaiaz menahan hez-taput tat Godiz ñetiv añarabon mañovai soohan, añarab ahovokaro piuhö ivoh memeehopanez hat emat topourah. Tahan pi parun epat mañah, "Ae, ari hamal ñaro eperi, tokat God arim horï tamegiñiz hañiv etapanez ñetiv tairapuhö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hahan ari hatevetet ivoh emeeman pov bazei manepek hat nehaz emeg?
8 Met, ‘Deim horiñ betet loporizaro boroureg,’ pot hapek, povoz tin tovai
sohopeken arim tohopekezavon dei etet, ‘Rotap parum horiñ betet hodad
tinao maot bah,’ pot arimaz haok. Met arimam tovai, ‘Abraam deim iz
mim tinap ok, povoz dei pim zut Godiz ñarohol ravat hez,’ pot hamegi?
Evo, pot ari haotunei. Met rotap ne arin epat añom, God rekot hel upai
epeñ bat Abraamizari matut tapanen ou ravat pim ñarohol ravat hepan.
9 Met God zi kapoñik enarinañ menapanez baval hat kip tat ñai bizat etet
hez. Tat zi tairañ uloñ tin navad hepanez poñin etet pi menat itiñadek
betepanen map ñadapan.”

10 Pot mañahan añarab hatevetet ñaihet tat piin epat at mañah, “Ui
erom, povoz dei tair tak?” **11** Pot at mañahan pi ñetï hañiv parun epat
mañah, “Met aban tairap dim houloñariv oraepanezap pimau nap bat
aban mod dimip bon hepanezap manap. Ma aban gipiz ahö oraepanezap
pi zu taput gipiz bon hepanezari natü manap.”

12 Pot parun mañovai aban takes monis booh-nari piuhö ivoh
memeepanez hat honeo emat hehaek paru piin epat at mañah,
“Añairameñip ae, met dei amun tair tak?” **13** Pot at mañahan pi hañiv
parun epat mañah, “Met ari takes monisiz Roma gavman aban ahoriz
hamahat tat monï pos tinam bohozei, oñ monï modas revah bizapanen
arim bepekez añarabon mañotunei.”

14 Pot mañahan ñai aban nari honeo emat hehaek piin epat at
mañah, “Erom, dei amun tair tak?” Pot hahan pi parun epat mañah,
“Met ari tovai kez tat añarab arim modariz monis givogï botunei, ma
moreg hat paru nari ñevok basat bizotunei, ma arim gogovoz monis
anohopanezarah revah modas bizat anohopanez homet, ‘Darim monï mod
nas revah bizat anapan nak,’ pot haotunei.”

15 Met añarab Zoaniz mañoohat hatevetet parumam biñ ravat nae
nap epat mañooh, “Met okop God meepanen erat eñizapanez haohap
Kristo tapupu? Ma tairapuhö ok hamah?” Pot pimaz home houloñ homet
haoh. **16** Tahan Zoan hatevetet parun epat mañah, “Evo, met aban arim
hameg-okop nem tokat emapanepuh pim kezavohö nem kezao ritou metat
hepan. Met pop pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban goe abatao bon
betezap ev, povoz ne pi aban ahop hahö-popunañ toutat deip ñetiv hakaz
rekot bon. Met ne iv et pei upaivonañ emeamoh, oñ popuhoh Godiz Pul
tinap ari añarab anapan. Tapanen dari itiñadek nai beteamegin ñadat
bon tamahavoz zut arim horiñ bavon batapan. **17** Met aban hamoh-pop
pim savoris bat hez. Tamahaek aban nari uitikapiz gogot tovai uit kosiñ
bamain batamahapuh, kos poñ savorisinañ holat itiñadek beteamahan
ñadamahan uit tinakap parum zeiñik bat em biamahavoz zut pi ari
añarab pot etohopan.” **18** Met Zoan parun pot mañat Godiz baiñetinao
añarab tin hatevetehopanez hat ñetï nañir nañitï bavatat parun mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zoan kakam zeimakeh memerizah
Matiu 14:3-4; Mak 6:17-18

19 Met Erod Galili zeisiz aban ahö ravat heh-pop pim nanepuz añap
Erodias batep tat bat hehapuh horï modañ amun tovai sooh, povoz
Zoan aban popun ñe kezao epat mañah, “Ni horï ahoñ tameñip ok.”
20 Pot mañahan Erod kaev ravat horï ahö modao tat Zoan memeriipanez
mañahan paru pi bat kakam zeimakeh memerizah.

Zoan Iesu ivoh memeeh-ñetiv
Matiu 3:13-17; Mak 1:9-11

21 Met Zoan garos kakam zeimakeh bat namemeriz heharah pi añarab
modari ivoh memeohanam, Iesu amun piitï sahan ivoh memeeh. Tahan
Iesu mañ haohan Zoan etet hehan abar elat okat epat tahan, 22 Godiz Pul
Tinap id pururuapuz zut Iesuz gagaih erah. Tahan abarahanañ ñe nao
epat hah, “Ni nem rop, ne loporï nihar nanat nim tameñivon etet nimaz
ahoam biñ ravamoh,” pot hah.

Iesuz iz mimiholoz abatañ ev
Matiu 1:1-17

23 Met Iesuz krismasañ 30 ravahan pi pim gogot kapot tat tovai emooh.
Met pi popuz papap Zosep, pot añarab homet heh.
24 Met Zosepez papapuz abatao Ilai,
met Ilai popuz papapuz abatao Matat,
met Matat popuz papapuz abatao Livai,
met Livai popuz papapuz abatao Melkai,
met Melkai popuz papapuz abatao Zanai,
met Zanai popuz papapuz abatao Zosep.
25 Met Zosepez papapuz abatao Matataias,
met Matataias popuz papapuz abatao Emos,
met Emos popuz papapuz abatao Neam,
met Neam popuz papapuz abatao Eslai,
met Eslai popuz papapuz abatao Nagai.
26 Met Nagai popuz papapuz abatao Meat,
met Meat popuz papapuz abatao Matataias,
met Matataias popuz papapuz abatao Semen,
met Semeniz papapuz abatao Zosek.
27 Met Zosekez papapuz abatao Zoda,
met Zodaz papapuz abatao Zoanan,
met Zoananaz papapuz abatao Resa,
met Resaz papapuz abatao Serubabel,
met Serubabel popuz papapuz abatao Sialtiel,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

met Sialtieliz papapuz abatao Nerai.
28 Met Nerai popuz papapuz abatao Melkai,
met Melkaiz papapuz abatao Edai,
met Edai popuz papapuz abatao Kosam,
met Kosamaz papapuz abatao Elmadam,
met Elmadam popuz papapuz abatao Er.
29 Met Era popuz papapuz abatao Zosua,
met Zosua popuz papapuz abatao Eliese,
met Eliesez papapuz abatao Zorim,
met Zorim popuz papapuz abatao Matat,
met Matat popuz papapuz abatao Livai.
30 Met Livaiz papapuz abatao Simion,
met Simion popuz papapuz abatao Zuda,
met Zuda popuz papapuz abatao Zosep,
met Zosepez papapuz abatao Zonam,
met Zonam popuz papapuz abatao Elaiakim.
31 Met Elaiakimiz papapuz abatao Melia,
met Meliaz papapuz abatao Mena,
met Mena popuz papapuz abatao Matata,
met Matataz papapuz abatao Netan,
met Netan popuz papapuz abatao Devid.
32 Met Devid popuz papapuz abatao Zesi,
met Zesiz papapuz abatao Obet,
met Obet popuz papapuz abatao Boas,
met Boas popuz papapuz abatao Salmon,
met Salmoniz papapuz abatao Nason.
33 Met Nason popuz papapuz abatao Aminadap,
met Aminadapiz papapuz abatao Atmin,
met Atmin popuz papapuz abatao Anai,
met Anaiz papapuz abatao Esron,
met Esron popuz papapuz abatao Peres,
met Peresiz papapuz abatao Zuda.
34 Met Zudaz papapuz abatao Zekop,
met Zekop popuz papapuz abatao Aisak,
met Aisak popuz papapuz abatao Abraam,
met Abraamiz papapuz abatao Tera,
met Teraz papapuz abatao Neo.
35 Met Neoz papapuz abatao Serak,
met Serak popuz papapuz abatao Reu,
met Reuz papapuz abatao Pelek,
met Pelek popuz papapuz abatao Ebe,
met Ebez papapuz abatao Sela.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Met Selaz papapuz abatao Kainan,
met Kainan popuz papapuz abatao Apaksat,
met Apak-sat popuz papapuz abatao Siem,
met Siem popuz papapuz abatao Noa,
met Noaz papapuz abatao Lamek.
37 Met Lamek popuz papapuz abatao Metusela,
met Metuselaz papapuz abatao Inok,
met Inok popuz papapuz abatao Zaret,
met Zaret popuz papapuz abatao Maalalel,
met Maalalel popuz papapuz abatao Kenan.
38 Met Kenaniz papapuz abatao Inos,
met Inosiz papapuz abatao Set,
met Set popuz papapuz abatao Adam,
met Adam God kapot tat matut tahan hehap ok.

Seten Iesu zu metah-ñetiv
Matiu 4:1-11; Mak 1:12-13

4 1 Met Godiz Pul Tinap Iesuh rekö ravat meñizat hodadeo manahan,
pi Zodan iveriz nakoe hehaek betet ham betez añarabor nonair nai
bon heharah sat heh. 2 Tahan Seten emat au alizañ 40 Iesu pim hapanezat
tapan hat zu metohot heh. Met pot metooh-porah Iesu gipiz nain hehapuh
ginaz map horï ravat heh. 3 Tahan Seten piin epat mañah, “Erom ni Godiz
rop, pot hameñ, povoz haken hel epov nim gipiz ravapanen nekë.” 4 Pot
mañahan Iesu Godiz ñetivotï homet het ñetï hañiv piin epat mañah,
“Baiñetinavoz Tepatak epat red menahan hez, Met gipiz nenatuhar dari
añarab novai sookan darim loporizaroh tin hekazao ou naravotü.”

5 Pot mañahan Seten Iesu bavizat revah naek helat parup rouvat
hehapuh, hamarah zeisikaroh aban korav ahorir añarab irih heharir
zeirurumar nonair nai mapotun tapuratiam mañairahan eteh. 6 Tahan
epat mañah, “Met map nañairohon eteñin tinahar hez-okotü nemotuhar
ok, povoz nemauz zaitivok tairap au mañomaz pop rekot pim bapan. 7 Met
ni nem abatao bat hel batat rariñ rez bareñat[a] nen, ‘Nem ahop,’ pot neen
nañekë, povoz ne nonair nai tin nañairohon eteñ-okotü niin au nañoman,
niuhohar map okotuz korav ahop ravat hekë.” 8 Pot mañahan Iesu ñetï
hañiv piin epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,
Met God nenap darim ahop hat pi nenapuz abatao bat hel batat arim ahop
bavatohozei. Pot menahan hezaek ne nim hameñ-okat natotü.”

9 Pot Iesu mañahan Seten Iesu bavizat Zerusalem zeitak sat akah revah
Godiz tup tovë ahomakez tokovok meñet maot epat mañah, “Ni Godiz

---

[a] **4:7** Pavar 7 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rop, pot hañi? Povoz epekanañ ni peg hat hamarah hotoh okoek meñet
sa. 10 Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,
Met God pim enzoliholon mañat meepanen emat nimaz tin korav
ravat hepan.
11 Tat parum marañik ni navapanen hel okoñihö nim eñañik
naneelotü. *Buk Song 91:11-12*
Pot menahan hez, povoz ni epekanañ meñet seken pi neñizapanen ni
horï naravotü." Pot Seten piin mañah. 12 Tahan Iesu ñetï hañiv piin epat
mañah, "Tin hañ, oñ epat amun menahan hez, Met ni nap betez nao
tekez homet, Nem ahop God ne neñizapanen tom, pot hat pi zu metotun.
Pot menahan hez, povoz pi nem ahö pop zu metom hat, betezam ne
epekanañ peg hat okoek nameñetü."
13 Met Iesu pot mañahan Seten pim mañapanezat tapan hat zu
metoohaek, pi betet tokat mod narah pi maot emat zu metapanez homet
sah.

Iesu pim gogot kapot tah
Matiu 4:12-17,23-24; Mak 1:14-15,39

14-15 Met Godiz Pul Tinap pinañ honeo het bakez batoohan pi Galili
zeisik maot borourat sahapuh, Zudaholoz topour zeiñik lokat Godiz ñetiv
mañoohan, zei posik añarab mapori pim mañooh-ñetiv hatevetet pimaz
biñ ravat heh.

Nasaret pimeri pi kos rez manah
Matiu 13:53-58; Mak 6:1-6

16 Met Iesu zei posizañ sohot Nasaret pim zei kapotak pi goerah het ahö
ravah-poek sa berevah. Tat parum gogot natotuz aliz poñiz nasik pim
toohat tapan hat paru Zudahol honeo parum topour zeimakeh sa lokat
hehapuh pi ñetï nao rekö hapan hat bal haz rouvat heh. 17 Tahan aban
nap Baiñetinavoz Tepat bahapuh pi manahan barah hat etet propet aban
Aisaia popuz batam menahan hezao epat rekö hah,
18 "Met darim Ahopuz Pul Tinap nenañ hezan, ne añarab betez nonair
nai bon hezarin pim ñetï tinao mañomaz hat ba ou navatat nañat
nemeeh. Met añarab horivohö birepez zut demahan hezari neohö
baviloman, paru maot tinam tovai sohopan. Ma etañ kutariz zut
hezarin mañohoman, paru maot tin etet homehopanez hat ok ba
ou navatah, ma tairari modarihö bat hor batamahan honoñaivonañ
hez-pori baverevoman, tin hepanez hat ba ou navatah. 19 Ma God
pim añarab horï hezaek masakao manapanez pov totoi ravovai sah,
pot añarabon mañat meñizohomaz hat ba ou navatah." *Aisaia 61:1-2*
20 Met Iesu pot rekö hat bon tahapuh tepat bapotï urat aban manah-pop
maot manat toutah. Tahan añarab topour zei pomakeh heh-pori, Pi ñetï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mod nao mañapan, pot homet paru piinaharam map et bameet hehan,
21 pi parun epat mañah, “Met Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat rekö
hahon ari hateveteg-epovoz rotapup petev ne ev ou haravat hez.” 22 Pot pi
parun mañat am ñetiñ mañoohan paru hatevetet parum loporizaroh muz
tahan paru homeme het epat nae nap mañooh, “Ae, met pi okop Zosepez
rop ok.” 23 Met pot paru hahan Iesu parun epat mañah, “Met ari epat petï
neen nañepek batah, ‘Ni aban lamari batin batameñip okeg, nimauzari
batin bat.’ Ma mod epov amun nañepek, ‘Kapaneam zeitak red povor kao
tooñin emat dein añah-poñiz zut nañ ev nim zei kapotak tooken eteok.’
Pot ari neen nañepek batah. 24 Oñ ne arin epat añoman hatevetei, Met
propet aban Godiz ñetiv hamah-nap pimauz zei kapotakarin mañamahan
paru pori pimaz kaev ravat hez. 25 Met batam propet aban Elaiza heharah
krismasañ 3 met modavoz ñonihol 6 Israel zeisik utar napel hehan gin
ahov tat heh. Met pot tat hehan añ hapurihol ahoam zei posik het gin
ñomat heh, 26 oñ God Elaiza Zuda pori meñizapanez nak, oñ Saidon zei
pat posik añ hapurï pat nap Sarepat zeitak gin hehaek meñizapanez hat
meehan sah. 27 Ma propet aban mod nap Elaisa Israel zeisik heharah
añarab ahoam obuloñ pohao tat hehari Elaisa popuhö paru batin navat,
oñ Siria zei pat posikanañ aban nap pim abatao Neman nen pop pim obul
poñ tat hehaek emahan, Elaisa popuhö pi batin batah.” Pot Iesu parun
mañah.

28 Met Iesu ñetï pov mañahan añarab topour zei pomakeh hehari
hatevetet epat homeh, Met darim tamegivoz hat ok ñai añah, pot parum
loporizaroh homet gitait ravat mogao ahoam tah. 29 Tahapuh Iesu bat
parum zei pot rop navoz totoi demahan heh, povoz paru epat hah, “Dari
pi baverevat helakapuh sesevok betekan sat ñomapan.” Pot hat pinañ
honeo paru helah. 30 Tat totoi helahapuh Iesu parum ñaravatak soohaek
pi lipohar sat sah.

Iesu pitup aban napuh menahaek ruah
Mak 1:21-28

31 Met Iesu poek hehaekanañ iritï sohot Galili zeisik Kapaneam zeitak
sah. Tat poek hehapuh parum gogot natotuz aliz poñiz nasik paru
Zudahol parum topour zeimakeh lokat hehan Iesu lokat parun baiñetinao
bar mañooh. 32 Tahan añarab hatevetet hehari parum marahol ker menat
epat homeoh, Ui aban okop pi ñetï magei epeñiz maupuhö ok hamah.
33 Pot homet hehan aban napuh pitup menat hehaekanañ epat ñeo ñarah
hah, 34 “Ni Iesu Nasaret zeitakanañap dei tair etekez hat ev emeñ? Ni
Godiz nemeehan emeñ-tinap, pot dei hodad hezag, dei bahorï avatekez
emeñi?”

35 Pot hahan Iesu epat ñai mañah, “Tovai ni maot okat haotun, oñ aban
okop betet ni berevat sa.” Pot mañahan pitup berevapanez tat aban pop

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hamarah bavetehan sa ñodat ur nakel, oñ tinam hehan pitup pihanañ
berevat sah. 36 Met pim pot tahavon añarab etet agol atat hehapuh paru
epat nae nap mañooh, “Ui, pei magei tairao ev tah batah. Tat pi aban
okopuh pitup menat hehaek hodad ahovor kezavonañ het mañahan
hatevetet berevat sah?” 37 Met Iesu pot tahavoz añarab ñetiv haovai
soohan zei porih map an pap manat sah.

Saimoniz añ lelamap batin batah
Matiu 8:14-15; Mak 1:29-31

38 Met Iesu topour zei pomak betet Saimoniz zeimakeh sahan, pim añ
lelamap lam mid midiv tat orat hehaek paru pi meñizapanez Iesun bar
mañah. 39 Tahan pi sat añ pop arusik orat hehaek nakoe rouvat lam mid
mid pov bon tapanez mañah. Tahan añ pop tin ravat bal hahapuh parum
gipiz bareñat tezat manahan nah.

Iesu añarab ahovokaro batin batah
Matiu 8:16-17; Mak 1:32-34

40 Met gitap bañodoohan añarab ahovokaro parumeri lam navor nao tat
hehari bavizat batin batapanez hat Iesuz nakoe bat emah. Tahan pi honep
honepuh pim marañ bizat parum lam tat heh-poñ bavetehan tin ravah.
41 Met añaraboh pitü menat hehari ruahan berevat sapanez tat ñeo ñarah
epat hah, “Ni Godiz rop ok.” Pot mañovai berevat sah. Met pitü pori, Iesu
pi Kristo Godiz au hahan hezap ev, pot paru hodad, povoz paru maot
hapan hezavoz pi parun ser mañat ah ñeo mañah.

Iesu zei nañik ñetiv bar mañooh
Mak 1:35-39

42 Met orat zeit maok al teevai soohan Iesu bal hat zei pot betet añarab
bonoek pim main het pim Papapun mañ mañapanez hat sat hehan,
añarab pimaz mel tovai emohot pi hehaek etet pi paru betet maot
modaek sapan hezavoz mañah. 43 Tahan Iesu epat mañah, “Met God arim
koravopuz masakavoz roketak hepekez ñetï añamoh-pov arim zei nen
epatakam het añohom bon, oñ ne añarab zei modasikarin amun mañovai
sohomaz au nañahan hez, povoz rekot ne am sat mañovai sohom.” 44 Pot
mañahapuh poekanañ pi zei modañik sat paru Zudaholoz topour zeiñik
lokat ñetï pov mañovai sooh.

Iesu aban narin ñetiv mañah
Matiu 4:18-22; Mak 1:16-20

5 1 Met aliz nasik Iesu Genesaret iv havevoz kupavok pi sat hehan,
añarab ahovokaro Godiz ñetiv hapanen hatevetepanez hat, paru
emat topourat pim okat epat rouvat pi ba atalip metah. 2 Tahan Iesu

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etehan bout natakaro iv havë povoz gaorevok beri hat em bizahan oraehan, pisihol booh-abanari parum dev kitü ivov betehot hehan pi eteh. 3 Tat Saimon popuz boutitak helat epat mañah, “Erom ae, nim boutit beken deip havevok aviam hon ravopain.” Pot mañahan pim hahat tahan Iesu boutitak toutat hehapuh añarabon pim ñetiv mañooh.

4 Met pim ñetï mañoohao bon tahan Saimonin pot mañah, “Ari aban ninañ gogot tameg-eperi boutit epekanañ bat iv havevoz lopotak tovë er horat hezaek sat dev kitü betet pisihol bepek,” pot mañah. 5 Tahan Saimon ñetï hañiv piin epat mañah, “Nem ahop ae, haopat kutur epatak dei gog ahov tat dev ki epotü upaiam betevai houloam sat em toogin zeit al teehan dei pis nari nav, oñ ni hañ povoz dei maot betet etek,” pot mañah. 6 Tahapuh sat parum dev kitü betehan iv havevok er horahan, pisihol ahoam ki potuk holat map atalip tahan ki potü beri hahan porourapanez tat heh. 7 Tahan Saimon bout modatak hehari meñizapanez as hahan emahan, pisihol dev kitunañ beri hat boutitakaroh bizahan honoman manahan, havevok er horapanez tat heh. 8-10 Tahan Saimon pim abat modao Pita pot tahavon etet pir aban paru honeo hehari pisihol ahoam baholahavoz homet agol atat dei dei ahoam tah, ma Sebediz roñariv Zemisir Zon parup Saimoninañ honeo pisihol boohañariv, parup amun povon etet taput tat heh. Tahan Saimon Iesuz eñañik rariñ rez bareñat[b] epat mañah, “Nem Amip ae, met ne aban horip eveg, ni ne nevetet sekez nañamoh.” Pot mañahan Iesu epat mañah, “Ni ñaihet totun, oñ ni añarab batogü manat Godiz ñetiv mañooken hatevetehopanez gogot añairohom.” 11 Met Iesu pot mañahan paru boutitakaro beri hat gaorevok bat emat parum boutitakaror nonair nai map betet Iesunañ honeo sah.

Iesu aban obuloñinañap batin batah
Matiu 8:1-4; Mak 1:40-45

12 Met Iesu zei natak sat hehan narah aban pim herisik map obuloñ pohao tat heh-nap piin etet emat hamarah ñodahapuh epat mañah “Nem ahop ae, ni rekot ne batin navatekez zait tekë, povoz haken ne tin ravom.” 13 Pot mañahan Iesu aban popuz herisik maras ut urahapuh epat mañah, “Ne zait toh, povoz ni tin rav.” Pot mañovai obuloñ tapuraham map bon tahan aban pop tin ravah. 14 Pot metahapuh Iesu aban popun ah ñeo epat mañah, “Ni sekepuh añarab modarin nem ev netoh-ñetiv tovai mañotun, oñ ni sat aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz napun nim heris mañaireken pi etet, ‘Rotap epop tin haravah,’ pot nimaz hap. Tapanen batam Mosesiz hahan hezat ideñariv bat ni Godiz hañiv metekë. Teken añarab modari niin etet nim tin raveñivoz paru hodad ok hatapan. Tapanen ari honeo maot hepek.” Pot piin ah ñeo mañahan sah.

---

[b] **5:8-10** Pavar 8 sat 10 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Met zei posik Iesuz tooh-ñetiv an pap manahan map hateveteh.
Tahapuh añarab ahovokaro lamao tat hehari batin batohopanez hat, ma
pi ñetiv hahopanen hatevetehopanez hat nen tapurah Iesuhaz emooh.
16 Met porah karah Iesu pim main ravat sat añarab bonoek pi Godin mañ
mañohot heh.

Iesu eñar mar ñomat hehap batin batah

Matiu 9:1-8; Mak 2:1-12

17 Met aliz nasik Iesu ñetiv añarabon mañohot hehan Galili zeisik zei
natakanañ natakanañ, ma Zudia zeisik Zerusalem zei ahö potakanañ,
ma zei mod map potak katak Parisi abanari met aban ñetï kateñiz
mañairahol hehaek, paru honeo emat het hatevetehot heh. Tahan añarab
lamari bat emohopanen batin batohopanez Godiz kezao Iesu hamanahan
hehaek pi lamari batin batohot hehan, 18 aban eñar mar ñomat heh-
nap pimeri bi tav tavas tat bavizat bat emahapuh kohat Iesu hehaek
basapan hat tat etehan, 19 añarab zeimakeh map atalip tat hehan paru
balokapanez bapap tat het arop ririñasizañ rao rao revah helahapuh,
zei aropos atvat demahan hehaek ur edat bapor rezat aban lamap orat
heh-bi tav tavasik bitom kitï urat kohat meehan, Iesuz nakoe añarab togü
manat hehaek er horah. 20 Met meehan er horahan Iesu aban lam pop bat
emoohari, Piuhö rekot aban epop batin batapan, pot paru homeo badae
batat bat emahavoz Iesu hodad ravat aban lamapun epat mañah, “Erom,
ne nim horï tovai emooñ-poñ ok ba haol beteohö,” pot mañah.
21 Pot mañahan Parisi abanarir aban ñetï kateñ añarabon mañoohari
parumam pot homeh, Met aban epopuhö rekot napuz horï tapanez nao
baol navetetü, oñ God nenapuhoh baol beteamahap ak. Met pi Godiz zut
ravapan hat okat mañahan dari hatevetegin tin narav. 22 Pot homeohan
parum homeoh-pov Iesu zuam hodad hatat parun epat mañah, 23 “Tairaiz
arim loporizaroh nemaz okat homeameg? Met ne aban epopun pot
mañoh, ‘Nim horï het tovai emooñ-poñ ba ol haveteohö,’ pot ev mañoh,
oñ rotap baol haveteohö ma baol navet, povoz ari etet hodad nat. Oñ
aban epopun, ‘Ni bal haz,’ pot mañoman pi petev bal hapanen ari
etepekezaek nem kezao ou ravapanen hodad tepek. 24 Met ne Añaraboz
Nanep ev het ari añaraboz horï tamegiñ ol betehomaz kez pov neeh
hez-pot hodad tepekez hat ne aban epopun, ‘Ni bal haz,’ mañoman pi bal
hapanen etet nem kezavoz ari hodad tepek.” Iesu parun pot mañat aban
lamapun epat mañah, “Erom, ni bal hat houlorumet bat nim zeitakaz sa.”
25 Pot mañahan añarab etet hehan aban pop bal hat pimotü bat sapanez
tat Godiz abatao bat hel batat biñ haovai pim zeitakaz sah. 26 Tahan
añarab map poek hehari etehapuh agul atat hehapuh, Godiz biñ ravat
epat haovai sooh. “Ui, dei mamog pei ou ravah-akavoz zut navon et narë
hegiek petev ou ravahan eteg.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Livaiz as hah-ñetiv
Matiu 9:9-13; Mak 2:13-17

27 Met Iesu aban lam pop batin batahapuh pi iñidoh berevat etehan,
aban takes monis boohap pim abatao Livai pim takes monis booh-
zeimakeh toutat hehan Iesu piin etet epat mañah, "Erom, ni emeken deip
honeo sopain." 28 Pot mañahan Livai bal hat pim gog toohat betet Iesunañ
parup honeo sah.
29 Met tokat Livai pim zeimakeh añarab emapanen Iesunañ honeo gipiz
tez bizat napanez as hahan emah-porah, aban Livaiz takes monis boohat
booh-nari, ma horï modañ tooh-nari em lokahapuh paru honeo toutat
het nooh. 30 Tahan Parisi aban nari, ma aban ñetï kateñiz mañairahol
parunañ honeo heh-nari poek gipiz nooh-ñetiv hatevetet emat etet
Iesuz mañairooh-abanarin epat at mañah, "Erohol ae, ari tairaiz aban
horï tamah-okorinañ honeo toutat gipiz nameg," pot mañah. 31 Tahan
Iesu hatevetet parun epat mañah, "Aban nap lamao nat tinam hepanen
meñizat batin batapanez aban mod nap pihaz nasotü, oñ aban nap lamao
tat hepan, povoz meñizat batin batapanezap pihaz sapan. 32 Met povoz
zut ne, 'Dei aban tin tamegiri ev,' pot hamah-poriz hat ne naem, oñ aban
horï tamah-tapuri meñizoman, parum loporizaro boreurapanez hat ne
emoh," pot mañah.

Gipiz nain hehavoz at mañah
Matiu 9:14-17; Mak 2:18-22

33 Met añarab nari Iesun epat mañah, "Met Zoaniz mañair abanari
porah karah Godin mañ mañohopanez hat gipizor ivovoz ah ñeo hat
nain het mañ hamah, met Parisi aban pori paru am taput tamah, oñ nim
mañairameñ-abanari paru gipizor ivov am novai samah." 34 Pot mañahan
Iesu navotï bavatat hañiv epat mañah, "Met añarab nari parum kapotak
nap emapanen, paru pinañ honeo het biñ ravat gipiz nohopan. 35 Oñ tovai
sohot ñai aban narihö aban pop basapanez porah pim kapotakari pimaz
zakep tat gipiz nain hepan."
36 Iesu pot mañat navokaro navotï bavatat epat ñetiv mañah, "Met
aban nap pim dim giv topar kelapanen giv tet magei nar kelapanez poek
nameotü. Met pi pot tapan, povoz maot zuam giv tet magei pot meepanen
hepanezaek dim topar kelapanen puiorö maot ahö ravapan. 37 Met mod
nao amun epat hez, Aban nap iv ñerë hep mamog biipanen oraet hop hop
hatat hepanez povok ivov holapanen emat beo rezapanepuh zuam rapat
ozourapan, 38 oñ iv ñerë hep magei tinavok ivov holapan, povoz rapat
naverevotü, oñ tin hepan." 39 Pot mañat maot epat mañah, "Met añarab
bain iv mamogao nohot, 'Bain iv mamog epovohar muzeo ev,' pot hat
bain iv mageivoz kaev ravamah," pot mañah. *(Pot Iesu ñetiv paru añarab*

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tairari batam haovai emooh-ñetï poñi zait tat pim ñetï mageivo kaev ravat hehari bain iv mageivor mamogavotï bavatat mañah.)

Paru uit uloñ tavat nahan mañah
Matiu 12:1-8; Mak 2:23-28

6 1 Met tokat parum gogot natotuz aliz poñiz nas al tezahan Iesur
pim mañairooh-abanari uit av nañiz ñaravavozañ sohot mañairooh-
abanari uit uloñ tavat marañik utur zoñ tat kosiñ betet uviñ novai sooh.
2 Tahan Parisi aban nari etet parun epat at mañah, “Erohol ae, met petev
darim gogot natotuz alizas eveg, tairaiz ahao hahan hezao elat ari aliz
epesik gog okov tat uit uloñ tavat nameg?” 3-4 Pot at mañahan Iesu parun
epat mañah, “Evo, paru horiv ok nat, oñ Devid darim iz mim ahop ravat
hehapuz tah-ñetï pov ari rekö hamegiek tin hodad nata? Met Devid popur
pimeri emohot gin ñomat gipizoz mel tahan bon tahan, pi kohat Godiz
tup ahomakeh bereñ Godiz au hat bizooh-nañ aban anumaihol bareñ elat
mañaramah-nenari nohopan, pot hahan hezaek Devid aban pot toohariz
nap bon, oñ am lokat berë poñ bat nat pimeri amun manahan nah. 5 Oñ
ne Añaraboz Nanë epop darim gogot natotuz aliz hahan hezañiz maup
ravat hezap ev.” Pot parun mañah.

Maras horï hehap batin batah
Matiu 12:9-14; Mak 3:1-6

6 Met paru Zudaholoz gogot nat heh-aliz mod nasik Iesu parum topour
zeimakeh lokat añarabon ñetiv mañohot het etehan, aban mar giñas bel
ravat ñomat heh-nap poek emat heh. 7 Tahan Parisi abanari, ma aban ñetï
kateñiz mañairahol emat hehaek Iesun etet kil pot homeoh, Met darim gogot
nat-aliz epesik petï pi aban okop gogot tat batin batapan, ma tair? Met pi pot
tapan, povoz dari pi ñevok bizak. 8 Pot paru homeohan Iesu parum homeoh-
pov zuam hodad tat pi aban maras bel ravat hehapun epat mañah, “Ni bal
hat ev emat rouv.” 9 Pot mañahan aban pop em rouvat hehan Iesu aban mod
pimaz pot homet etet heh-porin epat at mañah, “Met Mosesiz menahan hez-
poñ baval hat tovai darim gogot nat hez-alizañik dari modari meñizat tin
metohok, ma am et mereet hekan horiam hepan?” 10 Pot mañahapuh aban
porin et bameet hehapuh aban maras bel ravat hehapun epat mañah, “Erom,
nim maras tu haz mee.” Pot mañahan aban pop pim maras tu hez meehan
tin ravah. 11 Met pot Iesu mañahan tahavoz paru etet kaev ravat gitait
ravahapuh nae nap epat mañah, “Dari aban akap tair metak?”

Iesu pim mañairahol 12 bamain batah
Matiu 10:1-4; Mak 3:13-19

12 Met pot toohaekanañ Iesu aliz nasik dañ navok sat mañ hahot
hehan kutur ravat maot al tezah. 13 Tahan Iesu pim mañairooh-añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ahovokaron as hahan pim nakoe em topourahan, paruhanañ abanari 12
bamain batahapuh aban poriz abatao aposor pot mañah. 14 Met aposor
mañah-aban poriz abatañ ev,
Saimon, met Iesuhö pim abat modao Pita mañah-pop,
met pim bosip Anduru,
met Zemisir,
Zonir,
Pilipir,
Batolomiur,
15 Matiur,
Tomasir,
met Zemis modap Alpiasiz ropur,
Saimon modap, pi Selot porihanañ nap.[c]
16 Met Zudas Zemis modapuz ropur,
Zudas Iskeriot, pi tokat Iesu bapanez bar mañat mañairahap.
Paru pori ba ou batah.

Añarab ahovokaro batin batah
Matiu 4:23-25; Mak 3:7-12

17 Met pot tahapuh, Iesur mañairooh-abanari 12 pori dañ povok
hehaekanañ irih gup atvat navok er horat hehan, poek pim ñetiv
mañooh-añarab ahovokaro heh. Met añarab modari Zudia zeisikanañ
nari, ma Zerusalem zei potakanañ nari, ma iv havevoz totoi Taiar Saidon
zei ahö potakarohanañ nari, añarab ahö povokaro amun map emat
poek heh. 18 Met paru poriz nari Iesu ñetiv hahopanen hatevetehopanez
hat emooh, met nari lamao tat hehari, ma pituhol menat hehari batin
batohopanezam hat bat emooh. Toohan pi mapori batin batooh. 19 Met
paru mapori batin batohopanez kezao ahö Iesuh heh-pot paru hodad,
povoz pim nakoe emat parum marañ piih ut urat tin ravapanez hat rez
kin kin tooh.

Iesu ñetï navor nao mañah
Matiu 5:1-12

20 Met Iesu pim mañairooh-abanarin etet epat mañah,
"Met ari nonair naitü bonori, God arim koravopuz masakavoz
roketak hakez, povoz ari non biñavonañ hepekezaoroh hasameg.
21 Met ari petev gin ñomat hezari, biñavonañ hepekez non pooroh ari
hasameg. Pot haravat hez. Met God eñizohopanen ari rekö ravat
hepek.

---

[c] **6:15** Pavar 15 -Met Selot mañah-pori Roma ñai aban patari parumaz korav ravat hehaek, sapanen parum zeis maot parumauhö korav ravat hepanez kilam gogot toohari ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met ari iñir zakep tamegiri, ari biñavonañ hepekez non pooroh
hasameg. Pot haravat hez. Met tokat ari maot biñ ravat kek
hahopek.
22 Met ari ne Añaraboz Nanepuz ñeo baval hat tovai sohopeken añarab
modari arim tohopekezavon etet batiu tiu batovai horï etovai
arimaz ñetï moregañ hat paru, 'Horï tamahari ok,' pot hahopanez
porah arim loporizaroh am biñavonañ hepek.
23 Met batam Godiz propet abanari tin tovai emoohan aban pot ari
etohopanez añamoh-poriz izaholohö paru horï ahoñ metooh. Met povoz
zut paru ari etohopanen, tokat abarah God hañ tinao ari anapanen
bepekez homet biñ pimau ravat hezei.
24 Mai zakep, ari monir zeirurum ahotunañari petev potuz biñ ravat,
Dei tin tovai sameg, pot homeameg, oñ tokat abarah ari biñ ravat tin
naketü.
25 Mai zakep, ari petev gipiz nat ñekeo hatat hezan tovai samegiri,
tokat giñaz map horï ravepek. Ma ari petev kek hat biñavonañ tovai
samegiri tokat ari zakep ahov tat ahoam iñ hahot hepek.
26 Ui mai zakep, met batam arim iz mimihol propet aban moregariz biñ
ravat parum abatañ bat hel batat mañooh, met ganö parum moreg pori
pot metoohavoz zut añarab modari arimaz biñ ravat arim abatañ bat hel
batapanen, tokat parunañ honeo hañ horiñ aritï ou ravapan hezag, tinam
homet hez." Pot Iesu parun mañah.

Darimaz kaeveri masak metook
Matiu 5:38-48

27 Pot mañat maot epat mañah, "Met petev ari nem ñetiv
hateveteamegirin epat añom, Met paru tairari arimaz kaev ravat horï
etohopanezariz arihoen hañ kaev ravat horï metotunei, oñ tin metohozei.
28 Met tairari arim terï nai bat edemat bizat hepanezari, ma horï modañ
etohopanez poriz ari God meñizohopanen hodad tinao maot bapanez hat
piin mañ mañohopek. 29 Met nap nim girapotak nourapan, povoz ni hañ
pi urotun, oñ girap modat rez maneken maot nourap. Ma tairap nim dim
tamaravokap neteepanez pop nim dim modap amun bat manek. 30 Ma
nap niuhö nai manekez hapanen ni bagiz gut totü, oñ am man. Ma mod
napuhö nim nai pim bapanen tokat poi pi maot ni nanapanez mañotun.
31 Met arim modarihö tin tairao etohopanez ari homet zait tat hepekez
potam paru metohozei.
32-33 Met añarab horiri parumaz zait tat hezariz masak metamah,
met ari taput tat arimaz zait tat hepanez nenariz ari zait tat masak
metohopek, povoz God ari pot metohopekezavoz hañ tinao anapane? Evo,
ari hañ tinao naanotü. Met paru aban Godiz hodad nat hezari parum
kapotak nenarinañ toutat ñetiv hahot hez, oñ modariz paru kaev ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hez. Met ari amun parum tamahat tovai ari patariz kaev ravat arim kapotak nenarinañ toutat ñetiv hahopek, povoz tin ravapane? Evo, tin naravotü. 34 Ma arim mod narihö natuz mañ añapanen hamanepekepuh maot paruhö tokat hañitü anapanez homepek, povoz God ari hañ tinao anapane? Evo, met paru Godiz hodad nat hezari taput tamah, oñ ari modari arim natü manat tokat paruhoz hañ natü anapanez hom namee hepek, povozahoh pi hañ tinao tokat ari anapan. 35 Met arim kapotak bonori ma arimaz zait nat hepanezari tin metohopek, ma nari natü manat hañitü paruhoen anapanez namañ hepek, povoz God pimauhö pot metohopekezavoz hañ tinao ari anapanen, pi map ahö ravat hez-popuz ñarohol ravat hepek. Met arim Pap pop tairari parumauz zaitivok horï nenañ tovai samah-pori amun pimauhö masakao paru am manamah. 36 Met pim paru pot metamahavoz zut mod horï etohopanezariz ari zakep tat tin metohozei," pot mañah.

Añarab modariz tohopanezavoz an natotü
Matiu 7:1-5

37 Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met ari modariz tohopanezañin etet an tat homehotunei, ma parum tohopanez nañin etet, 'Horiv ok tah,' pot zuam haotunei. Met modariz horï etohopanezañiz ari unun manat kos rez manohopek, povoz God amun zu taput etat arim tamegiñin etet an tat nakaotü, oñ arim horï tohopekez poñiz unun manat kos rez manohopan. 38 Met ari añarab modari meñizohot tairatuz paru tekï tohopanez potü manohopekezavoz zut God ari amun anohopan, oñ pi ari modariz manohopekez potam naanotü, oñ revah modañ bizat ahoam anohopan. Met arim modari naiz hahopanen naman tohopek, povoz God zu taput ari naanotü."

39 Met Iesu navotï bavatat ñetï epov amun parun epat mañah, "Aban etañ kut tat hepanez napuhö aban etañ kut tat hepanez modap bat nonoron mañairapane? Evo, oñ parup houloñariv sesevok honeo edat sapan," pot mañah. 40 Tat ñetï modao maot epat mañah, "Met aban hodadevonañ nap aban modarin ñetiñ badede mañohopanezaek pim irih het hatevetehopanez pori pi ritou nametotü, oñ paru pi hahopanen hodadeo bovai sohotahoh tokat bon tapanez porah mañohopanez popuz hodadevoz zut pihoen hodadeo bapan.

41 Met ni nap nim etavok et kulup ahot hezan, tairaiz nim modapuz etavok et kulup goerap lokat hezaekan eteameñ? Tat nim et kulup ahotaz hodad nat, 42 oñ nim modapun pot mañameñ, 'Erom ae, ni kil heken ne nim et kulup goe okarap banevetem.' Pot ni moreg okov mañameñipun epat nañom, Met garos nimauz etavok et kulup ahot hezaek bavetet tin etekepuhoh, rekot nim modap meñizat pim et kulup goerap hepanezaek ba mevetek," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zi tinameder horimedez ñetiv
Matiu 7:15-20, 12:33-35

43 Met Iesu ziñitï bavatat ñetï modao epat mañah, “Met zi tinamedek
ul horiñ badapane? Ma zi horimedek zi ul tinañ badapane? Evo, pot bon,
44 oñ dari zi ul tinañin etet, ‘Zi tinamed ev,’ pot hameg, met zi ul horiñin
etet, ‘Zi horimed ev,’ pot hameg. Met bi maborорepek rekot tiompos uloñ
navadotü, ma zen zen betezañik zi ul tin nakaz nañ navadotü. 45 Met zi ul
poñiz zut aban napuz loporih tairao an pap manat hez-pov gizasikanañ
bar haz beteamah. Met aban tin nap pim loporihanañ home tinao
hepanezaek ñetï tinañ hahopan, oñ aban horï nap pim loporihanañ home
horiv hepanezaek ñetï horï nenañ hahopan,” pot mañah.

Zeimakezaro demahavoz ñetiv
Matiu 7:24-27

46 Met pot mañat Iesu maot epat mañah, “Met tairaiz ari nemaz, ‘Deim
Amip, deim Amip,’ pot nañameg, oñ ari pot hat nem ñetiv hatevetet baval
nak tameg? 47 Met ari nem hamoh-ñetï epeñ hatevetet baval hahopekez
pori tairavotï zut tat añom? 48 Met aban hodad tinavonañ nap pim zeimak
demapanez garos pi ham kez tinarah hamauruñ kedet bahahav kez bareñ
dao hat zeimak demapan. Tapanen teptep ahov haret urohopanen ut
ahor pelohopanen iverï ñai reehopanepuh, zei pomak kezao pi bahahav
bareñat tin demapanen hepan, povoz ba naedotü. 49 Met ari nem hamoh-
ñetï epeñ hatevetet baval nak hepekez pori tairavotï zut tat añom? Met
aban kut nap pim zeimak demapanez hat apor pap tat bahahav helok
bareñapanepuh zeimak demapanen hepanen, teptep ahov urohopanen
ut honoñai ahor pelohopanen iverï ñai rezat emat zei pomak bareñ
edapanen, map horï ravapan,” pot mañah.

Roma gog aban nap batin batah
Matiu 8:5-13

7 1 Met Iesu parun ñetï poñ map mañat bon tat Kapaneam zeitak maot
sah. 2 Met poek Roma ñai abanariz ahö napuz gog aban pim zait
tat heh-nap ñomapanez lam ahov tat oraeh. 3 Met Iesu emat poek heh-
ñetiv ahö pop hatevetet Zuda aban korav narin Iesu emat aban pop batin
batapanez mañat asiv meehan, paru Iesuhaz sah. 4-5 Tat epat ahoam bar
mañooh, “Met Roma aban ahö nap pi aban tinap, dari Zudaholoz zait
tat tin etamahap. Tat pi deim topour zeimakez homet monis bizahan
Kapaneam zei epatak demahan hez, povoz ni sat pi meñizat pim gog
abanap lamao tat hezaek batin batekez hat ev emeehan emeg.”
6 Pot mañat Iesu bavizat paru honeo aban popuz zeimakez totoi
honoohan Roma aban ahö pop pim hat nari asiv meehan Iesu soohaek

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emat pim hahat zu epat mañah, “Met Roma aban ahö pop epat niin
nañakaz hat emeehan dei ev emeg. Met pi aban horivonañapuz zeimakeh
ni tinap rekot sa nalokotü. 7Met tair tat pi horip ni tinapuhaz ev nonoroh
emameñiek emapan? Oñ epekam het ni ñe nenao haken pim gog abanap
tin ravapan. 8Met pi pim ahö ravat hezariz irih het parum mañamahat
tamah, ma pim irih ñai aban modariz pi korav ravat hez. Tamahaek poriz
napun epat mañamah, ‘Ni ok sa,’ hamahan am pim hamahaek samah,
ma modapun, ‘Ni ev em,’ pot mañamahan am emamah, ma pim gog aban
napun gog nao tapanez mañamah-porah pim mañamahatam am tamah.
Met povoz zut ni ev het ñe nenao haken pim gog aban popuz lamao bon
tapanen tin ravapan. Pot niin nañakaz hat dei emeehan nihaz emegit
ok nañeg.” 9Pot hahan Iesu aban popuz ñetï hahavoz hatevetehapuh pi
homehot het añarab pinañ honeo sooharin epat mañah, “Met rotap aban
pat akap nemaz homeo badae batah-akavoz zut Israel añarab nemerih
ne gogot tovai emohoek pot navon ne et narë.” 10Pot mañahan aban asiv
meehan emoohari borourat zeimakeh maot sat etehan aban lamao tat
hehap tin haravat heh.

Rop ñomahan baviriri batah

11-12Met tokat zei nataz abatao Nein zei potak añ nap abup ñomahan
hapurip paru rop nen hehapuh met rop ñomahan añarab paru zei potak
hehari añ non pop meñizat aban rop basat baveirapanez hat bat temeraz
haitokoroh hareohan Iesur pim mañairooh-abanarir añarab ahovokaro
honeo paru zei potakaz emahan paru nae nap bavizah. 13Met bavizovai
Iesu añ popun etet pimaz zakep tat epat mañah, “Eñarim ni iñ haotun.”
Pot mañahapuh ro ñomahap bi tav tavasik bat emoohaek Iesu maras
bizahan aban bat emoohari gaa tah. 14Tahan Iesu aban ro ñomahapun
epat mañah, “Erom, bal haz.” 15Pot hahan aban rop bal hat ñeo hahan
Iesu ropuz marasiz bat añ nonop manah. 16Tahan añarab parunañ honeo
emoohari etet ñaihetivonañ honeo dei dei horiv tovai Godiz biñ ravat
epat nae nap mañah, “Met Godihö darimaz zakep tahapuh eñizapanez
hat propet aban ahö epop meehan darim ñaravatak emahap ev.” 17Pot hat
añarab ñetï Iesuz tah-pov nae nap mañovai soohan Zudia zeisik ma zei
modasikaroh map ahö ravat sah.

Zoaniz mañairañariv Iesuhaz meeh
Matiu 11:1-19

18Met Zoan ivoh memeohap kakam zeimakeh hehan pim mañair
abanari Iesuz tovai sooh-ñetï povon hatevetet sat piin bar mañah.
19Tahan Zoan pim mañairooharihanañ nañariv meepanen sat Iesun epat
mañapanez mañah, “ ‘Met tokat nap emapan, pot menahan hezan dei ñai
bizat etevai samegig, ni tapupu? Ma mod nap tokat ok emapanez dei ñai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

biit etet hek?' Pot at mañei." 20 Pot pi mañat meehan aban poñariv Iesu
hehaek sa berevat epat mañah, "Zoan ivoh emeoh-popuhö dei epat niin
at nañakaz hat emeehan ev emeg. 'Met tokat nap emapanez menahan
dei ñai bizat etet hezag ni tapupu? Ma mod nap tokat emapanez dei etet
hek?"
21 Met pot parup sat Zoaniz hahat Iesun mañooh-porah pi añarab
ahovokaro lam ahoñ tat hehari batin batooh, ma pi paruh pituhol menat
hehaek ahoam ruoh, ma etañ kutari etañ batin batoohan paru eteoh.
22 Povoz Iesu parupin ñetï hañiv epat mañah, "Met arip sat Zoanin petev
nem tamohon etet hateveteameg-epeñiz bar mañei. Met paru etañ kut
tat heharir, eñañ horï ravat heharir, aban obuloñ pohao tat heharir,
hat koveñ unun manat heh-pori, map batin batamohovoz ñetiv, ma
ñomamahari maot baval hamohovoz, ma añarab, 'Dari horï hezaek tairap
eñizapan,' pot hahot hezari Godiz baiñetinao hateveteamahavoz ñetiv,
map nem tamohon eteameg-epeñiz ñetiñ sat piin bar mañei. 23 Met tairap
nem tamohovoz homet, 'Rotap emapanez hah-tapup ev, pot homet lop
houlorizaronañ naketuz pop pim loporih biñ ravat hepan,' pot sat piin
mañei."
24 Pot mañahan parup sahan Iesu Zoaniz ñetiv añarabon epat mañah,
"Met batam Zoan ham betez nonair nai bon heh-narah hehan, ari
poek tair toohavon etepekez hat soog? Met havos teptepivok ba saem
tamahavoz zut aban betez napun etepekez hat soogi? 25 Ma aban nap
dimir giv tinatü tat hehapun etepekez hat soogi? Evo, pot bon, met paru
dimir giv tinatü tat hezari zei ahö tinañik hez, oñ ham betez narah pori
nakez. 26 Ma ari Godiz propet aban napun etepekez hat soogi? Met rotap
ari sat Godiz propet abanapun eteog, met piuhö propet aban modari
map ritou metat hez. 27 Met batam Godiz propet aban napuhö Zoan emat
tohopanez ñetiv epat menahan hez,

> Hatevetei, nem ñetiv hahopanezap meeman pi garos ravat emat nim
> nonor ba oñ batohopan. *Malakai 3:1*

Pot menah. 28 Met rotap epat añoman hatevetei. Met Zoan piuhö nem
nonor ba oñ batah, povoz pi aban ahop ravat het añarab mod mapori
ritou metat hez, oñ añarab God parum koravopuz masakavoz roketak
hepanez pov ou ravapanezaek añarab tairari masak povok hepanez
porihö Zoan ritou metat hepan."
29 Met pot Iesu haohan paru takes monis boohari, ma añarab modari
garos Zoan ivoh memeoh-pori hatevetet epat haoh, "Met rotap God non
tinaorö petev darin añairamah," pot haoh, 30 oñ Parisi abanarir aban
ñetï kateñiz mañairahol hatevetet ivoh memeepanen, Godiz nonoroh
sohopanez kaev ravat kos rez manat heh.
31 Met Iesu maot epat mañah, "Ari petev hez-eperiz tamegivoz tairavotï
zut tat haom? 32 Met ñaro daparih het ekerë tamahariz zut ari tameg.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met ñaro poriz narihö biñ ravat tenaveñ urovai modarin epat mañamah, ‘Met ari emepeken deinañ honeo daat mezak.’ Pot mañamahan mod pori kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei kaev.’ Pot hamahan tapurihö maot iñ mazamañ haovai mod porin epat mañamah, ‘Ari emepeken dari honeo het iñ mazamañ haovai iñ haok.’ Pot hamahan mod pori maot kaev ravat epat hamah, ‘Evo, dei iñ mazamañ haovai iñ haokaz kaev raveg.’ Met ari petev hezari ñaro poriz zut tameg. 33 Met Zoan ivoh memeohap emahapuh, pi goerahanañ pohao bain ivov nain heh. Tat porah karah pi gipiz nainotuz ahao hat hehan ari etet ñaroholotï zut tat añohovoz zut pimaz kaev ravat, ‘Pitup menat hezan pi rumurat okat tamah,’ pot ari pimaz haog. 34 Oñ ne Añaraboz Nanep emat gipizor bain ivov nohot hezan ari etet ñaroholotï zut tat añohovoz zut ari kaev ravat nemaz pot hameg, ‘Aban epop pi gipizor bain ivov ahoam nohot pi aban takes monis bamaharir horï tamah-modarinañ ñod reet hez,’ pot nemaz hameg. 35 Met Godiz hodad tinao ari bat hegitin dei Zoaniz tin hodad teg narab, oñ ari pot nat, kut hez.” Pot parun mañah.

Iesuz eñañik ueriv ur memelah

36 Pot hat bon tahan tokat Parisi aban nap gipiz bareñat Iesur modariz as hahan sat pim zeimakeh paru toutat gipiz tezat nooh. 37 Met parum zei potak añ horï tooh-nap hehaek Iesu aban popuz zeimakeh paru toutat gipiz nooh-ñetiv hatevetet pi sat ñerë nao helevonañ matut tat uer ulagï tinao mañar meehan hehaek zum tat basat gipiz noohaek lokah. 38 Tat Iesuz eñañiz totoi rouvat iñ hahot hehan esoroñ Iesuz eñañik ñodoohan pim gag tae tovetanañ tok rizat olohot het eñañik tot novai uer ulagï tinavonañ pov baozourovai ur memelooh.

39 Met pot tohot hehan Parisi aban Iesu emat paru gipiz napanez as hah-pop etet pot homeoh, Añ epop pi horï tamahap ev, oñ aban epop Godiz propet aban naputin añ epopuz horï tamahavon hodad ravat meehan sah narab. 40 Pot homeohan Iesu aban popuz homeh-povoz hodad tat epat mañah, “Saimon, deip ñetï nao haopain.” Pot hahan Saimonihö epat mañah, “Añairameñip ae, haken ne hatevetem.” 41 Pot mañahan Iesu pim pot homeohavoz homet ñetï epov epat mañah, “Met aban nap monisinañap hehapuh pi aban nap monï 500 kina manat aban mod nap monï 50 kina manat parupin pot mañah, ‘Tokat nem monï okosiz hañis arip ne nanepek.’ Met pi pot manat mañahapuh sah. 42 Met sat hehaekanañ tokat pi maot emat pim monisiz hañis bapanez hat monis manah-poñarivin as hahan emat monï hañis manapanezat rekot bon, povoz parup pap tah. Tahan aban monis manahap parupimaz zakep tat pot mañah, ‘Met arip monis bonoñariv, povoz nem monis maot ne navotü, oñ am sat hezei.’ ” Met ñetï pov hat Iesu Saimonin epat at mañah, “Saimon, ni tair homeameñ, monis manat maot navotuz hahapuz aban poñarivihanañ tairap ahoam pimaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zait tat homeme heh?" 43 Pot at mañahan Saimon homet epat hah, "Aban monis ahoam manahan hañis naman tahap pimaz zait tat homeme heh batah." Pot hahan Iesu hañiv epat hah, "Rotap ok hañ."

44 Pot mañahapuh Iesu havoe tat añ popun etet Saimonin epat mañah, "Erom, añ epopuz tin netamahavon et hareeñi? Met nim zeimakeh lokohon ni dari Zudaholoz tamegit tat nem eñañ ivoh nevetepanez nim as roholon namañ, oñ añ epop pim esoroñinañ nem eñañ ivoh betet gag tae tovetanañ olamah. 45 Met ne emohon ni ba noupitit tot nanein, oñ añ epop nem eñañik ahoam tot neinohot hez. 46 Met darim tamegit nem gagavok ni ueriv ur nanemel teñin, pi uer ulagï tinavonañao bat emat nem eñañik ba ozourat ur nemelah. 47 Povoz ne niin ñetï nao nañoman hatevet. Met añ epop nemaz zaitiv ahoam tat hezag et hareeñi? Erom, pim horiv ahoam hehaek haoloh. Oñ napuz horiv aviam olohomaz-pop pi nemaz aviam zait tapan." 48 Pot Iesu Saimonin mañat añ popun epat mañah, "Nim horï tooñiv map haoloh." 49 Pot hahan mod pinañ honeo het gipiz nohot heh-pori parumam pim pot hahavoz kaev ravat nae nap epat mañah, "Met aban epop tair heripuhö añ epopun, 'Ne nim horiv haoloh,' pot mañah?" 50 Pot haohan Iesu añ popun maot epat mañah, "Ni nemaz homeo badae bateñ, povoz ni horï heñiekanañ Godizap maot haraveñig, bal hat lop tinarinañ sohoz," pot mañah.

Iesunañ añ soohariz ñetiv

8 1 Met pot tat tokat Iesu God darim korav ahopuz masakavoz roketak hekaz ñetï tin pov zei ahö potak katak ma zei goe modañik mañovai sooh. Tahan pim mañairooh-abanari 12 pinañ honeo paru sooh. 2 Met añ narih garos pituhol menat hehan Iesuhö ruah-pori, ma lam modañ tat hehan batin batah-pori amun parunañ honeo sooh. Met añ poriz napuh pituhol 7 menat hehan Iesuhö ruat batin batah-popuz abatao Maria pi Magdala zeitakanañap. 3 Met añ modap amun Erodiz gogotaz koravop Kusaz añap pim abatao Zoana, met añ modapuz abatao Susana, ma añ modari amun
paru honeo soohaek añ map pori parumauz moniñinañ gipiz bat bareñat Iesur pim mañairooh-abanari tez manovai tin korav ravat sooh.

Aban nap uit biñ avasik beteh-ñetiv
Matiu 13:1-9; Mak 4:1-9

4 Met paru soohan zei ahö natakarohanañ añarab ahovokaro Iesuz nakoe emat topourat hehan Iesu uit biñitï bavatat ñetï nao parun epat mañah, 5 "Met aban nap uit biñ avasik betepanez[d] hat basah. Tahapuh pi bi poñ betevai

---

[d] **8:5** Pavar 5 -Met parum toohat uit bi poñ darim ñedeamegivoz zut nañed, oñ hamarah betevai sat em toohan berevooh. Met Mak 4:1-9 akopun eterë.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

soohan bi nañ nonoroh ñodahan añarab sat em toohari bi poñ mezovai sat em tooh, ma idehol arat emat toutat amun nooh. 6 Met bi mod nañ helevoz revah hamar aviam hehaek ñodah. Tat poek berevahapuh hamar haleñaiv bon, povoz maot zuam ñu ravah. 7 Met bi mod nañ zen zeneñ hehaek ñodat poñinañ honeo berevahapuh zen zen poñihö ahö ravat bamezahan uit uloñ navad. 8 Met bi mod nañ ham haleñai tinarah ñodat tinam berevahapuh uloñ ahö mapoam badat heharopok 100, met modañik amun 100 ahoam badah." Met Iesu ñetï pov mañat añarabon epat mañah, "Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet tinam hodad ravei," pot mañah.

Iesuz borë ñetiñiz kapotaz at mañah

Matiu 13:10-23; Mak 4:10-20

9 Pot mañahan pim mañairooh-abanari ñetï povoz kapotaz basat em tat piin at mañah. 10 Tahan Iesu epat parun mañah, "Met Godiz masakavoz roketak hepekez nonor iz ravat hezaek petev ari nenari pimauhö hodadeo anamah, oñ paru modarin nañir nañitï bavatat mañamohovoz kapot ev. Paru etañinañ et hareamah, oñ tin et narë hez, ma hat koveñinañ hateveteamah, oñ paru kapotaz tin hodad narav hez," pot mañah.

Uit biñ beteh hahavoz kapot bar mañah

11 Tat maot epat mañah, "Met ñetï añoh-epovoz kapot ev, met Godiz baiñetinavoz uit biñitï bavatat ok añoh. 12 Met bi nañ nonoroh ñodat oraehan idehol emat nah-pot añohoñiz zut añarab nari Godiz baiñetinao hateveteamahan Seten emat ganö paru baiñetinao tin hatevetet homeo badae batapanen God paru maot pimeri bavatapan hezag, Ne paru pim ñetiv hateveteamahaek maot baveteman paru Godiz homeo badae navat hepan. Pot homet baveteamah. 13 Met bi nañ helevoz revah ñodat berevat zuam ñu ravah, pot añoh-poñiz zut añarab nari Godiz ñetiv hatevetet zuam biñ ravat bahorë hat hez, oñ medeñeñ revah moruat heh añoh-poñiz zut parum loporizaroh ñetï pov tin naviz, povoz honoñai povor kao parutï ou ravamahan ñetï povoz kaev ravat beteamah. 14 Met bi nañ zen zeneñ hehaek ñodat berevahan bamezah, pot añohoñiz zut añarab nari Godiz ñetï povon hatevetet bat tovai parum ham heriñiz tohopanezat ahoam homeamah, ma moniñir nonair naiz ahoam homeamah, povoz parum loporizaroh tin hepanezao ou narav hez. 15 Met bi nañ ham haleñairah ñodat berevat ul tinañ badah, pot añohoñiz zut añarab nari Godiz ñetiv hatevetet parum loporizaroh tin bizat het ñetï povoz hahan hezat baval hat ul tinañ badahavoz zut paru rez kek tat tin tovai samah.

Ramuñad ba iz navatotü

Mak 4:21-25

16 Met aban nap pim ramuñad rañizat kohat hapisiz giruvok, ma arusiz irih ogolerah bizat ba iz batapane? Evo, rekot pot natotü, oñ pim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ramuñad ourah badapanen ñadohot al tezat hepanen añarab mod kohat emat hepanez pori alizavok tin het etohopan. 17 Met petev Godiz ñetivoz kapot iz ravat hezaek añarab hodad nat hez-mapoñ tokat piuhö ba ou batapanen paru hodad ravapan.

18 Met ne ñetiv hamohon ari hateveteamegiek tin homet tovai sohozei. Met tairap Godiz ñetivon hatevetet bat hepanez pop revah piuhö hodad modao manapanen pim loporih hodadeo ahö ravohopan, oñ mod tairap pim ñetivon hatevetet homet zait nat hepanez pop Godihö hatevetepanez pov maot pimau bapanen pi kerë hapan," pot mañah.

Iesuz nonopur bosihol emahan hahat ev
Matiu 12:46-50; Mak 3:31-35

19-20 Met Iesu añarabon pot ñetiv mañovai soohan narah pim nonopur bosihol pihaz emahan añarab ahovokaro zei pim heh-pomakeh kohat lokat pi balopotak batat atalip tat hehan pim nakoe emapanez paru bapap tah. Povoz iñidoh hehan nap kohatihanañ parun etet Iesun epat mañah, "Erom ae, nim nonopur bosihol niin etepan hat iñidoh ev emat gaa tat hez." 21 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, "Rotap pi ok hah, oñ añarab tairari Godiz ñetiv hatevetet baval hat hezari nem nonoholor bosihol ravat hez," pot mañah.

Iesu hadao bagaa batah
Matiu 8:23-27; Mak 4:35-41

22 Met aliz nasik Iesur mañairooh-abanari boutitak helat pi parun pot mañah, "Erohol ae, dari iv havë epovoz okatasitï sak." Pot mañahan paru hatevetet boutitak helat sohot, 23 Iesu au gom metahan au orat hehan had ahov iv havevok haret patao urooh. Tahan iv haveo ñai mol mol hat boutitak ivov kohat lokat beo reehan havevok er horat paru emiv elat ñomapanezat ravah. 24 Tahan pim mañairooh-abanari sat Iesu bazagerï metahapuh epat mañah, "Deim ahop ae, dari totoi ev havevok er horat emiv elakaz tegig, ni bal haz." Pot mañahan Iesu bal hat hadavor haveo ñai toohaek bon tapanez mañahan had ahö urooh-pov bon tahan haveo maot pim hehat ravah. 25 Tahan Iesu parun epat mañah, "Met ari nemaz homeo tin badae navat hez." Pot mañahan paru ñaihet tat home midin tahapuh parumam epat nae nap mañah, "Ae, pi hadavor iv havevon mañahan pim ñeo hatevetet zuam hahat tat bon tahag, aban epop tairap ev?"

Pituhol menat hehap batin batah
Matiu 8:28-34; Mak 5:1-20

26 Met Iesur mañairooh-abanari boutitak helat Galili zeisikanañ iv havevozañ soohaek okatasitï sat Gerasa añaraboz zeisik sah. 27 Tat paru

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

poek berevat Iesu boutitakanañ er horahan zei potakanañ aban pituhol menat heh-nap haret Iesu bavizah. Met aban pop orah rezah dimir giv nat barekap het zeitak nakezap, oñ pi mosik ñomoohari baveirooh-poek sat heh.
28-29 Met aban pop pituhol menoohan rumurooh-aliz poñik pim heris bahorï batapan hezavoz aban modari pim eñar marah bi kezañir seniñinañ demat beteohan oraet orah rezah pi bi poñ bavilat beteohan pituholohö ham ñai ñai betezarah maot bat sooh. Met aban pop Iesu bavizahan pi zuam pitü aban popuh menat hehapun epat mañah, "Ni aban epop betet berevat pataek sa." Pot mañovaiam aban pop pim eñañik rariñ rez bareñat[e] ñeo ñarah hat epat hah, "Iesu God mapori ritou metat ahop ravat hezapuz rop, ni ne tair netekë hat ev emeñ? Erom, ni ne kakamao netotü, pot ok nañamoh." **30** Pot hahan Iesu aban popun epat mañah, "Erom, nim abatao haz." Pot mañahan aban pop pituhol ahö piih heh, povoz hañiv epat mañah, "Met dei ahovokaro hez, povoz nem abatao Ahovokaro." **31** Pot mañahan pituhol Iesun kezao epat mañah, "Ni dei pohao hañ horiv etohopanen horï ravakazaek sakaz añotun."

32 Pot mañovai etehan bolohol ahoam totoi daparavah sisiñiñ nohot hehan pituhol parun etet Iesun epat mañah, "Met ni dei emeeken sat bol akarih lokak." **33** Pot hahan Iesu parum hahat tat meehan pitü pori abanap betet sat boloholok lokah. Tahan bolohol daparavazañ porü hat sat kohat iv havevok ñodat emiv elat ñomah.

34 Met aban boloholoz koravori pot tahavon etet paru porü hat sat parum zei potakaroh añarab heharin ñetï pov mañovai sahan **35** añarab aban pituhol menat hehan ruahan sahap, "Taek hez," pot hat etepanez emah. Met emat etehan aban pituhol menat hehap pim hodadeo tin ravahan pi dimir giv tinatü tat Iesuz nakoe toutat hehan añarab emat piin etet ñaihet tat agol atat heh.
36 Met Iesu pot tahan etet heh-porihö añarab modari emahan aban pituhol menat hehap batin batahan tahat-ñetiv parun bar mañah. **37** Met Gerasa zei posikari paru mamog pot navon et narë heh, povoz ñaihetiv horiam tahapuh Iesu parum zei pos betet zei mod nasitï sapanez mañah. Tahan paru zei pos betet boutitak helat sapanez toohan, **38** aban pituhol menat hehan baverevah-pop emat Iesunañ honeo sapanez mañahan Iesu piin epat mañah, **39** "Evo, ni deip honeo nasotü, oñ nim zeitak sat God ni tin netahavoz ñetiv añarabon bar mañohoz." Pot mañahan aban pop maot borourat pim zeitak sat Iesu pi batin batahavoz ñetiv añarab poekarin map bar mañooh.

Añ napur ñarï nap batin batah
Matiu 9:18-26; Mak 5:21-43

40 Met Iesu poekanañ maot boreurat Galili zeisik mamog pim hehaek sahan añarab pimaz gaa tat ñai bizat etet hehari piin etet biñ ravat

---

[e] **8:28-29** Pavar 28-29 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapan tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heh. 41-42 Met poek aban Zudaholoz topour zeimakez korav ahop ravat
hehapuz abatao Zairas pop pim ñari nenap ñomapanez tahan pi Iesuz
nakoe emat rariñ rez bareñat ñarip batin batapanez kezao epat mañah,
“Ni nem zeimakeh emat nem ñari nenap batin batekez zait tat ev emat
nañoh,” pot mañah. Met ñari popuz krismasañ 12 ravat heh.

Pot mañahan Iesu Zairasinañ parup nonoroh soohan añarab ahovokaro pim
okat epat rouvat pi balopotak batat sooh. 43 Met porihanañ añ nap pi krismasañ
12 poñik uveo meehot lam zeitak koravori pi batin batapan hat sooh, oñ pi
tin narav, am heh. 44 Met añ pop pi Iesuz kosimarah emahapuh pim dimipuz
tetemarah ut urahan pim uveo meohaek zuam bon tah. 45 Tahan Iesu paru
maporin epat at mañah, “Met arihanañ tairapuhö neeh ut noureñ?” pot hahan
paru mapori, “Evo, dei niih ut nanour,” pot hahan Pita Iesun epat mañah, “Erom
ae, añarab ahovokaro ev nim okat epat emat map ni ba atalip netat het ni ok ut
nouramahag, tairaiz ni okat hameñ?” Pot mañah. 46 Tahan Iesu epat mañah,
“Evo, nap neeh ut nourahan nem kez nao piitï sahan ne hateveteohö, povoz arin
ok at añoh.” 47 Pot hahan añ pop, Iesu hodad hatat ok hah, pot pi homet dei dei
tahapuh emat Iesuz eñañik ñodat pim tohot emat piih ut urat tin ravahavoz
kapot bar mañahan añarab pim okat epat hehari map hateveteh. 48 Tahan Iesu
piin epat mañah, “Eñarim, nim homeo neohö batin navatomaz ni homeo badae
bateñ, povoz ni tin haraveñig, lop tinarinañ sohoz.” Pot añ popun mañah.

49 Met Iesu pot mañovaiam Zairasiz zeimakehanañ aban nap emat Zairasin
epat mañah, “Erom ae, nim ñarip hañomahan ne ev emohog, ni darim
añairamahap betez bavizat emameñ.” 50 Pot mañahan Iesu hatevetet Zairasin
epat mañah, “Erom, nim loporih honoñai totun, oñ nemaz homeo badae bateken
dari sakan nim ñarip maot bal hapanezap ok.” 51 Pot mañat paru Zairasiz
zeimakeh sah. Tahapuh Iesu añarab pinañ sooharin, “Epek hezei,” pot mañat
bagaa batahapuh Pitar Zemisir Zonir ñari ñomahapuz nonopur papap nenam
pinañ lokapanez mañahapuh paru zeimakeh sat lokah. 52 Tahan ñari añ popuz
kapotakari iñir zakep tohot hehan Iesu parun etet epat mañah, “Evo, ñari okop
nañom, oñ pi ok au unun orat hezag, ari tovai ahoam iñ haotunei,” pot mañah.
53 Tahan añarab hatevetet ñari pop rotap hañomah, pot paru hahomet heh, povoz
Iesuz hahavoz paru kek mui ahoam tohot heh. 54 Tahan ñarip oraeh-zei girü
povok Iesur pinañ honeo emah-pori sa lokat Iesu ñaripuz marasiz bat epat mañah,
“Ñari epop, ni bal haz.” 55 Pot mañahan ñarip maot biririï ravat bal hahan Iesu
paru pi gipiz manapanen napanez mañah. 56 Met pot tahavoz nonopur papap agol
atat home midin tat hehan Iesu ah ñeo parupin epat mañah, “Met arip nem toh-
ñetï epov tovai añarab modarin mañotunei.” Pot parun mañah.

Iesu pim mañairahol meehan sah

Matiu 10:5-15; Mak 6:7-13

9 1 Met narah Iesu pim mañairooh-abanari 12 poriz as hahan emat
pim nakoe topourahan pituhol menat hepanezarir, lam modañ tat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hepanezari batin batohopanez kezao paru manah. 2 Met pot metahapuh
pi parun ñetiv epat mañah, “Met ari sat añarabon God arim koravopuz
masakavoz roketak hepanez ñetiv bar mañovai lamari batin batovai
sohozei. 3 Met ari sohopekez hat arim heriñ tin metohopekez homet arim
irañir kizovetur moniñir dim modarir gipizor potü tovai basotunei.” 4 Pot
mañat maot epat mañah, “Met ari sohot zei natak sepeken añarab nari
emat ari avat sat parunañ orepekez zait tat zei tairañik avat sapanez
poñikam lokat het gog ev au añat emeemaz toh-epeñ tovai zei modañik
sa orotunei, oñ anohopanez poñikam hezei. 5 Met zei mod natak sat
berevepeken añarab arimaz kaev ravat orohopekez zei nañ naan tapan,
povoz arim eñañik parum zei potakanañ ham tomol moleo ñed bat
hepanezaek teur betet zei pot kos rez manat sepeken paru etet, ‘Ui, dari
paru ganö meteg,’ pot hapan.” 6 Met Iesu pot mañahan pim mañairooh-
abanari sat zei posik zei potak katak añarabon baiñetinao bar mañovai
lamao tat hehari batin batovai sooh.

Erod Iesuz ñetivon hatetet hahao ev
Matiu 14:1-2; Mak 6:14-16

7-8 Met Iesuz pot tovai emooh-ñetiñ haohan hatevetet añarab nari epat
haoh, “Zoan ivov emeohap maot biririï ravat bal hat hez.” Pot haohan
añarab mod nari epat haoh, “Evo, propet aban Elaiza batam hehap maot
biririï ravat bal hat hez.” Pot haohan mod nari epat haoh, “Evo, met Godiz
propet aban batam heh-mod nap maot biririï ravat hez.” Pot paru Iesuz
kapotaz main main haohan Erod Galili zei posiz aban ahop hatevetet
basat em tat heh. 9 Tat pimam epat homeoh, “Met ne batam hahon paru
Zoaniz gagai men elahan hañomah, oñ petev tairapuhö gogot tamahan
ne pim ñetiv hateveteamoh?” Pot hat pi Iesun etepanez hat zait tat heh.

Iesuhö añarab ahov gipiz manah
Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Zon 6:1-15

10 Met Iesuz mañairooh-abanari soohaekanañ maot borourat emat Iesu
bavizat parum tovai soohat ñetiv map Iesun mañah. Tahan pi hatevetet
añarab mod mapori poek betet pim mañairooh-aban nenarinañ paru zei
nataz abatao Betsaida mañooh-poek sah. 11 Met paru poek sahan añarab
ahovokaro paru sahao hatevetehapuh parum tokat sahan Iesu parun etet
biñ ravat bat sa batahapuh parun Godiz masakavoz roketak sat hepanez
ñetï pov mañovai, añarab lamari batin batohot poek heh.

12 Met gitap bañodapanez toohan mañairooh-abanari 12 pori emat
Iesun epat mañah, “Erom ae, dari mosik ev hezag añarab okorin
mañeken zei totoi demahan hez-okoñik sat gipiz bat napanepuh orap.”
13 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Evo, met povoz arihö etet
gipiz natü paru manei.” Pot mañahan pim mañairooh-abanari epat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

piin mañah, “Ae, met deim bereñ mar nas met pis honeñariv nenam
ev oraezag dei sat parum gipiz napanez natü zum takaz hameñi?” Pot
mañah. 14 Met abanari 5 tauseniz zut hehan parum añaholor ñarohol
amun poek togü manat hehavoz homet mañairooh-abanari pot hah. Pot
at mañahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Ari añarabon
mañepeken toguñ main main 50 naek, 50 naek, pot toutovai sap.” 15 Pot
mañahan paru Iesuz hahat mañahan añarab toguñ main main mañahat
toutovai sah. 16 Tahan Iesu bereñ mar nas met pis honeñariv bat abaran
etet gipiz potuz Godin biñ mañahapuh gipiz pot bapezat mañair abanari
manahan paru añarab manovai sah. 17 Tahan añarab mapori nohot kaev
ravahan kametü hov kitü 12 bizahan oraehaek bavelahan map beo rezah.

Pita Iesuz kapot bar hah
Matiu 16:13-20; Mak 8:27-30

18 Met aliz nasik Iesu main ravat sat mañeo hahot hehan pim
mañairooh-abanari emahan pi parun epat at mañah, “Met paru
añarabohö nemaz homet tairap hamah?” 19 Pot mañahan paru epat hah,
“Añarab narihö nimaz Zoan ivoh memeohap pot hamah, met mod narihö,
‘Elaiza batam hehap,’ pot hamah, met mod narihö, ‘Godiz propet aban
batam ñomah-mod nap maot biririï ravat hez,’ pot nimaz hamah.” 20 Pot
mañahan Iesu parunahoen epat maot at mañah, “Met arimauhö nemaz
tairap hameg?” Pot mañahan Pita epat hah, “Ni Kristo, Godihö eñizekez
au hahan hezap,” pot mañah.

Pi ñomapanez maot bar mañah
Matiu 16:20-28; Mak 8:30-38; Zon 12:23-26

21 Met Pita pot hahan Iesu parun ah ñeo epat mañah, “Ari tovai nemaz
hag-okat modarin bar mañotunei.” 22 Pot mañat maot epat mañah, “Met
ne Añaraboz Nanep tokat aban tup ahomakez korav ahorir anumaihol
bareñ elat mañaramahariz ahorir aban ñetï kateñiz mañairahol ne kos
rez nanat kakam ahov netapan. Tat paru mod narin mañapanen ne
navat ur noñomapanen, nevizapanen oraet aliz nasikaro bon tapanen
zeirevaizasik maot baviririï navatapanen bal haom.”

23-24 Pot Iesu parun mañat añarab ahovokaron epat mañah, “Met
tairap nenañ emohopanez pop ne nemauz zaitiv betet nem Papapuz
hahat baval hat pim zaitivok samoh-povoz zut pi pop nem tamoh-epat
tovai emohot pot homehopan, Met ne Iesuz zaitivok sohoman modari
honoñai tairao netapanez, ma ur noñomapanez hapanen ne kaev ravat
ñaihet tat pi navetetü. Pot nemaz homet emookez pop nenañ honeo
pohao tin het hekë. Oñ nap pim heris tin hepanez homet ñaihet tapanez
pop pi pohao tin naketü, oñ horï ravapan. 25 Met nap pi hamarah nonair
nai map hez-potü bat hepanepuh Godiz homet naketuz pop ñomapanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim nonair nai potuhö rekot pi tin hepanez meñizapane? Evo, potuhö rekot nameñizotü. 26 Met aban nap nemaz ma nem ñetiv hapanez kaev ravapanezap tokat ne Añaraboz Nanep nem alizavor nem Papapur enzoliholoz kezavor alizavonañ maot ou ravat eromazarah ne aban popuz kaev ravat piin et nareotü. 27 Met ari hatevetepeken ne rotap epat añom. Tokat ari eperihanañ nari nañom biriri hepeken, Godiz masakavoz roketak hepekez pov ou ravapanen etepekepuhoh tokat ñomepek," pot mañah.

Iesuz heris pat ravah-ñetiv
Matiu 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Met Iesu pot mañahan het au alizañ 8 bon tahan pi Pitar Zemisir Zon bavizat agarë dañ navok pi mañ hapanez hat paru sat heh. 29 Tahapuh Iesu mañeo haohan pim heris pat ravahan pim dimir giv map aer ravat het uasiz tamahavoz zut livaliv tooh. 30-31 Met pot tovaiam propet aban batam heh-nañariv Mosesir Elaiza Iesuz hehaek ou ravat paru honeo rouvat hehan parupim herisikaro amun aliz ahov al tezat livaliv toohan, Godiz hahat Iesu tovai sohopanen Zerusalem zeitak ur ñomapanen tapanezat ñetiv paru nae nap mañohot heh. 32 Met paru pot hahot hehan Pitar pim modañariv au gom toohaekanañ maot etañ elat etehan, Iesuz alizavon eteh, met pim alizavonañ honeo aban mod poñariv rouvat amun hehan eteh. 33 Tahan aban poñariv Iesu betet maot sapanez toohan Pita pim tin hapanezao bon ravahan betezam Iesun epat mañah, "Deim ahop ae, dari ev tin hez-povoz biñ ravohog, rekot dei zei goe nañ nim namak, Mosesiz namak, met Elaizaz namak, pot demak." 34 Pot mañovaiam unit abarahanañ erat paru bamezahan mañairooh-aban pori un potan etet ñaihet tat hehan 35 un potaz ñaravatakanañ ñe nao epat hah, "Met nem rop, arimaz hat ba ou batohop ok, povoz ari pim ñetiv hahopanen tinam hatevetehozei." 36 Pot haovaiam unitar aban mod poñariv bon tahan Iesu main hehan paru eteh. Met mañairooh-aban pori poek tahan etehao mod narin namañ, oñ parum etehatam homet heh.

Pitup menat hehap batin batah
Matiu 17:14-21; Mak 9:14-29

37 Met paru dañ povok hehaekanañ zeit al tezahan Iesur mañairooh-abanari er horat añarab ahovokaro emoohan paru bavizah. 38 Tahan añarab poriz ñaravatakanañ aban nap ñeo ñarah hat Iesun epat mañah, "Añairameñip ae, ni nem ro epopun eterë. Met pi nem ro nenap ev, 39 oñ orah rezah pitü horï nap pi kezao menat baveteamahan ñodat ñeo ahoam hamahapuh hodadeo bavon batamahan tur tem tamahapuh pim heris teperat oraezan agolasikanañ giz gihov reamah. Met pitü pop menat hezaek bon nat, oñ orah rezah bahorï metamahan rop map horï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravovai samah. 40 Met nim mañairameñ-abanari pitü pop ruapanez ne
ahoam parun mañoohon paru bapap tah." 41 Pot hahan Iesu paru porin
epat mañah, "Beuo, ne houloam arinañ ev het añamohon ari hatevetet
arim gagañik hodad tinao nav het kut tat nemaz homeo badae navat
hezavoz homet arimaz nem loporih honoñai tamoh, oñ arinañ am heman
ari tairarah nemaz tin homeo badae batepek?" Pot mañat aban popun
epat mañah, "Kar erom, nim rop ev bat em." 42 Pot mañahan rop magei
bat emoohan pitup maot ro pop bahorï metahan hamarah ñodat tur
tem hat teperat oraeh. Tahan Iesu pitup ruat rop batin batat pim papap
maot manah. 43 Met pot tahan añarab ahovokaro Godiz kez ahö povon
etehapuh paru ñaihet tat agol atat heh.

Iesu pim ñomapanez ñetiv maot mañah
Matiu 17:22-23; Mak 9:30-32

Tat paru Iesuz tahan etehavoz ahoam homeohan Iesu pim mañairooh-
abanarin epat mañah, 44 "Met ari ñetï añomaz toh-epovon hat koveñ bizat
tinam hatevetei. Met ne Añaraboz Nanep aban napuhö aban mod narin
mañairapanen ne navapan." 45 Pot hahan paru Iesuz ñetï mañah-povon
hatevetehapuh Iesu hamarah aban ahop ravat hepan, pot homet hehaek
pim hahavoz kapot iz ravahan paru tin hodad narav tahapuh pim ñetï
hah-povoz paru at mañapanez ñaihet tat am heh.

Aban tairap ahop ravapan?
Matiu 18:1-5; Mak 9:33-37

46 Met Iesuz mañairooh-abanarihanañ tairap ahop ravat hepanen
modari pim irih hepan pot hat, "Ne arim ahop ravom," pot hahan
modapuhö, "Evo, ne arim ahop ravom," pot paru kilam ñetiv nae nap
mañat ser haovai sooh. 47 Tahan Iesu parum haohat hodad haravahapuh
pi ñaro goe nap bat emat pim nakoe barouvat 48 parun epat mañah,
"Met tairapuhö nemaz homet ñaro goe epopuz zut nap meñizat tin
metat hepanez pop ne amun ok neñizat tin hanetapanezavoz zut ravat
hepan. Met aban ne neñizapanez pop ne main naneñizotü, oñ nem Pap
nemeehan eroh-pop amun ok meñizapan. Met aban nap pi añarab modari
meñizat parum gogot metohopanez popun God etet, 'Aban ahop ok,' pot
pimaz hahopan." Pot Iesu parun mañahan hateveteh.

Dari eñizohopanezapuz ñetiv
Mak 9:38-40

49 Met pot hahan Zon Iesun epat mañah, "Deim ahop ae, dei etegin
aban napuhö pituholon nim abatao mañat ruoh, oñ pi darinañ honeo
nakezapuhö pot tooh, povoz dei pin, 'Evo, ni okat totun,' pot ah ñeo
mañeg." 50 Pot hahan Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Evo, met aban tairap darim gogot bahorï navatotuz pop pi dari eñizohopanezap ok, povoz ari tovai pi bagaa batotunei," pot mañah.

Sameria nari parumatak naorotuz hah

51 Met God Iesu abarahaz maot bat helapanez pov totoi ravahan pi
Zerusalem zeitak sapanez homet heh, povoz nonoroh sooh. 52 Tat aban
nari asiv meehan sat bar mañapanez garos ravat sohot Sameria zeisik zei
natak añarab potakari zei namak manapanen paru orapanez sat mañah.
53 Met paru Sameria añarab pori epat haoh, "Zuda añarab emat deinañ
naorotü." Pot haovai emooh. Met Zerusalem zei pot Zudaholoz zei ahot
ok, pot paru hodad, povoz paru sat zeimakez at mañahan Iesu Zerusalem
zei potak sapanez emooh-pov paru hodad ravahapuh kaev ravat zeimak
namanotuz hahan Iesu tokat emoohan hahat piin mañah. 54 Tahan pim
mañairooh-abanañariv Zemisir Zon parum pot hahavoz homet Iesun
epat at mañah, "Deim ahop ae, ni gu haken dei hakan rekot abarahanañ
itiñad ou ravat erat añarab okori ñadat bavon batapan ma tair?" 55 Pot at
mañahan Iesu borourat parupin ñai mañat hañiv epat mañah, "Evo, arip
okat haotunei." 56 Pot mañat paru zei pot betet modatak sah.

Iesunañ honeo sapanez aban nap hah
Matiu 8:18-22

57 Met paru nonoroh soohan aban napuhö emat Iesun epat mañah, "Erom
ae, met nim sookezaek deip honeo sohopainez ne zait toh." 58 Pot mañahan
Iesu piin epat mañah, "Met had bedehol parum oramah-tekeñ hez, ma idehol
parum oramah-zezeñ amun hez, oñ ne Añaraboz Nanep zei hemaz namak bon,
povoz nim nañeñ-okovoz tinam hometahoh em." 59 Pot mañat pi aban modapun
epat mañah, "Ni emeken deip sopain." Pot mañahan aban mod pop hañiv
epat mañah, "Nem ahop ae, ni gu haken ne sat het nem papap ñomapanen
baveiromapuhoh emoman deip honeo sohopain." 60 Pot mañahan Iesu hañiv
epat mañah, "Met paru nemaz homeo badae navat hepanezari parumeri
ñomohopanen baveirohopan, oñ ni nenañ honeo deip sohopainepuh God arim
koravopuz masakavoz roketak sat hepanez ñetiv ni añarabon bar mañookë."
61 Pot mañahan aban mod napuhö Iesun epat mañah, "Erom ae, ne ninañ honeo
deip sohopainez netamah, oñ gaa teken ne garos sat nemeri maras manatahoh
maot emom." 62 Pot hahan Iesu aban popun epat mañah, "Met aban nap nenañ
honeo sohopanez pop maot borourat kosimaratï pim nonair nai zeitakatuz,
ma gog mod navoz maot homet lop houlorizaro bat hepan, povoz pi Godiz
masakavoz roketak het gogot natotuzap ravat hepanezap ok," pot mañah.

Iesu abanari 72 meehan sah

10 1 Met pot mañahapuh tokat Iesu pi abanari 72 ba ou batat
honeñariv honeñariv baverat zei ahö potak katak, ma zei goe pim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sapanez poñik paru garos meepanen sapanez tah-porah 2 pi parun epat
mañah, “Met ari emeeman sepekez teg-epovoz tairavotï zut tat añom?
Met av epesik gipiz ahoam map utap hatat hez, oñ gog aban sat gipiz
potü bat batogü manapanezari aviam hez, povoz ari av epesiz maupun
mañ mañohopeken pi gog aban modari ba ou batapanen sat gipiz potü
bat batogü manohopan.
3 Met gog emeeman sat tovai sohopekez pot gog honoñai ahot ok, povoz
epat añom, Met sohopeken had bedeholohö bolohol menamahavoz zut
modarihö arimaz kaev ravat bahorï etohopan. 4 Met sepekez tat tovai
arim heriñ tin metohopekez homet moniñ ma kizovetü bat sotunei,
ma eñ suñ meet sotunei, ma nonoroh ari sohopekepuh añarab modari
bavizat ñetiv ahoam hahotunei, oñ am ñeo mañovai sohozei. 5 Met
pot tovai ari sohot zei natak berevat zei namakeh lokat toutat het
pomakeh hepanezarin epat mañei, ‘Godiz masakao arinañ hepanen lop
tinarizaronañ ari hezei.’ 6 Met pot mañepeken zei pomakez aban maup
masak etohot hepan, povoz arim mañepekez pov rotap ravap, oñ ari
masak naetotuzat ravapan, povoz mañepekez pov arimautï maot emapan.
7 Met zei bat sa avatapanez pomakeh am hepekepuh tovai zei modamakeh
sotunei, oñ pomakeam het zei potakarin Godiz ñetiv mañohopeken paru
gipiz anohopanen ari, Ui dari hañ tairai paru manak, pot hometunei. Oñ
gog abanari gogot tamahan hañiv manamahavoz zut ari amun añarab
meñizat tohopekezavoz hañiv paruhö gipizor ivov ari anohopan.
8 Met zei natak ari sepeken mar anat avat sat eñepanepuh gipiz arim
nain hepekez natü bareñat tez anapan, povoz am nei. 9 Tat zei potak am
het lamari batin batovai añarabon epat mañei, ‘Met Godiz masakavoz
roketak sat hepekez pov totoi arih emapanez tah,’ pot mañohozei.
10 Met pot mañat ari zei mod natak sat berevepeken paru arim ñetiv
hatevetepanez kaev ravapan, povoz ari nonoroh sat rouvat het parun
epat mañei, 11 ‘Ae, ari Godiz masakavoz roketak hepekez pov petev arim
totoi ravah-ñetï tin pov dei arin añakaz hat emegin ari kaev raveg, povoz
arim ham tomol moleo deim eñañik ñed bat hezaek maot ev teur betekaz
teg.’ Pot parun mañat teur betet sei. 12 Met pot etapanez añarab poriz
epat añom, Met batam añarab Sodom zeitak heh-pori horï povor kao
ahoam tooh, povoz tokat God ari añarab ñevok evizapanezarah pi Sodom
pori hañ horiv metapan, oñ zei añarab het arimaz kaev ravapanezatak
hepanez poriz horivohö Sodom añaraboz batam tooh-pov ritou metat map
ahö ravapanezaek God paru hañ horï ahö mapov metapan,” pot mañah.

Parum toohavoz homet mañahat ev
Matiu 11:20-24

13 Iesu pim mañairooh-aban 72 porin pot mañahapuh boreurat
añarabon epat mañah, “Ui, ari Betsaidar Korasin zeitakaroh añarab eperi,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

met ne arim zeitakaroh lamari batin batat pituhol ruoh, oñ ari arim horiv navet am hez, povoz mai zakep ari honoñai ahov tokat bepekezari ok. Met batam Taiar Saidon zei potakaroh añarab Godiz hodad natari hehaek aban nap poek sa het nem red tamoh-epeñiz zut nañ tat añarab lamari batin batoohatin parum horiv betepanez hat zakep tat boteo hol ruat kir kizeñ tat heh narab, oñ ne arin red povor kao añairamohon arim horiv navet. 14 Povoz tokat ari añarab mapori ñevok eviipanezarah Taiar Saidon zei potakarohari parum horivoz hañiv aviam bapan, oñ arim horivoz hañiv ari ahoam bepek." 15 Pot hahapuh modarin epat mañah, "Ae ari Kapaneam zeitakari, arim abatañ bat hel batat abarah helepekez homeamegi? Evo, ari poek rekot nahelotü, oñ horiñ tamahari ñomat sat hezaek evetepanen sepek."

16 Iesu pot mañahapuh pim mañairooh-aban porin maot epat mañah, "Met tairari arim gizarop hapekezat hatevetet baval hapanez pori nem gizarop amun ok baval hapan, oñ tairari ari kos rez anapanez pori ne amun kos rez nanapanezari ok, met ne kos rez nanapan, povoz nem Pap ne nemeehan erohop amun ok kos rez manapan." Pot pi parun mañah.

Aban 72 pori maot emah

17 Met tokat abanari 72 meehan sat gogov tovai soohaekanañ maot boreurat emat parum tovai soohavoz biñ ahov ravat Iesun ñetiv epat mañah, "Deim Amip ae, dei nim añeñit tat pituholon nim abatavonañ mañovai soogin hatevetet añarab betet berevat soohan tin ravooh."
18 Pot mañahan Iesu epat mañah, "Tin, met pot tovai soogin Seten pi uas reamahan eteamegivoz zut revah hehaekanañ er horat ñodahan ne eteohö.
19 Met ari hatevetei, nem kezavohö pi popuz kezao ritou metat hez, povoz nem kez pov ari anohon bat hezaek hamalehol ma pei horï tairari rekot ari emenat bahorï naavatotü, ma Seten amun rekot bahorï naavatotü, 20 oñ ari hamegin pituhol hatevetet berevat samahavoz, 'Deimauhö hamegin berevat samah,' pot hat biñ ravotunei, oñ abarah tepatak arim abatañ God red hamenahan hez-povoz homet ari biñavonañ hezei," pot mañah.

Iesu Godin ñetï biñao mañah
Matiu 11:25-27, 13:16-17

21 Pot mañoohan Godiz Pul Tinap Iesuz loporih biñ ahov manahan pi epat hah, "Apai, ni nenap abarar hamarah hezariz maup hez. Met paru nari pot hamah, 'Dei hodad ahö tinavonañ het tovai sameg.' Pot hamahari nim ñetï rotapuv hodad tapan hezavoz ba iz batameñ, oñ paru, 'Dei hodadeo tekï hezari eveg, ni eñizooken tin hodad ravohok,' pot nañamahariz ni hatevetet kapot tin hodad tapanez mañairameñ, povoz homet ne nimaz biñ ravat hez. Met Apai, rotap nimauz zaitivonañ añarab pot metameñ, povoz ne eteamohon tin ravamah," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Tahapuh Iesu maot añarabon epat mañah, “Met nem Papapuhö
gog tamoh-map epeñiz au nañahan hez, met pi nenapuhö ne pim ropuz
tamohot tin hodad hez, ma ne pim ropuhö nem Papapuz tamahat tin
hodad hez, met añarab tairari ne mañairohomaz pori amun nem Papapuz
hodad tohopan, oñ añarab pot namañairotuzari pimaz hodad natotü.”
23-24 Met pot hat Iesu boreurat pim mañairooh-aban nenarin etet epat
mañah, “Met batam Godiz propet abanari met zeisikaroz ahori arim
petev nem añairamohon etet hateveteameg-epeñin etet hatevetepanez
paru zait tat heh, oñ paru mamog et narë ma hat navet heh, povoz petev
nem tamohovon ari eteamegiek, biñ ravat lop tinarizaronañ hezei,” pot
mañah.

Sameria aban nap Zudap meñizah-ñetiv

25 Met aliz nasik aban ñetï kateñiz mañair nap Iesun mañapanen pi
horï hapan batah, pot homet epat at mañah, “Añairameñip ae, ne tair
toman pohao tin het hemaz pov nanapan?” 26 Pot hahan Iesu hañiv epat
mañah, “Met ñetï kateñir ah ñeñ menahan hez-tep potak ñetï tairañ
ni rekö hameñ?” 27 Pot at mañahan aban pop epat hah, “Met menahan
hezat ev, God arim ahop hez, povoz nim hezhezao, ma hodadevor loporï
pi nenap map manat kez tat pimazahar zait tat hez. Met modao amun
epat menahan hez, Nimauz homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz
homet zakep tat tin metovai sohoz, pot menahan hez.” 28 Pot hahan Iesu
epat mañah, “Tin hañ, povoz hañ-okat tookezaek pohao tinam het hekez
tin pov ni nanapan.”
29 Met pot hahan at mañah-aban pop modariz taevavok pi aban tinap
ravapanez hat Iesun maot at mañah, “Met mod tairapuz homeman
nem modap ravapanen tin metohom?” 30 Pot mañahan Iesu aban naritï
bavatat ñetiv epat mañah, “Met narah Zuda aban nap Zerusalem zeitak
hehaekanañ Zeriko zeitak sapanez hat nonoroh er horoohan aban givogï
nari nonoroh emat baelat hehan aban pop horahan kez tat tupuñir
marañinañ uroohan ñomapanez tat oraehan pimotü batezahapuh bat
paru barezat sah. 31 Tahan aban pop horï ravat oraehan Zuda aban Godiz
homet anumaihol bareñ elat mañarooh-nap emat etevai non helevavotï
am sah. 32 Tahan aban popuz tokat Zuda aban mod nap pi aban Livai
porihanañ nap Godiz tupumakeh gogov toohaekanañ emahapuh pim
totoi haret piin etevai pihoen am bazei manat sah. 33 Met pot parup
tat hasahanahoh aban Sameria zei hotoh pat posikanañ nap emat etet
horï ravat oraeh-popuz zakepiv ahoam tahapuh, 34 pim totoi sat herisik
ur kelahan horï ravat hehaek ueriv ma bain ivov mevizat medemah.
Tahapuh pim bol donkipuz revah pi bavizat basahapuh añarab hotohanañ
emat orohopanez zeimak demahan hehaek meñet korav ravat hehapuh,
35 orat het zeirevai al tezahan monis 2 kina aban zei pomakez koravop

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manahapuh pot mañah, ‘Ni monï epes bat aban epopuz tin korav ravat heken tin ravap, met monï epes ni bat pimaz korav ravat het tovai sooken rekö narav tapan, povoz nim monï nas honeo bizeken ne maot emomazarah monï hañis ni nanom,’ pot mañat sah.”

36 Met Iesu ñetï epov mañahapuh aban piin mañahapun epat at mañah, “Met aban nañariv nap pot tahaek tairap aban horï ravat heh-popuz modap ravah?” 37 Pot mañahan aban pop epat hah, “Met aban zakep tat tin metah-pat pop pim modap ravat tin meñizah.” Pot hahan Iesu epat mañah, “Rotap ok hañig, ni taput tovai sohoz.”

Matar Mariaz zeimakeh Iesu sah

38 Met Iesu pim mañairooh-abanarinañ paru honeo sohot zei natak berevah. Tahan poek añ nap pim abatao Mata hehaekanañ emat Iesu bavizat pi gipiz bareñat manapan hat kohat pim zeimakeh basat meñeh. 39 Tahan pi poek sat hehapuh ñetiv haohan añ popuz saup pim abatao Maria Iesuz totoi emat toutat ñetiv haohat tinam hatevetehot heh. 40 Tahan Mata pi gipiz bareñapanez gogot ahoam tohot kaev ravat emat Iesun epat mañah, “Erom ae, Maria emat nim totoi toutat betez hezan nem main gogot ahö tohot kaev ravoh, povoz mañeken pi emat ne neñizap.” 41-42 Pot mañahan Iesu ñetï hañiv epat mañah, “Mata ae, ni nonair nai mapotuz ahoam homeameñiek emat nen ok at nañeñ, met ni tin navoz hodad nat hez, oñ Maria tin povoz hodad ravat ev emat toutat hateveteamahaek pi mod naiz ni neñizapanez piin namañotü,” pot mañah.

Mañeo hahopanezat mañahat ev

Matiu 6:9-15, 7:7-11

11 1 Met narah Iesu pi naek sat het Godin mañ mañohot het garë hahan aban pim mañairooh-nap piin epat mañah, “Deim Amip ae, met Zoan pim mañairooh-abanarin mañeo hahopanezat badede mañooh, povoz zut nihoen dein mañeo haokazat añeken dei hodad ravak.” 2 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met ari mañeo hahopekez Godin epat mañ mañohozei,

Apai, met dei mapori nim abat tinao orah rezah bat hel batovai sohokaz zait teg.
Ma ni deim koravopuz masakavoz roketak hekaz pov zuam ou ravapanez zait teg.
3 Ma ni orah rezah deim gipiz anooken nohok.
4 Met deim modarihö horiv etamahan dei parum etamah-poñiz unun manat kos rez manamegivoz zut ni amun deim horï tamegiñ bavetet unun manohoz.
Met ganö dei horï nao tak hezavoz ni dei evetetun, oñ deimaz tin korav ravat hez.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5-6 Iesu pot pim mañairooh-abanarin mañeo hahopanezat mañat maot
epat mañah, “Met arihanañ ni nap zeimakeh orat heken kuturutak batï
nap hotohanañ emapanen gipiz manekez mel teken bon tapan, povoz
nim mod napuz zeimakeh ni sat epat mañekë, ‘Eñarim ae, batip nem
zeimakeh emahan ne gipiz bon, povoz ni bal hat gipiz natü nanekez
emoh.’ 7 Pot mañeken nim mod pop epat nañapan, ‘Evo, dei ñaro haitokor
hamerizat badao hat haoregiek, ne bal hat ni gipiz nanomaz kaeveg sa.’
8 Pot nañat nim mod pop, Ae, nem modap ok emat hahag, ne zuam bal
hat meñizat gipiz natü manom, pot pi homet zuam bal nakaotü, oñ ni am
rez kek tat mañovai sookë, povozahoh nim ahoam mañookez povon pi
hatevetet bal hat nim gipiz mañekez potü nanapan. 9 Met ñetï pot añoh-
epovoz zut epat arin añom, Met ari Godin rez kek tat mañ mañohopek,
povoz pimau eñizat ari anohopan. Ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai
sohopek, povoz God rekot eñizat añairohopanen bar batohopek, ma ari
haitokoroh urohopeken, pi hatevetet tezohopan. 10 Rotap epat añoman
hatevetei. Añarab tairari rez kek tat Godin mañ mañohopanezari rekot
manohopan, ma rez kek tat pim nonoroz mel tovai sohopanez pori bar
batohopan, ma haitokoroh urohopanez poriz pi hatevetet tezohopan.
11 Met ari papahol arim ñarohol pisihol manepekez añapanen ari hamal
horï nari bat manepeke? 12 Ma id ñekeñ manepekez añapanen ari hop
havhavehol bat manepeke? Evo, pot bon. 13 Eñarohol, ari añarab horiri
arim ñarohol nonair nai tinatuhar manohopekez hodadeo tin hez, met
arim Pap abarah tinaharam hezapun mañ mañohopeken pi horï nao ari
naanotü, oñ tinam ari eñizat pim Pul Tinap am anohopanez hodad ahö
mapov piih hez.” Iesu pot parun mañah.

Pi Bielsebuliz kezavonañ tah, pot hah

Matiu 12:22-37; Mak 3:20-27

14 Met narah aban nap pitup menat hehan ñeo nak heh-pop Iesuhö
pitup ruahan sahan aban pop ñeo hah. Pot tahan añarab ahovokaro etet
hehaek agol atat heh. 15 Tat narihö pimaz epat haoh, “Met pi pituholoz
ahop Bielsebul[f] pop kezao pi manamahan pituhol añaraboh menat hezaek
ruamahan samah.” Pot paru haoh. 16 Met mod narihö Iesu zu metapanen
tair tapan hat epat mañah, “Met ni red ahö deim et narë hez-nao
añaireken dei etet, ‘Rotap pi God meñizat kezao manamahan gog okov
tovai emamah,’ pot nimaz hak,” pot paru piin mañah. 17 Tahan Bielsebul
popuz kezavonañ tamah-pot homet hahavoz Iesu zuam hodad ravat
parun epat mañah, “Met paru añarab zei nasik nari honeek hepanepuh
kaev ravat berat toguñ main main ravat nae nap menohopan, povoz
parum tin hepanezao horï ravapan. Ma zei namakeh añarab kap hon

[f] **11:15** Pavar 15 -Bielsebul abat pov Seteniz abat modao ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nat hepanezaek nae nap zei ñai tovai sohopan, povoz parum hepanezao amun horï ravapan. 18 Met povoz zut pituholoz ahop Seten pop pi hodad houlovokaronañ ravat het pim irih hez-pitü pori ruohopanen tair tat am honeo hepan? Evo parum honeo het gogot tohopanez pov horï ravapan. Oñ ari nemaz epat hag, 'Pi Bielsebul popuz kezavonañ pituhol ruamahan samah,' pot hag, 19 povoz epat arin at añom, Met arimeri tairapuz kezavonañ pituhol ruamahan samah? Ma hameg-popuz kezavonañ pitü pori ruamahan samaha? Met pot parun at mañepeken paru epat arin añapan, 'Evo, dei rekot Bielsebul popuz kezavonañ pim pitü pori naruotü.' Pot arin añapanezaek ari nemaz okat hameg-pov moregao ravapan. 20 Met ne pi popuz kezavonañ pituhol naru tamoh, oñ Godiz Pul Tinap kezao nanamahan ruamohon paru hatevetet samah. Povoz ari epat homepek, Rotap dari Godiz masakavoz roketak hekazao ev ou haravah, pot homet hezei."

21 Pot mañahapuh Iesu pim kezavohö Seteniz kezao ritou metat hez homet ñetï epov parun mañah, "Met aban kez nap pim zeimakehaz raier ñamet bat ñai bizat tin korav ravat hepan, povoz pim nonair naitü tin oraepan. 22 Oñ aban mod kez napuhö emat aban pop ritou metat menat bahorï batapanepuh pim eler ñam potü map batep tat bapanepuh potur nonair nai modatü bat aban modari gamö rezat manapan.

23 Met añarab tairari nemaz homet naketuz pori nenañ dei zei ñai tohokazari ravat hepan, ma paru tairari nem añarab batogü naman tohopanezari paruhö nemeri baverat bamain main batohopanezari ravat hepan," pot mañah.

Pituhol menat heh-naputï zu tat mañah

Matiu 12:43-45

24 Pot mañat Iesu maot epat mañah, "Met ne arim tamegivoz homet aban pitup menat hepanez naputï zu tat epat añom. Met pitup aban nap menat hepanezaek ruapanen pi berevat sat zei betezasik hepanezaekaz melahar etevai sohopan. Tapanen pim hepanezaek bon tapanen pi maot epat homepan, 'Met ne maot somapuh nem mamog hehö-zei pomakeh lokat hem.' 25 Pot homepanepuh pi maot emat etepanen pim zei pomak ivoh betet batin batapanen hepanen 26 etet pi maot boreurat sat pim modari map horï tohot hepanezari 7 bavizat paru emapanepuh aban popuh paru mapori lokapan. Tapanen pim garos pitü honepunañ het aviam horï ravat hehat maot naketü, oñ pitü pop ruapanen satahoh tokat pim modarin mañat bavizat emat lokat pi map bahorï batapanen horï ravat hepan," pot mañah.

Iesu biñ ravat hekaz kapot ba ou batah

27 Iesu pot mañahan añ nap añaraboz ñaravatak hehaekanañ piin epat mañah, "Met ni navatat apetei nanah-pop nimaz homet pi biñ ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezap ok.” 28 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met rotap ok hañ, oñ
añarab tairari Godiz Baiñetinao hateveteamahapuh baval hat tin tovai
samah-pori paru biñ pimau ravat hezari ok,” pot mañah.

Red ahovon etepanez piin mañah
Matiu 12:38-42; Mak 8:11-12

29 Met añarab ahovokaro Iesuz nakoe emat togü manovai soohan pi
parun maot epat mañooh, “Met ari añarab eperi horï tohot hez. Tat ne
Godiz kezavonañ red nao arin añairoman etepekez nenavoz hameg, oñ
neohö red nao betezam arin naañairotü, oñ batam aban Zonaz tahavoz
zut red nen pov ne toman ari etepek. 30 Met batam God pi meñizat
hehan Nineva zeitak sat añarab poekarin parum horï toohavoz ñetiv bar
mañooh-povoz zut ne Añaraboz Nanë epop petev arim horï tameg-ñetiv
bar añovai samoh. 31 Met batam añ kuin ahö nap zei hotoh nasik het ahop
ravat heh-pop pim zeis betet emat darim iz mimiholoz aban kiñ ahop
Solomon pop hodad tinavonañ het ñetiv hahot hehaek hatevetepanez hat
pi emah. Tat pim ñetivon hatevetet tin hodad ravah. Met rotap Solomon
hodad tinavonañ ok haoh, oñ nem hodadevohö pimov ritou metat hezan
ne ev het ñetiv añamohon ari hatevetet hodad tinao nav hez, povoz tokat
ari añarab ñevok evizapanezarah añ popuhö het arim pot tamegivoz
homet, ‘Ari hañ horiv bepekezari ok,’ pot arimaz hapan. 32 Met pis ahop
aban Zona ñiz betehan bal hat Nineva zeitak sah. Tahan paru añarab
pori Godiz hodad nat hehaek parum horiv betet loporizaro boreurapanez
Zona parun mañahan paru hatevetet loporizaro boreurah. Met Zona gog
tinao ok tah, oñ nem tamoh-epovohö pimov ritou metat hezan ne ev het
arin ñetï tinao añamohon ari hatevetet loporizaro borë naur hez. Povoz
tokat ari añarab ñevok evizapanez porah Nineva zei potakarihö het arim
loporizaro borë naur tamegivoz homet, ‘Ari hañ horiv bepekezari ok,’ pot
arimaz hapan,” pot mañah.

Arim loporizaroz alizao
Matiu 5:15-16, 6:22-23

33 Met Iesu añarabon ñetï mod nao epat mañah, “Met aban nap pim
ramuñad rañizapanepuh kohat hapisiz giruvok ma mod naek ba iz
navatotü, oñ ram poñad ourah badapanen, ñadohot al tezat hepanen
añarab mod kohat emapanezari alizavok tin het etehopan. 34 Met arim
etañ loporizaroz ramuñadez zut hez. Met arim et poñinañ tin etehot
homehopekez poriz loporizaroh ramuñad rañizamegin al teamahavoz
zut al tezat hepanen tinam etevai sohopek. Oñ tairari etañinañ etehot
home horivonañ hepanez poriz loporizaroh ramuñad upiamahan kutur
manamahavoz zut paruh alizao bon hepan. 35 Met ganö arim etañ horitun
etehopeken arim loporizaroh aliz povoz zut hodad tinao bon hepanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari kuturutak hepek hezavoz tin homet hezei. 36 Met ari ramuñad rañizat
alizavok tin etet sameg, povoz zut arim loporizaroh kuturut bon hepanen
ari aliz nenavonañ hepek, povoz tinam etet sohopek," pot mañah.

Parisiholor aban mañairaholon mañah
Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Ruka 20:45-47

37 Met Iesu ñetï pov mañat bon tahan Parisi aban nap pim zeimakeh
Iesu sat parunañ gipiz napanez mañah. Tahan parup honeo sat aban
popuz zeimakeh lokat modarinañ gipiz napanez toutah. 38 Tat Iesu paru
Zudaholoz toohat pim marañ gipiz napanez garos ivov navet, povoz
Parisi aban pop piin etet home midin tat heh. 39 Tahan darim Amip pim
homehavoz zuam hodad tat epat mañah, "Met ari Parisi abanari, arim
herï koruñik tin ivov ñodameg, oñ ari givogivor horï ahoñ tamegiek arim
loporizaroh horiñ map an pap manat hez. 40 Met ari aban kutari, God
arim heriñir loporizaro pi matut etahavoz ari hodad, ma hodad nat hez?
41 Met arihö aban nonair nai bonori loporï manat meñizepek, povoz arim
loporizaro tin ravapan.

42 Mai zakep, met ari Parisi abanari zakepizari ari horï ravepek. Met
arim nonair nai ma gipiz bat bamain batat orañ bizamegin 10 ravamahan
ari poekanañ or hon nao bat, 'Godizao ev,' pot hat basat pim tup
ahomakeh biameg. Pov tin ok tameg, oñ añarab modariz zakep tat masak
metao, ma Godiz zait tat homeme hepekezao, tin poñ ari unun manameg.

43 Mai zakep, met ari Parisi abanari arim topour zeiñik lokat
topourameg-porah sat garosik tek tinañik toutat hepekez zait tat
toutameg, ma ari añarab topouramahaek sohopeken paru pori arin etet,
'Deim ahori ae,' pot arin añohopanez ari zait tat het pot tovai sameg.
44 Met ari Parisi abanari añarab baveiramahan zañ tat hezaek añarab kut
tat ham tinar ev pot hat revah samah, met povoz zut modari arim heriñin
etet, 'Tin tamahari ok,' pot arimaz hamah, oñ arim loporizaroh map zañ
tat horï ravat hez. Povoz zavaruzari ari horï ravepek."

45 Met Iesu pot mañahan aban ñetï kateñiz mañairaholoz napuhö epat
mañah, "Añairameñip ae, ni ñetï horï okov parun kez ravat mañenin
deitï honeo ravahan dei hatevetet tu raveg." 46 Pot mañahan Iesu hañiv
epat mañah, "Met ari aban ñetï kateñiz mañairahol, met arim pot
mañamegivoz tairavotï zut tat haom? Met ari honoman ahotü ñelet
samegivoz zut ari paru honoñai povor kao bat het tohopanez ñetï kateñir
ah ñeñ mañamegin paru baval hahopanez hat gog ahov tat kakamao
hatevetet tovai emamah, oñ ari paru nameñiz hez, povoz mai zakepizari
ari amun horï ravepekezari ok.

47 Ma arim iz mimiholohö Godiz propet abanari menat baveirahan
hezaek ari, 'Hatahav ev beiraez,' pot homet zei tinañ demat zi buñ ñedet
red tinao metameg. 48 Pot ari tamegiek epat ravamah, Tin tat deim iz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mimihol propet aban pori men ñomah, pot homet hakamegivoz zut ravamahag, mai zavaruzari ari horï ravat hepekezari ok.

49 Met God hodad ahö mapovonañ hez-pop batam epat hahan hez,
'Met tokat nem propet aban nari, ma aban hodad tinavonañ modari
ba ou batoman paru Israel añaraboz ñaravatak gogot tohot hepanen
Israel porihö nari bat men ñomohopan, ma mod nari bat urohopanen
kakamao hatevetehopan.' 50-51 Pot pi hahan hezan arim iz mimihol
garos tooh-taput ari amun tovai sameg. Met batam God hamarar nonair
naitü matut tahan heh-poekanañ, Abel horiv bon tinam hehap menahan
aban narihö paru mod horï bonori am menovai emohot aban Sekaraia
amun Godiz tup ahomaker anumaihol bareñ elat mañarooh-arü posiz
ñaravatak hehan pop amun menah, met ari arim iz mim porinañ honeo
ravat tokat hañiv bepek. Rotap epat añoman hatevetei. Met batam arim
iz mimiholohö aban horiv bonori menah-povoz hañ horiv parunañ honeo
ari amun bepek.

52 Met aban ñetï kateñiz mañairahol, ari Godiz masakavoz roketak
hepekez zait nat het añarab masak povok hepanez zait tat hezariz
haitokor ari merizat kirop ba iz batamegin añarab modari poek sat
hepanez bapap tat hez. Povoz mai zakep ari horï ravepekezari ok." Pot
Iesu aban porin mañah.

53-54 Met Iesu pot mañahapuh paru zei pomakeh hehaekanañ iñidoh
berevahan paru aban ñetï kateñiz mañairahol, ma Parisi abanari pimaz
map kaev ravat piin ñai mañat ñetï horï nao pim gizasikanañ hapanen
hatevetet pi ñevok bizapan hat paru Iesun at ñeñ ahoam mañohot heh.

Parisihol moreg metapan hez mañah
Matiu 10:26-27

12 1 Met narah añarab map ahö navokaro topourat Iesuz okat epat
rouvahapuh paru eñañ irih revah mezat atalip tat hehan Iesu
garos pi mañairooh-abanarin epat mañah, "Ari hatevetei, Met Parisi
abanari lop houlorizaronañ hezaek parum gipiz namahatü nohot ari horï
ravepek hezag, tovai ari potü notunei. 2 Met petev parum kil izek hat
tovai samah-map poñ tokat ba ou batapanen ari etepek. 3 Met rotap arim
kuturutak kilam het hamegiñ tokat alizavok ourah hahopanen mapori
hatevetehopan, ma ari zei girü navok het modapuz nakoe haret kilam giz
ñun ñun nae nap mañameg-poñ zei daparih añaraboz ñaravatak het ñeo
ñarah hahopanen añarab mapori hatevetehopan." Pot Iesu parun mañah.

Añarab modariz ñaihet natotü
Matiu 10:28-31

4 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Nem modari arin epat añom,
Ari tovai ham añaraboz ñaihet totunei. Met paru rekot arim ham heriñ ur

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oñomapan, oñ arim pulihol paru rekot ur nañomotü, povoz ari parumaz ñaihet totunei. 5 Oñ God nenap rekot arim heriñir pulihol honeo itiñadek sepekez añapanen ganö poek sat horï ravepek hezavoz petev ari pi nenapuz homet ñaihetivonañ het tovai sohozei.

6 Met ari id goehol 5 pori bat nepekez zumao 2 toea nen manat bameg. Met id goe poriz zumao aviam, oñ God poriz unun naman am homeme hez. 7 Tat parumaz tin korav hez-tapupuhö arimaz tin korav het arim gag tae honeo honeo rekö hakat hodad ravat hakez. Met arihö idehol ritou metat hez, povoz pi arimaz korav ravat hezag, ari modariz ñaihet totunei." Pot Iesu parun mañah.

Dari Iesuz nem Ahop pot haok

Matiu 10:19-20,32-33, 12:32

8 Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met tairap nemaz, 'Iesu nem ahop ok,' pot añarabon ourah mañohopanez pop tokat abarah Godiz enzolihol etet hepanen ne Añaraboz Nanep pimaz, 'Epop nemop ev,' pot mañom. 9 Oñ tairap, 'Ne pimaz unun,' pot nemaz añarab modari hatevetet hepanen hapanezap tokat abarah Godiz enzolihol etet hepanen ne pin, 'Ne nimaz unun,' pot mañom. 10 Met ari añarab eperi ne Añaraboz Nanepuz homet ñetï horï tairao hapek, povoz rekot God horï pov baol betepan, oñ pim Pul Tinapuhö kezao nanahan ne gogot toohon nari, 'Pi Seteniz kezavonañ gog akat tamah,' pot hahavoz zut añarab tairari Godiz Pul Tinapuhö nap meñizapanen tin nao tapanen ñetï horiv hat Pul popuz abatao batiu tiu batat epat hapan, 'Seteniz gogot ok tamah,' pot hapanen God rekot parum hapanez horï pov ba ol navetetü, oñ am pohao hepan.

11 Met ari nari nem ñetiv baval hat emohopekezavoz mod narihö kaev ravat beri akahopanepuh ari Zudaholoz topour zeiñik, ma gavman aban korav ahorihaz avat sat arimaz ñetï horiv mañohopanen hatevetet, 'Ui, dari hañ tairao mañak batah,' pot ari hat ñaihet totunei, 12 oñ mañohopekez at añohopanez porah Godiz Pul Tinapuhö hodadeo ari anohopanen ñetï hañiñ mañohopek." Pot pi parun mañah.

Aban monisinañap kut tah-ñetiv

13 Met Iesu pim mañairooh-abanarin pot mañat bon tahan aban nap añarab ahovokaroz ñaravatak hehaekanañ Iesun epat mañah, "Añairameñip ae, ne haoman ni hatevet. Dei nanepuz papap ñomahan nem nanep deipim papapuz nonair nai map pihar au ravat hez, povoz ni piin mañeken baverat nem natü nanap." 14 Pot mañahan Iesu ñetï hañiv epat mañah, "Erom, met ne arim koravop ravat nim nañeñ-okat ba oñ batomaz tairapuhö niin nañahan nehaz emeñ? Evo, ne arim ñe okoñ ba oñ navatotuzap ev." 15 Pot mañahapuh Iesu añarabon epat mañah, "Met ari hatevetei. Tin hepekez nonor tair hez? Met aban nap hamarah nonair

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nai mapotü bapanez homevai sohopanezap rekot pim tin hepanez nonor bar batapane? Evo, rekot bar navatotü, oñ tin hepekez nonor pat hez. Povoz ari hamarah nonair naitü ahoam bepekez homevai sohotunei."

16 Pot Iesu mañahapuh paru tin hodad tapanez aban naputï bavatat ñetï epov mañah, "Met aban monï ahosinañ nap pim uitikap ahö ñedehan hehaek uloñ ahoam badat heh. 17 Tahan pi epat homeh, Kar, nem uit uloñ ahö utap tat hezag, ne tair tomapuh nem gipiz okotü tin bizoman oraepan batah? 18 Pot homehapuh pi maot epat homeh, Met nem uit uloñiz zei goeñ demohon hezaek map ur edomapuh zei ahoñihar demat poek nem uit ul poñir nonair nai modatü bat emat honeo bizoman tin oraepan. 19 Met zei ahö poñ demat garë haomapuh nem potü batogü manat bizoman oraepanen gogot nat hemapuh nem gipizor bain ivov nohot biñ ravat tinaharam hem. 20 Met aban pop pot tapanez homehan Godihö piin epat mañah, 'Ni aban kutap, met ne kutur epatak ni ñomekez haoman ñomeken, aban mod napuhö nimotuz korav ravat hepan.' " 21 Met Iesu pot parun mañat maot epat mañah, "Met añoh-epovoz zut ari tairari hamarah nonair nai mapotuz zaitiv ahö tat sohopekepuh Godiz zait nat hepekezari ari nonair nai bonoriz zut ravat hepek." Iesu pot parun mañah.

Ham heriñizatuz home midin natotü
Matiu 6:25-34

22 Met Iesu pim mañairooh-abanarin maot epat mañah, "Erohol epat añoman ari hatevetei, Met dei gipiz tairatü nohok? Ma deim heriñik dimir giv tairatü took, pot hat arim hepekezavoz home midin totunei. 23 Met God ari matut etahapuh pi pul emenahan ari biririï hez-pov tin ahö ravat hezao ok, oñ gipizor dimir giv potü betezatü ok. 24 Met ideholoz tamahat ari homei. Paru avañ nañed, ma parum gipiz bavelohopanez nai bon, ma parum zezeñik gipiz basat naviz, oñ arim Pap abarah hezapuhö id pori gipiz manamahan namah. Met God ideholon eteamahan goe betezari, oñ ari añarabon pi eteamahan arihö id pori ritou metat hez. 25 Met ni nap epat homeokë, Ne nañomotü, oñ am biririï hem. Pot ahoam homekez pop am biririï heke? Evo, ni nap pot hat rekot biririï naketü. 26 Met ari ev añoh-epat hat am biririï hepekez pap tat hezaek arim heriñizatuz ahoam homeameg-povoz kapot bon, pot ne arin ok añamoh.

27-28 Met ari zi buñiz tat meveramahat homei. Parumauhö nao tamahan parum redeo naverev, oñ zi bu hamoh-poñ meverat hezan eteamegin aliz zeirevaizasik lul ñodat ñu ravat bon tamah. Met rotap aban Solomon darim iz mim batam kiñ ahop ravat hehap, pi dimir giv redevonañ tinatü tooh, oñ zi buñiz redevohö pim red tooh-pov ritou metat hez. Met ari Godiz tin homeo badae navat hezari hamoh-epovoz hodadeo bei. God zi bu betez poñiz korav het red povor kao tinam metamahap arimaz amun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin korav het arim heriñik dimir giv metohopekezatü tinam anohopan.
29-30 Met paru Godiz hodad natari pot hamah, ‘Dari taekanañ gipizor ivov
bat nook, ma dimir giv bat meok,’ pot hat home midin tamah. Oñ arim
Pap abarah hezap ari gipizor dimir givoz tekï tepeken pi zuam etet hodad
tat arimaz homehopan, povoz pimaz hodad natariz home midin tamahat
tovai ari totunei. 31 Oñ ari epat tohozei. God arim koravopuz masakavoz
roketak hepekez zaitiv ahö tat homevai sohopekez pov bagaros batepek.
Tepeken pi arimaz kaev naravotü, oñ tin korav het gipizor dimir giv rekot
ari anovai sohopan.” pot Iesu parun mañah.

Dari abarah hañ tinao bakaz ñetiv
Matiu 6:19-21

32 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Ari nem bol sipsipiholoz zut
ravat hezari aviam hez, met darim Papapuz masakavoz roketak hepekez
hat piuhö ari ba ou avatahan hez, povoz tovai ñaihet totunei. 33 Met
arim nonair nai bat modari manat zum tat monis bat añarab nonair nai
bonori manepeken, revah abarah arim pot tovai sohopekezavoz hañ tinao
helohopanen, poek tibihol men borö nakaotü, ma girgir narezotü, ma
givogiri lokat givogï navotü, oñ tinam oraepan. 34 Met ari tairari hamarah
nonair nai ahotuz zait tat batogü manepek, povoz potuzaharam homevai
sohopek, oñ ari abarah hañ tinao helapanez zait tat tovai sohopekezari
poekazaharam homevai sohopek,” pot mañah.

Iesu pi maot erapanez hah
Matiu 24:42-44

35 Met Iesu pim mañairooh-abanarin maot epat mañah, “Met ne arim
Amip maot emomag, ari tinam arim dim givoñ batekï batat barat zapatiñ
revah urat arim ramuñ rañizat bat hezei. 36 Met aban ahö nap añarab
mod nari gipiz bareñat pimaz as hapanen pi sat parunañ honeo biñ ravat
gipiz nohot hepanen pim gog abanari zeitak betezam naketü, oñ poekam
het gogot tin tohot hepanen parum aban ahö pop maot emat haitok zisik
kad kad urapanen hatevetet zuam haitokor teepanezavoz zut ne arim
ahop maot emomaz hat etehot hepek. 37 Met gog aban pori parum ahop
naem tapanez porah maot emapanez homet paru au gom natotü, oñ gaa
tat tin etaet hepan, povoz emapanen paru biñ ravapan. Met parum ahö
pop emat paru pimaz tin homet hepanez povon etet parun epat mañapan,
‘Ari nem gog aban tinari ev, oñ petev ari toutat hepeken, neohö arim
gipiz tezat anoman ari bat nepek.’ Pot mañat pi parumaz asit metapan.
38 Met parum ahö pop lop gitum ma hohor mamogap ñeo hapanez porah
emapanen gog aban pori pim emapanezavoz homet etaetam hepan, povoz
parum ahop emapanen etet ahoam paru biñ ravapan. 39 Met añomaz
toh-mod epovoz ari tin homevai sohozei. Aban zei namakez maupuhö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aban givogip naratiam emat pimotü bapanezao hodad hatat hehatin pi homeme het aban givogï pop emapan hezavoz ñai bizat etet heh narab.
40 Met povoz zut ne Añaraboz Nanë epop maot emomaz porahaz ari amun unun hepeken taput naratiam ne emomag, ari nemaz tinam ñai bizat etehot hezei." Pot Iesu parun mañah.

Gog aban tinapur horipuz ñetiv
Matiu 24:45-51

41 Pot mañahan Pita hatevetehapuh Iesun epat at mañah, "Nem Amip ae, ñetï hañ-okov ni dei nenariz homet hañ, ma añarab maporiz homet okat hañ?" 42 Pot at mañahan Iesu hañiv parun maot epat mañah, "Met gog aban nap tair tapanen pim hodad tinao ou ravapan? Met aban ahö nap sapanez tat pim gog añaraboz korav ravat pi het gipiz gamö rezat manohopanez nap ba ou batat meñepanen, orah rezah pi poek het pim ahopuz mañat sapanez pot pi tin tohopan. 43 Met aban ahö pop sat hepanezaekanañ maot emat etepanen garos mañat sahatam gog aban pop tohopan, povoz ahopuhö piin epat mañapan, 'Ni hodad tinavonañ hez,' pot mañapanen pi biñ ravat hepan. 44 Tapanen aban ahö pop pim gog modañiz map piin au mañapanen korav ravat hepan. 45 Oñ gog aban mod napuz hodad tinao bon hepan, povoz pim aban ahop sapanen pot homepan, Nem aban ahop pi sahaek zuam maot naemotü, pot homet pi gog añarab pim irih het gogot tohopanezari urovai gipizor iv kezao novai rumurat tohopan. 46 Met pi pot tohot pim ahop emapanez homet naketuz porah ahop naratiam maot emapanepuh etet gog aban horï tohopanez pop ahoam urat bahorï metapanepuh aban Godiz homeo badae navatotuz modarinañ honeo betepan."
47 Met Iesu pot mañat ñetï modao epat mañah, "Met gog aban nap pim aban ahopuz gizarop tapanezat mañapanen pi tin hatevetet hodad ravapanepuh pim hapanezat gogot nat betez hepanen aban ahop maot emat etepan, povoz pim tapanezavoz tin hodad haket nat hepanezavoz homet birepenañ ahoam urapan. 48 Met gog aban modap pim aban ahopuz gogot tohopanezat tin hodad nat am hepanen aban ahop emat etet pot homepan, Met pi gogot tapanezat tin hodad nat am hez, pot homet birepenañ aviam urapan." Pot mañat Iesu ñetï modao epat mañah, "Met tairari Godihö hodad tinao aviam manamah-pori pim gogot tin tovai sohopanez homeamah, met tairari hodad tin ahov manamah-pori pim gogot ahoam tin tovai sohopanez homeamah." Pot Iesu parun mañah.

Añarab Iesuz hat main main ravapan
Matiu 10:34-36

49 Pot mañat epat mañah, "Ne hamarah itiñad rañizoman ñadohopanez hat ev eroh. Met it poñad zuam ñadat nonair nai horitü bavon

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batohopanez ne zait toh. 50 Oñ garos ne kakam ahov hatevetem, met nem
kakam hatevetemaz pov, Mai zuam bon tapan nak, pot homet nem loporï
honoñai ahoam tat hez. 51 Met ari añarab ev hamarah het eñizat bahon
avatoman tin honeo hepekez ne ev eroh, pot homeamegi? Evo, oñ ari
añarab nem ñetivon hatevetet berat main main ravepekez hat ev eroh.
52 Povoz petev ma tokat haomaz toh-epat tohopanezat ev. Met añarab nari
mar nas paru kap honet zei honemakeh hepanepuh nem ñetiv hapanen
hatevetepanezaek berat 2 main ravapanen 3 main ravat hepan. 53 Met
añoh-epovoz kapot pot hez. Aban ro nap hepanen pim papap nemaz
homevai sohopanen aban ro pop pim pap popuz kaev ravapan. Ma ñari
añ nap hepanen pim nonop nemaz homevai sohopanen ñari añ pop pim
non popuz amun taput kaev ravapan. Ma añ nap hepanen pim añ lelamap
nemaz homevai sohopanen añ pop pim añ lelamapuz amun kaev ravat
hepan," pot mañah.

Paru pimaz hodad natavoz bar mañah
Matiu 16:2-3

54 Iesu pot mañat añarab houlorin epat mañah, "Met ari mapori
eteamegin univ emat abarah akak tat hezan kutur manamahan etet epat
hameg, 'Utar pelapanez tah,' pot hamegin rotap utar pelamah. 55 Ma ari
eteamegin rouvav ahos berevamahan etet epat hameg, 'Git mid kezao
ravapanez ev tah,' pot hamegin gitao ravamah. 56 Met ari aban lop
houlorizaronañ hezari, ari abarah ma hamaraz tamahavoz tin et hareet
hodad haravameg, oñ tairaiz ari petev nem gog tamohovon tin haetet
kapotaz hodad narav am kut tameg?" Pot mañah.

Ñevok bizapanezapunañ honeo ravapan
Matiu 5:25-26

57 Iesu pot mañat parun maot epat mañah, "Met tairaiz ari non horioror
non tinaoroz tin etet hodad narav tameg? 58 Met aban napunañ arip naiz
ser nae nap hat ni ñevok nevizapanez hapanen, arip nonoroh sovai zuam
aban pop bavizat arip ñetiv nae nap mañat bavon batat maot lop honerï
ravei. Oñ ganö pot nat arip am sohot aban pop ni ñevok nevizapanen,
ñe ahoñiz hateveteamah-ahopuhö pei du napun mañapanen ni navat sat
kakam zeimakeh nemerizapan. 59 Tapanen ni zuam poekanañ naverevotü,
oñ poekam het nim horï teñivoz hañiv map bekepuhoh maot berevekë,"
pot mañah. *(Met ganö God hañ horiv pot etapan hezavoz dari zuam pinañ
maot honeo ravakaz homet Iesu ñetï epov hah.)*

Paru loporï borë naurari horï ravapan

13 1 Met Iesu pot mañah-porah añarab poek heh-nari epat piin
mañah, "Met Galili aban nari bol sipsipihol Godiz hañiv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metapanez bareñ elat hehan aban ahop Pailat pim ñai abanari meehan
sat paru horï tat men ñomah-ñetï pov ni hateveteñi?" 2 Pot at mañahan
Iesuhoen hañiv epat at mañah, "Met Galili aban men ñomah-poriz horiv
ahoam hehan men ñomah, oñ paru Galili añarab nañom hez-modariz
horiv aviam hez, pot homeamegi? 3 Evo, pot bon, met arim loporizaro
boreurat arim horiñ navet tepek, povoz parum tat ñomah-taput ari tat
ñomat horï ravepek. 4 Met Zerusalem zeitak abanari 18 ñomah-ñetiv ari
hatevetegi? Met paru Siloam iv havevoz nakoe heleñinañ zei tovemak
demahan hehaek edat aban hamoh-pori totoi hehan urahan ñomah. Met
poriz horï tah-povohö Zerusalem añarab modariz horï tah-pov ritou
metat hehaek ñomah, homeamegi? 5 Evo, pot bon, met arim loporizaro
borourat horï tameg-poñ navet tepek, povoz ari amun parum zut ñomat
horï ravepekezari ok," pot mañah.

Zi uloñ navadamedetï zut tat mañah

6 Pot hat Iesu zi namedetï bavatat ñetï nao epat mañah, "Met aban nap
hehapuh pim avasik zi named ñedet sat hehan zi pomed ahö ravat hehan
aban pop orah rezah uloñ badapanen tavat napan hat emat eteohan,
zi pomed uloñ navad betezam heh. 7 Tahan aban pop pim avasiz korav
ravat heh-gog aban napun epat mañah, 'Erom ae, met krismasañ 3 ne zi
epemedek uloñ badapanen tavat nom hat etevai emoohon uloñ navad
hez, povoz zi epemed betezam het hamaraz haleñaiv bamahavoz ne
homet kaev netamahag, ni men bet.' 8 Pot mañahan avasiz korav hehap
pim ahopun epat mañah, 'Nem ahop ae, tin hañ, oñ krismas mod epovok
am hepanen ne korav het zi kapotak bol zañ bat em betet ked beiroman
hamar haleñai tapan. 9 Pot tat eteman tin ravat zi uloñ badapan ma tair,
deip am het etepain. Oñ am navad hepan, povozahoh nim hameñ-okat tat
men betem,' pot gog aban pop hah." Iesu pot parun mañah.

Iesu añ nap batin batah

10 Met paru Zudaholoz gogot nat heh-aliz poñiz nasik Iesu parum
topour zei namakeh lokat añarabon ñetiv mañooh. 11 Met poek añ nap
pitup menat pim kokatarï bapekü tat hehan tin haeñ tapanez pap tat
pekuam sooh-nap hehan krismasañ 18 bon tah. 12 Met añ pop hehan
Iesu piin etet epat mañah, "Eñarim ae, ni nem nakoe em." Pot mañahan
emahan epat mañah, "Nim tat hezao petev ok bavon batomaz toh." 13 Pot
haovai Iesu pim marañ añ popuh bizahan pim kokatarï pekü tat hehaek
tin ravat opep ravahan pi Godiz biñ hahot heh.

14 Tahan topour zei pomakez aban korav ravat hehap parum gogot nat
heh-aliz posik Iesu gog pov tat añ pop batin batahavoz loporih kaev ravat
añarabon epat mañah, "Met alizañ 6 darim gogot tovai sameg-poñik pi
ari rekot batin avatohopan, oñ darim gogot nat hez-aliz nasik pi tovai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari batin avatapanez hat pihaz emotunei." 15 Pot mañahan Iesu hatevetet
hañiv epat mañah, "Met ari aban moregari, orah rezah arim kauholor
donkihol hez-zei poñik lokat bat iverihaz alizañik baeñat samegin ivov
namah, met gogot nat hez-aliz poñik amun ari gog pov tamegin arim
kauholor donkihol ivov namah. 16 Met povoz zut aliz epesik ne añ epop
meñizat batin batohoek ne ganö toh, pot homeamegi? Evo, pot bon.
Met pi Abraamiz iz mimip Setenihö pim heris bahorï batat hehan pi
krismasañ 18 horï hehaek ne pimaz zakep tat Seteniz kezao ritou metat
batin batohovoz ari nemaz ñetï horiv ok hameg." 17 Pot mañahan pimaz
kaev ravat hehari paru hatevetet tu ravat ñeo nak hehan modari Iesuz tin
tovai emoohavoz paru biñ ravat pim abatao bat hel batah.

Miz ul navotï bavatat mañah
Matiu 13:31-32; Mak 4:30-32

18 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met God arim korav maupuz
masakavoz roketak hepekezao tair hez? Ma kapot ou ravapanez tairavotï
zu tat arin añom? 19 Met zi namedez abatao mizimed hameg-pomedez bi
ul nao nap bat ñedeamahan berevat ahö ravamahapuh zi modañ ritou
metat mar arur ahö ravamahan idehol emat parum zezeñ bizat oramah."
Pot Iesu parun mañah.

Iesu ist povotï bavatat mañah
Matiu 13:33

20 Pot mañat ñetï mod epov epat mañah, "Met Godiz masakavoz
roketak hepekezavoz tairavotï zut tat añom? 21 Met ist parava botevonañ
honeo biamah-pei povotï zu tat hez. Met añ nap pei pov aviam bat parava
bot ahovonañ honeo bizat basat em tamahan map tu hat ahö ravamah,"
pot mañah.

Haitok goeoroz ñetiv ev
Matiu 7:13-14,21-23

22 Met pot mañat bon tahapuh Iesu Zerusalem zeitak sapan hat zei pot
betet zeisizañ sovai zei ahotakaror goetakaroh ñetiv mañovai sooh. 23 Met
mañovai soohan aban nap piin epat at mañah, "Deim ahop ae, met añarab
honep honep God pimeri bavatapan, ma dei mapori pimeri ba avatapanen
tin hek?" Pot piin at mañahan 24 Iesu haniv epat mañah, "Met añarab tin
pohao het hepanez zei posiz haitok poorö ahö bon, oñ goeor rezahan hezaek
añarab ahovokaro poek lokat hepanez zu tovai sohopanez bapap tat hez,
oñ ari tapuek lokat hepekez hat boi tat rez kek tohot hepek, povozahoh
rekot lokat poek hepek. 25 Met tokat zei posiz maup haitokor merizapanen
hepanen ari añarab nari iñidoh emat kerë hapekepuh kad kad urovai, 'Deim
ahop ae, haitokor tezeken emak,' pot hapeken pi epat arin añapan, 'Met ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arimaz unun, oñ taekanañ emat ok hameg,' pot arin añapanen 26 ari epat
mañepek, 'Erom, met ni deimatak emat baiñetinao añooñin hateveteog-
porah dari honeo gipizor ivov nohot hegivoz ni unun manat heza?' 27 Pot
hapeken epat añapan, 'Ne arimaz ununug, ari taek epatari ok. Met ari horï
tovai emoogiri okeg, nehanañ zei nanat pataek sei.' 28 Pot kos rez anat
añapanez porah aban Abraamir Aisakir Zekopor Godiz propet aban modari
map pim zei tinasik lokat hepanen, ari iñidoh het etet hepekezaekanañ
iñ hahot het kakamao hatevetehot gitahav men tep hat hepek. 29 Pot ari
tat hepeken añarab gitap berevamahaek zei posikarohanañari, ma gitap
bañodamahaek zei posikarohanañari, añarab map ahovokaro emat Godiz
zei tin posik kohat het biñ ravat gipiz nohopan. 30 Met rotap epat arin añom,
Met petev añarab abatañ bon hezarihanañ nari tokat porah abatañinañ
ahori ravat hepan, oñ petev añarab ahö abatañinañ hezarihanañ nari tokat
abatañ bonori ravat hepan." Pot Iesu parun mañah.

Iesu zakepivonañ het hahat ev
Matiu 23:37-39

31 Pot mañoohan tapuraham Parisi aban nari emat piin epat mañah, "Erom
ae, met aban ahop Erod pi ni nemenapanen ñomekez hahan dei hatevetegig,
ni zei epat betet pat naek sekez nañak hat ev emeg." 32 Pot mañahan Iesu
hañiv epat mañah, "Met Erod had bed ñaipuz zut tamah-okopun ari sat epat
mañepeken hatevetep, 'Petev ma zeirevai pi pituhol añaraboh menat hezaek
ruovai añarab lamao tat hezari batin batohopan, met au aliz posikaro bon
tapanez porah pim gogot bon hatapan, povoz pi nimaz ñaihet nat.' Pot ari
sat piin mañepeken hatevetep." 33 Pot parun mañat Iesu maot epat hah, "Met
rotap aliz epesik ma zeirevai ma zeirevaizasik Zerusalem zeitak non somaz
emamoh-epoorozañ sohom. Met batam propet aban pori Zerusalem zei
potak ur ñomovai emooh, povoz ne amun Godiz ñetiv arin añovai samohoek
Zerusalem tapuek soman paru ne navat ur noñomapan." Pot pi hah.

34 Pot mañat maot epat mañah, "Mai zakep ari Zerusalem añarab,
Godiz propet abanari menoog, ma pim gog aban modari arihaz meehan
emoohan heleñinañ ur ñomoog, povoz epat arin añom, Met hohorep pim
rohol batopourat ñep mezat korav tin hezavoz zut orah rezah ne arimaz
zakep tat tin korav aravat hemaz zait tat hez, oñ ari povoz kaev ravameg.
35 Ae, God evetepanen arim zei ahö epat betezat ravapan. Met zeirevai
ari neen maot et nanereotü, oñ tokat ari, 'Godihö okop pim abatavonañ
meehan emah, povoz piin biñ mañook,' pot ari nemaz hapekez porahoh
maot neen et nereepek." Pot Iesu parun mañah.

Eñar mar bavelat hehapuz ñetiv

14 1-2 Met parum gogot nat heh-aliz poñiz nasik Parisi abanariz
ahö nap Iesu pim zeimakeh sat parunañ honeo gipiz napanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañahan pi zei pomakeh sat lokat hehan aban eñar mar bavelat hehap pim nakoe toutat hehan paru aban poek hehari piin etet, Met aliz epesik okop tair metapan batah, pot homet piin et bameet heh. 3 Tahan Iesu aban lam pov tat hehapun etet Parisi abanarir aban ñetï kateñiz mañairaholon epat at mañah, “Met dari ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tovai dari rekot gogot nat hez-aliz epesiz zut nasik aban lam nao tat hepanez nap meñizat batin batak, ma tair menahan hez?” 4 Pot Iesu parun at mañahan paru hañiv Iesun namañ, oñ am toutat et nenañ tat hehan, Iesu aban horï ravat hehap bat batin batat meehan sah. 5 Tahan paru porin maot epat mañah, “Met arim ñaro nap ma bol kau nap darim aliz gogot nat hekaz-nasik iv havë navok ñodat sapanen ari sat meñizat bepeke? Ma evo darim gogot nat am hez-alizas eveg, dari sat pi meñizat navotü, pot homet hepeke? Evo, oñ ari zuam sat meñizat bepekezavoz zut ne amun meñizamohop ev.” 6 Pot Iesu parun mañahan aban pori hañiv piin mañapanez bapap tat heh.

Parum abatañ bat hel navatotü

7 Met Iesu poekam het eteohan aban gipiz napanez emah-nari aban ahoriz tek tinañik toutat heh, povoz ñetï epov añarab poek heharin epat mañah, 8 “Met arim kapotak nari gipiz bareñapanez porah ari sat honeo hepekez añapanen ari sat ni nap aban ahoriz toutamah-tek tinatak ganö tat toutotun. Met aban mod as hapanen emapanez pop pi aban ahop, povoz ganö ni poek toutat heken aban ahö pot nap emat toutapanez kerë hapanen, 9 aban gipizoz maupuhö pi rouvaepanen emat etet niin epat nañapan, ‘Met aban ahö nap ev emat hezag, nim toutat hez-okoek pi zei maneken toutap,’ ganö pot nañapanen ni añarab modariz etañik tu ahov ravat bal hat sat okoh tokaratï toutekë hezavoz homet ev bar añamoh. 10 Oñ paru nim modari gipiz bareñat nimaz as hapanez porah ni honeo gipiz nekez hat sat okoh tokaratï toutat hekë, povozahoh aban gipizoz maup emat niin etepanepuh epat nañapan, ‘Nem modap, ev nem totoi aban ahoriz tekeñiz natak emat tout.’ Pot nañapanen ni añarab modariz etañik hapanen sat pim nañapanez poek toutat biñ ahov ravat hekë. 11 Met navotihanañ ñetï epov arin añoh hometunei, oñ tairap pimauz abatao bat hel batat hahopanez pop God bat hor batapanen pi abatao bonop ravapan, oñ tairap pimauz abatao bat hor batat hepanez pop Godihö pi abatavonañap bavatapan,” pot mañah.

12 Pot mañat Iesu maot gipizoz maupun epat mañah, “Met ni gipizoz gog ahov tat nim naner bos ma nim kapotak modari, ma monir zeirurumanañarin as haotun. Met porin mañooken emat honeo het nim gipiz nohopanezavoz hañiv tokat gipiz hañikap bareñat nimaz as hahopanezaek nim hañiv havookezat ok ravohopan hez. 13 Povoz tovai ni pot totun, oñ ni gipiz bareñookez porah paru monir zeirurum bonori, ma eñañ horï ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hepanezari, ma etañ kutari, porizahar as haoken emat nim gipiz potü nohopan,
14 povoz tokat paru rekot nim gipiz hañikap bareñ nananotü, oñ nim gipizoz
hañiv paru poritï am hepan. Tapanen tokat añarab tinari ñomapanezaekanañ
maot baval hapanez porah God pimauhö añarab bon pori tin metookezavoz
hañiv ni nanapanen bekë." Pot Iesu parun mañah.

Gipiz ahot napanez mañah-ñetiv
Matiu 22:1-10

15 Met Iesu pot mañahan aban pinañ honeo paru toutat gipiz nooharihanañ
nap piin pot mañah, "Tokat añarab sat Godiz zei tinasik pinañ honeo het gipiz
nohot hepanez pori biñ pimau ravat hepan." 16 Pot mañahan Iesu navotï bavatat
ñetï nao epat mañah, "Met aban nap het pot homeh, Met ne bolor gipiz ahö
tomapuh añarab ahovokaroz asiv meeman sat mañapanen emat napan. Pot
homehapuh pimeri map emapanen paru gipiz napanez asiv meehan soohan pir
pim gog abanari gipiz ahoam beirat bat emat bizahan oraeh. 17 Tahan pim gog
aban nap meepanez tat epat mañah, 'Ni sat añarab gipiz epotü emat napanez
porin pat, "Ari dari sat pim gipiz tezat nepekez hahan ne emoh," pot mañat
bavizat em.' Pot mañat meehan aban pop sat pim hahat porin mañah. 18 Tahan
paru kaev ravat napuhö piin epat mañah, 'Erom, ne ham nar petev zum tohoek
sat etemag, nim hameñ-okotü ne sat rekot bat nainotü.' 19 Pot hahan met mod
napuhö piin epat mañah, 'Met ne bol kauhol 10 bohoek paru gogot tin tohopan
ma tair? Petev ne sat etemag, pim bolor gipiz tat hamah-okoek ne nasotü.' 20 Pot
hahan met mod napuhö piin epat mañah, 'Erom, ne añap magei boh, povoz pi
ne soman kaev ravapan hezavoz ne pi betet nasotü.'

Met añarab emapanez mañat meehan sah-pori potam hat nasotuz hahan
21 gog aban pop maot sat maupun parum hahat zu mañahan pi hatevetet mogao
ahoam tat pim gog aban popun epat mañah, 'Gipiz añaraboz hat bizohotü
ahoam oraez, povoz ni iñidoh berevat sat zei ahö epataz okat epat añarab togü
manat hezaek moniñ bonori, ma eñañ pekü tat hezari, ma haeñat nasari, ma
etañ kut tat hezari, map emat gipiz epotü napanez mañeken emat nap.' Pot
mañahan sat iñidoh heharin hahat mañahan kohat lokat hehan 22 maot emat
maupun epat mañah, 'Nim hañit mañohon añarab emat lokahan atalip nat,
oñ zei terï nar upai am oraez.' 23 Pot mañahan maup gog abanapun maot epat
mañah, 'Povoz maot nonoroh ma avañik añarab sat em tamahaek, sat modari
emapanez mañeken emapanepuh nem zei epamak map atalip tapanen tin
ravapan. 24 Met garos emat napanez asiv meehon naem tah-poriz nap emat nem
gipiz epat nainotü.' " Pot Iesu ñetiv parun mañah.

Nap tin hometahoh pim eñatak sapan
Matiu 10:37-38

25 Met narah Iesur añarab ahovokaro sohot Iesu havoe tat parun etet
epat mañah, 26-27 "Aban tairap nenañ honeo emohopanez pop pi ne loporï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ahoam nanapan. Tat pim nonor papar pim añar ñaror pim naner bos
loporï aviam manapan, ma parumaz aviam zait tapan. Tat pi pimauz
zaitiv betet nem zaitivok tovai emohot epat homehopan, Met mod nari
kakam nao netohopanezaek ne kaev naravotü, oñ am pimaz homevai
sohom. Pot homet nem zaitivok emohopan. Met pot nat tohopanezap
rekot nenañ honeo naemotuzap ok. **28** Met arihanañ aban nap pim zeimak
demapanez pi garos toutat het, Nem zeimak demomaz zir bi bizohon
oraezaek demoman rekö ravapan, ma rekö naravotü? pot pi homepan.
29-30 Met ganö pi zol bah nenahav bareñat revahatü tat bavon navat
hepanen hop hop tapanen añarab modari etet pi batiu tiu batat, 'Met
aban okop zeimak demapanezaorap kapot tat tohot am betehan oraet hop
hop tah,' pot hapan hezavoz aban pot tapanezap garos tinam hometahoh
demapan. *(Met povoz zut dari tinam hometahoh Iesunañ honeo sohok.)*
31 Met ñetï modao ev, ñai aban ahö nap pim irih ñai abanari 10 tausen
hepanen aban ahö pop hatevetepanen ñai aban ahö mod napuz irih pim
ñai abanari 20 tausen hepanez popur pimeri, 'Ari nae nap menepekez hat
paru emamah,' pot hapanen garos pi epat homepan, Met nem ñai abanari
aviam, oñ pimeri ahoam hezaek, ganö dei emenat bavon avatapan hezag,
tair tak? **32** Pot pi homet ñai aban ahö modapur pimeri am hotoh heriam
hepanen pi aban nari meepanen sat aban ahö popun ñetiv epat mañapan,
' "Met ñai aban ahoñariv arip main toutat ñetiv tinam hat bahon
batepek." Pot pi hahan dei nihaz emeg,' pot piin mañapan." **33** Pot mañat
Iesu parun epat mañah, "Aban popuz tinam homeh-taput ari tinam homet
nenañ honeo emohopekezari taput tepek. Met garos ari tinam hometahoh
rekot arim nonair naitü kos rez manat maot potuz home midin natotuzat
ravat hepek, povozahoh rekot nenañ honeo emohopek," pot mañah.

Guaiv muz natotuzataz ñetiv
Matiu 5:13; Mak 9:50

34 Iesu pot mañat maot epat mañah, "Guaivet tin nat ok, dari gipizoh
beteamegin tin muz tamah. Oñ guaivetaz muzeo bon tapan, povoz tair
tat dari maot bamuz batak? Evo, pot nao takaz nonor bon. **35** Met hamar
haleñai tapan hat avasik guaiv pot navetetü, oñ naek betekan betezam
oraepan. Met ari hat koveñinañari okeg, nem hahö-epovon hatevetet
tin hodad ravei." Pot Iesu parun mañah. *(Ganö dari guaiv potaz zut horï
ravakan evetepan hezavoz homet Iesu ñetï epov hah.)*

Sipsip naputï bavatat mañah
Matiu 18:12-14

15 **1** Met narah Iesuz ñetiv hapanen hatevetehopanez hat takes monis
booh-narir horï modañ tovai emooh-nari pim nakoe emat het pim
ñetï haohavon hatevetehot heh. **2** Tahan Parisi abanarir aban ñetï kateñiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañairahol honeo hehaek parun etet kaev ravat parumam epat nae nap mañooh, “Met aban epop añarab hoririz zait tat bat em batamah, ma parum zeiñik sat parunañ honeo het gipiz namah.”

3 Pot paru haohan Iesu hatevetet bol sipsip naputï bavatat ñetï nao
epat parun mañah, 4 “Met aban arihanañ napuhö pim bol sipsipihol 100
poriz korav ravat hepanen nap naek sapanen etet mod tin hepanez 99
pori pi betet naek sapanez popuz melahar sapan. Met aban pop bol naek
sapanezapuz melahar sohot bar batapanepuh, 5 biñavonañ bañelet bat
emat pimatak maot meñepan. 6 Tapanepuh pimeriz as hapanen emapanen
epat parun mañapan, ‘Met nem bol sipsip epop naek sat hehaek petev ne
melahar sohot maot bat emohovoz homet dari biñ ravat hekaz arimaz
as hahon ok emeg.’ ” 7 Met ñetï pov parun mañat Iesu maot epat mañah,
“Met bol sipsip nap naek sapanen maot bapan, pot añohovoz zut aban nap
ma añ nap pi horï tovai emohopanezaekanañ loporï borourat hodad tinao
maot bapanez popuz abarah Godinañ hezari piin etet biñ pimau ravat
hepan, oñ añarab herï kos nenañik tin tat, ‘Dei tinari ev,’ pot hat parum
loporizaro borë naur hepanez poriz paru biñ naravotü.” Pot Iesu parun
mañah.

Monisitï bavatat hah

8 Met Iesu pot mañat monï nasitï bavatat ñetï modao epat mañah, “Met
añ nap pim monï heleñ 10 bat hepanen nas naek ñodapan. Tapanen pi
havoñad rañizat tinam etepanepuh marañinañ nonair nai map bahou
batat ahoam mel tohot maot bar batapan. 9 Tat pinañ paru zei honetak
hepanezarin epat mañapan, ‘Met nem monï naek sahan mel toh-pos bar
havatoh, povoz dari honeo biñ ravat hek.’ 10 Met rotap añoh-epovoz zut
aban nap ma añ nap horï tooh-poñ betet maot pim loporï borourapanen
Godiz enzolihol piin etet biñ pimau ravat hepan,” pot mañah.

Aban ro naputï bavatat mañah

11 Met Iesu pot mañat ñetï mod epov añarabon mañah, “Met aban nap
pim ro honeñariv batahan heh. 12 Tahapuh parup ahö ravat het bosip
pim papapun epat mañah, ‘Apai, nimotukanañ nem monisir mod natü
ne petev nanekez zait toh.’ Pot mañahan papap hahat tat pimotü baverat
bamain batat ro ahop natü manat ro goep natü manah.

13 Met pot metahan ro goep aviam het hotoh pataekam sapanez pim
monisir nonair naitü bahou batat bahapuh zei hotoh nasik sah. 14 Tahapuh
poek het añahol bovai monis manovai nonair nai mapotü zum toohan pim
monis bon tah. Tahan zei posik utar napel gitap kez mañat hehan gipiz map
bon tahan pi gin ahoam ñomat heh, 15 povoz pi zei posik aban napun gogot
tapanez sat mañahan aban pop pim boloholoz korav ravat het piuhö gipiz
manohopanez mañah. 16 Tahan pi bol zeitak sat korav ravat gipiz manohot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehan aban maup pi gipiz naman tahan het gin ñomahapuh bolohol gipiz noohaek teritü bat pim nohopanez homet zait tat heh.

17 Pot toohapuh pi hodadeo bat epat homeh, Met nem papapuz gogot metamah-abanari gipiz ahoam manamahan namah, oñ ne ev gin ñomohot betezam hez, 18 povoz ne sat nem papapun, ‘Apai, ne ni horï ahov hanetoh, ma God amun horiv ahoam hametoh, 19 povoz ne nim rop ravat rekot naketü, oñ nim as rop ravat hem,’ pot mañom. 20 Met pi pot homet pim papapuhaz sapanez hat bal hat sohot papapuz zeitaz nakoe honoohan pim papap hotohanañ piin etet pim loporih zakep ahov tat porü hat sat rop ba opitit tot nat iñ hah. 21 Tahan rop epat mañah, ‘Apai, ne ari God horiv ahoam haetooh, povoz ne nim rop rekot maot ravat naketü.’ 22 Pot mañahan papap mañah-pov barotap navat, oñ pim as roholon as hahan emahan epat mañah, ‘Ari zuam sat nem ro epopuz dimir giv tinatü, ma mar riñirar eñ suñ honeo bat emat ro epopuk memeepekepuh, 23 sat bol kau goe obun tinap demat bat emat urat arö tepeken nem modarinañ dei biñ ravat nohot hek. 24 Met etei, nem ro epop naek sat hehan hañomah homet hehon biririam het ev emah, ma pimaz bon hatah homet hehon ev maot haemahag, aliz epesik dari pimaz biñ ravat bolor gipiz tepeken nak.’ Pi pot hahan as rohol hatevetet pim hahat tat bol kau hah-pop sa bat emat urat arö tahan paru topourat ro popuz bolor gipiz tah-potü biñ ravat nohot heh.

25 Pot toohan ro ahop avasik gogot tohot hehaekanañ emat zeitaz totoi haret hatevetehan paru daas hat daat mezooh. 26 Tahan pi pim papapuz as ro napun epat at mañah, ‘Met tairaiz paru daas hat daat mezamah?’ 27 Pot mañahan as rop hañiv epat mañah, ‘Evo, met nim bosip sat hehaekanañ maot emat hezan aripim papap pimaz biñ ravat bol kau tinap urat bat emat manegin nohot het daat ak mezamah.’ 28 Pot hahan nanep nag tat kohat zei giruvok daat mezooh-poek bosipuz nakoe sat nalok, oñ am iñidoh hehan papap pi nalok tat iñidoh hehavoz loporih zakep tat berevat emat mañah. 29 Tahan ro ahop pot mañah, ‘Met nehoh krismasañ ahoam nim gogot tinam tohot nim ñeo ne nael, oñ nim hameñitam baval hat asit netooh, met nem hatarinañ dei biñ ravat nakaz ni bol kau tin okat nap naur. 30 Met nim ro akap pim monisir nonair naitü ahoam maneñin basat bogï tohot manohot hehan bon tahan maot ev emahan ni bol kau ro tinap tairaiz pimaz urapanez mañeñin paru bat emat urat arö tahan nameg.’ 31 Pot hahan pim papap epat hah, ‘Nem rop, ni nenañ orah rezah ahoam hez, povoz nemotü map nimotuhar ravat hez, 32 oñ nim bosip hañomah homet hehon sa hehaekanañ maot emahan eteohö, povoz aliz epesik biñ ravat bolor gipiz tat nameg-pov tin ok tameg.’ ” Pot ñetï epov Iesu añarab poek heharin mañahan paru hateveteh.

Aban horï toohapuz ñetiv

16 1 Pot añarabon mañat Iesu maot pim mañairooh-abanarin ñetiv epat mañah, “Met aban moniñ ahö oraeh-nap pim nonair naituz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

korav hepanez hat aban nap meñehan korav hehan tokat aban mod nari emat ahopun pot mañah, ‘Met nimotuz korav hepanez aban meñeñin hez-pop nimotuz tin korav nakez, oñ natü betezam pim bamahaek bon tovai samah.’ 2 Pot mañat sahan ahö pop aban korav meñehan hehapun as hahan emahan epat at mañah, ‘Ni ganö teñin mod nari emat nim ñetiv nañahan ne hateveteohö, povoz ni okopuhö maot nemotuz korav ravat naketü, oñ gogot tovai emooñivoz ñetiv meneñin hez-tep poñ bat emeken ne etet nim gog tooñivoz kapotaz tin hodad tom.’

3 Pot mañat meehan aban pop berevat epat homeh, Kar, nem ahopuhö ne gogotak hehoek petev noruah, povoz ne tair tom batah? Met ne avas menat ñedemaz kez tat natotuzat hez, ma orah rezah gipizor nonair naituz nem modarin mañ mañohomaz ne tair mañom homet batu batamoh. 4 Pot homet maot epat homeh, Kar, met nem gog epov bon tapanen modari bat em navatat gipiz nanohopanez hat petev ne paru barekev metom. 5 Pot homehapuh aban nari parum aban ahopuhö pei nai manat, ‘Tokat maot monis nanekë,’ pot mañahan hehariz honep honep as hahan pihaz emah. Tahan garos emah-popun epat at mañah, ‘Met deipim aban ahop tairai ni nanahapuh tokat pi monis manekez nañah?’ 6 Pot mañahan pi epat mañah, ‘Met gipiz arö tameg-oel dramuñ 100 nanahaek maot pi monis manomazat hez,’ pot hahan aban pop epat piin mañah, ‘Povoz nim nanahan beñivoz tep poe bat 100 baolat 50 nen red men.’ 7 Pot mañahan mañahat tat sahan aban modap emahan korav heh-pop taputam piin at mañah, ‘Met deipim aban ahop ni tairai nanat hañ monis manekez nañah?’ Pot mañahan popuhoen pat, ‘Met uit ul bekitü batam 100 nanat monis hañ manomaz nañah,’ pot hahan epat mañah, ‘Povoz nim batam potü beñivoz tepae bat 100 olat 80 nen red men.’

8 Potam aban korav heh-pop tovai soohan tokat aban ahop hatevetet popuz hodadevonañ het pot tahavoz homet, ‘Auma, pi aban horï tahap ok, oñ modari tin metapanen tin hepan hat home tinavonañ het okat tah,’ pot modarin mañah.” Met Iesu pot ñetiv mañat maot epat mañah, “Ui, rotap ham eparahatuz homet hezari parumauz heriñiz homehot hez. Tat modari hañ tinao metohopan hat hodad ahovonañ het nae nap moreg metovai samah. Oñ Godiz alizavok hez-añarab pori parum hodad ahovonañ het tamah-okat nat.

9 Oñ epat añoman ari hatevetei. Met ari ham eparah hezarah arim monisir nonair nai modatunañ añarab mod bonori meñizohot parunañ ñod rezat hepekezaek tokat arim monis betet abarah sepekez porah God arimaz biñ ravat bat em avatapanen pohao het hepek.

10 Met aban tairap pi gog goevoz homet gog pov tin tapan, povoz pi gog ahovoz rekot tin korav ravat tovai sohopan, oñ aban tairap pi gog goevoz homet moreg tapanez pop gog ahovoz taputam pi tin korav naketü, oñ moreg tohopan. 11 Met nap ev hamarah pim monisir pimotü

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bat hepanezaek tin nat hepan, povoz abarah God pi naiz koravop ravat hepanez namañotü. 12 Met napuhö pimotü ni bat het korav ravat hekez nañapanen potuz ni tin korav narav hekë, povoz God nim pohao bat hekez potü nanapane? Evo, rekot nananotü.

13 Met gog aban nap rekot aban ahö houloñariviz gogot nametotü. Oñ pot tapan, povoz pi aban ahö napuz pim loporï manapanepuh popuz gogot tinam tohopan, met aban ahö modapuz kaev ravat hepanepuh pim gogot tin natotü. Met povoz zut ari rekot Godiz gogot tovai monï ahos bepekez homet zait natotü, met ni nap monï ahos nim bookez homet zait tookez pop zuamam monisiz homevai Godiz gogotaz kaev ravat hekë," pot mañah.

Parisi nari kaev ravahan mañahat ev

14 Iesu pot hahan met paru Parisi aban honeo het hatevetehot hehari paru monisiz zaitiv ahoam tat heh, povoz pi pot hahan paru hatevetet giz meu metah. 15 Tahan Iesu parun epat mañah, "Met ari Parisi abanari arim añarab modariz etañik tinam tovai samegin arin etet, 'Tin tamahari ok,' pot arimaz hamah, oñ God arim loporizaroh hezat eteamahan tin narav. Ma rotap arim zait tat tamegiv God eteamahan betezao ravamah.

16 Met batam Mosesir propet aban modari amun Godiz ñetiv haohan ñetï poñ añarab haovai emoohan Zoan tokat berevah. Met pi berevahaekanañ ari Godiz masakavoz roketak hepekez ñetï tin pov dei haovai samegin añarab hatevetet rok potak hepanez hat boi tat tovai samah. 17 Met tokat abarar ham eparar nonair nai map ev hez-epotü bon tapan, oñ Mosesir propet aban modariz ñetï menahan hez-poñiz nao aban napuhö rekot bavon navatotü.

Añarab tat het maot navetetuz hah
Matiu 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12

18 Met aban nap pim añap betet añ modap bapan, povoz pi añ pop givogipuz zut bat hepanen piitï horiv am hepan. Met aban tairap pi aban modapuhö añ kaev metapanen hepanez pop bapanezaek aban pop amun givogipuz zut bat hepanen piitï horiv am hepan," pot mañah.

Aban monisinañapur Lasarusiz ñetiv

19 Pot mañat pi maot epat mañah, "Met aban monir zeirurumanañap hehapuh orah rezah pi zei tinamakeh orohot gipiz tinatü nohot het dimir giv redevonañ tinatuhar tooh. 20 Met aban mod nonair nai bon nap pim abatao Lasarus pop pim herisik obul uveo berevoohañ ahoam tat hehan modari pi bat emat monisinañ popuz zei tinamakez temeraz haitokoroh meñehan heh. 21 Tahan pi poek het aban monisinañap gipiz nohopanen lopoñ ñodapanen bat emat manohopanen nohopan hat heh. Tahan hadehol emat tañañinañ pim obuloñ an nohot heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Pot tohot heh-aban pop ñomovaiam enzolihol emat pim pulip abarah
basat Abraaminañ meñehan heh. Met aban monisinañap amun tokat
ñomahan baveirah. 23 Tahan horiek pi sat het kakam ahov hatevetehot
hehapuh agarë revah pataek etehan Abraamir Lasarus tin heh. 24 Tahan
pi Abraamin ñeo ñarah epat mañah, 'Abraam nem izap ae, met ne ev it
epañadek kakam ahov hatevetehot hez, povoz ni nemaz zakep tat Lasarusin
mañeken pim marap havevok barizat emat nem tañarah bizapanen tamar
tap.' 25 Pot mañahan Abraam aban mod popun epat mañah, 'Nem izap, ni
irih hamarah nonair nai ahotunañ het nen potuz biñavonañ heñ-pov ni
hodad, met petev nim potü bon tahan ni kakamavonañ ok hez. Oñ aban
epop hamarah horivonañ heh-pov bon tahan petev pi nenañ honeo tinaek
ev hez. 26 Met ev deim hezaek ma ok arim hezaek pavarah gup ahorï hez-
poek rekot ev hezari arihaz naemotü, ma ari okori amun rekot ev deihaz
naemotü.' 27-28 Pot mañahan pi iñivonañ maot Abraamin epat mañah,
'Abizai, rotap ak hañ, povoz nem naner bos 5 hamarah am hezaek, ganö
paru amun nem tohot kakamavoz zei epesik emapan hezavoz, ni Lasarusin
mañat meeken sat parun badede mañapanen paru hatevetet hodad ravap.'
29 Pot mañahan ñetï hañ epov Abraam piin mañah, 'Met aban Moses
ma Godiz propet abanariz ñetï hahan hez-poñ ok hakez, povoz nim naner
bos rekot ñetï poñ hapanen hatevetet baval hahot hepan.' 30 Pot mañahan
aban pop maot epat mañah, 'Evo abizai, ñetï poñin paru hat navet hez,
oñ aban ñomah-napuhö sat parun mañapan, povozahoh paru hatevetet
parum loporizaro borourat tin tovai emohopan.' 31 Pot mañahan Abraam
ñetï hañiv epat mañah, 'Met Mosesir propet modariz hahan hez-poñ paru
hat navet hezaek ne ñomah-nap maot meeman sat ñetiv mañapanen paru
am hat navetetü,' pot pi hah." Iesu parun pot mañah.

Modari moreg nametotuz ñetiv

Matiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42

17 1 Met narah Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Met ev
hamarah orah rezah añarab narihö modari moreg metat horiv
tohopanez mañohopanen horï ravohopan, oñ modari horï tohopanez
mañohopanez pori hañ horï ahov tokat bapan. 2 Met aban nap tin het
nemaz aviam homet hepanen mod napuhö moreg metapanen pop non
horioroh maot sapan, povoz moreg metapanez pop hañ horiv tokat bapan.
Met pi moreg namet hepanez poratiam mez kerë hat iv havevok sa ñodat
emiv elat ñomapan, povoz tin ok ravapan. *(Met pi garos ñomapan, povoz
pi Iesuz homeo badae batat hepanezap moreg metat bahorï batapanezavoz
tokat hañ horiv navotü.)* 3 Met ganö arim modari moreg metepeken horï
ravapan hezavoz tinam homet arimauz tin korav ravat hezei.

Met nim mod nap horï nao tapanen tin badede mañeken pim horï
tapanen mañekezavoz zakep tat loporï borourapan, povoz ni pim pov

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

unun manek. 4 Met pi aliz nasik ni horï netapanepuh aliz tapusikam pim
horï netapanezavoz zakep tat emat niin epat nañapan, 'Nem horï netoh-
pov unun manekez zakep tat ev emat nañamoh.' Met pi pot niin nañat
maot aliz hon tapusikam horï netovai nañovai sohopanen 7 ravapan,
povoz pim horï poñ ni am unun man." Pot Iesu parun mañah.

Paru Godiz homeme hepanez mañah

5 Met pot Iesu mañahan aposor abanari piin epat mañah, "Deim ahop
ae, met deim Godiz homeme hakez-epov ba ahö bateken nim añeñ-okat
tovai sookë." 6 Pot piin mañahan pi parun epat mañah, "Met zi miz
pomedez uloñ goe hez-poñiz zut ari Godiz aviam homeo badae batovai
sohopek, povoz ari rekot zi ev totoi hez-epemeden epat mañepek, 'Nim
oroñinañ honeo tizat sat iv havë okovok rouvat hez.' Pot mañepeken zi
epemed taput tat tizat sat iv havevok rouvat hepan." Pot pi parun mañah.

Gog abanariz tohopanezat mañah

7 Met Iesu pot mañat maot parun epat mañah, "Arihanañ nap
pim añap meepanen pi adasik sat gogot tohopan, ma bolohol gipiz
manohopanezaekanañ maot hapanezai emapanen pim abup, 'Eñarim, ni
gogot ahö teñ, povoz zuam emat toutat nim gipiz nohoz,' pot mañapane?
Evo pot namañotü, 8 oñ añ pop emapanen pim abup epat mañapan,
'Zuam emat nem gipiz bareñat tezat naneken ne nomanahoh ni tokat
nekë.' 9 Pot mañapanen pim añap mañapanezat tapanen aban pop pim
abatao bat hel batat, 'Tin ok neteñ,' pot mañapane? Evo, oñ añ pop pim
gog nenao metohopanezap ok, povoz pi pot namañotü. 10 Met povoz zut
ari Godiz gogot tohopekepuh epat homehopek, Met dei gog aban betezari
ev, Godiz hahan hezatam am tovai sameg, povoz gog tameg-epovoz
homet darimauz abatañ bat hel navatotü, pot homehopek." Iesu pot
parun mañah.

Iesu abanari 10 batin batah-ñetiv

11 Met Iesu Zerusalem zeitak sapan hat soohapuh Galili zeisir Sameria
zeisiz bodorih 12 zei nataz totoi honoohan abanari 10 obuloñ pohao tat
heh-nari emat parum pot tat hehavoz homet pim totoi naem, oñ hotoh
pataek rouvat het, 13 Iesun etet ñeo ñarah epat mañah, "Iesu deim ahop
ae, ni deimaz zakep tat eñiz." 14 Pot mañahan Iesu parun etehapuh epat
mañah, "Ari borourat sat aban anumaihol bareñ elat mañaramah-poriz
narin mañepeken arim heriñin etepan." Pot mañahan aban pori borourat
pim mañahat tapan hat nonoroh soohan parum heriñ tin ravah. 15 Tahan
aban nari am sahan aban honep pim heris tin ravahavoz etet maot
borourat ñeo ñarah hat Godiz biñar sos haovai emat, 16 Iesuz nakoe rariñ
rez bareñat epat mañah, "Erom, ni tin tat ne batin navateñ," pot mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met aban maot emat piin mañah-pop Zuda aban bonop, oñ pi Sameria
zeisikanañap, 17 povoz aban popuz tahavon Iesu etet pot hah, “Met
abanari 10 ne batin batohog modari taek ok sah? 18 Tahan aban Sameria
zei pat posikanañ nen epop Godiz biñar sos haovai maot borourat emah.”
19 Pot hahapuh Iesu maot aban popun epat mañah, “Petev ne ni batin
navatomaz tin homet nehaz emeñ, povoz nim herisik obuloñ pohao tat
heñiek batin hanavatohog, ni bal hat sa.” Pot mañahan sah.

Godiz roketak hepanezavoz at mañah
Matiu 24:23-28,36-41

20 Met narah Parisi aban nari Iesun epat at mañah, “Met dari Godiz
masakavoz roketak tin hekaz pov tairarah ou ravapan?” Pot at mañahan
Iesu parun epat mañah, “Met arim hag-okov ari rekot arim etañinañ
et nareetuzao ok, 21 oñ pov petev ev arim ñaravatak ou haravat hakez,
povoz añarab nari, ‘Koin ok ou ravahan eteg,’ pot nari rekot nakaotü.”
22 Pot parun mañat Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, “Met
tokat ne Añaraboz Nanep maot eromaz aliz posin ari etepekez zait tat
homehopek, oñ zuam et narezotü. 23 Met tokat napuhö epat hapan, ‘Pi
haemat hezag, emat etei,’ ma mod napuhö, ‘Pi ok emat hez,’ pot moreg
hapanen ari barotap batat pot hapanezarinañ sotunei. 24 Oñ uas abarah
reamahan dari mapori eteamegivoz zut ne Añaraboz Nanep maot eroman
ari neen etepek, povoz napuhö, ‘Pi koin ev haemat hezag, emat etei,’ pot
hapanen ari parum hapanezavoz barotap batotunei. 25 Oñ añarab petev
hez-eperihö garos ne kos rez nanat kakam ahov netapanen hatevetem.
26 Met batam Noa het sipimak demah-porah añarab horiam tooh-povoz
zut ne Añaraboz Nanep ev hamarah maot eromazarah añarab taputam
tohot hepanen erom. 27 Met iv havë ahov emat zeisikaro bamezapanez totoi
ravahan paru unun het gipizor ivov novai añarab nae nari bovai soohan Noa
sipimakeh lokahan iv haveo bamezahan añarab mapori emiv elat ñomat bon
tah. 28 Ma tokat aban Lot pop heharah, añarab pinañ heh-pori amun taput
gipizor ivov nohot haeñ tat parum modari natü manoohan paruhoen hañitü
manooh. Tat avañ menat ñedehot parum zeiñ demohot heh. 29 Oñ aban
Lot tin pop Sodom parum zei pot betet pataek sahan añarab unun hehan it
ahoñader heleñ utaraz zut abarahanañ ñodat ur ñomahan ñadat bon tah.
30 Met povoz zut añarab ununuam hepanen ne maot erom.
31 Met maot eromaz porah añarab zei aropoñik[g] toutat hepanez pori
maot kohat parum zeiñik sa lokat parumotü navotü, ma añarab avañik
sat gogot tohopanezari maot parum nai bapan hat zeiñikaz naemotü.
32 Met aban Lotiz añapuz metahavoz homet hodad ravei.[h] 33 Met aban

---

[g] **17:31** Pavar 31 -Mak 13:14 sat 23 akopun eterë. [h] **17:32** Pavar 32 -Met Lotiz añap pimotü betet nonoroh haemat maot pim potuz homet borourat etevaiam ñomah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tairap pimauz heris tin hepanez homet tovai sohopanez pop ñomat horï ravapan, oñ aban tairap Godiz homeme hepanezaek pim heris tin hepanez hom namee hepanez pop pohao tin het hepan. 34 Met ne emomaz porah zei namakeh aban nañariv orat hepanen God nap bapanen nap am hepan. 35 Ma añ nañariv amun honeo het gipizoz gogot tohopanen God nap bapanen modap am hepan. [36 Ma aban nañariv avasik hepanen God nap bapanen nap am hepan.]" 37 Pot Iesu parun mañahan pim mañairooh-abanari epat piin at mañah, "Deim ahop ae, met nim hameñ-okov taek tapanezao ok hameñ?" Pot hahan Iesu naitï bavatat epat hah, "Met anumai nap ñomat hamarah oraezan havï ahö duhol emat ñodat map togü manamahan dari eteameg." Pot Iesu parun mañah.

Añ nap aban nap meñizapanez mañah

18 1 Met Iesu pim mañairooh-abanari orah rezah Godin mañ mañohot het kaev naravotuz homet ñetï epov parun mañah, 2 "Met zei natak aban añaraboz ñetiñ hatevetet an tooh-nap heh, met pop pi Godiz ñaihet nat, ma pi añaraboz amun zakep nat. 3 Met zei potak añ hapurï nap amun hehan pim añ mod napuhö horï nao am metovai emoohan añ pop orah rezah aban ñetiñ an tooh-pop meñizapan hat emat piin epat mañooh, 'Erom, met añ okop ne bahorï netamahaek ni neñizat pi ñevok bizat ñetiv hat ba oñ batekez zait toh.' 4 Met pot mañoohan aban pop houloam hat navet, ma añ popuz mañahat nat hehan am mañoohan pimam epat hah, 'Met ne Godiz ñaihet nat, ma añarab modariz zakep nat, 5 oñ añ okop ahoam nañamahavoz ne kaev ravat hezaek meñizom, ganö pi emat nañohot hepanen nem heris map kaev ravom hezag, pim nañamahat am tom.' " 6 Pot Iesu mañat maot epat mañah, "Pot aban horï okopuz hamahat ari hatevetei, 7 oñ God tin popuz añarab orah rezah alizañir kuturuñik meñizapanez hat rez kek tat mañohopanen pi am kaev ravat het nameñizotu? 8 Evo, rotap pi zuamam hatevetet zakep tat meñizohopanezap ok. Oñ tokat ne Añaraboz Nanë epop maot eromaz porah ne añarab hamaraharin eteman paru Godiz homehot am mañ mañohopan, ma tair?" pot pi parun mañah.

Aban nañariv Godin mañ mañah-ñetiv

9 Met aban nari parumauz, "Dei tin tamegiri eveg," pot hat parum abatañ bat hel batat modarizañ bat hor batooh-pori hehan Iesu ñetï epov parun mañah, 10 "Met aban nañariv parup Godin mañ mañapanez hat tup ahomakeh lokah. Met poñariviz nap pi Parisi abanap, met modap pi takes monis boohap. 11 Parup poñariv lokat hehapuh Parisi abanap pim main rouvat het pimauz abatao bat hel batat Godin epat mañ mañah, 'O God, met ne eteamohon aban modari horï tovai samah. Tat paru nari modarizatü givogï bamah, ma modariz añahol bamah, ma horï modañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

amun tamah, oñ ne parum tamah-pot nat tinam tamohop ev. Oñ aban takes moniñ bamah-horï akapuz zut ne nakez, povoz niin biñ nañamoh. 12 Met God, orah rezah sandeñik aliz nasikaro ne nimaz homet gipiz nain hez, ma orah rezah nem monisir nonair naituz gamoñ biivai samohon 10 ravamahan gamö honeo bat nim tup ahomakeh biamoh.' 13 Pot pimauz abatao bat hel batat hat bon tovai aban mod takes moniñ boohap pataek rouvat het pim horï tovai emoohavoz homet zakep tat marañ teurat, 'Mai oe,' hat pim gagao tok rizat Godin epat mañ mañah, 'O God, ne home horivonañap eveg, nemaz zakep tat neñiz,' pot hah." 14 Met Iesu ñetï epov parun mañat maot epat mañah, "Rotap epat añoman ari hatevetei. Met God parupim mañevokaron hatevetehapuh pi takes monis boohapuz zakep tat pim horiv olahan maot pimatak sah, met modapuz zakep nat, pim home horiv am pinañ hehan sah. Met rotap aban tairap pimauz abatao bat hel batat hahopanez pop God maot bat hor batapanen abatao bonop ravapan, oñ tairap pimauz abatao bat hor batat hepanez pop Godihö pi abatavonañap bavatapan," pot mañah.

Iesuhaz ñaro goeri bat emah
Matiu 19:13-15; Mak 10:13-16

15 Met narah añarab nari parum ñaro goerih Iesu maras bizapan hat pihaz bat emah. Tahan pim mañairooh-abanari porin etet ñai mañat, "Sei, sei," pot mañah. 16 Tahan Iesu hatevetet aban porin epat mañah, "Evo, ari tovai paru bagaa batotunei, oñ zei manepeken ñaro goe okori nehaz bat emap. Met ñaro goe okori, ma parum zut ravat hepanezari Godiz masakavoz roketak hepan, povoz nehaz bat emap. 17 Met rotap epat añoman ari hatevetei. Ñarohol parum papaholoz irih het tovai samahavoz zut aban tairap Godiz irih het natotuz pop pim masakavoz roketak rekot naketü," pot hah.

Aban nonair naitunañapuz ñetiv
Matiu 19:16-30; Mak 10:17-31

18 Met Zuda aban ahö nap Iesun epat at mañah, "Añairameñ tinap ae, met ne tair tohoman nem tin pohao het hemaz pov nanapan?" 19 Pot mañahan Iesu piin epat mañah, "Met God nenap pi tinapug, ni tairaiz nemaz tinap neen nañeñ? 20 Met ni ñetï kateñir ah ñe epeñiz hodad, Ni tovai aban modapuz añap botun, ma ni tovai mod nap men ñomotun, ma ni tovai givogï totun, ma ni tovai aban modapuz ñetï moregao haotun, met nim nonopur papapuz abatañ bat hel batat tin metovai sohoz." 21 Met pot mañahan aban pop Iesun epat mañah, "Met ne goerahanañ nim nañameñ-okat tin tovai emohot petev ñetï katë map hameñ-okoñ baval hat hatovai emamoh." 22 Pot hahan Iesu piin etet epat mañah, "Met ni hon nen navoz tin homet nakez, povoz sat nimotü map bat gamö rezat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

modari maneken monis nanapanen ni monï pos bat paru añarab moniñ bonori manovai sekepuh ni emeken deip honeo sohopain. Met ni pot tekë, povoz tokat abarah seken Godihö pohao het hekez hañ tin pov ni nanapanen bat hek.” 23 Pot mañahan aban pop ñetï povon hatevetehapuh pim nonair naitü ahoam oraeh, povoz pim loporï honoñai ahoam tat zakep heris ravat heh.

24 Tahan Iesu pim loporih honoñai tahavon etet pot hah, “Met aban nonair nai ahoam biamahan oraezari kez tatahoh Godiz masakavoz roketak sat hepan. 25 Met bol kamer ahö nap dimiñ meameg-ba napuz puioroh lip hat sapanez pap tat hepan, met povoz zut paru nonair nai ahotunañari Godiz masakavoz roketak sat hepanez bapap tat honoñai ahov tapan.” 26 Pot hahan pinañ honeo heh-añarab pori hatevetet at mañah, “Ui erom, povoz tairari God pimeri bavatapanen tin hepan?” 27 Pot at mañahan Iesu parun epat mañah, “Met añarab parumauhö añoh-okat rekot natotü, oñ God nonair nai mapotü tin tamahapuhö rekot paru poek sapanez nonor ba ou batapan.”

28 Pot hahan Pitahö Iesun ñetï hañiv epat mañah, “Met ni hatevet, dei deimotur deimeri betet ninañ honeo dari ev emameg.” 29 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, “Ne rotap pimau arin epat añamoh, Tairap Godiz masakavoz ñetiv modarin mañapanez hat, pim zeir hamar ma añar ñaro ma nonor papar naner bos betet sohopanezap, 30 Godihö ev ham eparah mamog bat het betet sohopanez potü ritou metat mod tin bat hepanez hañ potü ahoam pi manohopan. Tapanen pi tokat abarah pohao tin het hepan,” pot mañah.

Iesu ñomapanez bar mañah-ñetiv
Matiu 20:17-19; Mak 10:32-34

31 Met Iesu pim mañairooh-abanari bavizat pat naek honat epat parun mañah, “Erohol, arin epat añoman hatevetei. Met petev dari Zerusalem zeitak sakan ne Añaraboz Nanepuz ñetiv batam propet abanari menahan hez-potam netapanen rotapuv ou ravapan. 32 Met paru pot netapanez porah navat aban pat Godiz hodad nat hez-nari manapanen porihö nemaz ñetï horiv hat neen ñaike nañat gim lolov neñizat birepenañ nourat zirah nevizat ur noñomapan. 33 Tapanen aliz nasikaro bon tapanen zeirevaizasik baviririï navatapanen ne maot bal haom.” 34 Iesu pot parun mañah, oñ paru hatevetehapuh Iesuz pot mañahavoz kapot iz ravat hehan paru kut tat in balavï tat epat nae nap mañah, “Met ñetï tairao ok hamah batah,” pot hah.

Etañ kutap batin batah-ñetiv
Matiu 20:29-34; Mak 10:46-52

35 Met nonoroh sohot Zeriko zeitaz totoi honoohan aban etañ kut tat et narë heh-nap non helevavok toutat pi añarab sat em toohan monis

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manapan hat mañ mañohot heh. 36 Met aban pop poek het hatevetehan
añarab ahovokaro nonoroh honohot haohan pi hatevetet epat at mañah,
“Ae, met tairari ok emohot hamah?” 37 Pot hahan paru narihö, “Iesu
Nasaret zeitakap ok nim totoi emamah,” pot piin mañah. 38 Tahan pi
ñeo ñarah epat hah, “Iesu Devidiz ro iz mimip ae, ni nemaz zakep tat
neñiz.” 39 Pot ñeo ñarah hahan añarab Iesuz garos emooh-pori kaev ravat,
“Erom ae, ni tovai okat haotun,” pot piin mañah, oñ pi maot ahoam epat
hah, “Devidiz ro iz mimip, ni nemaz zakep tat neñiz.” 40 Pot hahan Iesu
gaa tat epat hah, “Ari piin ev nem totoi emapanez mañei.” Pot mañahan
aban nari pim marasiz bat totoi emahan 41 Iesu piin epat at mañah, “Met
neohö ni tair netomaz hat nem abatao hameñ?” Pot mañahan aban pop
epat hah, “Nem ahop, nem etañ kut tat hezaek ni haken maot tin etemaz
zait toh,” 42 pot mañahan Iesu epat mañah, “Met nim homeo neohö batin
navatomaz badae bateñ, povoz ni ok tin haraveñig eterë.” 43 Pot hahan
pim etañ nen tapuraham ligilahan tin etehapuh pi Godiz biñ haovai
Iesunañ honeo sah. Tahan añarab pinañ honeo hehari etet paru amun
Godiz biñ ravah.

Sakiasiz tahat ñetiv

19 1 Met Iesu Zeriko zeitak sa berevat am sapanez zeitazañ soohan,
2-3 met aban takes moniñ boohariz aban ahö nap pim abatao
Sakias pop pi monir zeirurumanañap, oñ pi aban tekip, povoz añarab
ahovokaroz ñaravatak Iesu emoohan Sakias amun Iesun etepanez zait
tat pi mazeo tovë ravat etepanez pap tahapuh, 4 zuam garos ravat porü
hat sahapuh zi namedek helat kañarah bahatak toutat het Iesu pim totoi
emahan eteh.

5 Met etet hehan Iesu pim irih honat piin et revah tat etehapuh pot
mañah, “Sakias, ni hamarah zuam ereken deip nim zeimakeh sat
hepain.” 6 Pot mañahan Sakias pi biñ ravahapuh zimedez bahatak toutat
hehaekanañ maot hamarah erat Iesun mañah, “Kar, emeken sopain.” Pot
mañat parup bavizat pim zeimakeh sapanez soohan añarab ahovokaro
hehaek etehapuh pot nae nap mañah, 7 “Ui, met aban akap aban horï
tamahapuz zeimakeh parup sapanez sahag etei.” Pot hat paru loporizaro
kaev ravah.

8 Tahan parup pim zeimakeh sa lokahapuh Sakias Iesun epat mañah,
“Nem ahop, met nem nonair nai ahoam oraezaek baverat natü añarab
bonori manom, ma añarab moreg metat monis givogï booh-pori monï
posihar main ne namanotü, oñ neohö monï mod nasikaro nas revah
bizoman ahö ravapanenahoh paru manom.” 9 Pot mañahan Iesu epat
mañah, “Erom, ni Abraamiz iz mimip non horioroh sooñiek petev beteñ,
povoz nimerinañ ari zei epamakeh hezari ne maot Godizari ba avatat non
tinaoroh eñehog ari poek hezei. 10 Met ne Añaraboz Nanep paru tairari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

non tinaorö betet tokat hañ horiv bapanezat ravat samah-poriz ne mel tat paru maot nemeri bavatat non tinaoroh meñeman sohopanez hat emoh," pot mañah.

Gog abanari monis manah-ñetiv
Matiu 25:14-30

11 Pot mañahan añarab hatevetet epat homeh, Petï pi Zerusalem zei ahö potak sapanen pi añaraboz aban ahop bavatat meñepanen darimaz tin korav ravat hepan. Pot paru ganö homeoh, povoz Iesu parun ñetiv epat mañah, **12** "Met aban abat ahovonañ nap pi zei hotoh natak sapanez homet heh. Met poek sapanen gavman aban ahop pim zei heh-posiz korav ahop bavatat meñepanen pi maot emat pim zei posiz ahop ravat hepan. **13** Pot homeh, oñ garos pi poek nas heh-porah pim gog abanari 10 poriz as hahan emahan paru honep honep monis 20 kina 20 kinahar manat epat mañah, 'Met ne sat hemaz porah monï anoh-epeñinañ gogoñ tohopeken tair ravapanen tokat ne maot emat monï revah bepekez poñ honeo epeñinañ ne bom,' pot mañat sah. **14** Met pim zeitakari pimaz ahoam kaev ravat heh, povoz zei hotoh potak sapanen parum ahop bavatat meñepanez hat sah-pov paru hatevetet aban modap pim tokat meehan sat gavman aban ahopun epat mañah, 'Met dei aban okop deim korav ahop ravat hepanez kaeveg, ni deim ahop ravat hepanez bavatat meñetun.'

15 Pot sat mañahan aban paru pimaz kaev ravat heh-pop am parum korav ahop hepanez bavatat meñehan heh. Tahan pi maot pimatak emahapuh pim gog aban moniñ manat sah-pori monï manah-poñinañ gogoñ toohan tair ravah-ñetiñ mañapanen hatevetepan hat asiv meehan sahan emah. **16** Met garos emah-pop ahopun epat mañah, 'Erom ae, ni eterë, monis naneñin ne maot gogot tat monï 200 kina epeñ bat revah bizohon oraehaek ev.' **17** Pot mañahan pi pat, 'Erom, ni nem gog aban tinap, gog avit nanohon tin korav ravat heñ, povoz petev ni zei 10 potakaroh hez-añarab poriz korav ravat hekë.' **18** Pot mañahan aban modap emat piin pot mañah, 'Erom ae, met nim monis naneñin ne monï gogot tat monï 100 kina bat revah bizohon oraehaek ev.' **19** Pot mañahan pim ahop pat, 'Tin teñ, povoz ni zei 5 potakaroh hez-añarab poriz korav ravat hekë.'

20-21 Pot mañahan modap emat epat piin mañah, 'Nem ahop ae, met ni aban kez modariz zakep natap, ma modarihö gipiz mapotü ñedeamahan nimauhö emat belat bameñip, ma modarihö monï gogot tamahan nimam hañiv bameñ, pot nimaz mod narihö hahan ne hateveteohö, povoz monï gogot tomaz nañeñiek, ganö toman nim monis bon tapan hezavoz ne ñaihet tat monï 20 kina naneñ-pos am dim giv tet narah el hatat ba iz batohon hehaek eveg, nimau maot ba.' **22** Pot mañahan pim ahop pat,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Met ni aban horï bisin gogot natap, met nimauhö okat nañeñivoz homet epat nañom, Met ni nemaz aban modarihö gipiz ñedeamahan nemauhö belamohop ev, ma modarihö monï gogot tamahan nemam hañiv bamoh, pot nañahan ni hatevetet barotap bateñ. 23 Povoz bonaiz nem monï nanoh-okos am basat moniñ biameg-zeimakeh bizeken oraepanen nemau emat monï okos bovai monï revahas honeo bom nak, oñ ni ganö teñ.’ 24 Pot mañat totoi het hateveteoharin epat mañah, ‘Met ari pim monï bat hez-okos bat aban monï gogot tin tat monï ahos 200 kina bat hez-okop manei.’ 25 Pot parun mañahan paru hatevetet epat piin mañah, ‘Erom ae, met monï 200 kina pi havat hezag, tairaiz okat hameñ?’ 26 Pot hahan pi pat, ‘Met rotap epat añoman hatevetei. Met aban tairap ne nai manoman tin korav ravat hepanez pop mod nai amun manoman bat hepan, oñ tairap tin korav naravotuz pop manomaz poi pihanañ maot bat aban modap manom. 27 Met nemaz kaev ravat ne zei epesiz korav narav hemaz hah-pori ev nem havasiz nakoe bat emepeken ne etet heman men ñomei.’ Pot aban ahö pop hah.” Pot Iesu ñetiv parun mañah. 28 Met Iesu ñetï pov parun mañahapuhoh Zerusalem zeitak sapanez garos ravat soohan paru pim tokat sooh.

Iesu Zerusalem zeitak sah
Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Zon 12:12-19

29 Met sohot dañ nao Oliv mañamah-povoz totoi Betpasir Betani zei potakaroz nakoe sat hehapuh pim mañairooh-abanarihanañ nañariv garos sapanez meet 30 pot mañah, “Met arip zei totoi aripim etet hez-okatak sat etepeken zei namakez dorovok bol donki ro nap napuhö hel natout hezap kitï urapanen hepanen etet bitom bavilat ev bat emei. 31 Met bavilat bat emepekez tohopeken napuhö, ‘Tairaiz arip emat bol okop bavilameg?’ pot at añapanen, epat mañei, ‘Darim Amip bol donki epop bat sakan gog nav tapanez hahan deip ev emat bameg,’ pot mañei.” Iesu pot mañat meehan sah.

32 Met Iesu parup sapanez mañahan mañairooh-aban poñariv sat Iesuz hahat tahan hehan parup etet, 33 bol donki rop baviloohan aban mauri etet epat at mañah, “Ae, met tairaiz ari deim donki okop bavilameg?” 34 Pot at mañahan parup pat, “Met darim Amip epop bat sakaz hahan emeg.” 35 Pot hat donkip bavilat Iesuhaz bat emahapuh mañairooh-abanari parum dim revahari donki ropuz revah Iesu toutapanezaek bizahan pi helat toutah. 36 Tahan añarab ahovokaro parum dimir giv revahatü taput tat nonoroh betevai soohan Iesu donkipuh toutat het potuz revah sooh. 37 Met sohot pi Oliv dañevok hehaekanañ nonoroh er horat soohan añarab ahovokaro pinañ honeo emoohan ñetiñ mañovai emooh-pori Iesuz gog navor nao tovai emoohan eteohavoz homet Godiz biñ ravat pim abatao bat hel batat ñeo ñarah epat haovai emooh,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

38 "Darim Amip ev Godiz abat ahovonañ emamah-epop tin metohopan.
Met abarah pinañ honeo hezari tin hepanen dari Godiz abatao bat
hel batovai sook." *Buk Song 118:26*
39 Met pot haovai soohan Parisi aban nari añarab poriz ñaravatak
soohaekanañ kaev ravat epat Iesun mañah, "Erom ae, ni eperin mañeken
bon tap." 40 Pot mañahan Iesu pat, "Met rotap epat arin añom, añarab
eperi nemaz hamah-okov nak hepan, povoz heleñ bal hat parum hamah-
okat hahopan," pot Iesu parun mañah.

Iesu Zerusalem zeitakariz iñ hah

41 Met Iesu Zerusalem zeitaz totoi sa berevat zei potan etehapuh pi
añarab poek hehariz homet zakep tat iñ hah. 42 Tat epat hah, "Met
ari añarab zei epatakari, Godinañ tin honeo hepekez nonoroz hodad
hegitin tin ravah narab, oñ petev pi ba iz batahan hezaek ari bapap
tat hez. 43 Povoz tokat arimeriz kaev ravat hepanez nari emat arim zei
epat barom emeet hel temerah hamar ahoam betevai sa em tapanen
helat hel temeranañ karah karah ravapanen paru rao rao emat 44 arim
zei okatak lokat añarab okoek hepanezari map men ñomat arim hel
zei okoñ ur edat heleñ map bavetepanen main main ravat oraepan.
Met God pim nonoroh eñepanez hat emahan ari kos rez maneg, povoz
tokat arimaz kaev ravat hepanez pori emat ev hahö-okat etapan," pot
mañah.

Iesu aban nair nai biit zum toohari ruah
Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Zon 2:13-22

45 Met Iesu Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat etehan aban
nari ideholor anumaihol bizat zum tohot heh.[i] Met pot tahan hehan
Iesu emat etet mogao tahapuh ruovai 46 epat mañah, "Met Baiñetinavoz
Tepatak epat menahan hez, Nem tup ahomak añarab nemaz homet
mañeo nañohopanezamak ev. Pot menahan hez, oñ ari ñetï pov ba iz
batat añaraboz monï ahos moreg metat bamegiek givogï tamegivoz zut
ravamahan pim tup epamak bahorï batameg," pot mañah.
47 Met Iesu Zerusalem zeitak tup ahö pomakeh aliz mapoñik pi lokat
Godiz ñetiv añarabon mañohot heh. Toohan paru aban anumaihol
bareñ elat mañarooh-poriz ahorir aban ñetï kateñiz mañairoholor
aban korav ahö modari pi ur ñomapanez zait tat 48 nonoroz mel
tooh, oñ añarab ahovokarohö pi parun mañoohan zaitivonañ tinam
hatevetehot heh, povoz aban ahori pi ur ñomapanez non naorö bon
heh.

---

[i] **19:45** Pavar 45 -Met pori añarab bat Godiz homet bareñ elohopanez hat bat em bizat zum tat monis bohot heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pim tovai emoohavoz at mañah
Matiu 21:23-27; Mak 11:27-33

20 1 Met aliz nasik Iesu Godiz tup ahomakeh het añarabon pim
ñetï tinao mañohot hehan paru aban anumaihol bareñ elat
mañaroohariz ahorir aban ñetï kateñiz mañairaholor aban korav
modari emat 2 piin epat at mañah, “Erom ae, met tairapuhö ni ahop ba
navatat gog tovai emameñ-okoñ tookez nañahat emat ok tameñ?” 3 Pot
at mañahan Iesu pat, “Met ne garos arin amun navoz at añoman hañiv
nañepek. 4 Met God Zoanin mañahan añarab ivov memeoh, ma hamarah
aban napuhö mañahan tooh?” 5 Pot at mañahan parumam giz ñun ñun
epat nae nap mañah, “Met dari, ‘Godihö Zoanin mañahan tooh,’ pot
hakan pihon, ‘Met tairaiz pi ñetiv haañoohan ari barotap navat toog?’
pot darin añapan hez. 6 Ma pin, ‘Aban napuhoam Zoanin mañahan tooh,’
pot mañakan añarab mod eperi hatevetet Zoan pi Godiz propet abanap
ravat heh, pot paru pimaz homet hez, povoz dari mogao etat heleñ bat
ourapan hezavoz dari piin hameg-epat namañotü.” 7 Pot nae nap mañat
Iesun hañiv epat mañah, “Met Zoaniz het toohavoz kapot dei unun.” 8 Pot
mañahan pi pat, “Kar, ne arin Zoaniz toohavoz at añohon hañiv nanañ
teg, povoz ne amun arim tairapuhö neen nañahan tamoh-kap pot arin
bar naañotü,” pot Iesu parun mañah.

Avasiz korav ravat hehariz ñetiv
Matiu 21:33-46; Mak 12:1-12

9 Iesu pot mañat maot aban naritï bavatat ñetiv añarabon epat mañah,
“Met aban nap pim ham ahö nar hehaek avas menat greip mar nañ elat
ñedeh. Tahapuh aban mod nari korav meñet pot mañah, ‘Met ari uloñ
badat utap tapanen bain ivov matut tepekepuh nemauz nao nevizat nao
arim bei.’ Pot mañat paru korav meñet aban maup hotoh pataek sat
heh. 10 Met sat hehapuh tokat aban mau pop pot homeh, Petï nem greip
uloñ avasik utap hatahan bain ivov matut tahao ev, pot homet pim gog
aban nap av posik korav heharihö bain ivov manapanen bat emapanez
hat meehan sah. Tahan aban korav heh-porihö meehan sah-pop iv pov
manapanez kaev ravat biñinañ urahapuh upaip meehan maot sah. 11 Pot
metahan emahan aban avasiz maup gog aban mod napuhoen meehan
sahan aban korav hehari horï taput metat biñinañ urat bahorï batat upaip
meehan maot sah. 12 Tahan tokat maup gog aban mod napuhoen meehan
sahan aban korav heh-porihö taput urat betehan maot sah. 13 Tahan av
posiz maup pot hah, ‘Tair tom batah? Met nem ro tin ne pimaz ahoam
zait tat hezap meeman sapanen paru, “Ae aban ahop ev,” pot hat pim ñeo
hapanen paru hatevetepan.’ Pot hat pim rop meehan sah. 14 Tahan paru
avasiz korav hehari ro popun etet epat nae nap mañah, ‘Ae, av epesiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maupuz rop ok meehan emahag, etei. Met papapuzatü pihar bapan hezag,
dari pi zuam bat ur ñomakapuh av epes darim pohao bak.' 15 Pot hahapuh
pi basat avasiz bin binivok betet ur ñomah." Pot ñetiv mañat aban poek
hatevetet heharin epat at mañah, "Met tokat greip avasiz maup emat
aban av posik korav hehari tair metapan ari homeameg? 16 Petï pi emat
aban horï pori map men ñomapan. Tat aban tin av posik korav ravat
hepanez nenari meñepanen hepan." Pot mañahan añarab hateveteh, met
pi parumaz homet ñetï epov hah, povoz epat paru hah, "Evo, hameñ-okat
dei etapanez kaev."

17 Pot hahan Iesu parun etet epat mañah, "Met Baiñetinavoz Tepatak
ñetï epov menahan hezaek ari rekö hameg,

> Met aban nari zei namak demapanez bah nar bat etet, 'Horir ev,'
> pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar
> bavatah. *Buk Song 118:22*

Met pot menahan hezavoz kapot tair homeameg? 18 Met aban nap bah
porah baholat ñodapan, povoz pim aboi ur kelapan, oñ bah porahö aban
napuz revah ñodat urapanezaek map sak elapan," pot mañah. *(Met Iesu
pimauz homet baharatï bavatat parun pot mañah.)*

19 Met Iesu ñetï epov mañahan aban ñetï kateñiz mañairaholor aban
anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori hatevetet pot homeh, Petï pi
darimaz homet aban korav horiritï bavatat ñetï okov hah, pot paru hodad
ravah, povoz pi bat demapanez homet heh, oñ añarab poek hehari pimaz
ahoam zait tah, povoz paru Iesu bapanen añarabohö paru bahorï batapan
hezavoz homet ñaihet tat pi nav, oñ am heh.

Takes monis manoohavoz at mañah
Matiu 22:15-22; Mak 12:13-17

20 Tahapuh met pi bapanez nonoroz am mel tovai aban mod nari
pi hehaekaz meepanez tat parun epat mañah, "Met añarab modariz
tamahavoz zut ari pim nakoe sat at mañohopeken pi ñetï horï nao hapan,
povoz dari rekot pi bat gavman ahorihaz basakan pi ñevok bizat pim
ñetiv hatevetepan." Pot mañat meehan paru aban moreg metapanez
pori Iesuz nakoe sah. 21 Tat epat piin at mañah, "Añairameñip ae, met ni
aban ñetï rotapuñihar hameñip. Tat ni dei añarab kaev ravakaz homet
nakez, oñ aban ahö ravat hezarir betezari dei mapori ni Godiz nonoroh
tin sookaz ñetï rotap povohar añameñip, povoz niin at nañakan hatevetet
hañiv dein bar añ. 22 Met dari takes monis Sisa popuz gavman abanari
manameg-pov tin, ma horiv ok tameg? Ni tair homeameñ?" 23 Pot at
mañahan Iesu parum pi moreg metapan hat at mañah-pov zuam hodad
haravahapuh pi parun epat mañah, 24 "Met monï hel nas bat neen
nañairei." Pot mañahan paru monï nas batezat piin mañairahan pi etet
parun at mañah, "Met akö epopur abat epov tairapuzao ev?" Pot hahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru epat hah, “Met Sisaz akopur abatao ok.” 25 Pot hahan Iesu ñetï hañiv
parun epat mañah, “Met povoz tairatü Sisa aban ahö popuz au ravat
hez-potü paru manei, oñ tairatü Godiz au ravat hez-potü pi manei.” 26 Pot
mañahan paru home midin tat heh. Met paru añaraboz ñaravatak hehaek
pi ñetï horï nao hapanen ñevok bizapan hat at mañah, oñ pi ñetï tinao
hahan paru hañiv mañapanezao bon, povoz paru ñetï hañiv piin namañ.

Añarab ñomat maot bal hapanez Iesun at mañah

Matiu 22:23-33; Mak 12:18-27

27 Met paru Sadiusi aban porihö ñomamahari maot bal nakaotü, pot
haoharihanañ-nari emahapuh, 28 Iesun epat at mañah, “Añairameñip
ae, Mosesihö ñetï darim tovai sookazao pot menahan hez, Met aban
nap añap bat het ñaro navat hepanepuh ñomapanen aban popuz bosip
hepanezaek añ hapurï pop bapanepuh ñarohol batapanen pim nanepuz
ñarohol ravapan, pot menahan hez. 29 Met ñetï nao epat amun niin
nañakan hatevet. Met aban nari 7 batahan heh. Tat nanë garosikap añap
bat hehaek ñaro nap navat het abup ñomahan, 30 pim bos tokatizapuhoz
añ tapup bat pi amun ñaro navat het ñomah. 31 Tahan mod tokatip amun
añ tapup bat ñaro navat het ñomah, met aban 7 pori añ nen popuam bat
ñarohol navat bonoam het ñomovai sohot map bon tah. 32 Tahan tokat
añ popuhoz ñomah. 33 Met aban 7 porihö añ hon nen pop bat ñomovai
soohan paru maporiz añap pot ravat heh, povoz tokat ñomamahari bal
hapanez ari hameg-porah añ pop abü tairapuz añap ravat hepan?”
34 Pot at mañahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, “Met petev
ham eparah añarab het nae nari bamah, 35 oñ tokat God hapanen
ñomapanezaekanañ maot bal hat tin hepanez pori porah nae nari navotü, oñ
am hepan. 36 Met pori bal hapanezaek pim ñarohol ravat het enzoliholoz zut
hepanepuh maot nañom pohao het hepan. 37 Met ari añarab ñomat maot bal
nakaotü, pot hamegivoz ne arin epat añom. Met Moses tepatak añarab ñomat
bal hamahavoz ñetï nao pot menahan hezaek ari rekö hakameg, oñ tair tat ari
tin hodad narav? Met zi namedek itiñad rai rai hat bon narav hehan Godihö
Mosesin epat mañah, ‘Moses, ne nim iz mimihol Abraamir Aisakir Zekopoz
korav ravat hezap ev,’ pot piin mañah. 38 Met God ñomat bon tamahariz korav
narav, oñ pi eteamahan añarab mapori biririam hezaek pi korav ravat hez.
Povoz pori ñomahaekanañ sat pinañ biririï hez, pot arin ev añamoh.” 39 Pot
mañahan aban ñetï kateñiz mañairaholohanañ nari epat hah, “Okat hat ni
ñetï tinao añeñ.” 40 Pot hat paru at ñe modañ at mañapanez bapap tat am heh.

Iesu Sadiusi narin Kristoz kapotaz at mañah

Matiu 22:41-46; Mak 12:35-37

41 Met Iesu añarab porin maot epat mañah, “Met aban nari arin epat
añamah, ‘God Kristo ari eñizapanez au hahan hez-pop pi Devid ahö ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heh-popuz ro mimip ou ravat hepan,' oñ pot arin añamahavoz homet
epat añoman ari homei. 42 Met mamog Devid Buk Song Tep potak epat
menahan hez,
Godihö nem Amipun pot mañah, 'Nem mar giñasiz nakoe ev emat
touteken,
43 nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat nim eñañiz irih neohö
meñeman ni parum revah hekë.' *Buk Song 110:1*
44 Met ev Devid Kristo popuz homet, Nem Amip, pot hah-pop tair tat pim
ro iz mim nenap ou ravapan?"[j] Pot pi parun at mañah.

Aban ñetï kateñiz mañairoholoz mañah
Matiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Ruka 11:37-54

45 Met pot mañahan añarab hatevetet hehan Iesu pim mañairooh-
abanarin maot epat mañah, 46 "Met ari tovai paru ñetï kateñiz
mañairaholoz tamahat totunei. Met paru pori parum dim tovë tinari
meamahapuh añarab togü manat hezaek sat biñ ravat het sarem tamahan
añarab parun etet, 'Deim ahori ae,' pot mañohopanez paru zait tat het
pot tovai samah. Met arim topour zeiñik lokat topourameg-porah paru
pori sat garosik tek tinañik toutapanez paru zait tat toutamah, ma gipizor
anumai bareñat biñ ravat topourat nameg-porah paru bol ahö tinañihar
parum bat napanez zait tat an tat bamah. 47 Met aban pori paru amun añ
hapuriholoz zeiñik sat meñizamah bon, oñ paru sat añ hapurihol moreg
metat parum nonair naitur zeiñ parum bamahan añ pori betez hez. Met
paru pot tamaharihö modari parun etet, 'Mañeo tin hamahari ok,' pot
hahopanez hat mañeo toveam beri haz hahot hez. Met paru aban pot
tamah-pori tokat ñevok bizat hañ horï ahov manapan, povoz ari hodadeo
bat parum tamahan añoh-epat tovai totunei." Iesu parun pot mañah.

Añ hapurip monï bizahasiz ñetiv
Mak 12:41-44

21 1 Met pot mañat Iesu etehan Godiz tup ahö pomakez romevok
pimaz homet moniñ bat emat bizoohaek aban monir zeirurum
ahotunañari monï ahoñ bat em bizooh. 2 Tahan pi etet hehan añ hapurï
monir zeirurum bon nap haret pim monï mav nasikaro nen bizahan
oraehat bat emat bizah. 3-4 Tahan Iesu epat hah, "Met paru aban okori
parum monis ahoam oraezaek nañ bat em bizahan ahoam am oraez, met
añ hapurï okop pim monis oraepanez homet nakez, oñ am map bat em

---

[j] **20:44** Pavar 44 -Met Kristo pi pohao hezap ok, povoz Devidiz ahop heh, oñ hamarah Maria batahan abanap ravahaek pi Devid tapupuz ro iz mimip ou ravah. Met Parisi aban pori, Iesu pi Kristo Godihö meepanez au hahan heh-tapup ok, pot pimaz hom namee, povoz Iesu at ñe pov parun mañahan hañiv hapanez bapap tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bizah, povoz añ okop moniñ ahoam Godiz taevavok ok bizah, oñ aban mod moniñ ahoam bizah-okori Godiz taevavok aviam ok bizah," pot mañah.

Tup ahomak horï ravapanez mañah
Matiu 24:1-2; Mak 13:1-2

5 Met Iesu pot mañat bon tahan pim mañairooh-aban narihö epat piin mañah, "Añairameñip ae, met hel tin ahoñinañ tup tin demahan hez-epamaker nonair nai tinatü añarab Godiz homet bizah-epotun ni eterë."
6 Pot hahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, "Erohol, ari tup ahö epamaken etet hamegivoz ne rotap arin epat añom. Met paruhö tup tovë epamak heleñinañ tin kez demovai helahan hezaek aban ñai narihö map ur edapanen ñodat, hel nao hel modavoz revah naoraetü, oñ map mainor pain ravat oraepan," pot mañah.

Honoñai mapoñ ou ravapan
Matiu 24:3-14; Mak 13:3-13

7 Met Iesu pot mañahan pim mañairooh-abanari piin epat at mañah, "Met tairarah nim tup epamakez ñetï hañ-okov tapan? Ma tairañ garos ou ravapanen etet dei hodad tat, 'Rotap pim añah-pov totoi ravahan ev tah,' pot hak? Povoz ni dein bar añeken hatevetet hodad tak." 8 Met pot mañahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, "Met ganö aban nari epat moreg arin etapan hezavoz tin homet etevai sohozei. Met tokat aban narizaro honep honep emat nem abatao hat pot moreg añohopan, 'Met ne tapup ev,' pot hapanen mod nari emat, 'Kristo ou ravapanez hahan hehao ou haravah,' pot hapanen ari barotap batat paru pot hapanez porinañ honeo ravotunei. 9 Met tokat zei ñai ahov ou ravat nae nap menohopanen ari hatevetehopek. Ma aban nari ñai tat gavman aban ahori menat ruohopanen ñetiv hahopanen hatevetehopek. Tat ari zuam zagerï tat ahoam home midin totunei, oñ tapanez pov am tohop, met pot tapanez porah ne zuam naemotuzarah ok. 10 Oñ añarab nari zei nasikanañ bal hat emat zei modasikarinañ nae nap menohopan, ma aban togü nat bal hat sat aban togü modatanañ nae nap menohopan. 11 Ma zeisikaroh gin ahov berevohopan, ma hamarah do do ahoñ tohopan. Ma añaraboh lam horiv ou ravat hepan, ma abarah red ahö navor nao ou ravapanen añarab etet ñaihet pimau tat hepan.

12 Met garos pot natotuz porah ari nari avat sat paru ur kakam etohopan, ma arim topour zeiñik ari nari lokepeken aban ahö ravat hepanez-pori avat ñevok evizat kakamavoz zeimakeh emerizohopan, ma paru ari nem abatao hahopekezavoz kaev ravat ari nari beri akahopanepuh avat sat gavman aban ahoriz nakoe eñehopanen hepek.
13 Tapanen arihö rekot nem ñetï tinao paru porin amun bar mañohopek.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Met paru ari avat sat ñevok evizohopanez porah ari ñaihet tat home
midin tohopekepuh, 'Dari hañ tairao hak?' pot homehotunei, 15 oñ ne
arim hahopekezat hodad tinao anohoman, ari hodadeo bat ñetï tin navor
nao mañohopeken paru hatevetet, Ui ñetï hañ tairao eperin mañak batah,
pot paru homet pap tat hepan.
16 Met aban nari parum naner bos tairari nemaz homet hepanezariz
kaev ravat bat ñai abanari manohopanen paru bat men ñomohopan. Ma
papahol amun taput parum ñarohol metohopan. Ma ñaro nari amun
parum nonor papaz zu taput metohopanen men ñomohopan. 17 Met ari
nemaz homevai emohopekezaek añarab mapori arimaz kaev ravat mogao
etohopan. 18 Met pot etohopanen God arimaz korav ravat hepan, povoz
ari tovai ñaihet totunei, 19 oñ rez kek tat kaev narav hepek, povoz ari
nenañ honeo pohao tin het hepek." Pot Iesu parun mañah.

Honoñai ahov berevapanezao
Matiu 24:15-21; Mak 13:14-19

20 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met ñai abanari ahovokaro
emat Zerusalem zei epat barom meepanen ari etet epat hapek, 'Rotap
emenat zei epat map bahorï avatapanez ev tah,' pot hapek. 21 Met tokat
pot etapanez porah añarab Zudia zeisik hepanezari parum zeiñ betet
paru bareet dañeñik sapan. Ma paru Zerusalem zei epatak hepanezari
zei epat betet sapan, ma añarab adasik hotoh sohopanezari maot zei
ahö epatakaz naemotü, oñ poekanañ am bareet naekam sapan. 22 Met
pot tapanez hamoh-porah God hapanen Zerusalem añarab horï tovai
emamahavoz hañiv bapan. Met batam aban nari ñetï epov Baiñetinavoz
Tepatak menahan hez-povoz rotapuv tokat hamoh-porah ou ravapan.
23 Mai zakep, met pot tapanez porah añ ñaro ñekeñinañ ravat hepanezari,
ma añ ñarohol maok batat apetei manohopanezari paru bareet bar
baram sapan, pot homeamoh. Met porah God mogao tat hapanen horivor
honoñai ahö mapoñ Zuda añarabotï ou ravapanen hatevetepan. 24 Met
ñai aban emapanez pori añarab nari en raveñinañ men ñomapan, met
mod nari kez tat basat zei patatak kakam zeimakeh memerizapan. Tat
ñai aban pori Zerusalem zeit map ur edat mez horï batapanen betezam
hepan. Oñ tokat God maot hapanen ñai aban pori zei pos betet maot
sapan," pot mañah.

Añaraboz Nanep maot erapan
Matiu 24:29-31; Mak 13:24-27

25 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Met porah gitapur ñonisir
zeizañ parum petev tamah-okat betet pat navor nao tohopanen añarab
etet basat em tat hepan. Ma hamarah iv haveñ ahö ravat ñai horiv
tohopanen añarab ñaihet tat, 'Tair tat okat tamah batah,' pot hahopan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Tapanen abarah zeizañir nonair nai hezatü parum non samahañ betet
patatï betez betez sohopanen añarab etet dei dei tat epat hahopan,
'Met ham eparah horï tairao ou ravapanezavoz akat tamah batah?' pot
hahopan. 27 Tapanen ne Añaraboz Nanep kez ahovor aliz ahovonañ
unitak rouvat eroman paru neen etepan. 28 Met nonair nai horï añoh-potü
kapot tat ou ravohopanen ari ñaihet totunei, oñ tin bal haz rouvat epat
homehopek, Met pi maot emat eñizat tinaek eñepanen tin hekaz hahan
hez-pov totoi ev haravah." Pot Iesu parun mañah.

Ziñin etet hodad ravameg-ñetiv
Matiu 24:32-35; Mak 13:28-31

29 Pot mañat Iesu ñetï modao epat mañah, "Met zi mapoñiz tamahat
ari homei. 30 Met zi geleñ berevat zi tae mageiñ meet het tor ravovai
samahan ari etet epat hameg, 'Git kezao ravapanez ev tah,' pot hameg.
31 Povoz zut tokat ari etepeken nonair nai añamoh-epotü ou ravapanen,
'God añaraboz korav ravat hepanezao ev ou ravapanez tahan okat tah,'
pot hapek. 32 Met ari hatevetei, Zuda arim nari am hepanen hamoh-epotü
ou ravapanen etepan. 33 Met tokat abarar hamarar nonair nai map bon
tapan, oñ nem haovai emamoh-mapoñ pohao am het hepanepuh bon
natotü," pot mañah.

Parumauz tin korav hepanez mañah

34 Met pot mañat Iesu maot epat parun mañah, "Erohol ae, arimauz
tin korav ravat hezei. Met ham añarab nari gipiz ahotü novai iv kezañ
nohot rumurovai ham eparaz nonair naituz ahoam homevai samah, oñ
ganö ari unun hepeken ne maot emom hezavoz ari tovai parum tamahat
totunei. 35 Met nem emomaz pov, emap bivok mezamahan zuam pek hat
bamahavoz zut zuamam zeir ham maposikaroh añarabotï ou ravapan.
36 Povoz orah rezah ne maot emomaz homet etet hezei. Tat God ari kezao
anohopanez hat mañ mañohopeken horivor honoñai tairañ aritï ou
ravohopanez añoh-poñ ou ravapanen ari rez kek tat kez tovai sohot horï
naravotü, oñ emomaz porah nem taevavok tin rouvat hepek," pot mañah.
37 Met Iesu orah rezah Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat het
añarabon ñetï tinañihar mañohot hehan kutur ararao ravoohan pi
poekanañ sat Oliv dañ povok orooh. 38 Met pi pot tohot heh-porah añarab
ahovokaro pataraham bal hat tup pomakez romevok sat hehan pi emat
parun ñetiv mañoohan paru zaitivonañ het hatevetehot heh.

Zudas paru Iesu bapanez hah
Matiu 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Zon 11:45-54

22 1 Met berë tu nak hepanez poñ nohopanez aliz poñiz garosikas
pim abatao Pasova mañooh-pos totoi ravah. 2 Tahan aban

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir aban ñetï kateñiz mañairahol topourat paru epat nae nap mañah, “Met añarab mapori zei epatak emat hezaek dari tair tat Iesu bat ur ñomak? Met dari pot takan añarab eperi etet kaev ravat ñai tat dari emenapan hez.” Pot paru hah.

3 Met porah Seten Iesuz mañairooh-aban nap Zudas pim abat modao
Iskeriot popuz loporih hodadeo manah. 4 Tahan pi sat aban anumaihol
bareñ elat mañarooharíz ahorir tup ahomakez korav hehari, Iesu
mañairapanen bapanez parun bar mañah. 5 Tahan paru aban ahö pori
ñetï povon hatevetet biñ ravahapuh paruhoen pi monï nas manapanen
Iesun mañairapanez mañahan, 6 Zudas gu hat añarab bon hepanez narah
Iesun mañairapanen, paru pi bapanez nonoroz mel tooh.

Mañair aban nañariv gipiz arö tah

Matiu 26:17-25; Mak 14:12-21

7 Met berë tu nak hepanez aliz poñiz garosizasik Zuda parumeri
meñizahan tin hehavoz homehopanez hat bol sipsip rop urapanen
napanez pos[k] al tezahan 8 Iesu Pitar Zon meepanez tat epat mañah, “Met
arip sat darimeri meñizahan tin heh-povoz homet anumair gipiz nakaz
potü arö tat bizohopeken dei emakan dari nak.” 9 Pot mañahan parup
epat hah, “Met deip taek sat pot tookan ari emepek?” 10 Pot hahan pi
parupin epat mañah, “Met arip zei ahö akatazañ sohot etepeken aban
nap iv ñerë ahovok ivov holat nonoroh emat arip zei anat mamog ravat
sapan. Tapanen arip pim tokat sohot etepeken pi sat zei tairamakeh
lokapanez 11 pomakeh arip amun sa lokat aban maupun epat mañei, ‘Met
darim añairamahap epat hat deip emeehan emeg, “Nem mañairamoh-
abanarinañ darimeri meñizoohavoz homet toutat anumair gipiz nakaz zei
giruv taek ev hez?” ’ 12 Pot piin at mañepeken pi zei girü ahö agarë revah
navok tin tapanen hepanezavon añairapanen arip zei girü povok darim
anumair gipiz nakazatü arö tat bihopeken dei emak.” 13 Met pot mañat
meehan aban poñariv sat etehan Iesuz mañat meeh-pot ravahan parup
tovai sahapuh parumeri meñizoohavoz homet napanez anumair gipiz arö
tat bizooh.

Iesu beretar bain ivov manah

Matiu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25

14 Tahan paru gipiz napanez Iesur pim aposor abanari emat togü
manahapuh 15 pi parun epat mañah, “Met ne kakamao hatevetemaz pov
narav hez-eparah arinañ honeo darimeri meñizoohavoz homet gipiz
epotü dari honeo nakaz neeh zaitiv ahoam hez. 16 Met rotap epat arin
añom, Ne petev ev hamarah arinañ het namoh-epotü maot nainotü, oñ

---

[k] **22:7** Pavar 7 -Met aliz posiz abatao Pasova pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tokat God añaraboz korav ahop ravapanez porahahoh darimeri metooh-epovoz kapot tin ou ravapanen ne maot nom."

17 Pot mañat Iesu bain ivov kapurah mañar bizahan hehaek Godin biñ mañat pot hah, "Ari mapori epov bat novai sei, 18 met ne bain iv epov arinañ honeo ev het noh-epekanañ maot nain hemapuh tokat God añaraboz korav ahop ravapanez porah ne iv magei nao maot nom." 19 Pot mañat pi beret bat maot Godin biñ mañahapuh bapezat pim mañairooh-abanari manat epat mañah, "Nem aboi ev, ari bat nei. [Met nem aboi arim horivoz hañiv ravapan, povoz petev kapot tat nat nemaz homet am tokat novai sohozei." 20 Met pot mañat manahan nah. Tahan pi bain ivov kapurah mañar meehan hehaek bat epat mañah, "Met Godiz au hahan hezat non mageiorö ou ravapanez ne nourapanen nem uveo non hamoh-poorö ba ou batapanez homet bain iv epov ari anom."] Pot pi parun mañah.

21 Tat maot epat mañah, "Met hatevetei, aban ñai abanarin mañairapanen navapanez pop ev dari arü epesik honeo toutat hez. 22 Met ne Añaraboz Nanep Godiz hahan hez-taput netapan, oñ ni aban tairap ne navapanezarin mañairekez pop zavaruzap ni hañ horï ahov bekë." 23 Pot pi hahan paru mañairooh-abanari parumam epat nae nap mañah, "Met pim añah-okat darihanañ tairapuhö metapan batah," pot hah.

Tairap ahop ravat hepan hah

24 Met Iesuz mañairooh-abanari paruhanañ tairap garos ravat modariz ahop ravat hepan, pot parumam kez ravat nae nap hahot heh. 25 Tahan Iesu parun epat mañah, "Met ham eparah aban korav ahori kez tat modariz korav ravat parun tohopanezat mañamahan tovai samah. Ma korav porihö parum irih hepanezari parum abatañ bat hel batat, Darim korav okori tinam eñizamah, pot parumaz homehopanez korav porihö zait tat pot tamah, 26 oñ ari parum tamah-okat tovai totunei. Met arihanañ tairap ahop ravapanez popuhö modari gog tairao tohopanezaek sat meñizohopan, ma pim abatao bat hor batat modariz asit metohopan. 27 Met ari hodad, ham eparahaz aban ahori gipizoz gogot nat, oñ am upai toutat hezan parum irih asit metamaharihö gipiz tezat manamah. Met ne arim ahop pot tamoh bon, oñ ari eñizohomaz asit ev etamoh.

28 Met aban modari ne honoñai nañ netovai emoohan ari nevetet soog bon, oñ nenañ honeo emoog. 29 Met nem Papap ahop ravat hemaz hahan hezavoz zut ne amun arin ñetï tapuv epat añom, 30 Met ne añaraboz ahop ravat hemaz porah ari nenañ honeo het gipiz nohot hepek, ma arim aban ahoriz tek tinañik toutat hepekepuh dari Israel añaraboz mimihol 12 poriz ro mim petev toguñ 12 ravat hez-pori ñevok bizapanen ari ñetiñ hatevetet an tepek," pot mañah.

Pita Iesuz bavai mañapanez mañah

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Zon 13:36-38

31 Met Iesu pot parun mañat Saimon Pitan epat mañah, "Saimon ae, ni hatevet, met Seten horï pop ari nemeri nehanañ bareet main ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sepekez homet ari moreg etohopanez Godin at mañahan gu hakah, 32 oñ
Saimon, God neñizohopanen ni nemaz homeme hez-pov bon natotuz
homet piin mañ mañamoh. Tapanen ni kos rez nanekezaekanañ maot
nenañ honeo ravekez porah nemaz homet hezari bakez batooken paru
amun nemaz tin homehopan." 33 Pot mañahan Pita epat hah, "Nem ahop
ae, met paru ni navat kakam zeimakeh nemerizapan, povoz ne honeo
navat am nemerizapan, ma ni ur noñomapan, povoz ne amun deip honeo
ur oñomapan." 34 Pot hahan Iesu piin epat mañah, "Pita, rotapuam
niin epat nañom, Met kutur epatak id hohor bizap ñeo nakam hepanen
navokaro nao nemaz niin at nañapanen, 'Evo, ne pimaz unun,' pot nemaz
bavai mañekë." Pot Iesu Pitan bar mañah.

Iesu ñetï navokaro parun mañah

35 Pot mañat parun epat mañah, "Met batam ne ari emeehon arim
monisir nonair naitü oraehan am soogipuh ari naiz tekï tat hegi?" Pot
at mañahan paru epat hah, "Evo, dei naiz tekï nat tinam tovai soog."
36 Pot hahan pi parun epat mañah, "Kar, batam añoh-okat ari hatoog, oñ
petev epat arin añom, Met tokat nem gogov tohopekez porah arim monï
nas oraepan, povoz pos honeo bat sohopek, ma arim kitü amun honeo
bat sohopek, ma honoñai ahov aritï ou ravohopan hezavoz homet en
kaizañ amun bat sohopek. Met ni nap kaizas bon hekë, povoz nim dim
nap modap manat monis bekepuh en kaizas zum tek." 37 Pot mañat Iesu
epat mañah, "Met batam Baiñetinavoz Tepatak nemaz epat menahan hez,
Met paru pimaz epat hapan, 'Met pi aban horip ok.' Pot hat aban horï
tohopanezarinañ honeo meñepanen hepanezap ok. Pot menahan hezavor
met nemaz mod menahan hezañiz rotapuv petev ou ravapanez ev tah."
38 Pot hahan paru pim en kaizañiz mañah-povoz kapotaz hodad nat het
epat hah, "Deim ahop ae, met en kaiz nasikaro ev dei bat hezag eterë."
Pot hahan pi badede namañ, oñ am epat mañah, "Kar, nen okeg, bat
hezei."

Iesu Godin mañ mañahat ev
Matiu 26:36-46; Mak 14:32-42

39 Pot mañahapuh berevat pim toohat tat Oliv dañevokaz maot
sahan pim mañairooh-abanari pinañ honeo sah. 40 Met poek paru sa
berevahapuh pi parun epat mañah, "Met Seten moreg etapanen ganö
ñodepek hezavoz God eñizohopanez homet piin mañ mañohozei." 41 Pot
mañat paru hehan pi hotoh heriam hon ravat rariñ rez bareñat epat
mañ mañah, 42 "Apai, niuhö rekot nem kakam hatevetemaz toh-epov
nehanañ bazei manekez zait toh, met nem zaitivok homemaz pot ne
natotü, oñ nim zaitivok hañin hezatam am tom." [43 Pot mañahan enzol
nap abarahanañ pi bakez batapanez erah. 44 Met Iesu map honoñai ahov

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tat Godin am kezao ahoam mañ mañohot hehan pim midir bavas uvevoz zut berevat hamarah el ñodah.] 45 Pot pi tat mañeo hat bon tahapuh bal hat mañairooh-abanarihaz boreurat sahan pimaz homet paru zakep ahov toohaek gom tat au unun orat heh. 46 Tahan pi honat parun epat mañah, "Ae, tairaiz ari au orat hez? Met ganö Seten moreg etapanen ñodepek hezavoz homet bal hat Godin mañ mañohozei," pot mañah.

Paru emat Iesu bah-ñetiv

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Zon 18:2-11

47 Met Iesu pot mañoohan abanari emahan Iesuz mañairooh-porihanañ nap Zudas popuhö parum garos emat pim nakoe haret batot napanez tovaiam 48 Iesu epat mañah, "Zudas, met ne Añaraboz Nanep nemaz kaev ravat hepanezari navapanez hat ni emat ne tot neinekë hat ok teñi?" pot mañah.

49 Met mañairooh-aban modari rotap paru Iesu bapanez emahan etet hodad tahapuh Iesun epat mañah, "Deim ahop ae, met deim en raveñinañ eperi menaka?" 50 Pot mañovaiam paruhanañ aban nap pim en raves bat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban nap parum totoi hehaek menahan bazei manahan hat kap giñasitï poe men el beteh. 51 Tahan Iesu epat hah, "Erom nen okeg, ni gaa ta." Pot hat pi aban popuz gagavok hat kapoe hehaek maras bizahan maot tin ravah.

52 Tahan paru aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir tup ahomakez haitokoroh korav rouvat heharir aban korav ahö modari pi bapanez emah-porin Iesu epat mañah, "Met ne aban ñaip hat ari ñaitunañ ne navepekez hat emegi? 53 Met ne Godiz tup ahomakez temeraz kohat het orah rezah arin ñetiv añoohon ari ne nanav, oñ petev arim tepekezat ev ravahan ari ne navepekez emegiek, Seten kutur ahovonañ hez-popuz kezao ahö ravat hepanezarah ev," pot mañah.

Pita Iesuz bavai hah-ñetiv

Matiu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Zon 18:12-18,25-27

54 Met paru Iesu bat marañiz demat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz zeimakehaz basahan Pita hotoh heriam parum tokat soohan basat lokah. 55 Tahan Pita amun zei pomakez romevoz kohat sat lokat itiñad mañarahan ñadoohaek añarab toutat heh-porinañ honeo ravat toutat heh. 56 Met poek toutat hehan itiñad tin rai rai hahan as ñari nap emat piin etet epat hah, "Ae, met aban epop amun pinañ honeo hehap ev." 57 Pot hahan Pita epat hah, "Eñarim ae, ne nim hameñ-popuz unun." 58 Pot mañat paru am hehan aban nap emat piin etet epat mañah, "Met ni parunañ honeo heñip ev." Pot hahan Pita epat hah, "Erom, ne nim hameñ-pop bon." 59 Pot mañat aviam hevai aban mod nap emat kez ravat epat hah, "Met aban okop ari hamegin pi Galili poriz ñevonañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hamahan dei hateveteamegiek, petï pi amun akapunañ honeo soohap
emat ev hez." 60 Pot hahan Pita maot epat hah, "Evo erom, nim hameñ-
okovoz ne hodad nat hez." Met pot mañovaiam id hohor bizap ñeo hahan,
61 met Iesu rouvat hehaekanañ havoe tat Pitan et mereehan Pita pim,
"Kutur epatak id hohor bizap ñeo nak hepanen ni nemaz navokaro nao
bavai hakë," pot mañahavoz pi maot homet, 62 iñidoh sat zakepiv ahoam
tat kezao iñ hahot heh.

Iesun ñebul mañovai uroohat ev
Matiu 26:67-68; Mak 14:53-65; Zon 18:12-14,19-24

63 Met aban Iesuz korav heh-pori Iesun ñebul mañovai urooh. 64 Tat
pim etañik givor demahan pi et narë hehan paru urovai epat mañooh,
"Met ne aban tairapuhö ni nouramoh-epopuz abatao haz." 65 Pot honep
honep paru piin mañat met pi bahorï batat ñetï horï nañir nañ amun piin
mañooh.

Iesu ñevok bizah-ñetiv

66 Met zeit al teehan paru Zudaholoz koravorir aban anumaihol bareñ
elat mañaroohariz ahorir aban ñetï kateñiz mañairahol togü manat
hehan paru Iesu bat emat meñeh. 67 Tahan aban ahö porihö epat piin
at mañah, "Met ni Kristo God eñizapanez hahan hez-tapupu?" Pot piin
at mañahan pi epat hah, "Met arim neen nañeg-okovoz hañiv añoman
ari barotap navatotü, 68 ma ne arin at ñe nao añoman ari hañiv neen
nanañotü. 69 Oñ ne Añaraboz Nanep God map ahopuz mar giñasiz nakoe
tek tinatak toutat hem." 70 Pot mañahan paru epat hah, "Ae, ni Godiz rop
ma patap?" Pot mañahan pi epat hah, "Met rotap arimauhö ok hakameg."
71 Pot hahan paru nae nap epat mañah, "Met pimauhö okat hakahan dari
hat haveteg, povoz aban mod nari ñetï mod nañ hapanez hat dari ev
naketü." Pot paru hah.

Pailat gavman ahopuhaz Iesu basah
Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Zon 18:28-40

23 1 Pot haovai tapuraham bal hat Iesu bat gavman ahop Pailat
popuhaz basat 2 pi ñevok bizapan hat kapot tat epat mañah, "Met
aban epop dei Zuda añaraboz takes moniñ Sisa popuz gavman abanari
namanotuz horï pov parun mañoohan dei hateveteogï. Met batam God
Kristo eñizapanez au hahan hez-tapup ne ev, ma ne arim ahop, pot
pimauz horï pov haohan dei hateveteogï. Met pot parun mañoohaek
añaraboz homeo piuhö ba in balavï metooh, povoz nihaz ev bat emeg."
3 Pot mañahan pi Iesun epat at mañah, "Met ni rotap Zudaholoz ahopu?"
Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Ni rotap nemaz ok hameñ." 4 Pot
mañahan Pailat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

modarin epat mañah, “Met ne hatevetehon aban epop ur ñomapanez pim horï tah-nao ou narav hez.” 5 Pot hahan paru kez ravat maot piin epat mañah, “Met pi Galili zeisik kapot tat añarabon mañovai emoohaek ev zei epesikahoe emat taputam mañoohan añarab hatevetet loporizaro horï ravat hezaek gavman abanarinañ nae nap menapanezat ravat hez.” Pot paru Pailatin mañah.

Erod ahö popuhaz pi basah

6 Tahan Pailat hatevetet epat at mañah, “Met aban epop pi Galili zeisikanañapu?” 7 Pot at mañahan paru gu hahan pi pot homeh, Met Erod pi Galili zei posiz ahop ok, povoz petev pi ev emat Zerusalem zei epatak hezaek epop meeman pihaz basat pim tahat ñetiv mañapanen hatevetepan. Pot pi homet meehan, 8 paru Iesu Erodihaz basahan Erod Iesun etet biñ ravat heh. Met pi houloam Iesuz red navor nao tooh-ñetiñ hatevetevai emohot Iesu red nao tapanen pi etepanez homet zait tat heh, povoz pihaz basahan etet biñ ravahapuh, 9 pi Iesun ahoam at mañoohan Iesu hañiv nak am heh. 10 Tahan aban pi bat sah-pori maot Iesuz homet kez ravat, “Pi horï tovai emooh,” pot moreg poñ Erodin ahoam mañooh. 11 Pot mañoohan Erodir ñai aban pim irih heh-pori Iesun ñebul mañovai ñaike hat ñetï horiñ mañooh. Tat paru aban ahopuz meamah-dim tin nap pi memeet maot Pailatihaz meehan basah.

12 Met Pailatir Erod nae nap mogao tat hehaek aliz posik Pailat Iesu pihaz meehan basahavoz Erod biñ ravahapuh parup maot ñod reet heh.

Pailat pi zirah urapanez gu hah

Matiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Zon 18:13–19:1-16

13 Met Iesu maot Pailatihaz meehan poek basat meñehan hehan Pailat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir korav modarir añaraboz as hahan paru totoi em topourahan, 14 pi parun epat mañah, “Met ari aban epop nehaz bat emat neen epat nañeg, ‘Met aban epop añarabon mañoohaek parum homeo ba in balavï metooh,’ pot nañeg, oñ ari hatevetet hegin ne piin at mañohon, ari pimaz hameg-povoz kapotaz rotapuv ou narav. 15 Met Erodihaz meehon basahan pi amun hatevetehan aban epopuz horï nao ou narav tahan maot meehan nehaz ev bat emeg. Povoz aban epop ur ñomapanezavoz horï nao nat, pot arin ok añamoh. 16 Povoz nem ñai abanarin mañoman pi birepenañ urapanen baverevoman sapan.” Pot parun mañah. [17 Met Zudahol parum toohat Pasovaz homet gipiz arö tat nooh-porah orah rezah kakam zeimakeh heh-porihanañ nap añarabohö tairap baverevapanez haoh-pop Pailat hatevetet baverevoohan sooh.]

18 Met Pailat Iesu baverevapanez hahan paru añarab ahovokaro togü manat hehaek ñeo ñarah epat hah, “Evo, aban akap ur ñomap, oñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Barabas pop baverev meeken sap.” 19 Met Barabas pop pi batam aban horï
modarinañ honeo ravat Roma gavmanihol ruapanen sapan hat paru zei
ñai metovai pi aban nari men ñomovai toohavoz hat Roma ñai abanari pi
kakam zeimakeh memerizahan hehaek baverevapanez Pailatin mañah.
20 Met Pailat Iesu baverevapanen tin sapanez zait tah, oñ añarab pi ur
ñomapanez hahan Pailat maot baverevapanez añarab porin mañahan
paru hatevetet 21 kaev ravat map ñeo ñarah piin epat mañah, “Pi zirah
ur ñomap, zirah ur ñomap.” 22 Pot hahan pi maot parun epat mañah,
“Met pi horï tairao tahavoz homet ari okat hameg? Met piin at mañohoek
ur ñomapanezavoz horï nao bon, pot arin ev añamoh. Povoz nem ñai
abanarin mañoman birepenañ pi urapanen baverev meeman sapan.”
23 Pot parun mañah, oñ paru hatevetet map gitait ravat hel hel haovai
epat mañah, “Mañeken zirah ur ñomap.” Pot paru ahoam hahot hehapuh
Pailat honep, povoz pimar hahan ritou metahaek pi am betezam gu
hah. 24 Tat epat hah, “Met arim hameg-okatam mañoman ñai abanari pi
basat ur ñomapan.” 25 Pot pi hahapuh Barabas aban modari men ñomah,
ma horï ahö modañ toohan memerizah-pop baverevahan sahan, pi ñai
abanarin añaraboz hahat tapanez mañahan paru Iesu bah.

Iesu zirah urah-ñetiv

Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Zon 19:17-27

26 Tahapuh paru Iesu nonoroh basoohan aban nap pim abatao Saimon
pop pi Sairini zeisikanañap zei ahö potakaz sapanez hat emoohan
nonoroh paru bavizahapuh ñai abanari pi bahapuh Iesuz zir meñelet pim
eñatak sohopanez mañahan ñelet tokat sooh.

27 Pot tahan añarab ahovokaro Iesuz zakep tat pim tokat emoohapuh
paruhanañ añ nari iñir zakep ahov tovai emooh. 28 Tahan Iesu borourat
epat parun mañah, “Zerusalem añ eperi, nemaz iñ okov haotunei, oñ
arimauz iñ haovai arim ñaroholoz amun homet iñ hahozei. 29 Hatevetei,
met tokat honoñai nañ aritï ou ravapanez porah añ ñarohol batat hepanez
pori parum ñaroholoz iñ hat epat hapan, ‘Met paru añ ñarohol navat het
apetei naman hez-pori tin hez.’ 30 Met pot hapanez porah honoñai nao
añarabotï ou ravapanen ñaihet tat etet, ‘Ui, met dañ akañ tolat emat
dari ba iz avatapan nak,’ pot hapan. 31 Met ne zi ñolomedez zut tin hez-
epop horï epov netapan, povoz Zerusalem añarab zi loporih hop hop tat
hezamedez zut ravat hezari tair metapan? Rotap horï ahoñ metapanen
kakamao hatevetepan.” Pot Iesu parun mañat sah.

32 Met paru ñai abanari aban mod horï tooh-nañariv Iesunañ honeo
ur ñomapanez basah. 33 Met sohot ham naraz abatao Gag Hatai, pot
mañooh-poek berevahapuh paru Iesu zirah urat aban horï tooh-nap pim
mar giñasik zi porah urat modap pim mar gavenesik zi porah urah. Tat
baval hat bareñah. 34 Tahan Iesu epat hah, “Apai, parum tamah-epovoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kapotaz hodad nat het tamah, povoz hañ horiv metotun, oñ bavetet unun manekez ne ev nañamoh," pot hah. Met ñai abanari pim dim batezah-pori heleñinañ ekerë nao[1] tohot paru tairari modari ritou metah-pori pim dimir giv nap nim main main gamö rezat bah.

35 Met añarab etet hehan Zuda aban ahori Iesun etet kek haovai pimaz ñetï horiv epat hah, "Met pi modari batin batoohap ak, oñ pimauhö pim heris batin navat hez. Met pi Kristo batam God eñizapanez au hahan hez-tapupu? Povoz pimauhö pim heris batin batapanen dari etek." Pot paru mañah. 36 Tahan ñai abanari amun ñebul mañat pim nakoe emat bain iv sepeleo napanez manat 37 epat mañah, "Met rotap ni Zudaholoz ahopu? Povoz nimauhö nim heris batin bateken dei etek," pot hah. 38 Met zi nasik epat menah,

ABAN EPOP ZUDAHOLOZ ABAN AHOP EV.

Pot menat pim gagaiz revah teritak urahan heh.

39 Met aban horï toohañariv Iesuz nakoe urahan hehaekanañ napuhö Iesun epat ñebul mañah, "Met ni God dei eñizekez au hah-tapup pot haoñip eveg, nimauhö tin ravat er horekepuh deipihoen batin avateken erak." 40 Pot mañahan aban horï modapuhö piin ser mañat epat mañah, "Oir erom, okat haotun, met ni God hañ horiv netapanez homet ñaihet nata? Met darip karar ñomak, 41 deipim horï toogivoz hañiv paru tin etahaek bat ñomopainez ev teg, oñ aban deipim ñaravatak hez-epop pi horiv bonop ev." 42 Pot hat aban nen tapupuhoam Iesun epat mañah, "Iesu, ni añaraboz korav ahop ravat hekez porah nemaz unun manotun." 43 Pot mañahan Iesu hañiv epat piin mañah, "Petev ñomopainepuh deip honeo abarah ham tinarah nem Papap hezaek sat hepain," pot mañah.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:44-56; Mak 15:32-41; Zon 19:28-30

44-45 Met gitauputak 12 kirok ravoohan gitap mañat hehaek zeit kutur ravamahavoz zut hamar map rau rau tat hehan sohot hapanezai 3 kirok toohan zeit kutur manat hehaek maot al teet gitap mañah. Tahan Godiz tup ahomakez kohat zei girü goevor ahov bamain batat dim giv ahö tinar badahan hehaek pimauhö dimiez lopotak tok kelat emat ek narav main ek narav main ravah. 46 Tahan Iesu ñeo revah ñarah epat hah, "Apai, nem pulip navat nemaz tin korav ravekë." Pot hat pi ñomah.

47 Met ñai abanariz ahop totoi hehaek pim tat ñomahavon etet Godiz abatao bat hel batat epat hah, "Met rotap pi aban tinap ak ñomah."

48 Met añarab metapanezat etepan hat poek sat hehari pim ñomahavon etehapuh borourat parum zeitakaz zakepivonañ parum uloñik urovai sah. 49 Met paru aban Iesunañ ñod reet heharir añ Galili zeisikanañ Iesunañ honeo emooh-pori hotoh heriam rouvat het etet heh.

---

[1] **23:34** Pavar 34 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu helevoz kohat bavizah-ñetiv
Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Zon 19:38-42

50-51 Met aban mod nap Zosep pi Arimatia zeitakanañ emat poek
heh, met pi aban tinap, ma Godiz masakavoz roketak hekaz pov ou
ravapanez zait tat homet hehap. Met pi Zudaholoz kaunsor aban ahop
ravat hehaek kaunsor aban ahö modari Iesu ur ñomapanez hahan pi
parunañ honeo ravat gu nak. 52 Met Zosep pop Pailat ahopuhaz sat Iesuz
heris bapanez at mañah. 53 Tahan pi gu hahan Zosep giv nar bat Iesuz
heris zirah urahan hehaek bañizat bahapuh giv porah el hatat basat hel
puiorö mamog paru hel ahovok menahan hehaek bizahan oraeh. Met
hel pui poroh paru garos ñomah-mod nap poek basat naviz. 54 Met basat
bizah-aliz pos Praide, paru zeirevai gogot natotuz alizasiz homet añahol
gipiz nohopanezatü bareñat bizahan oraehas ok, met hapanezai ararao
ravoohan parum gogot natotuz pos totoi ravahan Zosep pot tah.
55 Met Zosep pot tah-porah añ Galili zeisikanañ Iesunañ honeo emah-
pori honeo sat hel puioroh heris bizahaekan eteh. 56 Tat paru boreurat
zeitak sat pim herisik ur memelapanez botevor uer ulagï tinavonañao
bat bizahan oraeh. Tahan met parum gogot nat hepanez pov ravahan
Baiñetinavoz Tepatak menahan hezatam tat paru gaa tat am heh.

Iesu maot bal hah
Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Zon 20:1-10

24 1 Met paru gogot nat heh-aliz pos bon tahan Sande aliz pos
maok al teevaiam soohan añ Iesuz herisik ulagï tinavonañañ ur
memelapanez hah-pori bal hat potü bat pi bizahan oraeh-poekaz sah.
2 Tat etehan hel puiorö merizahan heh-hel ahö pos napuhö bahavoe tat
betehan oraeh. 3 Tahan paru hel puioroh kohat lokat etehan darim Amip
Iesuz heris bizahan oraehaek bon. 4 Tahan paru home navor nao homehot
hehan, aban nañariv parupim dimir giv map peñ hat livaliv toohañariv
parum nakoe ou ravahan, 5 añ pori ñaihet pimau tahapuh dei dei tat
hamaran etet hehan aban poñariv parun epat mañah, “Met ari tairaiz
ñomamahari bizamahaek aban biririï haravat hezapuz emat mel tameg?
6 Met pi epekam hez bon, oñ bal hat hasah. Met batam ari pinañ honeo
Galili zeisik heg-porah pi arin epat añoohavoz homei, 7 ‘Met ne Añaraboz
Nanep navat aban horiri manapanen zirah nourapanen aliz nasikaro bon
tapanen zeirevaizasik maot baviririï navatapanen bal haom.’ Pot arin
haañahavoz homet hodad ravei.” Pot aban poñariv parun mañah.
8 Met pot aban poñariv mañahan añahol Iesuz garos mañahavoz maot
homet hodad ravah. 9 Tat borourat kohat poek hehaekanañ berevat
mañairooh-abanari 11, met añarab Iesuz homet heh-modari hehaek,
sat abanañariviz mañahan hateveteh-pov parun bar mañah. 10 Met añ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

poriz nariz abatañ ev, Maria Magdala zeitakanañap, met Zoana, met Maria modap pi Zemis popuz nonop. Met añ porir añ parunañ honeo sooh-modari aposor abanarin emat mañah. 11 Tahan paru hatevetet barotap navat het epat hah, “Met añ eperi ñetï betez tairao ev emat dein añamah batah.” 12 Pot hat modari am hehan Pita bal hat porü hat sat hel puioroh berevat pi kohat nas, oñ iñidoham het tok rizat etehan Zosepehö dim Iesuz heris el hatat bizahan oraeh-nen por oraehan pi eteh. Tat pi maot borourat home midin tovai, “Tair tah batah?” pot hat pim modari hehaekaz sah.

Aban nañariv soohan Iesu emah
Mak 16:12-13

13 Met añahol parun pot mañah-aliz nen tapusik aban mañah-porihanañ nañariv Zerusalem zeitakanañ Emeas zei potak sapanez hat nonoroh sooh. Met Emeas zei pot Zerusalem zei potaz hotoh heriam 11 kilomitaz zut heh. 14 Met Iesu urahan tah-ñetï pov parup nae nap mañovai soohan, 15 Iesu emat parupinañ honeo soohan, 16 parup piin eteh, oñ Iesu ev, pot hodad nat am soohan 17 Iesu parupin at mañah, “Eroñariv ae, arip ñetï tairao haovai emoogin ne ev emoh?” Met Iesu pot at mañahan ñetï parupim haovai emoh-povoz parup zakep heris ravat gaa tat rouvat heh. 18 Tat aban poñariv napuz abatao Kliopas popuhö Iesun epat mañah, “Met aliz haopat epesikaroh Zerusalem zeitak map hezari poek tah-ñetiv hodad hez, oñ ni nenap hodad nata?” 19 Pot at mañahan Iesuhoe ñetï hañiv parupin epat mañah, “Met paru poek tair tahan haohao arip ok hameg?”

Pot at mañahan aban poñariv Iesu pimaun pim metah-ñetiv epat mañah, “Met Nasaret zeitakanañ aban napuz abatao Iesu pop propet aban God mañoohan hatevetet haoh-nap Godiz taevavok añaraboz ñaravatak sohot kezavonañ red povor kao añairovai baiñetï tinao añovai sooh. 20 Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir aban ahö modarihö aban pop Pailatihaz basahan pi hatevetet gu hahan ñai abanari basat zirah urahan ñomah. 21 Met dei pimaz pot homeog, Pi Roma ñai abanari ruapanen Israel darim zeis betet sapan. Pot homet heg, oñ pi ur hañomah-ñetiv haovai emoogin ni ok emeñ. Met epovoz amun haovai emoog, Aliz haopat epesikaro bon tahan 22 petev aliz epes al teevaiam deihanañ añ nari Iesu bizahan oraehaek sat etehan, 23 pi bon tahan borourat emat epat dein añah, ‘Dei sat etegin Iesu oraeh-teketak enzoliñariv het epat añah, “Iesu biririï haravah.” ’ Pot mañahan añahol emat dein añahavoz dei home midin tat hez. 24 Met paru emat dein añahan aban nari sat Iesu bizahan oraeh-poek etehan pi bon tahan maot emat epat hah, ‘Ae, Iesu bizat merizahan hehaek bonon dei etegig, rotap añahol ok añah,’ pot paru dein añah.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25-26 Parup pot hahan Iesu hañiv epat mañah, “Arip kut tat ok hameg.
Batam God hahan hatevetet haoh-propet abanari pot hahan hez, ‘Tokat
Godihö Kristo eñizapanez au hahan hezap meepanen erat kakamao
hatevetet ñomat maot biririï ravapanepuh bal hat abarah helat Godiz
redevor alizavok hepan.’ Batam pot hat menahan hez-pov arip rekö
haovai emamegiek barotap navat tegi?” 27 Pot at mañat Iesu maot batam
aban Moses ma Godiz propet aban modari pimauz ñetï mapoñ menahan
hezavoz kapot parup tin hodad tapanez badede mañovai sooh.
28 Met pot ahoam mañovai sohot zei sapanez sooh-potak berevahapuh
Iesu am sapanez toohan, 29 parup rez kek tat piin epat mañah, “Erom ae,
met zeit haravapanez tah, povoz ni emeken deipinañ darip orak.” Pot
mañahan Iesu aban poñarivinañ parupim zeimakeh sa lokah. 30 Tahapuh
parupinañ het gipiz napanez tat paru toutat Iesu beret bat mañeo
hat bapezat manah. 31 Tahan poekahoh parup piin etet pimaz hodad
ravovaiam Iesu toutat hehaek bon tah. 32 Tahan parup epat nae nap
mañah, “Ae, Iesu deipinañ emat Godiz ñetiv badede añoohan deip zakep
horiv tat emoogiek maot lop tinarizaro ravat biñ pimau raveg.”
33 Pot parup nae nap mañovai tapurah bal hat parupim zeit betet
Zerusalem zeitakaz maot sah. Met poek sat berevahan Iesuz mañairooh-
abanari 11 porir met Iesuz homet heh-modari paruparo karar togü manat
hehaek, aban poñariv emah. 34 Tahan parupin mod porihö epat mañah,
“Met rotap darim Amip maot biririï haravahan Saimon piin et hareh.”
35 Pot parupin mañahan parupihoen modarin Iesuz ñetiv haovai soohan
Iesu emat parup bavizat sat tah-ñetï pov bar mañat epat mañah, “Met
deipinañ gipiz nakaz tat Iesu beret bat bapezat Godin biñ mañat anahan
deip poekahoh pimaz hodad raveg.” Pot parun mañah.

Iesu ou ravahan eteh-ñetiv

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Zon 20:19-23; Aposor 1:2-8

36 Pot paru nae nap mañovaiam zuam Iesu parum ñaravatak ou
ravat rouvat hehapuh epat parun mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.”
37 Pot mañahan paru piin etet ñaihet horiv tahapuh dei dei tat, “Ae ui
arimau, rizop emah,” pot hah. 38 Tahan Iesu parun maot epat mañah,
“Evo eñarohol, ari tairaiz neen etet ñaihet tat hez? Ma tairaiz ari lop
houlorizaronañ hez? 39 Met ari nem eñar marah nourahaekan etei. Tat
rotap pi tapup ev, pot hapek. Met epat añom, Rizopuz herisik rekot ari
ut urat hatevetepeke? Evo pot bon, oñ ev nem herisik bat hatevetei. Tat
rotap pi rizop bon, oñ ‘Tapup ev,’ pot nemaz hapek.” 40 Pot mañovai pim
eñar maran mañairahan paru pim urah-mormor poñin eteh. 41 Tat paru,
Au tapup ev, pot homet biñ ravat barotap batapanez zait tah, oñ maot
pot homeh, Rotap darim Amip ma patap ev, pot tinam barotap navat het
home midin tat homeohan Iesu parun epat mañah, “Met nem gipiz nomaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

natü oraeza?” 42 Pot mañahan paru pis arö tat bizahan oraeh-nap bat Iesu
manahan 43 bat nahan paru eteh.
44 Tahan pi parun epat mañah, “Met batam ne arinañ het epat arin
haañoh, ‘Met Mosesir, ma propet abanari, ma Buk Song ñetiñik nemaz
menahan hez-poñiz rotapuv totoi ou ravapan.’ Pot arin haañooh, met
petev nemaz menahan hez-poñiz rotapuv ou haravahan ari ok et
hareg.” 45 Pot mañat parun Baiñetinavoz Tepatak pimaz menahan hez-
ñetï poñiz parum homeo kut hehaek tin hodad tat barotap batapanez
badede mañah. 46 Tat pi parun epat mañah, “Eñarohol, epat menahan
hez, Kristo pop kakam ahov hatevetet ñomapanen aliz nasikaro bon
tapanen zeirevaizasik maot bal hapan. 47 Tapanen pim gog aban nari
Zerusalem zeitak kapot tat añarabon pim abatao bar mañat epat mañovai
sohopan, ‘Met arim loporizaro boreurepeken God horï tovai emameg-
poñ ol betepan.’ Pot mañapanen modari hatevetet paru amun modarin
mañovai sohopanen zei maposikaroh an pap manat sohop. Pot tep
potak nem ñetiv menahan hez. 48 Met ari ev añamoh-map epeñin et
haregiri eveg, modarin mañovai sohopek. 49 Met garos ari Zerusalem
zei epatak hepeken nem Papap tairap ari anapanez au hahan hez-pop
ne abarahanañ meeman arihaz emat arinañ honeo het eñizat bakez
avatohopan.” Pot Iesu parun mañah.

Iesu abarah helah

Mak 16:19-20; Aposor 1:9-11

50 Pot mañahapuh paru honeo zei pot betet sat Betani zeitak sah. Tat
Iesu pim marañ meehapuh God paru meñizat masakao manohopanez
mañovai 51 terï taputanañ God pi abarah bat helahan iz ravat sah.
52 Tahan paru etet biñ ravat pim abatao bat hel batahapuh Zerusalem
zeitak maot boreurat sat heh. 53 Tat aliz mapoñik Godiz tup ahomakeh
lokat piin biñ mañohot heh.

(Iesuz ñetiv aban Rukaz menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ZON

Ñetï garosikao

Zon ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Zon pop pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap ok, povoz Iesunañ honeo haeñ tat sat em tooharah pim toohat eteoh, ma parun mañooh-poñ pi hateveteoh. Povoz homet añarab tin hodad tapanez hat menah.

Met Zoniz menah-ñetï epov rekö hamegin aban mod nap menah, pot herï ravat hez. Met Zon pimauz abatao bat hor batapan hat, Dei pim añairoohari, pot pi namen, oñ, Paru pim mañairoohari, pot Zon menovai sah.

Met Zon ñetï epov menah-porah añarab Iesuz toohat unun manovai sooh, povoz Zonihö Kristoz kapot, pi garos God pim Papapunañ hehaekanañ hamarah erat God popuz hezhezao ba ou batat añairah-ñetï poñ, met pi darim horivoz hañiv bat ñomah-ñetï pov, añarab rekö hat maot tin pimaz homehopanez hat pi ñetï epov menah.

Met Iesu hamar betet sahan krismasañ 58-iz zut bon tah-porah Zon abav ravapanez tat hehapuh tep epat menah.

Aban Zon Iesu ñetiv menahat ev

Ba ou batahapuz ñetiv

1 [1]Met batam abarar hamarar nonair nai map bon heharah Kristo pi
Godiz gizasikanañ hahat ba ou batahap heh. Met pi Godinañ honeo
hehapuh Godiz hezat zu taput pi heh. [2]Met batamohanañ God nenap
nakez, oñ orah rezah pinañ honeo parup hehaekanañ [3]God piin mañahan
piuhö abarar hamarar nonair nai map hezan eteameg-potü matut tah.
Met nai naekanañ betez pimam ou narav, oñ pi nenapuhö mapotü matut
tah. [4]Met pi dari añarab pohao tin het hekaz kapotaz maup hez. Tat pi
alizavoz kapotaz maup pi ravat hezan dari aliz povok tin ev hez. [5]Met
ham eparah kutur horï ahot hezaek aliz tin pov berevat ba al tezat hezan
kutur horï potahö maot bavon batapanez pap tat hez.

[6]Met Godihö aban nap pim abatao Zoan popun mañahan het,
[7]pi añarabon as hahopanen emohopanen aliz tin povoz ñetiv bar
mañohopanen hatevetet homeo badae batohopanez emah. [8]Met Zoan pi
aliz povoz maup bon, oñ aliz povoz maupuz ñetï nenao añohopanez emah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Met Zoaniz aliz haoh-povoz kapotaz maup ham eparah ou ravat
hehaekanañ tokat dari añarab maporiz ñaravatak emat sat em tohot pim
aliz tin povok hekaz nonor añairah. 10 Met Godihö mañahan hamarah
nonair nai hez-potü map matut hatah-pop erat heh, oñ ham añarab
pimaz hodad narav het 11 pim zei kapotak emoohan Zuda pimauzarihö
pimaz kaev ravat tin namet. 12 Oñ dei tairari pimaz zait tat homeo badae
batat hez-nen pori Godiz ñarohol ravat hekaz nonor ba ou batah. 13 Met
dari ham añarab nae nap bat ñarohol batamegivoz zut dei Godiz ñaro
avatahari bon, oñ dei pimaz homet hez, nen poekaz God deim Papap pot
ravat hez.
14 Met Godiz gizasikanañ hahat ba ou batah-pop abanap ravat deinañ
honeo het sat em tooh. Met pi Godiz ro nenap, povoz hehan pim loporih
masakavor ñetï rotapuv map an pap manat hehavon dei etet pot haog,
“Rotap Godihö epop darim ahop ba ou batahan hez.” 15 Met Zoan pi aban
tin tapupuz epat haoh, “Met pi nem tokat emat gogot tapanez añoh-okop
batam ne ou narav hehö-porah pi am heh, povoz ne ritou netat nem ahop
ravat hezap ok.” Pot Zoan Iesuz hah.
16 Met pim masakao ahoam hezaekanañ dari añarab orah rezah anat
eñizovai emamah. 17 Met batam God Mosesin ñetï kateñir ah ñe nenañ
mañahan heh-non pooroh añarab emooh, oñ petev Iesu Kristo erat
masakavor rotap tin het hekazavoz non magei tinaorö añairah. 18 Met
darihanañ nap narah God darim Papapun eteh bon, oñ pim ro nenap
pinañ honeo hez-popuhö Godiz hodad tinao añairah.

Zoaniz gogovoz at mañah

Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Ruka 3:1-18

19 Met Zuda aban ahö Zerusalem zeitak heh-porihö aban anumaihol
bareñ elat mañarooh-narir Livai aban nari meehan emat Zoanin epat
mañah, “Met ni Godihö Kristo meepanen erat eñizapanez au hahan hez-
tapup ma patap?” 20 Pot at mañahan pi hañiv parun mañapanez kaev
narav, oñ ourah pot mañah, “Met ne Kristo pop bon.” 21 Pot mañahan
paru maot piin at mañah, “Met povoz ni tairap? Ma ni Elaiza batam
heñipu?” Pot at mañahan pi, “Evo, ne pop bon.” Pot hahan maot paru
at mañah, “Povoz ni Godiz propet aban tokat ou ravapanez hahan hez-
popu?” Pot at mañahan pi maot evo hah. 22 Met pi evo evo nen potam
haohan paru maot piin epat at mañah, “Met dei Zerusalem zeitak hez-
aban ahö porihö emeehan emegig, dei maot sakan paru at añapanen ñetï
hañ tairao parun mañak? Povoz tairapuhö nañairahan ni emat gog okat
tameñ? Nimauhö nim tameñ-kapot dein bar añeken hatevetet sat parun
mañak.” 23 Pot at mañahan pi batam propet aban Aisaiaz hat menahan
hez-epov parun mañah, “Met ne ev ham betezarah het añarabon epat ñeo
ñarah mañamohop ev, ‘Darim Amip emapaneg, ari tin pimaz homet ñai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bizat pim emohopanezaek nonor tin ba oñ batohozei,' pot mañamohop ev."

24 Pot parun mañahan paru Parisi abanarihanañ meehan emah-porihö
25 Zoanin epat mañah, "Met ni, Ne Kristo, ma Elaiza, ma propet abanap
bon, pot hañ, povoz tairaiz ni ev emat het añarab ivoh memeameñ?"
26-27 Pot at mañahan Zoan epat mañah, "Met ne añarab ivoh memeamoh,
oñ nem tokat emapanez añamoh-aban pop arinañ honeo ok pi hez, oñ
ari pimaz tin hodad nat. Met pi aban abat ahovonañap ok, oñ ne aban
goe abatao bon betezap ev, povoz pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot
bon."

28 Met Betani zeitak Zodan iveriz karomasitï Zoan het ivoh memeohaek
paru emat at ñe poñ piin mañooh.

Iesu pi Godiz sipsip ropuz ñetiv

29 Met pi pot mañahan paru sahan orat zeirevai Iesu Zoanihaz
emapanez emoohan Zoan piin etet epat hah, "Met ari etei, dari añarab
God darim horiv olapanez homet bol sipsipihol bareñ elamahavoz zut
aban okop Godiz sipsip rop añaraboz horiv bavetepanezap ok meehan
emamah. 30 Met ne tapü okopuz epat haañoohon ari hat haveteog, 'Met
aban nap nem tokat emapanez pop ne nanavat heh-porah pi am heh,
povoz piuhö ne ritou netat nem ahop ravat hez,' pot arin haañoh. 31 Met
garos ne pimaz, Tair herip emapan, pot homet hehö, oñ ari Israel añarab,
Pi totoi emapanez tah, pot hodad ravepekez hat ivoh emeevai emooh."
Pot Zoan Iesuz hah.

32-33 Tat Zoan maot epat mañah, "Met ne Iesuz unun hehorah God
añarab ivoh memeehomaz nañah-popuhö maot pot neen nañah, 'Met ni
etet heken nem Pul Tinap erat aban tairapuz gagaih hepanez popuz pot
homekë, Met aban epopuhö Godiz Pul Tinap añarab manohopanezap ev.'
Pot God neen hanañahan hatevetet hehoek pim Pul Tinap abarahanañ
id pururuapuz zut erat aban okopuz gagaih hehan ne eteohö. 34 Met nem
etañinañ et hareohö, povoz arin epat añoman hatevetei. Rotap aban okop
pi Godiz rop ok." Zoan pot parun mañah.

Aban nari Iesunañ honeo ravah

35 Pot hahapuh orat zeirevai Zoan pim mañair aban nañarivinañ honeo
añarab ivoh memeoh-tapuek emat hehan, 36 Iesu parum nakoe honahan
Zoan piin etet pot parupin mañah, "Arip etei, Godiz sipsip ro añoohop
ok samah." 37 Pot mañahan pim mañair aban poñariv hatevetet parup
epat hah, "Deip pinañ am sopain." Pot hat Zoan betet Iesuz tokat parup
sah. 38-39 Tahan Iesu borourat parupin etet epat mañah, "Eroñariv ae,
arip tairaiz zait tat emeg?" Pot at mañahan parup epat mañah, "Rabai,
ni zei tairamakeh orameñ?" Pot at mañahan pi epat parupin mañah,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“Emepeken darip sat nem oramoh-poekan añairom.” Met hapanezai 4
kirok toohan parupin pot mañat paru honeo pim orooh-zei pomaken sat
mañairahan etet poek hehan zeit ravahan parup pi meñet parupimatak
maot sah. Met parum ñevonañ Rabai abat mañah-povoz kapot ev,
Añairameñip.

40 Met aban poñariv Zoaniz mañahat hatevetet Iesunañ honeo
soohañariviz napuz abatao Anduru, pi Saimon Pitaz bosip, 41 povoz pi
zuam sat Saimonin epat mañah, “Met nem modapunañ deip Mesia, Godiz
meepanen erat eñizapanez au hahan heh-popun deip et hareg, povoz
ni emeken deip sat piin nañairom.” Met Mesia abat pov Grik ñevonañ
Kristo pot hameg. 42 Pot mañat nanep bavizat parup Iesuhaz sah. Tahan
Iesu Saimonin etet epat mañah, “Met Saimon, ni Zoniz rop, met nim
abat modao epat nañom, Sipas,” pot mañah. Met Ibru ñevonañ Sipas pot
mañooh, ma Grik ñevonañ amun Pita pot mañooh, oñ abat povokaroz
kapot, hel ahov.

Iesu Pilipir Nataniel bavizah

43 Met orat het zeirevai al tezahan Iesu Galili zeisik sapanez homehapuh
Pilipin etet, “Ni emeken deinañ dari honeo sak,” pot mañah. 44 Met
Pilip pop Andurur Pitaz zei kapot Betsaida poekanañ pi amun emahap.
45 Met Iesu Pilipin mañahan pi aban Natanieliz mel tovai sat bar batat
epat mañah, “Met batam Moses ñetï kateñ menah-tep potak tokat nap
ou ravapanez ñetiv menahan hezaek propet abanarihö ñetï tapuv amun
menahan hez-pop emahan dei piin et hareg. Met pi pop Iesu, Zosepez rop,
Nasaret zeitakanañap.” 46 Pot mañahan Nataniel epat hah, “Met Nasaret
zei hañ-okat betezat okeg, aban tin pop poekanañ rekot naverevotü.” Pot
mañahan Pilip epat mañah, “Erom, ni am emeken deip sat etepain.”

47 Pot mañat parup sahapuh pim nakoe honoohan Iesu Natanielin etet
epat hah, “Israel aban tinap pim loporih horï nao bonop ok emamah.”
48 Pot hahan Nataniel hatevetet epat at mañah, “Met ni tairarah neen etet
hodad hakeñiek okat hañ?” Pot mañahan Iesu epat mañah, “Met Pilip
emat ni ba nanevizarah ni zi named pik hameg-pomedez irih kapotak
toutat heñin ne niin eteohö.” 49 Pot Iesu mañahan Nataniel hañiv epat
mañah, “Añairameñip ae, rotap ni Godiz rop, dei Israel añaraboz ahop,
pot ne nimaz petev hodad ravoh.” 50 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah,
“Met ni zi pik pomedez irih heñin ne niin eteohö, pot nañohovoz homet,
Aban ou ravapanez hah-tapup ev, pot homet ni nemaz barotap bateñi?
Met rotap petev niin etet nañoh-epov ritou tat gog ahö nañ tokat ou
ravohopanen ni eteokë.” 51 Pot Natanielin mañat mod heharin amun
epat mañah, “Met rotapuam arin añoman hatevetei. Abar okat epat tat
hepanen Añaraboz Nanepuz nakoe Godiz enzolihol hor hel tohopanen ari
etehopek.” Pot Iesu parun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kena zeitak topourahan tahat ev

2 1 Met paru Galili zeisikaz nonoroh soohan aliz nasikaro bon tahan
zeirevaizasik Kena zei potak sahan aban nap añap bapanez tahan
parupimeri topourat gipiz nohot hehaek, Iesuz nonop honeo poek heh.
2 Tahan Iesur pim mañairooh-abanariz amun as hahan poek sat heh.
3 Tat modarinañ paru mapori gipiz nohot hehan bain ivov bon tahan
Iesuz nonop sat piin epat mañah, “Nem rop ae, bain ivov bon tah.” 4 Pot
nonop mañahan Iesu pim nonopuz hah-povoz kapot hodad hatah, povoz
pim nonopun ñetï hañiv epat mañah, “Eñarim ae, Godihö nem kapot
ba ou batomaz nanañ hez-eparah nem tomaz navoz petev nihoam neen
nañotun.” 5 Pot mañahan nonop hatevetevai am gogot tooh-abanarin epat
mañah, “Pihö petev arin añapanezat am tei,” pot mañah.

6 Met Zudaholoz toohat parum marañir nonair naitü ivoh betehopanez hat
hel iv ñerë tovë ahoñ 6 matut tat bareñahan rouvaehaek iv ñerë tovë poñik
iv ñerë honevoz hapiñ 10 met iv ñerë modavoz hapiñ 10 potahar holat emat
mañar meohan beo rezooh. 7 Met iv ñerë poñ ivov bonoñ rouvaehan Iesu
etet gog abanarin epat mañah, “Met ari iveñ holat emat mañar meepeken iv
ñerë epeñik map beo rezap.” Pot mañahan paru pim mañahat tah. 8 Tahan
Iesu parun maot epat mañah, “Iv ñerë okoñikanañ iv nao maot baholat basat
gipiz epataz koravop manei.” Pot mañahan paru hahat tat basat manah.
9 Tahan aban pop et ivov bain ivov ravah-pov nagiz tat hatevetehan muzeo
ahoam tahan paru taekanañ iv pov holat bat emat manah-povoz pi hodad
nat, oñ paru ivov holat bat emat manah-pori hodad hatat heh. Tahan aban
gipiz potaz korav ravat hehap iv pov nagiz tat aban añap bapanez tooh-pop
topour povok bain ivov bat emah, povoz pimaz as hahan emah. 10 Tahan
piin epat mañah, “Met darim tamegit epat hez, Met aban nap bain iv muz
tinao garos pimeri manamahan ahoam namahan met tokat bain iv aviam
muz tamahao manamah, oñ dari ev het ahoam hainegiek ni petev gog
abanarin mañeñin paru bain iv muz tinavohar bat emat nanahan nohon
muz tah.” Pot pi aban añap bapanez toohapun mañah.

11 Met porah Galili zeisik Kena zei potak Iesu kapot tat gog pot tahan
pim kez ahov ou ravahan pim mañairooh-abanari pim kez povon etet
pimaz homeo badae batah.

12 Met topourat tooh-pov bon tahan Iesur nonopur bosihol ma pim
mañairooh-abanarinañ paru Kapaneam zeitak horat zei potak au aliz nañ
aviam poek heh.

Iesu tup ahomakeh sat tah-ñetiv

Matiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Ruka 19:45-48

13 Tahan batam Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet topourat
anumair gipiz arö tooh-aliz pos totoi ravahan Iesu Zerusalem zeitak sah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Tat Godiz tup ahomakez temeraz kohat pi lokat etehan aban nari bol
kauholor sipsipiholor idehol bat em meñehan hehaek añarab Godiz homet
bareñ elohopanez zum tooh. Met aban modari parum aruñik hehan
añarab Romaholoz moniñ bat emat manoohan apok hañ tat Zudaholoz
moniñ manooh.[a] 15 Met pot toohan Iesu lokat etet biñinañ pokurep
urahan kez ravahan porepenañ kauholor sipsipihol map urat tup pomakez
romevokanañ ruahan sahan monï parum apokañ tooh-poñ aruñik
oraehaek baozour betehan monï poñ hamarah ñodat rap rezat sah. 16 Pot
tahan sahan aban idehol zum tapanez bat emooharin epat mañah, "Arim
idehol bat berevat sei. Met nem Papapuz tup ahö epamakeh ari tairaiz
maket tamegivoz zut ari nonair nai bizat zum tameg?" 17 Pot parun
mañahan sah. Met Baiñetinavoz Tepatak batam ñetiv epat menahan
hez, God, ne nim tupumakeh tin tohopanez homet zait ahov neeh hez.
Met Iesu pori ruahan sahan pim mañairooh-abanari etet pot menahan
hezavoz homeh.

18 Met Iesu pot tahan paru Zuda aban ahori pot tahavon etet epat at
mañah, "Ae, met tairapuhö niin nañahat emat ok teñ? Met nim emat teñ-
okovoz kap magei nat añaireken dei etet pot hak, 'Rotap Godihö nañahan
okat teñ,' pot niin nañak." 19 Pot hahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah,
"Ari Godiz tup ahö epamak edepeken aliz nasikaro nas ne maot demom."
20 Pot mañahan paru epat hah, "Erom ae, met tup ahö epamak demoohan
krismasañ 46 bon tahamak ev, oñ ni tair tat aliz nasikaro nas zuam maot
demekë?" Pot paru piin mañah.

21 Oñ Iesuz tupumaketï zu tat hah-pov tokat pimauz herisik
metapanezavoz homet parun mañah. 22 Met tokat pi ñomat oraehan aliz
nasikaro bon tahan zeirevaizasik God maot baval hahan pim mañairooh-
abanari piin etet pim batam tupumak edapanen maot demapanez parun
mañahavoz homet barotap batah. Tat Baiñetinavoz Tepatak pimaz
menahan hez-povoz homet amun barotap batah.

Iesu parum loporizaroh hehao hodad tah

23 Met batam Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair
gipiz nohopanez hat Zerusalem zeitak emat heh-porah Iesu pim kez
ahovonañ horï hehari batin batoohan añarab eteoh, povoz paru
añarab ahovokaro pimaz, Rotap tamah, pot homeh. 24 Oñ pi añaraboz
loporizaroh homet hehao map hodad hakeh, povoz parumaz, Rotap paru
nemaz homeo badae batah, pot pi hom namee. 25 Met añarab maporiz

---

[a] **2:14** Pavar 14 -Met Roma ñai abanari Israel zei posiz korav ravat hehaek orah rezah Romaholoz moniñ bat het tovai sooh, oñ Godiz tup ahomakeh bizapan hat emat apok hañ tat Israel pori parumauz moniñ manoohan batahoh poek bizooh, oñ Romaholozañ poek naviz.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

loporizaroh homeohavoz pi map hodad heh, met pi hodad poñiz tekï toohan aban mod napuhö piin bar mañooh bon, oñ pi map hodad heh.

Iesu Nikodemasin mañah

3 1 Met Zuda aban ahö napuz abatao Nikodemas pop, pi Parisi abanariz
togutak het parum toohat tohot heh. 2 Met popuhö kutur natak pi sat
Iesun epat mañah, “Añairameñip ae, met God ninañ honeo nakezatin ni
horï hehari batin batameñ-poñ rekot nat tooñ narab, oñ dei nim tameñ-
poñin etet epat hodad raveg, God pimauz ñetiv dein añookez ninañ honeo
hez.” 3 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Erom, rotap epat ne niin
nañoman hatevet, met tairari maot magei ravapanez nen pori Godiz
masakavoz roketak hepan.” 4 Pot mañahan Nikodemas epat hah, “Met
aban ahö haravat hepanezari tair tat parum nonoholoz ñekeñik lokapanen
maot batapanen mageiri ravapanez hameñ? Evo, rekot bon.” 5-6 Pot
mañahan Iesu hañiv epat mañah, “Met arim nonohol ari avatamahan het
herï nenañiz hodad nenavonañ tovai sameg, oñ tairari Godiz Pul Tinapuhö
bamagei batapanez pori Godiz hodad nenavonañ tin het tovai sohopan.
Povoz tairap nonopuhö batapanen betez hepanen Godiz Pul Tinapuhö
maot bamageip navat hepanez pop, pi Godiz masakavoz roketak naketü.
7 Povoz ari maot mageiri ravepek, pot nañamohovoz ni zagerï tat agol atat
neen eteotun. 8 Met teptepiv uramahan ni hatevetet eteameñ, oñ taekanañ
berevat uramahapuh taek sat bon tamah, povoz kapot ni tin hodad nat,
met povoz zut Godiz Pul Tinap hez, met piuhö aban nap maot bamageip
batapanen pim tovai sohopanez kap potaz ni etet amun tin hodad natotü.”
9 Pot mañahan Nikodemas epat hah, “Met tair tat aban nap mageip
ravapanepuh hameñ-okat tapan?” 10 Pot at mañahan Iesu epat hah, “Met
ni Israel añarabon Godiz ñetiv mañameñ-aban ahop okeg, hamoh-epovoz
ni tin hodad nata? 11 Met rotap epat nañom, Dei etet hodad haravat
hezao ev ari añarabon añamegin ari hatevetet barotap navat am tameg.
12 Met ev hamarah añarab het tamegivoz ñetiv nañamohon ni, ‘Rotap ok
hamah,’ pot nak, povoz petev abarah Godiz tamah-ñetiv niin nañoman
barotap bateke? Evo, ni rekot barotap navatotü. 13 Met aban mod nap
abarah helat maot erah bon, oñ ne Añaraboz Nanep abarah het erat
hez-nenap ev, povoz ne Godiz ñetiv hodad het nañamohop ev, oñ epov
niin nañamohon ni hat navet tameñ. 14 Met batam Moses ham betezarah
Israel añarab pimerinañ het ain nas bat hamalepuz zut matut tahapuh
zirah urat balei hat bareñahan añarab ñomapanez tooh-pori etet maot tin
ravahavoz zut ne Añaraboz Nanep zirah nourat balei nakapan. 15 Tapanen
tairari ne pot netapanezavoz homet, Rotap darim horiv bat pi ak ñomah,
pot homet nemaz homeo badae batat hepanez pori pohao tin het hepan.
16 Met God ari hamarah hezariz zakepiv ahoam tahapuh ne pim ro
nenap nemeehan eroh. Met tairaiz nemeehan emoh hometunei, oñ añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tairari nemaz homeo badae batat hepanez pori tokat ñomat horï naravotü, oñ pohazao tinam het hepan, povoz homet nemeehan eroh. 17 Met God ne pim rop ari añarab ñevok evizat hañiv etomaz nemeehan ev hamarah naer, oñ ari maot pimeri ba avatomaz hat nemeehan eroh. 18 Met tairap nemaz homeo badae batat hepanez popuz Godihö pot hakahan hez, 'Tokat pi ñomat horivoz hañiv navotuzap ok,' oñ tairap nemaz homeo badae navat hepanezapuz God pimaz pot hakahan hez, 'Tokat horivoz hañiv pi bapanezap ok.' 19 Met horivoz hañiv bapanezavoz kapot ev, met ne aliz tin povoz kapotanañap ham añaraboz ñaravatak haerat hezan, paru neen et hanereet hodad haravat het horï nenao tohot nemaz zait nat, oñ am kuturutak hepanez zait tat hez, povoz parum pot tamahavoz hañiv tokat bapan. 20 Met horï tamah-pori aliz añoh-povoz kaev ravat hez, povoz ganö parum horï tamah-poñ ou ravapanen modari eteotun hezavoz aliz povok naem hez, 21 oñ tin tamah-pori Godihö meñizamahan tin tamah-pov ou ravapanen modari etepanez homet aliz tin povok emat hez," pot mañah.

Zoan Iesuz hahat ev

22 Pot mañat bon tahan Iesur pim mañairooh-abanari Zerusalem zeit betet Zudia zeisik mosik iv narï eroohaek sat hehan aliz houloñik añarab emoohan ivoh memeehot heh. 23-24 Met pot tohot heharah Erod Zoan kakam zeimakeh namemeriz, povoz Zoan amun Inon zeisik Salim zeitaz totoi iv ahori eroohaek sat hehan orah rezah añarab pihaz soohan ivoh memeoh.

25 Tahan Zoaniz mañair abanari Zuda aban mod napunañ Zoanir Iesu añarab ivoh memeohavoz ñetï nao hahapuh nae nap ser haoh. 26 Tahapuh sat Zoanin epat mañah, "Añairameñip ae, dari Zodan iveriz okotiokat batam hegin aban nap emahan ni pimaz, 'Kristo ok,' pot añeñ-pop petev amun añarab ivoh memeamahan añarab maporizaro piitihar samah." Pot piin mañat paru kaev ravah. 27 Met pot mañahan Zoan epat mañah, "Evo, met Godihö añarab nap nim nem gogov main main tookaz añamahat tameg. 28 Met ne nemauz, Ne Kristo bon, pot haañohon ari hat haveteg, oñ Godihö nañahan ne upai pim garosik nonor ba oñ batovai samohop ev. 29 Met aban nap pim añap bapanen añ pop aban modapunañ naketü, oñ pim abü bapanez nen popunañ parup hepan. Tapanen aban popuz kapotakap biñ ravat hepan. Met povoz zut añarab maporizaro nenañ naketü, oñ Iesutihar ravat samahan ne pim napap pim ñetiv hatevetet biñ ravamoh. 30 Met ne goep ev, pim garos tovai emamoh, povoz nem abatao er horohopan, oñ pi aban ahop, povoz pi tamah-okat tovai sohopanen pim abatao ahö ravovai sohopan." Zoan pot parun Iesuz ñetiv mañah.

Abarahanañ erahapuz ñetiv

31 Zoan pot mañat maot epat mañah, "Met ne ham abanap ev het ham añarab modari hodadevonañ het ñetiv hamahavoz zut nem hodadeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezan arin añamoh, oñ pi abarahanañ erah-pop dari maporizaro
ritou etat ahop ravat hezap ok. 32 Met pim ñetï bat erah-pov añarabon
mañamahan hatevetet barotap navat am hez, 33 oñ tairari hatevetet
loporizaroh biamahapuh barotap batamah-nen pori epat homeamah,
Godiz ñetï rotapuvohar hamahap ok, pot homeamah. 34 Met Godiz
meehan erah-pop pimauhö maot Pul Tinap manamahan pim loporih an
pap manat hezaek, pim ñetiv tinam añamahan dari hateveteameg. 35 Met
Papap pim ro popuz zait tat pi nonair nai mapotuz korav ravat hepanez
meñehan hez. 36 Povoz tairap ro popuz homeo badae batat hepanez pop
pohao tin het hepan, oñ tairap pimaz kaev ravat kos rez manat hepanez
pop God orah rezah pimaz loporï mid mid tat kaev ravat hepanen pi tin
naketü." Pot Zoan mañah.

Iesu Sameria añ napunañ ñetiv hah

4 1 Met Zuda aban ahö Parisi mañooh-pori Iesuz tooh-ñetiv epat hahan
hateveteh, "Iesu añarab ahoam pim mañair añarab ravapanez hat
emamahan ivoh memeamah, oñ Zoanihaz añarab aviam samahan ivoh
memeamah." Pot hahan Parisi abanari hateveteh. 2 Met Iesu pimauhö
ivoh namemee, oñ pim mañairooh-abanarihö ivoh memeehot heh.
3 Toohan Parisi abanari Iesuz pot tooh-ñetï pov hatevetehavoz pi hodad
hatahapuh Zudia zeis betet Galili zeisikaz maot sapanez sooh.

4 Met non pim sooh-poorö Sameria zeisik soohaorö, 5-6 povoz pi non
poorozañ sohot Sameria zeisik zei nataz abatao Saikar mañooh-zei potaz
totoi sat berevah. Met poek batam Zekop pim ham narah hamaur toveo
kedet iv haveo manahan hehan ivov holooh-ham por pim rop Zosep
manahan heh-porah Iesu sohot gitap revah haret gitauputak ravahan pi
hotohanañ soohan pim eñañ hat hat tat kakam tah, povoz pi ivov holooh-
hamaur povoz totoi toutat heh.

7-8 Met pi poek toutat hehan pim mañairooh-abanari honeo soohaek pi
betet parum gipiz napanez natü bapanez hat zei potak hasah. Tahan Iesu
poekam toutat hehan Sameria añ nap ivov holapanez emahan Iesu piin
etet, "Eñarim ae, ivov holat naneken nom," pot mañah. 9 Met Zudahol
paru Sameriaholonañ honeo toutat gipiz nain ma ñetiv nak hezavoz
homet Sameria añ pop Iesun epat mañah, "Ni Zuda aban nap, met ne
Sameria añap, oñ tairaiz neohö ni ivov hol nanoman nekez hameñ?"
10 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met ni Godihö nanapanez zait
tat hez-povoz hodad nat, ma ne aban ivov hol naneken nomaz nañamoh-
epopuz kapot ni amun hodad nat, oñ ni hodad nat pot nañoh-epovokaroz
hodad teñivozatin neen nañeñin tin pohao het hekez iv tin pov ni nanoh
nak."

11 Pot hahan añ pop epat mañah, "Erom, hamauruvok iv haveo irih
hotoh pataek hez, oñ ni ivov holekez iv ñereo bon, povoz iv nañameñ-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin okov taekanañ holat nanekez nañameñ? 12 Met Zekop darim iz mim
ahop iv hamaur epov kedehapuh pimaur pim ñaroholor bol sipsipiholor
kauhol novai emoohan petev dei mapori amun holat nameg. Povoz ni
rekot pi darim garos ou ravat hehap ritou metat het okat nañameñi? Evo,
pot bon." 13 Pot mañahan Iesu hañiv epat mañah, "Met naneken nomaz
nañoh-okov añarab holat namahapuh het maot ivovoz metamahan holat
namah, 14 oñ iv mod neohö nanomaz nañamoh-epov añarab napanepuh
het maot tokat napanez nametotü, oñ orah rezah iv nen pov parum
loporizaroh beo rezat het ozourohopanen bon natotü, oñ pohao tin het
hepanezavoz ev nañamoh." 15 Pot mañahan añ pop pi Iesun epat mañah,
"Erom, met iv neen nañameñ-okov ne naneken nomapuh ivovoz nanet
hepanen ne maot ev emat ivov naholotü."

16 Pot mañahan Iesu piin epat mañah, "Met ni zeitak sat nim abup
bavizekepuh maot arip ev emei." 17 Pot mañahan añ pop ñetï hañiv epat
mañah, "Evo, ne abup bonop ev." Pot hahan Iesu epat mañah, "Eñarim,
rotap ni abup bonop ok hañ, 18 oñ epat nañoman ni hatevet. Met batam
ni abuhol bat betevai emooñin nim abuhol 5 ravah, oñ petev nim abü
zeitak hezan emat moreg nañameñ-okop ni givogï ok bat hez, povoz nim
abü rotap bonop ok." 19 Met pot mañahan añ pop ñetï hañiv epat mañah,
"Petev nemaz ni okat nañeñin ne nimaz pot hodad ravoh, Ni Godiz
propet aban nap. 20 Met batam Sameria deim izahol pot haoh, 'Dañ nen
okovokam topourat Godiz abatao bat hel batat mañ mañook.' Pot hahan
hezat tovai emoohaek petev dei am tameg, oñ ari Zudahol pot hameg,
'Evo, dari maporizaro Zerusalem zei nen epatakam topourat Godin mañ
mañook.' Dari pot main main hameg-povoz tair homeameñ?"

21 Pot hahan Iesu epat mañah, "Eñarim nañoman tinam ni hatevet, Met
dañ okovok ma Zerusalem zei potak darim Papapuz abatao bat hel batat
mañ mañameg-pov zuam bon tapanezao ok. 22-24 Povoz ari hon naek het
mañ namañotü, oñ arim loporizarotihanañ tinam piin mañ mañohopekezao
petev ou haravat hez. Met God pi ham añaraboz hezat ourah hez bon, oñ pi
izek hez, povoz piin tin mañ mañohopanez pori giz nenañinañ namañotü,
oñ pim Pul Tinap emat parum loporizaroh het paru meñizohopanen homeo
badae batat pim ñetï rotapuvoz homevai mañ mañovai sohopan. Met pot
mañ mañovai sohopanez porizahar God zaitiv ahö tat hez. Met ari Sameria
añarab Godin mañ mañameg-popuz tin hodad nat, oñ God añarab maot
pimeri bavatapanez hahan hez-pov dei Zudaholohanañ ou ravapanez
hahan hezan dei mañ mañameg-popuz tin hodad het mañ mañameg." 25 Pot
mañahan añ pop epat mañah, "Met Mesia, pim abat modao Kristo hamahap,
emapanez porah ñetï mapoñ bar añapan, pot hamahavoz ne hodad." 26 Pot
hahan Iesu epat mañah, "Met ne tapupunañ deip ev ñetï hameg."

27 Met pi pot mañovai pim mañairooh-abanari soohaekanañ maot
emahapuh etehan pi añ popunañ parup ñetiv hahot hehan paru etet

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

home midin tah, oñ napuhö epat piin at namañ, “Erom, ni tairaiz añ okopunañ arip ñetï hameg?” Ma, “Ni nai bonon añ okopuhö nanapanez mañameñi?” pot at namañ, oñ am heh. 28 Tahan añ pop pim iv ñereo betet maot boreurat zeitak sat pimerin ñetiv epat mañah, 29 “Met Kristo Godihö eñizapanez au hahan hezap, ma tairapuhö nem batam toohoñiz map bar nañah? Povoz ari emepeken dari sat aban popun añairom.” 30 Pot mañahan parum zeit betet map emat Iesun etepanez hat emooh.

31 Met añ pop zeitak pot mañovai soohan Iesuz mañairooh-abanari piin epat mañah, “Añairameñip ae, ni gipiz bat na.” 32 Pot hahan pi parun epat mañah, “Nem gipiz namoh-potuz ari hodad nat.” 33 Pot hahan paru epat nae nap mañah, “Kar, dari soogin napuhö pi gipiz bat emat hamanahan nah batah.” 34 Pot hahan Iesu parun epat mañah, “Nem gipiz namoh-pot añoh-potuz kapot epat hez, Nem Pap ne nemeehan erohopuz tovai sohomaz nañah-gog nen potahar ne am tovai sohot bavon batomaz potü nem gipiz ok. 35 Met ari epat hameg, ‘Gipiz utap tapanen belakaz ñonihol 4 hez,’ pot hameg. Oñ epat añom, Petev avasik gipiz tinam utap hatat hezag, etei. 36 Met avasik bitü ñedeamahari, ma gipiz belat batogü manamahariz zut ari hez. Met paru bitü ñedeamah añoh-pori garos añarabon nem ñetiv mañamahan hatevetet hez, oñ gipiz belat batogü manamah, pot añoh-pori maot tokat mañamahan añarab pori nem ñetiv tin hatevetet nemaz homeo badae batat hezan gipiz belat batogü manamahavoz zut pori batogü manapanen pohazao tin het hepan. Met nem ñetiv ñedeamahavoz zut mañamah-pori, met gipiz belat batogü manamahavoz zut nem añarab batogü manamah-pori honeo hañ tinao bat biñ ravat hepan. 37 Met batam hahan hezan darim hameg-ñetï epov rotap, Aban nari emat avasik gipiz bitü ñedeamah, met utap tamahan aban modari gipiz potü belat batogü manamah. 38 Met ari batam aban modari av hamoh-epesik bitü ñedehan hezaek ari gogot nat hegiek, petev gogot tat belat batogü manamahavoz zut tohopekez ev añamoh.” Pot Iesu parun mañah.

39 Met pot mañohot heh-porah Sameria añ pop pimerin ñetiv sat mañahan hatevetet paru Iesuz epat homeh, Rotap pi Kristo emapanez hahan hehap ok. 40 Pot homet paru emat Iesun etet pot mañah, “Met ni deinañ honeo aliz nañ ev hekez dei zait teg.” Pot mañahan Iesu aliz nasikaro zei potak heh. 41 Met poek het ñetiv haohan añarab modarizaro hatevetet pimaz homeo badae batah. 42 Tahapuh paru añ popun epat mañah, “Met garos ni dein ñetï nenao emat añeñin hatevetet aban okopuz, Kristoz petï ok hamah, pot homeg, oñ petev deimauhö pim gizaroponañ ñetiv hahat hatevetet pot hodad raveg, Rotap aban akap dari añarab horï tamegiek maot pimeri ba avatapan hat erat hezap ak, pot homet hez.” Pot paru añ popun mañah.

Iesu ro nap batin batah

43 Met aliz posikaro bon tahan Iesu zei pot betet Galili zeisik sah. 44 Met batam Iesu pimauz homet ñetiv pot hahan heh, “Propet aban nap

pim abatao pimauz zei kapotakarin mañamahan paru pori pim abatao bat hel batamah bon." 45 Pot batam hahan heh, oñ Galili pim zeisik sah-porah añarab piin etet biñ ravah. Met piin etet biñ ravahavoz kapot pot hez, Pi garos Zerusalem zeitak darimeri meñizahan tin hehavoz homet topourooh-aliz posik[b] poek sat hehapuh lamari batin batahan paru amun poek sat et hareh, povoz Galili zeisik maot emahan piin etet paru pimaz biñ ravah.

46 Met Galili zeisizañ sohot Kena zei potak garos pi et ivov bain ivov bavatah-poek sah. Tahan gavman aban ahö napuz rop Kapaneam zei potak lam ahov tat heh. 47 Tahan aban ahö pop Kena zei potak emat hehaek Iesu Zudia zeis betet Galili zeisik emah-ñetiv hatevetehapuh sat iñ heris bavizat zakepivonañ Iesun epat mañah, "Erom ae, nem rop lamao tahapuh ñomapanez tat oraez, povoz ni deip Kapaneam zei potak sopainepuh nem rop batin batekez ne zait toh." 48 Pot mañahan Iesu epat mañah, "Met arihanañ nap nemaz tin homeo badae batat hez bon, oñ nemauz kez ahovonañ tohoman ari etet nemaz homeo badae batepek." 49 Pot hahan aban ahö pop epat mañah, "Nem ahop, ganö nem rop ñomapan hezag, ni zuam emeken deip sopain." 50 Pot mañahan Iesu epat mañah, "Erom, nim rop biririï haravapanezap okeg, ni am sa." Pot mañahan aban pop Iesuz mañahat barotap batat sah.

51 Met pi nonorozañ sohot zei natak orat zeit al teehan maot soohan pim gog abanari emat pi bavizat epat mañah, "Erom, nim rop tin haravat hez." 52 Pot mañahan pi parun at mañah, "Met tairarah pi tin ravah?" Pot hahan paru epat hah, "Haopat 1 kirok gitap tok ravooh-porah pim lam ahov tat hehan señ-okov zuam bon hatah." 53 Met Iesu 1 kirok gitap tok ravooh-tapurah papapun, "Nim rop biririï haravapanezap okeg, ni am sa," pot mañahavoz pi homet pimaz homeo badae batahan pimeri amun taput tah.

54 Met Iesu Zudia zeis betet Galili zei posik sat pim kezavonañ gog nao[c] mamog tah. Met tokat rop batin batah-mod epov tahan houlovokaro ravah.

Iesu aban lam nap batin batah

5 1 Pot tat bon tahan tokat Zudahol Godiz homet biñ ravat gipiz tinat bareñat nooh-aliz nas totoi ravahan
Iesu Zerusalem zeitak sah. 2 Met Zerusalem zei potak hel temer demahan hehaek haitok naorö reehan heh-pooroz abatao Bol Sipsipiholoz haitokor pot mañoog. Met haitok pooroz totoi iv havë nao heh, met iv havë povoz abatao Ibru ñe povonañ Betesda mañoog. Met iv havë povoz okat epat

---

[b] **4:45** Pavar 45 -Met topourooh-povoz abatao Pasova mañooh. [c] **4:54** Pavar 54 -Met iv ñereñik ivov holat mañarahan bain ivov bavatah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zeiñ 5 tepelavoñ bonoñ, oñ zei kar nenañ demahan hehan heh. 3 Tahan
zei poñik aban lamarir, etañ kut tat heharir, eñañ horï ravat hehari, ma
eñar mar ñomat hehari ahovokaro paru orat heh. [Met iv havë pov rev
revimar el meehopanen kohat havevok sat tin ravohopanez het etehot
heh. 4 Met parum pot toohavoz kapot epat hez, met porah karah Amipuz
enzolip kohat iv havë povok soohan iv haveo rev revimar el meohan aban
tairap garos ravat kohat havevok lokat sooh-pop tin ravooh.]
5 Met poek aban heh-nap pi lam horiv pohazao tat hehan krismasañ 38
bon tah. 6 Pop poek hehan Iesu emat piin etet lam pov aban pop batam
patarahanañ tat hehao hodad hatahapuh piin epat at mañah, "Met nim
heris tin ravekez zait teñi?" 7 Pot mañahan aban lam horï pov tat heh-pop
epat hah, "Erom, iv haveo rev revimar el meamaharah aban ne navat
kohat havevok neñepanezap bon, povoz nemauhö baram samohon aban tin
herir ne ritou netat garos ravat samahapuh iv havevok lokat tin ravamah."
8 Pot hahan Iesu epat mañah, "Met ni bal hat nim holorumet bat sa." 9 Pot
mañahan zuam aban popuz heris tin ravahan bal hat pim holorumet bat sah.
Met Iesu pot tah-aliz pos parum gogot nat heh-aliz nas, 10 povoz aban
pop pim holorumet basahan Zuda aban ahori piin etet epat mañah, "Ae,
met dari gogot nat-alizañik okat tak hezavoz ah ñeo hahan hez-alizas
eveg, ni tairaiz okat teñ?" 11 Pot aban mod porihö mañahan aban tin
ravah-popuhö parun epat mañah, "Met aban ne batin navatah-popuhö
nem holorumet bat somaz nañahanahoh ne ev bat somaz tamoh." 12 Pot
hahan paru piin at mañah, "Met aban tairapuhö nim holorumet bat sekez
nañah?" 13 Pot at mañahan aban pop epat mañah, "Met ne pim abatao
unun." Met poek añarab ahoam heh, povoz pi et narë toohan Iesu hasah.
14 Met aliz tapusik Godiz tup ahomakeh Iesu sat aban batin batah-
popun etet epat mañah, "Erom ae, hatevet, Petev ni tin haraveñ, povoz
tokat niih honoñai ahö mod nao ou ravapanen map horï ravekë hezag,
tovai ni horiv maot totun." 15 Pot mañah-poekahoh hodad tat aban pop
sat Zuda aban ahorin epat mañah, "Met aban ne batin navatah-popuz
abatao Iesu ok," pot mañah.
16 Met paru Zuda aban ahö pori parum gogot nat-aliz posik pi pot tah,
povoz paru kaev ravat piin epat mañah, "Met ni darim gogot nat-aliz
epesik horï tat gogov teñip ok." 17 Pot mañahan Iesu parun epat mañah,
"Met nem Papap orah rezah gogot tovai emohot petev am tamah, met ne
amun orah rezah taput tat gogot tamoh." Pot Iesu parun mañah. 18 Met
piuhö garos aban lamao tat heh-pop parum gogot nat-aliz posik parum
ah ñeo elat batin batah, met maot tapurah God pim Papap, pot hahan
paru hateveteh, povoz paru epat hah, "Ae, met pi ham aban darihanañap,
oñ pi pimauz, Ne Godiz hezat zu taput hez, pot homet okat hahan dari
hatevetegin pim horiv ahö ravah." Pot hat paru kaev ravat Iesu ur
ñomapanez homet heh-pov parum loporizaroh ahö ravah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz rop abat ahovonañap hez

19 Met, Pi horï tah, pot homet paru hehan pi parun epat mañah,
“Rotapuam ne arin epat añoman hatevetei. Ne pim ropuhö nem
hodadevonañ gog nat rekot natotü, oñ nem Papapuz nañairamahan
eteamohotam ne ev tamoh. 20 Met nem Papap ne pim rop loporï nanat zait
tat het pim nonair nai tamah-mapotü neohö tohomaz nañairamah. Oñ gog
ahö tairañ petev tamoh-epeñ ritou metat hepanez poñ amun nañairapanen
tohoman ari agol atat etet hepek. 21 Met hamoh-epovoz kap nat pot hez.
Met nem Papap añarab ñomat hezari maot baviririï batamah-povoz zut ne
pim rop amun nem zaitivok añarab maot baviririï batamoh. 22 Met nem
Papapuhö añarab ñevok bizat tinarir horiri an natotü, oñ ñevok bizat an
tapanez hahan hez-pov ne pim ropuhö korav hemapuh pov tomaz neen au
hanañahan hez. 23 Met tairaiz neen pot nañahan hez hometunei, oñ nem
Pap ne nemeehapuz abatao bat hel batat biñ hamegivoz zut ne pim ropuz
abatao amun bat hel batat biñ nañohopekez hahan hez. Oñ rotap tairari
nem abatao bat hel navatotuz pori nem Pap ne nemeehan eroh-popuz
abatao bat hel batohot biñ mañohopanez pov betezao ravohopan.
24 Met rotap epat arin añoman hatevetei, met tairari nem ñetï añovai
emamohovon tin hatevetet ne nemeehan emoh-popuz homeo badae
batohopanez pori, añarab tokat ñevok biit horivoz hañiv bapanez hahan
hez-non poorö betet pohao tin het hepanez non tin poorozahar petev ev
hamarah hez-eparah het homevai sohopan. 25 Met rotap Godiz homeo
badae navat het parum hodadeo ñomamahariz zut hezarin ne Godiz ropuz
ñetiv hahoman hatevetehopanez pov haravat hez. Met añarab tairari tin
hatevetehopanez pori non horiorö betet pohao tin het hepanez non tin
poorohahar sohopan. 26 Met hamoh-epovoz kapot epat hez. God nem Papap
pi ari añarab pohazao hepekez hezhez tin povoz kapot hez, povoz ne pim
rop amun het ari añarab ñomamahariz zut hezari pohao tin hepekezavoz
kapot ravat hemaz ne ba hanavatah. 27 Met ne tokat añarab mapori ñevok
bizat tinarir horiri an tomaz au nañahan hez. Met tairaiz pot au nañahan
hez hometunei, oñ ne Añaraboz Nanep ev, povoz pot au hanañahan hez.
28 Met nem hamoh-epovoz homet ari tovai agol atat neen et nereehotunei.
Met rotap añarab ñomapanen baveirapanen hamauruñik hepanez-mapori
tokat nem ñevon hatevetepanepuh 29 parum hamauruñ betet bal hat iñidoh
emapan. Met pot tapanezarah añarab tin tohopanezari pohao tin het
hepan, met añarab horï tovai sohopanez pori ñevok bizomapuh honoñaivor
kakamavonañ pohao het am hepanez au mañom,” pot mañah.

Iesu pim kapot bar hah

30 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, “Met ne nem zaitivok nai
main rekot natotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö pim nañamah-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetiv hatevetet pim gizarop baval hat tovai samoh, povoz ne tinam an tat hetahoh añarab tinari ma horiri ev pot tin hodad tamoh.

31 Met ne epopuhö taekanañ emoh-kap pot añoman ari ñetï pov hatevetet rekot barotap navat hepek. **32** Oñ nem kapot ba ou batamah-mod popuhö moreg nak, oñ pi rotap hamahap ok. **33** Met batam nem modap Zoan amun ev het nem kapotaz añarabon bar mañoohan arim as abanari meegin sahan nemaz ñetï rotapuv mañoohan paru ñetï povon hatevetet emat arin añoh. **34** Met ham añarab nemaz hahopanez ne zait tat hez bon, oñ ari horï tovai emamegiek maot Godizari ravepekez homet Zoan ham aban nemaz haoh-popuz ev arin añamoh. **35** Met ramuñad rañizamahan rai rai hahot tin hezan añarab alizavok nonoron tin etet samahavoz zut Zoan hehapuh ñetiv añoohan ari hatevetet zait tat pim alizavok aviam heg.

36 Met rotap Zoan pi nem kapotaz hahan aviam ou ravah, oñ nem Papapuz neen nañahan eroh-gog mapoñ tovai samohon nem kapot map ou ravamahaek ari etet, ‘Rotap pim Papapuhö meehan erahap ev,’ pot nemaz hagin tin ravah narab, oñ ari pot nak. **37** Met nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö amun nem kapot ba ou batahan hez, oñ ari piin et narë, ma pim hezhezao tair hez-pot hodad nat. **38** Met ari pot tamegiek pim ñetiv arim loporizaroh nakez, povoz ne nemeehan eroh-epopuz ari, ‘Evo, God pinañ nakez,’ pot nemaz hameg. **39** Met nem kap potaz ñetï modao ev, Ari Godinañ pohao het hepekez zait tat het orah rezah pim Baiñetinavoz Tepatak menahan hezatam rekö hameg, oñ ñetï tapuñik neohö ari eñizomaz ourah menahan hez-pov ari rekö hamegiek tin hodad tegitin nem kapotaz hodad raveg nak, **40** oñ neohö ari eñizoman pohazao tin het hepekez kaev ravat nehaz naem tameg.

41-42 Met ne arim loporizaron eteamohon ari Godiz zait tat tin hom namee hez, povoz ari añarab modari arin etet zait tat biñar sos añohopanez nen povoz homeameg, oñ ne pot homet nakez, ma ari neen biñ nañohopekez homet nakez, oñ nem Papap nemaz biñ ravohopanez nen povozahar ne homeamoh. **43** Met ne nem Papapuz kezavonañ emohon ari nemaz zait tat tin netepekezao bon, oñ aban betez nap pim zaitivokam emat, ‘Ne Kristo ev emoh,’ pot hamahan ari pimaz zait tat tin metameg. **44** Met ari añarab modari arimaz zait tat arim abatañ bat hel batohopanez homet tameg, oñ God ahö nenap arimaz zait tapanez non pooroz ari tin hodad nat. Povoz tair tat arihö nemaz ‘Rotap pi tapupuhö ok hamah,’ pot hapek? Evo, rekot arihö pot nakaotü. **45** Met tokat ari nem Papapuz nakoe emepeken neohö arim tameg-poñ bar mañom bon, oñ Mosesiz ñetï katë menahan hez-poñihö ari eñizapanez homeameg, povoz Moses pimauhö ari nemaz barotap navat tameg-poñ Papapun bar mañapanezap ok. **46** Met ari Mosesiz ñetï menahan hez-poñiz tin hodad tegitin pi ne arerë epopuz ourah menahan hezaekaz homet nem añamoh-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epovoz hodad tat barotap bateg narab. 47Oñ pi nemaz menahan hez-pov
ari hodad hatat barotap navat hezaek, tair tat nem añamoh-epov barotap
batepek? Evo, rekot bon." Iesu pot parun mañah.

Añarab ahovokaro gipiz manah
Matiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Ruka 9:10-17

6 1-4Met tokat Zuda añarab pori darimeri meñizahan tin hehavoz homet
topourooh-aliz pos[d] maot totoi ravahan Iesu boutitak helat Galili iv
havë ahö povoz abat modao Taiberias mañameg-povoz karomasitï sah.
Tahan añarab lam povor kao tat hehari piuhö gogot tat batin batoohavon et
hareoh, povoz poek pi sahan añarab ahovokaro etet pim tokat sah. Tahan
Iesu pim mañairooh-abanarinañ honeo sahapuh dañ natak toutat heh.

5Met dañ potak toutat het etehan añarab maporizaro paruhaz emahan
Iesu Pilipin epat at mañah, "Met añarab ahoam emah, povoz dari taekanañ
gipiz zum tat manakan okori napan?" 6Met pimau tapanezat hodad hakeh,
oñ Pilip tair hapan homet pot mañah. 7Tahan Pilip piin mañah, "Met paru
añarab ahog, bereñ bapezat goe goe tat manakan avi aviam napanezat zum
takaz monï ahos 200 kina betekag, taekanañ monï pos dei bat zum tak?"
8Pot hahan pim mañairooh-aban modap Anduru Saimon Pitaz bosipuhö
epat Iesun mañah, 9"Met ro nap pim bereñ bali uloñik matut tahan hezañ
5, met pis nañariv amun bat emat hez, oñ añarab ahovokaro eveg, tair
tak?" Pot mañah. 10Met poek sisiñiv tin berevat heh, povoz Iesu parun epat
mañah, "Añarab okorin mañepeken sisiñ okovok toutap." Pot mañahan
añarab poek heharin toutapanez mañahan sisiñ povok toutah. 11Tahan Iesu
bereñ bat biñ hahapuh gamö rezat añarab pori manah, ma pisiñariv amun
taput tat manahan parum zaitivok bat noohapuh ñekeñ hatah. 12Tahan
Iesu pim mañairooh-abanarin epat mañah, "Paru nohot kaev ravahat ganö
betezam oraet horï ravapan hezag, nat kaev ravah-teritü map bei." 13Pot
mañahan bereñ 5 poñ añarab pori nohot kaev ravahan oraehaek paru map
batopourat hov kitü 12 potuk bavelahan beo rezah. Met aban toutat het
nah-poriz rekö hahan 5 tausen ravah, oñ añaholor ñaroholoz rekö nak.

14Met gog pov tahan añarab pori etet epat hah, "Ae, rotap Godiz propet
aban tokat hamarah ou ravapanez haohan hateveteogip ev." 15Paru pot
haohan Iesu pot homeh, Met paru okat hahot ne parum ahop ba navatat
neñepanen hem hez. Pot homet pim main ravat sat dañeñik zeit bonoek heh.

Iesu havevoz revah mezovai emah
Matiu 14:22-23; Mak 6:45-52

16Met hapanezai zeit ararao ravovai soohan Iesuz mañairooh-abanari
iv havë ahovoz totoi sahapuh 17boutitak helat etet hehan Iesu parum

---

[d] **6:1-4** Pavar 1-4 -Met topour povoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakoe naem toohan kutur ravahan paru Kapaneam zeitak sapanez iv
havevozañ sooh. 18 Tahan had ahov kez urahan iv haveo ñai mol mol
haohan 19 paru boutitak het zi koleñinañ kez tat hol betevai hotoh 6
kilomitaz zut soohapuh etehan Iesu iv havevoz revah mezovai parum
nakoe emapanez emoohan paru etet ahoam ñaihet tat dei dei tahan,
20 Iesu parun epat mañah, “Evo, ne tapup ev emamohog, ari tovai nemaz
ñaihet totunei.” 21 Pot mañahan paru biñ ravat zuam Iesu bat kohat
boutitak meñevai tapurah iv havevoz lopotak hehaekanañ parum sapanez
hat sooh-zei potaz totoi gaorevok zuam sa berevah.

Añarab Iesuz mel tah-ñetiv

22 Tat orahapuh zeirevai aliz modasik añarab iv havë ahovoz karom
garos gipiz manooh-pori am het paru pot nae nap mañooh, “Met haopat
pir pim mañairooh-abanari bout honetak emat hehapuh Iesu bout potak
pim aban porinañ paru honeo helat nas, oñ parum main sahan eteg,
povoz pi ev naek ok sat hezaek maot ev emapan batah,” pot hah. 23 Tahan
Taiberias zei potakanañ añarab mod nari bout nañik helat Amip mañeo
hat bereñ manahan añarab ahovokaro nah-poek totoi berevat emah.
24 Tahan añarab poek hehari etet hehan Iesur pim mañairooh-abanari
maot naem tah, povoz paru bout nañik helat Kapaneam zeitak sat Iesuz
mel tapanez hat sah.

Iesu tin hekaz gipiz ravat hez

25 Tat paru Iesu iv havë ahö povoz okotiokatasis sat hehaek bar batat
bavizahapuh piin epot mañah, “Añairameñip ae, met ni tair tat ev
haemat heñin dei nimaz melahar emoog?” 26 Pot at mañahan Iesu hañiv
epat mañah, “Rotap ari gipiz hainegin arim ñekeñ hatah, povoz maot ari
nemaz mel tovai ok emeg, oñ ari nem gog kez toh-povon etet kapotaz
tin homet naem. 27 Met gipiz zañ tapanez potü ahoam bat nohopekez
ahö gogot tovai homevai sohotunei, oñ ari gipiz zañ nat pohao tin het
hepekez potuz rez kek tat tovai sohozei. Met gipiz potü God nem Papap
au nañat nemeehan ne Añaraboz Nanë epop anohoman nohot pohao
tin het hepek.” 28 Pot hahan paruhoen piin epat at mañah, “Met povoz
dei tair takan God dein etet deim tovai sookazavoz zait tapan?” 29 Pot
at hahan Iesu parun epat mañah, “Met ne aban Godihö nemeehan
erohopuzahar homeo badae batat, ‘Rotap pi meehan erahap ev,’ pot
nemaz haovai sohopekezavoz pi arimaz biñ ravohopan.”
30-31 Pot mañahan paru epat hah, “Met darim iz mimihol ham
betezarah sat heh-porah Moses pei mana haoh-poñ manoohan noohavoz
Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Pi abarahanañ ñodah-gipiz
poñ bat manoohan paru nooh. Met gipiz poñ manoohan noohavoz zut
ni amun red tin tairao añaireken dei nim tekezavon etet pot hak, ‘Rotap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi abarahanañ meehan erahap ev,' pot nimaz haok." 32 Met pot hahan
Iesu parun epat mañah, "Rotap ne arin epat añom, Met batam Moses
piuhö hameg-gipiz poñ paru naman, oñ nem Papapuhö manoohan
nooh, met petev arim gipiz nohot tin hepekez pot haanahan hez. 33 Met
ne abarahanañ erat ari ham añarab tin hepekez Godiz gipiz anah-pot
haravat hez." 34 Pot hahan paru biñ ravat piin epat mañah, "Erom, ni
gipiz anooken nookaz anameñ-okat orah rezah dei anooken nohok."

35 Pot mañahan Iesu parun epat mañah, "Met añarab hamarah gipiz
namahapuh ham heris tin hezavoz zut ne nemau tin het hepekez gipiz tin
pos ev. Met tairap nemaz homeo badae batat neetï ravapanez pop maot
gipizor iv hamoh-povoz gin nañomotü. 36 Oñ ari neen et hanereegipuh
nemaz barotap navat, pot garos bar haañovai emoh. 37-38 Met ne
abarahanañ nemauz zaitivok tohomaz ev naer, oñ ne nemeehan erohopuz
hahat baval hat tovai sohomaz eroh, povoz añarab nemeri ravapanez
nem Papapuhö au hahan hez-pori map paru neetihar emohopan. Tapanen
paruhanañ nap ne bavetet kos rez manat, 'Berevat sa,' pot namañotü.
39-40 Met nem Papapuz zaitiv pot hez. Añarab pori ne pim ropun etet
nemaz homeo badae batapanen paru poriz ne tin korav ravat heman
paruhanañ nap horï naravotü, oñ pohao tin het hepanez nonoroh
sohopanen tokat aliz metesik ne pori baval haoman pohao tin het hepan."

41 Pot Iesu hat bon tahan añarab, "Ne abarahanañ erat Godiz gipiz anah-
pot ravat hezap ev," pot hahavoz pimaz kaev ravat ñetï horiv epat haoh,
42 "Met aban epop pi Zosepez rop, met pim nonopur papapuz dari hodadeg,
tairaiz pi, 'Ne abarahanañ erohop ev,' pot hamah?" 43 Pot parumam kil nae
nap mañoohan Iesu zuam hodad tat parun hañ epov mañah, "Ae, ari nemaz
ñetï horï hameg-okov tovai maot haotunei. 44 Met nap pimauhoam nao
tat neetï naravotü, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-popuhö añarab tairari
nehaz emohopanez pori hodad tinao manohopanen neetihar emohopan.
Tohopanen tokat aliz metë posik neohö paru baval haoman pohao tin het
hepan. 45 Met Godiz propet abanari epat menahan hez, God añarab mapori
hodadeo manohopan. Pot menahan hez, povoz añarab tairari nem Papapuz
ñetivon hatevetet hodadeo bohopanez pori nemeri ravohopan.

46 Met aban napuhö nem Pap añamoh-popun eteh bon, oñ ne aban
pinañ honeo het eroh-nen epopuhoam nem Pap popun eteohö. 47 Met ari
tinam hatevetei, rotap ari tairairi nemaz homeo badae batohopekezari
pohao tin het hepekez non pooroh petev sohopek. 48 Met ne arim gipiz
novai tin het emohopekezat ev. 49 Met batam arim iz mimihol ham
betezarah het pei nañiz abatao mana haoh-poñ nohot het paru tokat
ñomah, 50 oñ nap abarahanañ gipiz hamoh-pot novai sohopan, povoz pi
ñomat horï naravotü. 51 Met ne abarahanañ eroh-epopuz aboi arim gipiz
ok. Met ari ham añarab tin hepekez nem abö epei anomaz ev toh, povoz
gipiz pos bat nohopekez pori pohao tin het hepek."

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

52 Met pi pot hahan paru Zuda añarab pori parum loporizaroh mid
mid tat epat nae nap mañah, “Ae, met tair tat aban okop pimauz aboi
dari elat anapanen nakaz hamah?” 53 Pot paru hahan Iesu parun epat
mañah, “Rotapuam arin epat añoman hatevetei. Met ari tairari ne
Añaraboz Nanepuz aboir uveo nainotuzari arih pohao tin het hepekezao
bonoam hepek. 54 Oñ ari tairari nem aboir uveo nohopekez pori pohao
tin het hepekezao bat hepeken tokat aliz metesik ne ari baval akaoman
pohao tin het hepek. 55 Met nem aboi, ari eñizohopanez gipiz tinat, ma
nem uveo arim horiv olohopanen tin hepekez iv tinao ok. 56 Met tairap
nemaz homet napanez pop pi nenañ honeo hepanen ne pinañ honeo deip
hek. 57 Met nem Pap pohao het hezapuhö ne nemeehan eroh, povoz ne
amun pohao het hemazaek ari tairari ne neinohopekezari amun pohao
het tin hepek. 58 Met gipiz abarahanañ eroh añamoh-pot batam darim iz
mimiholoz nohot het ñomah-potuz zut ne bon, oñ nap gipiz hamoh-epat
napanepuh pohao tin het hepan.” 59 Met Iesu Kapaneam zei potak topour
zeimakeh lokat ñetï epov mañohot heh.

Mañairooh-nari Iesu betet sah

60 Pot mañat gaa tahan pim mañairat ñetiv mañooh-añarab ahovokaro
hatevetet kilam pot nae nap mañooh, “Met pim aboi dari nakaz hah-pov
ñetï honoñai kezao okeg, tair tat dari hodad takaz okat hah, oñ rekot
bon.” 61 Pot pim mañahavoz pim mañairooh-añarab pori kaev ravat kilam
haohan Iesu zuam hodad tat parun epat mañah, “Met añoh-epovoz arim
loporizaroh kaev ravat horï homet okat hamegi? 62 Povoz ne Añaraboz
Nanep batam hehoekaz maot heloman ari etepekezaek tair homepeke?
63 Met ari añarab arim ham herï nenañinañ tovai sohopek, povoz tin
naravotü, oñ Godiz Pul Tinapuhö meñizohopanen hodad tinavonañ tovai
sohopanez pori pohao tin het hepan. Met ñetï añamoh-epeñ ari hatevetet
hodad ravepekepuh tin pohao biririï het hepekez nonoroh sohopek. 64 Oñ
ari nari añamoh-epovoz hatevetet barotap navat hez.” Met Iesu pot
mañahavoz kapot pot hez. Met mamog gogot kapot tahaekanañ paru
tairari pimaz barotap navatotuzariz pi hodad hakeh, ma aban tairap
aban ñairin mañairapanen pi bapanez popuz amun hodad hakeh, povoz
pot mañah. 65 Tat pi maot parun epat mañah, “Met ari nari nemaz tin
homeo badae navat hez-pov ne hodad, met povoz homet pot añoh, nem
Papapuhö hodadeo manohopanez nen porihar nemeri ravohopan.”
66 Pot hahan pim mañairat ñetiv mañooh-añarab narizaro kaev ravat
pi betet sah. 67 Tahan Iesu pim mañairooh-aban l2 porin epat at mañah,
“Met ari amun ne nevetet sepeke?” 68 Pot mañovaiam Saimon Pita epat
hah, “Deim Amip, ni nenap pohao tin het hekaz ñetivohar añameñip
okeg, mod tairapuhaz dei sakaz okat añameñ? 69 Met ni Godihö nemeehan
emeñ-tinap pot dei nimaz tin homet barotap batat hez.” 70 Pot mañahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu epat mañah, “Met ari abanari 12 neohö ba ou avatohon hez, met arihanañ nap pi Seteniz kapotakap ok hez.” 71 Met pot mañah-pop pi Zudas, Saimon Iskeriotiz ropuhö metapanezavoz homet mañah. Met Zudas pop pim mañairooh-aban modari 11 porinañ karar heh, oñ pi popuhö aban ñairin mañairapanen Iesu bapanezap ok, povoz Iesu pimaz pot hah.

Iesuhö bosiholon mañahat ev

7 1 Pot mañahapuh Iesu Galili zei posik am hehapuh Zuda aban ahori pi Zudia zeisik sapanen bat urapanez haohavoz pot homeh, Ne Galili zei epes betet Zudia zeisik petev maot nasotü, oñ eveam hem. Pot homet Iesu am Galili zeisik het sa em tohot añarab batin batohot heh.

2 Pot tohot hehan tokat paru Zudahol Zerusalem zeitak togü manat zei nañ demat poñik het gipiz bareñohopanez[e] aliz poñ totoi ravah. 3 Tahan pim bosiholohö pim pot tohot hehavoz homet emat epat mañah, “Erom, met tairaiz ni ev añarab aviam hezaek het okat tameñ? Oñ ni zei epes beteken dari sat Zudia zeisik Zerusalem zeitak añarab ahovokaro topouramah-poek añarab lamarir parum heriñik horï povor kao hezari ev batin batameñ-poñ maot sat ahoam poekahon tooken paru etehopan. 4 Met aban abatavonañ ravapanezap kilam iz ravat het gogot natohotü, oñ añarab ahoam hepanez poekahoh sat ourah tohopan. Povoz ni gog ahö okoñ ev het tameñip sat ourah tooken añarab mapori niin etet nimaz barotap batohopan.” 5 Met paru pim bosihol, oñ paru amun pimaz homeo badae navat heh, povoz pot mañah. 6-8 Tahan Iesu hañiv parun epat mañah, “Kar, tin ok hag, oñ ne poek sat hameg-okoñ tohoman etehopanez pov totoi naravag, petev topour povok ne nasotü. Oñ añarab modari arimaz kaev narav, povoz arim zaitivok Zudia zeisik ma taekaz rekot am sepek, oñ ne añaraboz horiv ba ou batamohovoz paru nemaz kaev ravat hez, povoz arimam okoek sat gipiz nohozei.” 9 Pot mañahan sahan pi Galili zeisik am heh.

Iesu tokat sat tah-ñetiv

10 Met pim bosihol paru topour povok hasahan pi Galili zeisik am het aliz patasik zei pos betet kilam iz ravat parum tokat sooh. 11 Tahan añarab Zerusalem zei ahö potak map topourat hehan Zuda aban ahori pimaz mel tovai sa em toohan bon tahan paru pot haoh, “Pi taek hez batah?” pot hat am mel tooh.

12 Met añarab poek topourat heh-nari Iesuz giz ñun ñun nae nari epat mañooh, “Pi aban tinap.” Pot haohan met mod narihö, “Evo, pi dari

---

[e] **7:2** Pavar 2 -Met paru Israel añarab ham betez nonair nai bon heharah krismasañ 40 sat em toohavoz orah rezah krismas mapoñik maot homet zeit betet iñidoh zei zi marañinañ demahan heh-poñik alizañ 8 sat heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

moreg etamahap ok," pot haoh. 13 Met paru ourah hahopanen aban ahori
hatevetet ñai hapan hezavoz ñaihet tat hamarah kilam giz ñun ñun nae
nap mañooh.
14 Toohan añaraboz topour povoz aliz nañ bon tahan Iesu zei potak
sa berevah. Tat Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarab poek
heharin ñetiv mañooh. 15 Tahan Zuda abanari hatevetet agol atat nae nari
epat mañooh, "Ae ari hatevetei, Aban akap darim hodadevoz zeimakeh
nalokap akeg, taekanañ pi Godiz hodad ahö tin akao bat emat akat darin
añamahan dari hateveteameg?" 16 Pot haohan pi epat mañah, "Petev
añamoh-epov nem homevokam ne ev nak, oñ God ne nemeehapuhö
nañamahat ev arin añamoh. 17 Met aban Godiz ñeo baval hat pim
zaitivok hahopanezat tovai sohopanez pori nem kapotaz tin hodad tat
pot homehopan, Rotap pim homevokam nakap ak, oñ Godiz mañamahat
hamahan dari hateveteameg. 18 Met nap pimauz homevokam hahopanez
pop pim abatao ahö ravat hepanez zait tat ok hahopan, oñ nap meehan
emahapuz abatao ahö ravohopanez zait tat hahopanez pop pot hapan,
'Pi nemeehan erohopuz abatao ahö ravohopanez ne tin tovai sohom.' Pot
hat tin rotapuharam tovai sohopan. 19 Met rotap God Mosesin ñetï kateñ
mañahan arim iz mimihol haovai emooh, oñ ari poñiz nañ elameg. Povoz
tairaiz ari ne ur noñomepekez hameg?"
20 Iesu pot hahan añarab poek hehari ñetï hañiv epat mañah,
"Tairapuhö ni nourapanez hahan hameñ? Ma pitup nemenahan rumurat
het okat hameñi?" 21 Pot mañahan Iesu parun maot epat mañah, "Met
darim gogot nat hez-aliz poñiz nasik aban nap batin batohovoz ari
etet kaev ravat am homehot hez, 22-23 oñ ari amun gogot nat-aliz nañik
taput gogov tamegin ne eteamohot ev. Met batam Moses añahol rohol
batohopanen biz kosiñ elohopanez mañahat ari tovai emameg. Met
pi garos pot tohopanez hahap bon, oñ pim izaholohö garos hat elovai
emoohan pi tokat amun taput tohopanez mañooh. Povoz Praide aliz
poñiz nasikam añ nap pim rop batapanen tair tepek? Met ganö ari ñetï
katë hah-pov elepek hezavoz homet alizañ 7 bon tapanen zeirevai,
'Darim gogot natotuz alizas ev,' pot nakaotü, oñ aliz tapusikam gogot
tat ro popuz biz kosis elepek. Met ari pot tamegiri, ne aliz pot tamegiñiz
nasik aban horï heh-nap batin batohon tairaiz, Ne horï toh, pot homet
nemaz ari mogao tat hez? 24 Met ari nem gog tamoh-navon etet zuam pot
hameg, 'Horï nao pi ok tah.' Pot hamegiek horï ravamah, povoz garos
nem kapotaz tinam hometahoh hazei," pot mañah.

Añarab Kristoz basat em tah-ñetiv

25 Pot haohan Zerusalem añarab nari emat hatevetet pot nae nari
mañah, "Ae, aban akap urapanez hahap akeg, etei, 26 pi dari añaraboz
ñaravatak rouvat het añamahaek paru emat, 'Evo, okat haotun,' pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru piin namañ tamahag, petï pi Kristo eñizapanez au hahan hezap ak, pot paru aban korav ahori kilam homeamah, ma tair?" 27 Pot hahapuh parumam maot epat nae nap mañah, "Evo, met Kristo emapanen añarab pimaz epat hapan, 'Pi taekanañ emah?' pot hat pim zei kapotaz hodad natotü, oñ aban akapuz zei kapotaz dari hodad, povoz pi Kristo bonop ak, oñ aban patap."

28 Pot Godiz tup ahomakeh topourat het haohan Iesu hatevetet epat ñeo ñarah hah, "Rotap nem zei kapotaz ari hodad hez, pot hamegi? Evo, met nemauz zaitivok ne naem, oñ tin rotapuharam hezapuhö ne nemeehan eroh-popuz ari tin hodad nat. 29 Oñ ne pinañ honeo hehoekanañ nemeehan eroh, povoz ne pimaz hodad hez."

30 Pot hahan pim ñomapanezao totoi naravaekam bat memerizapanez rekot bon, povoz aban pori pi bapanez bapap tat gaa tah. 31 Met añarab pim toohavon etet heh-nari pimaz barotap batat kilam pot haoh, "Met Kristo eñizapanez au hahan hez-tapup ev emat gog ahö akañ tamahan dari eteameg, met mod napuhö emat ritou metat pim tamah-akañiz zut gog mod ahö akat nañ tapane? Evo, rekot natotü, povoz pi tapup ak." Pot paru haoh.

Aban ñairi Iesu bapanez sah

32 Pot kilam nae nari mañoohan Zuda aban ahö Parisi mañooh-pori hatevetet sat aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorinañ ñetiv hahapuh paru tup ahomakez pei du nari Iesu bat emapanepuh memerizapanez meehan sah. 33 Tahan Iesu paru maporin epat mañah, "Evo, ne ev arinañ aviam hem. Tat ne nemeehan erohopuz nakoe maot som. 34 Met poek soman ari nemaz mel tovai emat ne bar nanavatotü, ma sat hemazaek ari rekot naemotü." 35 Pot mañahan Zuda aban ahö nari hatevetet parumam nae nap epat mañooh, "Met pi taek sapanen dari pimaz mel tovai sat bar navatotuz akat hamah? Ma Zuda nari hotoh Grik añarab hezaek sat pohao hez-poek sat Godiz ñetiv mañohopane? Ma taek sat hepanez hah? 36 Met pi epat hahan dari hateveteg, 'Ari nemaz mel tovai emat ne bar nanavatotü. Ma nem sat hemazaek ari rekot naemotü.' Pot hahavoz kapot tair tat dari hodad ravak batah?" Pot paru haoh.

Loporizarotihanañ iv tinarï berevohopan

37 Met topour povoz aliz metes ravahan Iesu bal hat ñeo ñarah epat hah, "Ae ari ivovoz gin ñomat hezari, neetï emat nemauz ivov nohozei. 38 Met batam Baiñetinavoz Tepatak nemaz epat menahan hez, Tairap nemaz homeo badae batat hepanez popuz loporihanañ iv tin poh het hepanezarï berevohopan." 39 Met Iesu pot hahavoz kapot ev, pi tokat Godiz Pul Tinap meepanen paru tairari pimaz homeo badae batat hepanezariz loporizaroh het meñizohopanez homet pot haoh. Met pi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pot haoh-porah abarah aliz ahovonañ hepanez pi poek nahel, povoz Pul Tinap namee, oñ tokat pi ñomat revah helat meepanen paru pimaz homet hepanezaritï emat hepanez homet iveritï zu tat mañah.

Añarab main main ravahat ev

40 Met añarab ahoam hehaek pot hahan hateveteh-narihö epat hah,
"Rotap aban akap Godiz propet aban tokat ou ravapanez au hahan hez-
tapup ak." 41 Pot hahan mod narihö epat haoh, "Evo, pi Kristo meepanen
emat eñizapanez au hahan hezap ak," pot hah. Tahan met mod narihö
kut tat epat hah, "Evo, Kristo pop Galili zeisikanañ naemotü, 42 oñ pi
Betelem zeitak Devid pim iz mimip heh-poek pim nonopuhö batapan.
Pot Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hameg. Oñ Iesu akap
Betelem zeitak navat, oñ pi Galili zei pat posik batahap ak, povoz pi
Kristo bon, oñ patap ak." 43 Pot paru pimaz hat berat toguñ main main
ravat het haoh. 44 Tahan narihö pi bat memerizapanez zait tah, oñ paru pi
bapanez bapap tat heh.

Aban ahori Iesuz barotap navat heh

45 Pot toohan pei duhol pi bat memerizapanez meehan sah-pori maot
Parisi abanarir aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorihaz pi
bat naem, oñ upai emahan parun etet at mañah, "Ae, met ari pi bat ev
emepekez hat emeegin segig, tairaiz maot ari upaiam emeg?" 46 Pot
mañahan paru epat hah, "Met batam aban tin okopuz añamahavoz zut
nao aban mod napuhö hahan dei hat navet, povoz pi nav, am hehan
emeg." 47 Pot hahan Parisi aban pori epat mañah, "Ae, met ari pi moreg
etamahavoz amun barotap bategi? 48 Met arim aban ahö tairap pim ñetiv
barotap batat hezan ari hateveteg? Ma dei Parisi aban eperihanañ tairap
barotap bateg? Evo, deihanañ nap pim ñetiv hatevetet barotap navat.
49 Oñ añarab topourat hez-okori Mosesiz ñetï kateñiz tin hodad nataek
Iesuz ñetivon hatevetet barotap batamah, oñ pot paru tamahaek Godihö
bahorï batapan."

50 Pot hahan Nikodemas pi batam kutur natak kilam emat Iesunañ
parup ñetiv haoh-pop paru Parisi pim modarinañ honeo hehaek pi Iesu bat
memerizapanez hah-povoz homet epat hah, 51 "Met darim ñetï katë nao pot
hahan hez, 'Aban nap zuam bat namemerizotü, oñ pim tah-ñetiv hapanen
tinam hatevetekan horiv ou ravapan, povozahoh rekot pop bat memerizak.'
Pot hakahan hez, povoz dari aban akap bat pi memerizakaz ñetiv zuam
nakaotü." 52 Pot hahan paru modari kaev ravat epat mañah, "Met ni Galili
zeisikanañap aban okopuz zait tat okat hameñi? Met Baiñetinavoz Tepatak
Godiz ñetivok propet aban nap Galili zei posik batapanen poekanañ
emapanez ñetiv namen, povoz ni tep pot bekepuh menahan hezat tin rekö
hat hodad rav." 53 Pot hahapuh paru berevat rap reet nap nim zeiñik sah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 1 Met parum zeiñik map rapat sahan Iesu Oliv dañevok sat orah.

Modapuz abup bahapuz ñetiv

2 Met zeirevai al teevai pi maot Godiz tup ahomakez temeraz kohat
emat hehan añarab map pihaz emahan pi toutat parun ñetiv mañooh.
3 Met poek ñetiv mañohot hehan paru aban ñetï kateñiz mañairaholor
Parisi abanari, añ nap añ modapuz abup bahan mod napuhö etet hahan,
añ pop paru bat emat parum ñaravatak meñehan rouvat heh. 4 Tahan
paru Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, añ epop pi modapuz abup
bahap ev. 5 Met Mosesiz ñetï kateñik epat menahan hez, Met añ tairap
modapuz abup bapanez pop heleñ bat ur ñomei. Pot menahan hez, povoz
ni dein tair añekë?” 6 Met paru pi zu metapanen ñetï hañ tairao hapanen
bapanepuh pi ñevok bizapan hat pot mañooh. Tahan Iesu hañiv parun
namañ, oñ am tok rizat pim marapunañ hamarah redeo menohot heh.
7 Met pot tohot hehan paru piuhö hañiv mañapan hat houloam at
mañoohan pi mazeo tok rizat hehaekanañ bal haz oñ ravat epat mañah,
“Met arim ñaravatakanañ aban tairap horiv nat hez-popuhö garos heleo
bat añ okopuhaz urap.” 8 Pot parun mañat pi maot tok rizat hamarah
redeo am menohot heh. 9 Tahan paruh amun horiv heh-povoz hatevetet pi
betet aban añavairi garos sahan met aban modari tokat honep honep pi
betet sohot map bon tah. Tahan añ ur ñomapanez hat bat emah-nen pop
Iesuz nakoe am rouvat heh. 10 Tahan Iesu maot bal haz oñ ravat añ popun
epat mañah, “Eñarim ae, aban nap ni nourapanez tamaha? Ma paru taek
sah?” 11 Pot at mañahan añ pop epat mañah, “Evo, ne nourapanez aban
nap bon.” Pot hahan Iesu epat mañah, “Met neohö ni amun nanourotug,
ni am sekepuh tokat maot tovai horï modao totun.” Pot piin mañat
meehan sah.

Iesu aliz tinavoz kapot hez

12 Met Iesu Godiz tup ahomakez romevoz kohat añarab am heharin
maot epat mañah, “Met ne ari ham eparah añarab tin hepekez it aliz
tinavonañap ev. Povoz arihanañ tairari nemaz homevai emohopekez
pori kuturutak het ñodovai emoogit maot nañodotü, oñ nem alizavok
tin etet emohopek.” 13 Pot mañahan Parisi abanari hañiv epat mañah,
“Met ni nenapuhö nimauz okat hameñin dei hateveteamegin moregao
ravamah.” 14 Pot hahan Iesu parun maot hañiv epat mañah, “Met nem
erohovoz kapotaz nemauhö hodad hez, ma somazaekaz ne amun hodad
hez, povoz ne nemauz ñetiv arin añamohoek rotap ravamah, oñ ari
nem erohoekaz ma maot somazaekaz kapotaz hodad nat hez, povoz
nem ñetivon hateveteamegin moregao ravamah. 15 Povoz homet epat
añom, Ari arimauz ham heriñiz hodad nenavonañ nem añamohovoz
an tat okat hameg, oñ petev neohö ari añaraboz tameg-pov an nat hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Met nem main emat nakez, oñ nem Papap nenañ honeo hez, povoz
petev arim tamegivoz homet ne an tohovozatin pi nenañ honeo hezaek
tinam an etooh narab, oñ petev ne ari añaraboz tameg-poñ an etomazat
narav hez. 17 Met arim ñetï kateñiz tepatak epat menahan hez, Met aban
nañarivihö aban nap horï nao tapanen etet hapan, povoz ari hatevetet
barotap batepek. 18 Povoz zut ne nem kapotaz añamoh, met nem Pap ne
nemeehan erohop amun nem kapot ba ou batat arin añairamah. Met deip
houloñarivihö arin añamegiek rotap ravamah, oñ ari barotap navat."
19 Pot hahan paru piin at mañah, "Met nim Pap hameñ-pop taek hez?"
Pot mañahan pi epat mañah, "Met ari dei Papapuz ok hodad nat, povoz
nem hamohovon hateveteamegin rotap narav. Oñ ari nem kapotaz
tin hodad tegitin nem Papapuz taputam hodad teg narab." 20 Met Iesu
Godiz tup ahomakeh monis bizooh-poek het parun pot mañah. Oñ pim
ñomapanezao totoi narav, povoz paru pim pot hahavoz bat namemeriz.

Iesuz sapanezaek paru nasotü

21 Met tapurah aviam het Iesu parun maot epat mañah, "Met ne soman
ari nemaz mel tepekepuh arim horiñ pohao navetetü, oñ am tovai
emohot ñomepekezarah nem sat hemazaek ari rekot naemotü." 22 Pot
mañahan Zuda aban ahö pori parumam nae nap epat mañah, " 'Met ne
sat hemazaek ari rekot naemotü,' pi pot hahan dari hateveteg-akao pi tair
herï tapanez homet akat hah? Ma pi pimauhoam sat nao tat ñomapanez
homet akat hah, ma tair?" 23 Pot parumam nae nap mañoohan Iesu
maot parun epat mañah, "Erohol ae, ari ev ham eparahazatuz hodad
nenavonañ het tamegiri ok, oñ ne revah abarahanañ erat hez-epop ham
eparahatuz hodadevonañ natap ev. 24 Povoz ne arin epat haañoh, 'Arim
horiñ navetetü, oñ am tovai emohot ñomepek.' Met orah rezah nem
kapotaz arin añamoh, oñ ari, 'Rotap pi tapupuhö ak hamah,' pot ari
nemaz hat barotap navat hepek, povoz ari ñomepeken arim horiñ am
aritï hepan." 25 Pot hahan paru kut tat Iesun maot at mañah, "Met ni
tairap? Nim kapot dein bar añeken dei hatevetek."

Pot mañahan Iesu epat mañah, "Met batam nem kapotaz tair arin
añovai emoh-tapup ne ev. 26 Met arim horï tamegiñiz homet rekot ne
ari an etat ñetï horiñ añovai emooh nak, oñ ne nemeehan erohopuz
nañahan hez-nen pot ari ham añarabon añamoh. Met pi añamoh-pop
tin rotapuharam hezap." 27 Pot hahan paru epat nak, Rotap God darim
Papapuz pi hamah. Pot paru homet hodad narav, oñ am kut tat heh.
28 Povoz Iesu parun maot epat mañah, "Met ari ne Añaraboz Nanep zirah
nourat balei nakapekez porahahoh nem kapotaz hodad ravat epat hapek,
'Rotap pi tapup ev, met pimauz zaitivok haoh bon, oñ pim Papapuz
mañooh-nenat dein añovai emoohap ev.' Pot hat nem kapotaz hodad
tepek. 29 Met rotap ne nemeehan eroh-popuz zaitivok tovai samoh, povoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi ne nanevet, oñ orah rezah nenañ het neñizamah.” 30 Pot hahan añarab
hatevetet hehaekanañ narizaro pim hahavoz homet pimaz homeo badae
batah.

Tin hepanez mañahan kaev ravah

31 Tahan Iesu paru Zuda pimaz barotap batat hah-porin epat mañah,
“Met nem ñetiv añamohot ari hatevetet baval hahopek, povoz ari nem
añarab ravat het nem tokat tin tovai emohopek. 32 Met ari nem ñetï rotap
añamoh-epov hatevetet hodad ravat barotap batohopeken ari horipuz irih
het horï nenañ tovai emamegiek nem ñetï tin epovohö arim hezhez tinao
ba ou batat tinaek eñepanen tin hepek.” 33 Pot hahan paru hañiv epat
mañah, “Evo, dei mod napuz irih het pim zaitivok añamahat tovai sameg
bon, oñ Abraam batam tin hehapuz iz mimihol dei ev tin hakezag, erom,
tair tat ñetï okovohö bat tinaek eñepanen hekaz okat añameñ?” 34 Pot
mañahan Iesu parun epat mañah, “Rotapuam rotap ne arin epat añoman
hatevetet hodad ravei, met tairari horiv tovai samah-pori parum horï
tamah-poñihö birepez zut demat hezan paru bavilat tin tovai sohopanez
pap tat hez. 35 Met horï poñihö demahan hez-pori paru Godinañ honeo
naketü, oñ ne pim ro nenap pinañ honeo pohao hezap ev, 36 povoz met
arim horiñihö bitomez zut edemahan hezaek ne añamoh-tapü epopuhö
ba evilat tinaek eñeman tinaharam hepekez ev añamoh. 37 Met ne hodad,
ari Abraamiz iz mimihol ok, oñ pim tin tovai emoohat ari nat, povoz
nem ñetï tin añamoh-epov barotap navat het ne ur noñomepekez homet
hameg. 38 Met neohö nem Papapuz hanañoohat arin añamoh, oñ arihö
arim pap modapuz añamahat tovai sameg.”

39 Pot hahan Zuda aban ahori hatevetet paru piin epat mañah, “Met
Abraam nenap deimop okeg, mod tairapuz hameñ?” Pot hahan pi
parun epat mañah, “Met ari Abraamiz iz mim tinaritin pim tin tovai
emoohavoz zut ari toog narab, oñ ari pot nat. 40 Met ne Godihö ñetï
rotapuv nañoohan añovai emamoh-epopuz ari kaev ravat nourepekez
hameg, oñ Abraam am hehavozatin neen etet zait tat arim hameg-okat
nak tah narab. Oñ ari pim iz mim tin bonori, 41 povoz arim pap hamoh-
popuz tamah-taput tameg.” Pot mañahan paru maot epat hah, “Evo, met
God deim Pap nenap hezan dei pim ñaro tinari eveg, mod tairap deim
papapuz añameñ?”

42 Pot mañahan Iesu epat mañah, “Tin ok hag, oñ ne Godinañ honeo
hehoekanañ erat petev ev hez, met nem homevokam eroh bon, oñ piuhö
nemeehan ne erohop ev. Povoz God arim papaputin nemaz ari zait teg
narab. 43 Oñ nem añamoh-epovoz tairaiz ari hodad nat hez? Met ari nem
ñetivon hatevetet zait nat, povoz ok hodad narav. 44 Met rotap arim papap
pi Seten, pot ok arin añamoh. Met pim hezhezao pot hez, pi orah rezah
añarab men ñomovai emamah, ma pim loporih moreg nenao an pap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manat hez, povoz pi ñetï rotapuv hapanez kaev ravat bapap tat hez. Met pi ñetï moreg mapoñiz papap, pot ravat hez, povoz pi ñetï moreg nenañ hamahap ok. Met ari pim rohol ravat het pim hamahat tovai sameg,
45 povoz ne ñetï rotapuv arin añamohon ari hatevetet barotap navat hez.
46 Met ne horï tairao tohon ari okorihanañ ni tairap neen eteñ? Povoz petev rekot ba ou batat bar nañei. Evo, neetï horï nao bon. Povoz ne ñetï rotapuvohar añamohon ari tairaiz barotap navat tameg? 47 Met Godiz ñarohol pim mañamahat hateveteamah, oñ pim ñetiv arin añamohon ari hatevetet baval nak tameg, povoz ari pim ñaro bon, pot ne arin eteamoh," pot mañah.

Iesur Abraamiz kapot ev

48 Pot mañahan Zuda pori hatevetet kaev ravat Iesun ñai mañat epat mañah, "Ni Sameria aban horip ok, rotap pitü nap ni nemenat hezan rumurat het okat añameñ." 49 Pot mañahan Iesu epat hah, "Evo, ne pitup nanemenap ev, oñ nem Pap nenapuz abatao ahö ravapanez homet ne gogot tamoh, oñ pim ñetiv arin añamohon ari hatevetet kaev ravamegiek nem abatao ahö ravapan hezavoz bat hor batameg. 50 Met ne nemauhö nem abatao ahö ravapanez homet nak, oñ nem Pap dari an etamah-pop nem abatao ahö ravapanez piuhö homeamah. 51 Met ñetï rotapuv ev arin añomaz toh. Tairari nem ñetiv hatevet baval hahopanez pori paru nañomotü." 52 Pot mañahan Zuda aban tapurihö piin maot epat mañah, "Met ni okat hañin petev dei hatevetet nimaz hodad raveg, ni pitup nemenahan rumurat hezap ok. Met batam Abraam hañomah, ma propet aban pori amun hañomah, oñ ni epat hañ, 'Tairari nem ñetiv hatevetet baval hahopanez pori nañomotü,' pot hañin dei hateveteg. 53 Met darim iz mim hag-pori het hañomah. Oñ nim kapot tair hezan ni petev ou ravat paru pori ritou metat ahop ravat het nañomotuz ñetï akao dein añameñ? Evo, nim hameñ-okov dei hatevetegin tin narav."

54 Pot mañahan Iesu hañiv epat hah, "Met ne nemauhö nem abatao bat hel batohom, povoz betezao ravohopan, oñ nem Papapuhö nem abatao bat hel batamah. Met pi popuz ari pot hameg, 'Rotap God darim ahop ak hez,' 55 oñ ari pim hezhezavoz tin hodad nat hez. Met, 'Ne amun Godiz hezhezavoz hodad nat,' pot añohotin arim moreg hamegivoz zut ne moreg hamohop pot ravoh narab, oñ ne pimaz tin hodad hakez, povoz pim ñeo baval hamoh. 56 Met batam Abraam arim iz mimip ne ham eparah eromaz ñetiv hatevetet biñ ravat hehaek petev ne ev haerohon pi etet mapoam biñ ravat hez." 57 Met Iesu pot hahan paru Zuda ahori piin epat mañah, "Evo, met ni abav naravap eveg, tair tat Abraam batam heh-popun ni eteñ?" 58 Pot mañahan Iesu epat hah, "Met rotap ne epat añoman hatevetei. Met ne hakehonahoh Abraam tokat batahan het tovai emoohapuz ok hameg." 59 Met pi pot hahan paru hatevetehapuh heleñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bat pi ur ñomapanez tah. Tahan Iesu añarab ahoam Godiz tup ahomakez totoi hehaek parum ñaravatakanañ iz ravat berevat sah.

Etañ kutap batin batah-ñetiv

9 1 Met Iesu sohot etehan aban nap pim nonopuz zatakanañ etañ kutap batahan het ahö ravat hehap heh. 2 Tahan pim mañairooh-abanari aban popun etet etañ kut tat hehavoz Iesun epat at mañah, “Añairameñip ae, aban epop pimauhö horï nao tahapuh pim etañ okat kut tat hez, ma pim nonopur papapuhö horï nao tahan okat tat hez?” 3 Pot hahan Iesu ñetï hañiv epat mañah, “Met aban okop pi horï nao tat okat tat nakez, ma pim nonopur papap horï nao tahavoz pi okat tat nakez, oñ piih pei okov berevahavoz kapot epat hez, Met neohö Godiz kezao aban okopuz herisik ba ou batoman ou ravapanen añarab etepanez hat pi okat ok tat hez. 4 Met ne nemeehan erohopuz gogot tovai sookazarah eveg, am tovai sohok, oñ tokat gogot natotuzarah ravapanen dari rekot gogot natotü. 5 Met ne nemau it aliz tinavonañap ev, povoz ne ham eparah ev hezan nem alizao añarabotï samahaek tin ravamah.”

6 Pot Iesu hat hamarah gim lolov ñizat ba mol mol tat ham mol pov bat aban etañ kut tat hehapuz etañik mevizah. 7 Tat pi aban popun epat mañah, “Ni sat iv havë Siloam mañameg-povok nim etañik ivoh bet.” Met Iesu piin pot mañahan sat pim etañik ivoh betehapuh etañ tin etevai maot pimatakaz sah. Met Siloam abat povoz kapot darim ñevonañ pot hameg, Iv meehan sahao.

8 Met pim zeitak sahan pi garos nonoroh toutat hehapuh pim monis manapanez hat añarabon mañ mañoohan eteoh-pori epat hah, “Met aban okop orah rezah nonoroh toutat het añarabohö monis manapanez haoh-tapup ma patap ok?” 9 Pot hahan narihö epat hah, “Ae, aban tapup ok.” Met mod narihö epat amun hah, “Evo, pi aban pat hameg-popuz zutap ok.” Pot haohan aban pop pimauhö hatevetet parun epat mañah, “Ae, ne aban tapup eveg, ari mod tairap hat hameg?” pot mañah. 10 Tahan paru piin at mañah, “Erom ae, met ni batam etañ kut tat heñipug, tair tat nim etañ maot tin eteameñ?” 11 Pot mañahan pi ñetï hañiv parun epat mañah, “Met aban parum Iesu hamahapuhö gim lolovonañ ham nar ba mol mol tat nem etañik nevizat pi neen pot nañah, ‘Ni Siloam iv havevok sat ivoh bet.’ Pot nañahan pim hahat sat tohon nem etañ tin ravahan ne ev etevai emamoh.” 12 Pot hahan paru maot at mañah, “Met aban hameñ-pop taek hez?” Pot hahan pi epat mañah, “Evo, met ne pim sat hezaekaz unun.” Pot pi parun mañah.

Etañ tin ravahapun at mañah

13-14 Met Iesuz hamar ba mol mol tat aban popuz etañik bizahan tin ravah-aliz pos parum gogot nat-aliz poñiz nasik pot tahan paru haoh-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

porihö aban pop bat Parisi abanarihaz hat basah. 15 Tahan paru Parisi
abanari piin epat at mañah, “Nim etañ tair teñin tin ravah?” Pot hahan
pi parun epat mañah, “Aban napuhö hamar ba mol mol tat nem etañik
nevizat, ‘Ni sat ivoh bet,’ pot hahan ne sat ivoh betehon tin ravahan
etevai ev emamoh.” 16 Pot hahan paru Parisi aban narihö epat hah,
“Aban pop darim aliz tairañik gogot natotuz ahao hahan hez-pov baval
nakap okeg, petï pi Godihö meehan naemap ok.” Pot hahan mod narihö
epat hah, “Met tair tat aban horiv hepanezapuhö gog tin navor nao pim
tamah-okoñ tohopan?” Met paru nari pat nari pat ravat het pot nae nap
mañooh. 17 Met paru pot nae nap mañohot aban popun maot epat mañah,
“Met aban nim etañ batin navatah-popuz, Pi tairap, pot ni homeameñ?”
Pot at mañahan pihoen epat mañah, “Met aban hameg-okop propet aban
Godihö mañamahan hatevetet hamahap ok,” pot mañah.

18 Met aban etañ kut tat hehap tin ravat maot eteh-povoz paru Zuda
aban ahö pori barotap navat het epat hah, “Rotap pi etañ kut tat hehap
ev, ma moreg pat napuhö ev emat hamah?” Pot hahot hehapuh pim
nonopur papap emat pim tah-ñetiv hapanen hatevetepanez as hahan
emahan parupin at mañah, 19-20 “Met aban epop aripim rop nim
ñekevokanañ pi etañ kutap bateñin hehap eve?” Pot at mañahan pim
nonopur papap ñetï hañiv parun epat mañah, “Met deipim rop ev pi
etañ kut tat hehao deip hodad.” Pot mañahan maot at mañah, “Met
pi tair tat petev etañ tin eteamah?” Pot at mañahan parupihoen epat
mañah, 21 “Met petev pim etañ tair tat eteh, ma tairapuhö pim et okoñ
batin batah-pov deip unun, povoz pi ahö haravahap okeg, pimaun
at mañepeken pim tah-ñetiv arin bar añap.” 22 Met parup pot parun
mañahavoz kapot ev, met garos paru Zuda aban ahori ñetiv epat hakahan
heh, “Aban napuhö, ‘Iesu pi Kristo, eñizapanez au hahan hezap,’ pot
hapanez pop darim topour zeiñikanañ ba iñidoh batakan hepan.” Pot
haohavoz homet nonopur papap aban ahö poriz ñaihet tah, 23 povoz
parup epat hah, “Pi ahö haravahap okeg, pimaun at mañat etei,” pot
mañah.

24 Met pot hahan aban etañ kut tat heh-popuz maot as hahan emahan
paru piin epat mañah, “Met dei hodad, nim etañ batin navatahan hameñ-
aban okop horivonañap ok, povoz pim abatao ni bat hel batotun, oñ tin
raveñivoz homet Godiz abatao bat hel bat.” 25 Pot mañahan pi ñetï hañiv
parun epat mañah, “Met pi aban horivonañap ma tinap, povoz ne pimaz
hodad nat, oñ batam nem etañ kut tat hehoek petev piuhö batin navatahan
tin eteamoh-povozahar ne hodad.” 26 Pot mañahan paru piin maot epat
mañah, “Kar, met tin ok hañ, oñ pi tair tat nim etañ batin navatahan
hameñ-pov maot bar añeken hatevetek.” 27 Pot hahan pi epat hah, “Met
ne arin haañohog, maot mod tairao añomaz hameg? Arim hat koveñ
unun manat heza? Ma ari pim añairohopanez abanari ravat pinañ honeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sohopekez homet petï neen houloam ok at nañameg." 28 Pot mañahan paru
ahoam kaev ravat piin ñe kezao epat mañah, "Met ni aban horï okopunañ
honeo sameñip ok, oñ dei Moses darim iz mimipuz ñetiñ baval haovai
samegiri ev. 29 Met rotap batam God Mosesin ñetiñ mañahat haovai sameg,
oñ aban okop taekanañ hodad okov bat emat tamah-pov dei unun."
30-33 Pot paruhö mañahan aban pop ñetï hañiv epat mañah, "Auma,
met batamohanañ nem tat hehovoz zut aban nap pim nonopuhö batahan
etañ kut tat hehan aban mod pim zut napuhö emat batin batah-ñetï
pot nao dari hat navet. Met dari hodad, God aban horiv tamah-napuhö
ñetï nao mañapanezavoz hat navetetü, oñ aban tairap Godiz ñeo baval
hahopanez popuz ñetï mañapanez povonahar pi hatevetepan. Oñ aban
popuhö nem etañ batin navatahan maot ne eteamoh-nen povozahar ne
hodad hez, met God pinañ nakezatin gog neeh netah-pov petï rekot pi
ne nanet tah narab. Oñ ari pimaz pot hameg, 'Taekanañ pi hodad okov
bat tamah-pov dei unun,' pot ari nañegin ne hatevetehon ari aban kut
ununuriz zut hameg." 34 Pot hahan paru epat mañah, "Met nim nonop
horipuhö ni kutap navatahan horivonañ hezapuhö tair tat dei aban ahö
eperi hodadeo bakaz okat añeñ?" Pot paru hat pi ruahan sah.

Homeo badae navatari kutari ok

35 Met paru aban pop ruahan sah-ñetï pov añarab haovai sahan Iesu
hatevetehapuh aban popuz mel tovai sohot bar batat at mañah, "Met
ni Añaraboz Nanepuz homeo badae batat barotap havatat heza?" 36 Pot
at mañahan pi epat hah, "Erom, met Añaraboz Nanë hameñ-okop pi
tairapuz hameñ? Ni neen bar nañeken ne pimaz barotap batom." 37 Pot
hahan Iesu epat mañah, "Ni neen et hareet hodad haraveñ-tapupuhö
ev nañamoh." 38 Pot mañahan aban pop pim abatao bat hel batat epat
mañah, "Nem Amip, petev ne nimaz homeo badae batoh."
39 Met pot mañahan Iesuhoen epat mañah, "Met ne ari añarab an
etom hat hamarah ev eroh, povoz paru tairari, 'Dei tin hodad narav,' pot
nañapanez-pori meñizoman maot tin hodad ravapan, oñ paru tairari,
'Dei hodadevonañ hezari ev,' pot hapanez-pori etañ kut tat hezariz zut am
hepan." 40 Pot haohan Parisi aban pim totoi heh-nari hatevetet piin epat at
mañah, "Met etañ kut tat hezariz zut dei hez, pot deimaz hameñi?" 41 Pot at
mañahan Iesu parun epat mañah, "Met ari aban etañ kut tat het nonoron et
narë hezaritin aritï horiv bon heh narab, oñ ari, 'Dei tin etet samegiri ev,' pot
hameg, povoz God arim horiñ ba naol, oñ am ok arinañ hez," pot mañah.

Iesu sipsipiholoz mau tinap ok

10 1 Met Iesu pot mañat maot epat mañah, "Ñetï rotapuv ev arin
añomaz toh. Met bol sipsipiholoz temer demahan hezaek aban
tairap haitokorotï lokapanez kaev ravat patatï rao rao helat meñet kohat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sapanez pop pi givogip ok, 2 oñ bol sipsipiholoz maup pim bol poriz
korav ravat bat sohopanez haitokoroh lokapanez hat ourah emapanen
3 haitokoroh korav hepanez popuhö etet tezapanen kohat lokapan.
Tapanepuh pi boloholoz abatañ hapanen paru pim ñevon hodad hakez,
povoz hatevetet zuam emapanen paru iñidoh gipiz nohopanezaekaz
baeñat sapan. 4 Met pi parum garosik sohopanen paru bol pori pim ñevon
hatevetevai eñatak sohopan. 5 Oñ mod pat napuhö parum abatañ hapan,
povoz paru pim ñevon hatevetet pinañ nasotü, oñ paru barezat pataek
sapan." 6 Pot Iesu bol sipsipiholotï bavatat ñetiv parun mañahan paru
ñetivoz kapotaz tin hodad narav, oñ am heh.

Iesu pi korav tinap

7 Tahan Iesu maot parun epat mañah, "Met rotap bol sipsipiholoz temer
demat haitokor rezahan hez añoh-okooroz zut ne ev hez. 8 Met garos
paru honep honep emat, 'Ne Godihö nemeehan emohop ev,' pot haoh-
pori moreg haohari ok, oñ añarab nem bol sipsipiholoz zut hehari ñetï
parum haohavon hat navet. 9 Ma bol sipsipiholoz haitok zisiz zut ne hez,
povoz añarab tairari neetihar emapanen haitokor meteeman lokapanez
pori ne paru Godizari bavatat meñeman nem roketak tinam sat em
tohopan. 10 Met garos emat moreg haoh-pori paru añarab moreg metat
menat bahorï batohopanez hat emat añoohari ok, oñ ne ari añarab pohao
tinaharam hepekez hat erohop ev.

11-13 Met monis bapanez homet tairap bol sipsipiholoz korav ravat
hepanez pop pi parumaz zakep natotü, oñ zum nenao bapanez hat korav
ravat hepan. Tapanen korav pop had ñai nap bol sipsipihol menovai
emapanen pi barezat sapanen bol pori had ñaipuz hat ñaihet tat rapat
mainor pain ravat barezat sapan. Oñ ne bol sipsipiholoz korav tinap
barezat nasotü, oñ nem bol pori tin hepanez homet am korav tin heman
men noñomapan. 14-15 Met rotap ne bol sipsipiholoz korav tinap ev. Met
ne nem Papapuz hodad hezan pi nemaz hodad hezavoz zut ne nem bol
sipsipiholoz hodad hezan paru nemaz amun hodad ravat hez, povoz ne
parumaz zakep tat heman ur noñomapanez hapanen ne kaev naravotü.
16 Met nem bol sipsip mod nari amun pataek hepanez porin as haoman
nem ñevon hatevetet emapan. Tapanen nem bol modarinañ bahoneo
batoman paru togü honet ravat hepanen ne parumaz korav nenap ravat
hem. 17 Met ne, Paru rekot ur noñomapan, pot homeamohovoz nem Papap
nemaz zait tat loporï ahoam nanat hez. Met ne pot ur noñomapanen maot
birirï ravom. 18 Met ur noñomapanez pov parum homevokam natotü, oñ
nemauhö gu haomanahoh rekot paru ne ur noñomapan. Pot tomazao nem
Papap neen hanañahan ne hodad hakez."

19 Pot hahan Zuda aban ahö hatevetet heh-pori nari main nari main
ravat het homeohapuh 20 ahovokarohö pot hah, "Met pi pitup menat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezan rumurat het akat hamahag, dari ev hekan pi ñetï mod akat nao
hapanen hatevetek hezag, sak." 21 Pot hahan mod narihö epat hah, "Evo,
pitup menat hez-napuhö akapuz hamah-akavoz zut nao nakaotü, ma aban
etañ kut tat hez-nariz etañ amun batin navatotü, povoz pi pitup menat
hez-bonop ak." Pot paru main main ravat haoh.

Iesuz hahavoz kaev ravah

22 Met tokat zei posik tamar ahov tooh-porah Zudaholoz toohat Godiz
tup ahomak batam bahorï batahan maot batin batat haitokor tezah-povoz
homet biñ ravat gipiz bareñooh-aliz pos totoi ravah. 23 Tahan Iesu tup
pomakez romevok zei kar demahan heh-nasiz abatao Solomon mañooh-
poek het sat em toohan 24 Zuda aban ahori emat pim okat epat rouvat
epat piin at mañah, "Met nim kapot ba iz batat hameñiek, tairarah ba
ou batat dein añekë? Met ni Kristo, God eñizekez au nañahan heñip, ma
patap? Ni dein bar añeken hatevetek."

25 Pot mañahan Iesu ñetï hañiv parun epat mañah, "Met ne arin
haañohon hat havetet barotap navat. Met nem Papapuz kezavonañ
tamoh-gog map poñin ari haeteamegin nem kapot tin ou haravamah,
26 oñ ari nem bol sipsipiholoz zut bon, povoz gog tamoh-poñin etet,
'Rotap pi Godihö darimaz hat meehan erahap ak,' pot nemaz nak. 27 Met
nem bol sipsip poriz ne hodad hakez, met paru amun nemaz hodad
hakezaek, ne parumaz as hamohon nem ñevon hatevetet zuam nenañ
honeo emamah. 28 Tamahan paru pohao tin het hepanez nem marasik bat
meñeamohoek paru ñomat horï naravotü, ma rekot mod napuhö nehanañ
beri haz navotü. 29 Met nem Pap bol sipsip poriz au nañah-pop pi mapori
ritou metat ahop ravat hez, povoz paru pim marasik havat hezaek mod
pat napuhö rekot paru beri haz navotü. 30 Met ner nem Papap deip hodad
honevonañ hez."

31 Pot Iesu hahan Zuda pori maot heleñ bat pi ur ñomapanez tahan,
32 Iesu parun epat mañah, "Met ne arim ñaravatak tohomaz nem
Papapuhö nañah-tin poñ mapoam hatoh, oñ horï tairao ne tohon ari
homegin horï ravahan hel okoñ bat ne nourepekez tameg?" 33 Pot hahan
paru aban pori epat hah, "Evo, nim gog tooñ-poñiz homet hel epeñ dei
bat nourakaz ev teg bon, oñ ni aban betezapuhoam, 'Godinañ deip hodad
honevonañ hez,' pot ni hat Godiz abatao batiu tiu bateñ, povoz dei hel
epeñ bat ni ur noñomakaz ev tameg."

34 Pot paru hahan Iesu maot epat mañah, "Met batam arim ñetï kateñ
menahan hez-tep potak ñetï nao epat menahan hez, Met God Zuda
ahorin pot mañah, 'Ari nem zutari hez.' 35 Met pi pot mañah-pori mamog
pim ñetiv hatevetet modarin mañovai emohopanez mañah, povoz 'Nem
zutari ari hez,' pot mañah. Met dari hodad, Godiz ñetï menahan hez-
pov moregao bon, oñ rotap ok menahan hez. 36 Met batam pot menahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezavoz homet epat bar añoman ari hatevetei, met nem Pap tapupuhö
ne ba ou navatat nemeehan ham eparah erohop eveg, tairaiz ne Godiz
rop pot añamohoek ari, 'Ni Godiz abatao batiu tiu batameñ,' pot neen
nañameg? 37Evo, met ne nem Papapuz kezavonañ gog tamoh-poñ natatin
ari nem añamoh-poñiz hatevetet barotap navat tegin tin ravah nak. 38Oñ
rotap nem Papapuz kezavonañ gog poñir kañ tamohoek ari rekot etet
nem ev erohovoz kapotaz tin hodad ravat nemaz epat hag narab, 'Rotap
pim Papap pinañ honeo hez, povoz kez okoñ tamah.' Pot hagitin tin ravah
narab. Oñ ari nem gog tamoh-poñin etet nem kapotaz tin hodad narav
het nem añamohovoz kaev ravat kos rez nanat hez." 39Pot mañahan paru
maot Iesu bat memerizapan hat tahan pi paru betet kilam iz ravat sah.
40Met pi zei pot betet sohot maot Zodan iverï ñarat Zoan garos het
añarab ivoh memeohaek sat heh. 41Met poek sat hehan añarab ahovokaro
emat Iesun etehapuh paru pot hah, "Met Zoan ev heharah gog pim
tamah-akañiz zut nao nat, oñ pi aban akapuz tohopanezavoz hat ñetï
rotapuv darin bar añoohan hateveteog," pot hah. 42Met paru añarab poek
het pot haoh-porizaro pimaz homeo badae batah.

Lasarus ñomah-ñetiv

11 1Met Betani zeitak aban nap heh, pim abatao Lasarus, met
pim teteñariv Mariar Mata poñarivinañ paru honeo zei potak
hehapuh narah aban pop lamao tat oraeh. 2Met Lasarus popuz tetep
Maria pop pi narah uer ulagï tinavonañao darim Amipuz eñañik
baozourahapuh pim gag tae tovetanañ maot baolahap ok. 3Met poek
paru hehapuh Lasarus lamao tat oraehan teteñarivihö Iesu bavizapanez
nap asiv meehan sat piin epat mañah, "Erom ae, nim aban zait tat
hez-pop lam ahov tat hez." 4Pot mañahan Iesu hatevetet epat mañah,
"Met rekot lam okovohö pi ba nañomotü, oñ pim lam tat hezavoz kapot
ev añomaz toh. God nem Papapur ne pim rop deipim kezao piih ou
ravapanen añarab etepanez hat pi lam okov tat ok hez."
5Met Iesu Matar saupur bosipuz zait tat heh, 6oñ Lasarus lamao
tat heh-ñetiv emat hahan pi hatevetet zuam zei potakaz nas, oñ am
aliz houlosikaro pi poekam heh. 7Tat pim mañairooh-abanarin epat
mañah, "Dari petev maot Zudia zeisik sak." 8Pot Iesuhö parun mañahan
hatevetet piin epat mañah, "Añairameñip ae, garos dari tapuek hegin
Zuda aban ahori heleñinañ ni ur noñomapanez toohan emegiek okeg,
tairaiz ni maot dari poek sakaz hameñ?" 9Pot mañahan pim tovai sohot
tokat tapanezavoz homet pi ñetï epov parun mañah, "Met petev gitap
mañamahaek aban tairap alizavok tin etet sohopanez pop pi nañodotü,
10oñ gitap bañodapanen tairap kuturutak sohopanez pop pi rekot et narë
tapanepuh ñodat horï ravapan. Povoz petev gitap mañat hez-eparah nem
gogot am tohomaz zait toh."

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Pot parun mañat maot epat mañah, “Met darim modap Lasarus
pop au unun orat hezaek petev dari sat ne pi bazagerï metom.”
12-13 Pot mañahan paru, Pi rotap orat hezavoz ev añah, pot homet piin
epat mañah, “Deim Amip ae, met pi tin au unun ok orat hezag, tin
ravapanezap ok.” Pot mañah, oñ Iesu Lasarus hañomah, pot homet parun
mañah, 14 povoz paruhö pin, “Lasarus tin ravapan,” pot mañahavoz
homet Iesu ba ou batat parun ourah epat mañah, “Met Lasarus
hañomahapuz ne ev arin añamoh. 15 Povoz met dari sat nem gogot toman
ari etet nemaz map homeo badae batat hepekez homet ne hotoh ev hezan
tin tat pi ok ñomah, pot homeamoh. Povoz pi ñomat oraezaekaz petev
dari sak.” 16 Pot mañahan paru sohot parum aban mod nap Tomas pim
abat modao Didimas mañooh-popuhö pim aban modarin epat mañah,
“Met dari petev pinañ honeo sookan darim añairamahap ur ñomapan,
povoz dari amun honeo ur oñomapan.” Pot pi hah.

Dari maot bal hat biririï hekaz kapot

17 Pot mañahan paru soohapuh Iesu Betani zeitaz totoi honoohan
napuhö epat mañah, “Met pi hañomahan hel belavok bizegin oraezan
alizañ 4 bon hatah.” 18 Met Betani zei pot Zerusalem zeitaz totoi 3
kilomitaz zut heh, 19 povoz Zuda añarab parum kapotakari Lasarus
ñomah-ñetiv hatevetet poekanañ Betani zeitak Matar Maria parupim
bosipuz zakep tat hehaek paru mod pori emat utuv meñizat toutat heh.
20 Tahan Iesu emat zei potaz totoi hareohan Mata Iesu emooh-ñetiv
hatevetehapuh Maria modarinañ zeimakeh hehan pi berevat sat nonoroh
Iesu emoohaek bavizah. 21 Tat epat Iesun mañah, “Nem Amip ae, met pi
lamao tat oraeharah ni zuam ev emeñitin pi nañom tah narab, 22 oñ ne
nimaz hodad, petev God ni neñizapanez mañekë, povoz pi am rekot ni
neñizapan.” 23 Pot mañahan Iesu ñetï hañiv piin epat mañah, “Eñarim,
nim bosip maot bal hapan.” 24 Pot mañahan Mata epat hah, “Ne hodad,
tokat aliz metesik dari añarab mapori maot bal hakaz hahan hez-porah
pi bal hapanez ok hameñ.” 25 Pot hahan Iesu maot mod epov mañah,
“Met ari añarab ñomat maot bal hat biririï poh hepekez kapot nemautï
hez. Povoz tairap ev hamarah het nemaz homeo badae batat hepanez
pop pi ñomapanepuh horï naravotü, 26 oñ pop am pohao tin het hepan.
Met nem nañamoh-epovoz ni barotap batat heza? Ma unun hez?” 27 Pot at
mañahan Mata epat hah, “Nem Amip, ni Godiz rop, ni Kristo dei eñizekez
au hahan heñip ok, pot ne nimaz homet barotap batat hez,” pot mañah.

Iesu Lasarusiz iñ hah-ñetiv

28 Pot Iesun mañat Mata maot zeimakeh sat lokahapuh pim saupun
hat kapotak kilam epat mañah, “Eñarim ae, darim añairamahap haemat
kotiev het ni sekez hahan ne ev emoh.” 29-30 Pot sat saupun mañah-porah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu zeitaz bin binivok Mata emat pi bavizah-poekam hehan Maria
berevat zuam pi bavizapanez hat sah. 31 Tahan Zuda mod paru pinañ
honeo meñizat ab utuv toutat heh-pori epat hah, “Kar, petï pi bosip basat
bizegin hezaek sat iñ hapanez ok sah batah.” Pot hat paru berevat pim
tokat sah.
32 Tahan Maria Iesu hehaek sat piin etet pim irih rariñ rez bareñat epat
mañah, “Nem Amip, met pi lamao tat oraeharah ni zuam ev emeñitin pi
nañom tah narab.” 33 Pot pi iñ haovai mañah, met pinañ honeo emah-pori
amun iñ haohan Iesu etet pim loporih honoñai tat et havë havë tahapuh
34 parun epat at mañah, “Ari taekev pi basat bizeg?” Pot mañahan paru
epat mañah, “Deim ahop, emeken dari sat niin nañairak.” 35 Pot mañat
paru soohapuh Iesu amun iñ haovai sooh. 36 Tahan Zuda paru honeo
sohot iñ haovai sooh-pori piin etet epat hah, “Ae ari etei, rotap pi ñomah-
popuz zait tat heh, povoz homet ok iñ haovai samah.” 37 Pot hahan narihö
epat hah, “Met aban etañ kut tat heh-nap batin batahap akeg, pi emat
aban okop lamao tat heharah amun baviriri batah narab, oñ bonaiz pi am
hehan ñomahanahoh emat iñ haovai samah?” Pot paru hah.

Lasarus maot baval hah

38 Met paru sohot Lasarus kohat hel belavok bizat hel modao torop
metahan hehaek sa berevahapuh Iesu maot loporih ahoam honoñai tah.
39 Tahapuh pi parun epat mañah, “Hel ahö epov bavetei.” Pot mañahan
Mata aban ñomah-popuz tetep piin epat mañah, “Nem ahop tin hañ,
oñ pi bizegin hehan alizañ 4 bon tahan pi ulagï horiv hatah, povoz
petï dari bavetet et narezotü.” 40 Pot hahan Iesu epat hah, “Rotap ni
nemaz homeo badae batekepuh Godiz kezavon etekë, pot niin gitahar
hanañohog, maot unun maneñi? Tat okat hañ.” 41-42 Pot mañovai paru
heleo bavetehan Iesu revah abaran etet het epat hah, “Apai, ne niin
nañamohon hateveteameñ-pov ne hodad, povoz nimaz ne biñ ravamoh,
oñ paru añarab ev hez-eperiz homet nimauhö ne nemeeñin ev er horoh-
pov paru barotap batapanez hat ev ourah niin nañoh.” 43 Pot hahapuh
Lasarusin maot ñeo ñarah epat mañah, “Lasarus ae, ni bal hat berevat
ev em.” 44 Pot hahan aban pop pim herisik dim giv toveñinañ bapotï urat
demahapuh pim gagavok giv mainoranañ el hatahan hehatam hehan bal
hat berevat emahan Iesu parun epat mañah, “Pi tin sapanez pim giv okoñ
maot bavilei.” Pot mañahan paru bavilah.

Iesu ur ñomapanez aban ahori hah
Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Ruka 22:1-2

45 Met pot tahan paru Zuda añarab Lasarusiz tetep Marianañ honeo
emooh-ahö povokaro Iesu aban pop baval hahan etet pimaz homeo badae
batah, 46 oñ paru mod nari maot borourat Zerusalem zeitak sat Parisi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

abanarin Iesuz tah-ñetï pov bar mañahan 47paru Parisi aban porir aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorihö Zuda kaunsor aban ahori em topourapanez as hahan emat topourahan epat mañah, “Met aban akap gog kezañ tamahag, dari tair tat pi bagaa batakan gog pim tamah-akañ maot natotü, oñ am betet hepan? 48Met pim gog kez akañ am tovai sohopan, povoz añarab mapori pimaz homeo badae batat pi parum aban amï ahop bavatat meñepanen hepan. Tapanen Roma ñai aban darimaz ahö ravat hez-pori epat hapan, ‘Met aban ahö akapunañ Zuda añarab maot ritou etat dari oruapanez akat tamah.’ Pot hat paru porihö kaev ravat Godiz tup ahö epamak ur edat dari Zuda mapori bahorï avatapan hez.”

49Met krismas pot haoh-povok aban anumaihol bareñ elat mañarooh-poriz ahö ravat heh-popuz abatao Kaiapas popuhö pim modarin epat mañah, “Met ari aban hodadeo bonori. 50Met ganö Roma ñai abanari dari Zuda mapori bahorï avatapan hezag, aban hameg-hon okop ur ñomapan, povozahoh pi añarabohö parum ahop bavatapanez hameg-okov ou naravotü, oñ bon tapan.” 51-52Met Kaiapas pop porah pi aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop ravat heh, povoz Godiz Pul Tinapuhö pi hodad pov manahan Iesu ur ñomapanen Zuda añarab meñizapanen tin ravapanez homet pot hah. Met Zuda añarab nenari bon, oñ Godiz ñarohol mainor pain ravat hehaek Iesu ur ñomapanen maot bal hat pi paru meñizapanen togü honet ravat tin hepanez Kaiapas pot hah. Met Kaiapas pim pot hahavoz kap potaz pi hodad nat, oñ Pul Tinapuhö hodadeo manahatam am hah.

53Met pot paru topourat hahaekanañ Iesu bat urapanez nonoroz mel tovai sooh. 54Povoz Iesu ourah Zuda zei posik sat em nat, oñ ham betez nonair nai bon naraz totoi zei nataz abatao Iprem mañooh-potak pim mañairooh-abanarinañ paru honeo sat heh.

55Tat poek hehan Zuda darimeri meñizahan tin hehavoz homet topouroog-pov[f] totoi ravahan añarab mapori parum toohat nap nim zei goeñ betet Zerusalem zei ahotak sat garos gog nao tohopanen parum horï tooh-poñ bon tapanenahoh tin ravat topourooh-povoz homet gipiz nohopanez hat emat gog pot tooh. 56Pot toohapuh Iesuz mel tovai sooh. Tat paru Godiz tup ahomakez temeraz kohat topourat epat nae nap mañah, “Met dari petev darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz nookaz ev topouramegiek pi emapane? Ma ari tair homeameg?” Pot parumam nae nap mañooh. 57Oñ aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir Parisi abanari epat parun garos hamañahan heh, “Met ni nap Iesu naek hepanen etekë, povoz zuam emat dein bar añeken bat memerizak.”

---

[f] **11:55** Pavar 55 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Uer tinao pim eñañik baozourah
Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9

12 1 Met alizañ 6 bon tapanen zeirevaizasik Zuda darimeri meñizahan
tin hehavoz homet anumair gipiz arö tat nakaz hahan heh-aliz
posik[g] Iesu maot Betani zeitak Lasarus hañomahan pimauhö baval hah-
potak sah. 2 Tahan pinañ honeo paru gipiz napanez bareñahaek paru mod
narinañ toutat hehan Matar añ modari gipiz pot tezooh. 3 Tahan Maria
monï ahosinañ uer ulagï tin nao pim abatao nad hameg-pov zum tat
bizahan oraehaek bat Iesuz eñañik ba ozourat pim gag tae tovetanañ olooh.
Pot toohan uer povoz ulagï tinao zei pomakeh map an pap manah. 4 Tahan
mañairooh-aban nap Zudas Iskeriot piuhö Iesu ñai abanarin mañairahan
bah-popuhö epat hah, 5 "Met pi uer okov bonaiz aban mod ahos 300 kina
bat hepanez nap manapanen monï pos pi manapanen bat añarab nonair
nai bonori manapan, oñ pi upaiam okat tat ba ozourat ur memelah."
6 Met Zudas pim pot hahavoz kapot epat hez, met pi nonair nai bonoriz
zakep tat rotap manapanez hah bon, oñ pi parum monis bavelooh-
kizov poñiz korav ravat het basat em tohot pi givogï monï nañ bovai
sooh, povoz pi homet pot hah. 7-8 Tahan Iesuhö epat mañah, "Erom,
pi tu ravapan hezag, ni tovai okat haotun. Met orah rezah ari añarab
nonair nai bonori meñizohopekezao arinañ hepan, oñ ne pohao heman
tin netohopekez bonop ev. Met ne ñomoman ba nevizapanez garos nem
herisik ueriv ur neelapanezavoz zut añ epop ev netah," pot mañah.

Lasarus amun ur ñomapanez hah

9 Met, "Iesu Betani zeitak hez," pot hahan paru Zuda añarab ahovokaro
hatevetehapuh poekaz hat emah. Met paru Iesu nenapun etepanez homet
emah bon, oñ Lasarus ñomahaekanañ Iesuhö maot baval hah-popun
amun paru etepanez hat emah. 10-11 Met paru Zuda narizaro Lasarus
baval hahavoz homet aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahori
betet Iesuzahar homeo badae batah, povoz aban ahö pori Lasarus amun
honeo ur ñomapanez ñetiv hah.

Iesu Zerusalem zeitak sah
Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Ruka 19:28-40

12 Pot hahan met zeirevai darimeri meñizahan tin hehavoz homet
topourapanez[h] emah-pori Iesu Zerusalem zeitak emapanez nonoroh
emooh-ñetiv hahan hatevetet bavizapanez hat, 13 elü marañ bareehapuh
bat sat het pi emoohan epat haoh,

---

[g] **12:1** Pavar 1 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañooh. [h] **12:12** Pavar 12 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Epopuz homet biñ haovai sohok.
Met pi Godiz abat ahovonañ emamahaek tin metohopan. Met pi
dari Israel añaraboz ahop ravat hez-epop Godihö tin metohopan."
Buk Song 118:25-26

14 Pot Iesuz biñ ravat haohan Iesu donki ro napuz revah toutat batam
Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hezat pi tovai emooh,
15 Met Saion[i] zeitakari ari ñaihet totunei. Met arim ahop pi donki
ropuz revah toutat arihaz ok emamahag, etei. *Sekaraia 9:9*
16 Met batam menahan hez-pot Iesu tahan pim mañairooh-abanari
pim tah-povoz kapotaz hodad narav, oñ am unun heh. Met tokat Iesu
ñomahaekanañ maot baval hahan biriri ravat abat ahovonañ ravah-
porahahoh paru epat homeh, Rotap Baiñetinavoz Tepatak darim ahopuz
tapanez menahan hezat Iesu tahan eteg.
17-18 Met Lasarus ñomahan bavizahan hehaek Iesu baval hahan eteh-
añarab pori ñetï pov haovai soohan añarab ahovokaro hateveteh,
povozahoh paru, "Iesu nonoroh emamah," pot hahan hatevetet sat Iesu
emoohaek bavizah. **19** Met pi nonoroh emoohaek añarab ahovokaro sat
bavizat emoohan Parisi abanari etet parumam nae nap epat mañah,
"Met dari pi bagaa navat hezan pi ritou etamahap ak emamahan añarab
maporizaro pimaz zait tat pinañ honeo paru emamahag, etei." Pot aban
ahö pori hah.

Grik nari Iesun etepanez hah

20 Met Zerusalem zei potak Zuda darimeri meñizahavoz homet
topourat[j] Godin biñ mañohopanez hat mapori emoohan Grik añarab pat
nari paru honeo emah. **21** Met emohot paru Iesuz mañairooh-aban nap
pim abatao Pilip popun etet ñetiv mañapanez hat pim totoi sah. Met Pilip
pop pi Galili zeisik Betsaida zei potakanañap. Met Grik pori Pilip hehaek
sat epat mañah, "Erom ae, met ni Iesu hezaekan añaireken dei piin
etekaz hat emeg."
22 Pot mañahan Pilip hatevetet sat Andurun mañat parup honeo sat
Iesun mañah. **23** Tahan Iesu parupin hañiv epat mañah, "Met Añaraboz
Nanepuz abat ahö ravapanezao totoi haravah. **24** Met rotap añoman ari
hatevetei, Met bul bi hon nas upai oraepanepuh pimauhoam berevat
uloñ navadotü, oñ aban nap bi ul pos bat hamarah ñedepanen pohao zañ
tat bon natotü, oñ ñeker berevat ahö ravat uloñ ahoam badapan. **25** Met
aban tairap ham eparah tovai pim herï nenas tin hepanez homet naketuz
pop pohao tin het hepan, oñ aban nap pim herï nenas tin hepanez homet
tovai sohopanez pop pi tin naketü, oñ horï ravapan. **26** Met tairap nem

---

[i] **12:15** Pavar 15 -Met Saion abat pov Zerusalem zei potaz abat modao ok.
[j] **12:20** Pavar 20 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gogot tovai emohopanez pop pi nem ñeo baval hat nem gog nenao tovai emohopan. Met pot tovai emohopanezap nem hemazaek nenañ honeo deip hekan nem Papapuhö pimaz biñ ravapanepuh tinaekaz piin au mañapan," pot mañah.

Iesu pim ñomapanezao mañah

27 Pot Iesu parun mañat pim ñomapanezao totoi ravah-povoz homet
maot añarab pinañ honeo heh-porin epat mañah, "Met petev nem loporï
ahoam honoman tat hez, povoz neohö nem Papapun tair mañom? 'Apai,
petev neeh netapanez tamah-epov niuhö bazei manekez zait toh,' pot
piin mañoma? Evo, taput neeh netapanen kakamao hatevetemaz piuhö
hat hanemeehan ne ev haeroh, povoz parum neeh netapanez tamah-
pov pi bazei manapanez ne namañotü." 28 Parun pot mañat maot pim
Papapun epat mañah, "Apai, paru horï epov ne netapanen nim kez tinao
ou ravapanen añarab etet nim abatao bat hel batapanez zait toh." Pot
hahan abarahanañ ñe nao epat hah, "Met ni gogot tovai emooñin nem
kezao ba ou havatoh, met ne maot tokat nem kezao ba ou batoman paru
añarab etet nem abatao bat hel batapan." 29 Pot hahan añarab ahovokaro
rouvat heh-pori ñe povon hatevetet narihö epat hah, "Guiras riri hah
batah." Pot hahan met mod narihö epat hah, "Evo, enzol nap piin ñetï
nao ok mañah." 30 Pot hahan Iesu parun maot epat mañah, "Met ne
hatevetemaz ñe akao hah bon, oñ ari tapü eperi hatevetepekezao ak hah.
31 Met God ari ham añaraboz tamegiñin etet an etapanezao totoi ravah,
ma petev Seten ham eparah arimaz ahop ravat hez-pop neohö mez horï
batomazao amun totoi haravah. 32 Met ne hamarahanañ balei nakat ba
navareñapanez porahanañ as hahoman añarab mapori nehaz emohopan."
33 Met pi pot hah-porah paru pim metat zirah ur ñomapanezao ba ou
batapan hat pi pot mañah.

34 Met Iesu pim ñomapanez pov ourah hahan añarab heh-pori hatevetet
piin epat mañah, "Met darim ñetï kateñ menahan hez-tep potak, Kristo
emat eñizapanez au hahan hez-pop pohao het nañomotü, pot menahan
hezaek ni Añaraboz Nanep balei nakat navareñapanez añeñ-okovoz kapot
tair? Ma ni mod tairapuz ok hameñ?" 35 Pot at mañahan Iesu maot ñetï
epov parun mañah, "Met ne alizavonañ tinavoz maup ev arinañ aviam
hem. Met kutur manapanen ganö ari nonoroz mel tat ñodepek hezag,
nem aliz tinavokaharam emat sohozei. 36 Met ne aliz tin povonañap
aviam ev het soman ari nemaz homeo badae batat nem alizavonañari
ravat hezei." Pot mañat Iesu parum etañik bon tat naekam sat heh.

Zudahol pimaz barotap navat heh

37 Met Iesu paru añaraboz ñaravatak gog ahö povor kao tovai emoh,
oñ paruhö piin etet epat nak, "Rotap pi Godihö meehan emahap akeg,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etei." Pot paru pimaz nak, oñ am heh. **38** Tahan batam propet aban nap Aisaia popuhö menahan hez-epovoz rotapuv ou ravah.

Nem Amip, nim ñetiv mañegin paru hatevetet barotap navat, ma
nim kezao ba ou bategin paru kapotaz tin hodad narav hez.
Aisaia 53:1

39 Met Aisaia ñetï modao amun epat menahan hezaek paru pim ñetivon hatevetet barotap batapanez bapap tat heh,

40 God parum etañ bakut tat parum hodadeo memerizahan hez.
"Met parum etañinañ etet hodad tapan hezavoz,
ma parum horiv betet nemaz homepanen batin batom hezavoz pot
metoh," pot pi hah. *Aisaia 6:10*

41 Met Iesu hamarah naem heharah pi revah ahö ravat kezavonañ hehan Aisaia piin eteh, povoz ñetï epov menahan hezaek ev.

42 Met paru Zuda aban ahori Iesu kos rez manahan paruhanañ nari kilam pimaz parum loporizaroh homeo badae batah, oñ paru pori Parisi abanarihö hatevetet paru Zuda poriz topour zeiñikanañ ba iñidoh batapanen paru nalok hepan hezavoz homet paru pimaz homeo badae batah-pov ourah bar nak hehapuh, **43** paru Iesuz ourah hapanen God parumaz biñ ravapanez povoz homet nakez, oñ aban modari ganö parumaz kaev ravapan hez, pot homet parum kil homeoh-pov ourah bar nak.

Kaev ravapanezari hañiv bapan

44 Met Iesu ñeo ñarah epat hah, "Kar, met tairap nemaz homeo badae batat hepanez pop pi ne nenapuz homeo badae batapan bon, oñ pi nem Pap ne nemeehan eroh-popuz amun homeo badae batapanezap ok. **45** Met tairap nemaz hodad tat hepanez pop pi ne nemeehan eroh-popuz amun hodad tapanezap ok. **46** Met ne ari ham añarab kuturutak hezan aliz tinao anomaz ev arim ñaravatak eroh, povoz ari tairari nemaz homeo badae batat hepekezari ari modariz kuturutak het samahavoz zut maot nasotü. **47-48** Met ne ari añarab an etat hañ horiv anomaz ev hamarah naer, oñ ne ari horï tovai emamegiek maot nemeri ba avatom hat ev eroh, povoz ari tairari nem ñetiv hatevetet baval nak het ñetï povoz kaev ravat kos rez manepekez pori neohö hañiv bepekez arin naañotü, oñ hañiv bepekez aliz posik nem ñetï añovai emamoh-epeñihö am het ari hatevetet kaev ravat hepekezariz horiv ba ou batapanen hañiv bepek. **49** Met tairaiz ba ou batapan, pot arin añamoh hometunei, oñ ne nem homevokam naañ, oñ nem Pap ne nemeehan eroh-pop pim ñetï tinañ arin añohomaz bar nañahaek haovai emamoh. **50** Met ne hodad, pim ñetï añamoh-epeñihö ari añaraboz pohao tin het hepekezao ba ou batamah, povoz nem Papapuhö añohomaz nañooh-nen potahar arin ev añamoh." Pot parun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu mañairoohariz eñañ ivoh meveteh

13 1 Met darimeri meñizahan tin hehavoz homet anumair gipiz itir
arö tat nohopanez[k] aliz hones ravahan Iesu pot homeh, Ham epar
betet nem Papapuhaz somazao totoi ravah. Pot homet ham añarab pim
ñetiv hatevetet pimeri ravah-poriz orah rezah zakep tat map loporï paru
manat het tovai emooh-pov pi am tooh.
2 Met Setenihö Zudas Saimon Iskeriotiz ropuz loporih Iesu ñai abanarin
mañairapanen bapanez hodadeo hamanah. Tahan hapanezai ravahan
Iesur pim mañairooh-abanari gipiz nohot heh. 3 Met nohot hehapuh Iesu
pot homeh, Met ne Godinañ honeo hehoekanañ eroh-porah nem Papap
ne nonair nai mapotuz korav ravat hemaz pim kez ahov ne hananahan
bat haerat ev hehoek, petev ne maot pi tapupuhaz somaz ev toh. 4 Pot
pi homehapuh Iesu bal hat pim dim revahap tez biit taur tover bat pim
pavarah barahan taur por okoh pim eñañik sat heh. 5 Tahan pi ivov
suasik ozour biit kapot tat pim mañairooh-abanariz eñ kokoñir zagivañik
ivoh mevetet taur tovë poraz teteranañ sos ba moolooh.
6 Met pot tooh-pov paru Zuda aban ahoriz asit metamahariz tamahavoz
zut pi metovai emat Saimon Pitaz totoi harehan epat mañah, “Nem Amip
ae, niuhö nem eñañik ivoh nevetekezavoz ne kaev.” 7 Pot hahan Iesu
hañiv epat piin mañah, “Met nem tamoh-epovoz kapot petev ne niin bar
nanañ, povoz ni ok hodad nat, oñ gitahahoh ari maporin bar añoman
hodad tepek.” 8 Pot hahan Pita maot epat mañah, “Evo, met ni aban ahö
tinapuhoam ne betezapuz eñañik ivoh nanevetetü.” Pot hahan Iesu hañiv
maot piin epat mañah, “Met ne nim eñañik ivoh nanevet tom, povoz ni
nenañ honeo naketü, oñ ne ni ivoh nevetem, povozahoh nenañ honeo
deip hepain.” 9 Pot mañahan Saimon Pita hatevetet epat mañah, “Povoz
nem Amip, ni nem eñ nenañiam ivoh nanevetetü, oñ nem marañir gagaih
map honeo ivoh nevetekez zait toh.” 10 Pot mañahan Iesu epat maot
mañah, “Met aban tairap pim heris ivoh hañodat tin hepanezap neohö
maot ivov namevetetü, oñ pim eñ nenañ ivoh mevetem. Met ari mapori
ivoh hañodat tin haravat hez, oñ aban hon nenap pim horivonañ am hez.”
11 Met ñai abanarin popuhö mañairapanen pi bapanez hah-popuz hodad
hakeh, povoz pi pot parun mañah.
12 Met pot pi metat garë hahapuh ivoh mevetepanez pim dimip tez
bizahan oraehaek bat maot meet toutah. Tat pi parun epat mañah, “Met
petï ari nem petev etoh-okovoz kapot tin hodad narav, povoz bar añom.
13 Met ari neen, Añairameñip, ma Amip, pot nañameg, met rotap ne
tapup ev, povoz ari tin ok neen nañameg. 14 Oñ ne arim ahop aban ahoriz
as roholoz metamahat ne arim as rop ravat arim eñañ ivoh eveteohö-

---

[k] **13:1** Pavar 1 -Met pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epovoz zut ari arim modariz asit am metovai sohozei. 15 Met ne arim
tohopekezat ok haañairoh, povoz ari amun nem petev etohon eteg-epovoz
zut añaraboh metovai sohozei. 16 Met rotap ne arin epat añom, gog aban
napuhö pim aban koravop ritou metat ba irih navatotü, ma aban ahö nap
pim gogotak meepanen sohopanez aban popuhö rekot pim ahö pop ritou
nametotü. 17 Met arin añoh-epataharam metovai sohopek, povoz ari biñ
ravat tin hepek.

18 Met nemauhö ba ou avatohon ari tin hez-eperiz ne hodad, oñ ne
ari map eperiz homet ñetï epov arin añamoh bon, oñ arim ñaravatak
hon nap petï horivonañap ok hez. Met Baiñetinavoz Tepatak rotap pim
netapanezavoz epat menahan hez, Met aban nap nenañ deip honeo gipiz
neg-pop nemaz kaev ravat kos rez nanapan. Met pot menahan hezavoz
rotapuv ev ou ravapanez tah. 19 Met povoz rotapuv ou narav hezanam
petev ne arin bar añamoh-epov tokat ou ravapanen ari etet nemaz pot
hapek, 'Rotap pi dari bonorahanañ pohao het am hezap ok.' 20 Met rotap
ne arin maot epat añoman hatevetei, met nem gog aban nap meeman
sapanezaek tairap pimaz biñ ravat tin metohopanez pop ne ok amun tin
hanetohopanezavoz zut ravat hepan. Ma ne tin netohopanez pop nem Pap
ne nemeehan eroh-pop amun tin ok metohopan." Pot parun mañah.

Zudas Iesu horï metapanez mañah

Matiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Ruka 22:21-23

21 Met Iesu pot mañat pim loporih honoñai ahov tahapuh epat parun
bar mañah, "Rotap ari eperihanañ ni nap ne navapanezarin mañairekë."
22 Pot hahan pim mañairooh-abanari kut tahapuh et nae nap tat pot
homeh, Met tairapuhö metapanezavoz pi ok añamah batah? 23 Pot
homehapuh met Iesuz ahoam zait tat heh-pop pim totoi toutat hehaek,
24 Saimon Pitahö pim gagainañ piin zu metat pot mañah, "Met, 'Tairapuz
metapanezavoz homet okat hamah,' pov darin bar añapanen hatevetekag
ni piin at mañ."

25 Pot homet piin zu metahan pi Iesuz totoi harë ravat epat at mañah,
"Nem Amip ae, tairapuz netapanezavoz homet okat añeñ?" 26 Pot
mañahan Iesu epat mañah, "Met ne berë epat bat ev suasik iv urü oraez-
epovok barizat manoman bat napanez popuz netapanezat ok añoh."
Pot haovai terï taputanañ pi beret bat iv uruvok barizat Zudas, Saimon
Iskeriotiz rop, manahan bat nah. 27 Met beret manahan bat novaiam
Setenihö Zudasiz loporih map lokat an pap manahan Iesu etet piin epat
mañah, "Met nim ne netekez homeameñ-okov petev berevat sat zuam
ta." 28 Pot mañahan modari piin pot mañahavoz kapotaz hodad narav,
29 oñ Zudas pi parum monï kizoveñiz korav hehavoz homet paru nari
pot homeh, Kar, pi petï sat deim tairavoz homet ev topouregivoz gipiz
modatü zum tapanez ak mañamaha? Ma sat monï nas moniñ bonori

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manapanez mañamah? Pot paru homeh. 30 Met Zudas berë pot nat bon
tovaiam bal hat berevat zuam sah-porah kutur haravahanam am sah.

Iesuz kap mageitaz mañah

31-32 Pot piin mañahan Zudas berevat hasahan Iesu parun maot epat
mañah, “Met Godiz kezao ne Añaraboz Naneputï berevapanezao petev
haravahaek añarab neen etet Godiz abatao bat hel batapan. Met rotap
pim kezao hananapanez hahan hezavoz homet pi ne bagaa nanavatotü,
oñ zuam nanat nem abatao bat hel batapan. 33 Met nemeri, ne arinañ
honeo ev aviam het som. Toman ari nemaz mel tepek, oñ paru Zuda
aban arim ahorin mañooh-taput ne maot arin epat añom, Petev nem
somazaek ari rekot naemotü. 34 Povoz ne arim ñetï katë magei tin epovok
tohopekezat epat añoman ari hatevetei. Met ne arimaz zakep tat loporï
anat masak etamohovoz zut arim loporizaro nae nap manat masak
metohozei. 35 Met ari pot tovai sohopeken modari arin etet arimaz epat
hahopan, ‘Rotap paru Iesunañ honeo samahari ok.’ ” Pot Iesu parun
mañah.

Pitahö Iesuz bavai hapanezat mañah

Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Ruka 22:31-34

36 Pot mañahan Saimon Pita at mañah, “Met nem Amip, dei evetet taek
sekez ok hameñ?” Pot mañahan Iesu epat hah, “Petev nem somazaek ni
rekot naemotü, oñ tokat emekë.” 37 Pot mañahan Saimon Pita maot epat
mañah, “Nem Amip ae, tairaiz petev sekezaek ne rekot naemotuz hameñ?
Met rotap ni ur noñomapanez hapan, povoz rekot ne amun navat deip
honeo ur oñomapan.” 38 Pot hahan Iesu epat mañah, “Rotap ni nenañ
honeo ñomek, pot ok hañ, oñ rotapuam ne niin epat nañom, Kutur epatak
id hohor bizap ñeo nakam hepanen paru nemaz niin at nañapanen ni
navokaro nao, ‘Evo, ne pimaz hodad nat,’ pot nemaz bavai mañekë,” pot
mañah.

Iesu Papapuhaz nonor hez

14 1 Met Iesu Pitan pot mañat maot parun epat mañah, “Met arim
loporizaroh ñaihet tat homeme totunei, oñ Godiz homeo badae
batat nemaz amun homeo badae batat hezei. 2 Met nem Papapuz zei
hez-posik zeiñ ahoam hezaek ne sat arim emat hepekez zei giruñ ba
oñ batom. Met zei poñ bonotin ne ñetï epov arin naañ toh narab. 3 Met
ne garos sat arim zei hepekez poñ ba oñ batomapuhoh maot erat ari
ba evizoman dari honeo helakapuh poek hek. 4 Met nem sat hemazaek
emepekez non pooroz ari hodad hakez.” 5 Pot mañahan aban Tomas
popuhö piin epat at mañah, “Nem Amip tin hañ, oñ nim sat hekez
hameñ-poekaz dei unun, povoz tairaiz dei poek emakaz nonoroz ari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hodad hakez, pot añeñ?" 6 Pot mañahan Iesu piin hañiv epat mañah, "Met ne arim emepekezavoz nonoroz maup ev, ma ne amun ñetï tin rotapuv hodad tohopekezavoz ma pohao tin het hepekezavoz nonoroz maup ne ev. Met ne nenap ev añamoh-map epotuz maup ev, povoz añarab tairari nehanañ non pataoroh sohopanez pori nem Papap hezaek rekot paru emat naverevotü. 7 Met ari nemaz tin hodad hez, povoz nem Papapuz amun tin hodad tovaizahoh sohopek. Met rotap ari piin et hareg."

8 Pot mañahan aban mod nap Pilip popuhö pat, "Nem Amip, ni darim Pap añameñ-okopun añaireken dei etet pimaz hodad ravak." 9 Pot hahan Iesu epat mañah, "Met Pilip ae, ne arinañ honeo houloam ev hehon tairaiz nem kapotaz ni tin hodad nat? Met nem Papap deip honeo hez, povoz neen et hareeg-eperi nem Papapun amun ok et haeteg. Povoz mod tairapun añairoman ari etepekez okat hañ? 10 Met nem Pap tapupunañ ne hezan pi nenañ honeo deip hez-pov petï Pilip ni barotap navat het okat nañeñ. Met nem añovai emamoh-epeñiz ne ev het nem homevokam añamoh bon, oñ nem Pap nenañ honeo het gogot tamahapuhö badede nañamah-poñ ev arin añovai emamoh. 11 Met ne nem Papapunañ honeo hezan pi nenañ honeo hez-pot haañohoek ari hatevetet barotap batat hepekez zait toh, oñ ari am basat em tat kut hepek, povoz red poñir kañ toohon eteog-poñiz homet epat hapek, 'Rotap paru Papap honeo hez.' 12 Met red poñir kañ toohon haeteog-poñiz homet rotap tohopekezat epat añom, Ari tairari nemaz homeo badae batat hepekez pori red poñir kañ amun tohopek. Met ne ham epar betet nem Papapuhaz som, povoz ne ev aviam gogot toh, oñ ari red ahö poñir kañ am tovai sohot nem tamoh-epeñ ritou netat ahoam tohopek. 13 Met ari nem abatao tin bahorë hat het tairao tohopeken eñizohomaz neen nañohopeken ne rekot hatevetet ari eñizohom. Met pot tohoman añarab etet nem Papapuz abatao bat hel batohopan. 14 Met ari nem abatao tin bahorë hat het tairavoz ne eñizohomaz hat nañohopek, povoz ne hatevetemaz taput tat rekot ari eñizohom," pot mañah.

Pul Tinap meepanez mañah

15 Pot mañat maot epat mañooh, "Met nemaz zait tat arim loporizaro nehar nanat hepek, povoz nem ñetï katë añamoh-map epeñ tin baval hat tovai sohopek. 16-17 Pot tohopeken nem Papapun mañohoman pim Pul Tinap orah rezah ari eñizohot ñetï rotapuvohar añohopanez pop meepanen erat arinañ pohao het hepan. Tapanen ham añarab Godiz tin hodad nat hepanez porinañ pi rekot naketü, ma paru pori amun pimaz hodad naravotü, oñ ari tairari nemaz homet hepekez poriz loporizaroh hepanen ari pimaz tin hodad tohopek.

18 Met ñaro ononam gag beteamahan hez-poriz zut arim main hepek hezag, ne rekot ari naevetetü, oñ ne maot emat arinañ am hem. 19 Met ne ev aviam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

het soman ham añarab betez het Godiz tin hodad nat hezari maot neen et nanerezotü, oñ ari nenari neen et nereepek. Tat ne tin biririam het hemazavoz zut ari amun pohao biriri het tin hepek. 20 Met ne pot tomaz porah ari nemaz epat hodad ravepek, Pi pim Papapunañ honeo hezan dari pinañ honeo ev hez, pot ari hodad ravepek. 21 Met ari tairari nem ñetï kateñ hatevetet baval hat tovai emohopekez pori nemaz zait tat hepekezari ok. Met nemaz zait tat hepekez poriz nem Papap amun arimaz zait tat hepan. Ma ne amun arimaz zait tat nemauz hezhez tinao arin añairovai sohoman nemaz tin hodad ravovai sohopek."

22 Pot hahan Zudas Iskeriotiz apetop Zudas modapuhö piin at mañah, "Nem Amip, ni hezhez tinao dein añairovai sooken dei hodad tovai sohokaz rotap ok añameñ, oñ kar tairaiz ham añarab betez het Godiz hodad nat hepanez porin nim hezhez tin pov namañairotü?" 23 Pot at mañahan Iesu piin ñetï hañ epov mañahao ev, "Met nemaz zait tapanez pori nem ñetï kateñ baval hat tin tovai sohopanen nem Papapunañ deip honeo parumaz zait tat emat parunañ honeo hek. 24 Oñ nemaz zait nat hepanez pori nem ñetï kateñ baval nakaotü, povoz nem hezhez tinao parun namañairotü. Met ev añamohon ari hateveteameg-epov nem naekanañ bat emoh-ñetiv ev añamoh bon, oñ nem Pap ne nemeehan erohopuz ñetiv nañamahat arin ev añamoh.

25 Met ne ev arinañ hez-eparah ari tin hodad tepekez ñetï epov ev añamoh nanë. 26 Met nem Papap pim Pul Tinap meepanen erat nem hez-epat arinañ honeo het eñizohopan. Tat nonair nai añairat ev añamoh-epeñiz ari unun manohopek hezavoz piuhö maot bahodad avatohopan.

27 Met ganö ari ñaihet tepek hezavoz nem lop tinarinañ biñ ravat hez-potaharam ari amun hepekez ne zait toh. Met paru Godiz tin hodad nat hez-pori lop tinarizaronañ hez-pov zuam bon tamah, oñ ari nemaz lop tinarinañ ravat hepekez añamoh-epov zuam bon natotü, povoz arim loporizaroh ñaihet tat homeme totunei. 28 Met ne arin epat haañohon ari hat haveteg, 'Met ne ari evetet somapuh tokat maot arih erom.' Pot haañohoek ari nemaz tin zait tat loporizaro nanat hegitin nem Papaputï somaz hahon ari hatevetegipuh biñ raveg narab. 29 Met petev ari pot nat hezan ne arin añamoh, oñ tokat pov ou ravapanen ari etet, 'Auma, rotap añoohat ev ou ravahan eteg,' pot ari hapek. 30 Met añarab hamarah nonair nai mapotuz zaitivoz berevamahat tovai samah-poriz ahopuhö ne horï netapanez pov ev totoi haravah, povoz arinañ aviam ev het ñetiv añohom. Met piuhö nem ahop ravat ne ritou netapanez tamah, oñ pot pi tamahaek petï rekot bon, 31 oñ neohö nem Papapuz zait tat het neen nañamah-nen pot tovai samoh-povohar ou ravapanen añarab etet hodad ravohopan. Povoz ari bal hapeken dari epekanañ berevat sak." Iesu pot parun mañah.

Iesu bi tinarepez zut hez

15 1 Pot mañahan paru poekanañ sovai Iesu maot parun epat mañah, "Met ne bi uloñinañ tin narepez zutap ev, met nem Papap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bi porepez koravop ok. 2 Met ari nenañ honeo hezari bi porepez marañiz
zut ravat hezaek mar tairañ uloñ tin navad hez-poñ korav hez-popuhö
el beteamah. Tat bi mar tairañ uloñ tin badamah-poñ tinam bapai
tamahan bi mar poñik ul badamah-poñ ahö ravamah. 3 Met ari nem ñetiv
añoohon hatevetet baval hat hezaek bi mar uloñ tin badamah, pot añoh-
okoñiz zut ari hez. 4 Met bi kapotanañ honeo marañ hepan, povoz uloñ
tin badohopan, oñ mar poñ napuhö elapanen main ravat hepan, povoz
mar poñik uloñ navadotü, povoz zut ari ne nevetet nehanañ main ravat
hepeken arih tinao ou naravotü. Met bi kapot pim marañinañ honeo
hezavoz zut ari nenañ honeo hepeken ne arinañ honeo hemazaek bi
marañik ul tinañ badamahavoz zut arim tinao ou ravohopan.

5 Met ne bi kapotaz zut hezan ari bi marañiz zut hez. Met ni tairap nenañ
deip honeo hepainez pop ul tinañ badamahavoz zut nim tinao ahoam ou
ravohopan. Oñ ne nevetet nim main ravat tookezavoz rekot niih tin pov
ou naravotü. 6 Met bi marañ uloñ navad hezan elat tam tamatak basat
beteamahan oraet ñu ravamahan mañaramahan ñadamahavoz zut ari
tairari nenañ honeo naketuzari ravat hepek. 7 Oñ ari tairari nenañ honeo
hepekepuh nem ñetiv tin bahorë hat hepekezari tair etapanez homet darim
Papapun bar mañohopek, povoz pi rekot ari taput etohopan. 8 Met bi ul ahö
tinañ badamahan eteamegivoz zut arim tinao ou ravohopanen añarab etet
pot hahopan, 'Rotap paru Iesuzari ok.' Pot arimaz hahopanen nem Papapuz
abatao ahö ravohopan. 9 Met nem Papap nemaz zait tat pim loporï ne
nanamahavoz zut ne arimaz zait tat nem loporï ari anat hez-povonañ honeo
hezaek, tovai ari pov betet main ravotunei. 10 Met nem Papapuz nañamahat
baval hamohoek, pim loporï ne nanat hezan ne tin hez. Met povoz zut ari
nem añamohot baval hat tohopeken ne amun arimaz zait tat loporï anat
hemaz povonañ ari tin het tovai sohopek.

11 Met tairaiz ñetï epov arin ev añamoh hometunei, oñ ne petev biñ
haravat het añamoh-epovoz zut ari amun biñ ravohopeken biñ pov arim
loporizaroh map an pap manapanez homet ev añamoh. 12 Met nem ñetï
katë ahö tin tovai sohopekezao ev arin añomaz toh, met ne arimaz zakep
tat nem loporï anamohovoz zut ari arim modariz zakep tat loporï manat
meñizohozei. 13 Met tairap pim ñoder kam modariz zakep tat paru tin
hepanez homet het meñizat ñomapanez popuz zakepivohö modarizao
map ritou metat ahö ravat hepan. 14 Met ari nem ñetï katë añovai emooh-
poñ baval hat tovai sohopek, povoz nem ñoder kam modari ravat hepek.
15 Met aban ahorihö parumauz tapanez kap poñ parum gog abanarin bar
namañ het parumauhoam am tamah, oñ nem Papapuz nañamahan ne
hatevetet hez-ñetï kap poñ map ne arin badede haañoh, povoz petev ari
nem gog abanari bon, oñ nem ñoder kam modari pot ravat hez.

16 Met arihö ne ba ou navateg bon, oñ neohö ari nem gogotak
tohopekez ba ou haavatohon hez-eperi ari nem gogot am tohopeken arim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tohopekez tin pov ou ravat pohao het hepan. Met pot tohopekepuh nem abatao bahorë hat het ari tairavoz tekï tat nem Papapun bar mañepekez pov pi rekot eñizat anohopan. 17Met nem ñetï katë haañoh-tinao maot ev arin añomaz toh, Ari arim modariz zakep tat loporï manat masak metohozei," pot mañah.

Paru horï metapanezat bar mañah

18Pot mañat maot epat mañah, "Met pot tovai sohopeken ham añarab betez het Godiz tin hodad nat hezari arimaz kaev ravat horï etohopanen pot homehopek, Met rotap garos darim Amipuz kaev ravat kos rez manahavoz zut dari pimaz homet hezari ev taput etamah, pot ari homehopek. 19Met añarab añamoh-pori betez Godiz tin hodad nat het parumauz zaitivok sat em tamah. Met ari parum tamahavoz zut tohopek, povoz paru arimaz zait tapan, oñ neohö ari ba ou haavatohon hez-eperi parum betezam sat em tamahat ari nat tepek, povoz paru pori arin etet kaev ravohopan. 20Met gitamahar haañoh-tapuv maot ev añomaz toh. Met ev hamarah gog aban napuhö pim aban ahop ritou namet, met povoz zut ne arim ahop petev paru ne bahorï netovai samah-povoz zut tokat arimaz amun kaev ravat bahorï etohopan. Ma nem baiñetï tinao mañoohon paru hateveteohatin arim mañohopekez pov paru amun hateveteoh narab. 21Met paru ne nemeehan eroh-popuz hodad nat, povoz ari nem abatao haovai sohopeken paru ari amun bahorï avatohopan.

22Met ne ev hamarah erat dei Papapuz ñetiv parun namañatin paru deipimaz hodad nat hehan parutï horï nao ou narav heh narab, oñ ne haerat parun hamañohon hat havetet maot kos rez nanah, povoz petï parutï horï ahov ou ravapan. Met ne parun hamañohoek paru nemaz, 'Dei pim kapotaz hodad nat,' pot paru hat rekot parum horiv baiz navatotü. 23Met rotap nemaz kaev ravat hepanez pori nem Papapuz amun paru kaev ravat hepanezari ok. 24Met ne ev haerat parum ñaravatak hehopuh batam aban mod napuz gog nat heh-poñir kañ ahoam natatin nem kapotaz paru kut tat hehan horiv parutï ou narav tah narab, oñ ne ev haerat gog poñir kañ toohon paru et hareet dei Papapuz kaev ravah, povoz parutï horï ahov am ou ravapan. 25Met darim Baiñetinavoz Tepatak batam epat menahan hez, Met ne horï nao nat hehon paru nemaz kaev ravah. Pot menahan hez-povoz rotapuv ev neetï ou ravapanez tah.

26Met ne sat nem Papapun mañoman ari eñizohopanez pop meepanen erat het ñetï rotapuvohar arin añat bahodad avatohot nem hezhez tinao añairohopan. 27Met batam nem gogot kapot tat tohoekanañ ari nenañ honeo het tovai emoog, povoz ari amun nem hezhez tinavoz ñetiv añarab modarin mañovai sohopek," pot mañah.

16 1Met pot mañat maot epat mañah, "Met ganö ne ari evetet soman kaev ravat nem gogot betepek hezavoz petev ne ñetï tovë epov

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arin ev bar añamoh. 2 Met tokat paru Zuda aban ahori ari nemaz homet
sameg-eperiz kaev ravat arim topour zeiñik ari nalokotuz ah ñeo hapanen
iñidoh het modarinañ honeo ari lokat mañeo nakaotü. Met paru ari men
oñomapanez pori pot arimaz hahopan, 'Met rotap paru okori horï tahan
dari God meñizat men ñomegin pi biñ ravah.' Pot moreg paru hapan.
3 Met tairaiz paru pot etapan hometunei, oñ paru dei Papapuz hodad
nat het horï añamoh-epeñ arih etohopan. 4 Met tokat etohopanezavoz
homet petev arin badede ev añamoh, povoz pov aritï berevohopanen
pot homehopek, Rotap batam pim dein añoohan hateveteogivoz rotapuv
petev deih ev ou ravamah, pot maot homehopek."

Iesu Pul Tinapuz ñetiv mañah

"Met garos ne arinañ am hemaz homeohö, povoz ne ñetï añamoh-
epeñ bar naañ hehö, 5 oñ petev ne evetet ne nemeehan erohoputï maot
somaz tohopuhoh ev añamoh. Met arihanañ napuhö neen epat nanañ,
'Ni taek sekez dein añameñ?' pot ni nap nak, 6 oñ nem evetet somaz
añamoh-epovoz ari homet arim loporizaroh honoñai ahov tameg. 7 Met
rotap arin epat añom, met ne som, povozahoh ari tin hepek. Oñ ne nas
ev am hem, povoz ari eñizohopanez añamoh-pop erat naeñiz hepanen
ari tin naketü, oñ somaz añamoh-porah rekot ne sat piin mañoman
erat ari eñizohopanen tin hepek. 8 Met pi meemaz hamoh-popuhö ham
añaraboz horï tamahavoz kapot amun ba ou batat mañairohopan,
ma hezhez tinavoz kapot amun ba ou batat mañairohopan, ma tokat
ñevok biit horivoz hañiv manapanez hahan hez-pov amun ba ou batat
mañairohopanen hodad ravohopan. 9 Met ham añarab nemaz homeo
badae navat tamah-poek parum horï tamah-poñ parutï am hezaek
mañairat bahodad batohopan. 10 Met ne nem Papapuhaz soman paru
neen et nanereotü, povoz nem hezhez tinavoz kapot mañairat bahodad
batohopan. 11 Ma ham eparah añarab horï tamahariz ahop ravat hez-pop
kakamao metapanez hahan hakez, povoz añarab pim irih het tohopanez
pori amun ñevok bizat hañiv metapanez pov, pi meeman erapanez
añamoh-popuhö mañairat bahodad batohopanen paru nari homehopan.
12 Met ne ñetï modañ ahoam añomaz zait toh, oñ ari hatevetet kapotaz
tin hodad tepekez bapap tat hez, povoz petev arin ñetï modañ ne
naañotü. 13 Oñ pi eñizat ñetï rotapuvohar añohopanez pop sat meeman
erapanez porahahoh ñetï rotapuvoz kapotaz añairat hodadeo anohopanen
ari hodad ravat tin sohopek. Met pop pim zaitivokam añairat bahodad
avatohopan bon, oñ nem Papap pimauhö ñetiv piin mañohopanen
hatevetehopanezat arin añairat bavadede avatohopan, met tokat
berevohopanez poñiz piuhö arin amun añairat bahodad avatohopan.
14 Met rotap nem homehot hemaz poñ pi hodad ravat hepanezaek ari
bahodad avatat añairohopanen nem abatao ahö ravohopan. 15 Met nem

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Papapuz homeamah-nen taputam ne homeamohop ev, povoz pim Pul Tin pop amun hodad haravat hezaek, ari bavadede avatat añairohopan." Pot parun mañah.

Paru maot biñ ravapanez mañah

16 Pot mañat maot epat mañah, "Met ne aviam ev het soman ari neen et nanerë am hepekepuh tokat neen maot et nereepek." 17-18 Pot mañahan pim mañairooh-aban nari parumam kil epat nae nap mañah, "Ae, pi darin, 'Ne aviam het soman ari neen et naneream hepekepuh tokat neen maot et nereepek,' pot añahan hatevetegivoz kapot tair? Ma gitamahar epat amun darin añah, 'Met ne nem Papapuhaz som.' Met pim pot añah-kap okatakaro tair tat dari hodad ravak?"

19 Pot parum kilam haohan Iesu paruhö piin kapotaz at mañapanez homet heh-pov zuam hodad hatahapuh parun epat mañah, "Met ne arin nem tomazat añohovoz basat em tat nae nap mañamegi? 20 Met rotap ev añomaz toh. Met ne petev soman añarab nem tamohovoz etet kaev ravat hez-pori biñ ravapan, oñ ari iñir zakep ahov tohopek. Tat tokat arim zakep tohopekez pov bon tapanen maot biñ ahov ravepek. 21 Met añ nap pim ñarop batapanez tamah-porah pi kakam ahov hateveteamah, oñ tokat pim ñarop batamahapuh ñaropun etet biñ ravat pim garos kakam tamah-povoz unun manamah. 22 Met povoz zut ari petev nem somaz hahoekaz zakepiv ahoam tepek, oñ ne tokat maot emat arin etemaz porah, añ ñarop batat kakamavoz unun manamahapuz zut arim loporizaroh zakep tat hepekez-pov bon tapanen arih biñao map an pap manat hepanen biñ pov napuhö rekot bavon navatotü, oñ am pohao het hepan. 23 Met pot tat hepekez porah arihö maot neen at ñe nañ nañepekez hom nameotü. Met rotap epat añoman ari hatevetei. Ari nem abatao tin bahorë hat sohot nem Papapuhö tair etohopanez mañ mañohopekez povoz pi rekot mañohopekezat eñizat etohopan. 24 Met batam ari nem abatao haovai sohot pi eñizohopanez namañ emoog, oñ petev ari kapot tat nem abatavonañ pi eñizohopanez mañohozei. Met pot mañ mañohopeken pi rekot eñizohopanen arim tin hepekez biñao rekot ahö ravohopan." Pot parun mañah.

Iesu hamarah honoñai hezañ ritou metah

25 Pot mañat maot epat mañah, "Met ne nem Papapuz ñetiv arin ourah naañ, oñ povor kavotï bavatat ñetiñ añovai emooh, oñ petev pim ñetiv ourah bar añoman ari hatevetet hodad ravepek. 26-27 Met ourah añoman nem abatao bahorë hat piin mañohopeken eñizohopan. Met ari nemaz zait tat, 'Rotap Godihö pi meehan erahap ok,' pot hamegiriz nem Papap arimaz zait tat loporï anat hez, povoz ari pi eñizohopanez homet, 'Erom, nim Papapun mañeken dei eñizohopan,' pot ari neen nañotunei, oñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arimauhö nem Pap arimaz ahö zait tat hez-popun mañ mañohopeken
rekot pi eñizat anohopan. 28 Met rotap ne batam nem Pap tapupunañ
honeo hehoekanañ ham eparah haerat ev hez, met petev ne ham epar
betet maot nem Papapuhaz somaz toh."
29 Pot parun mañahan piin epat mañah, "Met petev ni pat
navotï bavatat ñetï okov dein naañ, oñ ourah ok bar añameñin dei
hateveteameg. 30 Met dei nimaz epat homeg, Ni nonair nai mapotuz
hodad hakez, povoz mod napuhö ni hodad navoz tekï teken rekot niin
badede nanañotü. Pot dei homet nimaz barotap batat epat ok hameg,
'Rotap pi Godihö meehan erahap ok.' " 31 Pot paru piin mañahan pi epat
hah, "Met ari nemaz map barotap batat hez, pot nañegivoz ne arin epat
añom. 32 Met petï gitah ari ne nevetet rapat nap nim zeiñik sat hepek.
Met pot netepekezarah nem main ok naketü, oñ nem Papap am nenañ
honeo hepan. 33 Met ari nenañ honeo het lop tinarizaronañ hepekez
homet ev ñetï tovë epov bar añamoh. Met rotap ham eparah honoñai
povor kao ahoam hez, povoz tokat arih kakamavor honoñai mapoñ
berevohopan, oñ ne honoñai poñ map ritou hametat ahop ravat hez,
povoz aritï honoñai pot nañ ou ravapanez porah arim loporizaroh ñaihet
totunei, oñ am rez kek tat het tovai emohozei." Pot Iesu parun mañah.

Iesu pim Papapun mañ mañahat ev

17 1-2 Met Iesu parun pot mañat revah abaran etet epat hah, "Apai,
ne añarab maporiz revah het korav hemaz ni kezao nanat ba ou
hanavateñiek ne añarab tairari nemeri ravapanez au hañin hez-porin
pohao tin het hepanez mañamoh. Povoz petev gog tinao tomaz ev eroh-
pov ba ou bateken añarab eperi etet nim
abatao bat hel batohopan. 3 Met añarab pohao het hepanezavoz nonor
epat hez. Paru ni God tin nenapuz hodad het ne Iesu Kristo nimauhö
nemeeñin ev hamarah er horat hez-epopuz hodad tat homeo badae
batohopan, povoz pohao tin het hepan. 4 Met ne ham eparah het gogot
tomaz nañeñin ev sohopuh tovai emoohoek, gog pov map tat garë hat
bavon batomaz toh. Met nim hezhez tinao ba ou batovai ev emooh, povoz
paru añarab eperi nim abatao bat hel batovai emamah. 5 Apai, batam
abarar hamarar nonair nai map bon heharahanañ ninañ honeo deip het
abat ahovonañ tovai emooh, met petev haken ne maot ninañ honeo abat
tin povonañ hemaz zait toh.
6 Met ham añarabohanañ nari ba ou batat nemeri ravapanez ni au
hañin heh-pori naneñin nim hezhez tinavoz ñetiv ne parun mañovai
emoohon paru hatevetet zait tat baval haovai emamah. 7 Tat nem
tamohovon etet paru pot hamah, 'Ui, met Godiz mañamahat pi ham
eparah erat het okat tamah,' pot hamah. 8 Met nim ñetï nañeñin bat er
horoh-pov parun mañoohon hatevetet loporizaroh bizat het paru nemaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epat homeamah, Rotap pi Godinañ honeo hehaekanañ meehan erahap ev,
pot paru nemaz hodad haravat hez.
9 Met Apai, paru nim ba ou batat nemeri ravapanez au hañin hez-poriz
homet ne niin mañ nañamoh, met paru ham añarab betez het nimaz
hodad nat hezari meñizookez neohö niin mañ nanañotü, oñ ni paru nem
nañamoh-pori meñizooken tin hepanez homet ne ev mañ nañamoh.
Met paru pori nim ñarohol ok, povoz meñizookez homet ne niin mañ
nañamoh. 10 Met nem au ravat hez-pori paru amun nimeri ravat hez,
ma nim au ravat hez-pori amun nemeri ravat hez. Met paru porihö nem
abatao bat hel batamah. 11 Met ne niitï totoiam maot emomaz toh, povoz
ne ham eparah maot naketü, oñ am emoman paru ev am hepan. Povoz ni
nem Pap tinaharam tovai sameñip nim kezavonañ ni parumaz tin korav
heken deip lop honerinañ hezavoz zut paruhanañ nap main naravotü, oñ
paru deipim hezat lop honerinañ ravat hepan. 12 Met parunañ honeo ne
ev hez-eparah nim kez naneñ-povonañ ne parumaz korav hezan mapori
tin hez, oñ ne horiv netapanez ñetiv batam menahan hezaek, aban horiek
sapanez ravah-nen pop pi main haravat non horioroh hasah.
13 Met petev ne maot nihaz emomazao totoiam ravah, povoz ne petev
parunañ ev hez-eparah ñetï haovai emooh-poñ paru eperi hatevetet
nem biñ ravat hezavoz zut parutihon biñ pov ahö ravat paruh map rekö
ravohopan. 14 Met ne nim ñetiv parun hamañovai emooh, oñ ham añarab
betez het nimaz tin hodad nat hezari parumauz zaitivok sat em tamah-
pot ne nat hezavoz zut paru amun betez sat em nat hezan ham añarab
pori parumaz kaev ravat kos rez manamah. 15 Met ni aban nañamoh-
eperi ham eparahanañ bat mod naek sat meñekez ne ev niin nanañ, oñ
ganö horipuhö moreg metapanen paru ñodapan hezavoz parumaz ni tin
korav ravat hekez ev nañamoh. 16 Met ne ham añarab nimaz hodad nat
het parumauz zaitivok sat em tamah-pot ne nat hezavoz zut paru nemeri
amun taput nat hez. 17 Povoz ni paru meñizooken nim ñetï tin rotapuv
parum loporizaroh bizat tin nenavohar tovai tinam sohop. 18 Met niuhö
ne nemeeñin ev er horohovoz zut paru honep honep amun meeman ham
añarab modariz ñaravatak sohot nem ñetiv mañovai sohopan. 19 Met ne
paru nimaz homet tin nenao tovai sohopanez hat nem loporï nihar nanat
het nim gog nenavohar tovai emooh.
20 Apai, met ne aban nen eperiz ni tin korav hekez nañamoh bon,
oñ paru añarabon nem ñetiv mañovai sohopanen tairari hatevetet
nemaz homeo badae batohopanez poriz amun ne homet niin mañ
nañamoh. 21 Met deip lop honerinañ hezavoz zut paru mapori amun
lop honerinañ het deipinañ honeo dari hekaz ne zait tat ev nañamoh.
Met pot tohopanen añarab modari parun etet epat hodad tat hahopan,
‘Rotap God Kristo meehan emat añoh-poekaz paru lop honerï ravat ok
hez.’ Pot hodad tat hahopan. 22 Met nim hodad nanat hez-pov nehoz paru

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manohoek deip lop honerï ravat hezavoz zut paru amun lop honeri ravat hepanez ne zait toh. 23 Met ni nenañ honeo hezan ne parunañ honeo hez, povoz paru lop honerï ravat hepan. Tapanen añarab modari parun etet epat homehopan, Met rotap God Kristo meehan erahan loporï manat meñizat hez-tapupuhö parumaz amun zait tat loporï manat hez. Pot paru homehopan.

24 Apai, batam abarar hamarar nonair nai map bon heharah ni nemaz zait tat heñ-poekanañ nim kez tinao ne am nanovai emameñ, met paru nemeri ravapanez au hañin hez-pori ne sat hemaz poek paru tokat emat nenañ honeo hepanepuh kez tin povon etehopanez ne zait toh. 25 Met nem Pap tinaharam tovai sameñip, ham añarab nimaz tin hodad nat hez-maporizaro nim hezhez tinavoz paru hodad nat, oñ ne nim ropuhö nim hezhez tin povoz hodad het paru porin mañohon niuhö nemeeñin eroh-pov paru petev hodad haravah. 26 Met paru ba ou batat naneñ-porin nim hezhez tinao hamañairovai soohoek am mañairovai sohom. Met ni nemaz zait tat loporï nanameñivoz zut paru parumauhö nae nap zakep tat loporizaro manohopan. Tohopanen ne parunañ honeo hem." Pot Iesu pim Papapun mañ mañat bon tah.

Ñai abanari emat Iesu bah

Matiu 26:47-56; Mak 14:43-52; Ruka 22:47-53

18 1 Met Iesu mañeo pot hat bon tahapuh pim mañairooh-abanarinañ tapurah er horat Kidron iv gup porih ñarat karom Oliv ziñ ñedehan heh-dañ povok helah. 2 Met paru Iesunañ honeo poek orah rezah sat togü manat heh, povoz Zudas ñai abanarin mañairapanen bapanez pop parum togü manooh-ham poraz pi hodad heh. 3 Povoz aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorir Parisi abanarihö Zudasin mañahan pi aban tup ahomakez korav meñehan heh-porir ñai aban nari baviit ñaitü bahapuh havoñ rañizat bat Iesu sat hehaekaz hat emah. 4 Met Iesu piih
metapanezavoz hodad hatat heh, povoz ñai aban pori emahan pi etet parum nakoe haret epat mañah, "Erohol ae, ari tairapuz mel tovai emameg?" 5 Pot at mañahan paru ñetï hañiv epat mañah, "Met dei Iesu Nasaret zeitakanañapuz melahar ev emameg." Pot mañoohan Zudas pi ñai abanari bavizat emah-pop parunañ honeo rouvat het etet heh. Tahan Iesu epat mañah, "Ne tapup ev." 6 Pot haovaiam paru maot aviam zaur kotï kotï hon ravat hamarah hor orah. 7 Tahan pi parun maot at mañah, "Met ari tairapuz mel tovai emameg?" Pot maot at mañahan paru epat hah, "Iesu Nasaret zeitakanañapuz dei mel tovai ev emameg." 8 Pot hahan Iesu epat parun mañah, "Met ne tapup ev pot arin haañoh. Met ari nemaz mel tovai emameg, povoz aban nenañ dei karar hez-eperi meepeken sap." 9 Met pi garos epat Papapun mañ hamañah, "Aban nem ev naneñin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hez-eperihanañ nap horï naravotü." Met Iesu garos pot mañ mañahavoz homet paru meepanen sapanez ñai aban porin mañah.
10 Pot mañovai Saimon Pita pim en raves elevok meehan hehaek bat
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog aban napuz abatao
Malkas popuhaz menahan bazei manahan hat kap giñasitï poe men
elah. 11 Tahan Iesu Pitan epat mañah, "Met nem Papap kakam tapuv
hatevetemaz nañahan hezaek nem haitokor nemerizekez hat okat ni
tameñi? Evo, met nim en raves pim elevok meeñin hehaek maot mee."

Iesu Anasihaz basah-ñetiv

12 Met pot tahan paru ñai abanarir parum ahop, ma Zuda pei du pori
Iesu bat birepenañ demahapuh 13 paru aban Anas pi garos aban ahop
ravat hehapuhaz hat basah. Met aban ahö pop Iesu pot metah-krismas
povok pi er hor ravahan pim ab lelamap Kaiapas pim urutak rouvat
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop ravat heh. 14 Met Kaiapas
popuhö garos pim Zuda modarin epat hamañahan heh, "Met aban hon
nenap ñomapanen dari añarab modari map tin hek," pot hah. Met aban
pot hahapuz ab lelamap Anas popuhaz paru Iesu basah.

Pita Iesuz bavai hah-ñetiv

Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Ruka 22:54-57

15 Met Iesu Kaiapasiz zeimakeh basahan Saimon Pitar mañairooh-aban
mod nap parup houloñariv Iesur aban poriz tokat sooh. Met Kaiapas
aban ahö pop pi mañairooh-aban Pitanañ sooh-popuz hodad, povoz
aban pop parunañ honeo kohat zei romevok sah. 16 Tahan Pita iñidoh
romevoz haitokoroh totoi rouvat hehan mañairooh-aban mod pop maot
berevat añ haitokoroz korav ravat hehapun mañahan Pita amun kohat
romevok lokovaiam, 17 añ popuhö Pitan etet epat at mañah, "Met ni aban
okopuz nañairooh-aban napu?" Pot mañahan Pita epat mañah, "Evo, ne
patap ev." Pot hat kohat sah. 18 Met porah zeis tamar ahov tooh, povoz
parum zei ahomakez pei duholor as rohol itiñad mañarat rouvat het barai
ñaroohan Pita honat paru honeo rouvat het barai ñarooh.

Anas Iesun toohavoz at mañah

Matiu 26:57-68; Mak 14:53-65; Ruka 22:66-71

19 Met pot barai ñarohot hehan Anas aban ahö pop epat Iesun mañah,
"Met aban ninañ honeo emooh-poriz ñetiv, ma ni añarabon mañovai
emooñ-ñetï povokaro bar nañeken ne hatevetem." 20 Pot mañahan Iesu
piin ñetï hañiv epat mañah, "Met ne iz ravat kilam ñetï pov añarabon
namañ, oñ orah rezah Godiz tup ahomakeh, ma darim topour zeiñik
añarab topouramahaek lokat ourah mañovai emooh. 21 Oñ ni añarab
ñetï pov hateveteoharin at mañeken paru hat havetet hodad haravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezari okeg, paruhö niin bar nañap, oñ tairaiz ni neen ok at nañeñ?”
22 Pot hahan parum pei du nap rouvat hehaekanañ Iesu marasinañ urat
pot mañah, “Tairaiz ni aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahö
okopun horï okov mañeñ?” 23 Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ne ñetï
tinao ev mañohog, horï tairao hahon ni hatevetet ne noureñ-pov bar
haken hatevetek, ma betezam ni ne noureñi?”
24 Pot Iesu aban popun mañah. Oñ Iesuz marañik birepenañ demahan
hehatam am hehan Anasihö aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz
ahop Kaiapas popuz zei girü hehavokaz meehan basah.

Pita Iesuz maot bavai hah

Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Ruka 22:58-62

25 Pot toohan Saimon Pita pi itiñadek barai ñarohot rouvat hehaek,
paru itiñadek heh-mod pori piin etet epat at mañah, “Erom ae, met ni
aban akapuz nañairooh-aban napu?” Pot at mañahan pi maot bavai hah.
26 Tahan Pitahö hat kapoe men elah-aban popuz kapotak nap pi amun
aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz gog abanap ravat heh-
popuhö epat piin at mañah, “Met ni pinañ Oliv ziñ ñedehan hezaek heñin
ne niin et nereehö tapupu?” 27 Pot hahan Pita maot epat mañah, “Evo,
mod napuz ok ni hameñ.” Pot haovai tapurah hohor bizap ñeo hah.

Iesu Pailat ahopuhaz basah

Matiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Ruka 23:1-5

28 Met pot tahan zeit al teevai soohan paru maot Iesu bat Kaiapasiz
zeimak betet gavman aban ahop Pailat popuz zei ahomakehaz basah. Met
paru Zudahol añarab patariz zeiñik nalokotuz ah ñeo hahan heh, povoz
paru pot homeh, Ganö dari kohat Roma pat okopuz zeimakeh lokakapuh
darim ah ñeo elakan horiv darih berevapanen zeirevai darimeri
meñizoohavoz homet[1] anumair gipiz rekot nain hek hezag. Pot homet
zei ahö pomakeh nalok, 29 oñ iñidoham hehan Pailat Roma aban ahö
pop berevat epat parun at mañah, “Met aban meegin kohat emah-okop
horï tairao tahan ari ñevok bizat ev bat emeg?” 30 Pot at hahan paru epat
mañah, “Aban okop horï nao natatin dei nihaz pi bat naem teg narab.”
31 Pot hahan Pailat parun epat mañah, “Povoz pi maot basat arimauhö
arim ñetï kateñir ah ñeñ hahan hezan hameg-poñiz homet pim horivoz
an tat hat hatevetei.” Pot hahan paru Zudahol epat mañah, “Tin ok hañ,
oñ ni hodad, deihö aban napuz, ‘Ni horï teñ, povoz dei ni ur noñomak,’
pot hat ur ñomakaz nonor bon, oñ ari Romaholohö dei pot tak hezavoz
non poorö merizegin hez.” 32 Met Iesu pimauhö garos aban patarihö pi ur
ñomapanez ñetiv mañoohavoz rotapuv ou ravapanez Zudahol pot hah.

---

[1] **18:28** Pavar 28 -Met parum pot toohavoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Met pot hahan Pailat maot pimamakeh lokahapuh Iesuz as hahan zei
girü modavok basat meñehan hehaekanañ pim nakoe bat emahan epat at
mañah, “Met ni Zudaholoz aban ahopu?” 34 Pot mañahan Iesu epat hah,
“Met nim homevokam ñetï okov neen at nañameñi? Ma aban mod narihö
nemaz okat nañahan ni hatevetet neen at nañameñ?” 35 Pot hahan Pailat epat
mañah, “Ae, ne Zuda aban bonop eveg, tair tat nem homevokam at nañom?
Oñ nimauzarir arim aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahorihö ni
navat nehaz emahag, ni tair teñin paru ni neeh bat neemah?” 36 Pot hahan
Iesu ñetï hañiv piin epat mañah, “Met ne ahop ravomaz pov ham eparahazao
bon, oñ ne ahop ravomaz pov ham eparahazavozatin nenañ honeo emamah-
pori ne neñizapanez ñai tahan Zuda iñidoh hez-okori ne nanav tah narab.
Oñ rotap ne ahop ravomaz pov ham eparahaz bonov, povoz nemeri ok
nemaz ñai nat.” 37 Pot hahan Pailat epat mañah, “Kar, met okat hañin ne
hatevetehon ni aban ahop, pot nim ñetiv ou ravah.” Pot hahan Iesu epat
hah, “Rotap ne ahop ni ok hakañ. Met ne ñetï rotapuv haovai sohomaz nem
nonop navatahan ham eparah emooh. Met añarab ñetï rotapuv hatevetevai
sohopanez zait tat hez-pori nem ñetivon hateveteamah.” 38 Pot hahan Pailat
piin pot mañah, “Met ñetï rotapuvoz hañ-okov tair batah?”

Iesu ur ñomapanez Pailat hah

Matiu 27:15-31; Mak 15:6-20; Ruka 23:13-25

Pailat pot hat iñidoh maot berevat emahapuh paru Zudaholon epat
mañah, “Met ne hatevetehon aban okop ur ñomapanez horï tah-nao
ou narav hez. 39 Met darim tamegit orah rezah arimeri meñizahan tin
hehavoz homet topourat[m] gipiz nameg-aliz posik ne aban nap kakam
zeimakeh hezaekanañ ari hamegin baverevamoh, povoz pei povoz homet
gipiz nohopekez eparah ne ari Zudaholoz aban ahö okop baverevom, ma
mod nap baverevomaz ari zait teg?” 40 Pot at mañahan paru maot ñeo
ñarah hat epat hah, “Evo, pi am hepanen urapan, oñ Barabas baverev
meeken sap.” Met Barabas hah-pop pi añarab modari menovai parumotü
givogï boohap ok, oñ pot añarab hahan pop baverev meehan sah.

19 1 Pot hahan Pailat sat pim ñai abanarin mañahan paru Iesu bat
birepenañ urah. 2 Tahapuh paru pi bat pimaz, “Zudaholoz aban
ahop ev,” pot hat zu metat bi teñoñinañ narep bat bakoñ rezat koekasiz
zut tat pim gagavok memevizah. Tahapuh aban ahö ravamahariz dim
mav tin meamahariz nap bat pi memeeh. 3 Pot metahan hehan paru
honep honep pim nakoe emat epat haoh, “Erom ae, ni Zudaholoz ahopu?”
Pot mañat parum marañinañ pi urooh.

4 Pot metoohan Pailat kohat hehaekanañ maot iñidoh berevat emat
paru Zudaholon epat mañah, “Hatevetei, met ne hatevetehon pi ur

---

[m] **18:39** Pavar 39 -Met parum topour povoz abatao Pasova mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñomapanez horiv bon, pot ari hodad tepekez ne pi ev baverevoman iñidoh arihaz emapanen etepek." 5 Pot mañahan Iesu ñai abanarihö bi teñoñinañarep gagavok memevizahan heh-poreper dim mavap amun memeehan hehatam hehan berevat emahan Pailat parun epat mañah, "Etei, aban epopuz añohop ev." 6 Pot mañahan paru aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahorir parum irih korav ravat heh-nari piin etet kezao epat hah, "Akap zirah ur ñomap, zirah ur ñomap." Pot haohan Pailat parun maot epat mañah, "Met pi horï tairao tahan ari okat hameg-povoz kapotaz ne hodad nat, oñ arimauhö bat zirah ur ñomei."

7 Pot mañahan paru Zudahol ñetï hañiv piin epat mañah, "Met deim ah ñe nao pot hahan hez, Met nap epat hapan, 'Ne Godiz rop ev,' pot hapanez pop pi ur ñomei. Pot hahan hez, povoz aban akap pi deim ah ñeo hahan hez-tapuv elat pi Godiz rop pot haohap akeg, pi ur ñomapanezap ak." 8 Pot paru hahan Pailat povon hatevetet pim ñaihet tat heh-pov map ahö ravah. 9 Tat pi Iesuz kapotaz basat em tah, povoz pi bat maot kohat pim zei ahomakez giruvok parup honeo lokat piin epat at mañah, "Met ni taekanañ emeñipuz paru okat hamah?" Pot at mañahan Iesu ñetï hañiv nak, oñ am heh. 10 Tahan Pailat maot piin at mañah, "Erom, met ni tair homet neen ñetï hañiv nanañ, am hez. Met ne ba neverevoman sekez aban ahö tapup ev, ma mañoman zirah ur noñomapanez amun haomaz tapup ne ev, povoz met ni hodad nata? Tat neen ñetï hañiv ni nanañ hez." 11 Pot hahan Iesu ñetï hañiv piin epat mañah, "Met Godihö ni hameñ-okop ev hamarah ahop ravat hekez ba ou navatat neñehan hez, povoz niuhö rekot ba neverevekë, ma mañeken ur noñomapan. Oñ piuhö ni ba ou navatat naneñitin ni ahop narav, am heñ narab. Met aban tairapuhö ne navat ni nanah-aban popuz horiv ahoam piitï ok hez, oñ niitï horiv aviam ok hez."

12 Met pot mañahan Pailat povon hatevetet Iesu baverevat meepanez nonoroz mel tooh. Tahan Zudahol kezao pot haoh, "Met aban nap pimauhö, 'Ne arim aban ahop ravoh,' pot hahopanez pop Sisa ari Romaholoz aban ahop ritou metapan hezavoz Sisa pimaz kaev ravapan, povoz aban akap, 'Ne arim aban ahop ev,' pot hamahaek ni pi baverev meeken sapan, povoz ni Sisa popuz gog aban tinap ravat naketü."

13 Pot mañahan Pailat hatevetet Iesu maot baverevat sat dorovok hel pan kakañ hamarah bizahan hehaek Ibru ñevonañ Gabata mañooh-poek basat meñeh. Tat Pailat pi Roma gavman ahop toutat añaraboz ñeñ hatevetet ba oñ batooh-tek potak toutah.

14 Met pot tah-porah paru Zudaholoz biñ ravat gipiz nohopanez aliz poñiz garosikas zeirevai al tezapan, pot homet aliz irih posik anumair gipiz nohopanez-potü niania tat bizapanen oraepanez alizas ok. Met gitap revah heloohan Pailat toutat hehaekanañ Zuda aban ahö porin epat mañah, "Arim aban ahopun etei." 15 Pot mañahan paru maot kezao

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epat mañooh, “Evo, akap basat zirah ur ñomap, zirah ur ñomap.” Pot mañoohan Pailat parun epat mañah, “Met ne mañoman arim ahö epop ur ñomapanez ari zait tegi?” Pot at mañahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori epat hah, “Met deim aban ahö nenap Sisa ok hez.” **16** Pot hahan Pailat parum zaitivok Iesu zirah ur ñomapanez ahoam haohavoz hatevetet betezam gu hahan paru ñai abanari Iesu zirah urapanez bat sah.

Iesu zirah urah-ñetiv

Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Ruka 23:26-43

17 Met sooh-porah Iesu pimau pim zir manahan ñelet zei pot betet ham naraz abatao Gag Hatai pot mañooh-porahaz basah. Met Ibru ñevonañ ham poraz abatao Golgota mañooh. **18** Met poek paru Iesu basat zirah bizat urah. Tat aban nañariv pinañ honeo nap okatasitï zi porah urat nap epatasitï zi porah bizat urahapuh paru balei hat bavareñah.

19 Met Pailat garos zi nasik ñetiv epat menat manahan tokorah pim gagavoz revah terimarah urahan heh,

Iesu Nasaret zeitakanañap, paru Zudaholoz aban ahop ev.

20 Met Pailat ñetï pov Ibru ñe povonañ, ma Roma ñe povonañ, ma Grik ñe povonañ menahaek urahan heh. Met Iesu urahan heh-poek Zerusalem zei ahö potaz totoi, povoz paru Zudahol ahoam emat menahan heh-ñetï povon etet rekö haoh. **21** Pot tahan hehan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori kaev ravat sat Pailatin epat mañah, “Ni tairaiz zisik, Zudaholoz ahop ev, pot meneñin hez? Oñ baolat epat men, Met aban epop pimauhö epat haoh, ‘Ne Zudaholoz ahop ev,’ pot haohap ev, pot men.” **22** Pot mañahan Pailat ñetï hañiv epat mañah, “Met ne ñetï akao hamenohon hez, povoz ne maot ba naolotü, oñ am sa hepan.”

23 Met paru ñai abanari Iesu zirah urahan hehan pim dimihol bahapuh gamö reet orañ 4 biivai sat nap nim nem bah. Met pim dim tovep elat birepenañ putput namee, oñ tovep orahan hehatam meehan pim eñañik er horat heh-pop amun bah. **24** Tat paru ñai abanari etet pot nae nap mañah, “Dari dim epop ba nakelotü, oñ heleñinañ ekerë nao tohot tairap ritou tapanez popuhö pim dimip bapan.”[n] Pot hat toutat parum hahat tah. Met Baiñetinavoz Tepatak batam pot tapanez epat menahan hez,

> Paru nem dimihol gamö rezat bapan. Tat paru nem dim tovep bapanez ekerë nao tapan. *Buk Song 22:18*

Pot menahan hezaek paru ñai abanarihö pot tahan menahan hez-epovoz rotapuv ou ravah.

25 Met Iesu zirah urahan hehaek totoi pim nonopur nonopuz tetepur Maria Kliopasiz añapur Maria modap Magdala zeitakanañap paru añ pori

---

[n] **19:24** Pavar 24 -Met kasiv tamegivoz zut heleñinañ ekerë pov tapanez hah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rouvat het etet heh. 26 Tahan pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam
zait tat hehap Iesuz nonopunañ parup honeo rouvat hehan Iesu etet pim
nonopun epat mañah, “Amai, petev aban okop nim rop ok ravah.” 27 Pot
mañat maot aban popun etet epat mañah, “Erom, añ okop nim nonop
ok ravah.” Pot mañah, povoz aban pop Maria bavizat parup sat pim
zeimakeh meñet korav heh.

Iesu ñomah-ñetiv

Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Ruka 23:44-49

28 Met Iesu pot tah-porah epat hodad ravah, Nem gog mapoñ ev bavon
havatoh. Pot homehapuh, met batam Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-
povoz rotapuv ou ravapanez hat pi pot hah, “Ne ivovoz netamah.” 29 Pot
hahan met ñerë oraeh-navok bain iv sepeleo mañar bizahan hehaek paru
pun nar bat iv povok meehapuh zi isop por bat bavorë manat Iesu napan
hat bat em manah. 30 Tahan Iesu nahapuh pot hah, “Ev nem gogot garë
hakahö.” Pi pot hat pimauhö gagao tok riit pulip meehan sahan ñomat
mazeo rez badah.

Pim zabelusik kepas bareñah

31 Met zeirevai anumair gipiz nohopanez aliz ahö poñiz garosikas al
teepan, pot Zuda aban ahori hodad het aliz posik aban pori am hepanez
paru kaev, povoz sat Pailatin epat mañah, “Ni rekot nim ñai aban nari
meeken sat aban urahan hez-poriz eñañ ur rezapanen zuam ñomapanen
parum ham heriñ bañizat basapane?” 32 Pot mañahan Pailat gu hat pim
ñai abanari meehan sat aban Iesunañ zirah urahan hehañariviz napuz
eñañ garos ur rezat tokat modapuz eñañ ur rezah. 33 Tat Iesuz eñañ ur
rezapan hat tat etehan pi hañomah, povoz paru pim eñañ ur narez, 34 oñ
ñai aban nap kepasinañ Iesuz zabelusik bareñahan pim uvevor uruv
berevat er horah. 35 Met pot metahan pim etañinañ eteh-pop ñetï rotapuv
ev menah. Met pi ñetï moregao ev menah bon, oñ tahan etehat ari amun
hatevetet barotap batepekez hat pi ñetï rotap epov ev menah. 36-37 Met
batam Godiz ñetivok epat menahan hez, Pim hat nar ur narezotü. Met
ñetï modao amun epat menahan hez, Aban pi bareñapanez popun
añarab etepan. Met ñetï epovokaro menahan hezaek Iesuz hatar ur narez
tahapuh pim zabelusik kepas bareñahan ñetï menahan hez-epovokaroz
rotapuv ou ravah.

Iesuz heris bavizah-ñetiv

Matiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Ruka 23:50-56

38 Pot tahan Zosep Arimatia zeitakanañap pi Iesuz pim loporih kilam
homeo badae batoohap, oñ pi Zuda aban ahoriz ñaihet tat pimaz homeo
badae batoohavoz ourah bar nak heh-pop pi sat Pailatin Iesu basat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bizapanez mañahan gu hah. 39 Met Nikodemas pi batam kutur natak kil
emat Iesunañ ñetiv haoh-pop amun emat paru Zosep honeo pim heris
bapanez sah. Met Nikodemas zi namedekaroz tik ulagï tinavonañakaro
bahoneo batat matut tahan heh-pov ahoam pim honoñaiv 34 kilogramº
pot hehao bat emah. 40 Tahapuh aban poñariv Iesu bat Zuda parum
ñomamahari basat bizapanez hat tamahat zimedekaroz tik tin navokaro
pim herisik ur memelat givoñinañ el hatah. 41 Met paru Iesu zirah urahan
hehaek nakoe ziñir zibuñ ñedehan tin heh-ham porah hel pui magei
naorö menahan heh, met hel pui pooroh paru garos ñomah-mod nap poek
basat naviz. 42 Met parum gogot natotuz pov totoiam ravah, povoz parup
pot hah, “Darim gogot natotuzao ev totoi ravahag, zuam beken deip hel
pui totoi ev menahan hez-okoroh basat bizopain.” Pot hat parup hah-taput
tat basat kohat lokat bizahapuh berevat hel ahos bat torop metat sah.

Iesu maot biriri ravah

Matiu 28:1-8; Mak 16:1-8; Ruka 24:1-12

20 1 Met basat bizahan oraehan Sande aliz pos maok al teevaiam
Maria Magdala zeitakanañap hel puioroh emat etehan hel ahos
bat torop metahan hehaek tez betehan oraeh. 2 Tahan pi etehapuh Maria
pop zuam borourat porü hat emahapuh pim mañairooh-aban Iesu pimaz
ahoam zait tat hehapur Saimon Pitahaz hat maot emat parupin epat
mañah, “Eroñariv ae, met paru darim Amip hel puioroh kohat bizahan
hehaek dei sat etegin bonog, basat mod naek bizahan oraez, ma tair?
Povoz dei unun.”

3 Pot hahan pim mañairooh-aban popur Pita honeo porü hat hel pui
pooroh kohat etepanez sahapuh, 4 pi Pita betet garos ravat sahapuh hel
pui pooroh 5 kohat nalok, oñ am iñidoh rouvat het tok riit etehan giv
nenañ oraeh. 6 Tahan Saimon Pita tokat emoohaek haret pi kohat lokat
etehan giv nenañ oraeh, 7 met Iesuz gagavok giv bapotï urahan heh-por
giv modañinañ honeo naoraez, oñ pim gagaih main bapotï urat bizah-
poekam oraeh. 8 Tahan aban garos emat hehapuhon lokat etet, Met Iesu
ñomahan ev bizahan hehaek maot bal hakah, pot homet barotap batah.
9 Met garos Iesu ñomapanezaekanañ maot bal hapan, pot menahan
hez-pov parup rekö haohaek hodad nat, oñ am het hel puioroh lokat eteh-
porahahoh parup hodad ravah. 10 Tat parup zeitak maot borourat sah.

Maria Iesun eteh

Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11

11 Tahan Maria maot emat hel puioroz iñidoh rouvat iñ hahot het
tok rizat kohat eteh. 12 Tahan enzol dim aerañariv meet hehañariv Iesu

---

º **19:39** Pavar 39 -Met añ napuz ad ki baruapanen honoñai ahö hepanezavoz zut ok heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bizahan oraehaek nap gagaiz oraehaek, met modap eñañiz oraehaek tat parup toutat heh. 13 Tahan Maria etehan enzol napuhö epat at mañah, “Eñarim ae, ni tairaiz iñ hameñ?” Pot mañahan pi parupin epat mañah, “Met paru nem Amip bat sat naek bizahan ne ev emat mel tat pimaz iñ hamoh.” 14 Pot pi haovai teritanañ havoe tat pi Iesu rouvaehan eteh, oñ Maria, Pi Iesu ev, pot pi hodad nat. 15 Oñ am hehan Iesuhon piin epat at mañah, “Eñarim ae, tairapuz ni mel tat iñ hameñ?” Pot mañahan pi epat homeh, Aban epop petï ham eparaz koravop ev, pot homehapuh pi epat piin mañah, “Erom, niuhö nem Amipuz heris naek basat biiñin heza? Povoz ni basat bizeñin hezaekaz badede nañeken ne sat bom.” 16 Pot mañahan Iesu piin epat mañah, “Maria.” Pot pim abatao haovaiam Maria pim ñevon hatevetet zuam hodad ravat havoe tat Ibru ñevonañ epat mañah, “Rabonai.” Met ñe mañah-povoz kapot ev, Añairameñip. 17 Met pot mañahan Iesu epat mañah, “Met petev ne nem Papapuhaz nahel, povoz ni neeh navotun, oñ ni sat nemaz homet hezarin nem ñetiv epat mañ, ‘Iesu God pim Papapuhaz helapanez tah, met God pi amun arim Papap ok.’ Pot parun sat mañ.”

18 Met pot hahan Maria Magdala zei potakanañap emat paru Iesuz mañairooh-abanarin epat mañah, “Met ne darim Amipun et hareohö.” Pot mañat Iesu Papapuhaz helapanez mañah-ñetï pov pi parun bar mañah.

Mañairaholoz ñaravatak ou ravah

Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Ruka 24:36-49

19 Met aliz posik gitap bañodahan kutur manahan pim mañairooh-abanari honeek topourat het ganö Zuda aban ahori paruhoz bat urapan hezavoz paru ñaihet tahapuh parum zei haitokor merizat map badao hah. Tat hehan Iesu parum ñaravatak ou ravat rouvat parun epat mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.” 20 Pot mañat pim marañir zabelusin mañairah. Tahan paru piin etet pimaz ahoam biñ ravah. 21 Tahan pi maot parun epat mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei. Met Apai ne nemeehan erohovoz zut ne ari honep honep emeeman nem gogot tovai sohopek.” 22 Pot hat pim gizasikanañ pulio paruh pul men memeehapuh parun pot mañah, “Ari Godiz Pul Tinap arim loporizaroh bahorë hat hezei. 23 Met ari añarabon, ‘God arim horiñ ok ol haveteh,’ pot mañohopeken God parum horiñ ol betehopan. Oñ tairarin, ‘Evo, arim horiñ aritï am hez,’ pot mañohopeken God poriz horiñ ol navetetü, oñ am hepan.” Pot pi parun mañah.

Tomas Iesun eteh

24 Met Iesu pim mañairooh-abanarih emah-porah paru porihanañ nap pim abatao Tomas Didimas pop paru honeo nakez. 25 Povoz pi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

soohaekanañ maot emahan paru modarihö epat piin mañah, “Met ni sooñin darim Amip emahan dei et hareeg.” Pot mañahan Tomas pi parun epat mañah, “Evo, petï ari ok moreg ne netameg, oñ nem etañinañ pim marañik ñirihol urahaek mor moroñin etet nem marapunañ ut urom, ma pim zabelusik bareñahaek nem maras meet bagi tom, povozahoh rekot ne pimaz, Rotap pi bal hakah, pot homem. Oñ ne pot nat tom, povoz arim nañameg-okovoz ne barotap navatotü.” Pot pi parun mañah.

26 Tat hehan Sande modavok pim mañairooh-abanari maot kohat Tomasinañ honeo topourat haitokor merizat badao hat hehan Iesu parum ñaravatak maot ou ravat rouvah. Tat pi parun epat maot mañah, “Ari lop tinarizaronañ hezei.” **27** Pot mañat Tomasin epat mañah, “Met ni ev nem marañin eterë. Tat nim maras meeken ev emat nem marañik mor moroñ hezaek ut nourapanen nim maras maot ev nem zabelusik navareñahaek meet bagiz tekepuh ni nemaz lop houlorizaronañ het barotap navat tameñ-pov bon tap. Tapanen ni nemaz pot homekë, Rotap pi bal hakah.” **28** Met pot haovaiam Tomas zuam epat mañah, “Rotap ni nem ahop God hakez.” **29** Pot hahan Iesu epat mañah, “Met ni neen etet nemaz homeo badae bateñ, oñ añarab tairari neen et naream het nemaz homeo badae batapanez pori biñ ahov ravat hep,” pot mañah.

Ñetï menah-epeñiz kapot ev

30 Met Iesu gog ahö navor nao toohan pim mañairooh-abanari eteoh, oñ ñetï poñ ne map tep epatak namen. **31** Met ñetï map nem menovai emooh-epovoz kapot epat hez, Met ari Iesuz homeo badae batat epat homehopek, Rotap pi Godiz rop, Kristo meepanen erat eñizapanez au hahan hehap ok. Met ari pot homepekepuh pimaz homeo badae batohopek, povoz ari pim kezavok pohao tin het hepek. Met ari pot tohopekez homet ne ñetï epeñ ev menooh.

Pim mañairoohari 7 Iesun eteh

21 **1** Met aliz nañ bon tahan tokat pim mañairooh-abanari iv havë ahö navoz abatao Taiberias[p] pot mañooh-povoz totoi sat hehan Iesu ñomahaekanañ poek maot ou ravat tah-ñetiv ev. **2** Met Saimon Pitar Tomas Didimasir, Nataniel pi Galili zeisik Kena zei potakapur, Sebediz roñariv, ma Iesuz mañairooh-aban modañariv paru honeo heh. **3** Tat Saimon Pitahö bal hat paru modarin epat mañah, “Ne pisihol bovai somaz ev toh.” Pot hahan paruhoz epat hah, “Met dei amun ninañ honeo dari sak.” Pot mañahapuh paruparo sat bout natak helat het kuturutak sohot ki deveñ pisihol holapanen bapan hat iv havë ahö povok betevai ahoam sat em toohapuh paru pis nari nav, **4** oñ betezam soohan zeit

---

[p] **21:1** Pavar 1 -Met Galili iv havevoz abat modao Taiberias pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

al tezahan gitap magei berevovai Iesu iv havë povoz gaorevok rouvat heh, oñ pim mañairooh-abanari piin etet, “Tairap ak hez, batah?” pot hah. 5 Tahan Iesu parun epat at mañah, “Erohol, ari pisihol nava?” Pot mañahan paru piin epat mañah, “Evo, bonon dei upaiam ev emameg.” 6 Pot hahan pihoen epat mañah, “Kar, povoz ari boutitak hezaek arim mar giñañitihanañ ki deveñ maot bat betei. Tat pisihol ok bepekeg.” Pot mañahan paru pim hahat tahapuh pisihol ahoam holahan ki deveñ beri hat revah bavizapanez pap tah.

7 Met pim mañairooh-aban Iesu pimaz ahoam zait tat heh-popuhö Pitan epat mañah, “Erom ae, darim Amip akeg, eterë.” Pot mañahan Saimon Pita hatevetet pim dimip tez bizat pisiholoz gogot toohaek zuam maot bameet kohat iv havevok ar meñet Iesu rouvaehaek bavizapanez hat sah. 8 Tahan mañairooh-aban modari boutitak emat ki deveñik pisihol ahoam holat hehaek boutitanañ karar iv havevozañ berihar emohot gaorevoz totoi 90 mitaz zut het poekanañ beri hah. 9 Tahapuh paru gaorevok em berevat etehan it nañad ñadoohaek pis nari arö tahan ñadoohan berë nañ amun bizahan oraeh. 10 Tahan Iesu parun epat mañah, “Arim pis begirihanañ nari bat emei.” 11 Pot mañahan Saimon Pita revah boutitak helat ki deveñ havevokanañ gaorevotï beri hat emah. Met ki deveñik pis ahorihar holat beo rezat hehan bat rekö hahan sat 153 ravah, oñ ki deveñ por naur hehan paru etehapuh home midin tah. 12 Tahan Iesu parun epat mañah, “Ari emat gipiz nei.” Pot mañahan paru, Deim Amip ok, pot homeh, povoz paruhanañ napuhö, “Ni tairap ok?” pot piin at namañ, oñ am heh. 13 Tahan Iesu berë nañir pisihol bat paru manahan nah.

14 Met pi ñomahaekanañ maot bal hat navokaro parum etañik ou ravahan eteh, met iv havevoz gaorevok maot ou ravah-povonañ honeo ravahan navokaro nao ravah.

Iesu Pitan mañahat ev

15 Met paru gipiz nat garë hahapuh Iesu Saimon Pitan epat at mañah, “Saimon Zoniz rop ae, met ni nem gog aban eperi ritou metat nemaz ahoam zait tat loporï nanat heza?” Pot mañahan Pita epat hah, “Gu, nem Amip ni hodad, ne nimaz ahoam zait tat hez.” Met pot hahan Iesuhoen maot epat mañah, “Povoz aban koravop pim sipsip roholoz korav hezavoz zut ni nem añaraboz korav ravat gipiz manohoz.” 16 Pot mañat Iesu piin maot epat mañah, “Saimon Zoniz rop, ni nemaz zait tat nim loporï nehar nanat heza?” Pot mañahan Pita epat hah, “Gu, nem Amip ni hodad, ne nimaz zait toh.” Pot mañahan Iesu maot epat mañah, “Povoz nem añaraboz korav ravat hez.” 17 Met navokaro mañat maot modao epat at mañah, “Saimon Zoniz rop, rotap ni nemaz zait teñi?” Pot mañahan navokaro nao at mañahavoz Pita pim loporih honoñai tat pi Iesun epat mañah, “Met nem Amip, ni nonair nai mapotuz tin hodad hez, povoz ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nimaz zait tat hezavoz ni amun hahodad." Pot mañahan Iesu epat hah,
"Ni nem añarab gipiz manohoz." 18 Pot mañat maot epat mañah, "Met ne
rotapuam epat nañoman ni hatevet. Met ni goerah dimihol meet nimauz
zaitivok sat em tohot petev am tameñ, oñ nem marañiz navat nedemahan
hehovoz zut ni tokat aban añavaip ravat heken nim marañiz aban
modapuhö navat nedemapanepuh nim sekez zait nat hekez poek navat
sapan." 19 Met pot mañahavoz kapot epat hez, Met Iesuz bat urahavoz
zut modarihö Pita bat ur ñomapanen Godiz abatao ahö ravohopanez Iesu
homet Pitan pot mañah. Met pot mañat maot epat mañah, "Met ni nenañ
honeo emohoz."

Iesu aban modapuz hahat ev

20 Pot mañovai Pita havoe tat etehan pim mañairooh-aban Iesu pimaz
ahoam zait tat heh-pop parupim kosimarah toutat heh. Met batam pi
tapup paru gipiz nohot heh-porah Iesuz totoi toutat het pot piin mañah,
"Nem Amip, tairapuhö ñai abanarin mañairapanen ni navapanez
hameñ?" Met pot mañah-tapup parupim totoi toutat hehan, 21 Pita piin
etet Iesun epat at mañah, "Nem Amip ae, aban okop tokat tair metapan."
22 Pot mañahan Iesu epat hah, "Met nim bonov ok nemov, povoz nehö, 'Pi
am
hepanen ne maot emom,' pot haom, povoz nemov ok. Met nim modapuz
tohopanezavoz neen at nañotun, oñ ni am nenañ honeo emohoz." 23 Met
pot mañahan tokat Iesunañ sooh-modari hatevetet kapotaz hodad nat het
aban popuz pot haoh, "Okop nañomotuz hahap ok." Pot haovai emooh,
oñ Iesu pi nañomotuz Pitan namañ, oñ Pitahoam pimaz at mañah,
povozam epat piin mañah, "Met 'Pi hepanen ne maot emom,' pot haom,
povoz nim bonov ok, nemov." Pot Pita hodadeo bapanez upaiam mañah.

Ñetï metevokaro

24 Met ne Iesuz nañairooh-aban tapü epopuhö Iesuz tovai emooh-ñetï
mapoñ hat menovai emohot ev bon toh. Met dari hodad, ne pinañ honeo
het et hareohö, povoz ñetï rotapuñ ev menoh.
25 Met ev menoh-nen epeñ Iesu tooh bon, oñ mod mapotü ahoam amun
tooh. Met aban napuhö ñetï poñ map menapan, povoz petï darim ham
eparah tep poñ bizakan oraepanez mopas rekot bon.
(Iesu ñetiv aban Zoniz menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

APOSOR

Ñetï garosikao

Aposor ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Ruka aban pop garos tep modataz abatao Ruka hameg-ñetï pov menah, met tokat ñetï mod epov amun red menahao ev. Met Iesuz aposor gog abanarinañ honeo pi het parum mañooh-ñetiñ pi hateveteoh, ma Polir modari gogov tovai soohan pi parunañ honeo soohapuh pimauz etañinañ et hareoh, ma parum haoh-ñetiñ pi tinam hateveteoh.

Met aposor aban pori Kristohö pim gogot tovai sohopanez mañahaek garos Zerusalem zeitak het Zuda añarabon kapot tat Zerusalem poek Pul Tinap erat meñizahan ñetiv mañooh. Met tokat narah Pilip garos Sameria zei ahö potak sat añarab poekarin mañooh. Met tokat mod narah Polir aban modari zei hotoh heh-modasikaroh sat Iesuz ñetï tinao añarabon bar mañovai sooh. Met pot mañovai soohan añarab Zuda bon, oñ patari amun Iesuz ñetiv hatevetet pimaz homeo badae batoohan añarab pat porir Zuda pori main main berat hehaek, maot honeo Godiz togut ravat pimaz homehot heh.

Met aposor aban pori pot tovai soohan Godiz Pul Tinap meñizoohan Godiz kezao ou ravah, povoz tep epat rekö hahopanezari Godiz Pul Tinap ma pim kezavoz kapot tin hodad ravohopanez hat menah.

Met Kristo abarah maot hasahan krismasañ 33-iz zut bon tahan Ruka tep epat red menah.

Paru Iesuz aposor abanariz tovai soohariz ñetiv

Pul Tinap meepanez au mañah

1 [1]Met Tiopilas, ne tep garos menohotak batam Iesuhö kapot tat tovai
emohot añarabon badede mañoohan Godihö abarah bat helah-ñetï
poñ ne ni rekö hat hodad tekez hamenat nanoh. [2]Met Godihö Iesu abarah
bat helapanez tah-porah Iesu Godiz Pul Tinapuhö meñizahan batam pim
aposor aban ba ou batahan heh-porin gog mapoñ tohopanez au mañahan
heh. [3]Met Iesu ñomat maot bal hah-porah alizañ 40 pi hamarah heh. Met
hamarah hehapuh orah rezah pim mañairoohari hehaek paru piin etet,
Rotap pi maot biririï ravat hez, pot homepanez hat emat heris mañairovai
sooh. Tat pi Godiz masakavoz roketak añarab hepanezavoz ñetiv bar
mañovai sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4-5 Met narah Iesuz mañairoohari topourat pinañ honeo paru gipiz
nohot hehapuh parun ah ñeo epat mañah. “Tovai ari zuam Zerusalem
zei epat betet sotunei, oñ ari gaa tat hepeken Pul Tinap arihaz meeman
erapanez ñai bizat etet hezei. Met batam arinañ ne hehö-porah nem
Papapuhö arimaz pim Pul Tinap au hahan hez-ñetï pov arin bar haañoh,
‘Met Zoan pi Zodan iverih añarab iv nenavonañ ivoh memeoh, oñ petev
totoiam aritï Pul Tinap meeman emapanen ari bepek.’ Pot haañoh, povoz
ari ev am gaa tat hepeken God pim Pul Tinap ari anapan.”
6 Met mod narah aban Iesuz ba ou batahan heh-aposor pori paru
Iesunañ honeo topourat het Iesun epat at mañah, “Deim ahop ae, petev
ni kez teken, batam darim mimiholoz hehat darimauhö maot darim zei
epesiz korav ravat tin hek ma tair?” 7 Pot at mañahan Iesu ñetï hañiv
parun epat mañah, “Hatevetei, nem Papap tokat tohopanezat pimauz
hodadevok au hakahan hez, oñ hodad tepekez pi arin naañotü. 8 Oñ pi
Pul Tinap arih meepanen erapanez porah kezao anapanen, ari aban eperi
nem tooh-ñetiv añarabon bar mañovai sohopek. Tat nem ñetiv orah rezah
Zerusalem zei epatak porin ma Zudia zeisik porin ma Sameria zeisik
porin mañohopekepuh sat zei modasikaroh añarab maporin bar mañovai
sohopeken nem ñetiv ahö ravat sapanen paru hatevetet nemaz hodad
tapan,” pot mañah.

Iesu abarah helah-ñetiv

Mak 16:19-20; Ruka 24:50-53

9 Met Iesu ñetï pov mañat bon tovai tapuraham God Iesu bat abarah
helahan aban pinañ honeo hehari et bameet hehan helat unitak iz ravat
sah. 10 Tahan paru abarah am et bameet hehan terï taputanañam aban
nañariv dimir giv aeratü tat heh-nañariv parum nakoe ou ravat rouvat
hehapuh, 11 epat mañah, “Ari Galili abanari, tairaiz ari rouvat abaran etet
hez? Met Iesu abarah bat helahan eteg-okatap maot tokat erapan.” Pot
parun mañah.

Zudasiz urutak nap ba ou batah

12 Pot mañah-porah paru dañ pov betet hotoh bon oñ totoi, 1 kilomitaz
zut, Zerusalem zeitak sah. 13 Met poek sa berevahapuh parum zei mamog
het emah-pomakeh sat zei tovemak demahan hehaek zei girü revahavok
sat heh. Met aban poriz abatañ ev, Pitar, Zonir, Zemisir, Andurur, Pilipir,
Tomasir, Batolomiur, Matiur, Zemis modap Alpiasiz ropur, Saimon modap
pi Selot porihanañ nap, met Zudas Zemis modapuz rop. 14 Met aban abatañ
ev menoh-eperir Maria Iesuz nonopur bosiholor añ modari paru orah
rezah topourat loporï bahon batat het Godin mañ mañohot poek heh.
15 Met paru poek hehan aliz nañ bon tahan Iesuz homeo badae batat
heh-mod nari emahan paru poek topourat honeo ravahan añarab 120

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat heh. Tat Pita parum ñaravatakanañ bal haz rouvat Parun 16 epat mañah, “Nem modari, met Zudas Iesu bapanez ñai abanariz garos emah. Met pot tapanez batam Devid darim mimip Pul Tinapuhö hodadeo manahan ñetiv menahan hez-poek Zudas pot tahan rotapuv ou ravah. 17 Met dari hodad, Zudas Iesu pimauhö ba ou batahan deinañ karar het gogot toogip ok,” pot mañah.

(18 Met Zudas pi Iesu horï pov metapanez hat Zuda aban ahorihö monis manahan pi bat monï posinañ ham nat zum tahapuh poek ñodat ñekeo ur rapat zat map ozourahan ñomah. 19 Met Zudas ñomah-ñetï pov hahan añarab Zerusalem zeitak hehari hatevetet ham potaz abatao Akeldama mañamah. Met parum ñevonañ abat povoz kapot epat, Nap ur ñomapanez hat zumao manah-mon posinañ zum tah-hamar ev.)

20 Pot mañat Pita maot epat mañah, “Met dari hodad, batam tep nataz abatao Buk Song tep potak Zudasiz ñetiv epat menahan hez,

Pim hamat ravat hez-poek rekot nap nasotü, oñ betez hepan.
Buk Song 69:25

Met ñetï terï mod nat epat amun menahan hez,

Aban nap pim urutak rouvat het gogot tohopan. *Buk Song 109:8*

21-22 Met pot pim menahan hezatam dari tat Zudasiz urutak aban rouvapanez mod nap ba ou batak. Met batam Zoan Zodan iverih añarab ivoh memeoh-porah ari tairari Iesu ñetiv haohan deinañ honeo het hatevetevai emohot hegipuh Iesu bal hat helahan eteg-porihanañ nap dei abanari 11 eperinañ honeo het gogot tohokaz dari ba ou batak. Tapanen pi deinañ honeo het rotap Iesu bal hakahan eteg-ñetiv añarabon mañovai sohok.”

23 Pot mañahan paru aban nañariv ba ou batah, met aban napuz abatao Zosep, met pim abat modavokaro Basabas Zastas pot mañooh-pop, met aban modapuz abatao Matias mañooh, poñariv ba ou batah. 24 Tat mañevok epat mañah, “Deim Amip, ni añarab maporiz loporizaroh homeamahat map hodad hakez, povoz aban ba ou bateg-epañarivihanañ nap nim ñetiv haovai sohopanez popun añaireken dei etet hodad ravak. 25 Tat Zudas nim ba ou bateñin heh-pop dei haevetet pim hañiv bat horiek hasahapuz urutak pi rouvat deinañ honeo het nim gogot tohopan.” 26 Pot mañeo hahapuh aban poñariviz abatavokaro helevokaroh menat, “Tairap ritou tapan,” pot hat betet etehan Matiasihö ritou tah. Tahan pi bamain batahapuh aban Iesuz aposor aban mod 11 porinañ honeo gogot tohopanez meñehan heh.

Pul Tinap parutï emah

2 1 Met tokat Zudaholoz topourat gipiz nooh-aliz nasiz abatao Pentikos hamah-aliz posik añarab Iesuz homeo badae batat hehari paru zei namakeh topourah. 2 Tat hehan abarahanañ pei nai hadavoz zut pi ñe

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ahov haovai erahan paru hatevetehan pei poi parum zei heh-pomakeh
lokat an pap manahan, 3 paru etehan it rai raisiz zut het rapat parum
gagañik rouvat heh. 4 Tahan Godiz Pul Tinapuhö parum loporizaroh er
horat map rekö ravat badede bavatahan añarab zei modasikarohariz ñeñ
parum hodad nat heh-poñinañ kapot tat ñetiñ hah.
5 Met porah Zuda añarab narizaro Godiz zait tat mañ hahot hehari
parum zei kapoñ betet hotohanañ emat Zerusalem zeitak heh. 6 Met
añarab pori poek emat hehaek ñeo ahoam haovai emahan hatevetet,
"Tair ev tah batah," pot hahapuh, Iesuz homeo badae batat hehariz
nakoe emat hatevetehan map zei modasikaroh haoh-ñeñinañ haohan,
tin parum ñeñinañ hahavon hatevetet agol atat ñeñ bon tahan etañ hon
harë tahapuh, 7 nae nap epat mañah, "Ae ui, met paru ñe navor navonañ
hamah-aban eperi Galili zei honesikanañari eveg, 8 met tair tat paru zei
modasikarohariz ñeñinañ hamahan dari hateveteameg." 9-11 Pot hahapuh
paru maot epat hah, "Darim ñeñ main main hameg, oñ paru aban eperi
Godiz redeo añarabon mañairovai emooh-ñetï tin poñ darim ñeñinañ
hamahan tinam hateveteameg. Oñ etei, dari ev hez-eperi honeekanañ
naem, oñ zei maposikaroh, Patia zeisikanañ, ma Midia zeisikanañ, ma
Ilam zeisikanañ, ma Mesopotemia zeisikanañ, ma Zudia zei epesikanañ,
ma Kapadosia zeisikanañ, ma Pontas zeisikanañ, ma Esia zeisikanañ,
ma Prizia zeisikanañ, ma Pampilia zeisikanañ, ma Izip zeisikanañ, ma
Libia zeisik Sairini zeitaz totoihanañ, ma Krit zeisikanañ, ma Arebia
zeisikanañ, ma Roma zeitakanañ, met zei map posikarohanañ dari
emegiri ev. Met dari zei posikarohanañ emeg-eperi nari Zudahol met nari
patari, paru Zudaholonañ honeo ravat Godin mañ mañohot hezari, dari
mapori paru ñetiv darim ñeñinañ hamahan tinam hateveteameg." 12 Pot
paru hahapuh home midin tat epat hah, "Ui, tair tat paru darim ñeñinañ
hamah?" 13 Pot hahan mod nari hatevetet batiu tiu batat kek haovai epat
mañah, "Evo, petï paru iv kezao nat rumurat het ok hamah," pot hah.

Pita bal hat kapot bar mañah

14 Pot haovaiam Pitar aposor aban modari 11 pori paru bal haz rouvat
Pitahö ñeo ñarah hat epat mañah, "Ari Zuda nem modari, ma Zerusalem
zei epatak emat hezari, ari deim hameg-epovoz kapot haoman hatevetet
hodad ravei. 15 Met dei ivov nat rumurat het hameg, pot ari homet
hamegi? Evo eñarohol, gitap maok berevat kez rav meñevai eparah dari
rekot ivov nainotuzarah ev, 16 oñ petev ou ravah-epovoz kapot batam
Godiz propet aban nap pim abatao Zoel popuhö haomaz toh-epov
menahan hezavoz rotapuv ev ou ravah.
17 Godihö pot hah, 'Met tokat aliz metes totoi ravohopanez porah nem
Pul Tinap meeman erat zeisikaroh añarab maporih map rekö
ravohopan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met rekö ravohopanez porah parum ro abanarir ñari añahol
nem ñetiv añarabon bar mañohopan, ma navor nao potazao
bavatapanen ro abanari etehopan.
Ma paru aban añavai nari Godihö auakañik ñetiñ mañohopanen
hatevetehopan.
18 Met rotap nem Pul Tinap meeman emapanez porah, nem gog añarab
nem ñetiñ modarin mañohopan.
19 Met tokat porah red navor nao añairoman etepek. Tapanen ev
hamarah uveo ma itiñader itoulov ahoam berevapan.
20 Ma abarah gitap mañat hepanezaek kutur manapan, ma ñonis amun
uvevoz zut mav ravapanenahoh, darim Amip erapanez aliz pos al
tezapan.
21 Met tokat nonair nai potun etepekezarah, ari añarab tairari,
"Deim Amip eñiz," pot hapekez pori piuhö eñizat pimerizaro ba
avatapan.' *Zoel 2:28-32*

Pot propet aban Zoelihö menahan hez."

22 Pita ñetiv pot mañat maot epat mañah, "Met ari Israel añarab nem modari, ari tinam hatevetepeken ne Iesu Nasaret zeitakanañapuz ñetiv arin añom. Met pi Godihö kezao manat meehan erat red navor nao, darim batam et narez am heg-poñ añairoohan dari eteogin pi Godiz kezavonañ tooh-kap pot ou ravooh. Met eñarohol ae, dari añaraboz ñaravatak pim pot tooh-poñiz ari hodad ok hakez. 23 Met mamog Iesu meepanez tahapuh God pim tapanezat bar mañahan emat hehan, ari añarab Papapuz mañah-taput metegipuh Iesu bat ñai aban hoririz marañik manegin zirah urahan ñomah. 24 Met arihö hagin Iesu urahan kakamavon hatevetet ñomahaek, Godihö maot baviririï batahan bal hah. Met pi horï nao nataek arim, 'Horï tah,' hat zirah uregin ñomah-povoz kapot bon hehan, baveirah-poek pi hepanezavoz rekot bon, povoz maot baviririï batahan bal hakah. 25 Met batam darim mimip Devid Iesuz ñetiv epat menahan hez,

Met orah rezah nem Amip nenañ hez-povoz ne hodad,
ma pi nem nakoe het neñizat hezan ne tovai samoh, povoz ne ñaihet
nat hez.
26-27 Met God, ni ne neñizat pot netameñivoz homet biñ ravat titimao
niin nañamoh. Met nem modariz ñomamahat ne am ñomomazap
ev, oñ ñomoman ñomamahariz pulihol sat hezaek, nem pulip sat
hepanen, nem Amip ni poek ne nanevetetü, ma ne nimauz zait tat
hezapuz heris poek oraet zañ natotü.
28 Met ne tinam sat pohao hemazaek nonor nañaireñ,
povoz nim hezaek neñeken, ninañ honeo biñ pimau ravat hem.
Buk Song 16:8-11

Pot Devidihö menahan hez."

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Pita ñetï pov bar mañahapuh maot epat mañah, “Ari añarab nem
modari, hatevetepeken darim mimip Devidiz menahan hezavoz kapot bar
añom. Met Devid pimautï homet ñetï epov menah bon, oñ pi ñomahan ev
baveirahan hezaekam dari eteameg. 30 Met garos Devid biririï heh-porah
pi propet abanap ravat het tokat ou ravapanezavoz kapot hodad heh,
povoz Godihö tokat pim iz mimiholohanañ ro berevat ou ravapanez pop,
pim zut añaraboz ahop ravat hepanez hodad pov manahan menahan hez.
31 Met Godihö tokat Kristo eñizapanez au mañahap meepanen, pi erat ev
ham eparah het ñomapanezaekanañ maot baval hapanez homet, Devidin
hodadeo manah-povoz homet pi ñetï añoh-epov menah. Met pot menahan
hezaek Iesu pop ñomah-porah pim heris zañ nat, ma ñomahariz pulihol
sat hezaek God pi betehan pim pulip am hez bon. 32 Met rotap Godihö
Iesu ñomahaekanañ maot baviririï batahan bal hahan, dei piin et hareegiv
arin ev añameg. 33 Met God pot tat Iesu darim ahop bavatahapuh pim
mar giñasiz nakoe meñehan hez. Tat pim Papap pi Pul Tinap meepanez
au hahan heh-pop Iesu meehan haerahaek, petev ou ravamahan ari etet
hateveteameg-epeñ Iesuhö meehan emahañ ev.

34-35 Met Devid popuhö ñetï modao epat amun menahan hez,

> Godihö nem Amipun pot mañah, ‘Ni nem mar giñasiz nakoe ev emat
> toutat heken, nimaz kaev ravat hepanez pori bat hor batat ne nim
> irih meñeman, ni parum revah hekë.’ *Buk Song 110:1*

Met Devid pi abarah nahel, oñ pi hamarah het zañ tah, povoz pimautï
homet ñetï epov namen.

36 Met ari hatevetet hodad ravei. Iesu arim zirah uregin ñomah-aban
tapup pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan hehap ok, met Godihö
pi petev darim Amip ravat hepanez bavatahan hez. Met Israel añarab
mapori ñetï epovon hatevetet map hodad tapanez hat arin ev añamoh.”

Añarab ahovokaro ivoh memeeh.

37 Met Pita pot mañat bon tahan añarab hatevetet zagerï tat home
midin tahapuh het narihö Pitar aban modari 11 porin epat mañah,
“Ui erohol, met dei tair tak?” 38 Pot at mañahan Pita hañiv epat parun
mañah, “Ari honep honep arim horiv betet loporizaro borourepeken dei
Iesu Kristoz abatao hat ari ivoh emeekan pim añarab ravepek. Tepeken
God arim horiv olapanepuh pim Pul Tinap ari anapan. 39 Met rotap
Godihö pot au añahan hez, ‘Dari ma darim ñarohol, ma darim izaholor
mimihol, ma zei modasikaroh map hezari, dari porihanañ tairari Godihö
as hapanen, pimaz homet sookaz porin pot bar haañah, “Nem Pul Tinap
ari anom.” ’ Pot darim Amip hakahan hez.”

40 Pot mañahapuh Pita Iesuz ñetiv ahoam maot tin bar mañah. Tat
pot mañah, “Met tokat Godihö añarab tairari horï tamah-pori kakamao
metapaneg, ari horï tamegiri arim horiñ betepeken God maot pimeri ari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ba avatapan.” 41 Pita pot mañahan añarab ahö navokaro 3 tauseniz zut
paru ñetï pov hatevetet Iesuz homeo badae batahan ivoh memeeh. Tahan
paru togü honet ravat heh.

Paru lop honerï ravat heh.

42 Met pot tat hehapuh orah rezah paru Iesuz homeo badae batat heh-
pori pim ñetiv hatevetehopanez zait tat paru emat topourat hehan, ñetï
pov Iesuz aposor aban porihö parun mañoohan hatevetehot hehapuh,
paru mapori tin nae nap meñizat parum gipiz nae nap manat nohot
honeo het Godin mañ mañohot heh. 43 Met God meñizat hehan Iesuz
aposor aban pori red navor nao toohan añarab mapori etet agol atat
ñaihet tat heh.

44 Pot tohot het paru lop honerï ravat hehapuh parum nonair nai
mapotü amun paru maporizatü ravat heh. 45 Tat paru hamar ahö hehari,
ma nonair nai modatü ahö hehari, parum potü modari manoohan zum
toohan, monis boohapuh añarab nonair nai bon hehari manooh. 46 Met
orah rezah alizañik Godiz tup ahomakeh honeo topourohot heh, met
poekanañ berevat parum zeiñik sat toguñ main main ravat het tinam
meñizat gipiz nae nap manat nohot biñ ravat heh. 47 Pot tohot paru Godiz
ñetï biñao mañohot hehan, añarab modari parum toohavon etet zait
tooh. Tat orah rezah alizañik paru tairari parum loporizaro borouroohan
darim Amip maot pimeri bavatooh-pori paru mamogarinañ honeo emat
togü honet ravovai sooh.

Eñañ horï hehap batin batah

3 1 Met orah rezah paru Zudahol hapanezai 3 kirok toohan, emat
topourat mañ haoh. Met aliz nasik 3 kirok toohan Pitar Zon Godiz
tup ahomakeh lokapanez hat totoi emahan, 2 zei pomakez haitokoroh
redeo tin metahan hehaek aban eñañ kez narav
heh-nap, nonopuz ñekevokanañ potam batahan hehap bat em meñehan
heh. Met pimeri orah rezah pop bat emat haitok pooroz nakoe meñeohan,
het añarab Godiz tup pomakeh lokapanez emoohan monis manapanez pi
parun mañ mañooh.

3 Met porah Pitar Zon emat kohat lokapan hat tahan, aban eñañ horip
poek hehaekanañ pi parupiuhö monis manapanez mañ mañah. 4 Tahan
parup piin et mereet het Pitahö pot mañah, “Ni ev deipin eterë.” 5 Pot
mañahan monis manapanez hah hat aban pop parupin etehan, 6 Pita epat
mañah, “Ne monis ni nanomaz bon, oñ nem mod tin bat emamoh-pov
ni nanom. Met Iesu Kristo Nasaret zeitakanañapuz abatavonañ nañohog,
pim kezavok ni bal haz rouvat haeñ tat sa.” 7 Pot mañat Pita pim marasiz
bahan, aban eñañ horï heh-popuz eñ hotaleñ kez ravahan, 8 pi bal haz
rouvat kapot tat haeñ tat sah. Tahapuh pi Pitar Zoninañ honeo Godiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tup ahomakeh lokat, haeñ tat pi pereger kaub haovai Godiz biñ haovai soohan, 9 añarab poek hehari etet, 10 paru epat nae nap mañah, “Ui, aban epop orah rezah Godiz tup epamakez haitok redeo tin metahan hez-akaoroh toutat monisiz mañ añoohap ev tin ravah.” Pot hat agol atat marañ gitañik ker menat etet heh.

Tup ahomakeh Pita ñetiv mañah

11 Met aban batin batahap pi biñ ravat Pitar Zoniz marasikaroz bat hehan, tup pomakez romevoz kohat zei kar nas demahan heh-posiz abatao Solomon mañooh-posik hehan, paru añarab etepanez porü hat emat okat epat rouvat parun etet agol atat heh. 12 Tahan Pita parun etet ñetiv epat mañah, “Ari Israel añarab nem modari, tairaiz ari deipin etet agul atat hez? Met Godiz etañik deip tinañariv hezaek deipim kezavonañ aban epop batin bateg, pot ari homeamegi? Evo, pot bon. 13 Met God darim iz mimihol Abraam ma Aisak ma Zekop, ma darim nonor papaz ahö tapupuhö aban epop batin batahaek, pim gog abanap Iesu popuz abatao pi bat hel batah, oñ ari Iesu tapup bat aban ñairiz marañik manegin, paru basahan gavman aban Pailat hatevetehan pi horï nao nat ravahan maot iñidoh baverev meepanez hahan, ari Pailatin evo mañat rez kek teg. 14 Met pi aban tinam het horiv nat soohap, oñ ari pi kos rez manat rez kek tegipuh, aban nap modap menahan kakam zeimakeh biihan heh-aban pop baverevapanez hat Pailatin mañeg. 15 Met pot tegipuh ari dari tin het hekaz maup uregin ñomah, oñ God maot pi baviririï batahan bal hah. Tahan dei piin eteg, povoz petev arin pim ñetiv ev añameg. 16 Met aban eñañ horï heh-epopuz ari hodad, met rotap Iesu eñizahan, deip pimaz homeo badae batat hezaek pim abatavonañ mañegin, pi aban epop batin batahan petev ari ok emat eteameg.

17 Met nem modari ne hodad, ari arim ahorinañ honeo pim kapotaz unun hegipuh bahorï meteg. 18 Met batam Godihö propet aban maporin epat bar mañooh, ‘Kristo eñizapanez au hahon hez-pop tokat kakam ahov bapan.’ Pot mañoohan paru hatevetet añarabon mañoohavoz rotapuv petev ou haravah. 19 Povoz arim loporizaro borourat Godiz hahan hezat baval hat tovai sohopeken, pi arim horiñ ba ol betepanen, 20 arim nakoe pi het eñizohopanen arim loporizaro masak ravat tin hepek. Tapanen tokat Godihö eñizapanez au hahan hehap Iesu Kristo pop darihaz maot meepanen erapan.

21 Met Iesu petev abarah hezaekam hepanepuh, tokat maot erapanezarah God nonair nai map berevat hez-epotü batin batapanen map maokotü ravapan. Met pot tapanez Godihö batam pim propet aban tinarin mañoohan, paru ourah añarabon mañovai emooh. 22 Met batam propet aban nap pim abatao Moses pi epat hat menahan hez, Met God darim ahop ne ba ou navatahavoz zut, tokat darim iz mimiholohanañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim propet aban mod nap ba ou batapanen, pim ñetiv hahopanen, ari hatevetet pim ñetï hahopanezao baval hat sohozei. 23 Oñ hahopanen tairap baval nak het tohopanepuh kos rez manat hepanezap, Godiz homeo badae batat hepanezarinañ honeo naketu, oñ Godihö pot hepanezap bavon batapan. Moses pot menahan hez. 24 Met batam propet aban mod napuz abatao Samuel, met pim tokat berevah-propet aban modarihö amun petev ou ravat hezan, darim hameg-epovoz paru bar haohan añarab hateveteoh.

25 Met Godihö tokat ou ravapanezavoz ñetiv pim propet abanarin mañahan menahan hezaek, dari parum iz mimihol amun hateveteameg. Ma batam God Abraamin pot mañah, 'Tokat nim iz mimihol ne masakao manom. Tapanen poekanañ zei maposikaroh nem masakao ahö ravat sohopan.' God Abraamin garos pot au mañahan hatevetehaek, dari pim iz mimihol petev amun hateveteameg. 26 Met pot hahan hezaek petev Godihö Iesu pim gog abanap ba ou batat meehan dari Zudaholotï garos ou ravah. Met darim horï tameg-poñ betet loporizaro borourakan pim masakao dari map anapanez hat pi daritï garos ou ravah." Pot Pita parun mañah.

Paru Pitar Zon memerizah

4 1 Met Pitar Zon poek het Pita ñetï pov haohanam aban anumaihol bareñ elat mañarooh-nari met Godiz tup ahomakez korav rouvat hehariz ahop, met Sadiusi aban nari, paru pori emat hatevetet hehan, 2 "Iesu ñomat maot bal hah, povoz ñomamahari maot bal hapan," pot Pitar modari haohan paru hatevetet loporizaro kaev ravat emat, 3 Pitar Zon kez tat bahapuh kutur haravah, povoz zeirevaihoh parupim ñeo hapanez hat basat kakam zeimakeh memerizahan heh. 4 Pot tah, oñ paru Pitar Zoniz ñetiv hateveteoh-narizaro Iesuz homeo badae batahapuh mamogarinañ honeo ravahan abanari 5 tausen pot ravah.

Pitar Zon ñevok bizah-ñetiv

5-6 Met zeirevai al tezahan Zudaholoz aban korav ahorir, aban ñetï kateñiz mañairaholor, aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahop pim abatao Anas, popur pim kapotak nari, met Kaiapasir Zonir Aleksanda paru pori Zerusalem zei potak zei namakeh lokat topourat heh. 7 Tahan nari Pitar Zon bat emat parum ñaravatak barouvahan epat at mañah, "Met arip tairapuz abatao hagin eñizat kezao anahan aban akap batin bateg?"

8 Pot at mañahan Pul Tinapuhö Pita meñizat hodadeo manahan epat parun hañiv mañah, "Deim korav ahori, 9 met aban eñañ horï ravat heh-epop deip batin bategivoz ari at añamegiek, 10 petev epat arin añoman ari hatevetet hodad ravepek, ma Israel añarab mapori amun hatevetet

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hodad ravapanez zait toh. Met Iesu Kristo Nasaret zeitakap arim uregin
ñomahan God maot baval hah-tapupuz abatao hagin pim kezavok aban
epop batin batahaek dei honeo arim ñaravatak ev rouvat hez. 11 Oñ epat
menahan hez,

> Aban nari zei namak demapanez bah nar bat etet, 'Horir ev,' pot hat
> betehan oraehan, tokat bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar
> bavatah. *Buk Song 118:22*

Pot menahan hez, met Iesu bah por pi hez. 12 Met pi nen tapupuhö dari
honep honep eñizamahan tinam hez, met zei epesik ma zei mod nasik
dari pot eñizapanez mod nap Godihö au mañahan nakez, oñ Iesu nenap
meehan erat eñizat maot pimeri ba avatamahap ok." Pot Pita parun
mañah.

13 Met Pitar Zon parup hodad ahov bamah-skurü natak nalok hehañariv
ok, oñ Iesuz kezao parupinañ honeo heh, povoz ñetiv hapanez ñaihet nat,
oñ parup kez tat rouvat het ñetiv mañahan, Zuda aban ahö pori parupin
etet home midin tat pot homeh, Parup Iesunañ het hodad okov bah.
14 Met aban parupim batin batah-pop parupinañ honeo rouvaehan, paru
aban ahö pori etet hapanezao homehan evo ravahan bapap tat heh.

15 Tahapuh paru Zuda kaunsor aban ahö porihö parup meehan sat zei
girü patavotï hehan, paru metapanez ñetiv nae nap epat mañah, 16 "Met
paru añarab ev Zerusalem zeitak hez-mapori parupim red tahavoz hodad
hatah, povoz dari rekot parun bavai namañotü, oñ aban okoñariv tair
metak? 17 Met parupim tah-pov zei modasikaroh haovai sohopanen ahö
ravotun hezavoz, parupin ah ñeo mañat epat mañak, 'Arip tovai Iesuz
abatao hat maot ñetiv añarabon mañotunei,' pot mañak." 18 Pot hahapuh
Pitar Zoniz as hahan maot emahan paru ah ñeo parupin epat mañah,
"Arip tovai Iesuz abatavonañ ñetiv añarabon maot mañotunei."

19 Pot ah ñeo mañahan Pitar Zonihö haniv epat mañah, "Arim ñetï
añamegiv hatevetet baval haka? Ma Godiz ñetï hahan hezao hatevetet
baval hak? Tair takan God etepanen tin ravapan? Povoz arimauhö homei.
20 Oñ deip tapü epañariv Iesuz hat tahan hatevetet eteg-ñetï pov añarabon
bar namañotü, pot arim hamegivoz nonor bon." 21 Pot parup mañahan,
aban ahö pori hatevetet kez ravat kakamao metapanez zait tah, oñ paru
añarab mapori parupiuhö abanap batin batahavoz homet, Godiz ñetï
biñao mañohot heh, povoz homet aban ahori epat parupin mañah, "Met
arip añarabon am mañohopek, povoz kakamao etak." Pot parupin mañat
meehan berevat sah. 22 Met parupim aban batin batah-popuz krismasañ
40 pot heh.

Iesuz ñetiv am mañohopanez mañ hah

23 Met parup meehan berevat sat parupim mod Iesuz homeo badae batat heh-
poriz nakoe sahapuh, parum kaunsor aban ahö poriz ñetï mañah-poñ parupim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mod porin bar mañah. 24 Tahan paru hatevetet lop honerï ravat, Godin epat
mañ mañah, “Deim ahop God, ni abarar hamarar iveñir nonair nai map ev
hezatü nimauhö matut teñin hez, 25 met batam nim Pul Tinapuhö nim gog aban
nap Devid, deim iz mim pop, hodadeo manahan ñetï epov hahan hez,

Met tairaiz paru añarab patari Godiz kaev ravat mogao tat hez? Tat
paru pi bahorï batapan hat ñetiv hamah?
26 Paru hamarah añaraboz korav ahori lop honeri ravat, darim ahop
Godir pim au hahan hezap zei ñai metapanez hahapuh, ñaitü bat
topourat ñai bizat het etet hez. *Buk Song 2:1-2*

27 Met aban ahoñariv Erodir Pontias Pailat ma añarab mod patarir Israel
aban ahö nari paru mapori, Iesu nim gog aban tinap eñizapanez au hañin
hehap urapanez ñetiv topourat hahan, Devidiz hahan hez-epovoz rotapuv
ou ravah. 28 Met garos nimauhö nim kezavor hodadevonañ parum pot
metapanezavoz au hañin hehat, paru togü manat hahapuh taput metat
urah. 29 Met deim Amip ni hodad, dei kezao bonori, povoz paru nim ñetiv
dei nakaotuz ah ñeo añahavoz ni home, dei eñizat kezao anat heken dei
ñaihet natotü, oñ añarabon nim ñetï tinao am bar mañovai sohok. 30 Met
dei Iesu nim gog aban tinapuz abatavonañ haovai sookan, nim maras
meet ni red navor nao tat lamari batin batovai sooken, modari etehopan.”
31 Pot paru mañeo hat bon tovaiam zei parum hehamak do do ahoam
tahan hatevetet etehan paruh Godiz Pul Tinap map rekö ravahan paru
ñaihet nat, oñ kez ravat Godiz ñetiv añarabon ourah bar mañovai sooh.

Parum modari meñizah-ñetiv

32 Met porah paru Iesuz homeo badae batat heh-mapori lop honeri ravat het
parum nonair nai mapotü paru maporizatuhar ravat heh. 33 Met Iesuz aposor
aban pori Godiz kezavonañ añarabon epat mañooh, “Rotap Iesu darim Amip
Godihö maot baval hakahan hez.” Pot parun mañovai soohan, Godihö añarab
pimaz homevai sooh-pori pim masakao manohot hehan tin heh. 34 Met parum
ñaravatakanañ nari gipizoz mel nat, ma naiz tekï nat, oñ tairari ham ahor
ma zeiñ houl hehari modari manat monis booh. 35 Tat Iesuz aposor aban pori
manoohan mod nonair nai bon hehari meñizat manooh, povoz nap naiz tekï nat.
36 Met pot tooh-porah aban poek heh-napuz abatao Zosep, met aban pop Iesuz
aposor aban pori tin meñizooh, povoz pim abat modao Banabas pot mañooh.
Met Banabas abat povoz kapot parum ñevonañ, Modari meñizamah-abanap. Met
aban pop pi Saipras zeisikanañ emat poek heh, met pi Livai porihanañap. 37 Met
aban pop pim ham nar mod nap manahapuh, monis bat sat Iesuz aposor aban
pori nonair nai bonori manapanez hat manah.

Ananaiasir añapuz tahat ev

5 1 Met aban nap parunañ honeo heh-popuz abatao Ananaias met
pim añapuz abatao Sapaira. Met narah Ananaias paru añapuz ham

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nar modap manahan zum tat monis manah. 2 Tahan Ananaias monï pos
bahapuh monï nas paru añap nae nap mañat ba iz batat met nasiam bat
Iesuz aposorohol manapanez hat basat manat pot parun mañah, “Deipim
monis begit nen ev.” 3 Pot moreg hahan Godiz Pul Tinapuhö Pita hodadeo
manahan piin etet pot mañah, “Ananaias ae, Seten ni moreg netahan, ni
aripim hamaraz monï beg-posiz nas aripimauz ba iz batat, ‘Monis deipim
begit nen ev,’ pot hañiek Godiz Pul Tinap ok moreg meteñ. 4 Met hamar
modap naman hegirah aripimar ravat heh, met modap manegin monï
anah-pos aripim monis ok. Met deihoam arip bat em anepekez naañ,
oñ aripim zaitivok bat em haanat tairaiz ni dein moreg añeñ? Met ni
deinahar moreg añeñ, pot hometun, oñ Godin ok amun moreg meteñ.”
5-6 Pot Pita mañahan Ananaias hatevetet hamarah sa ñodat ñomah. Tahan
aban ro nari pi givorah bapotï urahapuh basat baveirah. Tahan pim tah-
ñetï pov añarab haovai soohan hatevetet hehari ahoam ñaihet pimau tat
heh.

7 Met baveirat abanari borourat maot zei pomakez totoi hareohan,
Ananaiasiz añap pim abup ñomahao hat navet het emahan, 8 Pita piin
at mañah, “Eñarim ae, met rotap ari abup ham okaraz monis begit nen
eve?” Pot mañahan añapuhoe, “Gu, deipim begit nen ok,” 9 pot hahan Pita
epat piin mañah, “Met tairaiz ari abup ñetï nae nap hagipuh Godiz Pul
Tinapun arip moreg meteg? Hatevet, nim abup ñomahan basat baveirahari
ak haitokoroh haemat hezag, nihoz amun ñomeken navat sap.” 10 Pot Pita
mañovaiam añapuhoz pim eñañiz nakoe ñodat ñomah. Tahan aban rohol
haitoroh hehaek kohat lokat etehan, añap hañomat oraehan paru basat
abupuz nakoe baveirah. 11 Met añarab Iesuz togut ravat hehari, ma añarab
mod tairari ñetï pov hateveteohari paru ahoam ñaihet pimau tat heh.

Iesuzari red navor nao tooh

12-14 Met paru Iesuz homeo badae batat hehari, orah rezah Godiz tup
ahomakez romevoz kohat zei kar nas demahan heh-posiz abatao Solomon
pot mañooh-poek emat topourat mañ hahot heh. Tahan orah rezah
añarab mod ahovokaro darim Amipuz homeo badae batat hehapuh,
parunañ honeo em ravooh, oñ añarab mod nari parun eteohapuh parum
gog tovai soohavoz zait tah, oñ parunañ honeo ravapanez ñaihet tat heh.

Met Iesuz aposor abanari paru red navor nao añaraboz mamog et narë
heh-poñ tovai soohan, 15 añarab ahovokaro hatevetet parum lamariz epat
homeh, “Met Pita nonorozañ emohopanen gitap mañat hepanezaek pim
akop parum revah sapanen paru tin ravapan.” Pot hat parumeri lamao tat
hehaek bat emat nonoroz non helevavok aruñir holorumeñ tat bizahan
orat heh. 16 Met Zerusalem zeitaz okat epat zeiñikanañ amun añarab
parumeri lamao tat hehaek, ma pituhol menat hehaek, paru bat emoohan
aposorohol mapori batin batooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aposorohol memerizah-ñetiv

17 Pot tohot hehan añarab ahovokaro paruhaz soohan, aban anumaihol
bareñ elat mañaroohariz ahopur Sadiusi aban pinañ honeo heh-narihö
paru mapori parutï soohavon etet gitait ravat, 18 aposor pori bahapuh
kakam zeimakeh memerizahan heh. 19 Tahan paru poek hehan kutur
taputak darim Amipuz enzol nap emat kakam zeimakez haitokor tezat
Iesuz gog aban pori baverevat iñidoh bat emat pot mañah, 20 "Met ari sat
Godiz tup ahomakeh rouvat añarabon non mageioroh tin hepanez ñetiv
parun mañohozei." 21 Pot parun mañat sahan het al tezahan, paru aban
pori enzolipuz hahat tat Godiz tup ahomakez temeraz kohat sa lokat,
añarab poek heharin kapot tat ñetï pov mañooh.

Met aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopur pinañ honeo
heharihö Israel kaunsor aban ahö modarin em topourapanez mañahan,
paru emat topourah. Tahan Iesuz aposorohol bat emapanez asiv meehan,
22 tup pomakez korav rouvat heh-nari sat kakam zeimakeh etehan paru
bon tahan, maot borourat emat aban ahö porin epat mañah, 23 "Erohol
ae, met dei sat etegin kakam zeimakeh merizegitam hehan korav rouvat
heh-pori am rouvaeh. Tahan dei haitokor tezat kohat sat zei giruvok
etegin, aban pori hehaek bon tahan arin añakaz maot ev emeg."

24 Pot mañahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori met
korav rouvat heh-poriz ahop hatevetet home midin tat paru epat hah,
"Met tair ok tah batah." 25 Pot nae nap mañohot hehan aban nap emat
epat mañah, "Ae, ari hatevetei, Aban kakam zeimakeh memerizegin
hehari kotiev emat, Godiz tup ahomakez temeraz kohat lokat añarab
batopourat ñetiv maot mañohot hez." 26 Pot parun mañahan korav rouvat
hehariz ahopur pim modari sat aposor aban ñetiv mañohot heh-pori maot
bat emah, oñ paru añarabohö heleñinañ urapan hezavoz ñaihet tat paru
kezao beri hat bat naem, oñ tinam bat emah.

Aposorohol ñaihet nat heh

27 Met paru Iesuz aposorohol bat emat Zuda kaunsor aban ahori
topourat hehaek parum ñaravatak barouvah. Tahan aban anumaihol
bareñ elat mañaroohariz ahop parun etet pot mañah, 28 "Met tairaiz
dei arin, 'Iesuz ñetiv mañotunei,' pot ah ñeo haañegin ari am rez kek
tat mañovai sameg? Tat Iesuz ñetiv Zerusalem añarabon batopourat
mañamegin, zei epatak an pap manovai samah. Tamahan ari deimaz
epat hameg, 'Paru Iesu urahan ñomahari ok,' pot mañovai samegiv dei
hateveteameg."

29 Pot mañahan paru aposor aban modarinañ parum homeo hon
hehan Pita ñetï hañiv parun epat mañah, "Met dei ham abanariz
hapanezat natotü, oñ Godiz dein ñetï añahan hez-povohar baval hat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarabon mañovai sohok. 30 Met arihö Iesu zirah uregin ñomah. Tahan
God darim iz mimiholoz ahö pop pimauhö maot baviriri batahan bal
hakah. 31 Met dari Israel añarab darim horiv kos rez manat loporizaro
borourakan, darim horiv ba olapanez hat Godihö Iesu baval hat pim
mar giñasiz nakoe tek tinatak meñehan, darim Amip ravat het maot
pimeri ba avatamah. 32 Met Iesuz toohan eteogit dei Godiz Pul Tinapuhö
eñizamahan ñetiv hamegin, añarab hateveteamah. Met God pim Pul Pop
dei pim ñeo baval hamegiri anahan hez."

Gameliel pim modarin mañah

33 Pita pot hat gaa tahan paru kaunsor aban ahö pori kez ravat mogao
ahoam tahapuh paru aposorohol ur ñomapanez nae nap mañah. 34 Tahan
aban porihanañ Parisi aban ahö nap pim abatao Gameliel, pi ñetï kateñiz
mañair nap het pi tinam modariz etar taevah gogot tovai soohap. Met
aban pop pi bal haz rouvat aposor abanari zei girü modavok basat
meñepanez mañahan basah. 35 Tahan pi aban ahö modarin epat mañah,
"Ari Israel nem modari hatevetei. Aban akariz metepekezavoz ari tinam
hometahoh metepek. 36 Met batam aban nap pim abatao Tiudas pi pot
hah, 'Ne aban ahop ev.' Pot hat pi aban narin epat mañah, 'Ari nenañ
karar dari sak.' Pot mañahan aban ahovokaro 400 pori ñai tapan hat
pinañ honeo sah. Tahan ñai aban modari emat Tiudas menahan aban
pinañ honeo soohari rapat sah. Tahan pim ñetï mañooh-pov bon tah.
37 Met tokat Roma abanari zeisikaroh añaraboz abatañ menooharah
aban mod nap Zudas, pi Galili zeisikanañap zu taput tahan aban
ahovokaro pinañ karar ñaitü bat soohan ñai aban mod nari Zudas amun
menah. Tahan aban paru soohari barezat rapat sah. 38-39 Povoz aban
akari meekan berevat sapan. Met paru hamarah aban napuz kezavonañ
tamah, povoz parum tamah-pov bon hatapan, oñ Godiz kezavonañ
tamah, povoz ari aban nenarihö rekot bavon navatotü, oñ ganö ari aban
akari bahorï metepekepuh Godihoen amun bahorï metepek hezavoz paru
baverevat meepeken am sap." Pot Gameliel hah.
40 Met pot hahan paru kaunsor aban ahori hatevetet gu hah. Tahan paru
Pitar aposor aban modariz as hahan paruhaz emahan aban ahorihö aban
narin mañahan biñinañ paru urahan aban ahori parun ah ñeo epat mañah,
"Met ari tovai maot Iesuz ñetiv mañotunei." Pot mañat baverev meehan sah.
41 Met paru aposor aban pori Zuda kaunsor aban ahori parum ñeo hat
baverev meehan paru biñ ravat sah. Met Godihö meñizat hehan Iesuz
ñetiv am haovai soohan aban ahorihö Iesuz horï metahavoz zut kakam
nao paru metah, povoz biñ ravat heh. 42 Met biñ ravat het orah rezah
Godiz tup ahomakez temeraz kohat, ma añarab parum zei oroohañik
hehaek sat, Iesu pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan heh-tapup ok, pot
ñetï tin pov parun mañovai sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paru abanari 7 ba ou batah

6 1 Met Iesuz homeo badae batooh-pori ahovokaro ravovai soohan
orah rezah paruhö parum gipiz bonori manohot heh. Met pot tooh-
porah Zuda togü nat Grik ñeo haoh, met Zuda togü mod nat Ibru ñeo
haoh. Pot hahot hehaek narah paru Grik ñeo haohari mogao tat Ibru ñeo
haoharin epat mañah, “Ari tin arim añarab gipiz bonori manameg, oñ
añ hapurihol abuhol ñomahan deinañ hezari ari tin gipiz naman.” 2 Pot
mañahan Iesuz aposor aban 12 porihö paru Iesuz homet hehari map
emat topourapanez as hahan em topourahan pot mañah, “Eñarohol ari
hatevetei, Met Godiz baiñetinao añarabon bar mañovai sookazavohar
deim gog ahot ok, oñ gog pov betet ari gipiz bonori gipiz anookan tin
naravotü. 3 Povoz deim modari, met arim ñaravatak honoñai pov ou
ravahaek, aban hodadevonañ nari, Pul Tinap paruh rekö ravat hezan,
modariz etar taevah tin hezari 7 ba ou batepeken porin au mañakan
gipizoz korav ravat het gamö rezat añ
pori manohopan. 4 Tapanen dei orah rezah Godiz mañeo, ma baiñetinao
haovai sookaz gog nenao au ravat hek.”

5 Pot mañahan añarab parum pot hahavoz zait tat aban ba ou batahan
hehariz abatañ ev, Stiven, pi modari ritou tat Iesuz homet hehan Pul
Tinap piih rekö ravat heh-popur pim modari Pilipir Prokorasir Naikenar
Taimonir Pamenasir Nikolas. Met aban pop Antiok zei pat potakanañap
pi Zudaholoz toohat etet zait tat emat parunañ honeo ravat het parum
toohat tooh. 6 Met aban pori ba ou batat Iesuz aposoroholon mañairahan
paru etet aban pori gipizoz gogov tin tohopanez marañ paruh bizat
mañeo hat paru gog povok meñehan heh.

7 Met Godiz baiñetinao Zerusalem zei potak map an pap manovai
soohan, añarab ahovokaro hatevetet Iesuz homeo badae batah, met aban
anumaihol bareñ elat mañaroohariz nari amun pimaz homeo badae batah.

Stiven ñevok bizah-ñetiv

8 Met Godihö pim kezavonañ Stiven masakao manat meñizahan pi red
navor nao añarabon mañairooh. 9 Met Zuda aban nari honeo topour zei
namakeh topourat het tooh-poriz abatao Priman mañooh. Met paru pori
honeekanañ emat nakez, oñ Sairini zeisikanañ nari, ma Aleksandria
zeitakanañ nari, ma Silisia zeisikanañ nari, ma Esia zeisikanañ nari,
honeo poek togü manohot heh-pori Stiveniz gog toohavon etet kaev ravat
piin ser mañah. 10 Tahan Godiz Pul Tinapuhö pi hodadeo manahan pi
hodad tinavonañ ñetï hañiv mod porin mañahan hatevetet pim hahavoz
hañiv maot mañapanez pap tah.

11 Povoz aban porihö aban mod nari pimaz moreg hapanez monis
manahan paru epat moreg hah, “Stiven pi Mosesiz ñetï hahan hezao, ma

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz ñetï hahan hezao batiu tiu batat ñe horiv haohan dei hateveteg.”
12 Pot moreg mañahan Zudaholoz korav ahori, met aban ñetï kateñiz
mañairaholor, añarab mod nari hatevetet parum loporizaro mid mid
tahan, kez ravat emat Stiven bahapuh beri hat Zuda kaunsor aban
ahorihö pim ñeo hatevetepanez hat basah. 13 Tahan paru aban narin emat
moreg hapanez mañahan moreg epat hah, “Aban okop orah rezah Godiz
tup ahomakez ñetï horiv, ma Mosesiz ñetï kateñ batiu tiu batat horiam
haohan dei hateveteg. 14 Met pi, ‘Iesu Nasaret zeitakap Godiz tup ahomak
edat bavon batapan, ma Mosesiz ñetï katë hahan hezan tovai emameg-
poñ betet dari non mod naorotï sohok,’ pot aban okop hahan hateveteg.”
15 Pot paru moreg hahan, Zuda kaunsor aban ahö toutat het hateveteohari
etehan Stiveniz heris enzolipuz zut ravat heh.

Stiven parun ñetiv mañah

7 1 Tahan aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahopuhö piin etet
epat at mañah, “Erom, paru rotap ma moreg nimaz hamah?” 2 Pot
at mañahan Stiven hañiv epat parun mañah, “Nem ahori, nem haomazat
ari hatevetei. Met Abraam, darim mim garosikap, pi garos Mesopotemia
zeisik het Aran zeisik nas heh-porah
God alizavoz maup abarahanañ erat pot mañah, 3 ‘Ev ni zei epesir nimeri
betet nonoroh sooken nim zei hekezasin nañairom.’ 4 Pot mañahan pi
Kaldia zei pos betet Aran zeisik sat heh. Met poek hehan pim papap
ñomahan baveirahan, Godihö maot meehan emat petev darim zei hez-
epesik heh. 5 Met ev emat hehan God zeir ham epar pohao pim bapanez
garos naman, oñ tokatihoh manapanen parum bapanez Abraamin epat au
mañah, ‘Nim iz mimihol zeir ham epes manoman pohao parum bapan.’
Oñ Godihö pot bar mañah-porah Abraam pi ñaro bon heh. 6 Tahan
Godihö maot epat mañah, ‘Tokat nim iz mimihol zei modasik sat modariz
irih het parum hahopanezat tohopanen, porihö urat bahorï metohopanen
krismasañ 400 bon tapan. 7 Tapanen bahorï metohopanez pori neohö hañ
paru bahorï metoman, nim iz mim pori zei hamoh-pos betet maot emat
zei epesik het neen mañ nañohot hepan.’ 8 Pot Godihö Abraamin bar
mañat pim biz kosis elapanez amun mañah. Met God parunañ honeo heh-
povoz kapot tin hodad tat hepanez homet pot mañah.

Tahan het tokat Abraamiz añap ro Aisak batahan pi hehan au alizañ 7
bon tahan zeirevaisik Abraam pim ropuz biz kosis elah. Met tokat Aisak
ahö ravat añap bahapuh ro Zekop batat zu taput metah. Met tokat Zekop
amun ahö ravat añahol bat rohol 12, darim mimihol ravat hez-pori,
batoohan zu taput metat parum biz kosiñ elooh.

9-10 Met darim mim tapuri parum bosip Zosepez kaev ravat basat aban
modari manahapuh monis bah. Tahan aban porihö Zosep basat Izip
zeisik meñehan poek het pi aban ahö napuz irih het gogot tooh. Tahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aban mod porihö pi bahorï metoohan God pimaz tin korav ravat meñizat hodad tinao manohot heh. Tahan Pero Izip zeisiz ahop ravat hehaek Zosep pim nakoe emat hodad tinavonañ piin ñetiv mañoohan, hatevetet pimaz zait tat pim gog ahotak meñehan, Zosep Peroz irih eñak het Izip zei posiz, ma Peroz zeimakeh hehariz, korav ravat heh.

11 Tahan tokat utar napel gitap kez mañat hehan Izip zeisik ma Kenan zeisik gipiz bon tahan, gin ahov berevat hehan añarab mapori ginaz horï ravat heh, met darim mimihol amun gipizoz mel tohot heh. **12** Tat Zekop poek het hatevetehan, 'Izip zeisik aban napuhö gipiz bat emat manoohan batogü manat bizahan oraez,' pot hahan hatevetet pim rohol darim mimihol meehan gipiz zum tapanez Zosepehaz sahapuh zum tat bat emah.

13 Met tokat gipiz potü novai soohan bon tahan, maot zum tapanez sahan parum bosip parun etehapuh, 'Ne arim bosip Zosep ev,' pot mañahan paru hodad ravah, met Pero amun poek pi Zosepez kapotakariz hodad ravah. **14** Tahan Zosep naneholon pot mañah, 'Ari sat darim papap Zekopon mañat ari mapori ev emepeken dari honeo hekaz mañei.' Pot Zosep mañahan sah-porah pim kapotakari 75 heh-pori Zekoponañ honeo Izip zeisik emat heh. **15** Tahapuh Zekopor darim mimihol abav tat ñomah. **16** Tahan tokat parum hatahav basat batam Abraam añarab nari parum abatao Amor poriz ham nar Sekem mañooh-por zum tahan heh-poek hel puioroh bizahan oraeh.

17 Oñ darim mim pori Izip zeisik hehan, krismasañ ahoam bon tahan map belez ravah. Tahan mamog Godihö Abraamin zei tinas manapanez au hahan heh-posik sapanezao totoi ravah-porah, **18** Izip zeisik aban mod ahö ravat heh-pop pi Zosepez ñetiv hodad nat heh. **19** Tat aban horï pop darim mimihol bahorï metovai añaholon pot mañooh, 'Arim rohol batat basat pataek bizepeken oraet ñomohop.' **20** Pot mañahan paru pot tooh-porah añ nap pim rop Moses batat etehan pim heris tinam hehan ba iz batat apetei manoohan ñon nañariv nap bon tah. **21** Tahan pi basat pataek bizahan hehan Peroz ñarip emoohapuh etet basat pim rop bavatat manooh. **22** Tahan Moses pi ahö ravovai Izip aban hodad ahovonañ hehari nonair nai mapotuz piin mañairovai soohan aban ahop ravahapuh tinam tovai haovai sooh.

23 Met pot tovai haovai soohan pim krismasañ 40 ravahan, aliz nasik Israel pim kapotakarihaz helakao sapanez homet soohapuh etehan, **24** Izip aban napuhö Israel aban nap uroohan etet pimopuz revah bat pi Izip aban pop urahan ñomah. **25** Tat Moses epat homeh, Met Godihö Izip añarab dari horï etamahaek pi eñizat epekanañ avasapanez au hahan hezap ok, paru nemaz pot homepan. Pot Moses pimauz homeh, oñ pimeri pim pot homehavoz homet nakez.

26 Met orat zeirevai Moses maot nonoroh soohan Israel aban nañariv nae nap uroohan Moses etet baverat pot mañah, 'Eroñariv, arip kap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

honetakanañañariv okeg, tairaiz nae nap urameg?' 27Pot mañat
baverahan aban modap ur bahorï batah-popuhö Moses bazi ur meet epat
mañah, 'Tairapuhö ni deim ahop ravat hekez nañahan ni deipin okat
añeñ? 28Met haopat ni Izip aban nap ur ñomeñivoz zut ne ur noñomekez
homet okat teñi?' 29Pot mañahan Moses pimeri meñizapanez paru hodad
natavoz homet, ñaihet tat Izip zeis betet barezat Midian zeisik sah. Tat
poek hehapuh añap bat pim roñariv batah.

30Met poek pi hehan krismasañ 40 bon tahan aliz nasik Moses ham
betez nonair nai bon heh-porah het, dañ navoz abatao Sainai mañooh-
povoz totoi sat hehan, zi naropok itiñad ñadat rai rai hahot hehan, it
poñadez ñaravatak Godiz enzolip emat ou ravat heh. 31Met pot tat hehan
Moses etet zagerï tat epat homeh, Ui tair ak tah batah? Pot homet tin
etepan hat zi poropoz totoi sapanez soohan darim Ahopuhö pot hahan
hateveteh, 32'Met ne God, nim iz mimihol Abraamir Aisakir Zekop poriz
ahop ne hezaek ev.' Pot hahan Moses hatevetet dei dei tahapuh etepanez
pap tat patatï etet hehan, 33Godihö maot epat mañah, 'Ne nim ahop God
ham epatak emat hezaek eveg, nim eñ suñ tez bizat hez.' Pot Godihö
Mosesin mañahan pi hahat tahan, 34God maot piin pot mañah, 'Met ne
eteamohon orah rezah Izip añarabohö nem añarab bahorï metat kakamao
manamahan, parum iñ hamahavon ne hateveteamoh, povoz petev ne
paru meñizat poekanañ baverevomaz hat ev eroh. Povoz petev ne ni
nemeeman Izip zeisik maot sek.' Pot God Mosesin mañah."

35Met Stiven aban ahorin pot mañat maot epat mañah, "Met Moses pi
mamog Israel añarab meñizapanez emoohan, paru piin etet pot mañah,
'Tairapuhö ni ahop ravat an etookez nañah?' Pot hahapuh kos rez manah,
oñ Godihö Moses tapupuhö Israel añaraboz ahop ravat ham tinarah basat
meñepanez ba ou batahan hehaek, ziropok itiñad ñadoohan enzolip poek
het Godiz gizarop mañahat Mosesin mañah. 36Tahan Moses Izip zeisik
maot sat red navor nao tovai Israel añarab bavizat zei pos betet sat iv
havë navoz abatao Red Si mañooh-pov red mod nao tat ñarahapuh, sat
nonair nai bon ham betez porah paru het Moses am red navor nao toohan
krismasañ 40 bon tah.

37Met narah Moses pimauhö Israel añarab pim modarin epat mañah,
'God darim ahop ne propet abanap ba ou navatahavoz zut tokat darim
iz mimiholoz ñaravatakanañ propet aban mod nap pim ñetiv tin
hahopanezap ba ou batapan.' 38Met Moses pop añarab nonair nai bonoek
ham betezarah parunañ honeo hehaekanañ, Sainai dañevok sat helat
hehan, enzolipuhö erat pi Godiz ñetï kateñ pohao het hepanen haovai
sookazao Mosesin mañahan, sat pimerin mañah-pov petev dari am
haovai sameg.

39Oñ darim iz mimihol Moses parum ahopuz kaev ravat mogao
tahapuh, pi kos rez manat maot Izip zeisik sapanez hah. 40Tahapuh emat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mosesiz nanep Eronin epat mañah, ‘Met Moses Izip zeisikanañ dari avat
emahapuh, ev eñet pi petev taek sahan dari ev hez? Povoz ni darim
akö nari bitat matut teken pori darim ahori ravapanen, mañ mañohot
hekapuh poriz hahopanezat tovai sohok.’ 41 Pot hahapuh paru kau ropuz
zut akop matut tat bizahapuh anumaihol bat emat parumauhö matut tat
bizah-akö popuhö tin metohopan, pot homet hañiv bareñ elat mañarah.
Met parum pot tahavoz biñ ravat gipiz bareñat nah. 42 Tahan God kaev
ravat paru kos rez manahan, parum loporizaro map horï ravahapuh
gitapur ñonisir zeizañin mañ mañohot het pot haoh, ‘Darim ahö tin
etohopanezatü ak.’ Met parum pot tat haohavoz homet propet aban Godiz
ñetiv hodad het haoh-nap epat menahan hez,

> ‘Met ari Israel añarab, ham betezarah krismasañ 40 heg-porah arim
> anumaihol bat nemaz homet hañiv bareñ elat mañaroogi? Evo,
> pot bon.
> 43 Oñ akö nap pim abatao Molok popuz dim zeimak bol kosiñinañ
> demat edat basat em toog, ma akö modapuz abatao Repan pop
> zeizavoz zut matut tat basat em toog. Met poñariviz abatavokaro
> bat hel batat ari mañ hahot het, “Darim ahö tin etohopanezañariv
> ev,” pot haog. Povoz ari hotoh Babilon zei pat potak emeeman
> poek sat hepek.’ *Amos 5:25-27*

Pot Godihö mañahao menahan hez.”

44 Met Stiven pot aban ahorin mañat maot epat mañah, “Met mamog
darim iz mimihol nonair nai bon ham betezarah heh-porah, Godihö pim
dim zeimak lokat mañ mañohopanezamak demapanez Mosesin badede
mañah. Tahan pim hah-taput tat paru zei pomak demahan hehan mod
naek sapanez edat basat demovai sooh. 45 Tat tokat parum rohol zei pomak
demohopanezat mañairah. Met Godihö Kenan hamarah añarab heh-pori
ruahan sahan, Zosuar Israel añarab sat parum bat poek hepanez mañahan,
paru Godiz dim zeimak honeo edat basat demahan pohao hehan tokat
aban Devid ou ravat parum ahop ravah. 46 Tahan God etehan pim het
tovai sooh-pov tin ravah, povoz God pimaz, Aban tinap ok, pot homeh.
Met Devid popuhö Godin epat mañ mañah, ‘Ni nem mimip Zekopoz ahop
ravat hezap nim hekez tup ahö tinamak ne rekot demom ma tair?’ 47 Pot
Devidihö Godin mañ mañahaekanañ pi nadem, oñ tokat Devidiz rop
Solomon pop parum ahop ravat Godiz tup ahö pomak demahan heh.

48 Met God abarah hezap pi abanariz tup demamah-poñik nakez, met
batam propet aban nap tapuvoz homet epat menahan hez,

> 49 God pot hah, ‘Ne abarah het nonair nai mapotuz ahop ravat hez, met
> hamarah nem eñañ mezat hez, povoz tair tat ari nem hemaz tup
> namak nedemepek? Ma ne taek ev hemaz ari homeameg?
> 50 Evo, ne nonair nai mapotuz maup hezaek ari rekot pot natotü.’
> *Aisaia 66:1-2*

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pot God hahaek menahan hez."
51 Pot hahapuh Stiven ahorin maot ñetï modao epat mañah, "Arim
loporizaroh hodadeo bonori, unun kutariz zut ravat Godiz baiñetinao
beteameg. Met arim mimiholoz tooh-taput tat ari pim Pul Tinap kos rez
manameg. 52 Met batam darim iz mimiholohö Godiz ñetiv hodad het
haoh-propet aban pori bahorï metat kakamao metooh, ma tokat God pim
eñizapanez au mañah-tinap darihaz meepanen erapanez ñetiv haohan
paru aban pori ur ñomooh, ma nap het hahan kakamao pop nameta?
Evo, paru mapori kakamao metooh. Met ari zu taput tat God dari
eñizapanez au mañah-tinap meehan erahan ñai abanarin mañegin zirah
urahan ñomah. 53 Met paru Godiz enzoliholohö Mosesin ñetï kateñir
ah ñeñ mañahan menahan hez-poñ ari petev amun bat hezaek rekö hat
hateveteameg, oñ arimauhö baval nak hez."

Paru Stiven ur ñomah

54 Stiven pot hahan paru kaunsor ahori topourat hehaek hatevetet
loporizaroh gitait ravat gitañ men tep haovai, 55 Stivenih Godiz Pul Tinap
beo rezahan pi et revah tat etehan Godihanañ alizao al teet hehan, Iesu
Godiz totoi mar giñasik rouvaeh. 56 Tahan Stiven etet pot hah, "Erohol,
abar okat epat tahan Añaraboz Nanep Godiz mar ginasiz nakoe rouvat
hezan ne etet hezag etei."
57 Pot mañahan paru pim ñetivon hatevetepan hezavoz marañ hat
koveñik akak tat ñeo ñarah haovai Stivenihaz hat bal hat sat kezao pim
marasiz beri hat basah. 58 Tat Zerusalem zei potaz iñidoh bin binivok
basahapuh heleñinañ urah. Met heleñinañ urooh-pori parum dimihol
tezat bizahan, aban nap pim abatao Sol korav het etehot heh. 59 Met paru
am heleñinañ Stiven urohot hehan pi pot hah, "Iesu nem Amip, petev
ni nem pulip ba." 60 Pot hat rariñ rez bareñat maot ñeo ñarah epat hah,
"O God ni paru ne bahorï netamahavoz homet hañiv metotun." Pot hat
ñomah.

8 1 Met paru Stiven ur ñomahan Sol etehapuh pot homeh, Paru tin tat
pi ok ur ñomah.

Sol Iesuzari horï metooh

2-3 Met paru Godiz homeo badae batat heh-mod nari emat iñir zakep
ahö tahapuh, Stiven basat baveirah. Met Stiven ur ñomah-aliz posikanañ
kapot tat Zerusalem zeitak Zuda aban ahori añarab Iesuz togut ravat
hehari kakam ahov metooh. Met porah aban Sol amun paru Iesuz homeo
badae batat heh-pov betepanez hat parum zeiñik lokat beri hat basat
kakam zeimakeh memerizooh. Toohan paru Iesuz homet hehari barezat
nari Zudia zeisik sahan nari Sameria zeisik sahan met Iesuz aposor aban
nenari Zerusalem zeitak heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paru Sameria zeisik ñetiv mañah

4 Met paru Iesuz homeo badae batat het rapat zeisikaroh sat heharihö
añarab modarin Iesuz ñetiv mañohot hehan, zei posikaroh Iesuz ñetiv
map an pap manah. 5 Met aban Pilip popuhö Sameria zeisik zei ahö
natak sat Iesuz ñetiv epat mañah, "Met Kristo Godihö eñizapanez au
hahan hehap hamarah ev haerah." 6-7 Pot Pilip mañahapuh red navor nao
añarabohö rekot natotuz poñ tohot pitü añaraboh menat hehari ruohan
hel hel hat añarab betet berevat sooh, ma añarab eñañ horï hehan haeñ
nat heh-pori batin batahan, añarab ahovokaro em topourat hehaek paru
etet hat kapoñ baval hat pim ñetiv tin hatevetehopanez tat heh. 8 Met
Pilipihö ñetï pov mañohot añarab batin batoohan paru zei potakari biñ
ahov ravat heh.

9 Met zei potak aban al nap heh, pim abatao Saimon, pi pop kezavonañ
red nañir nañ tovai emoohan modari pim toohavon etet agol atat, "Ui tair
ok tamah batah," pot paru haoh. Tahan pi epat parun mañooh, "Ne arim
ahop ev." 10 Pot pi mañovai soohan zei potaz koravori ma aban betezari
pim ñetivon hatevetet paru pimaz pot haoh, "Akap pi Godiz zutap ak,
povoz pim abatao Aban Gog Kezañihar Tamahap, pot mañook." 11 Met
Saimon houloam parum ñaravatak het pot toohavon etet parum hat
koveñ bizat haohat tin hatevetehot heh.

12 Met aban Pilip poek sat, "Iesu pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan
heh-tapup ok," pot mañat Godiz masakavoz roketak hepanez ñetï tin pov
mañoohan añarab nari pim haohavon hatevetet barotap batat hehan pi
paru ivoh memeeh. 13 Met aban Saimon pi amun Iesuz homeo badae batat
emahan Pilip ivoh memeeh. Tahan Saimon orah rezah Pilipinañ parup
honeo sat em tohot pi eteohan Pilip red navor nao kezao tovai soohan pi
etet agol atat marahol gitañik ker menat heh.

14 Met Iesuz aposor aban modari Zerusalem zeitak hehaek hatevetehan,
"Sameria añarab Godiz ñetiv hatevetet homeo badae batat hez," pot
hahan paru Pitar Zon meehan paruhaz sah. 15-17 Met sat berevat etehan
Iesu darim Amipuz abatavonañ Pilip añarab pori ivoh hamemeeh, oñ
Godiz Pul Tinap parutï naem tah, povoz Pitar Zon etet parup marañ
paruh bizat Godin pim Pul Tinap paru pori manapanez mañ mañahan
Pul Tinap parum loporizaroh emat heh.

18 Pot tahan Saimon al tooh-pop etehan Pitar Zon añaraboh marañ
bizahan Godiz Pul Tinap parutï emahan etet pi monï nas bahapuh hodad
kez pov zum tapan hat, 19 emat parupin epat mañah, "Eroñariv ae, ne
hodad kez okov aripih zum tomapuh bat ne amun añaraboh nem maras
biihoman Pul Tinap paruh emohopan." 20 Pot aban pop mañahan Pita
hañiv epat mañah, "Erom ae, ni home horivonañ honeo het ok hameñ.
Met rekot hodad kez pov nim monisinañ beke? Evo, pot bon, povoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nim monis bat am horiek sa. 21 Met God etehan nim loporï ganoam hez,
povoz ni deipinañ maot rekot gog epatak naketü. 22-23 Met rotap ne
nimaz hodad, nim loporih ahop ravat hekez zait horï pov an pap manat
hezaek ni non horioroh sameñ. Povoz nim loporï borourat horï okov betet
Amipun mañ mañeken nim horï homet hañ-okov ba olapan batah." 24 Pot
mañahan Saimon ñetï hañiv Pitar Zonin epat mañah, "Met arip nemaz
homet mañ hapeken God ne neñizap. Tapanen nim, 'Horiek sa,' nañeñ-
okov rotap naravotü," pot mañah.
25 Met Pitar Zon poek het Godiz baiñetinao mañovai Iesu hamarah
het tovai emoohan eteoh-ñetiñ añarabon bar mañooh. Tat tokat parup
borourat maot Zerusalem sapanez Sameria zeisik añarab parum
zeitakaroh heharin Iesuz ñetiv mañovai sohot Zerusalem zeitak maot sah.

Itiopia aban napun Pilip ñetiv mañah

26 Met tokat darim Amipuhö pim enzol nap meehan emat Pilipin pot
mañah, "Pilip ae, ni petev bal hat sekepuh Zerusalem zeitakanañ non irih
zei betezasizañ sohot Gasa zei potak berevamah-poorozañ ni sa." 27-28 Pot
mañahan Pilip nen tapurah non pooroh sooh. Tahan aban ahö nap,
Itiopia zeisikaz añ kuin ahop Kandesi popuz monisiz korav ravat hehap,
pi Itiopia zeisikanañ Zerusalem zeitak sat Godiz abatao bat hel batat mañ
haoh. Tahaekanañ maot pim bol osihol beri hat bat sooh-arü posik toutat
non poorozañ emohot, batam Godiz ñetiv hodad het haoh-propet aban
Aisaia popuz tep menahatak pi etet rekö haovai emooh. 29 Tahan Godiz
Pul Tinapuhö Pilip hodadeo pot manah, "Ni sat bol osihol beri hamah-
arusiz nakoe sa." 30 Pot hodadeo manahan Pilip porü hat arü posiz nakoe
sat hatevetevai soohan aban pop propet aban Aisaiaz tep red menahatak
rekö haovai sooh. Tahan Pilip hatevetet aban popun at mañah, "Erom
ae, met nim ñetï rekö hameñ-akavoz kapot ni tin hodad ma unun?" 31 Pot
mañahan aban ahö pop ñetï hañiv epat mañah, "Evo, ne aban ñetï epovoz
kapot badede nañapanezap bon, povoz tair tat ne hodad ravom? Oñ ni
revah ev poz hat nenañ karar toutat badede nañeken ne hatevetem."
32 Pot hahan Pilip revah sat toutahan aban pop pim baiñetin rekö haoh-
pov maot rekö hahan pi pot hateveteh,

> "Paru bol sipsipihol bat emat uramahavoz zut pi metapan, ma sipsip
> roholoz taeñ elamahan paru ñeo nakavoz zut pi ñeo nak hepan.
> 33 Met aban nari pi batiu tiu batat ñevok bizat pimaz ñeo tin nak
> tapan. Tat paru ur ñomapanen pi ham eparah naketü. Povoz
> pim rohol bon hepanezaek modari parun rekot et nareotü."
>
> *Aisaia 53:7-8*

34 Met aban popuhö maot pot rekö hat Pilipin epat at mañah, "Met
propet aban ñetï epov menahap pimauz menah, ma mod napuz homet
epov menahaek ev?" 35 Pot at mañahan Pilip kapot tat ñetï pim rekö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hah-pov badede mañovai Iesuz ñetï tinao bar mañah. 36 Met bar mañovai
parup non poorozañ sohot aban ahö pop iv havë navon etet Pilipin
epat mañah, “Erom ae, ni eterë, iv havë nao kainev hezag, ni ne ivoh
nemeekë, ma navoz homet ni evo hakë?” [37 Pot hahan Pilip piin epat
mañah, “Met rotap nim loporih Iesuz homeo badae batat hez, pot hakë,
povozahoh ne rekot ni ivoh nemeem.” Pot mañahan pi epat hah, “Rotap
Iesu Kristo pi Godiz rop, pot ne barotap batat hez.”] 38 Pot hahan pim as
ropun mañahan bol osihol bagaa batahan parup hamarah horat iv havë
povok sat Pilip aban ahö pop ivoh memeeh. 39 Tat parup iv haveo betet
detï poz haovaiam Godiz Pul Tinapuhö Pilip zuam bat patatï sahan aban
ahö pop maot piin et narë, oñ nonoroh sohot pim loporih zaitiv ahö tat
pi biñ ravat sah. 40 Met Pul Tinapuhö Pilip Asdot zeitak basat meñehan
zei pot betet nonoroh pi sohot zei modañik añarabon Iesuz ñetiv mañovai
soohapuh Sisaria zeitak sa berevah.

Sol Iesuz gog abanap ravah
Aposor 22:6-16, 26:12-18

9 1 Met poek Pilip Iesuz ñetiv mañohot heh-porah aban Sol pi darim
Amipuz homeo badae batat heh-añaraboz mogao tat ur ñomapanez
hahot het, narah aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahopuz nakoe
sat, 2 epat mañah, “Ni tep nañ red menat naneken ne Damaskas zeitak
basat topour zeiñiz korav ravat hezari manoman rekö hat nemaz hodad
tapan. Met tep poñik pot menekë, Ari meñizepeken aban Sol Damaskas
zeitak aban tairari, ma añ tairai Iesuz non magei mañairooh-pooroh
samahariz mel tat hepanezaek bar batat demat bat emat Zerusalem zeitak
kakam zeimakeh memerizapan.” Pot mañahan tepañik pim hahat menat
pi manah.

3 Tahan pi tep poñ bat Damaskas zeitak sapanez sohot zei potaz totoi
honoohan abarahanañ alizao erat pim okat epat al tezat hehan, 4 pi
hamarah sa ñodat hatevetehan ñe nao piin epat mañah, “Sol ae, tairaiz
niuhö orah rezah ne bahorï netameñ?” 5 Pot hahan Sol hañiv epat
mañah, “Nem ahop ae, ni tairap?” Pot mañahan, “Ne Iesu, niuhö orah
rezah ne bahorï netameñip. 6 Met petev ni bal hat Damaskas zei okatak
seken aban napuhö nim tookezat niin bar nañap,” pot mañah. 7 Met pot
mañoohan aban Solinañ honeo soohari paru ñe nenavon hateveteh, oñ
ñeo haohapun paru et narë, povoz rouvat ñeo nak et nenañ hon har tohot
heh. 8 Tahan Sol bal haz rouovai pim etañ kutur manahan pi et narë
tah. Tahan paru pinañ honeo soohari pim marasiz bat Damaskas zeitak
sat heh. 9 Tahan au aliz nasikaro nas pim etañ kut tah-potam hehan Sol
gipizor ivov nain am heh.

10 Met Damaskas zei potak Iesuz homeo badae batat heh-aban napuz
abatao Ananaias pop darim Amipuhö potazao bavatahan etet hatevetehan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

piin epat mañah, “Ananaias ae,” mañahan Ananaias pat, “Bae nem Amip,
ne ev hez.” 11 Pot hahan Iesu piin epat mañah, “Ni bal hat non naoroz abatao
Non Opepeor, non poorozañ sekepuh Sol Tasas zeitakanañ aban pop emat
Zudas popuz zeimakeh pi het mañ hahot hezaek, ni sat popuz mel tat bar bat.
12 Met ne potazao bavatohon pi etehan Ananaias ni señipuh pim etañ maot
etepanez nim marañ piih bizeñin maot eteh, povoz ni sat taput metekë.”
13 Pot mañahan Ananaias epat hah, “Evo nem Amip, añarab ahovokaro
aban hameñ-okopuz tamahao hamahan ne hateveteamoh. Met pi Zerusalem
zeitak nimaz homeo badae batamahari ahoam bahorï metooh. 14 Tat aban
anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahop ev Damaskas zei epatak emat
taput tat nim abatao hamahari kakam zeimakeh memerizapanez hat tepañ
menat manahan pi ev bat emahap ok.” 15 Pot Ananaias hahan Iesu epat
mañah, “Erom, aban pop pi nem gog abanap ravapanez ba ou batoh. Tat
pi Israel añarab, ma añarab mod patarir, aban zeisikaroz ahorin nem ñetiv
mañohopan, povoz ni am pihaz sa. 16 Met nemauhö pi nem gogot tohopanen
tokat modari pi kakam ahov metapanen hatevetepanez bar mañom.”
17 Pot Iesu mañahan Ananaias zei pomakez melahar sat bar batat sa
lokahapuh pim maras Solih bizahapuh piin epat mañah, “Nem modap Sol,
darim Amip Iesu ni nonoroh emooñin banevizat ñetiv nañahap pimauhö
nim etañ maot eteken Godiz Pul Tinap nim loporih rekö ravapanez hat ne
nemeehan ev emoh.” 18 Met Ananaias pi pot mañoohanam Soliz etañik pei
bamezat hehao elat sahan pim etañ maot tin eteh. Tat bal hahan Ananaias pi
ivoh memeeh. 19 Tahan Sol gipiz nahan pim heris kez ravah.

Iesuz ñetiv Sol kapot tat mañah

Met Sol pi Damaskas zei potak Iesuz homeo badae batat heharinañ au
aliz nasikaro nas poek heh. 20 Tat pi Zudaholoz topour zeiñik sat Iesuz
ñetiv añarabon kapot tat, “Iesu pi Godiz rop ok,” pot mañovai sooh. 21 Pot
mañovai soohan añarab home midin tat epat nae nap mañah, “Ae, met
aban akap garos Zerusalem zeitak het Iesuz abatao hahot hehari bahorï
metooh-tapup, ev darim zeitakahoe Iesuz homet hezari epekanañ basat
Zerusalem zeitak aban anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahori
manapanen memerizapanez hat ev meehan emahap ak,” pot haoh. 22 Oñ
Sol piuhö am kez tat het Zuda añarab Damaskas zei potak hehari parum
loporizaroh tin homeo badae batohopanez epat badede mañooh, “Rotap
Iesu pi Kristo, Godihö eñizapanez au hahan heh-tapup ok.” Pot tinam
badede mañoohan paru home midin tat, Aban akap rotap ma moreg ak
hamah, pot homet ñetï hañiv borourat piin mañapanez bapap tat heh.

Sol urapanez hahan barezat sah

23 Tahapuh het tokat aliz houloñ bon tahan Zuda aban ahori topourat
Sol ur ñomapanez ñetiv nae nap mañooh. 24 Tahan parum haohat nap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hatevetet Solin sat mañah. Met orah rezah zei potak hel temer demahan hehaek haitokoñik paru ñai bizat Sol emapanen bat urapanez hat baelat het etehot heh. 25 Tahan kutur natak lop gitum ravahan pim modarihö pi bat ki ahö nañik bavelat bitom kitï urahapuh zeitaz hel temerah pui naorö rezahan hehaek kilam meehan kotiokat bin binivotï er horat berevat sah.

Sol Zerusalem zeitak sat heh

26 Tahapuh Sol Zerusalem zeitak sat pi Iesuz homeo badae batat heh-porinañ honeo ravapan hat tahan paru pimaz ñaihet tat epat nae nap mañah, “Evo, pi Iesuz homeo badae navat, oñ moreg tat dari avapanez ok tamah.” Pot paru hah. 27 Tahan aban Banabas Sol meñizat Iesuz aposor aban poriz nakoe basahapuh Soliz ñetiv tahat epat bar mañah, “Met pi Damaskas zeitak sapanez hat nonoroh soohapuh darim Amipun etehan piin ñetiv mañahan pi zei potak sat ñaihet nat, oñ Iesuz abatavonañ ñetiv añarabon mañooh.” Pot Banabas pim mod porin mañah. 28 Tahan paru poek hodad ravahan Sol parunañ honeo ravat het Zerusalem zeitak sat em tohot darim Amipuz abatavonañ ñetiv tinam añarabon bar mañooh. 29 Met poek bar mañohot hehapuh narah pi Zuda aban Grik ñeo haoh-narinañ honeo het Iesuz ñetiv nae nap mañoohan, paru hatevetet kaev ravat Sol ur ñomapan hat tooh. 30 Met Sol pot metapanez tooh-ñetiv Iesuz aban mod nari hatevetet pi bavizat Sisaria zeitak sat Tasas pim zei kapotakaz meehan sah.

31 Pot tah-porah añarab Iesuz togut Zudia zeisik, ma Galili zeisik, ma Sameria zeisik aban ahori bahorï metoohaek maot gaa tahan paru tin heh. Tahan Godiz Pul Tinapuhö añarab ahovokaro meñizoohan, paru Iesuz homeo badae batat heharinañ honeo ravat, paru mapori darim Amipuz abatao bat hel batat biñ haovai sooh.

Pita aban Inias batin batah

32 Met aban Pita zei modañik sat em tovai soohaek, aliz nasik zei nataz abatao Lida poek añarab Iesuz homet heharin etepan hat sah. 33 Tahan poek aban nap pim abatao Inias mañooh-pop pim eñar mar ñomat hehan pi am bal hat haeñ nat, oñ oraehan krismasañ 8 bon tah. 34 Tahan Pita sat aban popun etet epat mañah, “Inias ae, petev Iesu Kristo ni batin navatah, povoz ni bal haz rouvekepuh nim holorumet bahou batat biz.” Pot mañovaiam Inias zuam bal hah. 35 Tahan añarab Lida zei potakari ma Saron zeitakari etehan aban pop haeñ tat sat em tahan parum loporizaro borourat darim Amipuz homeo badae batat heh.

Pita Tabita maot baval hah

36 Met zei mod nataz abatao Zopa mañooh-poek añ nap heh, met pim abatao Tabita, met Grik ñevonañ pim abat modao Dokas pot mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met añ pop pi Iesuz homeo badae batat het orah rezah modari tin metat meñizooh, ma nonair nai bonori amun meñizat manohot heh. 37 Pot tohot hehapuh añ pop lamao tat oraet ñomah. Tahan añ modari parum toohat pim herisik ivoh mevetet zei girü agarë revahavok basat bizahan oraeh. 38 Met Zopa zeit Lida zei potaz totoi heriam heh. Povoz Zopa zeitak Iesuz homeo badae batat hehari hatevetehan, “Pita Lida zeitak emat hez,” pot hahan paru zuam aban Pitan mañapanezañariv meehan sat, “Erom, ni darip zuam sakaz hat deip emeehan emeg,” pot mañah. 39 Pot mañahan Pita hatevetet aban poñarivinañ paru honeo sah. Tat zei añ ñomah-pop oraehamakeh Pita sahan paru bavizat zei girü agarë revahavok sah. Tahan añ abuhol ñomahan hapurï hehari paru Pitaz nakoe em rouvat iñ haovai parum dimihol añ Dokas biririï heharah marañinañ meet manahari bat mañairah. 40 Tahan Pita añ porin mañahan berevat iñidoh zei girü modavok sahan pi rariñ rez bareñat Godin mañ mañat añ ñomat oraeh-popun havoe tat etet epat mañah, “Tabita, ni bal haz.” Pot mañahan añ pop maot biririï ravat etañ etehan, Pita hehan pi bal hat toutah. 41 Tahan Pita añ popuz marasiz bahan bal hat rouvahan Pita añ hapurï heh-porir, añarab Iesuz homet heh-modariz as hahan, kohat emat paru añ pop biririï ravahavon eteh.

42 Met Pita pot tahan Zopa zeitak añarab mapori hatevetet poekanañ narizaro darim Amipuz homeo badae batah. 43 Met zei potak aban nap pim abatao Saimon pop pi anumai kosiñ ovat gitapuk ñai batoohan ñai ravoohan, modari emat monis manat parum booh-popuz zeimakeh Pita het au aliz nañ ahoam poek orohot heh.

Enzol nap Koniliasin ñetiv mañah

10 1 Met Sisaria zeitak aban nap heh, popuz abatao Konilias, met aban pop ñai abanari Roma zeisikanañ Zudia zeisik emat hehariz ahop ravat ñai abanari l00 poriz korav ravat heh, met ñai aban togü potaz abatao Itali pot mañooh. 2 Met aban parumaz ahop ravat heh-pop orah rezah Godiz homet pim zeimakeh heharinañ paru honeo batopourat mañ hahot heh. Pot tohot het Zuda añarab gipizor nonair nai bon toohari pi paru meñizat manooh.

3 Met pot tohot hehan aliz nasik hapanezai 3 kirok toohan potazao bavatahan pi etehan Godiz enzol nap pim nakoe ou ravat, “Konilias ae,” pot hahan 4 piin etevaiam ñaihet tat dei dei tahapuh epat at mañah, “Nem ahop, ni tair nañekez emeñ?” Pot mañahan enzolip epat hah, “Evo God nim mañevon hateveteh, ma añarab masak metat meñizameñ-povon etehan tin ravahan nimaz homeamahaek petev pi hañiv ni nañairapan. 5-6 Met Zopa zeitak aban nap pim abatao Saimon Pita mañamah-pop Saimon modapuz zeimakeh hez, met aban mod pop anumai kosiñ ovat gitapuk ñai batamahap ok, met pim zeimak iv havevoz totoi demahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hez. Povoz nim as aban nari meeken poek sat Pita pop bavizat nihaz emap." 7 Pot enzolip mañat sahan Konilias pim ñai aban nap pi amun Godiz mañ haohapur aban pim gogot metoohañariviz as hahan emah. 8 Tahan enzolipuz mañahat ñetiv parun mañat meehan Zopa zeitakaz sah.

Potazao bavatahan Pita eteh

9 Met aban pori soohan ravahan orat zeit al tezahan maot sohot Zopa zeitaz totoi honoohan gitap berevat agarë revah emahan, Pita berevat zeimakez revah aropos atvat demahan heh-poek helat mañ hahot heh. 10 Pot tohot pi gin ñomahan paru gipiz bareñat maok teohan potazao bavatahan Pita etehan, 11 abar okat epat tahan, giv ahö naraz zut narah teteñik naihoam bitomez zut bat hehan meehan pim nakoe erah. 12 Met giv poraz kohat anumaiholor hamaleholor id narir nari map beo rezat heh. 13 Tahan Pita etet hatevetehan naekanañam ñe nao epat hah, "Pita, ni bal hat okoriz nap bat urat na." 14 Pot hahan Pita epat hah, "Evo nem Amip, met batam dei Zuda añarab anumai horï eperi nainotuz ah ñeo hahan hezaek ne goerahanañ horï eperiz nari urat nain hezap eveg ne rekot urat nainotü." 15 Pot mañahan maot epat mañah, "Petev Godihö anumai eperi tin nohopekezari bavatat hah, povoz ni eperiz, 'Horiri ev,' pot haotun." 16 Pot navokaro nao mañairat mañahan etehan giv por bat maot abaratï helah.

17 Tahan Pita pot piin mañairahan etehavoz home midin tat kapotaz mel tat hehan aban Koniliasihö meehan emahari emat, aban zei potak narin Saimoniz zeimakez at mañahan mañairahan, zei pomakez iñidoh emat rouvat heh. 18 Tat paru at mañah, "Met aban nap pim abatao Saimon Pita pop ok arinañ heza?" 19 Met Pita pi am home midin tat kapotaz mel tohot revah hehan Godiz Pul Tinapuhö hodadeo epat manah, "Pita aban nañariv nap ni banevizapanez irih ok emat hez, 20 povoz ni bal hat irih er hor. Met hatevet, Neohö paru meehon nihaz emah, povoz ni parunañ sekez homez ko totun, oñ am sa." 21 Pot mañahan Pita poek hehaekanañ irih er horat parun etet pot mañah, "Met ne aban tapup eveg, ari tairaiz nemaz at mañovai melahar emohot ev emeg?" 22 Pot mañahan paru epat mañah, "Roma ñai abanariz aban ahö nap pim abatao Konilias aban popuhö nimaz dei emeehan ev emeg. Met aban pop pi tinam orah rezah Godin mañ mañamahap, ma Zuda añarabohö piin eteamahan pim hezhezao tin hez. Met haopat aban pop pim zeimakeh hehan Godiz enzol napuhö pim gog abanari nihaz meepanen melahar emat banevizapanen, ni sat pim zeimakeh nim ñetï haovai sameñiv mañeken hatevetepan. Pot Koniliasin mañah, povoz dei emeehan ev emeg." 23 Pot hahan Pita porin paru honeo orapanez mañahan paru poek orah.

Pita Koniliasiz zeimakeh sah

Met orat hehan al tezahan Zopa zeitak aban Iesuz homeo badae batat heh-nari Pitanañ honeo paru sah. 24 Tat sohot naek orahapuh zeirevai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru bal hat sat Sisaria zeitak berevahan, aban Konilias añarab pim modarin as hahan emat topourat hehan, paru Pitaz ñai biit etet heh.
25 Tahan paru emat Pita zei pomakeh lokapanez tahan Konilias Pitan etehapuh pot homeh, Met Godiz enzolipuhö nañahap ev emah. Pot homet Pitaz eñañiz nakoe rariñ rez bareñahan[a] 26 Pita Koniliasin epat mañah, “Evo erom, ne amun aban nim zut modap eveg, ni bal haz.”
27 Pot mañahan bal hahan Pitar Konilias ñetiv nae nap mañovai kohat zeimakeh lokahapuh Pita etehan añarab ahovokaro kohat heh. 28 Tahan Pita parun epat mañah, “Eñarohol ari hodad, met dei Zuda añarab ari patarinañ honeo togü namanotuz ah ñeo hahan hezaek narah dei arihaz helakao emamegin dari het sameg bon, oñ aliz haopat epesiz haopatasik Godihö ne añarab mod nariz, ‘Horiri ok,’ pot nakaotuz neen nañairah.
29 Povoz arihaz emomaz ñeo meegin emat nañahan ne home midin nat, oñ ne am ev emohog, eñarohol, tairaiz ne arim nakoe emomaz as hagin emoh?”

30 Met Pita pot mañahan Konilias hañiv epat mañah, “Met hapok, alizañ 3 bon hatahan petev ni ev emeñ-posik, hapanezai 3 kirok toohan ne het Godin mañ mañohot hehon zuam aban nap nem nakoe emat rouvahan ne etehon pim dimir giv map peñ hat heh. 31 Tahan ne piin etehon pi neen epat nañah, ‘Konilias ae, nim mañ hameñivoz ma añarab meñizat masak metameñivoz God homet hez. 32 Povoz ni petev nim as aban nari meeken Zopa zeitak sat aban nap pim abatao Saimon Pita bavizat emap. Met aban pop Saimon apetopuz zeimakeh parup oramah, met aban mod pop anumai kosiñiz gogot tamahap ok, met pim zeimak iv havevoz totoi demahan hez.’ 33 Pot nañahan ne asiv meehon zuam nimaz ok emahan, ni tin tat ev deihaz emeñ. Met petev dari houlori Godiz etañik ev togü manat hezaek, ni Amipuhö ñetï tairao dein añekez nañah-pov ni dein añeken hatevetek.” Pot Pitan mañah.

Pita Koniliasinañarin ñetiv mañah

34 Pot hahan Pita parun ñetiv epat mañah, “Rotap ne petev epat hodad ravoh, God Zuda añarab nenariz zait tat añarab patariz kaev ravat hez bon, 35 oñ zeisikaroh añarab tairari pim irih het pim ñetivoz hahan hezat baval hat tamah-poriz pi etet zait tat parumaz homeme hez. 36 Met Godihö Iesu hamarah deihaz meehan erahan dei Israel añarab epat hodad raveg, Met Iesu Kristo dari añarab maporiz Amip ok, piuhö dari Godinañ hekaz bahoneo avatamah. 37 Met garos Zoan añarab ivoh memeohanahoh Galili zeisik Iesu pi gogot kapot tat tovai soohapuh Zudia zeisik amun tooh-pov ari hodad. 38 Met aban pop pi Nasaret zeitakanañap God ba ou batahaek

---

[a] **10:25** Pavar 25 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim Pul Tinap manat kezavonañ meñizat hehan pi haeñ tat gog tinañ tovai
sat em tooh, ma añarab Seteniz kezavoz irih horï ravat hehari maot batin
batooh. Met God pinañ heh, povoz nonair nai potü pi tin tooh. Kar, ñetï
pov ari hat haveteg. 39 Met Zudia zeisik, ma Zerusalem zeitak nonair nai
potü Iesu tin tovai soohan dei etehot heg. Tahan paru zirah urahan ñomah.
40-41 Met au aliz nasikaro bon tahan zeirevaizasik Godihö maot baviriri
batahan bal hahan Iesu hamarah maot ou ravat hehan Zuda añarab mapori
piin et narë, oñ Godihö dei piin etet pim ñetiv haokaz ba ou avatahan
hez-nenarihö rotap piin eteog. Tat dei pinañ karar toutat gipiz noog. 42 Met
porah Iesu dei añarabon pim ñetï tinao bar mañookaz añah, ma darim
Amip tokat dari añarab mapori, ñomat sat hepanezarir biriri hepanezari,
an etat hañiv etapanez Godihö hahan hez-ñetï pov añarabon bar mañookaz
dein añah. 43 Met batam propet aban porihö Iesuz ñetï nao epat haoh, 'Met
añarab tairari pimaz homeo badae batat sohopanezari Godihö rekot pim ro
popuz homet parum horiñ ba ol betepan.' " Pot Pita parun mañah.

Pul Tinap añarab patarih rekö ravah

44 Met Pita ñetï epov mañovaiam Godiz Pul Tinap paru hateveteoh-
porih emah. 45-46 Tahan paru zei modasikarohariz ñeñinañ hahapuh
Godiz abatao bat hel batat pimaz ñetï biñao haohan paru Iesuz homeo
badae batat het Zopa zeitakanañ Pitanañ honeo emahari hatevetehan
Godihö pim Pul Tinap Zuda bon oñ añarab pat poritï amun meehan
emahan, ñe poñinañ haohavoz paru agol atat home midin tat heh.
47 Tat hehan Pita parun epat mañah, "Met batam Godiz Pul Tinap daritï
haemah-povoz zut petev paruh ok emah, povoz paru ivoh memeekaz
takan tairapuhö evo hapan?" 48 Pita pot mañat paru añarab pat pori Iesuz
abatavonañ ivoh memeepanez mañahan ivoh memeeh. Tahan paru Pitan
pot mañah, "Met aliz mod nañ dari ev hekapuhoh ni sekë." Pot mañahan
Pita parum hahat tat am poek heh.

Pita pim tah-ñetiv modarin mañah
Aposor 10:9-44

11 1 Met Pita pot tahan paru añarab Zuda bon oñ pat pori Godiz
ñetiv hatevetet homeo badae batahavon Iesuz aposor aban pori
ma Zudia zeisik Iesuz homeo badae batat heh-pori paru hateveteh.
2 Tahan Pita Zerusalem zeitak sahan aban narihö paru aban patari Iesuz
homeo badae batat hepanez porihö Zudaholoz toohat paru amun parum
biz kosiñ elapan, pot hah-pori piin epat ser mañah, 3 "Ui erom, ni darim
natotuz ah ñe hahan hezao elat ritou tat añarab mod kosiñ naelarinañ ari
honeo het gipiz nooñivoz homegin tin narav."

4 Pot paru Pitan mañahan Pita pim añarab patarinañ het haohavoz
ñetiv parun epat badede mañah, 5 "Met hapokahar ne Zopa zeitak

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehopuh mañ hahot hehon potazao banavatahan etehon abarahanañ giv
ahö naraz zut heharaz teteñik naihoam bitomez zut bat hehan meehan
erat nem nakoe emah. 6 Tahan ne etehon giv porah anumai napur nap
ma hamal napur nap ma id napur nap map beo rezat hehan 7 ñe nao epat
neen nañah, 'Pita ni bal hat okoriz nap bat urat na,' 8 Pot nañahan ne epat
mañoh, 'Evo nem Amip, batam dei Zudahol anumai horï eperi nainotuz
ah ñeo hahan hezaek ne goerahanañ horï eperiz nari urat nain hezap
ev.' 9 Pot mañohon abarahanañ ñetï modao neen epat nañah, 'Evo, petev
Godihö anumai okori tin nohopekezari bavatat hah, povoz ni nen, "Horiri
ev," pot nañotun.' 10 Pot navokaro nao nañairat nañahan etet hatevetehon
maot giv por bat abaratï helah.

11 Met pot tahan ne etevai tapurah aban nañariv nap, Sisaria
zeitakanañ aban ahö pat napuhö ne banevizapanen dei sakaz hat
meehan emat, nem zei orooh-pomakez iñidoh rouvaeh. 12 Tahan Godiz
Pul Tinapuhö ne hehoek aban pat poriz neen epat nañah, 'Ni aban pat
okorinañ honeo ari sepekez homez ko totun, oñ am ari sei.' Pot nañahan
ne Zopa zeitak Iesuz homeo badae batat heh-nem modari 6 porinañ dei
honeo sat aban patap Koniliasiz zeitak sat pim zeimakeh lokeg. 13 Tegin
garos Godiz enzolip pim zei pomakeh emat piin ñetï mañahao dein añah.
Met enzol pop piin epat mañah, 'Ni zuam nim as aban nari meeken Zopa
zeitak sat aban nap pim abatao Saimon Pita mañamah-pop bavizat emap.
14 Tapanen aban popuhö Godihö nir nimeri maot pimeri ba avatapanez
ñetiv añapan.'

15 Pot nañahan ne sat ñetiv parun mañohonam Godiz Pul Tinap daritï
mamog emahavoz zut paruh emah. 16 Tahan batam darim Amipuhö ñetï
añahavoz ne maot homeohö, 'Aban Zoan pi Zodan iverih iv nenavonañ
ivoh memeoh, oñ tokat Godiz Pul Tinap meepanen emapanen ari bepek.'
17 Pot hahan hehaek rotap dari Iesu Kristo darim Amipuz homeo badae
bategin pim Pul Tinap anahavoz zut Godihö paru añarab Zuda bon pat
pori amun manahan ne eteohö, met neohö rekot Godiz tamah-pov bagaa
batoma? Evo, rekot neohö bagaa navatotü, povoz am mañohon paru ivoh
memeeh."

18 Pot Pita mañahan paru hatevetehapuh parum loporizaro tin ravahan
Godiz abatao bat hel batat biñ haovai pot hah, "Ae, petev dei hodad
raveg. Rotapuam God pim Pul Tinap meehan emahaek añarab patari
amun parum horiv betet kos rez manat tin het hepanez pimauhö nonor
ba ou batahan hez," pot hat biñ ravah.

Antiok nari Iesuz homeo badae batah

19 Met batam aban Stiven ur ñomah-porah Zuda aban ahorihö Iesuz
homeo badae batat hehari bahorï metat kakamao metoohan añarab
ahovokaro barezat rapat nari Pinisia zeisik sah, met nari havevoz lopotak

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saipras zeisik sah, met nari Antiok zei potak sah. Tahapuh zei posikaroh sat heh-pori Zuda añarab nenarin Iesuz ñetiv mañooh, oñ mod patarin namañ heh.

20 Oñ tokat añarab Saipras zeisikanañ nari ma Sairini zeisikanañ nari paru Antiok zeitak sat het darim Amip Iesuz ñetï tinao Grik añarab patarin mañooh. 21 Tahan darim Amipuz kezavohö paru meñizahan pim ñetiv mañahan añarab ahovokaro parum horiv betet kos rez manat darim Amipuz homeo badae batat piitihar ravat heh.

22 Tahan paru Zerusalem zeitak añarab Iesuz togut ravat hehari ñetï povon hatevetet aban Banabas meehan Antiok zeitak pot taharin etepanez sah. 23 Tahapuh Banabas Antiok zeitak sat berevat etehapuh añarab Godihö masakao manahan tin hehavoz pi biñ ravat parun epat mañah, “Ari Iesu darim Amipunañ tin ñod rezat het kez tat pim ñetiv baval hat sohozei.” 24 Met Banabas pi Iesuz homeo tin badae batat het tin toohap ok, met Godiz Pul Tinap piih map rekö ravat heh, povoz pi poek het Iesuz ñetiv mañoohan añarab ahovokaro parum loporizaro borourat darim Amipuz homeo badae batah.

25 Tahan Banabas Sol Tasas zeitak sat hehaekaz mel tovai sah. 26 Met mel tovai sohot Sol bavizat parup maot Antiok zeitak emah. Tahapuh parup añarab Iesuz togut ravat heharinañ honeo ravat het añarab ahovokaron Iesuz baiñetï tinao mañohot hehan krismas honeo bon tah. Met Antiok zei potakarihö kapot tat Iesuz homeo badae batah-poriz abatao Kristen, pot mañah.[b]

27 Met narah propet aban Godiz ñetiv hodad het haoh-nari Zerusalem zeit betet Antiok zei potakaz sah. 28 Met sa berevahapuh paru mapori topourat ñetiv haohaek Zerusalem zeitakanañ emah-porihanañ aban napuz abatao Agabas pop Pul Tinapuhö pi hodadeo manahan bal hat tokat zeisikaroh gipiz bon tapanen gin ahov berevapanez ñetiv bar mañahan paru hodad ravat heh.

Met tokat aban Sisa Klodias Roma añaraboz ahop ravat heh-porah Agabasiz pot hah-povoz rotapuv ou ravah. 29 Tahan paru Antiok zeitak Iesuz homet heh-añarab pori topourat parum modari Zudia zeisik hehari meñizapanez homet ñetiv haz bahon batat paru honep honep monis bovai emat batogü manah. 30 Tat monï pos Banabasir Sol manahan parup basat Zerusalem zeitak Iesuz homeo badae batat hehariz korav ahori manah.

Zemis men ñomat Pita memerizah

12 1 Met porah zei posiz aban ahop Erod pi añarab Iesuz togut ravat heh-nari kakamao metapan hat bat memerizah. 2 Tat pim ñai abanari Zoniz nanep Zemis pop beri hat bat emahan menapanez

---

[b] **11:26** Pavar 26 -Met Kristen abat povoz kapot Kristonañ honeo ravat hezari ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañahan en besinañ men ñomah. 3 Tahan paru Zuda abanari pim
mañahan parum tahavoz biñ ravahan, Erod pim ñai abanarin maot
mañahan sat Pita amun beri hat bat emah. Met paru Zuda añarab togü
manat berë tu nakañ arö tat nooh-porah, 4 paru Pita
bat emat kakam zeimakeh memerizahan paru ñai aban nari 16 meehan
sat Pitaz korav ravat het paru orah rezah kuturuñir alizañik narah 4
rouvoh, met modarah 4 rouvoh, ma modarah 4 rouvoh, pot tooh. Met
paru aliz togü manat heh-poñ bon tapanenahoh añaraboz ñaravatak Erod
Pita bat emat ñevok bizapanez homehot heh. 5 Pot homeohan Pita kakam
zeimakeh hehan añarab Iesuz togut ravat hehari pimaz homet orah rezah
Godihö maot baverevapanez mañ mañohot heh.

Enzol nap Pita baverevah

6 Met aliz nañ bon tahan aliz zeirevaizasik Pita bat emat ñevok
bizapanez Erod hahan heh-aliz posiz kutur potak bi kezarepekaronañ
medemahan Pita orat hehaek ñai aban nañariv okat epat rouvat heh, met
ñai aban modañariv iñidoh haitokoroz okat epat baelat heh.

7 Pot tat hehan Godihö enzol nap meehan erahan kakam zeimakeh
alizao al tezahan enzol popuhö Pita orat hehaek pim elaposik bat
bazagerï tat, “Erom ae, zuam bal haz,” pot mañahan birepekaro pim
marañik demahan hehaek bil ñodahan Pita bal hah. 8 Tahan enzolip
maot epat mañah, “Nim dimihol meekepuh eñ suñ mee.” Pot mañahan
Pita pim hahat tahan enzolip maot epat mañah, “Kar, tamaravoz dimip
ruekepuh nenañ honeo emeken deip sopain.” 9 Pot mañahan Pita pim
hahat tat pinañ honeo soohapuh enzolipuhö rotap pi basoohavoz kut tat,
Petï ne auakao ev manamoh, pot homevai sooh. 10 Met parup ñai aban
pim nakoe het korav rouvaeh-poñariv bazei manat sat korav modanariv
iñidoh haitokoroh amun rouvaehaek bazei manat sahapuh, ainisinañ
haitok zis matut tahan hehaek totoi honahan pimauhö ñizahan parup
berevat nonorozañ sohot poek enzolip Pita betet sah.

11 Tahan poekahoh Pita tin etañ elat pot homeh, Ae, rotap Godihö pim
enzolip meehan erat ne Erodiz marasik hehon, paru Zuda añarab horiv
netapanez homet haohaekanañ maot navat ev tinaek emat neñehan ne
samoh. 12 Pot homevai sohot añ nap Maria, aban Zon Makiz nonopuz
zeimakeh sah. Met zei pomakeh añarab narizaro paru topourat Pitaz
homet baverevapanez mañ hahot heh. 13 Tahan Pita zei pomakez iñidoh
hon rouvat kad kad urahan as ñari napuz abatao Roda pop emat haitokor
tezapanez tahan, 14 Pita ñeo hahan pim ñevon hatevetet biñ ravat
pi haitokor natez, oñ maot borourat kohat sat modarin epat mañah,
“Eñarohol ae, Pita emat iñidoh hez.” 15 Pot modarin mañahan paru pat,
“Ni rumurat het ok hameñ.” Pot mañahan maot rez kek tat parun epat
mañah, “Evo, Pita iñidoh ak emat het hahan ne hatevetet rotap ev arin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añamoh nanë." Pot hahan modari maot epat mañah, "Petï enzol pim zut nap ak emat kad kad urat hahan ni hateveteñ."

16 Pot paru nae nap mañohot hehan Pita iñidoh houloam het am urohot hehan paru sat haitokor tezat piin etet zagerï ahö tat agol atah. 17 Tahan Pita lokat paru ñeo hapan hezavoz pim marasinañ bagaa batahapuh darim Amip Iesu kakam zeimakehanañ pi baverevah-ñetiv parun mañah. Tat maot pi parun epat mañah, "Ari sat aban Zemis popur darim añarab modarin ñetï nem netah-epov parun bar mañei." Met Pita pot mañahapuh berevat zei mod natakaz sah.

18 Tahan zeirevai al tezahan ñai aban korav ravat hehari paru etehan Pita bon tahan zagerï tat Pita sahavoz, "Tair ok tah batah?" pot hat ñaihet tat heh. 19 Tahan Erod, "Pi bon tah," pot hahan hatevetet ñai aban modari mel tovai sohopanez hat meehan paru ahoam mel tovai soohan, am bon tahan ñai aban korav heh-porin sat ahoam at mañoohan Pitaz tahavoz kutam hehan Erod hahan ñai aban pori bat men ñomah. Tahan tokat Erod Zudia zeis betet Sisaria zeitak sat heh.

Erod ñomah-ñetiv

20 Met Erod pi Taiar Saidon zei potakaroh añarab hehariz mogao ahö tat hehan paru zei potakarohanañ nari emat ñetï pov bavon batapanez hat mamog aban Erodiz zeimakeh as ñaroholoz korav ahop ravat hehap pim abatao Blastas popunañ ñetiv hat paru lop honerï ravah. Tahapuh pi paru meñizat Erod parumaz mogao tahao bavon batapanez Erodin mañah. Met paru Erod parum zeitakaroh gipiz meehan zum tat nooh-povoz pi kaev ravat maot paruhaz namee tapan hezavoz homeh. 21 Tahapuh pov Erodinañ bavon batapanez mañahan pi aliz nasik paru emat topourapanez mañahan aliz posik em topourahan Erod pim dimir giv redevonañ tinatü tahapuh sat añaraboz ñaravatak pim tek tinatak toutat ñetï nao ahoam mañohot heh.

22 Met pot mañohot hehan paru ñeo ñarah hat epat hah, "Ae, pi aban betez napuhö ak hamah bon, oñ pi god ahö napuhö ak het hamah." 23 Met paru añarab pot hahan Erod hatevetet Godiz abatao bat hel batat pi epat nak, "Evo, ne god ahop bon." Met pot nak tahavoz Godihö pim enzolip meehan erat urahan het tokat uleñ horihol piih ou ravat men elahan ñomah.

24 Met Godiz baiñetinao añarab nae nap mañovai soohan zeisikaroh map an pap manah. 25 Met Banabasir Sol Zerusalem zeitak parupim emat tah-pov bon tahapuh aban Zon Mak zei potak hehap bavizat paru maot borourat Antiok zeitak sah.

Banabasir Sol gogotaz ba ou batah

13 1 Met Antiok zeitak propet ravat heh-aban nari añarab Iesuz togutanañ honeo het ñetiv mañooh, ma nari amun Godiz ñetï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

modañ mañairat mañohot heh, met poriz abatañ ev, Banabas, met Simion pim abat modao Naisa, met Lusias Sairini zeitakanañap, met Manein pi Erod ahö popunañ parup goerah honeo het ahö ravah, pop met Sol, paru pori poek heh.

2 Met narah paru pori Godin tin mañ mañohopanez hat gipiz nain het topourat piin mañ mañooh. Met mañeo hahot hehan Godiz Pul Tinapuhö parun pot mañah, "Met ne Banabasir Sol gog nao tovai sohopanez au hahon hezaek ari parup bamain batat meepek." **3** Pot mañahan paru am gipiz nain het parup meepanez tat marañ parupih bizat Godin mañ mañahapuh meehan sah.

Saipras zeisik sat parup ñetiv hah

4-6 Met Godiz Pul Tinapuhö parup ba ou batahan añarabohö meehan aban Zon Mak parup meñizapanez bavizat paru honeo sohot, Selusia zeitak sat sipimakeh lokat Saipras zeisik sapanez sooh. Met sohot Saipras zei posik Salamis zeitak sat sipimakehanañ berevahapuh, zei posizañ sohot Zudaholoz topour zeiñik lokat Godiz baiñetinao mañovai soohapuh, Pepos zeitak sa berevah. Tat poek Zuda aban al nap bavizah, popuz abatao Bazisas, met pi añarabon moreg epat mañooh, "Ne propet aban Godiz ñetiv hodad het hamohop ev." **7** Met Roma aban zei posiz korav ahop ravat hehapuz abatao Sesias Polas, paru Bazisas ñod reet heh. Met Sesias pi hodad tinavonañap, povoz Banabasir Sol sahan, pim zeimakeh sat Godiz ñetiv mañapanen pi hatevetepanez as hahan sah.

8 Met aban alap Bazisas pim abat modao paru Grik ñevonañ Elimas pot mañooh-popuhö Roma aban ahö pop Iesuz ñetiv hatevetet pimaz homeo badae batapan hezavoz pi kaev ravat epat piin mañah, "Evo, ni ñetï akavon hatevetetun." **9** Pot mañahan Sol, pim abat modao Pol, Godiz Pul Tinapuhö hodadeo manahan aban popun et ñai et mereet epat mañah, **10** "Erom, ni Seteniz rop ravat hez. Tat ni non tinaoroz nonair naiz kaev ravat hez, ma nim moreg povor kao hameñ-poñ nim loporih an pap manat hezaek Godiz non tinaoroh samahari ba in balavï metameñ. **11** Povoz petev darim Amip hañ horiv netat nim etañ bakut netapanen hekepuh alizañ ahoam ni et narë hekë." Pot mañahan pim etañik univoz zut pei du nao emat bamezahan Elimas etañ kut tahan pim marasiz bapanen parup sapanezapuz mel tah. **12** Pot mañahan pim etañ kut tahan aban ahö pop etet Iesuz homeo badae batat hehapuh pi darim Amipuz ñetï tin mañah-povoz homeme heh.

Antiok zeitak sat gogot tah

13 Tahan Polir pim modañariv Pepos zei pot betet sipimakeh lokat soohapuh Pampilia zeisik berevat Pega zei potak sahapuh Zon Mak kaev ravat parup betet pi maot Zerusalem zeitakaz borourat sah. **14** Tahan Polir

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Banabas Pega zei pot betet Pisidia zeisik zei mod nataz abatao Antiok poek sat berevat het, parup Zudaholoz gogot nat heh-aliz poñiz nasik parum topour zeimakeh lokat toutat heh. **15** Tahan aban nap Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ menahan hez-tep potak nao rekö hahan modap propet aban nariz menahan hez-tep potak nao rekö haohan parup hatevetet hehan aban topour zei pomakez koravorihö nap meehan sat parupin epat mañah, “Eroñariv ae, arip deim tin hekaz ñetï nao añepekez homeameg ma tair?” **16** Pot at mañahan Pol bal hat pim marasinañ zu tat ñetiv kapot tat pot mañah, “Israel nem mod zei epatak hezari, ma ari añarab patari Godiz abatao bat hel batamegiri, ne epat añoman ari hatevetei. **17** Met batam dari Israel añaraboz ahop Godihö darim iz mimihol ba ou batahan heh. Tat paru Izip zei patasik sat het belez ravahan Godihö pim kezavonañ meñizahan paru Izip zeis beteh. **18** Tat nonair nai bon ham betezarah emat sat em tohot poek bat emahavoz homet Godiz ñe horiv haovai soohan krismasañ 40 bon tah, oñ pi am meñizooh. **19** Met God pim añarab pori Kenan zeisik sat parum pohao bat hepanez añarab ñeñ 7 main main haohari zei posik hehaek Godihö meñizahan pori menat bahorï batahapuh zei pos parum bat heh. **20** Met ev hahö-pot paru tovai emoohan krismasañ ahoam 450 bon tah. Tahan tokat Godihö añarab parum ñetiñ hahopanen hatevetet ba oñ batohopanez aban korav ahö pori ba ou batahan heh. Met pori pot tovai emoohan tokat propet aban nap pim abatao Samuel Godiz ñetiv hodad het haohap ba ou batahan heh.

21 Met porah aban nap parum kiñ ahop ravat hepanez Zudahol hahan Benzamen añarab porihanañ aban nap Kis popuz rop Sol pi Godihö ba ou batahan parum kiñ ahop ravat hehan krismasañ 40 bon tah. **22** Tahan het Sol pop horï toohan God etet kaev ravahapuh, pim urutak aban Devid parum kiñ ahop ravat hepanez ba ou batah. Tat God Devidiz hehavon etet epat hah, ‘Zesiz rop Devidiz hez hezavon etehon tin ravahan ne pimaz biñ ravoh. Met rotap nem hahomazat pi am tovai sohopan.’ **23** Met God dari Israel añarab maot pimeri ba avatapanez napuz au hahan hezaek, Iesu Devidiz iz mimip ba ou batat meehan erah.”

24 Pol pot mañat maot epat mañah, “Met Iesu pim gogot kapot nat tooharah aban Zoan Israel añaraboz ñaravatak bal haz rouvat parum horiñ betepanepuh loporizaro borourapanen ivoh memeepanez ñetiv mañooh. **25** Tat pim gogot tovai sohot bon tapanez totoi ravahan añarabon epat mañah, ‘Ari nemaz tairap homeameg? Ne Godihö ari eñizomaz au hahan hezap, pot homeamegi? Evo, ne pop bon. Met pi pop nem tokat ok emapan, oñ ne aban goe abatao bon betez epop pinañ deip toutat ñetiv hakaz ne rekot bon,’ pot mañah.

26 Met ari Abraamiz mimihol nem modari, ma ari añarab patari map ev topourat het Godiz abatao bat hel batamegiri, met Godihö dari maot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pimeri ba avatapanez ñetï tin pov dari Zudaholotï garos ba ou batah.
27 Oñ Zerusalem zeitakari parum aban ahorinañ honeo orah rezah darim
gogot nat hez-aliz poñik topourat propet aban pori tepatak red menahan
hezaek rekö hat hateveteoh, oñ kapotaz paru tin hodad narav, povoz Iesu
erahan pimaz kut tahapuh pi horï metah. Met pot tahaek propet abanari
tepatak pim metapanez ñetiv menahan hezavoz rotapuv ou haravah.
28 Met paru pori Iesu basat ñevok bizahapuh pim horivoz at mañahan
ou narav tahan Iesu am ur ñomapanez paru rez kek tat Pailatin mañah.
29 Met pi pot metapanez ñetiv batam red menahan hez-map poñ pi metat
paru zirah urahan het ñomahan bañizat basat hel puioroh balokat bizah.
30 Oñ Godihö ñomahaekanañ maot baviririï batahan bal hahan, **31** añarab
Galili zeisik ma Zerusalem zeitak pinañ honeo het sat em toohariz
ñaravatak ou ravahan piin eteohan, alizañ ahoam bon tah. Tahan petev
añarab porihö Iesuz tah-ñetï pov Zuda darimerin mañamah.

32-33 Povoz petev dei Banabas ev emat ñetï tinao epat ev arin añameg,
Batam Godihö darim mimiholon tokat parumeri tin metohopanez
mañahan heh, met petev dari parum mimihol hez-eparah Iesu ñomahan
maot baval hakahaek batam mañah-povoz rotapuv ou ravah. Met nap
Buk Song 2 ñetï povok epat menahan hez,

> Ni nem rop, petev ne nim Papap ravat hez. *Buk Song 2:7*

Pot menahan hez." **34** Met Pol pot mañat maot epat mañah, "Met tokat pi pop
zañ nat hepanen maot baval hapanez batam Godihö epat hahaek menahan
hez, Ne masak tinao Devid manomaz au mañohoek ni nanom. **35** Met maot
epat amun menahan hez, Nim gog aban tinap ñomamahariz hezaek het zañ
tapanez ni nak. **36** Met ñetï epeñ Devid pimauz homet namen, oñ pi biririï het
Godihö hodadeo manooh-poñ tovai sohot ñomahan pim izaholonañ honeo
baveirahan het zañ tah. **37** Oñ Godihö Iesu baval hah-pop ñomah-modarinañ
het zañ nat-popuz tapanezavoz Devid menahan hez. **38-39** Met nem modari
hatevetei, Ari Iesuz homeo badae batepeken piuhö arim horï tovai emameg-
poñ olapanez ñetiv ari hodad tepekez ev badede añamoh. Met Mosesiz ñetï
kateñir ah ñeñ ari nae nap mañovai samegiek, poñihö arim horï poñ ba
naolotü, oñ petev ari tairari Iesuz homeo badae batepekezari rekot piuhö
arim horiñ olapanen horï poñiz hañiv navotuzari ravat hepek.

40-41 Met paru Godiz propet pori epat hahan hez,

> 'Ae, ari God kos rez manamegiri hatevetei, arim ñaravatak ne ñetiv
> hahoman ari barotap navatotü,
> ma nari nem ñetivoz kapot hapanen ari tin hatevetet hodad
> naravotü, oñ ari etet barotap navat het ñomepek.' *Habakuk 1:5*

Pot hahan hezaek ganö ari taput tepek hezavoz tinam homet hezei." Pol
ñetï epov parun mañah.

42 Tat Polir Banabas topour zei pomak betet sapanez tahan paru
añarab gogot nat hepanez aliz modasik maot emat ñetï mañah-pov maot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañapanez parupin mañah. 43 Tat paru mapori topour zei pomak betet
berevat soohan, añarab Zuda nari met patari paru Zudaholonañ honeo
ravat Godin mañ mañooh-pori parupinañ honeo soohapuh parupiuhö rez
kek tat Godiz masakavok sohopanez ñetï pov am mañovai sooh.
44 Met parup maot emapanez mañah-aliz posik Antiok zei potak
mapori Godiz ñetiv hatevetepanez emat topourah. 45 Tahan Pol poek
emat Iesuz ñetiv maot mañoohan, Zuda aban nari añarab ahovokaro em
togü manahavon etet kaev ravat Poliz ñetï mañahao paru batiu tiu batat
ñetï horï navor nao piin mañooh. 46 Pot mañoohan Polir Banabas ñaihet
nat, oñ kez tat parun epat mañah, “Met Godiz zaitivok deip emat garos
ari Zudaholon Iesuz ñetï epov añeg, oñ ari kos rez manat tin pohao het
hepekez ñetivoz nonor merizameg, povoz deip ari evetet añarab mod pat
narin ñetï epov sat mañohok. 47 Met God deim tookazat epat añah, ‘Ari
zei maposikaroh añarab patariz ñaravatak alizavoz zut het nem ñetï tinao
mañohopeken hatevetet homeo badae batapanez pori nemeri bavatom.’
Pot hahan hezat deip taput tat sat mod porin mañohok.”
48 Pol pot mañahan paru añarab Zuda bon patari hatevetet darim
Amipuz baiñetinavoz biñ ravat, “Godiz ñetï tinao ev añah,” pot hahan
porihanañ añarab tairari tokat pohao het hepanez Godihö au hahan heh-
pori Iesuz homeo badae batah.
49 Met zei posik Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohan an pap manah.
50 Tahan paru Zuda aban Polir Banabasiz kaev ravat heh-porihö Antiok
zei potaz aban ahorir, met añ ahö ravat het Godin mañ mañooharin,
“Horiñariv okeg, ruepeken sap,” pot rez kek tat mañoohan paru amun
kaev ravat Polir Banabas horï metat parum zeisikanañ ruahan sah.
51 Oñ sapanez tat Polir Banabas zei potakari Godiz ñetiv betet kos rez
manahavoz homet pataek sapanez parup zei potak ham tomol moleo
parupim eñañik ñed bat hehaek teur betet Aikoniam zeitak sah. 52 Oñ
Antiok zeitak paru Iesuz homeo badae batat hehari Godiz Pul Tinap
parutï rekö ravahan paru pori tin het Godiz biñ haovai sooh.

Aikoniam zeitak sat ñetiv mañah

14 1 Met Polir Banabas Aikoniam zei potak sahapuh parupim toohat
Zudaholoz topour zeimakeh lokat Iesuz ñetiv masakavonañ tin
bar mañahan, Zudahol met añarab patari amun ñetï povon hatevetet
ahovokaro Iesuz homeo badae batah. 2 Tahan Zuda aban nari paru ñetï
pov hatevetet kaev ravat beteh-porihö Iesuz homeo badae batoohariz ñetï
horiñ añarab patarin mañovai soohan hatevetet parupimaz kaev ravah.
3 Oñ parup ñonihol ahoam poek het ñaihet nat am hehapuh darim Amip
añarab masak metoohavoz ñetiv ourah bar mañohot piuhö parup kezao
manoohan red navor nao añarab rekot natotuz poñ tohot hehan añarab
mod nari etet epat haoh, “Rotap parup Godiz ñetï rotapuv ok hamah.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Pot hahan añarab zei potakari berat main main ravat nari Zuda kaev
ravat saharinañ honeo ravahan nari parupinañ honeo ravah. 5 Tahan paru
Zuda añarab nari met añarab Zuda bon pat nari parum ahorinañ honeo
topourat Polir Banabas horï metat heleñinañ ur ñomapanez hah.

Likonia zeisik ñetiv mañah

6-7 Tahan parup hatevetehapuh barezat sat Likonia zeisik zei ahö
natakaroz abatavokaro Listara met Debi mañooh-poek parup sat het Iesuz
ñetiv añarab poekarin mañovai zei ahö potakaroz totoi hehañik amun
ñetiv mañovai sat em tooh.
8 Met Listara zei ahö potak aban nap eñañ horï ravat het haeñat nat,
pim nonopuz zatakanañ potam batahan hehap poek heh. 9 Tahan aliz
nasik Pol Iesuz ñetiv haohan pi toutat hatevetehot hehan, Pol piin etet
Pul Tinapuhö hodadeo manahan pot homeh, Aban horï okop Iesu pi batin
batapanez pimaz homeo badae batat hez. 10 Pot homet Pol epat mañah,
"Erom, ni bal haz rouvat nim eñañ mezovai sa." Pot mañahan aban pop
bal hat eñañ tinam mezovai sat em tah.
11 Met Pol pot tahan añarab ahovokaro etehapuh parum ñevonañ ñarah
ahoam nae nap mañat epat hah, "Ae, darim god ahoñariv ev, abarahanañ
erat darim herisiz zut ravat emat hez." 12 Pot hahapuh Banabasin parum
god ahö napuz abatao Sus pot mañah, met Pol pi añaraboz ñaravatak bal
hat ñetiv haohap povoz piin god ahö modapuz abatao Emis pot mañah.
13 Met Listara zei potaz bin binivok Sus god moreg popuz homet topourat
hañiv mañarooh-zeimak demahan heh, met zei pomakez ahö ravat het
anumai mañarooh-aban pop bol kau bizahol bat zibuñ mor meet koroh
meveteh. Tat zei potaz hel temeraz haitokoroh bat emahapuh, Polir
Banabasiz homet kau pori bareñ elat mañarat hañiv metapanez tahan,
14 parup poekahoh hodad ravat pot metapanez tahavoz kaev ravahapuh,
parupim dimihol bakelat añaraboz ñaravatak sat ñeo ñarah epat mañah,
15 "Evo, ari okat totunei, deip arim zut et aban nenañariv ev. Met darim
God biririï het abarar hamarar iveñir nonair nai mapotü matut tahap hez,
povoz arim god hañiv metameg-pori betepekepuh loporizaro borourei.
Tat darim God tin biririï hez-nen popuz homeo badae batepekez ñetï pov
arin añakan hodad tepekez hat deip ev emeg. 16 Met batam zei posik
kasik añarab parum zaitivok tovai soohan God nao namet, oñ am etevai
sooh. 17 Met pi dari gipiz tinatü anamahan nameg, ma utar pelamah-
porah arim gipiz tin rapamah, met nonair nai potü ari anamahan etet biñ
ravameg. Met tairaiz anamah homeameg? Oñ God ari nonair nai potun
etet pimaz homet hodad ravohopekez hat okotü anamah." 18 Met ñetï pov
Pol parun mañahan paru bol kauhol parupimaz hañiv mañarapanez am
rez kek tat haohan, Polir Banabas houloam evo mañoohan paru hatevetet
hodad tat gaa tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pol heleñinañ urah-ñetiv

19 Met Polir modap poek hehan añarab Antiok zeitakanañ Zuda nari
met Aikoniam zeitakanañ Zuda modari zei potak emat honeo ravat
Listara zei potakarin parutï ravapanez mañoohan parupimaz kaev ravat
Pol bat heleñinañ uroohapuh, “Hañomahap ev,” pot hahapuh beri hat
bat em zeitaz iñivavok betet sah. 20 Tahan zei potak Iesuz homeo badae
batat hehari emat okat epat rouvahan Pol bal hahan, paru sat orahapuh
zeirevai parup zei pot betet Debi zeitak sah.
21 Met Polir Banabas Debi zei potak sat het Iesuz ñetï tinao mañohot
hehan, añarab poek narizaro Iesuz homeo badae batat hehan parup maot
borourat Listara zeitak sat poekanañ Aikoniam zeitak sat maot Pisidia
zeisik Antiok zei mod potak sah. 22 Met zei poñik parup maot sooharah
añarab Iesuz homeo badae batat heharin tin hepanez ñetiv mañat bakez
batovai sohot maot epat mañooh, “Met dari honoñai navor nao ahoam
hatevetevai rez kek tat sohot God abarah hezaek berevat tinam hek.
Povoz ari kez tat pimaz homeo badae batovai sohozei.” 23 Pot mañat zei
poñikanañ añarab Iesuz toguñiz korav ravat hepanezari ba ou batovai
sooh. Tahapuh parum toohat parup gipiz nain het koravorir añarab
maporiz homet Godin mañevok epat mañah, “Deim Amip, paru eperi
meñizekez homet hezaek ni parumaz tinam korav ravat hez.” Pot Godin
parup mañ mañat sah.

Siria zeisik Antiok zeitak maot sah

24 Met poekanañ parup Pisidia zeisizañ soohapuh Pampilia zeisik
berevah. 25 Tahapuh Pega zeitak sat añarabon Iesuz ñetiv mañat Atelia
zeitak sat, 26 poekanañ sipimak bat Siria zeisik Antiok zei potak maot
sah. Met zei potak garos añarab Iesuz homeo badae batat hehari parup
Godiz masakavok het gogot tovai sohopanez mañ mañat meehan sat, zei
modañik gogot ahoam tovai sohot bon tahan zei potak borourat maot
emah. 27 Tat parup poek emat añarab Iesuz togut batopourat Godihö
parup meñizoohan nonair nai mapotü tooh-ñetiñ mañahapuh Iesuz
ñetiv añarab Zuda bon oñ patarin mañoohan Godihö meñizat nonor
mañairoohan, paru Iesuz homeo badae batooh-ñetï pov amun parun
mañah. 28 Met zei potak paru Iesuz homeo badae batat heharinañ Polir
Banabas poek houloam heh.

Zerusalem poek topour ahov bah

15 1 Met poek Polir Banabas hehan Zudia zeisikanañ aban nari
emat Iesuz homet heh-pat narin epat mañah, “Batam Mosesihö
biz kosiñ elakaz hahan dei Zudaholoz tamegit petev ari pot nat hepek,
povoz God pimeri ba naavatotü.” 2 Pot añarab pat porin mañahan Polir

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Banabas parum hah-povoz kaev ravat Zuda aban emat haoh-porin epat mañah, “Evo, ari horiv ok hameg.” Pot hat paru nae nap ser haoh. Povoz Iesuz homet poek heharihö Polir Banabasir aban mod nari ba ou batat Zerusalem zeitak sat, Iesuz aposor aban porir aban korav modarinañ topourat ñetï pov hapanen hatevetet ba oñ batapanez mañat meehan paru sah.

3 Met añarab Iesuz togut ravat heharihö paru meehan sahapuh Pinisia zeisik ma Sameria zeisik Iesuz homet heh-porin añarab Zudahol bon, oñ patari pimaz homeo badae batah-ñetiv mañovai soohan paru hatevetet biñ ravah. **4** Met paru ñetï pov bar mañovai sohot Zerusalem zeitak berevahan, poek añarab Iesuz togut met pim aposor abanarir aban korav modari paru bat sa batat parumaz biñ ravat heh. Tahan Polir Banabas Godihö meñizat hehan parup gogot tovai sooh-ñetiv parun bar mañah. **5** Tahan paru Parisi aban Iesuz homet heh-nari bal hat epat hah, “Paru añarab patari Iesuz homet hezari Mosesiz ñetï kateñir ah ñe mapoñ baval hat tovai met parum kosiñ meelohopanez parun mañohopeken tovai sohop.” **6** Pot mañahan paru aposor abanarir aban korav modari parum pot hah-povoz homet ahoam nae nap hahot heh.

7 Met paru pot ahoam hahot het Pita bal hat epat mañah, “Nem modari ari hodad, batam darim gogot kapot tegirah Godihö darim tookazat gogoñ main main añairah. Tahan arin añairah-pot tovai soogin met ne añarab Zuda bon patarin Iesuz ñetiv mañoman hatevetet homeo badae batat hepanez gog pov tohomaz neen nañairah-pot ne tovai sooh. **8** Met ne pot tovai soohon, God darim loporizaron etevai samah-popuhö dari Pul Tinap anahavoz zut paru añarab patari amun manah. **9** Met pi darin non naorö añairat paru añarab patarin non mod naorö mañairah bon, oñ non honeor dari maporin añairah. Tahaek paru Iesuz homeo badae batat hezaek darim horiñ olamahavoz zut parum horiñ amun olamah. **10** Met God pim nonor ba ou batahan et hareg, povoz tairaiz pi mogao tapanez ari okat hamegi? Met batam Mosesiz ñetï katë hahan hezañ darim iz mimihol baval hapanez parutï honoñai ahov heh, met petev dari amun baval hat tookaz honoñai ahov daritï hez. Povoz paru añarab pat Iesuz homeo badae batamahari hameg-okov tapanez dari parun mañakan tin ravapane? **11** Evo, tin naravotü. Met paru pat pori Iesu darim Amipuhö pim masakao manat meñizat pimeri bavatamah-povoz zut dari Zudahol amun pimeri ba avatamah.”

12 Met Pita pot mañat toutah. Tahan Polir Banabasihoen bal hat añarab patariz ñaravatak sat gogot toohan God meñizoohan red navor nao mañairooh-ñetiv parun mañahan tinam hatevetehot heh. **13** Met pot mañat toutahan aban Zemis bal hat epat hah, “Nem modari ari hatevetei, **14** Met Godihö paru añarab patariz zait tat het paruhanañ nari pimeri ravat hepanez ba ou batahan hez-ñetï pov petev Saimon bal hat darin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añahan hateveteg. 15 Met petev darim hameg-epov batam paru propet
abanari menahan hez-epovonañ honeo ravat hez,
16 Darim Amip pot hah, 'Tokat ne maot emat darim mimip Devidiz
zeimak horï ravat hezaek maot ba oñ batat demoman tin ravapan.
17 Met ne pot tomapuh paru añarab zei maposikarizaro nemeri ravat
hepanez ba ou batohon hez-pori nemaz homehot nem nonoroh
emohopan.
18 Batam ne arim Amip pot bar haohoek petev maot ok hamoh.'
Amos 9:11-12
19 Met nem modari, pot menahan hezavoz ne epat homeamoh, Dari
Zudaholoz tameg-poñ añarab pat loporï borourat Goditï ravamahari
tapanez parun namañotü, 20 oñ parun epat mañak, 'Arim mod nari
akohol matut tat biamahan hez-poriz hañiv mañaramah-anumai poriz nai
ari bat notunei, ma ari modapuz añap ma abup betez givogï botunei, ma
anumai tairari mazeo bahavoe tamahan ñomat uveo naverev tamah-poriz
nañ bat ari notunei, ma anumai urapanezariz uveo amun berevapanen
uvë pov ari bat notunei.' Pot ah ñe nen epeñ parun mañak. Met tep nañik
pot menat meekan paruhaz sapanen paru bat etet hodad ravapan. 21 Met
batam Mosesiz ñetï kateñir ah ñe mapoñ rekö haovai emoohaek petev
dari amun orah rezah gogot nat hez-alizañik darim topour zeiñik lokat
rekö hat añarabon badede mañamegiek ah ñe haoh-poñ paru hatevetet
hodad hakez, povoz baval hahopanez parun mañak." Zemis pot hah.

Tep nae menat manahan basah

22 Tahan Iesuz aposor abanari met aban korav modari met añarab Iesuz
togut ravat hehari ñetiv nae nap epat mañah, "Darim ñaravatakanañ
aban nari ba ou batakan Antiok zeitak Polir Banabasinañ paru honeo sat
ñetï epov bar mañapan." Pot paru nae nap mañahapuh Zudas pim abat
modao Basabas, met modap Sailas, aban poñariv ba ou batah. Met aban
poñariv parupim modarihö parupin eteohan tin tovai soohañariv, povoz
parup ba ou batah. 23 Tat tep naek epat menahapuh honeo basapanez
manah,

Met dei arim modari, Iesuz aposor abanarir aban korav modari,
ari añarab pat tairari Silisia ma Siria zeisikaroh ma Antiok zeitak het
Iesuz homet deinañ honeo ravat hezariz homet ñetï epov menakaz
ev teg. 24 Met deihanañ aban nari parumauz zaitivok ok emat ñetï
honoñai nao arin añahan ari home midin tat arim loporizaroh ba in
balavï teg. Met deihö aban pori namee, oñ parumam emat ñetï okov
arin ok añah.
25-26 Povoz dei ev topourat haz bahon batat Zudasir Sailas aban
epañariv Polir Banabasinañ honeo arihaz meekan emapanez ba
ou bateg. Met Polir Banabas deim zait tat hezañariv ok, met parup

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

darim Amip Iesu Kristoz gogot tovai ñetiv mañovai zei modasikaroh soohan, modari parupimaz kaev ravat kakam ahov metahan rahor ñomahapuh parup ñaihet nat, oñ am gogov tovai ñetiv mañovai sooh.
27 Met deihö ok aban Zudasir Sailas honeo arihaz meekan emat ñetï menameg-epov arin añapanen hatevetepek. 28 Met dei Godiz Pul Tinapuhö eñizahan lop honeri ravat epat hag, “Dei Zudaholoz tameg-pot ari tohot ganö honoñai tepek hezavoz arin pov naañotü, oñ ah ñe nen epeñ ari natotuz hagit menakaz ev teg.
29 Arim modari akohol matut tat biamahan hez-poriz hat hañiv metamah-anumai poriz nai ari bat notunei, ma anumai urapanezari uveo berevapanen uvë pov ari bat notunei, ma anumai tairari mazeo bahavoe tamahan ñomat uveo naverev tamahariz nai bat ari notunei, ma modapuz añap, ma abup betez givogï botunei.”
Met ah ñe meneg-nen epeñ hatevetet nat hepek, povoz tin ravapan.
Nen dei ñetiv ok arin añeg.
30 Pot tepae menat Zudasir Sailas manahapuh met Polir Banabasir aban parupinañ emoohari honeo meehan Antiok zeitak basahapuh poek añarab Iesuz togut ravat hehari batopourat tepae manah. 31 Tahan nap bat rekö hahan paru hatevetet ñetï tin menahan hezavoz biñ ravah.
32 Met Zudasir Sailas parup propet abanañariv ravat poek ahoam het Iesuz homeo badae batat hehari meñizat kez tat hepanez baiñetinao mañoohan paru hatevetehot heh. 33-34 Tahan parup Zerusalem zeitak mamog meehan emahariz ñaravatak maot sapanez hahan mod poekarihö parupimaz zakep tat, “Tinam sei,” pot mañat meehan sah. 35 Tahan Polir Banabas poek am ahoam het aban modarinañ honeo darim Amipuz baiñetinao añarabon mañohot heh.

Polir Banabas berat sah

36 Met poek ahoam hehapuh tokat Pol Banabasin epat mañah, “Erom, deip batam zei tairañik darim Amipuz ñetiv mañovai soog-poek maot sopainepuh Iesuz homeo badae batat hez-deipim modari tair tamah etepain.” 37 Pot mañahan Banabas aban Zon Mak parupinañ maot sapanez hah. 38 Met mamog aban pop parupinañ Iesuz gogot tovai sohot Pampilia zei posikanañ pi kaev ravat maot borourat emah. Povoz Pol aban pop maot paru honeo sapanez hahan hatevetet kaev ravat evo hah. 39 Tat parup nae nap ser hahapuh berat main ravat Banabas Mak bavizat parup sipimak bat Saipras zeisik sahan, 40 Pol pi aban Sailas bavizat parup sapanez tahan Iesuz homet heharihö epat mañah, “God aripimaz korav hepanen tinam sei.” Pot mañat meeh. 41 Tahan parup zei pot betet sat añarab Iesuz toguñ ravat hehari hehaek kez tat rouvat hepanez ñetiv Siria zeisik zei goe potak katak mañovai sooh, met poekanañ Silisia zeisik zei goe potak katak amun mañovai sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pol zei modañik sah

16 1 Met ñetï pov Polir Sailas mañovai sohot Debi poek maot sat
berevahapuh poekanañ Listara zeitak maot sat berevah. Tahan
Iesuz homeo badae batat heh-aban nap pim abatao Timoti poek heh,
met pim nonop Zuda añ nap amun Iesuz homet hehap, met pim papap
Grik abanap emat Zuda añ pop bat poek heh. 2 Tahan Listara zeitak ma
Aikoniam zeitak Iesuz homeo badae batat hehari Timotiz het toohavon
etehot, “Aban tinap ok,” pot haoh.
3 Met poek sat hehapuh Pol Timoti pinañ honeo sapanez zait tat heh,
oñ Timotiz papap Grik abanap, povoz pim ropuz biz kosis nameel,
pot paru hodad. Povoz Timoti parupinañ honeo zei poñik sohot ñetiv
mañohopanen Zudahol hat navet tapan hezavoz homet Pol Timoti bat pim
biz kosis meelah. 4 Tahan paru Timoti honeo zei pot betet zei modañik sat
gogot tovai sohot paru Zerusalem zeitak Iesuz aposoroholor aban korav
modarihö añarab natotuz ah ñe hah-tapuñ baval hahopanez Iesuz toguñ
ravat heh-añarab porin ñetiv mañovai sooh. 5 Toohan pimaz homeo badae
batat heh-pov parum loporizaroh an pap manahan orah rezah añarab
mod narizaro emoohan Iesuz añarab mod porinañ honeo ravovai sooh.

Pol Masedonia abanapun eteh

6 Pot tovai sohot paru Esia zeisik sat Iesuz ñetiv mañapanez homehan
Godiz Pul Tinapuhö paru bagaa batahan Prizia añarabor Galesia añarab
honeo hehaek zei posik sah. 7 Tahapuh Misia zeisiz teriratï sat Bitinia
zeisik sapanez homehan Iesuz Pul Tinapuhö maot paru bagaa batah.
8 Tahan paru Misia zeisik am het soohapuh iv havevoz kupavok Troas zei
ahö potak sah.
9 Met poek ne Ruka parunañ honeo ravohopuh dei poek orat hegin Pol
potazao bavatahan etehan Masedonia aban nap Poliz nakoe em rouvat
piin epat mañah, “Erom, ni iv havevoz okatasis emat dei Masedonia
añarab eñiz.” 10 Pot Polin mañahan hatevetet bal hat dein añahan
epat hag, “Rotap dei Masedonia zeisik sat Iesuz ñetiv añarab poekarin
mañakaz Godihö añairah.” Pot hat poek sakaz deim nonair nai bahou
bateg.

Lidia Iesuz homeo badae batah

11 Met pot tegipuh sipimakeh lokat Troas zeit betet Samotres zei potak
sat oreg. Met zeirevai bal hat maot sohot havevoz okotasis Niapolis zeitak
seg. 12 Met dei poekanañ sipimak betet hamarah sat Masedonia zeisik
zei ahotaz abatao Pilipai poek sat bereveg. Met zei potak Romaholohö
batam añarab zei potakariz korav ravat hehaek seg. Met poek dei au
aliz nañ ahö heriam heg. 13 Tegipuh gogot nat heg-aliz posik, zei potaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

totoi iv narih, Zuda añarab poek topourat mañ hahot hez batah, potam homegipuh sat etegin añ nari iv porih topourat hehan dei etet sat parunañ toutat het Iesuz ñetiv bar mañeg.

14 Met paruhanañ añ nap pim abatao Lidia añ pop Taiataira zeitakanañ emat Pilipai zei potak het pi dim giv iriz mavariz tinañ modarihö matut tat manoohan pi monis manat bat em bizat hehan paru modari emat zum tooh. Met añ pop Godiz abatao bat hel batat mañeo hahot hehap, povoz Pol emat ñetï pov mañoohan darim Amipuhö pi zuam hodadeo manahan Iesuz homeo badae batah. **15** Tahan añ popur pim zeimakeh pinañ honeo hehari ivoh memeeg. Pot tegin añ pop epat hah, “Met ne rotap darim Amipuz homeo badae batoh, pot homepek, povoz ari nem zeimakeh emepeken dari hek.” Pot ahoam añoohan dei pim zeimakeh sat heg.

Kakam zeimakeh memerizah

16 Met aliz nasik maot dei iverih mañeo haohaekaz sakaz hat nonoroh sohot ñari añ pitü nap modariz asit metoohap bavizeg. Met ñari añ pop tokat berevapanezavoz ñetiv añarabon mañoohan añarab pori monï ahos pimaz korav ravat hehari manooh. **17** Met dei nonoroh soogin ñari añ pop deim tokat emohot epat ñeo ñarah haovai emoh, “Aban eperi God mapori ritou metat hezapuz gog abanari eveg, ari hatevetepeken God ari pimeri ba avatapanez ñetiv arin añapan.” **18** Met alizañ ahoam dei soogin ñeo ñarah pot haovai emoohan, Pol loporih kaev ravat borourat pitupun epat mañah, “Iesu Kristoz abatavonañ niin nañoman ñari añ okop betet sa.” Pot pitupun mañahan berevat sahan ñari añ pop tin ravah. **19** Tahan ñari añ popuz korav ravat hehari monis booh-nonor bon tahan paru pori kaev ravat Polir Sailasiz marañiz kezao beri hat zeitaz daparih basah. **20** Tat Roma ñai aban ahori hehaek basat epat mañah, “Aban Zuda epañariv darim zeitak emat het añarab moreg metat bahorï metamah. **21** Tat dari Roma añarab natotuz ah ñe tairañ hagin hez-poñ elat parum tamahat tohokaz ñetiv parup añoohan met dari Roma añarab pot natotü, povoz parup bat ev emeg.” **22** Pot hahan añarab ahovokaro rouvat hatevetet hehari honeo ravat Polir Sailas ñaipol tat urapanez ñe horiv kañarah parum ahorin mañahan paru kaev ravat parupim dimir giv batezat ñai abanarin biñinañ urapanez mañah. **23** Tahan paru biñinañ parup ahoam urat beri hat sat kakam zeimakeh betet kohat memerizat aban koravop tin korav ravat hepanez mañah. **24** Tat sahan aban korav pop zei girü okoin kohatizavok Polir Sailas memerizat zi keohav nas irih nas revah tat parupim eñañ ñaravatak bizat bañed bat demat sahan parup heh.

25 Tahan lopai gitum ravahan parup Godiz mañeo haovai daañ hahot hehan kakam zeimakeh heh-modari hatevetehot heh. **26** Tahan hamar do do tat zeimak basat em tahan haitokoñ parumauhö ñizat sahan met seniñ kakam zeimakeh paru honeo hehari medemahan hehaek bilat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñodah. 27Tahan zei pomakez aban korav hehap bal hat etehan haitokoñ
ñizat oraehan etet epat homeh, “Petï ev memerizegin hehari map berevat
ok hasah.” Pot homet pimauz en rav toves zapatisik elevok meehan
hehaek batezat pim ulovok bareñapanez bavalahan,[c] 28Pol ñeo ñarah
epat mañah, “Erom ae, dei map ev hez, povoz nim heris bahorï totun.”
29Pol pot mañahan aban korav heh-pop havoñadez hahan pim gog aban
nap havoñad rañizat manahan bat Polir Sailas hehaek dei dei ahö tovai
sat parupim nakoe rariñ rez bareñat heh. 30Tahapuh maot bal hat parup
bavizat iñidoh sat epat at mañah, “Eroñariv ae, ne tair toman God ne
pimop ba navatapanen tin hem?” 31Pot mañahan parup hañiv epat piin
mañah, “Ni Iesu darim Amipuz homeo badae batekë, povoz rekot God nir
nim añar ñaro pimeri ba avatapanen tin hepek.”

32Pot mañahan pim añar ñaroz as hahan emahan Pol darim Amipuz
ñetiv parun mañah. 33Tat bon tahan kutur taputak aban pop Polir Sailas
biñinañ urahan uveo berevat tak rapat hehaek ivoh meveteh. Tahan
parup aban popur añapuram tapurah Iesuz abatavonañ ivoh memeeh.
34Tahan aban korav heh-pop Polir Sailas pim zeimakeh basat gipiz
manahan nah. Met paru pori Polir Sailasihö mañahan Godiz homeo
badae batahavoz homet biñ ravat heh.

35Met zeit al teehan Roma aban ahori parum ñai abanari meehan
emat aban korav heh-popun epat mañah, “Aban okoñariv baverev
meeken sap.” 36Pot emat mañahan aban korav heh-popuhö Polin epat
mañah, “Ari Sailas berevat sepekez aban ahori hat meehan ñai abanari
ev emat nañah, povoz arip berevat kilam sei.” 37Pot mañahan Pol epat
mañah, “Evo, ari Romaholoz ah ñeo epat hahan hez, ‘Met Romaholoz
tepañik abatañ menahan hez-pori biñinañ naurotü, ma betez bat kakam
zeimakeh namemerizotü.’ Pot hahan hezaek deipim abatavokaro tep
poñik hamenahan hezañariv ñai abanarihö deipim ñeo tin nakaek
añaraboz ñaravatak biñinañ betezam deip ourahan tu ravegin avat emat
ev kakam zeimakeh emerizah. Povoz petev paru tair tat deip kilam
berevat sakaz añamah? Evo, pot bon, oñ Roma ahori parumauhö emat
haitokor tezat ba everevapanen deip berevat sak.” 38Met Pol parupim
abatavokaro Romaholoz tepañik hamenahan heh-povoz hahan ñai aban
emah-pori hatevetet dei dei tat sat aban ahorin epat mañah, “Erohol ae,
parupim abatavokaro dari Romaholoz tepañik hamenahan hezañariv ok.”
39Pot mañahan paru ahori hatevetet parupim metahavoz ahoam ñaihet
tat, Parup hañ tairao dari etapan batah, pot homet sat parupin epat
mañah, “Eroñariv ae, dei arip horiam eteg.” Pot mañat Polir Sailas kakam

---

[c] **16:27** Pavar 27 -Met paru kakam zeimakeh memerizahan heh-pori sapanen pim ahori emat etet, Tin korav nakezap ev, pot homet pi bareñ elapan hezavoz aban pop pimauz en raves bat pim ulovok bareñapanez tah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zeimakehanañ baverevat epat mañah, “Met rekot arip Pilipai zei epat betet sepeke?” 40 Pot at mañahan parup gu hat añ Lidiaz zeimakeh garos sat Iesuz homet heharin etet parum homeo bakez batat hepanez ñetiv mañat zei pot betet sah.

Polir Sailas urapanez homeh

17 1 Parup Pilipai zei pot betet Ampipolis zeitak sahapuh poekanañ maot am sohot Apolonia zeitak sa berevat poekanañ am sohot Tesalonaika zeitak sa berevah. Met zei potak paru Zudaholoz topour zeimak demahan heh-poek 2-3 Pol pim toohat parum gogot nat heh-aliz nasikaro nas pi zei pomakeh sa lokat Baiñetinavoz Tepat bat rekö hat añarab hodad tapanez badede mañovai sohot epat mañooh, “Met ari Godihö Kristo eñizapanez au hahan hezapuz gaa tat hez-popuz ñetiv tepatak epat menahan hez, Godihö au hahan hez-pop erapanezaek kakamao hatevetet ñomat maot bal hapan. Pot ev menahan hezaek Iesu añamoh-tapü epop pi haerat rekö hahon hateveteg-epat hatah.” 4 Pot mañahan paru Zuda nari Poliz ñetiv hatevetet barotap batat Polir Sailasinañ honeo ravat heh. Met Grik aban Godiz homet heh-narizaro, met añ ahori ravat heh-nari amun Iesuz ñetï pov hatevetet barotap batah.

5 Tahan met paru Zuda mod nari hatevetet mogao tat gitait ravahapuh aban horï betez heh-nari bat ñai tapanez mañahan paru ñai ñe ahov haovai emoohan añarab modari parunañ honeo ravat paru mapori apor pap tat sat aban Zeson popuz zeimakeh Polir Sailas hepanen parup bat emapanepuh ñevok bizapan hat haitokor ur edat etehan, 6 parup bon tahan aban Zesonir Iesuz homet heh-mod nari bat paru kezao beri hat zei potaz ahorihaz basat ñeo ñarah pot mañah, “Polir Sailas zei modañik añaraboz hodadeo ba in balavï metovai emohot ev darimatak emat amun taput metamah. 7 Met aban Zeson epop hahan pim zeimakeh parup oramah. Met paru darim ahop Sisaz ñetï añamahan hateveteameg-pov elat aban Iesu ahö mod pop Sisaz urutak rouvat hepanen pim ñetiv hatevetet baval hahopanez añarabon mañamah.” 8 Pot mañahan paru zei potaz ahorir añarab modari hatevetehan horï ravahan home midin tat baponat kanat tahapuh ñevel bel midin hahot heh. 9 Tat paru zei potak ahorihö berevat sapanez monï nas bizapan mañahan aban Zesonir modari monï pos bizahan baverevat epat mañah, “Ari maot horï tepek, povoz arim monis naanotü.” Pot mañahan sah.

Beria zeitak paru sat ñetiv mañah

10 Pot tahan kutur manahan paru Iesuz homet hehari Polir Sailas zuam meehan Beria zei potak sat het Zudahol parum topour zeimak demahan hehaek sat lokah. 11 Tat Iesuz ñetiv añarabon mañoohan Beria zeitak heh-pori Tesalonaika añaraboz toohat paru nat, oñ Pol haohan tinam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru hatevetet zaitiv ahö tahapuh alizañik paru topour zeimakeh emat Baiñetinavoz Tepat bizahan oraehaek bat, Pol rotap hamah, ma moreg hamah, pot tin hodad tapanez rekö hahot heh. 12 Met paru Zuda añarab narizaro Iesuz homeo badae batahan Grik añ ahö ravat heh-narir aban narizaro amun taput tah.

13 Tahan Zuda aban Tesalonaika zeitak heh-pori, Pol Beria zeitak het añarabon Godiz ñetiv mañohot hehavon hatevetet paru poek emat Beria añarab ba in balavï metat parupimaz mogao tapanepuh horï metapanez paru kez tat ñetiv mañah. 14 Tahan paru Beria zeitak Iesuz homet heh-nari hatevetet zuam Pol meehan pinañ aban mod nari iv havevoz nakoe kupavozañ sah, oñ Sailasir Timoti Beria zeitak am heh. 15 Met Polir aban pinañ soohari sohot Atenis zei ahö potak berevat poek Pol meñet aban pinañ honeo soohari maot borourat parumatak sapanez tahan Pol Sailasir Timoti zuam pihaz poek emapanez ñetiv mañat meehan sah.

Atenis zeitak sat het ñetiv mañooh

16 Met Pol Atenis zeitak Sailasir Timoti emapanez hehapuh etehan aban poekari paru akohol ahoam matut tat, “Deim god ahori ev,” pot hat mañ haoharin pi etet zakep tat home midin tah. 17 Povoz Zudahol parum topour zeimak demahan hehaek Pol orah rezah lokat parun mañohot Zuda añarab met añarab patari honeo ravat Godiz mañ hahot heh-pori Iesuz ñetivon hatevetet barotap batapanez hat ahoam mañooh, ma orah rezah pi zei daparih sat hehan añarab poek emooh-porinahoen amun Iesuz ñetiv mañooh.

18 Met narah Pol parun ñetiv mañohot hehan aban hodad navonañ het mañooh-togü nataz abatao Epikurian, met hodad modavonañ het mañooh-togü modataz abatao Stoik mañooh-pori Polinañ paru ñetiv nae nap mañoohapuh Pol pi Iesu ñomahaekanañ maot bal hah-ñetiv mañoohavoz nari epat hah, “Aban epop pi ñetï betezao hamahap eveg, pi ñetï tairao hapanez ev emat hez?” Pot hahan aban mod nari amun epat hah, “Aban epop pi aban patariz god ahoriz ñetiv ev darin añamah batah.”

19 Met paru pot haoh-tapurihö Ariopagas ham porah kaunsor aban ahori topourat hehaekaz Pol bavizat paru sah. Tat poek berevat Polin paru mañah, “Nim ñetï magei hameñ-pov maot haken dei hatevetek. 20 Met ñetï magei okov dein añameñin deim hamegivoz zut narav, povoz maot haken hatevetek.” 21 Met paru Atenis zei potakari, ma añarab mod pat emat poek hehari paru orah rezah topourat ñetï mageiñihar hahopanen hatevetet paru upai nae nap mañohopanez zait tat heh, povoz Polin pot mañah.

22 Povoz Polin pot mañahan pi aban Ariopagas ham porah topourat heh-poriz ñaravatak bal hat epat mañah, “Ari Atenis aban eperi, ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arimaz pot hodad hez. Met ari akohol ahoam bitat bizat poriz zait tat mañ mañameg. 23 Met arim zeitak emohorah ne arim akö mañ mañameg-porin etevai sohopuh anumaihol bizat bareñ elameg-hel arü nasik nap en ravesinañ pot elahan hezaek ne etet rekö hahö, God ahö nap dei hodad nat hez-popuz hel arus ev. Met erohol, ari hodad nat het mañ mañameg-popuz ñetiv ne bar añoman hatevetei.

24 Met God pop hamarah nonair nair dari añarab hezari matut etahan hez. Tat pi nenap abarar hamaraz maup hez, povoz ari añarab zei demamegin hez-poñik pi naketü. 25 Met pi nonair nai natuz hodadeo tekï natap hezaek dari añarabohö gogot tovai sohot rekot pi meñizaka? Evo, oñ pimauhö pul emenamahapuh baviriri avatat nonair nai mapotü anamahaek tair tat dari pi meñizak?

26 Met garos God aban honep Adam matut tah. Tat hahan añarab map pihanañ berevat belezai ravahan pi hamarah añarab main main hepanez meñet parum biriri hepanez, ma ñomapanez pov au mañahan hez. 27 Met petï dari Godiz homet rez kek tat mel tovai sohot loporizaroh bar batakaz hat pot tah. Oñ God hotoh nakez, met pi darim totoi hezan dari hez, 28 met pi pimautï kapot hezaek dari biriri het sat em tameg. Met arim aban hodadevonañari amun epat menahan hez, Rotap God hahan dari berevat pim ñarohol ravat hez. 29 Met dari pim ñarohol ravat hez, povoz ari abanari goliv ma golivoz modao silva nao ma heleñ bat arim hodadevok marañinañ akö matut tameg-poriz zut pi hez, pot hometunei. 30 Met God batam añarab pimaz hodad nat horiv tovai soohavoz pi parumaz kaev narav, oñ petev dari mapori non horiorö betet loporizaro borourakaz añahan hez. 31 Met tairaiz pot añah hometunei, oñ God tokat dari hamarah añarab hezarizaro ñevok evizapanez aliz posiz au hakahan hez, met aban dari an etapanez pop ba ou havatah, pot dari tin hodad tat hekaz hat Godihö pi ñomahaekanañ maot baval hakahan hez."

32 Pol pot parun mañahan, met aban narihö aban pop ñomahaekanañ bal hah-ñetï pov hahan hatevetet paru kek hahapuh, "Ñetï moregao ok hamah," pot hat batiu tiu batah, oñ aban mod nari epat Polin mañah, "Ni tokat aliz mod nasik maot ev emat dein ñetï añameñ-okov añekez zait teg." 33 Pot mañahan Pol paru betet sah. 34 Tahan zei potak aban napuz abatao Daionisias, pi Ariopagas poek topouroohariz aban ahö nap, met añ ahö napuz abatao Damaris, met añarab mod nari Polinañ honeo ravat paru Iesuz homeo badae batah.

Korin zeitak sat ñetiv mañah

18 1 Met pot tahan Pol Atenis zei pot betet Korin zeitak sah.
2 Tahapuh Zuda aban nap pim abatao Akuila, met pim añapuz abatao Prisila parup zei potak hehaek pi sat bavizah. Met Akuila pop Pontas zeisik batahan pi ahö ravat añap bat parup Itali zeisik Roma

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zei ahotak sat heh. Tat poek hehan Roma aban ahopuz abatao Klodias popuhö Zuda añarab map Roma zei pot betet rapat sapanez mañahan Akuilar añap Roma zeit betet Korin zei potak magei sat heh. **3** Met poek het dim kezañinañ zeiñ matut tat bizoohan modari emat zum tooh. Pot tohot hehan Pol pi amun dim zeiñ matut toohap, povoz emat pi añarab poñariviz zeimakeh paru honeo het gog pov paru honeo tooh. **4** Met Pol orah rezah paru Zudaholoz gogot nat heh-alizañik pi parum topour zeimakeh lokat paru Zudaholor Grik añarab topourat hehaek pori Iesuz homeo badae batapanez ñetiv ahoam mañoohan paru pinañ ñetï pov nae nap mañohot heh.

5 Pot tohot hehan Sailasir Timoti Masedonia zeisik Beria zeitak hehaekanañ poek emahan Pol dim zeiñ matut tooh-gog pot betet orah rezah Zudaholon Iesuz ñetiv ahoam mañohot het epat mañooh, “Batam Godihö Kristo meepanen erapanez au hahan hez-pop, Iesu tapup ok haerah.” **6** Pot mañohot hehan paru Zudahol pim haohavoz hatevetet kaev ravahapuh pimaz, “Horipuhö ok emat moreg hamahag, etei,” pot haohan Pol hatevetet zei manat sapanez pim dimipuk pulï urat epat mañah, “Arimauhö non tinaoroz kaev ravat non horioroh sohopekez kapot ok ba ou batat tameg, oñ ne pot arin naañ, povoz ari evetemapuh ne sat añarab patarin mañovai sohom.” **7** Pot mañat Pol paru betet sat aban Zuda bon oñ pat nap pim abatao Titias Zastas pi Godiz abatao bat hel batat mañ mañohot heh-popuz zeimakeh parup heh. Met aban popuz zeimak Zudaholoz topour zeimakez nakoe demahan heh. **8** Met Zudaholoz topour zei pomakez koravop pim abatao Krispas popur añaram Iesuz homeo badae batat heh, met Korin zei potak añarab narizaro amun Poliz ñetï mañoohavon hatevetet Iesuz homeo badae batahan Pol paru ivoh memeeh.

9-10 Met kutur natak potazao bavatahan Pol etehan Godihö piin epat mañah, “Ni ñaihet totun, oñ rez kek tat Iesuz ñetiv añarabon am mañovai sohoz. Met zei epatak añarab nemaz homepanezari ahoam hez, met ne ninañ honeo hez, povoz rekot nap ni bahorï netat nao nanetotü.” **11** Pot mañahan Pol hatevetehapuh pi poek het Godiz ñetiv mañohot hehan, krismas nao bon tahan modavoz ñonihol 6 bon tah.

12 Tahan Roma aban ahorihanañ nap pim abatao Galio Akaia zei posik ahop ravat heharah paru Zuda nari topourat ñetiv hahapuh Pol ñevok bizapanez hat aban ahö popuhaz beri hat basah. **13** Tat piin epat mañah, “Erom ae, paru Roma aban ahorihö dari Godiz abatao bat hel batat mañ mañookaz hamahat aban epop elat paru añarabon non pataorö tohopanez bar mañohot hezap ev.” **14** Pot aban ahö popun mañahan Pol hapanez tahan Galio Zudaholon epat mañah, “Evo, met aban epop pi dei Romaholoz ñeo elat horï nao tahatin ne ñevok bizat ari Zudaholoz ñetivon tinam hateveteohö narab, **15** oñ pi horiv bon. Met ari Zudaholoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetï hameg-nañ, ma arimauz ah ñe hahan hezañiz homet ev bat emeg, povoz ne hat navetetü, oñ arimauhö basat arim tamegit homet hatevetet ba oñ batei." 16 Pot hat ruahan sah. 17 Tat paru kohatihanañ haitokoroh berevahan aban mod nari Zudaholoz topour zeimakez korav nap pim abatao Sostenis bat marañinañ ahoam urah, met Sostenis bat urahavoz Galio hom namee, oñ am heh.

Pol Antiok zeitak maot sah

18 Met Pol Korin zeitak Iesuz homeo badae batat heharinañ ahoam hehapuh tokat Siria zeisik sapanez tat poekari maras manat Akuilar añapunañ paru sohot havevoz kupavok Señkiria zei potak sah. Met batam Pol pi gog nao tohot hepanez homet Godin epat mañah, "Met nem gag taet zuam naelotü, oñ nem gog tomaz hamoh-pot map tovai sohoman bon tapanenahoh maot elom," pot hah. Tahapuh pim tapanez hahan heh-pov pi map tat bon tahan tokat Señkiria zei potak sahanahoh modap pim gag taet maot meelah. Tahan paru Akuilar añap sipimakeh lokat havevozañ sohot, 19 garos Epesas zeitak sah. Tahapuh poek aviam het Zudaholoz topour zeimakeh pi lokat Zudaholonañ Iesuz ñetiv nae nap mañooh. 20 Tat parunañ honeo Pol poek ahoam hepanez mañahan pi evo hat, 21 paru betet sapanez tat pot mañah, "Met tokat Godihö maot ne ev emat arin etem, pot hapan, povoz ne maot ev emom." Pot mañat Akuilar añap poek meñet Epesas zeit betet maot pi sipimakeh lokahapuh sah. 22 Sohot Sisaria zeitak pi sa berevat poekanañ hamarah Zerusalem zeitak sah. Tat añarab Iesuz togutanañ aviam het, "Ari tin hezei," pot mañat maot pi Antiok zeitak sat berevah. 23 Met poek sat berevahapuh ahoam het maot borourat Galesia añarabor Prizia añarab honeo hehaek zei posik batam sahaek maot emat Iesuz homet hehari meñizat bakez batovai emooh.

Aban Apolosiz ñetiv

24 Met pot pi tovai emoohan Zuda aban nap pim abatao Apolos pop pi Aleksandria zeitakanañ emat Epesas zeitak heh, met aban pop orah rezah Baiñetinavoz Tepatak rekö hahot het tep potaz hodadeo ahoam bat hehap, povoz modari pimaz pot haoh, "Pi ñetiv tinam añamahan hateveteamegip ok." Pot pimaz haoh.

25 Met Apolos Epesas zeitak naem heh-porah aban mod nap darim Amip Iesuz non magei tinaorö añairooh-ñetiv mañahan aban pop hatevetet zait tahapuh masakavonañ añarabon Iesuz ñetiv pi tinam parun mañohot heh. Met batam Zoan añarab loporizaro borourahan ivoh memeohavoz pi hodad heh, oñ Iesuz homeo badae batoohan ivoh memeoh-pov pi hodad nat.

26 Met aban Apolos zei potak emat het Zudaholoz topour zeimakeh lokat añarabon Iesuz ñetiv mañohot hehan aban Akuilar añap parup

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hatevetet Apolos bavizat parupim zeimakeh sahapuh Iesuz non magei tinaorö añairooh-ñetiv parupiuhö map piin badede mañahan hodad ravah. 27 Tahan Apolos Akaia zeisik sapanepuh gogot tohopanez hahan Epesas zeitak Iesuz homet hehari meñizat tepae menat zei posik Iesuz homet hehari etet Apolosiz tin korav ravat hepanez tep poe manahan basah. Met Akaia zei posik sa berevat Korin zeitak sat hehapuh Apolos paru Godiz masakavok Iesuz homeo badae batat hehari meñizooh. 28 Met zei posik Zudahol het, "Evo, arim Iesuz ñetï hameg-okov, Moregao ok hameg, pot dei homeameg," pot haoh. Oñ Apolos pi tinam ñetiv haohap, povoz Baiñetinavoz Tepatak menahan hezaek rekö hat Zuda porin epat bar mañah, "Batam Godihö Kristo meepanen erapanez au hahan hez-popuz menahan hez-pot Iesu hamarah haerat hahan heh-taput hatah." Pot Zuda ahorinañ nae nap mañoohan pim haohavoz rotapuv ou ravah.

Pi Epesas zeitak gogot tah

19 1 Met Apolos Korin zeitak hehan Pol pi Antiok zeitak hehaekanañ emat zei posizañ emohot Epesas zeitak emat poek Iesuz homet hehnari bavizat 2 epat parun at mañah, "Ari Iesuz homeo badae bateg-porah God pim Pul Tinap ari anah, ma naan?" Pot mañahan paru hañiv epat mañah, "Evo, Pulip hameñ-okopuz dei unun." 3 Pot hahan Pol maot parun epat at mañah, "Met ñetiv hatevetegin tairapuz abatavok ivoh emeeh?" Pot hahan paru epat hah, "Met Zoaniz ñetiv hatevetegin dei ivoh emeeh."

4 Pot hahan Pol maot mañah, "Evo, met Zoan pi añarabon parum loporizaro borourat horiv betepanez mañat ivoh memeoh. Tat epat mañooh, 'Nem tokat emapanezapuz gaa tat pimaz homeo badae batei.' Met pim haoh-popuz abatao Iesu." 5 Pol pot mañahan paru hatevetehan darim Amip Iesuz abatavonañ pi paru ivoh memeeh. 6 Tat pim maras parum gagañik bizahan Godiz Pul Tinap paruh emahan paru modariz ñe parum unun hehañinañ Godiz ñetiv ourah bar haoh. 7 Met añarab ivoh memeeh-pori 12 poek heh.

8 Pot metahaekanañ Pol sat Zudaholoz topour zeimakeh alizañik lokat paru Zuda poekarin Godiz masakavoz roketak hepanezavoz kapot tin hodad tat barotap batapanez pi parunañ ahoam ñetiv nae nap mañohot hehan ñonihol 3 bon tah. 9 Oñ Zuda nari kaev kakamari Iesuz homeo badae navat het añaraboz ñaravatak pim non magei tinaorö añairooh-ñetivon hatevetet et nae nap tat giz meu metat, "Aban epop ñetï horiv ok hamah," pot haoh. Povoz Pol paru kos rez manat Iesuz homeo badae batat heh-pori bavizat paru orah rezah aban Tiranasiz hodadevoz zeimakeh sat añarab modarinañ topourat Iesuz ñetiv nae nap mañohot heh. 10 Tat pi Epesas zeitak krismas houlovokaro het mañohot hehan map an pap manahan Esia zei posik añarab heh-pori, Zudahol ma añarab mod patari, map Iesuz ñetivon paru hateveteh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aban Sivaz roholoz toohat ev

11 Met Godihö Pol meñizahan añarab modariz et narë heh-red navor
nao paru poekarin pi mañairohot heh. 12 Tahan Poliz dim gagavok
demahan hehar, ma gogot tohopanez pim dim giv pavarah zapativ
boohao bizahan hehaek, añarab basat parum lamari ma pituhol menat
hehari manoohan bat hehan lamao bon tooh, ma pituhol menat hehaek
berevat sooh.
13-14 Met Zuda aban anumaihol bareñ elat mañarooh-napuz abatao Siva
popuz rohol 7 poek het sat em tat añaraboh pituhol menat hehaek paru
porihö ruovai sooh. Pot tohot het narah Poliz toohavon hatevetet paru
Sivaz ro pori pituhol Iesuz abatavonañ ruohopanez zu tat giz nenañinañ
paru pitü napun epat mañah, “Poliz ñetiv añamah-Iesu popuz abatavonañ
hamegiek petev ni aban epop betet berevat sa.” 15 Pot mañahan pitup
hatevetet hañiv epat mañah, “Iesur Poliz ne hodad, oñ arimaz ne unun.”
16 Pot hat aban pitü popuhö aban poriz dimihol bakelat paru ur kelahan
uveo berevovai barekari barezat aban pitü popuz zeimakeh paru
hehaekanañ berevat sah. 17 Tahan Epesas zeitak Zudaholor añarab patari
pot metah-ñetï povon hatevetehapuh ñaihet tat pot hah, “Dari pim abatao
betezam nakaotü.” Pot hat darim Amip Iesuz abatao bat hel batah.
18 Tahapuh Iesuz homeo badae batat heh-añarab nari parum mamog
gihar bovai matur meñö toohavoz homet añarab modarin parum horï
tooh-poñ bar mañat, 19 matur meñö tohopanez tepañ menat bizahan
oraehan etet pot tooh-tep poñ bat emat mañarahan ñadah. Met tep poñiz
zumao rekö hahan, moniñ 50 tausen kina ravah. 20 Met añarab pot tovai
emooh-kap poñin paru modari etet darim Amip Iesu Kristoz ñetiv ahoam
haohan zei posik map an pap manovai sooh.

Epesas pori Poliz ñe horiv haoh

21 Pot tahanahoh Pulip hodadeo manahan Pol zei pot betet maot
sapanez hat añarab zei potakarin epat mañah, “Ne Masedonia zeirihanañ
Akaia zeisik somapuh maot Zerusalem zeitak sat añarabon ñetiv mañovai
sohomapuh poekanañ maot borourat Roma zei potak sat etem.” 22 Pol pot
hahapuh Timotir pim meñizooh-aban modap Erastas parup garos meehan
Masedonia zeisik sahan Pol pi Esia zei posik aviam heh.
23 Met porah Epesas zeitak Iesuz non magei tin mañairooh-pooroh
sooh-poritï honoñai ahö epov ou ravah. 24 Met aban nap pim abatao
Demitrias pop poek het pir pim modari gog epov tooh. Met zei potak añ
napuz akopuz, Deim god ahop ev, pot hat bizahan oraeh-popuz abatao
Atemis mañooh. Met akö pop bizahan oraeh-zei ahö pomakez zut silva
povonañ zei goeñitar paru pori matut toohan modari emat monï ahos
manat parum basooh. 25 Povoz Demitrias pinañ gogot toohari met mod

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nari gog parum tooh-taput toohariz as hahan, emat topourahan epat mañah, “Erohol ae, Dari hodad, dari gog epat tat monï ahos bameg, povoz tin hez. 26 Met Pol ev emat het tohot añarabon epat mañamahavon dari etet hateveteameg, ‘Parumauhö akö matut tat mañ mañamah-pori God rotap bonori ok.’ Pot añarabon mañat ba in balavï metamahan ev Epesas darim zeitak, ma Esia zei eperih añarab ahovokaro hatevetet hat koveñ tin bizat barotap batamah. 27 Povoz nem modari, Pol añarabon am mañohopanen darim gogot tat monis bamegivoz añarab kaev ravapanen bon tovai sapan hezavoz homeamoh. Ma pi am mañohopanen darim god ahop Atemis darim zeirih ma zei modasikaroh pim abatao bat hel batat mañ mañamegiek, popuz hat zei ahö tinamak demahan hezaek añarab kaev ravat betepanepuh, Poliz ñetï hamah-povotihar ravapanen zeimak upai hepanen, Atemisiz abatao er horapan hezavoz homeamoh.”

28 Pot mañahan paru mapori mogao ahoam tahapuh ñeo ñarah epat hah, “Evo, dari Epesas añaraboz map ahop Atemis ok hez.” 29 Pot ahoam haohan modari hatevetet honeo ravat paru mapori ñetï pov hahan zuam zei potak an pap manahan aban nañariv Gaiasir Aristakas Iesuz homet het Polinañ honeo Masedonia zeisikanañ emooh-poñariviz marañiz beri hat basat daparih meñeh. 30 Tahan Polihö sat parun ñetiv mañapanez hahan pi sapanen horï metapan hezavoz Iesuz homet heh-nari pi nasotuz hat bagaa batah. 31 Met zei posiz aban ahö nari Poliz ñodehol heh, met porihö amun Pol zei potaz daparih nasotuz aban napun mañat meehan sat epat mañah, “Ni tovai sotun.” Pot mañat bagaa batah.

32 Tahan daparih topourat hehari ñetï nañir nañ ñarah haohaekanañ narizaro parum topourat haoh-povoz kapot tin hodad nat, oñ betezam em topourat hahot heh. 33 Met Zudahol amun honeo emat hehaek paruhanañ aban napuz abatao Aleksanda pop pimerihö pi bal haz rouvat añarab modarin ñetiv mañapanez mañahan pi bal haz rouvat ñetiv hapan hat pim marañinañ paru bagaa batat, “Evo, dei Zudahol horï nao tegin paru mogao tat hamah bon,” pot hapanez tahan, 34 poek hehari piin etet epat nae nap mañah, “Pi Zuda abanap, darim ahop Atemisiz homet mañ namañap ak.” Pot nae nap mañat maot ñeo ñarah epat hah, “Evo, dari Epesas añaraboz ahop Atemis, pi map ahop ok hez.” Pot ñeo ñarah ahoam paru hahot hehan gitap tovë rav meñeh.

35 Tahan zei potaz kaunsor kuskusip bal hat epat mañah, “Erohol ae, ari ñevel beleo bon tat hatevetei.” Pot hahan paru had gaa tahan pi parun epat mañah, “Epesas añarab eperi, ari hodad, Met Atemisiz homet zei ahomak demahan hez-pomakez dei zei epatakari korav ravat hez, ma pim akop abarahanañ em ñodahan bizahan hezan Atemis mañameg-popuz amun korav ravat hez, povoz añarab modari map hodad haravat hezaek, 36 nap rekot bavai nakaotü. Povoz ari horï nao tepek hezavoz tinam homet hezei. 37 Met aban ev bat em meñegin hez-epañarivihö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ser nak, ma zei ahö pomakeh sat nai givogï nav, ma darim god ahop
Atemisiz ñetï horï nao nak, povoz ari parup ev bat emat meñegin hezavoz
kapot bon. 38 Met darim ñetiñ hatevetet ba oñ batamah-pori hez, ma
sat parun ñetiñ mañookaz alizañ amun au añahan hez, met Demitriasir
pim modari aban nap horï nao metapanen etepan, povoz pori bat emat
ñevok bizapanen hatevetep. 39 Met ñetï modavoz hapek, povoz zeisik ahö
ravat hezari topourat hepanezarah emat ñetï pov mañepeken hatevetet
ba oñ batapan." 40 Met kuskusip pot hat maot epat mañah, "Petï Romaz
ñai aban ahori hatevetet ñevok ari evizat arim ñai tamegivoz kapotaz at
añapanen tair mañepek? Evo erohol, kapot bon, betez ari hameg." 41 Pot
mañat meehan paru rapat sah.

Masedoniar Akaia poek toohat ev

20 1 Pot hat bon tahan Pol Iesuz homet hehari batopourat parun,
"Iesunañ honeo tin sohot kez tat hezei," pot mañahapuh pi maras
paru manat borourat maot Masedonia zeisik sah. 2 Sat poek berevat pi
zei potak katak Iesuz homet heharin kez tat rouvat het sohopanez ñetiv
ahoam mañovai sooh. Mañovai sohot poekanañ maot 3 Akaia zeisik emat
hehan ñonihol 3 bon tah.

Tahan pi sipimakeh lokat Siria zeisik sapanez hahan paru Zudahol
pi menapanez der gup tahan napuhö hatevetet Polin mañahan maot
borourat Siria zeisik sapanez hat Masedonia zeisik hamarah emah. 4 Met
emooh-porah aban eperi pinañ honeo paru emooh, Sopata Pirasiz rop
pi Beria zeitakanañap, met aban modañariv Aristakasir Sekandas parup
Tesalonaika zeitakanañariv, met Gaias pi Debi zeitakanañapur, Timoti,
met Tikikasir Tropimas parup Esia zeisikanañariv, paru eperi honeo
emooh. 5 Tat paru aban pori mamog ravat sat Troas zei potak Poliz gaa tat
het eteoh. 6 Tahan ne Ruka Pilipai zeitak hehon Pol emahan deip hegin
paru Zudaholoz berë tu nakañ arö tat nohot heh-aliz poñ bon tahan deip
sipimakeh lokat emoogin alizañ 5 bon tahan Troas zeitak emeg. Met dei
emat parunañ honeo ravat sadë honeo poek heg.

Pol Iutikas maot baval hah

7-8 Met poek dei het Sarere kuturutak parunañ honeo topourat gipiz nat
medevor ivov neg. Met zei girü revah 3 povok topourat hegiek itiñ ahoam
rañiz bizegin heh. Tahan Pol pi zeirevai sapanez hah, povoz parun ñetiv
ahoam mañohot hehan lopai gitum ravah. 9 Tahan aban ro napuz abatao
Iutikas pop tamarao bohopanez haitokor tepelavosik rezahan hehaek
toutat het Pol ñetiv ahoam haohan hatevetehot het gom toohapuh revah
hotoh poekanañ arat emat hamarah ñodahan paru er horat bat etehan pi
hañomah. 10 Oñ Pol er horat tok rizat rop ba opitit añarabon epat mañah,
"Evo, pi biririï hezag, ari tovai ulov horï ravotunei." Pot mañahan aban

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ro pop maot biriri ravah. 11 Tahan paru maot zei girü revahavok helat hehapuh gipiz nat Pol ñetiv ahoam maot mañohot hehan al tezah. Tahan Pol paru maras manat sah. 12 Tahan paru aban ro pop biriri ravahavoz biñ ravat parum zeitakaz basah.

Pol Mailitas poek sah-ñetiv

13 Pot tahan dei garos ravat Asos zeitak sakaz Pol hahan dei sipimakeh lokat garos sat poek hegin Pol pi Asos poek emapanen deinañ honeo sipimakeh lokat sakaz hat hamarah emah. 14 Met pi emahan Asos poek deiparo bavizat maot dei honeo sipimakeh lokegipuh Mitilini zei potak seg. 15-16 Met poekanañ havevok am soogin ravat al tezahan Kaios zei potaz totoi sat poekanañ havevok am soogin maot ravat al tezahan Semos zei potak segipuh poekanañ am soog. Met Pol pi Zerusalem zeitak zuam sat paru Zudaholoz topourat gipiz namah-aliz nasiz abatao Pentikos hamah-aliz posik pi parunañ honeo hepanez homeh, povoz Esia zeisik dei sat parunañ hekan aliz pos bon tapan hezavoz Epesas zeitak nas, oñ am soogin ravat al tezahan Mailitas zei potak bereveg.

Epesas pori maot Polin et nareotü

17 Poek sat hegipuh Pol paru Epesas zeitak añarab Iesuz togutaz korav ahori bavizat emapanez hat piuhö ñeo meehan sah. Tahan dei poek hegin 18 aban pori emahan Pol parun epat mañah, “Erohol ae, ari tin tat emeg. Met batam ne Esia arim zeisik emat Godiz gogot kapot tohoekanañ am ne tamoh-povoz ari map tin hodad hez. 19 Met paru Zuda ahori orah rezah ne men noñomapanez haovai emoohavoz ne honoñai ahov tat iñ haoh, oñ ne am kez tat Godiz irih tin het pim gogot tovai emohot ev emoh.

20 Met ari hodad, ne batam ev emat arinañ honeo het arim topouroogiek, ma arim zeiñik Iesuz ñetiv ne añovai emooh-porah ñetï nao ba iz navat, oñ ariparo tin hodad tat Iesuz homet hepekez hat ari eñizat pim ñetï mapoñ arin añooh. 21 Tat zei epatak Zudaholor añarab mod patarin Iesuz ñetiv hatevetet tin homeo badae batat loporizaro borourat horiv betet Godiz nonoroh tin sohopanez rez kek tat mañooh.

22 Met petev ne Zerusalem zeitak somaz Godiz Pul Tinapuhö nañahan ne somaz toh, povoz ñetiv arin ok añoh. Met poek soman paru poekari ne tair netapan-povoz ne hodad nat, 23 oñ ne zeisikaroh gogot tovai emoohon Godiz Pul Tinapuhö epat nañooh, ‘Ni kakam zeimakeh heken kakamao ahoam netohopanen hatevetehot hekë.’ 24 Pot nañoohaek ne nem ham herisiz homet ñaihet nat, oñ ne God pim masakao anamah-ñetï tin pov añarabon mañohoman tin hatevetehopanez batam Iesu darim Amipuz gog nañah-pot tin tovai sohot bavon batomaz ne homet zait tat tovai emamoh.”

25 Pol pot mañat maot epat mañah, “Met batam arinañ het Godiz masakavoz roketak hepekez ñetiv añovai emoohon hateveteogiri evetet

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

soman ari maot neen et nanereotü. 26-27 Povoz petev epat bar añoman
ari hatevetei. Met batam arinañ het ne Godiz ñetiv añomaz ñaihet
nat, oñ pim ñetiv map añovai emohot ne terï nat unun naman, povoz
arihanañ tairari tokat horiek sapan, povoz nem horiv bon, oñ parumauz
horivoz hañiv ok bapan. 28 Erohol ae, arimauz hepekezavoz tin korav
ravat hezei. Tat Godiz Pul Tinapuhö añarab arim irih hepanez au hahan
hez-poriz tin korav ravat hezei. Met God hahan pim rop paru pori maot
pimeri bavatapan hat ñomah, povoz pim añarab togut ravat hez-poriz
tin korav ravat hezei. 29 Met tokat tapanezavoz ne hodad hez. Met ne
soman had bedehol bolohol menamahan rapat samahavoz zut aban
horï nari emat ñetï moregao añat bahorï etohopan. 30 Ma narah arim
ñaravatakanañ nari ou ravat taput tat parum hodadevonañ ñetï moregao
añat bahorï etohopanen Iesuz homet hepanez nari poriz ñetiv hapanezat
hatevetepanepuh barotap batat parunañ honeo ravapan. 31 Povoz orah
rezah ari koravori parumaz tin korav ravat etehot hezei. Met ne arinañ
honeo krismasañ 3 het arimaz homeme het ne eñizat bakez avatat
iñivonañ ñetiv añoohoek unun manotunei," pot mañah.

32 Met Pol pot am mañohot epat mañah, "Met petev ne evetet somaz
toh, met ne arinañ ev het orah rezah Godiz masakavoz ñetiv añoohoek
tin bahorë hat tohopeken God ari eñizat bakez avatat hep. Met tokat
Godihö hekazavoz tin tairao, dari pimaz homet samegiri anapanez
hahan hez-pov anapan. Povoz God arinañ hepanen tin hezei." 33 Pol
pot hat maot epat mañah, "Met ne napuz monis ma dimip ma mod nai
nem bomaz nak, 34 oñ ari hodad, nem kezavonañ monï gogot honeo
tohot nenañ honeo dei toogiriz deim gipizor dimir giv zum tooh. 35 Met
arihoez nem tovai emohot tat lamari ma monis bonori meñizepekezat
ok añairovai emooh. Met ari pot tovai sohot darim Amip Iesuz añah-ñetï
epovozahar homet tovai sohozei, Met aban nap pim nai nanapanen bekez
popuz God aviam biñ ravapan, oñ ni mod nap nai manekezaek pi nimaz
biñ ahov ravapan."

36 Pol pot mañat garë hahapuh parunañ honeo rariñ rez bareñat mañeo
hahot heh. 37-38 Oñ poek paru korav ahö heh-pori paru piin maot et
nareotuz mañah-povoz ahoam homeohapuh ba opitit tot nat iñ haovai
pinañ honeo sat sipimakeh sapanez meet maot borourat sah.

Pol Zerusalem zeitak sapanez sah

21 1 Tahan dei paru maras manat meegin sahan dei sipimakeh lokat
sohot havevoz lopotak Kos mañooh-zei potak berevat oreg. Met
poek oregiekanañ zeirevai maot sohot havevoz lopotak Rodes zei mod
potak berevat maot am sohot Patara zei potak sat bereveg. 2 Tat poek
het hatevetegin poekanañ sip modamak Pinisia zeisik sapanez hahan
pomakeh lokegipuh havevozañ sohot, 3 etegin Saipras zeis epat gavenesis

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehan etevai am sohot Siria zeisik Taia zei potak sipimakeh bat emoohpotü tez bizapanez hat bagaa batah.

4 Met poek Iesuz homeo badae batat heh-narin etet parunañ honeo deiparo hegin sadë honeo bon tah. Met paru pori Pul Tinapuhö bahodad batahan Polin epat mañah, “Zerusalem zeitak ni seken nemenapan hezag, tovai ni poek sotun.” Pot paru ahoam piin mañooh. 5 Tahan Pol am sapanez rez kek tat haohan sipimak maot sapanez tahan dei sakaz aban porir añar ñaro emeepanez paru mapori deinañ honeo emat havevoz kupavok rariñ rez bareñat mañeo hahot heg. 6 Tat maras anahan dei sipimakeh lokegin paru borourat maot parum zeitak sah.

Agabas Poliz metapanezat mañah

7 Tahan dei Taia zei pot betet emat Tolemes zei potak emegipuh poek Iesuz homet heh-deim modarin etet dei maras manat parunañ ñetiv hahot aliz hones poek het oreg. 8 Tat zeirevai maot sipimakeh lokat havevozañ sohot Sisaria zei potak bereveg. Met poek aban Iesuz ñetiv haoh-nap pim abatao Pilip popuz zeimakeh sat heg. Met aban pop pi batam Zerusalem zeitak abanari 7 ba ou batahan gipizoz korav ravat hehariz nap poek emat hehaek pim zeimakeh seg. 9 Met pim ñarihol 4 batahan ahö ravat abuhol nav het Godihö parun mañoohan hatevetet haoh-propet ñari añahol ravat heh.

10 Met poek dei aliz nañ pinañ hegin propet aban mod napuz abatao Agabas, Zudia zeisikanañ emat hehap, 11 pi Poliz zapativ bat pimauz eñar maraz pimauhö demahapuh pot hah, “Ari hatevetei, Godiz Pul Tinapuhö ne hodad epov nanah, Aban zapat epovoz maup Zerusalem zeitak sapanen Zudahol epat pi demapanezat ev. Tat paru añarab Zudahol bon oñ patari basat manapan.”

12 Pot ñetiv añahan aban zei potakarir dei maporihö iñ haovai epat piin mañeg, “Tovai ni maot Zerusalem zeitak sotun.” 13 Pot mañegin Pol ñetï hañiv epat dein añah, “Tairaiz ari somaz hahoek nem loporï honoñai tomaz iñ haovai ñetï okov neen nañameg? Met hatevetei, ne darim Amip Iesuz ñetiv bar añovai samohovoz paru okat netapan, povoz met ne Zerusalem zeitak soman parum ne netapanez hameg-okovoz ne ñaihet natotü.” 14 Pol pot hahan dei ñetï povor kao piin mañegin pi hat navet am sapanez rez kek tat hahan dei nae nap epat hag, “Kar, Iesu darim Amip pimauz zaitivok pi sapanez bahodad batahan okat hamah, povoz dari ñetï mod nao piin namañotü,” pot hag.

Pol Zerusalem zeitak sah-ñetiv

15 Met dei poek houloam het tokat deimotü bahou batat Zerusalem zeitak sakaz tegin, 16 Sisaria zei potakanañ Iesuz homet heh-nari emat dei baevizahan Zerusalem zeitak hamarah seg. Met poek aban Neson Saipras

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zeisikanañap batam Iesuz gogot magei tooh-porah pi Iesuz ñetivon
hatevetet homeo badae batat hehapuz zeimakeh eñeh. 17 Tahan poek
Iesuz homet hehari dein etet pot hah, “Ari tin tat emeg.” Pot añat deimaz
biñ ravah.
18 Tahan dei poek orat hegiekanañ zeirevai Polinañ dei aban Zemis
Iesuz homet hehariz ahop ravat heh-popuz zeimakeh sat lokegin añarab
Iesuz togutaz koravori amun emat hehan, 19 Pol paru maras manat
tapurah pi am zei modasikaroh gogot tovai emoohan Godihö añarab
Zuda bon pat poriz ñaravatak tooh-pov parun bar mañah.

Pol Godiz tup ahomakeh sat tah

20 Tahan paru hatevetet Godiz abatao bat hel batat biñ mañah. Tat
aban napuhö Polin epat mañah, “Deim modap ni hodad, met Zuda añarab
ahovokaro, Iesuz ñetivon hatevetet pimaz homeo badae batat zei eperih
hezari honeo Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tamah, 21 met Zuda
narihö nimaz epat moreg hamahan zei eperih hezari hateveteamah, ‘Pol
pi zeisikaroh darim Zuda modari añarab patariz ñaravatak sat hezaek
sat em tovai paru porin Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ elat ritou tapanepuh
parum roholoz kosiñ naelotuz, ma dari Zudaholoz tameg-modatü amun
kos rez manapanez mañamah.’ Pot nimaz moreg hamah. 22 Met rotap
paru ni ev emeñivoz hatevetepan hezag, tair takan paru nimaz tin hodad
tapan? 23 Povoz deim hakaz epatam tohoz. Met deihanañ aban nañariv
nañarivihö gog nao tohot bon tapanenahoh gag taeñ maot elapanez
Godin mañat parum gag taeñ nael hez, 24 povoz ni aban okorinañ Godiz
tup ahomakeh lokat pim etañik tin ravapanez paru anumai nari zum
tat bareñ elapanez monis manekepuh Godiz gog nao tapanez potam ni
amun tohoz. Tapanen parum gag taeñ maot elapan. Met pot teken paru
modarihö nimaz epat homepan, Ae, pi Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval
hamahag, modari pimaz hamahan hateveteameg-pov moregao ok, pot
homepan. 25 Met ni hodad, mamog añarab Zuda bon pat tairari Iesuz
homeo badae batat hez-poriz homet dei tepae menat parun epat mañeg,
‘Paru akohol parumauhö matut tamahariz hat anumaihol hañiv bareñ
elamah-pori nainotü, ma anumai nariz uveo amun berevapanen paru uvë
pov bat nainotü, ma anumai tairari mazeo bahavoe tamahan ñomat uveo
naverev tamahari paru nainotü, ma paru modapuz añap ma abup betez
givogï navotü.’ Pot tepae menat hamaneg.”
26 Pot mañahan Pol hatevetet orat zeirevai al teehan aban gag taeñ
nael heh-pori bavizat Godiz etañik tin ravapanez paru Zudaholoz toohat
tahapuh Pol Godiz tup ahomakeh sahapuh parum tooh-pov bon tapanez
homet aban anumaihol bareñ elat mañarooharin epat mañah, “Met
alizañ 6 bon tapanen zeirevai dei honep honepuz hat anumaihol bareñ
elat mañarepek.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zudahol Pol bah-ñetiv

27 Pot mañahan anumaihol bareñ elat mañarapanen bon tapanez hah-
aliz pos ravahan Polir modari Godiz tup ahomakez temeraz kohat sat
hehan Esia zeisikanañ Zuda nari piin eteh. Tat paru Zuda aban mod poek
heh-porin mañahan paru ahovokaro pimaz mogao ahoam tat nari emat
Pol bah. 28-29 Met garos Pol Zerusalem zeitak het Epesas aban pat nap pim
abatao Tropimas pop parup karar sat em toohan paru pori eteoh. Povoz
Godiz tup ahomakeh paru Polin etet, Tropimas honeo poek bavizat emah,
pot moreg homet Pol bovai ñeo ñarah epat hah, “Ae, ari Israel aban
emat dei eñizei. Met aban epop zeisikaroh sat em tat dari Zudaholoz ñetï
horiv modarin mañovai Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ elat ritou tapanez,
ma Godiz tup ahö tin epamakez, ‘Horimak ok,’ pot mañovai sooh. Met
pi dari Zudaholoz ah ñeo hahan hez-pov elat aban pat nap kohat ev bat
emahan tup ahö tin epamak horï ravah.” 30 Met pot ñeo ñarah hahan
ñetï pov Zerusalem zeitak zuam an pap manahan añarab hatevetehapuh
porü hat emat poekahar topourat etehan Pol kezao beri hat bat Godiz tup
pomakehanañ iñidoh emahan haitok zisikaro zuam merizah.

Pol urahan ñai abanari emah

31 Tat paru Pol ur ñomapanez hat toohan aban nari Roma ñai abanariz
map ahopun, “Zerusalem zeitak añarab ahovokaro poek zei ñai ahov
baval hah,” pot ñetiv mañah. 32 Tahan pi pim ñai aban ahö modari
met ñai aban parum irih hehari bavizat zuam porü hat sat ahovokaro
topourat Pol uroohaek sahan paru ñai aban ahö popur pimerin etet
Pol betet zei manah. 33 Tahan ñai aban ahö pop emat etet Pol ñevok
bizapanez bahapuh pim irih ñai aban hehari senirepekaronañ pim
marasikaroz demapanez mañahan demoohan aban urooh-porin at
mañah, “Met aban epop horï tairao tahan ari pi epat metoog?” 34 Pot at
mañahan paru ñetiv betez betez mañat ñevel bel ahoam hahot hehan
aban ahö pop hatevetet basat em tahapuh pim ñai aban goerin epat
mañah, “Basat darim zei ahö kezamakeh kohat memerizei.” Pot mañahan
paru Pol basat zei pomakez 35-36 ririñasizañ helapanez toohan añarab
honeo sah-pori maot ahoam ñai ñeo ñarah epat hahot heh, “Ari aban
okop ur ñomei.” Pot hat paru maot Pol urapanez toohan ñai abanari Pol
bañelet helah.

Pol Zuda pimerin ñetiv mañah

37 Tat kohat lokapanez toohan Pol Grik ñevonañ ñai abanariz map
ahopun epat at mañah, “Erom, met rekot ne ñetï avï navotar niin bar
nañom, ma tair?” Pot at mañahan aban ahö pop Polin epat mañah, “Ae,
ni Grik ñeo hodade? 38 Povoz ni Izip aban nap batam poek het ñai abanap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat Roma deim gavman aban ahorinañ nae nap menapanez hahan aban ñai tooh-modari 4 tausen togü manat zei ñai tahan Roma ñai abanarihö ritou metahan paru ham betezarah sat hehariz ahö pop bon, oñ ni patap ok." 39 Pot hahan Pol hañiv epat mañah, "Gu, ne pop bon, oñ patap ev, Zudaholokanañap, Silisia zei posik nem zei kapot Tasas zei ahö potak nem abatao petï ok menahan hez. Povoz rekot ni gu haken ne añarab eperin ñetiv mañom, ma tair?" 40 Pot mañahan ahö pop gu hahan Pol ririñasik rouvat het ñetiv hapanez marañinañ paru bagaa batahan had gaa tahan Ibru parumauz ñevonañ Pol parun epat mañah,

22 1 "Erohol, nem papar bos, nem tovai emooh-ñetï kap pot badede
añoman ari hatevetepek." 2 Pot Pol Ibru parumauz ñevonañ
mañahan, paru tinam had gaa tat heh. 3 Tahan epat mañah, "Ne Zuda
abanap ev, met nem nonop Silisia zeisik Tasas zeitak ne navatahan het
ahö rav meñet ev emohon hodadevoz zeimakeh aban Gameliel
popuhö Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ darim iz mimiholon mañahan tovai
emooh-poñ nañairoohan ne map hodad tooh. Tohopuh ari Godiz zait
tat pim ñetï kateñin hatevetet zaitivonañ baval hameg-povoz zut ne
amun taput tat baval hahot hehö. 4 Tat batam paru Iesuz non magei tin
añairooh-pooroh soohari paru ur ñomomaz zait tat ne boohopuh kakam
zeimakeh memerizat bahorï metooh. 5 Met paru aban anumaihol bareñ
elat mañaramahariz aban ahopur darim kaunsor aban modari ne rotap
hamoh-povoz paru ok hodad hez. Met paru porihö ne Damaskas zeitak
aban ahori manomaz tepae menat nanahan basat Iesuz homet hehari
demat bat ev emat Zerusalem zei epatak kakam zeimakeh memerizoman
kakamao metohopanez hat Damaskas zeitakaz nonoroh sooh," pot mañah.

Pi Iesuz homeo badae batahao mañah
Aposor 9:1-19, 26:12-18

6 Pol pot mañat maot epat mañah, "Met nonoroh ne sohot gitap revah
poz hahan Damaskas zeitaz totoi honoohon abarahanañ aliz nao erat
nem okat epat rouvat al tezat ne balopotak navatahan, 7 hamarah sa
ñodohon ñe nao naekanañ nem abatao hat epat nañah, 'Sol Sol, ni
tairaiz orah rezah ne bahorï netohot hez?' 8 Pot nañahan ne epat mañoh,
'Nem ahop, ni tairap?' Pot mañohon pi hañiv epat neen nañah, 'Ne Iesu
Nasaret zeitakanañap, ni ne orah rezah bahorï netameñip.' 9 Pot nañahan
met aban dei honeo soogiri alizavon eteh, oñ paru pi ñetï neen nañah-
povon tin hat navet. 10 Met ne maot Iesun epat mañoh, 'Nem Amip, met
ne tair tomaz ni homet nañamen?' Pot hahon pi maot epat nañah, 'Ni
bal hakepuh Damaskas zeitak sat heken Godihö nim map tookezatuz au
hahan hezaek aban napuhö ok nañapanen ni hatevetekë.' 11 Pot nañahan
aliz ahov erat nem etañik norouvahan nem etañ kut toh, povoz aban dei
soog-pori nem marasiz navahan dei Damaskas zeitak seg.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Met Zuda aban nap zei potak heh, pim abatao Ananaias pi Mosesiz
ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tinam soohan Zuda aban mod poek hehari
piin etet, ‘Aban tinap ok,’ pot pimaz haoh. 13 Met ne poek sat hehon aban
pop nem nakoe emat epat nañah, ‘Sol nem modap, ni maot etañ eterë.’ Pot
nañahan tapurah ne maot etañ tin eteohö. 14 Tohon Ananaias maot epat
neen nañah, ‘Met God darim iz mimiholoz ahö popuhö ni tinam hodad
tat pim zaitivok nim tookezat au hakahan hezaek tovai sookez ok ni ba ou
navatahan pim rop tin hezapun et hareet pim gizasinañ ñeo hahan ni hat
haveteñ. 15 Povoz ni Iesuz ñetiv ma nim etet hateveteñit añarab maporin
mañovai sooken paru hatevetehop. 16 Kar, deip gaa natotü, oñ bal haken
ne ivoh nemeeman darim Amipuz abatavok neñizapanez mañeken nim
horiv map ol betepan.’ Pot nañahan ne bal hahon pi ivoh nemeeh.”

God Pol potazao bavatahan eteh

17 Pol pot mañovai maot epat mañah, “Met tokat ne Damaskas zeit betet
ev Zerusalem zeitak maot emat het narah ne Godiz tup ahomakeh sat het
mañeo hahot hehopuh potazao banavatahan nem Amipun etehon, 18 epat
neen nañah, ‘Ni Zerusalem zei epatak het nem ñetiv añarab epekarin
mañooken barotap navatotug, ni zuam zei epat betet modaek sa.’ 19 Pot
nañahan ne epat mañoh, ‘Nem Amip, met paru mapori ne Zuda zeisik
topour zeiñik lokat nimaz homeo badae batat hehari urovai basat kakam
zeimakeh memerivai soohovoz paru nemaz hodad hez. 20 Met paru aban
Stiven nim ñetiv haoh-pop heleñinañ uroohan ne, Tin ok metamah,
pot homet pi uroohariz dimiholoz korav ravat het etet hehö. Met pot
tohoekanañ hodad tinao bat nimop ravoh, povoz parun mañohoman
hatevetehopan.’ 21 Pot mañohon Iesuhö maot epat nañah, ‘Evo, ni ev
naketü, oñ petev ne ni nemeeman hotoh añarab Zuda bon oñ mod patariz
ñaravatak ni sat nem ñetiv paru porin bar mañovai sookë.’ Pot darim
Amip nañahan hateveteohö.” Pol pot parun mañah.

Ñai aban ahop Poliz korav heh

22 Met Zudahol añarab patarinañ het ñetï nae nap hapan hezavoz ahao
hahan heh, povoz Pol añarab patarin sat mañapanez parun mañoohanam
añarab pori hatevetet kaev ravat tapurah ñeo ñarah hat hel hel haovai
ñai abanarin epat mañah, “Aban akap pi hamarah biriri naketü, oñ ur
ñomei.” 23 Pot mañovai parum dimihol tezat teurahapuh ahoam hel hel
hat ham tomol moleo bat betehan helah. 24 Tahan ñai aban map ahop
pim ñai abanarin epat mañah, “Ari aban epop kohat basat eñar mar zirah
bizat demat biñinañ urat pi horï tairao tahan pimeri hel hel hamah-povoz
kapotaz at mañat hatevetei.”

25 Pot mañahan paru pim hahat tat Pol demat biñinañ urapanez
tahan Pol ñai abanariz ahö mod nap rouvat hehaekan etet epat mañah,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“Met nem abatao ari Romaholoz tep natak menahan hezap eveg, tairaiz
arimauz ah ñeo elat nem ñeo tin nakaek nourepekez tameg?” 26 Pot
mañahan ñai aban pop hatevetet sat pim ahopun Poliz hahat bar mañah,
“Erom ae, met aban akapuz abatao dari Romaholoz tep natak menahan
hezapug, tair homet hañin basat urakaz toog?” 27 Pot mañahan ñai aban
ahö pop hatevetet sat Polin at mañah, “Ni rotap nim abatao deim tep
natak menahan hezapu?” Pot at mañahan Pol epat mañah, “Rotap nem
abatao arim tep natak menahan hezap ev.” 28 Pot hahan aban ahö pop
epat mañah, “Met batam ne Roma bonop, oñ monï ahos manat nem
abatao tep poñiz natak menahan hez.” Pot mañahan Pol hañiv epat
mañah, “Met nem papapur nonopuz abatavokaro Romaholoz tep poñiz
natak menahan hehaek ne navatahan Roma nap ravat hez.” 29 Pot Pol ñai
aban popun mañahan paru pi urat horï tairao tahavoz at ñeñ mañapanez
ñai bizat etet hehari hatevetet ñaihet tat zei manat sahan parum ahop
amun ñai het tah. Met pi parum ah ñeo elat mañahan Romaholoz tepae
bat hehap biñinañ demahan hehavoz homet ñaihet tat pot homeh, Petï
nem ahori ne hañiv netapan.

30 Pot homet paru orat hehapuh zeirevai ñai aban ahö pop pim irih
heharin mañahan paru Pol biñinañ demahan hehaek bavilah. Tahan paru
Zudahol kap tairatatihanañ Poliz ahoam mogao tah-povoz hatevetepanez
paru aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori met Zuda kaunsor
aban ahö modarin mañahan em topourahan ahö popuhö Pol bat emat
parum ñaravatak meñeh.

Kaunsor aban porin ñetiv mañah

23 1 Met parum ñaravatak meñehan Pol kaunsor aban ahö porin
et giz giz metat het epat mañah, “Nem modari, met Godiz
etañik batamohanañ aliz houloñik tovai emohot petev nem toh-navoz
ne homeamohopuh, Piuhö ne hañ horiv tokat netapan hez, pot homet
ne ñaihet tamoh bon.” 2 Pot mañahan aban anumaihol bareñ elat
mañaroohariz ahop pim abatao Ananaias popuhö kaev ravat Poliz
nakoe rouvaehari pim gizaropoz urapanez mañahan urahan, 3 Pol aban
ahö popun epat mañah, “Met modari niin eteamahan ni tinap, oñ zi
ñolomed rouvaezan kohat loporï zañ tat hop hop tamahavoz zut nim
loporï horï hez, povoz God ni bahorï netapaneg tinam home. Met ne
ñevok nevizahaek ni Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñiz homet nem ñetiv ba
oñ batekez hez, oñ Mosesiz nap betez naurotuz hahan hez-pov niuhö elat
paru aban eperin ne nourapanez mañameñin nourah.”

4 Pot mañahan aban pim nakoe heh-porihö Polin epat mañah, “Ae,
aban okop paru anumaihol bareñ elat mañaramahariz ahop okeg tairaiz
ni ñetï horï okov piin maneñ?” 5 Pot hahan Pol epat mañah, “Auma, met
ne aban okop ahö hameg-pop ravat hez-pov ne unun. Met arimaz aban

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

korav ahö ravat hepanezariz ari ñe horiv haotunei, pot menahan hezaek ne pimaz hodad hehotin, pot namañ toh narab."

6 Pot Pol parun mañat etehan Parisi abanari met Sadiusi abanari paru poek topourat heh, povoz pi epat parun mañah, "Ari nemeri, ne Parisi abanap ev, met nem papap amun Parisi abanap. Met tokat ñomamahari maot bal hapan pot ne hamohovoz hat ñevok nevizah." 7-8 Met Sadiusi aban pori ñomamahari maot bal nakaotü pot hamah, ma pituholor enzolihol bon pot hamah. Oñ Parisi aban pori rotap ñomamahari maot bal hapan, ma pituholor enzolihol hez, pot hamah. Povoz Pol pot hahan Sadiusi abanari pat met Parisi abanari pat ravat baponat tat bal hahapuh, 9 ñeo ñarah hat ser nae nap ahoam hahot hehapuh Parisi aban nari bal haz rouvat hehaekanañ epat modarin mañah, "Dei aban epopuz horï tahavoz etegin bon, petï nonoroh soohan pitü napuhö ma enzol napuhö ñetiv piin mañah ma tair?" 10 Pot hahan Sadiusi pori map gitait ravat nae nap ser hahot hehan ñai aban ahop epat homeh, Ganö pim eñar maraz bat beri hahot haleñas mez dañat marañ batezapan hez. Pot Roma ñai abanariz ahop homet pim ñai aban goeri paru Zudaholoz ñaravatak Pol hehaek er horat baveri hat basat maot hel zei ahomakeh memerizapanez mañahan mañahat tah.

11 Tahan kutur potak Pol orat hehan darim Amip emat pim nakoe rouvat epat mañah, "Pol, ni ev Zerusalem zeitak añarabon nem ñetiv mañeñivoz zut Roma zeitak sat taput tat bar mañekë, povoz nim loporï bakez navatoman ni ñaihet natotü, oñ kez tat sat nem ñetiv poekarinahoe mañohoz." Pot Iesu emat Polin mañah.

Pol menapanez der gup tah

12 Met zeirevai al tezahan Zuda aban nari topourat nae nap gipizor ivov nainotuz ahao hat epat nae nap mañah, "Met dari gipizor ivov nain hekapuh Pol menatahoh tokat potü maot nak." 13 Pot hat ñanao reeh-aban pori 40 heh. 14 Tahapuh paru sat aban anumaihol bareñ elat mañarooharіz ahorir paru meñizat gogot tooharin epat mañah, "Met dei gipizor ivov nain het Pol menatahoh nakaz nae nap hamañeg. 15 Povoz ari Roma ñai aban ahopuz ñeo meet epat moreg mañei, 'Rekot ni Pol maot meeken ev emapanen pim ñetiv maot dei tin hatevetekaz zait teg.' Pot moreg mañepeken pi meepanen nonoroh emohopanen dei poek sat baelat pi menak." Pot ahorin mañahan gu hah.

16 Oñ pot paru topourat hah-povon tokat Poliz ro guap hatevetet sat ñai abanariz hel zeimakeh lokat guap memerizahan hehaek bar mañah. 17 Tahan Pol hatevetet ñai aban napuz as hahan emahan epat mañah, "Nim ñai aban ahopuhaz aban ro epop bavizat seken pi ñetï nao piin mañapanen hatevetep." 18 Pot piin mañahan ñai aban pop pim ahopuhaz aban ro pop basat epat mañah, "Aban Pol memerizegin hez-pop nemaz as

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hahan sohon aban ro epop nihaz bat emoman ñetï nao niin nañapan, pot hahan ne ev bat emoh.” 19 Pot ahopun mañahan aban ro popuz marasiz bat bamain batat sahapuh epat at mañah, “Erom, ni ñetï tairao neen nañekez hat emeñ?” 20 Pot mañahan pi epat mañah, “Met paru Zuda ahori niin epat moreg nañapan, ‘Zeirevai ni Pol meeken deih emat pim ñetiv tin hapanen hatevetek.’ Pot moreg niin nañapan hah. 21 Oñ Zuda aban nari 40 pori Pol menapanez hat gipizor ivov nain het menapanepuhoh potü maot napan. Pot nae nap mañahaek ni moreg netapanen gu hat Pol meeken nonoroh sohopanen, paru emat baelat het pi menapan, pot hah. Povoz tovai niin emat nañapanen gu hat pi meotun.” 22 Pot mañahan ñai aban ahö pop hatevetet aban ro pop emat piin bar mañahavoz modarin mañapan hezavoz ah ñeo mañat meehan maot sah.

Piliks ahopuhaz Pol meehan sah

23 Tahan ñai aban ahö pop pim irih hehañarivin as hahan emahan epat mañah, “Arip ñai aban hamarah samahari 200, met ñai aban osiholok helat samahari 70, met ñai aban kepahav ñelet samahari 200 batogü manat kutur epatak 9 kirok tapanen Sisaria zeitak aban Pol basepek. 24 Met Pol amun pim osiñariv manepeken bapanen pimaz tin korav ravat Piliks zei epesikaz map ahö ravat hez-popuhaz basepek.” 25 Pot mañat aban ahö pop toutat aban Piliks pop basat manapanez tepaek epat menah,

26 Met ne Klodias Lisiasihö ni Piliks zei epesik deim ahop ravat hezapuz homet tep epee ev menamohoek ni bat eterë. Oñ kar ni tin heza?

27 Met aban epop paru Zudahol bat ur ñomapanez toohan ne pim ñetiv pot hateveteohö. Pim abatao dari Romaholoz tep natak hamenahan hezap ev. Pot ne hatevetet nem ñai abanarinañ honeo dei sat balae beg. Tat bat emat memerizegin heh. 28 Met pi horï tairao tahan paru ur ñomapanez tooh-pot ne hatevetemaz paru Zudaholoz kaunsor ahoriz topouroohaek pi bat sooh. 29 Tohon paru hahan ne pot hodad ravoh, Met paru Zudaholoz ah ñeñ hamah-nen poñiz homet ur ñomapanez tooh, oñ pi ur ñomakaz ma kakam zeimakeh memerizakaz pim horiv bon.

30 Met paru Zuda pori moreg netat pi menapanez ñetiv hahan ne hateveteohö, povoz meeman nihaz ok bat emapan. Met paru pi ñevok bizapanez hamaharin pot mañoh, “Ari Sisaria zeitak sat darim ahopun Pol pi horï tairao tahan ari urakaz hameg-pov bar mañei.”

31 Pot menat manahan pim ñai abanari hahat tat kutur taputak Pol bahapuh sohot Antipatris zei potak berevat orah. 32 Met zeirevai al tezahan ñai aban hamarah soohari borourat maot parum zeitakaz emah. Tahan osiholok soohari Pol bat sohot, 33 Sisaria zei potak berevat aban

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zei posiz ahop hehaek sat tepae manat Pol poek meñeh. 34 Tahan aban
ahö pop tepae rekö hat Polin epat at mañah, “Ni zei tairasikanañap?” Pot
at mañahan Pol epat hah, “Ne Silisia zeisikanañ emat hezap ev.” 35 Pot
hahan maot aban ahö pop mañah, “Kar, met ni ev am heken ne ñeo
meeman sat ni ñevok nevizapanez hamahari emat hapanen nim ñetiv ne
hatevetem.” Pot mañat pim ñai abanarin Pol basat aban ahö nap Erod
popuhö batam pim zei ahö kezamak demahan hehaek memerizat tin
korav ravat hepanez mañahan basah.

Pol maot ñevok bizah

24 1 Tahan poek Pol hehan alizañ 5 bon tahan Zerusalem
zeitakanañ aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahop
Ananaias met Zudaholoz korav ahö narir, aban nap pim abatao Tetalas
pop pi Roma gavman ahoriz ñetï kateñir ah ñeñ hahan heh-poñiz pi map
tin hodad hehap, parunañ honeo Sisaria zeitak Roma aban ahop Piliks
hehaek emat topourat aban Pol ñevok bizahavoz kapot Piliksin mañah.
2 Tahan Pol sat bavizat emahan aban Tetalasihö garos Poliz tah-kapot
hapanez mañahan pi bal hat epat bar hah, “Piliks ni deim aban ahö
tinap, ni hodad tinavonañ het deimaz korav ravat hezan dei Zudahol
tin het añarab modarinañ nae nap namen hez, ma ni tinam homet dei
eñizameñin deim zeis tin hez. 3 Povoz dei deim zeitakaroh het nimaz
zait tat ni tinap pot hameg. 4 Met ne ahoam haoman ni kaev ravekë
hez, povoz aban epopuz ñetiv aviam niin nañoman ni masakavonañ
hatevetekë. 5 Met aban epopuz dei pot hodad hez, Pi horiv ahoam
tamahapuh modari bahorï batamahap ev. Pi Iesu Nasaret zeitakapuz
homet samahariz ahop ravat hez, met zeisikaroh deim Zuda modari sat
hezaek pi sat ñetiv mañovai soohan añarab ahoam hatevetet kaev ravat
hel hel hat Polinañ honeo heharinañ nae nap menoh. 6 Met Godiz tup
ahomakeh pi aban patari bavizat emat lokahan deim zei pomak horï
ravah. Tahan dei piin etet beg. [Tat Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñiz homet
pi ñevok bizakaz toogin 7 ñai abanariz aban ahop Lisias emat kez ravat
beri hat basah. 8 Tat dei aban epop ñevok bizakaz zait tegiri emat niin
pim horï tahavoz bar nañakaz Lisias hahan ev emeg.] Met aban okopun
at mañeken pim horï tahan nem petev hamoh-epovoz kapot pimauhö pim
gizaroponañ hapanen rotapuv ou ravapan.” 9 Pot mañahan paru Zuda
modari honeo ravahapuh paru pot hah, “Rotap ok hamah.”

Pol bal hat Piliksin mañah

10 Pot mañat Tetalas toutahan zei posiz aban ahö pop Pol bal hat
hapanez pim marasinañ zu metahan Pol bal hat Piliksin epat mañah,
“Erom, met ne nimaz epat hodad hez. Batamohanañ ni zei epesis korav
ahop ravat het añaraboz ñetiñ hatevetehot ba oñ batovai emooñin,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

krismasañ ahoam bon tah, povoz ne nem toohot ñetiv niin nañomaz homet biñ ravoh. 11 Met ne epekanañ Zerusalem zeitak sat Godin mañ mañomaz hat hamarah soohon alizañ 12 nenam bon tah. Met ni aban okorin at mañeken paru nem hahö-epovoz, Rotap ok hamah, pot hapan. 12 Met ne poek hehon paruhö neen etehan ne Godiz tup ahomakeh het añarab modarinañ nae nap ser nak, ma añarab batopourat ñetiv mañovai bahorï namet, ma dari Zudaholoz topour zeiñik ma zeitaz daparih het ne horï nao metat añarab bahorï navat. 13 Povoz petev nem horï tohon parum niin nañamah-epovoz rotapuv paru rekot ba ou navatotü.

14 Oñ epat haoman ni hatevet, Ne Iesuz non magei tin añairooh-pooroh samoh, pot hamahaek rotap ok. Oñ kar, paru Zuda ahori dei Iesuz non mageioroh samegiri darim mimiholoz ahop God pop betet ahö modaputï ravat mañ mañameg, pot moreg ok hamah. Oñ darim mimiholoz homet mañ mañooh-tapupun ne mañ mañovai samoh, ma ne amun Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñir Godiz propet abanariz ñetï menahan hezañiz ne barotap batat haovai samoh. 15 Oñ paru aban ne ñevok nevizah-okori tokat añarab tinarir horiri ñomamahaek God hapanen maot bal hapanez hamah-taput ne amun hamoh. 16 Povoz ne orah rezah añaraboz etañik, ma Godiz etañik horï nao nat tin tovai sohoman nem loporih horï nao naketuz hat ne rez kek tat tovai samoh."

17 Pol pot mañat maot epat mañah, "Met batam ne Zerusalem zeitakanañ sat zei modasikaroh sat em tohot hehon krismasañ ahoam bon tahan nemeri meñizat monis manomaz ma Godiz hañiv bareñ elomaz hat maot borourat ev emoh. 18 Tat ne Godiz tup ahomakeh sat deim tamegit Godiz hañiv bareñ eloman garos nem loporï tin ravapanez ne gog pot tat bon tohon paru etet ne navah, oñ ne añarab poek heharin ñetï nao mañohon kez ravat ñevel bel hah bon, oñ tin hehö. 19 Met paru Esia zeisikanañ Zuda nari poek emat het etehan ne horï tairao tohon navah-povoz parumaz ñeo meeken emat hapanen dari hatevetek. 20 Ma Zerusalem zeitakanañ emah-aban ahö okori ne ñevok nevizat nem ñetiv hah-porah ne horï tairao tohon bar batah? Povoz hapanen dari hatevetek. 21 Ma ñevok nevizahan parum ñaravatak bal haz rouvat hehopuh ñeo ñarah epat mañoh, 'Tokat Godihö hapanen ñomamahari maot bal hapan-pot ne hamoh-epovozam ari ne ñevok nevizeg.' Petï pot mañohovoz homet, 'Horiv ok hah,' pot ev emat hapan ma tair?" Pol pot mañah.

22 Tahan met Piliks Iesuz non magei tin añairooh-pooroh soohariz pi tin hodad heh. Tat Polin pot mañah, "Petev nen ev hag, oñ tokat ñai abanariz ahop Lisias emapanenahoh maot nim ñetï hameñ-okov haken ne hatevetet ba oñ batom." 23 Pot mañat ñai aban Poliz korav ravat hehapun pimaz tin korav ravat hepanez mañah. Tahan Pol pi zei ahö pomakeh sat em tat pim modarinañ ñetiv hahopan, ma tairaiz pi hahopanen paru bat em manohopan, povoz homet aban korav popun mañah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pol krismas navokaro kohat heh

24 Pot mañahan berevat sahan pi hehan aliz nañ bon tahan aban Piliks
met pim añap Drusila, pi Zuda añ nap, parup poek maot emah. Tat aban
pop Poliz as hahan emat Iesu Kristoz ñetiv tinam parupin mañoohan
hatevetehot heh. 25 Met Pol ñetï pov mañovai pi añarab opepeam
sohopanez, ma horï tapan hezavoz korav tinam hepanez, ma tokat God
ñevok evizapanez hahan hez-ñetï poñ map badede mañahan Piliks
hatevetet ñaihet tat epat piin mañah, "Kar erom, petev nen ok hañ, met
tokat modarah as haoman emat maot nañeken hatevetem." 26 Pot mañah,
met aban ahö pop pimam pot homet heh, Pi kilam ne monis nanapanen
meñizat baverevom. Pot homet orah rezah Pol emohopanez as haohan
emoohan parup ñetï nenavoam nae nap mañooh.
27 Pot tohot hehan krismas houlovokaro bon tahan aban ahö mod nap
Piliksiz urutak rouvahapuz abatao Posias Pestas pop rouvah. Met Piliks
paru Zudahol pimaz biñ ravapanez hat Pol baverevapanez homet hehaek
ba naverev, oñ pi hehan etevai am sah.

Pol Sisahaz meepanez hah

25 1 Met aban Pestas ahö pop emat Piliksiz urutak poek hehan aliz
nasikaro nas bon tahan pi Sisaria zei pot betet Zerusalem zeitak
sah. 2 Tahan aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz ahori, met Zuda
aban korav ahö modari emat Pestas popunahoen Poliz horï tah-ñetiv
mañat epat mañah, 3 "Deim ahop hatevet. Met ni asiv meeken sat ñai
abanarin mañapanen Pol bat ev Zerusalem zeitak emapanen pi ñevok
bizak." Met pot mañapanen nonoroh bat emohopanen baelat menapan
hat pot mañah. 4 Tahan Pestas epat mañah, "Evo, met aban hameg-pop pi
Sisaria zeitak kakam zeimakeh memerizahan am hezaek, ne aviam ev
het maot poek som, 5 povoz arihanañ aban korav nari nenañ honeo dei
sak. Tat pi horï tairao tahan hameg-ñetï pov hapeken ne hatevetem."
6 Pot mañahapuh parunañ am hehan alizañ 9 bon tahan aban ahö
popur Zuda aban ahö nari paru Sisaria zeitakaz maot sah. Tat poek sa
berevat orahapuh zeirevai al tezahan horï toohariz ñeo haoh-zeimakeh
Pestasir modari sat toutahapuh Pol bat emapanez mañahan sat bat emah.
7 Tahan Pol parum ñaravatak bat em barouvahan hehan paru Zuda aban
Zerusalem zeitakanañ emah-pori pim nakoe em rouvat, Pi horï toohap
ev, hat ñetï moreg navor nao mañahan Pestas hatevetehan Pol horï tahan
etet hehap bon, povoz horï tah-pot moreg haohavoz kapot ou narav.
8 Tahan Pol parum hahavoz hañiv epat mañah, "Evo, dari Zudaholoz
hameg-nao ne elat horï nao nat, ma Godiz tup ahomak ne bahorï navat,
ma aban ahop Sisaz hamah-nao ne elat ritou nat, povoz tairao tohoekaz
ne ñevok nevizat ok hameg?"

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Pot mañahan Pestas pi Zudaholohö pimaz aban tinap homepanez
hat Polin epat mañah, “Met rekot dari Zerusalem zeitak sakapuh nim
horï teñin hamahavoz ñetiv hapeken ne hatevetet ba oñ batoma?” 10 Pot
mañahan Pol epat manah, “Evo, met ni aban ahop Sisaz urutak rouvat
het zei epamakeh añaraboz ñetiñ hatevetet an tameñip okeg, tairaiz
maot poek sakaz hameñ? Evo, met rekot ni ev nem ñetiv hatevetet ba oñ
batekë.

Met ni hateveteñin petev paru Zudaholonañ hagiek nem horï
tohovoz kapot ou narav, ma paru Zudahol ne horï nao namet. 11 Met ur
noñomapanez ne horï ahö nao tohovozatin ne mod nao nak tohon rekot
men noñomah narab, oñ aban eperi paru nemaz moreg hamahaek ganö
ne ur noñomapan hezavoz parum marañik ni ne nanevizotü. Erom,
ne Roma zeitak soman darim aban map ahop Sisa popuhö nem ñetiv
hatevetet ba oñ batapanez zait toh.” 12 Pot hahan Pestas pim kaunsor
aban pi meñizooh-porinañ ñetiv hat Polin hañiv epat mañah, “Ni darim
ahop Sisa nim ñetiv hatevetet ba oñ batapanez hañ, povoz nemeeman ni
popuhaz sekë.” Pot mañahan paru berevat sah.

Aban Agripan Poliz ñetiv mañah

13 Met poek hehan tokat zei modasikanañ aban ahö kiñ mod nap pim
abatao Agripa met pim saupuz abatao Benaisi poñariv Pestas pi magei
ahop ravah-ñetiv hatevetet pim zeimakeh helakao emah. 14 Met parup
aliz nañ poek emat hehan Pestas popuhö Poliz ñetiv Agripan epat mañah,
“Aban nap Piliksihö ev kakam zeimakeh memerizahaek am ok hez.
15 Met ne batam Zerusalem zeitak sohon paru aban anumaihol bareñ elat
mañaramahariz ahori, met Zudaholoz korav ahö modari aban pop horï
tahavoz ñetiv nañat nem ñai abanarin, ‘Ur ñomei,’ pot mañomaz neen
nañah. 16 Tahan ne epat mañoh, ‘Evo, met dei Roma aban ahori nap nao
tamahan aban mod nap emat betez hamahavozam zuam bat ur nañom,
oñ garos ñevok bizamegin, Pi horï tah, pot hamahan pimauhö hañiv
hamahan, pim horï tamahao ou ravat rotap ravamahanahoh hatevetet
pop ur ñomameg.’

17 Pot mañohon paru Zuda ahori zei epatak emahan orat zeirevai dei
sat ñevok añarab bizat hateveteameg-zeimakeh lokat toutat hegipuh as
hahon Pol bat emah. 18 Tahan ne Poliz horï tairao tahan paru hamah,
pot hatevetem hat hehö, oñ paru hahan hatevetehon pim horï tahan
paru pi ñevok bizah-povoz kapot ou narav. 19 Met paru Zudaholoz ahop
God mañamah-popuz, ma aban pim abatao Iesu batam ñomahapuz Pol
maot bal hat biririï hez-pot haohavoz mogao tat pi ñevok bizah. 20 Tahan
ne home midin tat pim ñetivoz kapot tin hodad nat tohopuh, Pol maot
Zerusalem zeitak sapanen poek parum ahorinañ dei hatevetet ba oñ
batakaz piin mañoh. 21 Tohon Pol evo hat kakam zeimakeh am hepanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tokat meeman Sisa popun pim ñetiv sat mañapanen hatevetet ba oñ batapan, pot neen nañah. Povoz Pol am hepanen tokat Sisa popuhaz meeman sapan." 22 Pot Pestas mañat bon tahan Agripa epat mañah, "Met aban hameñ-okop emat pim ñetiv maot hapanen ne hatevetem nak." Pot hahan Pestas epat hah, "Kar, povoz zeirevai pimauhö emat hapanen ni pim ñetiv hatevetekë," pot mañah.

23 Tahan orat zeirevai Agripa met Benaisi parup redevokaro tin tat emahan añarab etet hehan sat lokahan parum tokat ñai aban ahorir zei potak aban ahori lokahapuh toutahan Pestas aban nap meehan sat Pol bat emah. 24 Tahan Pestas bal hat pot parun mañah, "Agripa, nem ahö modap ae, ma ari añarab ev topourat hezari, haoman aban epopun etei. Met paru Zuda maporizaro Sisaria zei epatak ma Zerusalem zeitak aban epopuz mogao ahoam tat epat neen nañooh, 'Ni pi ñevok bizeken ñai abanari pi bat ur ñomapan.' Pot paru neen nañoohap ok emat hez. 25 Oñ paru pim horï tahavoz ñetiv hahan hatevetehon paru pi bat ur ñomapanez horiv bon. Tahan pi pimauhö Sisa popuhaz meeman sapanepuh, pim ñetiv mañapanen hatevetepanez hahan, ne gu hat ev meñehon hez. 26 Oñ pim horivoz kapot bon, povoz ne tepae menat pinañ ñai aban sapanezari manoman basat Sisa manapanez tair menom hat ne home midin tat hez. Povoz Agripa, nir añarab ari ev hezariz ñaravatak pi ev meñehog, pi ñetiv hapanen ni tin hatevetet pim kapot bar nañeken ne hatevetet Sisa ahopuz tepae menat manom. 27 Met dari hodad, aban kakam zeimakeh hez-nap ahopuhaz meemaz pim horï tairao tah-ñetiv tepae namen tat upai meeman sapanen, ahop etepanen tin naravotü." Pestas pot Agripar añarab modarin mañat toutah.

Pol Agripan ñetiv mañah

26 1 Pot hat toutahan Agripa Polin epat mañah, "Kar, nimauhö nim tovai emooñit ñetiv maot haken ne hatevetem." Pot mañahan Pol bal hat pim toohat ñetiv hapanez maras meet epat mañah, 2-3 "Nem ahop Agripa, met dei Zudaholoz tovai samegiv ni hodad, ma nari nao hamahan modari modao hamahavoz amun ni tin hodad hakez, povoz met ne hahoman ni hatevetet tovai zuam kaev ravotun, oñ am hatevetet heken ne haovai sohot bon tom. Met ne horï toh-pot hat paru Zuda nemeri nemaz ñetï hamah-povoz kapot niin tin bar nañoman hatevetekez ne zait toh.

4 Met ne goerah nem zei kapotak het ahö rav meñet Zerusalem zeitak sat het ahö ravat tovai emooh-pot paru nemeri map ok hodad hez. 5 Met poek ne Parisi abanap ravat hehö. Met dei Parisi abanari deim Zuda modari ritou metat kez tat Godiz nonoroh emameg-povoz tamegit ne tinam tovai emooh-ñetï povoz paru Zuda eperi rotap hamoh hapan ma tair? 6 Met petev paru ne ñevok nevizahavoz kapot ev. Batam Godihö

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

deim iz mimiholon epat mañah, ‘Arih meeman erapanez au hahon
hez-pop tokat meeman erat eñizapan.’ Pot au mañahan hez, 7met deim
mimihol 12 poriz toguñ 12 ravat hez-pori orah rezah Godiz mañ haovai
pi meepanen erapanez au mañahan hez-popuz ñai bizat etehot hez. Met
ni aban ahop hatevet, Ne amun batam darim iz mimiholon au mañahan
hez-popuz homeamoh-nen povozam paru Zudahol nemaz ñetï horiv hahot
ñevok ev nevizahan ne hez. 8 Oñ tairaiz ari ñomah-nap Godihö maot
baviririï batapanez pap tat hez, pot homeameg?
9 Met batam ne gog ahot tat ne Iesu Nasaret zeitakanañapuz añarab
ravat hehari bahorï metovai sooh. Met paru pim abatao haovai sooh-pov
betepanen bon tapanez pot tooh. 10 Met pot tooh-porah ne Zerusalem
zeitak hehon paru aban anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorihö
nañahan ne Iesuz añarab togut ravat hehari bat kakam zeimakeh
memerizooh. Met paruhö nap ur ñomapanez haohan ne amun gu haohon
ur ñomooh. 11 Tat ne orah rezah darim topour zeiñik lokat paru Iesuz
kaev ravat pi horip ok hat betepanez ne kakamao ahoam paru metooh.
Ma ne parumaz mogao ahoam tat zei modatakaroh sat taput metovai
soh.” Pol pot parun mañah.

Pi loporï boreurah-ñetiv mañah
Aposor 9:1-19, 22:6-16

12 Pol pot mañat maot epat mañah, “Met pot tovai soohon paru aban
anumaihol bareñ elat mañarooharíz ahorihö Damaskas zeitak sat taput
metomaz hat tepae menat nanahan ne bat nonoroh soohon 13 gitap kez
ravahan gitauputak aliz nao gitap ritou metat hehao abarahanañ erat
ner nenañ honeo soogiriz okat epat rouvat al tezahan, 14 dei hamarah sa
ñodegin Ibru deim ñevonañ epat hah, ‘Sol Sol ae, ni tairaiz ne orah rezah
bahorï netameñ? Tat bolop oritom badat baeñat samegin, sapanez kaev
ravat hezan beri hamegin kakamao hateveteamahavoz zut ni nimauhö
nim loporï bahorï metat kakamao manameñ.’ 15 Pot nañahan, ‘Nem ahop,
ni tairap?’ pot ne mañoh. Tohon pi epat neen nañah, ‘Ne Iesu orah rezah
nim bahorï netameñip ev. 16 Ni bal haz rouv. Met ni nem gog abanap
ravekez ba ou navatohoek petev ni etet hateveteñ-ñetï epov, ma tokat
mod tairao nañairomaz pov, añarabon bar mañovai sookez hat ne niih
ev emoh. 17-18 Met ni nemeeman añarab Zuda bon patarihaz sat nem
ñetiv mañat kuturutak hezaekanañ maot alizasitï bavatekë, ma Seteniz
kezavotï samahaekanañ maot Godiz masakavotï bat em bavatekë. Pot
tovai sooken parum loporizaro borourat nemaz homeo badae batapanen
ne parum horiñ ol beteman paru añarab modari Godiz roketak hezarinañ
honeo emat tin hepan. Met ni pot tovai sooken añarab Zuda nari ma
Zudahol bon, oñ añarab pat nari nimaz kaev ravat hepanezari bahorï
netohopanen ne ni tin hekez korav naravat hem.’

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pol pim toohat Agripan mañah

19 Met nem ahop Agripa, abarahanañ pot nañahat ne tinam hatevetet
hahat tovai emooh." 20 Pol pot mañovai maot epat mañah, "Met garos ne
Damaskas zeitak ma Zerusalem zeitak ma Zudia zeisik mañovai emooh,
met tokat zeisikaroh Zudaholor añarab patari hezaek epat mañovai
emooh, 'Arim horiñ betet loporizaro boreurat Goditihar ravei. Tat tinam
sohopeken modarihö arin etet, "Rotap paru loporizaro boreurah," pot
hapan.' 21 Pot mañovai emooh, povoz ne Godiz tup ahomakeh hehon
paru Zudahol emat ne navat ur noñomapanez tooh. 22 Oñ God orah rezah
ne neñizat hezan ne ev het ñetiv añamoh. Met ne ñetï patao añarabon
mañovai emooh-bon, oñ batam Mosesiz haohat ma propet abanariz tokat
ou ravapanez haoh-ñetï tapuñ ne añarab maporizaron mañovai emooh.
23 Met paru propet pori pot haoh, 'Godihö Kristo meepanen erapanez
au hahan hezap pi kakamao hatevetet ñomapanepuh añarab ñomamah-
modariz garosik pi maot bal hat helapan. Tat pi Zuda añarab ma añarab
mod patari tin ravat hepanez pim alizao manapan.' Met batam parum
haoh-taputam añarabon ne mañovai emamoh," pot mañah.

Agripa Iesuzap ravapanez mañah

24 Met Pol pim ñetiv pot mañoohan Pestas aban ahö pop hatevetet
kaev ravat ñeo ñarah hahapuh Polin epat mañah, "Ni rumurat het okat
hameñi? Rotap petï ni orah rezah tepañ rekö hahot hezan nim hodadeo
in balavï tahan rumurat het ok hameñ." 25 Pot mañahan Pol hañiv epat
mañah, "Evo nem ahop, ne rumurat ev nak, oñ rotapuam ev nañamoh.
26 Met nem ñetï hamoh-epov kuturutak ma izek nat, oñ ourah toohao ev
hamoh-povoz ni map ok hodad hakez. Pot ne hodad, povoz ne ev ourah
nañamoh." 27 Met Pol pot hat maot piin epat mañah, "Agripa, met ni
batam Godihö mañoohan hatevetet haoh-propet abanariz menahan hez-
pov barotap batameñi? Met ni ñetï hahan hez-poñ barotap batameñ-pov
ne hodad hez."

28 Pol pot mañahan Agripa hañiv epat mañah, "Met ni petev ñetiv
aviam nañeñivoz ne hatevetet loporï borourat Iesuz homeo badae batom
homeameñi? Evo, pot bon." 29 Agripa pot mañahan Pol hañiv epat mañah,
"Met ñetiv aviam haom, ma ahoam haoman ni ma mod ev dari het
hameg-eperi ari nem zut ravat loporizaro borourat Iesuz homeo badae
batepekez orah rezah ne Godin mañ mañamoh, oñ paru ne nedemahan
hez-epat ari edemapanez ne zait nat."

30 Pol pot hahan aban ahop Agripa met pim saup Benaisi met zei
posiz ahop Pestasir mod parunañ honeo hehari bal hat, 31 berevat
iñidoh sat pot nae nap mañah, "Met aban okop paru kakam zeimakeh pi
memerizahavoz kapot bon, ma dari pi horï tairao tat hahan hatevetegiek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

parun mañakan ur ñomapan? Evo, pot bon." 32 Pot nae nap mañat Agripa Pestasin epat mañah, "Aban okop pi Sisaz nakoe sapanen pim ñetiv hatevetepanez nakatin, ni bavereveñ narab, oñ popuhaz sapanez hakah, povoz rekot ni ba naverevotü," pot mañah.

Pestas Pol sipimakeh meehan sah

27 1 Met tokat paru Itali zeisik Sisa popuhaz sapanez Pestas hahan met aban nap Zulias pi ñai abanari 100 poriz ahop ravat heh, met togü potaz abatao Sisaz togut pot mañooh. Met aban pop tin parumaz korav ravat sohopanez mañahan Pol ma aban kakam zeimakeh heh-modari bavizahan, 2 sip namak Adramitiam zeitakanañ emat het maot Esia zeisik iv havevoz kupavok zei heh-poñik sapanez tahan dei honeo lokeg. Met Masedonia zeisik Tesalonaika zeitakanañ aban nap pim abatao Aristakas deiparo honeo lokat seg. 3 Met soogin ravahan orat zeirevai am sohot Saidon zei potak sat berevat Zulias Pol masak metat pot mañah, "Ni sat nimerinañ het tairai niih bon hepanez poiz parun mañeken rekot ok nanapan." 4 Pot mañahan dei poek hegiekanañ maot sipimakeh lokat zei pot betet havevozañ soogin had ahov sakazatihanañ urooh. Tahan dei maot boreurat hadao bonoek sohot Saipras zeis epat gavenesitï hehan, 5 etevai am sohot, Silisia ma Pampilia zei posikaroz totoi honat am etevai sat Lisia zeisik Maira zei potak bereveg.

6 Tat poek hegin sip mod namak Aleksandria zei potakanañ emat het Itali zeisik sapanez tahan Zulias hatevetehapuh hahan dei sip pomakeh lokeg. 7 Tat dei zei pot betet soogin hadao am uroohan boi tat baram soogin aliz nañ bon tahan Naidas zei potaz nakoe sat sakaz hagiek pap tat maot iritï Krit zei posiz nakoe hadao bonoek Salmoni zei potaz totoi seg. 8 Tat poekanañ havevoz kupavoz totoi boi tat sohot Lasia zeitaz totoi iv havevoz havë marao sipiñ tin gaa toohaek sat bereveg.

9 Tat poek hadao am uroohan ahoam hegin paru Zudahol parum horivoz homet gipiz nain heh-alizasiz abatao Atonmen mañamah-pos bon tahan iv haveo ñai ahov tapanezao totoi ravahan paru sipimakeh am sohopanez pov bon tahan Pol parun epat mañah, 10 "Erohol ae, met dari petev rekot nasotuz homeamoh. Oñ am sak hapek, povoz darir darim nonair nai ma sipimak er horapanen, darihanañ nari ñomapan, pot ne hodad het ev arin añamoh." 11 Pol pot mañahan aban sipimakez maupur paru bat soohapuhö epat hah, "Evo, am sak." Pot hahan Zulias hatevetet Polizao barotap navat, oñ aban mod poñariviz ñeo barotap batah. 12 Met iv havë marao gaa toohaek hadao urohopanen tamar ahov tapanen paru tin hepanezao bon, povoz paru sipimakeh heh-aban pori sat Piniks iv havë mar modao sat hehaek hadao urohopanen tin hepanez homet poek paru sapanez hah. Met Piniks iv havë mar pov Krit zei tapusik heh-poek hadao bon, oñ tin heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Haveo ñai toohan am sooh

13 Met pot haohan dei poek hegin teptep tinao uroohan aban haoh-pori
epat hah, “Rekot dari Piniks zeitak sak.” Pot hat sipimak gaa tapanez ain
nas betehan hehaek beri hat bahapuh revah bizahan Krit zei posiz havë
kupavoz totoi baram soogin, 14 had ahov Krit zeisik uroohaekanañ emat
poekahoen urah. Met Krit añarab had povoz abatao Notista, pot mañooh.
15 Met had pov maot urat sipimak basahan dei boi tat sakaz toogin
hadao ahoam uroohan dei pap tegin sipimak hadavohö basah. 16 Met
bat soohan havevoz lopotak dei zei goe nasiz abatao Koda mañooh-zei
posiz totoi hadao aviam uroohaek segipuh paru sipimakez korav hehari
bout goet tokarah bad betehan hehan emoogiek kez tat beri hahapuh
17 revah sipimakeh bavizat demah, met sipimak edapan hezavoz hat bi
nañ sipimakez irih ogolesik basat beri hat maot revah bat emat batep hat
demah. Met Aprika zeisiz totoi iv havevoz kohat hel nañ heh-poek sat
bareñ edapan hezavoz homet ñaihet tahapuh, sipimakeh dimiñ badahan
hehaek bavilat bizahan hadavohö upai avasooh.

18 Tat zeirevai zeit al tezahan hadao ahoam am urohot hehan iv haveo
ahoam ñai toohan sipimakeh nonair nai bizahan heh-natü bat iv havevok
betehan sah. 19 Tahan am soogin al tezahan maot sipimakez gogot
tohopanez hat bizahan heh-potuhoez bavetehan sah. 20 Tahan dei am
soogin hadao urohot hehan univ rau rau tat hehan dei gitapur zeizañin et
narë hegin alizañ ahoam bon tahan, Dari ñomakaz ev teg, pot dei homeg.
21 Pot homet aliz houloñik gipiz nain hegin Pol paru batopourat parum
ñaravatak bal haz rouvat epat mañah, “Erohol ae, dari Krit zeisik het nem
hahov ari hatevetegitin, dari epat horï narav teg narab, oñ ari nem ñeo
elat Krit zei pos betet ev emeg, povoz darim nonair nai bon tahan dari
honoñai epov tovai ev emameg. 22 Met epat haoman ari hatevetei, Met
darihanañ nap nañomotü, oñ sip nenamak er horat bon tapan, povoz ari
ñaihet totunei, oñ kez tat hezei. 23 Met Godihö nemaz korav ravat hezan
ne pim gogot tovai samoh-popuz enzol nap kutur epatak emat neen epat
nañah, 24 ‘Pol, ni ñaihet totun. Rotap ni Sisa popuhaz seken nim ñetiv
hatevetepan. Met God pi masakavonañ hezap, povoz sip epamakeh ninañ
honeo aban hez-okori amun tinam hepan,’ pot nañah. 25 Povoz erohol,
dari tin hekaz God hah-pov rotap ravapaneg, ari ñaihet totunei, oñ kez
tat hezei. 26 Met hadavohö sipimak bat sat zei nasiz totoi betepanen
edapan.” Pol pot parun mañah.

27 Met hadavohö sipimak basoohaek sadë houlovokaro bon tahan hadao
am sipimak basohot iv havë navoz abatao Edria povok sohot kuturutak
lop gitum ravahan sipimakez korav hehari, paru iv havevoz tin hodad
heh, povoz epat hah, “Petï dari hamaraz totoi ev emeg.” 28 Pot hahapuh
paru havevoz hehat hodad tapanez hat zu tooh-bi porep betet etehan tovë

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heriam, 36 mita hehan maot beri hat bat sohot bi tapurep betet etehan avï heriam, 27 mita ravah. 29 Tahan sipimak hamarah heleñik sa rouvat
edapan hezavoz paru ain honoñaiñ 4 sipimakez tokarah bat bad betehan,
havevok horahan sipimak gaa tah. Tahan dei al tezapanenahoh etet sakaz
Godin mañ mañohot poek heg.
30 Tegin paru sipimakez gogot toohari dei evetet barezat sapanez hat
bout goet bat irih havevok betet dein epat moreg añah, “Dei sipimakez
bataropokanañ ain honoñai modañ bat badat havevok betekaz ev sakaz
teg.” 31 Pot moreg añahan Pol hatevetet ñai abanarir ahopun epat mañah,
“Erohol ae, met aban sipimakez gogot tamahari evetet sapan, povoz dari
havevok er horat map ñomat bon tak.” 32 Pot hahan ñai abanari hatevetet
aban sapanez hah-pori hehan boutitaz biñ men el meehan boutit upai
havevok sah.
33 Tahan al tezapanez toohan Pol dei gipiz nakaz epat añah, “Ari ñaihet
tat gipiz nain emoogin sadë houlovokaro bon tah, povoz hatevetei. Met
ari petev gipiz bat nat 34 ru ravepekenahoh dari sak, met darihanañ nap
nai ur nakelotü, oñ tinam sat hamarah berevak.” 35 Pol pot hahan dei piin
etet hegin pi berë nat bat Godin mañ mañat bapezat pimau noohan, 36 dei
ñaihet tat emoogiek loporizaro maot tin ravahan deihoz bat neg. Met
dei sip pomakeh añarab soogiri 276 pot heg. 37-38 Met dei mapori nohot
bon tegin paru sipimakez korav hehari sipimak honoman totun hezavoz
uitikap ahoam bizahan oraehaek bat havevok betehan sah.

Paru sat hamarah berevah

39 Tahan hegin al tezahan paru sipimakez koravori hamaran etet pot
hah, “Ham okar tairar ok batah?” Pot hat paru iv havë maravok gaoreo tin
hehaekan etet epat hah, “Sipimak akaek basat bagaa batakaz zu tat etek.”
40 Pot hat ain honoñaiñ betehan havevok er horat hehaek biñ men elahan
paru maot sipimakez bataropok dim seriñ badahan teptepivohö iv gaorevok
basapanez hat sooh. 41 Oñ sohot sipimakez batarop iv havevoz irih hamar
hehaek rouvat dao hat hehan sip tokaratï haveo ahoam ñai tooh, povoz
bareñ edovai emooh. 42 Toohan paru ñai abanari kakam zeimakeh aban
memerizahan hehan bat emoohari hamarah sat barezat sapan hezavoz ur
ñomapanez nae nap mañahan 43 parum aban ahop hatevetet Poliz pi zait
tat heh, povoz evo pot mañah. Tat pi dein epat añah, “Met ari iv havevok
tin baelovai samegiri garos meñet sat gaorevok berevei. 44 Met ari modari
zi keo nahav sipimak bareñ edahaek bat meñet sei.” Pot añahan hahat tat iv
havevok meñet sohot dei mapori tinam sat hamarah bereveg.

Pol pi Molta zeisik heh

28 1 Met poek sat berevegin zei posiz abatao Molta pot dein añah.
2 Tahan utar pelahan dei putat tamar tegipuh poek hegin zei

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

posikari eñizat lop masak etahapuh itiñad mañaroohan 3 Pol paru
meñizat itihav bat mañarapan hat toohan hamal goe nap it midivon
hatevetet itihavez ñaravatak hehaekanañ berevat Poliz
marasik menat nañiz hehan, 4 paru zei potakari etet pot nae nap mañah,
“Aban okop pi mod nap ur ñomahap ok, povoz pi iv havevok nao nat tin
emoohaek horï tamegin hañ etamahap hamal okopun mañahan ok emat
menah. Tahag petï pi ok ñomapan.” 5 Pot hat etet hehan Pol pim maras teur
betehan hamalep menat hehaek ñizat itiñadek ñodat ñadah, oñ Pol nañom,
pi tinam heh. 6 Tahan paru pori pim heris bavelapanen ñodat ñomapan hat
houloam het etet hehan, pi nañom ma horï narav. Tahan paru homez ko tat
maot epat hah, “Ae, aban epop god ahö nap ev,” pot hah.

7 Met deim hegiek totoi ham heh-naraz aban maupuz abatao Pablias pop
pi zei posiz aban ahop heh. Met pi dei tin etat pim zeimakeh sat orakaz
baevizahan dei segipuh pi deimaz tin korav aravat hehan alizañ 3 bon tah.
8 Tahan Pabliasiz papap lamao ñadat zao meehot oraehan Pol pim oraeh-zei
girü povok lokat Godin mañ mañat pim maras aban popuz herisik bizahan
pi tin ravah. 9 Pot tahan añarab zei potakari hatevetet parumeri lamao tat
oraehaek bat pim nakoe emahan batin batah. 10 Tahan paru pori deimaz
tin korav aravat het gipizor nonair naitü anooh, met tokat maot sakaz tegin
paru dei eñizat gipiz novai sookazatü bat emat sipimakeh bizah.

Pol sat Roma zeitak berevah

11 Met poek hegin ñonihol 3 bon tahan, Aleksandria zeitakanañ sip namak
emat hadao booharah poek heh-pomakez bataropok god rop ropoñariviz
akoñariv bitahan heh. Pot bitahan heh-pomak sapanez tahan dei lokat seg.
12 Tat sohot Sairakus zeitak berevat hegin alizañ 3 bon tahan, 13 dei havevoz
kupavoz totoi sohot Risiam zei potak bereveg. Tat orat zeirevai deim sipimak
tinam sapanez teptepiv urahan dei soogin aliz nasikaro bon tahan Putiolai
zei potak sa bereveg. 14 Met poek sa berevat sipimak betet hamarah sat Iesuz
homeo badae batat heh-añarab nari bavizeg. Tat parunañ honeo dei hekaz
hahan sadë honeo poek hegipuh poekanañ Roma zeitak sakaz nonoroh
soogin, 15 Roma zeitak Iesuz homeo badae batat heh-nari deim soog-ñetiv
hatevetet baevizapanez emat nari makë nataz abatao Apias mañooh-poek
emat baevizahan, dei soogin mod nari añarab emat orohopanez zeiñ 3
demahan hehaek baevizah. Tahan Pol porin etet parumaz Godin biñ manat
pim loporï tin ravah. 16 Tahan dei sohot Roma zei ahö potak berevat aban
ahö napun mañahan Pol zei mainomakeh hepanen ñai aban honep pimaz
korav ravat hepanez meñehan heh.

Pol Iesuz ñetiv mañah

17 Met poek meñehan hehan, alizañ 3 bon tahan paru Zuda aban ahori
emapanen ñetiv mañapanez Pol ñeo meehan sahan paru emah. Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emat topourahan Pol parun epat mañah, “Nem Zuda modari hatevetei.
Batam ne Zerusalem zeitak hehopuh ne añarab bahorï navat, ma darim
mimiholoz toohat ma petev am tameg-poñiz nao ne elat ritou nat,
oñ tinam toohon paru Zuda ahori amauam navat Roma ñai abanariz
marañik nevizahan, paru kakam zeimakeh ne nemerizah. 18 Met pot
netahan Roma aban ahop ne ñevok nevizat ur noñomapanez nem horivoz
kapotaz mel tahan bon tah, povoz maot baneverevapanez tahan, 19 paru
Zuda darimeri kaev ravat rez kek tat evo hahan, Ne tair tom batah,
pot homet ev Roma zeitak emomapuh, Sisa darim ahopun nem ñetiv
mañoman hatevetepanez mañoh, oñ ne darim Zuda modariz horivoz
ñetiv haomaz ne ev naem. 20 Met ne tair tohon paru ne ñevok nevizah-
ñetï nen pov arin añomaz asiv meehon ari ok emeg. Met batam God pim
meepanen erat eñizapanez au hahan heh-pop erapanez dari Israel añarab
ñai bizat etet heg-tapupuz ne haohovoz hat senirepenañ nedemahan ev
hez.”

21 Pol pot mañahan paru hañiv epat mañah, “Met paru Zerusalem
zeitakari nim ñetiv tepaek menat deihaz meehan emah bon, ma
poekanañ ev emahari nim tooñ-ñetï horï nao nak. 22 Oñ paru zeisikaroh
añarab Iesuz homeo badae batat hehariz kaev ravat het parumaz ñetï
horiv hamahan dei hateveteameg, povoz ni ñetiv haken dei hatevetekaz
zait teg.”

23 Pot hat tokat maot paru emapanen Pol ñetiv mañapanez alizasiz
parumauhö bar mañah. Tat paru sat hehan aliz pos al tezahan añarab
ahovokaro parunañ honeo Pol hehaek emahan Pol kapot tat Mosesir
propet aban modari batam Kristo erat tapanezavoz ñetiv menahan
hehaek tep pot bat garos rekö hatahoh epat mañah, “Met Iesu haerat
batam menahan hez-pot hatah, povoz pi au hahan heh-tapup ok. Met
pi tapup ev haerah, povoz God darim koravopuz masakavoz roketak
hepekez pov ou haravah.” Pol pot paru homeo badae batapanez ahoam
badede mañohot hehan gitap bañodah. 24 Tahan aban nari hatevetet
barotap batah, met aban mod nari hatevetet barotap navat. 25 Tat paru
nari main nari main ravat nae nap ser haovai sapanez tahan Pol maot
epat mañah, “Met Godiz propet aban napuz abatao Aisaia pop Pul
Tinapuhö hodadeo manahan darim iz mimiholon epat mañah,

> 26 ‘Ari añarabon ñetï epov añomaz Godihö neen bar nañah, “Ari orah
> rezah hat koveñinañ hateveteameg, oñ hodad narav. Ma orah
> rezah etañinañ eteameg, oñ tin etet kapotaz hodad nat.
> 27 Met ari hat koveñinañ hatevetet tin homepek hezavoz, ma etet hodad
> ravepek hezavoz, ma ari hodad ravat loporizaro borourat Goditihar
> ravepeken batin avatapan hezavoz, arim loporizaro merizat hez,
> ma arim etañ mumizat hez, ma arim hat koveñ bapotut manahan
> hat naveteriz zut ravat hez.” Pot neen nañah.’ *Aisaia 6:9-10*

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met Aisaia parun pot mañahan hezaek aritï amun rotapuv ou ravah."
28 Pot Pol mañat maot epat mañah, "Erohol ae, arin epat añoman
hatevetet hodad ravepekez zait toh. Ari Godiz ñetï masakao beteg,
povoz añarab pimeri maot bavatamah-ñetï pov añarab Zudahol bon oñ
patarin mañomaz nañahaek paru hatevetet barotap batat hepan." [**29** Pot
mañahan nae nap ser haovai zei pomak betet berevat sah.]
30 Met Pol poek hepanez hat zei pomakez aban maup zum metat
krismas houlovokaro hehan añarab modari helakao pim nakoe emat paru
ñetiv pi hahopanen hatevetehopanez emooh. Toohan Pol pi biñ ravat
paru bat em batat toutat het **31** darim Amip Iesu Kristo erahaek Godiz
masakavoz roketak añarab hepanez ñetï kapot ourah mañoohan narihö pi
kaevez bagaa navat, oñ tinam mañoohan hatevetehot heh.

(Aposor abanariz tovai emooh-ñetiv Ruka nen menahat ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ROMA

Ñetï garosikao

Roma ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol pi Iesuz mañairooh-aban bonop, met Iesu hañomahan tokat pim aposor abanap ravah. Met Aposor bodorï 9 ñetï pov rekö hameg. Met pi popuhö tep epat menah. Met pi añarab Roma zei ahotak het Iesuz homeo badae batat hehariz homet ñetï epov menat añ nap pim abatao Pibi pop manahan basat Roma zei potakari manah. Met Sisa zei maposikaroz ahö ravat heh-pop poek heh.

Met Pol ñetï navor nao ev menahan hez, oñ pim ñetï ahö barotap batat hekaz menahan hezao ev. Met dari añarab mapori horï tovai emamegiek Godiz etañik horiri ravat hezaek darimauz kezavonañ rekot gog nao tat maot tinari ravakaz nonor bon. Povoz darim horivoz hañiv bakaz Godihö hahan hezaek Iesu Kristo havat kakamao hatevetet ñomah-pov badae batat hekan God darim horï tamegpoñ ba ol betepanen maot pim etañik tinari ravat hekaz ñetï pov tep epatak Pol menahan hez.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 27-iz zut bon tahan, Pol pi Roma zei taputak sat añarab Iesuz homet hehari meñizohopanez homet garos ñetï epov menat manahan basah.

Aban Pol ñetï epov menah

Poliz gog toohavoz kapot ev

1 [1] Met ne Pol, Iesu Kristoz gog abanap ari Roma zei ahotakariz homet ñetï epov ev menomaz toh. Met God ne pim aposor abanap ba navatat, pim ropuz ñetï tinao añarabon mañovai sohomaz nañat nemeehan ne mañovai emamohop ev. [2] Met batam God tapupuhö pim propet abanarin ñetï tapü epov ou ravapanez homet mañoohan añarabon mañovai emoohaek Baiñetinavoz Tepatak menahan hezat dari rekö hameg. [3-4] Met ñetï tin epov pim rop darim Amip Iesu Kristoz ñetiv ev. Met ro pop ev hamarah erat abanap ravahaek batam darim aban ahö ravat hehap, Devid popuz iz mimip pi het tin tovai emoohan urahan ñomah. Tahan God pim kez ahovonañ maot baval hah-poekaz rotap pi Godiz rop pi tinaharam tamahapuz zut tamahap ok, pot ou ravahan dari hodad raveg. [5] Met God Iesu Kristo popun mañahan nem gog tamoh-epat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nañairat aposor abanap ba navatahan ne betez nakez, oñ zei maposikaroh sat añarab Iesuz homeo badae batat pim ñetiv baval hat tovai sohopanez homet gogot tovai samoh. 6 Met ari Roma zeitak Iesuz homet hezari zei modasikaroh Iesu Kristoz añarab ravat hez-porinañ ari honeo pimeri ravat hez.

7 Met God arimaz zait tat bamain avatat, “Nem añarab ok,” pot arimaz hamah. Met pi pot arimaz hamahariz homet ne ñetiv ev menamoh. Met God darim Papap ma Iesu Kristo darim Amip masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Pol Roma poek sapanez hah

8 Met ne garos epat arin añom. Met ari Iesuz homeo badae batat tovai samegivoz ñetiv añarab hamahan zei maposikarohari hateveteamah, povoz ne Iesu Kristo ari eñizamahavoz homet arimaz biñ ravat het, “Paru tin tamah,” pot Godin mañ mañamoh. 9 Met ne nem zaitivor loporï map God manat biñ ravat het gogot kez tat pim ropuz ñetiv añarabon mañovai samoh. Met pi tapup ari eñizohopanez ne homet rotap arimaz hat orah rezah piin mañ mañamoh-pov pi hodad hez. 10 Met ne arimatak naem hezavoz arin emat etemaz zait tat homeamoh, oñ ne eveam hez, povoz Godin epat mañ mañamoh, “Met petev nim zaitivok nem nonor ba ou bateken ne Roma zeitak sat nimeri ravat poek hezarinañ hem.” Pot mañ mañamoh. 11 Met tairaiz ne emat arinañ hemaz zait toh hometunei, oñ ne emat Godiz Pul Tinapuhö ñetï nañamah-pov arin añoman hatevetet arim loporizaroh bizat kez tat rouvat het tovai sohopekez ne zait toh. 12 Tapanen dari honeo nae nap meñizohot Iesu Kristoz homeo badae batat hek.

13 Met nem bosir sau ravat hezari, añomaz toh-epovoz ari tin homei. Met ne zei modasikaroh sat Zuda bon oñ añarab patarin Iesuz ñetiv mañoohon paru pimaz tin hodad tahavoz zut arimatakahoen emat añoman ari taput tepekez ne zait toh, povoz ne emat arin etemaz orah rezah homevai emamoh, oñ gog povor kao neetï ou ravat nonor nemerizamahan ne arih naem tamoh. 14 Met God ne neñizahavoz zut Grik añarab pat porir añarab Grikihol bon oñ mod pat pori, skurutak houloam lokat het hodad ahovonañ hezari, ma nalok het hodad avivonañ hezari, map porizaron Iesuz ñetiv mañohoman paru tin hatevetehopanez ne zait toh, 15 povoz ne ak Roma arim zeitak amun emat pim ñetï tinao arin añohomaz zaitiv ahö tat hez.

Iesuz ñetiv non tinaorö ba ou batah

16 Met ne Iesuz ñetï tin tapü epovoz homet epat añoman ari hatevetei. Met garos ñetï epov Zudaholotï ou ravah, oñ petev paru Zuda bon oñ pataritï amun ou ravamah. Tamahan dari tairari ñetï epov hatevetet

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesuz homeo badae batat hezari God pim kez ahovonañ maot pimeri ba avatat hez, povoz ne ñetï epovoz kaev narav, oñ zait tat hez. 17Met pim ñetï epovohö dari Godiz añarab tinari ravat hekaz nonor ba ou batat epat badede añahan hez, Dari Iesuz ñetï tin epovon hatevetet barotap batameg-nen povozahoh God darin etet darimaz epat hamah, “Nem añarab tinari ok.” Met dari mod nao tat pim etañik tin ravakazao bon, oñ dari horï tamegiri Kristo nenapuz homeo badae batameg-nenaek tinari ravat hez. Met batam Baiñetinavoz Tepatak ev hamoh-tapü epovoz epat menahan hez, Met paru añarab tairari Godiz homeo badae batat hepanez pori pim etañik tinari ravapanepuh pohao tin het hepanez nonoroh sohopan. Pot menahan hez.

God kos rez manamah-ñetiv

18-20Met God abarah hezaek etet añarab horï tamahañiz hañiv metapanez hat mogao ahoam tat hez-povoz dari epat hodad hez, Met batam pi hamarar abarar nonair naitü matut tah-porahanañ pi pim kapot ba iz batah bon, oñ pim kez poh hezavor tinaharam tamah-pov ba ou havatoohan añarab mapori rekot matut tahan hez-potun etet pim kapotaz tin hodad ravah narab, oñ nonair nai tin potun etet tin homet nakez. Povoz paru tairari God kos rez manat nonair nai horitü tovai emohot pim ñetï rotapuvoz nonor merizamah-pori rekot epat nakaotü, “Met dei Godiz kut tat horiñ am tovai emoog.”

21Met rotap paru horï tamah-pori, God hez, pot paru hodad hakez, oñ pi ahop het tinaharam tamahapuz abatao bat hel navat, ma pi parumaz korav hezavoz homet, “Tin etameñ,” pot paru piin namañ, oñ paru hodad tinao bon añarab kutariz zut ravat hez. 22Met paru pot hezarihö moreg epat hamah, “Dei hodad tinavonañari ev,” pot hamah. Oñ rotap paru pori kut tat het 23pi kez ahovonañ pohao het hezapuz homet mañeo namañ, oñ paru pi betet akö pohao naketuzari, abanariz zut ma ideholoz zut ma anumaiholor hamaleholoz zut parum marañinañ matut tat bizamahan oraez-porin eteamahapuh biñ ravat, “Darim ahori ev,” pot nae nap mañat zait tat het poriz mañ mañamah.

24Met añarab pot tohot God kos rez manat hez, povoz God paru betet epat hahan hez, “Met parum zait horiñinañ tamah-potam am tovai sohop.” Pot hahan hezaek paru horï poñir kañ tovai sohot betezam nae nap bamahaek parum heriñ bahorï batamah-povoz homet paru tu narav. 25Met paru pot tohot Godiz ñetï rotapuv betet Setenihö hodadeo manamahan ñetï moregañ hat barotap batamahapuh Godiz matut tahan hez-potuz natü bat zait tat, “Darim ahö eñizohopanezatü ev,” pot hamah, oñ God nonair nai potü matut tahan hezapuz dari mapori biñ ravat hekaz popuz paru hom namee, ma pim abatao paru bat hel batat ñetï biñao piin namañ. Rotap ev hamoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Met paru pot tamahavoz homet God paru betehan parum zait horï
nen poñihar tovai samah. Tat añ nari God parum abuholoz zait tapanez
hahan hez-pot nat, oñ añ modarin etet zait tat paru horiv tamah-poek
añ mod porinañ horiñ tovai emamah. 27 Met aban nari amun parum
añaholonañ hepanez kaev ravat aban modarin etet gihov mot meamahan
itiñad ñadamahavoz zut zait horï pov ahö ravamahan paru aban
modarinañ horiv tamah-poek horiñ tovai samah. Met parumauhö horï
ahö poñ tamahavoz hañiv bamahapuh parum heriñir hodadeo tin nakez,
oñ bahorï batovai samah.
28 Met paru Godiz non tinaoroz kaev ravat batiu tiu batat pot tohot
hezarin pi etet bazei manat hezan kutariz zut ravat het, God darim
natotuz ah ñeo hahan hez-horï map potuhar paru tovai samah. 29 Met
parum loporizaroh zait horï povor kao an pap manat hezan paru modariz
nonair naitun etet zait tamah, ma parum aban ahö abatañinañariz kaev
ravamah, ma paru gitait ravat modari men ñomamah, ma paru ser nae
nap hatahoh zei ñai tamah, ma paru modari moreg metamah, ma paru
nari modarinañ ravat modariz abatañ bahorï batat ñetï moregañ hat
kosimaratï ñetï hamah, 30 ma paru Godiz kaev ravat parumauz abatañ bat
hel batat pot moreg hamah, “Dei tinari ev.” Pot hat paru orah rezah horï
modañ am tovai sohopanez homevai samah. Ma ñarohol parum nonor
papaz ñeo elamah, 31 ma paru kut tat ñetï tinao hapanez pap tat het paru
modarin naiz au hamañat maot unun manamah, ma modari meñizat
gogot tapanez hamah, oñ tokat parum hamah-pot modari namet, ma
parum modariz zakep tat masak namet. 32 Met God, “Añarab pot tovai
sohopanezari ñomat horï ravapan,” pot hahan hezavoz paru nonair nai
horï potü tamahari hahodad, oñ paru povoz homet horï potü navet am
tovai samah-pori, modari amun parum horï tovai samahavoz zut horï
tovai samahan paru etet mod poriz, “Paru tin ok darim tamegit tamah,”
pot hamah.

Hañ tinavor horiv etapan

2 1 Ae, ni nap nim modariz tamahavon etet epat homeameñ, Paru horï
okoñ tamah-okori God hañ horiv metapanezari ok, pot homeameñ.
Oñ ni amun horï taput nañ hatameñip nim modariz okat homeameñiek
nim horivoz hañiv tokat bekez kapot ok nimauhö ba ou batameñ, povoz
nim modariz ganö tovai okat homeotun. 2 Met añarab horï tamahari God
hodad tinavonañ het ñevok bizat hañiv metapanez hahan hez-pov dari
hahodad. 3 Povoz ni nap nim modariz horï tamahavon etet, Paru hañ
horiv bapanezari ok, pot homeameñ-pop nimauz horï tameñivoz hañiv
rekot zei manekë, pot homeameñi? Evo, rekot niuhö God hañiv netapanez
hahan hez-pov rekot bazei namanotü. 4 Met rotap ni horï tovai sameñiek
God etet het nimaz zakep tat nim horivoz hañiv zuam nanet hez, oñ nim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

horï tameñ-poñ betet pimaz homeo badae batekez hat pi gaa tat etet het am masak netovai samah. Met pi pot tin hanetamahan ni tair tat pi batiu tiu batameñ?

5 Met nim gagao helevoz zut hezan nim horï tameñiñiz biñ ravat
het loporï borë naur hezaek, nonair nai biamegin gamov helat ahö
ravamahavoz zut, nim horï poñiz hañiv bekez pov ahö ravovai samah.
Met God pim hodad tinavonañ añaraboz horiv ba ourah batat mogao
ahoam tat ñevok bizapanez porah nim horï tameñiñiz hañiv ahö ravovai
samah-pov netapan. 6 Met pot etapanez porah rotap dari mapori ev
hamarah het tovai samegiñiz homet pi hañ tinavor horiv anapan. 7 Pot
etat añarab tairari rez kek tat Godiz zait tat hez-non tin poorotihar sohot
pi parumaz biñ ravapanen pinañ honeo tin pohao het hepanez homevai
samah-porin pi epat mañapan, "Ari ev emepeken nenañ honeo dari tin
epeek hek," pot mañapan. 8 Oñ paru tairari pot nat het Godiz ñetï tin
rotapuv kos rez manat parum ham heriñiz zaitivok homeamah-horï poñ
tovai samah-poriz pi mogao ahoam tat hañ horiv manapan. 9-10 Met
pi pot etapanez porah añarab horï tamah-pori itetevor kakamao ahö
hatevetehopan, oñ añarab tin tamah-pori abat ahoñinañari bavatapanen
het, Godiz aliz tinavok pimaunañ honeo tin hepanen epat mañapan, "Ari
lop tinarizaronañ tin pohao het hezei." Met God Zuda añarab tin hekazari
met horï hekazari pot etat paru añarab modari amun taput metapan.
11 Met pi hodad tinavonañ añarab maporiz taputam homeamah, povoz
betezam hañ tinavor horiv etapanez pi homet nakez, oñ ev hamarah dari
het tin ma horï tameg-nen poñizahar homet hañiv etapan.

12-15 Met añarab tairari Godiz zaitivok nasotuz pori tokat parum
horivoz hañiv map bapanez hahan hez. Met Zudahol Mosesiz ñetï kateñir
ah ñeñiz hodad hakez, oñ paru Zuda tairari ñetï poñ upai hatevetet
non horioroh tovai sohopanez pori, Mosesiz ñetï poñihö parum horï
tohopanez poñ ba ou batapanen hañiv metapan. Met God paru tairarin
etet, "Nem añarab ok," pot hapan? Met ñetï katë poñ hakahan hezaek
hat havetet het baval nak hepanez poriz pot nakaotü, oñ ñetï poñ baval
hat tinam tovai sohopanez porin God etet parumaz, "Nem añarab ok,"
pot hapan. Met paru Zudahol bon oñ añarab patari Mosesiz ñetï poñiz
hat navet hez, oñ paruhanañ nari parumauz hodadevokam ñetï poñiz
nañ baval hapan, povoz paru pori hat havetehopanezariz zutari pot ravat
hepan. Met rotap añarab pori ñetï poñiz unun, povoz ñetï poñihö parum
horï tohopanez poñ ba ou batapanen hañiv navotü, oñ paru pori horï
poñir kañ am tovai sohopan, povoz God hañiv metat meepanen horiek
sapan. Met tairaiz Mosesiz ñetï poñiz unun hepanezaek meepanen horiek
sapan hometunei, oñ God paru hodadeo hamanamahan tinavor horivoz
kapotaz tin hodad haket parum homevokam, Tin ev teg, ma, Horï ev teg,
pot parumauhö homeamah, povoz am horï tovai sohopanen meepanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

horiek sapan. 16 Met tokat dari añarab mapori an etapanez aliz posik God
ev menoh-epat tapan hat Iesu Kristo popun mañapanen pi dari añarab
kilam tinavor horiv izek tamegiñ, ma homeamegiñ map ba ou batapanen
pimauhö hañiv etapan. Met ne Iesuz ñetiv añarabon mañovai hañiv
etapanez arin añamoh-epat amun parun mañamoh.

Paru Mosesin mañooh-ñetiñ baval nak

17 Met ari Zuda aban Roma zei ahö okotak hez-nari epat hameg, "Met
dei Zudahol Godiz ñetï Mosesin mañoohan haoh-poñ tin bat hel batat
het loporï manameg, povoz dei pim añarab ravat tin hez." Pot modarin
mañamegipuh arim heriñ bat hel batameg. 18 Tat ari ñetï poñiz hodad
hakez, povoz Godiz tovai sohopekez hahan hezao ma non tinaoror
horioroz kapotaz ari hodad het epat hameg, 19-20 "Met dei Mosesin
mañoohat hatevetet ñetï rotap poñiz kapotaz map hodad hakezari eveg,
paru non tinaoron et narë hezari havoñad rañizat basamegin nonor
añairamahavoz zut, dari het paru meñizat nonor mañairohok, ma paru
kut tat betezam hezarin dari ñetï poñ mañohok, ma paru hodadeo
aviam hezari amun tin hodadeo bohopanez hat orah rezah mañovai
sohok." Pot hat arim hamegit tovai sameg. 21 Met rotap arim modarin
ñetï tinañ mañameg, oñ bonaiz arimauhö hameg-okatam baval hat
tin tovai sohopek. Met ari modarin epat mañameg, "Arim modariz nai
givogï botunei." Pot hamañamegipuh tairaiz arimau maot modariz natü
givogï bameg? 22 Ma ari modarin epat mañameg, "Ari modapuz abup
ma añap betez botunei," pot hamañamegipuh, tairaiz arimau maot ah
ñe mañameg-taput ari tameg? Met paru akohol matut tat bizamahan
oraez-poriz ari kaev haravamegipuh tairaiz arimauhö parum akö poriz
zeiñ demahan hezaek sa lokat potukanañ nai givogï bameg? 23 Met
ari epat hat arim heriñ bat hel batameg, "Met dei Godiz Mosesin
mañoohan menahan hez-ñetï poñ tin hodad hakez." Pot hamegipuh ari
ñetï poñ baval hat nat hezaek, God ñetï poñiz maupuz abatao bahorï
batat betezao bavatameg. 24 Met batam Baiñetinavoz Tepatak arim pot
tamegivoz epat menahan hez, Met ari Zuda narizaro, "Dei Godiz ñetiv
barotap batamegiri ev," pot hameg, oñ arim horï tamegiñin añarab patari
eteamahapuh Godiz abatao batiu tiu batamah.

25 Met ari Zudahol nemeri ne maot arin epat añoman hatevetei. Met
ari Zudahol, povoz goerah arim biz kosiñ eelat epat añah, "Ari Godinañ
honeo ok raveg." Met pot hahan hezaek ari God Mosesin ñetï katë
mañoohan menahan hez-poñ baval hahopek, povoz arim kosiñ elah-pov
betezao naravotü. Oñ ari ñetï poñ baval nak hepek, povoz Godiz etañik
arim kosiñ elah-pov betezao ravapan. 26 Met aban pat kosiñ nameel
hez-nari ñetï katë poñ hatevetet baval hat tin tovai sohopanez pori God
parun etepanen parum kosiñ haelahavoz zut ravat hepan. 27 Met ari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zudahol Mosesiz ñetï kateñ menahan hezat baval hahopekez hat arim kosiñ eelamahan, ari ahö ravat rekö hakahot het baval nak hezaek paru aban patari parum kosiñ nameel hez-pori ñetï poñ hatevetet baval hat tovai sohopanen God tairari hañ horiv metapan? Met ari Zudahol pim ñetivon tin hatevetet baval nak hezari pot etapanepuh mod hamoh-pori tin metapan. 28-29 Oñ tairari rotap paru Godiz añarab ravat hez? Met ari Zudahol pot hameg, "Met dari goerah Godinañ honeo hekaz hat darim kosiñ haeelahan hez, povoz dari pinañ tin ñod rezat het pim añarab ravat hez," pot hameg. Eñarohol pot bon, oñ paru añarab tairari loporizaro boreurat hezan Godiz Pul Tinap hodadeo manamahan paru lop tinarizaronañ ravat hez-nen pori rotap Godizari ok. Oñ Mosesiz ñetï poñihö darim loporizaroh batin avatapanez rekot bon. Met paru Pul Tinap hodadeo manamahan tovai samah-añarab porin God etet parumaz biñ ravat hepan, oñ añarab pori modarihö parum het tohopanezat etepanepuh parumaz biñ ravapanez homet naketü.

God ñetï rotapuñihar hamah

3 1 Met ari Zuda ok Roma poek hezarin epat añom. Met dari goerah darim kosiñ eelamahan Godiz etañik tinari narav, pot menohoek kosiñ elameg-povohö dari eñizamaha? Ma añarab pat pot natari dari pot tamegirihö ritou metat heza? 2 Met rotap pat pori darihö ritou metat hez. Met tairaiz pot tat hez hometunei, oñ batam God darim iz mimiholon parum roholoz kosiñ elapanez mañahaekanañ parumaz tin korav hepanen pim ñetï tinañ bat het modarin mañovai sohopan, pot hat parun mañoohan haovai emoohat am hameg-povoh paru ritou metat hez. 3 Met añarab Zuda darimerihanañ nari hameg-pov barotap navat het kos rez manat hezavoz homet God pi dari Zudaholoz tin korav hepanez mañahan haovai emameg-pov pimauhö maot elah, pot homeka? 4 Evo, pot dari hom nameotü, oñ ari hodad, dari ham añarab ñetï moregañ haovai sameg, oñ God pi ñetï moreg nao nakap ok, povoz pi darimaz korav hepanez hah-pov maot naelotü. Met batam Devid God ñetï moreg nao nakavoz homet Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met nim hameñ-ñetï mapoñ rotapuñ ok, povoz añarab hatevetet,
"Tinam hamahap ok," pot nimaz hahopan,
oñ añarab nimaz ñetï moregañ hahopanen, niuhö rekot parum ñetï
moregañiz kapot ba ou batekë. *Buk Song 51:4*

5 Met nari hamarah tovai samahatuz hodadevonañ epat hamah, "Met dari horï tovai sookan añarab modari darin etet epat hapan, 'Met paru okori horï tamahari ok, oñ God pi tinaharam tamahap.' Pot paru hapanezaek darim horï tookaz poñihö pim tin tamahao ok ba ou batapan, povoz dari horï tamegiñiz hañiv etapanez hahan hez-povoz, Horï tat okat hah, pot homeameg," pot nari hamah-pov tina? 6 Evo, pot nariz hamah-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pov tin bonov ok, oñ God pi nenap tinaharam tamahap ok. Met pi pot tin
natatin, dari an etat hañiv etapanez nak tah narab. 7Met nari amun epat
ganö hamah, “Met dari ñetï moregañ am haovai sohok, povoz añarab
modari hatevetet pot hapan, ‘Met paru ñetï moregañ ok hamah, oñ God
ñetï rotapuñihar hamahap ok.’ Pot hapanezaek darim ñetï moreg haokaz-
poñihö God ñetï rotapuñihar hamahapuz abatao bat hel batapaneg, pi
ñetï moreg poñiz hañiv etapanez hahan hez-povoz kapot bon.” Pot nari
hamah. 8Oñ parum hamah-pov rotaputin rekot mod epov amun hah
narab, “Met darim horï tameg-poñ am tovai sookan God pim tinaharam
tamah-pov ba ou batapan, povoz horï ahoñ dari am tovai sohok.” Met
paru pot hat tohopanez pori God tokat an etapanezarah tin tat hañ horiv
metapan. Met rotap ev menoh-epovoz nari nemaz epat moreg hamah,
“Pi dari am horï tovai sookan Godiz tinao ou ravapanez añarabon ok
mañamah.” Pot moreg hamah.

Aban tin tamah-nari bon

9Met ari Zuda nem mod nari epat homeameg, Met dari Zudaholohö
añarab patari ritou metat tin tohot hez, pot ari homeameg. Met dari
Zudahol tinam tamegin paru patari horiam tamaha? Evo, pot bon, oñ
dari Zudahol met añarab patari map darih horiv an pap manat ahö ravat
hezan dari mapori horï povoz irih hez, pot ne hamenohon hez. 10Met arin
añamoh-epovoz batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met Godiz hahan hezat tin tovai samah-nari hez bon,
11 ma hodad tinavonañ het Godinañ honeo hepanez nonoroz mel
tamah-nari hez bon.
12 Oñ mapori pim nonor betet betezam tovai samahaek tin tamah-nari
ev nakez.
13 Met parum gizañikanañ ñomamahari baveiramegin zañ tamahavoz
zut ñetï moreg nenañihar hahopanez parum gizañik pov an pap
manat hez.
Ma hophavhavehol emenat bahorï avatamahavoz zut paru ñetï horï
povor kao am haovai sohot modari map bahorï mavatamah.
14 Ma paru modariz mogao ahoam tat ser horiñ parun mañamah.
15 Met paru am ñai tat modari ñomapanez hat zuam menamah.
16 Ma paru orah rezah pot tovai modariz hezat hezat ñetiv hat bahorï
batat mod poriz loporï honoman manat kaev ravapanez mañamah.
17 Met paru horï nen poñiharam tohot lop tinarizaronañ het
modarinañ honeo tin hepanez non pooroz hodad nat, oñ am kut
tat hez.
18 Met tokat Godihö hañ horiv metapanez hahan hez, povoz paru
homet ñaihet nat hez.

Pot dari añaraboz tamegivoz homet batam menahan hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Met dari hodad, God Mosesin ñetï kateñir ah ñeñ mañahan
menahan hezan rekö hameg-ñetï poñ dari tin baval hat tovai sohok,
povoz tin ravohopan, oñ dari baval nak hezan añarab patari amun horï
tovai emamahaek dari mapori Godiz etañik darim horivoz homet ñeo
nakaotuzari pot ravat hez. 20 Met dari hodad, tairari ñetï poñiz homet
baval hat tovai sohopanez pori Godiz etañik tin naravotü, oñ ñetï katë
poñihö non tairaorö darin añairamah? Evo, met darim loporizaroh zait
horï hezañiz hodad ravat dari ñetï mapoñ map baval hakaz pap tat hez,
poñ añairamah.

Godiz etañik tin ravat hekazat ev

21 Met God dari añarab pim etañik tin ravakaz non magei tin naorö
ba ou batahan hez. Oñ pi non magei poorö ba ou batapanez hat Mosesin
pim ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tovai sohopanez mañahan menahan
hez-ñetï poñikanañ ba ou navat, oñ non magei poorö pataorö ba ou
batahan hez. Met batam Mosesir propet aban modari non poorö ba
ou batapanezavoz hodad ravat ñetiñ menahaek am hez. 22-23 Met non
añamoh-epooroz kapot epat hez. Met dari Zudaholor añarab patari dari
mapori horï ahoñ tovai emohot Godiz alizavok sat hekaz bapap tat hegiek
tairari Iesu Kristoz homeo badae batat hez-poriz God epat homeamah,
Met nem añarab tinari ravat ok hez, pot homeamah. 24 Met darihö tin nao
namet hegin pim masakao amauam anat eñizahapuh dari Iesu Kristoz
homeo badae batat hekaz-nen poekaz homet darimaz epat pi hamah,
"Met nem rop parum horiñiz hañiv bat ñomahaek parun eteamohon
nem añarab hañ horiv navotuzari pot paru ravat ok hez." 25-26 Met God
pim rop meet pot mañah, "Ni er horat añaraboz horï tamahañiz hañiv
bat ñomekepuh horï poñ ol beteken nem mogao tamoh-pov bon tapan."
Pot piin mañahat tahaek dari pimaz homeo badae batamegin, darim
horï tamegiñ pi ol beteamah. Met God pot tat eñizahan pim tinaharam
tamah-pov ou ravahan dari etet hodad haraveg. Met batam pim rop erat
pot tapanez homet heh, povoz añaraboz horï tooh-poñin etehot hañiv
zuam namet, oñ petev darim horï tamegiñiz homet epat hamah, "Met ne
tinaharam tamohop eveg, nem rop arim horï tamegiñiz hañ horiv havah-
popuz homeo badae batat hepekezaek nem etañik arim horï tamegiñiz
hañiv navotuzari ravat hepek."

27-28 Met God non magei tin poorö ba ou batahan hez, povoz
darimauhö tin tairao tamegivoz homet darim heriñ bat hel batat, "Dei
Godiz añarab ev," pot dari haka? Evo, rekot dari pot nakaotü, oñ dari
hodad, Godiz etañik pim añarab ravat hekaz kapot ne ev arin bar añomaz
toh, Met Kristo erat ñomahavoz homet pimaz homeo badae batat hekaz
nen poekaz darim horï tamegiñiz hañiv navotuzari pot raveg, oñ darihö
rekot gog tin nañ tohot pimeri ravat hekaz nonor bon, povoz darimauz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heriñ bat hel navatotü. 29 Met God pi dari Zuda nenariz homet non magei
poorö ba ou batah bon, oñ añarab patariz amun homet non poorö ba ou
batahan hez. 30 Met dari Zudaholor añarab patarihanañ tairari Kristoz
homeo badae batat hekaz porin God etet darimaz home honeo homet
het hañ horiv navotuz pimeri ba avatohopan. 31 Povoz dari Iesuz homet
hezaek God Mosesin mañahan menahan hez-ñetï katë poñ betezañ ravat
heza? Evo, ñetï betezañ narav, oñ batam Godihö mañahan menahan
hezañ ok, povoz, "Ñetï epeñ tinañ ok," pot dari haovai sohok.

God Abraamiz tinap hah

4 1 Met ari Zudaholoz ñetï modao ev. Met Abraam darim iz mim
mamog hehapuz homet ne epat arin at añom, Met batam pi het tair
tahapuh Godizap ravah? 2-3 Met Baiñetinavoz
Tepatak pimaz epat menahan hez, "Met Abraam Godiz mañoohat barotap
batoohaekaz God piin etet epat hah, 'Nem aban tinap ok.' " Pot pimaz
haohaek menahan hez. Met Abraam pimauhö gog tin nañ tat Godiz
etañik aban tinap ravahatin, rekot pim heris bat hel batat, "Ne tinap
ev," pot hah narab, oñ Godiz taevavok pimauhö gog tinao tapanezat
narav, povoz homet pim heris bat hel navat, oñ am heh. 4 Met añomaz
toh-epovoz homei. Aban nap monï gogot tovai sohopanen pim monis
manohopanen, "Amauam monï epes nanahas ev," pot nakaotü. Oñ,
"Nem gogot tohovoz hañ monï epes nanah," pot hapan. 5 Oñ God ev
gogot tahan monis hañ manah-pot añohovoz zut pi tat darim gog tin
nañ tamegivoz homet pi hañiv etat pim añarab tinari ba avatamah bon,
povoz darimauhö gog tin nañ tat pim añarab hañ horiv navotuzari ravat
hekazat bon, oñ dari tairari Godiz hahan hezat barotap batat hez-nen
poriz God epat hamah, "Met nem etañik paru horï tamaharinañ nem
okori hañiv navotuzari ok." 6-8 Met ev menamoh-epovoz batam Devid
epat menahan hez,

> Met paru tairari horï tamahan God parum horï poñ ol betet kos rez
> manamah-pori lop tinarizaronañ hepan.
> Met parum horï tamahañiz hañiv nametotuz hahan hez, povoz biñ
> pimau ravat hepan. *Buk Song 32:1-2*

Met Devid pop parumauhö gog tin nañ tat biñ ravat hepanez homet
namen, oñ tairari Godiz hahan hezat barotap batat hepanez poriz,
"Nem añarab hañiv navotuzari ok," pot God hapanen paru biñ ravat
hepanezavoz homet pot menahan hez.

9 Met Devid paru biñ ravat hepanez menahan hezaek, pi dari Zudahol
biz kosiñ elameg-nenariz homet menaha? Evo pot bon, oñ paru pot natari
amun Godiz ñetiv hatevetet barotap batapan, povoz paru amun biñ
ravat hepan. Met Abraamiz toohat maot epat arin añom, Met pi Godiz
mañoohat barotap batat hehan God pimaz, "Pi nem aban tinap ok," pot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

haoh. 10 Met pot God Abraamiz haoh-pov pim kosis haelahan tokat pimaz
pot haha? Evo, met garos kosis nael heh-porah pimaz pot hah, povoz dari
hodad, pim kosis elahaek Godiz aban tinap ravah bon, 11 oñ tokatihoh
pim kosis elapanez mañat epat mañah, “Met ni nem nañamohot barotap
batat hezaek, nem etañik ni tinap raveñ, povoz nenañ deip honeo
ravegivoz nim biz kosis elekë.” Pot mañahan hahat pi tah, povoz paru
mod tairari parum kosiñ nameel hezan Godiz ñetiv barotap batat pim
etañik añarab tinari ravat hez-poriz iz mim garosikap pot Abraam ravat
hez. 12 Met pi dari Zuda tairari Abraamiz toohat tat Godiz hahan hezat
barotap batamegiriz iz mimip amun ravat hez. Met darim biz kosiñ
elamegivoz hat pi darim iz mimip ravah bon, oñ pim kosis nael heharah
toohavoz zut dari amun tamegiek pi darim iz mimip ravat hez.

God Abraamin au mañah

13 Met batam God Abraamin epat au mañah, “Met nir nim izaholor iz
mimihol zeir ham epar map anoman bat korav ravat hepek.” Met pot au
mañahaek Abraam ñetï kateñir ah ñeñ baval haohavoz homet au namañ,
oñ Abraam pim mañahat barotap batat hehaek pim etañik tin ravat
hehavoz homet ñetï epov pir pim iz mimiholon au mañah. 14 Oñ ñetï
kateñir ah ñeñ baval hat añarab soohavoz homet zeir ham hamoh-epar
manapanez au mañahatin, Abraam pimaz barotap batat hehan Godiz au
mañah-pov betezao ravah narab. 15 Met Godizari ravat hekaz hat pim
ñetï kateñir ah ñe nenañiz homet tovai sohok, povoz dari poñiz nañ
elookazaek pi darimaz mogao tat hañ horiv etapanez pov ou ravapan.
Met batam ñetï poñ nakatin, dari horivor tinavoz nonoroz hodad nat
tegin pi rekot mogao nat heh narab.

16-17 Met Abraam Godiz mañoohavon hatevetet barotap batooh, povoz
orah rezah masakao manohopanez God piin mañooh. Met povoz zut
dari Zudaholoz tookaz ñetï kateñir ah ñeñ hahan hezat baval hamegiri
masakao manohopanez hahan hez-pov Abraamiz zut, dari barotap
batamegin pim hahat tat masakao anat eñizamah. Ma añarab pat
ñetï poñiz hat navet hezari amun God masakao manohopanez homet
pimaz barotap batamahan pi taput tat masakao paru manamah. Met
batam Baiñetinavoz Tepatak epat pimaz menahan hez, “Met ne ni zei
maposikaroh hepanezariz iz mim garosikap ravekez hahon hez.” Pot
God Abraamin hamañahan heh, povoz dari zei maposikarohanañ tairari
Abraamiz tahavoz zut tat Godiz ñetiv barotap batamegiriz iz mimip
pi ravat hez. Met God tapupuhö ñomamahari maot baval hat baviririï
batamah, ma ou narav heh-poñ pi ba ou batamah.

18 Met God Abraam pim iz mimihol berevat belezai ravat zei
maposikaroh hepanez piin mañahan pi abav haravat hehavoz homet
nakez, oñ Godiz piin mañah-pov barotap batat het rotapuv ou

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravapanezavoz homet pi etevai sooh. Met pim iz mimihol belezai ravat hepanez mañah-pov petev ou haravah. 19-21 Met pot mañah-porah Abraamiz krismasañ ahoam 100 ravahan pi abav haravahan pim añap amun ñaro navat het añav haravat hehavoz homet lop houlorizaro ravat het, “Parup rekot batapan ma navatotü batah,” pot pi nak. Oñ, “Rotap Godihö deip rop batakaz neen au nañahaek pim kezavonañ hahat etapanen deip ro nap batak,” pot pi hat Godiz mañahavoz barotap batat hehapuh pimaz biñ ravat gaa tat het etevai sooh. 22 Met pi pot tahavoz homet God epat hah, “Nem aban tinap ok.” 23 Met God Abraamiz pot hahan menahan hezaek pi nenapuz tahavoz homet nak, 24 oñ dari tairari Iesu darim Amip ñomahan Godihö maot baval hah-popuz homeo badae batamegiriz, “Nem añarab tinari ok” pot pi darimaz hamah. 25 Met dari horï tovai emoogin Iesu tapup meehan erat darim horï tamegiñiz hañiv bat ñomahan, dari pimeri hañ horiv navotuzari ravat hekaz hat God pi maot baval hakah.

Dari Godinañ tin honeo raveg-ñetiv

5 1-2 Kar, petev dari Iesuz homeo badae batat hezari Godiz etañik pim añarab hañ horiv navotuzari haraveg. Povoz pi darim Amip Iesu Kristo ñomat tahavoz homet darimaz lop tinari ravat hezan dari pim masakavok tin het biñ ravat epat homeameg, Met dari tokat pim aliz tinavok sat pimaunañ honeo tin hekazari ev. 3 Pot dari homeameg-nenavoz homet biñ ravameg bon, oñ ev hamarah honoñai tairañ daritï ou ravamahavoz homet amun biñavonañ hez. Met dari hodad, honoñai poñ betezam ou ravamah bon, oñ poñiz ñaravatak dari rouvat het rez kek tat tin tovai sookaz poñ ou ravamahaek, dari rekot am biñavonañ hek. 4 Met orah rezah honoñai poñ daritï ou ravohopanen, dari rez kek tat tovai sookaz povon God etet biñ ravat hepan. Tapanen pinañ honeo hekaz hat dari kez tat het homevai sohok. 5 Met pot darim homevai sookaz pov betezao ravapanen, maot lop horirizaronañ ravat hekaz bonov ok, oñ God pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh hezavoz, pi darimaz ahoam zait tat homeme hez-hodad nen pov darih an pap manovai samah, povoz tokat pinañ honeo sat dari tin hekaz homeameg-pov betezao naravotü.

6 Met darimauhö tin ravat hekaz pap tat hegin God epat tapanez ñanao harezahan hehaek Kristo meehan erat dari horï ahoñ toogiriz hañiv bat ñomah. 7 Met dari ham añaraboz nap pim mod parup tin tohopanez nap modari ur ñomapanez hapanen popuz homet, “Evo, pi ur ñomotunei, oñ nehoh ur noñomei,” pot mod porin mañapane? Met parup tin tohopanez mod pop urapan hezavoz pi homet okat mañapan batah, povoz ne unun. 8 Met ev menoh-epovok nap pim mod parup tin tohopanezapuz homet hah-povoz zut God pi nat, oñ dari ham añarab horï nenañ tovai emoogin Kristo meehan erat dari ñomat horï ravakaz hahan hehaek darimaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñomah. Tahapuh Godihö darimaz zakep ahov tat hez-kap pot pi ba ou batahan dari hodad raveg. 9 Met Kristo darimaz homet ñomahaek dari pimeri ba avatahan horï tamegiñiz hañiv navotuzari pot ravat hez, povoz rotap God darimaz mogao tat hañ horiv naetotü, oñ Kristo tokat dari avat tinaek eñepanen hek. 10 Met batam dari Godinañ ñetï nae nap hakaz pap tat main ravat hegin pim rop meehan erat ñomahan dari petev pinañ ñetir ñe hat lop honeri ravat hez, povoz Iesu Kristo maot biririï ravat bal hat hezapuz homet epat hameg, “Met rotap pi maot dari pimeri ravat hezari avapanen tin hek.” 11 Met pot darim Amip Iesu Kristo eñizahan Godinañ lop honeri ravat hez, povoz dari pimaz ahoam biñ ravat hek.

Kristo tin hekaz nonor ba ou batah

12 Met batam ham eparah horï nao bon hehan aban garos ou ravat hehap, pim abatao Adam, pi Godiz ah ñeo mañahan hehaek, elat horï tahan ñomavoz nonor ou ravah. Tahan horï povor kao dari añaraboh map an pap manahan dari pim iz mim mapori horï tovai emameg, povoz God, “Ari ñomohopek,” pot darimaz hahan hez. 13 Met God pim ñetï kateñir ah ñeñ Mosesin namañ heh-porah añarab horï tovai emohot paru ñetï poñiz hodad nat kut heh, povoz parum horï tooh-poñiz God epat hah, “Met parum horï tamah-okoñ nem tepatak namen hem,” pot hah. 14 Met Adam heharah añarab kapot tat ñomooh, met paru ñomoohaekanañ mapori horï tovai ñomovai emoohan Moses berevahan am ñomooh. Met ñomooh-pori God Adam ñetï hon nar mañahan elahavoz zut paru nat, oñ am horï mod mapoñ tohot het ñomooh.

Met Adam pop pi hamarah kap magei nat ba ou batahan dari añarab maporitï pov ou ravat hez. Met povoz zut tokat aban erah-mod tin pop amun kap magei mod nat ba ou batahan, dari añarab maporitï ou ravamah. 15 Met Adamiz kap magei ba ou batahan heh-pot aban mod tin popuz kap magei ba ou batahan hez-potahö map ritou metat hez. Met rotap Adam aban honepuhö horï tahan dari maporitï ñomookaz nonor ou ravah, oñ God masak ahov anat aban modap Iesu Kristo pop meehan erat ñomahan Godiz masak ahö anahan hamoh-epov añarab maporizarotï ou ravovai samah. 16 Met Adam pop horï pov tahan dari mapori horï tamegivoz zut nao God nat, oñ masak map ahov anahan hez. Met aban popuz horï honeo tahaekaz God pot hah, “Met ni horï teñip okeg, ñomekë.” Pot hahan pi hetahoh ñomah. Oñ dari añarab pot tahaekanañ horï ahoñ tovai emoogin God masakao anat Iesu Kristo meehan erat pim ñomahavoz homet epat hah, “Ari nemeri hañ horiv navotuzari ok.” Pot darimaz hahan hez. 17 Met rotap aban honepuhö horï pov tahaek dari añarabotï ñomavoz nonor map an pap manat hezan non poorotï dari tovai emameg, oñ aban modap Iesu Kristo gog ahö tin nao tat eñizah, povoz God, darihö gog tin nao metegivoz homet masakavor tinao anah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bon, oñ pim rop ñomat eñizahavoz homet amauam anahapuh abat ahoñinañari ravat tin poh het hekaz pov anahan hez.
18-19 Met arin añamoh-epovoz kap modat ev, Met aban hon popuhö
Godiz ñeo mañahat elat horï tah añoh-epov tahan, añarab tokat
berevohopanezari horï tovai sohopanezat ou ravah. Oñ aban modap
Godiz mañahat baval hat tin tah, pot añoh-nen tin pov pi tahan Godiz
etañik dari pinañ tin het hekaz kap pot ou ravah.
20 Met batam Adam horï tahan añarab mapori horï tovai emoohan, God
Mosesin ñetï kateñir ah ñeñ mañahan mañovai emooh-poñihö parum
horï tooh-poñ izek hehaekanañ ba ou batahan parum horï tooh-poñ
ahö ravah, oñ Godiz masakavohö parum horï tooh-poñ ritou metat map
ahö ravat hez. 21 Met pim masakao map ahö ravah añoh-povoz kapot
epat hez. Batam zait horiñihö birepez zut edemahan het dari ñomookaz
non nenaoroh emoog, oñ petev Iesu Kristoz ñomahavoz homet God pim
masak ahovonañ baevilahapuh pim añarab tinari ba avatahan dari pohao
tin het hekaz nonoroh samegiri ravat hez.

Dari horivoz irih hegiek baval akah

6 1 Met añarab horï tovai emoohan Godiz masakao ahö ravah, pot
menoh-epovoz homet dari tair hak? "Met dari am horï tovai sookan
God darim horï poñ ol betepanezaek pim masakao am ahö ravovai
sohopanezap ok." Pot dari haka? 2 Evo, pot dari nakaotuzao ok. Povoz tair
homeameg? Met ñomamahari parum biririï het horï tooh-poñiz irih het
horï povor kao toohat maot nat hezavoz zut, dari amun horï toogiñiz irih
het maot horï poñ tovai sookazat bon. 3-4 Met ari epat hodad tepekez ne
zait toh, dari Iesu Kristoz abatavonañ ivov emeeh-porah Iesu ñomahapuh
zait horiñ bavon batahan pinañ honeo ravegiek horivoz irih heg-pov
bon hatah. Tahan darim Papap pim kez ahovonañ Kristo ñomahaekanañ
maot baval hah-povoz zut dari amun hezhez magei tinavonañ het tovai
sookaz hat horivoz irih hegiekanañ maot baval akah. Tahan dari petev
tin hakezaek horï poñ maot am tovai sohoka? Evo, dari poñ maot tovai
sookan tin naravotü.

Iesunañ dari biririï hekaz ñetiv

5 Met Iesu Kristo darim horï toogivoz hañ horiv bat ñomah, povoz
dari pinañ honeo ravat hezari horivoz irih maot naketü, oñ Iesu
ñomahaekanañ maot baval hahavoz zut dari amun horï toog-poñ betet
lop mageirizaronañ het tin tovai sohok. 6-7 Met dari hodad, ñomamahari
parum biririï het horï tooh-poñ maot nat hezavoz zut Kristo zirah urahan
ñomah-povohö darim lop batamorizaronañ het tovai emoogiñiz kezao
bavon havatah, povoz dari ñomamah-pori maot horï nao natavoz zut zait
horï poñ baval hat maot tovai nasohotuzari raveg. 8 Met Kristo ñomah-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pop darim zait horiñinañ heg-pov bavon havatah, povoz epat hameg,
"Met dari ev hamarah pinañ honeo tin hek." 9 Met dari hodad, Kristo
ñomahan maot baval hahaek pi ñomao ritou hametah, povoz rekot pi
maot tokat nañomotü. 10 Met pi añaraboz horiñiz hañiv bat honerah
ñomahaek pi maot horï poñiz nañomotü, met petev pi maot biririï ravat
hezaek Godinañ tin honeo hez. 11 Povoz zut ari epat haovai sohozei, "Met
darim zait horiñiz hañiv Kristo bat ñomat zait poñinañ heg-pov bavon
havatah, povoz maot dari horï poñ rekot natotü, oñ pinañ honeo tin het
God darimaz biñ ravohopanez homet pim ñetï tinañihar hat tovai sohok."
Pot ari hahozei.

12 Met ari Kristo popunañ honeo raveg, povoz arim zait horiñ baval
hat tovai emoog-poñ betepeken zait horï poñihö maot arim ham heriñ
hodadeo namanotü. 13 Met ganö arim eñañinañ ma marañinañ ma abö
mod nainañ horï nao tepek hezavoz, arim heriñ map Godihö tin korav
ravat hepanez homet pihar manat hezei. Met ari horivoz irih hegiekanañ
pi maot ari haavah, povoz arim heriñ pi manepeken piuhö korav
ravat hepanen zait tin nenañ arim loporizaroh ahö ravohopanen arim
heriñinañ tin het tovai sohopek. 14 Met nari Godiz etañik tin ravapanez
hat Mosesiz ñetï kateñir ah neñiz irih het baval hat tovai samah, oñ ñetï
poñihö paru tin ravapanez rekot nameñizotü, met ari ñetï poñiz irih
nakez, oñ petev Kristoz homeo badae batat Godiz masakavoz irih het
tovai samegiek, rotap pim masak pov ari tin ravepekez etamah. Povoz
arim zait horï hamoh-poñiz irih het tovai soogit maot tovai nasohotü.

Dari zait tinañiz irih het tovai sohok

15 Met dari Godiz masakavoz irih het tovai sameg-pot arin añohovoz
tair homeameg? Met dari ñetï kateñir ah neñiz irih nakez, oñ Godiz
masakavoz irih het tovai samegiek, hañ horiv naetotuz hahan hez, pot
hat am horï tovai sohoka? Evo, rekot dari horiñ maot natotü. 16 Met
ari epat haoman hodad tepekez ne zait toh, Nap monï gogot tapanez
hat sapanepuh aban ahö napun epat mañapan, "Ne nim gogot tohom."
Pot mañapanen aban ahö pop pi bapanen pim irih het pim zaitivok
homet mañohopanez potam tohopan. Met povoz zut arim zait horiñiz
irih hepek, povoz zait horï poñiz hodadeo añohopanez potam tovai
sohopekepuh tokat ñomat horï ravepek, oñ Godiz añamah-ñetï poñiz
irih het hatevetet tin baval hat potam tovai sohopekepuh Godiz etañik
pim añarab tinari ravat hepek. 17 Met batam arim zait horiñiz irih het
zait horï poñiz añooh-potam tovai emoog. Oñ petev Godiz ñetï rotapuv
nari arin añoohan hateveteogiek zaitivonañ baval hat tin tovai emameg.
Pot arim tamegivoz ñetiv ne hatevetet Godiz biñ ravat hez. 18 Met rotap
zait horiñihö birepez zut edemahan hegiek petev God ba evilahan ari
zait tinañiz irih het tovai sameg. 19 Met ganö ari epov hatevetet hodad

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nat hepek hezavoz ev aban ahopur pim irih het gogot tamah-poputï zu tat dari añaraboz tamegit ba ou batat arin añamoh. Met batam ari Kristoz hodad narav hegirah tin tohopekez pap tat arim ham heriñik home horiñiz berevooh-potam tovai emoogin arim horiñ map an pap manoohavoz zut petev ari zait tin nenañiz irih het tin poñihar tovai sohozei. Tohopeken arim tin tohopekez poñ aritï map an pap manohopan.

20 Met ari zait horiñiz irih heg-porah ari tin nañ tohopekez hodad nat, oñ am heg, 21 met horï povor kao tovai emoog-poñiz homet ari petev tu ravat hez. Met horï poñ toogin hañ tin nao ou ravooha? Evo, tin nao ou narav, oñ am tovai sohopekepuh ñomat horï ravepekez nen pov ou ravooh. 22 Met batam horï toog-potü betet petev Godiz añamahat ari tamegiek hañ tin tairao ou ravat hez-pov ev bar añomaz toh. Met arim zait tinañ ahö ravamahaek pim nonoroh tinam sohopekepuh pinañ honeo pohao tin het hepekez hañ tin epov ok aritï ou ravamah. 23 Met rotap añarab horï tamahari hañ horiv bovai sohopanezaek ñomat horï ravapan, oñ darim Amip Iesu Kristo ñomahan pinañ honeo ravegivoz homet, God darihö nao nametaek pohao tin het hekaz pov amauam anahan hez.

Pol añ naputï zu tat mañah

7 1 Nem bosir sau ravat hezari, met ari ñetï kateñir ah ñeñiz hamegit hodad hakez, povoz nem añomaz toh-epov ari amun hodad ravepek. Met añarab biririï hez-porah paru ñetï katë poñ hodad hez, oñ ñomamahan parutï ñetï katë poñ bon tamah. 2-3 Met povoz zut paru añaholor abuhol nae nap kaev ravat navetetuz ah ñeo God pot hahan hezaek añ nap pim abup biririï hepanen pinañ honeo tin hepan, povoz pi ah ñe pov baval hahopan. Oñ abup biririï hepanenam añ pop pim abup betet sat abü modap bapan, povoz modari piin etet pimaz epat hapan, “Añ okop ah ñeo elat abü modap bahaek pi horï tahap ok.” Pot pimaz paru hapan. Oñ abup ñomapanen parup honeo hepanez ah ñe hahan hez-pov piitï bon tapanezaek rekot pi abü modap bapanen modari pimaz ñetï pot nao nakaotü.

4 Met eñarohol, añ pop abup ñomapanen ah ñeo piitï bon tapan, pot añoh-epovoz zut ari hez. Met ari Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñiz hahan hezat baval hat tovai emoogiek Kristo ñomahan aritï ñetï poñ bon haravah. Met abup ñomapanen añ pop rekot abü modap bapan, pot hahovoz zut Kristo ñomahaekanañ maot baval hah-popunañ ari honeo ravegiek, Godiz nonoroh sohot pim gogot tin tohopekezari raveg. 5 Met batam darim ham heriñiz hodadevoz berevooh-potam tovai soogirah Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ hatevetet map baval hakaz pap tat heg. Tegin zait horiñ darim loporizaroh ahö ravahan horï poñihar tovai emoogipuh ñomat horï ravakaz nonoroh emoog. 6 Met ñetï poñihö dari batam birepez zut edemahan hegin petev Kristo ñomat bi porep baevilahan ñetï poñiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homeogiek daritï poñ bon hatah, oñ Godiz Pul Tinap eñizamahan non magei tinaoroh sameg.

Añarab zait horiñinañ am hez

7Met nem ev arin añamoh-epov dari Mosesiz ñetï kateñir ah ñe menahan hez-epeñiz homet, “Ñetï horiñ ok,” pot haka? Evo, ñetï horï bonoñ ok. Met pi ñetï poñ namenatin, nem zait horivonañ tovai emoohpoñiz ne hodad nat hehö narab. Met Mosesiz hahan hez-ah ñe hon epovotï zu tat epat añom, “Ari modarizatun etet zait totunei,” pot hahaek menahan hezao ne rekö hat hateveteohö, oñ pi ah ñe epov namenatin ne horï pim hah-epovoz hodad nat am hehö narab. 8Oñ ne modarizatun etet zait natotuz ah ñe hah-pov hatevetehon nem loporih zait heh-pov ahö ravahan orah rezah modarizatun etet nem zait pov ahö ravooh. Oñ piuhö ah ñe pov nakatin, ne parum potun etet zait tat, Ne horiv ev toh, pot hodad nat, am hehö narab. 9Met batam ne goerah Mosesiz ñetï modarizatun etet zait totun hah-pov hat navet hehö-porah, Ne tinap ev, pot nemam homevai sooh, oñ ne ah ñe epov hatevetehopuh modarizatun etet zait tooh-povoz homet, 10Evo, horï ravomazap ev, pot ne homeohö. Met God non tinaoroh sohomaz hat ah ñe epov Mosesin mañahao ev, oñ ne baval hat tovai sohomaz pap tohoek ñomomaz nonoroh emooh. 11Met zait horï nem loporih heh-poñihö ah ñe hateveteohö-poñ elomaz hodadeo nanoohan ne taput tovai emoohon ñomat pohao horï ravomaz pov ou ravooh. 12Met Mosesin ñetï kateñir ah ñe mañah-poñ Godihö mañahan menahan hezañ ok, povoz ñetï poñ rotap tinaharam het non tinaorö añairamah-pot dari map hahodad.

13Met ñetï tin poñihö ne ñomat pohao horï ravomaz non poorö ba ou bataha? Evo, pot bon, oñ nem loporih zait horï heh-poñihö ñetï tin poñ baval hat tovai sohomaz nonor nemerizahan nem ñomomaz pov ou ravah. Tahan ñetï tin poñiz homet epat hahö, “Rotap ne horï tovai emamohop ev.”

Zait horiñir home tinañiz ñetiv

14Met dari hodad, Godihö ñetï kateñir ah ñeñ hahan hez-poñ ñetï tinañ ok, pot dari hameg. Oñ ne ham abanap nem zait horiñiz berevamahpotam tamohop ev. 15Met ne tin tovai sohomaz zaitiv hez, oñ porah karah ne tin pot nat, oñ horï tairañiz kaev ravat hez-poñ am tamohoek kap añoh-epat tamohovoz ne tin hodad nat. 16Met ne horï tovai sohomaz kaev ravat hez-poñ am tamoh, povoz epat homeamoh, Met rotap God Mosesin mañooh-poñ ñetï tinañ ok, pot hamoh. 17Met nemauhö kaev ravat hez-horï poñ tomaz zaitivonañ nat, oñ nem loporih zait horï tomaz neeh berevamahan homeamoh-poñ am hatamoh. 18Met ne hodad, nem loporih zait horiñ hezaek ham herisinañ tohomaz hodad tin nao nakez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met tairaiz epat hamoh hometunei, oñ tin tovai sohomaz zait tat tin pov tomaz homeamoh-poek ne rekot tomazat bon. 19 Met ne haañoh-tapuv maot añomaz ev toh. Ne tin tovai sohomaz zait tat hez-poñ nat, oñ horï tairañiz kaev ravat hez-tapuñ ne am tovai samoh. 20 Oñ horï nem zait nat kaev ravat hez-poñ tohot hamoh-epeñ ne tomaz zait nat, oñ nem loporih zait horï hez-poñihö nem heris bahorï navatamah.

21 Met rotap hamoh-epat ne tamoh. Oñ tin tovai sohomaz homeamohon zait horiñihö tin tohomaz pov ritou netamahan horivoz nonoroh ne am samoh. 22 Met nem loporih Godiz ñetiñiz ne ahoam zait tat homehot hez, 23 oñ nem herisik home mod nao amun hez-povohö tin tohomaz homeamoh-pov ritou metapanez hat beri nakamahan nem zait horiñ tamohoek ahö ravat birepez zut nedemamahan hez. 24-25 Povoz nemauhö nem homevokam Godiz ñetiñ hatevetet tin tovai sohomaz zait ahov hezan tovai samoh, oñ nem herisik zait horiñ ahö ravamahaek horï poñ am tovai samoh. Ui mai zakep, met nem hemazao map horï ravat hezan neeh biñao bon tamahan ñomomazat ravohog, tairapuhö neñizat non magei modaoroh neñepan? Met rotap darim Amip Iesu Kristo dari avat non magei tinaoroh haeñehap ok, oñ met ne pi tapupuz homet Godin ñetï biñao mañamoh.

Pul Tinapunañ het tookaz ñetiv

8 1-2 Met batam darim horï toogiñiz kezavohö birepez zut edemahan het ñomat horï ravakaz nonoroh emoog, oñ petev Iesu Kristo hañomat horï poñikanañ baevilahan Godiz Pul Tinap darimaz korav hezan dari Iesu Kristonañ honeo magei tinari ravat hez. Povoz dari hañ horiv bakaz hahan hez-pov piuhö ba havetet bazei hamanahaek, dari horivoz hañiv navotuzari raveg. 3 Met God ñetï kateñir ah ñeñ hahan menahan hez, oñ dari sikori, povoz baval hat tin tovai sookaz pap tat hegiek, ñetï poñ rekot eñizat darim horï tamegiñ bavon navat heh. Tahan God pim rop meehan erat dari ham añarab horï tamegiriz heriñiz zut pi ravat, darim horï tamegiñiz kakam ahov bat ñomat ba ol haveteh. 4 Met Iesu pot darim zait horiñ ba havetehaek pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanezat dari tovai sohok, povoz pim ñetï kateñir ah ñeñ elohopanez pori hañiv tokat metapanez hahan hez-pov daritï ou naravotü.

5-6 Met paru tairari orah rezah parum ham heriñiz hodadevoz berevamahat am tovai sohopanez homeamah-pori hodad horï pov parum loporizaroh ahö ravamahaek, paru ñomat horivoz hañiv bapanez nonoroh samah. Oñ paru tairari Godiz homet hez-nen pori Pul Tinapuhö paru hodad tinao manamahat tin tovai samahaek, lop tinarizaronañ het tin pohao het hepanez nonoroh samah. 7-8 Met parum ham heriñiz hodadevoz berevamahat tovai samah-poriz God zait tat biñ ravat hez bon, oñ paru pori pihanañ main ravat pat hez. Tamahapuh pori parum

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ham heriñiz hodadevoz berevamahat tamahaek, pim hahan hezat baval hapanez bapap tat hez.

9 Met arim loporizaroh Godiz Pul Tinap hakez, pot ari homepek, povoz arim ham heriñiz hodadevoz berevamah-pot natotü, oñ Pul Tinapuhö tin tohopekez hodad tairañ anamah-nen poñihar tovai sohopek. Oñ mod tairari parum loporizaroh Kristoz Pul Tinap nakez-pori Kristoz bonori ok. 10 Met ari ev hamarah horï povor kao an pap manat hezaek hez, povoz arim ham heriñ ñomapan, oñ Kristo arim loporizaroh hezaek ari Godiz etañik pimeri ravat hez, povoz arim pulihol nañomotuz pot haravat tin hez. 11 Met rotap arim ham heriñ ñomapan, oñ God Iesu ñomahaekanañ maot baval hah-popuz Pul Tinap arim loporizaroh haemat hezaek piuhö tokat arim ham heriñ maot baviriri abatat baval akapanen pinañ honeo tin hepek.

Dari Godiz ñarohol ba avatah

12 Met God pim Pul Tinap dari anahan hez, povoz nem bosir sau, darim ham heriñiz hodadevok horï tameg-poñihö dari naeñizotug, poñ dari tovai nasohotü. 13 Met ari hodad horï povonañ tovai sohopekezaek ñomat horï ravepekez non nenaoroh sohopek, oñ Pul Tinap eñizohopanen arim ham heriñiz hodad horï poñikanañ bazei manohopekezaek biriri pohao tin het hepekez nonoroh sohopek. 14 Met paru tairari Pul Tinap hodadeo manamahat tovai samah-pori Godiz ñarohol ravat hezari ok. 15 Met God pim Pul Tinap anahan hez-povohö darim horï mamog toogivoz homet ñaihet tat, “Mai tair etapan batah,” pot hakaz nao naetotü, oñ piuhö Godiz ñarohol dari pot ba haavatahan hez. Met pi pot haetahan hezaek, Pul Tinap hodadeo dari anamahan Godiz homet epat hameg, “Apai, Apai.” Pot piin mañameg. 16 Met Godiz Pul Tinap darim loporizaroh hezaek, Rotap ari Godiz ñarohol ev, pot darin hodadeo anamah. 17 Met dari pim ñarohol raveg, povoz papaholozatü ñarohol bamahavoz zut dari Kristonañ honeo anohopanez God hahan hez-potü dari map bak. Met Kristo hamarah het Godiz gogot toohan honoñai povor kao piitï ou ravoohavoz zut, dari amun ev hamarah het tovai sookan honoñai povor kao daritï ou ravohopanen kaev naravotü, oñ am rez kek tat het tinam tovai sohok, povoz tokat Kristonañ honeo dari aliz tinavok hekan pim anohopanez au hahan hez-potü map dari anohopan.

Abarah pim aliz tinavok hek

18 Met ne epat arin añom, Godiz alizavok hekaz hamoh-pov map ahö haravat hezaek bon natotuzao ok, povoz orah rezah homeamoh, oñ petev dari ev hamarah hezan honoñai poñir kañ daritï ou ravamah-poñ bon tapanezañ ok, povoz ne poñiz epat homeamoh, Betezañ ok. 19 Met rotap God nonair nai matut tahan hez-potuhö dari pim ñarohol ravat hezari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pimauhö aliz tinavok eñepanen tin hekaz hat zait tat het ñai bizat etet hez. 20 Met batam ev hamarah horiv ou ravah-porah God pim matut tahan heh-mapotuz homet pimauz hodadevok epat hah, “Met mapotü pohao tinaharam hepanez hat matut tohoek petev horiv ou ravah, povoz ñu ravat ñomovai sohopan.” Pot pim au hahat ok tovai samah. 21 Oñ tokat God maot hapanen, dari pim ñarohol ev hamarah honoñai povor kao tameg-pov bon tapanezavoz zut nonair naitü ñu ravat ñomovai samah-pov amun bon tapanen, potü pohao tinam hepanez homet gaa tat hez.

22 Oñ dari hodad, añahol parum ñarohol batapanez kakamao hatevetet, “Ae, zuam batom nak ee,” pot hamahavoz zut nonair nai zir bir hamarah hez-potü God maot hapanen horï ravovai samah-pov bon tapanen pohao tin ravapanezavoz hat batamohanañ kakamao hatevetehot, “Mai tin ravak nak ee,” pot hahot hez. 23 Met nonair nai nen potü pot hamah bon, oñ dari tairari God tin hekaz mapotü anapanez hat pim Pul Tinap garos anahan darim loporizaroh hez-eperi amun tin hekaz hat epat homeameg, Mai, pimauhö tairarah dari pim ñarohol avat herï magei tinañ anapanen, dari sat pinañ honeo tin hek batah? Pot homet ñai bizat etet hez. 24 Met dari Iesuz homeo badae bategin horï hegiek maot pimeri ba avatahan hezaek epat homeameg, Met rotap tokat pi dari avat herï magei tinañ anapanen hek. Pot dari homet etet hez. Met dari herï magei tin poñ haanahatin, dari herï poñin et hareet heg narab, 25 oñ petev dari herï poñ naan hez, povoz tokat God anapaneg, dari tinam ñai bizat het etet hek.

26 Met dari kezao bonori ev, povoz porah karah Papapun mañ mañookaz homet, Tair tat piin tin mañom batah? Pot homeamegin Pul Tinap darimaz zakep tat darim rekot namañotuz pov Godin mañ mañamah. 27 Met Pul Tin Pop Godin eñizapanez amauam mañamah bon, oñ Godiz homeamahat tin hodad het mañamah, povoz God darim loporizaroh homet hezat et hareet hez-pop pim Pul Tinapuhö mañamahavon pi tin hateveteamah.

28 Met dari pim añarab ravat hekaz hat pim hodadevok ba ou avatahan dari pimaz zait tat loporizaro manameg, povoz ev hamarah honoñaiñ ma tinañ daritï ou ravamah-map poñ dari tin hekaz Godihö revah avat eñizamah. 29 Met batam God pim añarab hamarah tin het tohopanezari ba ou havatahan hez-poriz pi epat hah, “Met paru nem ropuz tin tamahavoz zut tin tovai sohopan.” Pot pi hahan hezaek pim rop darim nanë garosikap ravat hezan dari pim bosir sau ravat hez. 30 Met batam dari pim añarab ravat hekaz hat au hahan hegiri pi bamain avatahapuh pim etañik dari pimeri hañ horiv navotuzari ravat hekaz ba avatat pim kezavor abat ahov anahan hez, povoz daritï honoñai tairañ ma tin tairañ ou ravamah-poñ revah avat eñizohopanezañ ok.

God zakep etamahao bon natotü

31 Met God dari añaraboz homet zakep etamah-ñetï poñir kañ ahoam ne haañohoek maot homet epat arin añom. Met pi darimaz zakep

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tamahaek modari horiv etohopanen dari epat haok, “Parum sa etohop,” pot dari hahot hek. 32 Met God epat pi nak, “Nem rop meeman sat ñomapan hezag, am bagaa batom.” Pot pi nak, oñ pi darimaz zakep tat masakao etahapuh pim rop am meehan erat ñomah, povoz pim ropunañ honeo nonair nai eñizohopanez tinatü naanotu? Evo, rekot pi dari tinatü am anohopan.

33-34 Met God pimauhö dari ba ou avatahan pim añarab ravat hezan darim horï tamegiñiz hañiv navotuz pi hahan hezaek, tairapuhö darimaz epat Godin mañapan, “Met paru horiri okeg, parum tamahañiz hañ horiv man.” Napuhö pot mañapane? Evo, rekot pot piin namañotü. Oñ Iesu Kristo darim hañ horiv bat ñomahan maot baviriri batahan bal hah-nen popuhö Godiz nakoe het darimaz homet, “Apai, met paru meñizookez ne zait toh,” pot pim Papapun mañamah, povoz rekot napuhö God dari hañ horiv etapanez namañotü.

35 Met Kristo darimaz zakep tat hezaek tairapuhö nonor merizapanen dari maot main ravat hek? Evo, rekot napuhö namerizotü, ma honoñai nao daritï ou ravapanen pihanañ dari main naravotü. Ma modari kakamao etohopanez poñ, ma gin ahov tat hekaz poñ, ma dari nonair naiz tekï tat hekaz poñ, ma modari nao etapanezao hapanen ñaihet takaz poñ, ma emenohopanezañ, met ev menoh-epotü daritï ou ravohopanepuh rekot Kristo darimaz zakep tat hez-pov bavon navatotü. 36 Met honoñai ev hahö-epeñiz homet aban nap Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

> God dei nimaz homeamegiek bol sipsipihol demat ur ñomamahavoz
> zut orah rezah modarihö deimaz, “Paru demat ur ñomak,” pot nae
> nap mañamah. *Buk Song 44:22*

Pot menahan hez. 37 Oñ honoñai poñir kañ daritï ou ravohopanez hamoh-poñihö dari bamain naavatotü, oñ Kristo darimaz zakepiv ahö tat loporï anamah-pop bakez avatohopanen horï poñiz ñaravatak het pinañ honeo tin tovai sohok. 38-39 Met God darimaz zakep ahov tat hezaek pi darim Amip Iesu Kristo meehan erat darimaz ñomah. Povoz maot ev añomaz toh-epovoz ne hodad hakez. Daritï ou ravohopanez añomaz toh-epeñihö God darimaz zakep tat loporï anamah-pov bavon navatotü. Met dari ev hamarah biririï hekaz porah, ma ñomakaz porah pim zakepiv bon tapanen main ravakazao daritï rekot ou naravotü. Ma enzolihol, ma Setenir pituhol, ma mod tairari kezavonañ ev hamarah hezari, ma abarah hezari, ma hamaraz irih hez-mod poñiz naiz kezavohö rekot pim zakepiv bavon navatotü. Ma petev ou haravat hezao, ma tokat ou ravapanez navohö rekot pim zakep pov bavon navatotü. Pot ne hodad hez, povoz ne arin ev añoh.

Pol Israel pimeriz zakep tah

9 1 Met ari Zuda ok hezarin epat añom, Ne Kristoz gog abanap ev, povoz rekot ne ñetï moreg nao nakaotü, oñ Godiz Pul Tinapuhö ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hodadeo nanamahan epat homeamoh, Met arin añomaz toh-ñetï epov moregao bon, oñ ñetï rotapuv ev. 2 Met ari Israel añarab nem modari Kristo erat hehan paru pimaz, “Betezap ok,” pot haohavoz tokat hañ horiv bapanez homet, ne parumaz zakep ahov tamohopuh, homeme hez-pov bon nat. 3 Met paru Israel nemeri meñizomaz neeh zait ahov hez, povoz paru horiek betepanen sapanez au hahan hez-horï pov paru bazei manapanez rekot ne parum urutak Kristo ne horiek nevetepanen somaz hapanen, ne evo nakaotü. Oñ nemauhö pot tat paru nemeri meñizomaz non naorö bon. 4 Met God Israel añaraboh metooh-ñetiv ev. Met batam pi epat darim iz mimiholon mañah, “Ari nem añarab ravat hepek.” Pot mañahaekanañ pim ñetï kateñir ah ñeñ mañahapuh orah rezah parumaz pi tin korav ravat hepanez parun mañooh. Tat paru piin mañ mañovai sohopanez gogot au mañooh. Toohapuh pi parunañ honeo hehaek paru pim kezavor alizavon eteoh. Pot toohan tokat Kristo pop parum ñaravatakanañ ou ravapanez au mañahan heh, oñ pi erat ou ravat hehan paru Israel añarab maporizaro pimaz barotap navat. 5 Met batam Abraamir Aisakir Zekop heh-tin poriz iz mimihol hezan, Kristo erat abanap ravat hehap amun poriz iz mimip parum ñaravatak erat berevah. Met pi pop nonair nai mapotuz korav ravat Godinañ honeo pohao het hezap ok, povoz popuz orah rezah biñ ravat hek. Rotap ev hamoh.

God Israel poriz metamahat ev

6 Met Israel añarab Kristo kos rez manahavoz homet God orah rezah parumaz korav ravat hepanez darim mimip Abraamin mañah-pov betezao ravah, pot haka? Evo, betezao narav. Met rotap Israel mapori pim pot mañahat barotap batamah bon, 7 oñ tairari pimaz barotap batat hez-nen pori Israel añarab tinari ok, met pi poriz korav hepanez okat hah. Met Abraam popuz iz mim maporiz homet piin namañ, 8 oñ epat mañah, “Met nem au hahon hez-porah maot emat haoman, nim añap Sera ro napuz ñekevonañ ravat batapanen pim abatao Aisak mañekë.” Met God Aisak popuz iz mimiholon etet, “Abraamizari ok,” pot hahopan. Met pi Abraamiz ro modariz iz mimiholoz nak, oñ Aisak nenapur pimeriz korav ravat hepanez homet Abraamin mañah. 9 Met ev menoh-epovoz kapot ev. Met Abraam popuz iz mim mapori Godiz ñarohol ravat hez bon, oñ tairari Abraamin pi parumaz korav hepanez mañah-ñetï pov barotap batat tovai samah-nen pori pim ñarohol ravat hez.

10 Met modao ev, Tokat ro Aisak pop batahan pi ahö ravat pim añap Rebeka bat parup hehapuh, 11-12 pim añap ro rop ropoñariviz ñekevonañ ravat hehan ro poñariv nonopuz ñekevok hehan God nonopun epat mañah, “Met nim ro garosikap Iso batekepuh tokat pim bosip Zekop bateken parup ahö ravapanepuh Zekopoz irih nanep het pim asit metohopan,” pot mañah. Povoz dari hodad, parup garos tinavor horivoz kapot tahanahoh

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epat mañah bon, oñ God pim zaitivok nonopuz ñekevok heharatiam parupim tokat tovai sohopanezat bar mañah. 13 Met Baiñetinavoz Tepatak epat amun menahan hez, “Met nem zaitivok Zekopoz homeamoh, oñ Isoz ne nahomet nakez.” Pot Godiz hahat menahan hez.

14 Met añ popun pi pot mañahan hehan parupim ahö ravat tahavoz homet, “God pi horï tahap ok,” pot dari haka? Evo pot dari nakaotü. 15 Oñ batam pi Mosesin epat mañah, “Met nem zaitivok añarab tairari masak metomaz homet hemaz pori masakao manat tin metohom.” 16 Met pi pot mañah, povoz dari hodad, añaraboz zaitivok God paru masakao manamah bon, oñ pimauz zaitivok masakao paru manamah. 17 Met Pero batam Izip zeisik aban ahop ravat hehapuz homei. Met God piin epat mañah, “Met tairaiz ne ni zei epesiz ahop ba navatoh, pot hometun, oñ nir nim añarab honoñai nañ etoman nem kezao ou ravapanen nem abatao zeisikaroh map ahö ravapanez homet ne ni ahop ba navatoh.” 18 Pot piin mañahavoz homet dari hodad haravat hez, Met God pim zaitivokam nari masakao manamah, ma Peroz metahavoz zut mod nari parum gagañ heleñiz zut bavatamah.

Mogao tamahavor zakepivoz ñetiv

19 Met ari ev menoh-epov hatevetet epat homepek batah, Met Godiz zaitivok hamahat dari añarabohö tovai samegiek, rekot pim zaitiv ritou metat bavon navatotü. Povoz tairaiz darim ev horï tamegiñiz pi tokat hañiv etapanez hahan hez? 20 Met ari pot homepek hezavoz ne epat arin añom, Met ari ham añarab nenari, povoz tair tat God matut etahapuz ñetï ev menoh-epov ari hapek? Met aban nap ham hapis matut tapanen hap posihö, “Erom, ni tairaiz epat ne matut neteñ?” pot piin namañotü. Met povoz zut ari amun Godin rekot pot namañotü. 21 Oñ tairap ham hapiñ matut tamah-pop pimauz zaitivok ham nao bat hap nas red tinao metat gipizot bareñat nohopanezas matut tapan, met hap modas redeo bonos kulup nenañ meet basat baozour betehopanezas matut tapan.

22 Met aban nap hapiñ matut tamah-pot añohovoz zut God dari añarab matut etamah. Tamahan nari horï tovai samahan pi parumaz mogao ahoam tat hezaek, pim kez ahov ou ravapan hat pori hañ horiv tokat metapanez hahan hez. Met pi pot paru zuam nametotü, oñ pi ñai bizat am het etet hez. 23 Met dari añarab modari matut etat masak ahov anovai pimauz zaitivok dari pim aliz tinavok hekaz nonor añairamahan sameg. Tat pimaz epat hameg, “Met rotap pi tin hekaz nen potuhar dari anohopan.” 24 Met dari Zuda nenari masakao anohopanez ba ou avatamah bon, oñ dari Zuda narir paru Zuda bon añarab pat nari amun ba ou avatamahan hez. 25 Met God añarab pat pori ba ou batohopanez homet hahan batam propet aban nap Osea popun mañahan piuhö epat menahan hez,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met añarab batam nemeri ravat nakez-porin, “Ari nem añarab ok,”
pot mañom. Met batam ne parumaz zait nat hehorin ne epat
mañom, “Ne arimaz zait tat hez.” *Hosea 2:23*
26 Met batam zei nasik añarab narin, “Ari nem añarab bon,” pot
mañooh-porin maot epat mañohom, “Met ne God gog kezao
tamohopuz ñarohol ari raveg.” *Hosea 1:10*
27 Met batam propet aban Aisaia pop amun epat hahan hez,
Met Israel añarab hel gaorevoz zut map belezai ravat hez, oñ God
honep honep pimop bavatat tinaek meñepanen hepan.
28 Met tairaiz honep honep pot metapan hometunei, oñ tokat modari
zuam hañ horiv metapan. *Aisaia 10:22-23*
29 Met Aisaia tapupuz hahan hez-modao ev,
Met God nonair nai mapotuz maup masakao naanatin, Sodom zeitar
Gomora zeitak hehari bahorï batahan ñomahavoz zut dari Zuda
mapori amun bahorï etahan ñomeg narab. *Aisaia 1:9*

Israel pori Kristoz barotap navat heh

30 Povoz epat arin añom, Paru Zudahol bon oñ añarab patari Godinañ
honeo ravapanez hodad nat hehan Kristoz ñetiv mañahan paru hatevetet
pimaz homeo badae batat hezaek petev Godiz etañik pim añarab tinari
ravat hakez, 31 oñ Israel añarab orah rezah Godiz etañik pim añarab
tinari ravapanez nonoroz mel tat Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval
hahot het, non tin poorö bazei manamah. 32 Met tairaiz paru non poorö
zei manamah hometunei, oñ paru pori pim añarab tinari ravapanez
homet, ñetï mamog poñ baval hat tovai sohot Kristo erat ñomat non
mageior añairah-popuz homeo badae navat het, hel ahovok eñap urat
ñodamahavoz zut tamah. 33 Met Iesu hel povoz zut hezapuz ñetiv batam
God hahan Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,
Ari hatevetei, met ne Zerusalem zeitak Saion dañevok hel ahov
bizoman hepanen, tairari hel povon et narë sohot hel povok
eñahol urapanez pori ñodapan, oñ tairari pimaz homeo badae
batapanez pori parum homet hepanez pov betezao naravotü.
Aisaia 8:14

Israel añaraboz tin hodad natao ev

10 1 Nem bosir sau ravat hezari, met Israel añarab nemeri pohao
tin het hepanez nonoroh sohopanez ne zakep ahov tat het orah
rezah Godin mañ mañamoh, oñ paru non pooroh nas. 2 Met nem poriz
tamahan eteamoh-ñetiv ev. Met Godiz gogot tovai sohopanen pi parumaz
biñ ravapanez zait ahovonañ het tamah, oñ pim hahan hezavoz kapotaz
paru tin hodad nat. 3 Tat God añaraboz biñ ravat, “Ari nem ropuz
homeamegiek añarab tinari ok,” pot mañapanez non pooroz paru hodad

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nat het, parumauz zaitivok homeamahat tohot Mosesiz ñetï kateñir ah ñe nenañiz non pooroham tovai samahaek Godin, “Deim ahop, ni dei eñizat batin avat,” pot piin namañ. 4 Met Kristo ñomat Mosesiz ñetï poñ baval hat sohot tin ravakaz homeg-pov bavon havatah, povoz tairari pimaz homeo badae batat hepanez poriz God biñ ravat, “Ari nem añarab tinari raveg,” pot parun mañapan.

5 Met añarab Godiz etañik tinari ravapanez hat Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tovai samahavoz Moses epat menahan hez, Met tairap orah rezah ñetï kateñir ah ñe menohon hez-epeñ map baval hat tin tovai sohot nao nael hepanez pop pohao tin het hepanez nonoroh tinam sohopan. Pot pi menahan hez. 6 Oñ dari Kristoz homeo badae batat het Godiz etañik pim ñaro tinari ravat hezavoz homet dari epat nakaotü, Met nap abarah sat Kristo daritï erapanez hat bavizat ev erapan. 7 Ma nap hamaraz irih pi ñomat sat hezaekanañ bavizat ev emapan, pot dari nakaotü. 8 Oñ menahan hez-epat arin añom, “Met Godiz hah-ñetï pov hotoh hez bon, oñ darim loporizaroh hakezan darim gizañik hakaovai sameg.” Met Kristoz homeo badae batat hepanez ñetï epov añarabon mañovai samoh. 9 Met ni tairap nim loporih Kristo ñomahan God baval hah-pov barotap batat nim gizasikanañ, “Iesu pop pi nem ahop ok,” pot modarin ourah mañookë, povoz pimop ba havatapanen ni pohao tin het hekez nonoroh sookë. 10 Met rotap darim loporizaroh pimaz homeo badae batat honep honep, “Iesu nem ahop ok,” pot modarin ourah mañamegin God darimaz, “Paru nemeri hañ horiv navotuzari ok,” pot hamah. 11 Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Met tairari pimaz homeo badae batat hepanez poriz pi kaev ravat paru navetetü. 12 Met menahan hez-epov Zudaholor añarab patariz ñetï honeo ev, met God pi maporiz ahop ravat hezan tairari, “Deim ahop ni dei eñizekez zait teg,” pot piin mañamaharin pi hatevetet tin hepanez mapoñ manamah. 13 Met ev añoh-epovoz epat menahan hez, Met tairari darim Amipuhö meñizapanez hat mañapanez pori Godihö pimeri bavatapanen tin hepan.

14 Oñ añarab nari Kristoz homeo badae navat hez-porihö tair tat pi paru meñizapanez mañapan? Ma añarab pim ñetiv hat navet hez-pori tair tat pimaz homeo badae batat hepan? Ma nap sat porin Kristoz ñetiv namañotü, oñ am hepan, povoz tair tat paru pim ñetiv hatevetepan? 15 Ma Godihö aban napun, “Ni sat parun nem ñetiv bar mañ,” pot namañ tahatin, tair tat aban pop sat parun mañah narab? Met povoz epat menahan hez, Paru añarab nari sat añarab modarin Godiz ñetiv mañohopanez pov tin ahov ok.

Israel nari Iesuz ñetivoz kaev ravah

16 Oñ ñetï tin pov mañamahan nari kos rez manamahavoz batam propet aban Aisaiahö epat hah, “Nem Amip, nim ñetiv parun

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañamohon paru hatevetet honep honep barotap batat hezan
mod mapori kaev ravamah." 17Met añarab Kristoz homeo badae
batat hez-povoz kapot epat hez, met pim ñetiv mañamahan nari
hateveteamahapuh, orah rezah Kristo nenapuz homet het tovai samah-
pori pimaz homeo badae batat hezari ok.
18Met paru Israel añarab Kristoz ñetiv barotap navat hezariz homet
nap epat neen at nanapan, "Met rotap paru ñetiv hateveteh, ma hat
navet?" Met ni pot at nañekezapun ne epat nañom, "Met rotap paru
hatevetehavoz homet Baiñetinavoz Tepatak pot menahan hez,

> Met paru ñetiv mañovai soohan zei maposikaroh ñetï pov map an
> pap manat hez." *Buk Song 19:4*

19Met ni nap maot epat neen at nañekë, "Met Israel pori ñetivon hatevetet
hodad ravah, ma hodad narav?" Pot haken ne niin epat nañom, Met
paru hatevetet kos rez manahavoz homet Godihö Mosesin epat mañahat
menahan hez,

> Met ari Israel añarabohö añarab patariz homet, "Betezari ok," pot
> hameg, oñ ari ne kos rez nanamegiek paru nemaz hodad nat hez-
> pori tin metohoman, ari etet arim loporizaroh kaev ravat parumaz
> mogao tat hepek. *Lo 32:21*

20Met Aisaia pop añarab pat poriz homet Israel pimeriz ñaihet nat, oñ
Godihö epat mañahat menahan hez,

> Met paru añarab batam nemaz hodad nat hehari petev nemaz hodad
> ravah, ma paru pori nemaz, "Pi taek hez," pot nak hehan parum
> ñaravatak ou ravohon nemaz hodad tah. *Aisaia 65:1*

21Met Israel añarab poriz homet God epat hah, "Ne orah rezah paru tin
metomaz hat, 'Ev nem nakoe emei,' pot mañamoh, oñ paru nem ñevon
hat navet het ne kos rez nanat kez ravat am hez," pot pi hah.

God Israel poriz zakep tat hez

11 1Met Israel añarabohö God kos rez manahavoz homet pi paru
amun kos rez manat heza? Evo, pi kos rez naman. Met ne amun
Israel abanap, Abraam popuz iz mimip ev, met pim ro horovep Benzamen
popuz kapotakanañap ne hezan God ne kos rez nanan hez. 2Met God
Israel añarab pimeri bavatahaekanañ maot kos rez naman hez-pov ari
hodad. Met batam propet aban Elaiza popuhö Israel
pimeriz tahavoz homet Godin epat mañat menahan hez, 3"Nem Amip,
paru propet aban nim ñetiv hamahari men ñomah, ma hel aruñ bizahan
hehan nimaz homet hañiv netapanez hat anumaihol bareñ elooh-poñ
ba ed beteh. Met ne nenap nimaz homet hez-epopuhoe amun men
noñomapanez homet paru nemaz mel tamah." 4Pot hahan God ñetï hañiv
epat piin mañah, "Evo, ni nenap bon, met paru maporizaro god moreg
napuz abatao Baal mañamah-popuz, 'Darim ahop ok,' pot hat paru mañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañamah, oñ honep honep nemaz homevai sohot moreg popuz hom namee hez-poriz rekö hahon 7 tausen ravah." Pot piin mañah. 5 Met petev Israel añarab batam parum toohavoz zut am tamah, oñ honep honepuz God zakep metat ba ou batamahan paru pimaz homevai samah. 6 Met paru pori parumauhö tin nao toohavoz homet ba ou batamah bon, oñ pim masakavok ba ou batamahan hez. Met pi parumauhö tin toohavoz homet ba ou batahatin, pim masakavonañ tamah-pov betezao ravah narab.

7 Met Israel pori Godiz añarab tinari ravat hepanez nonoroh sohopan hat gog kezao tovai emohot non poorö bar navat hehan God pimauhö honep honep ba ou batooh-nen pori non tin poorö bar batat hez, oñ mapori paru kaev ravat hehavoz homet 8 epat menahan hez,

> Met God hahan paru hodadeo bon kutari ravat hez,
> ma paru etañinañ haket et narë hez,
> ma paru hat koveñinañ haket hat navet hez.
> Met batam pot toohaek petev am taputam tamah. *Lo 29:4*

9 Met Devid amun paru God kos rez manat heh-poriz homet epat menahan hez,

> Met paru bolor gipiz ahö tat biñ ravat nohot hepanen, God parum horï tamahavoz hañiv metapanen hamauruvok torop moregas bizapanen hepanezaek, mezapanen borö hapanen kohat lokat kakamao hatevetehot hepanez zait toh.
> 10 Ma parum etañ kut tat hepanezaek tin et narë hepanen parum mazeñ rezat pohazao pekü tat hepanez zait toh. *Buk Song 69:22-23*

God añarab patari pim bah-ñetiv

11 Met Israel añarab Kristo kos rez manat ñodahaek pohao potam hepane? Evo, oñ paru horï tamah, povoz God añarab patari horï hehaek pimeri bavatamahan, pohao tin het hepanez nonoroh emamahaek, Israel añarab pat porin etet loporizaro horï ravat pot homepan batah, Met God dei evetet añarab pat okori pimeri bavatamahavoz zut dari amun pimeri ba avatapan nak, pot homepan batah. 12 Met Israel pori horï tovai emohot Kristo kos rez manat hez, povoz añarab patari Godiz masakavoz hodad ravahan paru poritï tin ahö nao ou ravah, povoz dari hodad, tokat Israel maporizaro maot loporizaro boreurat Kristoz homeo badae batat hepanez pot tohopanen, añarab maporitï tin ahö mapov ou ravapan.

13 Met ne ari Zuda añarab bon oñ añarab patariz homet ev menomaz toh. Met ne Godiz aposor abanap ravat het ari añarab patari map zeisikaroh hezarin Iesuz ñetiv añovai, gog tin epov tamohovoz homet epat homeamoh, 14 Met ne am mañovai sohoman paru Israel nem nari añarab patari Iesuz homeo badae batohopanezavon etet, "Tin tamah," pot hat paru pimaz homeo badae batapanen God pori amun pimeri

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bavatapan. Pot homevai sohot ari añarab patarin ñetï epov añamoh.
15 Met God Israel nem pori horï toohavoz homet bazei manat ari añarab
patari masakao anoohan, ari pinañ honeo raveg. Met tokat nem pori
maot pinañ honeo ravapanez porah paru ñomapanezaekanañ maot biriri
ravat hepanezavoz zut paru hepan. 16 Met dei Israel petev hezarir deim iz
mimiholoz homet ñetï nao zu tat epat arin añom. Met zi namedez kapotar
medeñeñ tin hepanen God etet, “Nem zi tinamed ok,” pot hapan, povoz zi
pomedez marañ amun tin hepanen zi pomed map pimemed ravat hepan.
17 Met ñetï modao ev añomaz tohog, hatevetei. Met zi avasik ñedehan
hez-namedez abatao oliv hameg, met dei Israel añarab zi pomedez zut
hezan God zi mar nañ ur elat beteamahavoz zut paru nari beteh. Tat
oliv zi modamed pulorih berevat hezamedez zut ari añarab patari hez,
met zi pomedez mar nañ amun ur elat bat emat oliv zi modamedek kosis
berat ba okat epat tat zi mar poñ bañed bamahan zi uruv mar poñizañ
samahan ahö ravamahavoz zut batam God Israel pori masakao manooh-
pov petev ari amun anamah. 18 Povoz arim abatañ bat hel batat zi mar
ur elat beteh-poñiz zut Israel añarab hezariz epat nakaotü, “Met paru
betezari ok, oñ dari parum tekeñ bat añarab ahori ravat hez.” Met ari zi
hamoh-pomedez kapotaz zut bon, oñ mar nenañiz zut hez, povoz arim
abatañ bat hel batovai parumaz horï okat hahotunei.
19 Met ev menamoh-epovoz homet epat hapek, “Met mar okoñ ur
elat betehavoz zut paru betehan dari parum tekeñ bat tin ev hez.” Pot
hapek batah. 20-21 Povoz rotap ok hapek, oñ paru pimaz homeo badae
navat hehan okat metahan, ari pimaz homeo badae bateg-nenaek ari
parum tekeñ beg. Met zi pomedez mar mauñ horï pov tahan el beteh,
pot hahovoz zut ari ganö taput tepeken el evetepan hezag, ganö tovai ari
arim abatañ bat hel batotunei, oñ ñaihet tat tin homehot hezei.
22 Met rotap God masakavor mogao tamahavoz homei. Met pi betet
horï tat ñodamahariz mogao tat hez, oñ ari pim masakavoz homevai
samegirin pi etet masak etamah, oñ ganö ari amun hodad tin pov
betepek, povoz zi marañ ur elat beteh-pot añoh-poñiz zut ari evetepan.
23 Met Israel añarab pimaz homeo badae navat hez-pov betet tin hepan,
povoz God nonair nai rekö tamahap ur elat beteh hahö-poekanañ nañ
bat, rekot oliv zi kap mau potak maot bizat bañed bapanen hepan. 24 Met
ari oliv zi pulorih berevat hez-pomedez zut hegiri God gogot tat oliv zi
avasiz roketak ñedehan hez-mod pomedek bizat bañed avahan ari hez,
povoz pi amun oliv zi pomedez mar mauñ ur elat beteh-poñ bat maot
bizat bañed bapanez gog pov pi rekot tapan.

God Israel pori masakao manapan

25 Met nem bosir sau ravat hezari, God tokat etapanez ñetï izek hahan
hehao añoman hatevetet, tin hodad tepekepuh arim abatañ bat hel

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batat epat ganö haotunei, “Met dei hodad tinavonañ het Israel añarab ritou metat tinari ravat hezari ev.” Met pot ganö hapek hezavoz ñetï epov añoman hodad tepek. Met Israel añarab God kos rez manamah-pov pohao potam hepan bon, oñ ari añarab pat tairari batam God ba ou avatahan hez-mapori kohat pim masakavok lokat rekö ravepeken petev parum tamah-pov bon tapan. **26** Tapanen Israel añarab pori amun pim masakavok lokat pohao het hepanez nonoroh sohopan. Met ev añamoh-epovoz batam pot menahan hez,

> Met ari maot tinaek eñehopanezap Saion[a] zeitakanañ berevat emat
> Zekop popuz iz mimihol hodad tinao manapanen horï tamahao
> betepanen sapan.
> **27** Met ne pot tat meñizomaz batam parun mañoh-povoz rotapuv ou
> ravapan. *Aisaia 59:20-21*

28 Met batam Israel añaraboz mimihol ba ou batat orah rezah parur parum ñaro iz mimihol masakao manohopanez mañah, oñ petev Israel poriz iz mimihol Iesuz ñetï tinavoz kaev ravat kos rez manamahaek paru Godinañ honeo nakez, oñ paru main ravat hezaek, ari añarab patari pim non tinaoroh eñehan hakez. Oñ batam Israel mim pori ba ou batat mañahavoz homet pi petev pot tat hez-poriz am zait ahov tat homeme hez. **29** Met rotap God paru pori ba ou batat tin metohopanez mañahaek pi betet hodad modao navotü.

30 Met batam ari añarab patari pim ñetiv baval nak tovai emoog, oñ petev Israel pori taput tamahaek pim masakao aritï ba ou batat añairahan ari pim nonoroh sameg. **31** Met petev paru pori pim ñetiv baval nak hez, oñ tokat ari añarab patari masakao anamahavoz zut pi maot paru amun masakao manohopan. **32** Met God hahan añarab mapori pim ñetiv tin baval nak tohot hezan, horivohö birepez zut medemahan hezaek pi am masak metohopan.

Dari Godiz biñ ravakazao ev

33 Met eñarohol ae, rotap God map masak tinavoharam tamahapuz homet ne tair tom hat et nenañ tat hez. Met pim hodad tinao mapoam iverih iv havë nao kohat hotoh pataek er horat hezan, dari gaorevon et narë hezavoz zut hezan dari nap rekot pim hodadevoz kapotaz ma pim saem tamahavoz kapot rekot hodad natotü. **34** Met epat amun menahan hez,

> Met tairapuhö Godiz homeamahavoz hodad het pi navoz kut tapanen
> popuhö meñizat pim tovai sohopanezat bar mañapan? *Aisaia 40:13*
> **35** Ma tairapuhö rekot epat hapan, “Met ne pei nai God manohoek
> tokat manoh-poiz hañ nai pi ne nanapan.” Pot napuhö piin
> mañapane? *Jop 41:11*

---

[a] **11:26** Pavar 26 -Zerusalem zei potaz abat modao Saion mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Evo, oñ dari hodad, pi nenap hamarar abarah nonair nai hez-mapotuz
kapot piitï hez, met pimauz kezavonañ map potuz am korav hakezaek
tair tat nap nai pi manapan? Povoz pim abatao ahö haravat hezaek orah
rezah dari pim abat pov bat hel batovai sookazavoz rotap ev hamoh.

Darim heriñir hodadeo God manook

12 1 Met nem bosir sau ravat hezari, God darimaz zakep ahov
etamahavoz homet ari baval hat tohopekez kateo epat arin
añom. Met arim heriñir loporir hodadeo map pi nenap manohot pimaz
homet hezhez tinavonañ hepeken pi arimaz biñ pimau ravat hepan. Met
pot tohopekezaek, rotap pim abatao bat hel batat tovai sohopeken tin
ravohopan. 2 Pot tohot ari ham añarab hamarahazatuz hodadevonañ
het tovai samah-poriz tamahat tovai nasohotü, oñ God hodad magei
tinao anohopanez povozahar zait tat gu hahopek, povozahoh hodad
tin povonañ het ari tin tairañ tovai sohopeken God etet arimaz biñ
ravohopanez nen poñizahar hodad tat het tin poñ tovai sohopek.

Darim tovai sookaz ñetï tinao

3 Met God masakao nanahavoz homet ne epat ari honep honepun añom,
Met God pimauhö ari pim gogot tohopekez hat ni nap kezao aviam nanat,
met ni mod nap kezao ahö heriam nanahaek pim gogot tameg, povoz hodad
tinavonañ het tovai sohot arimauz abatañ bat hel batohotunei. 4 Met darim
heriñiz tamahat homei. Met dari hodad, napuz herï hones, oñ eñar marar
map darim heriñik abö hezatuz parum gogot main main tamah. 5 Met dari
amun taput ahovokaro main main het tamegiri Kristonañ honeo ravat pim
herï honesiz zut dari map hez-eperi pinañ honeo lop honerï ravat hez. 6 Met
pot dari ravat hez, povoz pim gogot tookaz hat pim zaitivok hodad tin tairañ
pim masakavonañ nap nim main main anahan hez-poñinañ dari tovai
sohok. Met ni nap epat homekë, Ne pim ñetiv tin añarab modarin mañovai
sohomaz hodad tin epov ne hananah, pot homekez pop pimaz homeo badae
batat heken pim Pul Tinapuhö ñetï tin tairao mañookez nañairohopanez
pov modarin mañovai sookë. 7 Ma ni nap Iesuz añarab modarinañ honeo
hekepuh pori meñizookez hodad pov nanohopanez pop ni hodad tin
povonañ het nim modari meñizovai sookë, ma ni nap modarin non tinaorö
mañairookez hodad nen povonañ hekë, povoz ni tin het mañairohoz. 8 Ma ni
mod nap modariz loporizaroh parum navoz hat honoñai tohopanen ni ñetï
tinao mañat maot parum loporizaro batohtoh batekez hodadevonañ hekezap
ni taput tat paru nim modari pot metookë. Ma ni nap nimeri naiz tekï
tapanen tekï tapanez poi am manekez zaitivonañ het am manookë. Ma ni
nap modariz korav ravat hekezap paru nimaz kaev ravapan hezavoz, ni tin
korav ravat loporï manat het zaitivonañ tin metohoz. Ma nim modari masak
metookez pop biñavonañ het masak metookë.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nae nari masak metook

9 Met dari nae nap zakep tat loporï manookaz hahan hezaek lop
houlorizaronañ het totunei, oñ loporizarotihanañ tin homet het arim
modariz zakep tat loporï manat masak metohozei. Tat ari home horï
mapoñ kos rez manat home tin nenañihar bat hezei. 10 Met ari Kristoz
togutak pimaz homeo badae batat hezari ari ab kap uitakariz zut ravat
hez, povoz nae nap zakep tat tin metohot arim modariz abatañ bat
hel batat paru bagaros batohozei. 11 Pot tovai darim Amipuz gogotaz
kaev ravotunei, oñ pimaz lop honerï ravat het zaitivonañ tin tohozei.
12 Met Iesu Kristo maot erapanez homeamegiek, biñavonañ het ñai bizat
etehopeken honoñai povor kao aritï berevohopanen, poñiz homet ñaihet
tat betetunei, oñ rez kek tat God eñizohopanez hat orah rezah mañ
mañohozei. 13 Ma Godiz homeamah-añarab modari naiz tekï tohopanen
arimotukanañ natü meñizat manohozei. Met añarab pim nari arim
kapotak bonori arimatak emapanen, paru gipiz manat arim zeiñik au
orohopanez mañohozei.

14 Met nonair nai potü pot tohot hepeken ari Iesuz homevai samegivoz
mod nari arimaz kaev ravat ari honoñai povor kao etohopanen, parumaz
kaev ravat God paru bahorï metapanez mañ mañotunei, oñ pi am masak
metohopanez mañohozei. 15 Ma mod nari paru navoz biñ ravat hepanez
porah ari parunañ honeo biñ ravat hepek, ma mod nari navoz zakep tat
iñ hahopanez-porah ari parunañ honeo ravat iñ hahopek. 16 Tat orah
rezah modari tin hepanez homet hepekepuh tovai arimauz ahoam homet,
“Dei hodad tinavonañ ahori eveg, paru hodadeo bon okorinañ sat em
natotü,” pot ari haotunei, oñ tin honeo het nae nap tin pot metohopekez
nen povozaharam homevai sohopek.

17 Pot tohopeken modari ari horï etohopanen tovai hañ horiv metotunei.
Met pot tovai sohopeken ganö modari arin etet epat hapan, “Paru horï ok
tovai samah.” Pot arimaz hapan hezavoz ari tin homet het tin nenañihar
tohozei. 18 Pot tohot hepeken modari nae nap ser hahopanen ni nap
nimerinañ honeo ravat modapuz ser haotun, oñ orah rezah ari honeo
tin masakavonañ hepekez non poorozahar mel tohozei. 19 Met modari
ari horï etohopanen hañ horiv metotunei, oñ God pot hahan hez, “Met
tokat nemauhö horiv tohopanezari hañ horiv metomaz au hahon hez-
pov nemauzao ok.” Pot hahan hezavoz homet, “Rotap petev paru horï
etamahavoz pi hañ horiv tokat metapan, oñ dari parum etamahavoz
hañiv nametotü,” pot hahozei. 20 Met pot tohot het Baiñetinavoz Tepatak
menahan hez-epat am tovai sohozei, Met horï etohopanez nap pi gin
hepanen ari gipiz pop am manei, ma ivovoz hapanen ari ivov am hol
manei. Pot tepeken pim garos horï etohopanezavoz pi homet tu ravat
hepan. 21 Met ganö modariz horï etohopanezavohö ahö ravohopanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hañ horiv taput metovai sohopek hezavoz tinam homet masak metovai sohopekez povohö parum horï etohopanez pov ritou metohopan.

Gavman poriz añohopanezat took

13 1 Kar, met gavman poriz ñetiv ev añomaz toh. Met gavman napur nap ma kaunsoroholor komiti pori parumauz zaitivok paru korav ravat gogot tamah bon, oñ God pimauhö pori darimaz korav ravat hepanez hat ba ou batat meñehan hezaek dari parum ñetï añohopanezao baval hat tovai sookan tin ravohopan. 2 Met tairari paru gavman poriz ñetiv kos rez manohopanezari God paru ba ou batahan hez-pop amun kos rez manohopanezaek, parumauhö hañ horiv bapanez okat tohopan. 3 Met rotap ari tin tohopek, povoz korav ahö hamoh-porihanañ napuz ari ñaihet natotü, oñ tairari horï tohopanez pori parumaz ñaihet tohopan. Povoz ari gavman poriz ñaihet nat hepekez hat tin tovai sohopeken paru arimaz biñ ravat hepan. 4 Met gavman pori God ari eñizohopanez hat ba ou batahan het gogot tamah, oñ ari horï nao tepekezari rotap paru betezam het hamah bonori okeg, ganö nao tepeken rekot hañiv etapan hezavoz ari parumaz ñaihet tohopek. Met God paru pot ravat het etohopanez au mañat meñehan hez. 5 Povoz gavman poriz añohopanezat baval hat tovai sohopeken tin ravohopan. Oñ hañ horiv etapan hez-nen povozahar ari homet tin tovai nasotü, oñ ari home tinavonañ het, Rotap gavman okori tin eñizamah, pot homet tin tohopek, pot ne ev arin bar añamoh.

6-7 Met ari takes monis manohopekez hamahavoz homet epat arin añom. Met gavman pori ari eñizohopanez hat gog povor kao tamahaek Godiz gog mañahat ok paru tamah, povoz gavman ma kaunsor pori tairatü manohopekez arin añohopanez potü ari hodad tinavonañ het paru manohozei, ma gog mod tairañ tohopekez paru añohopanez poñ am tohot parumaz, Tin ev eñizamah, pot homet parum abatañ bat hel batohozei.

Dari modariz zait tat meñizook

8 Met nap monis nanat, “Monï hañis tokat nanekë,” pot hapanen maot monï hañis manekez pov houloam ni naketü, oñ zuam maot maneken bon tapan. Oñ orah rezah nae nap zakep tat loporizaro manat masak metohopekez pov bon natotuzao ok. Met pot tohopekepuh God Mosesin ah ñe mañahan hez-mapoñ baval hahopek. 9 Met ah ñe hahan hez-epeñiz ari hodad hakez, modapuz abup ma añapuz zait tat bogï totunei, ma mod nap men ñomotunei, ma modarizatun etet zait totunei, met rotap ah ñe epeñ, ma ñetï mapoñiz kapotak katë mod epov amun menahan hez, met nimauz homet zakep tat hezavoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metohoz. 10 Met pot katë pov hahan hezaek, ni tairap modariz zakep tohopanez pop ah ñe nao elat pim mod nap horï nao nametotü. Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

povoz modariz zakep metohopanez pop Mosesiz ñetï kateñir ah ñe mapoñ baval hahopan.

Dari oñeam sohok

11 Met tairaiz pot nae nap masak metovai sohopekez hamoh hometunei,
oñ darim Amip maot erapanezao totoi ravah, povoz ari au orat hezari
maot etañ elat bal hat etet het pim gogot tohozei. Met batam dari Iesuz
magei homeo badae bategirah epat hag, “Petï pi totoi erapan.” Met rotap
petev pi totoi erat tinaek eñepanezao haravah. 12 Met hamarah kutur epat
totoi bon tapanen aliz tinas al tezapanezat hez, povoz añarab kuturutak
kilam tamah-potü betet dari alizavok tin het zaitivonañ pim gogot tin
tovai sohok. 13 Pot tat, Dari pim alizavok tin hezari ev, pot homet tin
tovai sohot ari topourat horiv tohot iv kezao nat rumurat naketü, ma
añarab nae nap betezam navotü, ma nae nap mogao tat ser nakaotü, ma
modariz kaev ravat lop horirizaro naravotü, 14 oñ batam darimeri nae
nap menohopanez hat tepures bat hehavoz zut darim Amip Iesu Kristo
nenap eñizohopanez home nen pov bahorë hat het zait horï tairañ arim
loporizarotihanañ berevohopanez poñ betet kos rez manohozei.

Modariz hepanezavoz an natotü

14 1 Met aban nap pi Iesuz homeo badae batat hepan, oñ pim homeo
kez narav hepanepuh pi nañiz in balavï tat lop houlorizaronañ
hepanez pop arim ñaravatak emapanen bat em batei. Tat pim okat
homehopanezavoz homet ari tovai kaev ravapanez ñe kez narar nar
piin mañotunei, oñ tinam masak metohozei. 2 Met dari hodad, aban nap
Iesuz homeo tin badae batat het, “Gipizor nonair nai Godiz anahatü
ev,” pot hat bat pi novai sohopan, met aban mod nap tin pimaz homeo
badae navataek, Godiz etañik tin ravapanez hat anumai nai nain hepan.[b]
3 Tapanen aban gipizor nonair nai mapotü nohopanez popuhö pim
mod anumai nain hepanez popuz, “Pi taekanañ hodad okov bat pi okat
tamah,” pot hat batiu tiu navatotü. Ma anumai nain hepanez popuhö
pim mod anumai nohopanez popuz amun, “Pi horï tamahap ok,” pot nao
nakaotü. Met rotap God añarab pimaz homet het nonair nai namaharir,
anumai nain hezari, dari maporiz zait tat masakao anat hez, povoz
nae nap ñetï horï pot nañ ari tovai haotunei. 4 Met ari aban ahö napuz

---

[b] **14:2** Pavar 2 -Met ñetï epovok nari boloi nain hehavoz ñetï hodadeo ev. Met Pol ñetï epov menah-porah añarab nari anumaihol bat god moregariz homet, “Deim godihol ev,” pot hat paru meñizohopanez hañiv metat anumai pori bareñ elat gog navor nao tooh. Pot tat anumai hañiv metooh-tapuri maketak basat bizoohan modari parum napanez bat monis manooh. Met pot tooh-poekaz Iesuz añarab nari, “God moregariz hañiv metah-anumai ok, povoz dari nainotü,” pot haoh. Povoz Iesuz añarab nari anumai pori nain hehavoz kapot ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gog abanariz tamahavoz hodad tat hapeke? Evo, oñ arihö rekot pot nakaotuzao ok, oñ aban ahö pop pimauhö pim gog abanariz gogovon etet, “Tin ok tameñ,” ma, “Horï ok tameñ,” pot paru honep honepun mañohopan. Met darim Amip rekot aban anumai nai nain hepanez hameg-pop bakez batohopanezaek pi pimaz tin homeo badae batohot hepan.

5 Met aban nap aliz nasiz ba ahö batat epat hapan, “Aliz epesihö aliz modañ ritou metat tinas ravat hez.” Pot hapanen aban mod napuhö epat hapan, “Aliz mapoñ taputaharam hez,” pot hapan. Met ari mapori honep honep arimauz hepekezavoz tin homet hezei. **6** Met aban nap epat hapan, “Aliz epes nem Amipuz aliz ahos ev.” Pot hapanepuh hepanez pop darim Amip pimaz biñ ravapanez homet okat hahopan, ma aban nonair nai mapotü nohopanez pop darim Amip pimaz biñ ravapanez homet garos Godin epat mañapan, “Ni tin tat gipizor anumai epat naneñ.” Pot mañat bat nohopan. Ma aban anumai natü nain hepanez pop amun darim Amip pimaz biñ ravat hepanez homet het pim nohopanez potuz Godin epat mañohopan, “Ni gipiz tinat ev naneñ.” Pot mañat bat nohopan. Povoz ari pot hat main main nohopekezavoz nae nap ser hat batiu tiu batohotunei. **7** Met darim biririï hekaz kapot dari nap hodad nakez, ma ñomookaz kap pot amun darihanañ nap hodad nakez, oñ God pimauz zaitivok hamah-pot dari tameg. **8** Povoz dari hamarah biririï hez-eparah darim Amip pimauz hahopanezat tovai sook, ma ñomookazarah amun taput took. Met rotap dari ev biririï hekaz porah, ma ñomookaz porah, darim Amip pimauzari dari ravat hek. **9** Met tapuvoz homet Kristo pi biririï hepanezari ma ñomapanezariz ahop ravat hepanez hat pi ñomat maot biririï ravat bal hah. Povoz dari hodad, met dari biririï hez-eparah ma ñomat sat hekaz porah pim irih dari tin hek. **10** Povoz tairaiz ari Kristozari arim modariz hezat hezat et bamet hameg? Ma tairaiz arim modariz an tat ñetï horiv hameg? Evo, ari okat haotunei. Oñ tokat God dari ñevok evizat an etapanez **11** batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

> Darim Amip pot hah, Met ne pohao het ñetï rotapuv hamohopuhö ari añarab maporin epat añom,
> Met ari nem nakoe emat rariñ rez bareñat honep honep arim toogivoz kapot neen bar nañepek. *Aisaia 45:23*

12 Pot hahan hez, povoz dari hodad, dari mapori honep honep ev hamarah darim het tameg-kap poñ Godin bar mañookan pi hatevetehopan.

Modari ñodapanez nao nametotü

13 Met God darim ahop hezaek dari Iesuz homeamah-mod nariz tamahavon etet, “Horiv ok tamah,” pot nakaotü, oñ epat honep honep haovai sook, Met nem modari non tinaoroh sohopanezaek, ganö paru

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nem tomaz navon etepanepuh hodad horï nao bat ñodapan hezavoz,
nem tovai sohomaz povoz tinam homet tohom. 14 Met ne darim Amip
Iesu Kristonañ honeo hezaek nen epovoz badede nañahan ne hodad
hez. Gipiz nakap, ma anumai nai rekot dari bahorï navatotü. Oñ aban
nap nai nainotuz ahao hat hez-poi pi bat napan, povoz, Ae ne horï ev
toh, homepanezaek, pei napanez poihö pi bahorï batapan. 15 Met nim
modap nai nainotuz hat hez-nap ninañ hepanen, ni poi bat neken pi nim
tekezat etet nai amun bat napanepuh, Ae nem ah ñe hahon hez-pov ev
eloh, pot homet lop horirï ravapan, povoz nim modariz zakep metovai
sookez hahan hez-pov elat nim mod pop bahorï batekë. Met Kristo nim
popuz zakep tat ñomah, povoz nim novai sookez nai nim mod pop bahorï
batapan hezavoz homet pi emat ninañ hepanen ni poi tovai bat notun.
16 Met ni nap nim tairao tovai sookezavoz, Tin ev tamoh, pot homekez
povon modari etet, “Pi horï ok tamah,” pot hapanen tin naravotü. Povoz
nim tookezavoz homet ni tin tovai sohoz. 17 Met gipizor ivovor nonair
nai mod darim nameg-potuhö Godiz masakavoz roketak tin hekaz kapot
ravat nakez, oñ potü upai betezatü ok. Met Godiz roketak tin hekaz
kapot pim Pul Tinapuhö epat tohokaz añamah, Dari hezhez tinavonañ
tohok, ma nae nap masak metohot lop tinarizaronañ hek, ma biñavonañ
hekaz, nen poñ añairamah. Met pot añairamah-okoñ betez bonoñ ok.
18 Met aban tairap Kristoz nonoroh tin sohopanez hat tin hamoh-epeñ
tohopanezapuz God biñ ravapan, met añarab modari amun pimaz, “Tin
tovai samahap ok,” pot hahopan.

19 Povoz dari lop honeri ravat tairañ tovai sookapuh Iesuz añarab tin
honeo hekaz poñ, ma dari pimaz homeo kez badae batookaz tin poñihar
tovai sookan darim pot tookazavon God etehopanen tin ravohopan.
20 Met God orah rezah darim loporizaroh eñizat gogot tamahaek, ari
gipizor anumaitü nohopekezavoz homet Godihö arim modapuz loporih
gogot tamah-pov bahorï metotunei. Met dari rekot gipizor anumai
mapotü novai sohok, oñ kar ni nap nai neken nim mod Iesuz homet
hez-nap poiz ah ñeo hat hepanezaek, amun bat nat lop horirï ravapanez
pov ni tairap pot metekez popuz horiv ok ravapan. 21 Oñ ganö nim mod
pop nim tekezat etet horï nao tat ñodapan hezavoz homet pim ah ñeo
hat hepanez-epotü, anumai ma bain ivovor iv kezañ, ma mod tairatuz ah
ñeo hat hepanez-potukanañ pi emapanen arip honeo hepekepuh, ni bazei
manat nain heken nim mod pop niin etet tin hepan.

22 Met bolor gipizor mod tairañiz ah ñeo hahan hez-potuz homehot
hodad tairao bat hekaz pov God nenapun mañak, oñ arim modarin
mañohopekez bonov ev, povoz arim modarin tovai mañotunei. Met aban
nap pimauz tamahavoz ma namahavoz homet, “Tin ev tamoh,” pot hat
lop horirï naravotuz pop biñ ahov ravat hepan. 23 Oñ aban mod nap pi
nai napanez tat lop houlorizaro ravat het, “Epei noman God nemaz biñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravapan ma tair?" pot homevaiam am bat napan, povoz, "Tin tat ev namoh ma tair," pot hat betezam napanezaek Godiz etañik tin naravotü. Met rotap dari tairao takaz lop houlorizaronañ het, "Epat toman God biñ ravapan ma tair?" pot homevaiam am tak, povoz takaz pov barotap navat het betezam am takazaek daritï horiv ou ravapanen, God etet, "Horï nao ok teñ," pot nañapan.

Darim modariz metookazat ev

15 1 Met dari Iesuz homeo ahoam badae batat hezari paru tairari
pimaz aviam homeo badae batat het, "Met tair tomapuh ne
pim non tinaoroh som batah," pot hat home midin tamah-pori tin
metookë. Tat darimauz tookaz nenavoz homevai nasohotü, 2 oñ darim
mod pori pimaz kez tat homeo badae batat het pim nonoroh tinam
tovai sohopanez homet bakez mavatovai sohok. 3 Met dari hodad, Kristo
pimauz tohopanez nenavoz homevai nas, oñ batam pim pot tapanezavoz
epat hamenahan hez, Met God nimaz ñetï horï hah-poñ petev nemaz
taput amun paru hamah. Met menahan hez-epat Kristo metoohan pi kaev
narav, oñ modariz homet am zaitivonañ tovai emooh. 4 Met ñetï nañir
nañ Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-mapoñ upai menahan hez bon,
oñ dari añarab hatevetet loporizaroh tin bizat het epat homeok, Tokat
God dari avapanen pinañ honeo tin hek. Pot homet dari ñai bizat etet
hekaz hatahoh ñetï poñ menahan hez.

5 Met God dari tin het rez kek tat tovai sookaz pov anat bakez
avatamahap ari eñizohopanen Iesu Kristoz tovai emoohavoz zut ari tohot
lop honerinañ hepekez ne zait toh. 6 Met pot tohot ari tin honeo het ñe
honeo hat darim Amip Iesu Kristoz Papap Godiz biñar sos hahopek.

Añarab patari tin metookaz ñetiv

7 Kar, Kristo dari añarab pimaz ahoam ma aviam homeo badae
batameg-map poriz zait tat loporï anat hezavoz zut ari nae nap loporizaro
manat hezei. Pot tohopeken Godiz abatao ahö ravohopan. 8 Met batam
God nap meepanen erapanez Zuda darim iz mimiholon mañahan
menahan hezavoz rotapuv ou ravapanez hat Kristo erat tin etah, pov dari
hodad. 9 Ma Zudahol bon oñ añarab patari amun, "Rotap God darimaz
zakep ahov tat etahavoz homet pim abatao bat hel batovai sohok," pot
hapanez hat pop erah. Met paru añarab pat pori pot metapanez homet
batam napuhö Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

Met ne Zuda bon oñ añarab patarinañ het ne nimaz biñ ravat
hemapuh nim abatao bat hel batohomaz daañ haovai sohom.
Buk Song 18:49

10 Ma mod nao amun epat menahan hez,
Ari añarab patari Godiz añarabonañ honeo biñ ravat hezei. *Lo 32:43*

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Met menahan hez-modao ev
Ari añarab pat zei maposikaroh hezari map darim Amipuz ahoam
biñ hahozei. *Buk Song 117:1*
12 Met aban Aisaia amun epat menahan hez,
Met aban Zesi[c] popuz iz mim nap berevapanen Godihö añarab
patariz korav ahop bavatapanen paru pat pori piuhö tin
metohopanez homehopan. *Aisaia 11:10*
Pot paru menahan hez.
13 Met God dari tin hekaz kapotaz maup ravat hez-popuz homeo badae batovai sohopeken pi biñavor lop tinarizaro ari anohopanez ne zait toh. Tapanen pim Pul Tinapuhö kezao ari anohopanen tokat pinañ honeo hepekez homeameg-pov arim loporizaroh ahö ravohopan.

Pol pim gogot toohavoz biñ ravah

14 Nem bosir sau ravat hezari, met arim loporizaroh hezhez tinavor Kristoz nonoroh sohopekez hodad ahov aritï an pap manat hezaek ari rekot nae nari tin mañovai sohopekez hez-pov ne hodad. 15 Met ev menamoh-tep epeek ganö ari ñetï nañ unun manepek hezavoz, ari ñetï epeñin hatevetet baval hahopekez ne homet epeñiz arin añomaz ñaihet nat, oñ tapuv maot ev badede añamoh. Met ne betez napuhö arin ev añamoh bon, oñ God masakao nanat ba ou navatahan, 16 ne Iesu Kristoz gog abanap ravat, Zudahol bon oñ añarab patariz ñaravatak pim gogot tovai sat em tohot Godiz Pul Tinapuhö añarab porihanañ nari bamain batapanen pim añarab tinari ravapanen, pi poriz biñ ravat hepanez homet ne pim ñetï tinao paru añarab pat porin mañovai samoh.
17 Met ne Iesu Kristonañ honeo het Godiz gogot tin tamoh-povoz homet biñ ravat hez. 18 Met ne ñetï mod nao arin naañotü, oñ Kristo pimauz kezao ne nanoohan tovai emooh-ñetï poñ arin ourah epat añom, Met ne gogot tovai emohot añarab patari pim ñeo baval hahopanez hat ne parum ñaravatak hezhez tinavonañ het pim ñetiv mañooh. 19 Ma red povor kao mañairovai emoohon Godiz Pul Tinapuhö kezao paru manoohan paru nari nem tovai haovai sohot hatevetet eteohapuh pim ñetï nem mañooh-pov barotap batooh. Met ne Zerusalem zeitakanañ gog pot kapot tat tohopuh zei maposikaroh sat em tohot Kristoz ñetï tin pov añarabon mañovai emohot Ilirikam zei posikam emat bon toh. 20 Met ne pot tovai zei mod ahö tairatakaroh nari sat Kristoz ñetiv hamañoohan hateveteoh-poek ne amun sat maot mañohomaz hom namee, oñ taek añarab pim ñetiv hat navet heh-zei poñik sat mañohoman hatevetehopanez zaitivonañ sat mañooh. 21 Met povoz zut batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

---

[c] **15:12** Pavar 12 -Met aban Zesi pop pi Devid popuz papap, povoz pi Iesu Kristoz iz mimip ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met paru tairari pim ñetiv namañ hepanez porin mañapanen
hatevetepan, ma pim ñetiv hat navet hepanez porin mañohopanen
hatevetet paru pimaz tin hodad ravat hepan. *Aisaia 52:15*

Met pot menahan hez-taput ne añarab hat navet hezarin badede mañovai samoh.

Pol Roma zeitak sapanez hah

22 Met ne arimatak emat arin etemaz homevai emamoh, oñ ne añarab
patarin Iesuz ñetiv mañovai samohoek mavadatam tohot ne naem, oñ ev
am hez. 23 Met petev zei epesik ne het gogot tovai emooh-pov bon tahaek
krismasañ ahoam emat arin etemaz homevai emamohovoz homet, 24 Spen zei
mod posik somaz emomazarah emohot arimatak arinañ gaa tat ñon nahol het
nae nap biñ ravat hekaz homeamoh. Tat ari ne maot somaz nemeepeken ne
Spen zei posik som. 25 Oñ garos ne Zerusalem zeitak sat poek Godiz añarab
ravat hezari monï nas manom. 26 Met Zerusalem añarab pori nonair naiz
tekï tat hez-ñetï pov ev Masedoniar Akaia zei epesikaroh añarab Iesuz homet
hezari hatevetet parumauz zaitivok pori manapanez hat monis bizovai samah.
27 Met neohö paru porin mañohon monï pos bizovai samah bon, oñ parumauz
hodadevokam pot tamah. Met batam dei Zuda añarab nari Iesu Kristoz ñetiv
añarab patarin mañovai soog, povoz homet hañiv metapanez hat monï pos
manapanez homet añarab pat pori bizovai samahavoz tin ok tamah, pot ne
homeamoh. 28 Povoz ne monï biamah-pos nanapanen basat Zerusalem zeitak
hez-pori map manomapuh poekanañ Spen zeisik somaz hahoek ne garos
arinañ aviam ak emat hem. 29 Met ne hodad, Arihaz emomazarah ne Kristoz
ñetï tinao nem loporih an pap manat hepanen arin añohoman pimaz tin
hodad ahov bepek.

30 Met nem bosir sau, ari darim Amip Iesu Kristoz homeamegin pim Pul
Tinapuhö ari eñizamahan arim modariz zakep tameg, povoz ne rez kek tat
pim gogot tamohon modari honoñaiñ netamahavoz homet, God ne bakez
navatohopanez hat ari nemaz mañ mañohozei. 31 Met Zuda añarab ahovokaro
Iesuz hom namee hezaek ne Zerusalem zeitak soman ganö paru poekari
ne bahorï navatapan hezavoz ari Godin mañ mañohopek, ma Iesuz añarab
poekari monis manoman, "Patarihö monï epes manahan bat emahas ev," pot
hat paru monï posiz kaev naravotü, oñ am bapanez homet mañ mañohopek.
32 Met ne poek sat hemazaekanañ God nem nonor nanemeriz tapan, povoz arin
etemaz homet biñavonañ arimatak helakao emat arinañ tin toutat dari ñer ñetï
hahot hekapuh biñ ravom. 33 Met God pi darim lop tinarizaronañ hez-povoz
kapot pimautï hez-popunañ ari tin hepekez ne zait toh. Rotap ev hamoh.

Ñetï biñao Roma maporin mañah

16 1 Nem modari, met Kristoz homet hez-añ napuz abatao Pibi, pi
Señkiria zeitak het Iesuz añarab togü modat ravat hez-mod pori

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin metat gogot tamah-pop arimatak emat arin etepanez hah. 2 Povoz pi
ak emapanen ari darim Amipuz añarab ravat hez-povoz homet masak
metohopeken pi arim ñaravatak het ari eñizat gogot tohopanepuh, tairaiz
tekï tohopanez poi meñizat pi manohopeken tin ravohopan. Met añ pop
añarab ahovokaro meñizovai emamahap ok, met ne amun neñizamah,
povoz ak arih emapanen tin metohozei.
3 Met arimatak hezañariv aban Akuilar añap Prisila poñariv nenañ
honeo batam dei Iesu Kristoz gogot toog, met ne parup poñariviz
homet ñetï biñao mañat parup tinam hepanez ne zait toh. 4 Met batam
parupinañ honeo dei hegirah honoñai nao deitï ou ravahan ne tin hemaz
hat parup nem teket bat ñomapanez hah, povoz ne parupimaz biñ ravat
hez. Met añarab patari Iesuz homet het togü manamah-pori amun
parupim pot tahavoz homet biñ ravat hez. 5 Ma parupimatak Iesuz añarab
tairari togü manat daasir mañeo hamah-poriz amun homet, “Paru tin
hepan,” pot ne homet ev menamoh.
Met aban nap pim abatao Epanitas pi Esia zeisik garos Iesuz homeo
badae batahap ok, met ne pimaz homet ñetï biñao hat, “Tin hekez ne zait
toh,” pot ev piin mañoh. 6 Met añ nap Maria pi ari tin hepekez hat gog
ahot tovai emamahapuz homet amun, “Ni tin hekez ne zait toh,” pot piin
ev mañoh. 7 Met aban nañariv Andoronikasir Zunias parup Zuda nem
modañariv batam Iesuz homeo badae batat hehan ne tokat parupim tah-
taput tooh, met dei honeo kakam zeimakeh emerizahan heg. Met nem
aposor aban modari parupimaz tin hodad hez, poñariviz homet, “Arip am
tin hezei,” pot parupin ev mañoh.
8 Met aban nap Ampilitas popuz homet, “Tin hekez ne zait toh,” pot ev
piin mañoh. Met Iesunañ honeo ravegiek deip tin ñod rezat hez. 9 Met
aban nap Ebanas pop darinañ Kristoz gogot tamahapur aban modap
Stekis nenañ ñod rezat hez, poñariviz homet, “Arip tin hepekez zait toh,”
pot ev parupin mañoh. 10 Met aban modap Apelis pop honoñai ahö nao
piitï berevahan pi Kristoz ahoam homet hez-pov ou ravahan eteg-popuz
homet, “Ni tin hekez ne zait toh,” pot piin ev menat mañoh. Met aban
mod nap Aristobulas popuz ab kap uitakariz homet, “Ari tin hepekez ne
zait toh,” pot parun ev mañoh. 11 Met aban Erodion pi Zuda nem mod
popuz homet, “Ni tin hekez ne zait tat hez,” pot piin ev mañoh, ma aban
mod nap Nasisas popuz ab kap uitak tairari darim Amipuz homeamah-
poriz homet, “Ari tin hezei,” pot parun ev mañoh.
12 Met añ nañariviz abatavokaro Tripina met modap Triposa, poñariv
parup darim Amipuz homet gogot tin tamahañarivir añ modap Pesis nem
saupuz zut ravat hezap pi amun darim Amipuz gogot tamah, poriz homet
ne epat hamoh, “Ari mapori tin hepekez ne zait toh.” Pot parun mañoh.
13 Met aban Rupus pop darim Amipuz gogot tohot modari ritou metat
hezapur pim nonopuz homet, “Arip tin hepekez ne zait toh,” pot ev menat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañoh. Met añ pop ne pim ropuz zut ba navatat tin netoohap ok. 14 Met aban modariz abatañ ev, Asiñkiritasir, Pligonir, Emisir, Patrobasir, Emas, porir parunañ honeo aban tairari Iesuz homeo badae batat togü manat hezariz homet, “Ari tin hepekez ne zait toh,” pot parun ev mañoh. 15 Met aban nap Pilologasir añap Zulia, met aban modap pim abatao Neriasir pim saup, met aban modap Olimpasir añarab mod tairari porinañ honeo Iesuz homeo badae batat togü manamah-poriz homet, “Ari tin hepekez ne zait toh,” pot parun ev mañoh.

16 Met arim topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravohopanez hat mar nae nap manohozei. Met zei epesik Iesuz añarab toguñik hezari arimaz homet tin hepekez zait tat hahan ne ev menamoh.

Poliz ñetï katë meteo ev

17 Met nem bosir sau, epat añoman arim hat kovë zao bat tinam hatevetepekez ne zait toh. Met ari Iesuz ñetï tinao añoohan tin hatevetet pimaz homeo badae batat het togü honet ravat hezaek, nari emat ñetï mod moreg nao arin añovai baeverat maot bamain main avatapanen, nae nap kaev ravat hepek hezavoz tinam homehot het arim ñaravatak pot añat baeverapanez pori emapan, povoz ari kos rez manei. 18 Met pot etapanez añamoh-pori darim Amip Kristoz irih tin het gogot tamah bon, oñ parumauz zait horiñinañ het añarab kaev ravapan hezavoz sesekor haovai añarab Iesuz aviam homeo badae batamah-porin mañamahan parum mañamah-povotï samahaek horï ravamah. 19 Met ari Iesuz ñetiv hatevetet baval hameg-ñetï pov haovai emamahan añarab mod narizaro hateveteamah, povoz ne arimaz biñ ravat hez. Met ari nonair naiz tin tamegivoz kapotaz hodad ahovonañ het nonair naiz horï tamahavoz kapotaz hodad nat hepekez ne zait toh. 20 Pot tohopeken God dari lop tinarizaro anamahap zuam Seten bat hor batat arim eñañik betepanen mez horepek.

Met darim Amip Iesu Kristo ari masakao anohopanen tin hepekez ne zait toh.

Polinañ hehari paru tin hepanez hah

21 Met Timoti nenañ ev het deip honeo gogot tameg-pop ari Roma zeitakariz homet, “Paru tin hep,” pot hahan ev menoh, ma nem Zuda aban modari, Lusiasir Zesonir Sosipata paru pori amun arimaz homet, “Paru tin hep,” pot hahan ne ev menoh.

(22 Met ne Tetias Pol meñizat pi hamahan ne tepaek menamoh-epop amun ari darim Amipuz tin homet hepekez ne zait toh.)

23 Met aban Gaias popuz zeimakeh ne Pol hezan pi nemaz korav naravat hez-pop amun arimaz homet tin hepekez pi zait tat hez, pot hahan ev menoh. Met pim zei tapumakeh Iesuz añarab nari amun togü

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

manamah. Met aban Erastas zei epataz gavmaniz monisiz korav ravat hezapur, Iesuz homet hez-darim modap Kuotas poñariv amun arimaz homet tin hepekez hahan ev menoh.

[24 Met darim Amip Iesu Kristoz masakao orah rezah arinañ hepanez ne zait toh.]

Pol Godiz biñ ravat menahat ev

25 Met dari Godiz abatao bat hel batovai sook. Met pi tapupuhö ari bakez avatohopanen ne Iesu Kristoz ñetiv añarabon mañamoh-povoz ari tin hodad ravat kez tat pimaz homeo badae batovai sohopekezaek kaev naravotü. Met batam pat naratï Iesu Kristoz ñetï hamoh-epov God ba ou navat hehan añarab hodad nat het tovai emooh. 26 Oñ petev propet abanariz menahan hezavoz rotapuv ou ravahaek dari añarab maporin ñetï pov mañovai sookaz God pohao het hez-pop hakahan hez, povoz paru pori pimaz homeo badae batat tovai sohopanez hat zei maposikaroh pim ñetiv mañovai sameg. 27 Met God nenap nonair nai mapotuz hodadevonañ hezapuz abatao bat hel batovai sohok. Met Iesu Kristo gog ahot tahaek Godiz abat ahö pov bon natotü, oñ dari pohao het bat hel batovai sohok. Rotap tookazat ev hahö.

(Poliz ñetiv hahan menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 KORIN

Ñetï garosikao

1 Korin ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol narah Epesas zeitak hehapuh pi Korin zei ahö pot Akaia zeisik demahan hehaek añarab het Iesuz homeo badae batat hehariz homet ñetï epov menah.

Met Korin zei potak Zuda añarab met Grik añarab honeo poek heh. Met Aposor bodorï 18 pavar 1 sat 17 Pol poek sah-ñetiv rekö hameg. Met Pol garos Korin zeitak sat añarab porin Iesuz ñetiv mañohot hehan nari hatevetet homeo badae batat het Iesuz añarab togut ravat heh. Tahan Pol paru betet zei modasikaroh Iesuz ñetiv mañovai sooh. Toohan paru Korin zeitak Iesuz homet hehari horï nañ tovai emooh-ñetiv haohan Pol hateveteh. Ma parum togutak honoñai navor nao ou ravooh, povoz paru meñizapan hat pi parum tohopanezat ñetï epov menat parun badede mañah.

Met Iesu hamarah hehaekanañ maot hasahan krismasañ 25-iz zut bon tahan, Pol ñetï epov menah.

Pol Korin añaraboz ñetï garos epov menah

1 1 Met ne Pol, God pimauz hodadevok ba ou navatat Iesu Kristoz
aposor abanap banavatahan, ne pim ñetiv añarabon mañovai
samohop ev. Met aban Sostenis darim modap deip honeo ev het, 2 ari
Korin zeitak het Iesuz añarab togut ravat hezariz homet ñetï epov ev
menakaz teg. Met God ari ba ou avatahan Iesu Kristonañ honeo raveg,
povoz ari horï toogiek maot bamagei tinari avatamah. Met ari nenari pot
etamah bon, oñ zei maposikaroh añarab darim Amip Iesu Kristoz homet,
“Deim Ahop eñiz,” pot hamah-mapori piuhö magei tinari bavatamah.
3 Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ari masakao
anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Pol Godin biñ mañahat ev

4 Met orah rezah ari Iesu Kristonañ honeo ravat hezaek God eñizat
masakao anamahavoz homet ne piin ñetï biñao mañamoh. 5-6 Met batam
Kristoz ñetiv arin añovai emoohon, hatevetet arim loporizaroh biit bahorë
hat pinañ honeo haraveg. Tat ari pim masak ahovor hezhez tinavonañ het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetï rotapuvoz tin hodad hakezaek modarin mañameg. 7Povoz petev ari
darim Amip Iesu Kristo maot ou ravat erapanez ñai bizat etet hez-eparah
ari Pul Tinapuhö eñizat anamah-tin poñiz navoz ari tekï nat. 8Met rotap
Iesu Kristo pi bakez avatohopanen, rez kek tat tovai sohopeken, darim
Amip tokat maot erapanez aliz posik ari tu naravotü, oñ Godiz etañik
rouvat hepeken, arim horï hatoog-nao ou naravotü. 9Met God ari pim rop
darim Amip Iesu Kristonañ lop honerï ravat hepeken, pi arimaz tin korav
hepanez hat ba ou avatahaek, pi hodad modao rekot navotü, oñ pim hahat
tat am bakez avatohopanen, pim ropunañ honeo tovai sohopek.

Paru main main ravat hah

10Met ari nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristoz abatavok
ari hodadeo bepekez hat ñe kezao epat arin añoman hatevetei. Met arim
berat nari main nari main ravameg-pov betei. Tat maot lop honerï ravat
het ñetï hon nenao haovai sohozei. 11Met pot arin añohovoz kapot ev.
Met añ Kloviz kapotak nari ev emat, ari Korin añarab nae nari ser hat tin
honeo nakezavoz ñetiv epat neen bar nañah, 12"Met paru Korin añarab
ser hat berat main main ravat het, narihö epat hamah, 'Met Pol pi ahop,
povoz dei pimeri ev,' pot hamah. Ma mod narihö, 'Evo, Apolos pi ahop,
povoz dei pimeri ev,' pot hamah. Ma mod narihö, 'Dei Pitazari ev,' pot
hamah. Ma mod narihö amun epat hamah, 'Dei Kristozari ev.' Pot Korin
añarab hahot hez." Pot ev emat neen nañahan ne hatevetehon tin narav.
13Povoz eñarohol epat añoman ari hodad ravei, Met Kristo pi lopotak
berat ek nas main ek nas main ravat heza? Evo, pi berat main main
narav, povoz ari pim añarab berat main main naravotuz ne ev hamoh.
Ma ne Pol arim horï tovai emoogiñiz hañiv bat zirah nourahan ñomoho?
Evo, met Iesu Kristoz tahat ok. Ma Iesuz homet hegin ivoh emeeharah
nem abatavok ivoh emeeha? Evo, nem abatavok ari ivoh naemee, oñ
Kristoz abatao hat ivoh emeeh. Povoz ari Kristozari ravat hezari ok, oñ
nemeri ma Pitazari ma mod napuzari ari ravat nakez.

14-15Met batam ne arinañ hehorah, ne aban Krispasir Gaias nen
poñariv ivoh memeet, ari mod nari amun ne ivoh naemee, povoz ganö
ari, "Pol ivoh emeehaek dei pim eñatak sameg," pot arihanañ narihö
rekot nakaotü. 16Au ee, ne rahor unun manoh, met aban Stepanasir
añapur ñarohol amun ne ivoh memeohö, oñ mod nari ivoh memeohö ma
namemee-pov ne unun hamanoh. 17Met Kristohö añarab ivoh memeemaz
nañat nemeehan tovai samoh bon, oñ pim ñetï tinao añarabon bar
mañovai sohomaz nañat nemeehan mañovai samoh. Met ham abanariz
hodadevonañ het hamahavoz zut ne het mañamoh bon. Oñ ne parum
hodad povonañ het mañovai samahavoz zut mañovai soohovozatin, paru
Iesu darimaz homet hehan zirah urahan ñomah-ñetï pov mañamohoek
betezao ravah narab, oñ ne pot nao namañ.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz hodad ahov Kristo ba ou batah

18 Met Kristo zirah urahan ñomah-ñetiv hamegin hatevetet paru ñomat
horï ravapanez nonoroh samah-pori, “Ñetï betezao ok,” pot hat batiu tiu
batamah, oñ dari pimeri ravat hezavoz hat tokat tinaek eñepanen hekaz
eperi, ñetï epovoz homet epat hameg, “Met rotap Godiz kezao ahoam
hez.” 19 Met batam ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-poriz epat
menahan hez,

> Met aban ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-poriz hodadeo
> bavon batom. Ma aban pori hahopanen ne bazei manoman, parum
> hahopanezao betezao ravohopan. *Aisaia 29:14*

20 Pot menahan hezaek, paru ham eparahazatuz hodad ahovonañ het
tepañik menahan hez-povoz kapotaz tin hodad hez, ma topouramahaek
bal hat modari hodad nao bapan hat ñetï nañir nañ ahoam mañamah.
Met God parum hodad povoz homet batiu tiu batat, “Betezao ok,” pot
hakahan hez.
21 Met God hodad ahö mapoñinañ hez-pop epat hahan hez, “Met ham
eparahazatuz hodadevonañ hez-añarab pori nem hezhezavoz kapotaz
tin paru hodad tapanez rekot bon.” Met dei pim ñetï tinao haovai
samegin hodad povonañ hezari hatevetet, “Ñetï betezao ok,” pot paru
hamah, oñ God pimauz hodadevok epat hahan hez, “Met paru tairari
nem ñetï tin epov hatevetet barotap batapanez pori nemeri bavatoman
tin hepan,” pot hah. 22 Met paru Zuda nem mod nari ham eparahazatuz
hodad nenavonañ het, “Ari red navor nao añairepeken etetahoh, dei
Iesuz ñetiv barotap batat homeme hek,” pot hamah. Oñ met Grik añarab
nari hodadevoz zeimakeh lokat hamarahazatuz hodad ahov bat hez-
narihö epat hamah, “Met nap hodad ahö tinavonañ het Kristoz ñetiv
dein añapan, povoz pimaz dei barotap batat homeme hek.” 23 Met parum
pot hamah-okovoz zut dei nak, oñ Kristo zirah urahan ñomah-ñetï nen
pov mañovai samegin, paru Zuda nem pori hatevetet Kristo ev hamarah
parum ahop ravat hepanez homehot hezaek, “Pi tapup haerat hañomah,”
pot mañamegivoz paru loporizaro kaev ravamah. Ma Grik añarab pori
ñetï povon hatevetet kek hat epat hamah, “Met paru okori hodad ahö
tinavonañ het ñetï okov hamah bon, oñ hodadeo bon betezam het okat
hamah.” 24 Met Zuda tairari God ba ou batahan pimeri ravat hez-pori,
ma Grik añarab pat porihanañ tairari God ba ou batahan het, pimeri
ravat hez-pori, Iesu Kristoz tat eñizahavoz homet, “Rotap Kristo ñomahan
Godiz hodad tinavor kez ahov ou ravahan dari hodad raveg,” pot hamah.
25 Met paru nari Kristoz ñomahavoz homet epat hamah, “Met God kez
nao ok nat.” Pot hamahaek paru pim kezavoz hodad narav het okat
hamah. Oñ pi popuz kezavohö añarab maporiz kezavonañ tamah-poñ
map ritou metat hez. Ma nari pim ñetivon hatevetet epat hamah, “Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi hodad ahov bonop ok." Pot pimaz hamahaek, paru pim hodad ahovoz hodad nat kut het okat hamah. Met pi popuz hodad ahovohö añarab maporiz hodadeo bat tamah-poñ map ritou metat hez.

26 Met nem bosir sau, batam ari tair hegiek God ba ou avatahan pimeri raveg, povoz homei. Met ham añarab modari arin eteohaek arihanañ honep honep hodad ahovonañ heginahoh, God ba ou avataha? Ma ari honep honep amun abat ahovonañ heginahoh pi ba ou avatah? Evo, ari maporizaro hodad ahovor abat ahov bon hegin pimauhö ba ou avatahan pimeri raveg. **27-28** Met ari añarab tairari modarihö arin eteamahan, ari hodadeo bon, ma kezao bon hez, ma abatao bon hez, ma modarihö batiu tiu avatat, "Betezari ok," pot arimaz hamahan ari hez-pori, Godihö ba ou avatahan ari pimeri ravat hez. Met tairaiz ari pori ba ou avatahan hez hometunei, oñ añarab modarihö eteamahan paru añarab tairari hodad ahovonañ hez, ma kez ahovonañ het tamah, ma abat ahoñinañ hez, ma modariz etañik tinari ravat hez-map pori, tu ravapan hat arihoez ba ou avatah. Met ham añaraboz etañik hodad tairañ paru bat hel batat hamah-poñ bon tapan hat ari okorihoe ba ou avatahan hez. **29** Met God ari abatao bonori pimeri ba avatamahaek, tokat batogü amanapanez porah nap, Godiz etañik het pimauz abatao bat hel batat epat piin namañotü, "Met ne hodad ahovonañ hakehonahoh ni ba ou navateñin hehop ev." Pot namañotuz homet ari añarab abatañ bon betez okori ba ou avatahan, pim nonoroh sameg. **30** Met God pimauhö ari eñizat Iesu Kristonañ bahoneo avatah. Met pi Kriston mañat meehan erat Godiz hodad tin povonañ heh-pov ba ou batahapuh, dari horï hegiek darim hañ horiv bat pi ñomat eñizahapuh batam Seteniz non horioroh soog-pov bavetet, pim añarab magei tinari bavatahan het pim non tinaoroh sameg. **31** Povoz epat menahan hezavoz dari homek, Met nap pimauz abatao bat hel navatotü, oñ darim Amipuz abat nenao bat hel batat hep. Pot menahan hezavoz dari homet, Iesu nenapuz biñ ravat pim abat nenao bat hel batohot hek.

Pol parunañ het mañoohat ev

2 **1** Nem bosir sau ravat hezari, met batam ne arimatak emat hehö-porah arin añoman ari hatevetet, "Ae, aban hodad ahovonañap ev emat dein añamah," pot hahopekez homet ne ñetï pot nao arin naañ, oñ Godiz ñetiv arin añomaz, **2** ne nemam garos pot homeohö, Met ne ñetï mod nao parun namañotü, oñ Iesu Kristo nenapuz homet pim zirah urahan ñomah-ñetï ahö nen epov parun mañohom. **3** Pot homet ne arinañ honeo hehorah ganö arin añoman hat navet tepek hezavoz homet, ne dei dei tat ñaihetivonañ honeo hehö. **4** Oñ am boi tat Iesuz ñetï tin pov arin añooh. Met ham eparahazatuz hodadevonañ ne het ari hatevetet nemaz biñ ravat hepekez ne ñetï pot nao arin naañ, oñ Godiz Pul Tinapuhö ne kezao nanoohan, ari tin hodad tepekez hat pim ñetiv arin añooh. **5** Povoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ham aban nari parumauz hodadevonañ ari eñizoohan Kristoz homeme heg bon, oñ Godihö ne kezao nanoohan arin añoohon, hatevetet pimaz homet barotap bateg.

Pul Tinapuhö hodadeo manamah

6 Met pot batam arimatak emat arin añoh, oñ añarab Iesuz hahomet het pim ñetiv tin bahorë hat hakez-porin ne hodad ahovonañ het parun mañamoh. Met ham aban nari ham eparah hodad bon tapanez povonañ het hamah-pori, ma aban ahori ham eparahazatuz zaitivonañ het hamah-poriz zut, ne het paru Iesuz homeme hezarin mañamoh bon, 7 oñ Godiz hodadeo nanamahat homet het parun mañamoh. Met batam hamarar nonair nai bonorah God dari pim ñetï tinao hatevetet pinañ honeo pim alizavok tin hekaz homet, pim hodad ahö povonañ hehapuh homevai emooh-pov, pi ba ou navat hehan añarab hodad nat heh. 8 Ma ham eparahaz aban ahori amun Godiz homevai emooh-povoz hodad nat heh. Met paru Godiz home povoz hodad haravat hehavozatin darim Amip alizavor abat ahovoz maup zirah naur tah narab. 9 Met parum pot hodad nat hehavoz ñetï nao epat menahan hez,

> Met Godihö paru pimaz zait tat loporizaro manat hezari meñizapanen tin hepanez homet heh-povoz paru ham añarabohanañ napuhö povon et narë, ma hat navet, ma hodad narav heh. *Aisaia 64:4*

10 Pot menah, oñ pim Pul Tinap hodad hezaek, dari hodadeo anahan petev Godiz home tin povoz hodad ravat hez. Met rotap God pim loporih homeamah-map poñ Pul Tinapuhö hodad hakezaek, pi navoz hodad nat hez bon. 11 Met aban nap pim modapuz loporih homeamahavon etet hodad nat, oñ mod pop pim loporih homeamahavoz pimauhö hodad hez, met povoz zut God pim loporih homeamahavoz dari hodad nat, oñ pim Pul Tinapuhö etet hodad hakez. 12 Met dari hamarahazatuz hodad nen povonañ het tovai sookaz Godihö nak, oñ pi dari nai namanaek, amauam masak ahov anat eñizah-pov tin hodad tookaz hat, pim Pul Tinap dari honep honep haanahan hez.

13 Kar, met dei orah rezah God home tinavonañ hez-popuz ñetiv haovai sameg. Met aban nari ham eparahazatuz hodadevonañ haohan, dei pim home tin povoz hodad raveg bon, oñ pim Pul Tinapuhö hodadeo anamah-nen potam haovai sameg. Met paru tairariz loporizaroh Pul Tinap hez-porin badede mañamegin, paru hatevetet hodad ravamah. 14 Oñ paru añarab tairariz loporizaroh Pul Tinap nakez-porin pim hodadeo anamahat ñetiv mañamegin, paru hatevetet kut tat, Ñetï betezao ev, pot homeamah. Met Pul Tinap parunañ nakez, povoz paru hodad tapanez bapap tamah. 15 Met aban tairapuz loporih Godiz Pul Tinap hakepanez-pop rekot añarab ñetï houloñ hahopanen pi hatevetet hodad tinao bat het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

navoz pot hapan, “Godizao ok,” met modavoz homet, “Evo, okov Godiz bonov ok, oñ hamarahazao.” Pot haovai sohopanen, añarab modari pim pot tin hodad tat hahopanezavoz kapotaz hodad natotü. **16** Met epat amun menahan hez,

> Met God hodad tairavoz tekï tat hepanen darihanañ nap hodad povoz badede piin mañapane?
> Evo, napuhö hodad tin navoz badede piin namañotuzap ok.
>
> *Aisaia 40:13*

Pot menahan hez. Met paru Pul Tinap bonori pim homet hezavoz hodad nat, oñ dari Pul Tinap anahan hezari Kristoz homeamahavoz tin hodad hez.

Godiz gog abanariz ñetiv

3 **1** Nem bosir sau ravat hezari, mai zakep met ñarohol Godiz tin hodad nat hezavoz zut ari am hez. Met batam ne arimatak emat hehorah, paru añarab tairariz loporizaroh Godiz Pul Tinap an pap manat hez-porin ñetiv mañamohovoz zut arin naañ, oñ arim ham heriñiz zaitivok am tovai emoogiek aviam pimaz homet heg. Povoz paru Iesuz tin hodad natarin mañamohovoz zut arin añooh. **2** Tat ñarohol ahö ravat gipiz kezatü namahavoz zut ne arin añooh bon, oñ añahol parum ñarohol apet nenañ manamahan nohot hezavoz zut, ne arin orah rezah aviam añooh. Met petev amun ari ev menoh-taputam hez. **3-4** Met ham eparahazatuz hodadevonañ hez-añarab pori nae nari ser hamahavoz zut, ari het hodad povonañ ari nari epat hameg, “Met Pol pi ahop, povoz dei pimeri ev.” Pot hamegin, met ari mod narihö epat hameg, “Evo, met Apolos pi ahop, povoz dei pimeri ev.” Met pot hat berat main main ravamegivoz homet arin epat añomaz ev toh, Met ari ham eparahazatuz hodadevonañ het okat hameg. Pot arin ev añamoh.

5 Met pot arim hamegivoz homet ne epat arin at añom. Met dei Apolos tair tamegivoz homet deipimaz okat hameg? Met deip Godiz gog aban nenañariv pim ñetiv arin añoogin, pimaz homeo badae bateg. Met deip abat ahovonañ bonoñariv God pim homevok añamahat, deip nap nim gogot main main tovai sameg. **6** Met ari Godiz avasiz zut ravat hez. Met añarab avasik bitü ñedeamahavoz zut ne garos arimatak emat pim ñetiv arin añoohon, ari Kristoz añarab ravegin, tokat Apolos emat arinañ het ñetï pov gipiz bituk nonos uramah-povoz zut arin añooh. Oñ Godihö hodadeo ari naanatin, dei Apolosiz añoog-pov betezao ravah narab. **7** Met añarab bitü ñedeamah-pori ma nonos uramah-pori, paru abat ahoñinañ nakez, oñ am gogot tamah. Oñ God pimauhö bi potü ahö ravat utap tapanez korav ravat hez-nen popuz abatao bat hel batookazat ravah. **8-9** Met dei Apolos pim gog abanañariv ravat het, ari Godiz avasik bitü ñedeamahan hezavoz zut hezarih deip gog nenao toog. Met paru bitü

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñedeamahavoz zut ne arinañ honeo het añooh, ma avasik nonos uramah-poriz zut pi arinañ het añooh. Met ne ahop pi goep ravat hez bon, oñ deip honeo Godiz gog aban nenañariv hez. Met pi dari nap nim gogot main main tovai sameg-povon etet, hañ tin ahov ma goev tokat anapanen dari bak.

Godiz gogov tookaz ñetiv

Met ari Godiz zeimakez zut ravat hez. 10 Met pi hodadevor kezao ne nanoohan, pim zei pomakez bahahavez zut toohon, ari Iesuz homehot hez. Oñ petev mod nari ari tin tohopekez hat Kristoz ñetiv badede añamahaek, zeimakez hatasiz zut ok etamah. Met Godiz gogot tamahari hodad tinavonañ het, aban nari tin homet zi kezahavenañ zeimak demamahavoz zut, tin hometahoh gogot tohopanen tin ravohopan. 11 Oñ zei hamoh-pomakez tok baharaz zut God Iesu Kristo meñehan hezaek aban mod nap rekot tok bah modar navareñotü. 12 Met dari Kristoz gogot tamegiri zeimak demamahavoz zut ravat het, Godiz gogot ok tameg. Met nari Kristoz gogot tin tamahaek, heleñ ma ainihav bat zei kezamak demamahavoz zut pim gogot kezao tamah. Oñ mod nari pim gogot tamahaek zi ripuhaver havohav bat betezam zeimak demamahavoz zut gogot tin nat. Pot Godiz gogot main main tamah. 13 Met tokat Kristo maot erat ñevok evizapanez aliz posik nap nim nem gog tamegiv pi it ñadat rai rai hahopanez poñadek bizat etepan. 14 Met aban nap Godiz gogot tovai heleñir ainiñinañ zeimak demamahavoz zut pim gogot tin tohopanez pov itiñadek bizapanen, ñadat bon nat hepanezaek pop hañ tinao bapan. 15 Oñ aban mod nap, zi ripuhaver havohavenañ zeimak demamahavoz zut, pim gogot betezam tohopanez pov itiñadek bizapanen ñadat zuam bon tapan. Tapanen pop etet pi amun ñadat bon tapan hezavoz homet barezat sapanez tapanen, God pi bat tinaek meñepanen hepan. Oñ pim gogot tohopanezavoz hañ tinao pi navotü. Povoz dari Kristoz gogot tohot zeimak tin demamahavoz zut tin tookaz homet hek.

Godiz tup tinamak ravat hez

16-17 Met nem bosir sau ravat hezari, ev menomaz toh-epov ari hodad hegiek maot unun maneg, ma tair? Met ari mapori Kristonañ honeo togü honet ravat hezan, Godiz Pul Tinap arim loporizaroh hezaek ari Godiz tup tinamakez zut ravat hez. Met aban mod nari ari tup tin pomak ravat hezaek bahorï avatat baeverapan, povoz God mod pori pi hañiv metat bahorï batapan.

Modariz abatañ bat hel navatotü

18-20 Eñarohol, ganö ari kut tepek hezavoz ev añomaz toh-epovoz tin hodad ravei. Met epat menahan hez, Met abanari biv manamahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anumaihol bamahavoz zut, Godihö añarab ham eparahazatuz hodad ahovonañ het, Dei hodadevonañari ev, pot homehot hez-pori bi povok bapanezarah parum hodad povohö rekot nameñizotü. Met mod epov amun menahan hez, Met God homeamahan añarab ham eparahazatuz hodadevonañ het parum loporizaroh homeamah-poñ betezañ ok. Pot ñetï povokaro menahan hezavoz homet dari epat hodad raveg, God eteamahan, ham eparahazatuz hodadevonañ het tamah-pov tiu tiu ravamah. Povoz arinañ hepanez nap, Ne ham eparahazatuz hodad ahovonañ hez-pot homepanez pop pi hodad pov betepanepuh, maot Godiz ñetï hodad tinao bat tohopanen, ham añarab modari piin etet pimaz, “Aban kutap ok,” pot hahopan. Oñ God aban mod ham eparahazatuz hodadeo betepanez popun etet, “Okop pim hodad tinao ahö ravat hezap ok,” pot pimaz hahopan.

21 Met ham eparahatuz hodadevonañ tamegivon pi eteamahan tiu tiu ravamah, povoz aban napur napuz abatao bat hel batat, “Dei epopuz hodadevoz eñatak sameg,” pot hahotunei. Eñarohol, rotap God ari eñizohopanez homet tin mapoñ ari haanah. 22 Met dei Apolosir Pita eñizookaz gogovok eñehan, pim ñetiv arin añat eñizoog. Ma ham eparah bizahan hez-mapotü eñizohopanez homet matut tah. Met ari biririï hez-eparah, ma ñomepekez porah, eñizohopanez map tin poñ ari haanahan bat hez. 23 Met ari Kristohö marasik haavat hez, met pi pop Godiz rop ok.

Godihö pim gog abanari an tapan

4 1 Met dei arin Iesuz ñetiv añameg-poriz ari epat homehopek, Met paru Kristoz gog aban nenari ok. Ma Godiz ñetï iz ravat hehao tin hepanez paru sikö nat, oñ kez tat het badede añovai samah. Pot deimaz homehopekezavoz tin ok ravohopan. 2 Met ari hodad, paru añarab modariz korav ravat hepanezari betezam naketü, oñ parum ahop etet biñ ravapanez homet, parum irih hepanez poriz tin korav ravat het meñizohopan. Met povoz zut dei arimaz tin korav aravat het eñizookaz homet hez. 3 Oñ ari ma añarab mod nari Godiz ñetiv nem añovai samohovoz, “Pol tin tamah,” ma, “Pi gog horit ok tamah,” pot nemaz hapek, ma mod nari hapan hezavoz, ne ñaihet tat home midin nat, ma nemauz gogot tamohovoz homet, Tin ev tamoh, pot ne hom namee, oñ am tovai samoh. 4 Met nem gogot tovai samohovoz homet petï ne horï nao nat, pot homeamoh, oñ ne povoz homet nemauz, “Ne tin ev tamoh,” pot rekot nakaotü. Oñ God pi nenap nem gog tamohovon etet hodad tinavonañ nemaz an netat pot hapan. 5 Met tokat darim Amip maot emapanez porah darim izek tameg-poñ, ma darim loporizaroh kilam homeameg-potü, pim alizavok map ba ou batapanen dari etek. Met pot tapanepuh an etat tairari pim gogot tin tohopanez porin etet honep honepun, “Ni tin nem gogot tooñip ok,” pot mañapan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parumauz abatañ bat hel batooh

6 Nem bosir sau, met ari tin hodad tepekez hat, ev dei Apolos arinañ
het gogot toog-ñetiv ok arin haañoh. Met tairao hodad tepekez hamoh
hometunei, oñ dei arim koravoriz tin homehopekezavoz hodad tepek
hat, deipim toogit ñetï pov ev añoh. Met Baiñetinavoz Tepatak menahan
hezavoz eñatak tovai sohopek, povoz ari aban korav napuz abatao bat
hel batat korav modapuz kaev naravotü, pot arin ev añamoh. 7 Met ari
Korin añarab honep honep arim abatañ bat hel batat hez, pot hahan ne
hateveteohö. Met ari pot tameg-okov tin bonov ok tameg, pot ev hamoh.
Ma arim Godiz homet tovai sameg-pov taekanañ hodad pov beg? Met
rotap Godihö hodad pov anahan ari bat hez. Povoz tairaiz arimauz
abatañ bat hel batat hameg?
8 Met ari Korin añarab arimauz abatañ bat hel batat epat hameg, "Met
dari Godiz ñetivon hat havetehot map hodad tat, dari rekö ravat pim aban
ahori haravat hezari ev." Pot arimauz hameg, oñ dei aposor abanari ahori
narav, homeamegi? Met rotap ari Godiz gog aban ahori ravegitin, deip
amun arinañ honeo biñ ravat pim gog aban ahoñariv raveg narab, oñ arim,
"Dei ahori ev," pot hameg-okov rotap bonov ok. 9 Met rotap dei aposor
abanari deim abatañ bat hel navatotü, oñ deim tamegivoz homet epat arin
añom, Met God dei ham eparah abat ahoñinañari ravat hekaz au naañ. Met
aban nap ñevok bizat pim ñetiv hat, "Men ñomakazap ev," pot hat zeirevai
baverevat añaraboz roposik men ñomamahan añarab ahovokaro etevai
samahavoz zut, dei aposor abanari tovai samegin añarab modari dein
etet ñebul epat añamah, "Ari ñevok evizat arim ñetiv hapanen hatevetet
paru ari ur oñomapanezari ok." Pot deimaz hamahan enzolihol amun etet
hezan deim abatañ er horat hez. Oñ ari arimauz, "Dei abat ahoñinañari
ravat hez," pot ari hameg. 10 Met dei Kristoz ñetiv haovai samegiek, ham
añarab modari dein eteamahan dei aban kutariz zut ravat hez. Oñ ari pi
tapupuz gogot tohot, "Dei hodad ahovonañari ev," pot betezam hamegiek
tin hameg, pot homeamegi? Evo, tin ok nak. Met deim tamegivon modari
etet, "Kezao bonori ok," pot deimaz hamah. Oñ ari kut tat, Dei kezavonañ
het tameg, pot homeameg. Met modari dein eteamahan dei betez abatañ
bonori pot ravat hez, oñ ari dei abat ahoñinañari ev, pot homeamegi? Evo,
pot homeameg-okov tin bon. 11 Met batam kapot tegiekanañ tohot, petev
amun dei pim gogot tohot, gipizor ivovoz gin het tovai emameg, ma deim
dimir giv kelat hezatü meet emameg, ma ñai abanari ouramah, ma deim
zei tin hekaz nañ bon. 12 Met pot tohot deim gipizor modatü bookaz hat gog
ahot deim marañinañ tat monis bat zum tameg. Met modari deimaz kaev
ravat ñetï horiv añamahan, dei God paru meñizohopanez hat parumaz piin
mañ mañameg. Ma horï povor kao etamahan dei kaev narav, oñ boi tat am
hez. 13 Met paru deimaz ñetï horiv hat deim abatañ bat hor batamahan, dei

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetï masakao maot parun mañameg. Met añarab modari dein eteamahan zezer kulup beteamahan oraet zañ tat ulagï tamahavoz zut dei hezan, “Paru horiri okeg, paru dein añohopanez pov dei hat navetetü,” pot deimaz haovai emohot petev am hamah.

Paru pim toohat tohopanez mañah

14 Nem hatari, met ari hatevetet tu ravepekez hat ne ñetï epov menoh
bon. Oñ ne arimaz homeamohon, ari nem ñaro pimauriz zut ravat
hez, povoz papahol parum ñaroholoz homet loporizaro manat hodad
tinavonañ hepanez meñizat mañamahavoz zut, ne ari hodad tinavonañ
hepekez hat badede ev arin añamoh. 15 Met ari Kristoz homeo badae batat
het pinañ honeo ravat hezaek, arimaz aban korav hepanez pori ahoam
hez batah, oñ ne garos arimatak emat Iesu Kristoz ñetiv arin añoohon ari
hatevetet barotap batat hezaek, ne nenap arim pap pimaupuz zut ravat
hez. 16 Povoz ne zakep tat iñivonañ ari nem ñaroholon epat añom, Met
nem tovai samoh-taput ari tovai sohozei. 17 Met pot tohopekez homet
ne aban Timoti meeman arihaz ok emapan. Met Timoti pop nem ro
pimaupuz zut ravat hezan nem loporï pi manamoh. Met pi darim Amipuz
hahan hezao baval hat tinam tovai samahap ok. Met pi arihaz meeman
emapanezaek, ok emat nem orah rezah Iesu Kristoz nonoroh emohot
añaraboh metovai samoh-ñetiv arin añohopan. Met pim añohopanez
ñetï pov ne orah rezah zeisikaroh sat em tohot, Iesuz añarab togü
manamahaek sat mañovai samohov ok emat añapan.

18 Met ari nari epat hagiv emat hahan ne hateveteohö, “Met Pol pi
maot ev darimatak naemotug, darim zaitivok tohok.” Pot hat arim abatañ
bat hel batameg. 19 Oñ rotap darim Amip nonor ba ou batapan, povoz
ne zuam arihaz emom. Tat arihanañ tairari parum abatañ bat hel batat
hezarin etehot, met Godiz kezao parunañ honeo hezan pim gogot tohot
okat hamah, ma parumauz hodadevokam ñetï betezañ hamah, pot paru
hamaharin etehot ne hodad tom. 20 Met dari Godiz masakavoz roketak
hakezari darim gizañinañ ñetï nenañ haovai sookaz pi nak, oñ dari pim
kezavonañ het tin tookaz hahan hez, povoz arim aban hamoh-pori kez
povonañ het tamah ma tair, pot etehot hodad tomaz ok emom. 21 Povoz
nem ñarohol epat arin at añom, Met arimatak emat arimaz mogao tat
ñai añom, ma emat masakavonañ het ñetï sokov arin añom? Met arin at
añoh-epovoz homet hodad tinao bat hezhez tinavonañ maot hepeken,
rekot ne emat ñetï masakao arin añom, oñ ari am horivonañ hepek,
povoz masakavonañ añomaz nonor bon tapanen ñai añom.

Aban nap horï ahov tah

5 1 Met arim ñaravatak horï ahov ou ravat hez, pot ñetiv haovai
emoohan ne hateveteohö. Met paru Godiz ñetivon hat naveteriz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

natotuzat ah ñeo elat, aban nap pim pap pi batahapuz añap bat hez. Pot hahan ne hateveteohö. 2 Met pi pot tat ari Iesuz togut ravat hezari bahorï avatahan hezaek, tairaiz arim abatañ bat hel batameg? Pot arin ev añamoh. Met ari horï tah-popun etet honoñai tat arim togutakanañ meegin, pi pataek sat hehatin, tin ravah narab. Oñ ari pot nat het, “Am sa hep,” pot pimaz hagin okeam hez-pov tin bon. 3 Met ne petev hotoh ev hez-eparah arimaz ahoam homeamohoek, ne ok arinañ honeo hakez herï ravat hez. Povoz aban horï ahö pov tat hezan hamoh-pop pim horï povoz epat metepeken, pi hañiv bapanez ne hodad epov boh. 4 Met ari honeek topourepekepuh nem arimaz homet hez-epat ari homepeken, darim Amip Iesuz kezao amun arinañ het eñizapanen, 5 aban pop Seteniz marasik bizepeken pi evetet sat pataek popuz roketak hepan. Met pot metepeken pim lop batamoriz zaitivonañ horï tat hez-pov bon tapanen, darim Amip erapanez aliz posik God pi maot pimop bavatapanen tin hepan.

Aban horï tooh-pop meepan

6 Met arim heriñ bat hel batat hezan hateveteamoh-pov tin bonov ok, pot ev arin añamoh. Met povoz hodad tepekez ñetï avï navotar ne epat arin añom. Met ari hodad, bol heipitak izov hezaek rapat bol heip potak sapan, povoz bol heip pot map horï ravapan. Met povoz zut horï nao añarab nariz ñaravatak het ahö ravohopanen mapori horï ravohopan. 7 Met arim ñaravatak horï ahö pov ou ravahaek, ari maporihoen horï tepek hezavoz petev pop meepeken, pataek sapanen maot tin hepekez ev hamoh. Met dari Pasova aliz poñik bol sipsip rohol bareñ elamegin ñomahavoz zut, petev Iesu dari tin hekaz hat ñomah. 8 Met darim iz mimihol Izip zeisik hehaekanañ paru zei pos betepanez tah-porah, parum gipiz tairatü garos bizahan oraeh-potü map betet, gipiz tin mageitü bat Izip zeis betet sah. Met povoz zut arim garos horï toog-map potü betet hodad magei tinavonañ het tovai sohot, ñetï rotap tinañihar haovai sohopekez ev arin añamoh.

9 Met garos ne ñetiv menat ari añarab horiam tat, nae nari betezam bamaharinañ honeo toutat ñetiñ hahotunei, pot ne arin haañoh. 10 Met pot arin añohovoz homet epat badede añomaz maot ev menoh. Met paru Godiz ñetivon hat navet het bogï tamahari ma giz gut tamahari, ma boir givogï tamahari, ma pituholoz homet gog navor nao tamahari, met ev menoh-porinañ honeo ari rekot naketü, pot ne arin naañ. Met ham eparah ari hezaek orah rezah añarab horï poñ tamahari ahoam hez, povoz taekepek pori bon hezaek ari sat hepek? Evo rekot bon, oñ porinañ honeo ari am hez. 11 Met ari paru tairarinañ naketuz homet ñetiv menat arin añoh hometunei, oñ paru añarab epat hahopanezariz garos ok añoh, “Met dei Iesuz homeo badae batat het arinañ honeo ravegiri ev,” pot arin añapanepuh am bogï tohopanezari, ma modarizatun orah rezah etet zait

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tohopanezari, ma pituholoz gog navor nao am tohopanezari, ma añarab modariz ñetï horiñ hahot poriz abatañ bat hor batohopanezari, ma iv kezañ ahoam nat rumurohopanezari, ma boir givogï tohopanezari, met ev menoh-nari Iesuz homet het horï pot tohopanezarinañ ari honeo het ñetï nae nap hahotunei, ma parunañ honeo toutat gipiz nohotunei, pot ev añamoh.

12-13 Oñ dari Iesuz añarab paru pimaz hom namee het, horï tamahariz petev darihoam an natotü, oñ tokat God pimauhö pori ñevok bizat hañiv manapan. Met ari Iesuz togutak hakezarihanañ nap horï nao tapanen, etet hodad tinao bapan hat, rekot ari togü potak hez-pori pi ñevok bizat pim ñetiv hat ba oñ batepek. Met ev menoh-epovoz ñetï nao epat menahan hez, Met aban nap horï nao tapanen meepeken arihanañ sat main hepan.

Parum modari ñevok navizotü

6 1 Met arim horï mod tamegivoz ñetï epov hahan ne hateveteohö, povoz epat arin añom. Met ari arim Iesuz homet hez-mod nariz mogao tamegivoz homet kaev ravat Godiz hodad natarin sat mañamegin, mod pori ñevok bizat ñetiv ba oñ batamah. Eñarohol, arim pot metamegivoz tin ok tameg, pot ne nakaotü, oñ horï ok tameg, pot arin ev añamoh. Oñ bonaiz ari pot tamegiri Godiz añarab narin arim ñetï poñ mañohopeken, paruhö ba oñ batohopan? 2 Met tokat Iesu Kristo maot erapanen, dari pim añarab pi meñizat darim añarab modari an metat hañiv metak, pot ari hodad nata? Met dari añarab modari pot metakazaek petev darim narih horï goe nao ou ravamahan, “Evo, dari rekot parum tamah-okov ba oñ navatotuzari ok,” pot hamegi? Eñarohol, met tovai ari ganö sat ñetï poñiz nañ Godiz hodad natarin mañovai sohotunei. 3 Met añomaz toh-epovoz ari amun tin homei. Tokat dari enzoliholoz tovai samahavoz amun etet paru an metak, pot ari hodad nata? Met dari tokat gog ahö pov takazari ev hamarah het tamegiek, honoñaiv ma serao ma horï mod tairao ou ravohopanen, dari rekot tinam hatevetet ba oñ batookan tin ravohopan. 4 Met ari pot nat, oñ arim ñaravatak honoñai hamoh-pot nao ou ravamahan, arim togutakanañ iñidoh het Iesuz hom namee hezarin ba oñ batapanez homet mañamegiek, horï ok tameg, pot arin ev añamoh. 5 Met ari hatevetet pot tamegivoz tu ravepekez homet ev arin añamoh. Met arih honoñai hamoh-pot nao berevapanen, arim ñaravatak aban hodad tinavonañ het rekot hatevetet ba oñ batapanez nari bon, pot homeamegi? Evo, rotap hodad tinavonañ nari arinañ honeo ok hakez. 6 Met arim nari parum modariz ñetiv iñidoh hezarin sat mañamahan, mod pori ñevok bizat hatevetet ba oñ batamahaek tin bon, pot arin ev añamoh.

7 Met arim nari modariz kaev ravat ñevok biamegivoz ñetï modao ne epat arin añom, Met ari Godiz nonoroh samegiek, Seten ok moreg

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etamahan horï okov tameg. Oñ bonaiz arim nari horï nañ etohopanen, ari am masakavonañ het ñetï tinao parun mañohopek. Ma nap arim nai givogï bapanen, Am sa hep, pot homet lop tinarizaronañ hepekez pov tin ok. Pot ari orah rezah tohopeken tin ravohopan. **8** Met ari tin pot nat, oñ ari Iesuz homet hez-pori horï povor kao nae nap metameg, ma ari nari arim mod arinañ hezariz nonair nai givogï bameg. Eñarohol, homeamohon ari horiv ok tameg, pot ravamah.

9 Met añarab horï tamahari Godiz masakavoz roketak rekot naketü, ñetï pov ari hat haveteameg. Povoz ganö kut tat rokë potak sat nakez tepek hezavoz maot epat ne arin añom. Met paru bogï tamahari, ma pituhol meñizohopanez homet nao tamahari, ma modariz añahol ma abuhol bamahari, ma abanari añaholoz zait tat bamahavoz zut parum aban modari añaz bamahari, **10** ma modarizatü givogï bamahari, ma modarizatun etet parum bohopanez orah rezah zait tat homeamahari, ma iv kezañ ahoam nat rumuramahari, ma modariz ñetï horiñ hat parum abatañ bat hor batamahari, ma boir givogï tamahari, map ev hahö-epeñ tamah-pori Godiz masakavoz roketak naketuzari ok. **11** Met batam ari nari horï epeñ hatovai emoog, oñ petev ari poñ betet darim Amip Iesuz ñetiv hatevetet barotap bategin, darim dimihol bariamegin baim ravamahavoz zut pi arim horï toog-poñ ol betehan, Godiz Pul Tinap eñizahan, ari pim añarab tinari raveg. Tegin God arimaz epat hakahan hez, “Parum horï toohañiz hañiv tokat navotuzari ok.” Pot arimaz hakahan hez, povoz ari God pot tat eñizahavoz homet tovai maot unun manat horï nañ totunei.

Dari Pul Tinapuz zeimak hez

12 Met arihanañ aban nap epat hapan, “Met God darim natotuz ahao nak hez-map poñ ne rekot am tovai sohom.” Met ni pot hakezapun epat nañom, “Rotap ok hakë, oñ nim tookez nañihö rekot ok naneñizotü, povoz poñ amun ni tovai natotü. Met dari naeñizotuz hamoh-poñ am tovai sohok, povoz Godiz tin homevai nasohotü. Ma birepenañ demamegivoz zut naeñizotuz hamoh-poñ ganö edemapan hezavoz dari poñ tovai nasohotü.” **13** Ma ni mod nap epat nañekë, “Met God darim gipiz nookaz hat darim giruñ matut tat bizahan hezaek, gipiz tin anahan hez-potü am bat novai sohom.” Pot hat nim herisiz zaitivoz eñatak tovai sookez homet hekë. Met ni pot hakezapun epat nañom, Met rotap God dari potü am bat novai sookaz matut etahan hez, met tokat pi hapanen darim nameg-potü bon tapan. Oñ darim heriñ bon natotuzañ eveg, dari bogï tookaz ma modapuz abup ma añap bookaz homet matut naet, oñ dari tin het pim gogot tookan, pi darimaz korav ravat hepanez hat matut etah. **14** Met darim Amip ñomahan God pim heris maot baval hahavoz zut, darim heriñ amun pim kez ahovonañ baval akapan. Povoz darim herï poñiz tin korav ravat het poñinañ horï natotuz ev hamoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Met ari hodad, darim heriñ Kristozañ ravat hez, ma darim gagañir
eñar mar amun pimeñ ravat hez. Met darim heriñ Kristozañ ravat hezaek,
darihanañ aban nap añ bogï tamah-napunañ orapanen tin ravapane?
Evo, mai zakep pot tapanezavoz horï ahov ravapan. 16 Met ev menoh-
epovoz God batam epat hahan hez, “Met aban napur añ nap añarab
tapanezaek parup herï hones ravapan.” Pot hahan hez, povoz aban nap
añ bogï tamah-horï popunañ orapanen parup herï hones ravapan. Pot ev
menoh-epovoz homet hodad ravei. 17 Oñ tairap darim Amip loporï manat
hepanez pop pinañ homevor hodad honevonañ hepan.

18 Met ganö ari bogï tohopek hezavoz, ari tin homet ñaihet tat arim
heriñiz tin korav ravat hezei. Met dari añaraboz horï tameg-mod
mapoñihö darim heriñ bahorï naavatotü, oñ nap bogï tohopanez povohö
Godiz etañik pop pimauhö pim heris bahorï metohopan, pot ari homet
ñaihet tat zei manat hezei. 19 Met God pim Pul Tinap darim loporizaroh
meehan erat hezan darim heriñ pim Pul Tinapuz zei tinamakez zut ravat
hez. Povoz ari Godizari ravat hezaek, arimauz heriñiz zaitivok tovai
nasohotü, oñ pimauz zaitivok tovai sohopekezavoz ari tin hodad nata?
20 Met God dari pimeri ravat hekaz hat zum ahov haetat pim rop meehan
erat eñizahavoz homet, arim heriñiz tin korav ravat hepeken añarab
modari arin etet Godiz abatao bat hel batat hepan.

Añarab nae nap bohopanez ñetiñ

7 1 Nem bosir sau ravat hezari, met arim tairañiz homet at ñeñ tepaek
menat nehaz meegin emahan ne bat rekö hahö, ñetï poñiz ñetï
hañiñ ev menomaz toh.

Met aban nap Iesuz gogot tohopanez hat añap nav main am hepanez popuz
tin ok tapan, pot homeamoh. 2 Oñ añarab ahovokaro hadeholoz zut betezam
bogï tovai samah, povoz ganö ari taput tepek hezavoz ari abanari nap nim
nem añ honep bat hepek, ma ari añahol amun nap nim abü honep bat
hepek. 3-4 Met ari añaholon ne epat añom. Met arim abuhol bamegin arim
heriñ parumeñ ravat hez, povoz nim abup arip orepekez hapanen ni, “Evo
ne kaev,” pot mañotun. Ma ari abuhol amun arim heriñ arim añaholozañ
ravat hez, povoz arip orepekez nim añap hapanen ni, “Evo ne kaev,” pot
mañotun, oñ arip am orepek. 5 Met ari aban napur añap narah lop honerï
ravat nae nap epat mañepek, “Met deip Godin mañ mañovai sohopainez hat
aliz nañ deip honeo naorö am hepain.” Pot nae nap mañepikez pov tin ok,
oñ pot hapekepuh Godin mañ mañovai sohopeken, aliz hapekez poñ bon
tapanen arip maot honeo ravat orepek. Met ganö arip honeo naor tepekepuh
main main potam hepekezaek, Seten moreg etapanen ni añap ma abup mod
napunañ betez orekepuh, horï tekë hezavoz arip honeo zuam maot orepek.

6 Met añarab nae nap bohopekez ev menoh-pot rotap ari mapori nae
nap bohopek bon, oñ ari tairari nae nap bohopekez zait tohopekez pori

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rekot nae nap bohopek, pot arin ok añamoh. 7Met nem añap nav[a] het sat em tamohovoz zut ari mapori añahol nav main hepek, povoz tin ravapan, pot homeamoh. Met pot ari mapori tepekezavoz rekot petï tin naravotü, oñ God dari hodad navor nao anamahaek, aban nap pim main hepanez hodad ravat Godiz gogot tamah, met modap hodad modao bat pim añap bat het pim gogot amun tamah.

8 Met ari ñari añaholor aban rohol, ma ari añ hapuriholoz tohopekezat ñetiv ev añomaz toh. Met ari am nem hezat añarab nat main hepek, povoz tin ravapan. 9 Oñ arim main tin het tovai sohopekezat narav tat, arim loporizaroh mid mid ahov tat hepekepuh, kez tat am hepekez nonor bon tapan, povoz ganö zait povohö bahorï avatapan hezavoz nap nim añap ma abup bat hepeken tin ravapan.

10 Met ari añaholor abuholoz ñetï epov nehoam homet ev menomaz toh bon, oñ darim Amipuz hahan hezat ev menomaz toh. Met ni añ nap tovai nim abup kaev metat betet sotun. 11 Oñ aripitï honoñai ahö nao ou ravapanen nim abup betet sekë, povoz ni añ pop rekot abü modap navotü, oñ nim main am hekë. Tat tokat arip maot honeo tin hepekez nonor ou ravapan, povoz ni maot emat nim abü maupunañ hekez hamoh. Met ari abuhol amun tovai arim añahol kaev ravat betetunei.

12 Met ari mod nariz homet darim Amipuz hah-ñetï bonov ev, oñ nehoam arin ev añomaz toh. Met ni aban nap Iesuz homeo badae batat heken, nim añap pimaz hom namee betezam hepan, povoz nim añapuz kaev ravekepuh, “Ne nimaz kaeveg sa,” pot piin namañotü. Oñ nim añap arip am honeo hepekez gu hapan, povoz arip am hepek. 13 Ma ni añ nap taput Iesuz homeo badae batat heken, nim abup pimaz hom namee het betezam hepanepuh nim abup arip am añarab tat honeo hepekez gu hapan, povoz kaev naravotü, oñ arip am hepek. 14 Met añ nap ma aban nap Iesuz homehot hepanen, pim abup ma añap am betezam hepan, povoz parup honeo hepanezaek, añ pop ma aban pop Iesuz homet hepanez tin pov pim abuputï ma añaputï sohopanen, God etehopanen parup tinañariv ravat hepan. Met ev menoh-epov bonotin parupim ñarohol Godiz hodad natariz ñaroholoz zut ravat heh narab. Oñ añ Iesuz homet hepanezap, ma aban pimaz homet hepanez-popuz home tin pov ñaroholotï amun sohopanen, God etehopanen pimeri ravohopan. 15 Met Iesuz homet barotap navat hepanez nap pim añap ma abup Iesuz homehot hepanezaek, kaev ravat betet sapanez mañapanen, Iesuz homet hepanez aban pop ma añ pop pi home midin tat epat namañotü, “Met

---

[a] **7:7** Pavar 7 -Met Poliz ñetï hodadeo ev. Pol pi Iesuz hom namee heharah pi Parisi abanap het Zudaholoz kaunsor aban ahop ravat hehaek, pi añap havat heh, pot dari hodad hakez. Met añ pop ñomah, ma Pol Iesuz homeo barotap batat hehavoz kaev ravat pi betet maot pimatak sahan, pim main gogovok sat em tooh, povoz dari petev hodad nat hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

God deip honeo hepainez hahan hezaek ni rekot ne nevetet nasotü." Pot namañotü, oñ am meepanen sapan. Met ganö kaev ravat hepanezaek bagaa batapanen, parup het God abanapur añap tin honeo hepanez hahan hez-pov elat tin honeo naketü, povoz am mañapanen sapan hamoh. 16 Met ni añ Iesuz homeo badae batat hekezap nim abup meñizat tin metooken, pi amun Iesuz homeo badae batat hepan ma tair? Povoz ni unun. Ma ni aban nap amun Iesuz homehot hekezap nim añap meñizat tin metooken Iesuz homeo badae batapan, ma tair? Pot ni hodad nat hez. (Povo nim abup ma añap ninañ honeo hepane hapanen ni kaev naravotü, oñ am tin honeo arip hepeke hamoh.)

God ba ou batah-potam hek

17 Met ari Iesuz homeo badae batat hezari, ñetï epov ne zeisikaroh sat em tohot Iesuz añarab togü mapoñik het mañamoh. Met God pimauhö dari añarab maporiz nap nim main main tovai sookazat hahan hezaek, ari tair hegin God ba ou avatahan pimaz homeo badae bateg-potam het tovai sohozei. 18 Met ev menohovoz kapot epat badede añom. Met ni Zuda aban nap goerah nim biz kosis neelahan ni tovai emooñin God ba ou navatahan ni pimaz homet hez, povoz ni neelahavoz mormor pos el betekez hometun. Met ni aban pat Zuda bonop goerah pot nanet-pop petev nim kosis neelapanez ni hom nameotü. 19 Met ari Zudaholoz kosiñ elameg-pov upai nao ok, ma ari patariz nael tameg-pov amun upai nao ok, oñ dari Godiz ñetï katë hahan hezañ baval hat tovai sookaz pov ahö map tinao ok. 20 Povoz homet garos añoh-epat maot ne arin añom, Met ari tair hegin God ba ou avatahan pimaz homeo badae bateg-potam tohozei. 21 Met ni nap pi ba ou navatahan pimaz homeo badae batat heñ-porah, aban ahö napuz irih het pimauz zaitivok haohat gogot upai tohot monis nav heñip, ni aban ahö popuz irih am het gog pot tameñivoz home midin tat epat hometun, Met ne tair tat nem aban ahö epop betet nemauz zaitivok maot sat em tohom batah, pot homeotun. Oñ nim aban ahö pop, "Kar, rekot ni ne nevetet nimauz zaitivok sohoz," pot nañapan, povoz pim nañapanezat tat ni rekot pi betet sookë. 22 Met ni ahopuz irih tin het home midin natotuz kapot ev. Met ni aban ahö popuz irih het tooñin, darim Amip ni ba ou navatahan hezaek, nim ham herisinañ aban ahö popuz irih am het pim zaitivok tovai sameñ. Oñ ni horivoz irih heñiekanañ ba neverevahaek, petev nim loporih darim Amipuz zaitivok tovai sameñ, povoz aban okopuz irih hekez kaev ravotun. Ma ari modari batam aban ahö nariz irih nakez, oñ arimauz zaitivok sat em toogin Kristo ba ou avatahan hezari, petev pi ahö popuz irih ari ravat het pimauz zaitivok tovai sameg. 23 Met God zum ahov etat pim rop meehan erat eñizah, povoz homet ganö aban modariz home betezavoz irih hepek hezavoz God nenapuz homet het sohopek. 24 Nem bosir sau, met batam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari tair hegin God ari ba ou avatah-potam het Godinañ tin honeo sat em tohozei.

Añarab nae nap navariz ñetiv

25 Met ari ñari añ tohai abuhol nav het main hezariz homet arim tat
hepekezat ne darim Amipuz hahan hez-ñetiv arin añomaz toh bon, oñ
darim Amipuz zakepivok ne tovai samoh, povoz nem hodadevokam epat
arin añoman, ari rekot hatevetet barotap batepekezao ev. 26 Met petev
dari Iesuz homet hezaritï honoñai ahoñ ou ravamah, povoz arim petev
añahol ma abuhol nav hezatam het tohopeken tin ravohopan, pot ne
homeamoh. 27 Met ni aban añapunañ hezap, ma añ abupunañ hezap,
pimaz kaev ravat navetetuz homeamoh, ma ari ro aban nari ma ñari
añ tohai hez-nari amun arim añapuz ma abupuz mel totunei. 28 Met ni
nap nim abup ma añap bekë, povoz, "Horï ok teg," pot aripin naañotü,
oñ honoñai povor kao añarab tat ñarohol batamaharitï ou ravamahan
hateveteamah, oñ main hezaritï honoñai poñ ou narav, povoz ne homet
petev arim main hezatam hezei, pot arin ev añamoh.
29 Nem bosir sau, ev ham eparah hekazao totoi bon tapan, povoz ari aban
añahol bat hezarin epat añom, Met paru añahol bonori tinam darim Amipuz
homet, pihar loporï manamahavoz zut, ari amun het tohozei. 30 Met totoi
mapotü bon tapanez tah, povoz ari arim kapotak nap ñomahan iñir zakep
tamegiri, zakep pov betet darim Amipuz homet pihar loporï manohozei. Ma
ari navoz homet biñ pimau ravat hezari, ganö biñ pov ritou etapan hezavoz
darim Amipuz homet pihar loporï manohozei. Ma ari nonair nai ahotü
zum tat bizegin oraez-pori potuhö ari rekot naeñizotü, povoz nonair naitü
bonoriz zut het pimaz homet pihar loporï manohozei. 31 Met hamarah nonair
nai hezan eteamegitü bon tapanezatü ok, povoz tovai potuz homet ahoam
zait totunei, oñ God nenapuz homet pihar arim loporizaro manohozei.
32 Met ari ham eparahazatuz homet het home midin tat honoñai
tohopekez ne zait nat, povoz epat arin añom. Met aban añap bon
pop darim Amip pim tohopanezavon etet pimaz biñ ravat hepanez
homet rekot pi Amipuz gog nenavoz homet tohopan. 33 Oñ paru aban
añaholonañ hezari rekot pot natotuzari ok, oñ parum añahol biñ ravat
hepanez hat ham eparahazatuz homevai, darim Amipuz gogovoz amun
homeamahaek, 34 parum loporizaroh home houlovokaro ou ravamah. Met
añ abuhol bonori amun, darim Amip loporï manat pi nenapuz gogot tovai
sohopanez zaitivonañ het mod navoz hom namee hez. Met añ abuholonañ
hezari parum abuhol biñ ravat hepanez hat ham eparah hezatuz homehot
gogot tamah. 35 Met ari añahol ma abuhol navotuz ahao añoman, ari
hatevetet tohopekezat homet ev arin añamoh bon, oñ eñizohoman
ari Iesuz nonoroh tinam sohot, pi nenapuz gogovoz zaitivonañ tovai
sohopekez homet ñetï epov ev arin añamoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

36 Met aban napur añ ñodep hepanepuh aban pop epat homepan, “Nem
añ ñodep ne navotü, oñ nem mainoam het Godiz gogot tohom.” Met pot
pi homepanepuh het maot pim añ ñod popuz ahoam zait tapan, povoz
parup nae nap bapanez pov tin ok tapan, pot homeamoh. 37 Oñ aban
mod nap pimauz zaitivok epat hapan, “Met nem main het nem añ ñodep
navotuz hodad ahov neeh hez.” Pot hapanepuh pimauhö Godiz gog nenao
tohopanez home nen povonañ hepanez aban pop amun tin ok tapan, pot
homeamoh. 38 Met aban nap pim añ ñodep am bapan, povoz tin ok tapan,
ma aban mod nap pim añ ñodep nav main hepanez pop pi tin mapov ok
tapan, pot ev hamoh.
39 Met añ nap pim abup biriri hepanen, pinañ honeo het rekot abü
modap navotü, pot God hahan hez. Oñ pim abup ñomapan, povozahoh
rekot pi abü modap bapan. Oñ betez hepanez nap navotü, oñ pinañ
honeo Iesuz ñetiv hatevetet homehot hepanez aban nen pop rekot
bapan. 40 Oñ añ pim abup ñomapanen hepanez pop pim main am hepan,
povoz biñavonañ pi hepanezap ok, pot ne homeamoh. Met nemauz
hodadevonañ ev menoh, oñ Godiz Pul Tinap nem loporih hezaek ne rekot
ñetï moreg nao arin naañotü, pot homeamoh.

Parum God moregariz homet tooh

8 1 Met paru añarab mod nari god rotap bonoriz akohol matut tahaek,
bat em bizahan oraez-pori meñizohopanez homet anumai bareñ
elamah-poriz nañ modari zum tapan hat biamahan, añarab emat bat
namahavoz homet ari epat neen at nañeg, “Met dari Iesuz homet hezari
anumai poñiz nañ rekot bat nak ma nainotü?” Pot tepaek menat neen at
nañegivoz homet epat arin añom. Met ari nari epat hameg, “Met paru
rotap bonori ok, povoz dari rekot parumaz homet anumai bareñ elamah-
poriz nañ bat nohok.” Oñ ganö ari pot hat biñ ravat arimauz abatañ bat
hel batepek hezavoz epat ne arin añom, Met añarab arim Iesuz homet
hez-mod nari pot hameg-hodad povonañ nakez-pori, “Evo, anumai poñ
nainotü,” pot hamah-poriz zakep tat masak metohopekezaek, arim Iesuz
homeo badae batat hez-pov ahö ravohopan. 2 Met arihanañ nari epat
hahopan batah, “Met deim tin tovai sookaz hodadeo ahoam hez.” Met
pot hahopanezariz hodadeo aviam hepanen, parumauz abatañ bat hel
batohopanezaek tin naravotü, pot arin ev añamoh. 3 Met tairap God pim
loporï map tin manovai sohopanez popuz piuhö, “Okop nemop ok,” pot
pimaz hahopan.
4-6 Met dari Iesuz homeo badae batat hezari anumai hameg-poñiz nañ
nak ma nainotuz homet epat haom, Met paru Godiz hodad nat-añarab
pori god rotap bonoriz homet epat hamah, “Met darim eñizohopanez
abarah ma hamarah ahö hezariz akohol ev.” Met parum pot moreg
hamah-akö pori ahovokaro bitat matut tat bizahan oraez. Met dari parum

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hamah-pot nak, oñ epat hameg, “Met rotap God darim Papap hakez, met pi abarar hamarar nonair nai mapotü matut tahan hez, povoz pi nenapuz abatao bat hel batohok.” Pot dari hameg. Ma, “Darim Amip Iesu Kristo pi amun hezaek God piin mañahan, nonair nai mapotü matut tat dari tin hekaz kapotaz maup ravat hez,” pot dari pimaz hameg. Povoz dari epat hahodad hez, Paru añarab modari parum meñizohopanez homeamah-pori rotap hez-bonoriz parum loporizaroh moreg homet hat barotap batamah, oñ met God pi nenap rotap hez.

7 Oñ Iesuz homet hez-nari ev menoh-epovoz tin hodad nat. Met batam paru pori krismasañ ahoam god moreg porihö meñizohopanez hat mañ mañovai emooh, ma parumaz homet anumaihol bareñ elat mañarooh-poriz nañ bat paru novai emooh, povoz petev hodad modao bat Iesuz homeamahaek, anumai poñ am nohopanez ñaihet tat epat hamah, “Evo, god rotap bon moregariz homet anumaihol bareñ elat mañaramahaekanañ nañ bat nookan, God etehopanen añarab horiri ravat hek hez.” Met pot homeamahaek anumai nai am bat napan, povoz lop horirizaro ravat hepan. **8** Oñ dari anumair gipiz nookaz potü ma nainotuz potuhö eñizohopanen, Godinañ tin honeo ravat hek bon, oñ pinañ honeo hekaz kapot pat hez. Povoz God etehopanen, anumai hameg-poñ nain hekapuh dari tin naravotü, ma nohot hekapuh dari horï naravotü.

9 Met ari epat hameg, “Pe parum god hamah-okori rotap nakezari okeg, parumaz anumaihol bareñ elamahaekanañ nañ am bat nook.” Pot hat anumai poñ namegiri ev añomaz toh-epovoz homet hodad ravei. Met narah anumai poñ nohopeken, paru Iesuz aviam homeo badae batat hez-pori arin etet ganö paruhoen amun anumai nai bat napanepuh, lop horirizaro ravat epat homepan, Ae, dari horï ahov tat anumai haineg, pot homet loporizaroh horï ravapanepuh non horioroh sapan hezag, ari tin homei. **10** Met ni god moreg hameg-pori rotap nakez-povoz tin hodad hez-nap, god poriz homet anumaihol bareñ elat mañaramah-zei namakeh kohat sa lokat anumai poñiz nai bat nooken, nim mod Iesuz aviam homet het hodad povonañ nakezap nim tekezat etepanepuh, tair tapan batah? Met petï pi amun nim tekezatam tat lokat anumai nai bat napan. Tapanepuh pim loporih honoñai ahov tat epat homepan, Oir arimau, ne anumai epei bat nohoek, ne god moreg napuz abatao ok bat hel batoh. **11** Met ni god rotap bonoriz tin hodad het rekot anumai nai bat nookepuh, lop horirï naravotü, oñ nim mod hamohop Iesu pimaz ñomahan hez-pop dari Iesuzari god moreg poriz anumai nañ bat nainotuzari ev, pot homet hepanezaek nim tekezatam pi tat anumai nai bat napanepuh, lop horirï maot ravat ñodat non horioroh sohopan. **12** Pot aban nim mod Iesuz aviam homet hepanez pop, ba in balavï metekezaek pi nenap horï metekë bon, oñ Kristo amun taput horï metekë. **13** Povoz nem tohomazavoz epat homeamoh, Met anumai hamoh-poekanañ nai ne bat noman, nem mod

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nap neen etet nem tomazat tat horï ravapan hez, povoz ne ganö nem modap horï pot metoman ñodat horï ravapan hezavoz, ne anumai nañ pohazao nain hem, pot homeamoh.

Pol pimauz biñ ravahat ev

9 1 Met nem ñetiv ev arin añomaz toh. Met ne ham aban ahö napuz irih het tovai emamohon pop nemaz korav ahop ravat hez bon, oñ batam ne darim Amip Iesun nem etañinañ etehoekanañ pim aposor abanap ravat pim gogot tovai samoh. Met ne pim abatavonañ gogot toohoek ari pimaz homeo badae bateg. 2 Met aban mod nari paru epat hamah, “Pol pi Godiz aposor aban rotap bonop ok.” Pot hamahavoz ne home midin nat, oñ arimatak emat Kristoz ñetï tinao añoohon, ari pimaz homeo badae bategivoz ne homet ari rekot parum hamah-pot nakaotü, oñ ne rotap pim aposor abanap ev, pot ari nemaz tin hodad hakez homeamoh.

3 Met paru aban, “Evo, Pol pi Kristoz aposor aban bonop ok,” pot hamaharin ev menat añoh-okat parun mañamoh. 4 Met ne darim Amipuz gogot tat eñizamohovoz homet, ari gipizor ivov amauam dei aposor abanari anohopeken horï ravapane? Evo, horï naravotuzao ok. 5 Ma paru aposor aban modarir Iesuz bosihol parum añahol Iesuz homet hezari bavizat, honeo pim gogot tovai zeisikaroh sat em tamah, ma aposor aban Pita amun taput tamah. Met paru pot tamahan Iesuz homet hez-añarab nari parumaz tin korav het gipiz manamah. Met dei parum tamah-pot tovai sook, povoz tin ravohopan. 6 Ma mod pori potam tovai sohopanen dei Banabas nenañariv deipim marañinañ monï gogot tat gipizor modatü batookan tin ravohopan, pot homeamegi? Evo, pot tookan tin naravotü. 7 Met ñai abanariz tamahat homei, parumauhö dimir givor gipiz zum tat bat nas, oñ ñai tovai samahan gavman ahorihö paru potü manamah. Ma aban mod nap pi gog ahov tat pim adas ñedeamahan hezaek, rapamahan pim gipiz tin potü belat namah. Ma aban mod bol kauholoz korav ravat hez-pop pi poriz apet gov bapulat namah. *(Met povoz zut Iesuz gogot tamahari tairari meñizat mañamah-pori gipizor modatü manohopanen tin ravohopan.)*

8 Met ev menoh-epov ne ham eparahazatuz hodadevonañ het hamahariz zut het menamoh bon, oñ Baiñetinavoz Tepatak 9 batam Moses epat menahan hez, Met bol kau nari arim gogot tat uit uloñ mez tavohopanen, main ravohopanez porah, Paru uit ul nañ napan hez, pot homet parum gizañik birepenañ medemotunei, oñ bol pori gog pot tovai parum hañiv rekot am nohopan. Pot menahan hez. Met God pi bol kau nenariz homet ñetï epov hahan menahan heza? 10 Evo, oñ dei pim gog abanari ganö gin hek hezavoz homet okat hah. Met añarab adañik sat upai menat ñedeamah bon, oñ tokat gipiz rapat utap tapanen bat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nohopanez homet gog ahot tamah. 11 Met paru gipiz ñedeamahavoz
zut ne arimatak emat, Kristoz ñetiv añoohon ari pimaz homeo badae
batat hez. Met gipiz rapamahan belat namahavoz zut, ne eñizat gogot
toohoekanañ ne amun hañiv gipizor modatü nanohopekez añoho?
12 Evo, met modari arimatak emat eñizat Godiz gogot tamahan, ari hañ
parumotü manamegivoz zut ne garos arin Godiz ñetiv añooh-epop amun
neñizat nanohopekez arin añohotin, horiv ou narav tah narab. Oñ ne ari
nai nanohopekez arin naañ, oñ ganö, "Pi nonair nai ahotü bohopanez
hat Kristoz ñetï okov hamah," pot hat ñetï povoz kaev ravepek hezavoz,
nemauhö boi tat nem marañinañ gog ahot tovai nemotü bovai emamoh.
13 Met aban Godiz tup ahomakeh gogot tamahari añarab gipiz basat
manamahan biamah-poekanañ parum nohopanezatü bovai samahavoz
ari hodad haraveg. Ma pomakeh añarab anumaihol bat emamahan, aban
arusik bizat bareñ elamah-pori, anumai poriz terï nañ bat namahavoz ari
hodad hakez. 14 Met povoz zut dei darim Amipuz ñetiv mañovai samegiri
amun añarabon mañookan, hatevetehopanez porihö hañiv gipizor
modatü dei anohopanen bat novai tohok, pot pimauhö hahan hez.

15 Met rotap batam ne arinañ hehon, ari gipiz ma mod nai ne arim
aposor aban epop nanegitin, tin ravah narab, oñ ne nai nanepekez arin
naañ. Ma petev amun ev menamohoek, ari nai bat emat nanepekez
homet ne arin ev añamoh bon. Met ne amauam Kristoz ñetiv añoohon,
ari nai nanan toogivoz homet biñ ravat hez. Met pot nem biñ ravat
hez-pov bon tapan hezavoz homet epat arin añom, Met ne gin het ginaz
ñomomaz tom, povoz gipizoz arin mañ naañotü. 16 Met nem Kristoz
ñetï tinao haovai sat em tamohovoz homet nem abatao rekot bat hel
navatotü. Met nemauz zaitivok gog epov tovai samoh bon, oñ Godihö
pim gogovok neñehan hezaek ne haovai samoh, povoz nemauz abatao
bat hel batomaz nonor bon. Met ne ñetï epov añarabon tin namañ tat
bisin het toohovozatin, ui mai zakep God honoñai ahov ne netah narab.
17 Met nemauz zaitivok nem gog tamoh-epov toohotin, ne gogovoz hañ
ahov booh narab. Oñ darim Amip am ne gogot tat pim ñetiv añarabon
mañohomaz hahan hezaek ne rekot kos rez namanotü. 18 Met ne gog epov
tovai samohoek, hañ tin tairao bamoh? Met ne añarab meñizat gogot
tamohovoz homet paru rekot gipizor modatü ne nanah narab, oñ ne pot
nai nav amauam Kristoz ñetiv parun mañamohovoz ne biñ ravat hez-pov
nem hañ tinao ok, pot haravat hez.

Mapori Iesuzari ravapanez zait tah

19 Met ne ham aban ahö napuz irih het pim zaitivok hamahat gogot tovai
samoh bon, oñ nem zaitiv añarab mapori parum loporizaro borourapanepuh,
Kristozari ravapanez hat ne paru maporiz gog abanap ravat pim ñetiv paru
maporin mañovai samoh. 20 Met pot tohot ne Zuda añarab nemerinañ honeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezarah paru Mosesiz ñetï katë menahan hezañ baval hat tovai samahaek ne paru Kristoz ñetiv amun hatevetet pimaz homeo badae batapanez hat paru porinañ honeo het parum ñetï katë poñ baval hat tovai samoh. Met Mosesiz ñetï katë poñ baval hat tovai sohot Godiz etañik ne aban tinap ravom, pot ne hom namee. Oñ paru Zuda nem pori ñetï poñiz eñatak samahaek, Iesuz ñetiv hatevetet barotap batapanez homet, ne parunañ honeo hez-porah parum tamah-taputam tohot pim ñetiv parun tin badede mañamoh. 21 Met pot tamohovoz zut, añarab Zuda bon patari Mosesiz ñetï katë poñ hat navet hezarinañ ne honeo hez-porah ñetï poñiz nao nat, oñ pat poriz tamahat am tohot Iesuz ñetiv parun mañamoh. Met ne Godiz hahan hez-poñ elat horï nañ tamoh bon, oñ añarab pat porinañ het Kristoz ñetiñiz homevai sohot, paru pat porin mañoman paru tin hatevetet pimeri ravapanez hat, ne parum tamahatam tamoh. 22 Met paru Iesuz homeo badae batat hez-nari poñir kañiz homet ganö Godiz etañik horï ravapan hezavoz zuam ñaihet tat hez-porinañ ne hez-porah, parunañ ne honeo tin het parum tairañiz homet ñaihet tamah-poñ ne amun nat het paru pimaz tin homeo badae batat kez tat hepanez hat, ne pim ñetiv am mañovai samoh. Met añarab paru pot non naoror naoroh tovai samah-porinañ hez-porah ne parum gog abanap ravat het tamahat am tohot, paru narizaro Iesu Kristoz homeo badae batapanez hat, parum non naoror naoroh tovai samahat tohot pim ñetiv parun mañamoh. 23 Met parunañ ne het tamoh-pov upai tamoh bon, oñ Iesuz ñetiv zeisikaroh map an pap manat hepanen, dari maporizaro homeo badae batat hekan God pim au hakahan hezao anohopan.

Dari kez tovai sookaz ñetiv

24 Met ñetï mod nao ev arin añom. Met aban nari tin nai bapan hat porü hat sapanez poriz mapori tin poi navotü, oñ tairap kez tat patao porü hat garos ravapanez nen pop tin poi manapanen bapan. Met paru pori kez tat porü hat samahavoz zut ari Iesuz nonoroh samegiek, kez tat tovai sohopeken, tokat God hañ tin nañ pimauhö ari anapan. 25 Met paru aban modarinañ porü hapanez tamah-pori zeitak betezam nakez, oñ aliz mapoñik parum hatahav helok tat heriñir aboi toh toh ravat hepanen, kez tat tin poi bapanez hat orah rezah zu tat porü hamah. Met pei parum bapanez homet porü hat samah-poi zuam horï ravat bon tapanezai ok, oñ darim kez tat tin tovai sookan anapanez hahan hez-poñ bon nat pohao tin het hepanezañ ok. 26 Met ne amun betezam etevaiam samoh bon, oñ parum kez tat porü hamahavoz zut tokat God tin poi nanapanez ne homet pim nonoroh kezao porü hat samoh. 27 Met añarab modarin Godiz nonoroh sohopanez mañovai emoohon non pooroh hasamah, oñ ganö pot toohoekanañ ne horï nao toman, God tin nai nanan tapan hezavoz homet, nem herisiz zaitivoz berevamahat nat, oñ nemauz tin korav het pi tin poi nanapanez hat pim nonoroh porü hat orah rezah samoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Israel añaraboz toohat natotü

10 1 Met ari Zuda ok hezarin epat añom, Batam darim iz mimiholoz
toohat ari hodad. Met Moses paru iz mim pori Izip zeisik
hehaekanañ baverevahan, un ahö nat parum garosik nonor mañairat
soohan, paru un potaz eñatak sohot iv havë ahov okat epat tahan tin
ñarat sah. 2 Pot batam unitaz eñatak iv havevok ñarat sahaek, darim iz
mim pori Mosesiz irih het pim mañohopanezat tohopanezari ravah. 3 Met
paru iv havë pov ñarat sat hehan, Godiz Pul Tinap parum gipiz mana
hameg-pokap manoohan novai sooh. 4 Ma God hahan hel ahovokanañ
iverï berevoohan, paru mapori iv porï holat nohot heh. Met hel ahö povok
pot tat meñizoohavoz kapot Kristo pi het meñizooh. Met pi parunañ
honeo het zei ñai ñaisik soohan meñizovai sooh. 5 Met God pot tin tat
meñizat gipizor ivov manooh, oñ paru tin tovai emoohan pi parumaz biñ
ravooh bon. Oñ horï tooh, povoz pi hahan maporizaro ñomahan parum
heriñ ham nonair nai bon porah oraeh.

6 Met pot parum loporizaroh zait horiñiz homet toohavoz zut, dari
amun taput horï tat ñomook hezavoz homet hodad tinao bat hekaz ev
hamoh. 7 Met paru nari god moregariz homet parum akohol matut tat
biohapuh, pori meñizohopanez mañ mañooh. Met pot parum toohavoz
ñetiv epat menahan hez, Met paru god moregariz biñ ravat, gipizor ivov
nohot bal hat hodad horivonañ het daat mezooh. Pot menahan hez, oñ
parum toohat ari tovai totunei, pot arin ev añamoh. 8 Met pot paru daat
mezat horï tat betezam nae nari bohot hehan, God hahan añarab map
ahovokaro 23 tausen aliz honesik ñomat oraeh. Eñarohol, parum horï
tooh-pot dari natotü, pot ev arin añamoh. 9 Met narah parutï honoñai
nao ou ravahan paru nari horï tat Godiz lop horirizaro ravat, pi parumaz
korav hepanez hahan hezavoz unun manat epat piin mañah, “Oir arimau,
tairaiz ni naeñiz teñ?” Pot ñetï horiv piin mañahan hamalehol ahoam ou
ravat menahan paru ñomah, oñ dari parum horï hah-taput ñetï horï nao
pimaz nakaotü. 10 Ma mod narah paru nari orah rezah Godiz kaev ravat
pimaz ñetï horiñ haohan, pim enzolip meehan erat paru men ñomah. Met
dari parum horï haoh-pot nakaotü.

11 Met batam paru pori horï ahoñ tovai emoohan God hañiv metooh-
ñetiv pim tepatak menahan hez, povoz petev darim Amip maot erapanez
aliz metes totoi ravamah-eparah, dari ev hez-eperi ganö parum tah-taput
horï tohok hezavoz ñetï epov rekö hat hodad tinavonañ het tin tovai
sohok. 12 Met ni nap epat ganö hakë, “Ne Kristoz tin homeo badae batat
kez tat hezaek, rekot horï nao natotuzap ev.” Pot hakezap ganö ni ñodekë
hezavoz nim hekezavoz tin korav ravat hekë. 13 Met honoñai tairañ aritï
ou ravamah-poñ, ma horï nañ tohopekez hat Seten moreg etamah-poñ
ari nenaritï ou ravamah bon, oñ dari añarab maporitï poñ ou ravamah,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oñ God poñ daritï ou ravamahavoz homet eñizohopanez hakahan hez. Met ganö honoñai poñ, ma moreg etohopanez poñ map ahö ravat ritou etapanen ñodepek hezavoz God eñizohopanen, ari kez tat rouvat tin hepekez nonor añairohopanen, non tin pooroh sohopekez bakez avatohopan.

Kristoz ñetivor pei mod nariz ñetiv

14 Nem modari, ganö Israel añaraboz batam toohat ari tat ñodepek
hezavoz homet maot epat arin añom, Met akohol zihavenañ bitat biamah-
porir pei modari meñizohopanez homet, mañ mañovai gogot tamah-pov
kos rez manat hezei. 15 Met ari kut bonori ok, povoz añomaz toh-epovoz
arimauhö tin homet, Rotap ma moreg ev, pot an tat hodad tei. 16 Met
dari topourat medevor ivov namegirah, dari ivov bat Godin ñetï biñao
mañat, Iesu Kristo pim uveo darim horiñ ol betehavoz homet, iv pov bat
namegipuh pinañ honeo dari ravat hez, pot tameg-pov unun manegi? Ma
berë nat bapezat anamahan, pim heris darimaz bahorï batahavoz homet
namegipuh, pinañ honeo dari ravamegivoz ari tin hom namee heza?
17 Met beret bat bapezat anamahan, dari mapori namegiek pim herisiz zut
togü honet ravat hez.
18 Met paru Israel nemeri Godiz homet anumaihol arusik bizat bareñ
elamah-poriz anumai nai bat namahaek, Godinañ honeo ravat hez. 19 Met
ev menoh-epovoz zut paru nari parum god moreg pori meñizohopanez
hat togü manat, mañ mañohot anumaihol bareñ elat mañaramah-pori
amun rotap Godiz zut hakezan paru tamaha? Evo, ne pot homet epov
namen. 20 Oñ epat homeamoho, parum god poriz togü manat homet
tamah-pov God rotap poputï samah bon, oñ Setenir pituholotï samah. Mai
oo, horï ahov ok tamahaek, ganö ari Seteniz porinañ honeo ravat anumai
nañ nepekepuh, horï ravepek hezavoz homet ev arin añamoh. 21 Met ari
darim Amip ñomahavoz homet topourat medevor ivov nameg-okori pot
nepekezaekanañ, maot sat Setenir pituhol paru meñizohopanez homet,
anumaihol bareñ elat mañaramah-zei poñik sat parunañ honeo topourat
anumai poriz nañ nohopeke? Evo, povokaro bahoneo batat narah darim
Amipuz homepek, met mod narah Setenir pituholoz homepek. Met horï
pot tohopeken, 22 darim Amip epat homepan, Met ne paru matut metoh-
nen epopuz hom namee, oñ mod betez okori nenañ bahoneo bavatamah.
Pot arimaz homepanezaek lop horirï ravat hepan. Met darim kezao aviam,
oñ darim Amipuz kezao ahö hez, povoz ganö pi arimaz mogao tapan
hezavoz god moreg poriz zei demat bizahan hez-poñik ari lokohotunei.

Godiz abatao bat hel batohok

23 Met nari epat hamah, “God darim natotuz ahao nak hez-poñ dari
rekot am tovai sohok.” Met paru pot hamaharin epat mañom, Rotap ok

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari hameg, oñ darim tookaz tairañ darim modari nameñizotuz poñ dari natotü, ma dari Iesuz homeo badae batat hezaek tairañ tovai sookan, bakez naavatotuz poñ dari natotü. 24 Eñarohol, ni nap nim main tin hekezavoz hometun, oñ orah rezah nim mod Iesuz homet hez-pori amun meñizohot tair metohopeken, tin tovai sohopanez nen povozahar homehozei.

25 Met ari gipiz natü bepekez hat maketak sat etepeken, anumai nañ bizapanen oraepan, povoz home midin tat anumai epeñ god moregariz homet bareñ elahaekanañ nañ ma taekanañañ ev? Pot anumai poñ bizat hepanez popun at mañotunei, oñ am zum tat bat emat rekot nepek. 26 Met epat menahan hez, Ham eparah map hezatur hezari darim Amipuzatü ok. Pot menahan hez, povoz anumai natuz kapot tin hodad nat hekaz potü rekot am bat novai sohok.

27 Met aban mod nap Iesuz hom namee hepanez popuhö, ari pimatak sat gipiz nepekez añapanen ari sepekez zait tepek, povoz sat pinañ honeo toutat pi anumai nañ anapanen nepekez tat poñiz, “Taekanañañ ev,” pot piin at mañotunei, oñ am bat nei. 28-29 Oñ ari mod napuz zeimakeh gipiz nepekez hat lokat toutat hepeken, anumai nañ anovai epat hapan, “Anumai anamoh-epeñ god moregariz homet bareñ elahaekanañ nañ ev.” Pot bar añapan, povoz ari bat notunei. Met ari hamoh-poñ bat nohopekezaek, poñihö ari bahorï naavatotü, oñ aban poñ anat bar añapanez pop arim nepekez povon pi etet loporï horï ravat, Ae paru Iesuz homet hez-eperi ne anumai okoñiz kapotaz parun bar mañohon horï tat am bat nah. Ganö pot homepan hezavoz ari nainotü. Met ni nap ev menoh-epovoz homet epat hakë batah, “Met modapuz lop horirï ravapanez povohö nem tomazat nañairapanen etet hodad ravoma? 30 Evo, oñ nem nomazañiz garos Godiz biñ mañom, povoz mod nap nem nomaz tin poñiz homet home horiv bapanez pov tin bon.” Pot ni nap hakë batah.

31 Eñarohol, orah rezah gipizor ivovor tairai nohopekez, ma mod tairao tohopekez arimauz zaitivok tovai nasohotü. Oñ tair tohopeken, Godiz abatao modariz etañik ahö ravat hepanez nen povozahar homevai sohopek. 32-33 Met ne añoh-epat tovai samohoek nemauz zait tamoh-potam nat, oñ modari Godiz homeo badae batapanen pi pimeri bavatapanez homet, nem zait pov bat hor batat tovai samoh. Eñarohol, nem tamoh-potam ari tohot añarab Zuda narinañ hepek, ma Grik añarab narinañ hepek, ma Iesuz homet hez-porinañ ari hepekezarah, ganö ari nao tepeken nap etet hodad horiv bat ñodapan hezavoz homet tin tohozei.

11 1 Eñarohol, met ne Kristo pim tin tovai soohavoz zut ne taput ne toohon, ari et hareog-potam tohozei.

Dasir mañeo haovai tohopanezat ev

2 Met batam ne arinañ honeo het dari Amipuzariz tameg-ñetiñ añoohon, ari hatevetet bat heg-poñ unun naman, oñ am baval hat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tamegivoz ne homet arimaz biñ ravat, “Tin ok tameg,” pot arin ev
añamoh. 3 Oñ epovoz ari tin hodad tepekez hat ne menomaz ev toh. Met
God pi map ahop hezan pim irih Kristo hez. Met abanari Kristoz irih
hezan pi parum gagao ravat hez, met abanari parum añaholoz gagao
ravat hez. 4 Povoz epat añoman ari hodad ravei. Met añarab Kristoz
homet topourohopanez poek aban nap koekas mevizat het baiñetinao
hapan, ma mañeo hapan, povoz aban pop pimauz abatao bat hel
batapanezaek, Kristo pim gagao ravat hepanez pop batu batapanezat
ravapan. 5 Ma añ nap tapurah añarab modariz ñaravatak het pim gagavok
dim terir bat kopeo namañat het Godiz ñetï nao hapan, ma mañeo hapan,
povoz añarab modari pimaz epat hapan, “Met añ okop pimauz abatao bat
hel batat, tin pim abupuz irih hepanen, abup pim gagao ravat hepanezat
narav.” Pot pimaz hapanezavoz pim abup batu batapan. Met añ nap horï
nao tamahan, modari pim gag taet map elamahan modari eteamahan
pi tu ravat hezavoz zut, añ gag kopeo namañat hepanez pop tu ravat
hepan. 6 Met añ nap pi dim terir bat gagavok kopeo mañatat Godiz ñetiv
hapanez hamoh-epovoz kaev ravapan, povoz pimauz gag taet map elat
añ horï tamahan, meelamah-poriz zut ravapanezaek tu ravat hepanen tin
ravapan. Oñ pi pot elat tu ravapanez zait nat hepan, povoz hodadeo tin
bat añarab modarinañ Iesuz homet topourohopanezarah, dim teriranañ
pim gagavok kopeo mañatatahö ñetiv hahopan, ma mañeo hahopan.

7-9 Met ari hodad, God añapuz elapop batizat abanap matut nat, oñ
abanapuz elapop bat añap matut tah. Ma añap tin hepanez homet
abanap matut tah bon, oñ abanap pim main hehan, “Pim meñizohopanez
añ nap matut tom,” pot hat añap matut tah. Povoz ari abanari epat
homepek, “Dei Godiz zut ev matut etahan hez,” pot hat Kristoz homet
topourohopekez porah, arim gagañik koekañ nameviz hepekezaek ari
pim irih tin hakez, pot ou ravat hepan. Oñ añap abanapuz herisikanañ
ou haravah, povoz abanari parum añaholoz koravori ravat hezaek,
añahol parum gagañik kopeñ mañatatahoh hepan. 10 Met pot tapanezaek
abanariz irih paru tin hez, pot ravapan. Tapanen enzolihol etet
hepanezaek, paru amun biñ ravat epat homepan, Añ okori tin parum
abuholoz irih hez, pot homepan. 11 Met abanari main ma añahol parum
main pot tovai sookaz God nak, oñ dari nae nap meñizovai sookaz hahan
hez. 12 Met batam añap matut tapan hat abanapuz elapop batizat matut
tahan ou ravahaekanañ, añahol parum rohol batamahan ou ravat abanari
ravamah. Oñ dari abanarir añaholor nonair nai map hez-epotuz kapot
God nenap ravat hez.

13 Met ev at añomaz toh-epovoz arimauhö homet an tei. Met arim Iesuz
homet topourohopekez-porah añ nap pim gagavok kopeo namañat het am
bal hat Godin mañ mañapanez pov tin ma horï? Evo, pov horiv ok. 14 Met
darim tameg-epov ari hodad. Met aban napuz gag taet añaholozañiz zut

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

toveam er horapan, povoz modari piin etet epat hapan, “Bonaiz pim gag taet tovë okataz pi tu ravat elapan.” Pot pimaz hapan. 15 Oñ añaholoz gag taet toveam er horat hepanen, paru etet biñ ravat hepanez pov, “Parum red tin nao ok,” pot hameg. 16 Met añaholoz gagañiz ñetï ev menoh-epov ni nap hatevetet kaev ravat ñetï modao hakez popun epat nañom, Met dei Iesuz aposor abanari, ma Iesuz togü mod mapoñik hezari mod nao nat, oñ ev menoh-tapü epat haovai samegin añahol parum gagañik kopeñ mañatamah.

Gipiz tinam gamö narezavoz mañah

17 Met ari topourat Godiz abatao bat hel batohot arimau tin nae nap meñizameg bon, oñ horï tameg, met pot tameg-ñetiv hahan ne hatevetet biñ narav. 18 Met garos arin epat añom, Met nari ev emat neen epat nañah, “Met paru Korin añarab Iesuz homet hezari pim abatao bat hel batapanez hat topourat tin tamah bon, oñ nae nari ser hat berat nari main nari main ravamah.” Met arim tameg-ñetï pov ev emat nañahan ne hatevetet, Petï rotap ok nañah, pot homet hez. 19 Met pot ser hat main main ravamegiek, ari nariz hodad ahovonañ het tameg-pov ou ravapanen añarab modari arimaz, “Darim hodad ahovonañari ok,” pot hahopanez homeamegi? Evo eñarohol, ari horiv ok hat main main ravameg. 20-21 Met pot main main ravat ari topourat, darim Amipuz homet gipiz namegirah, arim gipiz arusik bizat tinam gamö rezat nae nap manat nameg bon, oñ gipiz ahoam bat emamah-pori nohot hezan gipiz bon emat hezari ginam hez. Ma nari bain ivov ahoam bat nohot rumuramah. Pot tamegipuh ari darim Amipuz homet gipiz nameg bon, oñ arimauz homet nameg, pot arin ev añamoh. 22 Nem modari, met arim zei het gipizor ivov nohopekez poñ bono? Evo, zei poñ hakez, povoz ari ahoam namegiri garos poñik sa lokat het nohotahoh emat topourohopek. Met ari topourat ev menoh-epat tamegiek, Kristoz homet togü manat nameg-pov batiu tiu batameg. Ma ari mod gipiz bonori naman tamegin paru tu ravamah. Eñarohol pot arim tamegivoz ne homet, “Ari tin tameg,” pot arimaz haoma? Evo, “Horï ahov ok arim modari metameg,” pot ne arin ev añamoh.

Medevor ivov nohopanezat mañah
Matiu 26:26-28; Mak 14:22-24; Ruka 22:17-20

23 Met ari hatevetei, darim Amip batam epat neen nañahaek ne arin haañoh, oñ petev maot ne ev añomaz tohog, ari tinam hatevetet hodad ravei. Met darim Amip bapanez Zudas ñai abanarin mañairah-kutur potak garos pim mañairooh-abanarinañ honeo toutat het gipiz noohapuh beret bat, 24 Godin biñ mañat bapezat paru manat epat mañah, “Met nem aboi ev, met nem abö epei arim horivoz hañiv ravapan, povoz petev kapot tat nat nemaz homet am tokat novai sohozei.” 25 Pot pi mañat paru manahan novai pi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bain ivov kapurah mañar biihan hehaek bat parun epat mañah, “Met Godiz au hahan hezat non mageior ou ravapanez ne nourapanen, nem uveo non hamoh-poorö ba ou batapanez homet bain iv epov ari anom. Povoz petev bat nepekepuh, tokat nemaz homehot topourohopekez porah bain iv epov epat nohopek.” Pot darim Amip hat manahan paru bat nah. Pot darim Amip neen nañah. 26 Povoz ne epat arin añom, Met ari pimaz homet topourat beretar bain ivov nohopekezarah, Iesu darim horivoz kakam ahov hatevetet ñomah-pov ba ou batohopek. Povoz am togü manat nohopeken pi maot erapan.

Amipuz beretar bain ivov tin nohok

27 Povoz nem modari epat arin añom. Met aban nap ma añ nap pim ñomahavoz tin hom namee het, darim Amipuz beretar bain ivov napanez pop pim aboir uveo ok batiu tiu batapan. 28 Povoz ganö ari betezam nohopek hezavoz, garos ari nap nim nem loporih homeamegivoz tin an tat home horï nao hepan, povoz pov betepekepuhoh rekot darim Amipuz homet beretar ivov bat nepek. 29 Oñ nap pot nat hepanepuh, darim Amipuz herisik metahan, pi darimaz ñomahavoz kapotaz hom namee kutam het, berë potar iv pov am bat napan, povoz Godiz etañik tin narav tapanen hañ horiv metapanezat ravapan. 30 Met arim ñaravatak añarab nari taput tat betezam tin hom namee het bat namah, povoz petev pori lamao bat sikö tat hez, met mod nari amun taput tat hañomah. 31 Oñ ari pot nepekez homet garos arimauhö arim loporizaroh hepanez poñ an tat home horiñ betepekepuh, pim ñomahavoz tin homet nohopek, povoz Godiz etañik arim horï nañ ou narav tapanen piuhö ari hañ horiv naetotü. 32 Met tairaiz okat tamegin ari hañ horiv etamah pot hometunei, oñ añarab Godiz hom namee het tovai samah-pori tokat hañ horiv metapanen, pohao horï ravat hepanezaek ganö dari parunañ honeo horï ravat hek hezavoz, petev horï tameg-pori maot hodad tinao bat pim nonoroh tin sookaz hat hañiv ok etamah.

33 Povoz nem bosir sau, ari darim Amipuz homet topourepekez porah, ari garos emat hepekez pori am hepeken, modari emapanenahoh ari mapori togü manat gipiz potü bat nepek. 34 Met aban nap ma añ nap gin hepan, povoz ganö topouravok sat ahoam napan hezavoz, garos pimauz zeimakeh natü tinam hainapanepuhoh, emat arinañ honeo topourapan. Met ari topourohopekez porah, ganö nari gipizor ivov ahoam napanen modari nain hepanen, arim topourameg-pov horï ravapanen God hañ horiv etapan hezavoz, mapori topouratahoh nepekez ev añamoh.

Met arim ñetiñ menat at ñe nañeg-mod poñiz petev ne ev namenotü, oñ ne arih emomaz porahahoh ñetï mod poñ arinañ honeo het badede añohom.

Pul Tinap kez navor nao anamah

12 1 Nem bosir sau, met Godiz Pul Tinap dari pim gogoñ tovai sookaz hat, kezañ main main anamah-poñiz ari tin hodad

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tepekez hat ev añomaz toh. 2 Met batam ari Godiz hodad nat heg-porah,
Seten moreg etoohan, god rotap biriri nakez-pori arim ahori bavatat
toogiek, ari orah rezah non horioroh avasooh. 3 Met batam ari pot
hegivoz ne homet epat arin añom, Aban nari honep honep emat arin
epat añohopan, “Met Godiz Pul Tinap nenañ honeo hezaek, ne pim ñetï
rotapuv arin ev añamoh.” Met pot paru arin añohopanezaek, ari tair tat
aban poriz hapanezao hatevetet tin an tat parum kapot hodad tepek? Met
Godiz Pul Tinap aban nap rotap hameñizohopanez popuhö rekot, “Iesu
pi horip, God meepanen horiek sapanezap ok,” pot nakaotü. Ma aban
napuh Pul Tin Pop bon hepanen pi, “Rotap Iesu darim Amip ok hez,” pot
rekot nakaotü. Met aban nari ñetiñ añohopanen, ari poriz añohopanezat
hatevetet tin an tat hodad tepekezao ev arin añoh.

4 Met Godiz gogoñ main main tookaz hat pim Pul Tin Nenapuhö kez navor
nao dari anamahan tameg. 5 Ma dari gog navor nao tovai samegiek, mod
napuz homet tameg bon, oñ darim Amï nenapuz homet tovai sameg. 6 Met
Godiz gogot main main tovai sameg, oñ pot tamegivoz mau mod nap naek
nakez, oñ pi nenapuhö eñizamahan tovai sameg. 7 Met dari pim añarab
mapori tin het nae nap meñizohot hekaz hat, pim Pul Tinap nap nim nem
main main anahan darim loporizaroh het hodadeo anat kez navor nao
anamahan, pim gogot tovai sameg. 8 Met Pul Tin pop darim loporizaroh
anahan hezaek, aban nari meñizat kezao manamahan, Godiz hodad
tinavoz kapot paru añarab modarin badede mañamah. Ma mod nari kezao
manamahan, Godiz hodad tairañ dari bat tookaz homet hez-poñiz hodad
tat paru añarab modarin mañamah. 9 Ma mod nari Pul Tin Nen Tapupuhö
Iesuz homeo ahoam badae batat gog ahö nañ tohopanez kezao manamahan
tamah. Ma mod nari lamari batin batohopanez kezao manamahan, gog
pot tat lamari batin batamah. 10 Ma mod nari Pul Tin Tapupuhö kezao
manamahan, paru red ahö añaraboz rekot natotuz-poñ tamah. Ma mod nari
Godiz ñetï nao modarin mañapanez kezao manamahaek tinam mañamah.
Ma mod nari kez nao manamahan, paru añarab modariz tamahavon etet,
“Rotap Pul Tinapuhö okop meñizamahan tamah,” ma, “Setenihö hodadeo
manamahan okat tamah,” pot etet an tat hamah. Ma Pul Tin Tapupuhö darim
mod nari kez modao manamahan, modariz ñe parum hodad nat hez-nañinañ
hamah. Ma mod nari kez mod nao manamahan, ñe parum hodad nat hez-
poñinañ hamahan, mod pori kapotaz hodad ravat parumovonañ borourat bar
mañamahan añarab hateveteamah. 11 Met Godiz Pul Tin Hon Nen Popuhö
pimauz hodadevok eñizat kezañ anamahaek, aban nap kez nao manamah,
met mod nap kez mod nao manamah, potaharam tat eñizohot hez.

Dari Kristoz herï hones ravat hez

12 Met aban napuz herisitï zut tat epat arin añom. Met pim heris hones,
oñ eñañir marañir etañir modatü pat pat hez. Met povoz zut dari Kristoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homeo badae batat hezari herï hones ravat hez. 13 Met dari Zuda añarab, ma
mod nari Grik añarab patari, ma nari parumauz zaitivok sat em tamah, met
mod nari aban ahori zum metahan parum irih het itir as metohot hezari,
met dari mapori Pul Tinap anahan hezaek, dari Kristoz herï hones ravat hez.
14 Met dari Kristoz herï hones raveg, povoz ari tin hodad tepekez ñetï
epeñ añom. Met napuz herisik eñañir marañir etañ map main main
matut tahan hezaek, nap nim gogot tamah. 15 Met aban napuz eñ nasihö
gizas ravat epat hapan, “Ne maras bon, povoz herï epesik naketü.” Pot
eñas hapanezaek, rekot pim herï pos betet main ravapane? Evo, am herï
posik hepan. 16 Ma aban popuz hat kap naehö epat hapan batah, “Met
ne etao bon, povoz ne herï epesik am hat kapoe hemaz ne kaev.” Pot
hat kap poe hapanezaek rekot pim main naravotü, oñ herï posik honeo
am hepan. 17 Met aban napuz herisik et nenañ hepanen, pim hat kapoñ
bon hepan, povoz tair tat pi ñetiñ hahopanen hatevetehopan? Ma pim
herisik hat kap nenañ hepanen, pim batarop bon hepan, povoz tair tat
pi ulagï navor navon hatevetehopan? 18 Evo, met menoh-epat napuhö
rekot natotü, oñ God pimauz zaitivok tinam darim heriñ matut etahan
hezaek, eñar mar ma etañir hat kapoñ map tin parum gogoñ main main
tamah. 19 Met darim heriñ et nenañ ma hat kap nenañ hehan, eñar mar,
ma modatü honeo matut natatin darim heriñ rotap hez-epat ou narav tah
narab. 20 Oñ pi tin darim heriñik eñar mar, ma mod mapotü main main
matut etahan parum gogoñ main main tamah. Met povoz zut dari Kristoz
añarab main main gogot tovai sameg, oñ pim herï hones dari ravat hez.
21 Pot pi matut etahan dari hez, povoz aban napuz etavohö rekot
marasin epat namañotü, “Met ne tin eteamohoek ni naneñiz hez, povoz
ni betezam herï epesik hezag, betet sa,” pot namañotü. Ma pim gagavohö
eñasikaron epat namañotü, “Met ne tin homeamohoek arip naneñiz hez,
povoz herï epes betet sei.” Pot gagavohö eñasikaron namañotü. 22 Met
darim heriñik nañ gogoñ aviam tamah, oñ dari poñ rekot betekan sapan,
povoz darim heriñ tin naketü. 23 Ma darim heriñik pei tairañiz dari hom
namee hez-poñiz dari am tin korav hez, ma tairañ añarab modari et
narezotuz homeameg-poñ bamezat ba iz batameg. 24 Oñ darim heriñiz
abö nañiz homet tinañ ok homeameg-poñ dari ba iz navat. Pot God darim
heriñ matut etahan hezaek, darim heriñiz abö nañiz hom namee hez-
poñiz dari am tin korav hekaz hodad pov anahan hez. 25 Povoz napuz
heris rekot berat main main het tovai nasohotü, oñ pim herï posiz aboñ
orah rezah nae nap meñizovai samah. Povoz zut dari Kristoz añarab pim
herisiz zut ravat hezari taput nae nap masak metat meñizovai sohok.
26 Ma napuz herisik abö nai kakamao tapan, povoz herï maposik kakam
pov hatevetehopan. Ma herï posik abö nai horï ravat hepanezaekanañ
maot tin ravapan, povoz herï pos map biñ ravat tin hepan. Met povoz zut
dari Iesuz añarab pim heris ravat hezaek taput tovai sohok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

27 Met ari mapori Kristoz heris ravat hezaek, ari honep honep pim eñar
mar pot raveg. 28 Tat ari Iesuz añaraboz toguñik gogoñ main main tameg.
Met God dei pim aposor abanari ba avatat pim gogovok bagaros avatat
eñehan hez, met deim tokat propet aban pim ñetï nao mañamahan,
hatevetet añarab modarin badede mañamah-pori ba ou batahan hez,
met poriz tokatiri paru aban darim Amipuz nonoroh sohopanez tin
modarin mañamahari ba ou batat meñehan hez. Met poriz eñatak paru
red ahö añaraboz rekot natotuz-poñ mañairamahari, ma añarab lamao
tamahari batin batamah-pori, ma parum modaritï honoñai nao ou
ravamahan tin meñizamahari, ma togü poñik añarab tin hepanez korav
ravat hezari, ma ñe hodad nat hez-poñir kañ hamahari, map pori God
parum gogoñ main main tohopanez ba ou batat meñehan hez. 29 Met
dari Iesuz añarab mapori pim aposor añarab ba avatahan heza? Ma
dari maporin God ñetï nao añamahan hatevetet propet añarab ravat het
modarin ñetiñ mañamegi? Ma dari maporihö darim Amipuz nonoroh tin
sohopanez darim modarin mañamegi? Ma dari maporihö red ahö nañ
modarin mañairamegi? 30 Ma dari maporihö modari lamao tamahan
batin batamegi? Ma dari maporihö ñe mod darim hodad nat hez-poñinañ
hamegi? Ma ñe poñinañ hamahan dari maporihö darimerin kapot tin
hodad ravapanez bar mañamegi? Evo, met darim heriñik hez-mapotü
main main tamahavoz zut, dari amun pim gog navor nao taput main
main tovai sookaz ba ou avatat eñehan hez. 31 Met Godiz Pul Tinap kez
poñ anahan hezaek, ñetï ev menoh-epeñiz homehopekepuh, kez tairañ
ari bat añarab modari tin meñizohopekez poñ anohopanez zaitivonañ
piin mañ mañohozei.

Darim modari loporï manookazao ev

Oñ kez poñinañ tohot non tin modañ ritou metat hez-pooroh
sohopekezao ev menomaz toh.

13 1 Met non tin modañ ritou metapanezaoroz ñetiv ev. Met dari
ñe añarab modariz hamah-mod nañ, ma enzoliholoz hamah-ñe
poñ tin haokapuh darim añarab modariz zakep tat loporï naman tohok,
povoz God hatevetehopanen, ñe tin haokaz poñ betezam tibiv bapap
menamahavoz zut dari hahot hek. Ma tenaver ñedet nameñ am uramahan
ñeo ganö hamahavoz zut dari ñe poñ betezam hahot hek. 2 Ma dari God
pim ñetiv añohopanen tin añarabon mañook, ma pim tokat tohopanez
kilam homeamah-kap poñ tin hodad tookapuh, darim modariz zakep
namet hek, povoz God hatevetehopanen darim añarabon mañookaz poñ,
ma tin hodad tookaz poñ map betezañ ravat hepan. Ma dari Kristoz homeo
badae batat het rop nao pat naek sat hepanez au mañakan, mañakaz
poek sat hepan, oñ darim modari loporï manat nameñiz hek, povoz God
darin etepanen añarab betezari ravat hek. 3 Ma añarab modari nonair

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nai bon hepanen darim nonair nai mapotü manookan, parum bohopan, oñ paru poriz zakep namet hek, povoz tin nonair nai manookaz povohö rekot eñizat hañ tinao bookaz naanotü. Ma darim añarab modariz zakep tat loporizaro naman hekapuh, Kristoz ñetiv haokan mod nari kaev ravat itiñadek baevetepanen ñadat ñomohok, povoz God etet, “Parum modari loporï namanari ok,” pot hat dari pot etohopanezavoz hañ tinao naanotü.

4 Met aban nap añarab modari loporï manat meñizohopanez povonañ hepan, povoz pi mod porinañ honeo tin het napuz zuam mogao natotü, oñ mapori masak metohot, parum nonair naitun etet zait tat lop horirï naravotü, ma pimauz abatao bat hel navatotü. 5 Met tairap pim modari loporï manohopanez pop pori hatevetet tu ravapanez ñetï pot nao parun namañotü, ma pimau nenap tin hepanez hom nameotü, ma modari hahopanen pi zuam mogao tat ñetï horï nao hañ parun namañotü. Ma mod nap horï nao metat ñetï horï nao mañapanen pi povoz homevai nasohotü, oñ zuam unun manat kos rez manohopan. 6 Met pot tovai non tin pooroh sohopanez pop modari horï nañ tohopanen pi etet kek hat biñ naravotü, oñ am parumaz zakep tat het Godiz ñetï rotapuvoz eñatak tin sohopanezariz homet biñ ravat hepan. 7 Met nap pim modari loporï manohopanez pop mod horï tovai sohopanezariz, ma nap honoñai nañ orah rezah piih metohopanez poriz pi kaev naravotü, oñ God pi meñizohopanen, maot hodad tinavonañ het hepanez aban pop rez kek tat homehot hepan. Met aban pot pim modari loporï tin manohopanez popuz tovai sohopanez ñetiv ev arin añoh.

8 Met dari modari loporizaro nae nap manookaz hamoh-pov pohao tin het hepanezao ok. Eñarohol, met petev ham eparah Godiz ñetï hameg-poñ tokat bon tapan, ma petev ñeñ main main dari hodad het hameg-poñ tokat amun bon tapan, ma petev dari Godiz hodad hez-pov tokat piin etet map hodad takazaek bon tapan. 9 Met tairaiz ev menoh-epeñ bon tapan hometunei, oñ petev darim hodadeñ aviam hez, ma Godiz ñetiñiz terï nañ aviam hodad het hameg. 10 Oñ tokat porah Kristo erapanen, hodad mapoñiz kapot ou ravapanen, tin hodad ravat hekan, petev aviam haovai tovai sameg-poñ pohao bon tapan. 11 Met ev menohovoz epovotï zut tat arin epat añom. Met ne goerah ñaroholoz loporizaroh homeamahat homeoh, ma ñaro goeriz hamah-potam hahot hehö, oñ petev ne ahö haravat batam nem goerah haovai tovai emooh-potü ne maot nat. 12 Met dari petev ñaro goeriz ev menohovoz zut am hek, povoz Godiz kapotaz tin hodad nat het iv havevok eteamegin darim heriñ tin ou narav tamah-povoz zut darim hodadeo petev tin ou narav hez. Oñ tokat nem ahö haravat hez-pot menoh-epovoz zut darim etañ tin Godin etet pi petev darimaz tin hodad hezavoz zut, dari amun pimaz tin hodad ravat hek.

13 Met garos menoh-poñ bon tapan, oñ ev menomaz toh-epeñ pohao am het hepanezañ ev. Met dari Godiz homeo badae batat hez-pov, ma pinañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

honeo hekaz biñ ravat homeameg-pov, ma darim modari loporï manat meñizameg-pov, ev menoh-epeñ pohao het am hepanezañ ev, met dari loporï manookaz povohö mod menoh-povokaro ritou metat ahö mapov ravat hez.

Pul Tinapuhö kez anamah-ñetï modañ

14 1 Met ari añarab arim modariz loporizaro manat meñizohopekez
non pooroh sohot, darim Amipuz gogot tin tohopekez hat,
Godiz Pul Tinap kez mapoñihar ari anohopanez zait povonañ het
piin mañohozei. Met God pim ñetï añahan hez-poñ modarin badede
mañohopekez Pul Tinapuhö kez anamah-povohö modañ ritou metat
hezao ok, povoz Pul Tinapuz kez povozahar ari ahoam zait tat hezei.
2 Met aban nap pi ñe pat pim hodad nat hepanez-poñiz navonañ Pul
Tinap hodadeo manohopanen pim gizasinañ hahopanen añarab modari
ñe pov unun, povoz hat navetetü, oñ God nenapuhö rekot pim hahopanez
pov hatevetehopan. Met Pul Tinap hodad pov manohopanen pi ñetï
izek nañ hahopan. 3 Met Pul Tinap aban nap kezao manohopanen,
Godiz ñetiñ modarin parum ñevonañ mañohopanez popuhö añarab
mod pori tin meñizohot hodad tinao bat Godiz nonoroh tin sohopanez
mañat bakez batohopanen, paru lop tinarizaronañ hepan. 4 Met aban
ñe mod parum hodad nat hepanez-navonañ hapanez pop hapanen, pim
modari hat navet tapanezaek ñetï pov rekot mod pori nameñizotü, oñ
pimauz hahopanez pov pimauam bakez batohopan. Oñ Godiz hahan
hez-ñetï poñ parum ñevonañ mañohopanen hatevetehopanez pop,
añarab mod Iesuz homet hepanez-mapori meñizohopanezap ok. 5 Met ari
mapori ñe pat poñinañ hahopeken ne biñ ravat hem. Oñ Pul Tinapuhö
kezao anohopanen, Godiz hahan hez-ñetï poñiz tin hodad tat modarin
arimovonañ badede mañohopek, povoz ne biñ pimau ravat hem. Met
rotap Godiz ñetï poñ modarin arim ñevonañ mañohopekez tin povohö ñe
pat modañinañ hahopekez pov ritou metat gog tin ahov ravat hepanezao
ok. Oñ ari topourohopekezarah ñe pat arim hodad nat hez-poñinañ arim
nari hahopanen, Godiz Pul Tinap mod nari hodadeo manohopanen,
ñe hahopanez poñiz kapot maot arim ñevonañ borourat ari modarin
añohopanen, ari hatevetehopekezaek eñizohopanen, Godiz tin homeo
badae batat hepek, pot arin ok añamoh.

6 Mai nem bosir sau ravat hezari, met ne arinañ emat hemaz porah,
ne arin ñe pat arim hodad nat hez-navonañ añohoman povohö rekot
eñizohopane? Evo, petï rekot naeñizotü, oñ arinañ honeo het darim
ñevonañ God ñetï nao neen bar nañapanez pov arin añom, ma pim
baiñetinao badede arin añom, ma Kristoz nonoroh tin sohopekez ñetiv
arin añomaz poñihar ari hatevetehopeken eñizohopanen, pim nonoroh
kez tat tin tovai sohopek.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7Met Godiz Pul Tinap kezao anamahan ñe pat arim hodad nat
hezañinañ hamegivoz homet ne ñetï epovokaro arin añom. Met aban
nap gitat bat tin urohopanen, daas hahopanezari hatevetet, “Tin daas
hahokaz ok uramah,” pot homet daas hahopan. Oñ aban mod nap gitat
bapap urovai ñeo tin nak hepanen, añarab tin hat navet het, “Ae, tair
ok uramah?” pot hat daas nak hepan. 8Ma aban nap ñai abanari ñai
tapanez hat tibiv menapanen tibï pov tin ñeo nak tapanen, ñai aban
pori tin hat navet tat hepanezaek, paru nae nap menapanez ñai bizat
hepan. 9Met ñetï epovokaroz zut ari nari arim topourameg-poñik ñe pat
arim hodad nat hez-poñinañ ñetiv hahopeken, ñe poñiz kapot borourat
mañohopanez nap bon hepan, povoz añarab modari tair tat hatevetet
ñetivoz kapot tin hodad tapan? Evo, paru hodad natotü, povoz arim ñe
hahopekez poñ teptepivoz zut ravat betezam sohopan. 10Met ham eparah
zei maposikaroh dari añarab ñeñ main main ahoam hameg, oñ añarab
nari parum ñevoz kapotaz hodad nataek betezam hamah bon, oñ nap
nim nem ñeñiz kapotaz tin hodad hetahoh hameg. 11Met aban nap pim
ñevonañ hahopanen, ne hat navet hemapuh pimaz homeman, Pi aban
patap, pot ravat hepan. Met nehoe nem ñevonañ haoman pi amun nemov
hat navet tapanepuh pi nemaz homepanen, Ne aban patap, pot ravat hem.
Met ari amun arim topourohopekez porah, nari ñe pat nañ hahopanen ari
kapotaz tin hodad nat hepeken, ñetï poñ rekot naeñizotü. 12Oñ Godiz Pul
Tinap kez tinañ anohopanez ari zait tat hezaek, kez tairañ ari topourat
tovai nae nap meñizohopekepuh, Kristoz tin homeo badae batat hepekez
poñizahar zait pimau tat het piin biñ mañohopeken kezao anohop.

Dari hodad hez-ñe poñinañ mañook

13Met ev hamenoh-epovoz homet maot epat arin añom. Met ari
topourohopekez porah, arihanañ aban nap ñe pat arim hodad nat
hepekez navonañ ñetï nao hapanez pop Godin mañ mañapanen, pim
hapanez povoz kapotaz hodadeo manapanen, arimauzavonañ boreurat
maot hapan. 14Met Pul Tinap kezao anohopanen, dari ñe pat darim hodad
nat hez-nañinañ Godin mañ mañohok, povoz darim loporizarotihanañ
mañ pov hahokan Goditï sohopan, oñ darimauz homevokanañ mañ pov
nakaotü. 15Oñ dari epat tohok, Met Pul Tinap dari hodadeo anohopanen,
ñe pat nañinañ Godin mañ pov mañook, ma darimauz hodadevor
homevonañ amun piin mañ mañook. Ma Godiz biñ ravat ñe pat poñinañ
daa nañ haok, ma darim homevokam pimaz biñ ravat amun haok. 16Met
arim topourohopekez porah, ari nari Pul Tinapuhö hodadeo anohopanen,
ñe hamoh-poñiz nañinañ Godiz ñetï biñao arim loporizarotihanañ piin
tin mañohopeken, añarab mod emat arinañ honeo hepanezari arim
mañohopekez poñiz hodad nat kut hepanepuh rekot paruhö, “Rotap ok
paru hamah,” pot hat arinañ honeo Godiz biñ naravotü. 17Met ari tin ñe

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mod poñinañ Godiz ñetï biñao hahopek, oñ mod pori paru unun, povoz kut tat hepanezaek, arim hahopekez povohö paru nameñizotü. 18 Met ne Pol ari mapori ritou etat nem main het pim Pul Tinapuhö tin ne hodadeo nanamahan, ñe patañinañ ahoam Godin mañ mañamoh. 19 Oñ dari Iesuz añarab topourat Godiz ñetï biñao mañookaz porah ñe pat poñinañ ne houloam haoman, ari hat navet hepeken, ñetï poñ naeñiz tapanezaek tin naravotü, oñ darim ñevonañ aviam añoman ari tin hatevetet hodad tepeken, ñetï poñ eñizohopanezaek tin ravohopan, pot homeamoh.

20 Nem bosir sau, met ñaro goeri añaraboz horï tamahañiz paru hodad nat hezavoz zut ari het tohozei, oñ ev menoh-ñetï epovoz homet ñaro goeriz zut het hometunei, oñ aban korav ahori tin homeamahavoz zut, ari homehot het ñetï epovoz tin homevai sohozei. 21 Met batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

> Met añarab okori hodad tinao bapanez ne aban ñe mod patañinañ hamahari meeman, emat parun mañohopanen, ne parumaz mogao tat hez-pov ou ravapan. Oñ pot metoman añarab okori am hat man man tohot hat navet hepan hezag, sa hep. *Aisaia 28:11-12*

Pot menahan hezavoz homet epat arin añom, 22 Met ari topourat hepekezaek nari ñe pat arim hodad nat hez-nañinañ ñetiv hapanen, paru Iesuz homeo badae navat hepanez nari honeo emat topourat hepanezaek, paru hatevetet zagerï tat epat hapan, “Ui, met dei Iesuz hodad natari eveg, paru ñe okoñinañ hamahavoz dei hodad nat.” Pot paru hapan, oñ arim topourohopekez porah, Pul Tinapuhö aban narin hodadeo manohopanen, emat Godiz ñetï nañ arin bar añapanen, ari pimaz homeo badae batat hezari hatevetet, Rotap Iesu darinañ honeo hezan dari pimeri raveg, pot homepek.

23 Met tin hodadeo bepekezao ev. Ari Iesuz añarab topourat hepekepuh, mapori honerah ñe pat nañir nañinañ hahopeken, añarab pimaz homeo badae navat hepanez nari emat arinañ honeo het hatevetehopanepuh, rotap arimaz epat hahopan, “Met añarab eperi rumurat okat hamah batah.” Pot arimaz hahopan. 24-25 Oñ ari topourohopekepuh Godiz ñetï hahan hez-nañ arim ñevonañ hahopeken, añarab Iesuz hodad nat hepanez nari emat arinañ het hatevetehopanepuh, parum horï tovai emooh-poñ, ma kilam loporizaroh homeoh-poñiz homet epat hapan, “Met God kilam homet tovai emamegiñiz hodad hakez.” Pot hat gagao gom riit pim abatao bat hel batapanepuh, epat arimaz hapan, “Ae, met rotap God arinañ honeo hez.” Pot paru arimaz hapan.

Darim topourat tin tookaz ñetiv

26 Nem bosir sau, arim topourat tohopekezat ev añomaz toh. Met ari Godiz abatao bat hel batohopekez ma mañ mañohopekez hat topourohopekez porah, arihanañ nap daañ hahopekez korav ravapan,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ma modap baiñetinao hapan, ma mod nap God piin mañapanezat
arin badede añapan, ma mod nap ñe pat arim hodad nat hez-navonañ
hapanen, modap pim ñetï hapanezavoz kapot borourat arin badede
añapan. Pot ari tohot loporizaroh kez tat tin hepekez homet, honep honep
gogot tin au ravat main main tohozei. 27 Met ñe patañinañ hahopekez gog
pov ahoam houlori honerah nakaotü, oñ garos nap hapanen, modap tokat
hapanen, eñatak modap, pot hapanenahoh mod nap parum hapanezavoz
kapot arin borourat arimovonañ añapan. 28 Met pot kapot borourat
badede añapanez nap bon hepan, povoz mod nap ñe patavonañ naañotü,
oñ kil pimam ñe povonañ Godin mañ mañapan. 29 Met aban nañariv
ma nañariv nap God parun mañapanez ñetiv arim ñevonañ hapanen ari
modari hatevetet, Rotap Godiz mañahao ak hamah, ma tair? pot homet
an tepek. 30 Met aban nap God piin mañapanez ñetï nao hahopanen,
aban mod napun God ñetï nao hapanez mañapan, povoz bal hapanen
garos hahopanez pop gaa tat toutapanen, mod popuhoen hapan. 31 Met
arim Iesuz homeo badae batat hez-pov ahö ravapanen, arim loporizaroh
tin kez tat hepekez hat ari honep honep Godiz ñetï arin añohopanez
poñ rekot am hahopek. 32-33 Met God dari betez susu haokaz zait nat, oñ
hodad tinavonañ het pim ñetiv honep honepuhö haokaz pi zait tat hez.
Povoz topourat hepekez porah pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanen
ñetiv hahopekez susu bael bael nakaotü, oñ ari honep honep tin main
main hahopek.

Met Iesuz añarab togü mod mapoñik topourat tamahat, 34 ari amun
topourohopekezarah, añahol bal hat ñetiv nakaotü, oñ batam Mosesiz
hahan tovai emamah-potam paru tat abanariz iriham hepan. 35 Met
añahol abanari baiñetinao hahopanen parum hahopanez navoz kut
tapan, povoz parum zeiñik sat abuholon at mañapanen parun hañiv
mañapan, oñ arim topour poñik añahol bal hat at hahopanen tin
naravotü. 36 Eñarohol, met ev añaholoz menoh-epov ari hodad nata?
Povoz ne epat arin at añom, Met Iesuz ñetï tinao arimatak kapot tahan
ari nenari hodad tinavonañ heza? Tahan paru modari unun heza? Evo ari
hodad, rotap arimatakanañ Godiz ñetiv kapot nat, povoz ev añoh-okat tin
tovai sohozei.

37 Met Pul Tinap hodadeñ dei anamahan, Godiz añamahat
modarin mañameg, ma gog tin modañ dei amun tameg, pot arimauz
homehopekezari ev ñetï menoh-epovoz homet epat hapek, “Pol darim
Amipuz hahan hezat rotap ev menahan hez.” Pot hapeken tin ravapan.
38 Oñ nap nem ev menohon hez-epov betet, “Ñetï betezao ok,” pot hapan,
povoz ari modari pimaz epat hapek, “Ae, hodad tinao bonop ok.” Pot
hapeken pi am hahopanen ari tovai hatevetetunei.

39 Nem bosir sau ravat hezari, ñetï ev hamenoh-epovoz homet maot
terï epat arin añom. Met God pim ñetiv arin añohopanen modarin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañohopekez zaitivonañ hezei. Oñ nari ñe pat arim hodad nat hez-poñinañ pim ñetiv hahopanen tovai pori bagaa batotunei. 40 Oñ ganö ari pot tohot baponat tat houlori bal hat honerah betezam hapek hezavoz, ari hodad tinavonañ het arim topouramegiek, tinam honep honep bal hat hahopek. Pot arin ev añamoh.

Kristo paruh ou ravah-ñetiv

15 1-2 Met nem bosir sau, batam Iesuz ñetï tinao arin haañoohon ari tin hat havetet pimaz homeo badae batat hez. Met ñetï pov am bahorë hat hepek, povoz tin hepek, oñ arim giz nenañinañ haovai sohot, arim loporizaroh rotap pimaz hom namee hepek, povoz pimaz pot homeo badae batat hez-pov betezao ravapan. Met ganö ari unun manepek hezavoz Iesuz ñetï tin pov maot ev arin añomaz toh.

3 Met batam Godiz nañahat arin añooh-ñetï pov haokaz garosik ahov ev maot añomaz toh. Met batam pim tapanez Baiñetinavoz Tepatak ñetiv menahan hez-taput Kristo tat darim horï tamegiñiz hañiv bakaz hahan hehaek, piuhö hañ pov havat kakam ahov hatevetet ñomah. 4 Tahan pi hel belavok basat bizahan oraehan, batam menahan hezat tat aliz nasikaro bon tahan, zeirevaizasik God pi maot baviriri batahan bal hah. 5 Met God pi pot baval hahan garos pi Pitaz nakoe ou ravahan Pitahö piin eteh. Met tokat aposor aban modarih ou ravahan paru piin eteh. 6 Pot pi ou ravahapuhoh pim mañair añarab nari 500 hehaek, parum ñaravatak ou ravahan paru mapori piin eteh. Met petev eparah añarab poriz nari hañomah, oñ maporizaro nañom am biririï hez. 7 Met pot tat tokat pim bosip Zemis popuhö amun ou ravahan piin etehan, tokat modarah pim aposor abanariz ñaravatak maot ou ravahan, paru mapori piin eteh.

8 Pot pi ou ravoohan, paru piin etehaek met meteo nehoen nonoroh soohon, pi nem nakoe ou ravahan, nem etañinañ piin eteohö. Met rotap añ nap pim ñaro nari batat, “Modap batomazao ev bon hatoh,” pot homepanepuh, eñatak pi hod ñarop batapanezavoz zut, Kristo modarih ou ravoohat tokat pi nehahon ou ravah. 9 Pot neeh netah, oñ garos Godiz añarab bahorï batovai emoohovoz ne homet epat nemauz homeamoh, Met ne aposor aban modariz irih abatao bonop ravat hez. Met ne aposor abanap ravomaz piuhö nanañatin pi tin ok tah narab, pot nemauz homeamoh. 10 Oñ God nem horï tooh-poñiz unun manat masak pov nanah. Met betezam pim masak pov ne nanah bon, oñ tin pov nanahapuh pim aposor abanap ba navatahan, ne pim gogot ahoam tohot aposor aban modariz gog tamahañ neohö ritou metat hez. Oñ nemauz kezavonañ ne gog pov nat, oñ Godiz masakao nanamahaek, ne kezam het pim gog pot tamoh. 11 Met dei aposor aban mapori ñetiv main main haovai sameg bon, oñ Iesu ñomat maot bal hah-ñetï hon pov batam arin añoohon, ari pimaz homeo badae havateg-nen pov dei haovai sameg.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kristozari maot baval akapan

12 Met Kristo ñomahan God maot baval hah-ñetï pov dei añovai
samegiek, ari nari tairaiz epat hameg, “Met dari añarab ñomat samegiek
God maot biriri hekaz baval naakaotü.” Met arim hameg-okov kap
tairatatihanañ okat hameg? 13 Met dari añarab ñomat samegiek, “Pi
maot baval naakaotü,” pot arim hameg-okov rotaputin, Kristo pi
ñomahaekanañ rekot God maot baval nak tah narab. 14 Ma Kristo
ñomahaek rotap baval nakatin, dari pim ñetï haovai sameg-epov betezao
ravahan, ari pimaz homeo badae batameg-pov amun betezao ravah
narab. 15 Met modao ev, dari Godiz ñetiv añarabon epat mañovai sameg,
“Met Kristo pi ñomahaekanañ God maot baval hahan biriri hez.” Pot
parun mañameg. Oñ dari ñomamegiek maot biriri hekaz baval naakaotü,
pot ari nariz hameg-pov rotaputin, Kristo amun God baval nak tahan
pim ñetï añarabon mañameg-epov ñetï moregao ravah narab. 16 Met nem
modari ne maot epat arin añom, God dari maot baval naakaotü, pot ari
nari hameg-pov rotaputin Kristo amun baval nak tah narab. 17 Oñ Kristo
arim horï tameg-poñ ol betepanez hat ñomah, oñ ñomahaekanañ pi
baval nakatin, arim pimaz homeo badae batohot hez-povoz kapot bon
ravahan, arim horï toog-poñ God ba ol navet tahan arim horï poñinañ
am heg narab. 18 Ma Kristo maot baval nakatin, paru tairari pimaz homeo
badae batohot ñomah-pori ñomat tin nakez tah narab. 19 Met Kristo maot
baval nak, pot dari haok, povoz dari ev hamarah horivoz lopotak het,
pimaz homeo badae batovai, dari abarah pinañ honeo tin hekaz hameg-
pov ñomakaz porah bon tapanenezat ravapan. Povoz añarab pimaz hom
namee hez-mod pori darimaz rekot epat hapan, “Zavaruz okori, paru
Kristoz homeamah-okov tokat ñomapanezarah bon tapan.” Met pot paru
darimaz hapanez nonor bon.

20 Ae, ñetï rotapuv ev arin añomaz tohog tinam hatevetei, Met Kristo
ñomahan God maot pi baval hakahan sat hez. Povoz dari hodad, dari
ñomamegiri pim metahavoz zut, tokat God darihoen baval akapanen
biriri ravat hek. 21 Met batam aban garosik pop horï tahan, dari añarab
ñomookaz pov ham eparah ou ravah. Met petev aban modap ñomahan
baval hahaek dari ñomakan, piuhö maot baval akapanez pov ou ravah.
22 Met dari añarab mapori Adam popuz iz mimihol hez, povoz pim
tahat tat dari mapori ok ñomameg. Oñ petev dari Kristonañ honeo ravat
hezaek, pim tahat tat ñomakazaekanañ dari maot baval akapanen biriri
ravat tin hek. 23 Met Kristo garos ok bal hah, met dari amun tokat bal
hakaz hahan hez-porah pi maot erapanepuh, dari pimeri ravat hez-
mapori ñomat hekazaekanañ maot baval akapan. 24-26 Tapanen ham
eparar nonair nai mapotü bon tapanen, Kristohö pimaz kaev ravat
Seteniz kezavonañ het ham eparah ma abarah hez-mapori ritou metat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mez hor batapanepuh, pi ahop ravat het paru men bon batapan. Met pot tat meteo pi ñomameg-non poorö ritou metat bavon batapanen, dari maot nañomotuz non poorö ou ravapan. Met Kristo ahop ravat hepanez porah God horï hepanezarir hepanezatü map pim eñañik betepanen mez bon batapanepuh, pi dari tairarir tairatuz tin korav ravat hepanez porir potü pim Papapuz marasik evizapanen tin hek. 27 Met Kristo tokat pot tapanez ñetï nao batam epat menahan hez, Met God nonair nai mapotur mapori pim irih bizapan. Met nonair nai mapotur mapori pim irih bizapanen hepanez hah-porah Kristo pi Godiz ahop ravat hepanez homet nak, oñ pi tapupuhö pim ropuz irih nonair nai potur mapori bizapanez hah. 28 Met potur pori pim ropuz eñañik bizapanen hepanez porah Godiz rop amun pimauhö pim Papapuz irih sat hepanen, God nenap dari maporiz korav ahö mapop ravat hepan.

29 Met, “Añarab ñomamah-pori God maot baval nakaotü,” pot paru nari hamahavoz ñetï modao ev. Met añarab nari parum hañomamah-nari meñizapanen, Kristonañ honeo abarah hepanez homeamahan, parum hañomah-poriz urutak ivoh memeet epat hamah, “Met ari ok ivoh emeegiek paru hañomah-poritï sat meñizepekezat ok haraveg.” Oñ dari añarab rotap ñomamegiekanañ maot baval naakaotü, pot hamah-pov rotaputin, parum ñomamahariz homet ivoh memeamah-okovoz kapot bon hehan, parum ñomah-pori Kristonañ honeo abarah hepanez nameñiz tah narab. 30 Oñ deim tamegivoz homei. Met dei aliz mapoñik Kristoz ñetiv mañamegin, ñetï povoz kaev ravat hezari emenapanez hamahan, dei am rez kek tat mañovai sohot parumaz ñaihet nat hez. Oñ tokat Kristo maot baval akapanen, pinañ honeo tin hekaz hom namee tegitin, dei añarabon pim ñetï epov ñaihetivoz am namañ toog narab. 31 Met nem bosir sau, dari mapori darim Amip Iesu Kristonañ honeo haravat hezavoz homet ne biñ ravat hez-ñetï rotapuv ok arin añoh. Met rotap modao ev, orah rezah paru ne men noñomapanez hamah. 32 Met ne ev Epesas zei epatak hezan, aban nari bol ñairiz zut hezaek ne Iesuz ñetiv hamohon ñai horiv tat ne bahorï navatapanez tamah. Met pot horï netamahan ne am boi tat tovai samohovoz hañ tinao ham eparah boma? Evo, tokat maot baval akapanez hahan hez-porah hañ tinao ne bom, pot nemauz homeamoh. Oñ dari añarab ñomamegiekanañ maot baval naakaotuz pov barotap batak, povoz ham añarab nariz hamah-epat amun haok, “Met totoi dari ñomakazari eveg, petev bolor gipiz ahoam tat nohot darimauz zaitivok tovai sookazavoz biñ ravat hek.” Pot parum hamahat dari hat parum betezam tamahat amun tovai sookazat ravapan.

33 Met nem modari, añarab nariz ñetï moreg pot hamah-poñin ari hatevetet barotap batotunei. Met batam ñetï epov hahan hez, “Ari aban horirinañ honeo sat em tohopek, povoz parum horï tohopanez potam ari amun tohopek.” 34 Eñarohol ae, met ari bal hat maot hodad tinao

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bat arim horï tameg-poñ betepek, pot ne arin ev añamoh. Met ari nari Godiz kapotaz hodad narav tat, “Evo, dari ñomakazaekanañ maot baval naakaotü,” pot hamegivoz homet ne ari hatevetet tu ravepekez hat ñetï epov arin ev bar añoh.

Dari herï patañinañ bal hak

35 Met ni nap epat neen nañekë, Met God tair tat añarab ñomamahan parum heriñ zañ hatamah-pori maot baval hapan? Ma paru herï tairañinañ maot baval hapanez hameñ? 36 Met ni pot neen nañekezapun ne epat niin nañom, Ni kut tat neen okat nañekë. Met ari bitü hamarah ñedeamegin bi potü maot berevat napoz haz, oñ ñekeñ berevamahan, bi potü zañ tamahanahoh magei tinañ badovai rapovai tamah, oñ zañ nat hepanezavoz rekot berevat badovai rapovai natotü. 37 Met arim avañir adañik ñedeameg-potuz ari hodad, Utap tovaiam poñ basat ñedeameg bon, oñ bi ul tagï tamah-poñ, bulañ ma mod tairañ, ñedeameg. 38 Tamahan tokat parum taeñir geleñ main main God pimauz hodadevok au mañahan, hezat tamahapuh berevat pat patam badovai rapovai tamah. 39 Met darir mapotuz heriñ honeo hez bon, oñ añarab parum heriñ pat hezan boloholoz heriñ amun pat hez, ma ideholoz heriñ amun main hezan pisiholoz heriñ main hez. 40 Met abarah hezariz heriñ pat hezan, dari ev hamarah hezariz heriñ amun pat hez. Met abarah hezari paru poek tin het sohopanez parum heriñ tin matut tahan hez, oñ dari hamarah hezari ev tin het sat em tookaz darim heriñ pat matut etahan tin hez. 41 Met gitapuz alizao tin ahoam al tezat hez, met ñonisiz amun pim alizao tin, oñ avï heriam al tezat hez, met zeizañiz alizao pat pat aviam hezan map honeo al teamah bon, oñ nañ aviam peñ hat hezan nañ ahö heriam peñ hat hez, pot main main redeñ hezan dari eteameg.

42 Met ev menoh-epovoz zut dari añarab ñomamegiri maot baval akapan. Met bitü ñedeamegin zañ tamahan ñekeñ berevat magei tinañ rapamahavoz zut, ñomamegin ba eveiramahaek oraet darim heriñ zañ tookazat ravat hez. Oñ baval akapanez porah herï magei tin maot zañ natotuz poñinañ baval akapanen tin hek. 43 Met nari ñomamahan baveirameg-herï poñ kezao bon betezañ baveirameg, oñ God pi maot baval akapanen herï horï poñinañ maot naketü, oñ herï magei anapanez poñ kez tat tinaharam het hekazañ anapanen hek. 44 Met petev dari añarab ñomamegin darim ham heriñ hamarah ba eveiramah, oñ dari maot baval akapanez porah abarah Godinañ tin hekaz herï magei poñinañ hek.

Met petev dari ham herï epeñinañ het hamarah tovai sameg-epeñ betet tokat abarah herï magei patañinañ het sat em tohok. 45 Met ev menoh-epovoz ñetï nao epat batam menahan hez, Met God aban garosikap Adam matut tahan pi ham eparah biririï ravat heh, pot menahan hez, oñ petev

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aban mod ou ravat hezap Kristo dari pohao tin biriri het hekaz kapotaz
maup ravat hez. 46 Oñ dari abarah Godinañ pohao tin het hekaz heriñ
garos ou narav, oñ ham eparah hekaz heri poñ garos ou ravah, met
tokat tin hekaz poñ ou ravapan. 47 Met aban garosikap matut tapanez
hat God hamar bat matut tahan hehap ok, met aban tokat ou ravah-pop
abarahanañ meehan erahap ok. 48-49 Met Adam pop hamar bat matut
tahan hehavoz zut, dari amun ham heriñinañ het pim toohat tovai sameg,
met aban abarahanañ erat heh-popuz eñatak dari samegiri, pim herisiz
zut abarah tin hekaz heri poñ dari anapanen hek.

50 Nem bosir sau, ev menohovoz ñetï terit ev. Met darim ham heri
epeñinañ ev hez-epatam hek, povoz abarah Godiz zei tinasik rekot
dari sat naketü, ma darim ham heri ñomakaz-epeñinañ hek, povoz
rekot pohao tin het hekaz poek nasotü. 51-52 Met ñetï izek heh-nao
ne arin ev bar añomaz toh. Met darim mod Iesuz homeo badae batat
hepanez nari nañom am hepanen, pi maot erapan. Tapanen tibï meteo
menapanen hatevetekan, pi erapanen zuamam darim etañ mumizat
maot eteamegivoz zut, paru hañomapanez pori garos parum pohao tin
het hepanez heri poñinañ baval hapan. Met nañom am biriri hepanezari
parum heriñ bapat batapanen heri tin poñinañ paru amun hepan. 53 Met
ev ham heriñinañ dari het ñomat zañ tameg, oñ tokat God hapanen
darim ham heri epeñ betet dari abarah heri ñomat zañ nat pohao tin het
hekaz poñ bak. 54-55 Met batam epat menahan hez,

Met God darim ñomookaz nonoroh sameg-pov pohao bavon batapan.
Aisaia 25:8

Met mod epov amun menahan hez,

Ae ñomao, nim bahori avatovai emooñ-kez pov petev taekev hez?
Evo, God ni bavon hanavatahaek rekot maot dei bahori naavatotü.
Hosea 13:14

Met tokat darim heri ñomat hori ravapanez epeñ betekan, heri tin maot
nañom pohao het hekaz poñ anapanen bak. Tapanen pot menahan
hezavokaroz rotapuv ou ravapanezat ok ravapan.

56 Met dari Godiz ñetï kateñir ah ñeñ elamegiek, hori tovai samegivoz
hañiv bamegipuh ok ñomameg, met ñomameg-povohö pei nahol
emenamahan kakamao hateveteamegivoz zut, honoñai ahoñ etamahan
dari iñir zakep tameg. 57 Oñ darim Amip Iesu Kristo pi eñizat ñomahaek,
dari ñomat hori ravameg-pov ritou hametat tin hekaz nonoroh eñehan
sameg. Povoz dari orah rezah pim eñizat ñomahavoz homehot Godin biñ
pimau ravat mañovai sohok.

58 Nem bosir sau tinari, Iesu Kristo ñomao ritou metat tin hekaz nonor
ba ou batah, povoz orah rezah ari rez kek tat het darim Amipuz homeo
badae batat het non mod naoroh sohotunei, oñ pim gog tin nenao tohozei.
Met ari darim Amipuz homehot gog tairañ pim abatavonañ tohopekez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

poñ betezañ naravotuzañ ok, oñ ari pot tohopeken, modari pimaz homeo badae batapanen, God arim gog tohopekezavon etet biñ ravat hepanez homet ari am kez tat het tohozei.

Zerusalem pori monis manapanezat ev

16 1 Met Zudia zeisik Godiz homeo badae batat hez-añarab paru nonair naiz tekï tat hez, povoz ari meñizat monis batogü manat paru manepekez hagiek, paru Galesia zeisik Iesuz añarab toguñ ravat hezari monis bizovai sohopanez ne parun mañohot ari amun tohopekez ev añomaz toh. 2 Met orah rezah Sande aliz poñik ari honep honep gogot tamegivoz monï tairas bameg-posikanañ ari monï ahos bamegiri ahö nas bizei. Met ari monï goes bamegiri avï nas bizei. Tat ari batogü manat bizepeken oraepan. Tapanen monï pos basat paru manapanez ne homet arih emomazarah monis bizepeken, haoraepanezaek ari monisiz mel tat, “Ae monï nas bepeken batogü manak,” pot nakaotü. 3 Met ne ok emomazarah aban monï pos basat manapanez nari ba ou batepeken, ne tep naek Zuda añarabohö monis basapanez aban poriz tin hodad tapanez ñetiv menat manoman tep poer monis honeo Zerusalem zeitak basat manapan. 4 Met ne honeo aban porinañ somaz zait tom, povoz dei honeo Zudia zeisik sak.

Korin zeitak sapanez mañah

5 Met petev ne Masedonia zeisik sat zei potak katak añarabon etemaz somazarah poek ahoam ne naketü, oñ zei posizañ emohot ok arimatak emom. 6 Tat ne arinañ het tamar ahov tohopanez ñon poholok okeam hem batah. Tomapuh ne arimatakanañ taek somaz hodadeo bat haoman, neñizat nemeepeken poek som. 7 Met petev ne zuam arimatak emat aviam het am somaz ne zait nat, povoz garos Masedonia zeisik sat poekanañ arimatak emomapuh, darim Amip arinañ hemaz gu hapan, povoz arinañ honeo ahoam hemaz zait toh. 8-9 Oñ petev ne ev Epesas zei epatak het gog tinao tat Kristoz ñetiv mañoohon, am mañohomaz nonor ou ravah, povoz eveam heman Pentikos hameg-aliz pos bon tapanen epekanañ Masedonia zeisik som. Met ne ev het gog tinao tamoh, oñ añarab ahö navokaro Kristoz gogot tamohovoz ahoam kaev ravat hez.

10 Met aban Timoti arim nakoe emapanen piin etepek, povoz pimaz epat homepek, Met aban epop Pol darim Amipuz gogot tamahavoz zut, pi amun taput tamahap ev. Pot homet pi bat sa batepekepuh ariparo tin hepek. 11 Tat arihanañ napuhö tovai pi bat hor batotun, oñ pi meñizohopeken lop tinarinañ hepanepuh ari evetet maot ev nehaz emapan. Met ne aban arihanañ nari pinañ honeo maot ev emapan, pot homet ne gaa tat etet hem.

12 Met darim modap Apolosiz ñetiv ev. Met aban darim mod nari Korin arimatak emapanez porah pi amun emat arinañ honeo hepanez orah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rezah piin mañamoh, oñ petev pi arihaz emapanez nonor bon hez hamah, oñ tokat nonor ou ravapan, povoz pi aritï ok emapan, pot hah.

Ñetï meteñ ev

13 Nem modari, ari Kristoz homeo badae batat hezaek arim etañ elat
het ñaihet totunei, oñ kez tat tohozei. 14 Met pot tohot orah rezah ari nae
nap zakep tat modari loporizaro manat meñizohozei.
15 Met ari Stepanasir añapur ñaroholoz toohat hodad hakez. Met Akaia
zeisik añarab Iesuz ñetiv hateveteh-porah garos paru Iesuz homeo badae
batah. Met pot tahaekanañ paru gog modao nat, oñ orah rezah Godiz
añarab meñizat gogot tamah. 16 Povoz nem modari epat arin añom, met
arimatak Stepanas met pim zut tin het darim Amipuz gogot tamah-aban
modariz irih ari het kez tat tohozei.
17 Met ne ari Korin añaraboz ahoam home midin tohot hehon aban
Stepanasir Potunetasir Akaikas ari meegin ev nehaz emahapuh, arim
tameg-ñetiñ ahoam nañahan ne hatevetet biñ ravoh. 18 Met aban pori ari
meegin ev emat ne neñizat bakez navatoohan tin ravohoek ari parum pot
neñizoohavon hatevetet, “Paru tin tamahari ok,” pot hat parumaz biñ
ravat hepek.
19 Met Esia zei epesik Iesuz añarab togü manamah-pori arimaz homet,
Paru tin hepanez homet dei zait tat hez, pot paru hahan ev menoh. Met
aban Akuilar añap Prisila met parupim zeimakeh Iesuz homet togü
manamah-pori amun arimaz homet epat hah, “Paru tin hepanez dei zait
teg.” Pot hahan ev menoh. 20 Met aban nenañ ev het gogot tamah-modari
amun arimaz homet epat hah, “Paru tin hep.” Pot hahan ev menoh. Met
ari topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravohopanez mar
nae nap manohozei.
21 Met mod nap neñizat ñetï epov haohon menovai emoohaek petev
arimaz homet nemauz marasinañ ñetï meteo ev menamoh.
22 Met añarab tairari darim Amip loporizaro naman hepanez-pori ba
horï batapan. Nem Amip ni maot erekez ne zaitiv ahö tat hez.
23 Met darim Amip Iesuz masakao arinañ hepanez ne zait toh. 24 Met
dari Iesu Kristonañ honeo ravat hezaek, ne ari maporizaro loporï anat
zakep tamohop ev.
(Pol ñetiv hahan menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 KORIN

Ñetï garosikao

2 Korin ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol Masedonia zeisik het Korin añaraboz ñetï mod epov paru pimaz ñetï horiv haohavoz homet menah. Met ñetï garosikao paru Korin añaraboz horï toohavoz homet Pol ñetï kezao menat meeh. Oñ tokat Pol Taitas meepanen sapanez tahapuh, epat mañah, “Met ni sat nem ñetï menat garos mañohovok paru tair tamah eterë.” Pot Pol piin mañat meehan sat paru Korin añarab porinañ aviam het maot emat Polin epat mañah, “Met nari parum horï toohavoz zakep tat betet nim mañeñivoz biñ ravah. Tat nim mañeñit tamah. Oñ mod nari pot nat het nimaz epat hahan ne hateteohö, ‘Pol pi aposor aban bonop ok, povoz pim añamahat dei natotü.’ ”

Pot Taitas Polin emat mañahan, Polihö Korin añarab parum horï toohañ betet maot tin tooh-ñetiv mañahan hatevetet pi biñ ravat ñetiv ev menah, met modari pimaz ñetï horiv haoh-poriz amun homet ñetï nañ ev menat paruhaz meehan sah.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 26-iz zut bon tapanez toohan Pol ñetï epov menat meeh.

Pol Korin poriz ñetï tokat epov menah

1 1 Met ne Pol, God pimauz hodadevok Iesu Kristoz aposor abanap
banavatahan ne pim ñetiv añarabon mañovai samohop ev. Met aban
Timoti darim modap deip honeo ev het ari Akaia arim zei okosik Korin
zei ahotak ma zei mod goeñik het Godiz homeo badae batat pim togut
ravat hezariz homet ñetï epov ev menakaz teg.
2 Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ari masakao
anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

God dari eñizamah-ñetï biñao

3 Met God darim Amip Iesu Kristoz Papap ok darimaz masakavor
zakepivonañ het orah rezah eñizat bakez avatamahavoz homet piin biñ
mañovai sohok. 4 Met rotap honoñai povor kao daritï emamahan, pi
eñizat bakez haavatamah, povoz darim mod nari amun honoñai taput
nañ metohopanen, dari God eñizamahavoz zut mod pori amun meñizohot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bakez batat hekan, honoñai poñihö paru bahorï navatotü, oñ maot lop tinarizaronañ ravat hepan. 5 Met batam Kristo gogot tovai emoohaek, pi kakam navor nao hateveteoh, met povoz zut dari amun pim gogot tamegiek, modari kakam navor nao daritï etamah. Oñ pot etamahan dari Kristonañ honeo ravat hakezaek, pi ahoam eñizat bakez avatamah-pov ahö ravovai samah. 6 Met añarab mod nari kakamavor honoñai nañ dei pim gog abanaritï etamah. Met pot etamah-poñ betezañ ravamah bon, oñ pot etamahan God eñizat bakez avatamahavoz zut, dei amun ari pim nonoroh tin sohopekez hat eñizat bakez avatameg. Met non pooroh sohopeken, modari honoñai nañ dei pim gog abanaritï etohopanen, ari epat homehopek, Met God paru meñizamahavoz zut pi dari amun eñizohopanen tin tovai sohok. Pot homet boi tat tin tovai sohopek. 7 Kar met deim homevok epat homeameg, Met dei honoñai ahoñ etamahan God eñizamahavoz zut, ari Korin añarab amun taput etohopanen God eñizat bakez avatohopanen, ari lop tinarizaronañ hepek. Pot dei arimaz homeameg.

8 Met nem bosir sau ravat hezari, Esia zeisik dei hegin, honoñai ahoñ etoohan hatevetehot heg-ñetï pov ari tin hodad tepekez homet ev menamoh. Met porah honoñai povor kao ahoam etoohan, deim kezao map bon tahan dei horï ravat epat hag, Met dari horï ravat ñomakaz ev teg. 9 Met rotap dei ñomakaz ev teg, pot homeg, oñ God maot baviririï abatahan dei nañom. Met pot etoohan, ñomakaz toog-pov betezam pot etooh bon, oñ ganö deimauz kezavohö rekot eñizohopan, pot homeok hezavoz deitï honoñai poñ berevamahaek, pi añarab ñomamahari baval hamah-pop rekot dei eñizohot bakez avatohopan, pot petev homevai sameg. 10-11 Met rotap dei horï ahoñ etoohan ñomakaz toogin, pi eñizahan dei maot tin raveg, met ari deimaz homet mañ haovai sohopeken, pi am eñizohopanen dei kez tat tin hek. Met ari ma añarab modari honeo amun God pim masakao dei anohopanez hat piin mañ mañohopeken, pi rekot taput etohopanen, añarab maporizaro deim tin hekazavoz etet biñ ravat pim abatao bat hel batohopan.

Pol Korin poek sapanez moregao nak

12 Eñarohol, met ev arin añomaz toh-epovoz dei biñ ravat hez. Met God masakao anat eñizamahan, dei ham eparahazatuz homeamah-porinañ honeo het ñetï rotapuv baval hat tin tovai sameg. Ma arinañ honeo batam ok het taput toog. Met ev hamenat añoh-epov deim loporizaroh homeamegin rotap ravamah. Met ham eparahazatuz hodadevonañ dei het pot tameg bon, oñ Godihö masakao anat eñizamahan dei moreg nao nat, oñ orah rezah tin nenañihar tovai sameg. 13 Met nem ñetï menat arihaz meamoh-poñik ne ñetï izek ari rekö hat hodad natotuz nañ namen, oñ ari rekö hat zuam kapot tin hodad tohopekez poñihar menamoh. 14 Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

petev deim homevai samegivoz kapot ari petï aviam hodad hakez, oñ am kap potaz tin hodad ravovai sohopeken ahö ravohopanez ne zait toh. Tohopeken darim Amip Iesu Kristo maot erapanez aliz posik, dei arimaz biñ pimau ravat hekan ari amun deimaz biñ pimau ravat hepek.

15 Met pot nem homevai samohovoz kapot tin hodad ravepekez hat, ne houlovokaro emat arin etet eñizat bakez avatomaz homet hehö. 16 Tat epat homeohö, Met ne Masedonia zeisik somaz non pooroh sohot, paru Korin añaraboz zeitak aviam gaa tat het parum tohopanezat etem. Tat zei posik sat hemazaekanañ borourat maot emat paru Korin porinañ hem. Met ne dei poek hekapuh paru ne nemeepanen Zudia zei posik som, pot homeohö. 17 Oñ nem pot tomaz homeohö-pov arin añohoek ne ñetï moregao añoh bon, oñ rotap arihaz emomaz homet hahoek ne ok naem toh. Met ham añarab parum loporizaroh, Evo ne nasotü, pot homet parum gizañinañ moreg, “Gu dei gitah ak emak,” hamah, pot ne nakap ev. 18 Met God pi ñetï rotap nenañihar hamahap, met dei amun ñetï rotapuñ hamegiek, deim loporizaroh nasotuz homet arih emat arin etek, pot naañotü. 19 Met batam Godiz rop Iesu Kristoz ñetiv dei Sailasir Timoti arin añoog. Met Kristo pop amun pim loporih horï nao natotuz homet pim gizasik, “Gu arim hameg-potam tom,” pot nak tamahap ok, oñ pim tin tairao tohopanez hamah-nen pov pi rotapuam tamah. 20 Met pi pot tamahap ok, povoz batam pi naem heharah, God dari añarab eñizohopanez haovai emoohan Kristo evo nak, oñ gu hat pim Papapuz ñe haovai emooh-pov baval hat erat tovai emohot eñizah. Povoz dari orah rezah pim eñizahavoz homet, Godiz abatao bat hel batovai sameg. 21-22 Met God pimauhö dari ba ou avatat pimeri ravat hekaz au hakahan hehaek, dari Kristonañ honeo ravegin, bakez avatat pim Pul Tinap darim loporizaroh anahan hezaekaz dari epat homeameg, Met rotap pi tokat tinaek eñet tin povor kao honep honep anapan.

Pi Korin zeitak nas tahavoz ñetiv

23 Met God nem hamohovoz rotap hodad hakezaek arin epat añom, Met ne emat arin etemaz hahoek, naem tohovoz kapot epat hez, Met ne emoman ganö ari am horï nañ tohopeken, ñetï honoñai tat kaev ravepekez nao añoman, ari hatevetet loporizaroh horï ravepek hezavoz homet naem toh. 24 Met ari rotap Kristoz homeo tin badae batat hez, pot ne hodad, povoz ne arih emat arim homeo badae batameg-povoz korav ravat hemaz ne zait nat, oñ ne emat arinañ honeo het eñizohoman, ari biñ ravat hepekez nen povozahar ne homeamoh.

2 1 Met batam ne arimatak emat hehorah, ari honoñai nao etohovoz epat homeohö, Met ne Korin zeitak maot zuam sat parum tamahavoz kez ravat mañoman tin naravotü, povoz ne zuam poek nasotü, pot homeohö. 2 Met honoñai mod pov etoman, mod tairapuhö maot nem

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

biñ ravomaz nao neen nañapan? Evo, ari honoñai tat hepekezaek, maot
ne baviñ navatapanez nap bon hepanen, dari mapori honoñai povonañ
honeo hek hez. 3 Pot homet arimaz tep nae batam menat arihaz hameehö.
Met ne arinañ emat biñ ravat hemaz zait tat hez, povoz ganö okoek emat
ari honoñai nao etomazaek, ne amun honoñai tom hezavoz homet, naem
tat tep nenae menat arihaz hameehon ok emah. Met tokat ne somapuh
parunañ honeo het dei biñ ravat hek, pot arimaz homet tep garos poe
menat ok hameehö. 4 Oñ ne tep hamoh-poe menoh-porah, ne arimaz
homet honoñai ahov tat iñ haovai tepae menohoek, ari bat rekö hat
honoñai ahov tepekez hat menoh bon. Oñ orah rezah ne arimaz homeme
het nem loporï ari anamoh-povoz hodad tepekez hat, tep hamoh-poe
menat arihaz meehon ok haemah.

Abanap horï tahavoz unun manapan

5 Met arim togutak aban het horï tahan garos pim ñetiv menoh-popuz[a]
homet ahoam ev menomaz ne hom namee, oñ epat arin añom, Met pim
tat heh-ñetiv ne nenap hatevetet honoñai toh bon, oñ rotap pi arim
togutak het pot tat hehaek, ari mapori amun pim tahavoz homet honoñai
toog. 6 Met pot toogin aban pop tairao metohopeken, pi maot hodad
tinao bapanez pov arin añohon, ari maporizaro nem hahot aban pop
hameteg. Povoz mod nao maot metotunei, oñ nen ok meteg. 7-8 Met epat
arin añom, Petev pim tah-pov unun manat ganö pi map honoñai tat horï
ravapan hezavoz ari maot bat em batat, pi tin ravat lop tinarinañ hepanez
homet maot pimaz zakep tat meñizohopek. 9 Met batam ne arimaz homet
tepae menohorah pot homeohö, Met paru aban pop pot metapanez ñetï
ev menamoh-epov rekö hat nem hamohot tapan ma natotü. Pot homet
menat arihaz meohö. 10 Oñ rotap ari rekö hat nem hahot hameteg, povoz
petev pi popuz horï tahavoz maot hometunei, oñ unun manat hepeken,
ne amun unun manat maot pim tahavoz hom nametü. Met aban popuz
horï tahat unun manomaz pov upai unun manom bon, oñ Kristo etet
hakezaek, ari eñizoman tin hepekez hat, aban popuz tah-pov ne unun
manom. 11 Met Seten orah rezah ñodak hat moreg etamahavoz dari
hodad, povoz ganö aban hamoh-pop map bahorï batapan hezavoz homet,
pim horï tah-pov betet hezaek ari unun manat masak metat meñizepeken,
pi maot ari Kristoz togut ravat hezarinañ honeo emat hepan.

Pol Taitasiz home midin tah

12 Met ne batam Troas zei potak Kristoz ñetï tinao añarab zei potakarin
mañom hat, sat poek het mañoohon añarab tin hateveteohan, ne epat
homeohö, Met rotap God zei epatak het gogot tohomaz nonor ba ou

---

[a] **2:5** Pavar 5 -1 Korin bodorï 5 poek popuz tah-ñetiv rekö hameg.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batahan hez. 13 Pot homeohö, oñ darim modap Taitas zei potak emapanen
ne bavizat mañoman, pi arim tameg-ñetiv neen nañapanez homehoek
ne poek hehon, pi naem tahavoz ne ahoam pimaz home midin tat Troas
zei potakarin, “Ne pimaz melahar somaz ev tohog hezei,” pot mañat
Masedonia zeisizañ etevai emooh.

God meñizoohan piin biñ mañah

14 Met ne Godiz homet biñ pimau ravat hez. Met dei Kristo Seten ritou
metat hez-popunañ honeo ravat hezaek, pi eñizat bakez avatamahan pim
ñetiv añarabon mañovai samegin, zi bu nañ meverat ulagï tinao mosik
an pap manat hezan sovai hateveteamegivoz zut añarab tairari ñetï pov
hateveteamah-poritï an pap manamah. 15-16 Met petev dei Kristoz gog pov
tovai samegin, ulagï tin nao Goditï helamahan pi hatevetet biñ ravamah.
Met ñetï pov hamegin paru añarab Kristozari ravat pim nonoroh samah-
pori ñetï povon hateveteamahan, ulagï muz tinavoz zut ravamahaek,
“Rotap pi tokat tinaek dari eñepanen hek,” pot hamah. Oñ paru horiek
sapanez nonoroh samah-pori hateveteamahan met ñomamahari zañ tat
ulagï horiv tamahavoz zut parutï ravamah. Povoz tairapuhö rekot gog
pov tovai sohopan? Evo, God nenapuhö dei eñizamahan tovai sameg.
17 Oñ deim tamegit ari hodad, met paru nari Godiz ñetiv mañovai sohot,
nonair nai ahoam bohopanez hat haovai samahat dei nak, oñ pim ñetiv
hahan hez-potam dei Kristonañ lop honeri ravat het, Godiz etañik ñetï
tinao añarabon bar mañovai sameg.

Paru Godiz gogot toohavoz mañah

3 1 Met dei Godiz ñetiv tinam hameg-pot ev garos menohovoz ari
rekö hat, Polir paru gog aban modariz abatañ bat hel batat, dari
parumaz zait tat tin homehokaz okat menah, pot homehopeke? Ma aban
nari parum modariz tamahavoz ñetiv tepaek menahan hez-poñ mod
pori bat, arimatak emat arin añairamahan ari tep poñin etet, Ae aban
tinari ev, pot homet bat em batamegivoz zut, dei arim gog aban eperi
taput tat tep hamoh-okoñiz nae bat emat arin añairaka? Evo, oñ ari deim
tamegivoz tin hodad hakezari okeg, tep hamoh-pot nae dei bat arihaz
naemotü. 2 Met deim tep poez zut ari Korin añarab haravat hez. Met dei
batam emat Kristoz ñetiv arin añoogin, ari loporizaro borouregin añarab
modari arin etet, “Rotap Polir modari gog tinao tovai samah,” pot paru
deimaz hamah. Povoz tep pot nae bat sat em tookaz hom namee, oñ
petev ari deim tep poez zut haravat hakez. 3 Met Iesu Kristoz hahan hezat
deimauhö arimatak emat arin añoogin, tepañik menamahan hezavoz
zut, arim loporizaroh havizat bahorë hat hezan, dari tepañ bat het rekö
hamegivoz zut, añarab modari arim het tamegivon etet Kristoz ñetï
povoz hodad ravamah. Met dei penir bat tepañik menamegivoz zut arim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

loporizaroh ñetï pov menegin hez bon, oñ God pohao biririï hez-popuz Pul Tinap ari eñizahan, ñetï pov arin añoogin ari tin hat havetet, hodad hategipuh bahorë hat hez.

4-5 Met deimauz hodadevonañ dei gog pov tovai sameg bon, oñ God Kristonañ bahoneo avatahan dei pimaz homet gogot tin tovai sameg. Met deimauz kez navonañ pot tameg bon, oñ Godihö bakez avatamahan, deim gogot tin tameg-ñetiv ev arin bar añamoh. **6** Met deimauz zaitivok gog epovok dei hez bon, oñ God pim non magei tinaorö ba ou batahan hez-pooroh eñet kezao anamahan, dei añarabon epat mañovai sameg, "Met ari Iesu Kristoz non magei tinaoroh emohozei," pot mañameg. Met batam God non batamor ba ou batahan Zudahol am elovai emoohaek, ñomat horï ravapanez nonoroh emooh. Oñ petev pim non magei tinaorö ba ou batahan hezaek, añarab tairari non pooroh sohopanez pori God pim Pul Tinap hodadeo manapanen, paru home magei tinavonañ pohao tin het hepan.

7 Met batam God pim ñetï kateñir ah ñe mapoñ Mosesin mañat hel ahovokaroh menat manah. Tahan pi Godinañ honeo hehaekanañ bat erahan, pim et batarop oreres gitapuk rouvamahan etekaz pap tamegivoz zut, Godiz alizao peñ hat livaliv toohaek avï ravovai soohan, Zuda añarab am aliz pov parum etañik rouvat hehaek Mosesin etepanez pap tat heh. **8** Met batam non tovai emohot ñomooh-poorö aliz kez povonañ ou ravahan, añarab epat hah, "Rotap ñetï tinañ ev añah," pot haoh. Oñ petev Godiz Pul Tinap eñizohopanen tovai sookaz non magei tin poorohö batam tooh-pov ritou metat map ahov ravat hez. **9** Met Moses ñetï kateñir ah ñeñ mañahan, paru tin baval nak het am ñomat horï ravapanez nonoroh emooh-pov aliz povonañ ou ravah. Oñ petev ñetï magei hateveteameg-epov dari barotap batakan, God darim horiñ ba ol betehopanez epovohö ñetï garos okov ritou metat tin map ahov ravat hezao ok. **10** Met petev ñetï magei ou ravat hezan hameg-epov map tin ahov ravat hezaek, batam mañahan tooh-pov bon tovai samah. **11** Met batam mañah-pov bon tovai samahao ok, oñ añarab ñetï povon hatevetet, "Ñetï tinañ ok hamah," pot haoh. Met petev añarabon ñetï magei mañameg-epov bon nat pohao tin het hekaz nonor añairamahao ev, povoz rotap ñetï epovoz epat haovai sohok, "Met ñetï magei epovohö ñetï mamogao ritou metat map tin ahö ravat hezao ev," pot haok.

12 Met pohao tin het hekaz non pooroh sameg, povoz dei pim gog abanari ñaihet nat, oñ añaraboz ñaravatak kez tat rouvat het, parun ñetï pov am bar mañovai sameg. **13** Met batam Moses dañevok hehan, God ñetiñ ahoam mañooh-poñ Israel añarab pimerin mañapanez hat er horahan, pim et batarop al tezat hehaek, paru ganö aliz piih heh-pov bon tovai sohopanen etepan hezavoz, pim dim giv terir bat teterezaroz ul tat pim herisik barau rau tah. Oñ pim alizao barau rau tahavoz zut

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

dei petev ñetï tin pov ba iz batameg bon, oñ am bar mañovai sameg.
14-15 Met batam paru Israel añarabon Godiz ñetiñ mañoohan, paru
kut tovai emoohan, parum hodadeo Moses pim et batarop barau rau
tahavoz zut heh. Met paru pot tovai emoohaek, petev amun Mosesiz ñetï
batam mañat menahan hez-poñ rekö hamah-Israel pori batam toohat
tat parum hodadeo taput tamahan kapotaz paru tin hodad narav hez.
Oñ paru tairari Kristonañ honeo ravamah-nenari parum hodadeo maot
tin ravamahan, ñetï poñiz hodad ravamah. 16 Met petev paru Israel pori
am kutam hezaek, honep honep darim Amipuz homet parum loporizaro
borouramah-nen pori maot hodad tinavonañ ravamah. 17 Met aban nap
ma añ nap horivoz irih hezaek, Godiz Pul Tinapuhö meñizat poekanañ
baverevat, non tinaoroh sohopanezap bavatamahan pi tin hez. Met pim
pot metamahavoz kapot darim Amip hakez. 18 Povoz petev dari Kristoz
homeo badae batat hezari Pul Tinap eñizamahaek, batam Moses pim
et batarop al tezat hehaek barau rau tahavoz zut dari nakez, oñ darim
Amipuz tinavor kezao anamahaek, dari tinavor kez povonañ hezan,
añarab modari povon etet darim Amipuz hodad ravamah. Met dari kez
povok het pim zut magei tinari ravovai sookaz hat, orah rezah darim
Amipuz Pul Tinap eñizamah.

Paru ham hapiñiz zut ravat heh

4 1 Met God pim ñetiv añarabon mañovai sookaz hat dei gogovok
eñehan hezaek, mañovai gogot tovai samegin pim masakao anamah.
Povoz mañovai sookaz dei kaev narav, oñ zaitivonañ am mañovai
sameg. 2 Pot mañovai samegiek, deihö añarab moreg nañ namet, ma
modari etepanen tu ravakaz horï poñiz nañ kilam izek nat, ma Godiz
ñetiv haovai ñetï moreg nañ bahoneo batat hameg bon. Oñ Godiz etañik
dei tinam pim ñetï rotapuv mañovai sookan, añarab modari dein etet,
“Met aban okori tin tovai sohot ñetï rotapuv hamahari ok,” pot deimaz
homehopanez dei zait tat tovai sameg. 3 Met Kristoz ñetï tin mañameg-
povoz kapot paru tair herï tohopanez pori hatevetet hodad naravotü?
Met paru horï tohot horiek sat hepanez non pooroh samah-pori hatevetet
hodad naravotuzari ok. 4 Met ham eparah tairari Godiz hodad nat hezariz
ahop ravat hez-pop paru añarab pori hodad tinao bapan hezavoz bakut
batamah, povoz ñetï alizavok tin sookaz pov hamegin, paru hatevetet
hodad nat, oñ kutam hez. Met ñetï pov Kristoz ñetiv ok, met pi alizavor
abat ahovonañ het Godiz hezatam hezap ok. 5 Met dei pim gog abanari
añaraboz ñaravatak pim ñetiv mañovai samegiek, deimauz ñetï nañ
amun ba honeo batat mañameg bon, oñ parun epat mañameg, “Met Iesu
Kristo darim ahop ravat hezaek arim Amip bavatei.” Pot mañat paru
meñizookan, pimaz homeo badae batat hepanez hat parum asizari ravat
gog kezao tameg. 6 Met gog pov kez tovai samegivoz kapot ev. Met batam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

God pot hah, “Met alizao ou ravapanen kuturut pim main sa ravapan.” Pot hahan pim hahat tah. Met povoz zut batam darim loporizaroh kutur nenat hehan pi tapupuhö maot hahan, pim alizao emat kutur pot bazei manahan, dei petev Kristoz erat het eñizahavoz homet, “Rotap God map kezavor tinavoharam tamahap ok,” pot haokaz hodadeo anahan hez.

7 Met God hodad tin pov dari anahan hezaek dei aposor abanari deimauz kez ahö navonañ gogot tovai sameg bon, oñ dei ham hapiñik bitü meamahan, beo rezat hezavoz zut hezaek, Godiz kezao deih beo reet hezan, pim gogot tamegiekan añarab etet rekot epat hahopan, “Met paru aban akari parumauz kez navonañ akat nat, oñ Godiz kez ahovonañ het tovai samah.” **8-9** Met rotap orah rezah honoñai ahoñ deitï emamah, ma deim loporizaroh honoñaiñ ahö ravat hez-poñiz, Oir arimau, tair tak batah, pot dei homeameg. Ma aban modarihö deimaz kaev ravat kakamao etamahan hateveteameg, ma ourat bahorï avatamah, oñ God dei naevet het orah rezah eñizohot hezan, dei nañom am het, “Gog epov tookaz dei pap tat horï ravat hez,” pot hat kaev ravakazat narav, oñ pi eñizamahan dei zaitivonañ het am tovai sameg. **10** Met aban nari Iesuz urat kakam ahov metahan ñomahavoz zut, dei amun ñomat bon takaz hat ourat bahorï avatamah, oñ am pi eñizamahan dei tamegin modari etet, “Rotap Iesu hamah-popuz kezao map ahoam hezaek, parunañ honeo hezan tovai samah,” pot deimaz hamah. **11** Met rotap dei am biririï het Iesuz gogot tamegin, aban modari ñomakaz hat bahorï avatamah, oñ dei am kez tat hez, povoz modari epat homeamah, Met rotap Iesu biririï het paru am meñizamahaek, paru okori nañom, oñ am biririï hez. **12** Met rotap dei pim gog abanari ñetiv haovai samegivoz hat, modari kaev ravat ur oñomapanez tamahaek, ari deim ñetï añovai emameg-pov hatevetet, petev pohao tin het hepekez nonoroh sameg.

13 Met Godiz tepatak epat menahan hez, Ne Godiz homeo badae batat hez, povoz ne pim ñetiv modarin mañovai samoh. Met pot menahan hezavoz zut, dei amun pimaz homeo badae batat het añarabon pim ñetï tinao mañovai sameg. **14** Met dari hodad, darim Amip Iesu Kristo ñomahan, God maot baval hah-popuhö dei baval akapanepuh, ari amun baval akapanezaek, dari mapori honeo Iesuz nakoe avat sat eñepanen hek. **15** Met honoñaiñ deitï etamahan, dei hatevetet am rez kek tat haovai emameg-poñ ari eñizohopanezañ ok, ma añarab mod maporin ñetï epov am mañovai sookan, Godiz masakao parutï amun sohopanezaek, ari maporizaro pimaz biñ pimau ravat hepeken, pim abat ahov map an pap manovai sohopan.

Aposor abanari kaev narav heh

16 Met pot tat baval akapanezavoz homet pim gogot am tovai samegiek, dei kaev narav. Met deim heriñ abav ravovai samegin, bosï urovai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

samah, oñ orah rezah God deim loporizaro maot bamagei avatamah.
17Met ev hamarah modari honoñai deitï etamah-poñ aviam het maot
bon tapan. Met dei ev het honoñai poñ hateveteamegiek, tokat God hañ
tinao anapanen pim aliz tinavok pohao het hek. Met tokat tin hekaz pov
bon natotü, oñ tinaharam pohao het hek. 18Met poek pohao tin het hek,
povoz petev bon tapanez honoñai etamah-poñiz dei ahoam home midin
nat hez. Ma ev hamarah het eteameg-poñiz amun hom namee hez, oñ
darim petev et narë hez-poñ tokat ou ravapanez nen poñiz homeamegin,
bon nat pohao tin hepanezañ ravamahan, nen poñiz dei ahoam
zaitivonañ het homeme sameg.

5 1Met dari ev menomaz toh-epovoz hodad hakez, Met zeiñ demamegin
zuam hop hop tat horï ravamahavoz zut, darim ham herï epeñ amun
horï ravat ñomakazañ ev. Oñ God darim herï magei tin poh abarah bat het
hekaz anapanez poñ aban napuhö marañinañ matut natañ anapanen pohao
tin het hek. 2Met petev darim ham herï epeñinañ het, kakamavon hatevetet
iñ hahot hez-epeñiz dei epat homeameg, Tokat dari abarah sakazaek, darim
herï magei tinañ anapanen bat dimiholoz zut meet hek. Pot homet tin poñiz
ahoam zait tameg. 3Met pi anapanen meet hekan, darim pulihol betezam
sat em tohopan bon, oñ herï tin poñ honeo anapanen hek. 4Eir arimau, met
dari ham herï epeñinañ het, kakamao hatevetehot iñivonañ hezavoz homet
herï poñ dimihol top ravamahan beteamegivoz zut, horï ravapanen betet
dim mageihol meamegivoz zut, darim herï magei tinañ anapanen, pohao
tin het biriri hekaz nen poñizahar dari zait tat homevai sameg. 5Met God
pimauhö ev menoh-potam tat tin hekaz homet matut etahan hez. Tat pim
Pul Tinap anahan hezavoz dari epat hodad hez, Met rotap pim Pul Tinap
anahan hakez, povoz tokat darim herï magei tinañ amun anapanen tin hek.

6Met tokat tin potam hekaz homeamegiek, dei kez tat pim gogot am
tovai sameg. Met petev dei ham herï epeñinañ hezaek, darim Amipunañ
honeo pim zeisik tin hekazat nakez, oñ main ev hez. 7Rotap darim
etañinañ piin et narë, oñ pimaz home nenao badae batat het tovai sameg.
8Met deim herï epeñ betet sat, darim Amipunañ honeo pim zei hez-posik
tin hekaz zaitivonañ het kez tat tovai sameg. 9Povoz ham herï epeñinañ
hez-eparah, ma tokat pim zeisik pinañ honeo sat hekaz porah, dei orah
rezah tair tovai sookan, pi etet tookazañiz biñ ravohopanez nen poñihar
petev tovai sohokaz dei zait tat hez. 10Met tairaiz dei pot homet zait tat
hez hometunei, oñ tokat dari mapori ñevok evizapanen, Kristo dari herï
epeñinañ het petev tin tameg-poñ, ma horï tameg-poñiz homet, dari
honep honep hañiv etapan.

Parun mañoohan Godinañ honeo ravah

11Met pot darim tin ma horï tameg-poñiz tokat darim Amip Kristo
hañiv etapan hezavoz, dei pimaz ñaihet tat orah rezah añarab modari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim ñetiv barotap batat hepanez homet ahoam mañovai sameg. Met deim pot homet tin tamegivoz God hodad hakez, ma deim tin pot tamegivoz ari amun tin hodad tepekez ne zait toh. 12 Met deimauz abatañ bat hel batameg bon, oñ aban moreg nari dei aposor abanariz ñetï moregañ arin añamahaek ari epat parun mañepek, “Met Polir modari tin Kristoz gogot tamahari okeg, moreg hameg-okoñ maot parumaz ari haotunei.” Pot parun mañepekez hat deim tameg-ñetiv ne ev menamoh. Met aban moreg añamahan hamoh-pori parumauz loporizaroh tin ma horï hez-povoz hom namee, oñ parum herï kos nenañiz homet abatañ betezam bat hel batat, deimaz ñetï moreg okoñ hamahari ok. 13 Met dari Godiz ahoam zait tat tamegivoz añarab nari homet, “Paru rumurat het okat tamah,” pot deimaz hamah. Met ari taput deimaz hapeke? Ma ari ñetï ev nem menamoh-epov rekö hat, “Met Pol pi hodad tinavonañ hezaek ñetï epov ev menah,” pot hapek batah. 14 Met Kristo pi dari añarab maporiz homet ñomahaek, darim lop horirizaro pinañ honeo ñomah, pot ravat hez. Met pim pot tat darimaz ahoam zakep tahapuh eñizah-povohö beri akamahan, dei pi nenapuz zaitivok tovai sameg. 15 Met pi darimaz homet ñomahaek, dari petev pohao tin het hekaz nonoroh sameg. Met pi betezam pot tat eñizah bon, oñ dari non tin pooroh samegiri darimauz zaitivok am nasohotü, oñ pi pot tat ñomat maot bal hakah, povoz homehot, pi nenap biñ ravohopanez nen poñihar dari tovai sohokaz hat, pot tat eñizah.

16 Met ham añarab parum modariz tamahavon etet parumauz hodadevonañ an tat, “Aban tinap ok,” ma “Evo, pi horip ok,” pot hamahat, dei amun batam taput tat añarab an toog, oñ petev dei hodad modao bat garos toog-pot maot nat, oñ am hez. Ma Kristoz amun taput toog, oñ petev pim kez ahovoz hodad ravat, “Pi darim Amip ok,” pot pimaz hameg. 17 Met pi darim Amip hez, povoz ni tairap petev pimaz homet, pinañ honeo ravat hekez pop nim batam heñit maot naketü, oñ ni home magei tinavonañap ravat hekë. 18 Met darimauz hodadevonañ magei tinari ravameg bon, oñ darim pot tamegivoz kapot God pimautï ravat hez. Met batam dari pimaz zait nat, oñ pi betet main hegin, Iesu Kristo meehan erat, dari pinañ honeo ravakaz homet ñomahan, dari Godinañ honeo maot ravat tin hez. Met piuhö dei pim gog abanari ba avatahan, añarab modarin pim ñetï tin pov mañookan, paru amun pinañ honeo ravohopanez gog epovok dei eñehan hez. 19 Met pi gog epovok dei eñehan het, añarabon epat mañovai sameg, “Met ari ham añarab mapori Godihanañ main ravat hezaek, maot petev pinañ honeo ravat hepeken, pi arim horï tamegiñ ba ol betehopanez hat, Kristo meehan erat ñomah.” Met dei pot orah rezah modarin mañovai samegiek maot pinañ bahoneo batameg. 20 Met dei pim ñetiv hamegiek, God pimauhö hamah herï ravamah. Tamahan Kristoz abatavok epat añarabon mañameg, Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ari maot Godinañ honeo ravat hezei. 21 Met Kristo pop horï nao natap ok.
Oñ darim horï tovai emoog-map poñiz hat pi hañiv God manahan bat
ñomah. Met tairaiz pot etah hometunei, oñ dari tairari Kristonañ honeo
ravat hekazaritï, Godiz tinao daritï emat hepanez hat Kristo horï poñ bat
ñomah.

Paru honoñai ahoñ metooh

6 1 Met dei Godinañ honeo pim gogot tameg, povoz ari baval
hahopekez hat epat arin añakaz ev teg, Met pim masakao dari anat
eñizah, povoz ganö ari unun manepek hezavoz tin pov bahorë hat hezei.
2 Met God epat hahan hez,

> "Met ari masak etomaz pov ou haravah-porah ari eñizomaz hagin
> ne hateveteohö. Ma ari maot nemeri ba avatat eñizomaz pov ou
> haravahaek rotap ne ari haeñizoh." *Aisaia 49:8*

Pot hahan hezavoz homet epat arin añoman hatevetei, Met God dari
masakao anat pimeri ba avatohopanez hah-pov ou haravah, povoz ari
unun manotunei.

3 Met deim gog tamegivoz ñetï modao arin añomaz ev toh, met ganö
añarab mod nari deim gog tamegivon etet, "Horiv ok," pot hat Kristoz
ñetivoz kaev ravapan hezavoz homet, dei paru mod pori horï homepanez
nao namet, oñ dei orah rezah tinam homet haovai metovai sameg. 4 Tat
orah rezah paru deimaz, "Godiz gog abanari ev," pot hahopanez nen
poñihar parun mañairovai sameg. Tat honoñai ahö mapoñiz ñaravatak
dei hezaek, kakamao etamahan dei ñaihet nat, oñ am kez tat het tovai
sameg. 5 Met pot paru etovai emamahaek, narah paru avat biñinañ
ouramah, ma mod narah kakam zeimakeh emeriamahan hez, ma mod
narah añarab ahovokaro deimaz mogao tat okat epat rouvat balopotak
avatat het, ñetï horiv haovai ouramah. Tamahan dei Kristo nenapuz
homevai gogot ahoam tohot het, dei tin aut naor, ma deim gipiz bon
tamahan dei ginariam hez. 6 Eñarohol, orah rezah honoñai ev menoh-
epeñ deitï ou ravamahan, dei home horï navonañ hez bon, oñ hodad
tinavor lop tinarizaronañ hez. Met pot etamahavoz dei parun mogao
namet, oñ Godiz hahan hezavoz dei homet masak metamegin, met
rotap dei Godiz gog abanari hez-pov tin ou ravamah. Met pim Pul Tinap
eñizamahan, añarab mod mapori deim loporizarotihanañ zakepivonañ
meñizameg. 7 Tamegin God pim kezao anamahan dei ñetï rotapuñ
hamegiek, paru ñai abanari parum ñai tapanezatü bat het ñai tamahavoz
zut, dei Godiz kezavor tinao bat hezan modari horï etamahan, dei boi
tat het tin nenañihar tovai sameg. Tamegin dei Godiz gog abanari ravat
hez-pov ou ravamah. 8 Met pot tovai samegin añarab nari deimaz, "Godiz
aban tinari okeg etei," pot hat deim abatañ bat hel batamah. Met mod
nari pot nat, oñ dei ñetï rotapuv parun mañamegivoz paru kaev ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

epat hamah, “Eperi ñetï moregañ hamahari ev.” Pot hat kos rez anamah.
9 Met ham añarab pot hat kos rez anamahan, God deim tamegivon
etet, “Nem aban tinari ok,” pot deimaz hamah. Oñ paru nari, “Eperi
ur ñomak,” pot hat horï hañomakaz nañ haetamahan, dei am biririï het
tovai sameg. Met paru pori ouramahaek, God hodad tinao anamah-pov
dei bahorë hat hez. 10 Met pot honoñai etamah-poñiz dei iñir zakep ahov
tohot hez, oñ dei am Godiz homet het biñavonañ tovai sameg. Met dei
nonair naitü bon hez, oñ God nonair nai tin tairañ pim abatavonañ bat
hekaz hahan hez-nen poñinañ dei hakezaek, añarab maporin mañat
meñizamegin, paru pimaz tin homeamah.
11 Met ari Korin añarab hatevetei, Deim loporizaroh homeameg-nao ba
iz navat, oñ map ev ba ou batat arin bar añameg. 12 Met rotap dei arimaz
loporï kaev ravat kos rez naan, oñ arihö dari lop honerï ravat hekaz kaev
ravameg. 13 Met papahol parum ñaroholon mañamahavoz zut ne epat
arin añom, Met dei arimaz homet zakep tat loporizaro anameg, povoz ari
amun hañ taput deimaz zakep tat loporï anat hepekez hamoh. Tepeken
dari mapori maot lop honerï ravat hek.

Dari Godiz zeimak ravat hez

14 Met paru Iesuz homeo badae havatat hez-nari, met pimaz homeo
badae navat hez-nari, lop honerï ravat tin honeo hepane? Ma alizasir
kuturut parup rekot amun honeo ravat hepane? Evo pot bon. Met povoz
zut ari amun mod hamoh-porinañ rekot tin honeo naketü. 15 Ma Kristoz
tin homeamahao rekot Seteniz horï homeamahavonañ honeo ravapane?
Evo honeo naravotü, oñ orah rezah parup pat pat homeamah. Povoz
Kristoz homeo badae navat hezari met pimaz hom namee hezari amun
pat pat homeamahaek, rekot tin honeo topourat naketü. 16 Met dari Godiz
zei tinamak ravat hezar, parum pei moregari meñizohopanez homet ba
ahö batamah-porinañ honeo dari ravat heka? Evo eñarohol, met dari
pimaz homeo badae batat hezari pim zei tin pomak ravat hezaek, rekot
mod pat tamah-porinañ honeo dari naravotü. Met ev arin añoh-epovoz
zut ñetï nao batam God epat hahan hez, “Met añarab nemaz homeo
badae batat hez-poriz ñaravatak ne hemapuh sat em tohom. Tat ne parum
ahop ravat heman, paru nem añarab ravat hepan.”
17 Met mod epov amun hahan hez,

> “Met paru añarab horï tamaharinañ honeo ari het parum tamahat
> tohotunei, oñ paru betet main ravat hezei. Met ari ahao hahon
> hez-horï poñ betet tin hepeken, nem roketak eñeman hepek.
>
> *Aisaia 52:11*

18 Tepeken ne arim Papap ravat heman ari nem ñarir ro ravat hepek.”

Hosea 1:10

Pot God kez ahovoz maup hahaek menahan hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

7 1 Nem bosir sau tinaholotar, met God pi darinañ hepanez au
hakahan hez, povoz dari horï tairañ darim heriñir loporizaro bahorï
avatohopanez poñ map betet, God barevah bavatat het tin tairañ tovai
sookan, pi etet biñ ravohopanez nen poñihar rez kek tat orah rezah dari
tovai sohok.

Korin poriz tahavoz pi biñ ravah

2 Met dei ari Korin añarab nari bahorï naavat, ma moreg nao naet, ma
arim nai givogï nav, povoz deimaz kaev ravameg-pov betet maot zakep
tat lop masak etat hezei. 3 Met ne mogao tat, Paru añarab okori horiri
ok, pot arimaz homet ev menat arin bar añamoh bon. Met garos arinañ
het haañoh-tapuv maot ev añomaz toh, Met dei arimaz ahoam zakep tat
loporizaro anamegiek, petev biriri hez-eparah ma tokat ñomakaz porah
dari lop honerinañ hekaz ne zait tat hez. 4 Met ne ari Korin añaraboz
tamegivoz biñ ravat hezan, honoñai povor kao neetï ou ravamah-porah
ne poñiz hom namee, oñ arim tameg-ñetiv hahan ne hatevetehopuh, nem
loporï tin hemazat ravamahaek, ne povoz am biñ ahov ravat het tovai
samoh.

5 Met batam nem modarinañ dei Masedonia zei mod posik segirah,
deim heriñ poek tin bizat heg bon, oñ añarab mod poekari deimaz kaev
ravat ñe kezañ ahoam añohot hehan, parum añooh-poñihö dei honoñai
ahov etooh. Met pot etoohan deim loporizaroh amun ñaihet ahov tat heg.
6 Met pot tat hegin, God dari añaraboz loporizaroh honoñai tameg-poñin
etet masakao anat, maot bakez avatamah-popuhö aban Taitas maot ev
meehan emahan, dei piin etet biñ raveg. 7 Met aban pop deih emah-porah
pim emah-nenavoz homet maot dei biñ raveg bon, oñ pi ev emat arim
pi lop masak metat meñizoog-ñetï pov dein bar añahan, ne hatevetet
nem loporih maot biñ ahov ravoh. Met pi ev emat dein etet nemaz arim
hagit ñetiv epat dein añah, “Met paru Korin añarab pori Pol ni maot
poek seken, niin etepanez zaitiv ahö tat hez. Ma parum horï tooh-ñetiv
ni hatevetet paru maot hodad tinao bapan hat ñetï kezao meneñ-tep poe
meeñin paruhaz sahan, bat etet parum tahavoz zakep tat epat hah, ‘Met
pi tin ok tat tepae menat meehan ev bat emah, povoz pi deimaz homet
loporï honoñai tamah-pov bon tap.’ ” Met pi ev emat arim nemaz hag-pot
dein añahan ne hatevetet ahoam biñ ravoh.

8 Met ne hodad, nem tep menat meohö-poen ari etegin, arim
loporizaroh honoñai tat, “Ae, dari horï ahov toogin pi ñetï epov ev tepaek
menat meehan bat emah,” pot ari hag. Oñ ne tep poe menohovoz homet
loporï honoñai nat. Met rotap ne garos tep poe menat meohö-porah ari
bat etepekez homet honoñai tat hehö. Tat ne maot epat homeohö, Met tep
menat meohö-poehö parum loporizaro bahorï metapanen, paru aviam ok
honoñai tat hodad tinao bapanen, honoñai pov zuam bon tapan. Pot tep

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

menoh-poez homet hehoek, honoñai tat hehö-pov petev bon tah. 9 Met ne petev tep poe menat meehon emahan, ari bat etet loporizaro honoñai tegiv hahan ne hatevetet petev biñ ravoh bon, oñ ari tepae bat etegin, arim loporizaroh honoñai toog-pov ou ravahan, God eñizahan arim horï toogivoz homet zakep tat maot loporizaro borouregivoz ne hatevetet biñ ravat pot homeohö, Met nem tep menat meohö-poehö paru bahorï navat, oñ paru rekö hat hodad tinao ok bah. Pot arimaz homeohö. 10 Met dari hodad, añarab nari parum horï tovai emamahavoz homet, loporizaroh honoñai tamahapuh horï poñ beteamahan God pimeri bavatat pim nonoroh maot meñeamahan tin hez. Met parum loporizaroh honoñai tamah-pov ok meñizamahaek tin nao ok. Oñ ham añarab Iesuz hodad natarihö horï tamah-nañiz homet loporizaroh honoñai tamahapuh, horï poñ maot navet hezaek, honoñai tamah-pov paru nameñiz tamahan, ñomat am horï ravapanez nonoroh samah. 11 Met nem tep garos menat meehon emah-poek arim ñaravatak aban nap horï tah-ñetiv menohon ari bat etegiek, Godihö honoñai toog-povoz eñizahan ari tair teg homei. Met ari upai toutat, “Ui tair takaz tep epee ev meeh,” pot nak, oñ ari Godiz ñaihet tat aban horï tah-pop hodad tinao bapanez hat hañiv metat meegin sat hehan, ari boi tat arim hepekezao maot ba oñ bateg. Tat ari nem tep poe bat tair teg-pot ne hodad tomaz arim homeo, Tair takan pi darim tegiv hodad tapan? pot ahoam homehot heg. Eñarohol, nem tep poe bat tin ok tegin arim ñaravatak horï heh-pov bon tah, pot arin ev añamoh.

12 Met rotap ne arimaz homet tep hamoh-okoe menat ok meohö, oñ ne arim ñaravatak aban horiv tah, pot hahan hateveteohö-popuz homet menoh bon. Ma piuhö amun aban horï metah-popuz homet menoh bon, oñ ari tepae bat rekö hat, Ae rotap Godiz etañik dari Polir modariz zait tat lop honerï haravat hez, pot hapekez hat ne tep okoe menat meehon ok bat emah. 13 Met ari tep poe bat rekö hat menoh-taput toog, povoz deim loporizaroh maot biñ ravegivoz homet modae ev menamoh.

Met aban Taitas arimatak emat heharah pim arin añahat ari baval hat toogin, pi etet arim garos toogivoz homet honoñai tat heh-pov bon tahan, pi maot lop tinari ravat biñavonañ hehavoz ñetiv ev emat dein añahan, hatevetet arim tegivoz dei biñ ravat hez. 14 Met garos ne ari Korin añaraboz ñetï biñao Taitasin mañohon pi hateveteh. Tat hehapuh tokat pi ok arimatak emat heh-porah, nem hatevetet tu ravat hemaz nao ari nat, oñ tin toogin emat hahan, ne arimaz biñ ravat hehö-ñetï pov ne Taitasin mañohovoz rotapuv ou ravahan pi etet, Met Pol añarab eperiz ñetï hahavoz rotapuv ev tamah, pot homeh. 15 Met pi arimatak emat arinañ hehan, ari bat sa batat pim arin añoohavoz ñaihetivonañ het baval hat tovai emoogin, pi pot arim toogivoz homehapuh arimaz zakep tat loporï anat eñizamah-pov ahö ravovai samah. 16 Met pot arim tin toog-ñetiv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hahan ne hatevetet arimaz biñ ravat epat hahö, “Met rotap paru tep ev menamoh-mod epee amun bat rekö hat navetetü, oñ baval hat tin tovai sohopan.” Pot ne arimaz homet biñ ravamoh.

Iesuz homeoh-modari meñizapan

8 1Met nem bosir sau ravat hezari, God pim masakao Masedonia zeisik añarab pori zei potak katak Iesuz homeo badae batat toguñ ravat hezariz tin tamahat ñetiv ev arin bar añomaz toh. 2Met añarab mod narihö paru pori horï ahoñ metoohan, parum gipizor nonair naitü totoi bon tapanez toohan, honoñai povor kao paru hatevetehot am biñavonañ hehapuh, Zudia zeisik Iesuz añarab nari ginariam hez, pot hah-ñetiv paru hatevetet, Deimotü bon tovai samahag, rekot dei paru nameñizotü, pot nak. Oñ am meñizat monis manapanez hat batogü manooh. 3Eñarohol ae, met ne ñetï moreg nao ev arin naañ, oñ rotap ev bar añamoh. Met ne parun mañohon monis bizah bon, oñ parumauz gipiz aviam oraehavoz hom namee het, parumauz zaitivonañ mod pori meñizapanez hat monis am bizooh. 4Tat dein epat ahoam añooh, “Met ari gu hapek, povoz deim monï batogü manameg-epes nap manakan basat Zudia zeisik añarab Iesuz homet deim modari ravat hez-pori manapanez dei zait tat hez, povoz ari tovai evo haotunei.” 5Met garos dein pot añahan dei epat homeg, Met petï paru monï goes bizapan, pot homegin paru pot nat, oñ garos parum heriñir loporizaro darim Amip manat pot hah, “Met God eñizohopanen dari monï ahos Zuda pori manapanez nap manakan basat manapan,” pot hah.

6Met paru tin pot tah, povoz dei Taitasin epat mañeg, “Met ni mamog Korin zeitak het parum modari meñizapanez hat, monis batogü manohopanez mañeñin paru kapot hatat toohaek, ni maot parumatak sat eteken paru aviam batogü manat bizapanen oraepan, povoz ni etekepuh parun mañeken, paru modas batogü manat revah bizat bavon batap.” Pot piin mañat arihaz meekaz ev teg. 7Met ari Korin añarab God pim masakao anamahan, ari pimaz homeo badae batat hodad tinavor zaitivonañ het pim ñetiv haovai samegiek, deimaz amun homet loporizaro anamegivoz ne hodad, povoz epat arin añom, Met ari zaitivonañ kapot tat batogü hamanamegiek, am zaitivonañ het Iesuz añarab mod pori meñizepekez hat monis tinam bizohopek.

8Met ne arim monis bizamegiek, am bizohopekez ah ñe nao ne arin naañotü, oñ paru Masedonia añarab mod poriz monis tin bizat modari meñizat manapanezat haravat hez-ñetiv arin añat pot homeohö, Met paru Korin añarab amun masak metat meñizapanez hahan hezaek, rotap meñizat monï tinas manapan, ma namanotü, pot homet arin ok zu etamoh. 9Eñarohol, met darim Amip Iesu Kristo masakao anat eñizahavoz ari homei. Met pi nonair nai map tinatunañ abarah ahop

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat hehaekanañ, darimaz homet ev erat nonair naitü bon betezap ravat heh. Pot tahaekanañ dari petev abarah nonair nai tin potunañ hekazari ravegivoz zut, taputam arim modari masak metat meñizohozei.

10 Met ne epat homeamoh, Krismas garos bon tahavok Kristoz añarab mod narihö Zuda añarab nonair nai bon pori, monis manapanez ñetiv nak hehan, ari Korin añarabohö garos kapot tat arim mod poriz zakep tat monis manepekez au hakag. 11 Tat arim mod pori meñizohopekez hat, zaitivonañ kapot tat monï nas batogü hamaneg, povoz kapot tat hategiek okeg, ari honep honepuz moniñ tair tair bizegin oraez-poek baverat arimauz nas oraepanen, nas bizat batogü manat bizepeken bon ravap, pot ev arin añamoh. 12 Met ari zaitivonañ arim modari meñizat monï okos hamanepekez hat monis batogü manamegivon God etet, ari honep honep monï ahos ma monï goes ok bizeg, pot hom namee, oñ arim loporizaroh nap nim zaitivonañ het batogü manameg-povon pi etet zait tat biñ ravat hez.

13-14 Met petev ari Zuda mod pori meñizat monï ahos manepeken paru monisinañari ravapanen, ari monis bonori ravat honoñai tepekez homet ne arin ev naañ, oñ petev arim monis aviam hel ravat hezan, paru mod pori map tekï tat hezaek, ari meñizat monï nas manepek. Met tokat mod narah paruhoen gogot tovai sohopanen, parum monis hel ravat hepanen ari tekï tat hepek, povoz paruhoen hañiv etat parum monï posikanañ nas ari anapan. Pot tovai nae nap meñizovai sohopeken, ari maporiz hepekezao tin karah karah ravat hepek. 15 Met ev menoh-epovoz ñetï nao epat menahan hez, Met batam añarab gipiz mana pokap bavelat emooharah paru ahoam bavelah-poriz nakap betezam naoraez, oñ map hainah. Ma paru aviam bavelah-pori hainat ru ravat tin heh. Met pot menahan hezavoz zut ari mapori nae nap tin metohot karah karah ravat hepekez ne zait toh.

Parup Korin zeitak maot sapan

16 Met dei arimaz homet loporizaro anat eñizakaz zait tat hezavoz zut Taitas amun arimaz homet eñizapanez zait tat hez, povoz ne pimaz homet Godin biñ mañamoh. 17 Met Taitas pi ok arihaz maot emapanez homet hehan dei amun pi ok emapanez homet mañegin pi epat dein añah, “Tin hag, povoz ne sat Korin añarabon maot etemaz zaitiv ahoam hez.” 18 Pot pi hahan dei darim aban mod nap pinañ honeo meekan emapanez hag, povoz parup honeo arin etepanez hat ok emapanez tah. Met aban mod pinañ honeo emapanez pop zei potak katak sat em tovai, Godiz ñetï tinao añarabon mañamahaek, añarab Kristoz homet hezari aban popuz biñ ravat, “Aban tinap ok,” pot pimaz hamah. 19 Met pot pimaz map zait tat hamah, povoz monis basat Zuda añarab manakaz ñetiv haogin pi dei eñizat honeo basat manakaz paru pim abatao hat ba ou batahaek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi deinañ honeo basat manak. Met dei Zudia zeisik sat poekari monis manakan, paru darim Amipuz abatao bat hel batat epat hapan, “Met paru Zuda añarab bon, oñ pat zavaruz okori Iesuz homet hezaek, darimaz paru zakep tat anapanez hat monï epes batogü manahan, aban eperi bat emat dari ev anah,” pot hapan. 20-21 Met dei monï pos basat manak hat ok emat basakaz porah, darim Amipur añarab modari etehopanen, tin korav ravat basat manakaz dei zait teg. Met basat manakaz sookan, ganö nari epat hapan hez, “Met paru monï okos basohot tin korav nakez, oñ paru basoohaek nas hainah.” Pot hapan hezavoz aban mod pop deiparo honeo ok emat basat Zuda añarab pori manak.

22 Met Taitasir aban mod arin haañoh-pop arihaz meekazarah, aban mod nap amun parupinañ honeo meekan ok emapan. Met aban mod popun deimauhö ev het eteamegin pi zaitivonañ darim Amipuz gogot tin tamahap ok, met ne arim monis bizameg-ñetiv mañohon pi parupinañ honeo emat arin etepanez zait ahov tat hez. 23 Met arihaz emapanez aban poriz epat arin añom, Met Taitas nenañ honeo het Kristoz gogot tamahap ok. Met aban mod meekaz poñariv amun Iesuz añarab zei epatak topouramah-pori parup meepanen ok arih emapanepuh, arim ñaravatak gogot tovai sohopanen ari darim Amipuz abatao bat hel batohopek. 24 Met aban hahö-eperi arihaz meekan emapanen, ari bat sa batat masak metohopekez arin ev añamoh. Met pot metohopeken, nem arimaz ñetï menamoh-epovoz rotapuv ou ravohopanen, añarab Iesuz togü modañik hezari hatevetet epat arimaz hahopan, “Met Pol Korin añarab tin tamah-ñetiv haohaek, rotap dein ok añooh,” pot hahopan.

Godizari parum modari meñizohopan

9 1 Met arim mod Godiz añarab nonair nai bonori meñizat manepekezavoz ari tin hodad hakez, povoz ne maot ñetï pov ahoam namenotü. 2 Oñ arim mod pori tin metat monis manepekez ari zait ahov tat hez-povoz ne hahodad. Met ne Iesuz homet hez-Masedonia zeisik añarab porin arim tameg-ñetï biñao epat mañoh, “Met Akaia zei okosik añarab Korin zeitak pori krismas irih bon tahavok zait tahapuh, Zuda añarab monis bonori manapanez hat kapot tat monis batogü manat bioh.” Pot paru porin arim tin tameg-ñetï pov ne bar mañohoek, hatevetehan tin ravahan paruhoen amun zaitivonañ baval hat taput tat monï nas batogü manamah. 3 Met arim tin tameg-ñetï pov parun mañohoek, betezao ravapan hezavoz, ne Taitasir aban mod poñariv arihaz meeman ok emat añapanen, ari monis batogü manat garë hapekenahoh ne ok emom. 4 Met arimatak ok emomaz porah Masedonia aban nari amun nenañ honeo dei ok emakapuh, ne arim monis batogü hamaneg-ñetiv parun hamañohoek, ganö dei ok emakaz porah ari monis batop naur am hepeken, paru Masedonia poriz etañik, Paru batop haurat hez, pot hamañohoek ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tu ravat heman, ari amun tu ravat hepek hez. 5 Povoz epat homeohö,
Met Taitasir aban mod epañariv meeman, paru garos ravat ok arimatak
emat arin añohopanen, arim garos monis manepekez au hag-pot batogü
manat havizepeken oraepanen, ne emat bom. Oñ am pot batogü naman
hepeken ne emom, povoz ganö ari apor pap tat, Monï tairas bizak batah,
pot homevai mel tohot hepek hez. Pot ne homet paru garos meeman
emapanez ev toh. Met ari pot tin tepeken, monï pos Zudia zeisik basom
hat emomaz porah epat homem, Met ne ev emat parun mañohon paru
monï epes batogü naman, oñ parumauz zaitivokam parum mod pori
manapan hat garos batogü hamanat havizahan hehaek ne ev emat boh.
Pot arimaz homem.

6 Met darim tameg-navotï epat zu tat arin añom, Met aban nap pim
avasik gipiz bitü aviam menat ñedepanez pop gipiz aviam rapat hepanen
aviam bat nohopan. Oñ aban mod nap pi zaitivonañ het pim gipiz bitü
ahoam avas menat ñedepanez pop gipiz ahoam rapat hepanen bat novai
sohopan. *(Met povoz zut ari zaitivonañ het mod nonair nai bonori meñizat
manohopek.)* 7 Met ari monï pos batogü manat manepekez hamegirin ne
epat añom, Met ari honep honep arim loporizaroh epat homet bizepek,
Met ne rekot monï epes am bizom, pot honep honep homet zaitivonañ
tair bizepekez homepekez potam bizei. Oñ ni nap epat hometun, Met
Pol kez ravat añamahavozam ne monï nas bizom, pot ganö homevai
bizotun. Met aban tairap biñavor zaitivonañ modari manapanez popuz
God amun pimaz biñ ravat hepan. 8 Met pot ari zaitivonañ modari monis
ma mod tairai bizat manepekepuh, tekï tat hepekez poi rekot God orah
rezah haanohopanen, ari rekö haravat tin hepek, povoz arim mod tekï tat
hepanezari orah rezah am manohopek. 9 Batam pot tohopekez ñetiv epat
menahan hez,

> Met aban tinap añarab tekï tat hezari ahoam manamah, ma pi orah
> rezah modari masak metovai samah. *Buk Song 112:9*

Met ev menahan hez-tapü epat dari tovai sookan tin ravohopan. 10 Met
darim bi ñedeameg-potü Godiz matut tat anahatü ok, met ñedeamegin pi
tapupuhö korav het hamahan, nair nai mapotü rapat utap tamahan dari
belat nameg. Met pi pot tin etamahavoz zut ari añarab tekï tat hez-nari
tin metat manohopekez zait tat hepeken, 11 God eñizat anohopanen ari
etepeken, mod nari gipizor modatuz tekï tat bon hepanen, rekot pori
amun zu taput masak metat meñizat manohopek. Ma dei anohopeken
deihö basat mod tairari bon hepanez pori manook. Tookan paru bapanez
pori arim masak metepekezavon etet Godiz abatao bat hel batohopan.

12 Met pot tin arim modari masak metat nonair nai manohopekezavoz
eñatak kap tin houl epatakaro aritï ou ravohopan, Met kap natak Godiz
añarab modari nonair naiz tekï tat hepanezaek meñizohopeken, parum
gipizor modatü bat tin ravapan, met kap modatak paru Godiz abatao

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ahoam bat hel batat hepan. 13 Met arim Iesuz homet hez-mod pori pot
manohopeken, paru maporizaro arim gog tin pot metohopekez povon
paru etet epat hahopan, “Met rotap paru Korin añarab Kristoz ñetiv
parum loporizaroh tin bahorë hat hakez, povoz dari modari ev masak
etat darim tekï tat hezatü dari anah, ma mod nari amun manamah.” Pot
arimaz hahopanezaek Godiz abat tinao bat hel batat biñ haovai sohopan.
14 Met pot tohopanezaek, God masakao ari anamahan tamegivoz
zut, paru amun masak metohopeken, arimaz homet paru God ari am
eñizohopanez hat piin mañ mañohopan. 15 Met Godiz eñizat anahavoz
homei. Met dari pi tin nao nametaek masak ahov amauam anat pim rop
meehan eñizapanez hat erah. Met dari pim pot tat eñizahavoz kapot
rekot darihö map bar nakaotü, oñ orah rezah Godin, “Tin eteñ,” nen
potam mañovai sohok.

Poliz toohavoz hahaek ñetï hañiv

10 1 Met ne Pol nemauz ñetiv ev añomaz toh. Met arimatak hez-nari
nemaz epat hamah, “Met Pol epeek emat heharah sokoam het
ñetï kezañ dein naañ, oñ maot hotoh sat hezaekanañ pi hodad modao bat
darimaz kez ravat ñetï epeñ menat darihaz meamahan emamahan bat
eteameg.” Pot arim nari nemaz hamah, oñ ne Iesu Kristoz masakavonañ
het pimauz abatao bat hor batat hehavoz zut hezapuhö epat arin añom.
2 Met ne arimatak emat ñetï kez nañ añat arin ñai añomaz ne zait
nat, povoz eveam hez-eparah paru nemaz ñetï horï pot tairañ hamah-
okoñ nae nap mañat bavon batepekez hamoh. Met arim nari, “Pim
ham herisiz zaitivokam het tovai samah,” pot ganö nemaz hamahaek,
emoman ñetï pov am hahopan, povoz ne parumaz ñaihet natotü, oñ
rekot ne kez ravat ñe kezao parun ba ou batat mañom. 3 Met rotap dei
Godiz gog abanari ham eparah gogot tovai sameg, oñ hamarahazatuz
hodadevonañ hez-poriz tamahat dei na. 4 Ma parum ñai tohopanezatü bat
hez-pot natü amun dei bat nakez, oñ God kezao anat bakez avatamahan
Seten pim roket demahan hezaek, paru añarab kohat horivonañ poek
hezari dei ñai ahov tat horï popuz kezao batiu tiu batat añarab horï pot
hezari maot baverevat bat em batameg. 5 Met pot dei tovai samegiek,
añarab parumauz abatañ bat hel batat Godiz hom namee, oñ parum
hodad horivonañ het ñetï betezañ hahot hezarin dei Godiz kezavonañ
mañamegin, paru pori homez ko tat het horï tamah-poñ betet maot Iesu
Kristoz roketak emat pim irih ravat hez. 6 Met ari Korin añarab maot
hodad tinao bat Kristo nenapuz hahan hezavoz homet tohot hezei. Met
arim nari pot nat hepan, povoz dei arimatak emakaz porah rekot porin
ñe kezao mañookan honoñai tohopan.

7 Met ari Korin añarab nem tovai samohovoz homeamegiek tin et narë
hezari ok, povoz arim et lalañ bat tin etehozei. Met ari Kristoz homeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

badae batat hezari okeg, epat homehozei, Met dei pim añarab haravat hezaek, Pol amun zu taput pimop haravat hetahoh dein ev ñetï epeñ añamah, pot homei. **8** Met rotap darim Amipuhö ne ari bat hor avatomaz pim kezao nanan, oñ ne arimaz tin korav aravat het eñizohoman, ari pimaz tin homehopekezavoz hat ne kez pov hananahan hez. Met pot pim kez tinao hananahan ne arimaz korav ravat hezavoz biñ ravat ahoam arin añamohoek nem abatao bat hel batamoh-pot haravat hezavoz ne homet tu naravotü. **9** Met tep tovë epek nem ñetï menamoh-epov ari bat etet ñaihet tepekez hat ne ev namen. **10** Oñ arim nari nemaz ganö epat hamahavoz ne hodad, “Met Pol hotoh het tepañik pi ñetï kezañ menat darihaz meamahan emamahan dari bat eteameg, oñ pi ev darimatak emooh-porah pi ñetï kez poñiz zut nañ darin naañ, oñ aban kezao bon sokopuz zut het haohan dari hateveteogin ñetï betezañiz zut ravooh.” **11** Met pot ganö nemaz hamah-pori epat hodad tapanez dei zait teg. Met petev dei hotoh ev het ñetï kezañ arin añamegiek, tokat ok arimatak emakazarah mod nao naañotü, oñ ñetï kez taput modañ arin añakan hatevetehopekezat dei hez.

12 Met aban nemaz pot ganö hamah-pori kut tat parumauz homevokam epat hamah, “Met paru mod okori horï tamahan dari tin tovai samegiri ev.” Pot parumauz tamahavoz an tat abatañ bat hel batat hamah. Met pot hamah-pori rotap dei ritou etat tinari ravat heza? Evo, oñ paru kutam het okat ok hamah. **13** Met God pim gogot tookaz rekotam dei añahan tamegiek, ok Korin arimatak emat toogirah, dei ari Iesuz homet hezariz korav aravat heg-ñetï pov ahoam arin añoogiri ev. Oñ aban mod nariz gogot tamahavoz homet deitï bavatat deimauz ñetï biñao dei arin naañotü. Met God añarab tairariz korav ravat hekaz hat au añat eñehan dei hez-nen poriz homet mañamohovoz ñetiv hamoh. **14** Met aban mod nap garos arimatak emat Kristoz ñetiv naañ heh-porah God dein añahan deihö garos emat ñetï tin pov arin añoogin, ari pimaz homeo badae bateg-povoz dei nenari arimaz korav ravat hezaek, dei rekot arimaz homet ñetï biñao hameg. **15-16** Met aban modari deim eñatak arimatak emat pim gogot tovai ari eñizooh-pov deimauz bonov ok, povoz dei parum ñetï pov deitï bavatat deim abatañ bat hel navatotü, oñ epat hameg, Met dei arimaz korav het eñizookan ari pimaz tin homeo badae batat hepeken arim zeisik pim gogot ahö ravovai sohopanez hat God eñehan dei taput ev tat ari eñizameg. Met pot ahö ravovai sohopanenahoh dei rekot hotoh zei mod nasikaroh aban mod nari sat Godiz gogot nataek dei sakapuh, Kristoz ñetï tinao petev hat navet hez-porin mañook. Met zei mod nasikaroh aban nari hasat Kristoz ñetiv hamañamah-zei poñiz nasik sat mañohomaz dei zait nat, oñ modari nasaek rekot dei sat mañook, pot homeameg.

17 Met epat amun menahan hez, Aban nap pimauz abatao bat hel batat ñetï biñao nakaotü, oñ darim Amipuz tin tamahavoz homet pi nenapuz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetï biñao haovai sohopan. Pot menahan hez. 18 Met aban nap pimauz abatao bat hel batat, “Ne tin tamohop ev,” pot hahopanez pop Godiz etañik tinap ravat naketü, oñ darim Amip pimauhö aban napun etet, “Pi tin tamahap ok,” pot pimaz hahopanez nen pop rotap pi aban tin abatavonañap ravat hepan.

Pi aban moregariz ñetiv bar mañah

11 1 Eñarohol, met ne ñetï kut naram haomaz tohoek, arin añoman hañir nañotunei, oñ añomazatam hatevetet hepekez zait toh. 2 Met ganö ari horï nañ tepek hezavoz, ne arimaz ahoam home midin tamohoek, epat arin añom, Met aban nap pim ñarip ahö ravamahan etet, “Ni abü akap bekë,” pot au mañamahavoz zut, ari Kristo nen pop arim bat hepekez hat ne arin ev añamoh. Oñ papap pim ñarip ganö aban modaputiam sapan hezavoz korav het etevai samahavoz zut, ne arimaz korav ravat het orah rezah arimaz homeme hez. 3 Met batam añ garosikap Iva pop hehan, hamalep emat pi moreg metahan, horï tahavoz zut nao ganö arih ou ravapan hezag, ari petev Kristo nenapuz homet arim loporizaro manat hezaek, aban mod narihö moreg etohopanen, ari ñetï moreg añohopanez poñ barotap batat, maot kut tat hodad horiv bepek hezavoz, ne ñaihet tat arimaz ahoam homeme hez. 4 Met aban mod nari emat, “Iesuz ñetï tinao ev,” pot hat nem arin añoohovotihanañ pat nao arin añamahan ari bavai mañat epat namañ, “Evo, ari ñetï pat nao ok dein añameg.” Pot hat bonaiz ari aban hamoh-pori kos rez manepek? Oñ hamahan am hateveteameg. Met paru arin añamah-pov Godiz Pul Tinapuhö hodadeo paru manamahan añamah bon, oñ hodad mod nao bat arin okat añamah.

5 Met ari aban hamoh-poriz, “Deim ahori ev,” pot hat parum ñeo baval hat samegiek, aban pori ne ritou netat, Godiz aposor aban ba ou batahan hezari ev, pot parumaz ari homeamegi? Evo, paru porihö ne ritou netat nakez. 6 Met ne ñetiñ zuam nak, oñ bar baram hamohop ev, oñ ne Iesuz ñetivoz kapot tin hodad tat arinañ honeo houloam het bar añovai emoohon, ari hatevetet hodad haravat hez.

7 Met batam ne arimatak emat Godiz ñetï tinao arin añooh-porah, ari monï nasir gipiz natü nanohopekez ne arin mañ naañ, oñ ari Godiz añarab tinari ravepekez hat nemauz abatao bat hor batat, ñetï tin pov arin añohot hehö. Met pot arimatak emat añohot hehorah pot natü ne nanohopekez arin mañ naañ toohon ari homeogin ganö ne etooho? Evo ne pot ganö naet. 8 Met pot arinañ het ñetiv añoohon, ari hatetet toog-porah monisir modatü ne nanan toogin, Masedonia zeisik zei mod potak katak Iesuz homet togü manat hez-nari neñizat arinañ am het eñizohomaz hat, monis aban nari manahan ne hehoek, bat em nanoohan ne bat borourat paru hañ nameñiz, oñ arinañ am het ariam eñizat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gogot tooh. 9 Met ne ok arinañ het hamoh-porah gipizor mod naiz tekï toohopuh, ari poi ne nanohopekez añoman tin naravotü, pot ne homet arin mañ naañ hehon Masedonia zeisikanañ nem bosihol ravat hez-pori nemotü hotoh okoek hehon bat emat nanahan ne maot tekï nat, oñ rekö ravat hehö. Met pot arin mañ naañ tooh-taputam ne tovai sohom. 10 Met ne Kristoz ñetï rotapuv nem loporih map bahorë hat hezaek, ne epat arin añom, Met ne arinañ het tooh-pov ne tin ok toh, pot homeamoh, povoz Akaia arim zei okosik am gogot tovai sohomazaek, hodad modao navotü, ma añarab ne natü nanohopanez parun namañotü. 11 Met modari tin netat nemotü nanoohan, ne arimaz zakep nat ma loporï naan tat hezaek ari nanohopekez mañ naañ tooh, pot homeamegi? Evo, met God nem loporih arimaz zakep ahov tamohovoz hodad hakez.

12 Met pot arin mañ naañ toh-taputam tovai sohomaz kapot ev añomaz toh. Met arimatak aban moreg nari het parumauz abatañ bat hel batat epat hamah, “Met Pol Godiz aposor abanap ravat hezavoz zut dei amun pim aposor aban modari ravat hez.” Met pot paru moreg arin añamahan, ari monisir modatü manamegin parum bamah. Povoz homet ne Godiz aposor aban rotap epop arim monisir modatü nav hemapuh, paru nem zut aposor abanari hez, pot hamah-poriz nonor memerizoman ari parumauz homet, “ ‘Dei Godiz aposor abanari ev,’ pot hamah-pov, moreg ok hamah,” pot hapek. 13 Met rotap aban pot moreg arin añamah-okori parum herï kos nenañinañ tamahavoz, “Dei Iesu Kristoz aposor abanari eveg, arin añookan hatevetehozei,” pot hamahan ari hatevetet parum ñeo baval hat sohopekez hat, ñetï moregao arin ok añamah, oñ Godihö paru gog povok meñehan nakez. 14 Met aban moreg poriz ñetï ev menamoh-epov ari rekö hat home midin totunei, oñ epat añoman hodad ravei. Met Seten moreg pop rekot pim heris bapat batat enzol aliz tinavonañapuz zut ravapanen añarab etet, “Godiz enzol tin etamahap ev,” pot pimaz hapan. 15 Met povoz zut ham aban nari pim irih het tamahaek, parum herï kos nenañinañ het tovai, parum loporizaroh horï hez-poñ ba iz batat, rekot añarab modariz etañik tin tovai sohopan. Met aban horï pot tohopanez pori parum horiñ tair tair tohopan, potam hañiv bohopanezari ok.

Pol kakamao hateveteoh-ñetiv

16 Met eñarohol, haañoh-tapuv maot epat arin añoman hatevetei, Met nap nemaz homet, “Met Pol pi aban kutap ok,” pot nakaotü. Oñ ari nari, Rotap Pol pi kut het hamahap ok, pot ari am homepek, povoz ari ñai bizat nem ev arin añomaz toh-epovon am hatevetehozei. Tohopeken modari parum abatañ bat hel batamahavoz zut ne taput tat epat arin añom. 17-18 Met añarab mapori hamarahazatuz hodadevonañ het parumauz abatañ bat hel batamahavoz zut ne amun ev nemauz abatao aviam bat hel batovai, nem tamoh-ñetï nao ev arin añom. Met darim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amipuhö menomaz hahat ev menamoh bon, oñ ham abanari kutam het hamahavoz zut ne ravat het ev menamoh. 19 Met arim ñaravatak aban kut moreg pori het ñetiv arin añamahaek bonaiz ari kos rez manepek? 20 Met arinañ honeo het aban moreg etamah-pori kez ravat ah ñeo arin añovai parum irih ba avatat arin tohopekezat añamahan ari kaev narav, oñ parum añamahatam tameg. Ma arimotü parum bovai ari betezari ba avatovai, paru ñetï horiñ arin añohot ari horï ravat hepekez moreg etamah. Eñarohol, bonaiz ari porihanañ bazei manepek. Ai oe, ari horiv ok tameg. 21 Met batam ne arinañ het ev menoh-eperiz etamah-poñiz nañ ari naet toh, povoz ne kezao bonop arinañ hehö, pot ari nemaz hameg. Eñarohol, parum etamah-poñiz nañ ne ari etohotin ne tu ravat lop horirï ravat hehö narab.

Met aban ok arinañ het añamahan hamoh-pori parumauz abatañ bat hel batamahavoz zut, ne amun ev aban kut poriz hamahat nemauz abatao bat hel batat epat arin añom. 22 Met paru aban pori, “Dei Zuda abanari ev, Abraamir Israel batam aban ahö heh-poñariviz iz mimihol eveg, dei arin añookan am hatevetehopek,” pot arin añamaha? Met ne amun Zuda abanap ev, ma ne amun Abraamir Israeliz iz mimip ev. 23 Met paru Kristoz gog abanari ravat heza? Met ne amun tapupuz gog abanap eveg, pimaz homet gog kezao tamohoek paru ritou metat hez. Met rotap ne aban rumurapuz zut het arin ñetï epov añamoh. Met ne Kristoz gogot kez tovai emoohon, honerah horï netah bon, oñ paru navat kakam zeimakeh nemeriohan hehö, ma biñinañ ahoam ne nourooh, ma ñomomaz hat orah rezah kakam mod nañ ahoam netooh. Met aban arinañ het moreg etamah-poritï Kristoz gogot toohan, honoñai poñ paru namet, povoz paruhö Kristoz gogot tat ne ritou netat heza? Evo, pot arin ok añamoh. 24 Met pim gogot tovai emoohon, Zudahol kaev ravat ne biñinañ nourapanez navah. Met ne navat biñinañ nourovai rekö haohan sohot 39 ravoohan gaa tooh. Met honerah pot navat nourah bon, oñ garos nourahapuh nemeehan soohon tokat maot navat nourooh. Met potam nourovai soohan sohot mar nas ravah. 25 Met Kristoz gogot tovai emoohoek, Roma ñai abanari amun honerah navat nourah bon, oñ navokaro nao ne navat houñinañ nourooh. Met mod narah honevoam aban mod nari heleñinañ, “Epop ur ñomakazap ev,” pot hat paru ne nourah. Met pim gogot tovai zei mod potak katak añarabon pim ñetiv mañom hat sipiñik sooh-porah honerah horï ravah bon, oñ navokaro nao sipiñ horï ravat er horahan, ne rahor emiv elat ñomooh. Met narah sip poñiz namak horï ravahan, ne aliz honesir kutur honet iv havevok zohop tohot hehö.

26 Met ne Godiz gogovok hezaek, orah rezah ne hamarah haeñ tat sat em toohorah iv nañ ñai reohaek rahor iverah navasooh, ma aban givogiri nourat bahorï navatooh. Pot netoohan am soohon, Zuda nem modari met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aban patari amun bahorï navatooh. Ma zei potak katak ma pulorih ma iv haveñik soohon poek amun bahorï navatoohan rahor ñomooh. Ma pim gogot tovai soohon, Aban nemauzari ev, pot homeohö-nari amun moreg netat bahorï navatooh. Rotap Kristoz gogot tovai samohoek honoñai ahoñ neetï ou ravamah. 27 Met midir bavas berevoohan ne boi tat gog kezao tovai emoohorah, kuturuñik am tohot ahoam ne aut naor, ma gipizor ivov bon toohan ne ginapuam hehö, ma nem oromaz zeit bon, ma nem dimihol amun kelat horï ravoohan ne tamar ahov tooh, oñ am kez tat gogot tovai sooh. 28 Met Kristoz gogot tamohoek, aliz mapoñik pimaz homeo badae batat hotoh hez-añarab mod pori, Tin pimaz homet tovai samah, ma tair? Pot parumaz ahoam homehot ne honoñai tat hez. 29 Met aban mod Iesuz homet hez-nap kezao bon hezan, pi honoñai tamah-porah ne pimaz ahoam homet honoñai tamoh. Ma nap moreg metamahan horï nao tamahan, popuz ne loporih ahoam zakep tamohop ev.

30 Met ne non tin mod naorö tohovozag ñetï pov arin añoman, nem abatao bat hel batepek bon, oñ nem honoñai hateveteamoh-poñihö nem herisiz kezao bavon navatamahan hez-ñetiv arin ev bar añamoh. 31 Met God darim Amip Iesuz Papapuz abatao haovai sookan, pohazao ahö ravat hepanez pop neen eteamahapuh, Pi moreg nao nakap ok, pot nemaz hodad hakez. 32 Met batam ne Damaskas zeitak hehorah, Siria zeisiz aban kiñ ahopuz abatao Aretas, popuz irih zei potaz gavman ahop ravat hehap ne navat kakam zeimakeh nemerizapanez hahan, ñai abanari navapanez hat zei potaz temeraz haitokoñik ñai bizat rouvat etehot heh. 33 Tahan Iesuz homet heh-aban nari ne neñizat ki ahoñik bitom kitï urahan, ne kohat lokat hehon kilam tepelavosik tamaravoz haitokor rezahan hehaek nemeehan, ne tinam er horat hamarah berevat zei pot betet barezat sooh.

Pol helat etehat ev

12 1 Met aban moreg arinañ hez-poriz añovai tamahavoz zut, ne ev nem tovai emoohovoz ñetiv ahoam nem abatao bat hel batat arin añamoh-epov tin bon, oñ ne rotap Godiz gog abanap ravat hez-pov tin hodad tepekez hat, darim Amip batam potazao nem etañ banavatat nañairat nañoohan etet hateveteohö-ñetï pov arin bar añomaz ev toh. 2 Met batam aban Kristoz homeo badae batat hez-nap God abarah pim hezaek bat helahan, rotap pi revah sat et hareet maot erahaekanañ, petev krismasañ 14 bon hatah. Met ne aban hamoh-popuz tin hodad hakez, oñ rotap pim herï kosisinañ honeo helat abarah eteh, ma pim herï pos betet pim pulip sat eteh, povoz ne unun. Oñ God nenap aban popuz tahavoz hodad hakez. 3 Met maot epat arin añom, Aban pop pim herisinañ honeo helat eteh, ma herï pos betet pim akö nenap helat eteh-povoz ne hodad nat, oñ God pim tahavoz hodad hakez. 4 Met aban pop revah abarah God hez-ham tin porah bat helahan, pi poek het Godiz ñetiñ tin hahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hateveteh-poñ hapan hezavoz ahao mañahan hezaek, pi rekot modarin
namañotuzat ravah. 5 Met God aban pop bat helahan pi hatevetet
etehavoz homet, ne rekot biñ haovai sohom, oñ nemauz tovai emoohovoz
homet biñ narav het honoñai tairañ neeh ou ravamah-poñihö nemauz
kezao bavon navatamahan, darim Amipuz kezao ahoam ou ravamah-
nen poñiz biñ ravat haovai sohom. 6 Met nem poek sat etehovoz homet
biñ ravat nem abatao bat hel batohotin, ne kut het nak toh narab. Tat
nemauz ñetï rotapuv ok añoh narab. Met ne ñetï pot nao arin naañotü,
oñ arimauhö nem tovai haovai samohovon etet hatevetet nem kapotaz tin
hodad ravat hepekez ne zait toh.

Getahavez zut nai Pol rouvah

7 Met ne abarah helat ahö tin poñ dari ham añarab hodad nat hez-
poñin nañat nañairoohan, etet hatevetehoek ganö nemauz abatao
bat hel batat hodad horï nao bom hezavoz God gu hahan Seten nem
herisik getahav orouvamahavoz zut kakam ahö nao netahan ne itetevor
kakamao hatevetevai emohot nemauz abatao ba ahö navat, oñ bat
hor batat het tovai samoh. 8 Met pot netahan kakamao hatevetevai
emoohoek, ne navokaro nao darim Amip bavon navatapanen maot tin
hemaz piin ahoam mañoohon, 9 pi neen epat nañooh, “Met nimauz
kezao bon tamahan neohö ok masakao nanat nem kezao nanamohon
niitï ahö ravamah, povoz nem gogot am tovai sameñiek, añarab modari
nem kez ahovoz hodad ravamah.” Pot pi neen nañoohaek nem kakam
hateveteamoh-pov ba nanevet, oñ am hez, povoz ne epat hamoh, Met
Kristo bakez navatat hezan pim gogot tovai samoh-nen povoz homet ne
biñ ravat het nem heris sikö tat kezao bon hez-epesiz ne hom nameotü,
pot ne hamoh. 10 Povoz Kristoz gogot tovai samohon modarihö honoñai
nañ netamah, ma ñetï horiñ nañamah, ma nemotü bamahan bon tamah,
ma kakamavor itetevor mod tairañ netamahan ne sikö tamohoek, am biñ
ravat pot homeamoh, Met ne kezao bonop, oñ Kristo bakez navatamahan
ne tin pim gogot tovai samoh. Pot ne homet hez.

Korin añaraboz homet mañahat ev

11 Met ari Korin añarab, ne arimatak emat Kristoz ñetiv añoohovoz ari
homet nemaz biñ ravat ñetï tinañ hagitin, tin ravah narab, oñ ari pot
nañ nak hezavoz homet, nem tooh-ñetiñ arin añohoek ne aban hodadeo
bon kut betezapuz zut ravat arin ok añoh. Met arinañ aban het, “Dei
aposor abanari ev,” pot moreg hamah-poriz ari biñ ravat nemaz ari biñ
narav tamegiek, epat maot arin añom, Met rotap ne aban abatao bon
betezapuz zut hez, oñ God gog epovok ne neñehan hezaek, aban arinañ
het añamahan hamoh-porihö ne ritou netat nakez. 12 Met batam ne
arinañ honeo hehorah Godiz ñetiv arin añovai pim kezao nanoohan ne

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kaev narav, oñ rez kek tat red añaraboz rekot natotuz poñ ahoam arin añairoohon ne Kristoz aposor abanap rotap ravat hakez-pov ou ravahan ari hodad haraveg. 13 Pot tat ari tin etooh, oñ petev ari nemaz epat hameg, “Met Iesuz añarab zei mod potak katak hez-poriz Pol tin homeme hezavoz zut darimaz pi tin homeme nakez.” Met ne monisir gipizoz tekï tohopuh, ari nanepekez mañ naañ toohovoz homet, ari tu ravat nemaz okat hamegi? Met eñarohol, pot etohovoz homet, “Horï ok etah,” pot hat nemaz mogao tat heza? Met gu hapek, povoz epat arin añom, Ok ari nemaz homet mogao tameg-pov unun manepeken bon tap. Pot arin ev añamoh.

14 Met batam arimatak navokaro ne emat arin eteohö, met petev maot emoman navokaro nao ravapan. Met emomaz porah nem ok emat het tooh-taputam tohot nai nanepekez arin neohö mañ naañotü. Met tairaiz ne nanan tepekez hamoh hometunei, oñ ne arimotü nanohopekez zait nat het, ari lop masak netohot hepekez ne zait ahovonañ hezaek ok emomaz toh. Met ñarohol gog ahov tat parum nonor pap gipiz manamah bon, oñ nonor papahö kez tat parum ñarohol gipiz manamah, met povoz zut ari nem ñarohol ba avatat hezari nem gipizor modatü ari ne nananotü. 15 Met ne ari eñizohomaz hat orah rezah gog ahov tohot heman, nem biririv zuam bon tapanezat ravapanen ne kaev naravotü, oñ am eñizohot hem. Met pot ne arimaz homet loporï anamohovoz hat ari nemaz kaev ravat kos rez nanameg ma tair?

16 Met ne arinañ het arimotü nav hehö, pot menoh-epov rekö hat ari bavai nakaotü, oñ arihanañ nari epat hapan batah, “Met Pol epeek emat ourah monisir modatü nav, oñ pi petï moreg etat kilam boohap ok.” 17 Kar, met pot nari hapan hezavoz homet epat arin añom, Met ne aban mod nari meeman, ok arimatak emat monï nas moreg etat bapanepuh, paru pori monï pos kilam bat emat ne ev nanapanez parun mañoho? Evo, pot ne parun namañ. 18 Met Taitas iok arimatak emat arin etepanez ahoam mañoohopuh pir aban modap parup honeo meehon emahan ari parupin etegivoz ari hodad. Met parup poñariv moreg nao etat arim monï nas givogï baha? Evo, parup amun pot nao ari naet, oñ pot nari hapanezavoz kapot bon, pot ev hamoh. Met dei Taitas lop honerï ravat het Godiz Pul Tinapuz non honeoroh sohot gogot tovai sameg-povoz ari hahodad.

19 Met ev arimaz homet menamoh-epeñ ari rekö hat, “Met Pol pi aban tinap ok, pot pimaz nae nap mañookaz hat ñetï epeñ ev menahan hez,” ganö pot ari haotunei, oñ ne Kristonañ honeo hez-epop arin añohoman, hodad tinao bat kez tat hepekez hat ñetï epov ev menamoh. Met God etet hezan ne ñetï rotapuv ev arin añamoh. 20 Met arimatak emoman arim hepekezao horiam hepeken, ne etet honoñai tom hezavoz ne ahoam homeamoh. Tat arin ñai añoman ari amun honoñai tepeken, dari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin honeo naketuzat ravapan hezavoz ne ahoam homehot hez. Met ne arimatak emat eteman, ari nari modari tin tohopanen etet kaev ravat hepek, ma mod nariz mogao tat hepek, ma ari mod nari nae nari ser hahot berat main main ravat hepek, ma ari mod nari modariz kosimaratï ñetï pekü pekü hahot hepek, ma ari nari arim abatañ bat hel batat hepeken in balavï ahov aritï hepan hezavoz ne ahoam homeamoh. 21 Met arimatak emat eteman arim nari batam parumauz zait nenañik tooh-potam tohopan, ma betezam nae nari booh-poñ navet am tohot parum loporizaroh hodad tin modao nav am horï tohot hepan. Povoz ne emat eteman nem batam arinañ het tooh-gog pov betezam ravapanen, Godiz etañik ne tu ravat hemaz povon ari etet hepeken, ne iñir zakep ahov tohot hem hez. Pot homet ñetiv ev menamoh.

Korin pori parumauz tin korav hepan

13 1 Met ne arimatak navokaro haemohon dari het sohoek petev maot modao emoman navokaro nao ravapan. Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Aban nañariv ma nañariv napuhö modapuz tapanezavon etet, “Okop horï tahan etegip ok,” pot hapan, povoz rekot poñariviz hapanezao hatevetet barotap batat horï tapanez pop hañ horiv metepek. Pot menah. 2 Met batam ne arimatak emat het sohoekanañ maot modao emoh-porah, ne arin epat ñai haañoh, Met ari horï tovai emamegiek, ne sat het maot emomazarah am horï tohopek, povoz arim tohopekezavoz hañiv etomazat ravapan. Met arin añoh-okat petev hotoh ev hezaekanañ maot arin epat añom, Met rotap arimatak emoman nari am horï poñ tohopan, povoz poriz ne zakep natotü, oñ ñetï kezao mañom, ma hañ horiv am metom. 3 Met ev hañiv etomaz menoh-epov ari rekö hat epat hapek ma tair, “Met Kristo piin mañahat Pol ev menah, ma pimauz hodadevokam ev menah?” Pot hapek batah, oñ emomaz hamoh-porah ne Kristoz kezavonañ het arin ñai añom, povoz rotap ne Kristoz nañamahat arin añamoh, pot hodad tepek. Met rotap Kristo arinañ honeo hez-pop sikö natap, oñ kez ahovonañ hezap ok, povoz ne emomapuh hodad tinao maot bepekez hat pim kezavonañ het arin añohom. 4 Met batam pi zirah ur ñomah-porah pim heris sikü hehan urahan ñomah, oñ God ñomahaekanañ maot pim kez ahovonañ baviririï batahan bal hahaek petev pi kez ahovonañ hez. Met pim zut dei amun deim heriñ sikö tat hez, oñ God bakez avatamahan Kristonañ honeo hezaek, ne rekot kez tat arim horï tamegin hamoh-poñ ba oñ avatohom.

5 Met arimauz hezavoz an tat homehopekez epat añom. Met rotap ari Kristoz ñetiv bahorë hat heza? Ma pi arinañ honeo emat hakeza? Met pot arin at añoh-epovokaroz homet arim hepekezao tin ba oñ batei. Met ganö arim nap giz nenasik Kristoz abatao hahopanezaek, pinañ honeo nakez tapan hezavoz homet okat at añoh. 6 Met rotap Kristoz ñetiv dei bahorë

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hat hezaek ari deim hezavon haetet, Paru pimeri haravah, pot ari hodad ravepekez zait toh. 7Ma orah rezah God ari eñizohopanen, tin tovai sohopekez hat ne piin mañ mañamoh. Met ne batam arinañ honeo het pim gogot toohon, pim añarab ari ravegivoz homet paru añarab modari arin etet, “Rotap Pol tinam Korin añarab meñizoohaek petev paru tin tovai samah,” pot hahopanez hat piin mañ mañamoh bon, oñ ari pim añarab ravat hezaek, tin nenañihar tohopekez hat piin mañ mañamoh. 8Met arih emat hañiv etomaz hahovoz homet epat arin añom, Met ne aban epopuhö ñetï rotapuvoz nonor rekot namerizotü, oñ ari am ñetï poñ tin baval hat tovai sohopekez hat arin añohom. 9Met ari tin pim ñetï poñ baval hat tovai sohopeken, ne emomaz porah hañ horiv etomazat narav tapanen petï nari epat hapan, “Met Pol pi kezao bonop, povoz hañiv etapanez hahaek naet, oñ dari Korin añarab kezavonañ het tin tovai sameg.” Pot nemaz hapanen ne horï naravotü, oñ arim tin tohopekezavoz homet biñ pimau ravom. Povoz orah rezah tin nenañihar ari tohopekez Godin mañ mañamoh. 10Met Kristohö kez nanamah-povonañ ne arimaz korav ahop ravat het hañiv etat bahorï avatomaz pi homet kez pov ne nanan, oñ kez povonañ het eñizohoman, ari kez tat tin tovai sohopekez hat piuhö nanamah-povonañ tovai samoh. Povoz pim ñetiñ tin baval hat tovai sohopeken ne arih emomazarah kez ravat hañ horiv naetotuzat ravapanez homet ne ev hotoh hezaek, ñetï epov menat meeman ari bat rekö hat tin hodad tepekez hat ev menamoh.

Ñetï meteo ev

11Nem bosir sau ravat hezari, ne ari tin hepekez hat ñetï meteo ev menamoh. Met ari tin tovai sohopekez nen poñizahar homehot hezei. Tat nem arin ev añoh-ñetï epeñ hatevetet hodad tinao bat baval hahozei, ma ari lop honerinañ ravat tin honeo hepek. Tepeken God darimaz zakep etamah-pop arinañ honeo hepanen, ari lop tinarizaronañ hepek. 12Met ari topourameg-porah nae nap tin metameg-pov tin ou ravohopanez mar nae nap manohozei. Met nenañ honeo het Godiz homet hez-pori arimaz homet, “Paru Korin añarab tin hepanez dei zait teg,” pot hahaek ev menamoh.

13Met darim Amip Iesu Kristoz masakao, ma Godiz zakep etamahao arinañ hepan, ma pim Pul Tinap arim loporizaroh hepanen tin hepek.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

GALESIA

Ñetï garosikao

Galesia ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Galesia zei ahö posik añarab Zuda bon, oñ patari ahoam heh, met parum ñaravatak Zudahol honeo aviam heh. Met poek Polihö añarab porin Iesuz ñetiv mañoohan, paru hatevetet Kristoz homeo badae batat hehan Pol sahan tokat Zuda parum ñaravatak hehari epat mañooh, “Evo, tin bon, ari betezam Iesuzari naravotü, oñ garos deim tamegit ari aban patariz biz kosiñ eelak, ma Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñiz hodad ravat tovai sohot dei Zudaholoz zut ravepek, povozahoh pim añarab ravepek.” Pot mañat ba in balavï metoohan, Pol hotoh sat hehaekanañ hatevetet ñetï epov paru meñizapan homet menat epat mañah, “Met ari Zudaholoz tamahat tohopekez añamah-pov betezao ok, oñ Iesu arim horivoz hañiv bat ñomah-nenavoz homevai sohopekezaek, Godiz etañik pim añarab tinari ravat hepek.” Pot menat paruhaz meeh.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 23-iz zut bon tahan, Galesia zeisik Zudahol het pot manoohavoz homet, Pol ñetï epov menat paruhaz meeh.

Aban Pol ñetï epov menah

1 1-2 Ne Pol, met dei aban nenañ ev hezarihö ari añarab Galesia zeisik Iesuz homet hezariz hat ñetï epov ev menakaz teg. Met ne aposor abanap banavatahan hezaek, ham aban narihö gog epov tohomaz neen nañah bon, oñ Iesu Kristor God darim Papap, pi ñomahaekanañ maot baval hah, parup poñarivihö añarabon ñetiv mañovai sohomaz nañahat mañamoh.

3 Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip masakao anohopanen, ari lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

4 Met batam God darim Papap Kriston mañahat pi baval hat het emohot ev hamarah horï povor kao an pap manat hezaek, erat darim horiñiz hañiv bat pi am ñomahapuh horï hegiek baeverevah. 5 Povoz orah rezah dari Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sohok. Rotap ev hamoh.

Iesuz ñetï patao mañah

6 Met God ba ou avatat masakao anahan ari Iesuz homeo badae bategipuh hezaek, ñetï patao arin añamahan, zuam Iesuz ñetï

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rotapuv betet kos rez manat ñetï mod pov baval hat tameg, met arim pot tamegivoz ne home midin tat hez. 7Met ñetï arin añamahan hateveteameg-pov Iesuz ñetiv bon, oñ aban nari pim ñetiv ba in balavï tat, “Iesuz ñetiv ev,” pot moreg ok añamahan, ari hatevetet lop houlorizaronañ hez. 8Met parum añamah-okovoz homet epat añoman hatevetei. Dei aban koravorihanañ nap, ma abarahanañ enzol nap erat batam arinañ het, Iesuz ñetiv añoogin hateveteog-pov ba in balavï tat ñetï patao arin añapan, povoz pot añapanez pop horiek sapanez non poorotihar sohopan. 9Pot ev arin haañoh, oñ maot añoman hatevetei. Met garos ñetiv hagin hatevetet barotap havategiek nap, “Iesuz ñetiv ev,” pot hat ñetï patao añapanez pop Godihö meepanen horiek sat hepanezap ok.

10Met ari tair homeameg? Ev nem ñetï menat anomaz toh-epov nemaz loporizaroh biñ ravat hepekez nao, ma God neen etet pim loporih nemaz biñ ravat hepanez nao ev menamoh? Met ari añarab loporizaroh biñ ravat hepekez homet ñetiv añohotin, ne Kristoz gog abanap narav toh narab, oñ ne God biñ ravat hepanez añamoh, povoz ne Kristoz gog abanap ravat hez.

Pol God gogovok meñeh

11-12Met nem bosir sau ravat hezari, ne Iesuz ñetiv añarabon mañovai samoh-epov ham aban narihö parumauz hodadevonañ neen nañahat hamoh bon, oñ Iesu Kristo pimauhö ñetï epov nañahan haovai samoh.

13-14Met batam nem het tooh-ñetiv ari hahodad. Met ne deim iz mimiholoz haovai emoohat, kez tat baval hat tohot Godiz homehot het nem kapotakariz tamahat ahoam zait tat het, dei honerah avatahan ahö ravat hegiri, neohö paru ritou metat kez tat tovai emooh. Pot tovai emohot añarab Iesuz ñetiv hatevetet baval hat toohariz kaev ravat, paru Iesuz ñetiv betepanez kakamao ahoam metooh.

15-16Met nem nonopuz ñekevok hehon ne nanavat heh-porah, God ba ou navatat nemaz pot hah, “Tokat epop batapanen ahö ravapanepuh, nem gog abanap ravat hepan.” Met pi pot nemaz hat hehaek, tokat ne Iesuz ñetiv añarab patarin mañohomaz Godihö pim masakavonañ pim ropun neen nañairat epat nañah, “Ni nem ro epopuz ñetiv añarab patarin mañohoz.” Pot nañahan ne sat aban napun nañah-povoz homet at namañ, 17ma aposor aban Iesu garos ba ou batahan, Zerusalem zei ahotak heharin sat at namañ, oñ ne zuam Arebia zei pat posik aban pori bonoek sat hehopuh, poekanañ tokat maot Damaskas zeitak emat hehö.

18Met ne Iesun eteohö-poekanañ krismasañ 3 bon tahan, ne Pitan etet hodad ravomaz hat Zerusalem zeitak sat, ne pinañ honeo hehon alizañ 15 bon tah. 19Met porah ne Pita ma darim Amipuz bosip Zemis nen poñarivin eteohö, oñ aposor aban modarin ne et narë. 20Met ne ñetï moregao ev namen, oñ God etet hezan ñetï rotapuv ne ev menamoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Met ne poekanañ Siriar Silisia zei mod posikaroh zei potak katak sat
em tooh. 22 Met pot tooh-porah, Zuda añarab Kristoz togut ravat hehari
ne Zudia zeisik houl nakez, povoz paru neen etet hodad nat. 23 Oñ mod
nari nemaz pot hahan paru hateveteoh, “Met batam Pol dari Iesuz ñetiv
kos rez manakan ñetï betezao ravapanez hat kakamao etooh-pop maot
ñetï tapuv modarin mañovai samah.” 24 Pot nemaz paru haohan Zuda
añarab pori hatevetet Godin nemaz biñ mañovai sooh. 1 2

Polir aposor modari togü manah

2 1 Met krismasañ 14 bon tahan, dei Banabas maot Zerusalem zeitak
sakaz tat Taitas bavizat dei honeo seg. 2 Met nem hodadevok poek
soh-bon, oñ Godihö epovoz homet somaz nañahan soh, Met ne añarab
patarin Iesuz ñetiv mañovai sooh-gog povoz paru Iesuz togutaz aban korav
añovai ahori tin hodad nat het, “Pi horiam tamah,” pot hapan hezavoz
homet, ne poek sat aban nen porinañ dei togü manat nem gogovoz kapot
bar mañoman, paru tin hatevetet hodad tapanez parun mañooh. 3-4 Met
Taitas deipinañ heh-pop pi Zuda bonop, oñ Grik aban biz kosis naelap, met
Zerusalem zeitak hegin, Zuda aban nari, “Dei Iesuz añarab ev,” pot moreg
haohari deim ñaravatak honeo emat het ñetiv haogin, rez kek tat epat dein
añooh, “Evo, met dari mapori tin honeo hekaz Mosesiz ñetiñ baval haok,
povoz Taitas darinañ tin honeo hepanez garos pim kosis meelak.” Pot añah,
oñ batam Mosesiz ñetï poñihö edemahan hegiek, petev Iesuhö baevilat
non tinaoroh haeñehan hezaek, maot ñetï poñiz irih sookaz añahan, 5 dei
epat parun mañeg, “Evo, met Iesuz ñetiv hatevetet paru añarab patari lop
tinarizaronañ haravat hezaek, Iesuz ñetivonañ mod hameg-okov bahoneo
navatotü.” Pot mañat Taitas pim kosis meelakaz añahaek evo mañeg, povoz
Iesuz ñetï rotap pov ari añarab patarinañ tin hepan.

6 Met God añaraboz herï nenañinañ tamahavon etet an tamah bon, oñ
maporiz loporizaron etet an tamah. Povoz ne Zerusalem poek het korav
ahö poriz ne ñaihet nat hehopuh, ari añarab patarin Iesuz ñetiv añamoh-
pov bar mañohon, paru aban pori hatevetet ne ñetï mod nao arin añomaz
nanañ, 7-8 oñ “Tin ok,” pot hah. Met Pita rotap God pim kezavonañ pim
aposor abanap ba ou batat, pi Zudaholon Iesuz ñetiv mañovai sohopanez
gog epovok meñehan hez, met povoz zut ne añarab patarin mañohomaz
aposor abanap ba ou navatahan tovai samoh, pot deipimaz hodad ravah.
9 Met Zemisir Pitar Zon paru poekariz korav ahö ravat heh-pori Godihö
ne gog ahö epovok neñeh-pot hodad ravat dei Banabas maras anat pot
añah, “Ae, dari gog honevok hez, met dei Zudaholon mañovai sohok,
oñ arip Zuda bon oñ añarab patarin mañovai sohopek.” 10 Pot añat epat
añah, “Met arip paru Zuda gipizor nonair nai bonoriz unun manotunei,
oñ zakep tat meñizohot hezei.” Pot añahan ne zait tat nem meñizohomaz
homet hehö-pov am kez tohot hehö.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pol Pitan ñai mañah

11-13 Met tokat ne Antiok zeitak hehon, Pita poek emat het pi Iesuz
homet heh-añarab pat narinañ tinam het gipiz nohot hehan, Zemis pim
Zuda mod nari meehan poek emah. Met emah-pori pot homeh, “Met
Iesuz homehot hez-añarab patari parum biz kosiñ meelapan, povoz
deinañ honeo dari toutat gipiz nook.” Pot homet hehari emahan, Pita
pori pim toohavon etet kaev ravapan hezavoz homet, main ravat garos
toutat nooh-porinañ honeo ravat maot nain. Tahan Zuda modari paru
amun ñaihet tat main ravat añarab patarinañ gipiz nain hehan, Banabas
amun horï homet pim mod porinañ main ravah. 14 Met horï pov tahan
ne etehon tin narav tahan, ne añaraboz ñaravatak bal haz rouvat Pitan
ourah epat mañoh, “Ni okat teñiek Iesuz ñetï tinao tinam baval nak teñ.
Met ni Zuda abanap ok, met garos añarab pat porinañ het parum tamahat
taput tat honeo gipiz hainooñ, oñ petev nim modari emahan, ganö tat ni
main ravat hezaek pat porihö rekot niin epat nañapan, ‘Met erom, dei ari
Zudaholoz zut ravat arim tameg-taput takaz hat okat tat main raveñi?’
Pot nañapan hezag, tovai ni okat totun.” Pot piin mañoh.

Iesuz homeo badae batat hek

15 Met deim nonor pap Zudaholohö avatah, povoz dei Zudahol ev,
met añarab patariz horiam tovai samah-poñ dei nat, 16 oñ Mosesiz ñetï
kateñir ah ñeñ baval haovai emoogivoz God dein etet, “Ari ñetï kateñir
ah ñeñ baval hameg, povoz tokat hañ horiv naetotü,” pot añaha? Evo,
pot dein naañ, oñ Iesu Kristo darim horiv bat ñomahapuz dei homeo
badae batat hezaekan God etet epat hamah, “Ae, ari tokat arim horiñiz
hañiv ne naetotü.” Met nap Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval hat tovai
sohopanezaekan God etet, “Okop horï tamahavoz hañiv navotuzap ok,
pot nakaotü,” met nap Iesu Kristoz homeo badae batapanen God etet,
“Nem rop okopuz horiñiz hañiv bat ñomah, povoz ne pimaz ‘Hañiv
navotuzap ok,’ pot ev hamoh,” pot hapan.

17 Met dari Kristonañ honeo het non tinaoroh hezaek, pi eñizapanen
añarab patarinañ tinam het gipiz nohot maot tokat Pitaz tahat tat paru
patarinañ nain hek, povoz Iesu horï pov takaz eñizah-pot ravapane?
Evo, oñ horï pot nao takazavoz Kristo naeñizotü. 18 Povoz ne epat bar
añoman ari hodad tepek. Met Iesuz homet samohoek, ne maot nem loporï
borourat non batamorotï sohot arin Mosesiz ñetiñ baval hahopekez
añohom, povoz nem horiv ahö ravapan. 19 Met batam ne Mosesiz ñetiñ
baval hat tovai sooh-poñihö nem horï tovai emooh-poñ ba ou batah, oñ
ne ñetï poñ betet Kristoz nonoroh samoh. Povoz met ñomamahari paru
ham heriñinañ het tovai soohavoz hom namee hezavoz zut, nem ham
herisiz zaitivok Mosesiz ñetï poñ baval haohovoz petev hom namee hez,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oñ God nenapuz homevai samoh. Met rotap Kristo zirah ur ñomah-porah ne pinañ honeo het ne amun ñomoh. 20 Met ne ñomoh hahö-epovoz kapot epat hez. Met batam nem ham herisiz zaitivonañ het tovai emooh-pov pinañ honeo ñomat bon tah, oñ petev Kristo Godiz rop nemaz zakep tat ñomah-pop nem loporih hezaek, pi nenapuz homeo badae batat tovai samoh. 21 Met maot epat añoman hatevetei. Met añarab Mosesiz ñetiñ baval haovai soohan, Godiz etañik parum horiv bon tahan tin ravahatin, Iesu darim horiv bat ñomah-pop betezam ñomah, pot hahö narab. Met Iesu betezam nañom, oñ darim horiv bat ñomah, povoz Godiz masakao anahan Iesu ñomah-pov ne kos rez namanotü.

Mosesiz ñetï kateñihö naeñizotü

3 1 Met ari Galesia añarab, tair tat ari kutari maot ravat hez? Met ne arinañ het Iesu Kristo zirah urahan ñomah-ñetiv arin bar añohon hatevetet tin hodad haraveg, oñ petev mod tairari arim hodadeo ba in balavï etat hez? 2 Povoz arin at ñe nao ne epat añom, Met ari tair toogin Godiz Pul Tinap arihaz emah? Ari Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ baval haogin aritï pop emaha? Ma Iesuz ñetivon hatevetet homeo badae batat hegin emah? Rotap ari Iesuz homeo badae bategin arihaz emah. 3 Oñ ari kut hezari, batam Godiz Pul Tinap lop mageirizaro anahan ari pimeri raveg, oñ petev Mosesiz biz kosiñ elookaz hah-pov Iesuz ñetivonañ bahoneo batat tinari ravat hepekez homeamegi? 4 Met rotap ari Iesuz ñetivon hatevetet barotap batat hegin, mod narihö kaev ravat kakamao etahan hateveteg-pov petev betezao ravat hez, ma tair? 5 Met God pim Pul Tinap ari anahapuh, arim ñaravatak añaraboz natotuz red povor kao tamah-poñ ari Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoogivoz homet pot etooh, ma ari Kristoz ñetivon hatevetet barotap batat hegiek pot etooha?

6 Met ari Abraamiz hehavoz homei. Met pimaz epat menahan hez, Pi Godiz mañoohat hatevetet barotap batah-povon God etehan pim aban tinap pot ravah. 7 Met povoz zut añarab tairari Abraamiz toohat Godiz ñetiv barotap batamah-porin God eteamahan, Abraamiz mim tinari ravat hez, povoz ari hodad ravei. 8 Met batam God pot homeh, Tokat añarab patari nem ropuz ñetivon hatevetet pimaz homeo badae batat hepanen, nem etañik hañ horiv navotuzari pot ravat hepan. Pot homet pi Abraamin ñetï tin epov mañahat Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, “Met nim mim nap ou ravapanen poekanañ nem masakao añarab maporizaroh an pap manapanen biñ ravat hepan.” 9 Met pot menahan hez, povoz dari epat hodad, Abraam tin pot toohavoz zut paru tairari Godiz ñeo barotap batamahari masakao manamah.

10 Met epat amun menahan hez, Nap Mosesiz ñetiñ baval haovai sohot ñetï avï nairar elat ritou tapanez pop Godihö hañ horiv metapan. Pot menahan hez, povoz dari epat hodad haravameg. Met añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tairari Godiz etañik tin ravat hepanez hat Mosesiz ñetiñ baval hat
tovai samahari ñetï poñiz nao elat ritou tapanezaek, hañ horiv bapan.
11 Met mod epov amun menahan hez, Met añarab tairari Godiz homeo
badae batat hepanez pori pim etañik tinari ravapanepuh, pohao tin het
hepanez nonoroh sohopan. Met menahan hez-pov rekö hat dari epat
hodad ravameg, Nap Mosesiz ñetï nenañiz homet tovai sohot, Ne Godiz
etañik tin hezap ev, pot homepanez popun etepanen pi tinap naravotü.
12 Met Mosesiz ñetiñ baval hat samahao, met darim Godiz homeo badae
batamegiv honeo ravat heza? Evo, oñ main main hez. Met epat amun
menahan hez, Met ari ñetï mapoñ baval hat ñetï avï nairar elat ritou nat
hepek, povoz pohao tin het hepek. Pot menahan hez, oñ dari añarab pot
tookaz rekot bon.

13 Met dari Mosesiz ñetï mapoñ baval nak hek, povoz hañ horiv bat
kakamao ahoam hatevetek. Oñ epat amun menahan hez, Met tairari
zimedek bizat uramah-pori Godihö ok hañ horiv metamah. Pot menahan
hezavoz zut Kristo darim hañ horiv bat kakamao ahoam hatevetek
hezavoz homet, darim urutak pi hañ horï pov bat kakamao hatevetet
ñomah, povoz dari tokat kakamao hat navetetü. 14 Met Kristo pot tat
eñizah, povoz batam Abraamin pim iz mimihol masakao manohopanez
au mañahan hehaek, petev ari añarab patari amun Iesu Kristonañ honeo
ravegin, pim masakao anamah. Tamahan dari honeo ravat pimaz homeo
badae batat hezaek pim Pul Tinap meepanen erat eñizohopanez au
añahan heh-poek meehan daritï haerat hez.

God Abraamir Mosesin au mañah

15 Met nem bosir sau, darim tamegivoz homet epat añoman hatevetei.
Met aban nañariv nao tapanez ñetiv hat bahoneo batat hepanezaek,
ñetï parupim hapanez pov rekot naelotü, ma aban mod napuhö ñetï
mod nao hat parupim hah-okovonañ bahoneo navatotü, oñ parupim
ñetï hat bahoneo batapanez nen potam hepan. 16 Met povoz zut batam
God Abraamin epat au mañah, “Met tokat nim iz mim nap ou ravapan.”
Pot mañahaek pi pim iz mim maporiz homet pot nak, oñ pim iz mim
hon napuz homet pot au hah. Met dari hodad, Abraamiz iz mim pot
ou ravapanez au hahan hehap Kristo ok. 17 Met aban poñariv ñetiv
hat bahoneo batah, pot ev menohovoz homet kapot epat añom, God
Abraamin au mañahaekanañ krismasañ 430 bon tahan pi Mosesin ñetï
kateñir ah ñeñ mañah. Met garos Abraamin pim iz mimipuz au mañahan
heh-pov Mosesiz tokat añarabon mañahan heh-povohö elaha? Evo,
povohö elat ritou nat, oñ pim garos au mañahan heh-pov petev am hez.
18 Met God pim masakao anohopanez-pov Abraamin mañahao baval hat
dari anohopan. Met batam Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoogiek masak
pov haanahatin, Abraamin garos au hamañahan heh-masak pov ou

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

narav tah narab. Oñ God Abraamin au mañahan hehaek, petev taput tat mañah-pov baval hat dari am masakao anamah.

19 Met God Abraamin pim iz mimip tokat ba ou batapanez batam au mañahaekanañ tairaiz Mosesin ñetiñ maot mañahan menahan hez? Met batam Abraamin au hamañahan hehanahoh, añarab tinavor horivoz kapotaz hodad nat heh, povoz parum horï tooh-poñiz hodad tapan hat ñetï poñ Godihö enzolipun mañahan erat Mosesin mañah. Tahan pi emat añarabon bar mañah. Met Abraamiz iz mim pop ou ravapanen, Mosesiz ñetï poñ bon tapanez God homet piin mañah. 20 Oñ God Abraamin au mañah-poek pi mod napun mañahan piin namañ, oñ ñetï tin pov mañapan hat pimauhö mañah.

Mosesiz ñetiñiz kapot mañahat ev

21 Met ni nap epat hakë batah, “Met God garos Abraamin au mañahapuh, tokat maot ñetï kateñir ah ñeñ Mosesin mañahaek, petï Mosesin mañah-poñihö Abraamin mañah-pov bavon batah.” Pot homeamegi? Evo, pot bon, oñ Mosesiz ñetiñin hatevetegin, dari Godiz non tinaoroh pohao sookaz eñizoohavozatin, dari ñetï poñik Godiz etañik tin raveg narab. Oñ Mosesiz ñetï poñ naeñiz, povoz dari poñik pim etañik tin narav hez. 22 Met dari añarab mapori nonair nai birepenañ demamegivoz zut, ham heriñiz zaitivohö edemat bahorï avatat hezan dari horï tovai sameg, pot menahan hezaek dari rekö hameg. Oñ batam God Abraamin dari eñizohopanez au hamañahan hez-pov dari Iesu Kristoz homeo badae batameg-nenari eñizat masakao anamah.

23 Met Kristoz homeo badae batat hekaz pov ou narav heharah dei Zudahol Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñiz irih hegin ñetï poñihö edemahan hegiek, God non mod tinaorö ba ou batapanez hat heg. 24 Tegin ñetï poñihö deimaz korav ravat heh. Met Kristo haerat non mod tinaorö ba ou batapanen, dari pimaz homeo badae batat non poorotihar sookazaek, Godiz etañik hañ horiv navotuzari ravakaz ñetï poñihö deimaz korav ravat heh. 25 Met pot etahan hegiek, petev Mosesiz ñetiñiz irih heg-pov bavon havatah. Tahan dari Kristoz homeo badae batat hezaek, pi tapupuhö darimaz korav ravat hakez.

Paru Godiz ñarohol ravat hez

26 Met ari Iesu Kristoz homeo badae batat pinañ honeo ravegiek Godiz ñaro mauri ravat hez. 27 Met ari Kristoz abatavok ivoh emeehan pinañ honeo ravat dimihol meamegivoz zut, pim hepekez tin pov ari bat sameg. 28 Povoz batam ari main ravat heg-pov bon tahan dari añarab narir nari Zudaholor Grik añarab, ma abat ahoñinañarir abatañ bon betezari, ma abanarir añahol petev dari mapori Iesu Kristoz homeo badae batat hezaek, bahoneo avatahan togü honet ravat hez. 29 Met ari petev Kristoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarab haravat hezaek, Abraamiz iz mimihol pot ravegin God Abraamir
iz mimihol masakao manohopanez au mañahat ari petev anohopan.

Dari Godiz ñarohol raveg

4 1-2 Met hodad tepekez ñetï mod epov añomaz ev toh. Met aban nap
monir zeirurum ahotü bat hepanepuh ñomapanen pim rop papapuz
nonair nai potü bapanezap ok. Oñ pi goep hepanez porah pim pap pop
ñomapan, povoz nonair nai potuz korav naravotü, oñ aban mod nap pir
pimotuz korav ravat hepanen, ro pop aban korav hepanez popuz irih het
pim mañohopanezat tohot hepan. Met tokat papapuhö pim ahö ravat
bapanez hahan heh-porah ravapanen nonair nai potü pimau bapan.
3 Met povoz zut Iesu naem heharah, dei ro goe popuz zut het deim ham
heriñiz hodadevoz irih het añoohat tohot heg. 4 Oñ God eñizapanez au
hahan heh-pov totoi ravahan etet, pim ro nenap meehan erat ñari añ
hamarahapuz loporih ou ravahaek, batahan ahö ravat pi Zudaholoz
ñetiñiz irih heh. 5 Met pot tahaek dei Mosesiz ñetï poñiz irih hegiri piuhö
baeverevat non magei tinaoroh eñepanen, dei Godiz ñarohol ravakaz hat
pot tah.

6 Met ari amun Godiz ñarohol raveg. Met God pim ropuz Pul Tinap
darim loporizaroh meehan erat hezaek eñizamahan, “Apai, deim Papap,”
pot piin mañameg. 7 Met ari aban betez abatañ bonoriz zut nakez, oñ
Godiz ñarohol ravat hezaek pi tokat dari pim ñarohol anohopanez au
hahan hezatü anohopan.

Pol Galesia poriz loporï honoñai tah

8 Met batam ari Zuda bonori Godiz unun heg-porah ari pei hamarah
hez-god moreg poriz irih het tovai emoog. 9 Oñ petev ari God rotap
hezapuz hodad ravat hezaek pi arin etet, “Nem ñarohol ok,” pot arimaz
hamahaek, tairaiz maot borourat kos rez manat batam naeñiz tooh-
poriz zut Mosesiz ñetiñiz irih ravat hepekez añamahan okat tameg? Evo
eñarohol, povoz tin bon. 10 Met ari Kristoz homet hegiek, maot Godiz
etañik tin hepek hat, Zudaholoz tamahat gogot natotuz aliz poñiz ari
homet hez, ma ñonis magei limar tamahan parum tamahat, ma krismas
mamogao bon tamahan modao bat har batovai tamah-taputam ari tameg.
11 Met pot tameg-ñetivon ne hatevetet loporï honoñai tat epat homeamoh,
Met ne parunañ het ñetiv mañooh-pov betezao ravamah batah. Pot
arimaz ne homet home midin tamoh.

12 Nem bosir sau, ne arimaz zakep tat iñivonañ epat ahoam arin añom,
Ne Zuda abanap, oñ Mosesiz ñetiñ baval hat tovai emoohovoz ne hom
namee hez, oñ ne ñetï poñ betet ari eñizom hat arim zut ravoh, povoz
nem tamohot tat Mosesiz ñetï poñiz hometunei. Met ne ok arimatak
emat hehon ari horï nao nanet. 13-14 Oñ ari hodad, ne okoek emat zei

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

modatak somaz homehoek, lam ahov tat arinañ am het nem heris horï ravat hehon, ari epat nak, “Dari pimaz kaeveg, sa hep.” Pot hat ari ne kos rez nanat nanevet, oñ Godiz enzol nap ma Iesu Kristo aritï emahatin, ari masak ahov meteg narabavoz zut ne masak netoog. Toogin arinañ het Iesuz ñetiv añoohon ari hat haveteog. 15 Met porah ñetï pov añoohon ari hatevetet nemaz biñ ravat hegiek, ari tair tegin petev pov bon tah? Met batam ne arinañ het lamao tat hehorah ne neñizepekez homet arim etañ batizat naneg narab, pot arimaz ne hodad toh. 16 Oñ ne ev het ñetï rotapuv arin añamohoek nemaz loporizaro horï ravat kaev raveg ma tair?

17 Met paru ñetï moregao arin añamah-pori beri akat avat sohot dari lop honerinañ heg-pov bon tapanen, ari nemaz kaev ravepekepuh, parum abatañ bat hel batepekez hat hodad horivonañ het okat añamah. 18 Met dari hodad tinavonañ het modari loporï manat meñizookan tin ravohopan. Met batam ne arinañ hehon, ari loporï nanat tin netoogivoz zut petev ne hotoh ev hez-eparah taputam nemaz homehopek, povoz tin ravohopan. 19 Met ari nem ñaroholoz zut ravat hezariz homet maot kakamao hateveteamohovoz kapot epat hez, Met ari Iesuz homet tin sohopekez ne ahoam zait tat hez, oñ ari pot nat, povoz ne kakamao hatevetet, 20 arimaz homeme tohot hez, povoz ne emat arinañ honeo het eñizohot ñetï masak tinao arin añomaz zait toh. Oñ ne hotoh ev hez, povoz ñetï kezao ev menamoh.

Egar Seraz ñetiv

21 Met ari Godiz etañik tin ravepek hat, Mosesiz ñetï kateñir ah ñeñ menahan hezañ baval hat tovai sohopekez zait tat hezari, pim batam menahan hez-epov añoman ari rekö hat hodad ravei. 22-23 Met batam Abraamiz roñariv batah. Met pim añapuz asit metooh-añ nap Ega pop añaholoz tat ñarohol batamahat Abraamiz ro garosikap batah, oñ God Abraamin au mañahan hehaek, pim añ maup Sera añav haravapanez tahap ro modap batah. 24-25 Met ne añ poñariviz tahavoz homet zu tat epat añom, Met batam Godihö Mosesir Abraamin ñetï mañahan hez-povokaro añ hahö-poñariviz zut hez. Met Abraamin au mañahan hez-pov añ Seraz zut ravat hez, met dañ navoz abatao Sainai Arebia zeisik hez-poek Moses hehan, God ñetiv mañahan hez-pov Ega as ñari popuz zut ravat hez. Met añ popuz ñaro izahol modariz irih het asit metovai soohan, tin nakezavoz zut Zudahol, parum zei ahot Zerusalem, potak het Mosesiz ñetiñ hahan hezat baval hat tovai sohot tin nakez. Tahaek Ega parum nonopuz zut ravat hez. 26 Met abarah zei tin modat demahan hez-potaz abatao Zerusalem hamah-poek dari Mosesiz ñetiñiz irih naketuzaek, tin hekaz zei potaz zut Sera añ pop ravat hezaek pi darim nonopuz zut ravat hez. 27 Met batam Sera garos ñaro navat het toohavoz epat menahan hez,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

> Ni añ ñaro navat het kakamao hat navet heñip ni biñ ravat daañ hahoz. Met ni añ popuz iz mimiholohö añ nim abupunañ het ñarohol batat hehapuz iz mimihol ritou metat belezai ravat hez.
>
> *Aisaia 54:1*

Pot menahan hez.

28 Met nem bosir sau, God Abraamin pim añap rop batapanez au mañahan hehaek, tokat ro Aisak batah, povoz zut masakao anohopanez au mañahan hezaekanañ ari Godiz ñarohol ravat hez. **29** Met Ega batam añaholoz tat ñarohol batamahat Ismael batahan heh, met Godiz Pul Tinap Sera meñizahan Aisak batahan heh. Tahan Ismaelihö Aisak bahorï metooh. Povoz zut petev amun Mosesiz ñetiñiz irih het tovai samaharihö dari Godiz Pul Tinap eñizat hezari bahorï etamah. **30** Oñ ro poñariviz ñetiv epat menahan hez, Met añ asit tamahapuz rop añ maupuz ropunañ honeo het papap ñomapanen pimotü navotü, oñ añ maupuz ropuhö potü bapan. Povoz añ modapur rop meeken sap. Pot menahan hez. **31** Met nem bosir sau, dari añ asit metoohapuz ñarohol bon, oñ añ maupuz ñarohol dari raveg, povoz darim Papapuzatü bat hekazari añ revahapuz zut Mosesiz ñetiñiz irih naketü.

Dari Iesuz nonoroh samegiri tin hek

5 **1** Met batam Seten dari edemat hehan hegiek, Kristo erat baevilat non tinaoroh eñeh. Povoz paru Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez añamahaek, maot Seten edemapanen horï ravepek hezavoz homet rez kek tat añamoh-eperin pot mañei. “Evo, arim añameg-okat dei natotü.” Pot mañat ari non tinaorohahar sohozei.

2 Met ne arin añamahavoz hatevetet parum añapanez pot tat arim kosiñ eelapan, povoz Iesu darimaz homet ñomah-pov batiu tiu batepeken, pi darimaz homet ñomah-pov rekot naeñizotü. **3** Met tinam maot añoman hatevetei. Met arim biz kosiñ eelapanez gu hapeken eelapan, povoz orah rezah ari Mosesiz ñetï mapoñ baval hat tovai sohopekez amun gu hapek. **4** Met ari Godiz etañik tin ravepekez hat Mosesiz ñetiñ baval hat tovai sohopekez homet hezari, ari Kristonañ honeo nakez, oñ main ravat Godiz masakao kos rez manat iñidoh borevotï ravat hez. **5** Met tairaiz pot tepek hezavoz hamoh hometunei, oñ dari Iesuz homeo badae batamegiek, Godiz Pul Tinap darim loporizaroh eñizamahan epat homeameg, Tokat God map batin avatapanen tin hek. **6** Met dari Iesu Kristonañ honeo ravat hezarin God etet, Parum kosiñ elah, ma nael, pot hom namee, oñ dari maporin etet epat homeamah, Met nem ropuz homeo badae batat nae nap zakep tat loporï manat hez, ma tair? Pot homet pi darin et bameamah.

7 Met garos Iesuz ñetiv arin añoohon hatevetet ari tin tovai emoog, oñ petev aban mod nari arin ñetï pat nao añamahan ari ñetï rotapuv baval nak hez. **8** Met God ari ba ou avatah-pop pot tepekez naañ, oñ aban

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nenarihö parum homevokam arin okat tepekez ok añamah. 9 Met bolopuz heipitak izov rapat sapan, povoz heipit map horï ravapanezavoz zut aban nari arinañ het hodad horiv anat, ari mapori bahorï etamah. 10 Oñ dari darim Amipunañ honeo ravat hez, povoz arimaz pot homeamoh, Paruhaz tep epee meeman sapanen, paru bat etet rekö hat tinam hatevetet ñetï pat moreg parun mañamah-poñ betet kos rez manapan, pot homeamoh. Met aban pot moreg pov añat ari ba in balavï etamah-popuz abatao ne unun. Oñ God piin et hareet hez, povoz tokat piuhö hañiv pop metapan.

11 Nem bosir sau, met paru nari, "Pol parum biz kosiñ meelapanez abanarin mañamah," pot nemaz moreg hamah, oñ ne Iesuz abanari parum kosiñ meelapanen God etet biñ ravapan, pot mañohovozatin, paru Zuda nem modari nemaz kaev narav tah narab, ma kakamao ne nanet tah narab. Oñ ne pot namañ het Iesu darim horivoz hañiv bat ñomah-povoz homevai sookan God biñ ravapan, pot añarabon mañamohovoz kaev ravat kakamao ne netamah. 12 Met paru arinañ het arim kosiñ eelapanez añat bahorï etamah-pori parumauz herï kos nañ elapan nak.

13 Nem bosir sau, batam horï povor kao toogin birepenañ demamegivoz zut edemahan ari hegiek, God ba ou avatat ba evilahapuh tinaek eñeh. Oñ, "Ne tinaek ev hez," pot hat batam arim horï toog-poñ betezam maot tepek hezavoz tinam homei. Tat nae nap zakep tat loporï manohozei. 14 Met tairaiz pot tepekez hamoh hometunei, oñ Mosesiz ñetï menahan hez-mapoñiz kapotakao ravat hez-povok epat menahan hez, Met nimauz homet zakep tameñivoz zut añarab modariz homet zakep tat tin metohoz. 15 Met bolop adakap nohopanen modap emat napanez tapanen menapanezavoz zut, ari het ser nae nap hat mogao tat zei ñai tohopek, povoz arim tin honeo tovai sohopekezao bon tapan. Povoz tinam homet nae nap zakep tat loporï manohozei.

Ham herisir Pul Tinapuz ñetiv

16-17 Met epat añoman hatevetei. Met Pul Tinapuhö hodad tinao anamah, met darim ham heriñihö hodad horï tookaz anamah, met Pul Tinapuhö ham heriñiz hodad horiv anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah, met ham heriñiz hodad horivohö Pul Tinapuz hodad tinao anamahat ritou metat bat hor batapanez tamah. Povokaro nae nap ritou metapanez tamah, povoz dari tin tairao tookaz homeamegin ba in balavï etamahan bapap tameg. Oñ Godiz Pul Tinap arim loporizaroh tin korav ravat hepanez mañohopekepuh, Pul Popuhö hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz arim ham heriñiz zaitivok tovai nasohotü. 18 Met arim loporizaroh Pul Tinapuz hodadeo anohopanezat tovai sohopek, povoz Mosesiz ñetï kateñir ah ñe poñiz irih ari naketü. 19 Met darim ham heriñiz zaitivohö epat tovai sookaz añamah, Met biz bogï tovai sookaz, ma home horiv homeokaz, 20 ma modap ñomapanez gihar bookaz, ma

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pituhol ma tairari ba ahori batat eñizohopanez gogot tohokaz, ma nae nap kaev ravat mogao tat ser haokaz, ma gitait ravookaz, ma menat berat main ravookaz, ma modariz nonair nain etet zait tohokaz, ma darimauz heriñiz homet modari meñizookaz hom namee hekaz, 21 ma iv kezao ahoam nat rumurat horï povor kao tohokaz, met ham heriñihö pot tookaz hodadeo anamah. Met ñetï epov batam haañoh, oñ petev maot ev añoman hatevetei. Met paru horï potü tamahari Godiz masakavoz roketak naketü.

22 Oñ Godiz Pul Tinap epat tookaz hodadeo anamah, Modariz zakep tat meñizook, ma biñavonañ hek, ma masakavonañ het lop tinarizaro ravat kaev naravotü, oñ rez kek tat tinam tovai sohok, 23 ma darim heriñ bat hel batat nakaotü, oñ darim loporizaroh horï nao tak hezavoz tin korav hek. Met Pul Tinap dari eñizohopanen ñetï menoh-epeñiz irih het tinam tovai sohok. Met pot tovai sookan añarab modari evo naañotü. 24 Met batam Iesu Kristo darim horivoz hañiv bat ñomahavoz dari homet pinañ honeo ravat hezari, darim lop batamorizaro horï nenañ tookaz hodadeo anahan hegiek dari haveteg. 25 Pot tegin Pul Tin Pop lop magei tinarizaro anahan hezaek, pim añohopanezat tinam tovai sohok, 26 povoz darim heriñ bat hel navatotü, ma nae nap honoñai nao nametotü, ma modariz naiz zait tat ulov horï naravotü, oñ tinam sohok.

Dari nae nap meñizovai sook

6 1 Nem bosir sau ravat hezari, met ari Iesuz homet hezarihanañ nap horï nao tovai sohopan, povoz ari Pul Tinapuz añamahat tameg-modarihö etepekepuh, pop meñizat masakavonañ ñetï tinao mañat, maot non tinaorotï emapanez mañei. Oñ ganö Seten zu etapanen ari amun horï nao tepek hezavoz, homet arim hepekezavoz tin korav ravat hezei. 2 Met arim mod naputï honoñai nao ou ravapanen ari meñizat honeo ravat ba oñ batohopek. Pot nae nap meñizovai sohopek, povoz Kristoz kateo tinam baval hat tovai sohopek. 3 Met aban nap pimauz abatao bat hel batat, Ne aban ahop ev, pot homehopanez pop pi abatao bonopuhö home moregao ok homehopan. 4-5 Met God darim gogoñ main main tookazat au haanahan hez, povoz mod napuz tapanezavon etet, Ne pi ritou metat tin tamohop ev, pot hom nameotü. Oñ dari nap nim nem hekazavoz homet, Tin ma horï ev tamoh, pot main main homekan darim hekazao tin ravapan, povoz rekot dari biñ ravat hek.

6 Met aban nap Iesuz ñetiv arin añohot hepanepuh, pimotü tekï tapanezavoz ari ñetï epov hateteamegiri meñizat arimotukanañ pim natü manepek.

7-8 Met arim loporizaroh home ganov homepek hezavoz epat añoman hatevetet hodad ravei. Met God nonair nai map tovai samegitun haeteamah, povoz dari horï nao tovai sohot, “Tin ev tameg,” pot rekot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

piin moreg namañotü. Met dari gipiz avañik ñedeamegiek, taputam nap nim heriñinañ rapat utap tamahavoz zut, darim ham heriñiz zaitivok horiam tovai sohok, povoz tokat darim tovai sookazavoz hañ horiv etat zei horisik evetepanen hek. Met Pul Tinapuhö hodadeo anamahat tin tovai sohok, povoz tokat darim tovai sookazavoz hañ tinao anat zei tinasik eñepanen pohao tin het hek. 9 Povoz dari non tinaoroh sookaz kaev naravotü, oñ honoñai nao ma tairao hatevetet am rez kek tat tovai sookan, gipiz tinatü rapat utap tamahan belamegivoz zut, darim tin tovai sookazavoz hañiv tokat ou ravapanen bak. 10 Met pot hez, povoz añarab modari tin metat meñizookaz nonor ou ravohopanen pori meñizook. Pot tovai Iesuzari ravat hez-darim mod pori tin ahoam meñizook.

Ñetï meteñ ev

11 Met aban modapun mañohon neñizat tep epee menah, met ne ev terï epat nem marasinañ red ahoñ ev menamohog etei. 12 Met paru aban arinañ honeo het arim biz kosiñ eelapanez añamahariz kapot bar añom. Met dari Iesu zirah ur ñomahaek non tinaoroh sameg, oñ Mosesiz ñetiñ baval haovai sohot non tin pooroh rekot nasotü, pot hamegivoz Zudahol kaev ravat kakamao etamah, met arinañ het añamah-aban pori pot dei etamah-povoz homet ñaihet tat Zuda parumerihö paru kakamao metapan hezavoz homet arin parum tamahat tepekez añamah. 13 Met paru kosiñ haelahan hez-pori parumauhö Mosesiz ñetï katë nañ elat ritou tamah, oñ arim kosiñ eelapanen modari arin etet, “Parum irih ravat hezari ok,” pot hapanez zait tat het ok arin añamah. 14 Met nemauz heris bat hel batat ne biñ narav, ma mod napuz ne homet biñ narav, oñ Iesu Kristo darim Amip zirah urahan ñomahaek, ne pi nenapuz abatao bat hel batat biñ ravamoh. Oñ pi pot tah, povoz ne ñomamahariz ham heriñiz zaitiv bon tamahavoz zut nem ham herisiz zait horiv amun bon tah. 15 Met dei Zudahol deim kosiñ eelamah, oñ ari aban patari pot naet, povoz God etet hom namee, oñ dari lop mageirizaronañ hez ma bon, nen povozahar pi homeamah. 16 Met dari ñetï hamoh-tapü epov barotap batat tovai samegiri Godiz añarab ravat hez, met pi lop tinarizaro dari anapanen pim zakepiv darinañ hepanez ne zait toh.

17 Met ñetï meteo ev, ne Iesuz gog abanap ravat hezavoz paru kaev ravat kakamao netamahaek, nem herisik mormoroñ ahoam hez, povoz ev ñetï arin añoh-epovoz homet ari honoñai mod pot nao ne netepeken tin naravotü.

18 Nem bosir sau, Iesu Kristo darim Amipuz masakao arinañ tin pohao hep. Rotap ev menoh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

EPESAS

Ñetï garosikao

Epesas ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol pi Epesas zei ahö potak het Iesuz ñetiv mañooh-ñetiv Aposor bodorï 18 pavar 18 sat 21, met bodorï 19 amun rekö hameg.

Met Pol Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohan, Zerusalem zeitak Zuda pim kapotakari ñetï povoz kaev ravat pi urahan ñai aban nari Pol bat kakam zeimakeh memerizah. Tahan poek hehan tokat Roma zeitak ñevok bizapanez hat meehan, ñai aban nari Pol poek basah. Met Roma zei potak basat maot kakam zeimakeh memerizahan poek het, Pol Epesas añaraboz homet ñetï epov menat Tikikas manahan paruhaz basat manah. Met Pol pot kakam zeimakeh memerizahavoz ñetiv Aposor bodorï 21 sat bodorï 28 rekö hameg.

Met Pol poek kakam zeimakeh het Epesas añarab poriz homet ñetï epov menah-tapurah pi Kolosi, ma Pilipai, ma Pilemon ñetï poñ amun menat mod porihaz meeh.

Met Iesu abarah maot helahan krismas 30-z zut bon tahan Pol ñetï epov menah.

Aban Pol ñetï epov menah

1 1 Ne Pol, Iesu Kristoz aposor aban God pimauz hodadevok ba
ou navatahan hezap ev, met ari Godiz añarab Epesas zeitak het
Iesu Kristoz hahan hezat rez kek tat tovai samegiriz homet ñetï epov
menomaz ev toh.
2 Met Godir Iesu Kristo ari masakao anohopanen, lop tinarizaronañ
hepekez ne zait toh.

Kristonañ honeo tin hekaz ñetiv

3 Met darim Amip Iesu Kristoz Papap Godiz abatao bat hel batat biñ
mañook. Met dari petev Kristonañ honeo ev hezaek, lop tinarizaronañ
hekaz abarahanañ hekaz tinao erat anahan bat hez, povoz piin biñ
mañohok. 4-5 Met batam hamarar nonair nai mapotü matut nat heh-
porah God darimaz homet zakep tat dari ba ou avatahapuh pot homehot
heh, Met tokat ne Iesu Kristo meeman er horat paru lop tinarizaro

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bavatapanen, pinañ honeo het nem ñarohol ravat hepan. Tapanen ne parun etehoman hañ horiv bapanezat naravotü, oñ tin ravat hepan. Pot pimauz hodadevok homet biñ ravah. 6 Tat het tokat pim ropuz ahoam zait tat hezap meehan erat eñizah, povoz Godiz biñ haovai epat piin mañohok, “Ni masak ahovonañap hez.”

7 Met Godiz abatao bat hel batat biñ mañookaz kap modat ev. Met pi Iesu meehan erat horï hegiek, darim hañ horiv bat ñomahapuh, darim horï poñ ol betet non tinaoroh eñehan dari hez, povoz homet epat haok, “Kar, rotap pim masakao ahoam anahan hez.” 8 Met God hodad ahö tinavonañ het masak pov anahan hezaek, tair tat dari rekot rekö hak? Evo, tin povoz rekot darihö rekö nakaotü. 9 Met tin pov ou ravapanez hodad het pimauhö batam epat hah, “Kristo meeman er horat meñizapan.” Pot hahan iz ravat hehaek, Iesu erahan God pimauz hahan heh-pov ou ravahan, dari etet petev hodad ravat hez. 10 Met tokat pi hamarar abarah nonair nai map hezatur hezari bahoneo batat batogü manat Kriston epat mañapan, “Erom, ni nonair nai epotur eperiz map korav rav.” Met pot au mañapanez hahan hakez, povoz porah pot hatapan.

11 Met batam God hahan nonair nai mapotü ou ravah, ma nonair nai berevohopanez pim zaitivok homet hahan hez-potahar berevovai emamah. Met pi mamog dari ba ou avatat hahaek dari Kristonañ honeo ravat het pimerihar ravat hez. 12 Povoz dari Kristoz homeo badae batat hezari, Godiz abatao bat hel batat pim masakavoz ñetiv modarin mañovai sookan, paru amun pimaz hodad ravat piin amun biñ mañohopan.

13 Met Godin biñ mañookaz kap modat ev. Batam pi pim Pul Tinap meepanen daritï erat eñizohopanez au hakahan heh. Met ari amun Iesu pimeri maot ba avatapanez hat ñomah-ñetï rotap povon hatevetet pimaz homeo badae bategin, pim Pul Tinap ok meehan aritï haemahan, pinañ honeo haraveg. Povoz ari epat hameg, “Dari Godizari ev.” Pot ok hameg. 14 Met pim Pul Tinap darim loporizaroh hez, povoz dari epat hodad raveg, Tokat dari pim ñarohol ravat hezari tinahar hekan, pi nonair nai tinatü abarah anapanez au hahan hez-potü rotap anapan, povoz dari pi aliz tinavonañapuz biñ mañovai sohok.

Epesas añaraboz Godin mañ mañah

15 Met pot pi rotap haetapan, povoz ari darim Amip Iesu Kristoz homeo badae batat het Godiz ñaro modari masak metameg-ñetï pov hahan ne hateveteohö. 16 Tat orah rezah arimaz homet Godin ñetï biñao mañat pi eñizohopanez hat mañamoh. 17 Met darim Amip Iesu Kristoz Papap tinavor alizavonañ hez-popuz Pul Tinap ari eñizat hodad tinao anohopanen, ari pim hezhezavoz tin hodad ravat pim hahan hezavoz kapot tinam hodad tohopek. 18 Met pi pim alizao ari anohopanen, ari hodad tinao bat epat homehopek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rotap dari pim añarab abarah nonair nai tin bat hekazatü eñizat anohopanez
God au hahan hez-potü haanapaneg, dari tin gaa tat etet hek, pot homehopek.
19 Ma pim kez ahovonañ dari pimaz homeo badae batat hezari eñizamah, pot
ari tin hodad tepekez ne homet orah rezah piin mañ mañamoh. Met God pim
kez ahö tapü povok 20 batam Iesu ñomahaekanañ baviriri batahan, bal hat
abarah pim mar ginasik ahopuz tek tinatak meñehan poek toutat hez. 21 Tat
hamarah abat ahoñinañ hezarir abarah abat ahoñinañ hezarir Setenir pituhol
ma kezavonañ hez-modari map piuhö ritou metat ahop ravat hez. Met petev
eparaham pot hepan bon, oñ pi pohao potam hepanen pim amiv bon natotü.
22 Povoz pohao ahö mapop ravat hezaek, God map matut tahan hezatü pim
irih bizahan hezan, pi dari pimaz homet hezariz gagao ravat hez. 23 Met Iesu
nonair nai hezatur hezariz ahop ravat hez-pop darim gagao ravat hezan, pim
heris dari ravat hezaek pi darih rekö ravat hez.

Dari horï hegin Kristo eñizah

2 1 Met batam ari horï ahoñ tovai emoogin, horï poñ arim loporizaroh
ahö ravat hehan ari ñomamahari hat navet hezavoz zut, ari Godiz
ñetivon hat navet heg. 2 Met ari pot tovai emoogin Seten pituholoz
ahopuhö arim ahop ravat hehan, hamarahazatuz zaitiv ba ahö batat tovai
emoog. Met pi petev amun añarab tairari Godiz ñetiv betet horï tohot
hezariz ahop ravat hez. 3 Met poriz zut batam dari mapori het darim
heriñir loporizaro horï tairañ tookaz zaitiv berevooh-poñ am toogin, God
darim horï tovai emoog-poñiz hañiv tokat etapanez hahan heh.
4 Oñ God pi darimaz zakepiv ahö tat pim loporï anat eñizah. 5 Tat darim
loporizaroh horiñ ahö ravat hehan, dari Godinañ hekaz nonor bon hegin,
pi Kristonañ bahoneo avatat lop mageirizaro anahan hezaek, horivoz hañiv
tokat navotuzari raveg. Met pim masakavonañ pot tat pimeri maot ba avatah.
6 Tahan Iesu Kristo baval hahan abarah tek tinatak toutat hezavoz zut, dari
amun baval akahan pinañ honeo tin hez. 7 Met tairaiz pot etah hometunei, oñ
añarab tokat berevohopanez pori pim masakao map ahov hez-povoz hodad
ravat epat homehopan, Rotap God darihö pim zakepivon añairohopanen
etet hodad tookaz hat Iesu Kristo meehan erah. 8 Met darimauhö gog tin nao
toogin masakao anat eñizah bon, oñ God pimauhö masak ahö pov amauam
anat eñizahan Kristoz homeo badae bateg-porah pimeri maot ba avatah.
9 Povoz darimauz tameg-navoz homet darim abatañ rekot bat hel navatotü.
10 Oñ God dari matut etah-tapupuhö Iesu Kristonañ bahoneo avatat lop
mageirizaro anahan hezaek, batam pimauhö dari gog tinañihar tookaz hahan
hez-nen poñiharam tovai sohok.

Añarab patari Zudaholonañ honeo ravah

11 Met ari Zuda bonori, batam dei Zudahol, “Godiz añarab ev,” pot
deimauz hat deim biz kosiñ eelooh. Oñ arimaz kaev ravat epat haog,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Paru kos poñ nameelari ok, povoz Godizari bon," pot haog. 12 Met ari
hodad, porah ari Kristonañ honeo nakez, oñ arim main heg. Tahan
ari iñidoh het dei Israel añarabonañ honeo ravat God dei masakao
anohopanez au añahan heg-povoz ari unun het hamarahazatuz
zaitivonañ tovai sohot Godiz hodad nat hegiek, Pi eñizohopan, pot ari
hom namee heg. 13 Oñ petev Iesu ñomahan hez-eparah, ari patari hotoh
main hegiekanañ, Iesuz homeo badae bategipuh pinañ honeo ravegiek,
Godiz totoi emat hez.
14-15 Met batam Mosesiz ñetï menahan hez-poñ dei Zudahol baval
haog, met ari añarab patari pot nat, povoz dari nae nari kaev ravat berat
main main heg. Oñ Kristo pimauz ham herisiz zakep nat het ñomahapuh
darim horiv bavetet piuhö Mosesiz ñetï poñ ritou metah. Tahan dari
pinañ honeo ravegin map batogü amanat lop honerinañ ba avatah. 16 Met
pi zirah ur ñomahan dari nae nari kaev ravat heg-pov bavon batahan,
dariparo Godinañ honeo ravat hezaek lop honeri ravat hez. 17 Met pi
erahapuh dei Zudahol Godiz homet pim totoi hegirir ari añarab pimaz
hom namee het hotoh hegiri, maot honeo ravat lop masakarizaronañ
tin honeo hekaz homet ñetiv añahan hodad raveg. 18 Met pi pot etahaek
pim Pul Tinap dari eñizohopanen, God darim Papapun mañovai sookan
hatevetet eñizohopanez nonor añairah.

Iesuzari Godiz zeimakez zut ravat hez

19 Povoz met ari añarab patari main iñidoh hegiek, petev God nenapuz
añarab ravat dei pim añarab modarinañ togü honet haraveg. 20 Pot tegiek
petev dari Godiz zeimakez zut ravat hez. Met Iesu Kristo pi zei pomakez
tok bahavoz zut ravat hezan dei aposor abanarir propet abanari zol
bahañiz zut ravat hez, met Iesuz añarab modari ok ñalar pasez zut pot
ravat hez. 21-22 Met zeimakez tok bahavok nonair nai mapotü tin bizat
dem tep hapanez pomak tin hepanezavoz zut, darim Amï kez popunañ
ari amun honeo tep hat hezaek Godiz zei magei demamahan hez-
tinamak, pot dari ravameg. Met zei pomakeh Godiz Pul Tinap hez.

Pol añarab patarinañ gogot tooh

3 1 Met ne Pol ari añarab patarizaron Iesu Kristoz ñetï tinao añovai
emoohovoz hat, ev Roma kakam zeimakeh ne nemerizahan hez.
2-3 Met batam God pim masakao ne nanat añaraboz ñetï hodad nat
hehao ba ou batat neen nañairat, ari añarab patarin ñetï pov añohomaz
hodadeo nanahan añovai emoohoek, nem ñetï añooh-pov ari hatevetet
hodad hakez. Met ñetï nañairah-povoz ne homet aviam ev hamenohoek,
4 ari ñetï menoh-epov tinam rekö hahopekepuh, Iesu Kristoz ñetiv añarab
hodad nat hehao ne pot tin hodad ravat hez-povoz ari epat hapek, "Rotap
pi Kristoz ñetivoz kapotaz tin hodad hez," pot hapek. 5-6 Met ari añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

patari dei Zudaholonañ bahoneo avatahan, dari añarab Iesuz togü honet ravat hez. Povoz God pim masakavor tinao dei Zudahol anapanez hahan hez-pov dari houlori anohopan, ma Iesu Kristohö tin eñizohopanez Godihö bar hahan hez-pov amun dari maporitï emohopan. Met batam añarab ñetï povoz hodad nat hehan dei Zudahol epat haog, “Dei Zuda nenari pim añarab ravat hez, povoz dei nenari tin eñizohopan,” pot haog. Oñ petev pim Pul Tinapuhö dei aposor abanarir propet abanari bahodad avatamahan epat hameg, “Kar, paru añarab patari amun pim añarab ravat hez, povoz dari mapori pim masakao anohopan.”

7 Met God pim kezavonañ ne neñizat masakao nanahan pim gog abanap ravat pim ñetï tin epov arin añovai emamoh. 8 Met ne Iesuz añarab modarin etet nemauz epat homeamoh, Ne aban korav ahop bon, ma nemauhö naekanañ hodad tin epov bat gogot nat, oñ God pimauhö pim gog tin epov tohomaz nañahan hezaek, ari añarab patarin epat añamoh, “Rotap Iesu Kristoz tinavor masakao ahoam hezaekanañ pi anamah-pov dari rekot rekö nakaotü,” pot añamoh. 9 Met mamog God kapot tat nonair nai mapotü matut tat pimam epat homeh, Tokat ne añarab patari amun meñizom. Pot pimam homet hehaek petev pim homeoh-pot nañairahaek, ev ari añarab patarin añamohon ñetï pov ok an pap manovai samah. 10 Met tairaiz pi pot homet heh hometunei, oñ petev dei Zudaholor ari añarab patari Iesuz togü honet ravat hezaek, abarah korav ahö hezari dari togü honet raveg-epovon etet epat hamah, “Rotap Godiz hodad tinao ahoam hez.” 11 Met mamog kapot tahaekanañ God tokat tapanez homeohat Iesu Kristo meehan erahapuh pim homeoh-povoz rotapuv ba ou batah. 12 Met pot tahaek dari pimaz homeo badae batat pinañ honeo hez, povoz Godiz ñaihet natotü, oñ piin am bar mañovai sookan pi hatevetehopan. 13 Povoz epat arin añom, Ne ari añarab patarin Godiz ñetiv añohovoz kakamao hateveteamoh-epovoz homet arim loporizaroh home midin totunei, oñ epat homei, Rotap Pol dari eñizapan hat ñetiv añoohavoz kakamavon hateveteamah.

Kristoz zakepivoz hodad tapanezat ev

14 Met God ari eñizapanez homeohavoz ne homet rariñ rez bareñat[a] arimaz homet darim Papapun mañ mañamoh. 15 Met darim Pap popuhö matut etahan revah abarah hezari ma ev hamarah hezari, dari mapori ou raveg. 16 Met ne arimaz homet God pim masak ahö bon natotuzavonañ eñizohopanen, pim Pul Tinap arim loporizaroh het bakez avatohopanen ari nañodotü, oñ arim loporizaroh kez tat tin hepekez mañeo hamoh. 17 Tapanen ari Iesuz homeo badae batamegiek, pi arim loporizaroh

---

[a] **3:14** Pavar 14 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

het pohao tin hepan. Met zi namedez medeñeñ hamarah ahoam er horamahan, zi pomed tin rouvaezavoz zut ari Kristoz zakepivoz kapot tin hodad tat arim modariz zakep ahoam tat loporï manohopekepuh, tinam tovai sohopekez homet ne piin mañ mañamoh. 18 Met Iesu Kristoz zakepiv dari añaraboz zakepivoz zut hez bon, oñ pim darimaz zakep etamah-pov ahö mapov hez, povoz ari Godiz añarab mapori tin hodad tepekez hat darim Papapun mañ mañamoh. 19 Met ev hamarah dari het pim zakep povoz kapotan etet map hodad ravaka? Evo, rekot dari etet hodad naravotü, oñ pim zakepiv darinañ tin hepanen pimaz homet tinaharam tovai sookaz hodadeo anamah-pov, arim loporizaroh an pap manapanez homet piin ne mañ mañamoh.

20 Met Godiz kezao darim loporizaroh hezaek masakao anat eñizat hodad tinao dari anohopanez mañ mañookan, pi darim mañookaz nen potahar naanotü, oñ ahoam anohopan. 21 Povoz dari pim añarab togut ravat hezari Iesu Kristo tin etahavoz homet, Godiz abatao bat hel batat biñ mañovai sookan, tokat añarab modari berevovai taputam biñ mañovai emohopanen, pim abatao pohazao ahö ravovai sohopan. Rotap ev hamoh.

Iesuz añarab pim heris ravat hez

4 1 Met ne darim Amipuz gogot toohovoz hat ev kakam zeimakeh nemerizahan hez-epopuhö arim tohopekezat epat añoman hatevetei. Met God ari ba ou avatat masak ahov anah, povoz pim non tinaoroh tovai sookaz hahan hez-pot ari tohot tin hezei. 2 Pot tovai ganö arim abatañ bat hel batotunei, oñ lop masak tat het biaviavonañ ñetï tinañihar hahozei. Tat ari nae nap zakep tat loporizaro manohozei. 3 Met Godiz Pul Tinapuhö ari bahoneo avatahan hezaek, tin honeo hepekez hat kez tat tovai sohozei. 4 Met God pim Pul Tin nenap dari anahan het, Iesunañ herï hones ravat hez. Met God dari ba ou avatahan hez-taput tokat tinaek eñepanez hah-povoz homet lop honerï ravat hez. 5 Tahan Iesu nenap darim Amip ravat hez, met pimaz homeo badae batat pim abat nen povozahar homegin ivoh emeeh. 6 Met God nenap dari añarab maporiz Papap hez. Met pi darinañ honeo hezaek, pim kez ahovonañ darimaz korav hezan tovai sameg. *(Povoz ari lop honerï ravat hezei.)*

7 Met pi nenap darimaz korav hez, oñ Kristo pim gog tinao main main tookaz honep honep masakao anahan hezaek, hodadeo bat nap nim gogoñ main main tameg. 8 Met pot tapanez batam nap epat hahan hez,

> Met pi abarah helapanez añarab ahovokaro horivohö demahan hehaek, piuhö pori bat helah. Tat añarab modari pim gogot main main tohopanez masakao manah. *Buk Song 68:18*

9 Met pi abarah helah-povoz kapot epat hez. Pi garos ev hamarah erat hehapuh maot helah. 10 Oñ tapup ev erat maot helat pi hamarar abarah

nonair nai map hezatur hezariz maup ravat, korav ahop hepanez hat abaraz revah helah. 11 Met popuhö dari pim gogot main main tookaz pim masakao anahan het dei nari aposor abanari ravat hez, met mod nari paru Godiz hahan hez-kap poñ haovai sohopanez propet abanari ravat hez, met mod narihö Godiz hodad nat hez-añarab porin pim ñetiv mañamah. Met nari pastorihol ravat añarab Iesuz togutaz korav ravat hez. Ma mod nari Godiz ñetivoz kapotaz hodad tinao manamahan pori añarabon badede mañamah. 12 Met Godiz añarab modari mañairookan pim gogot tin tohopanen dari mapori Iesuz heris ravat hezaek, kez tat tinam sookaz hat dei gogot main main anahan tameg. 13 Met pot tovai dari Godiz homeo badae batamegiri home honevonañ het pim ropuz tin hodad ravat kez tat het nañod hekan, Kristoz home tin nenavonañ het tamah-pov darim loporizaroh an pap manat ahö ravat hepan.

14 Met pot tapanen añarab narihö ñetï moreg hamahan, ñaro nari hatevetet barotap batamahavoz zut dari natotü. Met rotap aban horiri emat Godiz ñetï nak-povor kao moregam añohopanen zi taeñ teptepivok basat em tamahavoz zut, dari basat em takan darim hodadeo in balavï tapan hezavoz, tinam homet het ñetï moreg añohopanez poñ barotap navatotü. 15 Oñ dari ñetï moregañ betet zakepivonañ het modarin ñetï rotapuñihar mañovai sookapuh, Kristo darim gagai ravat hezapunañ dari honeo ravat hek. 16 Met darim eñ kataneñir mar kataneñir ururuñ main main hez, oñ paru honeo tin het gogot tamahan dari tinam sat em tamegivoz zut, Iesu darim gagao ravat hezaek, pim gogot main main tohokaz añamahat, tin tovai sohot zakepivonañ nae nap meñizohot hek.

Iesuzari lop mageirinañ ravat sook

17 Met darim Amipuz abatavonañ epat arin añoman hatevetei. Met paru Godiz hodad nat hezariz tamahat tohotunei, oñ paru pori betezam tovai samahaek, 18 kuturutatï am hez. Tat parum loporizaro merizat het Godiz ñetivoz kaev ravat baval nak, povoz Godinañ hepanez nonoroz kut tat hez. 19 Tamahan parum loporizaro horiam hezaek betez horï povor kao map tamahapuh, parum horï tamah-poñiz homet tu narav, oñ orah rezah horï modañ am tohopanez homeamah.

20 Met Kristoz ñetiv añovai pot tohopekez arin naañ tooh, 21 oñ ari pim ñetï tinao hatevetegipuh pim añarab ravat hegin Iesuz ñetï rotapuv haohan ari hateveteogï. 22 Povoz batam arim loporizaro horï hehan, ari dimihol top ravat kelamahavoz zut hegin, arim zait horivohö moreg etoohan ari nonair nai horitü tovai emoog-pov pohao betei. 23-24 Tat lop mageirir hodad mageiv God anapanen, ari bat dim mageiri meamegivoz zut, lop mageirizaronañ ravat het God tinaharam hezapuz zut, ari tin het tovai sohopek.

25 Met Iesu Kristohö bahoneo avatahan dari togü honet ravat hez, povoz ñetï moreg hamegiñ betet ñetï rotap nenañihar dari nae nap mañovai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sohok. 26 Met ni nap nim modap horiv netapanen mogao tekepuh, non
horioroh sekë hezavoz nim mogao tekez pov zuam bavon batat lop
tinarinañ maot rav. Met mogao tat am heken gitap bañodapanen orekë,
27 povoz Seten emat moreg netapanen horiv tekez nonor ok ba ou batekë.
28 Ma ari givogï tamegiri tovai maot givogï totunei, oñ givogï pov betet
mar givogï tameg-arereñinañ gog tinao tovai sohot, arim mod nari naiz
tekï tat hepanezari tin metat meñizat manohozei. 29 Met ñetï horï nañ ma
paru nameñizotuz poñ arim modarin mañotunei, oñ ñetï biaviavonañ
tinavohar arim modari hatevetet Kristoz tin homet hepanez poñihar
mañohopekez arin ev añamoh. 30 Met dari horï navoam takan Godiz Pul
Tinap zakep homepan hezavoz homet, ganö tovai ari horï nao totunei,
oñ God pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh het eñizamahaek, rotap
tokat Iesu Kristo maot erat avat tinaek eñepanen pohao het hekaz pov
dari hahodad, povoz tovai Pul Tinap zakep homepanez nao metotunei.
31 Met arim loporizaroh nonair nai horituz homeamegipuh modarin ser
mañat mogao tamegiv, ma modariz kaev ravat gitait ravameg-pov ma zei
ñai tat ñetï horiv mañameg-pov pohao betei. 32 Tat God masak ahov anat
Kristoz etahavoz homet darim horiv baolahavoz zut, arim modari horiv
etohopanen hañiv metotunei, oñ parum etohopanez pov unun manat
zakepivonañ het tin metohozei.

Alizavok sookaz ñetiv

5 1 Met ari Godiz ñarohol ravat hezan pi arimaz zait tat hez, povoz
rohol parum papaholoz tamahat etet paruhoen tamahavoz zut,
Godiz tin tamah-potaharam ari tohozei. 2 Met Iesu darimaz zakep tat
darim horï tamegiñiz hañiv bat ñomah-povon God etet pimaz, “Tin ok
tah,” pot hat biñ ravah. Povoz met ari Iesuz zakep tat pot etahavoz homet
arim modariz zakep tat loporï manohozei.

3 Met ari Godiz añarab haravat hezaek horï ev añomaz toh-epotü
tohopek, povoz tin naravotü, biz bogï tao, ma topourat poñiz ñetï horiñ
betez nae nap mañao, ma modariz nonair naitun etet loporï elat bizao,
4 ma modariz ñetï pekü pekü hazao, ñetï poñ tin bonoñ ok, povoz ari
Kristoz homeamegiri ñetï pot nañ tovai haotunei, oñ ari tinam het Godiz
biñ ravat nae nap mañovai sohozei. 5 Met epat haoman hodad ravei.
Añarab tairari biz bogï tohopanezari, ma loporizaroh horï hepanezari,
ma hamaraz nonair naituz ahoam zait tat hepanezari Godir Kristo hez-
zei tin posik nasotü. Met nonair nai potuz ahoam zait tat hepanez poriz
homeo potutï sapanepuh Godiz hom namee hepanezaek, rekot paru poek
nasotü.

6 Met aban narihö epat moreg añapan, “Evo, God hañ horiv tokat
naetotü.” Pot añapanen ari barotap batat horï poñ tohopek hezavoz tinam
homet hezei. Met rotap God horï poñ tovai sohopanezari, tokat hañ horiv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metapanez hahan hez. 7Povoz ari añarab horï poñ tamah-porinañ honeo
ravat het tohotunei. 8Met batam ari kuturutaz lopotak heg, oñ petev
darim Amipuz alizavoz roketak haemat hez, povoz kuturutaz nonoroh het
tamah-potü ari maot totunei, oñ petev dari alizavoz roketak haemat hez-
poorotizahar homet ari tin haeñ tohozei. 9Tat alizavok tin het tamahat
home tinavonañ het ñetï rotap nenao haovai tinam tovai sohopek.
10Met pot tovai tairañ tohopeken, God etet biñ ravohopanez nen poñiz
nonoroz mel tat tovai sohozei. 11Met arim modari kuturutaz nonorotï
het horï povor kao tohopanen ari tovai honeo ravat totunei, oñ alizavok
tin het tohopekez povohö parum horï tohopanezao ba ou batapan. 12Met
parum het kilam tamahavoz ne hatevetet tu ravamoh, povoz ne ev ourah
namenotü. 13-14Oñ alizañik nonair nain tin eteameg, povoz zut Iesuz
alizavok dari het tin tameg-povohö añaraboz horï povor kao tamahañ ba
ou batamahan dari eteameg. Met povoz epat hahan hez,

"Ari orat hezari arim loporizaroh hodadeo ñomamahariz zut hezaek,
bal hat biririï ravepeken, Kristo pim alizao ari anapan."

Pot hahan hez.

15Povoz paru añarab kut tat hezariz zut tepek hezavoz hodad
tinavonañ homet het tin tovai sohozei. 16-17Met petev horï povor kao ev
hamarah an pap manat hez, povoz añarab hodadeo bonoriz betez het
tamahat ari totunei, oñ God tin tovai sookaz añamahan hezavoz homet
rez kek tat ari tovai sohozei.

18Met iv kezañ ahoam nat rumurat hepekez povohö bahorï avatapan
hezag tovai poñ nohotunei, oñ Godiz Pul Tinap arim loporizaroh rekö
ravapanepuh badede añohopanezat tohozei. 19Tat arim loporizaroh darim
Amipuz abatao bat hel batat biñ ravat het daañ hahozei. 20Tat tinavor
honoñaiv orah rezah aritï ou ravohopanez porah, Iesu Kristo darim
Amipuz abatavonañ darim Papapun ñetï biñao mañohozei.

Añarab nae nap bat hezariz ñetiv

21Met ari Kristoz irih het pim abatao bat hel batameg, povoz zut arim
modariz irih het tohozei.

22Met darim Amipuz ñetiv hatevetet baval hamegivoz zut, ari añahol
arim abuhol hahopanen hatevetet parum hahopanezat baval hat tinam
tohozei. 23Met dari añarab tairari Kristo maot pimeri ba avatahan hez-
pori pim heris ravat hez. Met pi dari poriz gagao ravat korav hezavoz
zut ari abuhol paru arim añaholoz gagao ravat korav hez. 24Povoz dari
añarab Iesuz homet pim togut ravat hezari pim irih hezavoz zut, ari
añahol arim abuholoz irih het parum hahopanezat hatevetet baval hat
tohozei.

25Met ari abanari arim añahol loporï manat revah mavat meñizohozei.
Met Kristo dari pim togutak hezari loporï anat tin hekaz hat, pim biririv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bon ravahan ñomahavoz zut, arim añaholoz zakep tat tin hepanez hat meñizohozei. 26 Met Iesu dari tinam sookaz pi homet ñomah. Tahan pim ñetï tinavohö darim loporizaroh home horï heh-pov bavon batahan ivoh emeeh. 27 Povoz pi maot erapanez porah dari pim togut ravat hakezarih obuloñir horï nao naketü, oñ dari pim etañik magei tinari ravat biñ ahovonañ hek. 28 Met ari abanari arimauz heriñiz zakep tat tin korav ravat hezavoz zut arim añaholoz zakep tat tin korav ravat het masak metohozei. Met ni aban tairap nim añapuz zakep tat tin korav hekezap ni pim gagao ravat hekezaek, nimauz herisiz tin korav ravat pot ok metekë. 29-30 Met nap pim herisiz kaev ravamah bon, oñ pi gipiz novai tin pim herisiz korav ravat hezavoz zut, Kristo amun dari añarab pinañ honeo het pim heris ravat hezariz tin korav aravat hez. 31 Met epat amun hahan hez, Aban nap pim nonopur papap betet añap bapanen parup herï hones ravat hepan. 32 Met pot hahan hez-epovoz homet ñetï rotap tinao ev haomaz toh, met abanapur añap herï hones ravat hezavoz zut dari añarab Iesuz homet hezari pinañ honeo ravegiek, herï hones ravat hez. 33 Met kap modat ev, abanarihö parumauz zakep tat hezavoz zut parum añaholoz zakep tat tin metohopanen, añaholok parum abuholoz irih het tin tovai metohopan.

Ñaroholor nonor papaz ñetiv

6 1 Met ari ñarohol amun, darim Amipuz ñetiv baval hamegiek, arim nonoholor papaholoz añohopanezat baval hat tin tohopeken tin ok ravohopan. 2-3 Met batam God Mosesin ñetï kateo epat mañah, “Arim nonoholor papaholoz abatañ bat hel batat tin metohozei.” Pot ñetï katë ahov mañat maot epat au mañah, “Nem añoh-okat tohopek, povoz hamarah tin houloam hepek.”

4 Met ari nonor pap arim ñarohol loporizaro horï ravapan hezavoz, parumaz mogao metat ser mañohotunei, oñ paru hodad tinao bohopanez homet ari tinam mañat mañairohot, darim Amipuz nonoroh sohopanez mañairat badede mañohozei.

Aban ahorir parum gog abanariz ñetiv

5 Met ari añarab aban ahorihö zum etahan parum irih het itir as metohot hezari ari Kristoz ñetiv baval hat tovai samegivoz zut, arim ahoriz hahopanezat amun baval hat lop tinarizaronañ het zaitivonañ gogot metohozei. 6-7 Met arim ahori arinañ honeo het etet hepanen tinam gogot tovai sohopek, met naek paru sohopanen, Sah, pot homet tovai gogot betet betez hetunei, oñ am tinam gogot tovai sohozei. Met ari Kristoz gogot tohopekezavoz zut tovai, lop tinarizaronañ het arim gogot tinam tohozei. Tat añarab nari etet biñ ravapanez hometunei, oñ darim Amip etet biñ ravapanez nen povozahar homet tovai sohozei. 8 Met ari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hahodad, ev aban ahoriz irih ari het ititr as metohot hezari, ma arimauz zaitivok tovai gogot tamegiri tin tairao tamegivoz tokat darim Amip hañ tinao ari anapan.

9 Met ari korav ahori ravat hezari, arim gog abanarin ser mañat ñe honoñai tohopanez nañ mañohotunei, oñ ari parumaz tinam korav ravat hezei. Met darim Amip abarah hezapuhö ari ahoriz zait tat arim irih hezariz kaev ravat baeveramah-bon, oñ dari maporiz darim Amip tin korav ravat hezavoz zut arim irih hezariz tin korav ravat hezei.

Godiz ñaitü bat hekaz ñetiv

10 Met nem ñetï meteo ev añomaz toh. Met darim Amipuz kezao ahoam hez, povoz ari pinañ honeo hezaek, kez tat tinam tovai sohopek. 11 Met darim izahol batam modarinañ nae nap menapanez parum ñaitü bat hehan, modari emat etet ñaihet tat barezat soohavoz zut, Seten emenat bahorï etapanen ñodepek hezavoz, ari Godiz ñaitü bat kez tat hezei. 12 Met darim loporizaroh ham añarab modarihö dari emenat bahorï etamah bon, oñ ev hamarah kutur ahot hezaek hezari, ma abarah darim et narë hezari, Setenir pim as roholor pitü balatak hezari, paru horivoz mauri ravat het emat darim loporizaroh emenat bahorï etohopanez kezao tamah. 13 Povoz ari Godiz ñaitü bat het kez tat rouvat hepeken, horï pori emat emenapanez tapanen, ritou metepeken barezat sapanen ari am kez tat rouvat tin hepek.

14 Met Godiz ñai tairatü ari bat hepekez añamoh hometunei, oñ arim zapatiñ batep hamegivoz zut Godiz ñetï rotapuv kezao bahorë hat hezei. Met batam ñai abanari tepures bat soohan, modari ñaitü ez menoohan pei posik rouvat kerë haohavoz zut, ari non tinaorohahar het tovai sohopeken, bahorï etapanez emohopanezaek kerë hahopan. 15 Met ñai tapan hat ñai abanari parum eñ res kezañ meet samahavoz zut, Iesuhö lop tinarizaro manapanen tin honeo hepanez ñetï tin povohar bat het, añarab modarin mañohopekez homet hezei. 16 Met abanari raiñinañ ez menoohan tepuresik baezau toohavoz zut, ari kez tat het Iesuz homeo badae batat hepeken, horivoz maup pim eler ez emenapanen ap arat sohopan. 17 Met ñai abanari koek ainiñ mevizat ñai tamahavoz zut, God ari maot pimeri ba haavatahan hezavoz home pov koekasiz zut mevizat hezei. Met parum bivarañ marañik bat hezavoz zut, ari Godiz ñetï tinavoz kapot Pul Tinap hodadeo anamahaek pohao bahorë hat hezei. 18 Met orah rezah Godiz Pul Tinap anahan hezaek, pim kezavonañ rez kek tat mañ mañovai pim ñaro modari meñizohopanen, tinaharam tovai sohopanez homet amun mañ mañohozei. 19 Pot tovai nemaz amun homet mañ mañohozei. Met Godiz ñetiv batam añarab hodad nat heh-ñetï pov añarab modarin mañohomaz pi hodadeo nanohopanen, ne ñaihet nat het tinam mañovai sohomaz piin mañ mañohozei. 20 Met ne ñetï pov haohon

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kakam zeimakeh paru ne nemerizahan ev hez. Met ev het ne modariz ñaravatak tinam rouvat mañohomaz zait toh, povoz God neñizohopanez ari nemaz homet mañ mañohozei.

Ñetï meteo

21-22 Met Tikikas darim modap darim Amipuz gogot tin tamah-pop arihaz meeman emat arin nem ev het tamoh-ñetï pov met nenañ honeo mod hezari tair tamah-ñetiv arin añapanen, hatevetet loporizaroh kez tat biñ ravepek. Povoz meeman ok arihaz emapanez toh.

23 Met nem bosir sau ravat hezari God darim Papap met Iesu Kristo darim Amip lop tinarizaro anat zakep etohopanen pimaz tin homeo badae batat hepek. **24** Met ari Iesu Kristo arim loporï manat kaev naravotuz hezari pim masakao ari ahoam anohopanez ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PILIPAI

Ñetï garosikao

Pilipai ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met garos Pol Masedonia zeisik Pilipai zei ahö potak sat añarab poekarin Iesuz ñetiv mañoohan, añarab ahovokaro Kristoz homeo badae batah. Met Pol poek het tah-ñetiv Aposor bodorï 16 pavar 12 sat 40 ñetï epov rekö hameg.

Met tokat Pol Roma zei ahotak kakam zeimakeh memerizahan hehan, Pilipai añarab pimaz zakep tat monï nas batogü manahan, paruhanañ aban Epaprodaitas pop hotoh basat Pol manah. Tahan Pol biñ ravat ñetï hañ epov menat, “Tin tat neñizeg,” pot parun mañah. Met porah pi Epesas, Kolosi met Pilemon ñetï poñ amun menahan basah.

Met Pol kakam zeimakeh hehan kakamao metoohan am biñavonañ hehavoz zut, paru Pilipai añarab pori, modarihö honoñai nañ metohopanen taputam biñavonañ paru hepanez hat pi ñetï epov menat mañah.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 32-z zut bon tahan, Pol Roma zei ahö potak kakam zeimakeh memeriihan heharah, Pilipai zei potak Iesuz homet hehariz homet ñetï epov menat meeh.

Aban Pol ñetï epov menah

1 1 Ne Pol, met dei Timoti Iesu Kristoz gog abanañariv ravat het Pilipai
zei ahotak ari añarab tairari Iesu Kristoz homet hezari, ma ari aban
korav ravat hezarir paru meñizameg-abanari, ari maporiz homet ñetï
epeñ ev menakaz teg.
2 Met God darim Papapur darim Amip Iesu Kristo masakao
anohopanen, ari lop tinarizaronañ hepekez deip zait teg.

Pol Pilipai poriz homehat ev

3 Met arimaz homeamoh-porah ne arim tamegivoz homet Godin
biñ mañamoh. 4-5 Met ne garos arimatak magei emat Iesuz ñetï tinao
arin añohon, hatevetet barotap batat nenañ honeo ravegipuh modarin
mañoog. Met petev ari am taput tameg, povoz ne arimaz homet
biñavonañ God eñizohopanez mañeo haovai samoh. 6 Tat ne epat tin
hodad hez, Met pi kapot tat arim loporizaroh gogot tat hodad tinao

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anah-poekanañ pi ari evetet kaev naravotü, oñ am hodad tin pov anovai sohopanen, tokat Iesu Kristo maot erapanez aliz posik God pim pot etamah-gog pot bavon batat tinaek eñepan.

7 Met nem ulovok arimaz homeme hez. Met tairaiz pot ne arimaz homeme tamoh hometunei, oñ batam ne zeisikaroh sat em tohot Iesuz ñetiv tiu tiu ravapan hezavoz, añarab pim ñetiv hatevetet homeo badae batapanez kez tat mañovai sooh-porah, ma petev ev kakam zeimakeh nemerizahan hez-eparah amun, God pim masakao dari honeo anamahaekaz homet nem ulovok arimaz homeme hez. 8 Met God hodad hezan ne rotap ev añomaz toh, Iesu Kristo darimaz zait tat loporï anat hez-povoz zut ne arimaz zait tat nem loporï arihar anat hez.

9 Met ne arimaz homet epat mañeo hamoh, Ari nae nap meñizat masak metameg-povohar arim loporizaroh map ahö ravovai sohopan. Tapanen ari hodad tinavonañari ravat het non tinaoror non horioroz tinam homet an tat et ba meet 10-11 non horiorö betet tin nenaorotihar tovai sohopek. Met Iesu Kristo eñizamahaek tinavohar tovai sohopekez pov ahö ravohopanen, añarab modari arin etet Godiz abatao bat hel batat pimaz biñ hahopan. Tapanen Kristo maot erapanez aliz posik arim lop tinarizaron etet epat añapan, “Ari hañ horiv navotuzari ok.” Pot arimaz hapan. Pot ne homet arimaz orah rezah mañ hamoh.

Pol kakam zeimakeh heh-ñetiv

12 Met ari nem bosir sau ravat hezari, epat añoman hatevetet hodad tepekez ne zait toh. Met ne ev nemerizahan het kakamao hateveteamoh-epovohö Iesuz ñetiv añovai emooh-pov bavon navat, oñ ñetï pov ahö ravat map an pap manovai samah. 13 Tamahan Roma aban ahop Sisa popuz zeimakez korav hezarir añarab mod maporizaro nem netahan hez-ñetï povon hatevetet nemaz epat hamah, “Aban okop pi Kristoz gog abanap ravat tamah, povoz hat paru pi bahapuh ok kakam zeimakeh memerizahan hez,” pot hamah. 14 Ma ne ev nemerizahan hezaek, God neñizamahan am kez tat pim gog tinao tamohovoz Roma zei ahö epatak añarab Iesuz homet hez-pori nem tamoh-povon etet pimaz homeo badae batamah-pov ahö ravamahan paru ñaihet nat, oñ kez tat Iesuz ñetiv modarin mañovai samah. Met paru maporizaro pot tamah bon, oñ paru nari am hez.

15-17 Met rotap paru Iesuz ñetiv mañovai samahari togü houlotakaro hez. Met togü natak aban hez-pori hodad tinavonañ het Iesuz ñetiv tin mañamah. Tat epat paru homeamah, Met rotap God Polin mañahan pi kez tat Iesuz ñetiv añarabon mañovai emoohaek, pi kakam zeimakeh memeriihan ok hez, pot nemaz homeamah. Oñ togü modatak aban nari paru nemaz kaev ravat ne ev kakam zeimakeh hezaek, loporï honoñai tom hat paru epat homeamah, Met dari Kristoz ñetiv mañovai sookan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

darim abatañ ahö ravapanen, Poliz abatao er hor ravapanen pi honoñai nao hatevetepan. Pot homevai paru mañovai samah. 18 Met parum pot homeamahavoz ne mogao nat, oñ nari hodad tinavonañ Iesuz ñetiv mañovai samah-poriz ne, “Tin ok tamah,” pot hamoh, ma nemaz home horivonañ het Iesuz ñetiv mañovai samah-poriz amun ne, “Tin ok tamah,” pot hat añarabon Iesuz ñetiv mañamahan hateveteamahavoz ne biñ ravat hez.

Pol biririï hepan ma ñomapan?

19 Met ari Pilipai zeitakari nemaz homet Godin mañ mañamegin, Iesu Kristoz Pul Tinap ne neñizamah, povoz ne epat homeamoh, Kar, tokat ne ba neverevapanen ne tin hem. Pot homet ne biñ ravat hez. 20 Met nem loporitihanañ epat tomaz nem zaitiv ahö hez, Petev ñevok nevizapanez hamah-eparah ne ñaihet natotü, oñ kez tat het batam toohot am tovai Kristoz ñetiv am mañovai sohom. Pot tovai sohoman paru ne men noñomapan, ma am biririï heman añarab nem ñaihet nat hemazavon etet epat hahopan, “Kristoz kezao ahö hez.” Pot hahopanez neeh zait pov ahoam hez. 21 Met ne biririï hem, povoz Kristo nenapuz homet zait tat sohom, oñ ne men noñomapan, povoz ne sat pinañ honeo biñ ravat pohao tin hem. 22 Met ne ham eparah biririï hem, povoz Kristoz gog tinat tohot añarabon am mañovai sohom, met nem tomazat non tin houlorozaro hez-povoz ne non tairaoroh somaz zait tomaz pov ne unun. 23 Met ne ñomat sat Kristonañ honeo hemaz pov ahö tin mapov ok hezaek pot tomaz zaitiv neeh ahö hez. 24 oñ ne am ham eparah nañom biririï hem, povozahoh emat ari eñizohom, pot ne homeamoh. 25 Povoz rotap ne biririï het emat arinañ maot honeo het eñizohom. Pot tohoman arim loporizaroh Kristoz homeo badae batat hezao ahö ravapanen biñ nenavonañ tovai sohopek. 26 Tat ne maot arih emomazavoz homet biñ ravat Iesu Kristoz abatao bat hel batepek.

Pilipai pori kez tat tovai sohopan

27 Met Kristohö tovai sookaz añahan hez-epov tin baval hat tovai sohopek, povoz tin ok. Met pot tohopeken ne emat arin etem, ma hotoh hemazaek arim tohopekez ñetï pov emat epat hapanen hatevetemaz ne zait toh, “Met paru Pilipai pori lop honerï ravat hodad honevonañ añarab modarin Iesuz ñetiv mañovai samahaek, hatevetet homeo badae batohopanez kez tat gog tinao tamah.” Pot arimaz hapanen hatevetemaz ne zait toh.

28 Met ari Iesuz ñetiv mañameg, povoz paru arimaz kaev ravat bahorï etohopanez poriz tovai ari ñaihet totunei, oñ kez tat rouvat het mañohopeken, paru pori arim kez tat hepekez povon etet epat hahopan, “Ui kar dari pohao horï ravak, oñ God paru pimeri ravat hez-okori tinaek

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

meñepanen hepan." Pot arimaz homehopan. 29 Met ari Kristoz homeo
badae batohopekepuh, pim gogot tohopekez pov tin nao ok, oñ nen
povohar tohopekez God nak, oñ pot tovai pimaz homet sohopekezavoz
kakamao ari hatevetehopekez amun pi hahan hez. 30 Met ne batam
Kristoz gogot tovai emoohon, paru nemaz kaev ravat kakamavok
nevizahan ne ñaihet nat, oñ am rez kek tat het gog tin pot tovai emoohon
ari eteog, ma petev paru maot ev kakam zeimakeh nemerizahan ne
het ñaihet nat, oñ am rez kek tat pim gogot tovai emamohon ari hat
haveteameg, povoz nem ev het tamoh-taput ari amun tohopekez ev
añamoh.

Dari modari masak metook

2 1 Met arim loporizaroh Kristoz homeo badae batat hezan, pi arinañ
honeo hezaek eñizat bakez avatamah, ma pi arimaz zait tat pim
loporï ari anat hezavoz homet petev lop tinarizaronañ hez, ma pim Pul
Tinap arim loporizaroh het hepekez tinao anat eñizamahan ari nae nap
zakep tat masak metameg. 2 Met pot eñizamahavoz homet epat arin
añoman hatevetei. Ari lop honerï ravat hodad honevonañ het nae nap
masak metovai sohopeken ne arimaz ahoam biñ ravohom. 3 Met pot tovai
arim abatañ ahö ravapanez homet añarab modariz etañik nao totunei, ma
arin etet, "Aban tin ahori akeg etei," pot arimaz hahopanez homet arim
heriñ bat hel batotunei, oñ arim abatañ bat hor batat modariz abatañ
bat hel batohozei. 4 Tat arimauz tairao tohopekez nenavoz homehotunei,
oñ arim modari tairao tohopanen meñizohopekez nen povozahar amun
homevai sohozei.

Kristo abat ahovonañ ravat hez

5 Met Iesu Kristo hodad tairavonañ het tovai emooh-povoz zut ari amun
het hodad povonañahar tohozei. 6 Met pi Godiz hodadevoz hezat pimov
amun taput orah rezah hehapuh, pi Godinañ het abat ahovonañap ravat
hehaek, hamarah erapanez tah-porah abat pov am kez bat hepanez hom
namee, 7 oñ abat ahö ravat heh-pov betet erahan ñari añ nap pi batahan,
ham aban modariz gogot metamahariz zut ravat hehan, modari piin
etet epat haoh, "Pi aban betezap ok," pot haoh. 8 Met paru pot haohan
pi pim abatao bat hor batat Godiz mañoohatam baval hat tovai emooh.
Tahan aban nari pi horï nao nataek, betezam bat ur ñomapanez haohan
pi evo hah narab. Oñ pot nak am hehan, paru aban horï ahoñ tamahari
bat ziñik biit uramahavoz zut pi basat zirah bizat ur ñomah. 9 Met pim
pot tovai emoohan bat urahavoz homet, Godihö pim abatao ba ahö
batat darim korav ahop bavatahan rouvat hezaek, pim abat ahö povohö
mod maporiz abatañ ritou metat map ahö ravat hez. 10 Povoz pi abat
ahö povonañ haravat hezaek tokat abarah hepanezari, ma ev hamarah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hepanezari, ma ñomat sat hepanez-pori, dari mapori Iesuz abat ahov bat hel batakaz hat rariñ rez bareñat, 11 piin epat mañak, “Kar, rotap Iesu Kristo ni abat ahovonañ ahop ravat hez.” Pot mañookan darim Papap Godiz abatao amun ahö ravat hepan.

Zeizañiz zut dari het tovai sook

12-13 Kar nem hatari, ne batam arinañ honeo hehorah ari nem añoohot tovai emoog, oñ petev ne ev hotoh het nem añamoh-tapü epat ari tovai sohopeken tin ravohopan. Povoz batam añooh-epovoz homet maot ev añomaz toh. Met God arim loporizaroh hodad tinao anamahapuh, gog tin tairañ tohopekez pi zait tat hez-poñihar ari baval hat tovai sohopekez homet arim loporizaroh bakez avatamah. Met rotap ham eparah ari map tin ravat hez bon, povoz ganö ari hat man man tat kaev ravat ñodepek hezavoz homet, pim kezavoz irih het tin tovai sohopekez ev añamoh.

14 Met ari tovai ganö kaev ravat ñetï horiñ haovai ser nae nap haotunei, oñ ñetï tinañihar hahozei. 15 Pot tovai sohot ari añarab hat man man tat horï tovai emamahariz ñaravatak hepeken, mod pori arin etehopanen ari Godiz ñaro tin horiv natari ravat hepek. Pot tohopekepuh zeizañ kuturutak revah abarah berevamahan al tezat tin hezan eteamegivoz zut ari hepek. 16 Tat paru añarab tairari kuturutak hezarin Godiz ñetiv paru hatevetet pohao tin bahorë hat hepanez ñetï pov mañohozei. Pot tohot hepeken Kristo maot erapanez aliz posik ne arin etet biñ ravat arimaz epat haom, “Rotap parunañ ne het Godiz ñetiv kez tat mañoohon hateveteohaek betezao narav, oñ petev hañ rotap tinao paruh ou ravat hezan ne ñetiv hateveteamoh.” Pot ne arimaz haom.

17 Met añarab God tin metamahavoz homet hañiv anumai nap bareñ elamahavoz zut ari petev pimaz homeo badae batamegivon God eteamahan, parum pot tamahavoz zut ravamah. Met Iesuz ñetiv arin añoohon hatevetet pimaz homeo badae batat hezavoz kaev ravamahari ne men noñomapanen, nem uveo petï berevapan, povoz nem uvë berevapanez povohö arim homeo badae batameg-povonañ honeo ravapanen, God etepanen hañ tinao pi manakazao pot ravapan. Met ne ñomoman pot ravapanezavoz ne ahoam biñ ravat hez, 18 povoz zut ari amun nenañ honeo biñ ravat hezei.

Timotiz ñetiv

19 Met darim Amip Iesu gu hapan, povoz aban Timoti arihaz meeman emapanepuh, arin etet maot boreurat ev emat arim tair het tameg-ñetï pov neen bar nañapanen hatevetet biñ ravom. 20 Met ne arimaz homeamoh-povoz zut Timoti arimaz homet hezat mod nap het arimaz homet hez bon, 21 oñ paru modari parumauz zaitivoz homeamah-potam tovai samah. 22 Oñ ari Timotiz tin hezavoz hodad hakez. Met pi nem

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ropuz zut ravat het, deip honeo Iesuz baiñetinavoz gogot tovai emameg.
23 Povoz paru ne tair netapanez ñetï pov hapanen Timoti emapanez nonor
ou ravapan, povoz meeman pi ak emat ne netapanez ñetï pov arin bar
añapan. 24 Met ne amun, darim Amipuhö emomaz nonor ba ou batapan,
povoz ak emomaz zait toh.

Epaprodaitasiz ñetiv

25 Kar met ñetï modao ev añomaz toh. Batam ari ne neñizapanez
homet Epaprodaitas meegin ev emahan, deip het Iesuz gogot tohot
nem bosipuz zut ravat hez. Pop maot ak arihaz meeman emat arinañ
hepanez ne homehon tin ravah. 26 Met pi amun emat arin etepanez
ahoam zait tat hez. Met batam pi ev emahan deip het lam ahov tat
hehan, ari hatevetegivoz homet ganö petï pi lamavonañ am hez batah,
pot homehopek hezavoz pim loporih zakep metahan het, maot emat arin
et erepanez zait tat hez. 27 Met rotap pi lamao aviam tat heh bon, oñ lam
ahov tat rahor ñomahan, God etet pimaz zakep tat maot baviririï batah.
Met pi ñomapanen ne zakep ahov tom hezavoz God nemaz amun zakep
tat maot pi baviririï batah. 28 Povoz ne pi meeman ak emapanen, ari piin
etet biñ ravepekez zaitiv ahö toh. Met ari, Pi ñomah ma tair, pot petï ak
homeameg, povoz ne pot homet nem loporih honoñai tamoh-pov pi arih
meeman emapanen arim homeme tameg-pov bon tapan.
29-30 Met pi ak emapanen ari etet epat homei, Ae rotap darim Amipuz
gogotak darim bosip soohaek maot ev emah. Pot homet pimaz biñ ravat
pim abatao bat hel batei. Met tairaiz pot tepek hometunei, oñ ari ev emat
neñizohopekez pap tat het pi meegin emat Kristoz gogot deip honeo tohot
hegipuh, lamao bat rahor ñomah, povoz homet pi tin metohozei. Ma pim
ev emat toohavoz zut mod tairap Kristoz gogot tohopanen piitï honoñai
pot nao ou ravapanez pop ari amun tin taput metohozei.

Paru Iesu nenapuz homet hepan

3 1 Nem bosir sau ravat hezari, met darim Amip arinañ honeo
hezavoz homet ari biñ ravat hezei. Met ñetï epov haañohoek, maot
ev menohovoz homet ne kaev narav, oñ ari eñizohopanen tin tovai
sohopekezao ok.
2 Met paru aban horï tamaharihö het arim biz kosiñ eelapanen, Godizari
ravepekez pot moreg añapanez poriz añapanezat tovai ganö tepek hezavoz
tin hodad ravat hezei. 3 Met paru pori epat homeamah, Met darim biz kosiñ
eelahaek, dari Godizari haraveg, pot paru homeamah. Oñ darihö darimauz
ham herï nenañinañ gog tairao tohokan God etehopanen tin ravohopan,
pot homet nakez, oñ darim loporizaroh God pim Pul Tinap anamahaek pim
abatao bat hel batat piin mañ mañameg. Tat Iesu Kristoz tin etahavoz dari
homet biñ ravat hez-poekahoh Godiz añarab rotapuri ravat hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Met batam ne Godiz etañik aban tinap ravomaz hat nem ham herï
nenasinañ tooh-porah, neohö aban mod taput toohari ritou metat kez
tooh. Povoz paru aban modari parum herï nenañinañ tohot, “Dei Godiz
aban tinari ev,” pot hamahavoz zut, rekot batam nem paru ritou metat
toohovoz homet amun taput hahö narab, oñ ne batam nem heris bat hel
batat tooh-povoz petev nakaotü. 5 Met ñetï añoh-epovoz kapot ev. Met
nem nonop navatahan alizañ 7 bon tahan zeirevai aliz 8 posik nem biz
kosis neelah. Met nem nonopur papap parup Israel añaraboñarivihö ne
navatah, povoz petev ne Israel abanap ravat het nem mimip Benzamen
popuz kapotakanañap ne ev. Met nem iz mimihol Ibru ñeo haovai
emoohaek, petev ne amun hahot ahö ravoh. Tat ne Parisi abanari Mosesiz
ñetï kateñ map baval hamah-poriz togutak het taput tooh. 6 Met rotap
Godiz etañik tinam hemaz hat ne Mosesiz ñetï kateñ baval hat toohon
modari neen etet epat haoh, “Aban okop ñetï katë nao nael, tinaharam
tovai samahap okeg, etei.” Met paru pot nemaz haohan ne epat homevai
emooh, Godiz gog nenao ne tovai samohoek, am tovai sohom. Pot ne
homet Iesuz homet heh-añarab togü potaz, Paru Godiz abatao batiu tiu
batamah, pot ganoam homet parumaz kaev ravat kakamao metooh. 7 Met
ne batam pot tooh, oñ petev Kristo nenapuz homeo badae batamohoek,
batam nem ham herisiz biñavonañ tooh-poñiz homeamohon betezañ
ravat hez. 8-9 Met batam dei Zudaholoz tamegit tovai emooh-nenavoz ev
hamoh, pot hometunei, oñ ne ev ham herï nenañinañ tameg-nonairnai
map potuz homeamohon zañ tamahatuz zut ravat hez. Met nem Amip
Iesu Kristo nenap nem loporih ahö ravat hezaek, pi nenañ honeo het
neñizamah-povoz tin hodad ravomaz homet zait tat hez. Met batam nem
herï kos nenasiz biñavonañ Mosesiz ñetï kateñ baval hat tovai sohot, Ne
aban tinap ev, pot homehot, petev maot ne hom namee, oñ ne Kristoz
ñomah-nen povozahar homeo badae batat hezaek, God neen eteamahan
ne tin ravat hez, pot homeamoh. 10 Met ne Kristoz hodad tinavonañ
heman God pim kez ahovonañ Kristo ñomahan maot baval hah-kez pov
ne amun nanapanen bat tin rouvat het tovai sohomaz zait toh. Met God
ne pot netapanen kez tat rouvat het Kristo kakamao metat ur ñomahan
home tinavonañ hehavoz zut ne amun home tin povonañ het pim gogot
tohot kakamao hatevetevai am rez kek tat tohomaz zait toh. 11 Ma pim
tooh-taput ne tohot hemapuh tokat ñomoman God maot baval nakapanez
homet ne zait tat hez.

Pol kez tat porü hat sooh

12 Met ne nemauz epat homeamoh, Ne Kristoz homeo badae havatat
hezaek, pim zut ne map tinahar narav, pot nemauz homeamoh. Oñ kar,
Iesu Kristohö ne pim gog aban tinap ravat hemaz nañahavoz homet ne
zaitivonañ kez tat tovai samoh. 13 Rotap nem bosir sau, petev ne pim zut

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tinahar nakez, oñ nem garos hatovai emoohon bon hatah-poñiz ne unun manat, tin tairañ tohomaz nen poñizahar tinam homet kez tat pim non tinaoroh haeñ tat opepeam samoh, 14 Met ne Iesu Kristoz eñatak tin tovai samohovoz homet tokat Godihö epat nañapan, “Ni emat nem ropunañ honeo arip tinaek hezei.” Pot nañapanez ne homet non tin pooroh sohomaz maemao rez kek tat tovai samoh.

15 Met ne nenap bon, oñ ari tairari Iesuz homeo tin badae batat hezan arim hodadeo ahö ravovai samahan hez-pori amun ev menoh-epovozahar homet tovai sohopek, povoz tin ravohopan. Met arihanañ nap menoh-epovoz navoz homet gu nak tat home modavonañ hepan, povoz God pi tin hodad tapanez maot mañairapan. 16 Oñ dari mapori batam Godiz añahan bat hez-pov kaev naravotü, oñ am rez kek tat potaharam tovai sookaz hat ev menamoh.

17 Met nem bosir sau, ne arinañ honeo hehorah nem tin toohon eteog-potam ari tohozei. Pot tohot mod tairari nem non tin samoh-epooroh sohopanezariz tohopanezatan etet tovai sohozei. 18 Met añomaz toh-epov ahoam haañooh, oñ petev paru horï tamahariz hamahan hatevetet nem loporih honoñai tamoh, povoz iñivonañ maot epat añom, Met Iesu zirah añaraboz horï tamah-poñiz hat ur ñomah-pot añarab ahovokaro paru tin hodad nat het horï povor kao am tovai samah. 19 Tat paru, Ham nen eparah dari hekapuh tin hek, pot homet het parumauz ham heriñiz zaitiv ba ahö batat horï tamah-poñiz tu narav, oñ am biñ ravat het tovai samah. Met paru pot tamahari non pooroh am sohopan, povoz tokat paru pori horiek sapan. 20 Met dari pot nat het abarah Godinañ sat hekaz homet, darim Amip Iesu Kristo maot pimeri ba avatamah-pop, revah abarahanañ maot erapanez hat petev dari gaa tat ñai bizat etet hez. 21 Met Iesu maot erapanez porah, pim kez ahovonañ nonair nai mapotü pim eñañiz irih bizat korav ravat hezaek, kez povonañ darim ham herï bosï urat hezan tovai sameg-epeñ pim herï alizavonañ tinasiz zut ba avatapanen, dari herï patañinañari ravat tin pohao het hek.

Dari home honevonañ ravat hek

4 1 Met ari nem bosir sau ravat hezari, ev ñetï menamoh-epeñ ari baval hat darim Amipuz homet kez tat rouvat het tohozei. Met arimaz nem ulovok homeme hezaek, ari hotoh hezan arimaz zakep tamoh. Tat ne ari tin tamegivoz hatevetet biñ ravat hez.

2 Met añ Zuodiar Sintiki aripin ñetï epov añom, Arip darim Amipuz homet hezañariv ak, povoz nae nap mogao tat hezaek, maot lop masak tat pov bavon batat lop honerinañ ravat hezei. 3 Met ni aban tairap orah rezah nenañ honeo mamog deip tin gogot toogip, añ poñariv maot honeo ravapanez meñizekë. Met batam aban Klemenir aban nenañ gogovok heh-modarinañ honeo dari het gogot toogirah, añ poñariv honeo het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesuz ñetiv an pap manat ahö ravat sohopanez gog ahot tooh, povoz parup meñizekez ne zait toh. Met añarab pohao hepanezariz abatañ menamahan hez-tep potak paru hamoh-eperiz abatañ amun hamenahan hakez.

4 Met orah rezah darim Amip arinañ honeo hezavoz homet pimaz biñ ravat het sohozei. Met ñetï katë añoh-epovoz homet maot ne taput ev añomaz toh, pimaz biñ ravat het sohozei. 5 Ma ari orah rezah lop masak tat añarab mod maporizaro tin metohozei. Met darim Amip totoi maot erapanez tah. 6 Met honoñai tairatü aritï ou ravohopanez potuz ari home midin totunei, oñ orah rezah potuz Godin mañ mañohopeken eñizohopanez homet pimaz biñavonañ hezei. 7 Met pot tohopeken Iesu Kristo arinañ honeo hezaek, God lop tinarizaro anohopanen ari honoñai povor kavoz ñaihet tat home midin natotü, oñ kez tat tin hepek. Met darim hodadevonañam pot homet lop tin porizaronañ naketü, oñ God pimauhö anohopanezavoz homet ev menamoh.

8 Met nem bosir sau, nem ñetï meteo ev añomaz toh. Met ari nonair nai horï naeñizotuz betez potuzahar homehotunei, oñ nonair nai tin añomaz toh-epotuzahar homet hezei. Met tin tairañ tohopekez homet hameg-poñir, ñetï rotapuñir, nonair nai rotap tin tohopekez poñ, ma home masak tinao, ma tin mod tairañ tohopeken God etet zait tohopanez nen poñ ari pohao bat het homevai sohozei. 9 Met batam ne arinañ het toohon eteog-potü, ma tohopekez añoohon hateveteog-potam tovai sohozei. Met pot tohopeken God lop tinarizaro anamah-pop arinañ honeo hepan.

Paru meñizat manahavoz Pol hah

10 Met batam ne tairatuz tekï toohon ari ne neñizat masak netat potü nanoog, oñ potü ari maot nanepekez nonor bon ravahan ari kerë hat am heg. Oñ petev nonor maot ou ravahan naneg, povoz pot nanat neñizegivoz homet ne darim Amipuz biñ ravat hez. 11 Met ne naiz tekï tat hezavoz homet ari poi nanepekez hat ev menamoh bon, oñ rotap neeh tinavor horiv ou ravamahan ne am tin hez. 12 Met narah nemotü ahoam oraez, met mod narah bon tamahan tekï tamoh. Pot tamohoek nem natü oraez, povoz nat ñekeo hatat tin hez, oñ bon tamah-porah ne am gin hez, met pot tamoh-potuz ne home midin nat, oñ am lop tinarinañ hez. Met nemotü aviam ma ahoam oraez, pot ne homet home midin nat, oñ orah rezah lop tinarinañ hemaz nen povozahar homet het tovai samoh. 13 Met tinao ma horiv neetï ou ravamah-porah Iesu Kristo bakez navatat hezan ne am tovai samoh.

14 Oñ ne petev horï netahan hez-eparah ari nemaz homet maot Epaprodaitas nemotü manat meegin bat emat ne nanah, povoz arin, “Tin ok neteg,” pot ok añoh. 15 Met ari Pilipai añarab nem menomaz toh-epovoz hodad. Ne batam magei Iesuz ñetï tinao añarabon mañovai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emooh-porah ne arinañ hehopuh, tokat Masedonia arim zeis betet
sohon ari Pilipai zeitak Iesuz togut ravat añarab hez-nen porihö ne
gogovok hehon ari nonair nai ne nanoog, oñ Iesuz añarab togü modañ
ravat hezarihö ne pot nanet. 16 Met ne ari evetet sat Tesalonaika zeitak
het nonair naiz tekï toohon ari honerah naneg bon, oñ porah karah
hotohanañ am bat emat nanovai emoog. 17 Met maot tokat ari ne
nanohopekez homet ev menamoh-bon, oñ neñizat nanovai emoogin ne
am gogot toohon, añarab Iesuz homeo badae batoohavoz God hañ tinao
ari anapanez homet ev menamoh. 18 Met batam ari ne neñizat nanoog,
oñ petev maot Epaprodaitas nemotü manegin bat emat nanahan nemotü
rekö ravah. Met pot netamegivoz epat homeamoh, Met Godiz hañiv
metapanez homet paru anumai nap mañaroohan ñadoohan, pi ulagï tin
povon hatevetet zait toohavoz zut arim ne nanameg-potun God etet zait
tat hez. 19 Povoz arin epat añom. Ari tin naiz tekï natotü, oñ God nonair
nai tinatuz korav ravat hezaek, Iesu Kristo arinañ honeo hezavoz homet
ari tairaiz tekï tohopekez poi anohopan. 20 Met God darim Pap nenapuz
abatao orah rezah bat hel batookan pohao ahö ravat hepanez ne zait toh.
Rotap ev añoh.

Pol ñetï biñao parun mañah

21 Met ari Iesu Kristoz homeo badae batat ak hez-maporin ñetï biñao
epat añomaz ev toh, “Ari tinam hezei.” Ma nem bosir sau nenañ ev hez-
eperi amun arim tamegivoz homet tin hepekez ñetï biñao nañahaek ne ev
menoh. 22 Met Roma aban ahopuz zeimakeh gogot tamaharir, zei epatak
het Godiz homet hez-modari amun arim tamegivoz ñetï biñao nañahaek
ev menoh.

23 Met darim Amip Iesu Kristoz masak ahov arim loporizaroh pohao tin
het hepanez ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

KOLOSI

Ñetï garosikao

Kolosi ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Esia zeisik Kolosi zei ahot Epesas zeitaz totoi demahan hehaek Pol añarab Iesuz homet hehariz hat ñetï epov menat meeh. Met porah pi Epesas, Pilipai, met Pilemon ñetï poñ amun menat paruhaz meeh.

Met Pol Kolosi zeitak nasap ok, oñ Epapras aban pop poek sat añarabon ñetiv mañoohan paru nari Iesuz homeo badae batah. Tahan aban moreg narihö emat parun ñetï moregañ mañoohaek, Epapras Roma zeitak sat ñetï pov Polin mañah. Povoz Pol ñetï hañ epov menat aban nañariv Tikikasir Onesimas manahan, parup basat Kolosi añarab manahan rekö hah. Met Kolosi ñetï epovok Pol paru aban moregariz mañoohat hat navetetü, oñ Kristoz nonoroh tin sohopanez ñetiv parun bar mañah.

Met Iesu abarah sahan krismasañ 30-z zut bon tahan, Pol Roma zei ahö potak kakam zeimakeh heharah Pilipai zeitak Iesuz homet hehariz homet ñetï pov menat meeh.

Aban Pol ñetï epov menah

1 [1] Ne Pol, met God pimauz hodadevok ne ba ou navatahan, Iesu Kristoz aposor abanap ravoh, met ner darim bosip ravat hezap Timoti popunañ honeo deip ev het, [2] ari Kolosi añarab Kristoz homeo badae batat pim ñetiv tin bahorë hat hezaek, deim bosir sau ravat hezariz homet ñetï epov menakaz ev teg.

Met God darim Papap pimauhö ari masakao anohopanen lop tinarizarohañ hepekez ne zait toh.

Pol Kolosi poriz mañ mañah

[3-4] Met ari Iesu Kristoz zait tat homeo badae batat het, pim añarab ravamah-modari loporï manat masak metameg-ñetiv hahan deip hatevetet orah rezah mañ mañameg-porah arimaz homet darim Amip Iesu Kristoz Papap Godin biñ mañameg. [5] Met Iesuz ñetï rotapuv arin añoohan hatevetet barotap bateg. Tat tokat dari pohao abarah tin hekazavoz ari biñ ravat het, Iesuz ñetivoz homet modari loporï manat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

masak metameg-ñetï pov hahan deip hatevetet biñ ravat Godin, “Paru
tin tamah,” pot arimaz piin mañameg. 6 Met God dari masakao anat Iesu
meeh-ñetï pov arin añahan, hatevetet tin hodad ravat aritï horiv hehaek
betet tin ravovai samegivoz zut, paru Iesuz ñetï tin tapü epov mañovai
samahan zei maposikaroh an pap manamahan, añarab modari hatevetet
tin hodad ravat parutï horiv hehaek, betet petev tin tovai samah. 7 Met
Epapras deipim bosip Iesu Kristoz gog aban tinap ravat hezan dei pimaz
zait tat hez. Met deip emat arin Kristoz ñetiv añakaz bapap tegin, pi ak
garos emat ñetï tin pov arin bar añah. 8 Met bar añahaekanañ pi maot
ev emat Godiz Pul Tinapuhö hodadeo anamahan, ari añarab modari lop
masak metameg-ñetï pov deipin bar añahan hateveteg.

God paru bakez batapanez mañah

9 Met arim pot tameg-ñetï pov bar añahan deip hateveteg-porahanañ,
dei orah rezah God ari eñizohopanez hat epat mañeo hameg, Met Godiz
Pul Tinapuhö ari hodad tinao anohopanen, ari ñetï tinañihar haovai
mod tairañ tovai sohopeken, pi etet biñ ravohopanez nen poñihar arim
loporizaroh an pap manapanez homet piin mañ mañameg. 10 Met pot ari
pim zaitivok tovai sohopeken, ziñik ul tinañ badamahavoz zut, arim tin
tohopekez povor kao ahoam berevohopanen, ari pim hezhezavoz kapotaz
tin hodad ravovai sohopeken pi arimaz biñ ravohopan. 11 Met God
pimauhö kez ahö tin hez-povonañ arim loporizaroh bakez avatohopanen
ari kez tat hepeken, aritï honoñai nao ma tairao ou ravohopanez porah
rekot ari nañodotü, oñ rez kek tat tin tovai biñ ravat sohopek. Met pot
arimaz homet deip mañ hameg. 12 Met darim Papapuhö añarab pim aliz
tinavok samaharinañ ari honeo ravat sohopeken, anohopanez hahan
hez-pov bepekez hat batin haavatat eñehan hez, povoz homet ari pimaz
biñ ravat, “Deim Papap tin eteñ,” pot piin mañohozei. 13 Met garos darim
hodadeo kuturutaz zut kut tat het tovai emoogiekanañ, pi avat pimauz
ro zait tat hezapunañ honeo het sookan pi darimaz korav hepanez
hat haeñehan hez. 14 Met darim horï tovai emoog-poñihö bitomez zut
edemahan hegiek, ro popuhö dari ba evilapanez hat hañ horiv bat
ñomahapuh darim horï poñ ba ol haveteh.

Kristoz tat hezavoz kapot ev

15 Met dari ham añarabohö rekot Godin et narez, oñ ro pim zut hez-pop
erat paru Papapuz hezhez tinao ourah añairahan dari etet hodad raveg.
Met ro pop pim Papapuhö dari ma nonair nai mapotü matut etahan
hez-potuz maup ravat hez. 16-17 Met tairaiz pi maup ravat hez hometunei,
oñ batam nonair nai bonorah God nonair nai map matut tapanez hahan
pim rop gog pov tah. Tahapuh nonair nai map abarah hezatü, ma
ev hamarah hezatü, ma tairari izek het kezavonañ hez-pori, ma dari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añaraboz eteamegitur, et narë hezatuz Kristo pi nenap maup ravat nonair nai mapotü tovai sohopanez hat matut tahaek taputam het tovai samah.
18 Met dari pim añarab togut ravat hezari pim herisiz zut ravat hezan, pi dari pori tin hekaz gagao ravat hez. Met ro nen pop ñomahan, darim ñomat tokat maot bal hakazat pi garosik baval hahap ok, povoz pi pop nonair nai mapotuz korav ahop ravat hez. **19** Met God pot homeh, Met nem kezavor hezhez tinao piitï manoman map an pap manat hepan.
20 Tapanen hamarah hezari, ma revah abarah hezari, horï tohot nehanañ main ravat hezaek, piuhö maot nenañ honeo bavatapan. Pot homehapuh pim rop meehan erahan zirah ur ñomahan, dari Godinañ honeo lop honerï ravat hekaz nonor pim ro popuhö ba ou batah.
21 Met batam ari Godiz ñarohol narav, oñ horï ahoñ tovai emohot patari ravat heg. **22** Oñ petev arim Pap popuz nakoe sepeken ñevok evizat an etapanez porah, aritï horiv bon hepanen ari tinari hepekez hat, pim rop meehan erat ñomat tin etah. Tat pim Papapunañ bahoneo avatahan ari pim ñarohol raveg. **23** Met Kristo pot tah-ñetï tin pov arin añahan hatevetet pimaz homeo badae batat epat homeameg, Dari Godinañ honeo pohao het hek. Pot homet hez. Oñ ganö mod narihö moreg nao añapanen hatevetet, añapanez pov barotap batat ari Kristoz homet hezaek kaev ravat betepek hezavoz, tin homet kez tat bat hezei. Met ne Pol Iesuz ñetï tin epovoz gogot tamohop ev, met neohö ari añarab patarin añovai emoohoek, ari hatevetet modarin mañoogin, paruhoe ñetï tin pov mañovai samahan zei maposikaroh ahö ravovai samah.

Poliz gogot toohat ñetiv

24 Met ne ari Kristoz añarab togut ravat hezariz hat kakamao hatevetehot ev hez. Met pi dari tin etapanez hat orah rezah hamarah kakam tovai emooh-povoz zut, dari kakamao hateveteokazat hez, povoz ne amun ari pimeri eñizomaz hat gogot tovai emamohoek, paru ev kakamao netamah-poñiz homet ne kaev narav, oñ biñ ravat hez. **25** Met ne ari añarab pimaz homet togü honet ravat sameg-poriz gogot etohomaz God pimauhö ba ou navatahan hez, povoz ne pim ñetï nao ba iz navatotü, oñ ari tin hodad tohopekez map añovai sohomaz nañah. **26-27** Met batam ñetï añomaz toh-epov iz ravat hehan, paru darim iz mimihol hatevetet hodad nat het tovai emooh, oñ petev God pimauhö ba iz batahan heh-ñetï epov ba ou batahan hezaek, dari pim añarab epat hatevetet hodad raveg, Met Kristo dei Zuda añarab nenarinañ nakez, oñ ari añarab patariz loporizaroh pi amun honeo hezaek, tokat ari sat pim alizavon etet biñ ravat pinañ honeo hepek. Pot ou ravahan dari hodad ravat epat hameg, Rotap Godiz hodadeo map tinaharam hez. **28** Met dei Timoti hodad tinavonañ het orah rezah Kristoz ñetiv ari añarab mapori hodad tepekez añovai sameg. Met ari hodad tinao bat Godiz nakoe sepekez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

porah, ari Kristonañ honeo het aban kutariz zut naketü, oñ aban hodad tinavonañariz hezat hepekez zait teg, povoz homet deip ev ari maporin añameg. 29 Met ari hodad tin povonañ hepekez hat Kristo ne bakez navatat hezan, rez kek tat pim gogot kez tamohoek horï narav, oñ ne am tinam tovai samoh.

Dari Iesuz homet hekaz ñetiv

2 1 Met ari epat hodad tepekez ne zait toh, met ari Kolosi añarab, ma Leodisia añarab, ma añarab mod tairari, ari nem taevavon et narë hezari, ne arimaz orah rezah homet mañ gogot aviam tamoh bon, oñ ne mañ gogot kez tovai samoh. 2 Met ari epat tovai sohopekez ne zait tat gog kez epov tamoh, Ari lop honerï ravat het kez tat rouvat ñaihet natotü, oñ tin het nae nap masak metovai sohopek. Met pot tohopekepuh, batam Godiz ñetï iz ravat hehao Kristo pi ñetï povoz maup erahan ou ravah-povon hatevetehot, map tin hodad tat epat hahopekez ne zait toh, "Met ñetï epov moreg bonov, oñ ñetï rotapuv ev hateveteameg." 3 Met Kristo nenapuz loporih Godiz hodad tinavor hezhez tin pov an pap manat hezaek, piuhö añairohopanen, dari tin hodad tohokaz nonor piitï hez.

4 Met tairaiz epat ev menamoh hometunei, oñ ganö mod nari ñetï moreg nao añapanen, ari hatevetet kapotaz tin hodad nataek betezam zait tat, "Ñetï tinao ev añamah," pot hapek hezavoz ne ev menamoh. 5 Met rotap ne emat arinañ nakez, oñ nem loporih arimaz zakep tat homeme hezan nem homeo arinañ honeo hakez-pot ravat hez. Tat ari Kristoz homeo tin badae batat het tin togü honet ravat kez tat het sameg-pot ñetiv hahan, ne hatevetet hodad ravat arimaz biñ ravoh.

Dari Kristonañ tin hek

6 Met ari Iesu Kristoz homeo badae bategipuh, "Darim Amip ok," pot hameg, povoz ari pinañ honeo het sa em tohozei. 7 Met aban nap zeimak demapanez hat bahahav kez bareñamahan, hamarah er horat dao hat hezan, zeimak kez tat bat hez-povoz zut Iesu pi tin hepekezavoz maup okeg, ari pi tinam kez tat bahorë hat het tohopeken, batam aban Epapras ari Kristoz homehopekez añairooh-pov arim loporizaro ahö ravat kez ravat hep. Tapanen ari Iesuz map biñ ravat, "Ni tin etameñ," pot piin mañovai sohopek.

8 Met aban mod narihö arin ñetï betez upai teptepivoz zut nao añat moreg etohopanen, ari povotï sat horï ravat hepek hezavoz tin homet hezei. Met aban pot añohopanez pori ñetï navokanañ navok añohopan, ma ham eparahaz hodadevonañ parum iz mimiholoz haoh-ñetï nao ok añohopan, oñ ñetï poñ Iesu Kristoz bonoñ ok. 9 Met arin pot añohopanez pori moregari ok, oñ Godiz kez ahovor hezhez tinao Kristo ham herisinañ hehan eteg-popuz loporih an pap manat hezaek, 10 ari pinañ honeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hezariz loporizaroh amun Godiz kez pov ahö ravat hez. Met Kristo pi
nenapuhö ham eparahaz ma abarahaz kezavonañ het tamah-mod map
pori ritou metat pi nenap map ahop ravat hez, povoz ari pimaz homet
hezari, modariz ñetï moreg añohopanezañin hatevetetunei. 11 Met dei
avatooharah deim biz kosiñ marañinañ eeloohavoz zut, Kristohö arim
herï kosiñ elat zait horiñ baveteh bon, oñ pi tapupuhö arim loporizaroh
zait horï heh-poñiz kezao ba ol havetet pim masak tinao ari haanahan
hez. 12 Met ari God Kristo baval hah-popuz kezavoz homet barotap bateg,
povoz ari ivoh emeeh-porah Kristo ñomahapuh, zait horiñ bavon batahan
pinañ honeo ravegiek, horivoz irih heg-pov bon hatah. Tahan God Kristo
ñomahaekanañ maot baval hahavoz zut, ari horï toogiekanañ avat maot
baval haakahan hez. 13 Met batam pi arim horiv bavon navat hehan
arim horivonañ honeo het tovai emoogiek, petev ari Kristonañ bahoneo
avatahan arim loporizaroh home magei tinavonañari haravat hez.
Met rotap darim horï toog-poñ map ol haveteh. 14 Met pi tair tahapuh
darim horï toog-poñ ba ol beteh hometunei, oñ batam dari Godiz ñetï
katë hahan hezañ elat dari horï povor kao tovai emoog-poñin pi etehan
midinai ravahanahoh, Kristo zirah urah-porah pi darim horï poñ bat het
baol betehaek dari horï poñiz hañiv navotü. 15 Met Kristo zirah urahan
ñomahaek pi Setenir pituholor horï modari ritou metat ourah dari añarab
ahovokaroz ñaravatak parum kezao bat hor batahan dari epat hameg,
“Rotap paru betez ravat hezari ok.”

Ñetï betezañ barotap navatotuz ñetiv

16 Met Kristo pot tat dari eñizah, povoz ari aban modarihö moreg
etapan hezavoz tin homet hezei. Met aban porihö arimaz korav ahori
ravat hepanez hat ham eparaz hodadevonañ epat añamahavoz ev hamoh,
“Evo, met gipizor ivov nainotuzao ok.” Ma, “Dei Zudaholoz topourat
Godin biñ mañameg-aliz poñik ari amun honeo deinañ het tohozei.” Ma,
“Ñonis limar tamahan deim togü manat tamegit ari tohozei.” Ma, “Deim
gogot nat hez-aliz poñik ari amun tovai totunei. Met deim añameg-epeñ
ari elepek, povoz horï ravepek.” Met pot parum ñetï añamah-epeñ ari
tovai hatevetet baval hat totunei. 17 Met Kristo naem heh-porah pi tokat
erapanez homet paru poñ tovai haemooh, oñ petev pi haerah, povoz
dari Kristoz home magei tin anahan hez-nen povoz homet het tovai
sohok. 18 Met paru añamoh-pori ham herï nenañiz hodadevonañ epat
arin añamah, “Met dei potazao ba avatahan ahoam etet Godiz tin hodad
ravat hezaek, deihö ari ritou etat hez, povoz deim hodadeo bat tamegit
ari amun tohopek. Tat ari enzoliholoz abatañ bat hel batat mañ mañohot
arim abatañ bat hor batat, Dari betezari ev, pot homehopek. Oñ añameg-
epat ari nat hepek, povoz Godiz ñarohol ravat naketü.” Met eñarohol,
paru arin pot añamah-pori parumauz heriñ bat hel batat hamahari ok,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

povoz ari Iesuz homeo badae batameg-pov bon tapan hezavoz añamah-pov barotap batotunei, oñ, Paru ñetï betezañ ok dein añamah, pot ari homei. 19 Met paru pori Kristo darim gagao ravat hez-popunañ honeo nakez. Met darim gagañihö heriñiz korav hezan darim ururuñir kataneñ, ma nonair nai mapotü tin honeo het gogot tamah-povoz zut, Kristo darim gagao ravat hezan dari lop honerinañ ravat tin hezan, God pimauz zaitivok hodad tinao anovai samah. Oñ paru añamoh-pori Kristo betet paru main ravat hez, povoz arin añamah-poñ tovai hatevetetunei.

20 Met Kristo ñomahapuh arim horiñiz irih heg-pov bavon batahan, ari maot ham eparaz hodad horivonañ nakez, povoz tairaiz ari maot ham añaraboz añamahat hatevetet baval hat tameg? 21 Met ham añarab hamoh-pori moreg arin epat añamah, “God darin etet biñ ravapanez hat gipiz epat nainotü, ma pei epotü navotuz dei ahao hagin hez, povoz ari tovai bat notunei.” 22 Met parum pot añamah-potü nohot hekan maot zuam bon tapanezatü ok. Met potuz ahao hamah-pori parum lop nenarizarotihanañ hodadeo bat okat añamah, oñ Godihö hodad pov mañamah-bonov ok, povoz hatevetet tovai baval haotunei. 23 Met paru parumauz hodadevok enzoliholoz abatañ bat hel batat arim abatañ bat hor batat hepekez añat epat añamah, “Met darim loporizaroh zait horiñ ahö ravapan hezavoz, darim heriñik urat kakam ahov hateveteokan poñ bon tohopan.” Pot hamahavoz ari nari hatevetet, “Rotap paru hodad tinavonañarihö ak hamah,” pot hameg batah. Oñ parum añamah-poñ baval hat ari tovai sohopek, povoz arim zait horiñ bon natotü, oñ am ahö ravovai sohopan. Povoz parum añamah-ñetï poñiz betezañ ok, pot ne arin ev bar añamoh.

Dari Kristonañ mageiri ravat hez

3 1-2 Met dari horï tohot hegiekanañ God avat Kristonañ bahoneo avatahan, dari home mageivonañari ravat hez, povoz ev ham eparaz nonair nai potuzahar arim hodadeo manat het totunei, oñ Kristo abarah helat Godiz nakoe tek garos tinatak toutat hez-poek ari sat hezhez tinao bar batat hepekez zait tat homet het tovai sohozei. 3 Met Kristo ñomahapuh arim zait horiñinañ hegiek, kez tat horï poñ bavon batahan, petev ari mageiri ravat Kristo Godinañ honeo hez-popunañ honeo het pim hezhez tinavoz ñaravatak ari hez. 4 Met pi arim hezhez tin okovoz maup maot emapanez porah ari amun pim aliz tinavoz lopotak pinañ honeo ravat hepek.

Dari mageiri ravat hekaz ñetiv

5 Povoz ham eparah tamah-horï epeñ pohao betei, Biz bogï tao, modapuz añap ma abupun etet zait tao, ma home horiv, ma modarizatuz etet zait tao. Met modarizatuz etet zait tepek, povoz arim loporizaroh

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz biñ ravat sameg-pov bavon batovai zait horï povohar ahö ravat sohopanen, ari nen potuzahar homevai sohopek. 6 Met horï potuhar tovai sohot Godiz ñetï kateñir ah ñeñ elohopanez poriz pi mogao tat hañ horiv tokat metapan. 7 Met batam ari horivonañ hegirah añamoh-epeñ arim loporizaroh an pap manat hehan tovai emoog. 8-9 Oñ petev ari nonair nai horï mod epotü amun betei, Modariz mogao tat gitait ravat ñe horiñ mañameg-pov, ma lop horirï homeameg-pov, ma modapuz ñetï pekü hamegiñir, ñetï moreg hamegiñ, map añamoh-epeñ maot tovai arim gizañikanañ haotunei. Met ari batam horï toog-epeñ havetet, 10 mageiri haravat hez. Pot haravat hezan orah rezah God bamagei avatah-pop pimauhö eñizamahapuh, arim loporizaroh pimauz zut tinari ravovai sohopekez hat am bamagei avatovai samah. 11 Met batam dari main main ravat heg-pov Godihö bavon batat togü honet ba avatahan hez. Povoz dari Zudahol, ma Grik añarab, kosiñ meelahan hezarir kosiñ nameel hez-pori, durir aerari, ma añarab aban ahorihö zum tahan parum irih het itir as metohot hezari, ma monï gogot tamahari, dari pori toguñ main main ravat hez bon, oñ dari mapori petev togü honet ravat hezan Kristo nenap darim ahö garosikap ravat het dari maporiz ñaravatak pi hez.

Dari modari loporï manook

12 Met God ari ba ou avatahan pim añarab tinari ravat hezan pi arimaz zait tat loporï anat eñizat hez, povoz arim abatañ bat hel batotunei, ma modari horï etohopanen ari hañ horiv metotunei, oñ ari nae nap masak metohot lop tinarizaronañ hezei. 13 Pot tohot paru Iesuz aviam homeo badae batat hepanez pori meñizat tin metovai sohozei. Met pot tovai sohopeken, mod narihö horï nao arih etapan, povoz ari hometunei, oñ darim Amip pi dari horï toogivoz hañiv naetotuz hahan hez-povoz zut ari amun arim modarihö horï tairañ etohopanez poñiz zuam kos rez manat tovai hañiv metotunei. 14 Pot tohot tin ari togü honet ravat hez-pov bon tapan hezavoz ari homet nae nap meñizat masak metohot hezei. 15 Met God ari bahoneo avatahan Kristo pim lop tinari ari anahan hez, povoz pim nonoroh tinam sohopekez lop tin porï anahan hezaek, arimaz korav het pim nonor añairohopanen ari orah rezah pimaz biñ ravat het tovai sohozei. 16 Tat ham añarab parum kareñ tin bizat hezavoz zut Kristoz ñetï tin hahan hezan hateveteameg-poñ arim loporizaroh tin bizat homevai sohozei. Tat ari pim hodad tinavonañ het ganö horï nao ari tepek hezavoz, nae nap badede mañohot hezei. Tat pim tin eñizamahavoz homet zait tat daa arim hodad hezañ, ma daa pim Pul Tinapuhö hodadeo anohopanez hezat poñ hahozei. 17 Tat nonair nai tin tohopekez potü arim main totunei, oñ darim Amip Iesunañ honeo het tovai sohot, pi dari eñizat añairat hezan tovai samegivoz homet, God darim Papapun biñ mañohozei.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Añarabor ñarohol tohopanez ñetiñ

18 Met ari añahol hatevetei, darim Amipuz nonoroh tinam sohopekez
hat, arim abuholoz añohopanezat hatevetet baval hat tovai sohozei.
19 Met ari abuhol amun epat hatevetei, arim añaholon kez ravat ser
mañotunei, oñ parumaz zakep tat loporizaro manat meñizohozei.
20 Met ari ñarohol amun tin hatevetei, arim nonor papaz map
añohopanezat tin hatevetet baval hat tovai sohopek, povoz God etet
arimaz biñ ravat hepan.
21 Met ari nonor pap amun tin hatevetei, ganö arim ñarohol tin tovai
sohopanez ñetï pov parun mañohopekezarah kaev ravapan hezavoz,
tovai ari kezavonañ naiz parun mañotunei, oñ tinam masakavonañ arim
ñaroholon mañohozei.
22 Met ari añarab aban ahorihö zum etahan het itir as metohot hezari
hatevetei, met arim aban gogovoz korav hezariz añohopanezat baval
hat tohozei. Tat pori arin etehopanen añohopanezat tohopeken, arimaz
biñ ravat zait tapanez nen povozahar hometunei, oñ paru koravori mod
naek sat hepanez porah amun, Darim Amipuz irih dari ev hez, pot homet
pi arin etet biñ ravohopanez arim gog tamegit tinam tohozei. 23 Tat ari
nonair nai tairatü tohopeken añarab etet zait tapanez hometunei, oñ
darim Amip etet biñ ravapanez nen potuhar ari zaitivonañ het tin tovai
sohozei. 24 Met pot tohot epat homevai sohozei, Dei añarab ahö nen
okoriz irih hez bon, oñ deim Amip Kristoz irih amun het tovai sameg.
Pot homet tin tovai sohopekezavoz pi hañ tinao ari anohopan. 25 Met God
añarab abatavonañ ahoriz homet añarab abatao bonoriz hom namee hez
bon, oñ pi tokat dari mapori ñevok evizat an etapanez porahahoh, tairari
horï tohopanez pori horivoz hañiv manapan.

4 1 Met ari aban ahori hatevetei, met arim ahop abarah het arin etet
hez, povoz gog aban arim irih hez-poriz tin korav het tovai sohozei.

Mañeo hahopanez mañah

2 Met ari mapori tinam hatevetei, met orah rezah ari rez kek tat het
Godin mañ mañovai mod navoz honeo homevai mañ mañotunei, oñ tinam
pi nenapuz homet biñ ravat, “Tin tat eñizameñ,” pot mañohozei. 3-4 Met pot
mañovai dei ñetï epov menameg-eperiz amun mañ mañohopeken, God dei
eñizat deim nonor ba ou batapanen, Kristoz ñetï batam izek ravat hehavoz
kapot añarab modarin mañovai sohok. Met ari hodad, batam ñetï epov
mañohomaz God neen nañahan añarabon mañovai emoohovoz hat, paru
ev kakam zeimakeh ne nemerizahan hez. Oñ am bar mañovai sohomaz zait
tat hez, povoz God neñizohopanez hat ari nemaz am mañ hahozei.
5 Met ari añarab mod Iesuz ñetivoz kapotaz unun manat hodad nat hez-
porinañ honeo hepekez porah ari betezam hetunei, oñ tin paru meñizat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesuz ñetiv paru porin mañohopekez povozahar ari homevai sohozei. 6 Ma arim modarinañ hodad tinavonañ het Kristoz ñetiv mañohopeken, paru tairari hatevetet ñetï povoz kapotaz at añohopanez porin amun ñetï hañ tinañihar mañohopek.

Ñetï meteñ ev

7-8 Met Tikikas pi darim Amipuz gogovok deinañ honeo ev het tin tamah-pop arihaz meeman emat, nenañ honeo hezariz deim tair tameg-ñetï pov arin bar añapan. Met ñetï povon ari hatevetet deimaz biñ ravat hepekez ne zait toh, povoz pi arihaz meeman emapanez ok toh. 9 Met pinañ honeo Onesimas deim bosip ravat hezan dei pimaz zait tat hezap, batam arim zeitakanañ ev emat deinañ honeo het gogot tin tamah-pop amun meeman parup honeo ok emat, ev nonair nai deim tameg-potuz ñetiv arin bar añapan.

10-11 Met Aristakas amun nenañ ev kakam zeimakeh deip hezapur Mak pi Banabasiz napapur Zosua pim abat modao Zastas paru porihö arimaz homet, “Paru tin hep,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh. Met Zuda aban pori Iesuz homeo badae batat het nenañ honeo ravat añarab Godiz homeo badae batohopanez ñetï pov neñizat parun mañamah. Met Mak pi ak emapanez ñetiv ari hat haveteg, povoz pi ak emapanen ari tin metohozei.

12 Met Epapras Iesu Kristoz gog abanap arinañ hehaekanañ ev emat hez-pop arimaz homet, “Ari tin hepek,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh. Met pi orah rezah ari tin het Godiz añarab ravat pim zaitivok tinam tovai sohopekez hat Godin ahoam mañ mañamah. 13 Met rotap pi ari Kolosi añarab, ma Leodisia añarab, ma Irapolis añaraboz homet kezao ahoam mañ hamahan ne hateveteamohoek, ev añamoh. 14 Met Ruka deim dokta aban tinapur Dimas amun arimaz homet, “Paru tin hepanez dei zait teg,” pot ñetiv hahaek ne ev menoh.

15 Met añ nap pim abatao Nimpar popuz zeimakeh Iesuz ñetiv hatevetehopanez topouramaharir Leodisia zeitak hez-arim mod pori tin hepanez homeamohoek, ari tep epee rekö hat parun epat mañei, “Pol ari tin hepekez hah.” 16 Met tep menoh-epee rekö hat Leodisia añarab manepeken paruhoe rekö hap. Met Leodisia poriz homet menat meohö-tep poe paru rekö hat arihoe anapanen rekö hazei.

17 Met darim Amipuhö Akipasin pim gog tohopanez mañah-pov rez kek tat pi am tin tovai sohot bavon batap, pot mañei.

18 Met aban mod napun ñetï epov mañohon tepaek menovai emoohaek, nemauhoe ñetï meteo ev nem marasinañ menamoh. Met ari Kolosi añarabon epat añom, “Ari tin hepekez ne zait toh.” Met ne ev kakam zeimakeh hezaekaz ari nemaz amun unun manotunei, oñ nemaz homet mañ hahozei.

Met Godiz masakao arinañ hepanez ne zait toh.

(Pol ñetiv hahan menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 TESALONAIKA

Ñetï garosikao

1 Tesalonaika ñetï epovoz ñetï kapot ev. Pol garos Pilipai zeitak hehaekanañ sat Masedonia zeisik Tesalonaika zei ahot demahan hehaek het poek Iesuz ñetiv mañoohan, paru Zudaholor añarab pat poek hehari ñetï povon hatevetet ahovokaro Iesuz homeo badae batat heh. Met Poliz poek het tah-ñetiv Aposor bodorï 17 pavar 1 sat 9 rekö hameg.

Met tokat Pol Korin zeitak heharah Timoti emat Polin epat mañah, “Met Tesalonaika zeitak Zuda aban nari Iesuz homet hezari horï metamah, oñ paru am pim nonoroh tin samah.” Pot mañahan Pol hatevetet paru Sailasir Timoti ñetï epov, Tesalonaika añarab bakez batapan hat menah, ma Iesu rotap maot hamarah erapanez ñetiv amun menat meeh. Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 21-iz zut bon tahan Pol ñetï epov menat meeh.

Pol Tesalonaika añaraboz ñetï garos epov menah

1 1 Met ne Pol dei Sailasir Timoti ev honeo het ari Tesalonaika zeitak
het God darim Papap, ma darim Amip Iesu Kristoz añarab togut
ravat het tovai samegiriz homet ñetï epov menakaz ev teg.

Met pi ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez dei zait teg.

Tesalonaika poriz tin toohat ev

2 Met eñarohol, orah rezah dei arimaz homet Godin arim tamegivoz
biñ mañohot hez. 3 Met dei hodad, ari Iesu Kristoz homeo badae batat
het, arim loporizaro map pihar manat hez, povoz pim gogot kez tat tovai
sameg. Tat darim Amip pi maot erapanez hahaekaz ari unun naman, oñ
homeme het etet hezaek modari honoñai etamahan, ari am boi tat tin
tovai sameg. Met arim tin pot tamegivoz dei homet darim Papap Godin
biñ mañameg. 4 Met ari Iesuz homet het nem bosir sau ravat hezari,
God arimaz zait tat pimeri ravepekez hat ba ou avatah, 5 povoz batam
dei arinañ hegirah betez Iesuz ñetiv arin añoogin hateveteog bon, oñ
dei kez tat pim ñetiv añoogin pim Pul Tinap ari eñizat hehan ari tinam
hatevetet, “Ñetï rotapuv ev darin añamah,” pot haog. Met deim arinañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

het eñizookaz hat tovai emoogit ari hodad hakez. 6 Tat deim toogit ari
etet taput tovai darim Amipuz eñatak emoogin, modari arin etet honoñai
povor kao etoohan, ari povoz homet kaev ravat pim ñetiv navet, oñ Godiz
Pul Tinapuhö arinañ het eñizoohan, am biñavonañ het ari tovai emoog.
7 Met pot ari tin tovai emoogin Masedoniar Akaia zei posikaroh
Iesuz homeo badae batat hez-modari arim toogivon hatevetet epat
haoh, "Ae, paru tin tamahag, dari parum tamah-taput tovai sohok,"
pot haoh. 8 Met ari darim Amipuz ñetiv haovai emoogin Masedoniar
Akaia zei nenasikaroh ou ravahan paru nen pori hateveteh bon, oñ zei
maposikaroh añarab mapori arim Godiz homeo badae batat hez-ñetiv
paru amun hateveteamah. Met deihö arim pot teg-ñetiv parun namañ,
9 oñ dei arimatak emat hegirah tin etoog-ñetï pov haovai samahan,
parumauhö hatevetet pot arimaz hamah, "Met Tesalonaika añarab pori
parum god moregari bitat, 'Deim eñizohopanezari ev,' pot hat bioh-pori
kos rez manat betehan sahan, God rotap pohao tin het hez-nen popuz
gogot tamah. 10 Tat paru God pimauhö pim rop ñomahaekanañ maot
baviriri batahan bal hat abarah helat hezaekanañ, maot erapanez hahan
hezavoz homeme het etet hez." Pot paru arimaz hamah. Met Iesu pop
tokat God darim horiñiz hañiv etapanez hahan hezaek, bazei manat tin
sookaz añairovai samahap ok.

Pol Tesalonaika zeitak het tooh

2 1 Nem bosir sau ravat hezari, met ari hodad, batam dei arih emat
ñetï añoog-pov betezao narav, oñ ari hatevetegin arim loporizaror
uloñik ñetï povoz tin muz ravah. 2 Met dei mamog Pilipai zeitak sat
toogin poek nari deimaz mogao tat ser añahapuh ourat kakam zeimakeh
emerizah. Met pot etahan hegiek, maot baeverevahan dei zei pot betet
Tesalonaika arimatak ok emegin, poek amun narihö deimaz kaev
ravahan Godihö bakez avatahan dei ñaihet nat, oñ am rez kek tat pim
ñetiv arin añovai emoog. 3 Met dei home horï navonañ het horiv nat,
ma ñetï moreg nañ nak, 4 oñ God pimauhö dein etet, Eperi nem ñetiv
añarabon tin mañohopanezari ev, pot homet mañovai sookaz añahaek
mañovai sameg. Met pot añarabon mañameg-pov deimaz biñ ravapanez
homet mañovai sameg bon, oñ pi deim loporizaron haetet hez-popuhö
deimaz biñ ravapanez zait tat mañovai sameg. 5-6 Met ari hodad, arinañ
honeo dei heg-porah ari deimaz zait tepekez ñetï nao añoog bon, ma
arim nonair naitü kilam bakaz homet moreg eteg bon, ma ari deim
abatañ bat hel avatohopekez, ma añarab modari pot etohopanez homet,
pim ñetiv añoog bon. Met rotap ev añamohovoz God hodad hakez. 7 Met
dei Kristoz aposor abanari pi emeehan arihaz emegiek, dei naiz tekï tat
eñizat anepekez arin rekot añeg narab, oñ dei pot naañ het ñaro goeriz
nonohol tin korav het masak metamahavoz zut, dei arimaz tin korav het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñetï masakao arin añoog. 8 Met deim loporizaroh arimaz zaitiv ahoam tat heg, povoz dei baiñetinao añovai emoogin mod narihö arinañ het añoog-povoz kaev ravat men oñomapanez hahan dei ñaihet nat, oñ am añovai emoog.

9 Met deim bosir sau, batam dei arinañ honeo het toogin eteogit ari hodad hez, ma zuam unun manegi? Met ari ganö deimaz hat gipizoz tovai emohopekepuh honoñai tepek hezavoz dei homet arin naañ, oñ orah rezah deimauhö gipizor nonair nai zum tookaz gogot kezao ahoam tovai, pim ñetiv honeo arin añovai emoog. 10 Tat ari Iesuz homeo badae batat hezarinañ honeo heg-porah dei horï nao nat, oñ home tinavonañ het tovai emoogin ari et hareog, ma God amun et hareoh. 11 Met papaholohö parum roholon mañairamahavoz zut dei pot tovai arin añairoog. 12 Toogin God arin etet biñ ravapanez hat, orah rezah ñetï tinao añovai pim nonoroh tinam sohopekez añat bakez avatohot, dei arim papaholoz zut ravat arinañ honeo heg. Met God ari pim zei tinasik avat sat eñepanen, pinañ honeo het hepekez zait tat hahan hez-pop arim tohopekezavoz biñ ravohopanez hat añohot bakez avatoog.

Paru honoñaiñ metooh-ñetiv

13 Met dei baiñetinao añovai emoogin ari hatevetet pot homeog, Met aban betez napuz ñetiv bon, oñ Godiz ñetï kapotanañao ev hamahan dari hateveteameg. Pot homet hezan arim loporizaroh ñetï rotap epov ahö ravat ok eñizamah, povoz dei orah rezah arimaz homet Godin biñ mañameg. 14 Met nem bosir sau, Zudia zeisik Iesu Kristoz homevai sohot Godiz añarab ravat hezariz modarihö bahorï metoohavoz zut, ari amun pimaz homet tovai emoogin arim modarihö bahorï etovai emooh. 15 Met Zuda porihö batam propet abanari men ñomovai emoohapuh, darim Amip Iesu Kristo amun ur ñomah. Met dei amun parunañ hegin kakamao etat oruahan, zei pos betet zei modasikaroh sat em tameg. Met paru pori pot tamahaek, añarab maporizaro Godiz nonoroh tin sohopanez-poorö memerizamahan God parumaz zait nat hez. 16 Met dei Zuda bon añarab pat maporin Iesuz ñetiv mañookan hatevetet loporizaro borourohopanen pi maot pimeri bavatapan hezavoz, paru Zuda porihö kaev ravat deim nonor emerizapanez hat horï pov etat oruahaek parum horiv iverï ahö ñai rezamahavoz zut parutï horï pov an pap manat hez, povoz God parumaz mogao ahoam tat hez.

Pi Tesalonaika porin etepanez zait tah

17 Mai nem bosir sau, met paru pori oruahan dei ari evetet segipuh deim main ev het arimaz ahoam zakep tat homeme het maot emat arin etekaz hat ahoam homevai soogin nonor bon tah. 18 Povoz dei epat homeg, Met tair tat maot sat parun etek. Pot homegipuh ne Pol maot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

emat arin etemaz homet honerah homeohö bon, oñ orah rezah homeme toohon, Setenihö dei emakaz nonor bavon batahan pap tat eveam hez. 19 Met eñarohol, arimaz deim homet biñ ravamegit ev. Met darim Amip Iesu Kristo maot erapanen dari pim havasik rouvat hekaz porah, dei mod hepanez nariz biñ ravat piin bar mañak bon. Oñ ari deinañ honeo hepeken arin etet arimaz biñ pimau ravat piin epat mañak, “Met dei gogot toogin eperi nimaz homeo badae batoohari ev.” Pot arimaz biñavonañ het piin mañak. 20 Pot arimaz dei homeameg-povohö bakez avatamahan petev biñ ravovai sameg.

Pol Timoti meehan sah

3 1 Met deim main ev het arimaz homeme hegipuh arim het toog-ñetï nao dei hat navet het pot haog, “Met tair tat parum tamah-ñetiv dari hatevetek?” Pot hagipuh dei Sailas ev Atenis zeitak hekan Timoti ak emat arin etepanez hag. 2-3 Met Timoti pop pi deinañ honeo Godiz gog abanap ravat het, Iesu Kristoz ñetï tinao mañovai samegiek, deipim bos pimaupuz zut pi ravat hez. Met arim modari arimaz kaev ravat honoñai etamahavoz dei hodad het, ganö ari ñaihet tat kos rez manat betepek hezavoz Timoti emat ari eñizat Kristoz ñetiv añapanen, hatevetet loporizaroh bakez batepekez hat meegin, ak emat arin etet maot ev emah. Met ari hodad, dari pim nonoroh sookan modari kaev ravat horï etohopan, pot God bar hakahan hez. 4 Met batam dei arinañ honeo heg-porah arin epat haañoog, “Met añarab modari darimaz kaev ravat horï etohopan.” Pot añoog-taput ok etooh. 5 Met horï pot ari etoohavoz homet ne arimaz ahoam homeme hehopuh, arim toogivoz unun het pot homehot hehö, Met paru am Iesuz homeo badae batat hez, ma Seten moreg metahan paru ñodahan, parunañ honeo het gogot toog-pov betezao ravah, ma tair? Ne pot homehopuh hatevetemaz ahoam zait tat Timoti meehon aritï ak emat arin et haerezah.

Timoti Polin mañahan biñ ravah

6 Met Timoti ak emat arinañ honeo hehaekanañ, petev maot ev emat arim tameg-ñetï biñao epat dein añah, “Met paru am Iesuz homeo badae batat het nae nap meñizat loporï manamah. Tat arimaz epat hamah, ‘Met Polir modari ev emat Kristoz ñetiv añoohavoz dei biñ ravat hez.’ Pot hat ari parun etepekez zait tat hamegivoz zut paru amun arin etepanez zait tat het hamah.” Pot Timoti emat dein añahan, 7 ari Kristoz homeo badae batamegivoz homet, dei ev honoñai povor kao etohot hezaek, arim tamegivoz hatevetegipuh biñ raveg-povohö deim loporizaro bakez avatahan, 8 epat homeg, Met paru darim Amipunañ tin honeo hez. Pot hahan hateveteg, povoz dari ev kakamao etamahaek rekot lop tinarizaronañ hek. 9 Met dei arim tin tameg-ñetiv hatevetet biñ pimau

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat, Godin arimaz homet ñetï biñao piin mañameg. 10 Pot mañat orah
rezah ari Kristoz homeo badae batat hezaek, tairañ hodad nat hez-poñ
arin añookan tin hodad tepekez zait teg, povoz God pimauhö deim nonor
ba ou batapanen, maot ak emat arin etet ñetiv añookaz hat piin mañ
mañameg.

Pol parumaz mañeo hahat ev

11 Met God darim Papap ma Iesu darim Amip dei eñizat nonor ba ou
batapan, povoz dei emat arinañ hekaz zait teg. 12 Ma dei arimaz ahoam
zait tat loporï anat hezavoz zut darim Amip ari eñizohopanen nae nap
arimau loporizaro manovai añarab modari amun loporï manameg-pov
an pap manovai sohopanez dei zait teg. 13 Met Iesu pot tat eñizohot
arim loporizaroh bakez avatohopanepuh tokat pi maot pimerinañ honeo
emapanez porah, ari God darim Papapuz nakoe tin rouvat hepeken, pi
arin etepanen horï nao aritï nakez tapanen, ari tinari ravat hepekez dei
zait teg.

Paru tin tohopanen God biñ ravapan

4 1-2 Met deim bosir sau ravat hezari, ñetï modao ev añakaz teg, Darim
Amip Iesuhö añoohan dei pim gogovok het arinañ honeo tovai
emoog-porah, ari tair tovai sohopeken God etet arimaz biñ ravohopanez
ñetiv arin añoogin, hatevetet hodad haraveg. Met arin añoog-taput tovai
sameg, pot hahan dei hateveteg, povoz darim Amip Iesuz abatavonañ
arin añairat añoog-pot ahoam am tin tovai sohopekez ev arin añameg.
3 Met God ari epat tohopekez zait tat hez, Ari arim loporizaro pihar
manat biz bogï tao ma horï povor kao betet ari home tin nenavonañ
het tovai sohopek. 4-5 Tat ari paru Godiz eñatak nas het parum ham
heriñiz zait horivonañ tovai samahariz zut tovai totunei, oñ arim heriñir
loporizaroz tin korav ravat het home tinavonañ tovai sohozei. 6 Met ni
aban nap modapuz añap bekë, povoz aban pop ni horï ahov ok metekë.
Met batam dei ñetï katë epov arin haañeg, “Met paru tairari hameg-
tin epov betet horï nenao tohopanez pori God hañ horiv metapan.” Pot
batam haañoog, povoz horï poñ ari tovai totunei. 7 Met God dari am horiv
tovai sookaz homet ba ou avatah bon, oñ home tinavonañ hekaz hat ba
ou avatahan hez. 8 Met arin añameg-ñetï epeñ tairap hatevetet kos rez
manekez pop ni dei aban añameg-eperi kos rez anekë bon, oñ God pim
Pul Tinap ari anahan hez-pop ok kos rez manat hekë.
9-10 Met God pimauhö ari nae nap loporizaro manohopekez kapot
añairoohan ari Iesuz homeo badae batat arim naner bos ravat hezariz zait
tat loporizaro manameg, ma Masedonia arim zei akasik Iesuz homet hez-
mod poriz amun loporï manameg. Met pot tameg-pov pimauhö añairahaek
ari tameg, povoz homet dei ahoam arin maot naañotü, oñ nen epov añak,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“Arim nae nap loporï manameg-non pooroh kez tat tinam tovai sohopeken,
an pap manovai sohop.” 11 Met batam dei arinañ hegipuh añoogit maot ev
añakaz teg, met ari tovai modariz tamah-povon etet ñetï haovai sohotunei,
oñ arimauz hepekezavoz tin korav ravat het gogot tohozei. Pot batam
dei arinañ het haañoogin ari hat haveteog. 12 Met ari pot tohot hepeken
añarab mod narihö arim gipizor modatü naanotü, oñ arimauhö gogot tin
tat gipizor modatü bovai sohopeken añarab Godiz hom namee hepanezari
arin etet, “Rotap tinari ok,” pot arimaz hahopan.

Darim Amip maot erapan

13 Met nem bosir sau, paru Godiz hodad natari paru ñomat sat
Kristonañ honeo hepanez hom namee het parumeri ñomamahan
ahoam iñir zakep tamah. Met ganö ari kut tat taput tepek hezavoz paru
ñomamahariz tapanezat bar añoman ari hodad tepek. 14 Met darim
barotap batat hezat ev, Iesu ñomahan maot baviriri batahan bal hah,
povoz tokat maot erapanez porah, Godihö hapanen pimaz homet het
ñomah-pori maot bal hapan. 15 Met darim Amipuz hahan hezat epat arin
añoman tinam hatevetet hodad ravei. Met pi abarahanañ erapanen, paru
tairari hamarah pimaz homet biriri hepanezari garos piitï nahelotü, oñ
ñomat sat hez-pori garos bal hapanenahoh dari mapori honeo ravat piitï
helak. 16 Met pi maot erapanez hamoh-porah enzoliholoz ahop Godiz tibï
ahov menohopanen ñe ahov hahopanen, darim Amip pimauhö erat ñe
nao ñarah hapan. Tapanen pimaz homet het ñomat sat hez-pori garos bal
hat maot biriri ravat helat hepanen, 17 dari hamarah nañom biriri hekaz
porihoen helat, dari mapori honeo ravat Iesu univok erat hepanezaek
bavizak. Takapuh dari mapori darim Amipunañ honeo ravat pohao het
hek. 18 Pot tak, povoz nap ñomapanen pimeri iñir zakep ahoam tapan
hezavoz ñetï añoh-epov badede mañat meñizei.

Darim Amipuz ñai bizat etevai sook

5 1 Met deim bosir sau ravat hezari, aliz tairasik pi maot emapan,
pot dari hodad nat, povoz ñetï pov ne namenotü. 2 Oñ ari hahodad,
añarab et narë hezan aban givogip kilam kuturutak parumotü bapanez
emamahavoz zut añarab hodad nat hepanen, darim Amip erapanez aliz
pos al teepan. 3 Met pim emapanez povoz añarab hom namee kut hepanez
pori epat hahopan, “Daritï honoñai nao bon, oñ tin ev hez.” Pot hahot
hepanen parutï horï ahov berevapan. Met añahol ñarohol batapanez
zuam kakamao tamahan hateveteamahavoz zut kakam patao parutï
berevapanen, rekot zei manat naek barezat nasotü, oñ am het kakamao
hatevetehopan.

4 Oñ deim bosir sau, ari Iesuzari kuturutak het horï tamahariz zut
nakez, ma aban givogip kilam emamahan, añarab unun hezan emat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

parumotü bamahavoz zut, ari unun hepeken aliz pos al teepan bon,
5 oñ ari alizavok tin tovai sohot Iesu maot erapanez et hareet hezari
ok. Met rotap paru kuturutak het horï tovai samahariz zut ari nakez,
6 povoz dari paru pori au unun orat hezavoz zut naketü, oñ pi erapanez
hodad tinavonañ het ñai bizat eteok. 7 Met kuturutak añarab hezari au
unun oramah, ma iv kezao nat rumuramah, 8 oñ dari alizavok hakezaek
parum tamahat natotü, oñ darimauz tin korav ravat het etet hek. Met
ñai abanari modarihö eler kep ez menapanen parum heriñik rouvapan
hezavoz homet tepures bat hezavoz zut dari Kristoz homeo badae batat
nae nap loporizaro manat masak metohot hekaz pov bat hek. Tat God
tokat dari zei tinasik eñepanez homeameg-pov amun bahorë hat hek.
9 Met God darimaz mogao etat hañiv etohopanez ba ou avatah bon, oñ
darim Amip Iesu Kristoz tin etahavoz homet pohao tin het hekaz hat
ba ou avatah. 10 Met Iesu darimaz homet ñomat sat hezaek, dari pimaz
homet het ñomat hekaz pori, ma am ev hamarah biririï hekaz pori, pi
maot erapanez porah pinañ honeo pohao sat tin het hek. 11 Met pot pi
tat eñizah, povoz ari nae nap meñizat kez tat rouvat hepekez hat epat
hameg, “Dari home tinavonañ het tovai sohok.” Pot hat kateo nae nap
mañamegitaharam am tovai nae nap meñizat mañohozei.

Ñetï katë meteñ ev

12-13 Deim bosir sau, katë mod epov arin añakan hatevetei. Met darim
Amip arim aban korav ahori het eñizat tin sohopekez ñetiv añohopanez
hat ba ou batat meñehan hezaek, paru gog tinao tat ari eñizamah, povoz
parumaz zait tat añohopanezat tovai sohot, parum irih tin het tohozei.
Tat lop honerinañ het tin honeo hezei.

14 Deim bosir sau katë modañ ev, met paru gogovoz kaev ravat hepanez
porin kateo tin mañohopeken hodadeo bat gogov tin tohop. Ma ñaihet
tat hepanez porin ñetiv mañohopeken paru hatevetet tin kez tat rouvat
sohop. Ma Kristoz homeo aviam badae batohopanez pori meñizohozei.
Pot ari tohot añarab modariz zuam mogao totunei, oñ parunañ honeo tin
hezei. 15 Met napuhö horï nao pim modap metapanen, kaev ravat mod
popuhoz hañ horiv metapanez hom nametü, oñ orah rezah arimau nae
nap tin metohot, añarab mod mapori amun tin metohozei.

16 Met ari orah rezah biñavonañ het 17 Godin inin inin mañ mañohozei.
18 Pot tohot nonair nai tinavor horiv aritï berevohopanez potuz Godin,
“Ni tin ok deimaz korav aravat hez,” pot mañohot hezei. Met ari Iesu
Kristozari ok, povoz biñavonañ het pot piin mañohopekez God zait tat
hez.

19 Met Godiz Pul Tinap eñizohopanez arim loporizaroh emat hezaek,
tovai kaev ravat pi eñizohopanez nonor merizotunei. 20 Met Pul
Tinapuhö aban nap hodadeo manapanen arin ñetï nao bar añapan,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

povoz hatevetet, “Moreg ok hamah,” pot hat kos rez manotunei, 21 Oñ
ñetï hatevetehopekez poñiz homet an tepeken tairañ tin ravohopanez
poñ bahorë hat hezei. 22 Tat ham eparah horï tamah-mapoñ kos rez
manohozei.
23 Deim bosir sau ñetï meteo ev, met God dari lop tinarizaronañ hekaz
kapotaz maup ravat hez-pop ari map batin avatat arim herï koruñir
loporizaroz korav hepanen masakavonañ tin hepekez dei zait teg. Met pot
tat hepeken darim Amip Iesu Kristo maot erapanez porah arin etepanen,
aritï horï nao bon hepanen arimaz, “Tinari ev,” pot hapan. 24 Met ari ba
ou avatahan hez-tapup tin etohopanez au hahan hez-taput etamahap ok,
povoz rotap añoh-tapü epat etohopan.
25 Deim bosir sau, God eñizohopanez homet ari deimaz mañ
mañohozei.
26 Met Iesuz homet het darim bosir sau ravat hez-mod pori maras
manat, “Pol ari tin hepekez hah,” pot mañei.
27 Met ne Pol darim Amipuhö pim gogot tohomaz nañahan tovai samoh,
povoz epat añoman hatevetei. Ari nem tep menoh-epee bat arim bosir sau
ravat hez-maporin rekö mañohopeken hatevetehop.
28 Met darim Amip Iesu Kristoz masakao arinañ pohao het hepanez dei
zait teg.

(Polir modañariviz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 TESALONAIKA

Ñetï garosikao

2 Tesalonaika ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol Korin zeitak het Tesalonaika añaraboz homet ñetï garosikao menat meeh. Met tokat Korin zei potak am hehan Tesalonaika zei potak añarab nari, “Iesu abarahanañ maot haerah,” pot moreg hat Iesuz homet hehari ba in balavï metah. Tahan Pol hatevetet parumaz homet meñizapanen parum in balavï tat heh-pov bon tapanez hat, ñetï tokat epov menat paru am Kristoz nonoroh tin tovai sohopanepuh, tokat Kristo erapanez ñai bizat etet hepanez parun mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 22-z zut bon tahan, Pol ñetï epov menat paruhaz meeh.

Pol Tesalonaika añaraboz ñetï tokat epov menah

1 1 Met ne Pol dei Sailasir Timoti ev honeo het ari Tesalonaika zeitak
het, God darim Papap ma Iesu Kristo darim Amipuz añarab togut
ravat het tovai samegiriz homet, ñetï mod epov menakaz ev teg.
2 Met darim Papap God ma darim Amip Iesu Kristo ari masakao
anohopanen lop tinarizaronañ hepekez dei zait teg.

Paru tin Iesuz homeo badae batah

3 Met ari Kristoz homet het deim bosir sau ravat hezari, ari mamog Iesuz
homeo badae bateg-pov am ahö ravovai samah, ma arim nae nap meñizat
loporizaro manameg-pov amun ahö ravovai samah, povoz dei orah rezah
arimaz homet Godin ñetï biñao mañameg-pov tin ok. 4 Met ari tin pot
tameg, povoz dei zei natakaro natak sat Iesuz homet hez-añarab modarin
arimaz ñetï biñao epat mañameg, “Met paru Tesalonaika pori Iesu nenapuz
homet samahavoz hat modarihö parumaz kaev ravat bahorï metamahan,
paru am rez kek tat het Iesuz homeo badae batat tin tovai samah.”

Kristo emat añarab hañiv metapan

5 Met petev modari ari kakamao etamahan hateveteameg, oñ tokat
God arin epat añapan, “Met ari rez kek tat tin tovai emoog, povoz nem

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

masak tinao arih rekö ravat hezari okeg, ev emat nem zei tinasik pohao
het hezei." Met pot añapanezavoz homet epat hameg, "God darim ñetiñ
tin ba oñ batohopanezap ok." Pot pimaz hameg. 6 Met God tin tamahap
okeg, paru petev ari bahorï avatamahan kakamao hateveteameg-pori
piuhö tokat hañ horiv metapanen kakamao hatevetehopan. 7 Oñ ari
petev kakamao etamahan hateveteamegiri tokat aritï kakam pov bavon
batapanen ari tin hepek. Ma dei amun deim kakamao bavon avatapanen
tin hek. Met tairarah pot etapan hometunei, oñ darim Amip Iesu pim
enzol kez ahovonañarinañ honeo it kezañad okat epat rai rai hahopanen
erapan. 8 Tapanen paru God kos rez manat darim Amip Iesuz baiñetinao
amun baval nak hez-pori hañ horiv metapanen, 9 paru pohao main
het kakamao hatevetehot hepanezaek darim Amipunañ honeo naketü,
ma pim kezavor alizavon et narë hepan. 10 Met pi erapanez aliz posik
dari añarab tairari pimaz homet het pim añarab ravat hez-mapori
pim kez tinavon etet pimaz biñ ravat pim abatao bat hel batat, "Deim
ahop tin eñizohot heñip," pot piin mañohok. Met dei pim ñetiv arin
anoogin hatevetet barotap batat hez, povoz ari porinañ het hamoh-epat
mañohopek.

Paru pori meñizapanez Godin mañah

11 Met tokat ev menameg-epotü ou ravapanezavoz homet orah rezah
arimaz mañ mañohot epat mañameg, "Met God ari tin tovai sohopekez
hat ba ou haavatahan hezari okeg, eñizohopanen ari tin tovai sohopek.
Ma pim kezao anovai sohopanen ari pimaz homeo badae batohot map
hodad tinavonañarihar ravat hepekez ari zait tat hez-potaharam tovai
sohopek." 12 Met Godir darim Amip Iesu Kristo masakao ari haanahan
hezaek, am anohopanen dei arimaz piin mañ mañameg-taput tovai
sohopeken modari arin etet epat hahopan, "Rotap Kristo pi abat
ahovonañap ok." Pot hahopanen pi arimaz biñ ravat hepan.

Tokat horï mapovonañap emapan

2 1 Met nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristo erapanen
dari pinañ honeo topourat hekaz homet epat arin añoman hatevetei.
2 Met aban narihö, "Petev Iesu haerah," pot moreg hamahaek, emat arin
añapanen hatevetepek. Ma mod napuhö epat arin añapan, "Met Pul
Tinapuhö hodadeo ne nanahan, Pi haerah, pot arin ev añamoh." Ma mod
napuhö epat añapan, "Polir modari, 'Iesu haerah,' hat ñetï pov tep nae
menat meehan erahan dei rekö hag." Pot moreg poñiz nao nap añapanen
ari hatevetet arim loporizaroh zuam ba in balavï totunei. 3-4 Met ganö
parum ñetï moreg añohopanezavoz ari barotap batohot hepek hezavoz,
hodad tinao bat hezei. Oñ pi naem hepanez porah garos añarab
maporizaro Godiz kaev ravat kos rez manat hepanen, horivonañ nap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi ñetï kateñir ah ñe mapoñ ritou tat hepanez pop emat pim horï povor kao ourah tohopanen modari etehopan. Tapanen pi epat hahopan, “Ne nenap arim ahop ravat hez, povoz ari añarab tairari Godiz homeameg-pov betepek, ma ari mod tairarir tairatuz, Deim ahori ok, pot homet eñizohopanez mañameg-porir potü betepeken ne arim ahö nenap ravat hem.” Pot hat pi Godiz tup ahomakeh lokat toutat het pimauz abatao bat hel batat, “Ne nenap arim ahop ravat hezap ev,” pot hahopan. Met pi pot haovai tovai sohopan, oñ Godiz hahan hezat tokat pi itiñadek sat kakam ahov hatevetehot horï ravat hepan.

5 Met batam ne ak arinañ het ev menameg-epat añoohoek, ari am homehot hez, ma unun hamaneg? 6 Met petev pi añooh-pop ourah emat tohopanez nonor merizahan hez-popuz ari hodad, oñ tokat Godiz hahan hez-porah pi pop emat am tohopan. 7 Met petev napuhö nonor memerizahan horï pop iz ravat hezaekanañ pim kezao añarab narin mañairamahan horï povor kao am tamah. Met pot tovai sohopanen tokat memerizahan hez-pop maot haitokor tezapanez porah, 8 pi horï pop emat ourah horiñ tohopanen añarab mapori piin etehopan. Pot tohot hepanen tokat darim Amip Iesu amun maot ourah erat pop ritou metat pim alizao gitapuz zut hepanez ahö povonañ het, aban nap itiñad rai rai hamahaek pul menat ba upiamahavoz zut, pul men meet men ñomapanen pim gog horï tohopanez pov bon tapan. 9 Oñ ou ravat horï tohopanez pop garos epat tohopan. Met pi Seteniz kezavonañ emat añarabon moreg metat red navor nao darim et narez hez-poñ tat mañairohopan. 10-11 Met horï navor nao tohopanepuh pi paru añarabon ñetï moreg navor nao mañohopanen hatevetet barotap batohot horï ahoñ tohopanen tokat horiek sat hepanezari ravat hepan. Met horiek sat hepanez hamohovoz kapot epat hez, met God pimeri bavatapanez hahan hez-ñetï povoz paru kaev ravat hepan, povoz God paru nameñiz hepanen ñetï moreg poñ mañohopanen zaitiv ahö tat barotap batohopan. 12 Tapanen tokat paru ñetï rotap tinao kos rez manat horï ahoñ tohopanez zait tat hepanez-map pori hañ horiv metapanen pohao horiek sat hepan.

God paru ba ou batah-ñetiv

13 Met deim bosir sau darim Amip arimaz zait tat hezari, hatevetei. Met batam God nonair naitü matut tah-porah pi petev okat ari pimeri ba avatapanen tin hepekez homet arimaz au hahan heh. Met pot hahan hehaek, petev pim baiñetinao barotap batat pim non tinaoroh tovai sohopekez hat, pim Pul Tinap anahan eñizat hez, povoz dei orah rezah arimaz homet ñetï biñao piin mañamegiek am mañovai sohok. 14 Met rotap batam pi arimaz homet au hahan hehaek, dei darim Amip Iesu Kristoz ñetiv arin añoogin pim alizavok hepekez homet God ari ba ou haavatah. 15 Met pot etahapuh eñizah, povoz ari kez tat het batam arinañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

het añoog-ñetï poñ ma tepañik menat arihaz meamegin emamahan bat rekö hameg-ñetï poñ arim loporizaroh tin bizat bahorë hat het tovai sohozei.

16 Met darim Amip Iesu Kristo, ma darim Papap God dari añaraboz zait tat loporï anat hezaek, dari rez kek tat lop tinarizaronañ het tokat pinañ honeo hekaz homet tovai sookaz hat petev pi masakao dari anahan hez. 17 Povoz ari eñizat bakez avatohopanen ari lop tinarizaronañ het ñetï tinao haovai nonair naiz tin tovai sohopekez homet dei zait tat hez.

Paru Polir modariz mañ mañohopan

3 1 Met deim bosir sau ravat hezari ñetï modao ev. Met batam darim Amipuz ñetiv arin añoogin, "Ñetï rotap baval hat sookazao ev hamahag, hatevetei," pot ari hagivoz zut dei modarin mañovai sookan ñetiv an pap manapanen, añarab hatevetet arim hagivoz zut paru amun hahopanez dei zait teg, povoz mañ mañohozei. 2 Met rotap añarab mapori pim ñetivon hatevetet, "Ñetï rotapuv ev," pot hamah bon, povoz dei añarab horï tamahariz ñaravatak ev hezaek, ganö paru bahorï avatapan hezavoz God eñizohopanez piin mañ mañohozei.

3 Met darim Amip tohopanez hahan hez-taput tovai samahap ok, povoz ganö Seten beri akat bahorï avatapan hezavoz, darim Amï pop pimauz hahan hezat tat bakez avatapanen tin hepek. 4 Met dei darim Amipuhö hodadeo anamahan het arimaz epat homeameg, Met paru tin tohopanez deim mañamegit tamahaek am tovai sohopan.

5 Met darim Amip ari hodadeo anohopanen, God arimaz zait tat loporï anamahavoz kapot tin hodad tepekez dei zait teg, ma Kristo horï metoohan kez tat het toohavoz zut, ari amun taput het tovai sohopekez dei zait teg.

Paru tin gogot tovai sohopan

6 Met deim bosir sau, darim Amipuz abatavonañ epat añakan ari hatevetei. Met etepeken tairap, "Ne Iesuz homeo badae batat hez," pot hat betezam het gogot nat hepanepuh, batam arin añoogit natotuz popunañ honeo hetunei, oñ ari main ravat hezei. 7 Met batam dei arinañ het toogivoz ari hodad hakez, povoz taput tohozei. Met dei arinañ betezam heg bon, 8 ma ari nariz gipiz upai dei noog bon, oñ orah rezah arim gipiz dei anoogin hañ nai haanoog. Oñ ganö honoñai nao dei ari etak hezavoz homet, alizañir kuturuñik gog kezao tovai emoog. 9 Met gipiz upai anohopeken nookaz arin añegitin, tin ok ravah narab. Oñ dei arimaz homet epat hag, "Met darim tovai sameg-taput paru tokat tovai sohopanezari ok, povoz darimauhö gog ahov tat darim gipiz bohok," pot haog. 10 Tat arin epat añoog, "Met tairap gogot nat bisin hepanez pop gipiz naman hepeken pi pop ginap sa hep," pot añoog.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Met tairaiz arin maot ev añameg, pot hometunei, oñ nari epat hahan
dei hateveteg, “Met paru Tesalonaika zeitak nari gogot nat betez het
parum modariz tamah-povon etet parumaz ñetï betez nañ haovai samah.”
12 Pot hahan dei hateveteg, povoz darim Amip Iesu Kristoz abatao hat
pot tamah-porin epat mañak, “Met arim gogot nat hez-pov betet home
tinavonañ ravat het arim gipiz bovai sohopekezavoz homet arimauhö
gogot kezao tohozei.”
13 Met nem bosir sau, arim tin tovai samegivoz kaev ravotunei. 14 Met
arim ñaravatak hez-nap tep epeek menameg-epov hapanen nap hatevetet
kaev ravat baval nak hepan, povoz popuz tinam homet pihanañ ari
modari arat main ravat hepeken pi tu ravat hepan. 15 Tapanen arihö, “Pi
patap ok,” pot haotunei, oñ arim mod nanei bosir pop maot hodad tinao
bapanez hat ñetiv piin tin mañei.

Ñetï meteo ev

16 Met arih horivor tinao etohopanez porah darim Amip lop
tinarizaronañ hekaz kapot ravat hez-pop arinañ honeo het lop tin
porizaro anohopanen hepekez dei zait tat hez.
17 Met aban napun ñetï epov dei mañoogin pi hatevetet ev tepaek
menovai emooh, oñ petev ari etet, “Rotap Poliz menahat ev,” pot hapekez
hat nem tamohot nemauz marasinañ terï epat menat arin epat añom, Met
ne Pol ari tin hepekez ne zait toh.
18 Met darim Amip Iesu Kristoz masakao arinañ hep.
(Polir modanariviz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 TIMOTI

Ñetï garosikao

1 Timoti ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Timoti pi aban ro houvavep Galesia zeisik, Listara zeitakanañap, pi Iesuz tin homet heh. Met pim nonop Zuda nap, met pim papap Grik abanap heh. Met pim ñetiv Aposor bodorï 16:1-5 rekö hameg.

Met Timoti Polir modarinañ honeo gogot tovai soohaekanañ Polihö pi Epesas zeitak añarab poek hehariz korav ravat hepanez meñet sahapuh, tokat Masedonia zeisizañ sohot naek sa het pi ñetï epov menah. Met ñetï epovok Timoti Iesuz nonoroh tin sohot añarab Iesuz homeo badae batat hehari, ganö modarihö parum home badae batao bahorï metapan hezavoz, pim irih hehariz tin korav ravat meñizohopanez homet menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 33-z zut bon tahan Pol 1 Timoti ñetï epov menat meeh.

Pol Timoti popuz ñetï garos epov menah

1 1 Met ne Pol, ni Timotiz homet ñetï epov ev menomaz toh. Met God
dari horï hegiekanañ maot pimeri ba avatamahapur Iesu Kristo maot
erapanez hahan hezan, dari ñai bizat het etevai sameg-popuhö ne pim
aposor abanap ba ou navatahan het, añarabon pim ñetiv mañovai samoh.
2 Met Timoti ni deip honeo Iesuz homehot hezaek ni nem ro pimaupuz zut
ravat hezap ok.

Met God ma Iesu Kristo darim Amipuhö masakavor zakepiv ni nanohopanen lop tinarinañ hekez ne zait toh.

Ñetï moregañ barotap batak hez-ñetiv

3 Met batam ne Masedonia zeisik somaz tat niin hanañoh-taput maot ev
nañomaz toh. Met ni ok Epesas zeitak am hekepuh, aban nari zei okatak
het Iesuz ñetiv ev hat ñetï moreg nañ añarabon mañamahaek, ni paru
porin epat mañ, “Evo, ari ñetï moreg okoñ añarabon mañamegiek maot
mañotunei,” pot mañ. 4 Met pot mañeken parum izar mimiz ñetï betezañ,
ma poriz abatañ ba ahö batat hahot hez-poñ map betep. Met ñetï poñ
paru hamahaek, Godiz homeo badae batat het tin tovai sohopanez hahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hez-hodad pov bavon batat hezan paru ñetï betez poñ nae nari mañovai sohot, zuam modariz hamahavoz kaev ravat hañ ser mañamah. 5 Met ñetï tin epov ni parun badede mañeken, paru hatevetet baval hat tovai emohopan, povoz parum loporizaro baim ravat hepanen, tin Iesuz homeo badae batat het epat hahopan, “Met dei Godiz zaitivok tovai sookaz home nen povonañ hek.” Met paru pot hat tohopanezaek lop tinarizaror home tinavonañ het paru nae nap loporizaro manat meñizovai sohopan. 6 Met nari paru non tin poorö betet kos rez manamahapuh, ñetï betez nenañ nae nap mañovai samah. 7 Tat parumauz zaitivok ahori ravat het Godihö Mosesin mañah-ñetiñ modarin mañohopanez zait tat hez, oñ paru ñetï poñiz kapot tin hodad nataekam paru, “Dei hodad tinavonañari ev het arin añameg,” pot hat betezam ñetï poñ modarin mañamah.

8 Met dari hodad, God dari tin tairao tookaz ñetiñ, ma ah ñeñ Mosesin batam mañooh-poñiz kapotaz dari tin hodad tat baval hahok, povoz tin ravohopan. 9 Oñ ñetï poñ paru tin tamahariz homet hah bon, oñ paru hat man man tat aban ahoriz ñeo elat parum hamahat nat tamahari, ma God kos rez manat horiv tohot hezari, ma pim ñetivon hatevetet kek hat, “Ñetï okov betezao ok hamahag, sa kotiok hahop,” pot hat paru ham heriñiz hodadevoz zaitivok berevamahat tamah-pori, ma parum nonor pap nap ur ñomamah-pori, ma añarab modari ur ñomamah-pori, 10 ma biz bogï tavoz mauri ravat hezari, ma abanari parum aban modari añaholoz bamahavoz zut bamah-pori, ma monis bapan hat añarab zei patasikari basat modari manat monis bamah-aban pori, ma ñetï moregañ hamah-pori, ma aban nap ñevok biamah-porah popuz tahao ma natavoz homet modapuhö ñetï moregao aban koravorin mañamah-pori, ma Godiz baiñetinao betet mod tairao dari natotuz ahao hahan hez-poñ, paru am map tamah-poriz homet ñetï poñ hahan hez. 11 Met God horï tamah-map epeñiz homet paru hodad modao bat non tinaoroh sohopanez hat pim ñetiv añarabon mañovai sohomaz hat gogovok neñehan ne hez. Met pim ñetï mañovai samoh-pov ñetï mod betez nañiz zut bon, oñ God map ahop alizavor abat ahö mapovonañ hez-popuz ñetï pov tinavohar ravat hezao ok.

Pol horï toohan God meñizah

12 Met Iesu Kristo darim Amip neen epat nañah, “Met ni nem gogot tin tookezap ok, povoz ni tovai sohoz.” Pot nañat kezao nanahapuh ne pim gogovok nemeehan tovai emamoh-popuz homet ne pimaz biñ ravat hez. 13 Met rotap mamog ne aban horip hehö. Tat pi tin popuz zait nat het home horivonañ pimaz ñetï horiñ haovai kez tat añarab pim nonoroh emoohari horï ahov metohot hehö, oñ ne pim kapotaz tin hodad nat kut tat pot toohovoz homet darim Amip nemaz zakep tat neñizah. 14 Tat pim masakao ahoam nanat neñizah-pov neetï map an pap manat hezaek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

petev ne Iesu Kristo tin popunañ deip honeo ravat pimaz homeo badae batat het loporï pihar manohot hez.

15 Met ñetï rotap bahorë hat hekazao arin ev añomaz toh, Met dari añarab horï tovai emoogivoz homet, Iesu Kristo hamarah erat dari maot pimeri ba avatapanez hat ñomah. Met mamog nem horï tooh-poñiz homet epat arin añom, Met ne añarab horï ahoñ tamah-map pori neohö ritou metat horï ahoñ ne tohot hehop ev. 16 Oñ ne horï ahö poñ tohot hehon, Iesu Kristo pi zuam hañ horiv ne nanet, oñ houloam gaa tat pi nemaz zakepiv ahoam netahan hezaek, paru añarab modari rekot pi nem neñizahavoz homet epat hahopan, "Met rotap Iesu Kristo pi tinam Pol meñizooh, povoz dari amun eñizohopanen pimaz homehot hek." Pot hapanepuh pimaz homet hepanen, parum tin pohao het hepanez pov manapan. 17 Povoz Godiz abat ahov bat hel batat epat pimaz hamoh, Met pi map ahop am nañomotuz pohao tin het hezap ok. Met pi nenap God map ahop hezan darim etañinañ piin et narë hez-popuz abat ahovor aliz ahov rotap pohao het hepan. Rotap ne ev hamoh.

Timoti kez tat tohopanez mañah

18-19 Met Timoti ni nem ropuz zut ravat hezapun epat nañoman hatevet, Met batam Godiz Pul Tinapuhö pim gogot ni tin tookez aban nari hodadeo manahan ñetiv hahapuh ba ou navatat gog povok neñehan het tovai sameñ, povoz batam ni pot netahavoz ni maot homet ñai abanari parum ñai tapanezatü tin bat hezavoz zut ni home pov tin bahorë hat kez tat rouvat hekë. Pot tohot nim loporï tin baim ravat hezaek, am Iesuz homeo badae batohot het ñetï moreg hamah-poriz mañookez hamoh-pot am mañookë. Met aban pori parum loporizarotihanañ horï natotuz hodad tin pov hehaek, kaev ravat betehan parum Kristoz homet heh-pov betezao ravah. 20 Met horï pov tamahariz aban nañariviz abatavokaro ev, nap Aimenias met modap Aleksanda poñariv het horï pov tohot hez, povoz parup ba borevotï bavatohon hezaek Seten honoñai nañ parup metohopan. Met tairaiz parup pot metohoek pihoen metohopan hometunei, oñ Godiz abatao bahorï batamahaek, hodad tinao bat maot natotuz okat metoh.

Dari mañ mañookazat ev

2 1 Met garos ñetï epov niin epat nañom, Ari God eñizamahavoz homet biñ ravat pim abatao bat hel batovai añarab mapori meñizohopanez homet piin mañ mañohopek. 2 Met aban korav ahorir gavmaniholoz amun mañ mañohopeken, God paru meñizohopanen lop tinarizaronañ het, darimaz tin korav ravat hepanen, dari mapori Godinañ honeo het pim nonoroh tin sohokaz mañ mañohozei. 3 Met pot mañ mañovai sohopekez povon God pi dari eñizat, pimeri ba avatamahap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hatevetet ahoam zait tat biñ ravohopan. 4 Met pim ñetï tin rotapuvoz
kapot dari añarab mapori tin hodad takapuh, maot pimeri ravakaz pi zait
tat hez, povoz dari añarab maporiz homet mañ mañovai sohok. 5 Met God
nenap hezaek, pir dari añaraboz ñaravatak aban hon nap het piuhö dari
Godinañ maot bahoneo avatamah. Met aban popuz abatao Iesu Kristo.
6 Met dari añarab horï hegiek God Kristo meepanen erat ñomapanez
hahan heh-porah ravahan, pi erat añaraboz horï tamegiñiz hañiv bat
ñomah. Tahan dari epat hodad raveg, met rotap God dari mapori pimeri
ravakaz hat okat tat eñizah. 7 Met pot pi hatah, povoz God ne pim ñetiv
añarab patarin mañovai sohomaz hat Kristoz aposor gog abanap ba ou
navatahan, ne paru pat porin pim ñetï tin rotap pov mañohoman, paru
hatevetet barotap batat pimaz homeo badae batat hepanez homet ne
parun mañovai samoh. Met ñetï moreg nao ev ne niin nanañ, oñ rotapuv
niin ev bar nañamoh.

8 Met añarab zei maposikaroh hez-porizaro Godiz homehot hepanepuh
navoz hat loporizaroh mogao natotü, ma nae nari ser nakaotü, oñ lop
masak tinarizaronañ het piin mañ mañohopanez ne zait toh.

Añaholoz ñetï hodadeo

9 Met añaholoz ñetiv ev. Met parum herï nenañiz homet aban nari
parun etet zait tapanez hat dimiholor moruñir red tin modañ ahoam
parum heriñik redeo tohopanez, ma gag taet baval hat hepanez hom
nameotü, 10 oñ paru home tinavonañ het God tin tairañ paru tohopanez
hahan hez-nen poñihar tovai sohopanepuh, añarab modari meñizat pim
abatao bat hel batovai sohopan. 11 Met abanari Godiz ñetiv hahopanezat
paru hatevetehot het ñevel bel nakaotü, oñ parum gizañiz tin korav
ravat het, Godiz ñetï mañohopanezao paru tinam hatevetet tovai
sohopan. 12 Met paru añahol korav ahori ravat het Godiz ñetiv abanarin
badede mañohopanezavoz ne kaev, oñ paru kilam toutat het abanariz
hahopanezat hatevetehopanez ne ev hamoh. 13 Met batam God kapot tat
aban Adam garos matut tat tokat pim añap Iva matut tah. 14 Tahan parup
hehapuh garos horiv tah-porah Adamihö horiv kapot tat nat, oñ añap
pi hamalepuhö moreg metahan kapot tat horiv tah. Povoz rekot paru
añahol abanariz korav ahori ravat naketuz homet ne ev hamoh. 15 Met
añahol orah rezah Godiz homeo badae batat het modari lop masak metat
meñizat tin tovai sohopan, povoz ñarohol batohot hepanez porah God
meñizapanen tin hepan.

Iesuz añarab toguñiz koravoriz ñetiv

3 1 Met ñetï rotapuv ev haomaz toh. Met aban nap pi epat hapan,
"Ne Iesuz añarab togü nataz koravop ravat hemaz zait toh." Pot
hapanez pop pi gog tinao tohopanez ok hapan. 2 Met gog hamoh-epov

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tohopanez pop añarab modari piin etehopanen pi horï nao nat hepan. Tat pim añ bat hepanez hon popunañ parup tin hepan, ma aban pop amun home tinavonañ hepanepuh pim hepekezavoz tin korav ravat betezam nao natam hepanen, añarab patari pimatak emapanen pim zeimakeh bat em batapan, ma pi Godiz ñetiv modarin tin mañohopanez hodad povonañ hepan. 3 Met añaraboz korav ravat hepanez pop pi iv kezañ ahoam nat rumurat natotü, ma mogao tat ser nak pi lop masakarinañ het añaraboz tin korav ravat modarin ñetï tinavohar mañohopan, ma monï ahos bohopanez zait nat hepan. 4 Tat pim añapur ñaroholoz tin korav ravat hepanepuh pim ñaroholon kateo mañohopanezat ñarohol hatevetet tin baval hat tohopan. 5 Met aban nap pim añapur ñaroholoz tin korav narav tapanen paru hat man man tohopan, povoz aban pop pi tair tat Iesuz añaraboz tin korav ravat het meñizohopan? Evo, rekot pi Iesuz añarab poriz tin korav naravotü. 6 Met aban Iesuz magei hodad ravat pimop ravapanez nap pi rekot añarab modariz koravop naravotü, ganö pimauz abatao bat hel batat horï nao tapanen batam God Seten hañ horiv metahavoz zut pi hañ horiv metapan hezag, magei pop zuam modariz korav naravotü. 7 Met añarab Iesuz hodad nat het iñidoh hepanez porihö aban tairap korav ravat hepanez popuz epat hapan, “Aban tinap ok.” Pot hapanez pop rekot pi modariz korav ravat hepan. Met ni aban pot tin tovai nasotuz nap modariz korav ravat hepanez hat meñekë, povoz Seten pop moreg metapanen pi zuam ñodat horï nao tapanen añarab mod nari pimaz ñetï horï nañ rekot haovai sohopan.

Aban koravori meñizohopanezariz ñetiv

8 Met zu taput aban Iesuz añarab toguñiz aban koravori meñizohopanez pori amun añarab modari parun etehopanen paru tin hepanepuh lop houlorizaronañ naketü, oñ lop honerï ravat het iv kezao ahoam nat rumurat natotü, ma paru modarihö monir nonair nai ahotü manohopanez namañotü. 9 Met aban hamoh-pori paru Iesuhö ba ou batah-ñetï rotap pov bahorë hat het parum loporizaro baim ravat hepanez porizaronañ hepan. 10 Met garos pot tohopanez poriz ni gog goe nao zu metat eteken paru tin tapan, povoz rekot paru añaraboz korav ahori ravat het meñizohot gogot tohopan, pot hat meñekë. 11 Met pot ravat het tohopanez poriz añahol amun hodad tin nenavonañ tohot paru añarab modariz tamahavoz kosimaratï ñetï horï betez nañ nakaotü, ma ñetï moreg nañ nakaotü, oñ orah rezah parumauz hepanezavoz tinam korav het tin nenañihar haovai tovai sohopan. 12 Met aban koravori meñizohot gogot tohopanez pori paru nap nim nem añ honep honep bat het parum añar ñaroz tin korav ravat hepanepuh, parun mañohopanezat baval hat tohopan. 13 Met paru pori meñizohot gogot tin tohopan, povoz abat tinañinañari ravat hepanepuh Iesu Kristoz ñetï tinao hahopanez ñaihet natotü, oñ kez tat bar mañovai sohopan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz baiñetinavoz kapot ev

14-15 Met Timoti, rotap ne zuam nihaz emomaz homeamoh, oñ ne
zuam niih naem tom hezavoz homet, ñetï epov nimaz ev menamoh.
Povoz tep menoh-epee bat etekepuh epat hakë, “Met dari Godiz añarab
ev menahan hez-epat tovai sohok.” Pot hat dari God pohao biririï het tin
hezapuz añarab ravegiek betez nakez, oñ dari zeimakeh bah kezahav
bareñamegin tin badao hat hezavoz zut dari het pim ñetï rotapuv bahorë
hat haovai sameg, pot hakë. 16 Met Iesu darimaz homet ñomahaek God
darimaz, “Nem añarab ok,” pot hamahavoz homet dari agol atat home
midin tat, “Auma, tinao ok etamah,” pot hameg.

Met pi abarahanañ aban rotapup erat ourah hehan Godiz Pul
Tinapuhö pi meñizoohaek, pim map tinaharam tooh-pov ba ou
batat darin añairahan eteg. Ma enzolihol amun pim tin toohavon
eteh. Tahan pim ñetiv añaraboh map an pap manat sahan, ham
añarab nari pimaz homeo badae batat heh. Met God pi maot
abarah bat helahan abat ahovonañap ravat hez.

Aban ñetï moregañ haohariz ñetiv

4 1 Met Godiz Pul Tinapuhö ourah epat bar hahan hez, “Tokat
añarab nari Iesuz homeo badae batat hepanez pov betet Setenir
pimeriz ñetï moreg hahopanezañ hatevetet pim ñetï poñ baval hat tovai
sohopan.” Pul Tinap pot bar hahan hez. 2 Met ñetï moreg hahopanez poñ
aban lop houlorizaronañ het horï tamah-porihö, petev añarab modarin
mañamahan hateveteamah. Met parum moreg hamahavoz tu ravat
hodad tinao maot bapanez rekot bon. 3 Met aban pot tamah-pori epat
moreg mañamah, “Met ari abanari añahol navotü, oñ main hepek.” Ma
Godiz etañik tinari ravat hepanez hat gipiz natü paru nainotuz ah ñeo
mañamahan, paru nari barotap batat parum hamahat tamah. Oñ God
pimauhö dari nookaz homet gipiz ah ñeo hamah-potü matut tahan hez,
povoz dari pim hahan hezavoz hatevetet homet hezaek, bat nookaz piin
ñetï biñao mañat bat am nohok. 4 Met dari hodad, Godihö nonair nai
mapotü tin matut tahan hez, povoz ganö dari natuz horitü ok, pot hat ah
ñeo nakaotü, oñ gipiz mapotuz Godin, “Tin tat aneñ,” pot mañat mapotü
bat am novai sohok. 5 Met God nonair naituz, “Tin ok matut toh,” pot
hahavoz homet dari gipiz nookaz garos piin biñ mañameg, povoz nookan
potuhö dari bahorï naetotü, oñ tin eñizohopan.

Timoti Kristoz aban tinap hepan

6 Met Kristoz ñetiv niin nañahaekanañ pimaz homeo badae batat
het, pim ñetiv baval hat tovai sameñiek, pim ñetï povohö bakez
navatohopanen, ni ñetï ev menoh-epov Iesuz homet hez-nim modarin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañookë, povoz ni Iesu Kristoz gog aban tinap pot ravat hekë. 7Met aban nariz ñetï betez hamah-poñ Godihö parun mañamahan hamah-bonoñ ok, povoz ñetï poñikanañ ni kos rez manat hekepuh, pi nenapuz homehot kez tat hekez tinavonañ het pim nonoroh tin tovai sohoz. 8Met ni hodad, darim ham heriñiz gog tameg-poñihö aviam eñizamah, oñ Godiz zaitivok tovai sohot darim loporizaroz tin korav hez-povohö dari ahoam eñizamahaek, rekot petev darim tin hezao ma tokat pohao darim tin hekaz pov anamah. 9Met nem ñetï nañomaz toh-epov rotap dari añarab maporizaro hatevetet barotap batohot hekazao ev. 10Met God pohao het hezap dari añarab mapori horï hezaek, maot pimeri ba avatapanez zait tat hezap okeg, dari pimaz homeo badae batat hezari rotap pimeri ba haavatahan hez. Tat pi maot erat avapanez nen povozahar ñai bizat het homevai sameg, povoz daritï honoñai nañ ou ravohopanen kaev naravotü, oñ kez tat het tin tovai sohok.

11Met ñetï menoh-epeñ ni tin añarabon bar mañat parum tin tovai sohopanezat mañairohoz. 12Met paru eteamahan ni aban houavep hez, povoz paru nimaz aban betezap ok, pot rekot nakaotü. Oñ ni aban betez bonop okeg, ni tin Iesuz homeo badae batat het ñetï tin nenañihar parun mañat hekez tinavor zakepivonañ honeo ni het haeñ tookezat paruhoen etet taput tin tovai sohopan. 13Met petev ne nihaz naem toh-eparah ni Godiz ñetiv añarabon rekö mañohot parum tin tovai sohopanezavoz badede mañovai sooken, tokat nihaz ne emom. 14Met ni batam Godihö kezao nanapanen pim gogot tookez hat, aban korav ahori ba ou navatat nim gagaih marañ bizah-pov tovai betetun. 15Oñ ni orah rezah hamoh-poñ tin baval hat tovai sooken, añarab modari etehopanen nim tookez poñ map tin ravohopan. 16Met nim tookezavoz tinam korav ravat hez, ma añarabon mañookez poñiz tinam hometahoh mañookë. Tat orah rezah nim gog tookez pov kez tat het añarabon mañooken God ari eñizohopanen paru ninañ honeo ari pim nonoroh tin sohopek.

Añarab masakao mañohopan

5 1Met Timoti, ni aban añavai Iesuz homet hepanez nap ganö nao tapanen, ñe kezao tovai piin mañotun, oñ hodad tinao pi bapanez hat bar masakavonañ nim papapun mañameñivoz zut piin mañ. Ma ni ñetï tinao nim bosipun lop masak tinarinañ bar mañameñivoz zut, aban roholon ñetï tinavohar mañohoz. 2Ma añ añavaiholon nim nonopuz masak metameñivoz zut paru amun masak metohoz. Ma ñari añ tohaihol nim saup masak metameñivoz zut, home tinavonañ het paru amun masak metohoz.

Añ hapuriholoz metohopan

3Met Iesuz añarab togutakanañ añ nap pim abup ñomapanen pi hapurip het ñaro bon hepan, povoz añarab pimaz tin metat korav ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hepanez mañekë. 4 Oñ añ hapurï hepanez mod nap pim ñarohol ma ñaro
izahol hepan, povoz porihö Godiz hahan hezat baval hat tovai sohot
pi tin meñizohot korav ravat hepan. Met pim ñaro pori goe heharah pi
parumaz tin korav ravat hehavoz zut, paruhoz amun pimaz korav ravat
hepanez ev hamoh. Tapanen God etet biñ ravat hepan. 5 Oñ añ nari
parum abuhol hañomahan parum main hez-pori orah rezah Godiz homet
hakezaek pot homeamah, Met nem main hezaek God neñizohopan. Pot
homet piin mañ mañamah. Met paru añ pori arihö meñizohopekez ev
añamoh. 6 Oñ añ hapurï hepanez poriz mod nari ham heriñizatuz zait
ahov tat am tovai samahaek paru ñomat horï ravapanez nonoroh samah-
pori meñizohopekez ne ev naañ. 7 Met ev añ hapuriholoz tin korav ravat
hepekez menoh-epov Iesuz togutak hez-añarab porin mañooken, paru
tin hodad tat taput añ hapurï pori metohopanen, añarab Iesuz hodad nat
hepanezari parum tohopanezavon etet, paru rekot parumaz ñetï horï nao
nakaotü. 8 Met aban nap Iesuz homeo badae batat hepanepuh pim ab kap
uitakariz tin korav ravat naketuz pop pi Godiz katë hahan hez-pov elat
aban horip ravat hepanen, pim horivohö añarab Godiz hodad nat hepanez
poriz horiv ritou metat ahö ravat hepan.

9-10 Met añ hapurï nen epat hepanez pori meñizat monis manohopeken,
Kristoz gogot tohopanez hat abatañ menei. Met añ nap pim abü
honepunañ het parupim ñarohol goerah tin korav ravat hehan ahö ravah,
ma pi tin povor kao tovai emohot añarab zei patasikanañari emoohan,
meñizat gipiz manohot hehan añarab modari piin etet pimaz, “Añ tinap
ok,” pot haoh. Ma pi Godiz homeo badae batat heh-pori masak metooh,
ma mod naritï honoñai nañ ou ravoohan meñizooh. Met gog tin poñ tovai
emoohan abup ñomahan pim main het pim krismasañ 60 bon tahan añ
añavai ravat hez-nen poriz abatañ menepeken, Kristoz añarab togutak
aban koravori meñizat gogot tohopan.

11-12 Met paru añ houavehol parum abuhol ñomahan hapurihol hezan
parum krismasañ 60 narav hez-pori Kristoz gogot tohopanez homet zuam
tovai parum abatañ menotunei. Met paru pori honep honep aviam het
maot abup bapanez zait tapanepuh, Kristoz homet pim gogot tohopanez
hapanezaek, kaev ravat abü modap bapanen añarab modari piin etet
epat hapan hez, “Met garos pi abü modap navotü, oñ Kristo nenapuz
homet pim gogot tohopanez hakahaek pi maot elat okat tah.” Pot añ
pov tapanez popuz hapan. 13 Met añ hapurï houavë hamoh-pori Kristoz
gogot tin natotü, oñ betezam zei pomaker kamakeh helakao saem tohot
het añarab modariz ñetï pekü haovai añarab modariz ñetï nakaotuz poñ
paruhoam reet haovai pim gogot tin nat tapan hezag, poriz abatañ zuam
tovai menotunei. 14 Met ganö horï pot paru tohopan hezavoz homet añ
houavë pori parum abü modari bapan hamoh. Tat ñarohol batapanepuh
parum ñaroholoz tin korav ravat het gogot tin tohopan. Tapanen añarab

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesuz hodad nat hez-modari parun etet epat nakaotü, “Kristoz gogot tohopanez hahaek elat horï tah.” Pot parumaz ñetï horiv rekot nakaotü.
15 Met rotap añ hapurï nari Iesuz homeo badae batat heh-pov betet petev Seteniz nonoroh samahavoz Timoti ni hodad, povoz añ houavë hamoh-poriz abatañ tovai ari menotunei. 16 Met añ nap Iesuz homeo badae batat hepanen pim kapotak nap hapurip hepan, povoz pi popuz tin korav ravat hepan. Tapanen Iesuz togutak añarab modari paru añ popuz korav naketü, oñ añ hapurï main hepanez poriz rekot korav ravat hepan.

Aban korav ravat hepanezariz ñetiv

17 Met ni hodad, Iesuz togutak gog aban añarab modariz korav ravat hepanez pori añarab modarihö paru meñizat gipizor modatü manohopanen tin ravohopan. Oñ aban modariz korav het gog tin ahov tohot orah rezah Godiz ñetï tinao modarin rekö hat badede mañohopanez poriz añarab modari biñ ravat parum hañ tinatü manohopan. 18 Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, Bol kauhol arim gogot tat uit uloñ mez tavohopanen main ravohopanez porah, paru uit ul nañ napan hez. Pot homet parum gizañik birepenañ demotunei, oñ bol pori gog pot tohot parum hañiv rekot am nohopan. Met mod epov amun menahan hez, Met nim gogot tohopanez pori paru hañ tinao manooken bohop. Met ñetï menahan hez-epovokaroz añarab homet parum aban koravori hañ tinao manohopanez hodadeo bohopan.
19 Met aban nap Godiz añaraboz aban korav napuz, “Pi horï pot tahap ok,” pot hapan, povoz ni popuz hapanezao hatevetetun. Oñ aban nañariv ma nañariv nap aban korav popuz pot hapan, povoz rekot parum hapanezao hatevetekë. 20 Met ni hateveteken rotap aban koravop horï nao tah, pot hapanezavoz rotapuv ou ravapanen, añarab modariz ñaravatak korav pop bat em meñeken hepanen, ñetï kezao piin mañeken, hodad tinao pi bat maot tokat natotü. Met pot metat mañeken añarab het hatevetet hepanez pori ñaihet tat paruhoen horï pot nañ natotü.

Timoti tovai sohopanez ñetiv

21 Met Timoti, Godir Iesu Kristo ma parupim enzoliholoz etañik epat niin nañom. Met nim gogot tovai ev menamoh-ñetï epeñiz eñatak tin tovai sookë. Tat Iesuz añaraboz ni an tat nariz zait tat masak metat met mod nariz kaev naravotü, oñ ni maporiz tin masak metohoz. 22 Met aban nari darim Amipuz gogot tohopanez hat gagañik marañ bizat meñeameg-pov ni zuam nap metotun, oñ garos aban popuz hepanezavon tin etetahoh, “Rekot pi gogot tin tohopanezap ev,” pot hat marañ pim gagavok bizat gogovok meñ. Met ni modari horï tohopanen etet parunañ honeo ravat parum tohopanezat totun, oñ nim hekezavoz tin korav ravat hekez ev nañamoh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Met orah rezah nim zatak kakam tameñivoz homet epat ne niin
nañom, Met ni iv nenavohar notun, oñ bain ivov aviam ni nooken kakam
pov bon tohopan, pot ne homeamoh.
24 Met añarab nari ourah horï tovai samahan dari eteameg, povoz
rekot poriz ñetiv hat ba oñ batameg, oñ mod nari kilam horï tamahan
dari et narë hez-horï poñ tokat God pimauhö ba ou batapanepuh hañ
horiv metapan. 25 Met povoz zut dari nariz tin tamahañin eteameg, oñ
mod nari tin tairañ tamahan dari et narë hez-poñ tokat God ba ourah
batapan.

Modariz gogot tamahariz ñetiv

6 1 Met paru aban ahori zum metahan parum irih het itir as
metamahariz homet epat haom. Met parum aban ahö poriz irih
paru tin het gogot tohopan, povoz ahö pori Godiz abatao ma pim ñetï
hameg-pov paru batiu tiu navatotü. 2 Met gog aban napuz aban ahop
Iesuz homeo badae batat hepanen, pim gog abanap epat nakaotü, “Met
deip honeo Iesuz homet nanei bosir ravat hezaek, ne pim irih het gogot
tohomaz ne kaev ravoh.” Pot pi nakaotü, oñ epat pi homepan, Met nem
aban ahop pi Iesuz homeo badae batat hez, povoz ne tin pi meñizat gogot
tohoman deip honeo Godiz masakavok hek. Met Timoti, ev menoh-epov
ni parun mañeken tin hatevetet taput tovai sohopan.

Aban moregariz ñetiv ev

3 Met rotap darim Amip Iesu Kristoz hahan hez-poñ, ma Godiz non
tinaoroh sohokaz ñetï añarabon mañameg-map poñ ñetï rotapuñ ok,
oñ met aban nap ñetï poñ añarabon namañ het ñetï pat mod nañ
mañohopanez pop, 4 pi ñetï rotapuvoz kut tat pimauz zaitivok pim abatao
bat hel batat hahopanezap ok. Met pot hahopanez popuz dari epat
hodad hez, Met pi home horivonañ het aban modariz kaev ravamah, ma
parumaz ñetï pekuñ hamah, ma aban modarinañ ñetï nañiz kapotaz paru
nae nap mañovai sohot piuhö mod pori ritou metapan hat hamahan paru
ñetï hañiv hamahan pi zuam mogao tat ñetï horiñ parun mañamahan
paru nae nap ser hat kaev ravamah. 5 Met pot orah rezah home ganov
homet het haovai samah-pop pim loporih Godiz ñetï rotapuv batam
hodad hehaek, maot bon tahan moreg epat homeamah, Met ne Godiz
gogot tovai samohoek monisir nonair nai modatü ahoam nem bohom. Pot
ganö homeamah.
6 Met rotap aban nap Godiz homevai sohot pim nonair nai aviam
oraepanezap, Ne tin hemaz nemotü nen ev, pot homepanepuh mod
mapotuz orah rezah zait nat hepanen, God meñizat het hodad tinañ
manohopanen pi biñ ravat lop tinarinañ hepan. 7 Met darim nonohol
avatamah-porah dari pei nai bat emamegi? Ma tokat amun dari ñomat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ham epar betekazarah nai rekot basaka? Evo, rekot dari nai bat nasotü.
Povoz dari ñomat sakazarah monisir nonair nai ev bat hez-epotuhö tair
tat eñizapan? Evo, rekot potuhö naeñizotü. 8 Povoz dari ev hamarah biririï
hez-eparah darim gipizor dimir giv tairatü bat hekaz potuz, “Deim nen
bat hez-epotunañ tin hekazatü ev,” pot haok. 9 Oñ añarab nari zeirurum
ahoam bohopanez homehopanez pori kut tat het nonair nai batogü
manohopanez hahö-epotuhö paru moreg metohopanen, non horioroh
sohot horï povor kao tovai sohopanepuh bol nap hamauruvok er horat horï
ravamahavoz zut map horï ravat hepan. 10 Met paru monï ahos bohopanez
zait tat biñ ravamah-povohö non horï mapoñiz kapot ravat hezaek, añarab
narizaro potihar beri hamahan samahapuh, Godiz homet heh-nonor betet
kakam povor kao parum loporizaroh hatevetehopanezat tamah.

Timoti tin hepanezao bahorë hat hepan

11 Met Timoti ni Godiz gog abanap ok, ni ñetï revah menoh-epeñ kos
rez manat hodad tin nenavonañ tovai sohot Godiz homet het tin tohot
añarab nim modariz zakepivonañ loporï manohot ñetï sokov mañohoz,
ma honoñai povor kao niitï ou ravohopanen ni am rez kek tat tin tovai
sooke. 12 Met batam añarab modari hatevetet hehan ni Godiz ñetiñiz,
“Ñetï rotapuñ ev,” pot hañin nim pohao tin het hekez pov Godihö ni
hananah. Povoz met abanari porü hat sat nae nap ritou metapanen tin
nai manapanen bapanez hat porü hat samahavoz zut ni Kristoz homehot
het kez tat tin pohao het hekez nanah-pov bahorë hat heken rotapuv ou
ravohopan. Met pot tovai sookez hat ni batam God ba ou navatahan ni
pim ñetiñiz, “Ñetï rotapuñ ev,” pot hañ. 13 Met God nonair nai mapotur
mapori tin hepanez hat matut tah-popuz etañik ma Iesu Kristo ñevok
bizahan gavman aban ahop Pontias Pailotin ourah ñetï tinao mañah-
popuz etañik niin epat nañom, 14 Ni darim Amip Iesu Kristoz tovai sookaz
hahan hezao baval hat kaev naravotü, oñ rez kek tat tin tovai sooken
darim Amï pop maot erapan. Met pot tin tovai sooken modari niin etet,
“Met pi tin tamahap ok,” pot nimaz hahopan. 15 Met pi maot erapanez
hamoh-poek God pimauhö aliz posiz hodad hezaek tokat porah hapanen
erapan. Met God pi nenap ahop het ahö mod mapori piuhö ritou metat
hez. Povoz tokat pinañ honeo tin biñavonañ hekazavoz kapotaz maup pi
ravat hezap ok. 16 Met pi rekot nañomotuz pohao het hezap ok, oñ pim
hez-poek aliz ahov al tezat hezaek, dari rekot sat naketuzat hez. Met dari
ham añarab mapori rekot piin et nareotuz hez-popuz abat ahovor kez
ahov pohazao het hepan. Rotap ev hamoh.

Aban nonair nai ahotunañariz ñetiv

17 Met ni ham añarab nonair nai zuam horï ravapanez potü ahoam
batogü manamah-porin epat mañ, “Ari nonair nai okotuhö eñizohopanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin hepekez homet arim heriñ bat hel batameg-pov betet God biñavonañ hekaz eñizamah-popuzahar homehozei.” 18 Met paru tin tovai sohot modari naiz tekï tat hepanez poi meñizat manohopanez ñetï poñihar parun mañeken tohop. 19 Met pot paru tin tovai sohopanepuh tokat abarah parum tin hepanez poñ batogü manovai sohopanezaek, parum tin pohazao het hepanez rotap pov bar batapan.

Timotin ñetï meteo mañahat ev

20 Met Timoti, ni Iesu Kristoz gogot tookez God nañahan hez-povoz ni tin korav hez. Tat añarab mod nari, “Dei hodad tinavonañ hezari ev,” pot hat ñetï betez Godiz hahan hez-bonoñ niin nañamahaek, poñihö naneñizotuzañ okeg, ni kos rez manat hekez ev nañamoh. 21 Met añarab hamoh-pori parumauz hodadevok ñetï betezañ haovai sohot Iesu Kristoz tin homet hekaz nonor betevai samah. Met ganö ni taput tekë hezavoz ne homet ev niin nañoh.

Met Godiz masakao ninañ hep.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 TIMOTI

Ñetï garosikao

2 Timoti ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pol Roma zeitak kakam zeimakeh memerizahan hehaek, pi men ñomapanez pov totoi ravoohan, Timotiz homet pi ñetï mod epov menah. Met Pol pi tokat mod nao menat mod narihaz namee, oñ pim ñetï metë epov ev menah. Met ñetï epov Timoti pim ro pimaup zut ravat heh-pop kez tat Iesu Kristoz homeo badae batat hepanez homet mañah. Tat Pol modari horï metoohan pimauz tovai emoohavoz homet, Timoti taput tohopanez amun menat piin mañah. Tat epat piin mañah, “Met ni horï tairao netohopanezavoz kaev ravat betetun, oñ kez tat het añarab lop masak metat zaitivonañ het parum honoñaiñ ni ba oñ batohoz,” pot mañah.

Met Iesu abarah helat hasahan krismasañ 36-iz zut bon tahan Pol pim ñetï metë epov menat meeh.

Pol Timoti popuz ñetï tokat epov menah

1 [1]Ne Pol, met God pimauz hodadevok ne Iesu Kristoz aposor abanap ba ou navatahan hez. Met batam añarab tairari Iesu Kristonañ honeo ravat hepanez pori, pohao tin het hepanez pov hamanapanez pi au hakahan hezaekaz homet ne nemeehan, añarabon ñetï pov mañovai samoh. [2]Met Timoti ni nem ro pimaupuz zut ravat hez-tinapuz homet ñetï epov menomaz ev toh. Met God darim Papapur Iesu Kristo darim Amip ni masakavor zakepiv nanohopanen, lop tinarinañ hekez ne zait toh.

Timoti Kristoz ñetiv tin mañohopan

[3]Met nem iz mimihol Godiz ñetiv baval hat tovai emoohavoz zut, ne amun lop tinarinañ het baval haovai sohot pim gogot tin tovai samoh. Pot ne tohot nem toh-navoz ne homeamohopuh, Piuhö hañ horiv netapanez hez, pot ne homet ñaihet tamoh bon. Tat ne orah rezah alizañir kuturuñik nimaz homet Godin mañ mañovai ni tin netamahavoz piin biñ mañamoh. [4]Met ne ev hez-epek emomaz hat, ni ok nevetet emomaz tohon ni nemaz zakep tat iñ hañivoz homeamohopuh, maot emat niin etet biñ ahov ravomaz ne rotap ahoam zait tat hez. [5]Met nim Kristoz tin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homehot hez-povoz ne homeamoh. Oñ nim añ izap pim abatao Lois, met nim nonop Iunis parup garos pimaz homehot hehavoz zut, petev ni amun tin pimaz homeo badae batat hez-pov ne hodad. 6 Met pot tameñiek, ganö ni unun manek hezavoz ne homet niin epat nañom, Met batam nem marañ nim gagaih nevizat Godin mañohon, pim gogot tovai sookez kezao nanahavoz ni homet tin bahorë hat het pim gogot tovai sohoz. 7 Met God dari ñaihet tat hekaz hodadeo naan, oñ kez tat dari lop tinarizaronañ het modari loporizaro manookapuh, darim hekazavoz tin korav hekaz hodad nen pov pi dari anamah.

8 Met pot God hodad pov anamah, povoz ni añaraboz ñaravatak bal haz rouvat pim ñetiv mañookez ñaihet tat tu ravotun, ma ne darim Amipuz ñetiv mañohovoz paru kaev ravat ne ev kakam zeimakeh nemerizahan hezavoz homet, ni nemaz kaev ravotun. Oñ God kezao ni nanohopanen pim ñetiv haovai sooken, modari kakamao ne netamahavoz zut, ni amun netohopanen kez tat hekez ev hamoh. 9 Met dari tin nao toogivoz homet God horï hegiekanañ maot pimeri ba avatah bon, oñ pimauz zaitivok pi masakao anat dari pim añarab tinari ravat hekaz hat ba ou avatah. Met batam nonair nai bonorah pi Iesu Kristoz homet epat hakahan heh, “Met ne Kristo meeman pi er horat paru masakao manohopan.” 10 Pot pi batam hakahan hehaek, petev dari maot pimeri ba avatamah-pop Iesu Kristo meehan pim masak etamahao ou ravahan dari etet hodad raveg. Met dari ñomat horï ravakaz nonoroh emoogin Iesu Kristo pi non pooroz kezao bavon batah, povoz dari pim tin tah-ñetï pov hatevetet abarah sat pohao tin het hekaz nonoroh petev hasameg.

11 Met God ñetï tin epov añarabon mañat pim kapot tin badede mañohomaz hat aposor gog abanap ne ba ou navatat gog epovok neñehan ne mañovai samoh. 12 Met pot mañovai soohovoz hat ne ev kakam zeimakeh nemerizahan het kakamao hatevetehot hez. Met ne ñetï epovoz kaev narav, oñ Iesu Kristo popuz ne tin hodad het pimaz homeo badae batamohon, pi nemaz tin korav ravat hezan, ne pim gogot tin tovai samoh, met pi am nemaz korav hepanen, tokat pi maot erapanez aliz pos ou ravapan, pot ne hodad hatat hez.

13 Met ni tin tovai sookez ñetï nañooh-rotap poñ ni tin pim nonoroh sohot tookezañ ok, povoz ni bahorë hat hekez ev nañamoh. Tat ni Iesu Kristonañ honeo het pimaz homeo badae batat tin hekepuh modari loporï manohot tin metovai sookë. 14 Met Godiz Pul Tinap darim loporizaroh hez-pop ni kezao nanohopanen ñetï rotap pov niin nañat pim gogot tookez nañahan pim gogot tameñ-pov tin bahorë hat het ñetï pov añarabon mañovai sookez ev nañamoh.

15 Met ni hodad, Esia zeisik aban Piselasir Emosenisir mod Iesuz homet hez-mapori ne kos rez nanat hez. 16-17 Met aban Onesiporas batam ne ev kakam zeimakeh nemerizahan hehon pi nemaz kaev ravat kos rez nanan,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

oñ Roma zei epatak emat nemaz ahoam mel tohot het tokat bar navatat pi orah rezah ne hehoek, emat helakao deip het ñetï muz tinao nañat nem home tinavonañ hemaz neñizooh, povoz darim Amip pimeri zakep metat meñizohopanen paru tin hepanez ne zait toh. 18 Met batam dei aban pop Epesas zeitak sat hegipuh pi ahoam ne neñizoohavoz ni hodad, povoz darim Amip maot erapanez aliz posik dari añarab an etapanez porah aban popuz zakep metapanez ne zait toh.

Timoti kez tat Kristoz gogot tohopan

2 1 Met ni nem ropuz zut ravat hezapun ne epat nañoman hatevet. Met Iesu Kristo dari masakao anamahavoz homet ni rez kek tat kez tovai sohoz. 2 Met batam añarab ahovokaroz ñaravatak ne het Godiz ñetiv haohon ni hateveteoñ-pov aban hodad tinavonañ het tamah-narin ni etet ba ou batekepuh, ñetï pov parun mañovai sooken paru hatevetet rap reet sat añarab modarin mañovai sohop.

3 Met ni Iesu Kristoz gog abanap ñai aban napuz zut ravat kez tat heken mod nari honoñaivor kakamao netohopanen ni kaev ravotun, oñ rez kek tat het tovai sookë. 4 Met ñetï ev nañomaz toh-poñiz ni tin home, Met ñai aban nap ñaivok sapanepuh pim aban ahopuz mañohopanezat hatevetet baval hat ñai tovai sohopanezaek, pi gog pov betet modavok nasotü, oñ pim aban ahop piin etet pimaz biñ ravapan hat tin ñai tohopan. 5 Met ñetï modao ev, Met aban nari porü hat nae nap ritou metat tin nai bapanez garos ñetï kateñ parun mañapanen hatevet porü hat sapan. Met tin hatevetet porü hat sapanez pop sat bapan, oñ tin hat navet betezam porü hat sapanez pop tin poi pi navotü. 6 Met modao ev, Aban nap gog ahov tat pim gipiz ñedet tin korav hepanez pop rekot utap tapanen, pi garos bat napanen modari tokat parumotü bat napan. 7 Met ev Iesu Kristonañ honeo het kez tat tovai sookez nañoh-ñetï epeñiz homeoken pi hodadeo ni nanohopanen kapotaz tin hodad ravookë.

8 Met darim aban batam ahö heh-nap Devid popuz iz mimip Iesu Kristo pi het ñomahan maot baval hah-tin popuz homehozei. Met ne pim ñetï tin pov añarabon mañovai emoohovoz, 9 mod nari kaev ravat kakam ahov netat nemaz, “Horï tamahap ev,” pot hat horï tamahari senirepenañ medemamahavoz zut nedemahan ev kakam zeimakeh hez. Met Godiz ñetï tin pov senirepenañ ne ev nedemahan hez-epovoz zut paru rekot nademotuzat hez, oñ modari am mañovai samahaek, 10 ne ev nedemahan hez-epovoz ñaihet nat, oñ epat homeamoh, Petï modari ñetï epov am mañovai sohopanen, God añarab tairari pimeri ravapanez hat ba ou batahan hez-pori amun hatevetepanen, Iesu Kristoz homet hepanen piuhö pimeri bavatapanezaek, tokat aliz tinavok meñepanen pohazao het hepan. Pot homet petev parum horï netahan hez-epovoz homet ne ñaihet nat. 11 Met darim hameg-ñetï rotapuv ev menomaz toh,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met dari pinañ honeo het ñomak, povoz pinañ honeo am pohao tin het hek.
12 Met daritï honoñai nañ emohopanez porah boi tat dari tin tovai sohok, povoz pi hapanen pinañ honeo korav ahori ravat hek. Ma pi kos rez manat dari, “Pimaz unun,” pot hak, povoz pi zu taput dari kos rez anat, “Ne arimaz unun,” pot darin añapan.
13 Met dari pim zaitivok tin tovai sookaz hameg-pov elat ritou takan pi darim pot takazavoz zut nao natotü, oñ pim hahan hez-potam tin tovai sohopan.
Ñetiv rotap darim hamegit ev menoh.

Gog aban tinapuz biñ ravapanezat ev

14 Nem rop ev ñetï niin nañoh-epeñ nim togutak añarab hez-porin mañ. Tat Godiz abatavonañ epat mañohoz, “Met ari ñetï betez nañir nañ hat nae nari ser hameg-poñ betei.” Met paru nari hamoh-epat hat nae nap ser hamahaek, añarab modari hateveteamahan parum loporizaroh poñihö nameñiz, oñ paru hatevetet lop horirizaro ravamah. 15 Met ni tin pim gogot kez tat tookezavoz tokat God etepanen ni rotap tin tookë, povoz homet tu naravotü, oñ tu narav heken pi epat niin nañapan, “Met ni nem gog aban tinap hodadevonañ het nem ñetï rotapuv tinam añarab modarin mañovai emooñ.” Pot niin nañapan hat petev ni pim gogot kez tohoz. 16 Met añarab Godiz tin hom namee hezari ñetï betezañ hamahapuh, God kos rez manamahan parum horiv map an pap manamah, povoz ni parum hamah-ñetï poñ hatevetetun, oñ kos rez manekë. 17 Met kesezañ garos aviam tat ahö ravat heris map bahorï batamahavoz zut parum ñetï betez hamah-poñ ahö ravat añarab ahovokaroz hodadeo bahorï batamah. Met aban pot tamahariz nañariviz abatavokaro Aimeniasir Pailitas ok. 18 Met parup poñariv ñetï rotapuvoz nonor betet betezam sohot epat moreg hamah, “Met dari ñomat bal hakat hezari eveg, tokat maot nañomotü.” Pot parup hamahaek añarab Iesuz homeo badae batat hez-mod nari hatevetet lop houlorizaro ravat pimaz homet hakez-pov maot bahorï batamah.

19 Oñ Godiz ñetï rotapuv bah kezar bareñamahan dao hat hezavoz zut, dao hat hezao ok. Met pim menahan hez-nao ev, Met God pimauz añaraboz pi tin hodad hez. Met mod epov amun menahan hez, Met nap, “Ne darim Amipuzap ev,” pot hapanez pop horï mapoñ kos rez manapan, pot menahan hez.

20 Met ñetï modao ev. Aban monisinañapuz zei ahomakeh pim perë nañir nañ ahoam biamahan oraez. Met perë poñiz nañ goliv ma silva povonañ matut tahan monï ahos manat pim bat em bizahan oraez, met nañ zihav ma hamar bat matut tah-poñ monï avis manat bat em bizahan oraez. Met aban ahori helakao emamahan golivor silva perë poñ bat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gipiz tezat manamah, met aliz modañik poñ nav, oñ mod upaiñ bat gipiz tezat namah. 21 Met perë hamoh-poñiz zut añarab hez. Met aban nap pi home horiv betet lop tinarinañ hepanez pop pi perë golivor silvavonañ matut tahan oraez-tin poñiz nasiz zut pi hepan. Tat pi añarab modariz zut naketü, oñ Godiz gog aban tinap ravat hepanen, pim ahop gog ahö nao tapanez mañapan, povoz rekot pi gog pov am tovai sohopan.

22 Met aban ro houavehol parum zait horiñiz berevamahat tamah-poñikanañ ni bazei manat hekë. Tat home tinavonañ Iesuz homeo badae batat het, añarab modari loporï manat tin metookez non tin pooroh sookez rez kek tat tohoz. Met añarab mod nari lop tinarizaronañ het darim Amip meñizohopanen tin tohopanez mañamah-porinañ honeo ni ravat parum tohopanez taput tohoz. 23 Met ni hodad, paru nari orah rezah kut tat ñetï betezañ hamahaekanañ mogao tat ser nae nap hamah, povoz porinañ honeo het ñetï pot nañ tovai ni haotun. 24 Met tairap darim Amipuz gog aban tinap ravat hepanez pop modari ñetï nao hat nae nari ser nae nap hahopanen pi honeo nakaotü, oñ lop masakarinañ het modari masak metohot ñetï tin navor nao parun mañohopanen tin ravohopan. 25-26 Pot tohopanen modari Godiz ñetivoz kaev ravat ñetï horiv piin mañohopanen pi mogao natotü, oñ ñetï tinao parun am mañohopan. Met paru pori Godiz ñetivoz kaev ravat hezan Setenihö ari biv bizat anumaihol bamegivoz zut tat paru bahan pim zaitivok tovai samahaek, gog aban pop am ñetï rotapuv parun mañohopanen God meñizohopanen, paru loporizaro borourat hodad tinao bat Seteniz bivok holat hezaek, maot bil ñodapanen Godiz ñetï rotapuv baval hat emohopan ma tair?

Aliz metes ou ravapanez ñetiv

3 1 Met tokat aliz metes totoi ravohopanez porah horï honoñai ahoñ daritï ou ravohopanez poñiz ni hodad tekez ev menomaz toh. 2 Met hamoh-porah añarab nari epat tohopan, Paru Godiz ñaihet nat het monï ahos bohopanez homet biñ ravat modari tin metat manohopanez hom nametü, oñ bagiz gut tat parumau bohopan. Ma parumauz heriñ bat hel batat, “Dei tinari ev,” pot hahopan. Ma nari añarab modariz ñetï horiñ hat, “Betezari ok,” pot parumaz hahopan. Ma nari parum nonor papaz mañohopanezat elat hat naveteriz zut ravat hepan. Ma nari modari masak metohopanen, “Eperi tin ok masak etamah,” pot nakaotü. 3 Ma nari parum kapotakariz zakep namet het mogao tat parunañ honeo tin naketü. Met añarab modariz ñetï moregañ hahot paru home horivonañ het, parum hepanezavoz tin korav narav am zei ñai tat modari ur horï batohot añarab modariz tin tohopanezavoz kaev ravat hepan. 4 Met nari parumeri der gup metohopanen menohopan, ma nari paru betezam het Godiz biñ naravotü, oñ parumauz heriñ bat hel batohopanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homet biñavonañ hepan. 5 Met horï poñ tohot parum gizañinañ epat
hahopan, “Met dei Godiz ñetiv baval hat samegiri ev.” Pot hahopan,
oñ parum loporizaroh pim tinao bon hepanen, parum hahopanezavoz
rotapuv ou naravotü. Met aban horï poñ haovai tohopanez pori ni amun
bahorï navatapan hezavoz homet paruhanañ bazei manat hekë.
6-7 Met aban hahö-porihanañ nari modariz zeiñik lokat añ hodadeo
bonorin ñetï moregañ mañamahan hatevetet barotap batamah. Met
añ pori parum garos horï tooh-nañiz homeamahan loporizaroh an pap
manamahan paru Godiz ñetï rotapuv hatevetet tin bahorë hat hepanez
pap tat ñetï betez navor nao modarihö hamahan hatevetet zuam bamah.
Povoz aban hamoh-pori ñetï moregañ mañamahan paru zuam hatevetet
bamah. 8 Met batam aban Moses Israel añaraboz korav ahop ravat hehan,
aban pim irih heh-nañariviz abatavokaro Zanisir Zambiris, narah Moses
hahan, parup ñeo elat pi kos rez manah. Met pot kos rez manahavoz zut
petev aban hamoh-pori amun home horivonañ het, “Dei Iesuz homet
hez,” pot parum hamah-pov moregao ravamahaek, pim ñetï rotapuv kos
rez hamanah, pot ravamah. 9 Met batam Zanisir Zambiris Mosesiz ñeo
elat parupim abatavokaro bat hel batat hahan, añarab modari hatevetet
zuam epat hah, “Met arip betezam hamegiñariv ok.” Pot hahavoz zut,
paru petev hez-pori amun aviam het moreg haovai sohopanen, añarab
parum kapotaz tin hodad tat epat hapan, “Met paru kut tat betezam okat
hamah.” Pot hapanen ñetï poñ bon tapan.

Timoti Godiz ñetiv bahorë hat hepan

10 Met Timoti, ne parum horï tamah-okat natavoz ni hodad, oñ ne Iesuz
homet Godiz zait nenavok sohomaz zait tat nem hemazavoz tin korav
het rez kek tat tovai añarab loporï manat ñetï rotapuv parun mañohot ne
kaev narav hehon ni et hanereoñ. 11 Met ni hodad, batam Antiok zeitak
ma Aikoniam zeitak ma Listara zeitak pim ñetiv mañohot hehon, paru
kaev ravat kakamao ahoam ne netahaekanañ zei modañik amun aban
nari honoñai povor kao netoohan, kakam ahov hatevetevai emooh. Oñ
darim Amip neñizoohan ne kaev narav het am rez kek tat tovai emooh.
12 Met rotap añarab tairari Iesu Kristonañ honeo het, “Ne Godiz homevok
sohomaz zait toh,” pot hahopanez pori modarihö parumaz kaev ravat
kakam ahov metohopan. 13 Met aban moregari am horï tovai sohopanen,
parum horiñ ahö ravat an pap manat hepanen aban pori map horï ravat
Seten paru moreg metohopanezavoz zut paru añarab modari moreg
metohopanen, paruhoen amun horiv tohopan.
14 Met parum tamah-pot ni tovai totun, oñ batam ñetiv nañoogin ni
hatevetet barotap bateñ-pov tin bahorë hat hekë. Met dei niin nañoogiriz
ni tin hodad hakez, povoz deim nañoog-potam baval hat tovai sohoz.
15 Met ni goerah Godiz ñetï menahan hez-pov paru nañoohan, ni

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hatevetevai emooñiekanañ am ñetï povoz tin hodad hez. Met ñetï pov
rekö hahot ni rekot home tinavonañ he, Iesu Kristoz homehot het pohao
tin hekez nonoroh sookë, pot ni hahodad. 16 Met batam God aban nari
hodadeo manoohan paru pim ñetiv tepatak menahan hez. Met dari ñetï
pov tin hatevetevai sook, povoz ñetï rotapuvoz kapot tin hodad took, ma
darim horï tamegiñiz hodad tat betet home tinavonañ het tovai sookazat
ñetï poñihö rekot añairohopan. 17 Met dari Godiz gog abanari pim ñetï
poñ orah rezah hatevetet baval hahok, povoz dari hodad tinavonañ het
rez kek tat pim gog mapoñ tin tovai sohok.

Timoti Godiz ñetiv tin mañohopan

4 1 Met tokat Iesu Kristo maot ourah erat dari añaraboz ahop ravat
het añarab ñomamaharir biririï hepanezari, dari maporiz tovai
sameg-poñin etet an etapanez homet gogot tin tookez hat, Iesu Kristor
Godiz etañik epat niin nañom. 2 Met ni orah rezah pim ñetiv añarabon
mañohoz. Met paru hatevetepanez zait tohopan, ma zait natotuz porah,
ni am mañohot paru home horivonañ hepanez pori hodad modao
bapanez hat badede mañookë, ma ganö Iesuz homet hez-nari horï nao
tapan hezavoz homet, ñetï pov tin badede mañohoz. Met nari kaev
ravapanen ni amun kaev ravotun, oñ orah rezah pim ñetiv am mañovai
sookez ev hamoh. 3-4 Met tokat añarab nari ñetï rotapuv hatevetet kaev
ravat kos rez manohopan. Tat parumauz zaitivok horï tovai sohot, aban
ahö navokaro ñetï betez nañ hahopanen, paru hatevetet biñ ravapanez
poriz hahopanezavoz zait tat hepan. Tapanen mod pori parum iz
mimiholoz ñetï betez poñ mañohopanen, hatevetet baval hat tovai sohot
Godiz ñetï rotapuv kos rez manat hepan. 5 Oñ ni parum pot tohopanez
poñ natotü, oñ rez kek tat honoñai nañ netohopanen kaev ravat home
midin totun, oñ nari hatevetet pimaz homeo badae batat hepanez hat, am
Godiz ñetiv rez kek tat mañohot pim gogot tin tovai sookez nañahan hez-
pov ni am tin tovai sookë.

Poliz gogot totoi bon tapanez tah

6 Met nemaz ne epat hodad, nem hamarah am hemaz pov bon tovai
samahaek, totoi nemenapanen nem uveo berevapanen ne ñomat ham
epar betet som. 7 Met ne Godiz gog abanap gog tomaz nañahan hehö-
povoz ne kaev narav, oñ abanari gog nao kez tat bavon batamahavoz zut,
ne kez tat Iesu Kristoz ñetï rotapuv bahorë hat pim gogot bavon batat
garë haomaz ev toh. 8 Povoz God nem hañ tinao bat hezaek, darim Amip
erat tinaharam an etapanepuh, hañ tinañ anapanez pop maot erapanez
aliz posik nem tamohovoz hañ tinao nanapanen bat hem. Met ne nenap
pot nanapan bon, oñ añarab pimaz zait tat pi maot erapanez ñai bizat
etet hepanez-pori amun hañ tinañ manapanen bat hepan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ñetï mod nañ ev

9 Met ni zuam nehaz emekez nonoroz mel tekez ne zait toh. 10 Met
aban Dimas ham eparaz nonair naituz zait ahov tat nevetet Tesalonaika
zeitak sat hez. Met aban modap Kresens Galesia zeisik sat hezan Taitas
pi amun Dalmesia zei posik sat poek het gogot tamah. 11-12 Met ne aban
Tikikas meehon pi Epesas zeitak sat het gogot tamahan, aban Ruka
nenapuam deip ev hez, povoz ni Mak bavizat arip ev emepeken pi ne
neñizohopanen, deip Godiz gogot honeo tookaz homeamoh. 13 Met batam
ne Troas zeitak hehorah, ne zei pot betet emomaz tat nem tamaravokaz
dim revahap ok aban Kapas popuz zeimakeh bizoh-dim pop bat, tep
poek bizoh-poñ amun bat ev emekë. Met anumai kosiñinañ matut tahan
menahan hez-tep poñ bat emekez ev hamoh.

14-15 Met ne añarabon Iesu Kristoz ñetiv mañoohon, aban nap pim
abatao Aleksanda pi ain nañ matut tamah-pop ñetï povoz kaeven poh tat
ne gaa tom hat kez tat honoñai nañ ahoam netoohaek, darim Amip pim
pot netoohavoz hañiv metapan. Met ganö pi nem netoohat nihoz netapan
hezavoz ev nañamoh.

16 Met garos paru Roma ñai abanari ñevok nevizat nem ñetiv haohan
nem mod nap nenañ honeo het parun ñetiv mañah bon, oñ map nevetet
ñaihet tat sahan nem main hehö. Met pot netahariz zakep tat, “God ni
hañ horiv metotun,” pot piin mañamoh. 17 Met paru ne nevetet sahan God
nenañ honeo het bakez navatahan ne ñaihet nat, oñ paru añarab Roma
pat porin Godiz ñetiv map mañohon paru hateveteh. Met pot God nenañ
honeo hehan paru kakamao nanet, ma men nanoñom tahan ne am ev tin
hez. 18 Met rotap añarab ne bahorï netohopanen, pi am nenañ honeo het
abarah pi ahop ravat hez-zei tin posik neñepanen, ne tin heman pi nemaz
korav ravat hepan. Povoz dari pim abat ahovoz biñ haovai sohokan pohao
ahö ravat hepanez ne zait toh. Rotap ev nañoh.

Ñetï meteo ev

19 Met ne aban Akuilar pim añap Prisila poñarivir Onesiporasir añar
ñaroz homet paru tin hepanez ne zait toh, pot parun mañekë. 20 Met aban
Erastas am Korin zeitakam hez. Met dei aban Tropimas Mailitas zeitak
het pi lamao tahan ne poek pi betet emohon pi poek am hez. 21 Met petev
tamar ahov nat hez-eparah zuam emekez ne homeamoh.

Met aban Iubulas, ma Pudens, ma Lainasir añ Klodia, met aban Iesuz
homet zei epatak ev hez-modari amun nimaz homet, “Timoti tin hepanez
dei zait teg,” pot hahan ev menoh.

22 Met Timoti nem rop, darim Amip masakao nanat ninañ honeo
hepanez ne zait tat ev nañamoh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

TAITAS

Ñetï garosikao

Taitas ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Taitas aban pop pi Zuda bonop, oñ Pol piin ñetiv mañoohan, pi Iesuz homeo badae batat hehapuh, Polinañ honeo zeisikaroh sat em tohot Iesuz ñetiv mañovai gogot tovai sooh. Met Taitas popuz ñetiñ Aposor bodorï 15 pavar 2, 2 Korin bodorï 7 pavar 6-7, met 2 Korin bodorï 8 pavar 6,16-17 rekö hameg.

Met pot toohaekanañ Pol tokat Taitas meehan sat, havevoz lopotak Krit zeisik sat, añarab tairari Iesuz homet heh-poriz tin korav ravat hehan ñetï epov Pol pimaz homet menah. Met 1 Timoti ñetï pov menah-porah pi Taitas ñetï epov amun menah, povoz pi Timoti añarab nariz korav ravat hehaek, ñetï badede piin mañah-poñ amun Taitas taput tat hehaek, añarab pim irih hehariz tin korav ravat hepanez ñetï badedeo epeñ menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 34-z zut bon tahan Pol Taitas ñetï epov menat meeh.

Pol Taitas aban popuz ñetï epov menah

1 1-3 Ne Pol, Godiz gog abanap ma Iesu Kristoz aposor abanap ravat hezap ev. Met God pi ñetï moreg nao nakap ok, oñ orah rezah ñetï rotap nenañihar haovai samah. Met batam nonair nai mapotü bonorah pi epat hah, “Paru añarab nenañ honeo pohao tin het hepanez ne zait toh.” Pot hahan hehaek tokat pim hah-pov ou ravapanez hah-porah ravahan, Kristohö erat tin pov ba ou batah. Met tokat God dari pimeri ba avatamah-pop nañahan ne sat añarab pimeri ravat hepanez au hahan heh-porin pim ñetï rotap epov mañohoman paru pimaz homeo badae batat pim baiñetinao parum loporizaroh bizat, Pinañ pohao dari het hek, pot homevai sohopanez ne nemeehan am mañovai samoh.

4 Met Taitas ni deip honeo Iesuz homeo badae batat hezaek, ni nem ro pimaupuz zut ravat hezap ne nimaz homet ñetï epov ev menomaz toh.

Met God darim Papapur Iesu Kristo dari pimeri maot ba avatamahap masakao ni nanohopanen, lop tinarinañ hekez ne zait toh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Taitas koravori ba ou batapan

5 Met batam deip Krit zei okosik het gogot tovai gog tairao deip nat
heg-pov ni tovai sohot zei potak katak Iesuz añarab togü poñiz korav
ravat hepanezari ba ou batekez hat gog povok ni neñeohö, met nim
tovai sookez nañoh-pov ne maot ev menomaz toh. 6 Met aban korav ba
ou batat meñekez nañoh-pori modarihö parun etehopanen, horï nao nat
hepan, ma paru nap nim añ honep honep bat hepan. Tapanen parum
ñarohol amun hat man man natotü, ma añarab modari ñaro poriz,
“Parum ñarohol ñeo elat horï tovai samahari ok,” pot parumaz nakaotü.
Oñ ñaro pori parum papapaholoz irih het hapanezat tin hatevetet
tovai sohopanepuh, Godiz homeo badae batat tin hepan. 7 Met tairari
Iesuz añarab togü nañiz korav ravat hepanez pori paru Godiz gogot
tohopanezari ok, povoz parutï horï nao naketü, ma paru parumauz
abatañ bat hel batat naketü, ma zuam mogao natotü, ma iv kezañ ahoam
nainotü, ma boir givogï natotü, ma parumotü ahoam bohopanez zait
natotü, oñ tinam hepanez porinahar etet gog povok meñekë. 8 Met korav
ravat hepanez pori paru nonair nai tin tovai sohopanez zait tat hepan,
ma zei modarizarohanañ añarab patari emohopanen paru tin metat gipiz
manohopan, ma parumauz zaitiv bat hor batat home tinavonañ gogot
tin tohot oñeam sohopan, ma ganö paru horï nao tapan hezavoz, Godiz
hahan hezat tovai sohot parum hepanezavoz tin korav ravat hepan. 9 Met
pot tohot Godiz ñetï rotap epov deip mañovai soogin, paru hateveteh-pov
korav pori tin bahorë hat het parum modarin mañat bakez batohopanen,
paru amun hatevetet ñetï rotap povoz kapotaz tin hodad tat tovai
sohopan. Oñ tairari hatevetet barotap navat hepanez pori aban korav
hamoh-porihö rekot hodad tinavonañ het maot porin mañohopan. Met
aban tin pot tohot hepanezari ba ou batat modariz korav ravat hepanez
meñeken hep.

Ñetï moreg hamahariz ñetiv

10 Met ñetï modao ev nañomaz toh. Met ok Iesuz togü nañik paru
Zuda Iesuz homet hez-narir mod nari añarabon deipim ñetï mañoogin
hateveteoh-poñ baval nak, oñ parutï hodad modao am hezaek modarin ñetï
moregañ mañovai samah. 11 Tamahan paru aban narir añaholor ñarohol
honeo hatevetet, “Rotap ma moreg ok hamah,” pot hat ba in balavï tamah.
Met paru betezam ñetï moreg poñ mañamah bon, oñ monis bapanez homet
deipim ñetï namañ-nañ parun mañamah. Povoz ni gogot tovai sohot ahao
mañat moreg hamah-poñ bavon bat. 12 Met Taitas, Krit nim hez-zei okosik
batam paruhanañ aban hodadevonañ napuhö epat hah, “Met Krit añarab
eperi home horivonañ het ñetï moreg hahot horï nenañ tohot bisin het gipiz
ahoam nohot ñek rapañinañ hezari ok.” 13-14 Pot parum toohavoz batam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hahat petev am taput tamahan rotap ok ravamah. Povoz ni ñetï moreg poñ hamahan, paru modari hatevetet ba in balavï tamah-porin ñetï kezao mañeken, paru hodad tinao bat Zudahol parum ulei ñetï mañamahan hateveteamah-poñ, ma ñetï rotapuv kos rez manat parum hodadevonañ het mañamah-poñ paru betet, Iesuz tin homeo badae batat pim non tinaoroh sohopan, pot ni parun mañekë. 15 Met rotap paru lop tinarizaronañ hez-pori home tinavonañ het ñetï tinañ haovai samah, oñ añarab Godiz hom namee hez-pori paru lop horirizaronañ het home tinao nav, oñ bapap tat hez, ma modariz home tinao homet hapanezavoz kapot rekot paru amun hodad natotuzat hez. 16 Tat paru pori epat hamah, “Met dei Godiz tin hodad het pim ñetiñ baval hahot hez.” Pot hamah, oñ parum tamahavon eteamegin, paru horï nenañ tohot pim ñeo elat non tinaoroh sohopanez pap tat hez, povoz parum Godiz hamah-pov moregao ravamah.

Paru añavairiz tohopanez ñetiv

2 1 Met Taitas paru okori horï okat hamah, oñ niuhö añarab Godiz non tinaoroh sohopanez ñetï rotap nenao mañovai sohoz. 2 Tat aban añavai ravat abav ravapanez tat hez-porin epat mañ, “Erohol, ari Iesuz tin homet het pim ñetï rotapuvoz kapot tin hodad tepekepuh arim ham heriñiz zaitiv betet arim hepekezavoz tin korav ravat modariz zakep tat loporizaro manohozei. Met pot tohot honoñai tairañ aritï ou ravohopanen rez kek tat tin tovai sohozei.” Pot aban porin mañookë. 3 Tat zu taput parum añaholor añ mod añavai ravat añav ravapanez tat hez-porin epat mañohoz, “Met eñarihol, ari Godiz homevai tin tovai sohot modariz homet ñetï pekuñ hahotunei, ma iv kezavoz zait tat ahoam nohotunei, oñ arim mod goerin ñetï tinañ mañat mañairovai sohozei. 4 Met pot ari mañairovai sohopeken paruhoz hodad tinao bat parum abuholor ñarohol loporï tin manat meñizohopan. 5 Met paru pot tovai parumauz zaitivok nasohotü, oñ home tinavonañ het parum abuholoz mañohopanezat tinam baval hat tovai gogot tin tohopanen modari parun etet epat nakaotü, ‘Met paru horiv tamahan Godiz baiñetinao betezao ravamah.’ Pot paru hat pim ñetiv batiu tiu navatotü.” Pot ni paru añ porin mañohoz.

Aban añavai natariz ñetiv

6 Met ni zu taput aban houavë ab añavai natarin epat mañ, “Erohol, met arimauz zaitivok sohotunei, oñ home tinavonañ het arim hepekezavoz tin korav ravat hezei.” 7 Pot parun mañat ni orah rezah tin tovai sooken paru niin etet epat hahopan, “Pi tin tamahag etei.” Pot hat paru amun nim tookez taput tohopan. Met ni giz nenasinañ betezam añarabon mañotü, oñ lop tinarir hodad tinavonañ het ñetiv mañooken, 8 nimaz kaev ravat hepanez pori hatevetet nimaz batiu tiu navatapanez homepanezaek, paru bapap tat ñetï hañiv nak tu ravat am hepan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Itir as metoohariz ñetiv

9 Met paru aban ahori zum metahan parum irih het itir as metohot
hez-porihanañ tairari Iesuz homeo badae batat hez-pori parum ahoriz
mañohopanezat baval hat gog tairao tohopanez mañohopanez povohar
tovai sohopan. Tat aban ahö porihö gogot tapanez parun mañapanen
paruhö ñetï horï nao parum ahorin namañotü, 10 ma parumotü givogï
navotü, oñ orah rezah parum hahopanezat tinam hatevetet baval hat
tohopanen parum ahori parumaz epat hahopan, "Met dei et narë hezan
paru am gogot tin tovai samah." Pot parum gog abanariz hahopanen,
God dari maot pimeri ba avatamahapuz ñetiv ahö ravohopanen modari
hatevetet zait tat, "Ñetï tinao ok," pot hahopan.

Iesuz ñai biit etet hek

11 Met God dari mapori maot pimeri ba avatapanez hat pim masakao
ba ou havatah. 12 Tahan dari etet, Rotap tin etah, pot hodad haravat hez,
povoz masak povok dari het Godiz hodad nat het, darimauz hodadevonañ
horï tovai emoog-poñ betet home tinavonañ darim hekazavoz tin korav
ravat het, pim darim tovai sohokaz añahan hez-potahar baval hat tovai
sohok. 13 Tat darim ahop God pi dari maot pimeri ba avatapanez meehan
erahap, Iesu Kristo tapup, maot pim alizavor kezavonañ erapanez aliz
posiz dari homet ñai bizat etehot hek. 14 Met dari horï tovai emoogiek,
pi pop darim horï poñiz hañiv bat kakamao hatevetehapuh, Goditihar
ba avatahapuh non tinaoroh eñet epat hah, "Nem añarab ev lop
tinarizaronañ nemaz homet het tin nenañihar tovai sohopanez zait tat
hezari ev." Pot pi darimaz hakahan hez.

15 Met Taitas, piuhö ni pim gogot tovai sookez kezao hananahan
hezavoz homet, ñetï ev menoh-epeñ añarabon orah rezah mañohot bakez
batooken, paru hatevetet baval hat tovai sohopan. Met ñetï epeñ mañovai
sooken ganö nari niin etet giz mou netat batiu tiu navatapanen, ni rekot
Godiz kezavonañ ñetï tinavohar parun mañookë.

Paru tin tovai sohopanez mañah

3 1 Erom, met añarab nim irih hezan ni parumaz korav ravat hez-pori
paru gavman ahorir zeitak korav ahoriz irih het mañohopanezat tin
tovai sohopanez mañookë. 2 Tat epat mañ, "Met ari arim modariz ñetï
pekuñ nakaotü, oñ arimauz abatañ bat hor batovai lop tin masakarizaro
ravat mod porinañ tin honeo het añarab mapori tin metat meñizovai
sohopek." Pot parun mañohoz.

3 Met batam dari kut tat Godiz hahan hezat baval nak het, darimauz
zaitivok horï tovai emohot, modarizatun etet zait toog, ma parumaz kaev
ravat horï metoogin paru amun darimaz kaev ravat taput etooh. 4 Oñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

petev God dari pimeri maot ba avatamahap pi darimaz zakep tat loporï anat masakao anamah-pov ou ravat hez, 5 povoz piuhö pim non tinaoroh sookaz eñehan dari ev hezaek, darim batam toogit maot natotü, oñ darim modari tin metovai sohok. Met dari tin tovai emoogin pimeri ba avatat non tinaoroh eñeh bon, oñ horï nenañ tovai emoogin pi darimaz zakep tat eñizahapuh darim horï tovai emoog-poñ ba ol haveteh. Tat pim Pul Tinapuhö bamagei avatahan dari lop tin masakarizaronañari ravat hez. 6-7 Met God dari pinañ honeo hekaz hat pim masakao anat Iesu Kristo dari hañiv navotuz pimeri maot ba avatapanez homet meehan erat ñomahapuh piuhö pim Pul Tinap aviam anah bon, oñ map ahoam anahan darim loporizaroh an pap manat eñizamah, povoz dari pinañ pohao tin het hekaz gaa tat etet hez. 8 Met ne ñetï rotapuv ev menat niin ok nañoh.

Povoz Taitas nim irih het Godiz homeo badae batat hezarin ñetï epov ahoam mañovai sooken, ñetï epovohö paru meñizohopanen epat hodad ravohopan, Met God tin etah, povoz dari taput tat modari tin metovai sohok. Pot homet tovai sohopanen tin ravohopan. 9 Met añarab nari ñetï betez nameñizotuzañ ahoam hat nae nari mañohopanez poñ, ma nari parum mimiholohö meñizohopanez hat parum abatañ ahoam haovai sohopanez-poñ, ma Mosesiz ñetï menahan hez-poñ hahot nae nari ser hahopanez poñ, kapot bonoñ ok, povoz hahopanez porihanañ ni zei manat hekë. Met ev menat nañoh-epeñ paru nae nari mañovai sohot zuam modariz kaev ravat hañ ser mañamah. 10 Povoz met tairap pi añarab modarinañ het mañohopanen, paru hatevetet berat main main ravohopanez ñetï poñiz nañ hapanen ni hatevetekë, povoz pop maot mod porin mañapan hezavoz nao mañat modao mañeken, hat navet het pi am modarin mañohopan, povoz kos rez manepeken pi arinañ maot honeo naketü, oñ ba iñidoh batepeken pim main ravat hep. 11 Met pot mañat añarab modari baverapanez pop horï povonañ het pekup ravat hepanezap okeg, pimauhö horï pov tohopanezaek non horioroh sohopan.

Ñetï meteo mañahat ev

12 Met zeis tamar ahov tohopanez porah ne Nikopolis zei potak sat hem, povoz aban Atemasir Tikikas parupihanañ nap ne meeman ok niih emat nañapanen, Nikopolis zeitak poek ni zuam emat ne ba nevizekez zait toh. 13 Met ñetï modao ev. Met aban añaraboz ñetiñ hatevetet ba oñ batamahap Sinas popur aban Apolos pop parup zei modatak Godiz gogot tohopanez sapanez tat, tairatuz tekï tapanez potuz ni Iesuz añarab modarin mañeken ari honeo parup meñizat manat meepeken sap. 14 Met Godiz añarab ravat ninañ hez-okorin mañovai sooken paru betezam naketü, oñ home tinavonañ het modari meñizovai sohop, ma gogot tohot parum gipizor modatü parumauhö bovai sohop.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Met nenañ ev honeo hez-nem modari ni tin hekez hahan ev menoh.
Met ninañ ari honeo het Iesuz homeo badae batat hez-mod pori amun tin
hepanez dei zait tat ev hagiek ni parun bar mañ.
Met Godiz masakao ari maporinañ hepanez ne zait tat hez.
(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PILEMON

Ñetï garosikao

Pilemon ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pilemon aban pop Kolosi zei ahotak pi monï ahosinañ hehap Iesuz homeo badae batahan añarab mod Iesuz homet hehari pim zeimakeh topourat daasir mañeo haoh.

Met Pilemon batam heh-porah añarab narihö añarab mod nari zum toohapuh parum gogotak meñehan gogot tovai emooohaek, gog nap pimauz zaitivok kilam barezat sat iz ravooh, povoz aban pimaz korav ravat hehap mel tovai sat bar batat rekot kakamao metooh, ma ur ñomah.

Met Onesimas pop Pilemon pim zum tat gogovok meñehan hehaek, betet barezat hotoh sat Pol bavizat parup hehaek, Pol pi kakam zeimakeh hehaekanañ Onesimas maot meepanez tahapuh ganö Pilemon popuhaz maot sapanen pi bat kakamao metapan hezavoz ñetï epov menat manahan pimau tep poe basah.

Met Iesu abarah maot sahan krismasañ 30-z zut bon tahan Pol ñetï epov menah.

Aban Pol Pilemon popuz homet ñetï epov menah

1 Met ne Pol, Iesu Kristoz ñetiv haohovoz hat kakam zeimakeh ev
nemerizahan hez, met ner darim bosip ravat hezap Timoti popunañ
honeo deip ev het ni deipim hatap Pilemon darip gog honevok tamegivoz
homet ñetï epov ev menakaz teg. 2 Met añ Apia pop, ma aban Akipas pi
Kristoz gog epovok kez tat het patao tamah-popur añarab mod tairari
Iesuz togut ravat het nimamakeh topouramah-poriz amun homet tep epee
deip ev menameg.
3 Met God darim Papap ma darim Amip Iesu Kristo masakao
anohopanen ari lop tinarizaronañ hepekez deip zait tat hez.

Pilemoniz homet biñ ravat hah

4-5 Met Pilemon deip Iesuz gog honetak tohot ni nem bosip ravat hezap,
ni darim Amip Iesuz homeo badae batohot Godiz añarab loporï manat tin
masak metameñ-ñetï pov hahan ne hateveteohö, povoz ne mañeo hamoh-
porah nimaz homet Godin ñetï biñao, “Pi tin tamah,” pot ne mañamoh.
6 Tat nimaz mañevok epat piin mañamoh, “Met Pilemon pi Kristoz ñetiv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

añarab hatevetet homeo badae batohopanez hat mañovai sohopanepuh, Kristo pim hezhez tinao anat eñizamahan tin sameg-povoz Pilemon tin hodad tohopanez ne zait toh." Pot nimaz mañ mañamoh. 7Met nem bos tinap, ni Godiz añarab modari loporï manat meñizameñiek paru biñ ravat hez-ñetï pov ne hatevetet lop tinari ravat het biñ ravat hez.

Onesimas masak metohopan

8-10Met Onesimas nem rop bavatat tamoh-popuz homet ñetï epov nañomaz ev toh, met ne ev kakam zeimakeh hezaek, pi ni nevetet barezat ev emahan, ne Kristoz ñetiv piin mañoohon barotap batahan, deip honeo Kristoz homet hezaek, ne pim papapuz zut ravat hez. Met Iesu Kristohö ne pim gogovoz aban ahop ba ou navatat neñehan hez, povoz ne rekot ni Onesimasiz metookezat ñe kezao nañoh narab, oñ ne nimaz zait tat loporï nanamohoek ñe kezavonañ niin nanañotü, oñ ne masakavonañ ñetiv epat niin at nañom, Met ni rekot ne Onesimas meeman ak emapanen masak meteke? Erom, ne kakam zeimakeh het totoi abav ravomaz tohog, ganö ni Onesimas barezat ev emahavoz hat hañ horiv metooken ñetiv hapanen ne hatevetem hezavoz, ni nemaz zakep tat pi masak metookez ne ev nañoh. 11Met batam pi nim gog abanap ravat het neñizat tin gogot nat, oñ barezat ev emah. Oñ petev pi ne neñizat tin gogot tamah, ma ni amun tin neñizohopanezap pot pi ravat hez.

12Met petev Onesimas pi nem ropuz zut ravat hezan nem loporih pimaz homeme hez-pop meeman nihaz ak emapanez tah. 13Met ne Kristoz ñetiv haohovoz hat ev kakam zeimakeh nemerizahan hezan ni hotoh het neñizookez pap tat hezaek, pi ev nenañ am hepanepuh ne neñizohopanez homeohö. 14Oñ pi pot netohopanez ni gu nak hezaek, ne ni ritou netat pi ev het neñizohopanez ne piin namañotü, povoz ne pot homeamoh, Met garos pi ne neñizohopanez ni tin homet nim zaitivok gu hakë, povoz tin ok.

15Met Onesimas nim gogovok pohao ak hehaek betet barezat ev hotoh emahavoz kapot petï epat hez, Met pi Iesuz ñetiv barotap batapanezaek maot ak emapanen, arip lop honerinañ ravat pohao het tovai sohopekezavoz pi ev emah batah. 16Oñ nihaz maot meeman ak emapanez porah, nim gog aban nenap ravat naketü, oñ arip honeo Kristoz homet hepekezaek, pi nim bos tinap pot ravat hepan. Met pi nem rop ravat hezaek, nem ulovok pimaz homeme hez, ma ni amun nim gog aban tin popuz zait tat loporï manookë.

17Met deip Kristoz gog honevok tovai samegiek, ne nim nanep ravat hez, povoz nihaz emohotin, ni tin neteñ narabavoz zut pi meeman ak emapanen ni biñavonañ tin masak metookez ne zait toh. 18-19Met pi horï nao ni netah, ma pi nim nai givog tahavoz hañ nai nanapanez hakë, povoz neen nañeken neohö nim hakez poi ni nanom. Met ne Pol

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nem marasinañ ñetï epov menoh. Oñ neohö ni Iesuz ñetiv nañohon
ni hatevetet homeo badae batat tin poh hekezap raveñ, oñ ne ni pot
netohovoz zut nao niuhö hañ ne netekez nanañ hez. 20 Povoz Pilemon
nem bosip, ni Onesimas tin metookez nañamoh-epov deip darim
Amipuzañariv ravat hezavoz homet tooken, ne lop tinarinañ het Kriston
biñ mañohom.

21 Met ne ev het tepae menohot nimaz pot homeamoh. Met rotap ni ñetï
menamoh-epov rekö hat pot Onesimasiz hakë, “Kar, nem bosip maot ev
haemahag, Poliz tepaek menah-nen epov ne nametotü, oñ masak ahov
metat tinaek meñem,” pot homeokë.

22 Met ñetï modao ev, Kar ne maot arih emomaz homet ari Godin mañ
mañamegiek, pi gu hapan, povoz ne ak emomag, nem emat orohomaz zei
girü nao ak batin batepeken hepanenahoh ne emom.

Ñetï meteo ev

23 Met Epapras Iesu Kristoz ñetiv haohavoz hat pi ev kakam zeimakeh
nenañ deip honeo emerizahan hez-pop nimaz homet ñetï biñao, “Ni
tin hekë,” pot nañahaek ne ev menoh. 24 Met ev nenañ honeo gogovok
hez-modariz abatañ ev, Makir Aristakasir Dimasir Ruka paru pori amun
nimaz homet ñetï biñao, “Ni tin hekë,” pot nañahaek ne ev menoh.

25 Met darim Amip Iesu Kristoz masakao nim loporih tin het hepanez
ne zait toh.

(Poliz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

IBRU

Ñetï garosikao

Ibru ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met paru Zudaholoz ñe haohavoz abatao Ibru ok, met Zuda poriz abat modao Ibru añarab hameg. Met dari nap Ibru ñetï epov menahapuz abatao hodad nat.

Oñ paru Zuda nari Iesuz homeo badae batat hehan Zuda modarihö, “Evo, dari Mosesiz hahan hez-poñiz nonoroh sohokan tin ravohopan,” pot mañoohaek ganö paru mod pori kaev ravat Iesuz nonor betepan hezavoz homet aban nap ñetï epov menah.

Met Iesu map ahop okeg, pi nenapuhö rekot dari eñizohopan, oñ non mod naoroh sohok, povoz horï ravak, pot paru hodad tat am kez tat Iesuz nonoroh tin sohopanez homet ñetï epov menat meehan sahan paru Ibru añarab pori bat rekö haoh.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 37-iz zut bon tahan ñetï epov menat meeh.

Aban nap Zudaholoz homet ñetï epov menahan hez

Godiz ropuz ñetï kapot ev

1 [1] Met batam God pim propet abanarin narah nao tat pim ñetï nao
mañooh, met mod narah mod nao tat ñetï modao mañooh. Potahar
pi parun mañovai emoohan, hatevetet darim iz mimiholon pim ñetï
poñ mañooh. [2] Met batam pi pot tooh, oñ petev aliz tokat epeñik pim
rop meehan erat, pim ñetivoz mañoohan hodad hehat darin bar añovai
emooh. Met ro popun batam God mañoohan piuhö abarar hamarar
añarabor nonair nai mapotü matut tovai emooh. Toohan Godihö nonair
nai potur poriz pi korav ahop ravat hepanez hat au mañahan hez. [3] Met
ro pop Godiz hodadevoz hezat pim hodadeo amun hez. Tat Godiz aliz
ahö peñ hat hezavoz zut, pi amun taput peñ hat het kezavonañ hamahan,
abarar hamarah nonair nai map hezatur hezari parum tovai sohopanez
hat matut tahan hez-taputam tovai samah. Met pi pop hamarah erat dari
añaraboz horï tovai emoog-poñ ol betehopanez nonor ba ou batahapuh,
pi maot bal hat abarah helat God kezavoz maupuz nakoe tek tinatak pi
toutat hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz ropuhö enzolihol ritou metat hez

4 Met Papap hahan rop abat ahovonañ ravat hez-povohö enzoliholoz
abatañ ritou metat hezaek, ro pop enzol poriz korav ahop ravat hezan
paru pim irih hez. 5 Met Godihö ropun batam mañahan hez-epat enzol
napun namañ,

"Met ne nim Papap hezan ni nem rop ravat hezap ok."

Ma pi maot enzol napuz homet epat nak,

"Ne pim Papap heman pi nem rop ravat hepan." *Buk Song 2:7*

Met God pim enzoliholohanañ napun ñetï epovokaro mañah bon, oñ
pim ropuz hat mañahavokaro ev. 6 Met God pim ro nen pop hamarah
meepanez tah-porah epat hah,

"Met nem enzol mapori pim abatao bat hel batat piin mañ
mañohopanez ne zait toh." *Lo 32:43*

7 Met God enzoliholoz homet epat hahan hez,

"Met enzol nem asit netamah-porin mañamohon paru hatevetet
hadao zuam urat bon tamahavoz zut nem mañamohot tat zuam
bavon batamah.

Ma itiñad kezao ñadat rai rai hat zuam bon tamahavoz zut paru nem
gogot honerah kezao tat bavon batamah." *Buk Song 104:4*

8 Oñ God pim ropun epat mañahan hez,

"Met Ahop, ni maporiz korav maup ravat pohao het hekez kez
pov bon natotü, oñ am hepanen ni korav het tin nenañ metovai
sookezap ok.

9 Met ni parum horï tamahatuz kaev ravat het tin tovai emookez
nen povoz zait tat hez, povoz ne God epopuhö ni bat hel navatat
añarab nim modari ritou metat biñ pimau ravat hekez hat ne
neñehon hez." *Buk Song 45:6-7*

10 Met modao pi ropun epat mañahan hez,

"Amip, mamog nim marañinañ abarar hamar matut teñin hez.

11 Met dimir giv mamogatü top ravat horï ravamahavoz zut, abarar
hamarar matut teñin hez-modatü horï ravat bon tapan, oñ nimau
potuz zut horï ravat bon natotü, oñ am pohao het hekë.

12 Met dimir giv mamogatü rae rezat beteamahapuh modatü
meamahavoz zut, ni abarar hamar barae rezat betekepuh mod
magei tinañ matut teken hepan. Oñ ni potuz zut horï ravat bon
natotü, oñ ni batam het petev am hez-taput pohao am het hekë."
Buk Song 102:25-27

13 Met God pim ropun mañah-epat enzol napun namañ,

"Met ni ev nem mar giñasiz nakoe emat toutat heken, nimaz kaev
ravat hepanez pori bat hor batat nim eñañiz irih meñeman
hepanen parum revah ni hekë." *Buk Song 110:1*

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met pim ro nenapuz homet ñetï pov hahan hez. 14 Met enzol pori paru
Godiz asit metamahaek, darim heriñiz zut bonori paru hezaek dari
añarab tairari horï hegiekanañ pimeri ba avatat tinaek eñehopanen
sohokaz hat God au mañahan hez-porihaz pimauhö paru meamahan
emat eñizovai samah.

God pimeri ba avatapanez hah

2 1 Met rotap Godiz rop map ahop hez, povoz pim ñetï añahan
hateveteg-pov, ganö dari kaev ravat betek hezavoz, tin darim
loporizaroh bizat bahorë hat hek. 2 Met God batam pim enzoliholon
mañoohan, paru erat pim mañoohat propet abanarin mañooh-pov ñetï
rotapuv ok. Pot paru hodad hehaek añarab tairari ñetï povon hatevetet
baval nak betet heh-pori hañ horiv metooh. 3 Oñ petev Godiz rop erat
pim non tinaoroh sookaz ñetï pov haañahaek, dari baval nak het am
horï nenañ tovai sohok, povoz dari tair tat hañ horiv bazei manak? Evo,
dari pot horï tohot bazei manakaz non naorö bon, oñ rekot hañiv dari
am etapan. Met darim Amipuhö erat ñetï tin pov añarabon mañovai
emoohan tin hateveteoh-pori am haovai emoohaek, dari petev hatevetet
barotap batat hez. 4 Met paru Amipuz haohat hateveteoh-porihö ñetï pov
haovai emoohan, God paru meñizat hehan, pim kezavonañ red navor nao
batam dari añaraboz et narë heg-poñ ahoam tooh, ma pimauz hodadevok
haohan Pul Tinapuhö meñizat gogoñ main main tin tohopanez kez povor
kao manoohan paru tovai emooh.

Iesu dari avapanez maup ravat hez

5 Met ham epar bon tapanen tokat mod tin ou ravapanez poraz ne
añoman ari hatevetei. Met ham magei porah God enzolihol korav ahori
bavatat meñepanen hepanez pi parun namañ, 6 oñ aban napuhö epat
hahan hez,

> "God ni ahop, dei ham añarab goe ev hez-eperiz nim homet hezavoz
> kapot tair? Ma God ni map ahop ravat hezaek, dei ham añarab
> goeriz zakep tat deimaz korav ravat hezavoz kapot tair hez batah?
> 7 Met ni hañin dei enzoliholoz irih hez, oñ tokat dei nim kezavor abat
> ahovonañ hekaz hañin hez-porah,
> 8 nonair nai mapotur maporiz koravori ravat hek, pot nimauhö hañin
> hez." *Buk Song 8:4-6*

Met batam pot hahan hez, povoz tokat Godiz hahan hezaek pi naiz
unun namanotü, oñ dari nonair nai map hezatur hezariz koravori ravat
hek. Met petev dari eteamegin hahan hez-pov ou narav, 9 oñ Iesu darim
ahopuz tah-nen pov ou ravahan dari etet hodad hez. Met pi pop ahop
ravat revah hehaekanañ, God darimaz zakep tat eñizapanez homet
masakavonañ meehan, pi ev erat dari añaraboz horivoz ñomapanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hat enzol revah hezariz irih darim zut ev hamarah heh. Met pot tat het darimaz hat kakam ahov hatevetet ñomah, povoz God pi maot bat hel batat kez ahovor abat ahov manahan hez. 10 Met God nonair nai mapotur mapori matut tahapuh korav ahop ravat hez-popuhö, dari añarab ahovokaro pim ñariro ravat pim alizavok honeo hekaz hat tin ok tat pim ropun mañahan erat kakam ahov hatevetehapuh maot dari pimeri ba avatohopanez piih kez ahö pov rekö ravat hez.

11 Met dari horï tovai emoogin Iesu eñizahan dari pinañ honeo tinari ravegin God darim Papap ravat hez, povoz Iesu darimaz zait tat, "Nem bosir sau ok," pot hapanez pi kaev narav. 12 Oñ epat hahan hez,

> "God, nem bosir sau porin nim ñetiv mañohoman hatevetehopanen,
> ne parum togü manat hepanezaek ñaravatak het nim abatao bat
> hel batat biñ nañohom." *Buk Song 22:22*

13 Met mod epov amun hahan hez,

> "Met ne God neñizohopanez homevai sohom."

Met pi maot epat hah,

> "Met God pim ñaro tairariz korav hemaz au hahan hez-porinañ dei
> ev topourat hez." *Aisaia 8:17-18*

Iesu dari tin eñizohopanezap ok

14-15 Met dari pim ñaro eperi ham heriñinañ hez, povoz Iesu pi amun darim zut ham herisinañap ou ravat tovai emooh. Met batam Seten ñomamegivoz papapuz kezavohö birepenañ demamegivoz zut edemahan, dari pim irih het horï tovai emohot, tokat ñomakaz homet ñaihet ahov tohot heg. Met dari pot etahan het toogin Iesu etet erahapuh, ham aban darim zutap ravat het Seten popuz kez horï edemahan heg-pov bavon batapanen, dari ñomakaz maot ñaihet nat hekaz hat ñomah. 16 Met Iesu erat ñomat enzolihol meñizah bon, oñ pi dari Abraam ham aban popuz iz mimiholoz hat ñomat eñizah. 17 Met ari hodad, pi herï pat nasinañ het eñizah bon, oñ darim heriñiz zut pimes ravat hehap darimaz zakep tahapuh, pi Godiz mañahat baval hat zaitivonañ tahapuh eñizat darim horiñ ol betehopanez hat gog ahov tat ñomah. 18 Met pi ham herisinañ ev heh-porah pi darim tamegivoz zut horï tohopanez moregap zu metoohan, dari ham añaraboz tamegit pi honoñai povor kao hateveteoh, oñ horï nao nat, povoz petev dari horï povor kao tookaz Seten zu etohopanez porah, pi rekot dari eñizat bakez avatat hepan.

Iesuz abatavohö Mosesizao ritou metah

3 1 Met Godihö dari pinañ honeo abarah hekaz hat ba ou avatahan hezaek, ari nem bosir sau ravat hezarin epat añom, Ari Iesu nenapuz homevai sohozei. Met God pi meehan erat ev hamarah hehapuh, darim horï toogivoz gog ahov tat ñomat eñizahan dari pimaz homeo badae

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batat hez-povoz korav ahop pi ravat hez. 2 Met Godihö piin gog ahö pov
tapanez mañahan ev ham eparah erat, batam Moses Godiz mañahat
baval hat gogot zaitivonañ tovai emohot pi kaev narav heh-povoz zut,
Iesu amun Godiz mañahat baval hat gog ahö pov map pi zaitivonañ tovai
emooh. 3 Met aban nap zei tin namak demamahan dari pomaken etet,
"Zei tinamak demahan hezag etei," pot hat demamah-mau popuz abatao
bat hel batat, "Pi hodadevonañap ak," pot pimaz hamegivoz zut, Godihö
Moses zei pomakez zut ba ou batahan het tovai emoohavoz homet,
pimaz aviam biñ ravat hek, oñ Moses zei pomakez zut ravat hehapuz
maup Iesu nen popuzahar homet pimaz dari ahoam biñ ravat het haovai
sohok. 4 Met abanari zeiñ demamahan hez, oñ God nenap nonair nai
mapotur mapori matut etahan hez. 5 Met Moses pi Godihö gog abanap ba
ou batahan, gogot tin tovai emohot tokat ñetï ou ravapanezavoz homet
haovai emooh. 6 Met Kristo pi Mosesiz zut gog aban nenap bon, oñ Godiz
rop, dari tairari pimaz tin homet rez kek tat tovai sookan, tokat pi maot
erat avapanez homehot hez-pori Godiz zei tinamakez zut ravat hezan, pi
korav ahop ravat hez.

God kos rez manapanez pori tin naketü

7-9 Met dari ev hahö-pot ravat hez, povoz batam pim Pul Tinapuhö
Israel darim iz mimiholon epat mañahavoz homek,

> "Met batam Israel arim iz mimiholoz tooh-pot petev ari tovai natotü,
> oñ nem hahon hezat hatevetehopek, povoz potahar tovai sohopek.
> Met batam paru pori ham betez nonair nai bon heharah sat em
> tohot heh-porah, krismasañ 40 meñizovai emoohon paru eteoh,
> oñ nemaz tin hodad narav, am parum gagañ heleñiz zut ravat
> hehan horï tohot, 'Pi dari hañ horiv naetotü,' pot paru hat nem
> mañoohot elat kos rez nanat heh.
>
> 10 Pot netoohan ne paru maporiz mogao ahoam tat epat parumaz
> haohö, 'Met paru añarab okori orah rezah nemaz kaev ravat home
> horivonañ het, nem mañamohot elat kos rez nanat non modaoroh
> samah.'
>
> 11 Met rotap añarab pori pot horï toohavoz ne mogao tat epat metomaz
> au haohö, 'Met paru emat zagï ravat tin hepanez mañoh-zei posik
> rekot emat nenañ honeo naketü.' " *Buk Song 95:7-11*

Pot Godiz Pul Tinap hahan hez.

12 Nem bosir sau, batam horï pot tooh, oñ ganö arihanañ nap pi maot
lop horirï ravat, Iesuz homeo badae batat hez-pov betepanepuh, pi God
pohao am het hezap kos rez manat hepan hezavoz, ari arimauz tin korav
ravat hezei. 13 Met pot tat petev pim nonoroh dari rekot sookaz eparah,
orah rezah aliz mapoñik ari ñetï tin tovai sohopekezañihar nae nap
mañat meñizohot bakez batat, ganö arim loporizaroh zait horiñ maot ou

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat moreg etapanen, arihanañ nap horï nao tat pim pov bakez batat
hepan hezavoz ñetï tin poñihar nae nap mañohot hepekez ev hamoh.
14 Met dari mamog Kristoz homet homeo badae bateg-porah, rez kek tat
tovai emoog-pov am tohot ñomakaz porah tin pov am bat het tohok,
povoz rotap dari Kristonañ honeo anapanez hahan hez-tin poñ haanapan.
15 Met mamog hamenohon hez-pov maot ev menoman rekö hat homei,

Met batam Israel arim iz mimihol parum gagañ heleñiz zut ravat
hehan kos rez nanat het tooh-pot petev ari tovai natotü, oñ
nem hahon hezat hatevetehopek, povoz potahar tovai sohopek.

Buk Song 95:7-8

16 Met paru tairari God ñetiv mañoohan hatevetet ñeo elat loporizaroh
kaev ravat het kos rez manah? Met paru Izip zeisik hehaekanañ Moses
baverevah-map porihö horï pot tooh. 17 Met God krismasañ 40 añarab
tairariz pi mogao tat heh? Met paru Moses baverevahan ham betezarah
sat het horï tohot ñomooh-poriz pi mogao tah. 18 Met añarab tairari emat
Godinañ honeo zagï ravat hepanez mañooh-poek emat naketü? Met pim
ñeo elat kos rez manooh-tapuriz homet pot hah. 19 Met povoz parum pot
toohan hahan hezavoz homet dari epat hodad haraveg, Paru pori Godiz
homeo badae batat mañahat baval nak, povoz zagï ravat tin hepanez zei
tin posik paru sat nakez.

Dari Godiz añarab zagï ravat tin hek

4 1 Met God dari sat pinañ honeo zagï ravat tin hekaz hahan am
hezaek, ganö darihanañ nap poek hepanez kerë hat iñidoh hepan
hezag, dari ñaihet tat darimauz tin korav ravat hek. 2 Met rotap batam
Israel añarab Godiz ñetï tinao hateveteohavoz zut, dari amun petev ñetï
tin pov hateveteameg. Oñ paru hat kap nenañinañ hatevetet parum
loporizaroh naviz heh, povoz ñetï tin povohö paru nameñiz heh. 3-4 Oñ
dari pim ñetï tin povon hatevetet barotap bategipuh hez-eperi pinañ
honeo zagï ravat hekaz non tin pooroh hasameg. Met paru batam ev
darim tameg-pot natariz Godiz hahan hezao ne ev menomaz toh,

“Met rotap añarab poriz ne mogao tat epat hahö, ‘Met paru
emat zagï ravat tin hepanez mañoh-poek rekot emat naketü.’ ”

Buk Song 95:11

Pot pi hah, oñ God batam nonair nai matut tovai pim gogov map bon
tat zagï ravahavoz homet, nap epat menahan hez, Met pi alizañ 6 poñik
gogot tahapuh aliz zeirevai posik toutat zagï ravat heh. Pot menahan hez.
5 Met pim hahat garos hamenohon hez-epov maot arin añom, Met paru
emat zagï ravohot tin hepanez hahö-poek rekot emat naketü.

6 Pot pi hahan batam paru Godiz ñetiv hateveteoh-pori barotap navat
het sat zagï ravohot tin hepanez mañooh-poek sat nakez, oñ sat zagï
ravookaz pov ba ou havatahan hezaek, petev dari nari rekot poek sat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hekazat haraveg. 7Met hamoh-pori horï tooh, oñ tokat krismasañ ahoam
bon hatahan, God maot dari añarab zagï ravohot tin hekaz alizas bizat
aliz posiz abatao, Petev, pot pi hahan aban Devid epat menahan hez,
Met petev nem hahon hezat hatevetehopek, povoz arim gagañ
heleñiz zut naketü. *Buk Song 95:7-8*
8Met Moses ñomahan pim urutak Zosua ba ou batahan het, Israel
añarab pimeri Kenan zei tin posik basat Godinañ honeo zagï ravohot
tin hehavozatin, tokat Devid ou ravah-porah, God añarab modari pinañ
honeo zagï ravohot tin hepanez ñetï mod pov nak tah narab, 9oñ Zosuar
pimeri tin pot nat heh, povoz God alizañ 6 gogoñ tohot aliz zeirevaizasik
zagï ravahavoz zut, dari pinañ honeo het zagï ravookaz ñetï pov maot
hahan Devid menahan hez. 10Met tairap Godinañ honeo het zagï ravohot
hepanez pop batam God gogoñ tat garë hat zagï ravat heh-povoz zut,
pi gogoñ tovai sohot garë hat pinañ honeo zagï ravohot tin hepan.
11Povoz ganö dari batam paru pim hahan hez-povon hatevetet baval nak
hehavoz zut tat, dari Godinañ honeo zagï ravat hekaz hahan hezaek,
kerë hak hezavoz dari rez kek tat sat pinañ honeo zagï ravat hekaz homet
zaitivonañ tin tovai sohok.
12Met Godiz baiñetinao ñetï modañiz zut bon, oñ ñetï pov dari biririï
het gogot kezao tamegivoz zut, kezao tat eñizohot hez. Met ñetï povoz
tairaitï zut tat haom? Met en kaizas baelamegin ñai tamahan, bolohol
ritamegin zuam elamah-posiz zut hezan dari ñetï pov hateveteamegin,
en pos hatañir medeñ elat bamain batamahavoz zut, darim loporizaroh
zait tinañir horiñ hezaek elat bamain batat ba ou batamah, ma darim
homeameg-poñiz kapot amun añairamahan dari hodad ravameg.
13Met God pi au naor etaet hezap ok, povoz dari ganö nao kil takan
rekot pi et narë tapan, pot hometunei, oñ abarar hamarah nonair nai
mapotur mapori ourah hezan pi eteamahaek, darim tameg-nao rekot ba
iz navatotü. Povoz ev hamarah het dari tair tovai sameginñ, ma kilam
homeameg-poñiz kapot tokat pim etañik dari het hakan an etapan.

Iesu dari eñizohopanez ahop ravat hez

14Met Iesu pi Godiz rop het eñizohopanez pimauhö ñomahaek, darir
Godiz ñaravatak pi het darin pim nonor añairohopanez hez-ahö pop
Godinañ honeo het darimaz homehot hez, povoz dari pimaz homeo
badae batat het hameg-pov kezao bahorë hat hek. 15Met pi nonor
añairohopanez hez-ahö pop, dari añarab kez tat horiv pohao betekaz pap
tat hez-eperiz ev het loporizaroh honoñai tamegivoz hodad hatat hez,
ma pi ev hamarah het horï nañ tookaz hodadeo daritï berevamahavoz
zut piitï amun berevoohan honoñai povor kao hateveteoh, oñ pi horï nao
nat, povoz darim loporizaroh honoñai tamegivoz pi hodad haket darimaz
zakep tat eñizamah. 16Povoz honoñai nañ daritï emohopanez porah, pi

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godinañ honeo toutat hezavoz homet, dari ñaihet nat hekapuh kez tat pi masakavonañ hez-ahö popuz nakoe sat hekan, pi zakepivonañ het masakao anat eñizohopanez homet hek.

Aban anumaihol bareñ elooharíz ñetiv

5 1 Met batam aban Godiz homet anumaihol bareñ elat mañarooh-pori topourat ñetiv hat aban nap parum ahop ba ou batoohan, pi gog pov tohot hehan krismas honeo bon toohan pim urutak parum aban ahö modap ba ou batooh. Met pot ba ou batovai emooh-aban ahö pori Godir añaraboz ñaravatak het añarab meñizohot parum horï tovai emooh-poñ God ol betehopanez homet anumaihol bareñ elat mañarooh, ma God parumaz biñ ravapanez homet pimaz hat gipiz tin natü bamain batat bizooh. 2 Oñ aban ahö ba ou batooh-pori añarab modariz zut het, kez tat parumauz horiv pohao betepanez pap tat heh, povoz añarab mod nari kut tat non horioroh soohan paru poriz mogao nat, oñ, Dei amun horiv tamegiri ev, pot homet paru masak metat am meñizovai emooh. 3 Met pot bavatooh-pori añarab modariz zut horivonañ heh, povoz paru mod poriz horï tooh-nenavoz homet, God ol betehopanez hat anumaihol bareñ elat mañarooh bon, oñ parumauz horï toohavoz honeo homet, bahon batat anumai pori bareñ elat mañarooh.

4 Met aban nap pim hodadevokam pimauz abatao bat hel batat, "Ne aban eperiz ahop ravat hem," pot pimauhö nak, oñ paru aban gog pov tooharihö ba ou batooh. Met batam God aban Eron pop gog pov tohopanezap ba ou batahavoz zut, God pimauhö haohavoz eñatak aban ahö pori amun ba ou batovai emoohan ahori ravat het gog pot tooh. 5 Met povoz zut Kristo amun pim hodadevok pimauz abatao bat hel batat Godir añaraboz ñaravatak het gogot tat aban ahop ravat hez bon, oñ Godihö pi ba ahö batat ñetï epov piin epat mañah,

"Met ne nim Papap hezan ni nem rop ravat hezap ok." *Buk Song 2:7*

6 Met pim mañah-modao ev,

"Met batam aban nap pim abatao Melkisedek ner añaraboz
ñaravatak het gog tinao toohavoz zut, ni pohao het añarab
meñizohot gog tin pov tookë." *Buk Song 110:4*

Ñetï rae porezaro God Kriston mañahan hezarezaro ev.

7 Met Iesu pi ev hamarah erat abanap ravat heharah pi kakam ahov hatevetehot ñomapanez hahan heh-povoz homet, God ne neñizat ñomomazaekanañ rekot maot navapan, pot homet ñe ahov hat iñivonañ Godin mañooh. Met Iesu pimauz zaitivok tovai emooh bon, oñ Godiz zaitivok tovai pim mañooh-pot tovai sooh, povoz Iesuhö piin mañahan hatevetet meñizah. 8 Met Iesu rotap pi Godiz rop, oñ pi kakamavonañ heh-porah pi Godiz hahan hehat am baval haovai sohopanez hodad ravah. 9 Tat pi gog au mañah-nao unun naman, oñ gog tohopanez mañah-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

poñ map toohan, pi tinaharam tamahap ok, pot ou ravahan dari tairari pim hahan hez-pot baval hat tovai sookazari pimeri ba avatapanen, pohao tin het hekaz maup pi ravat hez. 10 Pot tat hezaek God piin epat mañah, “Met ni Melkisedek popuz zut ner añaraboz ñaravatak pohao het paru meñizohot hekë.”

Dari ñaro goeriz zut naketü

11 Met ev menoh-epovoz ñetï modañ arin añomaz ahoam hez, oñ ari kut tat Godiz ñetiñiz zuam hodad natari, povoz tair tat ne ñetï mod mapoñ maot arin añom? 12 Evo, met batam ari kapot tat Iesuz homeo badae batat hegiekanañ, krismasañ ahoam bon tah. Met ari Godiz ñetiñiz tin hodad ravegitin, petev añarab pimaz hodad natarin mañovai emoog narab. Oñ ari pot nat am pim ñetiñiz kut tat het epat hameg, “Met tairap emat maot pim ñetï kapot darin badede añohopanen hateveteok,” pot hameg. Met ari ñaro goeri apet go nenao namahavoz zut het, gipiz tin pokap nohopekez pap tat het okat hameg. 13 Met apet go nenao namah-pori paru ñaro goeri ok, met ñaro goe pori tinavor horivoz kapotaz paru hodad nat hez. Met ari pot hezariz zut het tin tovai sohopekez hahan hez-povoz kapot hodad nat hez. 14 Oñ añarab ahö haravat hezari apet gov maot nain, oñ gipiz nenatü namegivoz zut, paru tairari Godiz tin homeo badae batat hez-pori tinavor horivoz kapotaz homevai samahaek, an tat horiñ betet tinavoz kapotaz hodad ravat het non tinaoroh samah.

Dari pimaz tin hodad tat kos rez namanotü

6 1-2 Met ñarohol tinavor horivoz kapotaz paru aviam hodad hezavoz zut ari Godiz ñetivoz aviam hodad hez, povoz epat arin añom, Met batam ari ñomat horï ravepekez horï tovai emoog-poñ betet, Kristoz homeo badae batat hepekez ñetï tin pov arin añoohan, ari hatevetet parum añooh-taput tat arim horï poñ havetet Godiz homeo badae bateg. Tegin ivoh emeepanez gogovoz ñetiv, ma arim marañ añaraboz gagañik bizohopekezao, ma tokat ñomookazaekanañ bal haokazao, ma God ñevok evizat an etapanen pohao hekazao, ñetï poñ arin añoohaek hatevetet haovai sameg. Oñ dari orah rezah zei bah nenahav tiz bareñohot hekan bah pohavehö zeimak naravotü, met povoz zut ñetï ev menoh-nen poñihar dari orah rezah hahot hek, povoz Godiz hodad tinavonañ het haovai sookazari dari naravotü. 3 Met rotap God dari eñizohopanen hodad tin poñ bookaz hat rez kek tat kez tovai sohok.

4 Met paru tairari batam Godiz hodad tinao havat het maot kos rez manat hepanez pori, rekot dari meñizookan parum loporizaro borourat pim nonoroh maot emapane? Evo, rekot maot naemotü. Met paru pori Godiz Pul Tinap parum loporizaroh hakehan parum pohao het hepanez pov manahan biñ ravat hehapuh, 5 paru Godiz ñetiv hatevetehot zu

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tat etehan rotap haravahan, Kristo tokat maot erat pim kezao ba ou batapanez pov paru hodad haravah. 6 Met paru tin pot hatahaekanañ maot kos rez manapan, povoz tair tat parum loporizaro borourat pim nonoroh maot emohopan? Evo, rekot bon. Met pot kos rez manapanezaek, paru Godiz rop maot zirah haurah heriam ravapanen, añarab modari parun etet pim abatao bahorï batat hepan, povoz non tinaorö havetet sohopanezari okeg, rekot maot naemotü.

7 Met añarab Godiz ñetiv hahan hezat hatevetet baval hamah-pori, ma añarab pi kos rez manamah-poriz homet epat zu tat arin añom, Met utar pelamahapuh hamarah lokat meñizohot hezan gipiz ñedeameg-potü berevat ahö ravat rapamah. Met povoz zut paru Godiz ñetiv baval hamahari pi paru meñizamahan gipiz rapamahavoz zut parum tinañ ou ravamah. 8 Met ham mod narah utar pelohot hepanen zen zen nenañ ahoam berevat ahö ravapan, povoz dari etet, “Ham eparah haleñaiv bon mol moleam hez,” pot hak. Met añarab God kos rez manamahari ham horï poraz zut paru hezan, parum horiñ zen zeneñiz zut berevamahaek God epat hamah, “Añarab horiri okeg, beteman itiñadek ñadat horï ravat hep.”

9 Nem hat tinari, nem ev menoh-epov honoñai nao ev, oñ ne arimaz epat hodad hez. Met ari ham mol mol poraz zut nakez, oñ ham tin hez-pot hahö-poraz zut ari Godizari ravat pim non tinaoroh sameg. 10 Met God pi horï nao nat tinam tamahap ok, povoz arim gog tin tovai emoog-pov ma ari pi nenaputï ravat loporï manohot pim añarab modari meñizovai emohot petev am meñizameg-pov pi unun naman hezaek, hañ tinao tokatï ari anapan. 11 Met ari Godiz homehot pim gog tinao tovai emoog, met ari honep honep zaitivonañ am rez kek tat tovai sohopekez ne zait toh. Met pot tohopeken God hañ tinañ ari anapanez hahan hez-poñ rotap tokat anapanen havepek. 12 Povoz ganö ari kaev ravat betezari ravepek hezavoz arin epat añom, Paru modari pimaz tin homeo badae batat hakez-pori manapanez hahan hez-pov pi tokat erat manapanez hat ñai bizat etet hezariz zut, ari amun het tohopeken arihoen pi tin pov anapan.

Godiz au hahan hezavoz homevai sohok

13 Met batam God Abraamin tin metohopanez au mañah-porah mod nap pi ritou metat ahop ravat heh-napuz abatao bat hel batat mañah bon, oñ pimauz abat ahov hat, 14 epat Abraamin mañah, “Met rotap ni tin netohoman nim iz mimihol berevat am belezai ravohopan.” 15 Pot mañahan Abraam barotap batat het kaev narav, oñ mañah-povoz ñai bizat biñ ravat etehot hehan, God tin metohopanez mañahan heh-povoz rotapuv tokatihoh ou ravah.

16 Met darihanañ nap pim tohopanezavoz ñetiv pim aban ahö napuz abatao hat epat hapan, “Met rotap piih nem tomaz hamoh-pot am tom.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pot hapanen mod hatevetehopanez pori barotap batat epat hapan, “Met rotap pim tohopanezat ok hah-povoz am tohopan.” 17-19 Met pot darim aban ahö napuz abatao hat hamegivoz zut, God Abraamir pimeri meñizat tin metohopanez au mañah-povon paru hatevetet barotap batapanez hat, pimauz abat ahö tinavonañ hat parun au mañahan paru epat hodad ravah, Met God moreg nao nakap ok, povoz pimauz abat ahovonañ hat darin au añahaek pi hodad modao navotü, oñ rotap tin etohopan. Met kodet zimedek baholamegin dao hat tin hezan helamegivoz zut, God eñizat tin etohopanez au hahan hez-hodad povohö darim loporizaroh bakez avatamahan dari pinañ honeo abarah sat tin hekaz homevai sameg. Met batam Godiz zeimakez kohat givor badat zei girü goe nao bamain batat ahao hahan hehaek, aban anumaihol bareñ elat mañarat gogov toohariz ahö nenap zei girü goe povok sooh, oñ añarab modari nas. Met petev abarah zei pomakez zut namak demahan hezaek, 20 Iesu darim garosik givor bat harë batat zei girü goe povoz zut hezavok lokat het, dari eñizohopanez hat homehot hez. Met pi poek het batam aban Melkisedek Godir añaraboz ñaravatak het meñizoohavoz zut pi ahop ravat pohao het dari eñizamah.

Melkisedek popuz ñetiv ev

7 1 Met aban Melkisedek pop pi zei nataz abatao Selem potaz korav ahop ravat het God mod mapori ritou metat hez-popur añaraboz ñaravatak het meñizooh. Met pop hehan narah Abraam sat aban ahö mod narir parumerinañ nae nap menahapuh ritou metat ahö pori men ñomah. Met men ñomat parum nonair naitü pim bat emoohan, Melkisedek nonoroh sat bavizahapuh Abraamin epat mañah, “Met God ni tin netohopan.” 2 Pot mañahan pim bat emooh-potü bamain batat bizovai sahan, orañ 10 ravahan, or hon nao bat Melkisedek manah. Met Melkisedek mañooh-abat povoz kapot ev, Tinaharam tohot korav ahop ravat hezap. Met pi amun Selem zei potaz ahop ravat heh-povoz kapot ev, Dari lop tinarizaronañ hekaz ahop ev. 3 Met darim mimiholoz abatañ menegin hez-tep poñiz natak Melkisedek popuz nonopur papap, ma iz mimiholoz abatañ namen, ma pim batah-alizas ma ñomah-aliz posiz amun tep natak namen, met pi Godiz ropuz zut añarabor Godiz ñaravatak het pi paru meñizovai emooh-pov pohao het hez.

4 Met hatevetei, rotap Melkisedek pop pi aban ahop ok. Met Abraam darim iz mim ahö popuhö mod menahan haañoh-pori ritou metat parum nonair nai tinatü bat emohot, Melkisedek bavizat pi ahop bavatat or hon nao pi manah, pot tahavoz dari homet, Melkisedek popuhö Abraam ritou metat ahop ravah, pot dari hodad raveg. 5 Met Abraamiz ro horovep Livai popuz ro izaholor mimiholoz amun homei. Met God hahan Livai popuz ro iz mim nari Godir Israel añarab parum modariz ñaravatak het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anumaihol bareñ elat mañarovai emohopanez gog povoz mauri paru ravat tovai emamah. Met paru gog nen pov tovai emamahaek parum adañ bon, povoz God epat hahan hez, “Met ari Israel añarab arim mod Livaiz iz mim pori meñizohopek.” Pot kateo mañahan hezaek orah rezah parum gipiz utap tamah, ma nonair nai modatü ahoam ravamahan bat emat biivai samahan orañ 10 ravamahan or hon nao bat, takes monis manamegivoz zut, Livaiz iz mim pori parum manamah. 6 Met Melkisedek Livai poriz kapotakap ravat hehatin, dari epat hag narab, “Met Abraam pi or hon nao manahaek, God Israel añarab parum modari meñizat manohopanez kateo hahan hezat ok tah,” pot hag narab. Oñ Melkisedek pop parum kapotak bonop ok hehan, Abraam bat emooh-potuz or hon pov pi manahan bat God tin metohopanez Abraamin mañah. 7 Met dari epat tin hodad hakez, aban ahö nap pim irih hepanez napun God tin metohopanez mañapan, oñ aban pim irih hepanez pop pim ahopun pot namañotü, povoz dari pot mañahavoz homet, Melkisedekehö Abraam darim iz mim ahop ritou metat pi ahop ravat hez, pot dari hodad raveg. 8 Met Livaiz ro iz mimihol anumaiholoz gogov tamahan, Israel añarab modarihö or nañ parum manamahan pori bamah, oñ am ñomovai samah, met or honeo Abraamihö manah-aban pop pohao het hezap ok, pot pimaz hameg. 9-10 Met modao ev, Aban hameg-poriz iz mimip Livai navat heharah Abraam Melkisedek or pov manahan, Abraam pim horovepuz loporih Livai heh, povoz dari rekot pot hak, Met Abraam or hamoh-pov manahan Melkisedek baharah, Livai tokat berevapanez pop Abraamiz loporih het pi amun or pov manahapuz zut herï ravat hez, povoz dari poek etet Melkisedek popuhö Livai pori ritou metat ahop ravat hez, pot hodad raveg.

Anumaihol bareñ eloohao bon tapan

11 Met paru Livaiz iz mim pori anumai bareñ elat gog pov petev am tamahariz aban garosik batam gog pot toohap pim abatao Eron, met God pim ñetï kateñir ah ñeñ Eronir pimerin mañoohan paru Israel añarab modarin mañovai emooh. Met paru batam anumaiholoz gog pov toohan Godiz etañik añarab tinari ravat pinañ maot honeo ravahatin, pi gog aban modap meehan naer tah narab. Oñ pi etehan paru tin narav hehan pim gog aban modap meehan erat eñizah. Met meehan erah-pop pi Eronir pimeriz toohao, ma petev am tamahavoz zut nat, oñ Melkisedek popuz gogot tat añarab meñizoohavoz zut pi erat tah. 12 Met God poriz anumaihol bareñ elat mañarat gogov tamah-pov bon tapanez hat pim gog aban Melkisedek popuz zut modap meehan erah, povoz dari parum tamah-poñ betet dari pim ñetï magei tinavohar hatevetet nae nap mañovai sohok. 13-14 Met ev ñetiv menamoh-pop darim Amip ok, met pi Livai porihanañap bon, oñ pi Zuda poriz kapotakanañap batahan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pi Zuda abanap ravat heh. Met batam Mosesihö Livai pori paru Godir
añaraboz ñaravatak het anumaihol bareñ elat mañarohopan, pot parun
mañoohapuh pi Zuda porin paru honeo het tohopanez namañ, povoz
Zuda porihanañ nap Godir añaraboz ñaravatak het gog pov tooh bon.

Iesu Melkisedekez zut het gogot tooh

15 Met pot menohovoz kapot ev. Met God non mageior Melkisedek aban
popuz zut, gog aban Godir dari añaraboz ñaravatak het eñizohopanez
magei pop ba ou batah. 16 Met Livaiz iz mim porin mañahan anumaiholoz
gog añoh-pov tovai emooh, oñ poriz kapotakanañ nap eñizohopanez
homet ba ou navat, oñ añamoh-pop pim kezao ahö pohao het
tohopanezap ba ou batahan pi Godir añaraboz ñaravatak hez. 17 Met pi ba
ou batapanezavoz batam God epat hahan hez,

> "Met Melkisedek ner añaraboz ñaravatak het meñizooh-taput ni
> tohot pohao het hekë." *Buk Song 110:4*

18-19 Met batam God pot mañahan parum anumaihol bareñ elovai emooh-
gog pov kezao bon hehao paru toohaek, dari añarab maot tinari ravat
Godinañ honeo hekaz naeñiz heh-pov God maot baveteh. Tahan petev
non magei tinaorö pimauhö ba ou batahan hez-pooroh dari sohot epat
homeameg, Met Iesu eñizamahaek dari Godiz nakoe sakaz sameg.
20-21 Met batam paru pori gog pov tohopanez mañahaekanañ tovai
emooh, met God pim abat ahovonañ paru honep honepun mañoohan
tooh bon, oñ pimauz abat ahovonañ Iesu gogov tapanez epat mañah,

> "Met ne nim ahop, nem abat ahovonañ niin nañomaz toh-epat rotap
> ne maot rekot hodad modao navotü, met ner añaraboz ñaravatak
> ni het añarab meñizohot pohao ahop ravat hekez neñehon hez."
> *Buk Song 110:4*

22 Met pim abat ahovonañ Iesun pot mañah, povoz dari hodad, Iesu darim
horivoz hañiv bat ñomahapuh, non magei tinaorö ba ou batah-poorohö
anumaihol bareñ elat mañaramah-non poorö ritou metat hezaek, pohao
het hepan.
23 Met ev menoh-epovoz ñetï modao ev. Met Livaiz iz mimihol ahovokaro
anumaihol bareñ elat mañarooh-pori ñomoohan, modari parum urutak ou
ravat het parum tooh-taput tovai emooh. 24 Oñ Iesu pi pohao het hepanezap
ok, povoz Godir darim ñaravatak het eñizamah-pov bon tapanen mod nap
pim urutak ou ravat het eñizohopan bon. 25 Povoz pi orah rezah Godinañ het
dari eñizohopanez homet piuhö mañamahaek, dari tairari pi popuz nakoe
sakaz zait tat Iesuz abatao hamegiri rekot eñizohot pimeri ba avatamah.

Iesu darim ahö pop rekot eñizohopan

26 Met Iesu darim ahö pop dari añarab horï tamegiriz zut nakez, oñ
pi map tinaharam tohot, piitï horï nao bon hezap abarah aban horiri

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nakezaek tek tinatak het, map ahop ravat hez. Met pi pot tat hez-pop darir Godiz ñaravatak hez, povoz tairañiz homet darim loporizaroh honoñai tameg-poñiz pi rekot eñizohopan. 27 Met anumaihol bareñ elat mañaramah-poriz aban ahori orah rezah alizañik parumauz horiñiz ma añarab parum modariz horiñiz homet, God ol betehopanez hat bareñ elamah. Oñ Iesu piitï horï nao bon hezapuhö parum orah rezah tamah-pot nat, oñ dari añarab maporiz horï tameg-poñiz hañiv etapanez hahan hehaek, piuhö honerah hañ pov bat pim herisik kakamao hatevetet ñomahan, God darim horiñ rekot ol betehopanez pov ou ravah. 28 Met batam Mosesihö parun anumaihol bareñ elat mañarohopanez mañahan paru ham aban dari añarab modariz horï tamegivoz zut tamahari gog mañah-pot tovai emamah, oñ tokat pimauz abat ahovonañ pim ro tinaharam tohot pohao het hepanezapun mañahan pi darim eñizamah-ahop ravat hez.

Iesu abarah het dari eñizamah

8 1 Met ñetï ahö hamenohovoz kapot ev. Met rotap Iesu darimaz homet ñomahapuh abarah helat God map ahö hez-popuz nakoe pi toutat het kez povonañ darir Godiz ñaravatak het eñizamah. 2 Met Godihö abarah zei tinamak demahan hezaek, pi lokat zei girü ahao hahan hez-povok het darimaz homeme het eñizamah. Met napuhö zei pomak nadem, oñ God pimauhö abarah hademahan hezamakez ev arin añamoh.

3 Met aban anumaihol bareñ elat mañaroohariz aban ahori Godiz homet hañ tin nañ manohopanez, ma anumaihol bareñ elat mañarohopanez gogovok meñehan hez, met parum pot tamahavoz zut dari eñizamah-mod pop amun, Nem ñomomazao God manom, pot pi homet heh. 4 Met batam Moses porin mañahaekanañ añaraboz horivoz homet anumaihol bareñ elat mañarovai emamah, povoz Iesu pi poriz kapotak bonop petev pi ev hamarah hehatin, gog pov nat tah narab. 5 Met batam Moses Sainai dañevok helat het etehan abarah God pim zei demahan hez-pomakez zut, dim giv kezañir anumai kosiñinañ zei namak demapanez mañat mañairahaek ev hamarah zei pomak demapanez tahan maot God piin epat mañah, “Met Sainai dañevok poz hat heñin nañat nañairohon eteñ-nen pot tekepuh pomakez zutamak demeken hep.” Pot mañahan Moses demahan heh-pomakeh het paru anumaihol bareñ elat mañarohot gog pov tooh, ma petev am tamah. 6 Met Iesu het eñizamah-povohö aban hahö-pori gogot tat añarab meñizamah-pov ritou metat hez. Met povoz zut God pim non magei tinaoroz ñetiv hahan hez-pov Iesu darin añat añairooh-povohö amun batam Mosesin mañahan haovai emamah-pov ritou metat hez. Met tairaiz ritou metat hez hometunei, oñ petev non mageioroz ñetï añah-povoz eñatak sohot Godinañ honeo pohao het hekan hañ tinañ anapanez hahan hez, oñ batam Mosesin mañah-poekanañ tin poñ ou narav.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Non mageiorohö non batamor ritou tah

7 Met batam God Mosesin mañah-ñetï poñihö rotap añarab tin
meñizoohan rekö ravat hehatin, God petev maot non modaor ba ou
navat tah narab, 8 oñ añarab am horï tovai emoohavoz homet God epat
parumaz hahan menahan hez,

Met darim Ahop epat hahan hez, "Tokat narah Zuda añarab Israel
zeisik hez-porir Zuda añarab mod Zudia zeisik hez-porin[a] non tin
mageioroz ñetiv mañoman hatevetepan.
9 Met batam añarab poriz iz mimihol meñizoohon Izip zeisikanañ
berevah-porah paru meñizohomaz ñetï pov ne mañooh, oñ parun
mañooh-pov elovai am emoohan ne kos rez manoh. Met ñetï
batam mañoohon elooh-pov maot mañomaz ne ev hamoh bon, oñ
ñetï mageivohoz parun mañom." Pot darim ahop hat,
10 maot epat hahan hez, "Met tokat non mageioroz ñetiv Israel
porin mañomaz porah, nem ñetiñ parum loporizaroh tepatak
menamegin hezavoz zut, bameveloman pohao hepanen paru tin
hodad tat rekot navetetü, oñ ñetï poñiz eñatak tin tovai sohopan.
Tapanen ne parum ahop God heman paru nem añarab tinari ravat
hepan.
11 Met pot mañomaz porah añarab abat ahovonañari, ma abat ahov
bonori, rotap paru map nem nakoe haemat nemaz tin hodad
hepanezaek, narihö modarin, 'Ae, ari ev Godiz nakoe emei,' epat
namañotü.
12 Met porah ne parum horï tovai emohopanez-poñ ol betet maot hom
namee unun manat het, zakepivonañ ne paru tin meñizohot hem."

Jeremaia 31:31-34

Pot menahan hez.
13 Met God pim non mageioroz ñetï tinao parun mañohopanez hahan
hez, povoz pim ñetï batam Mosesin mañooh-poñ batamoñ ok, pot
bavatah. Met darim batam hat tovai emoog-poñ bon tovai samahavoz zut
pim batam mañooh-poñ amun bon tovai samah.

Anumai uveo bat teur beteoh

9 1 Met batam God Mosesin mañaharah, Zuda pimerin Godiz abatao
bat hel batohopanez nonoroz ñetiñ parun mañah. Tahan pim abatao
bat hel batohopanez zeimak amun ev hamarah demahan heh. 2 Met zei
pomak demapanez dim giv kezañir anumai kosiñinañ demahan hehaek,
kohat giv ahor badat girü goevor ahov bamain main batahan hehan

---

[a] **8:8** Pavar 8 -Met propet aban Zeremaia pop ñetï epov menah-porah Zuda añarab zei ñai tat berat togü nat main ravat Israel zeisik hehan togü modat main ravat Zudia zeisik heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zei girü ahovoz abatao, “Godiz zei girü tinao ev,” pot mañooh-poek ramuñader arus matut tahan hehan berë God manooh-poñ arü posik bizoohan oraeh. 3 Met zei girü goe kohat bamain batahan heh-povoz abatao, Godiz ahao hahan hezao ev, pot haoh. 4 Met zei girü goe povok arü nas matut tat goliv medemahan heh-posik bot ulagï tinavonañao baozour bizat rañizoohan ñadooh-pos poek bizahan oraeh. Met zi lopor matut tat goliv medemahan hehar girü povok amun bizahan oraeh. Met God paru tin metohopanez au mañahavoz homet zi lop poraz kohat mana hameg-pei pokapiz nakap ñerë golivonañ matut tahan heh-narah meet bizahan heh. Ma aban Eroniz irao geleñ urah-pov amun bizahan heh. Ma Godihö Mosesin mañat hel ahovokaroh ñetiv menahan heh-povokaro amun paru kohat zi lop porah bizahan oraeh. 5 Met zi lop poraz toropesik paru añaraboz horï tooh-poñ God ol betehopanez hat anumaiholoz uveo teur beteohan oraeh. Met beteohan oraeh-povoz revah God poek hezat zu tat enzoliñariviz zut matut tahan hehañariviz abatao serubim hameg-poñariv parupim berañ tu hat zi lop poraz revah akak tat heh. Met batam tooh-pot ne ev rekot map namenotü.

6 Met pot paru zei pomakeh nonair nai map matut tat havizahan oraehaek, aban anumaihol bareñ elat mañarooh-pori paru orah rezah zei girü ahovok lokat gog mapoñ tooh. 7 Oñ parum aban ahö nenap krismas mapoñik Godihö aliz pot tohopanez au hahan hez-nen posik kohat lokat giv ahor bat harë batat zei girü goevok lokooh-pov upai nalok, oñ pi anumaihol bareñ eloohan ñomoohaek, uveo bat pimauz kut tat horï tooh-poñiz ma añarab modariz kut tat horï tooh-poñiz homet, Godihö ol betehopanez hat pi zi lop goliv medemahan heh-porah teur beteoh. 8 Met modari poek nasotuz ahao hahan hehan, parum aban ahö nenap kohat poek soohavoz homeamegin Godiz Pul Tinap hodad epov dari anamah. Met giv ahor badahan heh-porah Iesu nañom hehan God girü goe povok hehaek, añarab pim heh-poek sohopanez nonor ou narav. 9 Met dari petev hezari zei menoh-epamakeh het gogot toohavoz homet epat hodad ravameg, Met paru Godiz hat nonair nai metooh-potü, ma anumaihol bareñ eloohan ñomooh-pov, parum loporizaroh horï heh-pov nameñiz, ma paru home tinavonañ het Godiz nakoe emat hepanezat narav. 10 Oñ batam Mosesin mañooh-non poorozam paru homet parum gipizor ivov nohopanez, ma heriñ ivoh betehopanez, ñetï katë poñ hahan hehat eñatak tovai emooh. Oñ ñetï hahö-poñihö parum herï nenañik meñizooh, oñ parum loporizaro nameñiz heh. Tahaek tokat non magei naorö ou ravapanen non garos mañooh-poorö bon tapanezat ravat heh.

Kristo pim uveo Godiz nakoe teur beteh

11 Met Kristo haemat tin hekaz nonor ba ou havatahapuh darir Godiz ñaravatak het eñizohot hez. Met batam Godiz zeimak abanari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ev hamarah demahan heh-pomakez zut namakeh Iesu petev lokat het eñizamah bon, oñ pi abarah Godihö zei pomak ritou metat pohao het hepanezamak demahan hez-tin pomakeh pi lokat het eñizohot hez.
12 Met batam paru hamarah demahan heh-pomakez zei girü goevok bol memeholor kau roholoz uveo bat porah karah Godiz hat teur beteohavoz zut Kristo nat, oñ pi hon nenavoam ñomahapuh, abarah Godiz zeimakez girü goe povok pimauz uveo basat Godiz etañik teur betehapuh, dari horï hegiek hañ horiv naanotü, oñ pohao tin het hekaz pov ba ou batah. 13 Met batam nap ñomah-napuh aban modap ut uroohavoz, ma napuz herisik obul horiñ toohavoz, Godiz etañik parum pot toohavoz heriñ horï ravooh, pot haohan memehol ma kau bizaholoz uveo teur beteoh. Ma kau teg nap mañaroohan ñadoohan popuz it liv bat, heriñ horï ravat heh-porih teur beteohan, God eteohan parum heriñ horï ravat heh-pov bon tooh. 14 Met rotap batam bol uveo bat pot metoohan tin ravooh, oñ povoz Kristoz uvevoz dari ñetï tairao hak? Met pi horï nao bon hezapuhö God pohao het hez-popuz Pul Tinap meñizoohan pim heris tin hepanez hom namee, oñ am het ñomahan Godiz etañik darim horivoz hañiv pim uveo rekö ravahapuh dari ñomat horï ravat hekaz toog-poñ ol betepanepuh darim loporizaroh homeameg-poñ batin avatapanen God pohao het hezapuz gog añarab ravat tin tovai sookazari raveg.
15 Met Kristo pot tat ñomahaek, piuhö dari Godinañ tin honeo hekaz non magei poorö ba ou batahan hez, povoz Godihö dari ba ou avatahan hezari non magei pooroh sohot pinañ honeo hekan anohopanez hahan hez-pov anohopanen dari pohao bat hek. Met pot tin hek añohovoz kapot ev. Met garos Mosesin ñetï mañah-pov haovai emoog-porah dari horï tovai emoogin poñihö birepez zut edemahan hegin, Kristo ñomahapuh maot ba evilahan horï poñiz hañiv navotuzari raveg.
16-17 Met nap, Ae ne totoi ñomomaz ev toh, pot homeamahapuh pimotü barap reet manapanez pimerin bar mañamah. Tat pi ñomapan, povoz pimeri etet, “Rotap pi ñomah,” pot hapanepuh pim potü nap nim bapan. Oñ regü ñomat maot biririï ravapan, povoz pimerin mañapanez pov betezao ravapan. 18 Met povoz zut batam God Mosesin kapot tat mañah-porah pi añarabon mañoohan upai hateveteh bon, oñ hamañahapuh Moses anumai nari bareñ elahan ñomahan parum uveo berevah. Tahan añarab uvevon etet pot hah, “Met rotap God eñizohopanez Mosesin mañah-pov pi dari haetohopan.” 19 Met batam porah Moses kapot tat tepat bat piin mañah-ñetï kateñir ah ñeñ menahan heh-poñ map añarabon rekö mañah. Tat pi bol kau rohol bareñ elah-poriz uveo bat ivovonañ bahoneo batat zi naropoz abatao isop mañameg-poropoz mar narah sipsip tae nat borë manahan hehaek bat, kohat uvë povok meet beri hat tep potak, ma añarab hatevetehot heh-maporih, teur beteh.
20 Met Moses uveo teur betet añarabon epat mañah, “Met uveo arih

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

teur beteamoh-okoek ari etet God tin etohopanez ñetï añahan hez-pov barotap batepekepuh pim ñetï kateñir ah ñeñ ari baval hat eñatak tin tovai sohopek.” 21 Met pi pot mañat paruh teur betehavoz zut zei anumai kosiñinañ Godiz mañahat demahan heh-pomakeh uveo teur betevai, kohat zei giruvok Godiz abatao bat hel batohopanez hat bizahan oraeh-potuk amun teur beteh. 22 Met God Mosesin mañahan heh-non pooroh emohot uvë nenao nonair nai mapotuk teur beteohan tin ravooh. Oñ napuz uveo naverevatin, God rekot parum horï tooh-poñ ol navet tah narab.

Uveo teur betehaek horiñ ol beteamah

23 Met batam abarah zei hez-pomaker matut tahan hez-potuz zut ev hamarah zei demahan hehamaker nonair nai matut tahan heh-potuk anumaihol bareñ eloohan ñomoohaek, uveo bat teur beteohan tin ravooh, oñ dari tin ravat abarah sookaz nonor anumaiholoz uvë povohö rekot ba ou navat, oñ Iesuz uvevohö anumai uveo ritou metat hezaek, non ba ou batahan hez-pooroh rekot dari abarah sak. 24 Met zei abarah demahan hez-pomakez zut ev hamarah abanari demahan hez-namakeh Kristo ñomahaekanañ bal hat sa lokat hez bon, oñ rotap pi abarah helat Godinañ honeo het pi dari eñizohopanez Papapun mañohot hez. 25 Met aban anumaihol bareñ elat mañarooh-poriz aban ahop krismas mapoñik aliz nasik pimauz uveo bon oñ anumaiholoz uveo bat zei girü goevok lokat teur beteamahavoz zut, Kristo krismas mapoñik ñomovai emohot pim uveo Godiz nakoe teur beteamah bon. 26 Met pi paru poriz krismas mapoñik parum tamahavoz zut tahatin, batam hamarar maporir mapotü matut tahaekanañ, pi kapot tat kakamao hatevetehot ñomat maot ñomat pot tovai emooh narab, oñ pi pot nat het peteveam nonair nai mapotü bon tapanez totoi ravamahan, pi hon nenarah erat piuhö darim horï tamegiñiz hañiv bat ñomat horï poñiz kezao bavon batah. 27 Met ari hodad, dari añarab mapori honep honep honerah ñomamegiek, tokat God ñevok evizapan. 28 Met povoz zut Kristo honerah erat darim horivoz hañiv bat ñomahan dari añarab maporiz horï tamegiñ ma homeameg-poñ God rekot ol betehopanezat ou ravah. Met pi maot tokat darim horivoz hañiv bat ñomapanez hat erapan bon, oñ dari tairari pi maot erapanez gaa tat etet hezari avat tinaek eñepanez hat maot tokat erapan.

Batam toohañihö horiñ bavon navat

10 1 Met batam Mosesin mañahan anumai bareñ elovai gog modañ tovai emooh-non poorö rotap bonoorö ok, oñ tokat Kristo eñizohopanez non tinaorö ba ou batapanez hat mañahan paru zu nenao krismasañik parum garos tooh-taput tohot anumaihol bareñ elat uveo bat teur betevai sooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met pot parum tovai sooh-povohö añarab Godiz abatao bat hel
batohopan hat togü manooh-poriz horiv ol betet pohao lop tinarizaronañ
hepanez pov ba ou navat. 2 Met uvë pov bat toohaek, Godiz homet
togü manat mañ manooh-poriz horï tooh-poñ pohao ol beteohan maot
lop tinarizaronañ ravat hehatin, paru krismas mapoñik orah rezah
anumaihol bareñ elat tooh-poñ am nat heh narab, 3-4 oñ rotap bol
kauholor memeholoz uvë povohö rekot añaraboz horï tamah-poñ pohao
ol betet bavon navatotuzaek, orah rezah paru añarab horï tooh-poñiz
homet anumaihol bareñ elat mañarovai emoohan, añarab etet epat hodad
heh, Ui rotap dari am horï tovai emamegiri ev.

5-6 Met anumai uvevohö rekot añaraboz horiñ pohao olat bavon navat,
povoz Kristo pi hamarah erapanez tah-porah Godin ñetï epov piuhö
mañahan hez,

> "Met añarab parum horï tamahañ ni baol betekez hat, paru
> anumaihol bareñ elamahan ñomamahan uveo berevat er
> horamah, ma anumai mumugari mañaramahan ñadamah, ma
> gipiz natü nimaz homet biamah-potuz ni etet biñ ravameñ bon, oñ
> ne gogov tomaz hat añarab okoriz heriñiz zut nem heris nanekez
> au nañeñin hez.
> 7 Met pot hañivoz epat niin nañoh, 'God ae, nimauz zaitivok nañeñit
> ne am tovai sohomazat hez. Met batam aban Moses nemaz
> Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-nen taputam tovai sohom.' "
>
> *Buk Song 40:6-8*

Pot Kristo Godin mañah. 8 Met batam God Mosesin mañahan hezavoz
eñatak paru anumaihol bareñ elat mañarovai gog modañ tovai emamah,
oñ Kristo Godin mañahat epat menoh, "Met añaraboz horï tamahañ
niuhö baol beteokez hat anumaihol bareñ elat mañaramah, ma anumai
mumugari mañaramah-potuz ni biñ narav." 9 Pot hat epat mañah, "Met
God, nimauz zaitivok nañeñit ne am tovai sohomazat hez." Pot Kristo piin
mañah. Tahapuh batam tovai emooh-poñ betezañ ravahan, dari Godiz
zaitivok tin tovai sookaz non magei poorö ba ou batahan hez. 10 Met non
magei tin hamoh-pooroz kapot tair hez? Met Iesu Kristo Godiz zaitivok
tovai emohot pim heris tin hepanez hom namee, oñ pi hon nenavoam
kakam ahov hatevetevaiam ñomahan, Godiz etañik añarab tinari ravat
non mageioroh sameg.

Kristoz uvevohö darim horiñ olah

11 Met orah rezah alizañik gog aban pori Godir añaraboz ñaravatak het
anumaihol bareñ elamahan uveo er horamah, oñ anumai poriz uvevohö
rekot añaraboz horiñ pohao ba ol betet bavon navatotuzao ok. 12 Oñ
Kristohö hon nenavoam darim horï tamegiñiz hañiv bat ñomahapuh
darim horï poñ pohao ba ol betehopanez pov ba ou havatah. Tat pi Godiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mar giñasiz nakoe tek tinatak toutat hez. 13 Met pi poek het tokat God
Kristoz kaev ravat hezari bat hor batat pim eñañiz irih meñepanez pi gaa
tat etet hez. 14 Met pi hon nenavoam ñomah-pop dari añarab tairari piuhö
home magei tinao anamah-eperi Godiz etañik dari map pohao tinari
ravat hek.
15 Met Godiz Pul Tinap amun pot tapanezavoz homet epat hahan hez,
16 "Met Ahop pot hah, 'Tokat porah nem ñetiñ parum loporizaroh
tepatak menamegin hezavoz zut, ba meveloman pohao hepanen
paru tin hodad tat rekot navetetü, oñ povoz eñatak tin tovai
sohopan.' "
17 Pot pi hat epat hah,
"Met ne parum horï tovai emohopanez poñ ba ol betemapuh maot
ne povoz hom nameotü." *Jeremaia 31:33-34*
18 Met God dari añaraboz horï tameg-poñ ol betet maot pi hom nametuz
nonor ou haravahaek, darim horï poñiz hañiv anumaihol bareñ elamahan
ñomamah-non pooroh maot tovai nasohotü.

Godinañ honeo het tovai sook

19 Met Iesuz homet nem bosir sau ravat hezari, met Iesu ñomahan pim
uvevohö darim nonor ba ou batahaek, dari Godiz ñaihet natotü, oñ Godiz
zei girü goe ahao hahan hez-povok pim nakoe rekot dari petev sat pinañ
honeo hakez, pot ravat hez. 20 Met batam giv ahor badahan hehaek, dari
añarab zei girü goe povok nalokotuz ahao hahan heh, oñ petev Kristo pim
herisik kakam ahov hatevetet pi ñomovaiam giv ahö por kelahaek, dari
God hezaek sat pohao tin het hekaz non magei poorö ba ou batah. 21 Met
pot tat dari Godiz añaraboz pi gog aban korav ahop ravat hezan, 22 dari
non pooroh sohot Godiz nakoe het piin mañ mañovai sohok. Met dari
batam horï hegin Iesuz uvevohö horï poñ olahan darim heriñik iv tinao
emeehan hez, povoz dari lop horirizaronañ naketü, oñ petev pimaz homeo
badae batat het tovai pim nakoe het piin mañ mañovai sohok. 23 Met pot
tovai sookan, God eñizohopanez au hahan hez-pop rotap pim hahat tat
eñizohopan, povoz dari pim hahan hez-pov barotap batat bahorë hat hek.
24 Met pot tohot dari tair tat nae nap tin loporizaro manohot meñizovai
sookaz hat non poorozahar homet mel tovai sohok. 25 Met dari Godiz
homet pim ñetiv hateveteokaz hat togü manamegiekanañ, dari honeo
topouroog-nari kaev ravat betet samah, oñ dari parum tamah-pot natotü,
oñ petev darim Amip maot erapanez aliz pos totoi ravahag, dari nae nap
meñizat bakez batovai togü manat sookazavoz tin ravohopan.

Dari Godiz rop kos rez namanotü

26 Met dari Godiz ñetï rotapuvoz hodad tat Kristoz barotap batookapuh
maot betet non horioroh sohok, povoz mod tairap eñizat ñomapanen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim uvevohö darim horï poñ maot ba ol betepan? Evo, mod pot
etapanez nap bon. 27Oñ tokat ñevok evizapanepuh itiñadek paru God
kos rez manat hepanez mapori betepanez poñadek dari evetepanen,
map horï ravat hek hez. Povoz homet dari ganö horï pov tak hezavoz
ñaihetivonañ het, darimauz tin korav ravat hek. 28Met Mosesin ñetiñ
mañahan hez-non pooroh emamah-poriz nap ñetï poñiz nao elat horiv
tapanen ñevok bizapan. Met ñevok bizapanez porah añarab nañariv ma
nañariv nap epat hapan, “Met rotap okop horï hameg-okov tahan dei
eteg.” Met pot hapanez pop hañ horiv bapanezat ravapanen paru pimaz
zakep natotü, oñ am ur ñomapan. 29Met pot paru hañiv ok metat pi ur
ñomapan, oñ nap Godiz ropuz homeo badae batat hepanez pov maot
kos rez manapanez pop tair metapanen hepan, ari homeameg? Met God
eñizohopanez au hahan hezaek, pimauz rop meehan erat pi maot kos rez
manapanez popuz horï toohavoz hañiv havat ñomahan pim uvevohö pop
Godizap bavatahan hehaekanañ, maot Iesuz uvë pov batiu tiu batapan,
ma Godiz Pul Tin masakao anamah-pop amun batiu tiu batapan, povoz
rotap hañ horï ahov metapanen kakamao hatevetehot hepanezap
ok. 30Met God epat hahan hezavoz dari hodad, “Met nemauhö horï
tohopanez pori hañiv metohom.” Met mod epov amun hahan hez, “Met
ne ari añaraboz ahop nemauhö ñevok evizat an etom.” 31Met dari Godiz
rop kos rez manat hekan God pohao het hez-pop hañ horiv etohopan
hezavoz dari ñaihet pimau tat hodad tinavonañ hek.

Dari pimaz homeo badae batat hek

32Met batam arim tovai emoogivoz maot añoman homei. Met batam
porah ari Godiz ñetiv hatevetet alizavoz zut arim loporizaroh al tezahan
pimaz homeo badae batat heg. Tahan Iesuz kaev ravat heh-mod nari
honoñai ahoñ etoohan ari kakamao hateveteogipuh kaev narav, oñ am
rez kek tat tovai emoog. 33Met narah ari añarab togü ahotaz ñaravatak
eñeohapuh ñebul arin añat kakamao etooh, ma narahaz arim modari
amun horï pov metoohan ari honeo het arim mod pori meñizat bakez
batoog. 34Met narahaz arim mod Iesuz homet heh-nari kakam zeimakeh
memerizoohan ari parumaz zakep tat meñizovai soog. Met narahaz aban
mod horï etooh-nari kez tat arim nonair nai mapotü parum bat soohan ari
kaev narav, oñ am rez kek tat epat homeog, Met tokat abarah pohao het
hekaz tinañ anapanen bat hekan rekot modari emat parum bat nasotü.
Pot homet am biñavonañ heg. 35Met batam ari tin pot tovai emoog, povoz
petev mod poriz etamahavoz ñaihet tat Kristoz gogov betetunei, oñ am
boi tat tovai sohopeken tokat Godihö hañ tinao ari haanapan. 36Met rotap
ev hamarah horï poñ ari etamahaek, kez tat het Godiz ñetï tin hahan hez-
poñiz eñatak tovai sohopeken God batam anohopanez au hahan hez-tin
poñ haanapan. 37Met pot anapanez epat hahan hez,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Met ari aviam gaa tat hepeken pi erapanez hah-pop ahoam naketü,
oñ pi zuam erapan.
38 Met nem añarab tinari nemaz homeo badae batat het tovai sohopan,
oñ paru nari ñaihet tat nemaz homeamah-pov maot betepanez
poriz ne biñ naravotü." *Habakuk 2:3-4*
Pot pi hahan hez. 39 Met dari pimaz homeamegiekanañ ñaihet tat maot betet horiek sat hepanez porinañ honeo naketü, oñ dari Kristoz homeo badae batat het tovai sookan pi tinaek dari eñepanen pohazao tin het hek.

Homeo badae batat hezavoz kapot

11 1 Met dari Godiz homeo badae batat hekazavoz kapot ev. Met pi tokat dari tin hekaz hahan hez-pov petev darim etañinañ eteameg bon, oñ dari pimaz homeo badae batat hezaek tokat God darimaz au hahan hez-pot anapanen havak pot homet potuz dari ñai bizat etehot hez. 2 Met batam darim izar mim nari pimaz homeo badae batat het tovai emoohan pi parun etet biñ ravat, Tin tamahari ok, pot parumaz homeh. 3 Met petev dari pimaz homeo badae batat hezaek, pi hahan nonair nai map hezatur hezari ou ravat hezavoz dari hodad hatat hez. Met dari etet hodad nat hez-poñir kañinañ pi nonair nai hezatur hezari matut tahan hezaekan eteameg.

Abelir Inokir Noaz toohat ñetiñ

4 Met aban Abel pop Godiz homeo badae batat hehaek, pimaz hañiv metapanez hat anumai nap bareñ elahan God etet Abel pop pimaz homet metahavoz biñ ravat, "Pi aban tinap ok," pot hah. Met pim nanep Ken pi Godiz tin homet pot nat, oñ betezam hañiv metahan God pimaz biñ narav. Met Abel pop batam pot tat hañomah, oñ pim Godiz homet heh-ñetiv dari hatevetet petev hodad tinao bameg.

5 Met aban mod nap Inok pop amun Godiz homeo badae batat hehapuh pi nañom hehan God abarah basahan, modari pimaz mel tahan bon. Met Inok pop hamarah am heh-porah God epat pimaz haoh, "Met aban okopuz ne biñ ravat hez." 6 Met paru tairari Godiz homeo badae navat hez-poriz pi biñ narav, oñ tairap pim nakoe sat hepanez homehopanez pop pimaz homeo badae batat het epat hahopan, "Met rotap God hakez, povoz mañohoman nem tin hemaz hodad poñ neñizat nanohopan." Pot hapanez popuz pi biñ ravat hepan.

7 Met aban mod nap Noa amun Godiz homeo badae batat hehan God añarab hañ horiv metapanez ñetï pov piin mañahan pi et narë heh, oñ am barotap batat Godiz mañahat baval hat sip ahomak demat garë hahan ut ahor peloohan pir pimeri tin heh. Met pi Godiz homeo badae batat het pim hahat baval hat toohan, añarab modari pim parun mañat toohavoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

barotap navat, oñ am horï toohan God epat hah, “Met ne paru hañ horiv metomazat ou ravah,” pot hah. Met Noa pimaz homehot hehan, “Pi nem aban tinap ok,” pot Noaz haoh.

Abraamiz tooh-ñetiv ev

8 Met aban Abraam pop amun Godiz homeo badae batat hehavon God etet piin epat mañah, “Met nim zei kap epat betet nem zei mod nim nanomaz au hahon hez-posik sat hekë.” Pot mañahan pi baval hahapuh pim sohopanez non mañah-pooroz pi hodad nat, oñ am kut het bal hat sah. **9** Tat God pim manapanez au mañah-zei posik sat berevahapuh añarab patariz ñaravatak het zei tinamak nadem, oñ anumai kosiñinañ zeimak demat hehan pim rop Aisak met ro izap Zekop parup amun zei tin pos tokat manapanez au hahan hehaek, pinañ honeo paru zei pim heh-pomakeham heh. Met Abraam zei pos God parum manapanez hah-pov barotap batohot am hehapuh, **10** God pimauz hodadevok zei tin pohao het hepanez abarah demahan hez-potak Abraam sat hepanez amun homehot heh.

11 Met Sera Abraamiz añap amun Godiz homeo badae batat hehapuh pi ñaro navat het añav ravapanez tah, ma pim abup amun abav ravapanez tahan, God parup rop batapanez mañahan Sera barotap batat, “Pim neen nañah-okat ne tat rop batom,” pot pi hah. **12** Met Abraam abav ravapanezat ravat hehan añap rop batah, met poekanañ pim ñaro izahol batovai emoohan, petev belezai ravahan abarah zeizañ mapoam berevat hezavoz zut, ma hel gaoreo dari rekö nakaotuzat hez-povoz zut paru Abraamiz iz mimihol hez.

13 Met ev menoh-pori Godiz homeo badae batat het ñomah. Met paru meñizat metapanez au mañah-pov metahan eteh bon, oñ paru pim pot hahan hehavoz biñ ravat tokat metapanez homet heh. Met batiri aviam emat het maot parumatak samahavoz zut, dei ham eparah aviam ev het tokat sat pim hah-povon etek, pot paru homeh. **14** Met povoz zut nao hamah-añarab poriz dari epat hodad hez. Met paru tokat abarah tin pohao het hepanez homet heh. **15** Met Abraamir pimeri parum zei betet emah-posiz am homet hehavozatin, paru rekot borourat maot posik sah narab. **16** Oñ zei posiz paru hom namee het, abarah sat zei tinasik hepanez zait tat paru epat haoh, “Met God darim ahop ok.” Met pot paru pimaz haohavoz pi hatevetet kaev narav, oñ pi biñ ravat abarah parum zei tinas matut tahan hez.

17-18 Met Abraamiz ropuz homet God piin pot mañah, “Met nim rop Aisak popuhanañ nim iz mimihol belezai ravapanez nañohovoz rotapuv tokat ou ravapan.” Met pot mañahapuh tokat God rotap Abraam nem mañomazat tapan ma natotü, pot homet zu metapanez hat pim ro pop bareñ elapanez mañahan Abraam kaev narav, oñ pimaz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

homeo badae batat heh, povoz mañahat am baval hat Aisak pim ro nenap bareñ elapanez tahapuh, 19 Abraam pi pot homeh, Met nem rop ñomapanezaekanañ God rekot maot baviriri batat baval hapan. Pot homet bareñ elapanez kip tahan God pi bagaa batahan ro pop hañomat maot biriri ravat bal hahavoz zut pi tah.

Aisakir Zekopor Zosepez toohat ñetiñ

20 Met Abraamiz rop Aisak pop Godiz homeo badae batat heh, povoz pi abav ravat ñomapanez tah-porah God pim roñariv Zekopor Iso meñizat tin metohopanez hat ñetiv parupin mañooh.

21 Met tokat Aisakiz rop Zekop amun pi Godiz homeo badae batat heh, povoz pi abav ravat pim ñomapanezao totoi ravahan pi irao bat heh-teri potak tok rizat Godiz abatao bat hel batat het pim rop Zosep popuz roñariv God meñizohot tin metovai sohopanez hat ro poñarivin ñetiv mañooh.

22 Met Zekopoz rop Zosep amun Godiz homeo badae batat heh, povoz pim ñomapanezao totoi ravahan pi Israel pimerin epat mañah, “Met tokat ari ñomepeken God arim izar mim meñizapanen paru Izip zei epes betet sapan.” Pot parun mañat pim ab hatahav amun honeo basapanez mañah.

Mosesiz tooh-ñetiv ev

23 Met Moses popuz nonopur papap parup Godiz homeo badae batat heh, povoz pi batahapuh Izip zeisiz korav ahop Pero hameg-pop rohol men ñomohopanez hah-pov elapanez parup ñaihet nat, oñ piin etet, “Deipim ro tinap ev,” pot hat ba iz batahan hehan, ñonihol 3 bon tah.

24 Met Moses pop pi ahö ravahapuh Godiz homeo badae batat heh, povoz añarab modari piin etet, Peroz ñaripuz rop ok, pot pimaz hahan pi, Evo ne añ epopuz rop ravat naketü, pot homet pi kaev ravah. 25-26 Met Izip añarab poriz nonair naitü ahoam oraehan paru horï tovai emoohari ok, povoz Moses pi Godiz homeo badae batat hehaek potuz, “Betezatü ok,” pot hat parunañ am het horï tohopanez pi kaev ravat paru betet Godiz añarab Israel pim porinañ maot paru honeo ravat pi epat hah, “Met Izip okori kakamao nemeri metamah-pot ne amun netohopan, povoz ne hom nameotü,” Pot pi God meepanen erapanez hahan heh-pop metohopanezavoz zut pi horï metohopanez homehapuh God tokat tinaek meñepanez hahan hezavoz homet heh.

27 Met Moses pop Godiz homehot heh, povoz paru Israel pimeri Izip zeis betet sapanez tahan zei posiz aban ahop Peron mañahan mogao tahavoz pi ñaihet nat, oñ rez kek tat añarab zei posikanañ basah. Met pot tahaek, pi God dari et narë hez-popun pi haeteh-herï ravat rez kek tat paru basah. 28 Met pi garos basapanez tah-porah parun mañahan paru bol sipsipihol bareñ elat enzoliholohö parum ro garosikari menapan hezavoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

bol uveo haitokoñiz ririñ helevañik medemovai sahan enzolihol emat uvë povon etehapuh ap arat revah am sat Izip poriz ro garosik nenarihar map men ñomah. Met pot tah-povoz abatao Pasova hameg.

Israel añarab pimaz homet toohat ev

29 Met Israel añarab Godiz homeo badae batat heh, povoz paru Izip zeis betet iv havë ahov pim abatao Red Si hamah-povok sat berevahan God hahan haveo okat epat tahan ham tinarah samegivoz zut paru ñaravatak soohan, Izip ñai abanari paru ruat eñatak emoohan iv haveo maot emat bamezahan, paru emiv elat ñomah. 30 Met Israel poriz ro izahol amun pimaz homeo badae batat heh, povoz paru Zeriko zei pot parum bapan hat zei potaz nakoe sahapuh alizañ 7 poñik hel temer demahan hehaek, iñidoh haeñ tat sat em toohan, hel tem por edat emahan paru kohat sat zei pot parum bah. 31 Met garos Zeriko zei pot parum nav heh-porah añ biz bogï tooh-nap pim abatao Reap poek het Godiz homehot heh, povoz zei pot parum bapanez homet Israel aban nañariv garos etepan hat emahan, pi parup meñizat pim zeimakeh ba iz batah, povoz tokat Israel abanari emat zei potakari, Godiz ñetiv baval nak hehaek, map men ñomah, oñ añ pop tin heh.

32 Met pimaz homehot heh-pori ahovokaro, oñ aban eperizam haom. Met aban Gidionir Barakar Samsonir Zeptar Devidir Samuelir propet aban modari, met ne poriz ñetiñ map menomaz rekot bon. 33 Met paru pori Godiz homeo badae batat hehapuh narihö añarab mod pat nari men bon batah, met narihö tin tovai emohot parum añarab modariz tin korav ravat heh. Tahan Godiz manapanez au hahan heh-pov manooh, ma nari God meñizahan pusï ñai laion hameg-poriz agulañ bamukak metahan menat nain. 34 Met nari it kezañad ñadoohan poñadek baveteohan, Godihö meñizat itiñad ba avï batoohan tin heh. Met narihö modari men ñomapanez tahan God meñizahan ritou metat tin heh, met nari kezao bon hehan God kezao manoohan añarab patari zei ñai tapan hat emoohan men ruohan barezat sooh. 35 Met añ nari Godiz homeo badae batat heh, povoz parumeri ñomoohan God maot baval haohan tin heh.

Met nari Godiz homehot hehan mod nari parum pot toohavoz kaev ravat urat kakam ahov metohot epat parun mañooh, “Met God kos rez manepek, povoz ari ouramegin kakamao hatevetehot ñomepekez tat hez-pov bon tapanen maot tin hepek.” Pot parun mañahan paru epat hah, “Evo dei kaev, oñ am ñomak, povoz tokat baval akat tinaek eñepan,” pot haohan am uroohan ñomooh. 36 Met nari pimaz homet hehan mod nari ñebul mañat urooh, ma biñinañ medemat kakam zeiñik beteohan oraeh, 37 ma heleñinañ ur ñomooh, ma ulor heipitak soñinañ elat terï nat nat bavatoohan ñomooh, ma en kaizañinañ bareñ eloohan ñomooh. Met nari paru pimaz homehot hehan modarihö kaev ravat horï metohot ruohan

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paru dimir givor gipizor au orohopanez zeiñ bon hehapuh anumai kosiñ
givoñiz zut barat heh, oñ am Godiz homevai emooh. 38 Tat paru dañeñik,
ma ham betez nonair nai bon porah, sat betez ginari hehapuh hel ahoñiz
irih hel gitavañik, ma hamarah dumizañik orooh. Met ham añarab
Godiz hom namee hehari horï nenañ tovai emohot mod hamoh-poriz tin
toohavoz hodad nat hehaek, tin pori paru horï tooharinañ honeo hepanez
nonor bon.
39 Met paru pimaz homeo badae batat heh, pot menoh-porin God
etet, "Nem añarab tinari ok," pot parumaz haoh, oñ tin hepanezao
manapanez hahan hez-pov paru zuam naman tahan paru het ñomah.
40 Met tairaiz paru naman tah hometunei, oñ piuhö epat hahan hez, "Met
nem añarab mapori tin hepanezao manomaz hahon hez-pov paru honeek
topourapanen manoman bapan," pi pot hah. Povoz paru ev menoh-pori
petev darimaz gaa tat hezaek, tokat dari mapori honeo tin hekaz pov
pimauhö anapanen map bat tinahar ravat hek.

Dari Iesuz homeo badae batat hek

12 1 Met añarab tairariz abatañ ev menoh-pori Godiz homeo badae
batat het ñomooh. Tahaek petev paru darim nakoe univ okat
epat hezavoz zut hezaek, parum Godiz homeo badae batat heh-pov non
tinaorö darin añairamahan hodad ravameg. Povoz dari pim nonoroh tin
tovai sookaz hat, gipiz ahö namegin ñekeñ ahö hatamahan tin haeñ tat
sakaz pap tamegivoz zut, tairañ bagaa avatamahan pim nonoroh tin haeñ
tat sookaz pap tameg-poñ, ma darim loporizaroh hodad horï tairañ zuam
berevat birepez zut edemamahan dari tin nat-poñ, betet parum toohat
dari rez kek tat non tin pim tookaz hahan hez-pooroh kez tat sohot, 2 Iesu
nenapuz homevai sohok. Met Iesu pop dari Godiz homevai samegivoz
kapotaz maup okeg, pi dari eñizohopanen tin hekaz homevai sameg-
pov tin ahov ravohopan. Met pi tokat biñ pimau ravat hepanez homet
zirah urapanen ñomapanez hahan pi, Ne modari etet hepanen ne zirah
nourapanen tu ravom hez, pot homet kaev narav, oñ am kakam ahov
hatevetet ñomahapuh, petev biñ povonañ het Godiz mar giñasiz nakoe
tek tinatak toutat hez, povoz pi nen popuz homevai sohok.

Hodadeo bookaz pi honoñai nañ etamah

3 Met aban horivonañari Iesuz ahoam kaev ravat kakam ahov metoohan
hateveteoh-povoz pi homet kaev narav, oñ am kez tat het tovai sohot
ñomahavoz homei. Met pim pot tahavoz zut ari amun kaev naravotü,
oñ kez tat tovai sohopek. 4 Met ari horiv ritou metepekez hat rez kek tat
samegiek, ari añarab modarihö horï nañ tohopekez añahan ari, "Evo, dei
arim hameg-okoñ rekot natotü," pot hagin paru porihö arim pot hagivoz
kaev ravat Iesu urahan ñomahavoz zut ari ourahan ñomeg bon, povoz am

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kez tat tovai sohozei. 5-6 Met Godihö dari pim ñarohol ñetï tin bat hekaz
añahan hez-pov epat hahan hez,

> "Nem ñarohol hatevetei, met ne arim Ahop añarab tairariz homet
> loporï manat, 'Nem ñarohol ok,' pot hamohori hodad tinao bat
> nem non tinaoroh sohopanez hat ñetï kezao mañat arim ñarohol
> uramegivoz zut ouramoh, povoz ne arim ahop ñetï kezao ni napun
> nañat honoñai nao netoman kaev ravekepuh, betez hetun, oñ
> epat homekë, Met ne hodad tin nao bomaz hat epat ok netah, pot
> hakë." *Sindaun 3:11-12*

Pot God hahan hez.

7 Met dari goerah horï tamegin darim papahol hodad tinao bookaz hat
ñetï kateo añamahan hat navet tamegin ouramahavoz zut, God darim
Pap pop amun dari pim ñarohol hodad tinao bat het tovai sookaz hat
honoñai povor kao etamah, povoz ari kaev ravotunei, oñ rez kek tat tin
tohot hezei. 8 Met God pot dari pim ñaro mapori etamahaek, ni nap pot
nao nanet hepan, povoz ni pim ñarop bon, oñ ni pap pat napuz ñarop
ravat hekë. 9 Met darim papahol ev honoñai nañ etamahan parumaz
kaev ravamegi? Evo, paru pot etamahan dari kaev narav, oñ parunañ
tin het am añamahat baval hat tameg, met povoz zut darim Pap abarah
hezap honoñai nao etohopanen dari kaev naravotü, oñ kez tat pim irih
het hodad tinao bovai sohok. 10 Met dari goerah darim papahol parum
hodadevok kateo añamahan hat navet tamegin, honoñai etovai emamah-
pov ahö ravamegin bon tamah, oñ darim Pap añamoh-mod pop dari pim
zut añarab tinari ravat hekaz hat orah rezah honoñai povor kao tin tat
ok etamah. 11 Met papahol ñarohol uramahan iñ hamahavoz zut, darim
Papap honoñai nao etamah-porah dari, "Mai oe, kakamao hateveteameg,"
pot hat kakam povoz zakep heris ravameg, oñ dari am kez tat pim irih
hekaz hodad tinao bovai sohok, povoz honoñai etohopanez povohö
eñizohopanen zi ul tinañ ziñik badamahan eteamegivoz zut, darim
loporizaroh tinao ou ravohopanen tin het tovai sohok.

Darimauz tin korav ravat hek

12 Met honoñai nañ aritï ou ravamahan hateveteameg, povoz arim
marañ sikö tat gogot nat hezaek lei hat gogot tohozei, ma arim eñ
kataneñik ururuñ kap tat hezaek, mez tu hat tin rouvat het, 13 Godiz non
tinaoroh sohozei. Met ari pot tohopeken eñ horiñinañ nap haeñ tapanez
pap tat ñodamahavoz zut lop houlorizaronañ hepanez pop ganö ñodat
non horioroh sohopan hezavoz meñizohopeken pi non tinaoroh sohopan.

14 Met arim modarinañ tin honeo hepekez non pooroz mel tohot "Tair
tat dei tin hek," pot hat homehot hezei. Met añarab tin natotuz pori
Godin et narezotü, povoz ganö ari piin et narë hepek hezavoz, añarab
modariz horï tamahat totunei, oñ tin tovai sohozei. 15 Met ganö arihanañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nap God dari tinari ravat hekaz hat masakao anamah-tin pov kos rez manapan hezavoz homet, arimauz tin korav ravat hezei. Ma kakam tamah-nai gipiz modatunañ bareñat namegin map kakam tamahavoz zut arim ñaravatak hepanez nap navoz homehot loporih mogao tat haovai sohopanez pov ari modarih an pap manapanen taput tepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei. **16** Met ari nap añ napunañ bogï tepek hezavoz arimauz tin korav ravat tohozei. Met batam darim iz mimip Iso pim papapuz ro garosikap, povoz papap ñomapanez tapanezarah pimotur pim abat ahov manapanen bapanez hahan heh. Met narah pi gin het emat, pim bosip gipiz manapanen napan, povoz papapuzatü bapan, pot piin mañahan bosip gu hat gipiz manahan bat nah. Met Iso gipizoz homet pim papapuhö pi manapanez hah-potü batiu tiu batahapuh horï ahö pot tahavoz zut totunei. **17** Met ari hodad, Iso maot tokat, Ne horï ahov tat nem bosip deipim papapuzatü pim bapanez mañoh, pot homet pim papapuz tin potü pim bapanez zait ahov tat papapun iñivonañ mañah, oñ papap pim abatavor pimotü ro goep hamanahaek, maot ro ahop manapanez nonor bon heh. *(Povoz zut ganö Isoz tahat ari tat ham eparaz nonair naituz homehot God tinao anapanez hahan hez-pov ari nav hepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei.)*

Darim hekazavoz tin korav hek

18 Met ari Godiz nakoe emepekez hat Israel arim mimiholoz toohat nat. Met batam paru Sainai dañevoz nakoe het etet hatevetehan God rop povok hehaek, it ahoñad ñadat itoul ahov berevat kutur manahan had ahö horiv urah. **19-20** Tahan nap tibï ahov menahan God epat hah, “Met arihanañ nap ma bol nap dañ epovok emat ut urapan, povoz ari pop heleñinañ ur ñomei.” Pot hahan añarab hatevetet ñaihetiv ahö tat Mosesin epat mañah, “Met God ñetï modao hapanen dei maot hatevetekaz kaev.” **21** Met Sainai dañevok pot tahan Moses etet ñaihet ahov tat pot hah, “Met ne amun ñaihet pimau tat dei dei tohopuh ev hez.”

22 Met ari parum tooh-pot nat, oñ ari Godiz nakoe sat hez hamoh-epovotï ari haravat hez. Met ari abarah Saion dañ povok God pohao het hez-pop zei magei tin demahan hez-potaz abatao Zerusalem[b] potak ari haseg herï ravat hez. Met zei potak enzol maporizaro Godiz biñ ahov ravat mañamah. **23** Ma paru añarab garos Kristoz homeo badae batat hehan God pim ñarohol bavatat abarah parum abatañ tep natak menahan hez-porinañ ari hakezari ravat hez. Ma ari God dari añarab mapori ñevok evizat an etapanez pop, ma añarab hamarah hehan pi parumaz, “Nem añarab tinari ok,” pot hahan het ñomoohan parum pulihol abarah

---

[b] **12:22** Pavar 22 -Met ham eparah Israel zeisik zei ahot Zerusalem demahan hez, potaz ñetï bonov ev, oñ abarah Godiz hezaek zei demahan hez-potaz ñetiv ev.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

sat hez-poriz nakoe, ari hasat hezari raveg. 24 Ma ari Iesuz nakoe haseg
ravat hez. Met pi ñomat pim uveo teur betehapuh, dari Godinañ tin
honeo hekaz ñetï magei pov ba ou batah. Met batam Abel popuz uvë
berevah-povohö Ken pop hañ horiv bapanez pov ba ou batah, met Kristoz
uvevohö hañiv etapanez pov ba ou navat, oñ darim horï tameg-poñ God
ol betehopanez pov ba ou batah.
25 Met God het arin reu añamahaek, hatevetehopekez kaev ravotunei.
Met batam Moses hamarah het ñetiv añarabon mañovai emoohan elat
kaev ravooh-pori, hañ horiv metapanez hah-pov bazei manapanez
nonor bon heh, met petev abarah het añamah-pop kos rez manakan
hañ horï ahov etapanezat ravapanen, dari amun rekot bazei namanotü.
26 Met batam God Sainai dañ povok het hahan hamar zebemun tat do
do ahoam tah, met petev pi epat au hahan hez, "Met ne maot tokat
honevoam haoman ham nenar zebemun ahö tapan bon, oñ abar amun
honeo zebemun ahov tat mapoam do do tapan." 27 Met pi hapanen nonair
nai matut tahan hezatur hezari zebemun tat bahorï metapanen bon
tapanez hahan hezao dari hodad. Met pot zebemun tapanez porah do do
tohopanen tin dao hat hepanez nen potur pori pohao tin het hepan.
28-29 Met nonair nai mapotur mapori zebemun tat bahorï metapanez
porah God darimaz korav hepanen pim zei tinatak lokat hekaz hahan
hez-pov zebemun tapanez povohö rekot bahorï navatotü, povoz pimaz biñ
ravat pi darimaz lop tinarï ravat hepanez homet zait tat pim abat nenao
bat hel batat hek. Met God pi it ahoñadez zut hez. *(Met itiñad ñadat
mapotü bavon batamahavoz zut pi nonair nai horï hezatur hezari bavon
batapan.)*

Modari loporï manat meñizook

13 1 Met ari Iesuz homet nem bosir sau ravat hezaek, nae nap loporï
manat meñizohopekez kaev ravotunei. 2 Met Kristoz homet
hez-añarab patari arimatak emohopanen tin bat em batohot parumaz
tin korav ravat hezei. Met nari pot tohot hehan enzol nari etet poriz
zeimakeh emahan paru zei pomakeharihö korav ravat het parun etet
parum kapotaz hodad narav, oñ, Aban nariam ev emahan dei parumaz
korav ravat hez, pot homet heh.
3 Met nari arim tamegit Iesuz eñatak samahan, mod nari etet kaev
ravat kakam zeimakeh memeriamahan hez, ma nari amun taput Iesuz
eñatak samahavoz kaev ravat horï metamahan kakamao hateveteamah.
Povoz ari paru pot metamahavoz unun manotunei, oñ parunañ honeo
het parum kakamao hateveteamahavoz zut, arim loporizaroh hatevetehot
parumaz zakep tat meñizohot hezei.
4 Met ari añarab nae nap bameg-pov tin nao ok. Met ari abuhol arim
añaholonañ tin honeo het añ mod nari botunei, ma ari añahol amun arim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

abuholonañ tin honeo het aban mod nari botunei. Met aban nap, ma añ nap, pimopuz kaev ravat modap bapan, ma paru bogï tovai sohopanez pori God hañ horiv metapan.

5 Met ganö ari monï ahos bohopekez ahoam homehotunei, oñ epat homevai sohozei, Dei mod ahö natuz zait natotü, oñ deim bat hez-epotü nen ev. Met tairaiz epat añoh hometunei, oñ God darimaz korav hepanez hat epat hahan hez,

> "Met ne arimaz kaev ravat evetet mod naek som bon, oñ am het eñizohom." *Zosua 1:5*

6 Pot pi hah, povoz batam menahan hez-epat dari kez tat barotap batohok,

> "Met God nem neñizamahap okeg, añarab modari horï tairao netohopanez porah ne parumaz ñaihet natotü." *Buk Song 118:6*

Aban korav ahoriz añoohat bat hek

7 Met batam aban arimaz korav heh-poriz homei. Met paru Godiz ñetiñ arin añoohapuh pimaz homehot, hodad tinavonañ hehapuh ñomooh, met ari paru poriz Godiz homeo badae batat het tovai emooh-taput homet tohozei. 8 Met Iesu Kristo pi batam het petev am het tokat hepanez pop pi maot mod nao naravotü, oñ batam pi hodad tairavonañ tovai emooh-potam petev am tamah, ma tokat hodad tin povonañ am pohao hezaek taputam tohot hepan. 9 Povoz ari pim non tinaoroh samegiek, pim masakavohö arim loporizaroh tin hepekez bakez avatohopan. Oñ ganö non mod naoroh sohopek hezavoz epat arin añom. Met petev nari bolor gipiz tairatü nookaz ma nainotuz ñetiñ añarabon mañovai samah, oñ gipiz nookaz hamah-pov ma nainotuz hamah-povohö rekot darim loporizaroh tin hekaz naeñizotü, oñ Godiz masak nenavohö rekot eñizohopanez homehot hek.

Darim tookan God biñ ravohopan

10 Met petev dari Iesu ñomahavoz homeamegiek, pim ñomah-povohö eñizat darim horiñ ol beteamah, oñ paru anumai am bareñ elamah-pori non batamoroh am tovai sohot, parum horiñ ol betehopanez hat anumaiholoz gogot tamahaek, Iesuz ñomah-povohö rekot pori nameñizotü. 11 Met paru aban pori anumaihol bareñ elamahan ñomamahan parum aban ahop bol poriz uveo bat God parum horiñ ol betehopanez hat zei girü goe añarab modari nalokotuz hahan hez-povok lokat teur beteamah. Tamahan aban modari bol pori zeitakanañ basat iñidoh zei bin binivok betet mañaramahan ñadamah. 12 Met povoz zut Iesu amun darimaz homet hehan, zei bin binivok basat ur ñomahan pim uvevohö dari pim añarab ravat hezariz horï tamegiñ ol beteamah. 13 Met pi pot tat eñizah, povoz dari amun darim mimiholoz tovai emoohat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

betet pi nenapuz eñatak tovai sohok. Met pot tookan paru pi bahorï metahavoz zut dari amun bahorï etohopan, povoz dari kaev naravotü.
14 Met pot etohopanen ev hamarah pohao tin het hekaz zei nat nakez, oñ tokat abarah zei tin pohao sat hekazatakaz homevai sohok. 15 Met paru Godiz homet anumaihol bareñ elat mañaramah-pot dari natotü, oñ dari añarab eperi orah rezah Iesu Kristo darimaz hat ñomah-povoz homehot Godiz biñ ravat het, “Rotap pi abat ahovonañap ok,” pot modarin bar mañookazaek, pim abat pov an pap manat hepan. 16 Met ari nae nap tin metohot meñizohopekezaek, paru nari naiz tekï tohopanen manohopekez unun manotunei, oñ tin pot nae nap manat tohopekezavoz pi arimaz biñ ravat hepan.

Tin tovai sohopanezat ev.

17 Met arim aban koravoriz irih het añohopanezat tin tohozei. Met paru pori arimaz korav hez-gog pov tohopanez God mañahan tamahaek, tin ma horï tamah-povoz tokat God at mañapanen piin parumauhö bar hamañapan, povoz ganö horï nao tokat porah ou ravapan hezavoz paru arimaz tin korav hez. Povoz ari parum irih het añohopanezat tohopeken paru biñavonañ het eñizohot parum gog pot tohopan, oñ ari hatmanman tepek, povoz paru honoñai metohopekez gog nen povoam tohot rekot ari naeñizotü.
18 Met darimauz tameg-navoz homet loporizaroh honoñai tat, Horiv okeg, piuhö hañ horiv etapan hez, pot homeameg bon. Met dari am Godiz etañik tin tovai sookazavoz ari homet pi eñizohopanez mañ mañohozei.
19 Met God nem nonor ba ou batapanen ne zuam emat arinañ maot hemaz homet ari piin mañ mañohopekez ne zait tat hez.
20 Met ne arimaz homehot lop tinarizaronañ hekaz kapotaz maupun mañ mañamoh. Met darim Amip Iesu ñomat pim uveo teur betehaek, dari pohao tin hekaz ñetï magei pov ba ou batah. Tahan mau pop God maot ñomahaekanañ baval hakah, povoz pi dari añarab tairari pimaz homeo badae batat hez-pori pim sipsipiholoz zut hezan pi darim korav ahop ravat hez. 21 Met God ari pim zaitivok tin tovai sohopekez hodad tin pov anohopanen bat hepekez piin mañ mañamoh. Ma Iesu Kristo dari mapori eñizohopanen Godiz etañik tairañ tovai sookan tin ravohopanez nen poñihar tookaz piin mañ mañamoh. Ma dari orah rezah Iesu Kristoz abatao bat hel batohot hekaz ne zait toh. Rotap ev añoh.

Ñetï meteo ev

22 Met nem bosir sau, ne ev arimaz homet ñetï toveo menoh bon, oñ tekï heriam ev menohoek, arihaz meeman nap bat emapanen rekö añohopanen ñetï epovon ari hatevetet bahorë hat hepekezao ev, pot arin añamoh. 23 Met ñetï modao ev. Darim aban modap Timoti kakam

zeimakeh memerizahan hehaekanañ maot ba haverevahaek, pi zuam epeek emapan, povoz ne emat arin etemaz homeohoek deip honeo ok arihaz emak.

24 Met arimaz korav ravat hezari, ma Godiz añarab ok hez-mapori, tin hepekez dei homeameg. Met Itali zeisikanañ ev emat het Iesuz homeamah-darim mod pori amun arimaz homet, “Paru tin hep, pot mañ,” pot hahan ne ev menoh.

25 Met Godiz masakao arinañ hepanez ne zait toh.

(Zuda añaraboz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ZEMIS

Ñetï garosikao

Zemis ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met aban Zemis pop pi Iesuz bosip ok, pi Zerusalem zei ahö potak Iesuz añaraboz aban korav ahop ravat hehan Zuda pim modari Iesuz homeo badae batat hehaek mod nari kakamao metoohan parum zei kapot betet rap rezat zei modasikaroh sat añarab Iesuz hom namee hehariz ñaravatak hehan, Zemis paru pori boi tat het Iesuz nonoroh am tin tovai sohopanez, ma paru añarab modari tin masak metohopanez homet, ñetï epov menat paruhaz meeh.

Met Iesu ñomat hasahan krismasañ 20-z zut bon hatahan tokat pi Zuda pimeriz homet ñetï epov menah.

Aban Zemis ñetï epov menah

1 1 Met ne Zemis, Godir darim Amip Iesu Kristoz gog abanap ari Israel
añarab tairari arim zei kapot betegipuh, rapat main main ravat
zeisikaro poek kaek sat hezari tin hepekez homet ñetï epov ev menomaz
toh.

Honoñai nañ ou ravapanen tookazat

2 Nem bosir sau ravat hezari, met ari Iesuz homeo badae batat hezaek,
honoñai povor kao ari honep honeputï ou ravohopanen, loporï horï
ravotunei, oñ am biñ ravat hezei. 3-4 Met ari Godiz homeo tin badae
batat hepekez hat honoñai povor kao aritï ou ravohopanen, biñ ravovai
ari am rez kek tat tin tovai sohopek, povoz arim hepekezao tinaharam
ravohopanen ari nañodotü, ma hodad tin navoz ari tekï natotü.

God hodad tinao anohopan

5 Met ni nap hodad tinavoz tekï tekepuh Godin bar mañeken, pi
masakavonañap, povoz nim hakezavoz kaev naravotü, oñ hodadeo nanat
neñizohopanez pi zait tat hez. 6 Oñ ni nap pot nat am lop houlorizarinañ
het, Rotap God ne hodadeo nanapan ma nananotü, pot homekepuh,
Godin mañeken rekot homet hakez poi ni nananotü. Met aban nap lop

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

houlorizaronañ hepanez pop pi teptepivok zi taeñ basat em tamahavoz zut het, 7-8 pim hodadeo in balavï tat hepanezaek, pi Godin mañapanen rekot hodadeo namanotü, ma nao namañairotü.

Moniñ bonorir moniñinañariz ñetiv

9 Met arihanañ ni tairap Godiz homeo badae batat hekezap nonair nai ahoam bon hekë, povoz ni biñ ravat, God pi nemaz korav ravat hezan ne tin ev hez, pot homekë. 10 Met arihanañ ni mod tairap Godiz homeo badae batat het hamarah nonair nai ahoam bat sookezap potuz ni homet biñ naravotü, oñ epat homekë, Ne aban betezap ev, God nenap pi tinap hez, pot homevai sohoz. Met zibut lul ñodat ñu ravamahavoz zut ni ñomekë. 11 Met zibuñ petev berat mavat hezan gitap kez mañamahan arö ravamahapuh lul ñodat ñu ravamahavoz zut, aban monir zeirurumanañari monï modañ bapanez gogot tohopanepuh ñomapan.

God tin nenao etamah-ñetiv

12 Met honoñai povor kao naputï ou ravapan, ma pi horï nao tapanez moreg metapanen, pi horï pov ritou metat rez kek tat tovai sohopanezap biñ ravat hepan. Tapanen tokat God hañ tin pohao het hepanez au hahan hez-pov pi manapan. 13 Met napuz loporih horï nao tapanez zaitiv ahö ravapan, povoz pi epat, “Godihö horï epov tomaz neen nañah,” pot hapane? Evo, oñ God tinaharam hezaek, pi rekot horï nao tapanez nonor bon, povoz pi aban popun horï pov tapanez namañotü. 14 Oñ horï tamegivoz kapot tair hez? Met napuz loporih horï nao tapanez homet gihov mot meamahan zait pov ahö ravamah. 15 Tamahan ñarop pim nonopuz loporih pohao nakez, oñ berevamah-povoz zut pim loporih horï homeamah-pov ou ravamahan am tamah. Met pop horï povor kao am tovai sohopanen, pim loporih horï povoharam an pap manapanen tokat ñomat horï ravapan.

16 Nem bosir sau, God horiv takaz darin naañotug, ganö ari hometunei. 17 Met ev hamarah al tezat kutur manat tamahan eteamegivoz zut, God het narah darimaz zait tamah, met mod narah darimaz kaev ravamah bon, oñ pi alizavonañ het non tinaorohar añairohot darimaz korav ravat het tin povor kao anohot hez. 18 Met Godihö pim zaitivok hodadeo anahan dari pim ñetï rotap tinao hatevetegipuh, loporizaro borourat pimaz homeo badae bategin, pim ñaro garosikari ba avatahan het dari pim matut tahan hez-mapotuz koravori ravat hez.

Darim ñetiv baval haokaz modao

19 Nem bosir sau, ñetï mod epov añoman hatevetet hodad ravei. Met mod nap ñetiv hapanen zuam hañiv mañotunei, oñ had gaa tat tinam hatevetet hometahoh hazei, ma avï navotaram modari hapanez ma

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tapanezavoz zuam mogao totunei. 20 Met aban nap mogao tapan, povoz
God etepanen pim añahan hezao baval hat pi tin tovai nasotü. 21 Met avas
ñedet tinam korav ravat het nonos urovai samegivoz zut, horï tairao arim
loporizaroh het arim hepekezao bahorï avatamah-potü pohao betet Godiz
ñetï tinao arim loporizaroh bituz zut ñedeamahaek hatevetet, arim heriñ
bat hor batat ñetï rotap pov baval hahopeken arim loporizaroh ahö ravat
batin avatohopan.

22 Met Godiz ñetï tinao hat kovë nenañinañ hatevetehopek, povoz
moregao ravohopan. Oñ hatevetet, arim loporizaroh bizat baval
hahopekezaek tin ravohopan. 23 Met nap Godiz ñetï tinao hatevetet
baval nak tohopanezapuz tairavotï zu tat haoman hodad ravepek? Met
aban nap pim herisin oreresik etet, 24 "Du tahag, ivoh betem," pot hat du
povoz zuam unun manat ivoh navet tamahavoz zut, hamoh-pop pi Godiz
ñetï tinao hatevetet unun manat baval nak hepan. 25 Met Iesuz ñetiv
hateveteameg-pov honoñai nao naet, oñ tin etamahao ok. Povoz aban
tairap ñetï povon hatevetet loporih bizat homevai sohot, unun naman het
rez kek tat baval hat tohopanez pop God tin metohopanen biñavonañ het
tovai sohopan.

26 Met aban nap, "Ne Godiz nonoroh samohop ev," pot hapanez pop pi
tin pim gizasiz korav naketü, oñ modarin ser mañovai ñetï horiv haovai
sohopan, povoz pim Godiz pot hapanez pov rotap naravotü, oñ betez tiu
tiu ravat hepan. 27 Met dari Godiz nonoroh sovai tair tohokan God darim
Papap etehopanen tin ravohopan? Met ñaro ononameri paru nonor pap
bon pori, ma añ hapurihol abuhol ñomapanen horï hepanez porin etet
zakep tat korav ravat masak metohok. Ma mod betez hepanezari horiv
tohopanen dari parum tohopanezat natotü, oñ bahorï avatapan hezavoz
darim hekazavoz tin korav ravat hek. (Pot tookan God etehopanen tin
ravohopan.)

Dari modariz zakep tat masak metook

2 1 Met nem bosir sau ravat hezari, darim Amip Iesu Kristo alizavoz
maupuz homeo badae batamegiri, aban abatavonañ monir
zeirurumanañarin etet poriz zait tat aban betezarin etet kaev ravotunei.
2 Met ari Godiz ñetiv hatevetehopekez hat togü manohopekez porah
aban nañariv, nap dimir giv redeo tin tat hepanezap, met modap dimir
giv kelat hepanezatü meet hepanezap, emat lokapanen, 3 ari redeo
tin tat hepanezapun etet, "Erom ae, ev tin epeek ni emat tout," pot
mañepekepuh aban horitü meet hepanez popun etet giz meu metat, "Ni
ok hamarah sat tout," 4 pot an tat mañepek, povoz home horivonañ okat
arim modari baverat main main bavatepeken tin naravotü.

5 Nem bosir sau, met epat añoman hatevetei. Godihö ev hamarah monir
zeirurum bon añarab ahovokaro pimeri ba ou batahan hez. Met paru

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pori pimaz homeo badae batat hepanez pov an pap manat hepanen, pihar loporï manat het pim masakavoz roketak hepanez hat God au hakahan hez, 6 oñ kar, ari nonair nai bon pori batiu tiu batameg. Met paru tairarihö ari bahorï etamah? Ma tairarihö ñevok evizapanez avat samah? Nonair nai bonorihö pot nat, oñ monisinañ tapurihö pot etamah. 7 Met rotap ari Iesuz añarab ravat pim abatao haovai samegin, paru monisinañ tapurihö abat tin tapuvoz kaev ravat batiu tiu batamah. *(Povoz tairaiz ari monir zeirurumanañariz zait tat monis bonoriz kaev ravameg? Evo, pot tamegivoz tin bon.)*

8 Met Baiñetinavoz Tepatak Godiz ñetï katë ahov epat menahan hez, "Nimauz homet zakep tat hezavoz zut, añarab modariz homet zakep tat tin metohoz." Met Godiz ñetï katë pov hatevetet baval hahopek, povoz tin ravohopan. 9 Oñ ari aban napuz kaev ravat aban modapuz tin metepek, povoz Godiz hahan hez-pov elat ritou tepekezaek, arim horiv ahö ravat hepan.

10 Met nap Godiz ñetï kateñir ah ñe hahan hezañ baval haovai ñetï katë hon nar ma ah ñe hon nao elat ritou tapan, povoz ñetï kateñir ah ñe hahan hez-mapoñ elat hatahavoz zut ravapan. 11 Met God ah ñe nao epat hahan hez, "Ari tovai betez bogï totunei." Met ah ñe modao amun epat hahan hez, "Modap men ñomotun." Met ni nap napunañ bogï nat hekepuh nim mod nap men ñomekë, povoz Godiz ñetï kateñir ah ñe hahan hez-mapoñ elat ritou hateñ, pot ravapan.

12-13 Met tokat God dari ñevok evizapanez porah, petev ev hamarah het arim modariz zakep tat masak namet emameg-pori, Godihö hañ arimaz zakep naetotü, oñ ari modariz zakep tat masak metameg-pori Godihö hañ arimaz zakep tat masak etat hepanen tinam hepek. Pot pi hahan hez, povoz tin hepekez hat ev hamarah home tinavonañ het arim modariz zakep tat masak metohopekez pim ñetï tin añah-pov baval haovai sohozei. Tohopeken God ñevok evizapanepuh, dari zakep etapanez hahan hez-povohö hañ horiv etapanez pov ritou metapanen ari tin hepek.

Godiz homet tookazao honeo hepan

14 Nem bosir sau, met aban nap pim giz nenasinañ epat hapan, "Ne Godiz homeo badae batat hezap ev." Met pot pi hat pim modari nameñiz tapan, ma gog tin nao nat hepan, povoz pim Godiz pot hapanezao rotap ravapane? Evo, rotap naravotü, povoz pim Godiz hapanez povohö rekot Godizap pi banavatotü. 15 Met nim naner bos ma teter sau nap gipizor dimir giv bon hepanepuh, 16 ni meñizekë hat nihaz emapanen epat mañekë, "Ni nimauz zeimakeh maot sat itiñad mañarat ñarohot tinam hez." Pot mañekepuh zakep tat gipiz ma dimir giv naman teken, pot piin mañekez pov tin ravapane? Evo, tin naravotü. 17 Met povoz zut ni giz nenasinañ, "Ne Godiz homeo badae batat hezap ev," pot hat modari tin

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namet tooken, God niin etehopanen nim hakez pov, aban nap emiv bon tamahan ñomamahavoz zut ravat hepan.

18 Met ñetï menoh-epovoz ni nap hatevetet epat hakë, “Evo, met nari Iesuz homeo badae batat hez, oñ mod nari tin tovai sohopanezavoz homeamah.” Met ni pot hakezapun ne hañiv niin epat nañom, Met paru tairari, “Dei Iesuz homeo badae batat hez,” pot hat parum modari tin namet hez-poriz, “Rotap paru Iesuz homeo badae batat hezari ok,” pot parumaz rekot haoma? Ma tair tat paru modari tin namet hezaek, parum hamah-pov barotap batom? Evo, ne rekot barotap navatotü. Oñ ne Iesuz homeo badae batamohoek, nem modari tin metamohon paru nem pot metamohovon etet rekot nemaz, “Rotap pi Iesuz homeo badae batat hezap ok,” pot hapan. **19** Met ni, “Rotap God ahö nenap hakez,” hameñi? Pov tin ok, oñ paru pituhol amun, “God modari ritou metat ahop hez,” pot hamahaek paru tin tovai samaha? Evo, pot bon, oñ God ahö popuz homet ñaihet tat paru dei dei tamah. **20** Met ni kutap, ñetï tairao nañoman nim, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot hat nim modari tin namet hezaek, nim hameñ-pov betezao ravat hez, pot ni hodad ravekë?

21 Met ñetï garos menohovoz epov nañoman hatevetet hodad ravekë. Met darim mimip Abraam tair tahan God etehan pi tinap ravah? Met Godihö Abraamin pim rop Aisak bareñ elapanez mañahan pi ñeo baval hat pim rop hel arusik bizat en kaizasinañ bareñ elapanez tahaek pi Godiz etañik tinap ravah. **22** Met ñetï epovoz kapotaz hodad raveg, ma narav? Met Abraam Godiz homeo badae batah-pov, met Godihö piin mañahat tah-pov honeo ravahan pim, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot haohavoz rotapuv ou ravah. **23** Met Godiz Baiñetinavoz Tepatak mamog Abraamiz ñetiv epat menahan hez, Abraam pi Godiz homeo badae batat hehan God pimaz epat hah, “Pi aban tin tamahap ok,” pot menahan hez. Met añarab modari pimaz pot haoh, “Abraam pi Godiz ñod pimaup ravat hez.” **24** Povoz Abraamiz pot tahavoz homet epat hodad ravei. Aban nap betezam, “Ne Godiz homeo badae batat hezap ev,” pot hapanezap Godiz etañik pim moreg hapanez povoz tinap naravotü, oñ tairap pimaz tin homeo badae batat pim hahan hezat baval hat tovai sohopanezap pim etañik tinap, pot ravat hepan.

25 Met mod naputï zut tat epat amun haom. Met añ napuz abatao Reap pop pi abanarinañ betez bogï toohap ok, met narah Zuda aban nañariv kilam Kenan zeisin etevai sohot añ popuz zeimakeh lokahan ba iz batahan hehan, kutur ravahan non mod pataorotï meehan tinam sah, povoz God pim tah-povon etet, “Añ tin tamahap ok,” pot hah. **26** Met napuz emiv bon tamahan pim heris ñomamah, povoz zut nap Godiz homeo badae batat hepanepuh pim tin tohopanez nañ honeo ou narav tapanen pim Godiz homeo badae batat hepanez pov, emiv bon tamahan ñomamahavoz zut ravat hepan.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Darim gizañik tañañiz korav tin hek

3 1 Nem bosir sau, met arihanañ honep honep bal haz rouvat Godiz
ñetiv añarabon mañohopan. Met dei pim ñetï pov mañamegit God et
ba emeet hezaek, piuhö ñevok evizapanezarah dari añarab maporin etet
an etapanepuh dei pim gog pot tamegiritï horï tairao hepanezavoz hañiv
ahoam etapan. Povoz ari mapori gog pov tohopekez hometunei.
2 Met dari añarab horï povor kao tovai ñetï horiñ haovai sameg, oñ
aban tairap pim gizasiz tin korav het ñetï horiv nak hepanez pop, rotap pi
aban tinap ok het pim hepanezavoz tin korav ravat hepan. 3 Met aban nap
bol os napuh helat nonoroh tin sapan hat, os popuz agolasik ain goe nas
birep bamanahan hez-pos bizat beri hamahan, osip hatevetet aban popuz
zaitivok beri hamahatï samah. 4 Ma sip ahomakez amun tamahavoz
homei. Met teptepiv uramahan sipimak iv havevok basat em tamahan
pomakez aban koravop kohat hezaek, pi pei goe irih hezas bahavoe
tamahan sip ahomak havoe tat pim homet bavatamah-povotï samah.
5 Povoz zut darim gizañik tañañ goeñ hez, oñ horï nao hamegin horï pov
zuam ahö ravamah.
Met utar napel tamahan aban nap itiñad bat samahan, it ñinio el ñodat
aviam ñadovai samahapuh, rai rai hat ñadat ahö ravat hovisir nonair
nai mapotü map bahorï batamah. 6 Met povoz zut darim gizañik tañañ
goeñ hez, oñ tañ goe poñinañ ñetï horiv hamegin horï pov ahö ravovai
samahan, it ñinio ñodat ñadamahapuh map bahorï batamahavoz zut,
Seten darim loporizaroh bahorï etovai darim tin hekazao map bahorï
avatamah.
7 Met dari añarab anumai mapori, idehol ma emahol ma hamalehol
ma iv havevok hezari bat, basok batamegin sok ravamah. 8 Met povoz
zut dari añarabohö rekot darim tañañ basok navatotü, oñ hamal lam
horiv hez-nap emenamahan horï ravamegivoz zut darim tañañihö modari
bahorï metamah. 9 Met narah God darim Papapuz biñ ravat tañañinañ
mañ mañameg, met mod narah zuam unun manat tañ tapuñinañ darim
modari Godihö pim zutari matut tahan hezariz ñetï horï pekuñ hameg.
10 Nem modari, Godiz ñetï biñao ma modariz ñetï pekuñ giz nenañikanañ
berevat ou ravamahaek tin bon. 11 Met izoverï eramahaek, iv et peirï
erapane? 12 Ma avaramedek tiompot uloñ badapane? Ma begirih guz
uloi erapane? Evo, pot bon. Met iv havë guaivetanañavok iv tin nakazao
naholotug, tairaiz ari giz tapuñinañ ñetï horiñir tinañ hameg? Evo, pov
tin bon.

Hodad tinavor horivoz ñetiv

13 Met ari hodad tinavonañ hez, pot homeamegi? Povoz arim
hepekezavoz homet tin korav ravat arim heriñ bat hel batotunei, oñ bat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hor batat masakavonañ tin tovai sohopek. 14 Met ni nap lop horirinañ het
modariz kaev ravat mogao tat gitait ravekepuh nim heris bat hel batat
hekepuh, “Ne hodad tinavonañap ev,” pot haken nim ñetï hakez pov
moreg ravapanezao ok. 15 Met ni nap pot tookezaek Godihö ni hodad pov
nananotü, oñ Setenihö ham herisiz hodad pov nanapanen pim gizarop
baval hat ni pot tovai sookë. 16 Met añarab tairari parum heriñ bat hel
batat mogaovor gitaitiv ahö tamah, ma añarab modariz kaev ravat bat
hor batamahaek, parum hezao ginohan tamahan parum horivor ñaiv ahö
map ravamah. 17 Oñ dari Godiz hodad tinao añairamahaekahar sohot
tair tovai sohok? Met dari home tinavonañ sohot modariz kaev naravotü,
ma lop masak tinarizaronañ het mogao natotü, ma modari hapanen
tinam hatevetet baval hahok, ma modariz zakep tat moreg nametotü, oñ
ñetï tin rotapuñiharam mañovai tin metovai sohok. 18 Met adasik bitü
ñedeamegin gipiz berevat ahö ravamah, povoz zut dari modari masak
metovai mogao tapanezari ñe bar masakao mañat basok batovai sookan,
darim loporizaroh masak tin rotap hekazao berevat ahö ravohopan.

Horiv tamegivoz kapot ev

4 1 Met ari nae nap ser hameg, ma nae nap menameg-povoz kapot
tair? Met nonair nai herisizatuz zait horiv arim loporizaroh ahö
ravamahapuh zait tinao ritou metamahan, ari mogao tat zuam ser hameg,
ma nae nap menameg. 2 Met ni nap naiz etet zait tat nim bekez pap tameñ,
ma nim modap mod nai bat hezan, ni etet zait tat nanapanez mañameñin
bagiz gut tamahan, ni nag tat ser mañameñin poekanañ ari nae nap
menamegin ñai ahov ou ravamah. Met ari nai bon het Godin mañ namañ
tamegiek naan tamah. 3 Ma ari nari God nai anapanez mañamegin bonaiz
pi naan tamah? Met ari giz nenañinañ God pei poi anapanez mañameg,
oñ arimauz zaitivok am sohopekez homet moreg hameg, povoz God naan
tamah. 4 Met arim tamegivoz tairavotï zut tat añom? Met añ nap pi modapuz
abup givogï bamahavoz zut, ari Godiz añarab haravat hezaek maot horï
tameg. Met paru tairari ham herisiz nonair naiz zaitivok tovai sohot pim non
tinaorö beteamah-porin God etemahan pim kapotak bonori ravamahavoz
ari hodad nata? 5 Met Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez, God pim
Pul Tinap dari anahan hezaek, dari Goditihar ravat het mañovai sookaz Pul
Tinap zait tat hez. Met ñetï pov upai betez menahan hez, pot ari homeamegi?
Evo, upai namen. 6 Oñ rotap God dari horiv natotuz masakao ahoam anat
eñizat hez. Met Baiñetinavoz Tepatak ñetï mod nao epat amun menahan hez,

> Met nap pimauz abatao bat hel batat hepanezap God pi kos rez
> manapan, oñ nap pimauz abatao bat hel navat hepanezap God
> rekot meñizat masakao manohopan. *Sindaun 3:34*

7 Met ñetï ev menoh-epovoz tinam hatevetet Godiz irih ravat tin
hepeken pi arim ahop ravat hepan. Tapanen Seten horï nao tepekez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

moreg etohopanen kos rez manat, “Ni pataek sa,” pot mañohopeken
pi zei anat sohopan. 8 Tapanen ari Godiz nakoe sa ravat pimaz
homevai sohopeken, pi amun arim nakoe hepan. Met darim marañ
ivov beteamegin tin ravamahavoz zut arim horï tameg-poñ, ma arim
lop houlorizaronañ hez-poñ betet hodad tinavonañari ravat sohozei.
9 Met petev arim horï tamegivoz biñ ravat hezari, horï potü betet ari
ñomamahapuz iñir zakep tamegivoz zut, arim horivoz homet iñir zakep
tovai, 10 “Dei aban horiri ev,” pot hat Godiz irih emat hepeken, pi maot
ari bat hel avatat eñizohopan.

Darim modariz ñe horiv nakaotü

11 Met nem bosir sau, arim modari an tat ñetï pekü pekü haotunei. Met
arim modari an tat ñetï poñ hahopekezari, darim modariz zakep tookaz
ñetï katë God hahan hez-pov elat ritou tepekezaek, ñetï katë pov betezao
hahan hez, pot homepekezat ravapanen, ari Godiz ñetï poñ baval nak
hepekezari ravat hepek. 12 Met God pimauhö ñetï kateñir ah ñeñ hahan
hez, povoz tokat pimauhö ñevok evizat dari añarab honep honepuz
het tookazañ ba ou batat, an etat pimauhö ba everat nari kakamavok
bizapan. Met ari Godiz zut ravat arimauhö arim modari an tat parumaz
ñetï horiñ hamegivoz tin bon.

Tokat berevapazavoz dari hodad nat

13 Met ñetï modao ev haoman hatevetei. Met narah ni nap pot
hakë, “Petev ma zeirevai ne sat zei natak krismas honeo het gog nao
tohomapuh monis bohom.” 14 Met pot hakezapun epat nañom, Zeirevai
berevapanezavoz ni hodad heza? Evo, ni hodad nat. Met dari añaraboz
hezao itoulov helat aviam het bon tamahavoz zut hezaek, dari ev
hamarah pohao nakez, oñ aviam het ñomameg. 15 Povoz ari nap, “Ne
potar pot tom,” pot haotunei, oñ ari tinam homet epat hahozei, “Met
God darim Papapuhö hapan, povoz rekot dari ev biririï het gog potar
kat tohok.” 16 Oñ ari pot nak tamegipuh, arimauz abatañ bat hel batat
arimauz tohopekezat hamegiek, horï ahov ou ravamah. 17 Met ni nap het
tin nao tekez homekepuh tin pov tekë, povoz tin ravapan, oñ ni tin pov
nat hekë, povoz niitï horiv am hepan.

Monir zeirurumanañariz ñetiv

5 1 Met ari monir zeirurumanañari hatevetei. Rotap horï povor kao aritï
kakamavonañ ou ravapanez tah, povoz arimauz zakep tat ñaihetivonañ iñ
hahot hezei. 2 Met arim monir zeirurum bat hezatü zañ tovai samah, ma arim
dimir giv tinatü ahoam biamegin hezaek, tibihol men elamah. 3 Met God ñevok
evizat dari an etapanezao totoi ravamah, oñ ari kut tat het arim moniñir nonair
naitü am batogü manohot hez. Hatevetei, golivor silvao batogü manameg-poñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

girgir reamahaek, girgir reet hez-poñihö arim hepekez horiv ba ou batapanen itiñadek ari ñadat horï ravepek. 4 Met paru arim gogot tamahari moreg metat parum zumao ari naman tamegin, pori honoñai tat hezan God mod mapori ritou metat hez-pop parum iñ hamah-povon hatevetet hodad ravat hakezag etei. 5-6 Ma paru aban tinari ari hañiv etapanez nonor bon pori, ari horï metat ñevok biameg, ma nari menameg. Rotap, met bolohol gipiz manamegin haleñai tamahavoz zut ari ev hamarah het arim zaitivok sohot arimauz heriñik tin metat gipiz muzetü novai dimir giv tinatü tohot ari biñ ravat hez. Oñ bolohol haleñai tamahan uramegivoz zut God tokat hañiv etat kakamao anat bahorï avatapan.

Darim Amip erapanez etevai sook

7 Nem bosir sau ravat hezari hatevetei. Met dari bitü adasik ñedeamegin hezan utar pelamahan ñekeñ berevamahan nonos urovai sohot tokat gipiz tinatü rapat utap tapanen bat dari nookaz hat het etevai samegivoz zut darim Amip tokat maot erapanez ari ñai bizat het etehot hezei. 8 Rotap pi darim Amip maot erapanezao totoi ravah, povoz pim ñetiv arim loporizaroh bizat badae batohot kez tat tovai sohozei. 9 Nem bosir sau, pi totoi erat dari ñevok evizapanez tahaek, ganö pi hañ horiv etapan hezavoz ari nae nari ñetï horiv haotunei.

10-11 Nem bosir sau, met batam propet abanari het toohavoz homei. Met pori darim Amipuz abatavonañ ñetiv haohan añarab modarihö bahorï metooh. Toohan paru hañiv namet, oñ paru am tinam sooh-poriz epat hameg, “Met modariz bahorï metoohan rez kek tat tinam tovai emoohari petev biñ ravat hez.” Pot parumaz hameg. Met parum pot tovai emooh-povoz zut ari hodadevonañ tinam het taput tovai sohozei. Met aban nap pim abatao Zop popuz het tovai sooh-ñetiv ari hat haveteg. Met honoñai povor kao piitï ou ravoohan pi am rez kek tat tovai emoohan, God etet masak metat maot batin mavatah-pov ari hodad. Met rotap God pi masakavonañ zakep tat tin etamah, pot haok.

Dari ñetï rotapuv haokaz ñetiv

12 Nem bosir sau, ñetï ahö nao añoman hatevetei. Met ni nap modarin ñetï nao mañat paru nim ñetï pov barotap batapanez homet epat haotun, “Godiz taevavok rotapuvoam ne ev arin añamoh.” Ma, “Tuarih ne rotapuvoam ev hamoh,” pot haotun. Povoz ganö ni ev menohovoz zut nao haken God hañ horiv netapan hezavoz ni nao tekez homekë, povoz nim modarin, “Ne rotap tomazao ev hamoh,” pot mañ, ma ni nao natotuz, povoz parun, “Evo, ne natotü,” pot mañekë.

Mañ haovai sookaz ñetiv

13 Met ni nap niitï honoñai nao ou ravapanen, honoñai povoz homet mañ hahoz. Ma ni mod nap ni tin hekez nao niitï ou ravapan, povoz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Godiz biñ ravat pim abatavonañ daañ haovai sohoz. 14 Met ni nap lamao
tekë, povoz añarab Iesuz togutaz koravoriz asiv meeken sat mañapanen
emapanepuh, Iesuz abatao haovai ueriv nim herisik ur neelat God batin
navatapanez mañap. 15 Met paru Godiz tin homeo badae batat mañapan,
povoz God ni batin navatapan. Ma ni horï navonañ hekë, povoz pi
pov baolat betepan. 16 Povoz arim horï tepekezavoz ba iz batotunei,
oñ nae nap mañohozei. Tat nae nap meñizat Godin tin hepekez mañ
mañohopeken lamao bepekezarah batin avatohopan. Met aban nap
Godinañ tin opepeam sohopanez pop mañ haovai sohopanen pim
hahopanez pov kez ravat hepanen God hatevetet meñizohopan. 17 Met
batam Godiz propet aban nap Elaiza pi darim zut aban nenap het utar
napelotuz Godin ahoam mañ mañoohan hatevetet hahan krismasañ 3
met modavoz ñonihol 6 utar napel het git kezao ravat heh. 18 Tahan maot
utar pelapanez Godin mañ mañahan utar pelahan avañik gipiz maot tin
tah.

Darim modap bat em batakazat ev

19-20 Nem bosir sau, arihanañ nap ñetï rotapuv baval hat tovai
sohopanezaek, maot kos rez manat non horioroh sohopanen ni tin
sookezapuhö, Pi horiek sapan hez, pot homet maot Godiz ñetiv mañat
non tinaorotï mañaireken maot sohopanezaek, God pim horï tohopanez
poñ baol betepanen pi horiek nasotü, oñ Godizap ravat hepanez maot
bavatekë.

(Zemisiz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 PITA

Ñetï garosikao

1 Pita ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pita pop pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap ok, pi Roma zei ahö potak hehapuh, paru añarab tairari zei maposikaroh het Iesuz homeo badae batah-poriz homet ñetï epov menah. Met Pita Roma zeitak het ñetï epov menahapuh zeitaz abatao ba iz batat Babilon pot menah. Met batam Babilon zei ahö potak horï ahoñ toohavoz zut Roma zei potak taput toohavoz homet Roma zeitaz abatao Babilon pot menah. Ma Iesu pi ñomat bal hakat helat hezaek maot erapan, povoz paru horï ahoñ metoohaek, Iesuz tin homeme hepanez homet mañah.

Met Iesu abarah maot hasahan krismasañ 34-z zut bon tahan Pita ñetï epov menat Iesuz añarab nari modarihö horï metoohaek paru kez tat pim nonoroh tin sohopanen tokat Kristo maot erat bat tinaek meñepanen hepanez homet menah.

Pita ñetï garos epov menah

1 1 Met ne Pita Iesu Kristohö pim aposor abanap ba ou navatahan pim
ñetiv haovai samohop ev. Met ne ari añarab Iesuz homeo badae
batat hegin, mod nari kaev ravat ari oruahan rap rezat arim zei kapoñ
betegipuh petev Pontas, ma Galesia, ma Kapadosia, ma Esia, ma Bitinia,
zei mod posikaroh ari sat hezariz homet ñetiv ev menomaz toh. 2 Met
darim Papap God pim zaitivok ari ba ou avatahan pim Pul Tinapuhö Iesu
Kristoz hahan hezat ari baval hat tohopekez hat lop tinarizaronañ ba
avatahan hezan pim uvevohö arim horiñ baolamah.

Met God pim masakao ahoam anohopanen ari lop tinarizaronañ het tovai sohopekez ne zait toh.

Dari abarah tin hek

3 Met God darim Amip Iesu Kristoz Papapuz abatao bat hel batohot piin biñ mañovai sohok. Met pot piin mañookaz kapot ev. Met pi tin pop zakep ahovonañ het Iesu Kristo meehan erat ñomahan maot baval hahaek, dari mageiri ba avatat pohazao tin het hekazao anahan bat hezaekaz epat homeameg, 4 Met darim Papap abarah sat bat hekaz hañ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tin poñ ba oñ batat bizat korav ravat hezaek, tin poñ hamarahatü zañ tat horï ravamahavoz zut horï naravotü, ma girgir reamahavoz zut girgir narezotü, oñ tin hepanen tokat dari poek sat tin poñ bat hek. **5** Met ari Godiz homeo badae batat hez-poekaz pi petev pim kezavonañ arimaz tin korav hezan, tokat aliz metesik maot erat avat abarah tinaek bat ehelat eñet hañ tin poñ anapanez ari ñai bizat hez.

6 Met ev menoh-epovoz homet darim Papapuz biñ ravat hepek, oñ petev ari ev hamarah hezan, honoñai povor kao aritï ou ravamahan kakamao hateveteameg. Met honoñai poñ pohazao potam het hepan bon, povoz ari ahoam poñiz homehotunei. **7** Met honoñai aritï ou ravamahan hamoh-poñ upai ou ravamah bon, oñ ari Kristoz homeo badae batat hez-povoz God zu etat, Rotap paru pimaz homeo badae batat hez, ma betezam giz nenañinañ hamah, pot homet zu etamah. Hatevetei, met goliv hameg-pov nari bat hapisik meet itiñadek bareñamahan, ñadat lolo hat hamarar kulupiñ main ravamahan, pei gol tin pov main ravamah. Met ñadat kulupiñ bavon batamahavoz zut honoñai povor kao aritï emamahan arim zait horiñ hezaek bon tamahan, ari Iesuz homeo badae batameg-pov gol povoz zut tin ravamah. Met arim home pov am tin ravovai sohopanen, Iesu Kristo maot erapanez porah pi arimaz biñ ravat ari abat ahoñinañari ba avatapanen tin hepek. **8** Met batam ari Iesun et narë hetam pimaz zait tat loporizaro maneg, met petev ari amun tapupun et narë hez, oñ pimaz homeo badae batat biñ pimau ravat hez. Met arim biñ pov ahö ravat hezaek, modarin bar mañohopekez bapap tameg. **9** Met arim pot ravat hezavoz kapot ev. Met God ari pimaz homeo badae batat hezavon etet, ari maot pimeri tokat avat tinaek eñepanen hepekez homet, ari biñ pimau ravat hez.

10 Met batam God Kristo meepanen erat añarab pimeri bavatapanez hat ñetï pov hahan pim propet aban nari hatevetet añarabon epat mañooh, “Met tokat God añarab masakao manapan.” Oñ pim pot mañah-kap potaz ahoam epat homeoh, Met tair heriam tapanez ev hah batah? **11** Met Kristoz Pul Tinap parum loporizaroh hodadeo epat manooh, Met tokat God meepanez pop honoñaivor kakam ahov hatevetehot hepanezaek Godihö abat ahov manapan. Pot hodadeo hamanahan hehavoz paru epat homeoh, Met tairarah meepanen erapanez hah-pop meepanen erat tair etapan? Pot ahoam homeme het hodad narav, am heh. **12** Met batam propet aban pori heh-porah God hodad epov paru manah, “Met ne añarab tin metomaz hamoh-pov ari hepekezarah ou naravotü, oñ tokat narah ou ravapanen añarab mod narihö etepan.” Pot porin mañahan hatevetet hodad ravah. Met añaraboz metapanez hah-pov petev ou haravahan, God pim Pul Tinap abarahanañ hameehan aritï erat aban nari kezao manahan, batam propet porin mañah-ñetivoz kapot ba ou batat Iesuz ñetiv arin añahan hateveteg. Met enzolihol abarah hezaek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu dari pimeri maot ba avatamah-ñetï povoz kapotaz hodad ravapanez zait tat homeamah, oñ paru tin hodad narav hez.

Dari magei tinari ravat hekaz ñetiv

13 Met ari maot pimeri ba avatamah-ñetï pov ari hatevetet hodad haraveg, povoz arimauz tin korav het au orat hetunei, oñ arim hodadeo tin ba oñ batat Iesu Kristo maot ourah erapanez porah, avat helat masakavonañ pohazao bat hekaz tinao anapanez homet hezei. 14 Pot homehot Godiz hahan hezat baval hahot batam pim ñetivoz ari kut tat arim herï nenañinañ tohopekez povoz homehot zait horivonañ het toog-poñ maot natotü. 15 Oñ God ari ba ou avatah-pop tinaharam tamahaek piitï horï nao bon hezavoz zut, ari lop magei tinarizaronañ het tin nenañihar tohozei. 16 Met batam Godizao epat menahan hez, “Met ne tinaharam tamohop ev, povoz ari amun nem tamoh-potam tohozei.” Met pot menahan hez-taput ari tohozei.

Dari avapanez hat pim rop meeh

17 Met God darim Papap ok pot hameg-pop betezam añarab an natotü, oñ horï tamahari hañ horiv metat tin tamahari hañ tinao manapan. Povoz ev ham eparah ari pohazao naketuzari okeg, pimaz ñaihetivonañ het, Pi deim ahopuz irih tin hek, pot homehot hezei. 18 Met ari hodad, batam ev hamarah arim izahol betezam horï tovai emooh-taput ari tovai emoogin, horiñihö birepez zut edemahan hegin, tokat bon tapanez monï ahos ma bolor karë potukanañ God ahö nai betet maot ba evilat ari piitï ba avatat non tinaoroh eñeh bon, 19-20 oñ batam nonair nai bonorah God pim rop Kristo dari maot avapanez homet ba ou batahan hehaek, petev aliz metes totoi ravovai samah-aliz epeñik meehan erat ou ravat ñomah. Met Zuda añarab sipsip ro obuloñir lamao nat tin heh-nenari bat bareñ eloohavoz zut Kristo horï nao bon tin pop ou ravahan pim uveo darim horï tamegiñiz hañiv ravahan pi ñomah. 21 Met pi pot tahan God pi maot baval hat abat ahov manah-popuz ari homeo badae batat epat homeameg, Met pi tokat dari amun baval akapanen tin hek.

Darim modari tin metookazat ev

22 Met petev ari pim ñetï tin rotapuv baval haovai sohot lop tinarizaronañ ravat het zait horiñ betegipuh arim modariz zakep tat loporï manameg. Met pot tamegiek ne arin epat añom, Ari giz nenañinañ upai nakaotü, oñ loporizarotihanañ homet zakep tat paru tin metohozei. 23 Met ari Godiz ñetï pohazao het hepanez pov hatevetet barotap bategiek, mageiri ravat pi pohazao het hez-popuz ñarohol haraveg. Met arim nonor pap avatahan ev het ñomepekezat ravat hegiek, pim ñarohol ravegiri mamog heg-potam nakez, oñ pim hezavoz zut ari pohazao het

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hepekezari haraveg. 24 Met pim ñetï pohazao het hepanezavoz batam epat menahan hez,

> Met añarab sisiñiñiz zut hezan parum bat hez-nonairnai potü amun sisiñ buñiz zut hez. Met sisiñ poñ ñu ravat bon tamahan pim buñ meverat hezaek ñu ravat bon tamahavoz zut, nonair nai parum bat hezatü bon tovai samah, 25 oñ darim ahopuz hahan hez-ñetï pov rotap bon natotü, oñ pohazao am het hepanezao ok. *Aisaia 40:6-8*

Met Godiz ñetï pohazao het hepanez hahan hez-pov aban nari emat arin añahan ari hateveteg.

Pi bah kapot tataraz zut hez

2 1 Met ari Godiz ñarohol raveg, povoz nonair nai horï epeñ pohazao betei. Met ñetï moreg hazao, ma lop houlorizaronañ het tovai sao, ma modariz kaev ravat hezao, ma modariz kosimaratï ñetï pekü hazao, ev menoh-epeñ map pohazao betet lop tinarizaronañ ravat hezei. 2-3 Met ari God masak etahavoz ñetï tinao hodad ravegipuh arim loporizaro muz raveg, povoz ñaro mageiri apeteiz ahoam zait tat inin inin namahavoz zut ari Godiz ñetï tinavoz ahoam zait tat homehozei. Met ñetï poñiz ari homehopeken bakez avatohopanen tin het hepekez nonoroh tinam sohopek.

4-5 Met ari Godiz zeimakez bah ahö tin pohao het hepanez poraz zut hezapuz totoi emat hezei. Met añarab nari bah poran etet, “Horir ev,” pot hat beteh. Oñ God bah por bahapuh, “Nem zei bah ahö tinar ev,” pot hat bat pim zeimakez bah kapot tatar bavatah. Met ari amun bah poraz zi tin pohao het hepanez goehavez zut ravat hezaek, God avat ari honeo pim Pul Tinapuz zeimakez zut ravat hepekez hahan hez. Tat ari Godiz gog añarab magei tinari ravat hepekepuh pi biñ ravohopanez hat Iesu Kristoz etahavoz homet arim loporizarotihanañ Godiz hañ tinañ metohopek.

6 Met batam Baiñetinavoz Tepatak epat menahan hez,

> Hatevetei, met nem zeimak Saion[a] zei ahö potak demomaz bah ahö tin nar ba ou batat, bah por nem zeimak bakez batapanez hat garos bareñohon hez. Met bah pot ravat hezaraz homeo badae batat hepanez pori tokat tu naravotü. *Aisaia 28:16*

7 Met ari Kristoz zait tat homeamegiri, “Rotap deim bah ahö tinar ok,” pot pimaz hameg, oñ pimaz homeo badae navat hezariz homet batam epat menahan hez,

> Met aban nari zeimak demapanez bah nar bat etet, “Horir ev,” pot hat betehan oraehan bah tapur zeimakez tok bah kapot tatar bavatah. *Buk Song 118:22*

8 Met epat amun menahan hez,

---

[a] **2:6** Pavar 6 -Met Saion abat pov, Zerusalem zeitaz abat modao ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met bah por hepanen añarab tin et narë sohot bah porah eñahol urat
ñodohopan. *Aisaia 8:14*

Pot menahan hez, met God pim ñeo elohopanez pori bah porah urat ñodohopanez batam pimauhö hahan hezaek petev taput tamah. Met paru Godiz ñetivoz barotap navat hez, povoz ok ñodat hañ horiv bamah.

9 Met ari pot natari, oñ darim ahopuz gog añarab magei tinari, ari kuturutak horï het toogiekanañ, Godihö maot ba ou avatahapuh pim kapotakari ba avatat pim aliz tinavok tin hepekez hah. Met pi tin nenavoharam tamah-popuz biñ ravat pim tin etamahat modarin mañohopekez okat tat ba ou avatah. **10** Met batam ari kut het Godiz añarab narav heg, oñ petev ari pimeri ravat hez. Met batam porah amun pi arimaz zakep nat, oñ petev pi arimaz zakep tat hez.

Dari aban korav ahoriz irih tin hek

11 Met nem hatari, ari ham eparah ahoam naketü, oñ añarab batiri emat aviam het maot samahavoz zut dei ev aviam hek, pot ari homehot arim ham heriñik zait horï hez-poñihö non horï naoroh sohopekez beri akahopan hezavoz zait poñiz eñatak tovai nasohotü. **12** Met ari añarab Godiz hodad naravariz ñaravatak hepekez porah, tin nenañ tovai sohopeken tin ravohopan. Oñ pot tin tohopeken paru betezam arimaz kaev ravat, “Ari horï tamegiri ok,” pot hahopanen am rez kek tat tin tovai sohopek, povoz tokat pi maot erapanez aliz posik paru hodad ravat arimaz epat hapan, “Ae, rotap paru tin tovai emooh.” Pot hat Godiz abatao bat hel batapan.

13 Met darim Amip ham eparah korav ravat hez-ahö poriz irih tin hepekez hahan hez, povoz zeisikaroz map ahop, **14** ma ahö popuz irih korav ahori ravat hepanez ba ou batahan hez-modariz irih ari het parum añohopanez nen potaharam tohozei. Met pori betezam ahori ba ou batahan hez bon, oñ añarab horï tohopanezari hañiv metohopanez, ma tin tohopanezariz paru tin ok tamah, pot hahopanez ba ou batahan hez. **15** Met epat amun tohopekez God zait tat hez. Ari tin tovai sohopeken aban helevoz zut kut het ñetï kapot bon betez nañ hahopanez pori arim tohopekezavon etet arimaz ñetï horiñ hapanez bapap tat hepan. **16** Met ari batam zait horiñiz kohat lopotak hegiekanañ God maot ba everevahan ari tin hez, povoz ganö ni nap epat hometun, Met pi ba neverevahan ne tin ev hezaek, rekot kilam horï goe nañ tohom, pot hat totun, oñ ni Godizap raveñivoz homet pim irih tin het tohoz. **17** Tat añarab mod maporiz abatañ bat hel batat tin metovai arim mod Iesuz homeamah-poriz amun zakep tat tin metohozei. Pot tohot Godiz ñaihet tat pim irih tin hezei, ma gavman aban map ahopuz abatao amun bat hel batat hezei.

Kristo metoohan toohavoz zut took

18 Met aban ahori ari nari zum etamahan parum irih het itir as metohot hezariz ñetiv ev. Met arim ahö poriz ari nari nao tamegin zuam ser hat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

horï etamah, oñ nari tin masak etamah, povoz hometunei, oñ parum irih
het, “Deim ahori ev,” pot hat parum añohopanez nen potam am tohozei.
19 Met ari, God tin tovai sohokaz hahan hez, pot homet taput tohopeken
arim ahori betezam kakamao etohopanen Godiz homet am hepek, povoz
pi arimaz biñ ravat hepan. 20 Oñ ari parum hapanezat hat navet horiam
tepeken arim ahori ganö povon etet ourapan, povoz arimauz ganö
tepekezavoz hañiv ok ourapan, povoz God etet arimaz, “Tin ok tah,”
pot hapane? Evo, pot nakaotü. Oñ arim ahoriz añohopanezat hatevetet
tin tohopeken, paru betezam ourat kakamao etohopanen boi tat am
hepek, povoz pi arimaz, “Tin ok tamah,” pot hahopan. 21-23 Met modari
ari kakam tepekez nao etohopanen ari am hepekez God hahan hez. Met
Kristoz toohat homei. Met modari pi kakam ahov metoohan, pi kaev
ravat hañ horiv namet, oñ arimaz homet am het ñomah. Met pi hamarah
het horï nao nat, ma pim gizasikanañ ñetï moreg nao nak, oñ tin tooh.
Toohan modari pimaz kaev ravat piin ñeo ñarah ñai mañat ñebul
mañoohan pi parun ñetï horï nao hañ namañ, ma kakamao metoohan
pi paru horï ravapanez ñetï pot nao nak, oñ God tinam añarab an tat
hañiv metapanez popuz homet, Pi rekot nemaz korav hepan, pot homeh.
Met pim pot metahan homet hehavoz zut dari home tinavonañ het tovai
sohok. 24 Met darim horiñ betet pim zut tin tovai sookaz hat, Kristo
pimauhö darim horï poñiz hañiv bat pim herisik kakam ahov hatevetet
zirah urahan ñomah. Met pi pot tat ñomahaek dari tin raveg. 25 Met bol
sipsipihol zeit betet betezam sat em tamahariz zut batam ari ravat Godiz
kut tat betezam heg, oñ petev ari loporizaro borouregin pi maot ari
pimeri ba avatahapuh arimaz korav ravat hez.

Añarab tat hezariz ñetiv

3 1 Met ari añahol arim abuholoz añohopanezat hatevetet baval hat
tohopek. Met pot tohopeken arim abuhol paru Godiz ñetiv barotap
navat hepan, povoz ari tin parum añohopanezat tohopekezavon etet paru
amun Godiz homeo badae batat hepan. Met ari añahol inin inin pim ñetiv
parun mañohopeken pimaz homepan bon, 2 oñ arim tin tovai sohopekez
povon etet paru epat hahopan, “Ae, nem añap Godiz eñatak samahaek,
hodad tinao bat hez.” Pot hahopanezaek paruhoen pimaz homeo badae
batat hepan.

3 Met ari añahol arim dimiholor moruñir red tin modañ ahoam meet
gag taet baval hat redeo tin tohopekez nen poñizahar homehotunei, 4 oñ
arim loporizaroh red tin tairañ metohopekez poñiz homehozei. Met arim
loporizaroh red tin epeñ metohopekez ev añomaz toh, masakao, ma
modariz zakep tat tin metohopekezao, ma ñetï tinañihar hahopekezao,
met hahö-epeñ tovai sohopeken arim loporizaroh red poñ ahö ravovai
sohopanen, God arin etehopanen ari tinari ravat hepek. Met loporizaroz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

red tin poñ pohao het bon nat hepanezañ ok, oñ heriñiz red hahö-poñ pohao naketuzañ ok. 5 Met batam darim añ iz mim nari Godiz homet parum loporizaroh red tinañ hepanez hat parum abuholoz mañoohat baval hat tovai sooh. 6 Met paru pot tooharihanañ añ Sera pop pi ev menoh-taput tat pim abup Abraamiz mañoohat tat epat haoh, "Met pi nemaz korav hezap ok." Pot pim abupuz haoh. Met ari añ petev hezari pim tooh-taput tin tohopekez ñaihet natotü, oñ am tohopek, povoz Sera popuz iz mim tinari ravat hepek.

7 Met ari abuholoz homet arim tohopekez ñetiv ev menomaz toh. Met arim añaholoz homeme het ari tin honeo hezei. Met arim añahol ari abanariz kez hezavoz zut paru nakez, povoz meñizohozei. Met ari abuholor añahol honeo God masakao anahan ari pohao tin het hepekez nonoroh honeo sameg, povoz ari abuhol hodad tinavonañ het arim añaholoz korav ravat het meñizohozei. Oñ pot nat hepek, povoz Godin mañ mañohopekez porah pi haitokor merizat arim mañohopekezat hat navetetü.

Dari lop honerinañ hekazao ev

8 Met ev menovai emoh-map epeñiz homehon kap hon epat ou ravahaek ne arin añomaz ev toh, Ari lop honerinañ het arimauz abatañ bat hor batat aban ahori ravat hepekez zait totunei, oñ ari Godiz togut ravegipuh nae nap bosir sau bavatat hezaek, nae nap zakep tat masak metovai sohozei. 9 Pot tohot hepeken modari horï nao etapanen hañ horiv metotunei, ma modari ñetï horï nañ arin añapanen hañ ñetï horiñ mañotunei, oñ mod pori tin hepanez pov metohozei. Met batam God ari ba ou avatah-porah masakao anohopanez hahan hezavoz zut, mod pori ari masak metohopeken pi amun masakao ari anohopan. 10-12 Met ev menoh-epovoz ñetï nao batam epat menahan hez,

> Met darim Amip tin tamaharin etehot hezan piin mañ mañamahan hateveteamah, oñ horï tamahari pi kos rez manamah, povoz aban nap biñ ravat tin hepanez zait tat homehopanez pop pi ñetï horiñ maot nak hep, ma añarab modarin ñetï moreg nañ namañ hep, oñ pi nonair nai horitü map betet tin nenañihar tohot lop tinarinañ het pim modarinañ tin honeo hepanez nonoroz rez kek tat homehot hep. *Buk Song 34:12-16*

Modari horï etohopanen tookazat ev

13 Met ari zaitivonañ tin tovai sohopeken añarab modarizaro ari bahorï etohopane? Evo, pot tohopeken paru mapori ari bahorï naetotü, 14 oñ honep honepuhö arim tin tohopekezavoz kaev ravat bahorï avatat kakam nao etohopan, povoz ari paru poriz ñaihet tat zuam dei dei totunei, oñ God eñizohopanez homet biñ ravat, 15 arim loporizaroh Kristoz abatao

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ba ahö batat, Deim Amip ok, pot homevai sohopek. Met pot homevai
sohopeken mod nari emat ari narin epat at añapan, “Met tokat God
ari pimeri tinaek eñepanen tin hepek, pot hamegivoz kapot tair? Dein
badede añepeken hatevetek.” 16 Met pot nari arin at añapanen ari
masakavonañ ñetï biaviavoharam parun mañepek. Tat arimauz tin korav
het Kristoz ñetiv baval hat tin tovai sohopeken, mod nari ari pim nonoroh
sohot tin tohopekezavoz kaev ravat arimaz ñetï horiñ hahopanez pori,
arimaz ñetï hahopanez poñ moregañ ravapanen, tu ravat, “Ae, dari horï
ev hag,” pot hapan. 17 Met ari horï nao nat tinam hepeken God mod nari
bagaa navat hepanen kakamao hatevetehopekez nao etapanen am rez
kek tat tohopek, povoz tin ok, oñ horï nañ tohopeken modari hañ bahorï
etohopan, povoz arimauz ganovoz hañiv ok kakam pov etohopan.

Kristo darimaz hat ñomah-ñetiv

18 Met Kristo pop amun kakamao metooh. Met pi aban tinam toohap
ok, oñ dari añarab horiri darim horivoz hañiv bakaz God hahan hehaek,
pi hañ pov bat honerah ñomahaek dari Godinañ honeo raveg. Met rotap
abanari pim heris urahan ñomah, oñ pim pulip paru ur nañom, 19 oñ am
biririï hehapuh sat añarab ñomah-nariz pulihol memerizahan hehaek ñetï
tinao mañahan paru hateveteh. 20 Met batam aban Noa heh-porah akö
pori hamarah parum ham heriñinañ biririï het horiñ toohan, God etet
hañiv zuam namet, oñ am hehan Noa pim sip ahomak demoohan, añapur
roholor parum añahol paru 8 nen pori kohat lokat hehan, ut baurorom
ahor peloohan paru kohat tin hehan, añarab mod horï tooh-pori map
iv havë ahovok emiv elat ñomahan, parum pulihol sahan memerizahan
hezaek, Kristoz pulip sat porin ñetiv mañoohan hateveteohavoz ev hahö.
21 Met iv havë povok Noar pimeri tin hehavoz zu, Iesuz homeo badae
bategin ivoh emeehan dari amun tin ravat hez. Met ivoh emeeh-pov
darim heriñ duv hehaek olapanen maot tin ravakazao bon, oñ Iesu Kristo
ñomahaekanañ maot baval hahavoz homet paru ivoh emeeh-pov, God
darim zait horiñ bavetet lop tinarizaro anapanez hat pot etah. Met God
Iesu Kristo baviririï batahan bal hat, 22 pi abarah helat Godiz mar giñasiz
nakoe tek tinatak het enzoliholor abarah hez-mod maporiz korav ahop
ravat hez.

Godiz hodad natariz tamahat natotü

4 1 Met Kristoz herï korusik kakamao hatevetevai boi tat am home
tinavonañ het toohavoz zut ari amun boi tat home tin povonañ
hezei. Tepekepuh arim herï koruñik kakamao hatevetehopekez porah
arim loporizaroh zait horiñ hepanezaek bon tovai sohopan. 2 Met ari
ham eparah hepekez porah zait horï poñ tovai nasohotü, oñ Godiz hahan
hez-nen pot tohot hepek. 3 Met petev Godiz hodad natariz horï ahoñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tovai samahavoz zut, ari batam taput tovai modariz añahol ma abuholoz zait tat bogï tovai bolor hadez zut toog. Tat ari topouroogirah bolor gipiz ahotü tat novai iv kezañ ahoam nat ari rumurat horï ahoñ toog. Pot tohot akö bitat matut tat bizahan oraeh-poriz zait tat, “Deim ahö eñizamahari ev,” pot hat akö poriz abatañ ba ahö batat heg. 4 Povoz paru nari Godiz hodad narav het horï ahö poñ am tamah-porinañ ari honeo narav tamegin paru arin etet, “Ui arimau, tair tat paru darihanañ ba zei anat hez batah?” pot hat arimaz kaev ravat ñebul arin añamah. 5 Met añarab ñomamaharir biriri hepanezari dari tokat God map an etapanez porah pim etañik paru horï poñ tamah-pori rouvat hepanen, pi parum tamah-poñiz kapotaz at mañapanen paru hañiv hapanez pap tat tu ravat hepanen hañ horiv metapan. 6 Met paru ñomah-narin ñetï tinao mañahan hatevetehavoz kapot ev. Met dari ham añarab maporiz ñomamegivoz zut parum horï toohañiz hañiv bat parum heriñ ñomah, oñ God pohao het hezapuz zut pohazao tin het hepanez hat pi sat parum puliholon mañah.

God masak etamahat modari metook

7 Met ham eparar nonair nai ev hez-epotü map bon tapanezao totoi ev ravovai samah, povoz ari etañ elat arimauz loporizaroz tin korav het inin inin Godin mañ mañovai sohopeken pi hatevetehopan. 8 Tapanen ari zakep tat nae nap loporizaro manohopekez hamoh-epov ahoam kez tohopek, povoz nim mod nap nao netapanen loporih kaev ravekezaek, ni zuam unun manat maot hom nameotü. 9 Met Iesuz homeo badae batat hez-modari arimatak emohopanez porah ari kaev ravat, “Ae, ari sei,” pot parun mañotunei, oñ paru bat em batat gipizor orohopanezatü manohopek. 10 Met God ari masakao anat pim zaitivok gogot tin tohopekez hat ari nap nim nem kez tinañ main main anahan hezaek, kez tin poñinañ het arim modari tin metohozei. 11 Met ni nap, ñetï tinao modarin badede mañooken, God parun hamañamahavoz zut heriam ravohopan. Ma ni Iesuz homet hez-modari meñizookez pop Godiz kezavok het mod pori meñizookë. Met ari Kristonañ karar het pot tohopeken arim tohopekez-poñihö Godiz abatao ba ahö batohopan. Met pim kezavor abat ahö pov bon natotü, oñ pohazao potam het hepan. Rotap ev añoh.

Dari Kristozari kakamao hateveteok

12 Met nem hat tinari, ari Godiz homeo badae batat hezaek honoñai poñir kañ aritï emamah-poñiz home midin tat, Kap tairatatihanañ daritï honoñai epeñ emamah batah, pot homehotunei. 13 Oñ Kristo hamarah het honoñai nañ hateveteohavoz zut, ari amun honoñai pot nañ hateveameg-okoekaz homet biñ ravat hezei. Met pot tohopeken pi alizavor abat ahovonañ ou ravapanez porah ari pinañ honeo biñ pimau ravat hepek. 14 Met ari Kristoz abatao haovai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

samegivoz modari kaev ravat ñetï horiñ arin añohopanen, ari epat hahopek, “Met rotap Godiz Pul Tinap kez ahovonañap dari honeo hezavoz paru kaev ravat okat darin añamah.” Pot hat biñ ravat hepek. 15 Met nari mod nari ur ñomamah, ma mod napuz nai givogï bamah, ma modapuz gog tamahao bahorï batamah, ma horï mod nao tamahaek, hañiv metamahan kakamao hateveteamah, oñ arihanañ nap pot nao tat kakamao metapanen bapanezavoz tin naravotü. 16 Oñ modari arin etet, “Kristozari ok,” pot arimaz hat kaev ravat horï etohopanen kakamao hatevetehopekezavoz ari kaev ravotunei, oñ, Kristoz abatao hamegivoz epat ok etamah, pot homet Godiz abatao bat hel batohozei.

17 Met God dari añarab an etat hañiv etapanez hahan hez-pov ev totoi emapanez tah. Met pi mamog dari pimeri ravat hezari an tat okat etapan, povoz tokat añarab pim ñetiv kos rez manamah-zakepiz pori rotap an tat honoñai horiñ metohopan. 18 Met ev menoh-epovoz zut batam epat menahan hez,

> Met añarab tin tovai samahari abarah sat hepanez, “Tinaek ak,” hat boi tat tovai sohopanezaek, paru añarab pi kos rez manat horï tamah-pori tair tat tin poek sapan? Evo, rekot nasotü. *Sindaun 11:31*

Pot batam menahan hez. 19 Povoz darihanañ nari ev het honoñaivor kakamao hatevetehopanez God gu hapanez pori am tin tohot epat homehopan, Met dari matut etat tinaharam etamah-pop darimaz tin korav hezaek, dari kakam epovoz home midin tohot naketü.

Ari koravori modariz korav hepek

5 1 Met ne Kristoz añarab ravat hezariz gog aban koravop ev. Met pi hamarah het kakamao hateveteohan ne pinañ honeo het nem etañinañ pim toohavon eteohö, met tokat pim alizao ou ravapanen, ne maot pinañ deip honeo aliz tin povok hekazap ev. Met nem zut ari gog aban Iesuz añarab toguñ ravat hezariz koravorin ñetï katë epov añoman hatevetei. 2 Met ari upai koravori raveg bon, oñ arim marasik pim bol sipsipiholoz korav ravat hepekez God anahan bat hezaek, abanari parum bol sipsipiholoz korav ravat hezavoz zut, ari poriz tin korav ravat hepekez pi zait tat hez. Povoz ari, “Evo, dei gog epov tamegin monï avis anamah,” pot hat kaev ravotunei, oñ gog pov zaitivonañ tohot arim marasik bat hez-okori tin metohopekez homet tovai sohozei. 3 Met arim marasik anahan bat hez-okoriz ari aban ahori ravat paru ba irih batat hepekez homet ñetï kezañ mañohotunei, oñ parum etañik tin tovai sohopeken paru arim tohopekezavon etet taput tohot hepan. 4 Met pot ari tohot hepeken dari bol sipsipiholoz zut hezariz korav map ahop tokat maot erapanepuh, arim tohopekezañiz hañ tinañ alizavor red tin den peñ peñ elohopanezañ ari anapanen, pohazao bat hepeken bon natotü, oñ tin hepanen hepek.

Darim abatañ bat hor batook

5 Met ari aban houaveriz amun homet epat añom, arim aban koravoriz irih tin het parum hahopanezat tohozei. Met ari mapori arim abatañ bat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hor batat arim modariz irih hezei. Met ev hamoh-epovoz batam epat menahan hez,

> Met aban nap pimauz abatao bat hel batat, “Ne tinap ev,” pot hamah-popuz God kos rez manamah, oñ pimauz abatao bat hor batat modariz irih tin hez-popuz pi masakao manamah. *Sindaun 3:34*

6 Pot menahan hez, povoz arimauz abatañ bat hor batat God kez ahovonañ hez-popuz mar kezasiz irih tin hepeken, tokat piuhö maot bat hel avatapanez homet hez-porah arim abatañ maot bat hel avatapan. **7** Met pi arimaz tin korav hez, povoz tairañiz ari honoñai tat, “Tair tom batah,” pot homeameg-map poñ piin bar mañovai sohopeken pi hatevetet ari eñizohopan.

8 Kar, petev ari etañ elat tin etehot hezei. Met arimaz kaeven poh tamah-Seten pop hadehol ñai tat anumai modari menat namahavoz zut ari emenat bahorï avatohopanez hat sat em tohot arin et ba emeamah. **9** Oñ ari Kristoz homeo badae batameg-poek kez tat rouvat het horï pop kos rez manohot epat homehopek, Met dari Kristoz kaev ravakaz hat kakamao hateveteamegivoz zut, pim añarab ravat hez-modari amun kakam horï povoz roketak het kakamao hateveteamah. Pot ari homet horï pop kos rez manohopek. **10** Met God masakavoz kapotaz mau popuhö tokat ari pim alizavok Kristonañ honeo pohazao tin het hepekez hahan hez. Met ari ev hamarah het honoñaivor kakamao hateveteameg-pov aviam het bon tapanen pi bakez avatohopanen, ari zei tok bah tin poraz zut kez tat rouvat hepek. **11** Met pim kez ahov pohao het hepanez ne zait toh. Rotap ev hamoh.

Ñetï meteñ ev

12 Met ne ñetï tekï epov hahon aban Sailas neñizat menah. Met aban pop pi Iesu Kristoz gogot tin tamahaek nem bos pimaupuz zut ravat hezap ev. Met rotap God masakao anamah-ñetï epov rekö hat hatevetet arim loporizaroh bizat tin bahorë hat het tovai sohopekez homet ñetï epov hahon menah.

13 Met God ari ba ou avatahavoz zut Babilon añarab ba ou batahan Iesuzari ravat zei epatak hez-eperi arimaz homet epat añomaz hah, “Met paru tin hepanez dei zait teg.” Met aban Mak nem ro pimaupuz zut ravat hez-pop amun arimaz homet, “Paru tin hep,” pot arimaz hah. **14** Met ari topourameg-porah nae nap zakep tameg-pov tin ou ravohopanez hat mar nae nap manohozei.

Met God ari Kristonañ ñed bat het añarab mapori lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

(Pitaz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 PITA

Ñetï garosikao

2 Pita ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Pita añarab tairari zei maposikaroh het Iesuz homeo badae batah-poriz maot homet ñetï mod epov menah. Met aban moreg nari horï tovai emohot Iesuz añarab taput tohopanez mañoohavoz, ma, “Iesu maot ev naerotü,” pot mañoohavoz homet Pita Iesuz ñetiv maot badede mañat ganö aban moreg poriz mañoohao baval hat tovai sohopan hezavoz mañah. Ma Iesu zuam naer hehavoz kapot amun badede mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 35-iz zut bon tahan ñetï epov menat meeh.

Pita ñetï tokat epov menah

1 1 Met ne Saimon Pita Iesu Kristohö pim aposor abanap banavatahan
pim gog abanap ravat het pim ñetiv haovai samohop ev. Met dei Iesu Kristoz homeo badae batat hez-taput ari tin tameg-maporiz homet ñetiv ev menomaz toh. Met Iesu Kristo pi darim ahop hez, met pi tapupuhö horï hegiekanañ maot pimeri ba avatamah-popuhö, dari pimaz homeo badae batat hekaz tin pov tinaharam etat dari haanahan hez.

2 Met ari Godir Iesu Kristo darim Amipuz kapotaz tin hodad ravovai samegiek, parupiuhö masakao ahoam ari anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh.

Godiz kezao eñizamah

3 Eñarohol ae, met batam dari pim non tinaoroh sookaz Kristo as hahan, pim kezavor tinavohö beri akahan dari pimaz hodad haraveg, povoz pim kez ahö pov anamahaek, dari pimauz zaitivok homeamah-tin pot tairañ tovai sookan pi biñ ravat hepanez poñihar dari tovai sook. 4 Met dari tin tovai sookaz hat pim kezavor tin povonañ ñetï katë tinañ au hakahan hezaek dari hodad hakez, povoz ari ñetï katë poñiz homevai ham heriñinañ zait horiñ berevamahan tamah-potü natotü, oñ bazei manat kos rez manepekepuh God tinaharam tamahapuz zut het tovai sohopek.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Met tin tovai sookaz hodad poñ anohopanez hakahan hez, povoz ari
pimaz homeo badae batat hezaek, hepekez tinavonañ tovai sohopekezao
ma Godiz hodad tinao bat tovai sohopekez povokaro bahoneo batei.
6 Tat arimauz homevor gizañiz tin korav ravat hepekez pov, ma honoñai
nao aritï ou ravohopanen kez tat tin hepekez pov, honeo bat hepekepuh
Godiz irih tin het, 7 pim abatao bat hel batohopekez pov amun bahoneo
batei. Tat arim modariz zakep tat het tin metohopekez pov amun
bahoneo batei. 8 Met ev menoh-epeñ rez kek tat tovai sohopekezaek arim
loporizaroh an pap manat hepan, povoz ari darim Amip Iesu Kristoz
homeameg-pov betezao naravotü, oñ pim zaitivok homeamahat tin
tovai sohopeken arim tin tohopekezañ ulos badat ahö ravohopan. 9 Oñ
ni nap tin poñ natotuz popuz epat haom, Met ni tin tovai sookez pi nim
horï batam tovai emooñ-poñ ol haveteh, oñ ni kut tat et narë het pot
netahavoz zuam unun manat hezap ok. Pot nimaz haom.
10 Nem modari, met God ari ba ou avatat arimaz as hahan emat pimeri
haraveg, povoz ganö betezao ravapan hezavoz ari, Rotap God ba ou
avatahan dari pimeri raveg, pot homet tin tovai sohopekezaek ari maot
ñodat non horioroh nasotü, 11 oñ God haitokor tezat bat sa avatapanen,
ari darim Amip Iesu Kristo horï hegiek maot pimeri ba avatamah-popuz
zei tinasik lokat pohao tin het hepek.
12 Met ev menoh-epeñ ari hodad hatat het Kristoz ñetï rotapuv baval
hat tin samegivoz ne hodad, oñ ari tin hatevetet homehopekez hat ñetï
epeñ arin badede am añohom. 13-14 Met darim Amip Iesu Kristo epat neen
nañahan ne hodad ravoh, met ne ev hamarah ahoam naketü, oñ ñomat
ham herï epes betemaz pov totoi ravah, pot neen nañah, povoz ne nem
ham herï epesinañ biririï hez-eparah arin badede añohoman hatevetet tin
homehopeken tin ravohopan. 15 Met tokat ne ñomoman ari ñetï epeñ am
rekö hat homehopekez homet petev ba ou batat ev menamoh.

Paru Kristoz toohat etet hateveteoh

16 Met dei aposor abanari darim Amip Iesu Kristo pim kezavonañ tovai
emooh-ñetiv arin añoog-pov deimauz hodadevonañ ñetï betez nao arin
ok naañ, oñ pi hamarah erat kezavonañ het tovai emoohan pim kez ahö
povon deim etañinañ eteogit ñetï rotapuñ arin añoog. 17-18 Met dei pinañ
honeo dañ tin navok hegin God pim Papap aliz ahovonañ hez-ahö pop
pim abatao bat hel batapan hat pim heris bapat batahan aliz povonañ
pi hehan, abarahanañ epat hahan dei hateveteg, “Met ro nem ulovok
homeme hezap ok, ne pim tovai samahavoz biñ ravat hez.” Pot dei aposor
abanari dañevok hegin hahan hateveteg.
19 Met batam propet aban Godiz ñetiv hahan hatevetet haoh-pori
Kristo tokat erapanez ñetï povor kao haoh, met Kristo haerahan propet
aban poriz ñetï haohañiz, “Rotapuv ou haravah,” pot hameg. Met parum

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batam haoh-poñ havoñad kuturutak rañizat tin etevai samegivoz zut het nonor añairamah, povoz ari ñetï poñiz kapotaz tin hodad ravat homevai sohopeken Kristo maot erapanez porah zeit al tezapanez tamahan zeiz ahov berevat al tezat alizao anamahavoz zut arim loporizaroh alizao anat hepan. 20-21 Met epat añoman hatevetei, met batam propet abanari tokat ou ravapanez haoh-poñ parumauz hodadevok homet haoh bon, oñ God pimauz mañat meohat Pul Tinap erat hodadeo manoohat manovai emoohan paru Godihanañ erat mañooh-ñetï nen poñ haoh. Povoz rekot darihanañ nap pimauz homevok batam ñetï haoh-poñiz kapotaz hodad tat hapan bon, oñ Godiz Pul Tinapuhö badede mañohopanen hodad ravat hahopan.

Moreg hahopanez poriz ñetiv
Zud 4-13

2 1 Met batam Godiz propet abanari pim ñetiv Israel añarabon mañovai emooh-porah propet aban moreg haoh-mod nari tapurah añaraboz ñaravatak ou ravat het, “Godihö ñetï epeñ dei arin añakaz añahañ ev,” pot añarabon moreg mañoohavoz zut, petev amun aban nari arim ñaravatak emapanepuh Godiz ñetï tin nañ arin naañotü, oñ darim Amip darimaz ñomat maot pimeri ba avatah-pop kos rez manat, “Darim ahö bonop ok,” pot hat ari pimaz homeo badae batameg-pov bahorï avatohopanepuh ñetï horiñ añohopan. Met rotap paru pot hahopanezaek hañ horiv zuam bapan. 2 Met paru pot arin añohot darim natotuz hahan hez-horï ahö poñ tohopanen, añarab Iesuz homet hez-nari zait tat parum horï tohopanez taput tohopan. Met paru pori horï poñ tohopanen, añarab mod Iesuz hom namee hepanez nari etet, “Iesuz abatao haovai samah-okori horï tamah,” pot hapanezaek darim ahop Kristoz ñetï rotapuv baval hat tovai sameg-pov bahorï batapan. 3 Met aban pori monis manohopeken parum bohopanez zait tat beri akat parumauz hodadevok homehopanez ñetï moregañ arin añat, “Godiz hahan hezat ev,” pot añohopan. Met horï pot añohopanez pori hañ horiv metat bahorï batapanez hahan hez-pop pi orat hez bon, oñ batamohanañ etaetam het gaa tat parun et bameehot tokatiz ñai bizat hez.

4 Met rotap paru hañ horiv bapanez hamoh-epovoz zut batam tooh-ñetï poñ añomaz ev toh. Met enzoliholohanañ nari horï toohan God et nenañ tat, “Ui, am sa tohop,” pot nak, oñ biñinañ demat kutur ahotaz lopotak horiek betehan sat hezaek, tokat ñevok bizat hañiv metapanez paru pori bagaa batahan hez. 5 Met modao ev. Batam añarab God kos rez manat horï ahoñ tovai emoohan pi zei manat, “Am sa tohop,” pot nak, oñ hahan ut baurorom ahor peloohan iv havë ahov manahan aban Noa Godiz ñetï tinao baval hat sohopanez añarab modarin mañooh-popur pimeri 7, met pinañ honeo 8 nen pori, tin hehan mod maporizaro emiv elat ñomah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6-8 Met batam amun Sodom ma Gomora zei ahö potakaroh añarab horï
toohan God metahavoz ari hodad hakez. Met zei potakaroh paru añarab
pori God darim natotuz hah-pot elat horiñ ahoam tohot hehan aban
tin tooh-nap pim abatao Lot pi nen pop poek honeo het etet pim loporï
honoñai tat hehan God añarab horï tooh-pori bahorï batapanez hah-
porah garos Lot meehan pi zei pot betet sat pat naek hehan, God itiñad
abarahanañ betehan erat zei potakaror añarab poek hehari honeo map
ñadat ñomat bon tahan it li nenao oraeh. Oñ Lot aban tin pop pat naek
sat hehaek tin heh. Met pot metahavoz homet rotap God kos rez manat
horï tohopanez pori bahorï metoohat etapaneg ee, pot dari homet hodad
haraveg. 9 Met batam Lot pot meñizahavoz zut, dari Godiz hahan hezat
baval hat tovai sookan honoñai nañ daritï ou ravohopanen piuhö rekot
tinaek eñepanezat hez, met horï tovai sohopanez pori amun pi rekot tokat
ñevok bizat hañ horiv metapanez ñai bizat et bameet hez. 10 Met añarab
horï tohopanez mapori hañ horiv metapan, oñ añarab tairari Godiz
hahan hezañ, "Betezañ ok," pot hat betet parumauz heriñiz zait horiñiz
berevamahat tamah-pori hañ horï ahoñ tokat metapan.

Met aban moreg etohopanez hamoh-pori parumauz abatañ bat hel
batat parum zaitivok tohot abarah enzol tin hez-poriz ñaihet nat, oñ
paru poriz ñetï horiñ hat, "Betezari ak," pot paru hat batiu tiu batamah.
11 Met aban horï hamoh-poriz kezao aviam, oñ abarah hez-enzol porihö
paru ritou metat hezaek parum kezao ahoam hez, oñ ahö pori darim
Amipunañ honeo hezaek paru aban parumaz ñetï horiñ hamah-poriz
abatañ bat hor batapan hat ñetï nañ piin namañ am hez. 12 Oñ anumaihol
hodadeo bon hezan dari añarab urat nameg-poriz zut, aban horï poriz
hodad tinao bon hezan ñetï nañiz kapotaz paru hodad narav, oñ ñetï poñ
batiu tiu batat ñetï moregañ hamah. Tat anumai pori urat namegin bon
tamahavoz zut, paru aban pori amun horï ravat bon tapan.

13 Met aban pori añarab modari bahorï metamahavoz zut tokat
metohopan. Met paru hamoh-pori parumauz zait horiñinañ tovai sohot
ourah modariz etañik horiñ tohot biñ ravat hez. Tamahan ari Kristoz
añarab honeo topourat gipiz namegirah paru pori amun arinañ honeo
topourat am horï tamahaek, paru aban obul ulagï ahö horiñ tat hezariz
zut het paru tamah. 14 Met paru pot tohot añaholon etet gihov mot meet
horï tamahapuh paru kaev narav, oñ am zaitivonañ tamah. Tat paru Iesuz
homeo aviam badae batamah-porin ñetï moregañ mañamahan barotap
batat ñodat non horioroh maot samah. Pot tovai paru modarizatun
eteamahapuh parum bohopanez hodadeo ahoam hez. 15 Met aban horï
pot tamah-pori non tinaorö betet aban Belam pi Bio popuz rop batam
non horioroh sooh-povoz zut paru tamah. Met aban ahö napuhö propet
aban Belam pop horï nao tapanen monis manapanez hahan Belam taput
tapan hat, 16 pim bol donkipuh toutat soohan God pim bol donki pop

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hodadeo manahan dari et abanariz ñevonañ piin mañat bagaa batah. Met Belam pot tat monis bapanez homehavoz zut petev paru pori amun monis bohopanez horï poñ tamah. Mai zavaruz poriz God ahoam mogao tat hez.
17 Met aban horï pori iverï het reamahan ivov naholotuzat ravamahavoz zut ma univ hadao urat urelamahan utar napel tamahavoz zut, parum ñetiñ hahopanen ari hatevetehot tin hepekez pov ari naetotü. Povoz paru kutur ahotak sat hepanez God parum hepanezaek tekeñ matut hatahan hez. 18 Met paru, "Dei tinari ev," pot hat ñetiñ haovai samah. Tat paru magei Iesuz homeo badae batat garos horï tooh-poñ betet tin hez-pori hatevetet maot parum mamog zait horiñinañ het toohat tohopanez mañamahan bogï tamah. 19 Tat parun moreg epat mañamah, "Met arim herï nenañiz zaitivok tovai sohopek, povoz ari horï naravotü, oñ tin hepek." Met pot paru modarin mañamah-pori parumauz horï tamah-poñihö bahorï batamahan paru tin tohopanez bapap tat hez. Met rotap darihanañ tairap navoz ahoam zait tat hepanen horï povohö pi ritou metat bahorï batat hepanez pop horï ravat hepan. Met hahö-epat aban hamoh-horï pori tamahaek paru horï ravat hez. 20 Met paru rotap añarab tairari garos hamarah nonair nai horituz lopotak hehaekanañ darim Amip Iesu Kristo maot pimeri ba avatamah-popuz homeo badae batat tin ravat hez-pori maot ñetï moregañiz, "Rotapuñ ev," pot hat poñitï samahaek, horï poñiz lopotak ñodat sohopan, povoz parum garos aviam horï hehavoz zut maot horï naravotü, oñ map horï pimau ravat hepan. 21 Met pot paru aban hamoh-pori tahaek batam paru pimaz homet non tinaoroh emoohat naem hehatin, parum horiñ am tovai emoohavoz hañ horiv aviam metapanezat ravah narab, oñ paru Godiz homeo badae batat pim ñetï katë hahan hez-rotap tin poñ baval hat haemoohaekanañ maot kos rez manat ñetï moregañ hamahaek parum horï tamah-poñiz hañ horiv ahoam metapanezat ravat hezag, zavaruzari tair tapan batah. 22 Met darim haovai sameg-ñetï epovokaroz zut paru tamah. Met had nap hokap ñizapanepuh em ravat maot sat napan. Met modao ev. Met añ nap pim bolop ivov mevetepanen tin hepanepuh maot sat bas kedet havaueo barizapanezaek molevok horï ravapan. *(Met pot hamegivoz zut aban hamoh-pori tin ravat hehaekanañ maot horï ravat hepan.)*

Darim Amip maot erapan

3 1 Met nem hat tinari, batam arim tep nae hamenat meehon emahan ari bat et hareg, met petev tep modae maot ev menamoh. Met tep garos menoh-poer, petev menamoh-epeek, ari batam Godiz ñetï tinao hateveteg-pov maot hatevetet arim loporizaroh home tinavonañ hepekez homet batam menohot petev modao ev menamoh. 2 Met batam propet aban tinari Godiz ñetï tin haoh-pov, ma darim Amip Iesu Kristo horï hegiek maot pimeri ba avatamah-popuz haoh-ñetiv dei arim aposor

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

abanari arin añoogiek, ari ñetï tin epovokaroz homevai sohopekez ne zait tat maot ev menamoh.

3 Met tin homeme het bat hepekez homet ñetï epov arin añom, Met tokat aliz metes totoi ravovai sohopanen aban nari parum ham heriñiz zaitivok berevohopanezat tovai horï tohopanez pori ou ravat, ari Kristo maot erapanez ñai bizat het homeamegivoz kek hat, 4 ñebul haovai epat arin añohopan, “Ae, met pi maot erapanez hahaek petev taek ev erat hez? Met pi maot erapanez hat sat hezaekanañ naer hezan, batam nonair nai mapotü matut tahaekanañ darim nonor pap nonair nai tovai ñomovai emoohavoz zut, petev am taput tamegin magei nao ou narav hez. Povoz dei, Pi maot naerotü, pot homeameg,” pot paru hapan. 5-6 Met batam God hahan mamog abarah nonair nai hezatur hezari ou ravahan hamar iv havevokanañ amun ou ravah. Tahan tokat añarab horï toohan God hañiv metapanez hat hahan iv havë pov maot ahö ravat añarabor nonair naitü bahorï batahan bon tah. Met aban pot ou ravat arin añohopanez hamoh-pori batam hamoh-epat metoohavoz zut, God paru metapan hezavoz hom namee hepan. 7 Met abarar hamarar nonair nai petev hez-epotuz God epat hahan hez, “Met tokat ne haoman it ahoñad ou ravat nonair nai okotü ñadat bavon batapan.” Pot hat pi et bameet hez. Met añarab God kos rez manamah-pori ñevok bizat horï tamahavoz hañiv metapanen ñadat bon tapanez porah nonair naitü amun map ñadat bon tapan.

8 Oñ nem hat tinari, epov unun manotunei. Met dari añarabohö homeamegin krismasañ 1 tausen poñ houloam ok pot homeameg, met aliz honesiz homet aviam ev pot homeameg. Oñ darim homeameg-okat God hom namee, oñ krismasañ 1 tausen poñiz pi homeamahan aliz honesiz zut ravat hez, ma aliz hon posiz pi homeamahan krismasañ 1 tausen poñiz zut ravat hez. 9 Met batam Iesu Kristo maot erapanez hahan dari ev ñai biit het etet hez, oñ pi maot zuam naer tamahavoz kapot tair batah, pot nari hamah. Met pi maot erapanez hahaek aban upai bar haz betet gaa tat am hez-napuz zut pi nakez, oñ pi añarab nari itiñadek ñadat horï ravapanez zait nat, povoz parumaz homet añarab mapori loporizaro boreurat parum horiñ betepan hat pi gaa tat etet hez.

Ab mageirar ham mageir anapan

10 Met aban givogip modari unun hezan kil emat nai givog bamahavoz zut, añarab unun hepanen darim Amip maot erapan. Met erapanez aliz posik abar tol hat rapat bon tapanen, ñonisir zeizañir mapotü ma hamarar nonair nai map ev hez-epotü amun ñadat bon tapan. 11 Met nonair nai potü bon tapan, povoz petev ari tair tohopek? Met ev het Godiz homehot tin tovai sohopekepuh, 12 Iesu maot erapanez zaitivonañ het etet hepekezaek, pi zuam erapanez bavatepek. Met rotap tokat pi erapanen abarar hamarar nonair naitü ñadat pohao bon tapan, 13 oñ God

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ab mageirar ham mageir dari anapanen tin hekaz hakahan hez, povoz dari homet et bameevai sameg. Met tin poek nap horï nao natotü, oñ tin nenañiharam tohot hek.

Darim Amipuz ñai biit eteok

14 Kar nem hat tinari, met darim Amip maot erat ham magei tinar anapanez petev ari ñai biit etet hez-eparah arim loporizaroh horï nao naketü, oñ Godiz etañik zaitivonañ het tin tovai pinañ honeo hepekezavoz homet rez kek tat tovai sohopeken pi etehopanen ari tin hepek. **15-16** Met Kristo zuam erat añarab hañiv metapanez hom namee, oñ am gaa tat etet añarab mod nari paru amun horï hezaek maot pimeri bavatapanez hez, pot ari hodad ravei. Met God darim modap Pol amun hodadeo manahan pihoen menamah-tep mod poñik darim Amipuz ñetï tapü pov menat meamahan, tep poñiz nae ari bat et hareg. Met pi tepañ ahoam menat meamah-poñik ñetï nañiz kapoñ dari zuam hodad naravotuz poñ menahan hezaek, añarab kut het Iesuz aviam homeamah-nari hatevetet kapot bapat batat hamah. Met kut pori Baiñetinavoz Tepatak menahan hez-ñetï modañiz amun kut tat het bapat batamah. Pot tamahaek tokat hañ horiv metapanezao parumauhö ba ou batamah.

17 Oñ nem hat tinari, ev menoh-epovoz ari hahodad, povoz ganö Godiz ñetï kateñ elohopanez aban nari ñetï moregañ arin añat beri akahopanen, ari barotap batat petev tin hakezaekanañ maot ñodat horï ravepek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei. **18** Tat darim Amip Iesu Kristo horï hegiek, maot pimeri ba avatamah-popuz masakavoz roketak het pimaz tin hodad ravovai sohopek. Met pim kezavor abat ahov petev ahö ravovai samahaek sohot pohazao potam het hepan. Kar, rotap ev añoh.

(Pitaz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 ZON

Ñetï garosikao

1 Zon ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Zon pi Iesuz mañairooh-abanari 12 porihanañ nap, Esia zeisik Iesuz homeo badae batat heh-poriz homet ñetï epov menat meeh.

Met Esia poek aban moregari epat mañovai sooh, “Met darim heriñinañ horï nenañ tameg, povoz rekot Iesu darim heriñiz zut pimes nakez, oñ herï patasinañ hehan eteh, povoz darim ham heriñinañ horiñ tovai sookan pi hañiv naetotü.” Pot moreg mañovai soohavoz homet Zon ñetï epov menat badede mañah. Met Iesuz añarab rekö hat pim ñetï rotapuvoz tin hodad tat kez tat tovai sohopan hat ñetï epov menah. Met paru nae nap loporï manat masak metohopanez pov amun badede mañah.

Iesu ñomahaekanañ krismasañ 60-z zut bon tahan pi abav ravat hehapuh Epesas zeitak het ñetï epov menah.

Zon ñetï garos epov menah

Iesu pohazao het hekazavoz maup ok

1 1-2 Met ñetï pohazao hekaz ahö nao arin ev añakaz teg. Met batam nonair nai bonorah pi heh. Tat tovai emoohapuh pi hamarah ou ravat deinañ honeo sat em toohan deim etañinañ piin eteog, ma pim herisik dei ut uroog, ma pi haohan pim ñevon hateveteog. Met pi aban betez nap bon, oñ pi Papapunañ honeo hehaekanañ ev hamarah erat ou ravahan eteog-pop piuhö dari pohazao Godinañ honeo tin het hekaz kapot ba ou batat añah-ñetiv ev hameg. 3-4 Met piin dei et hareet pim ñetiv haohan hateveteogivoz homet dari honeo Godir pim rop Iesu Kristonañ lop honerï ravat hekapuh dari mapori biñ pimau ravat hekaz hat dei ñetï epov menat ev arin bar añameg.

Godih aliz nenao hez

5 Met Kristo pim gizasinañ haohan dei hateveteogit ñetiv arin añakaz ev teg. Godih kutur nat bon, oñ piih aliz nenao hez. 6 Povoz dari, “Godinañ tin honeo sameg,” pot haovai am kuturutak het horiñ tovai sookazavoz darim haokaz pov moregao ravohopanen, dari ñetï rotapuv

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

baval hat tovai nasohotü. 7Oñ God piih aliz nenao hezaek, pim aliz
povok dari het tin tovai sohok, povoz dari lop honerinañ tin honeo hekan
pim rop Iesu ñomah-popuz uvevohö darim horï tohokaz mapoñ ba ol
betehopanen tin hek.
8Met dari, “Evo, dei horiv natari ev,” pot hak, povoz darim loporizaroh
in balavï tat hekazaekanañ ñetï moreg pov hakan, darim loporizaroh
Godiz ñetï rotapuv bon hepan. 9Oñ darim horï tookaz poñiz homet
God tinaharam tamahap batam tin etohopanez hakahan hez-popun
bar mañovai sookan, pi rotap darim horï poñ ba ol betehopanen dari
lop magei tinarizaronañ ravat hek. 10Met God dari ham añaraboz epat
hah, “Paru horï tamahari ok.” Pot pi hakahan hezaek dari, “Evo, dei
horiv natari ev,” pot hak, povoz God pi ñetï moregao hamahap ok pot
bavatakazavoz pim ñetiv darim loporizaroh naketü.

Kristo eñizamah-ñetiv

2 1Nem ñarohol ravat hezari, met ganö ari horï nañ tepek hezavoz
homet ne ev arin añamoh. Oñ darihanañ nap horï nao tapan, povoz
Iesu Kristo tinaharam tamahap, pi darinañ karar het pim Papapun darim
horï tamegiñ ba ol betehopanez hat mañamahap ok. 2Met darim horiñiz
hañ horiv bakaz hahan hehaek, pi hañ pov havat ñomahan Papap etet
darim horï poñ ba ol beteamah. Met dari nenariz pot tat pi ñomah bon,
oñ añarab zei maposikaroh het horiñ tamah-poriz homet Kristo ñomah.
3Met dari Godiz hahan hez-taput baval hat tookapuh pim hezavoz tin
hodad hek, povoz rekot epat hahok, “Met dei Godiz kapotaz tin hodad
hakezari ev,” pot hahok. 4Oñ nap, “Ne Godiz kapotaz tin hodad haravat
hez,” pot hat met pim hahan hezat tin baval nak hepanez pop pim ñetï
hapanez pov rotap naravotü, oñ pi aban moreg hamahap pot ravat
hepan. 5-6Oñ paru tairari Godiz hahan hezat hatevetet tin baval hat tovai
sohopanez pori pimaz ahoam zait tat het loporizaro manohopanez pov
ahö ravovai sohopanen, “Dei Godinañ honeo tin hez,” pot haovai Iesuz
hamarah het tinaharam sat em toohavoz zut paru tovai sohopan.

Dari alizavok het tookaz ñetiv

7Nem hat tinari, met ne ñetï katë magei navoz homet ev menamoh bon,
oñ batam ari Kristoz ñetiv hahan hateveteg-porahanañ ñetï katë epov
amun haovai emamahan ari hateveteameg. 8Oñ petev aliz tinao daritï ahö
ravovai samahan kuturut bon tovai samah, povoz nem hamoh-ñetï epov
magei navoz zut ravat hez. Met Kristo hamarah het ñetï epovoz hahan
hezat pi baval hat tovai añaraboz zakep tat paru meñizovai soohavoz zut
ari amun baval hat nae nap arim modariz zakep tat paru meñizovai sameg.
9Met aban nap epat hapan, “Ne Godiz aliz tinavok samohop ev.” Pot
pi haovai pim mod napuz kaev ravat hepanez pop aliz povok naketü, oñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

am kuturutak het sohopan. 10 Met aban nap pim modariz zakep tat loporï manohopanez pop pi rotap Godiz aliz tinavok sohopanezaek, pim etañ tin etet sohot ñodat non horioroh nasotü. 11 Met rotap aban nap pim modariz kaev ravat hepanez pop pi am kuturutak het betezam sat em tohopan. Tapanen kutur potahö pim hodadeo bamezohopanen et narë hepanezaek pi nonoroz etet tin sohopanez kut tat hepan.

12 Met ari nem ñarohol, Kristoz ñomahavoz homegin pi arim horiñ ba ol beteh, pot ravat hez, povoz ne arimaz homet ñetï epov ev menamoh. 13 Met ari aban koravori, batam nonair nai mapotü bonorah Iesu pi heh, ma petev pi am het tokat pohazao am hepanez popuz ari tin hodad hakez, povoz ne arimaz homet ñetï epov ev menamoh. Ma ari aban ro houavehol, Seten ari moreg etamah, oñ ari rez kin tat tin tovai sameg, povoz ne arimaz homet ev menamoh. 14 Ma ari nem ñarohol darim Papapuz ari tin hodad hakez, povoz arimaz homet ñetï epov ne ev menamoh. Ma ari aban koravori, ne maot epat arin añom, Met batam nonair nai mapotü bonorah Iesu pi heh, ma petev pi am het tokat pohazao am hepanez popuz ari tin hodad hakez, povoz ne arimaz homet ñetï epov ev menamoh. Ma ari aban ro houavehol, ari rez kin tat tin kez tat tovai samegiek, Godiz ñetiv arim loporizaroh tin kez tat bat hezaek Seten ritou hameteg, povoz ne arimaz homet ñetï epov ev menamoh.

Dari hamarahazatuz zait natotü

15 Met ham eparah añarab Godiz hom namee het parumauz zaitivoz homeamahat tamahariz zut ari totunei. Ma ham eparah nonair nai hez-potuz zait tat het arim loporizaroh ba ahö batotunei. Met hahö-epovokaro homepeken aritï tinavokaro ravapanen ari God darim Papapuz zait tat het homehopeke? Evo, rekot ari pimaz hom namee hepek. 16 Met ari hodad, nariz loporizarohanañ home horiv berevamahan tamah-poñ, ma etañinañ etet zait tamah-poñ, ma parum abatañ ahö ravohopanez hat povor kao tamah-horï map poñ Papapuz hodadevokanañ naem, oñ añarab pot tamah-pori hamaraz hodadevoz berevamahat tamah. 17 Met ham eparar nonair nai hezatur añarab ev het hamaraz hodadevohö zait tat mañamahat tamah-poñ map bon ravapan, oñ dari Godiz hodadevonañ hahan hezat baval hat tovai samegiri bon naravotü, oñ pohazao tin het hek.

Kristoz kaev ravat hezariz ñetiv

18 Nem ñarohol, met petev aliz metes totoi ravah. Met batam paru Kristoz ñetiv haoh-pori epat hahan ari hateveteg, “Met aliz pos totoi ravapanez porah Kristoz kaev ravat hepanez ahö nap ou ravapan.” Pot hahan hez, met petev pim ou ravapanez hah-popuz zut mapori ou haravamah, povoz dari hodad, aliz metes totoi ravahan ok tamah. 19 Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hamoh-pori batam dari Iesuz homet topouroogirah paru darinañ honeo hehan dari parum kapotaz hodad narav heg. Met paru pori dari honeo hegiekanañ hodad modao bat eveteh. Met paru darinañ karar lop honerï ravat hegitin, dari am heg narab, oñ paru Kristozari narav, povoz dari Kristozari evetet main ravahan parum pot tah-kap pot dari hodad raveg.

20 Met ari paru poriz tamahavoz zut tameg bon, oñ Kristoz Pul Tinap ari anahan arinañ honeo hez, povoz ari pim ñetï rotapuvoz tin hodad haravat hez. 21 Met ari Kristoz ñetï navoz kut tat hezavoz homet ne ev menamoh bon, oñ ari map hodad haravat hez. Met aban pori Kristoz ñetï rotapuv hamah bon, oñ ñetï moreg hamahavoz ari hodad hakez. 22 Met aban nap pi Iesuz epat hapan, “Met Kristo God ba ou batat meepanen erapanez batam hahan hez-pop pi Iesu bonop ok.” Pot hapanez aban popuz epat hapek, “Met aban okop pi moreg hamahap ok.” Met pi tairap Iesuz pot hapanez pop Kristozap narav het pir Papap kos rez manat okat hapan. 23 Met Iesuz kapotaz pot bavai hat kos rez manapanez pop pim Papap God amun honeo kos rez manapan. Ma aban nap Iesu Godiz ropuz homeo badae batat hepan, povoz Iesur Papap amun parup honeo aban popunañ hepan.

Pul Tinap hodad tinao anohopan

24 Povoz arimauz tin korav hepekepuh ari batamohanañ ñetï hahan hezan hateveteameg-rotap pov arim loporizaroh tin bahorë hat hezei. Tepekepuh ari Godir pim rop Iesunañ tin honeo het hepek. 25 Met Kristo ev hamarah erat het dari pinañ karar pohazao het tin hekaz au añah-ñetiv dei hateveteg.

26 Met ev aban moreg etohot non horioroh emeepanen sepekez zait tat hezariz ñetiv ne arin añoh. 27 Oñ Kristo pim Pul Tinap haanahan arim loporizaroh hezaek, mod hamoh-pori Iesuz ñetiv ev hat ñetï moreg nañ arin añamahan ari bagaa navat tameg-pov tin bon. Oñ Pul Tinap hodad tinao anamah-pop pi hodad moreg nao naañairap ok, oñ ñetï epovoz kapot tin hodad ravepekez hat rotap nenao arin añairohopan. Povoz aban moreg hamoh-poriz añohopanez ñetï poñ barotap batotunei, oñ Pul Tinapuhö hodad tairao anohopanez nen pov baval hat tovai sohot Kristonañ honeo tin hezei.

Godiz ñaroholoz ñetiv

28 Kar nem ñarohol, met petev pinañ honeo dari tin hek, povoz pi maot abarahanañ erapanez porah dari piin etet tair etapan batah, pot homet ñaihet tat iz naravotü, oñ lop tinarizaronañ pim nakoe sat hek. 29 Met Kristo pi tinaharam tamahap ok, pov ari pimaz hodad hakez, povoz añarab pim zut tinaharam tovai sohopanez porin ari etet, “Paru okori Godiz ñarohol ok,” pot parumaz hahopek.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 1 Mai eñarohol, darim Papap darimaz zakep ahoam tat tin etamah.
Tat pi epat darimaz hamah, “Met paru nem ñarohol ok.” Pot pi
hakah, povoz rotap dari pim ñarohol haravat hez. Oñ paru ham añarab
nari Godiz hodad narav, povoz dari pim ñarohol raveg-kap pot paru
amun hodad nat hez. 2 Nem hatari, met dari Godiz ñarohol ravat hez, oñ
tokat abarah darim heriñ tair ravat hek-povoz kapot petev dari hodad
narav, oñ dari epat hodad hakez, Kristo maot ourah erapanez porah dari
pim herisir hepanezavon etekan pim zut dari bavatapanen tinavonañ hek,
pot hahan hez-povoz dari hodad. 3 Met dari tokat pi maot erapanen pim
zutari ravat hekaz hat biñ ravat het homeamegiri epat homevai sohok,
Met Kristo lop horï narinañ bonop ok, oñ lop tinarinañ het tinaharam
tamahap, povoz dari pim tamah-taput darim loporizaroz tin korav het
tovai sohok.

4 Met God epat hah, “Ari tovai horiñ tohotunei.” Pot pi hahan hez,
povoz nari horï poñ am tovai sohopanez pori pi kos rez manat pim ah ñe
hahan hezao elohopan. 5 Met ari hodad, Kristoz loporih pi zait horï nao
bon hezap ok, oñ dari añaraboz horï tamegiñiz kezao bavon batapanez
hat ev hamarah erat ou ravah. 6 Povoz paru tairari Kristonañ honeo
hepanez pori zait horï poñ am tovai nasohotü, oñ paru tairari zait horï
poñ am tovai sohopanez pori pim erat darimaz hat tah-kap potaz tin
hodad narav hezaek, am potam hepanepuh pinañ honeo paru naketuzari
ok.

7 Nem ñarohol ravat hezari, met ari ganö aban mod nari, “Dari
Kristozari eveg, rekot horiñ am tovai sohok,” pot paru moreg añohopanen
barotap batepek hezavoz ne homet maot epat arin añom, Met añarab
Kristozari pi tinaharam tamah-povoz zut paru tin tohot hez. 8 Oñ batam
nonair nai bonorah Seten moreg pop piuhö kapot tat horï nao tahapuh
mapoñ tovai emamah, povoz pim zut añarab tairari horï tovai samah-
pori pimeri ravat hez. Met Godiz rop moreg popuz gog tamahao pohazao
bavon batapanez hat ev hamarah erat ou ravah. 9 Met nap pi Godiz ñarop
ravat hepan, povoz God pim Papap ravat hepanen pim Pap popuz hezhez
tinao piitï ou ravat hepan. Tapanen pi rekot am horiv tovai nasohotü.
10 Met Godiz ñarohol pat tamah, met Seteniz ñarohol amun pat tamah,
povoz dari rekot parum tamahat etet kapotaz tin hodad ravakaz ñetiv
ev. Met paru horiñ am tovai samah, ma parum modariz zakep tat tin
namet tamah-porin etet dari epat haok, “Met eperi Godiz ñarohol bon, oñ
Seteniz ñarohol ev,” pot haok.

Nae nap zakep tookazao ev

11 Met ari Iesuz ñetiv hatevetet homeo badae bategiekanañ, dari nae
nap zakep tat modari loporizaro manookaz ñetï katë epov hahan hezaek
hateveteameg. 12 Met dari modari loporizaro manohok, povoz batam

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Adamiz rop Ken pi popuz horï tahavoz zut natotü. Met Ken pi Seteniz
hahat baval hat horï tohot pim bosip Abel tin toohan etehot pimaz gitait
ravat ur ñomah.
13 Povoz nem modari, ari tin tovai sohopeken ham añarab Godiz zait
natari arimaz kaev ravat hepanen home midin tat, Tairaiz epat etamah,
pot hometunei. 14 Met paru modariz kaev ravat tamah-pori ñomat horï
ravapanez nonoroh samah, met dari pot nat, oñ dari modariz zakep tat
loporizaro manameg, povoz epat hameg, “Met rotap dari ñomat horï
ravakaz nonoroh emoogiek betet petev pohazao tin het hekaz nonoroh
sameg.” 15 Met aban nap pim mod napuz kaev ravat tamah-popun God
eteamahan pim mod pop ur hañomamahavoz zut ravat hez. Met dari
hodad, nap pim modap ur ñomapanezaek tin pohao het hepanez nonoroh
nasotuzap ok, povoz nap pim modapuz kaev ravat hepanez-pop amun non
tin pooroh nasohotü.
16 Met Kristo darimaz zakep tat pim heris biriri hepanez hom namee,
oñ tin etapanez hat pi ñomah. Met pot etah, povoz dari modariz zakep tat
loporizaro manookaz kap pot ba ou batah. Met pim pot etahavoz zut, dari
amun darim modariz zakep tat paru tin hepanez hat paru tin metovai
sookan modari emenapanez hapanen dari parumaz kaev naravotü, oñ am
rez kin tat tin metohok. 17 Met nap nonair naitunañ hepanepuh etepanen
pim mod nap gipiz ma mod natü bon hepanen etet zakep tat naman het,
“Ne God loporï manat hezap ev,” pot pi hapanen pim hapanezao moregao
ravapan. 18 Nem ñarohol, met dari betezam giz nenañik modariz zakep
metookaz ñetï nenao haokan tin naravotü, oñ rotap loporizarotihanañ
homet parumaz zakep tat tin metohok, povoz rotap ravohopan.

Dari Godiz ñaihet natotuz ñetiv

19-20 Met darim modariz loporizaro manat tovai sohok, povoz dari rekot
epat haok, Met dari ñetï rotapuv baval hat tovai samegiri ev, pot haok.
Oñ darihanañ nap nim horï tooñivoz homet, Mai pi ne hañ horiv netapan
hezag ee, pot ni homet loporih honoñai tekezapun epat ne nañom, Met God
pi map nonair nai tamegituz hodad hakez, povoz ni pimaz homeo badae
batat hezavoz pi hodad hakezaek pimaz ñaihet natotü, oñ lop tinarinañ
pim etañik tin hekë. 21 Nem modari, dari tokat hañ horiv bakaz ñaihet tat
darim loporizaroh honoñai nat hek, povoz dari Godiz etañik kez ravat tin
rouvat hek. 22-23 Met Godiz hahan hezat ev, Ari nem rop Iesu Kristoz homeo
badae batohozei. Met nem ropuz hah-epat amun ari tat nae nap zakep tat tin
metohozei. Met pim hahan hez-okat dari tat pim zaitivok sameg, povoz met
tairaiz piin mañ mañameg-poiz pi hatevetet anamah. 24 Ma dari Godiz hahan
hezat baval hat haovai tovai sookaz pori tin Godinañ honeo hekan pi amun
darinañ karar hepan. Met pim Pul Tinap anahan darim loporizaroh het
hodadeo anamah, povoz dari epat hameg, “Rotap God darinañ honeo hez.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pul Tinapur hodad horivoz ñetiv

4 1 Met nem hat tinari, petev aban moreg nari zeisikaroh sat em tohot
paru epat hamah, “Dei Godiz ñetiv ourah hamegiri ev.” Pot paru
hamah, povoz aban nap, “Godiz Pul Tinap nem loporih hezan ne pim
ñetiv ev hamoh,” pot hapanen ari hatevetet zuam barotap batotunei,
oñ Godiz Pul Tinap hodadeo manamahan hamah, ma pi pat naekanañ
hodad horiv bat okat hamah, pot homet pi zu metat etei. 2 Met pi pot zu
metat etepeken rotap pi Godiz Pul Tinap hodadeo manapanen hahopan,
povoz Kristoz tah-kapotaz epat hapan, “Met God Iesu Kristo meehan ev
hamarah erat abanap ravah.” Pot hapanen, Aban epop pi rotap Godiz Pul
Tinapuhö hodadeo manamahan ok hamah, pot ari hodad ravepek. 3 Oñ
aban nap Kristoz hamoh-kap epat bar nak tapan, povoz ari epat hapek,
“Evo, aban epop pi Godiz Pul Tinap hodadeo namanapuhö ev hamah.”
Pot pimaz hapek. Met Kristoz kaev ravat hepanez horï pop tokat erapanez
ñetiv hahan hezaek ari hat haveteg, oñ rotap pim hodad horiv petev
hamarah haemat hezan arin ev añamoh-pori Iesuz kapotaz bavai hamah.
4 Oñ nem ñarohol, ari Godiz ñarohol ravat hezan pim Pul Tinap arim
loporizaroh hez, povoz arim kezao ahoam, oñ mod hamoh-moreg aban
poriz kezao aviam, povoz ñetï moregao añamahan ari ok barotap navat
tameg. 5 Met paru aban moreg pori hamarahazatuz hodadevonañ het
okat hamahan ham añarab parum modari zait tat hateveteamah, 6 oñ
dari ham añarab poriz zut bon, oñ dari Godizari ravat het pimauz ñetiv
hamegin pim añarab modari hateveteamah, oñ añarab pimaz zait natari
paru hat navet hez. Pot dari añarab main main tameg, povoz rekot Godiz
Pul Tinapunañ het pim ñetï rotapuvoz kapot hamahariz, ma aban hodad
horivonañ het ñetï moregao hamahariz, dari tin hodad ravohotahoh hek.

God darimaz zakep tamah-ñetiv

7 Nem modari, met dari nae nap zakep tat loporizaro manookaz hodad
pov God pimauhanañ emamah, povoz dari taput tovai sook. Met nap
pim modariz zakep tat loporï manohopanez pop Godiz ñarop ravat het
pim kapotaz tin hodad ravat hepanezap ok. 8 Met ne epat arin añom,
Nap pim modariz zakep natotuz pop God darimaz zakep ahovonañ
hezapuz kapotaz tin hodad naravotuzap ok. 9 Met God pim rop ham
eparah meehan erat darim horiv bat ñomahapuh dari pohazao tin het
hekaz nonor ba ou batahan, God darimaz zakep tat lop masak etamah-
pov ou ravah. 10 Met pi darimaz zakep tahavoz kapot ev. Met dari Godiz
zait tat loporizaro maneginahoh pi hañ darimaz zakep tat loporï anah
bon, oñ pi pimauhö mamog darimaz zakep tat pim rop meet pot mañah,
“Met ni horat añarab okoriz parum horï tamahañiz hañiv bapanez au
hahon hezaek, ni sat hañ horï pov bat ñomeken parum horiñ rekot ba

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ol beteman paru maot deipinañ tin honeo ravat hepan." Pot pim ropun mañat meehan erahan darimaz zakep tamah-kap pot ou ravahan dari etet hodad raveg. 11 Povoz nem hatari, pi pot darimaz zakep tat eñizahavoz zut dari amun taput tat darim modariz zakep tat loporï manovai sookan tin ravohopan. 12 Met dari Godin et narë, oñ nae nap meñizat tin metovai sohok, povoz pi darinañ honeo hepanen pim zakepiv darim loporizarotï ahö ravat tin hepan.

13 Met God pim Pul Tinap darim loporizaroh haanahan hakezaek, dari Godinañ honeo hezan pi amun darinañ honeo hez-epov dari hodad hakez. 14 Met darim Papap pim rop meehan erat dari ham añarab horï hegiek maot pimeri ba avatapanez hat ñomah. Tahan dei aposor aban modari deim etañinañ eteogin toohat ñetiv arin añovai sameg. 15 Met aban nap pi ourah epat hahopan, "Iesu pi Godiz rop ok." Pot hahopanez popunañ God hepan, ma aban pop pi amun Godinañ honeo hepanezap ok. 16 Met God darimaz zakep tat loporï ahoam anamahavoz dari pimeri ravat hezarihö hodad tat barotap batameg.

Met God pi zakepivor masakavoz kapotaz maup hez. Povoz aban nap pim zut tin povonañ honeo het tovai sohopanez pop Godinañ honeo hepanen met God pinañ honeo amun hepan. 17 Met ev ham eparah Kristo pim Papapuz zait tat loporï manat pimaz ñaihet nat hehavoz zut, dari amun darim Papapuz zait tat loporizaro pihar manovai sameg-pov ahö ravovai sohopanen, tokat an etapanez aliz posik, God dari hañ horiv etapan hezag ee, pot homet dari ñaihet natotü, oñ pim nakoe sat biñ ravat lop tinarizaronañ hek. 18 Met Godihö darimaz zakep tat loporï anamahavoz dari tin hodad tat homeo badae batat hek, povoz pi hañ horiv etapanez homet dari pimaz ñaihet natotü, oñ nap Godiz ñaihet tapanez pop God pimaz zakep tat loporï manat hez-kap pot pim loporih hodad narav, povoz pi epat hamah, Ne hañ horiv netapan hezag ee. Pot homet pimaz ñaihet tamah.

19 Met Godihö garos darimaz homet loporï haanah, povoz dari pimaz zait tat darim modariz amun loporizaro manameg. 20 Met nap, "Ne Godiz zait tat loporï manamoh," pot hahopanezap pim mod napun etet, kaev ravat hepanez popuz hapanezao moreg ravat hepanezao ok. Met pot menohovoz kapot ev. Met hamoh-pop pim modapun et hareamah, oñ zait tat loporï naman hepan, povoz tair tat God pim et narez-popuz zait tat loporï manapan? Evo, rekot pop loporï namanotü. 21 Met Kristoz hahan hez-epov maot arin añom, Met Godiz zait tat het loporï manohopanez pop pim modariz amun zait tat loporï manohopan.

Dari horiñ ritou metameg

5 1 Met tairap, "Batam God meepanen erapanez au hahan heh-pop pi Iesu tapup ok," pot hamahap pi Godiz rop ravat hez. Met tairap

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

darim Papapuz zait tat hepanez pop pim ñaroholoz amun zait tat hepan.
2 Met dari Godiz zait tat pim hahan hezat baval hahot hek, povoz pim
ñaro modariz amun zait tat loporï manat tin meñizovai sohok. 3 Met dari
Godiz betezam zait natotü, oñ pimaz zait tat pim hahan hezat baval hat
tovai sohok. Met hahan hez-poñ honoñai nao dari etohopanezañ bon, 4 oñ
God dari pim ñarohol ba avatahan hezari rekot poñ baval haovai sohot
pimaz homeo badae batohot, ham eparaz hodadevok berevohopanez zait
horï poñ betet epat homeok, Met Kristo eñizohopanen dei horï poñ tovai
nasohotü. Pot dari homehot kez tat hek, povoz pim hahan hez-poñihö
honoñai nao dari naetotü. 5 Kar, añarab tairari, Iesu pi Godiz rop, pot
homeo badae batohopanez nen poriz loporizaroh zait horï poñ ritou tat
betet tin tohopan.

Iesu Kristoz kapot ba ou batah

6 Met Iesu Kristo abarahanañ erat hehan ivoh memeeh, met tokat zirah
pim uveo darim horivoz hañiv pot ravahan pi ñomah. Met pim ivoh
memeeh-nenavoz homet dari pimaz hodad raveg bon, oñ pim ñomah-
povoz amun homet pim kapotaz hodad raveg. Met Godiz Pul Tinapuhö
ñetï rotapuv hamahap-ok, povoz pim kapotaz tin hodad ravakaz hat
hodadeo anamah. 7-8 Povoz ivoh memeeh-pov, ma ñomah-pov, ma Pul
Tinap paru honeo ravahaek Iesu pi Godiz rop kap pot ba ou batahan
dari etet hatevetet hodad raveg. 9 Met dari ham añaraboz tamegit homei.
Met aban nap ñetï rotap tin nao hamahan, “Rotap ok pi hamah,” pot
dari hameg. Oñ God pot hamahan dari barotap batameg-eperi pi ritou
etat hez-ahö pop pim ropuz ñetï rotapuv hakahan hezaek dari, “Rotap
ok hahan hez,” pot hahokan tin ravohopan. 10 Met povoz dari Godiz
ropuz homeo badae batamegiriz loporizaroh pim ropuz ñetï rotapuv hez,
oñ nap God, “Iesu nem rop ok,” pot hahan hez-ñetï ahö pov hatevetet,
“Ñetï moregao ok,” pot hapanez pop pi God ñetï moreg hamahap ok, pot
bavatapan. 11 Met Godiz ñetï rotap bat hekazao ev, Met pim rop meehan
ev hamarah erat ñomahaek, pi dari pohazao tin het hekaz kapot ravat
hez. 12 Met paru tairari ro popunañ honeo het sat em tamah-pori tokat
paru pohazao tin het hepanez nonoroh samah, oñ paru mod tairari pinañ
honeo nakez-pori non tin pooroh paru nas.

Dari pohazao tin het hekazao

13 Met ñetï menamoh-epeñiz kapot arin bar añomaz ev toh. Met ari
Godiz ropuz ñetiv bat hezari rotap pohazao tin het hepekez nonoroh
hasameg, met ganö ari pot hodad nat hepek hezavoz homet ne ev
menamoh. 14-15 Met God pi nenap tinaharam tamahap ok, povoz
dari tairañ tookan pi etehopanen tin ravohopanez nen poñ am tovai
sookapuh, dari tairavoz tekï tat piin mañ mañookan pi hatevetet dari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naeñiz tohopan bon, oñ pi hatevetet eñizohopan, pot dari tin hodad hakez. Povoz dari pimaz ñaihet natotü, oñ kez tat het dari eñizohopanez am mañ mañovai sohok.

16 Met ni nap eteken nim mod nap Godiz homeo badae batat hepanez pop ñomat horï naravotuz nao tapanen etekepuh, God meñizapanez mañ mañekë. Pot teken horï tapanez pov God ol betet pi meñizapanen maot tin hepan. Met ev paru horï tapanen horiek meepanen nasotuz poriz mañ mañekez ev hamoh. Oñ nap ñomat horï ravapanez nonoroh am sohopanepuh maot non tinaoroh emapanez kaev ravat hepanen etekë, povoz pimaz Godin mañ mañekez ne niin nanañotü. **17** Met dari hodad, añarab tin nat-poñ map horiñ ok, oñ horï nañ ñomat horï naravotuzañ ok.

18 Met dari hodad, Godiz ñarohol horï tovai nasohotü, oñ pim rop tin darimaz korav hezaek Seten horï pop rekot dari bahorï naavatotü.

19 Met darim hodad hakez-modao ev, ham añarab map narizaro horï popuz marasik het pim zaitivok hamahat tovai samah, met dari pot nat, oñ Godiz ñarohol ravegiri ev. **20** Met God pim rop meehan erat hamarah ou ravahapuh dari God ñetï rotapuvoz maupuz tin hodad ravookaz hat hodadeo haanah. Met Iesu darimaz hat erat pot tah, povoz petev dari pinañ honeo het sat em tamegiek, Godinañ amun honeo hez. Met pi map Ahop ravat pohazao tin het hekazavoz maup ok.

21 Nem ñaro tinari, nem ñetï meteo ev, Met ganö ari god moreg narihö eñizohopanez homet gog nao tamah-poñiz zait tat eñatak sohopek hezavoz arimauz tin korav ravat hezei.

(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 ZON

Ñetï garosikao

2 Zon ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Zon tapup ñetï mod epov menah. Met añ tinapur tet tinap menahan hezavoz aban hodadevonañ nari añ menah-poñariviz pot hamah, Met Zon pi Iesuz añarab togü nataz koravopuz homet añ tinap pot zu tat menah, met pim togü modataz koravopuz homet tet tinap pot zu tat menah, met togü potakaroh hehariz homet ñarohol pot menahan hez.

Met ñetï epovok amun ganö aban nari moreg hat Godiz ñetiv bapat batat añarabon mañohopanen barotap batapan hezavoz homet parun mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 60-z zut bon tahan Zon ñetï epov menat meeh.

Zon ñetï tokat epov menah

1 Met ne zeisikaroh añarab Iesuz toguñ ravat hezariz gog aban koravop ev, met ni añ tin napur nim ñaroholoz homet ñetï epov ev menomaz toh. Met rotap ne arimaz zakep tat nem loporï ari anamoh, oñ ne nenapuhar pot tamoh bon, oñ añarab darim Amipuz ñetï rotapuvoz tin hodad het hamah-modari amun arimaz zakep tamah. 2 Met darim loporizaroh ñetï rotapuv hatevetet bizegin hez-pov pohazao darinañ hepanez homet hez, povoz dei arimaz zakep tameg.

3 Met darim Papap Godir pim rop Iesu Kristo dari masakavor zakepiv anohopanen lop tinarizaronañ het, dari ñetï tin rotapuvoharam haovai sohot nae nap modariz zakep tat meñizovai sookaz ne añamoh.

Dari zakepivonañ het tovai sook

4 Eñarohol, met ñetï rotapuv baval hat God darim Papap dari tookaz hahan hez-taput nim ñaro ninañ honeo hez-nariz tovai samah-ñetiv haovai emoohan ne hatevetet biñ ravoh. 5 Povoz arin epat añom, Met dari nae nap modariz zakep tat loporï manovai sook. Met pot añamoh-epov ñetï katë magei nao ne arin ev naañ, oñ garos hakahan hat havetet haovai sameg-tapuv ev. 6 Met dari Godiz zait tat pi loporizaro manak, povoz pim hahan hezat tovai sohok. Met pim hahan hez-ñetï katë epov

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

batamohanañ ari hat haveteameg-tapü epov maot arin ev añomaz toh.
Met ari nae nap arim modariz zakep tat zaitivonañ tin metovai sohozei.

Dari Kristoz ñetiv kez bat hek

7 Met petev ham eparah zeisikaroh aban moreg hamah-nari epat haovai
samah, “Met God Iesu Kristo meehan erat het abanap narav.” Pot hamah-
pori Kristo kos rez manat het ari Iesuzari moreg etapanez hat paru okat
hamah. 8 Povoz tokat ari hañ tinao bepekez homet gog ahot tat pim
non tinaoroh hasamegiek, betepeken betezao ravapanen hañ tinao nav
tepek hezavoz, arim loporizaroz tin korav ravat het moreg hamah-povon
hatevetetunei. 9 Met tairari Kristoz ñetiv hahan hezat tin bat nakez,
oñ parumauhö hodad modañ bat bahoneo batat hamah-porinañ honeo
God nakez, oñ God darim Papapur Iesu Kristoz ñetiv tairari tinam bat
hez-porinañ honeo ravat pi hez. 10 Met nari arim hepekezaek emat Iesu
Kristoz ñetiv arin añovai ñetï mod nao parum homevok bahoneo batat
añapanen hatevetepek, povoz pori arim zeiñik emapanez mañotunei.
Ma, “God ari eñizohopanez zait teg,” pot paru porin amun mañotunei, oñ
bazei manepeken sap. 11 Met ñetï moreg horï pov arin añapanez pori tin
meñizepek, povoz parum horï hahopanez pov ari pot metohopeken am
hahopanen tin naravotü.

Ñetï meteo

12 Met ne ñetiñ ahoam añomaz homeamoh-poñ ev tep epeek namenotü,
oñ totoi ne ak haemomaz toh, povoz emoman dari topourat ñetï hamoh-
poñ nae nari mañohot tin hodad ravat biñ ravat hek.
13 Met nim sau tin God pi ba ou batah-popuz ñaro ev hezari arimaz
homet, “Ari tin hezei,” pot hah.
(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 ZON

Ñetï garosikao

3 Zon ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Zon ñetï epovok aban pim hatap Gaias popuhö Iesuz togut ravat hehariz tin metovai soohavoz homet ñetï biñao menat mañah. Tat aban Daiotrepis popuz horï toohavoz ñetï hodadeo amun menat piin mañah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 60-z zut bon tahan Zon ñetï epov menat meeh.

Zon ñetï met epov menah

1 Met ne añarab zeisikaroh Iesuz toguñ ravat hezariz gog aban koravop
ev, Gaias ni nem hat tinap nimaz homet ne ñetï epov ev menomaz toh.
Met deip ñetï rotapuv baval hat tovai samegiek, ne nimaz homet nem
loporï nihar nanamoh.
2 Met nem hat tinap, ni Iesuz nonoroh tinam sohot hodad tinavonañ
hez-pov ne hodad, met honoñai nañ niitï berevapanen pim gogot tovai
sameñiek, betekë hezavoz Godin nimaz mañ mañamoh. 3 Met ni tinam
tameñip, deipim mod Iesuz homet hez-nari ev emat epat neen nañah,
“Met aban Gaias pi Iesuz ñetï rotapuv baval hat tin tovai samah.” Pot nim
tameñivoz paru hahan ne hatevetet biñ ravoh. 4 Met ari añarab tairari
Iesuz ñetiv añoohon ari pimaz homeo badae batat hezaek, nem ñaroholoz
zut ravat hez, met ari pori ñetï rotap povonañ tin het tovai samegin ñetiv
hamahan ne hatevetet biñ pimau ravamoh.

Gaias gogot tin tooh-ñetiv

5 Met nem hat tinap, ak nimatak Iesuz ñetiv tin añarabon mañovai
hotohanañ aban nim unun nari emamahan, bat em batat ni parumaz
tin korav het masak metameñivoz, 6 paru porihanañ nari ev emat
ñetiv hahan dei hateveteg. Povoz niin epat nañom, Erom, aban pori
nimatak emat hepanepuh maot zei modatakaroh sapanez tapanen ni
tairatü parum tekï tapanez potü maneken bat sapanen, God pot paru ni
metekezavon etepanen tin ravapan. 7 Met pot emamah-pori Kristoz gogot

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tohopanez homet parum zei kapoñ betet zeisikaroh mañovai emoohan, zei posikaroh paru tairari Iesuz hom namee heh-pori rekot pim gogot tohopanez monis ma mod nai amun naman tah. 8 Povoz dari Iesuz añarab aban gog pot tovai emamah-pori, ma parum zut tovai emohopanez pori, meñizat manookan paru Kristoz ñetï rotapuv an pap manat hepanezavoz gogot tovai am sohopan.

Daiotrepis popuz ñetiv

9 Met batam ne Iesuz añarab ak nimatak togü manat tovai samegiriz homet tep nae menat arihaz meehon haemah. Tahan aban Daiotrepis nenap arim ahop ravat hepanez zait tat hez, povoz pi nem tep poe meehon emahan pi bat rekö nak, oñ bazei manat hez. 10 Met pi pot tah, povoz ne ak emomapuh, pim horï tamah-poñ ba ou batat haoman hatevetepek. Met pi pop nemaz ñetï moreg horiñ haovai sohot nem abatao bahorï batamah. Met horï nen pov tamah bon, oñ Iesuz añarab modari zei modatakarohanañ arimatak emamahan, aban pop pi pat pori bat em navat tamahapuh, zei potak nari bat em batat tin metohopanez tamahan, pi aban horï pop paru bagaa batat epat mañamah, “Ae, met ari aban emah-pat okori bat em batepek, povoz maot dei Iesuz añarab togü manookan ari emat deinañ karar togü namanotü, oñ main ravat betezari hepek.” Pot ñetï horï moreg pov parun mañat bagaa batamah.

Demitriasiz ñetiv ev

11 Nem hat tinap, horï tovai samah-narin ni etet parum tamahat totun, oñ tairari tin tovai samah-porin etet parum tamahat tohoz. Met rotap añarab tin tamahari Godizari ok, oñ tairari horï tovai samah-pori pimaz hodad naravari ok.

12 Met aban Demitrias pop Godiz ñetï rotapuv baval hat tin tovai samahavon modari etet, “Tin ok tamah,” pot pimaz hamah. Met dei amun pim tamahavon etet, “Pi tin ok tamah,” pot pimaz dei hameg. Met ari hodad, dei ñetï rotapuvohar hamegiri ev.

Ñetï meteo

13 Met ne niin nañomaz ñetiñ ahoam hez, met ne tep epeek ñetï poñ map menomaz zait nat. 14 Oñ ne totoi ak emomaz toh, povoz emoman deip toutat ñetï hamoh-poñ nae nap mañopain.

15 Met ni lop tinarinañ hekez ne Godin mañ mañamoh. Met ev nenañ het Iesuz homet hezari ni tin hekez homet hahan ev menoh. Met añarab ninañ ak het Iesuz homet hez-pori amun tin hepanez dei zait tat hameg.

(Zoniz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ZUD

Ñetï garosikao

Zud ñetï epovoz ñetï kapot ev. Met Zemis popuz bosip Zud ñetï epov menahap pi amun Iesuz bosip ok. Met aban moregari Iesuz ñetiv bapat batat añarabon mañat ba in balavï metoohaek, 2 Pita Pitahö ñetï menahavoz zut, Zud amun tapuvoz homet ñetï epov menah.

Met Iesu abarah hasahan krismasañ 50-z zut bon tahan pi ñetï epov menah.

Zud ñetï epov menah

1 Met ne Zud, Zemis popuz bosip, ne Iesu Kristoz gog abanap ev. Met
ne ari God ba ou avatahan pim ñarohol ravegin, God arimaz zakep tat
hezan, Iesu Kristo tin arimaz korav ravat hezavoz homet ñetï epov ev
menomaz toh.
2 Met God zakepivor masakao ari anohopanen lop tinarizaronañ
hepekez pov aritï an pap manohopanez ne zait toh.

Iesuz ñetiv bapat batoohao ev
2 Pita 2:1-18

3 Met nem hat tinari, ne ñetï ahö nao bon, oñ epat arin añom. Met
dari houlori Iesuz ñetiv bat tamegin, God maot pimeri ba avatamah-ñetï
poñikanañ nao menat arin añomaz ne zait tat homet hehö. Oñ petev God
hodad modao ne nanahaek, epat arin añomaz ev toh, Met Godiz homeo
barotap batat tovai sookaz ñetiv dari pim añarab hatevetet bahorë hat
hekaz haanahan hezaek, dari ñetï pat nao bahoneo navatotü. Oñ petev
aban nari ñetï pov bapat bavatat hamah, povoz ari kez tat pim ñetï tin
nen povohar bat het modarin tinam mañohozei. 4 Met arin añoh-epovoz
kapot ev, Met aban nari parum lop horirizaro ba iz batat ñetï moregao
arin añapanen, parunañ honeo ravepekez hat arim ñaravatak emat hez.
Met aban hamoh-pori Godiz ñetivoz tin hom namee het epat moreg
hamah, “Met dari Godiz masakavok samegiek, pi darim horiñ ol betet
hañiv naetotuz hahan hez, povoz darimauz zaitivok takaz tairañ am
tovai sohok.” Pot paru haovai Iesu Kristo darim ahö nenap ravat hez-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pop kos rez manat, “Pi darim ahö bonop ak,” pot hamah. Met aban pot hahopanez pori rotap hañiv bat horï ravapanez batam ñetiv hamenahan hez.

5 Met paru God kos rez manamah-pori hañ horiv tokat bapanez ñetiv hahan hezao ari hahodad, oñ unun manepek hezavoz ne arin epat añom. Met batam Israel añarab Izip zeisik hehan bahorï metat kakam ahov metoohan, God paru meñizat mapori zei posikanañ baverevahan emah. Met tokat paru tapurihanañ nari pim mañahao elat barotap navat hehan pi pori men ñomah. 6 Met enzol nariz tahat amun añom. Met batam enzol tin heh-porihanañ nari Godihö paru nao tapanez mañah-pot paru nat, oñ paru pi ritou metapan hat pim parun mañahao elah. Tahan pori biñinañ demat kutur ahotaz lopotak betehan poek hez. Met tokat God ñevok evizapanez hahan hez-aliz ahö posik hañ horiv metapanez au mañahan hez. 7 Met parum pot pim ñeo elahavoz zut, batam Sodom ma Gomora zei ahö potakaroh añarab heharir, zei potakaroz totoi hehari, paru Godiz ñeo elah. Tahapuh paru betezam nae nari bohot het abanari aban modariz zait tat paru honeo horï ravat pot nañ tooh. Met pot tooh-pori hañ horiv metapan hat, God it pohao ñadohot hezañad rañizat zei ahö potakaroh betehan paru mapori ñadat ñomah. Met pot metahavoz zut ganö dari taput etapanen itiñadek ñadak hezavoz homet, hodad tinao bat het tinam tovai sohok.

8 Met batam horï toohan hamoh-epovoz zut petev arim ñaravatak aban emat hez-pori am taput tamah. Met parum hodadeo ginohan tamahan Godiz hahan hezat elat, parumauz zaitivok berevamahat horï ahoñ tamahan parum heriñ horï ravamah. Pot paru tohot Godir aban nari parum korav ahori hepanez kaev ravamah, ma enzol aliz ahö tinavonañariz batiu tiu batohot, “Betezari ok,” pot parumaz hamah. 9 Met enzoliholoz ahopuz abatao Maikel batam aban Moses ñomahan Seten moreg popur Maikel parupihanañ tairap Mosesiz heris bapanez ñetï pov nae nap hah-porah Maikelin ñai mañat epat mañah, “Pi ham abanap eveg, ni heken neohö bom.” Pot mañahan Maikel moreg popuz horï hahavoz homet pimauhö batiu tiu batat ñetï hañ horï nao piin namañ, oñ epat mañah, “Darim Amip pimauhö ñetï horï hañ-okovoz hañiv tokat ni nanapan.” 10 Oñ aban arinañ hezan hamoh-pori Maikel tin pot mañahavoz zut nak hezari ok. Tat paru tairavoz kapotaz tin hodad nat hez-povoz ñetï horï povor kao am hahot hez. Pot hamahari bol bedehol kapotaz hodad nat kut het betezam sat em tamahavoz zut, parumauz zaitivok berevamahat tamahan, horï poñihö tokat hañ horiv metapanen horiek sapanez nonor ba ou batamah.

11 Ui mai zakep oe, met paru batam horï tooh-poriz zut, petev arimatak emat hez-pori tamah. Met aban Ken Godiz ñeo elat pimauz zaitivok soohavoz zut tamah. Ma aban Belam amun monï ahos bohopanez

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hat añarab modarin horiñ tohopanez mañairoohavoz zut, petev paru taput tat modarin horiñ mañairamah. Ma aban Kora popuhö Moses Israel añaraboz ahop ritou metapan hat ñetï kezao hahan, God pi men ñomahavoz zut paru arinañ hez-pori amun ñomat horï ravapanez nonoroh samah. 12 Met ari Iesuz añarab pim eñizahavoz homet honeo topourat gipiz namegirah, paru pori amun emat ari tin honeo het nepekez hom namee, oñ parumauz tohopanez nenavoz homet hadehol gipiz napanez rez kek tat namahavoz zut paru biñavonañ het rez kek tat ahoam namahapuh, parum lop horirizaronañ arim topour poñ bahorï batamah. Met parum horï pot tamahavoz homet epovotï zu tat ne añom. Met parum hezao utar bonorah un emamah-navoz zut hez. Met un pot nao emamah-porah utar napel hezan darim adañ tin rapapanezat narav tamahan, hadao urat un pov am betezam basat em tamahavoz zut paru pori ari tin naet het betezam sat em tamah. Ma zi named uloñ navad het ñu ravamahan maup batiz beteamahavoz zut, paru ñomat horï ravapanezat hez. 13 Ma iverï ñai rezat dugdug tamahapuh elamahan kulupiñ emat ourah iv haravesik togü manat oraezan eteamegivoz zut, paru aban pot tamah-pori ourah horï tovai emamahan dari eteameg. Met zeiz nañ abarah berevat sat em tamahavoz zut, aban pori añarab moreg metohopanez hat zeisikaroh sat em tamah. Met paru pot tamahari map kutur manat hez-potak sat hepanez God hahan hez-poek betepanen sat pohazao het hepan.

Horï tamah-pori hañ horiv bapan

14 Met Adam popuz ro puputip Zaret, met Zaret popuz rop Inok heh. Met Inok popuhö aban tokat berevat horï tohopanez poriz hodad tat epat hah, “Hatevetei, met darim Amip pim enzol tin map ahovokaronañ erapan. 15 Tapanepuh ev hamarah añarab hez-mapori ñevok evizat an etapan. Tat tairari pimaz hom namee het betezam horï povor kao tamah, ma Godiz kaev ravat pimaz ñetï horiv hamah-pori hañ horiv metapan.” Met aban arinañ petev hez-poriz tamahavoz Inok batam pot hahan menahan hez. 16 Met paru aban pori parum modariz ñetï horiñ moreg hat, “Paru okori horï tamah,” pot hamahapuh parumauz abatañ bat hel batat parum zait horiñiz eñatak tovai sohot hez. Ma modari tin hepanez hom namee, oñ parum mod porin mañohopanen parum hahopanezat tovai sohopanez hat sesekor mañamah. Pot aban hamoh-pori tamah, povoz tokat hañ horiv paru manapan.

Tin tovai sohopanez mañah-ñetiv

17 Met nem hat tinari, batam darim Amip Iesu Kristoz aposor abanari arin epat añoohavoz homei, 18 “Met Kristo maot erapanez aliz metë pos totoi ravovai sohopanen, aban nari Godiz hom namee het parumauz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zaitivok homehopanezat tovai sohopanez pori het ari pimaz zait tat hepekezariz kek hat ñebul arin añohopan.” 19 Met aban pori ari pot etohopanez aposor abanarihö arin añooh-poriz loporizaroh Godiz Pul Tinap nakez, oñ parumauz homevok berevamahatam tovai samahaek, ari Iesuz añarabon ñetï moregañ añat ba everat bamain main avatamah.

20 Met nem hatari, parum tamah-pot ari tovai totunei, oñ ari Iesu Kristoz homeo badae batat hez-pov tin mapov ok, povoz rez kek tat pim home tin pov arim loporizaroh ahö ravohopanezat tohozei. Tat pim Pul Tinap ari bakez avatohopanen kez povonañ het piinmañ mañohozei. 21 Met darim Amip Iesu Kristo maot erapanez petev ari ñai bizat etet hez-eparah arim hepekezavoz tin korav het God arimaz loporï anat zakep etamahavoz homet hezei. Pot homehot hepeken pi maot erat arimaz zakep tat avat tinaek eñepanen, pinañ honeo pohazao tin het hepek.

22 Met paru añarab tairari Iesuz homet, Pim ñetiv tin bat hekazao, ma upai nao ev, pot homehopanezari barotap batohopanez hat zavaruvonañ het ñetï tinao ari parun mañohozei. 23 Ma añarab nari horï povor kao tovai sohopanepuh ganö paru itiñadek sapan hezavoz paru Iesuzari ravat non tinaoroh sohopanez mañairohozei, oñ ganö parum horï tohopanez poñin ari amun etet horï taput tohopek hezavoz, horï poñikanañ ari bazei manat hodad tinavonañ het ñetï tinao mod porin mañohozei.

Godiz biñ mañookazao ev

24-25 Met God nenap dari tin etamahapuz homet, “Tin etameñ,” pot piin mañovai sohok. Met dari horivonañ hegin pi darim Amip Iesu Kristo meehan erat darim horï toog-poñiz homet hañiv bat ñomah, povoz God dari maot pimeri ba avatamah. Met pi rekot darimaz tin korav hakezaek, dari maot ñodat horï naravotü, oñ pi tokat avapanepuh pimaunañ karar pim alizavok eñepanen biñavonañ tin hekan darimaz pi ñetï horï nao nakaotü. Met pi batamohanañ alizavor kezavonañ het petev am hez, ma tokat pi am hepanezap nonair nai mapotur maporiz korav ahop ravat hezavoz dari homet piin biñ mañovai sohok. Rotap ev añamoh.

(Zudiz ñetiv menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

REVELESEN

Ñetï garosikao

Revelesen Tokat Ou Ravohopanezañiz ñetï kapot ev. Met Iesuz mañairoohabanari 12 porihanañ Zon pop Iesuz ñetiv añarabon mañovai soohavoz, aban nari kaev ravat pi iv havevoz lopotak ham tit nataz abatao Patmos hameg-potak pi basat kakam zeimakeh memerizah. Met Zon poek hehan, Godiz Pul Tinap potazao bavatat tokat berevohopanezañ ahoam mañairoohan pi eteoh. Tat pim eteoh-poñ menahan hezaek rekö hameg. Met dari ñetï epov rekö hamegipuh mapoñ hodad narav hez batah, oñ kap epat ou ravamahan hodad haravameg. Met Iesu Setenir horï modari ritou hametat hepanen paru ñodat pohao horï ravapan. Tapanen tairari Iesuz homeo badae batat rez kek tat tovai sohopanez pori tinaek meñepanen hepan, oñ paru añarab horï tamahari hañiv metohopanen kakamao hatevetehopanez kap pot ba ou batat mañairah.

Met Zon tapup Zon, 1 Zon, 2 Zon, 3 Zon ñetï poñ amun menah.

Met Iesu abarah maot helat hasahan krismasañ 65-iz zut bon tahan Zon ñetï epov menah.

Tokat Ou Ravohopanezañin Kristo Zonin mañairooh

1 [1] Met tep epatak Godihö Iesu Kriston mañoohat ev. Met piin epat mañah, “Met tokat ou ravohopanez potuz añarab petev hodad nat hezaek tin hodad tapanez ni nem añarabon mañookë.” Pot mañahan Iesu pim enzolip meehan erat ne Zon pim gog aban epopun nañat nañairoohan eteohö. [2] Met pi neen nañairoohan eteohö-pot, ma Godir Kristoz haohan ne hateteohö-map poñ, rotapuñ ok, pot ev arin añamoh. [3] Met rotap ou ravohopanez menamoh-epeñ totoi ou ravohopan, povoz ari tairari tep epatak tokat ou ravohopanezañiz ñetiv rekö hahopekez pori, ma ari tairari hatevetet baval hat tohopekez pori, ari biñ ravat hepek.

Kristoz toguñik hehariz ñetiv

[4-5] Met ne Zon ari Esia zeisik zei ahoñ 7 poñik añarab Iesuz togut ravat hezariz homet ñetï epov ev menamoh. Met God batam hehapuh petev am het tokat am hepanez popur pim Pul Tinañ 7, ma Iesu Kristo ari masakao anohopanen lop tinarizaronañ hepekez ne zait toh. Met Godiz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pul Tin poñ pim toutamah-tek tin potaz nakoe hez, met Iesu Kristo pi tinam ev hamarah pim Papapuz ñetiv ba ou batoohan eteogip ok, met pi ñomahaekanañ garos ravat maot biririï ravat bal hakah. Tat pi ham eparah aban korav ahö mapori ritou metat petev ahop ravat hez. Met pi tapup darimaz zakep tat hehapuh darim horï tovai emoog-poñihö birepez zut edemat hehan hegiek, pi erat poñiz hañiv bat ñomahapuh darim horï poñ olah. 6 Tahapuh dari God pim Papapuz gog añarab mageiri ba avatahan pim gogot tovai añarab modariz mañ mañovai sameg. Pot tat eñizah, povoz pimaz epat homevai sook, Met pim abat ahovor kezao bon natotü, oñ pohao het hepan. Rotap ev añoh.

7 Met pi maot univok het erapanez tamahag etehozei. Tapanen añarab tairari pi urahan ñomah-pori met zei maposikarohari piin etet, Ai oe, darim horï tamegiñiz hañiv etapanezap ak eramahag etei, pot homet iñir zakep tat uloñ horï ravat hepan. Met rotap hamoh-epat ou ravapanen etekazat ev hamoh.

8 Met God epat hahan hez, “Ne maporiz revah kez ahovonañ hez-epop batam nonair nai bonorah ne het haohon nonair nai ev ou ravah, met petev am het tokat potü map bon tapanen ne am hem.”

Zon Kriston etehavoz ñetiv

9 Met ne Zon arim nanep ravat hezap ñetï epov ev menamoh. Met dari Iesuz togü honet ravat pinañ honeo hezavoz aban nari kaev ravat kakamao etamahan pi darim revah avat eñizamahan dari rez kek tat tovai sameg. Met ne Godiz ñetiv Iesuz ba ou batooh-pov añarabon mañovai emoohon aban nari kaev ravat ne navat ev iv havë ahovoz lopotak ham tit nataz abatao Patmos poek boutitak navat emat kakam zeimakeh nemerizahan ne ev hez. 10 Met ev het Sande aliz nasik darim Amipuz homet hehon pim Pul Tinap nem loporih an pap manahan nem kosimarah ñe ahov tibivoz zut nao 11 epat hah, “Met nim nañairoman etehokez epeñ paru Iesuz añarab toguñ 7 zei ahoñik hezarihaz menat meeken sap. Met zei ahö poñiz abatañ ev, Epesas, Simena, Pegamam, Taiataira, Sadis, Piladelpia, Leodisia, zei hahö-epeñik hezarihaz menat mee.”

12 Pot hahan ne, Tairapuhö neen nañamah batah? pot homet boreurat etehon it ramuñ 7 golivonañ matut tahan hehañ oraehan, 13 ram poñiz ñaravatak nap rouvat heh. Met pop pi aban abarahanañ erat heh-popuz zut hehap pim dimip aban ahoriz meamahariz zutap meehan er horat pim eñañik sat heh, met pim ulor heipitak zapatis golivonañ matut tahan hehas urahan heh. 14 Met pim gag taet id aerapuz zut map aer ravat hehan pim etañ it rai raisiz zut heh. 15 Met pim eñ kokoñ pei nain eteamegin siv mavat den peñ peñ el meamahavoz zut peñ hat hehan pim ñeo iv mezeo ahoam riri hamahavoz zut hahan ne hateveteohö. 16 Met

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pim mar giñasik zeizañ 7 bat hehan pim gizasikanañ en kaiz toves nasitï
nasitï baelahan ñai tat hehas berevat heh. Met pim et batarop gitap revah
helat kezao mañamahavoz zut heh. **17**Met ne popun etet ñomohopuz zut
pim eñañik ñodat oraehon, pim mar giñas nem herisik bizat epat nañah,
“Ni ñaihet totun. Met ne batam nonair nai bonorah hehö, met tokat
ne am het pohao hemazap ev.” **18**Pot nañat maot epat nañah, “Met ne
ñomohoekanañ maot biririï ravat pohao hemaz hezap ev. Tat ne añarab
ñomamahavoz korav hez, ma parum pulihol sat hez-zei posiz haitokoroz
kirop ne bat hez. **19**Povoz petev ou ravamahan eteameñ-okoñ, ma tokat
ou ravohopanez poñ, nañairohoman eteokezat map menohoz. **20**Met ev
nem mar giñasik zeizañ 7 bat hez, ma it ramuñ 7 golivonañ matut tahan
hez-poñiz kapot bar nañomaz ev toh. Met zei ahö abatañ hahö-poñik
nem añarab toguñ 7 poñiz zut it ramuñ 7 ravat hez. Met paru togü poñiz
enzol parumaz korav hez-poriz zut zeizañ 7 ev bat hez.” Pot hahan ne
hateveteohö.

Epesas zei potakariz ñetiv

2 **1**Met pi pot nañah-pop maot neen epat nañah, “Met ni paru Epesas
zeitak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz
toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ev nem mar
giñasik zeizañ 7 bat hez, ma it ramuñ 7 golivonañ matut tahan hez-
epeñiz ñaravañik ne sat em tamohop ev, povoz ari Epesas añarabon epat
añoman hatevetei. **2**Met arim tamegit ne hodad, ari nem gogot tin kezao
tohot kaev narav, oñ rez kek tat tameg. Ma ari añarab horï tamaharinañ
honeo hepekez zait nat, ma paru tairari, ‘Dei Kristoz aposor aban ba ou
avatat emeehan emamegiri ev,’ pot haohari zu metegin aban moregari pot
ravah. **3**Ma ari rez kek tat nem ñetiv añarabon mañovai soogin modari
bahorï etoohan, ari kaev ravat ne neveteg bon, oñ am tin tovai sameg.
Pov tin ok tameg. **4**Oñ arim horï nen epovon ne eteamohon tin narav,
povoz añoman ari maot natotuzao bar añomaz ev toh. Met ari kapot tat
nemaz homeo badae bateg-porah nemaz ahoam zait tat heg, oñ petev
ari pot nat het nemaz aviam zait tat hez. Pot tamegin ne eteamohon
tin narav. **5**Povoz ari epat homepekez arin añamoh, Rotap dari garos
Iesuz ahoam zait tat heg-pov betet ñodeg. Pot homet hodad tinao bat
horï tameg-poñ betet arim garos tin toogit maot tohozei. Oñ ari hamoh-
epat nat tepek, povoz ne aritï emat arim togü okataz it ramü poñad ba
upimapuh baveteman sapanen betezam hepek. **6**Met arim horï tamegit
ok ne arin bar haañoh, oñ arim tin tameg-mod epov amun añom, Met
ne aban Nikolas popunañariz tamahavoz kaev ravamoh-taput ari amun
ahoam parumauz kaev ravat kos rez manat hez.

7Met ari Epesas añarab hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari
nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei. Met paru tairari

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Seten moreg metohopanen am rez kek tat tin tovai sohopanez porin mañoman, paru zi pohao het hepanezamedez uloñ tavat nohot pohao het hepan. Met zi hamoh-pomed Godiz ham tinarah hez." Pot Epesas zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Simena zei potakariz ñetiv

8 Pot nañat maot neen epat nañah, "Met ni paru Simena zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne batam nonair nai bonorah hehö, met tokat am het pohao hemazap ev, batam ñomat maot biririï ravat hezapuhö ev ari Simena añarabon añoman hatevetepek.
9 Met arim honoñai povor kao etamah-poñin ne et hareet hez. Ma ari ham eparahaz nonair naitü bonori hez, pot ne hodad, oñ rotap ari nem añarab haravat abarahaz nonair nai tinatü havat hez. Met paru, 'Dei Zudahol eveg, Godiz añarab tinari ravat hez,' pot hamahari arimaz ñetï moreg modarin mañamah-pov ne hodad, oñ paru pori pim añarab bonori ok, Seten paru beri hamahan pim togut ravat hez. 10 Met mod nari ari bahorï etohopanen kakamao hatevetehopekez tamah-povoz ari pot etohopanezavoz ñaihet totunei, oñ hatevetei. Seten pot homeh, Rotap paru pimeri ravah, ma nemeri maot ravapan batah? Pot homet ñai aban narin hodadeo manapanen paru arim nari bat kakamavoz zeimakeh memerizapanen hepan. Tapanen arim honoñai tat hepekez poñ alizañ 10 hepeken bon tapan. Met paru men oñomapanez hapanen ari rez kek tat nemaz kaev narav het nem ñetiv am bat hepek, povoz pohao het hepekez hañ tin pov anom.
11 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei. Met paru tairari Seten moreg metohopanen am rez kek tat tin tovai sohopanez porin mañoman ñomat horiek nasotü, oñ tin hepan." Pot Simena zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Pegamam zei potakariz ñetiv

12 Pot nañat maot epat nañah, "Met ni paru Pegamam zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne en kaiz toves nasitï nasitï baelahan ñai tat hez-pos bat hezap ev, povoz ari Pegamam añarabon añoman hatevetei. 13 Mai zakep, met arim zeitak Seten pi añarab ahovokaroz ahop ravat hez, pov ne hodad, oñ ari parum ñaravatak het nemaz kaev narav, ma aban Antipas pop nem ñetiv tinam haohap ok arimatak hehaek, Seten paru nari hodad horiv manahan pi men ñomah-porah nemaz homeo badae batat hez-pov ari navet, oñ am tameg, pot ne et hareet hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Met rotap ari ok nemaz homet rez kek tat tovai sameg, oñ arim horï
tameg-nañ maot natotuz ev bar añomaz toh. Met batam ari bonorah
Israel zei posik propet aban nap pim abatao Belam pop poek het zei
modasiz aban korav ahop Belak, popun Israel añarab ñodapanez hat non
horiorö mañairahan pihoen Israel añarabon non horï poorö mañairooh.
Met non horï epooroz hamoh, Añarab Zuda bon oñ patari zihavenañ
akohol bitat akö pori hañ tinao metapan hat anumaihol bareñ elat hañiv
metoohan, Israel pori honeo ravat horï tat anumai pori nohot heh, ma
aban modariz añahol amun givogï bovai sohopanez nonor mañairooh. Pot
batam horï ahov tooh. Met arim nari petev non horï pooroh amun sohot,
15 Nikolas aban popuhö horï povokaro tohopanez añarabon mañamahan
paru baval hat tovai samah. Pot mañamahaek paru horï pov tamahan ari
modari am etet hez, 16 oñ añoh-epat tamahaek ne et hareet hez, povoz
paru horï tamah-porin mañepeken horï pov betet kos rez manap. Oñ pot
nat am hepanen hepek, povoz ne zuam emat nem gizasikanañ en rav tovë
berevat hez-epesinañ paru horï pov tamah-pori zei ñai metom.
17 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem
añarabon añamah-epeñ tin hatevetet hezei. Met paru tairari Seten moreg
metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanez-pori batam Israel añarab zei
ñai ñaisik hehan gipiz nakap pim abatao mana haoh-pokap abarahanañ
manoohan noohavoz zut abarahanañ gipiz tinatü manom. Ma paru honep
honep hel aer nao bitat pim abat magei nao menoman hepanez pov amun
manom. Oñ abat magei menat manomaz pov bapanez nen pori etet hodad
tapan, oñ modari hodad natotü." Pot Pegamam zeitakarin mañomaz neen
bar nañah.

Taiataira zei potakariz ñetiv

18 Pot nañat maot epat nañah, "Met ni paru Taiataira zeitak añarab
nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat
meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne Godiz rop nem etañ it rai
raisiz zut hezan nem eñ kokoñ pei nain eteamegin siv mavat den peñ
peñ el meamahavoz zut peñ hat hezap ev, povoz ari Taiataira añarabon
epat añoman hatevetei. 19 Met arim tamegit ne etet hodad hakez, met ari
nemaz homeo badae batat ahoam zait tat het arim modariz amun zait tat
loporï manameg. Met pot tamegiek arim mamog nem gogot aviam toog-
pov ritou metat ahoam tin tovai modari bahorï etamahan ari kaev narav,
oñ rez kek tat tovai sameg. Pov tin ok tameg.
20 Oñ arim horï nen epovon ne eteamohon tin narav, povoz ari
am tohopek hezavoz ev bar añomaz toh. Met batam Israel aban ahö
napuz añap pim abatao Zesebel pop añarab modarin horï tohopanez
mañairoohan tooh-popuz toohavoz zut arim ñaravatak añ pot tamah-
modap arinañ het tamahan ari kos rez naman, oñ am et mereet hez.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Met añ hamoh-pop pi, ‘Ne Godiz ñetiv hamohop ev,’ pot pi moreg hamahapuh, nem añarab nari moreg metat paru bogï tovai betezam nae nap bohopanez mañamah. Ma arimatakanañ añarab Iesuz hodad nat hez-nari akohol matut tat akö pori meñizat hañiv metapan hat anumaihol bareñ elat ritat arö tat namahan nem añarab honeo ravat anumai pori bat nohopanez añ popuhö mañamahan non horï pooroh arihanañ nari samah. 21 Met pim horï tamah-poñ betet loporï maot borourat hodad tinao bapanez ne ev gaa tat et bameet hez, met pi povoz kaev, oñ am horï tovai sohopanez zaitivonañ hez. 22 Povoz pi lam ahov manom, ma aban pinañ honeo bogï tamah-pori parum horiv navet het loporizaro borë naur hepan, povoz paru amun lam ahov manoman añ popunañ honeo paru kakam ahov hatevetehopan. 23 Tapanen ne paru tairari añ popuz ñetivon hatevetet baval hat tovai samah-pori menoman ñomapan. Tapanen zei maposikaroh nem añarab ñetï pov hatevetet nemaz epat hapan, ‘Met rotap pi darim loporizaroh homeamegit etet hodad hezap okeg, horï nañ homet tookazavoz hañiv etapan hez.’ Pot paru nemaz hapan.

24 Met ari Taiataira zeitak nemaz homet hez-mapori horï pov tameg bon, oñ ari nari parum tamahat nat hez. Ma Seteniz ñetï kil hamah-povon ari hodad narav. Met ne arin ñetï honoñai mod nao naañotü, 25 oñ arim tin tameg-pov bahorë hat hepeken tokat ne maot erom. 26 Met paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohot, nem zaitivok tovai emohot ñomohopanez pori porah kezao manoman, añarab maporiz ahori ravat hepan. 27 Met batam nem Papap ne añaraboz ahop ravat hemaz kezao nanahavoz zut parun epat mañom, ‘Ari kezao anoman ham añaraboz ahori ravat hezei.’ Pot mañoman paru kez pov tupuhavez zut bat het paru añarab poriz ahori ravat kezavonañ ham hap aban nap ur pez goe goe tamahavoz zut metohopanen horï ravat hepan. 28 Tapanen paru ba ahö batomaz pori ne zeiz ahö berevamah-pov manom.

29 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei.” Pot Taiataira zeitakarin mañomaz neen nañah.

Sadis zei potakariz ñetiv

3 1 Pot nañat maot epat nañah, “Met ni paru Sadis zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan, Met Godiz Pul Tinañ 7 nenañ honeo hezan nem marasik zeizañ 7 bat hezap ev, povoz ari Sadis zeitak añarabon epat añoman hatevetei. Met arim tamegit ne hodad, met modari arin etet kut tat epat hamah, ‘Met paru Godiz homeo tin badae batat hezari ok.’ Pot hamah, oñ ari giz nenañik nemaz hamegiek, ne arim loporizaron eteamohon ari nas hañomat hezariz zut ravat hez. 2 Povoz bal haz oñ ravat etañ elat het tin etehozei. Met ne eteamohon

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

arim tamegit Godiz etañik horï ravat hez, povoz ganö ari nemaz homeo badae batat hez-pov pohao betepeken bon tapan hezavoz maot tinam baval hat tohozei. 3 Met batam paru emat nem ñetiv añoohan ari hatetet zait toogivoz maot homet baval hat arim horiñ kos rez manat tin tohozei. Oñ pot nat hepek, povoz ne givogip kilam emat modapuzatü bamahavoz zut ari hodad nat hepeken maot erat hañ horiv etom. 4 Met ari Sadis zeitak nari home tinavonañ het tameg, povoz petev ari tinari ravat hezaek, tokat dim aerahol anoman meet nenañ honeo sat em tookaz ari rekö haraveg. 5 Met paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanezari dim aer hamoh-pori manoman meet sohopanen tepatak parum abatañ menohon hezaek naelotü, oñ nem Papapur pim enzolihol paru honeo het hatevetet hepanen paru porin epat mañom, 'Nem añarab tinari ev,' pot mañom. Met tep hamoh-potak paru pohao het tin hepanezariz abatañ nem Papap hamenahan hez.

6 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei." Pot Sadis zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Piladelpia zei potakariz ñetiv

7 Pot nañat maot epat nañah, "Met ni paru Piladelpia zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne rotapuvoharam tamohop ev. Met batam Israel zeisik aban ahop Devid pop poek het pim zeisik añaraboz tin kez tat korav ravat hehavoz zut ne Godiz zei tin hekaz posiz kez tat korav ravat hezap ev. Povoz ne zei posik tem ahoraz haitokor tezoman modap rekot namerizotü, ma ne haitokor merizoman modap rekot natezotü. 8 Met ari Piladelpia añarabon epat añoman hatevetei. Met arim tamegit ne hodad, met ne kezao anohoek ari map kez raveg bon, oñ ari ne kos rez nanan het nem ñetiv am bat hez. Met arim haitokor hatezohon hezaek rekot mod nap namerizotü. 9 Met paru aban nari epat hamah, 'Dei Zudahol Godiz añarab tinari ev,' pot hamaharin ne eteamohon paru Godizariz tamahat nat, oñ paru Seteniz aban moregari pot ravat hez, povoz tokat parun mañoman paru arim nakoe emat tok rizat epat hapan, 'Rotap pi eperiz ahoam zait tat hez,' pot arimaz hapan. 10 Met ari nemaz homet rez kek tat tovai sohopekez batam añoh-taput tameg, povoz zeir ham maposikaroh añarab mapori zu metapanez honoñai ahov berevohopanez aliz poñik arimaz tin korav heman ñaihet nat tin hepek. 11 Met ne totoi eromaz toh. Povoz mod nap poh het hepekez hañ tinao anomaz hahon hez-povokanañ beri akapanepuh ba in balavï etapanen horï ravepek hezavoz ari nemaz homeo badae batat hez-pov bahorë hat hezei. 12 Met paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanezari paru Godiz zeimakeh meñeman pinañ honeo tin het zei pomak betet maot mod naek

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nasotü. Met pot tapanen parum heriñik Godiz abatao ma nem abat mageit, ma Zerusalem zei potaz zut zei magei nat, God hapanen abarahanañ erapanez zei potaz abatao parum heriñik menom.

13 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei." Pot menat Piladelpia zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Leodisia zei potakariz ñetiv

14 Pot nañat maot epat nañah, "Met ni paru Leodisia zei ahö potak añarab nemaz homet hez-togü potakaz nem ñetï nañomaz toh-epov menat meeken sapanen paru bat rekö hapan. Met ne kez tat Godiz ñetï rotapuv hat pim kapot ba ou batamoh, ma God añarabor nonair nai matut tahan hez-potuz korav ravat hemaz ne neñehan hezap ev, povoz ari Leodisia zeitak añarabon epat añoman hatevetei. 15 Met ne arim tamegit hodad, povoz epat añom. Met ari kos rez nanat nem ñetiv beteg bon, ma zaitivonañ hatevetet bahorë hat hez bon, oñ ñaravatak het lop houlorizaronañ aviam nemaz zait tamegivoz ne kaev ravat hez. 16 Povoz nap nai namahan sepel tamahan maot ñiz beteamahavoz zut ne arimaz kaev ravat tam tamatak evetem. 17 Mai zakep, met ari epat hameg, 'Met dari lop tinarizaronañ het naiz tekï natari ev,' pot hameg. Oñ ne arin eteamohon arim loporizaroh nonair nai tinatü bonori ravat het etañ kut tat barekariz zut ravat hezan ne arin et hareet hodad hakez, oñ ari povon unun. 18 Povoz epat añoman hodadeo bei. Met ari nem karë tin bat hez-epeñ nem nakoe emat bat arim loporizaroh nonair nai tinatunañari ravat hepek. Ma ari barekari hezaek, tu ravepek hezavoz nem nakoe emat dim aerahol bat mei. Ma etañ tin etehopekez neeh emat ham girï mavao bat etañik medemei. 19 Met nem zait tat hezari horï tamahan hodad tinao bapan hat ñai mañat ah ñeo mañamohop ev, povoz ari tinam homet hodadeo bat horï tamegin añoh-epeñ betet ne nenapuz zait tat nem gogot tohozei. 20 Met ari hatevetei, ne ev haitok zisik rouvat het marasinañ kad kad uramohoek, ni tairap nem uramoh-povon hatevetet haitokor tezekez popuz zeimakeh lokat ninañ honeo deip het gipiz nohopain. 21 Met ne Seten ritou metat het nem Papapunañ tek tinatak toutat hezaek, deip honeo korav ravat hezavoz zut paru tairari Seten moreg metohopanen rez kek tat tin tovai sohopanez porin amun mañoman nenañ honeo tek tin potak toutat het neñizat korav ravat hepan.

22 Met ari hat koveñ hezari okeg, Godiz Pul Tinapuhö ari nem añarabon añamah-ñetï epeñ tin hatevetet hezei." Pot Leodisia zeitakarin mañomaz neen bar nañah.

Abarah tin hezapuz mañahat ev

4 1 Met pot nañat bon tovaiam ne maot etehon abarah haitokor tezahan oraeh. Tahan ñe nao tibivoz zut garos nañah-tapuv maot epat neen

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nañah, “Met ni ev poz haken tokat ou ravohopanezat nañairohoman
etehokë.” 2 Pot nañovaiam Godiz Pul Tinap kezavonañ neetï erat bat
nehelahan etehon ahopuz tek tinat hehaek nap poek toutat heh. 3 Met
toutat heh-popuz heris hel map siv mavat den peñ peñ elamah-nañiz abatañ
zaspa ma konilion hamah-poñiz zut peñ hat hehan pim tek tin potaz revah
abgag zamar hel zi tae peñ hahot hez-nañiz abatao emeral hamah-poñiz
zut el meohan ne eteohö. 4 Met pi tek tin potaz lopotak hehan pim okat epat
gogovoz korav añavai ravat hehari 24 parum tek tinañik amun toutat heh.
Met parum dim aerahol meet parum koek tinañ golivonañ matut tahan
heh-poñ mevizat heh. 5 Met ahö popuz tek tinatakanañ uas rezoohan guiras
tol haohan pim havasik havoñ 7 ñadooh. Met havö ñadooh-poñ Godiz Pul
Tinañ 7 ok ñadohot heh. 6 Tahan pim havasik havö poñiz nakoe tapuekanañ
iv havë ahö haleñai aliz tin dugduguv bonov hehan ne eteohö.

Met ahopuz tek tinataz okat epat pim nakoe pei biririï heh-nari 4
parum havañitir kosimaratï etañ map an pap manat hehari hehan ne
eteohö. 7 Met paru poriz nap laion pusï ñai ahopuz zut heh, met modap
bol kau ropuz zut heh, met modapuz et batarop abanapuz zut heh, met
modap id donap arat samahavoz zut tat heh. 8 Pot hehari parum berañ
honep 6 honep 6 potahar hehan parum etañ berañiz revahar irih map
taput an pap manat hehan ne eteohö. Pot hehari paru orah rezah alizañir
kuturuñik daa epes piin epat mañohot hehan ne hateveteohö,

> “Met God deim ahop, ni ahö mod mapori ritou metat kez ahop
> raveñ-epop ni tinaharam hezap. Met batam ni het petev am het
> tokat amun pohao het bon natotü, oñ tin hekezap ev.”

9 Met paru pei biririï het etañir berañ ahoam hehan eteohö-pori God
pim tek tinatak pohao het hezapuz kezavoz homet pim abatao bat hel
batat pimaz biñ ravat daa tin pos mañooh. 10 Tahan paru gogotaz korav
añavai ravat heh-pori amun pim abatao bat hel batapan hat rariñ rez
bareñat[a] het, Deim ahop ev, pot mañapanez homet parum koek tinañ
baarat pim tek tinataz nakoe bizat epat mañooh,

> 11 “Ni deim ahop God, ni home tinao bat nim hodadevok hañin dei
> biririï hezarir nonair nai map ev hezatü ou ravat hez, povoz dei
> nim abatao ba ahö batat niin biñ nañohot nim irihahar emat niin
> epat nañovai sohok, Ni nenap kez ahovonañ hez.”

Pot mañoohan ne etet hateveteohö.

Tepaen etehavoz ñetiv

5 1 Pot tahan ne maot etehon tek tinatak toutat heh-pop pim mar
giñasik tep nae bat heh. Met tep poez okat epat ñetiv menahan

---

[a] **4:10** Pavar 10 -Met porah aban korav ahop hehan pim irih hehari piin ñetiv mañapanen tin hatevetepanez hat pim totoi emat rariñ rez bareñat piin mañooh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hehaek, bi gilirepez tikiñ 7 poñinañ bapotï urat bañed bahan heh.
2 Tahan ne hatevetehon, enzol ahö nap ñeo ñarah epat hah, “Met tairap
map tin hezapuhö tep okoez gil tikiñ bapak hat tepae bavilat etepan.”
3-4 Pot hat mel tahan, abarah ma hamarah ma mod naek, tep poe rekot
gil tik poñ bapak hat etepanez tin heh-nap bon, povoz ne homet nem
loporih honoñai tat ahoam iñ hahö. 5 Tohon gogovoz korav añavai
ravat heharihanañ nap neen epat nañah, “Evo, ni iñ haotun, oñ Zuda
porihanañ Devidiz ro iz mim nap ahop ravat het pim tinavonañ het
mapori ritou metat hez-popuhö rekot gil tik okoñ bapak hat tepae bavilat
ñetivon etepan.” Pot neen nañah.

Sipsip ropun etehavoz ñetiv

6 Tahan ne maot etehon, sipsip rop ur ñomahan maot bal hahapuz
mormoroñiz zutañinañ nap korav ahopuz tek tinatak rouvat hehan pim
okat epat gogovoz korav añavai ravat hehari 24 met pei biririï heh-modari
4 paru honeek heh. Met sipsip ro popuz batoñ 7 met etañ 7 hehan poñ
Godiz Pul Tinañ 7 zei maposikaroh emamah-poñ heh. 7 Met pot hehan
tek tinatak toutat korav heh-pop pim mar giñasik tep bapotï urat bañed
bahan hehae bat hehaek, sipsip ro pop sat bahan, 8 gogovoz korav añavai
ravat heh-porir, pei biririï heh-modari, paru honep honep gitañiz zut
nañir suañ golivonañ matut tahan hehañ bat heh. Met su poñik bot ulagï
tinavonañao mañarahan ñadooh, met bot ulagï tin poñ añarab Godin
mañ mañamahavoz zut heh. Met paru su poñ bat heh-pori sipsip ropuz
eñañik rariñ rez bareñat, 9 daa magei nas epat haoh,

> “Met ni map tin hezap, povoz ni rekot tep okoe bat het gil tikiñ
> bapak hat etekë. Met ni ur noñomahan añarab horï tamahañiz
> hañiv bat ñomeñipuh, añarab zeir ham maporezaroh herï nañir
> nañinañ het ñe navor nao haoharihanañ narizaro horï hehaek
> Goditihar bavateñ, povoz gil tik okoñ rekot niuhö bapak hat etekë.
> 10 Pot tat ni paru pori deim Godiz gog añarab mageiri bavatat pim
> togü honetak meñeñipuh paru hamarah korav ahori ravat hepanez
> hameñ. Pot hateñ, povoz gil tik okoñiz gogot rekot ni tekë.”

Daa pos paru piin mañah.

Paru mapori pim abatao bat hel batah

11 Pot haovaiam ne maot etehon enzolihol map ahö navokaro 1 tausen
milioniz zut tek tinataz okat epat pei biririï heharir gogovoz korav
añavairinañ honeo ravat topourahan ne rekö haomaz pap toh. 12 Tahan
paru daa epes kañarah hah,

> “Met sipsip rop ur ñomahan bal hat pi abat ahovonañap ravah,
> povoz pimaz biñ ravat pim kezavoz homet abatao bat hel batat
> epat piin mañohok, Ni hodad ahovor nonair nai tinatunañ hez.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Pot haovaiam ne hatevetehon abarah hehari, ma hamarah hehari, ma
hamaraz irih hehari, ma iv haveñik hehari, paru nap amauam nakez, oñ
mapori daa epes hahan ne hateveteohö,
"Met pi tek tinatak toutat hezapur sipsip rop kez ahovonañ
pohao het hepan. Tapanen dari parupimaz biñ ravat parupim
abatavokaro ba ahö batovai sohok."
14 Pot haohanam paru pei biririï heh-pori, "Rotap ok hameg," pot
hahan korav añavairi daa posin hatevetet rariñ rez bareñat parupim
abatavokaro bat hel batah.

Gil tikiñ bapak hahan eteh

6 1 Pot tahan ne maot etehon, sipsip ro pop kapot tat tep bapotï
urahan heh-poez gil tik garosikao bapak hat aviam bavilahan pei
biririï heh-porihanañ nap pim ñeo guirasiz zut ahoam epat hahan ne
hateveteohö, "Ou rav." 2 Pot hahan ne etehon, bol os aerap ou ravat hehan
nap bol popuz revah toutat heh. Met toutat heh-pop pim eler rai ñaitü bat
hehanam napuhö pim gagavok koek tinas memevizah. Met koek pos ñai
abanari modarinañ nae nap menat ritou metat koek memevizamahañiz
zutas memevizahan, pi añarab modarinañ ñai tat nae nap menat ritou
metapanez hat sah.
3 Tahan sipsip ro tapup tepaez gil tik 2 povohoen bapak hahan pei
biririï heh-porihanañ mod nap epat hahan ne hateveteohö, "Ou rav." 4 Pot
hahan ne etehon, bol os modap pim taet mavat hehap ou ravat hehan,
nap bol os popuh toutat hehap sat ham añarabon mañohopanen nae nap
menohopanez kez pov napuhö manahapuh, en rav toves nasitï nasitï
baelahan ñai tat hehas manahan batahoh sah.
5 Tahan sipsip ro tapup maot tepaez gil tik mod 3 povohon bapak
hahan pei biririï heh-porihanañ mod nap epat hahan ne hateveteohö, "Ou
rav." Pot hahan ne etehon, bol os du nap ou ravat hehan nap bol popuh
toutat heh. Met pop pim marañik nonair nai badat honoñaivoz etet hodad
ravameg-porï bat heh. 6 Tahan pei biririï heh-porihanañ mod nap ñe nao
epat hah, "Met añarab gin hezari aliz honesik monï ziap duñ 8 kina ahö
pos manat ad hap hones zum tapan, ma monï tapuñiz modañ manat
boloholoz ad hapiñ 3 bapan. Met zi oliv poñir greip biñ bahorï batotunei."
7 Pot hahan sipsip ro tapup maot tepaez gil tik mod 4 povohoen bapak
hahan, pei biririï heh-porihanañ metepuhö epat hahan ne hateteohö,
"Ou rav." 8 Pot haovaiam ne etehon, bol os mod aer zañzañip ou ravat
hehan, nap bol popuh toutat heh. Met toutat heh-popuz abatao, Ñomavoz
Kapot, pot mañooh. Pop hehan pim tokat nap emat heh-popuz abatao,
Ñomamahariz Akohol Sat Hez-Zeisiz Koravop, pot mañooh. Poñariv
poek hehan, napuhoam añarab mapori bamain main batahan toguñ
4 ravahan epat parupin mañah, "Met toguñ 3 tin hepanen, arip togü

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mod hon potaz ahoñariv ravat het añarab en raveñinañ menohopek, ma gin ahov metohopek, ma lamao manohopek, ma anumai ñairi añarab menohopanez badede mañohopek. Pot tohopeken togü potak añarab mapori ñomohopan."

9 Pot mañahan sipsip ro tapup tepaez gil tik mod 5 povohoen bapak hahan ne etehon, Godiz homet anumaihol bareñ elooh-arusiz irih ogolesik paru tairari Godiz ñetiv mañovai soohan mod nari parumaz kaev ravoohan, am rez kek tat mañovai soohan men ñomooh-poriz pulihol hehan ne eteohö. 10 Met poek heh-pori ñeo ñarah epat at mañah, "Deim Amip, ni kezavonañ het tinaharam tohot ñetï rotap nenao hameñip, tairarah ni ham añarab an tat ñevok bizat paru dei emen oñomahavoz hañ horiv metek?" 11 Pot hahan pi honep honep nap nim dim aerapuhar manahan meehan pi parun epat mañah, "Met am gaa tat hezei. Met ari modari nem gog añarab arim men oñomahavoz zut men ñomovai sohopanen, nem hahon hezao map rekö ravapanenahoh arim tomaz hameg-okov tokat ne metom."

12 Pot paru porin mañahan ne etevai sipsip rop tepaez gil tik mod 6 povohoen bapak hahan, nonair nai do do ahov tahan gitap arö goitivataz zut du tahan ñonis uvevoz zut mav ravat heh. 13 Tahan hadao uramahan zi ul ñoloñ tav ñodamahavoz zut zeizañ abarahanañ tizat emat hamarah ñodah. 14 Tahan holorumet bapotï uramegivoz zut, abar potï urovai sat bon tahan dañer rop, ma iv havevoz lopotak ham tit hez-poñ tolat patatï sat heh. 15 Povor kao tahan ne etevai hamarah abatañinañ ahö ravat hehari, ma ñai abanariz ahori, ma moniñir nonair nai ahotunañari, ma kez ahovonañari, ma modariz asit metoohari, paru añarab mapori etet ñaihet tat barezat hel belañir ham rakoñir hel gitavañik sat iz ravat heh. 16 Tahapuh paru dañeñir hel ahoñin epat mañah, "Met tek tinatak toutat hez-popur sipsip rop dein etet mogao etapan hezag, ñodat ba emezepeken iz ravat hekan parup dein et naerez tapan. 17 Met petev parupim mogao tat hañiv etapanez batam hahan heh-pov ou ravahan eteamegig, dei non naoroh sat parupim mogao pov bazei manakaz rekot bon, povoz eñizat barau rau etei." Pot paru dañeñir hel ahoñin mañoohan ne hateveteohö.

Israel añarab poriz ñetiv

7 1 Pot tahan ne am etet hehon enzolihol 4 hamar sa garë hat em garë hat hezaek, terï 4 poñik rouvat het teptepiñ natihanañ natihanañ uramah-poñ bagaa batahan, hamarar iv haveñir pulorizaroh teptep nao naur, ma zir bi do do nat heh. 2 Tahan ne etehon enzol modap gitap berevamahaekanañ berevat, God pohao het hezapuz giriv bat heh. Met girï pov pim añarab au hahan hezariz heriñik zelit naih tamegivoz zut mevizapanezao bat, het enzol modari teptepiñ bagaa batat hehaek, hamarar iv haveñ bahorï batapanez mañahan heh-porin ñeo ñarah epat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mañah, 3 “Ae, ari am gaa tepeken ne garos Godiz añaraboz taevañik
redeo mevizomanahoh, ari hamarar iv haveñir zir bi bahorï batepek.”
4 Pot hahapuh pi aban Israel popuz rohol 12 poriz iz mimiholoz toguñ
12 ravat heh-añarab poriz taevañik girï pov mevizahapuh rekö hahan 1
andet 44 tausen pot ravah. Met Israel togü poñiz abatañ ev.
5 Met Zuda popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Ruben popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Gat popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
6 Met Asa popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Naptalai popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Manasa popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
7 Met Simion popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Livai popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Isaka popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
8 Met Sebiulan popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Zosep popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Met Benzamen popuz togutakanañ nari 12 tausen porih memevizah.
Map poriz God au hahan hehaek parum taevañik pim redeo girivonañ
memevizahan ne eteohö.

Añarab ahovokaro het hah

9 Met ne maot etehon añarab ahovokaro map poek heh, met napuhö
rekot paru poriz rekö nakaotü. Met pori zeir ham maporezaroh herï nañir
nañinañ het ñe navor nao haoharihanañ narizaro emat poek map togü
manat heh-pori, paru dim aerahol meehapuh tek tinatak toutat heh-
popur sipsip ropuz havasik het parum marañik ramï taeñ bat balei hat
het, 10 ñeo ñarah epat hah,

> “Met God ni tek tinatak toutat hezapur sipsip rop aripimauhö dei
> horï hegiek aripimeri maot ba avategin tin hez.”
>
> 11 Pot hahan enzol mapori tek tinatar gogotaz korav añavairir pei biririï
> hehariz okat epat hehaek, paru Godiz nakoe rariñ rez bareñat tok
> rizat pim abatao bat hel batat, 12 epat mañah,
>
> “Rotap ok hah. Ni deim alizavonañ ahop ev, hodad tinavor kezavoz
> maup, tin etameñivoz niin biñ nañameg. Ni nenap añaraboz abat
> ahovonañ koravop ravat hez, povoz pohao nimaz biñ nañovai
> sohok. Nen rotap.”

Pot enzolihol hah.

13 Pot hahan gogotaz korav añavairi 24 porihanañ nap neen epat at
nañah, “Met dim aerahol meet hez-okori paru tairari, ma taekanañ ev
emat hez?” 14 Pot at nañahan ne epat mañoh, “Nem ahop, ne unun, oñ
ni hodad. Povoz neen bar nañ.” Pot mañohon pi epat hah, “Met sipsip
rop añaraboz horï toohavoz hañiv bat ñomahapuh paru okori hamarah

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heharah pim uvevok parum horï tooh-poñ ba olah. Tahan modari honoñai povor kao ahoam metoohan paru kaev narav, oñ rez kek tat tooh, povoz ev emat het dim aer tin okori meet ok hez. 15 Tat paru orah rezah Godiz zei ahomakeh pi tek tinatak toutat hezapuz nakoe het, pimaz biñ ravat pim asit metamahan piuhö kumbai metat hezan, paru pim irih tinaharam hez. 16-17 Met sipsip rop tek tinataz lopotak hezap parumaz korav ahop ravat hezaek, bavizat sohot pohao tin het hepanez iv tin porin mañairat meñepanen nohot pohao tin het poek hepan. Povoz paru gipizor ivovoz maot gin nañomotü, ma gitapur itiñadek maot itete natotü, oñ God parum garos iñir zakep tooh-pov bavon batapanen tinaharam hepan." Pot korav añavai pop hahan ne hateveteohö.

Sipsip rop gil tik meteo bapak hah

8 1 Met pot haovaiam sipsip ro pop gil tik meteo bapak hahan, abarah hehari kilam het ñeo nak am gaa tat hehan, mop nas ahö heriam heh. 2 Pot tat bon tahan ne etehon paru enzolihol 7 orah rezah Godiz nakoe hez-pori nap nim tibivohar manahan bat heh.

3-4 Tahan enzol mod nap Godiz homet bot ulagï tinavonañao mañarahan ñadooh-arü posiz nakoe emat heh. Met pop suas golivonañ matut tahan heh-pos bat hehan, God boteo mañarohopanez ahoam su posik bizahan, pi arü posik bizat mañarahan ñadooh. Tahan botevoz ulagï tin pov helahan enzol pop Godiz añarab pimaz biñ ravat mañ mañamah-poñinañ bahoneo batahan Godiz havasik houl povokaro helah. 5 Tahan enzol pop su pos bat itiñad arusik ñadohot heh-poñadekanañ nañad bat suasik bizat, su posinañ honeo kezao betehan hamarah ñodahan, uas reohan guiras riri haohan hamar do do ahoam tooh.

Enzolihol 4 pori tibiñ menah-ñetiv

6 Pot tahan enzolihol 7 tibiñ bat heh-pori menapanezat tat ñai bizat heh. 7 Tat garos nap pim tibiv menahan etehon, aisiñ git botevoz zutañir hel itiñadek ñadat gop mavat hehañ uvevonañ honeo ravat utaraz zut er horat hamarah ñodahan, ham maporaz terï ahö natak zir bir zen zeneñ map ñadat bon tahan, terï ahö modatakaroh poñ tin heh.

8 Pot tovai ne maot etehon, enzol mod 2 popuhoz pim tibiv menahan it ahoñad dañ ahovoz zut hehañad betehan iv havë ahovok ñodahan iv havë povoz terï nat uvevoz zut mav ravat hehan, 9 terï potak heh-mapori ñomahan sip poek sooh-poñ edat horï ravah. Oñ iv havë povoz terï modatakaroh heh-pori tin heh.

10 Pot tahan enzol mod 3 popuhoz pim tibiv menahan ne maot etehon zeiz ahö nao, pim abatao Iteteo, havoñadez zut ñadohot abarahanañ tizat iv nañik ñodahan, 11 iv poñ itete tat horï ravahan añarab ahovokaro iv poñikanañ ivov holat nooh-pori ñomah, oñ iv modañ tinam heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Pot tahan ne maot etehon, enzol 4 popuhoz pim tibiv menahan
gitapuz terï natar ñonisiz terï natar zeiz nañ men horï batahan parum
aliz nañ bon tah. Tahan alizañik al teamahat tin al natez, oñ aviam al
tezat het zuam maot ravoohan, kuturuñik ñonisir zeizañ aviam al tezat
heh, povoz kutur manooh.
13 Tahan ne maot etehon, don nap hotoh abarah arat sah-pop ñeo
ñarah epat hahan ne hateveteohö, "Mai zakep, enzolihol 3 tibiñ namen
am hez-pori menohopanen, petï hamarah hez-maporitï honoñai ahoñ
berevohopan, povoz añarab pot metohopanezariz ne zavaruv ahoam tat
hez."

Enzol mod nap tibiv menah

9 1 Pot haovaiam enzol 5 pop pim tibiv menahan ne etehon, enzol
mod nap pi zeiz navoz zut hehap hamarah er horahapuh, hamaur
tovë hototan et narezavoz kirop napuhö enzol pop manahan, 2 hamaur
pov torop metahan hehas batezahan, it ahoñad ñadat itoulov ahoam
tamahavoz zut, itoul ahov berevat gitap barau rau tahan alizao bon
tah. 3 Tahan itoul povokanañ sipau mainia ahori hamarah berevat
hehan, parum ñai tat bareñapanezao hophavhavehol emenamahan
kakamao hateveteamegivoz zut heh. 4 Tahapuh paru zir biz taeñ map
nat bahorï batapan hezavoz ah ñeo mañat epat mañah, "Met añarab
tairariz taevañik Godiz redeo nameviz hez-nen pori ñonihol 5 porih
bareñovai sohopeken, 5-6 kakam ahov hatevetehopan, oñ ganö ñomapan
hezavoz ahoam bareñohotunei." Pot sipau mainia ahö porin mañah.
Met bareñovai sohopanen añarab pori kakam ahov hatevetehopanepuh,
"Mai, ne am ñomom nak oe," pot hahopan. Oñ rekot nañom am het,
kakam nenao hatevetehot hepan. Met pori añarab bareñohopanez
pov hophavhavehol emenamahan kakam ahov hateveteamegivoz zut
kakamao hatevetehot hepan.
7 Met sipau mainia ahö pori araruañ baval hat ñai bizat etet heh, met
parum gagañik koek golivonañ matut tahan hehañiz zut nañ mevizat
het, parum et batañ abanariz et batañiz zut heh. 8 Met parum gag taet añ
nariz gag taet toveam er horamahavoz zut heh, ma parum git garohav
laion pusï ñai ahö poriz gitahavez zut heh. 9 Met parum havañik ain
kezañ batam darimeriz baihau koroh beteohañiz zutañ koroh betehan
rau rau tat heh-pori arat soohan, parum berañiz ñeo hovis ahoam
ñadamahan tol tol ahov haovai emamahavoz zut hahan ne hateveteohö.
10 Met parum tokañ rae rezat het zi garohavez zut hehaek, hophavhavehol
emenamahavoz zut añarab bareñohopanez ñaiv heh, met tok tapuñinañ
ñonihol 5 porih añarab bareñohopanezat tat heh. 11 Met enzol hamaur
tovevoz korav hehap amun sipau mainia poriz ahop ravat heh. Met
popuz abatao Ibru ñevonañ Abadon mañooh, met Grik ñevonañ Apolon

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pot mañooh. Met abat epovokaroz kapot pot hez, Añarab men bahorï batamahap.

12 Mai zavaruv, id donap honoñai ahoñ berevapanez hahaek ahö garosik pov ak haemah, oñ enzol modañariv tibivokaro menapanen honoñai ahö modavokaro berevapanezat hez. Enzol mod nap tibiv menah 13 Met enzol 6 popuhoz, pim tibiv menahan arus golivonañ matut tahan heh-pos Godiz nakoe hehaek, posiz teriñikanañ ñe nao hahan ne hateveteohö. 14 Met ñe pov enzol tibiv magei menah-popun epat mañah, “Met iv ahö nariz abatao Iupretis hameg-poriz nakoe enzol horï tooh-nañariv nañariv demahan hezaek sat bavilekë.” Pot hahan ne hateveteohö. 15 Met enzol horï pori betez ok demahan heh bon, oñ añarab mapori toguñ 3 main main bavatapanepuh togü honetak hepanez mapori bahorï batapanen ñomapanen, togü modatakaroh hepanezari tin hepanez batam au mañahapuh demahan hehaek, pov tohopanez gaa tat ahoam hehan ñe pov hahan hatevetet sat bavilah. 16 Tahan enzol horï pori meñizapanez ñai aban osiholok toutat heh-pori map ahö navokaro rekö haovai soohan, 200 milion ravahan neen nañahan ne hateveteohö. 17 Met am etet hehon, ñai abanarir osihol epat heh, Met ñai abanariz havañik baihau mavañ ma gunimañ ma koproroñ koroh betet hehan, osiholoz gagañ laion pusï ñai ahö poriz gagañiz zut hehan, parum agolañikanañ itiñader itoul dugduguvor kopror ulagï horivonañao berevah. 18-19 Met os poriz kezavor ñaiv parum agolañik ma tokañik hehan eteohö. Tahan añarab togü potak hehari bahorï batapanen ñomapanez hahaek, parum agolañikanañ it poñader itoul pov honeo ravat ñadat bahorï batoohan ñomooh. Met parum tokañ hamaleholoz bat meruñiz zut hehañinañ añarab menoohan ñomooh. Tahan añarab togü modatakaroh hehari tin heh.

20 Met pot añarab ahovokaro bahorï batoohan ñomoohan, mod nañom heh-mapori etet horï parum toohañ betet hodad tinao nav, oñ horï tooh-poñ am tovai emooh. Met nari am pituholoz gogot bat tooh, ma nari hel nañir nañ ma zihav bat akohol matut tah. Met matut tah-pori hat navet, ma et narë, ma haeñ nat, oñ parumauhö matut tat bizahan heh-poriz, “Deim ahori ev,” pot hat meñizohopanez homet parum abatañ bat hel batat heh. 21 Met narihö modari men ñomooh, ma modarizatü givogï booh, ma gihareñ demat urooh, ma añarab nae nap betezam booh, nonair nai horï potü tooh-pori parum modari horï metoohan ñomoohan etet Godiz homet parumauz ñaihet tat horï tooh-poñ navet, oñ am tohot heh.

Enzolip tep nae Zon manah

10 1 Pot tahan ne maot etehon enzol mod nap abarahanañ erah. Met popuz herisik univ dimipuz zut barau rau tahan hehan abgag

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zamar pim gagavoz revah el meohan pim et batarop gitap mañamahavoz zut hehan pim eñañ itiñad ñadat rai rai hamahavoz zut heh. 2 Met pi pot tat het tep bapotï urahan heh-nae bavilat bat het pim eñ nas hamarah mezat modas iv havevok meet, 3 rouvat hehapuh laionip ñe ahov haovai samahavoz zut pi ñeo ñarah hahan, guiras pim hah-povoz hañiv riri haohan, 7 ravahan ne hateveteohö. 4 Tahan ne ñetï hah-pov menomaz tohon abarahanañ ñe nao epat hah, "Evo, guiras riri hahan hatevetet ñetiv menekez teñ-okov tovai menotun."

5 Pot hahan ne namen hehon, enzol iv havevor hamarah mezat hehan eteohö-pop pim mar giñas abaratï meet, 6 epat hah, "Met God pohao het hezap batam abarar hamarar iv haveñir nonair nai map hezatur hezari matut tahan hez-popuz abatavok epat haom, Godiz tohopanez au hahan hezao ev berevapanez tah, povoz rekot dari napuhö maot bagaa navatotü, 7 oñ enzol nem modap pim tibiv menapanen, God batam pim tohopanezat kil pim loporih homet heh-pov pim propet gog aban nenarin mañoohan hodad heh-pov petev berevohopanen eteok."

8 Pot hahan abarahanañ ñe garos nañah-pov maot neen epat nañah, "Ni sat enzol iv havevor hamarah mezat rouvat hez-okopuz tep bavilat bat hez-okoe haken nanap." 9 Pot nañahan ne enzol popuz nakoe sat tep poe nanapanez mañohon, pi neen epat nañah, "Met ni tep epee nanoman bat neken, nim agolasik ñed uruvoz zut muz tapanen mot meeken, nim giruvok maot hokap ñizekezat netapan." 10 Pot nañat nanahan ne bat nohon, nem agolasik ñed uruvoz zut muz tah, oñ mot meehon nem loporih sahan giruvok maot hokap ñizomazat netahan ne hateveteohö. 11 Pot tohon maot ñetï modao epat neen nañah, "Met ni Godiz gogot tohot ham añarab ahorir goeri ravat hezari herï nañir nañinañari zei maposikaroh het, ñe nañir nañ hamahari pim tokat metohopanez ñetï epov parun bar mañovai sookë." Pot neen nañah.

Godiz aban nañariviz ñetiv

11 1 Pot nañat ne zu tomaz zi nar nanovai epat neen nañah, "Ni sat Godiz tup ahomakez tepelav goesir ahosik zu tekë, ma pimaz homet anumaihol bareñ elat mañarooh-arü pos amun taput zu ta. Tat tairari poek het Godin mañ mañamah-poriz rekö haz. 2 Oñ Godiz tup pomak rok tahan hez-tem porah tovai ni zu totun. Met tem poraz kohat ham porah ñonihol 42[b] paru añarab pat pimaz hodad natari lokohot Zerusalem pim zei tinat ganö mez horï batohopan hez, povoz ni tovai poek zu totun. 3 Met nem gog aban nañariv añaraboz horï tamahavoz zakep tat dim kelat hepanezari meet amor sap tat het Godiz ñetiv alizañ 1 tausen 2 andet 60 añarabon mañohopan," pot hah.

---

[b] **11:2** Pavar 2, 3 -Met ñonihol 42 poriz au alizañ 1 tausen 2 andet 60 ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Met aban poñariv oliv zimedekaro darim Amip ham eparaz ahopuz
nakoe hezamedekaroz zut hez, ma it ramü poek oraez-poñadekaroz
zut amun hez. 5 Met parup añarabon mañovai sohopanen, nari parup
menapanez bapak hapanen poñariviz agolasikarohanañ it nañadekaro
berevat pori ñadapanen ñomapan. 6 Ma poñariv God kezao hamanapanen
hepanezaek, ñonihol 42 pim ñetiv hahopanez porah parupiuhö utar
napelotuz hapan, povoz napel hepan. Ma iveñ uvevoz zut mav ravapanez
hapan, povoz taput tapan. Ma añarabotï lam navor nao ma honoñai povor
kao berevohopanez parupim zaitivok hahopanez potam añarabor nonair
nai tohopan.
7 Met poñariv ñetiv mañovai sohopanen ñonihol 42 bon tapanen,
anumai ñai horï kezavonañ nap hamaur tovevokanañ berevat poz
hat poñarivinañ zei ñai tat, anumai popuhö parup ritou metat men
ñomapan. 8 Tapanen parupim herisikaro banaveirotü, oñ zei ahö tairatak
parupim Amip zirah ur ñomahataz abat añarab pat natatiam bavatat
Sodom hamah, met abat modao Izip pot hamah-potak non naoroh ourah
oraepan. 9 Met zei potak oraepanen, añarab herï nañir nañinañari zei
maposikaroh ñe navor nao hamaharizaro emat parupim herisikaro
baveirapanez nakaotü, oñ etevai am sat em tohot hepan. 10 Tapanen aban
poñariv ñomat oraepanen, ham añarab modari parupim ñetiv hatevetet
biñ ravapanepuh, gipizor nairnai nae nap manat nohot epat hahopan,
“Ai etei, hos kaman, parup lamavor honoñai povor kao dari etoohan
kakamao hateveteogiñariv ok men hañomah.” Pot paru hahopan.
11 Pot tahan ne am etet hehon, au alizañ 3 bon tahan zeirevaizasiz
pavarah Godiz Pul Tinapuhö maot parup baviriri batahan bal hahan,
añarab parupin eteoh-mapori ñaihet ahov tah. 12 Tahan abarahanañ
ñe nao Godiz gog aban poñarivin epat mañahan ne hateveteohö, “Arip
epat poz hazei.” Pot hahan parupimaz kaev ravat hehari etet hehan,
parup univok helat abarah sah. 13 Pot tovai tapuraham hamar zebemun
ahö kezao tahan zei ahö potaz kohat terï goe natak zeiñ edahan añarab
7 tausen ñomahan, zei terï mod ahotak hehari tin heh. Tahan añarab
am heh-pori ñaihet ahov tat Godiz ñetï biñao epat hah, “Ae, pi abarah
hezapuz kezao ahö mapoam hez.”
14 Met id donap honoñai navokaro nao berevapanez hahan hehaek,
navokaro ok bon hatah, oñ modao ou ravapanez tah.

Enzol metep pim tibiv menah

15 Pot tahan ne am etet hehon, enzol metep pim tibiv menahan ñe nañ
agarë revah ñarah epat hahan ne hateveteohö, “Met hamarah modariz
kezao bon tahan petev darim ahop God popur meehan erah-pop Kristo
maot añaraboz korav ravat hezaek, pohao het hepanez pov bon natotü.”
16 Pot hahan paru gogotaz korav añavai ravat het Godiz nakoe tek tinañik

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

toutat hez-24 pori rariñ rez bareñat pim abatao bat hel batat, 17 ñetï biñao epat mañah,

"Deim ahop God, ni kezavoz maup batam het petev am pohao het hezap. Petev ni kezavonañ het maot añarab maporiz korav ahop ravat hezavoz homet ni tinap pot nañameg.

18 Met paru nari nimaz kaev ravat hez, oñ petev ni parumaz mogao tameñ-pov ou ravapanen ñomahari an tat ñevok bizat horï tovai emoohavoz hañiv manookezao haravah.

Ma petev propet abanarir añarab tairari nim gogot tovai nim abatavoz zait tat hezari, paru abatañinañ ahori, ma abatañ bon goeri, mapori hañ tinao manookezao ev haravah.

Ma paru hamarah het añarab modariz hehao bahorï batooh-pori bahorï batekezao haravah."

19 Met pot hahan ne etehon, abarah Godiz zei tinamakez haitokor tezahan met batam Israel añarab Godinañ tin honeo hepanez ñetiv heleñik menat zi lopor matut tahan heharaz kohat bizahan heh-por oraehan eteohö. Met zi lop tin poran etehon uas reohan guiras ahoam tol haohan zebemun ahov toohan aisiñ git botevoz zutañ ñodooh.

Añ napur hamal ahopuz ñetiv

12 1 Met pot tovaiam ne maot etehon, abarah red ahö nao epat ou ravah. Met añ nap dimipuz zut gitap meet het pim eñañ ñonisik mezat rouvat hehan aban ahoriz koek mevizamahañiz zut, pim koek tinasik zeizañ 12 bañed bahaek mevizat heh. 2 Met añ pot heh-popuhö ñarop batapanez totoi ravahapuh kakamavoz hel hel hahot heh.

3 Met pi pot hel hel hahot hehan red ahö mod nao epat ou ravahan ne eteohö. Met hamal eñar maranañ ahö mapop kos mavasinañ nap pim gagañ 7 hehan, gag poñikanañ batoñ 10 berevat heh. Tat aban ahoriz koek mevizamahañiz zutañ 7 pim gagañ 7 poñik mevizat heh. 4 Met pim tok ahorinañ zeizañ bamain batahan toguñ 3 ravahan, togü natak zeiz poñ bareñ tiz meehan hamarah sahan, togü modatakaroh zeiz poñ am tin heh. Tahan añ ñarop ravat heh-pop batapanen hamalep ñaro pop menat napan hat nakoe het etet heh. 5 Tahan añ pop pim rop batahan, ro pop zei maposikarohariz korav ahop ravat kezavonañ tohot hepanezap, povoz ro pop batovaiam napuhö zuam bat God pim tek tinatak toutat hezapuhaz basah. 6 Tahan nonop, "Hamalep ne nemenapan hez," pot hat ham betezarah añarab bonoek pi tin hepanez God zeimak demahan heh-poek barezat sat hehan alizañ 1 tausen 2 andet 60 pimaz tin korav ravat heh.

7 Met pi poek sat hehan abarah zei ñai ahov ou ravahan, enzoliholoz ahop pim abatao Maikel popur pim enzol modari hamal ahö popur pim enzol horirinañ zei ñai tah. 8 Tahapuh Maikelir pimerihö ritou metat men ruovai parun epat mañah, "Ari ev abarah naketuzari okeg, sei." 9 Pot hat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

hamal eñar maranañ popur pimeri bavetehan hamarah edat em ñodah. Met pop pi batam et hamalepuz zut ravat hehap ok, met pim abatao Seten, pi ham añarab mapori moreg metamah-tapup ok.

10 Met pot tahan abarahanañ ñe ahö nao epat hahan ne hateveteohö,
"Met pi horï okop darim modariz kaev ravat orah rezah alizañir kuturuñik Godiz nakoe emat, 'Nim añarab horï povor kao tamahag eterë,' pot mañovai emoohap Godir Kristo parupim kezavonañ bavetehan hamarah sat ñodahan, parup map ahoñariv ravat pimeri ba avatat hezaek dari tin hek.
11 Met sipsip rop ñomahan pim uveo er horahavoz darim modarihö kezao bat Seten ritou metat het Kristoz ñetï rotapuv modarin tin mañovai soohan, mod narihö kaev ravat pim ñetï pov modarin mañovai sooh-pori men ñomapanez hahan popuz ñetiv betet biririï hepanez zait tat kaev narav.
12 Povoz ari abarah hezari biñ ravat hezei. Oñ mai zakep, hamarah Seten betehan sa hezaek, pim moreg metohopanezao bon tapanez totoi ravah, povoz pi mogao ahoam tat ari hamarah hezari horï ahov etohopan."

Pot hahan ne hateveteohö.

13 Met hamalep hamarah betehan oraet pi bal hat pot homeh, Ae, ne ba nevetehan ev hamarah erat hez. Pot homet añ rop batah-pop menat napan hat ruahapuh bapanez tahan, 14 God añ pop meñizat id donapuz berasikaroz zut pi arat ham betezarah maot sapanez posikaro manahan ruru hat arat sat ham betez porah heh. Met poek pi hepanen God pimaz korav ravat hepanen krismas navokaro nao met modavoz ñonihol 6 bon tapan, oñ poek añ pop hepanen hamal pop rekot pi namenotü. 15 Met hamalep maot epat homeh, Kar, ne iv narï kohat nem loporihanañ ñiz meeman añ okop iverah basapan. Pot homet iv ahorï ñizat meehan añ popuz tokat ñai rezat sahan, 16 hamar añ pop meñizat puiorö ba borö hahan iv porï hamaraz irih lokahan añap tin heh. 17 Tahan hamal pop añapuz gitait ravat, Ne añ okopuz rohol menat nom, pot homeh. Met ro pori Godiz ñetiñ baval hat Iesuz ñetï rotapuv modarin mañovai soohari ok, povoz pi menat napanez hat sah. 18 Tahan ne etehon pi iv havevoz gaorevok honat rouvat heh.

Anumai ñai horiñariv berevah

13 1 Pot tovaiam ne maot etehon, anumai ñai ahö horï nap iv havevokanañ berevat poz hah. Met popuz gagañ 7 hehan batoñ 10 berevat hehan batö poñik aban ahoriz koek mevizamahañiz zutañ mevizat heh. Tat pim gag poñiz navok abat nao modavok abat modao potahar menovai sahan heh-poñihö Godiz abatao batiu tiu batat heh.
2 Met anumai nem eteohö-pop pim heris lepad pusï ñai ahö red redepuz

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

zut heh, oñ pim eñ televañir mar televañ bea napuz televañ toveam hezañiz zut hehan, pim agolas laion pusï ñai ahö modapuz agolasiz zut heh. Met horï pop hehan hamal eñar maranañ heh-ahö popuhö pim kez ahov pi manat epat piin mañah, “Met ne hamarar añarabor nonair naituz korav ravat hehoek, ni nem urutak rouvat taput tovai sookë.” 3 Met anumai ñai ahö popuz gag nao mod napuhö menahan hañomahan maot mut meriihan biririï ravat hehavoz zut mormoros hehan ne eteohö. Met pot tat hehan añarab mapori piin etet agol atat, “Ae, darim ahop ok,” pot hat pim hahat baval hat tovai sooh. 4 Pot tat pim abatao bat hel batat epat nae nap mañah, “Ui, met mod tairapuz kezao anumai ñai akapuz kezavoz zut hepan? Ma tairap akapunañ zei ñai tat rekot pi ritou metat bahorï metapan? Evo, mod napuhö pi rekot ritou nametotü. Povoz dari pim abatao bat hel batovai sohok.” Pot hahan hamal eñar maranañ heh-ahö popuhö pim kez ahov anumai mod pop manat pi modariz koravop ravapanez mañahavoz homet añarab hamal ahö popuz abatao amun bat hel batat heh.

5 Pot tahan anumai ñai horï pop Godiz abatao batiu tiu batovai ñetï horiñ haovai pimauz abatao bat hel batat hehan God epat hah, “Sa pimam haovai okat tohop.” Pot hat ñonihol 42 porih am pot tohopanez bazei manahan, pi añaraboz korav ahop ravat het pim mañoohat añarab pori tovai sooh. 6 Met horï pop Godiz mogao tat pim abatao bahorï batat pim zei tinas, ma paru tairari abarah Godinañ tin hez-poriz ñetï horiv hat, “Paru betezarir parum zei betezas ak,” pot hat batiu tiu batooh. 7 Pot hahot pi Godiz añarab ravat hamarah heharinañ zei ñai tat ritou metat bahorï batahan God bagaa navat, ma pim nonor namemeriz hehan, horï pop zeir ham maporezaroh ñeñ main main haoh-maporizaroz ahop ravat heh. 8 Met sipsip rop batam urahan ñomat maot biririï ravat bal hat hez-pop tep nat bat hez, met batam añarabor hamarar abarar nonair nai mapotü matut natarah, pimaz tairari homeo badae batohot het hepanezariz abatañ tep potak menahan hez. Met menahan hez-nen pori anumai ahö horipuz abatao bat hel navatotü, oñ añarab mod mapori pim abatao bat hel batat pim hahopanezat tohopan.

9 Met ari hat koveñ hezari okeg, ñetï ev menamoh-epeñ tinam rekö hat hatevetet hodad ravei. 10 Met narihö ari nari kakam zeimakeh emerizapanen hepekez hapan, povoz rekot am emerizapanen hepek. Ma mod narihö ari nari en raveñinañ men oñomapanez hapan, povoz rekot am men oñomapan. Povoz ari Godizari parum pot etapanezavoz kaev naravotü, oñ horï etohopanez ev menamoh-epeñiz tin hodad ravat rez kek tat het tovai sohozei.

11 Met ne maot etehon, anumai ñai horï ahö mod nap hamaraz irihanañ berevat poz hah. Met bol sipsipiholoz batoñiz zut pim batomarezaro hehap hamal eñar maranañ ahopuz ñevoz haohat hahan ne hateveteohö.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Met mamog iv havevokanañ anumai ñai ahö berevat emah-popuhö
mod hamarahanañ berevah-pop kezao manahan pi meñizat parup honeo
ravat het tooh. Tat mod hamarahanañ berevah-pop añarab maporin
epat ñetï kezao mañooh, “Met ari mapori anumai garos emah-ahö pop
batam pim gag nao men hañomahan maot mut merizahan tin ravah-
popuz abatao bat hel batat pimaz biñ hahot hezei.” Pot añarab maporin
mañahan paru mañahat tah. 13-14 Met anumai mamog iv havevokanañ
berevah-ñai popuhö pim ñai modap kez ahov manat hehaek, añarab etet
hehan mod hamarahanañ berevah-pop red magei povor kao tovai hahan
abarahanañ it ahoñad hamarah erahan eteh. Pot anumai pop red povor
kao tovai añarab mapori moreg metoohan paru etet, “Ae, rotap pi okopuz
kezao mapoam ahö hez,” pot hah.

Tahan anumai ahö mod pop añarabon epat mañah, “Ari anumai ahop
batam en ravesinañ men ñomahan maot biririï ravat hez-popuz arim ahop
bavatat pim abatao ba ahö batepekez hat pim herisiz zut akö nap matut
tepek.” 15 Pot mañahan paru pim mañahat tahan pi tapupuhö anumai ñai
modapuz zut akop matut tat bizahan oraehap pul menahan biririï ravah.
Pot tahan God pi bagaa navat heh. Tahan pul menahan biririï ravah-pop
ñeo haohapuh tairari pim abatao bat hel navat hehari kez tat ur ñomooh.
16 Pot tahan anumai hamarahanañ berevah-popuhö añarab abatañinañ
ahö heharir abatañ bon goeri, ma monir nonair naitunañarir nonair
nai bonori, ma modariz asit metooharir parumauz zaitivok soohari,
añarab map porin epat mañah, “Met ari tin nae nap gipizor modatü
manohopekez, ma gogot tohot monis bohopekez hat arim taevañik ma
mar giñañik anumai ñai modapuz redeo zelitaz zut menepeken hep.”
Pot maporin mañahan pim mañooh-pot tah, 17 oñ paru tairari red pov
menapanez mañahan kaev ravat, “Evo, deim heriñik horï okopuz redeo
namenotü,” pot haohari rekot modarihö paru gipizor modatü naman, ma
parumauhö gogot tohot monir gipizor modatü bohopanez nonor bon heh.

18 Met añarab kut tat hepanezari ñetï ev menamoh-epov hodad natotü,
oñ hodadevonañ hepanezari anumai ñai popuz abatao hodad tapan. Met
parum taevañik ma marañik pi red epov menahan hehan ne eteohö, 6
6 6. Met pot menahan hez-epov tinam rekö hapek, povoz aban tokat
berevapanezapuz abatao ou ravapanen hodad ravepek.

Añarab daa mageis hah

14 1 Met ne maot etehon, sipsip rop pi dañ navoz abatao Saion
mañoh-povok ou ravat rouvat heh. Tahan pinañ honeo añarab
ahö mapovokaro 1 andet 44 tausen rouvat heh. Met añarab poriz
taevañik sipsip ro popur pim Papapuz abatavokaro menahan heh. 2 Met
paru pori honeo hehan abarahanañ ñe ahö nao, iv mez map ahovoz zut
ma guirasiz zut ahoam ñeo hahan ne hateveteohö. Met ñe hateteohö-

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pov añarab ahovokaro parum gitañ uramahan ñe tinao hamahat haoh.
3 Tahan añarab ahö povokaro Godiz tek tinatar pim gogovoz korav añavai
ravat hehari 24, met pei biririï hehari 4 poriz nakoe het daa tin mageis
haoh. Met daa haoh-pos nari betezam nakaotü, oñ paru ham añarab
tairari horï hehaek sipsip ropuhö maot Goditihar bavatahan heh-nen
porin mañairahan haoh. 4-5 Met paru pori hamarah het paru betezam
añahol nav, ma paru moreg nao nak, ma horï mod nao bonori heh. Met
paru pori añarab horï tooh-modariz ñaravatak hehan, sipsip rop paru tin
hepanez hat ñomat Goditihar bavatah. Tahan Godihö añarab poriz epat
hah, “Met deipim añarab garosikari ravahari eveg, parum tokat modari
amun taput tat tin hepan.” Pot hahan paru pori sipsip ropunañ honeo het
pim mañoohat tooh.

Enzol nañariv napuz tah-ñetiv

6 Met ne maot etehon, enzol nap abarah hotoh pataek arat sah. Met pi
zeir ham maposikaroh herï nañir nañinañ het ñe navor nao haoh-añarab
map porizaron Godiz ñetï rotap pohao het bon nat hezan hamah-pov
mañapanezat tahan ne etehon, 7 pi ñe ahovonañ epat hah, “Ari Godiz
ñaihet tat pim abatao bat hel batei. Met pi ari añarab mapori ñevok
evizat an etat tinarir horiri bamain main avatapanez hahan hez-pov
petev ou haravah, povoz pi abarar hamarar iv haveñir maporir mapotü
matut tahan hez-popuz biñ ravat pim abatao bat hel batat hezei,” pot hah.
8 Tahan enzol modap mamog soohapuz tokat ruru hat sovai epat haovai
sooh, “Met Babilon zei ahö potakari horï ahov tovai emoohapuh añarab
mod maporin parum tooh-potü tohopanez mañairoohan mod pori amun
horï ahoñ tovai sooh. Mai zakep, met parum potü toohavoz zei pot ur
edat bahorï batah,” pot hah.
9 Tahan enzol modap modañariviz tokat ruru hat sahat sovai epat
ñeo ñarah haovai sooh, “Paru añarab tairari anumai ñai ahö horip,
ma pim zut akop matut tat pul menahan ñeo hahot hezapuz homehot
parupim abatavokaro bat hel batat parum taevañik ma marañik ñai
popuz redeo menapanen hepanezaek, 10 God paru poriz mogaovor
gitaitiv ahoam tapanepuh, itiñadek hel ulagï horivonañañ ñadat gop
mavat hepanez-poñadez ñaravatak bavetepanen, hel poñ ñadohot itoulov
berevohopanezaek, het kakam ahov hatevetehot hepanen, sipsip ropur
pim enzol tinari pataek het etet hepan. 11 Met it poñad naupizotü, oñ
alizañir kuturuñik ñadat bon nat itoulov helat sohopanezaek, rotap paru
anumai ñai horipur pim zut akop matut tat pul menahan ñeo hahot hez-
popunañ parupim abatavokaro bat hel batat anumai popuz redeo parum
taevañik menapanen hepanez pori orah rezah kakamao hatevetehopanez
pov bon natotü, oñ am pohao pot am het hepan.” Pot enzol mod pop
haovai soohan ne etet hateveteohö.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Met tokat potü ou ravapanezavoz homet ari Godiz ñetiñ tin baval hat
Iesuz homet samegiri, ari rez kek tat tinam tovai sohozei.
13 Met ne maot hatevetehon, abarahanañ ñe nao epat hah, “Ni epat
meneken hep. Paru añarab darim Amipunañ honeo het pim abatao bat
hel batat het ñomapanez pori biñ ravat hepan.” Pot hahan Godiz Pul
Tinapuhö amun epat hah, “Rotap ok hañig, paru petev hañ okat tapanez
hamarah darim Amipuz gog ahot tohot hehari okeg, hañ tinao ou
ravapanen sat parum heriñ tin bizat biñ ravat hepan,” pot hah.

Añarab hañiv bapanez enzolihol tah

14 Met ne maot etehon, un aeravok abanapuz zut heh-nap toutat heh.
Met pim gagavok koek aban ahoriz mevizamah-poñiz zut nas golivonañ
matut tahan tin hehas mevizat het pim marasik en rav ñai toves bat
heh. 15 Pot tat hehan enzol nap Godiz zei tinamakehanañ berevat univok
toutat heh-popun ñeo ñarah epat mañah, “Met gipiz utap hataharah eveg,
gipiz okotü hezaek, ni sat nim en rav okosinañ men el.” 16 Pot mañahan
univok toutat heh-pop hatevetet pim en rav tovesinañ hamarah erat gipiz
potü men elat batogü manat bavelah.
17 Tahan ne etevai enzol modap abarah Godiz zei pomakehanañ
berevah. Met pi amun en rav ñai tovë nas bat heh. 18 Tahan enzol itiñadez
korav ravat hez-mod pop Godiz homet anumaihol mañarooh-arü posiz
nakoehanañ emat, enzol mod en rav toves bat heh-popun ñeo ñarah hat
epat mañah, “Met hamarah greip uloñ utap tat hez-poek sat nim en rav
okosinañ ur elat tav.” 19 Pot piin mañahan enzol pop sat pim en ravesinañ
greip uloñ map ur elat tavat, greip ul poñ mez bizapanen rapapanen uruv
berevohopanez hap ahosik basat betehan oraeh. Met hap posik greip uruv
mez bizapanen rapapanezavoz zut, God añarab horï tamah-poriz mogao
tat taput metohopan. Ui, mai zakep. 20 Met hap pos Zerusalem zei ahotaz
iñidoh bizahan oraehaek, paru horï pori betehan God parumaz mogao tat
eñañinañ mez pulahan parum uveo iv ahoriz zut berevat hamarah hotoh
am soohan, pim toveo ahoam 300 kilomitaz zut ravat heh.

Enzolihol honoñai meteñ metapanezao

15 1 Tahan ne maot etehon abarah red ahö nao epat ou ravah. Met
añarab honoñai meteñ metapanez enzolihol 7 nap nimovohar
bat hehan, nem marahol gitahavek ker menat etet hehö. Met honoñai
bat heh-poñ añarab metapanen God parumaz loporï mid mid tat mogao
tamah-pov bon tapan.
2 Met pot tahan ne maot etehon, iv havë nao kulup nañ bon al tezat
hehao itiñadez zut mav ravat hehan, paru añarab tairari anumai ñai
horipur pim zut akop matut tahan het ñeo haohap, ritou metat parupim
abatavokaro bat hel navat, ma parum taevañik anumai popuz redeo

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namen het tin tovai emooh-pori paru iv havë povoz nakoe rouvat gitañiz zutañ Godiz manah-poñ urohot heh. 3 Tat paru sipsip ropuz homet batam Moses Godiz gog abanapuhö daa menahan hezasiz zut epes haovai gitañ urohot heh,

"God kezavoz maup, ni mod mapori ritou metat ahop ravat pohao hez. Ni zei maposikaroz koravop ravat ni rotap tinam tovai sohot hezhez tinavonañ het tameñip ok.

4 Met deihanañ tairap nim kezavoz homet ñaihet natotü? Evo, pop bon. Met ni nenap tinaharam hezan mod nap nim zut bon, povoz nim kezavoz homet, 'Nem ahop ok,' pot niin nanañ hepanez nap bon, oñ nim tinaharam tovai sameñ-pov ou ravahan, añarab maporizaro etehaek, paru nim nakoe emat nim abatao bat hel batat biñ nañohot hepan."

5 Pot tahan ne maot etehon abarah Godiz zei tinamakez haitokor tezahan heh. Tahan met zei pomakez kohat Godiz zei girü goev añarab sat etepan hezavoz ah ñeo hahan hez-povoz tepelavos bon tahan, 6 kohatihoen etehon enzolihol 7 añarab horï metapanez honoñaiñ bat heh-pori zei pomakehanañ berevah. Met parum dim aer livaliv tooh-pori meet parum ulor podoñik zapatiñ golivonañ matut tahan hehañ urahan heh. 7 Tat hehan pei biririï berañinañ heh-pori 4 hehaekanañ, napuhö suañ 7 golivonañ matut tahan heh-poñ enzolihol nap nimes manahan bah. Met su poñik God pohao het hezap añarab horï toohariz mogao tah-pov mañarahan suañik beo rezah. 8 Tahan zei pomakeh itoulov berevat an pap manamahavoz zut, Godiz kez ahovor aliz ahov an pap manat heh. Met poek nap rekot kohat nalokotuzat ravat hehan, enzolihol 7 parum honoñai bat heh-poñ añarab metohot bon ravapanez porahahoh maot lokapanezat ravat heh.

Godiz mogao tat hehao baozourah

16 1 Met pot tat hehan Godiz zei pomakehanañ enzolihol 7 porin ñe ahov hat epat mañah, "Met ari Godiz mogao mañarahan beo rezat hez-su okoñ basat hamarah baozourepeken parum toohañiz hañ horiñ hatevetehopan."

2 Pot paru enzol porin mañahan enzol nap kapot tat sat hamarah pim su bat heh-pos baozourahan paru añarab anumai horipuz redeo parum heriñik menat pim zut akop matut tahan het ñeo hahot hehapuz abatao bat hel batat heh-pori obul ulagï ahö horiñ tohot kakam ahov hateveteoh.

3 Met enzol modap sat pim su bat heh-pos iv havë ahoñik baozourahan iv havë poñ ñomamahariz uvë zañivoz zut ravahan iv haveñik heh-pori map ñomah.

4 Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos basat iveñir iv havë goeñik baozourahan poñ uvevoz zut ravah. 5 Tahan iv poñiz enzol korav ravat

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

heh-pop epat hahan ne hateveteohö, “Met God ni tinaharam batam het petev am pohao het hezap. Met ni añaraboz nooh-iveñ bahorï bateñ-pov hodad tinavonañ tin ok teñ. 6 Met paru añarab tapü okori nim gog aban propet hameg-porir añarab nimeri ravat heh-modari men ñomahan parum uveo berevoohavoz zut, petev uvë okov nohopanez manameñ-pov parum toohavoz hañ horiv tin ok metameñ, povoz paru okori sa am nohop.” 7 Met pot hahan Godiz homet anumaihol bareñ elat mañarooh-arü posikanañ ñe modao epat hah, “God deim ahop, kezavoz maup, ni añarab horï tovai emoohañiz hañ horiv metameñ-povoz homet, ‘Ni tin ok an tat metameñ, pot dei hameg.’ ”

8 Pot hahan enzol mod nap pim su bat heh-pos gitapuk baozourahan, gitap map kez mid mid tat añarabon et merezahan, 9 mid mid povok parum heriñ po po sahan itir puañ haret hehan paru, “God pimauhö etamahao ev,” pot hat parum horï tooh-poñ navet. Ma pimaz, “God rotap ni kezavonañ ahop,” pot paru piin namañ, oñ pimaz mogao tat ñetï horiñ am haoh.

10 Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos anumai ñai horipuz tek toutat heh-potak baozourahan añarab pim hahat baval hat haovai sooh-pori hehaek, kutur manahan añarab pori kutur potak het kakam ahov hatevetehot parum tañañ men elohot heh. 11 Tat God paru obuloñir kakam poñ metoohavoz homet, “Rotap horï toogivoz hañiv ev etamah,” pot nak, oñ God abarah hezapuz mogao tat ñetï horiñ hat parum horï tooh-poñ navet, oñ am tooh.

12 Tahan enzol mod nap pim su bat heh-pos iv ahö narih baozourah. Met iv poriz abatao Iupretis hameg-porih baozourahan iv porï het rezat nonor ravahan aban ahorir parum ñai abanari gitap berevamah-zei posik hehaekanañ emapanez non pooroh emoohan eteohö. 13 Tahan pitü horï nañariv nap beholoz zutahol berevah-poriz nap hamal eñar maranañ ahö horipuz agolasikanañ berevah, met mod nap anumai ñai horipuz agolasikanañ berevah, met modap aban horï pop meñizat pim haohat tat ñetï moregañ haovai emooh-popuz agolasikanañ berevah. Pituhol porihanañ berevahan ne eteohö. 14 Met pitü pori añarab rekot natotuz red povor kao tohot heh. Tat zei maposikaroh aban korav ahori parunañ honeo ravat God kez ahovoz maup hez-popunañ zei ñai tapanez hat batogü manat pot mañah, “Met pinañ zei ñai takaz aliz pos totoi ravah, povoz ñai bizat hezei.” 15-16 Met pitü pori aban ahori batogü manahan heh-ham poraz abatao Ibru ñevonañ Amagedon hamah.

Met Iesu epat hahan hez, “Hatevetei, met ne givogip nai bapanez hat kilam emamahavoz zut emom, povoz ari tin etet hezei. Met ganö ni nap orat heken, mod nap kil emat nim givor baperat givogï basapanen añarab modariz ñaravatak barekap het tu ravekë hezavoz, nim dimir givoz tin korav ravat etaet hekez pop biñ ravat hekë.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Met enzol metep pim su bat heh-pos revah mopasik naek baozourahan
Godiz zei tinamakeh pim toutat hez-tek tin potakanañ ñe ahö nao epat
hah, “Petev nonair nai mapotü takaz hahan heh-pov ev bon hateg.”
18 Pot hahan uas reohan guiras ahoam tol hahan ñe ahö modañ hat riri
ahoam hahan zebemun map ahov tah. Met añarab matut tahaekanañ,
zebemun tah hamoh-povoz zut mod nao nat, oñ map ahoam horï tahan ne
eteohö. 19 Tahan Zerusalem zei ahö potak hamar pezat main main ravat
terï natakaro nat ravah. Tahan zei mod maposikaroh zei ahoñ demahan
hehaek, ur edahan map horï ravahan, God Babilon zei ahö potak horï ahov
toohavoz homet parumaz mogao tat hañ horiv ahoam metooh. 20 Tahan iv
haveñiz lopotak ham tit heh-poñ map bamezat bavon batahan dañeñ amun
pezat map zeis atvatahar ravah. 21 Tahan abarahanañ hel obunuñiz zut ais
honoñai ahoñ añarab hehaek ñodah. Met ais poñ honeo honevoz honoñaiv
50 kilogramiz zut[c] hehan ñodat añarab ur kakam toohavoz homet, paru
Godiz mogao tat pimaz ñetï horiñ haovai sooh.

Añ napur anumai horï ahopuz ñetiv

17 1 Pot tahan enzolihol 7 suañ bat het baozourooh-porihanañ nap
nem nakoe emat epat neen nañah, “Ni emeken zei ahot iv ahoñiz
nakoe demahan hez-potak añarab horï tovai emamahavoz hañ horiv
bapanezaekan nañairoman etekë. Met zei potakariz tamahao añ nap
ahoam biz bogï tamahavoz zut hez. 2 Met zei maposikaroh aban korav
ahö ravat hezari God kos rez manat, añ biz bogï tamah-popuz horï ahov
tamahavoz zut paru ravat hez. Ma añarab parum irih hezari añarab mod
iv kezañ nohot rumurat horï tovai samah-poriz zut horï tovai emamah.”
Pot neen nañah.
3 Met pot nañovai Godiz Pul Tinap nem loporih maot an pap manahan
enzol pop ham betezarah ne navasat neñeh. Tahan ne etehon, anumai
ñai horip pim herï kosis mavat hehapuz gagañ 7 heh-poñik batoñ 10
berevat heh-popuz herisik Godiz abatao batiu tiu batat heh-ñetï poñ red
menahan heh, met popuz revah añ nap toutat heh. 4 Met añ popuz dimip
gunimavor mavao hehap meet het mainimarar saleñir moruñir hel tin
peñ hat hehañinañ redeo tin tat heh. Tahan pim marasik kapü golivonañ
matut tahan hehar bat heh-porah añ pop abanarinañ horï tovai emooh-
povor horï modañ map beo rezat hehaek ulagï horiv tooh. 5 Met añ popuz
taevavok ñetiv epat menahan heh,
Epop Babilon zei ahotak hezariz zutap ev, Añ biz bogï tamaharir
añarab horï ahö modañ tamahariz mau nonop ravat hezap ev.
Met pot menahan hehavoz kap nat ou narav, oñ iz ravat heh. 6 Met Godiz
añarab Iesuz homet het pim ñetiv bahorë hat hehariz paru nari kaev

---

[c] **16:21** Pavar 21 -Met 50 kilogram hameg-honoñai pov, rais bek ahoñikaro 2-z zut ok.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ravat pori men ñomoohan uveo berevoohan, añ pop nohot het iv kezañ nat rumuramahavoz zut pim gagai ganö ravat hehan ne het etet agol atat hehö.

7 Tohon enzol ne navat sat neñeh-pop epat nañah, “Zon ae, ni añ okopuz tahavoz homet agol atat etet heza? Met hateveteken anumai ahö gagañ 7 hez-poñik batoñ 10 berevat hez-popur añ okopuz kapot bar nañoman hodad ravek. 8 Met añap toutat hehan eteñ-anumai okop batam biririï hehapuh petev nakez, oñ hamaur tovë hototan et narez-povok hezaekanañ tokat maot magei berevat poz haovai, batam God hamarar mapori matut natarah, añarab pohao tin het hepanezariz abatañ menahan hez-tep potak namen hez-pori anumai popun etet rak tat, ‘Ae, anumai bon hatahan eteg-okop maot ou ravat hez,’ pot pimaz hapan. Tapanen tokat God pohao men bon batapan.”

9 Pot enzolip nañat maot epat neen nañah, “Met ni hodad tinavonañ hezapun nañomaz toh-epovoz kapot hodad tekë. Met anumai gagañ 7 hezan eteñ-okopuz gag poñiz zut dañeñ 7 hezaek, añ pop toutat hez, ma pim gag okoñ aban korav ahö nari 7 poriz zut amun ok hez. 10 Met aban korav ahö porihanañ mar nas hañomah, met nap petev am abatavonañ ahop ravat hez, met modap tokat berevat añaraboz korav ahop ravat aviam het maot bon tapan. 11 Met anumai batam hehapuh petev nakez-pop ahö mod 7 poriz zut pi amun korav ahö modap ravat hepanen, God pohao men bon batapan.”

12 Met enzolip pot nañat maot epat nañah, “Met batoñ 10 hezan eteñ-okoñiz zut aban korav ahö modari 10 tokat ou ravapan. Met paru pori korav ahori petev narav, oñ tokat paru anumai ñai horipunañ honeo kezao manapanen aviam aliz honesiz zut abat ahoñinañ ahori ravat hevai maot bon tapan. 13 Met aban ahö hahö-pori parum hodadevor home honevonañ het parum kezao anumai ñai ahö horip manohot pim irih hepanen pi map ahop ravat hepan. 14 Met pot ahö ravat hepanezapur pimeri sipsip ropunañ zei ñai tapanen, sipsip ropuz homeo badae batat rez kek tat tin tamah-añarab pori pinañ honeo het meñizat zei ñai tat, anumai ñai popur aban korav ahö ravat hepanez pori ritou metapanen ñodapan. Met sipsip ro pop pi tairari abatavonañ ahö ravat hez-poriz map ahop ok, povoz pinañ zei ñai tapanez pori piuhö rekot ritou metat hepan.” Pot enzol pop nañahan ne hateveteohö.

15 Pot nañat pi maot neen epat nañah, “Met iv ahoñik añ biz bogï tamahap toutat hehan eteñ-iv poñiz kapot pot hez, met zei maposikaroh añarab herï nañir nañinañ het ñeñ main main hamahariz zut ok hez. 16 Met batoñ 10 hehan eteñ-poñiz zut aban ahori 10 hepanez porir anumai ñai ahö horip paru añ biz bogï tamah-popuz kaev ravat horï metohot, pim dimir giv bakelapanen barekap hepanen, pi menat pim aboi napanepuh pim hatahav itiñadek betepanen ñadat bon tapan. 17 Met pot metapanezaek,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

parumauz hodadevok ok tapan bon, oñ Godihö hodadeo paru hamanapanen hepanezaek, aban ahö pori hodad honevonañ het tovai parum kezao anumai ñai ahö horï pop manat meñizat hepanez Godiz hahan hez-taput tovai sohopanen, rotapuv ou ravapan. 18 Met añ hezan eteñ-okopuz zut Babilon zei ahö potak hezari pot ravat hez, met zei potakariz ahop zei ahö modañik hez-ahö modari ritou metat ahop ravat hez." Pot enzolip neen nañah.

Babilon zei ahot ur edapanez hah

18 1 Met pot nañovai ne maot etehon, abarahanañ enzol modap erah. Met pi kez ahovonañ erat hehan, pim alizao hamarah ahoam map al tezat heh. 2 Met pop erat het epat ñeo ñarah hah,

"Met Babilon zei ahö potak zeiñ ur edapanen map bon tapan.
Tapanen Seteniz as roholor pituholor alar gitï tamah-id pori paru
nen poek hepanen ham betez nenar ravapan.

3 Met pot metapanezavoz kapot ev, Met zei potak añarab horï ahov
tovai emohot añarab mod maporin mañairamahan, paru taput
horï tovai emamah. Ma zei maposikaroh aban korav ahö ravat
hezari Babilon porinañ honeo ravat horï ahoñ tamah. Ma Babilon
pori nonair nai mapotü parum bapanez zaitiv ahö tamahan, zei
modasikarohari potü basat manamahan, monis paru manamahan,
nonair nai bat em manamah-potuz mauri monï ahosinañari ravat
hez. Pot tamahaek Babilon poritï horï ahov ou ravamah. Povoz
parum zei ahö pot ur edapanen ham betezar ravapan."

4 Pot hahan abarahanañ ñe nao epat hahan ne hateveteohö,

"Ae, ari nem añarabon epat añoman hatevetei. Met paru añarab
Babilon zei potakari horï ahoñ tamahari okeg, paru betet barezat
sei. Met parum horivoz hañiv bapanezaek, ari amun parunañ
honeo het bepek hezavoz tovai ari okorinañ hetunei, oñ main
ravat parum horï tamah-poñiz zut nat hepek.

5 Met parum horï tamah-poñ aviam bon, oñ ahoam tamahan gamoñ
helohot akah abarah ut urat hepanezavoz zut ahö ravat hezan,
God poñiz unun naman, oñ añarab zei potakari poñiz hañ horiv
metapanez am homehot hez.

6 Met zei potakari Godiz añarab horï nao metamahavoz homet hañ
hon nenao metapan bon, oñ horï metapanez hon nen navozam
homet hañ horï houlovokaro metohopan. Pot metovai sohopanen,
parum horiñiz hañiñ ahoam bohopan.

Met nari parum iv kezañ modari manamahan nat horï ravamahavoz
zut, zei potakari modari bahorï metovai emamah, povoz homet
hañiv metohopanen map horï ravat hepan.

7 Met paru pori parumauz zaitivok sohot parum abatañ bat hel
batohot ganö epat haovai emamah, 'Met dari nonair nai

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tinatunañari, añarab modariz ahori ravat hez, povoz dari
kezavonañ tin hezaek, añahol parum abuhol ñomamahan
hapurï ravat zakep tat iñ hamahavoz zut dari honoñai nao tat iñ
nakaotü.' Pot haovai emamahavoz homet pi kakamavor honoñaiv
metohopanen iñir zakep ahov tohopan.
8 Met God kezavoz maup hezaek ganö pot hamahavoz paru
hañiv metapanez hat ñevok bizat aliz hon nasik hañiv taput
metohopanen, zei potakari lam navor nao bohopan, ma gipiz
bon tapanen gin ahov berevohopan, ma ñomamahariz iñir zakep
ahö tamahat tohopan. Pot tohopanen parum zeit map ñadat bon
tapan."
Pot ñe nao hahan ne hateveteohö.

9-10 Met ham añaraboz aban korav ahori Babilon zei potakarinañ horï tovai emamah, povoz zei pot ñadohopanen paru ahö pori hotoh rouvat het itoulovon etet epat hahopan, "Dari amun hañ horï akat nao etohopan hezag ee." Pot paru hat iñ haovai ñaihet tat epat hahopan, "Ui mai zakep, Babilon zei ahö akatakari kez tat ahori ravat hehaek, petev hañ horiv metamah." Pot hat parum uloñik marañ bizat etet hepan.

11 Met parum nonair naitü petev basat Babilon pori manamahan monis manamah-pori zei pot ñadohopanez porah paru etet iñ hat epat hahopan, "Met darimotü basat manoogin bat monis anoohaek, ev bon tahag, tairari manookan monis anohopan?" **12** Pot hapanezari paru golivor silvao, ma saleñir hel tin peñ hat hezañ manat monï ahos bamah-poñ, ma dimir giv mavavor gunimavonañ tinañir zi hotohanañ ulagivonañ tinahav, ma nonair nai modatü zihaver ainihaver bol batoñ bat matut tamahan redeo tin hez-poñ, **13** ma bot tin muz gipizoh bavetet bareñamah-poñiz navor nao, ma iv ulagï tinavonañao, ma zi tik tinañir bain ivovor uerivor paravakapir uit uloñir bol kauholor bol sipsipiholor osihol, ma osiholok badat beri hamah-aruñ, ma aban ahori añarab parum irih het itir as metamah-pori, nonair nai map potü manat monis bohopanezaek, Babilon pori maot zum tat parum navotuzat ravapanen etet aban pori iñ hahopan. **14** Tapanepuh paru pori Babilon zei potan etet poekariz epat hahopan, "Arimotü ahoam bat zait tat heg-nonairnai potü bon hatahaek ari maot tokat modatü navotü." **15** Pot hat paru aban pot hapanez pori hotoh het Babilon pori kakam ahov hatevetehopanez pov paru amun hatevetepan hezavoz ñaihet ahov tat epat iñivonañ **16** honeo hahopan, "Ui, mai zakep, zei ahö akatak añarab kakam ahov hateveteamah. Met batam paru dimir giv mavavor gunimavonañ tin poñ parum heriñik meehot het morü tinañir sal tinañ koroh beteohan heh. **17** Oñ mai zakep, petev aliz epesik nonair nai tinatunañ heh-potü zuam map bon tahag etei." Pot paru hahopan.

Met pot hahopanez porah paru sipiñiz maurir sip poñik korav het gogot tohopanezarir añarab sip poñik sohopanezari zei pot ñadohopanen,

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 hotoh rouvat hepanezaekanañ itoulovon etet epat hahopan, “Met zei
ahö akataz zut batam mod nat heh bon, ma petev amun pim zut ahö nat
naek nakez, oñ zei mod mapoñ piuhö ritou metat hehat ak ñadah.” 19 Pot
hat paru zakepivoz parum uloñik urat iñ daas epat hahopan, “Mai zakep
oe, Babilon zei ahö akatak batam darim sipiñik nonair nai mapotü bat
emat paru manat monï ahos boog, oñ petev aliz epesik parum zei ahö
akatar nonair nai tinatü ñadat bon tamahan dari eteameg.” Pot sipiñik
sohopanezari hahopan.

20 Oñ pot metohopanen ari abarah tin hepekezari, ma Godiz propet
abanari, ma aposor abanari ma pim añarab modari biñ ravat epat
hahopek, “Met zei okotakari horivor kakam ahov etoohavoz God homet
hañ horiv metamah-okov tin ok metamah.” Pot hat biñ ravat hepek.

21 Met ne maot etehon, enzol kezavonañ mod nap hel map ahö pohao
bat iv havë ahovok bahavoe tat betevaiam epat hah, “Met ev hel ahov
kezavonañ bahavoe tat betehon iv havevok er horahan ari et narë
hezavoz zut, Babilon zei ahö okot kez tat ur edapanen bon tapanen ari
maot et narezotü. 22 Tapanen parum gitañ uramaharir mañihavek pul
menamaharir tibiñ menamahari, menamahan ñevon hateveteamah-pov
bon tapanen paru maot hat navetetü. Ma abanari gogot tamahan ñeo
hateveteamah-pov amun bon tapanen paru maot hat navetetü, ma uit
uloñ tunouarah bareñat hetotov bavatamahan ñeo hateveteamah-pov bon
tapanen paru maot hat navetetü. 23 Ma it ramuñ rañizamahan ñadamah-
poñ map upizapanen paru it poñiz alizañ bon tapanen maot etet nasotü,
ma añarab topourat ñevel bel hahot hezan ñevon hateveteamah-pov paru
maot hat navetetü. Met zei modañikanañ añarab emat parum nonair nai
mapotü manohot monis bamah-pori parum abatañ bat hel batat hez, ma
Babilon pori añarab mod mapori horï ahov tohopanez mañairamahan
tovai emamah, povoz paru hañ horï hamoh-epov bapanezat hez. 24 Met
Babilon zei okotakari Godiz propet abanarir añarab modari men
ñomahan poek parum uveo berevat oraeh, ma zei modañik amun Godiz
añarab men ñomapanez Babilon porihö mañairahan men ñomahan
paru Babilon poritï horiv ou ravah, povoz paru pori hañ horï ahö pov
metohopan.” Enzol kezavonañ heh-pop pot hahan ne hateveteohö.

Babilon zeit ñadahan biñ ravah

19 1 Met pot hat bon tahan ne maot hatevetehon añarab map
ahovokaro revah abarah hehaekanañ ñeo ñarah ahoam epat hah,
“Met dari God aliz ahovor kez ahö tinavonañ hezapuz abatao bat hel
batat biñar sos hahot hek. Met pi tapupuhö darimaz homet maot
pimeri ba avatat tinaek haeñehan dari ev hez. 2 Met God dari
añarab mapori tin darim horiñir tinañiz hañiv an etat tin etahan
hez. Met zei ahö okotakari añ biz bogï tooh-popuz zut horï ahoñ

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tohot hehapuh, añarab modarin mañairoohan pori amun taput
tovai emooh. Ma paru Godiz añarab men ñomovai emoohavoz
hañiv añ okop ok manah, povoz pi hañ horivor kakam ahov
metahan hezavoz homet dari Godiz biñ ravat hek."
3 Pot hat maot epat hahan ne hateveteohö,
"Met dari Godiz biñ ravat hekan Babilon zeit rañizahan ñadamahaek
itoulov pohao helohot hep."
4 Pot hahan gogovoz korav añavai ravat hehari 24 porir pei biririï hehari 4
pori rariñ rez bareñat God tek tinatak toutat hezapuz abatao bat hel batat
epat hah,
"Rotap ok hag, dari Godiz biñ haovai sohok."

Sipsip ropuz biñ ravat hah

5 Pot hahan Godiz tek tinataz nakoehanañ ñe nao epat hah,
"Ari Godiz gog añarab, korav ahorir goeri, pim irih gogot tohot hez-
mapori pimaz biñ hahozei."
6 Pot hahan añarab maporizaroz ñeo iv mez ahovoz zut, ma guiras riri
hamahavoz zut epat ñe ahov hahan ne hateveteohö,
"Met God kezavoz maup, pi darim korav ahop ravat hez, povoz dari
pim kezavoz homet biñ ravat hek.
7-8 Met petev sipsip rop pim añ ñodep[d] bapanez pov ou haravahan, God
ñari añ pop dim aer livaliv tat hez-pop manahan meet red tinao
tat pi emapanez tahaekaz ñai bizat hez, povoz dari biñ ravat ñai
bizat hek."
Pot hah. Met añaraboz tin tovai emamah-poñihö dim aer tin pop
manahan meehavoz zut ravat hez.
9 Pot hahan enzol garos nañah-pop maot neen epat nañah, "Met nim
tepatak epat meneken hep, Petev paru sipsip rop pim añ ñodep bapan
hat gipiz bareñat tez bizat paru pinañ honeo het nohopanez mañahan
hez-pori biñ ravat hepan." Pot nañat maot epat nañah, "Met ne Godiz
nañahan hez-ñetï rotapuv ev niin nañamoh." 10 Pot nañahan ne pim
abatao bat hel batom hat pim eñañik ñodat oraehö. Tohon pi epat neen
nañah, "Evo erom, ni nemaz okat netotü, oñ nir nim mod tairari Iesuz
ñetï ba ou batahan hez-pov bahorë hat het pim gogot ari tamegiriz zut
ne pim gog nenat tamohop ev. Povoz nemaz hometun, oñ God nenapuz
homet pim abatao bat hel batat hez. Met batam Godiz Pul Tinap propet
aban pim ñetiv haohari hodadeo manoohan toohavoz zut petev amun pim
Pul Tinapuhö Iesuz ñetiv modarin mañohopanez pori meñizat hodadeo
manamah," pot nañah.

---

[d] **19:7-8** Pavar 7 sat 8 -Met ev añ ñodep menahan hezaek, Iesuz homet hez-añaraboz ok homet menah.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Bol os aerapuh toutahapuz ñetiv

11 Pot neen nañahan ne maot etehon, abar okat epat tahan bol os aerap
hehan nap piih toutat heh. Met pop pi añarab tinarir horiri ñevok bizat
tinam an tohopanezap ok, ma horirinañ zei ñai tinam tohopan. Povoz
pim abatavokaro epat mañamah, Ñetï Rotapuv Hamahap, ma Rezkek Tat
Tinaharam Tamahap. **12** Met bol osipuh toutat heh-popuz etañ it rai raisiz
zut hehan pim gagavok koek redevonañ tinañ ahoam mevizat heh. Met
pim herisik abat mod nao menahan hehaek, pi nenap abat povoz kapot
hodad hez, oñ modari etet kapotaz tin hodad nat. **13** Met pim dim meet
hehapuk uveo ñed bat heh. Met popuz abat modao epat mañamah, Godiz
Ñetiv Ba Ou Batat Hezap. **14** Met pop hehan abarah ñai aban ahovokaro
paru dim aer tinari meet hehapuh paru amun bol os aeraholok toutat
hehaek pim tokat sooh. **15** Met pim agolasikanañ en rav toves nasitï
nasitï baelahan ñai tat hehas berevat heh-en rav posinañ añarab zei
maposikaroh pi kos rez manamah-pori menohot ritou metat kezavonañ
parum ahop ravat hepan. Met God kezavoz maup epat hahan hez, “Met
ne añaraboz horï tamahavoz mogao ahoam tamoh.” Pot hahan hezaek,
pim ñetiv ba ou batamah-popun mañapanen, hap ahö nasik greip uloñ
betet mez biamahan rapamahan uruv berevamahavoz zut, añarab horï
tamah-pori greip uloñiz zut bahorï metohopanen horï ravat hepan. **16** Met
pim dimipur eñ nasik epat menahan hehaek ne eteohö, Met añarab zei
maposikaroh korav ahö ravat hezariz map ahop ev.

17-18 Met ne maot etehon, enzol nap gitapuk het ñeo ñarah id mosik arat
biivai sat em tooharin epat mañah, “Met ari añarab okorir, parum ñai
abanarir aban ahori, ma osiholor os porih toutat hehari, ma modariz asit
metooharir monï gogot toohari, añarab map pori men ñomahan oraezaek,
God arim nepekez hahan hez, povoz tin emat nohozei.” Pot ideholon
mañahan ne hateveteohö.

19 Pot parun mañahan ne hatevetet maot etehon, anumai ñai horipur
ham añaraboz aban ahorir parum ñai abanari bol os aerapuh toutat tin
heh-popur pimerinañ zei ñai tapan hat paru togü manah. **20** Tahan ne
etehon, zei ñai ahov tahapuh tin popur pimerihö anumai ñai horipur
aban pi meñizat pim haohat tooh-pop bat parup biririï hehan bahavoe
tat itiñadek beteh. Tahan parup hel ulagï horivonañañ ñadat gop mavat
heh-hel poñiz itoul horivok sat heh. Met aban anumai horip meñizat pim
haohat tooh-pop mamog horï popuz ñetï moregao haovai kezavonañ red
povor kao dari añaraboz rekot natotuz poñ tohot paru añarab mapori
moreg metoohan barotap batat anumai ñai horipuz abatao bat hel batat
hehan pim redeo parum heriñik menahan heh, povoz itiñadek poñariv
betehan sah. **21** Met poñariv itiñadek betehan sahan, bol os aerapuk
toutat hehapuz agolasikanañ en rav berevat heh-tovë posinañ parupim

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ñai abanari map men ñomahan idehol emat parum aboñ mapoam nohot hehan ñekeñ hatat heh.

Krismasañ 1 tausen poñik tohopan

20 1 Pot tat bon tahan ne modavon maot etevaiam enzol modap abarahanañ erahapuh pi hamaur tovë hototan et narezavoz toropesiz kiropor senirep bat heh. 2-3 Tat pi hamal eñar maranañ añarab moreg metovai emooh-horï pop, pim abatao Seten, pop bat eñar maraz senirepenañ demahapuh, hamaur tovë povok betet toropes merizat badao hahan heh. Met pi poek het zei maposikaroh añarab maot moreg namet hepanen krismasañ 1 tausen bon tapanez hahan poek heh. Met krismasañ 1 tausen bon tapanen pi maot bavilapanen berevat poz hat aviam het añarab maot moreg metohot hepanezat tat heh.

4 Met ne maot etehon, tek tinañ hehaek toutat heh-pori God kezao manahan paru añarab ñevok bizat an tat hañ tinavor horiv metohopanezat tat heh. Tahan ne maot etehon, paru Godiz ñetï Iesuz ba ou batahan hez-rotap tin pov modarin mañovai soohan nari ñetï povoz kaev ravat paru men ñomah-poriz pulihol amun heh. Met paru anumai ñai horipur pim zut matut tahan heh-popunañ parupim abatavokaro añarab modari bat hel batah-porah paru Iesuz pori bat hel navat, ma parum taevañik ma marañik anumai horï popuz redeo namen heh. Met men ñomah-pori maot biriri ravat Kristonañ honeo korav ahori ravat houloam krismasañ 1 tausen poek hepanezat heh. 5 Met paru pori garos bal hat hepan, oñ ñomah-modari parunañ honeo bal nak am hepanen krismasañ 1 tausen bon tapanez porah baval hapan. 6 Met paru garos bal hapanez hamoh-pori añarab horiri sat itiñadek horï ravapanezavoz zut paru natotü, oñ Godihö biñ ahov manat tinaek meñepanen paru Kristoz gog añarab magei tinari ravat het krismasañ 1 tausen poñik pinañ honeo korav ahori ravat hepan.

Seten ritou metat bahorï batapan

7 Met Krismasañ 1 tausen poñ bon tapanen Seten demapanen hepanezaekanañ maot bavilapanen hamaur tovë povokanañ berevat poz hapan. 8 Tat pi zei maposikaroh añarab hepanez pori moreg metovai sat em tohopanepuh pi meñizat paru Godizarinañ zei ñai tapanez nari batogü manapan. Met batogü manapanez pori togü houl epatakaro ravat hepan, met togü nataz abatao Gok, met modataz abatao Megok, pot mañapan, met hel gaoreo ma havï ruiruihol dari rekö nakaotuzavoz zut napuhö paru poriz rekot rekö nakaotü. 9 Met Seten porin mañapanen bal hat sapanepuh Godiz añarab pim zei tinatak hepanezaek, menapan hat paru zeit rom meet tohopanen, abarahanañ it ahoñad er horat map pori ñadat bahorï batapanen ñomapan. 10 Tapanepuh añarab moreg

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metamah-Seten hameg-horï pop bat it ahoñadek hel ulagï horivonañañ ñadat gop mavat hepanezaek, hel poñiz itoul horivor itiñadek bahavoe tat betepanen sat hepan. Met it poñadek anumai ñai horipur pi aban meñizat pim haohat tovai añarab moreg metohopanez pop garos bat bahavoe tat betepanen hepanez-tapuñadek Seten pop betepanen sat hepan. Met it poñadek paru pori pohao het kakamao hatevetehot hepanepuh bon natotü, oñ am hepanezat hehan ne eteohö.

Ahop añarab ñevok bizahan heh

11 Met ne maot etehon tek tin aer ahot hehaek, korav ahop tek potak toutat heh. Tahan abarar hamar pinañ honeo hepanez ñaihet tat zei manat bon tah. 12 Tahan añarab hamarah korav ahori ravat het ñomaharir parum irih goe het ñomah-pori paru mapori tek tin potaz nakoe pim havasik rouvat hehan ne eteohö. Met pori hehan paru tepañik añaraboz tovai emooh-nonairnai potü menahan heh-poñ barah hat rekö hat etehapuh tep modatak añarab pohao het hepanezariz abatañ menahan heh-pot amun barah hat rekö hah. Tahapuh añarab mapori parum tovai emoohavoz tep poñik menahan hehaek, etet an tat hañ tinavor horiv manovai sooh. 13 Met añarab iv haveñik ñodat emiv elat ñomah, ma paru ñomat pulihol samah zei posik sat heh-mapori God hahan bal hat tek tin potaz nakoe emahan, paru honep honepuz tovai emoohavoz homet tepañik etet an tahapuh parum tovai emoohañiz hañiñ manooh. 14-15 Met pohao het hepanezariz abatañ menahan hez-tep potak tairariz abatañ namen heh-mapori it ahoñadek bat bahavoe tat betehan sat heh. Met itiñadek sah-pori mamog hañomah, oñ itiñadek betehan sat mamog ñomahavoz zut paru maot tat, pohao horï ravat hepanezat ravat heh. Met pori betehan sahan met ñomamahariz pulihol sat hez-zei pos, ma añarab ñomookaz hahan hez-kez pov amun itiñadek betehan ñadat bon tahan añarab maot nañomotuz pov ou ravah. Pot tahan ne eteohö.

Ab mageirar ham mageiraz ñetiv

21 1 Pot tahan ne maot etehon, iv havë ahö garos hehañir ab mamogarar ham mamogar zei manat sahaek, bon tahan ab mageirar ham mageir ou ravah. 2 Tahan God Zerusalem zei potaz zut magei tinat meehan abarahanañ erah. Met zei erah-pot ñari añ tohaip pim abup bapanez hat redeo tin tat hezavoz zut hehan ne eteohö. 3 Met Godiz tek tinatakanañ ñe ahö nao epat hah, “Petev God añaraboz ñaravatak hepanez hat zei okat meehan er horahaek, pi parumaz korav ahop ravat hepanen paru pim irih het tinam sat em tohot hepan. 4 Met parum batam iñir zakep tooh-poñ, ma honoñai mod tairañ tooh-poñ God map bavon batapanen añarab pori maot nañomotü, ma honoñai mod nao natotü, oñ paru biñ ravat tinam hepan.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Pot hahan tek tin potak toutat heh-pop epat hah, “Petev ne nonair
naitü bamagei havatohon hezag etei,” Pot hat neen epat nañah, “Met
ni nem hamoh-ñetï epeñ ari rotap hatevetet homeo badae batepekezañ
ev, povoz nim tepatak meneken hep. 6 Met nem gogot tovai emooh-poñ
map petev bavon havatoh. Met batam nonair nai bonorah ne het haohon
nonair nai ok hezatur hezari ou ravah. Ma tokat ne amun het haoman
mapotü bon tapanen ne am hem. Met tairap ivov napanez metapanen
hepanez pop neen nañapanen, neohö iv pohao het hepanez havë
povokanañ ivov holat manoman napan. Met piuhö monis nanapanez ne
piin namañotü, oñ pi amauam iv pov manohoman nohot pohao tin het
hepan. 7 Met paru tairari Seten moreg metohopanen am rez kek tat tin
tovai sohopanez pori iv hamoh-pov manat nem ñarohol bavatomapuh ne
parum korav ahop ravat hem. 8 Oñ añarab mod tairari nem kezao parutï
bon hezari, ma nemaz homeo badae navat hezari, ma horï povor kao
tamahari, ma modari men ñomamahari, ma betezam nae nari bamahari,
ma gihareñ demamahari, ma akohol matut tat biamahan oraez-poriz,
‘Darim ahori eñizohopanezari ev,’ pot hamahari, ma modariz ñetï
moregañ hamahari, porizaro map itiñadek hel ulagï horivonañañ ñadat
gop mavat hepanezaek haoman basat betepanen, hel poñiz itoul horivor
itiñadek kakam ahov hatevetehot horï ravohot hepan. Met añarab horï
pori mamog ñomahavoz zut okat tat paru horï ravat hepanezat ok.” Pot
neen nañah.

Zerusalem zei magei tinataz ñetiv

9 Met enzolihol 7 suañik honoñaiñ beo rezat hehan mamog bat het
hamarah baozourah-porihanañ nap nem nakoe emat epat neen nañah,
“Met ni emeken ne sipsip ropuz añ ñodepun nañairom.” 10 Pot nañahan
Godiz Pul Tinap nem loporih an pap manahan enzolip rop tovevoz revah
navasat neñeh. Tat piuhö añ ñod popuz zut Zerusalem zei magei tinat
abarahanañ God meehan erahatam neen nañairah. 11 Met poek Godiz
alizao ahoam al tezat map pat navoam tat hehan nonair nai zei tin potak
matut tahan heh-potü hel gideñ map peñ hat aer ravat hezañiz zutañiz
abatao zaspa hamah-poñinañ demahan hehan oreresiz zut livaliv toohan
ne eteohö. 12 Met zei potak heleñinañ tem tover demat barok batahan
heh-tem porah paru lokohopanez haitokoñ 12 rezahan hehaek enzolihol
12 haitok poñik nap nimoroh korav ravat heh. Met Israel añaraboz toguñ
12 hezaek haitok poñiz naoroz revaharah togü nataz abatao menat met
haitok modaoroz revaharah togü modataz abatao menah, potaharam
haitok mapoñiz revahañik parum togü poñiz abatañ menovai sahan hehan
eteohö. 13 Met temerah haitokoñ rezahan heh-poñiz naorozaro naorö
tem tok naravatï rezahan heh, met mod naorozaro naorö tok modaravatï
rezahan heh, met mod naorozaro naorö atvataratï rezahan heh, met mod

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

naorozaro naorö atvat modaratï rezahan heh. 14 Met zei tin potaz tem
por demapanez garos paru hel ahö mapoñ 12 poñ irih bizat poñiz revah
demahan heh. Met hel ahö poñik sipsip ropuz aposor abanariz abatañ hel
navok abat nao, modavok abat modao potahar menovai sahan heh.
15 Met enzol neen nañat navasah-pop zi zu tapanez nas golivonañ
matut tahan hehas bat zei tin potaz toveo tair, ma tekiv tair, ma temerar
haitokoñik zu tapanez bat heh. 16 Met zei potaz tem poraz atvatarezaro
taput ma tokorezaro taput hehan enzol pop pim zu bat hehasinañ atvat zu
tahan, pim tok toveo ahoam 2 tausen 4 andet kilomita ravah. Met zei tok
helat heh-poravatï zu tahan taput 2 tausen 4 andet kilomita ravah. 17 Tat
dari añaraboz zu tamegit enzolip maot temerah zu tahan 1 andet 44 mita
ravah. 18 Met zei potaz temer hel gideñiñiz zut hel tinañinañ demahan
hehan kohat roketak zeiñir mod hehatü golivonañ demahan map den peñ
peñ elohot tin heh. 19 Met hel ahoñ garos bizat temer demahan heh-poñik
red povor kao tinam metahan heh. Met hel ahö poñik hel goe bañed
bahan heh-mav tin poñiz abatao zaspa hameg, met hel goe bañed bah-tin
modañiz abatañ ev, met hel gunimañiz abatao sapaia, met hel aerañiz
abatao aget, met hel zi taeñiz abatao emeral, 20 met hel mav arparoñiz
abatao sadoniks, met hel mav mod pat heriñiz abatao konilion, met hel
koproroñiz abatao krisolait, met hel zi tae mod pat heriñiz abatao beril,
met hel kopror mod pat heriñiz abatao topas, met hel zi tae mod pat
heriñiz abatao krisopres, met hel gunim mod pat heriñiz abatao aiasin,
met hel mav mod pat heriñiz abatao ametis, hel map poñ hel ahö poñiz
revah bizat redeo tat bañed bahan den peñ peñ ahoam eloohan eteohö.
21 Met tem poraz haitokoñ 12 rezahan hehaek, haitok ziñiz zut morü aer
ahoñ parum abatao pel hameg-poñ ñed bahan peñ hat heh. Met kohat
zeitaz nonoñik golivonañ inahan peñ hat tin heh.
22 Met ne maot etehon, zei potak God kezavoz maupur sipsip ropuz
tinao an pap manat heh, povoz poek hehari parupim abatavokaro bat hel
batat mañ mañohopanez hat zei namak nadem, oñ parupin etet am mañ
mañohot heh. 23 Met Godiz alizao al tezahan sipsip ropuz alizao it ramü
ahoñadez zut al tezat heh, povoz gitapur ñonis berevat namañ, oñ am
heh. 24 Met tin al tezat hehan eteohö-aliz povok añarab hepanez porizaro
sat em tat tin tovai sohopanen, aban korav ahö tinavonañari parum
nonair nai tinatü bat em bizapan. 25 Met zei potak maot kutur naravotü,
oñ pohao al tezat hepanezaek, orah rezah tem haitokoñ oraepanen
napuhö rekot namerizotü. 26 Met añarab mapori Godiz biñ ravat parum
red tinañir saleñir nonair nai tinatü basat zei potak bizapan. 27 Met zei
tin potak tairari horï povor kao tamahari, ma ñetï moregañ hamahari
rekot nalokotü, ma God pei horï tairañiz zait nat hez-poñ poek naoraetü,
oñ añarab tairariz abatañ pohao het hepanez sipsip rop pim tepatak
hamenahan hez-nen pori poek lokat pinañ honeo hepanezat heh.

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iv tinarir zi tinamedez ñetiv

22 1 Met enzol pop iv tin narin amun nañairahan ne eteohö. Met
iv pori paru holat nohopanez pori pohao tin het hepanezari ok,
Godir pim sipsip ropuz tek tin toutat hez-potakanañ berevat er horat tin
peñ hat heharï, 2 Zerusalem zei tin potaz nonoroh eroohan, pim okat epat
añarab zi nohot pohao tin het hepanez poñ uloñ badat heh. Met zi poñiz
uloñ orah rezah ñoniholok badat ñodovaiam modañ maotam badooh,
potaharam ñoniholok badovai emohopanezat tat heh. Met zi poñiz
taeñ añarab zei maposikaroh hezari nohot lamao navotü, oñ tin ravat
hepanezañ heh. 3-4 Met zei tin potak horï tamahañir balatak hameg-potuz
God kaev ravat hezag, potü poek rekot naketü. Met zei potak Godir pim
sipsip rop tek tinatak toutat hezan, God pim añarab parum taevañik pim
abatao menapanen hepanez pori piin etet paru pim hahopanezat metohot
hepan. 5 Tapanen Godihanañ alizao al tezat hepanez pov maot kutur
naman hepanen gitap namañotü, ma añarab pori ramuñ narañizotü. Met
añarab poek hepanez pori korav ahori ravat pohao tin het hepan. Pot
ravat hehan ne eteohö.

Iesu maot erapanez hah

6 Met enzolip maot epat neen nañah, “Met nem niin nañovai emooh-
epeñ ni tin hatevetet barotap batekezañ ev. Met darim ahop God batam
pim Pul Tinap meehan erat pim propet abanari hodadeo manahan heh-
tapup maot petev berevohopanez poñ pim gog añarab modari hatevetet
hodad tohopanez hat ne pim enzolipun nañat nemeehan, erohot niin ok
nañairovai nañoohon hatevetet eteoñ.” Pot neen nañah.

7 Met Iesu pot hahan hez, “Hatevetei, ne maot eromaz toh, povoz tep
epatak tokat berevohopanezat menahan hez-poñ añarab tairari hatevetet
bahorë hat hepanez pori ahoam biñ ravat hepanezari ok.”

8 Met ne Zon ev nem menamoh-map epeñ enzol pop nañat nañairahan
ne etet hateveteohö. Met pi map ne nañairat bon tahan ne pim eñañiz
nakoe rariñ rez bareñat pim abatao bat hel batom hat tohon, 9 pi neen
epat nañah, “Evo erom, okat totun, met paru Godiz propet aban nim
modari, ma mod tairari pim baiñetinao hatevetet baval hat tovai samah-
poriz zut, ne amun pim gog aban nenap eveg, nem abatao tovai ni bat
hel batotun, oñ pimaz homet biñ haovai sohoz.” 10 Pot nañat maot epat
nañah, “Met nim tep okatak tokat berevohopanez meneñin hez-okoñ totoi
berevapanez tah, povoz tep okat ni bizeken naoraetü, oñ meneñin hez-
ñetï okoñ modarin am ourah mañovai sooken hatevetehop. 11 Met nonair
nai potü tokat berevohopanezarah tairari home horivonañ het horï povor
kao tovai samah-pori parum tamah-taput tovai sohopan, oñ tairari Godiz
homet tin tovai sohot hez-pori parum tin tamah-taputam tovai sohopan.”

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Met Iesu epat hahan ne hateveteohö, “Ni hatevet, met nem eromazao
totoi ravahaek, añarab parum tovai emamahavoz hañ tinavor horiv an tat
manoman bapan. 13 Met batam nonair nai bonorah ne het haohon nonair
nai ok hezatur hezari ou ravah, ma tokat ne am het maot haoman map
potü bon tapanen ne am hem.
14 Met añarab dimir giv tinam bariamahan tin tamahavoz zut, tairari
parum hepanezavoz tin korav ravat hez-pori biñavonañ hepan. Tapanen
porin mañoman paru zi pohao tin het hepanezamedez uloñ tavat nohot,
zei tinataz haitokoñik lokat kohat sat hepan. 15 Oñ añarab tairari horï
haomaz toh-epeñ tamah-pori zei tin potak rekot nalokotü, oñ iñidoh pat
naek hepan. Met gihareñ demamahari, ma betezam nae nap bamahari,
ma modari men ñomamahari, ma God betet pei narir natuz, ‘Deim amitü
ma deim ahori ev,’ pot hamahari, ma ñetï moregañ hamahari, ma modari
moreg metamahari, paru map pori iñidoh pataek hepan.
16 Met ne Iesu, Devidiz ro iz mimip ev, zeit al tezapanez tamahan, ‘Zeiz
ahov berevah,’ pot hameg-povoz zut ne hezap, ari nem togut ravat hezari
tokat berevohopanezañ hodad tepekez hat nem enzolip meehon pi ok erat
niin nañah.” Pot Iesu hahan ne hateveteohö.
17 Met Godiz Pul Tinapur Iesuz añ ñodepuz zut dari añarab ravat hezari
epat hameg, “Ni erekez dei zait teg.” Ma tairari ñetï menoh-epovon
hatevetehopanez pori amun, “Ni em,” pot hahopan. Met ari tairari ivovoz
etohopanen het nohopekez zait tat hezari God ivov holat anohopanen ari
nohot pohao tin het hepek.

Ñetï meteo

18 Met ne Zon tep epatak menohon hez-ñetï epeñ ari rekö
hahopekezarin ñetï kateo epat añom, Met ni nap tep epatak menoh-
epeñikanañ nao nim hodadevokam ñetï mod nao menat bahoneo batekez
pop God hañ horiv netapanepuh honoñai tairañ enzoliholohö añarab
metohopanez menoh-poñ amun ni pop netapan. 19 Ma ni nap tokat
berevohopanez menohon hez-epeñikanañ ñetï nao olat bavon batekez
pop God hapanen ni zi pohao het hepanezamedez uloñ añarab nohot tin
hepanez menohon hez-ul poñikanañ nañ ni tavat nainotü. Ma Zerusalem
zei tinatak añarab lokat hepanez menohon hezaek ni rekot lokat naketü.
20 Met pi nañoohan ne ev menovai emooh-pop epat hamah, “Met rotap
ne maot totoiam eromaz toh.” Pot hahan ne epat mañoh, “Nem Amip
Iesu, ni rotap hameñip, povoz erekez ne zait toh.” Pot piin mañoh.
21 Met darim Amip Iesuz masakao arinañ pohao het hep.
(Zoniz ñetiv mañairahan menahat nen ev.)

The New Testament in Kunimaipa of Papua New Guinea; 1989, 2002; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.